

Olje- og energidepartementet

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2017–2018) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2016

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2017–2018) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2016

Innholdsfortegnelse

1.	Agder Energi Vannkraft. Retting av feil i anleggskonsesjon for Agder Energi Vannkraft. Anleggskonsesjon fastsatt ved kgl.res. 11.12.2015 rettet ved NVEs vedtak av 20. januar 2016. Jf. kgl.res. 29.5.1953, kgl.res. 3.10.2003, kgl.res. 11.6.2010, kgl.res. 11.12.2015.	5
2.	Hålogaland Kraft AS. Omorganisering. Olje- og energidepartementets samtykke 25. januar 2016.	7
3.	Holmen Kraft AS. Endring av konsesjonsvilkår. Kongelig resolusjon 5. februar 2016. Jf. kgl.res. 28.2.2014.	10
4.	Hai Invest AS. Konsesjon til erverv av aksjer i Tinfos AS. Olje- og energidepartementets samtykke 9. februar 2016.	15
5.	Sauland kraftverk AS og Skagerak Nett AS. Tillatelse til bygging av Sauland kraftverk med nettilknytning, Hjordal og Notodden kommune. Kongelig resolusjon 12. februar 2016. Jf. kgl.res. 12.12.1952, kgl.res. 29.7.1955, kgl.res. 31.5.1957.	17
6.	Glommens og Laagens Brukseierforening. Teknisk retting av offisielt høydesystem (kotehøyder) i fastsatt manøvreringsreglement for Tesse i Lom og Vågå kommuner. Olje- og energidepartementets samtykke 14. april 2016. Jf. kgl.res. 20.8.1948, kgl.res. 25.8.2000, kgl.res. 28.10.2011.	188
7.	NTE Energi AS. Samtykke til overføring av vassdragsreguleringskonsesjoner. Olje- og energidepartementets samtykke 29. april 2016. Jf. kgl.res. 10.11.1972.	196
8.	Feios Kraftverk AS. Tillatelse til planendring av Feios kraftverk og bygging av 132 kV ledning mellom Hove og Feios, Vik kommune. Kongelig resolusjon 20. mai 2016. Jf. kgl.res. 8.3.2013. ...	197
9.	Eidsiva Vannkraft AS. Tillatelse til å erverve fallrettigheter mellom Lille Hyllsjø og Engeren til bruk i Hylla kraftverk i Trysilvassdraget i Engerdal kommune. Kongelig resolusjon 10. juni 2016. Jf. kgl.res. 30. april 1965.	257
10.	Sognekraft AS. Tillatelse til utbygging av Leikanger kraftverk og overføring av Henjaelvi til Grindselvi mv. i Leikanger kommune i Sogn og Fjordane. Kongelig resolusjon 17. juni 2016. Jf. kgl.res. 24.6.1932.	263
11.	SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS. Unntak fra konsesjonsplikt. Fusjon mellom SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS. Olje- og energidepartementets samtykke 22. juni 2016. Jf. kgl.res. 4.2.2005, kgl.res. 28.2.2014.	383
12.	Jämtkraft AB. Erverv av aksjer i Salten Kraftsamband AS. Olje- og energidepartementets samtykke 27. juni 2016.	385
13.	Otteraaens Brugseierforening. Omgjøring av konsesjonsvilkår om tidsbegrensning og hjemfall for Otravassdraget. Olje- og energidepartementets samtykke 8. juli 2016. Jf. kgl.res. 15.9.1961, kgl.res. 16.6.1967, kgl.res. 15.11.1974, kgl.res. 23.12.1988, kgl.res. 25.8.2000.	386
14.	Bekk og Strøm AS og SV Vattenkraft AB. Sammenslåing av deler av Bekk og Strøm AS og SV Vattenkraft ABs småkraftvirksomhet. Olje- og energidepartementets samtykke 9. september 2016.	388
15.	Nordkraft Prosjekt AS. Tillatelse til å bygge Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget i Kvam. Kongelig resolusjon 9. september 2016.	389
16.	Sira-Kvina Kraftselskap DA. Tillatelse til utbygging av Rafoss kraftverk i Kvinesdal kommune. Kongelig resolusjon 30. september 2016.	445
17.	Sunnhordland Kraftlag AS. Restrukturering - overføring av konsesjoner, unntak fra konsesjonsplikt og nødvendige samtykker etter industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven. Olje- og energidepartementets samtykke 11. oktober 2016.	487
18.	Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB). Revisjon av konsesjonsvilkår for overføring av Veo til Tessevassdraget i Oppland. Kongelig resolusjon 28. oktober 2016. Jf. kgl.res. 22.4.1960, kronprinsens res. 21.10.1983, kgl.res. 28.10.2011.	491
19.	Dalane Energi IKS. Unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven. Olje- og energidepartementets samtykke 25. november 2016.	516

20.	Rullestad og Skromme Energi AS. Tillatelse til bygging av Kvernhuselva, Skromme og Bordalen kraftverker i Etne kommune. Haugaland Kraft Nett AS – tillatelse til bygging og drift av 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III i Kvinnherad kommune. Kongelig resolusjon 9. desember 2016.	519
21	Nydalselva Kraft AS. Samtykke til erverv av alle aksjene i Steinsvik Kraft AS. Olje- og energidepartementets samtykke 12. desember 2016. Jf. kgl.res. 5.5.2006.	751
22.	Gloppen Energi AS. Overføring av ervervede rettigheter til vannfall i Gloppenelva i Breimsvassdraget. Olje- og energidepartementets samtykke 20. desember 2016. Jf. kgl.res. 9.9.1932, kgl.res. 16.3.1979, kgl.res. 20.11.1997.	753

1. Agder Energi Vannkraft

(Retting av feil i anleggskonsesjon for Agder Energi Vannkraft. Anleggskonsesjon fastsatt ved kgl.res. 11.12.2015 rettet ved NVEs vedtak av 20.1.2016)

Anleggskonsesjon

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gir NVE under henvisning til søknad av 15. september 2009 og e-post av 13. januar 2016 og vedlagt brev «oversendelse av tillatelse» av i dag anleggskonsesjon til Agder Energi Produksjon AS

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- En ca. 1,5 km lang jordkabel med nominell spenning 22 kV fra Fennefoss kraftverk til Evje transformatorstasjon.
- En transformator med ytelse inntil 12 MVA og omsetning 22/6,6 kV.
- En generator med ytelse inntil 9,9 MVA og spenning 6,6 kV.
- Nødvendig høyspenningsanlegg i Fennefoss kraftverk.

Anlegget skal bygges i traseen som fremgår på kartet merket alternativ 1 i vedlegg 9 til konsesjons-søknaden av 15.9.2009 vedlagt denne konsesjonen.

Anleggskonsesjon meddelt Agder Energi Vannkraft 11.12.2015, ref.: 9/2317 bortfaller herved.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 11.12.2045.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 11.12.2020.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

2. Hålogaland Kraft AS

(Omorganisering)

Olje- og energidepartementets samtykke 25. januar 2016.

Olje- og energidepartementet viser til søknad fra Hålogaland Kraft AS 3.11.2015 og supplerende søknad av 15.1.2016 fra advokatfirmaet Thommessen om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett og aksjerovervaksningskonsesjon etter lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. (industrikonsesjonsloven) i forbindelse med omorganisering av Hålogaland-konsernet.

1. Bakgrunn og søknad

Hålogaland Kraft AS er før omorganiseringen et vertikalintegreert selskap som driver nettvirksomhet, krafthandel, kraftproduksjon og bredbåndsvirksomhet i samme selskap. I tillegg eier Hålogaland Kraft AS før omorganiseringen 16,66 prosent av aksjene i Nordkraft AS og 56,26 prosent av aksjene i Niingen Kraftlag AS.

Hålogaland Kraft AS eies av kommunene Harstad, Gratangen, Ibestad, Kvæfjord, Lødingen, Skånland, Tjeldsund. Harstad kommune eier 48,57 %, mens de øvrige kommune eier 8,57 % hver.

I styrevedtak fra 2015 besluttet styret innføring av konsernmodell. Det er besluttet å opprette en konsernstruktur med et nytt morselskap med samme eierfordeling som dagens Hålogaland Kraft AS. Utover administrasjon, regnskaps- og ikt-tjenester vil det nye morselskapet kun være eier av ulike aksjeposter i andre selskaper.

Omorganiseringen gjennomføres ved at samtlige aksjer i dagens Hålogaland Kraft AS (org nr. 916 256 973) erverves av det nye morselskapet Hålogaland Kraft AS (org nr. 916 256 973). Hålogaland Kraft AS (org nr. 916 256 973) endrer navn til Hålogaland Kraft Produksjon AS. All kraftproduksjonsvirksomhet med tilhørende fallrettigheter, kraftverk og reguleringsrettigheter og eierposten på 56,26 prosent av aksjene i Niingen Kraftlag AS blir liggende i Hålogaland Kraft Produksjon AS. Aksjeposten i Nordkraft AS skal overdras til det nye morselskapet Hålogaland Kraft AS som ledd i omorganiseringen.

Som ledd i omorganiseringen fisjonerer all annen virksomhet i dagens Hålogaland Kraft AS ut til de nye heleide datterselskapene Hålogaland Kraft Kunde AS, Hålogaland Kraft Nett AS, Hålogaland Kraft AIR AS og Hålogaland Kraft Eiendom AS.

Det søkes om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd for morselskapet Hålogaland Kraft AS' erverv av samtlige aksjer i dagens Hålogaland Kraft AS (Hålogaland Kraft Produksjon AS) og om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for Hålogaland Kraft AS' indirekte erverv av 56,26 prosent av aksjene i Niingen Kraftlag AS. Videre bes det om departementets bekreftelse på at tidligere unntaksvilkår om statlig forkjøpsrett og konsesjonsbehandling meddelt Nordkraft AS ikke benyttes ved morselskapet Hålogaland Kraft AS' erverv av 16,66 prosent av aksjene i Nordkraft AS.

2. Departementets vurdering

Morselskapet Hålogaland Kraft AS' erverv av samtlige aksjer i datterselskapet Hålogaland Kraft Produksjon AS utløser i utgangspunktet konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 39. Når særlige hensyn foreligger, kan departementet i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett, jf. § 1 femte ledd.

Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) trekker opp rammene for anvendelsen av industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Formålet med unntaksbestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene.

Etter gjeldende rett er unntaket i første rekke forbeholdt overdragelser som innebærer omorganiseringer som i liten grad endrer de overordnede eierforholdene, for eksempel i en konsernmodell. Den nå omsøkte omstruktureringen medfører at dagens Hålogaland Kraft AS endres fra et helintegret energiforetak til et konsern der nett-, markeds- og kraftproduksjonsvirksomhet er skilt i ulike selskaper under et holdingsselskap. Dette er en selskapsstruktur som gir selskapsmessig skille mellom nettvirksomhet og annen virksomhet, og et resultat som er ønsket av hensyn til nøytralitet i kraftmarkedet, og som er sammenfallende med myndighetenes ønske om klarere skille mellom produksjons- og nettvirksomheten.

Departementet har kommet til at det i denne saken foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 1 femte ledd kan anvendes innenfor de rammer som er trukket opp i Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008). Det vises særlig til at omorganiseringen gir en mer rasjonell organisering av selskapene. De reelle eierforholdene endres ikke, og industrikonsesjonslovens krav til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom industrikonsesjonsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i Hålogaland Kraft AS og Hålogaland Kraft Produksjon AS skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene.

3. Vedtak

Unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd

Med hjemmel i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for det nye morselskapet Hålogaland Kraft AS' erverv av 100 prosent av aksjene i Hålogaland Kraft Produksjon AS.

Unntaket etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Hålogaland Kraft AS og Hålogaland Kraft Produksjon AS meldes konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter § 6 nr. 1 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapet ved dette vedtak har fått unntak fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven.

Emisjon av aksjer i selskapene, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Konsesjon til Hålogaland Kraft AS for indirekte erverv av aksjer i Niingen Kraftlag AS

Morselskapet Hålogaland Kraft AS erverver som ledd i omorganiseringen indirekte 56,26 prosent av aksjene i Niingen Kraftlag AS.

Morselskapet Hålogaland Kraft AS' indirekte erverv av denne aksjeposten utløser konsesjonsplikt da Hålogaland Kraft Produksjon AS innehar mer enn en femdel av samtlige aksjer, parter eller stemmer i Niingen Kraftlag AS, som innehar vannfallsrettigheter i henhold til industrikonsesjonsloven kapittel I, jf. § 36 annet ledd.

Hålogaland Kraft AS oversendte departementet 4.1.2016 protokoll med samtykke fra styret i Niingen Kraftlag AS, jf. § 36 fjerde ledd.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 annet ledd gis det nyopprettede morselskapet Hålogaland Kraft AS konsesjon for omsøkte indirekte erverv av 56,26 prosent i Niingen Kraftlag AS. Ervervet endrer ikke det offentlige eierskapet. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Bekreftelse for Hålogaland Kraft AS' erverv av aksjer i Nordkraft AS

Morselskapet Hålogaland Kraft AS erverver ved omorganiseringen 16,66 prosent av aksjene i Nordkraft AS fra datterselskapet Hålogaland Kraft Produksjon AS. Dette ervervet er ikke konsesjonspliktig etter industrikonsesjonsloven § 36, ettersom overdragelsen ikke gjelder mer enn en femdel av samtlige aksjer i selskapet.

Nordkraft AS med tilhørende datterselskaper har tidligere fått unntak av departementet fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter § 1 fjerde ledd (nå femte ledd). Departementet forbeholdt seg i vedtakene statlig forkjøpsrett og rett til å konsesjonsbehandle de rettigheter som ved vedtakene ble unntatt konsesjonsbehandlingen ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Nordkraft AS eller tilhørende datterselskaper. Nordkraft AS har samtykket til at Hålogaland Kraft AS kan innhente samtykke fra departementet i denne saken, jf. oversendelse til departementet 7.1.2016.

Departementet kan ikke se at ervervet foranlediger bruk av den forkjøpsrett staten betinget seg. Departementet kan heller ikke se at ervervet gjør det nødvendig å foreta konsesjonsbehandling av de rettigheter som Nordkraft AS og tilhørende datterselskaper har fått unntak fra konsesjonsbehandlingen ved tidligere vedtak.

Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at det i og med disse vedtakene ikke er gjort noen endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

3. Holmen Kraft AS

(Endring av konsesjonsvilkår)

Kongelig resolusjon 5. februar 2016.

I. Innledning

Holmen Kraft AS (Holmen Kraft) ble ved kgl.res. av 28. februar 2014 meddelt tillatelse til å bygge Holmen kraftverk i Jordalselvi i Voss og Aurland kommuner. Holmen Kraft fikk også tillatelse til å bygge, eie og drive en 15 km lang 52 kV kraftledning fra Holmen kraftverk til Kjønnagard transformatorstasjon.

Den 8. september 2015 mottok Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) en søknad fra Bystøl AS på vegne av Holmen Kraft om endring av vilkår om returpumping av vann til fiskekulp, fastsatt i punkt 2 i manøvreringsreglementet.

Ved en inkurie ble ikke anleggskonsesjonen med vilkår vedlagt den opprinnelige konsesjonen av 28. februar 2014.

II. Bakgrunn

Jordalselvi er et sidevassdrag til Nærøydalselva, som er et nasjonalt laksevassdrag. På den planlagte utbyggingsstrekningen er det en kulp som benyttes av laks. Fylkesmannen tilrådte under NVEs behandling av konsesjonssøknaden en løsning der vann ble pumpet fra kraftverksutløpet og opp igjen til fiskekulpen. Av konsekvensutredningen fremgår det at returpumping av vann til kulpen vil være av begrenset betydning for produksjon av fisk. NVE inkluderte vilkår om returpumping i innstillingen. Departementet tilrådte, i samsvar med NVEs innstilling, å inkludere vilkår om returpumping i manøvreringsreglementet, jf. departementets foredrag til kgl.res. 28. februar 2014.

I forbindelse med NVEs behandling av detaljplanen for Holmen Kraftverk, har fylkesmannen i Hordaland og fylkesmannen i Sogn og Fjordane vurdert tiltakene i detaljplanen opp mot forskrift om vern av Nærøyfjorden landskapsvernområde, siden deler av kraftverket vil ligge innenfor vernegrensen. I brev av 10. april 2014 til NVE, gir fylkesmennene uttrykk for at det er usikkert hvor viktig den nevnte kulpen er for fisken i vassdraget. Fylkesmennene peker på at etablering av kanal/vannledning for returvannpumping, slik den fremlegges i detaljplanen, vil føre til store og godt synlige inngrep innenfor landskapsvernområdet, og er derfor nå skeptiske til returvannpumpingen. Fylkesmennene mener på bakgrunn av dette at tiltaket ikke bør gjennomføres i henhold til detaljplanen.

Holmen Kraft har allerede boret en tunnel for returpumping av vann. Ettersom fylkesmennene nå ikke ønsker at det anlegges kanal og/eller vannledning videre bort til fiskekulpen, har Holmen Kraft søkt om endring av konsesjonsvilkåret om returpumping. Holmen Kraft ønsker å la vannet renne naturlig fra borehullet gjennom eksisterende steinmur og ut i elva. Vannet vil renne ut i elva cirka 40 meter nedstrøms kulpen, og vil på vei mot elva bli luftet godt slik at gassovermetning ikke blir et problem.

På bakgrunn av dette søker Holmen Kraft om at returvannet blir pumpet til eksisterende borehull. Holmen Kraft søker også om at pumping av returvann blir avgrenset til tidsperioden 1. juni til 30. november, da det ikke er fisk så høyt opp i vassdraget resten av året.

III. Departementets vurdering

Departementet viser til NVEs vurdering av søknaden om endring av konsesjonsvilkår i brev av 4. november 2015, der NVE konkluderer med at vilkåret om returpumping av vann til fiskekulp bør endres i tråd med søknaden.

Bakgrunnen for departementets tilråding om vilkår om returvann i kgl.res. 28. februar 2014, var fylkesmannen i Hordalands anbefaling om at et slikt tiltak måtte gjennomføres for å redusere mulige negative konsekvenser for anadrom fisk. Denne anbefalingen ble fulgt opp av NVE i sin innstilling til departementet.

Departementet viser til at både fylkesmannen i Hordaland og fylkesmannen i Sogn og Fjordane nå mener at returpumping til borehullet vil være tilfredsstillende, og at gjennomføring av kanal/vannledning til kulpen vil ha store negative virkninger innenfor landskapsvernområdet. Departementet viser til konsekvensutredningen, som konkluderer med at returpumping av vann i liten grad vil forbedre forholdene for fisk i kulpen.

Departementet er enig i NVEs konklusjon om at fjerning av vilkåret om returvannpumping ikke vil få noen store konsekvenser for anadrom fisk, og tilrår at vilkåret i manøvreringsreglementets punkt 2 endres til at returvannet skal pumpes til eksisterende borehull.

Holmen Kraft mener returpumping kun er nødvendig i perioden med anadrom fisk i vassdraget. Holmen Kraft viser til at denne perioden strekker seg fra 1. juni til 30. november og søker derfor om å tidsbegrense returvannpumpingen til dette tidsrommet, jf. søknadens punkt 2. Departementet viser til uttalelse fra fylkesmannen i Sogn og Fjordane om at vilkåret ikke bør tidsbegrenses, men sørge for at det minimum blir pumpet 350 l/s i retur ut av borehullet hele året så lenge vannføringen ved inntaket er mindre enn 11 m³/s, i tråd med gjeldende vilkår. NVE kan ikke se at det er forelagt nye argumenter som tilsier at pumpingen skal tidsbegrenses, og slutter seg til fylkesmannens vurdering. Departementet er enig i NVEs konklusjon, og tilrår at returpumpingen ikke tidsbegrenses.

Departementet tilrår på denne bakgrunn at det fastsettes endret manøvreringsreglement for Holmen kraftverk i tråd med NVEs innstilling av 4. november 2015.

Departementet tilrår også at det fastsettes en oppdatert anleggskonsesjon med fullstendig vilkårssett som erstatter den opprinnelige anleggskonsesjonen av 28. februar 2014.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. Det fastsettes endret manøvreringsreglement for Holmen kraftverk i Voss kommune i samsvar med vedlagte forslag.
2. Vedlagte anleggskonsesjon erstatter anleggskonsesjonen av 28. februar 2014 om tillatelse til å bygge, eie og drive en 52 kV kraftledning fra Holmen kraftverk til Kjønnagard transformatorstasjon med tilhørende anlegg.

Manøvreringsreglement

for Holmen kraftverk i Voss kommune, Hordaland og Aurland kommune, Sogn og Fjordane

(Fastsatt ved kgl.res. 5.2.2016. Erstatte reglement fastsatt ved kgl.res. 28.02.2014)

1.

Reguleringer

	Naturlig	Reguleringsgrenser		Oppdemming	Reg.høyde
	vannstand	Øvre kote	Nedre kote		
Inntaksmagasin	404	410	409	6	1

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det tas hensyn til at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Forbi inntaksdammen skal det i tiden 1.6 – 30.11 slippes 300 l/s og i tiden 1.12 – 31.5 skal det slippes 100 l/s.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i inntaksmagasinet er på laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal installeres en omløpsventil i kraftverket med kapasitet på minimum 4,0 m³/s.

Fra kraftverkets utløpstunnel pumpes minimum 350 l/s til borehull i fjell øst for elva. Vannet skal renne eller føres tilbake til Jordalselva. Dette kravet gjelder så lenge vannføringen ved inntaket er mindre enn 11 m³/s.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Anleggskonsesjon

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gis Holmen Kraft AS under henvisning til søknad av 30. november 2011 og kongelig resolusjon av 28. februar 2014 anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- En ca. 15 kilometer lang kraftledning fra Holmen kraftverk i Aurland kommune til Kjønnagard transformatorstasjon i Voss kommune med nominelle spenning 52 kV. Kraftledningen bygges som en ca. 5 km lang jordkabel med tverrsnitt TSLF 3x240 mm² fra kraftverket til utløpet av Stalheimstunnelen retning Bergen. Fra utløpet av Stalheimstunnelen til Kjønnagard transformatorstasjon bygges kraftledningen som luftledning med tverrsnitt FeAl nr. 150. Luftledningen bygges med H-master i tre eller kompositt.

I Kjønnagard transformatorstasjon i Voss kommune

- Ett stk. 52 kV bryterfelt.

I Holmen kraftverk i Aurland kommune

- To stk. synkrogeneratorer med samlet ytelse 24 MVA og spenning 10 kV.
- En transformator med spenning ytelse 24 MVA og omsetning 10/52 kV.
- Nødvendig høyspentanlegg

Anlegget skal bygges etter trasé 2-D-I som fremgår på kartet merket "Kraftledning Holmen – Kjønnagard" av 05.11.2012 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 28.02.2044.

2.

Idriftsettelse av anlegget

Anlegget må være fullført og satt i drift innen 5 år fra endelig konsesjon. Konsesjonæren plikter å sende melding til systemansvarlig straks anlegget er satt i drift eller ved endringer i eksisterende anlegg i regional- og sentralnettet. Meldingen skal inneholde opplysninger iht. gjeldende krav fra systemansvarlig.

3.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for bygging av anlegg med konsesjon etter energiloven.

Planen skal utarbeides i kontakt med berørt kommune, grunneiere og andre rettighetshavere.

Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene. Oppryddingen skal være ferdig senest 2 år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Planen skal godkjennes av NVE før anleggsstart. Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

4.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

5.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

6.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

7.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

8.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

9.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

4. Hai Invest AS

(Erverv av aksjer i Tinfos AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 9. februar 2016.

Det vises til brev av 5. november 2015 hvor Hai Invest AS (Hai Invest) søker om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 første ledd for erverv av 200 aksjer i Tinfos AS (Tinfos).

1. Søknaden

Fra Hai Invests søknad av 5. november 2015 gjengis:

"HAI Invest AS har inngått avtale om erverv av 200 aksjer i Tinfos AS, som utgjør 0,05 % av aksjene i selskapet. Ervervet er underlagt Industrikonsesjonsloven § 36 og HAI Invest AS søker herved om konsesjon til å erverve 200 aksjer i Tinfos.

HAI Invest AS eier i dag 3.485 aksjer i Tinfos som utgjør 0,90 % av aksjene i Tinfos. Monial AS eier 229.006 aksjer i Tinfos som utgjør 59,33 % av aksjene i Tinfos. Siden Halvor Holta er styreleder i både Monial AS og HAI Invest AS, og har kontrollerende innflytelse på generalforsamlingen i både HAI Invest AS og Monial AS som til sammen kontrollerer 60,23 % av aksjene i Tinfos, legger HAI Invest til grunn at dette ervervet er konsesjonspliktig etter Industrikonsesjonsloven § 36. Halvor Holta inklusive nærstående (herunder nærstående selskaper) eier ingen andre aksjer i Tinfos utover dette.

(...)

Halvor Holta eier 265.000 ordinære aksjer i Monial, som utgjør 93,0 % av aksjene i Monial. HAI Invest AS eier 20.000 aksjer i Monial, som utgjør resterende 7,0 % av aksjene i Monial. Halvor Holta eier 14 A-aksjer i HAI Invest AS, som tilsvarer 93,3 % av A-aksjene. Anne Holta (ektefelle til Halvor Holta) eier 1 A-aksje i HAI Invest AS, som utgjør resterende 6,7 % av A-aksjene. Kun A-aksjene har stemmerett på generalforsamling i HAI Invest. Sist HAI Invest ervervet aksjer i Tinfos var i januar 2015, da HAI Invest ervervet 3.228 aksjer i Tinfos fra «øvrige» aksjonærer, ref. konsesjonsvedtak fra OED datert 10.03.2015 (ref. 15/106-) og forutgående konsesjonssøknad på vegne av HAI Invest AS.

Nåværende aksjeinnehav i Tinfos (3485 aksjer) refererer seg således til ervervet av 3228 aksjer i 2015, erverv av 256 vederlagsaksjer i 2008 og én aksje fra tidligere erverv, jf. redegjørelse i forrige konsesjonssøknad fra HAI Invest.

(...)

Det søkes med dette om konsesjon for erverv av 200 aksjer i Tinfos. Som beskrevet i tidligere korrespondanse mellom HAI Invest AS og OED besitter Tinfos (direkte eller indirekte) rettigheter som er underlagt industrikonsesjonslovens eierskapsbegrensninger. På dette grunnlag er overføring av aksjer, eller annen økning av en parts andel av kapitalen/stemmene i selskapet (> 20 %), underlagt OEDs samtykke iht. ikl. § 36. For ordens skyld understrekes det at aksjetransaksjonene er godkjent av styret i Tinfos, jf. vedlegg, samt vilkår inntatt i ikl. § 36 fjerde ledd."

2. Departementets vurdering

Tinfos innehar fallrettigheter i henhold til lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. (industrikonsesjonsloven) kapittel 1, jf. industrikonsesjonsloven § 36 første ledd. Hai Invests erverv av aksjer i Tinfos utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 36.

Etter Hai Invest AS' omsøkte erverv kontrollerer Halvor Holta inklusive nærstående (herunder nærstående selskaper) til sammen 60,28 prosent av aksjene i Tinfos AS.

Overdragelsen er betinget av at styret i Tinfos godkjenner aksjeervervene, jf. industrikonsesjonsloven § 36 fjerde ledd. Styret i Tinfos godkjente aksjeervervet 28. oktober 2015.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Hai Invest konsesjon for omsøkte erverv av 200 aksjer i Tinfos. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort noen endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

5. Sauland kraftverk AS og Skagerak Nett AS

(Tillatelse til bygging av Sauland kraftverk med nettilknytning, Hjartdal og Notodden)

Kongelig resolusjon 12. februar 2016.

I. Innledning

Sauland kraftverk AS har søkt om tillatelse til å bygge Sauland kraftverk i Hjartdal og Notodden. Sauland kraftverk AS (Sauland kraftverk) eies av Skagerak Energi AS (67 prosent), Notodden Energi AS (16,2 prosent), Hjartdal kommune (14,35 prosent) og grunneiere (2,45 prosent).

Utbyggingen berører hovedelvene Skogsåa og Hjartdøla med inntak i hhv. Sønderlandsvatn og Hjartsjø og felles kraftstasjon i fjell med utløp i Heddøla nedstrøms Omnesfossen. Det er søkt om å ta inn sidebekkene Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa og Uppstigåa som i dag renner til Skogsåa og Vesleåa/Kjempa, og et øvre og nedre inntak i Skorva som renner til Hjartdøla.

Søker endret søknaden i brev til departementet 19.09.2014 slik at inntaket i Vesleåa/Kjempa og Øvre Skorva tas ut. I revidert søknad legges det opp til minsteslipp i Grovaråa og Nedre Skorva og minstevannføring ut fra Hjartsjø på 1 m³/s vinter og 2 m³/s sommer og fra Sønderlandsvatn på 0,1 m³/s vinter og 0,36 m³/s sommer.

Revidert søknad gir en produksjon på om lag 201 GWh.

II. NVEs innstilling til søknad om bygging av Sauland kraftverk

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende innstilling fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) datert 13.2.2014:

NVE anbefaler at Sauland kraftverk AS får konsesjon til bygging av Sauland kraftverk etter vannressursloven § 8. Vi anser at § 8 i vassdragsreguleringsloven, jf. vannressursloven § 19, er oppfylt. NVE anbefaler at det ikke gis tillatelse til inntak av bekkene Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa. Konsesjonen anbefales gitt på vedlagte vilkår med tilhørende manøvreringsreglement. Vår vurdering forutsetter gjennomføring av avbøtende tiltak. NVE legger i sin vurdering vekt på at kraftverket med den anbefalte utbyggingsløsningen vil produsere rundt 183 GWh fornybar energi, noe som tilsvarer strømbruken til 9150 norske husstander.

Sauland kraftverk AS har søkt om tillatelse til å bygge Sauland kraftverk i Hjartdal kommune. Utbyggingen berører hovedelvene Skogsåa og Hjartdøla med inntak i hhv. Sønderlandsvatn og Hjartsjø, og felles kraftstasjon med utløp i Heddøla nedstrøms Omnesfossen. Det søkes også om å ta inn avløpet fra seks sidebekker inn til kraftstasjonen. Kraftverket vil etter omsøkte hovedalternativ gi en produksjon på 218 GWh per år.

Det har kommet inn over 50 høringsuttalelser i saken. Høringspartene er delt i synet på om Sauland kraftverk bør bygges ut. Kommunene og fylkeskommunen er positive til en utbygging, mens en rekke organisasjoner og privatpersoner uttaler seg imot.

De negative konsekvensene er i hovedsak knyttet til elvemusling i Hjartdøla, fraføring av vann fra viktige bekkeløftområder og andre fuktighetskrevende naturtyper med flere rødlistede arter, endret landskapsbilde ved redusert vannføring i berørte elver med særlig vekt på Omnesfossen og kulturmiljø rundt Heddal Mølle, samt negative konsekvenser for elvepadling i Skogsåa.

NVE har gjort en helhetlig vurdering av planene, resultatene fra konsekvensutredningene og de mottatte høringsuttalelsene. Vi anbefaler at bekkene Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa tas ut av prosjektet og at minstevannføringen i Hjartdøla økes betraktelig. Dette vil etter NVEs syn ivareta bestanden av elvemusling, bevare fuktighetskrevende naturtyper i større grad og sikre en viss vannføring i Omnesfossen av landskapsmessige hensyn. Av hensyn til elvepadling i Skogsåa anbefaler vi ekstra vannslipp to dager i året i forbindelse med arrangementer.

Etter en samlet vurdering mener NVE at nytten av tiltaket er større enn de antatte skadene og ulempene tiltaket vil medføre for allmenne og private interesser. En utbygging av Sauland kraftverk med avbøtende tiltak og endringer som foreslått av NVE vil redusere prosjektet med rundt 35 GWh noe som gir en årlig middelproduksjon på om lag 183 GWh. Dette tilsvarer strømforbruket til rundt 9150 norske husstander. NVE har i sin samlede vurdering lagt særlig vekt på at Sauland kraftverk vil gi et betydelig bidrag i produksjon av ny fornybar energi der en stor andel er regulerbar kraft. Vi mener derfor at kraftproduksjonen oppveier de negative konsekvensene tiltaket vil kunne medføre.

Søknaden

NVE har mottatt følgende søknad fra Skagerak Kraft AS, datert 30.10.2009, om bygging av Sauland:

- ”1. Etter lov om erverv av vannfall (industrikonsesjonsloven), jf. § 1 om tillatelse til:
 - Erverv av de fallrettigheter som utbygger ikke allerede eier.
2. Etter lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven), jf. §§ 8 og 51 om tillatelse til:
 - Å bygge Sauland kraftverk etter de framlagte planene eventuelt med mindre vesentlige endringer i den tekniske utførelsen.
3. Etter energiloven, jf. § 3-1 om tillatelse til:
 - Å bygge og drive Sauland kraftverk med tilhørende jordkabler og koblingsanlegg.
4. Etter lov om oreigning av fast eiendom (oreigningsloven), jf. § 2, nr. 19 og 51, §§ 20 og 25:
 - Ekspropriasjonstillatelse til nødvendig grunn for anleggene, samt midlertidig bruksrett til grunn for lagerplasser, provisoriske boliger, veger, grustak m.m. slik behovet framgår og er beskrevet i den tekniske beskrivelsen, og i den utstrekning det ikke oppnås minnelige avtaler med grunneiere om avståelse eller leie av slik grunn. Søknad om ekspropriasjonstillatelse gjelder grunn som berører private eiere.
 - Tillatelse til å ekspropriere fallrettigheter i henhold til punkt 1 og 2 foran hvis det ikke lykkes å innløse fallene ved minnelige overenskomster.
 - Samtykke til å benytte allemannsstevning.
 - Samtykke til forhåndstiltredelse.
5. Etter lov om forurensninger og om avfall (forurensningsloven) søkes det om nødvendige utslippstillatelser, jf. kap. 3.”

I det følgende refererer vi fra sammendraget i søknaden. Søknaden i sin helhet følger innstillingen som vedlegg.

”1. SAMMENDRAG

1.1 Generelt

Konsesjonssøknaden gjelder utbygging av Sauland kraftverk i Hjartdal og Notodden kommuner, Telemark fylke. Utbygger søker om konsesjon for bygging og drift av anlegget. Planene omfatter utbygging av to separate fall med felles kraftstasjon og avløpstunnel. Sauland 1 utnytter det ca. 111,5 meter høye fallet i Hjartdøla fra Hjartsjø (kt. 157,5) til nedstrøms Omnesfossen (kt. 46), mens Sauland 2 utnytter det ca. 351 m høye fallet mellom Sønderlandsvatn (kt. 397,25) og Hjartdøla nedstrøms Omnesfossen (kt. 46,0) (se Figur 1.1). Det er planlagt å ta inn avløpet fra flere sidebekker til Hjartdøla og Skogsåa. Hjartdølagrenen i Sauland kraftverk (Sauland 1) vil nyttiggjøre seg reguleringsanleggene som ble etablert ved byggingen av Hjartdøla kraftverk.

Det planlagte kraftverket vil gi en midlere årsproduksjon på ca. 218 GWh hvorav ca. 53 % vinterkraft.

Tabell 1-1 Hoveddata for kraftverket

Hoveddata	Enhet	Sauland 1 Hjartdalagrenen	Sauland 2 Skogsåagrenen	Sum
Tilføpsdata				
Nedbørfelt	km ²	491	205	696
Midlere årstilløp	mill. m ³	439	172-177 ¹	611 – 616
Stasjonsdata				
Inntak	moh	157,5	397,25	
Utløp	moh	46,0	46,0	
Brutto fallhøyde	m	111,5	351,25	
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	0,248	0,832	
Maksimal slukeevne	m ³ /s	28,0	17,0	
Minimum slukeevne		11,2 m ³ /s	4,4 m ³ /s (aggregat 1) 2,4 m ³ /s (aggregat 2)	
Installert effekt	MW	25,5	50,5	76
Brukstid	timer	4000	2300	2900
Vannveg				
Tilløpstunnel, 27 m ²	m	6570		
Tilløpstunnel, 20 m ²	m		9100	
Avløpstunnel (felles), 35 m ²	m			8400
Magasin				
Inntaksmagasin	mill. m ³	1,9	0,45 (0,3 ²)	2,35 (2,2 ²)
HRV	m o.h.	157,5	397,25	
Nedre driftsgrense	m o.h.		396,6	
LRV	M o.h.	155,7	396,25	
Produksjon				
Vinter	GWh	68,7	47,0	115,5 (53 %)
Sommer	GWh	32,7	70,0	102,7 (47 %)
Midlere årsproduksjon	GWh	101,4	117,0	218,4
Utbyggingskostnad				
Byggetid	år			2,5
Utbyggingskostnad	mill.kr.			982
	kr/kWh			4,50

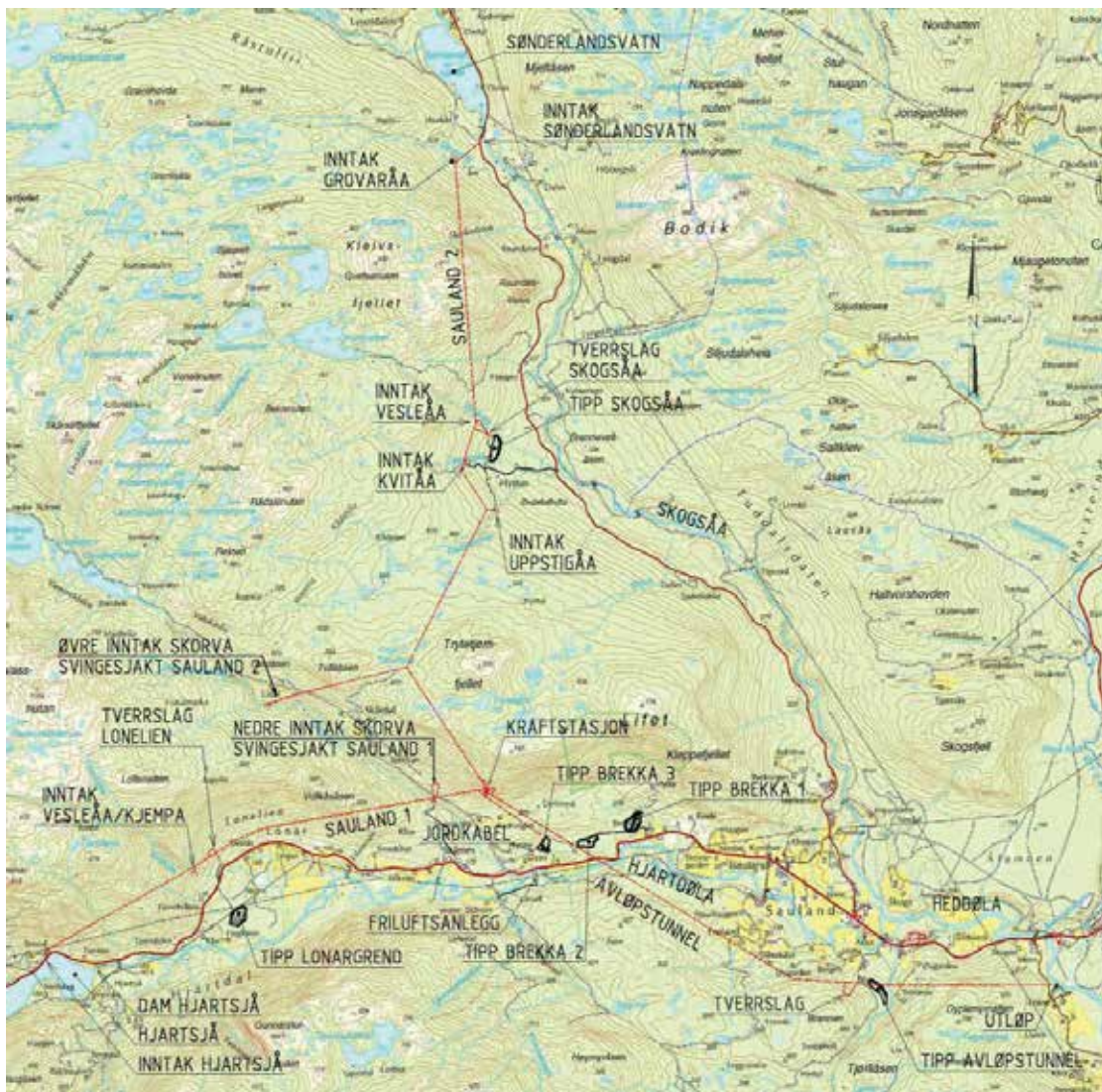
1.2 Virkninger for miljø, naturressurser og samfunn

Det planlagte Sauland kraftverk vil få både positive og negative virkninger. De største virkningene er knyttet til anleggsfasen. Utbyggingen vil skape aktivitet med positive økonomiske ringvirkninger, men også ulemper knyttet til anleggsarbeider og trafikk i nærområdene. Det er planlagt en rekke avbøtende tiltak for å unngå negative konsekvenser i anleggs- og driftsfasen (se kapittel 1.2.5).

De største varige samfunnskonsekvensene er skatter til kommuner, fylke og stat, inntekter av kraftverket til de i hovedsak offentlige eierne, samt nye lokale arbeidsplasser. De største negative miljøkonsekvensene er knyttet til redusert vassføring på de berørte utbyggingsstrekningene.

Sauland kraftverk vil gi et vesentlig bidrag med fornybar energi som tilsvarer mer enn 20 ganger produksjonen fra et middels stort småkraftverk. Alternativt vil tilsvarende kraftmengde fra vindkraft kreve utbygging av flere titalls møller.

Miljø- og samfunnskonsekvenser er kort oppsummert nedenfor:

Figur 1.1 Oversikt over planlagt Sauland kraftverk.

1.2.1 Miljøkonsekvenser

Hydrologi

Hjørdøla har siden 1958 ført betydelig mer vann enn naturlig fordi vann fra nedbørfelta til Skogsåa og Heiåi ble overført til Hjartsjå ved utbygging av Hjørdøla kraftverk. Middelvassføringen i Hjørdøla gikk opp fra 5,8 m³/s til 13,6 m³/s i 1958. Skogsåa fikk derimot redusert middelvassføringen fra 10,7 m³/s til 4,1 m³/s. Vassføringen i Hjørdøla har siden 1958 vært preget av produksjonsmønsteret i Hjørdøla kraftverk. Hovedendringene er knyttet til lagring av vann fra sommer- til vinterhalvåret. Produksjonen i Hjørdøla kraftverk er høyest i de delene av uken og døgnet hvor forbruket/etterspørselen er størst. Vassføringen i Hjørdøla/Hjørdøla følger langt på veg det samme variasjonsmønsteret over døgnet og uken som reguleringen ved Hjørdøla kraftverk.

Etter utbygging av Sauland kraftverk vil middelvassføringen i Hjørdøla nedstrøms inntaksdammen i Hjartsjå bli redusert fra 13,6 m³/s til 0,9 m³/s (minstevassføring sommer: 1 m³/s og vinter: 0,5 m³/s).

I Skogsåa vil middelvassføringen bli redusert fra 4,1 m³/s til 1,2 m³/s (minstevassføring sommer: 0,36 m³/s, vinter: 0,1 m³/s) nedstrøms inntaket i Sønderlandvatn. Vassføringen vil i lengre perioder tilsvare minstevassføring. I tørre perioder vil vassføringen være høyere enn

naturlig, pga. at en del av magasinet brukes til å sikre minstevassføringen. I lange perioder med svært lite tilsig kan minstevassføringen likevel ikke garanteres. Etter utbyggingen vil det i perioder fortsatt være stor vassføring og flommer med momentanverdier på 150 m³/s eller mer.

Ved Omnesfossen er middelvassføringen i dag 23 m³/s. Middelvassføringen etter utbyggingen vil bli på 5,6 m³/s, og det er planlagt å slippe nok vann fra Hjartsjå for å sikre 2,5 m³/s om sommeren og 1 m³/s om vinteren i Omnesfossen.

Sidebekkene til Hjartdøla og Skogsåa vil bli tørrlagt nedstrøms bekkeinntakene og vassføringen før samløpet med hovedelvene vil være redusert til følgende middelvassføringer: 10 l/s i Grovaråa, 5 l/s i Vesleåa, 40 l/s i Kvitåa/Uppstigåa, 30 l/s i Skorva og 60 l/s i Vesleåa/Kjempa.

Sauland 2 med slukeevne 6 + 11 m³/s vil kunne skvalpekjøres i enkelte perioder med lite tilsig. Skvalpekjøringen vil da vanligvis gjøres med den minste maskinen på "bestpunkt" for maskinen. Sauland 1 med slukeevne 28 m³/s vil få størstedelen av tilsiget fra Hjartdøla kraftverk som kjøres med døgnregulering. Sauland 1 vil bli samkjørt med Hjartdøla kraftverk og vil derfor følge reguleringsmønsteret til Hjartdøla reguleringsanleggene. Kraftverket forutsettes kjørt med myke overganger.

Hjartsjå og Sønderlandsvatn skal brukes som utjevningsmagasiner for Sauland kraftverk. Reguleringshøyden i Hjartsjå er planlagt til 1,8 m og i Sønderlandsvatn 1,0 m. Reguleringen ligger innenfor dagens vannstandsvariasjon for hvert magasin. Kapasiteten skal brukes til å utjevne raske endringer i tilløpet. Som et avbøtende tiltak vil en del av magasinet i Sønderlandsvatn tilsvarende 0,35 cm av reguleringshøyden bli benyttet for å sikre minstevassføringen i Skogsåa.

Vanntemperatur og isforhold

Utbyggingen av Sauland kraftverk vil føre til at Hjartdøla vinterstid stort sett vil være islagt der den i dag går åpen. Mellom kraftverksutløpet og Heddalsvatn vil en få variable isforhold slik at elva stort sett vil gå åpen bortsett fra på stille og dype partier nærmest Heddalsvatn.

Hjartdøla vil bli varmere om sommeren og i nær temperaturmessig likevekt med omgivelsene. Nedstrøms kraftverksutløpet vil en få større døgnvariasjoner enn i dag i vanntemperaturen både sommer og vinter. Døgnmiddeltemperaturen nedstrøms kraftverket blir noe endret: litt varmere om vinteren og litt kaldere om sommeren.

Erosjon og sedimentering

Lavere vassføring reduserer erosjonspotensialet i elveløpet, særlig der det allerede er gjort tiltak mot erosjon. Det vil foregå erosjonsprosesser, men i et mindre omfang enn ved dagens vassføring eller ved naturlig vassføring i elvene. Det er mulig at det vil bli avsatt mer siltmasser på den berørte elvestrekningen mellom flomperiodene pga. den reduserte vassføringen. Deler av disse siltmassene vil kunne bli mobilisert igjen under flomvassføring.

I detaljplanleggingen vil det være viktig å kontrollere hydraulikken nedstrøms utløpet for å sjekke at ikke erosjon ved Ørvellaviften kan oppstå.

Lokalklima og frostrøyk

Etter utbyggingen av Hjartdøla kraftverk økte hyppigheten av frostrøykdannelse langs Hjartdøla. Frostrøykproblemet vil bli redusert og frostrøyk forventes å forekomme sjeldent etter utbygging av Sauland kraftverk.

For øvrig konkluderes det med at utbyggingen vil påvirke klimaet i svært liten grad.

Grunnvarme

Det er lite sannsynlig at utbygging av Sauland kraftverk vil kunne redusere potentialet for uttak av grunnvarme.

Hydrogeologi, vannforsyning, vannkvalitet og forurensning

Redusert vassføring i Hjarthdøla og Heddøla vil redusere grunnvannstanden i umiddelbar nærhet til elvene. Dette vil først og fremst berøre de områdene der grunnvannstanden har økt etter utbygging av Hjarthdøla kraftverk og som stedvis har ført til "vassjuk jord".

I anleggsfasen vil det kunne forekomme at trykket i vannverket eller private brønner midlertidig faller og at forsyningen må suppleres fra andre kilder. Det vil også kunne forekomme midlertidig blakking av vann i brønner. Det vil bli iverksatt nødvendige tiltak for å sikre vannforsyningen.

Resipientforhold nedstrøms utløpet av det kommunale renseanlegget vil endre seg etter utbygging av Sauland kraftverk. Om det er behov for tiltak er ikke avklart ennå. Utbygger er innstilt på å gjøre nødvendige tiltak i samarbeid med kommunen for at forholdene skal være tilfredsstillende også etter utbygging.

Landskap

Utbygging av Sauland kraftverk medfører en rekke mindre inngrep i landskapet: inntakskonstruksjoner, avløp, terskler, tipper, veger og koblingsanlegg. Det vil ikke bli bygd nye luftledninger. Fagrapport Landskap vurderer konsekvensen av de enkelte inngrepene i all hovedsak som ubetydelig eller liten negativ, og summen av alle inngrepene som middels negativ.

Tippene er godt tilpasset landskapet og enten lite eller ikke synlige fra veg og bebyggelse. Konsekvensen for fire av tippene er derfor vurdert til ubetydelig til liten. Konsekvensgraden for tippene Lonargrend og Skogsåa er vurdert til liten til middels negativ.

Konsekvensen av inntaket ved Sønderlandvatn (uten avbøtende tiltak) blir vurdert som mest negativt (middels – stor negativ). Planene er derfor komplettert med en rasteplass som et avbøtende tiltak. Ifølge Fagrapport Landskap gir den planlagte rasteplassen området et "estetisk løft".

Bekkeinntakene i Tuddal vurderes å ha liten til middels konsekvens, og redusert vassføring i Skogsåa, Skorva og Omnesfossen blir vurdert som middels negativ. Konsekvensene for redusert vassføring i Hjarthdøla blir vurdert som liten til middels negativ.

Samlet vil tiltaket medføre middels negative konsekvenser for landskapet.

Inngrepsfrie områder (INON)

Inngrepsfrie områder blir berørt i ubetydelig grad. Prosjektet medfører en minimal reduksjon av inngrepsfrie naturområder (INON), ca. 0,6 km².

Kulturhistorie

Sauland kraftverk vil totalt sett medføre få negative konsekvenser for kulturminner eller kulturmiljø i Hjarthdal og Tuddal. To enkelttiltak utmerker seg – tippen i Lonargrend i Hjarthdal og inntak med dam i Sønderlandsvatn. Disse to anleggsområdene vil gi middels til stor negativ konsekvens for kulturminner uten de avbøtende tiltakene som er foreslått. Ellers er konsekvensgraden av de forskjellige anleggsdelene mellom ubetydelig og liten. Redusert vassføring forbi Omnesfossen og kulturmiljøet Heddal mølle vil medføre middels negativ konsekvens.

Samlet vil tiltaket medføre middels negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø.

Naturmiljø

Utbyggingen berører ikke verneområder eller områder som er foreslått vernet. Utbyggingen berører i all hovedsak områder hvor både landskap og flora er preget av menneskelig aktivitet. Utbyggingen berører inngrepsfrie områder i svært liten grad.

Redusert vassføring vil ha en negativ virkning på bever og flere fuglearter, selv om det også finnes positive virkninger for viltet. Viltarter på den røde listen er berørt i liten grad. Det er forholdsvis små konsekvenser for fisk og bunndyr. I Hjarthdøla er konsekvensgraden vurdert til middels, selv om det finnes rødlistearter som elvemusling og ål. I Skogsåa er konsekvensgraden satt til liten og i Heddøla til liten til middels negativ. Utbygging av Sauland kraftverk vil kunne ha negative konsekvenser for noen rødlisteanter.

Samlet konsekvensgrad av utbyggingen for naturmiljøet vurderes til middels negativ.

Vurderingen av den samlede konsekvensgraden støtter seg på vurderingene i tre fagrapporter: Fisk og bunndyr, vilt og flora.

Flora, vegetasjon og naturtyper

Ifølge Fagrapport Flora er konsekvensene av Sauland kraftverk store negative for Skogsåa med sidebekker, Vesleåa/Kjempa og Skorva. Vurderingen er knyttet til funn av rødlisteartene orejammemose, huldregras, solblom samt rødlistete sopparter og truede naturtyper. Konsekvensene for floraen langs Hjartdøla vurderes til middels negative.

Vurderingene i Fagrapport Flora baserer seg til dels på påstander om en forventet endring i lokalklimaet som ikke støttes av Fagrapport Lokalklima. Fagrapport Flora frykter blant annet negative konsekvenser for naturtyper som høstingsskog og rik edelløvskog. Utbygger mener derfor at konsekvensgraden for floraen noen steder er satt litt høy.

Vilt

Utbyggingen av Sauland kraftverk vil primært berøre vilt som er knyttet til vannvegene og tiltaksområdet. De største virkningene vil utbyggingen ha for arter som fossekall, vintererle, kvinand og bever. For disse artene må det forventes reduserte bestander på sikt. For de parene som opprettholder sitt område/territorium vil redusert ungeproduksjon kunne bli et resultat. Øvrige forekomster av vilt vil primært bli påvirket i anleggsfasen, uten at dette får merkbare virkninger for bestandssituasjonen lokalt. Ingen sjeldne eller truede arter vurderes å bli betydelig berørt. Samlet sett vil utbyggingen berøre få områder for vilt som har betydning i en større sammenheng. Konsekvensene for viltet i influensområdet vil ligge innenfor spekteret liten til middels negativ.

Fisk og bunndyr

Hjartdøla og Heddøla huser rødlisteartene elvemusling og ål, samt de prioriterte ferskvannsorganismene storaure og sik. Redusert vassføring vil forringe vekst- og levevilkårene for fisk og elvemusling i Hjartdøla. Konsekvenser forventes særlig for vinterperioden pga. lav vassføring og mulighet for innfrysning av grunne områder som har betydning for elvemusling. Konsekvensgraden for fisk og bunndyr i Hjartdøla vurderes til middels negativ. Tiltakets virkninger i Skogsåa er knyttet til reduserte produksjonsarealer for fisk og bunndyr og vurderes til liten negativ.

Sidebekkene Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa, Uppstigåa og Skorva har liten verdi for fisk og konsekvensgraden vurderes derfor kun til liten negativ. I Vesleåa/Kjempa forventes en forringelse av levevilkår for aure og bekkeniøye og konsekvensgraden er derfor vurdert fra liten til middels negativ. Konsekvensene i Heddøla er ifølge Fagrapport Fisk knyttet til endringer i vanntemperaturen nedstrøms utløpet. Konsekvensgraden i Heddøla er derfor liten til middels negativ.

Naturressurser

Konsekvensgraden for landbruket er i sum liten positiv. Dette begrunnes i hovedsak med reduksjon av vassyke områder langs Hjartdøla, og at oppgradering av veger vil gi bedret tilkomst til utmark og skog. Enkelte steder vil utbyggingen kunne medføre økt fare for uttørking. Fagrapport Naturressurser vurderer at konsekvensene for mineral- og løsmasseforekomster er ubetydelig.

1.2.2 Samfunnsmessige virkninger

Næringsliv og sysselsetting

I driftsfasen ventes Sauland kraftverk å gi årlige nasjonale vare- og tjenesteleveranser for nær 13 mill. kr pr. år, hvorav 9 mill. kr pr. år til Telemark, hovedsakelig i Hjartdal. Sauland kraftverk vil ha 2-3 nye ansatte og gi betydelig økte inntekter for Hjartdal kommune i form av eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonsavgifter. Disse skatteinntektene innebærer et vesentlig tilskudd til kommunens økonomi.

Med 218 GWh vil Sauland kraftverk bidra vesentlig til den norske kraftoppdekningen med fornybar energi.

Regionale leveranser vil i anleggsfasen kunne utgjøre nær 340 mill. kr, i hovedsak for bygge- og anleggsarbeider og transport.

Friluftsliv og reiseliv

Samlet sett vurderes tiltaket å ha middels negativ konsekvens i forhold til elvenes visuelle betydning knyttet til friluftslivsaktiviteter, der Omnesfossen og Skogsåa er tillagt størst vekt.

For andre former for utøvende friluftsliv med direkte tilknytning til bruk av elvene, vil tiltaket ha både negative og positive konsekvenser. Tiltaket vil ha liten negativ konsekvens for fiske og turgåing og middels negativ konsekvens for elvepadling i Skogsåa. Minstevassføringen er i en størrelsesorden som er godt egnet for bading. Bading i Omnesfossen vil derfor være mulig etter utbygging. Konsekvensgraden for bading er middels positiv.

For reiselivet er tiltaket vurdert å ha liten negativ konsekvens, der konsekvensen og usikkerheten i størst grad er knyttet til Omnesfossen.

1.2.3 Miljø- og samfunnskonsekvenser av alternative utbygginger

En rekke alternative utbyggingsløsninger på de berørte utbyggingsstrekningene er vurdert. Samtlige alternativ gir vesentlig mindre energi enn hovedløsningen som nå omsøkes. Det vil heller ikke være mulig å produsere samme mengde fornybar energi selv om en gjennomfører flere av de alternative utbyggingsløsningene samtidig.

De alternative utbyggingsløsningene ville også kreve inngrep med store miljøkonsekvenser som rørgater, kraftstasjoner i dagen, nye vegger, nettilknytninger etc. samtidig som produksjonen ville være langt mindre. Det må også understrekes at de fleste av de alternativene løsningene er så kostbare at de neppe lar seg realisere.

Innenfor akseptable rammer med hensyn til økonomi og virkninger for miljø, naturressurser og samfunn, er det et overordnet mål å fremskaffe ny fornybar energi. Hva angår natur og miljø bør det være den samlede innvirkning pr. produsert enhet som vektlegges. Mindre utbygginger vil kunne gi en redusert virkning isolert sett, men ikke nødvendigvis pr. produsert kilowattime.

Hovedalternativet er den løsningen som best tilfredsstiller den overordnede målsetningen. Noe forenklet fremstilt kan dette forklare ved at man gjennom den foreslåtte utbyggingen oppnår vesentlige synergier ved å realisere en samlet utbygging for to vassdrag, i én stasjon og med én felles avløpstunnel. Man sparer kostnader, minimaliserer naturinngrepene, og man får frem en betydelig mengde ny fornybar kraft. En samlet utbygging vil også gi langt lavere driftskostnader pr. produsert enhet enn ved ett eller flere mindre kraftverk.

De positive ringvirkningene for lokalsamfunnet, gjennom kort – og langsiktig sysselsetting, samt økonomiske bidrag til kommune, fylke, stat, falleiere og utbyggere, er også størst for dette alternativet.

1.2.4 Oppsummering av konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn for hovedalternativet

Tabell 1.2 oppsummerer konsekvensgraden for de forskjellige fagområdene som er utredet. Konsekvensgraden er fastsatt av de respektive konsekvensutrederne og Norconsult.

Tabell 1.2 viser konsekvensgraden for de forskjellige fagområdene

Fagområde	Konsekvensgrad
Hydrologiske fagområder	
<i>Erosjon og sedimentering</i>	<i>Liten negativ</i>
<i>Lokalklima</i>	<i>Ubetydelig</i>
<i>Frostrøyk</i>	<i>Middels positiv</i>
<i>Hydrogeologi og vannforsyning</i>	<i>Liten negativ</i>
<i>Grunnvarme</i>	<i>Ubetydelig</i>
Landskap	Middels negativ
Inngrepstfrie naturområder (INON)	Ubetydelig
Kulturhistorie, kulturminner og kulturmiljø	Middels negativ
Naturmiljø (sum)	Middels negativ
<i>Flora</i>	<i>Stor negativ</i>
<i>Vilt</i>	<i>Middels negativ</i>
<i>Fisk og førskvann</i>	<i>Liten – middels negativ</i>
<i>Verna områder</i>	<i>Ingen konsekvens</i>
Forurensning og vannkvalitet	Liten negativ
Naturressurser (sum)	Liten positiv
<i>Jord- og skogbruk</i>	<i>Liten positiv</i>
<i>Mineral- og masseforekomster</i>	<i>Ubetydelig</i>
Samfunnsmessige virkninger (sum)	Middels positiv
<i>Næringsliv og sysselsetting</i>	<i>Stor positiv (anleggssfase), liten positiv (driftsfase)</i>
<i>Kommunal økonomi og lokal verdiskaping</i>	<i>Stor positiv (anleggs- og driftsfase)</i>
<i>Lokal og nasjonal kraftoppdekking</i>	<i>Stor positiv</i>
<i>Helsemessige forhold</i>	<i>Ubetydelig</i>
<i>Fritidsliv</i>	<i>Liten negativ</i>
<i>Reiseliv</i>	<i>Liten negativ</i>
<i>Jakt</i>	<i>Ubetydelig</i>
<i>Fiske</i>	<i>Liten negativ</i>

1.2.5 De viktigste avbøtende tiltakene og oppfølgende undersøkelser

Utbygger planlegger flere avbøtende tiltak og en rekke avbøtende tiltak er allerede innarbeidet i foreliggende planforslag på bakgrunn av innspill fra grunneiere og de uavhengige fagmiljøene som har gjennomført konsekvensutredningene. Tiltakene er valgt for å oppfylle utbyggers miljømål, og fordi de synes å være akseptable med tanke på en kost-/nytttevurdering.

Minstevassføring

Minstevassføring er et viktig avbøtende tiltak for naturmiljøet, særlig flora og fisk, men også for landskapsopplevelsen. I Hjørdøla er det planlagt å slippe 1000 l/s om sommeren og 500 l/s om vinteren fra inntaket i Hjartsjø. Fra inntaket i Sønderlandsvatn slippes 360 l/s om sommeren og 100 l/s om vinteren. I Hjørdøla vil minstevassføringen kunne sikres ved drift av Hjørdøla kraftverk, og i Sønderlandsvatn er det planlagt å reservere 35 % av magasinet for å sikre minstevassføringen. I perioder med langvarig tørke og svært lite tilsig kan minstevassføringen i Skogsåa ikke garanteres. Slipp av vassføring vil være viktig i tørre perioder både for Hjørdøla og Skogsåa.

Vassføringen med Sauland kraftverk vil være høyere enn uten, pga. at en del av magasinet brukes til å sikre minstevassføringen.

Utbygger vil supplere minstevassslippet fra Hjartsjø slik at en minstevassføring i Omnesfossen på 2500 l/s om sommeren og 1000 l/s om vinteren overholdes.

Produksjonstapet ved minstevassføringen fra Hjartsjø og Sønderlandsvatn er på om lag 10 GWh. Ved en strømpris på 35 øre utgjør dette en tapt inntekt på ca. 3,5 millioner kroner pr. år. Dersom en øker kravet til minstevassføring med ytterligere 100 l/s i fra Sauland 1 vil dette innebære et produksjonstap på ca. 0,8 GWh. Tilsvarende økning i minstevassføringen i Sauland 2 vil innebære et produksjonstap på ytterligere 2,6 GWh.

Miljøoppfølgingsprogram

Det vil bli laget et eget miljøoppfølgingsprogram. En rekke av de avbøtende tiltakene som er foreslått i konsekvensutredningene vil være viktige ved utarbeidelse av detaljplaner for utbyggingen og miljøoppfølgingsprogrammet. Problemstillinger som vil bli fulgt opp er blant annet:

- Tiltak for å unngå unødvendige terrengskader.
- Beplantning og tiltak for revegetering på berørte arealer.
- Tiltak for å unngå nitrogenholdig avrenning i anleggsperioden.
- Planlegging av transport.
- Støyreducerende tiltak.
- Utbyggingens eventuelle innvirkning på kapasitets- og kvalitetsendringer på større vannforsyningskilder.
- Oppfølging av resipientforhold nedstrøms avløpet fra det kommunale renseanlegget.

Rasteplass ved Sønderlandsvatn

Utbygger har komplettert planene for inntaket ved Sønderlandsvatn med en pent opparbeidet rasteplass. Dette gir ifølge Fagrapport Landskap området et "estetisk løft".

Tippformer

Tippområdene er valgt slik at tippene er minst mulig synlige. Tippenes form er planlagt bevisst, slik at Fagrapport Landskap beskriver dem som "godt tilpasset landskapet". Formen på tipp Lonargrend er justert for å minimere konflikten med en slåtteng ved siden av tippet pga. innspill fra Fagrapport Flora. Justeringen innebærer også at en unngår en del av rydningsrøysene som er registrert i Fagrapport Kulturminner.

Kommunalt vannverk

Trykket i brønnene til Sauland vannverk skal overvåkes nøye. Større vannførende sprekkesoner i avløpstunnelen skal tettes. Dersom vannstanden i grunnvannsmagasinet likevel synker, må også mindre vannførende sprekkesoner tettes.

Privat vannforsyning

Midlertidige og eventuelle permanente endringer av kapasitet/kvalitet i private drikkevannskilder forårsaket av tiltaket vil bli fulgt opp og i nødvendig grad utbedret.

Overvåkning av erosjonsprosesser

Det er planlagt å kontrollere de hydrauliske forholdene nedstrøms utløpet i planleggingsfasen og kontrollere at ikke erosjon kan oppstå ved Ørvellaviften. Ved behov planlegges tiltak som bryter strømmingen nedstrøms utløpet ved lav vassføring i Heddøla. Et eventuelt tiltak planlegges slik at elva ikke stuves opp.

Etter utbygging av Sauland kraftverk vil innløpene til magasinene i Hjartsjø og Sønderlandsvatn bli overvåket.

Tiltak for fisk og overvåkning av fisk og elvemusling

De nye dammene ved Hjartsjø og Sønderlandsvatn utformes med lederenne for å ivareta muligheten for at ålen kan vandre både opp og ned vassdraget.

Fagrapport Fisk anbefaler oppfølgende undersøkelser som bør omfatte en beskrivelse av vanndekket areal sommer og vinter samt undersøkelser av elvemusling og aure. Undersøkelsene skal danne grunnlaget for eventuelt å planlegge avbøtende tiltak, som for eksempel terskler.

Løsmasseterskler

Utbygger er innstilt på å etablere løsmasseterskler i den grad det vil være et positivt miljøtiltak. Vassdragsmyndighetene avgjør etter en vurdering av fordeler og ulemper hvor og hvordan terskler skal etableres.”

Høring og saksbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i vassdragsreguleringsloven, jf. vannressursloven § 19. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse.

Samtidig med høring av Sauland kraftverk var også det konkurrerende prosjektet Hanfoss kraftverk (Sauland Bygdekraft AS) ute på høring, og høringspartene ble oppfordret til å kommentere dette prosjektet samtidig. Søknaden om Hanfoss kraftverk ble imidlertid stilt i bero inntil videre og denne innstillingen gjelder Sauland kraftverk. Hanfoss kraftverk er omtalt under ”NVEs oppsummering av saken” i kapitelet ”Utbyggingsalternativer og forhold til konkurrerende prosjekter”.

Søknaden om Sauland kraftverk ble sendt på høring den 23.12.2010 med høringsfrist 15.4.2011. Det ble holdt et åpent, offentlig møte om saken på Sauland skole den 08.03.2011. Prosjektområdet ble befart sammen med søker og høringsparter 25.10.2011. I etterkant av sluttbefaringen ble det gitt en kort høringsfrist for de som var til stede på sluttbefaringen til å komme med eventuelle tilleggsuttalelser.

NVE har mottatt følgende uttalelser:

Offentlige instanser

Hjartdal kommune uttaler følgende i brev av 15.4.2011:

(...) ”Utbygging eller ikkje?”

Før ein går inn på dei ulike utbyggingsalternativa er hovudspørsmålet om det bør skje ei utbygging i det heile teke.

Hjartdal er allereie ein kommune som har ein del kraftutbygging i sine vatn og vassdrag. Fleire av fjellvatna er demt opp, og vassføringa i Hjartdøla og Skogsåa er påverka av dette. Den vassføringa vi ser i dag er ikkje naturleg i forhold til situasjonen før utbygging. Før utbygginga på 1950-talet var vassføringa større om sommaren og mindre om vinteren i Hjartdøla. Vassføringa i Skogsåa var større før utbygginga. Ei vidare utbygging av vassdraga nedstrøms Hjartsjø og Sønderlandsvatn vil redusere vassføringa monaleg. Jo større utbygging, desto meir redusert vassføring. Ved å si nei til utbygging vil vassdraget vere ”urøyr” samanlikna med i dag. På den andre sida er vassdraget allereie regulert, og vassføringa i dag er ikkje naturleg og ”urøyr”. Det er likevel situasjonen før og etter utbygging i høve til dagens vassdrag som skal vurderast i høve til søknadene om utbygging.

Hjartdal er ein kommune med omfattande hyttebygging og eit potensial for vidare utvikling innan reiselivsnæringa. I den samanheng er naturressursane ein viktig føresetnad for ein berekraftig vekst. Ei utbygging vil redusere den visuelle opplevinga, og delvis bruken, av vassdraga. Som nemnd ovafor er det ikkje urøyr natur turistane opplever i Hjartdøla og Skogsåa i dag. Ein stor del av kommunen sitt areal (om lag 26 %) har status som landskapsvernområde (Brattfjell-Vindeggen). Det inneber at lokalsamfunnet sit med ein viktig naturressurs som er sikra mot store

inngrep i framtida. I og med at landskapsvernområdet allereie eksisterar kan likevel dei to naturressursane ikkje settast direkte opp mot kvarandre.

Ei utbygging vil ikkje vere reversibel. Det tyder at dei ulempene som ei utbygging medfører vil vere varige. Ved å si nei til utbygging nå, vil framtidige generasjonar sjølv kunne velje korleis naturressursane i kommunen skal nyttast. Samstundes kviler det på dagens folkevalde å fatte berekraftige vedtak. I den samanheng må òg samfunnet sitt behov for fornybar energi takast med i vurderinga.

Forhold knytt til kommuneplanen

Tiltak som er omfatta av konsesjon er unntatt handsaming etter plan- og bygningslova. Det er derfor viktig at kommunen på dette stadiet kjem med merknadar til dei tiltak vi ser eventuelt vil kome i konflikt med gjeldande kommuneplan.

Rådmannen kan ikkje sjå at ei kraftutbygging vil kome i direkte konflikt med gjeldande kommuneplan, sjølv om ikkje alle inngrepa er i tråd med kommuneplanen.

Sauland Bygdekraft søker om konsesjon for tiltak som ikkje er kartfesta i søknaden. Enten må desse tiltaka konsekvensutgreiast før det blir gjeve konsesjon eller så må desse tiltaka handsamast etter plan- og bygningslova. Dette vil innebere at det må utarbeidast reguleringsplan for dei aktuelle tiltaka.

Konsekvensutgreiingane

Konsekvensutgreiingane viser at ei kraftutbygging vil gi både positive og negative konsekvensar. Ingen av konsekvensutgreiingane konkluderar med store negative konsekvensar. Alle konsekvensutgreiingane som ligg til grunn for dei to konsesjonssøknadane er bestilt og skrevet etter at Skagerak Kraft AS bestemte seg for kva for alternativ utbygging dei ville gå for. Sauland Bygdekraft SA viser til dei same konsekvensutgreiingane, men dei har vald ei anna utbygging enn det konsekvensutgreiingane har lagd til grunn. Sauland Bygdekraft søker dermed konsesjon for tippar, inntak og andre løysingar som ikkje er konsekvensutgreia. Rådmannen finn ikkje at konsekvensane av Sauland Bygdekraft sin søknad er godt nok utgreidd når det gjeld følgjande forhold:

- Tipp Geita – denne er ikkje kartfesta så det er ikkje mogeleg å meine noko om den.
- Transport til tippene ved Brekka (langs E134) og Hytta (forbi bustadar).
- Plassering av tipp i tilknytning til grusførekomstar av nasjonal verdi ved Brekka.
- Omlasting og mellomlagring av masse ved tunelloppingane.
- Utløpstunell oppstrøms Sauland sentrum – konsekvens for frostrøyk, fisk/botndyr, erosjon, kommunalt vassverk og lokale brønner.
- Plassering av bustadrigg og kontorrigg – kvar skal dei ligge?
- Manglande konsekvensutgreiing for inntak i Svigsåa og Geita – mogeleg INON-bortfall, flora og fauna.
- Plassering av koplingsanlegg i nærleik av skule.

Rådmannen finn ikkje at konsekvensane av Skagerak sin søknad er godt nok utgreidd når det gjeld:

- Plassering av tippar i tilknytning til grusførekomstar av nasjonal verdi ved *Brekka*.

Avbøtande tiltak

I konsekvensutgreiingane blir det peikt på både positive og negative konsekvensar av ei utbygging. For å redusere dei negative konsekvensane er det foreslått avbøtande tiltak.

Eit gjennomgåande avbøtande tiltak er minstevassføring. Begge søknadane legg opp til tilnærma lik minstevassføring. Sauland Bygdekraft har 0,1 m³/sek mindre vassføring om sommaren enn Skagerak. På den andre sida omfattar søknaden frå Skagerak ein mykje lengre elvestrekning.

Kommunen kan krevje ei høgare minstevassføring gjennom denne høyringa. Høgare minstevassføring vil redusere fleire av dei negative konsekvensane. På den andre sida vil høgare minstevassføring redusere lønnsmda i begge prosjekta og dermed inntektene til kommunen og lokalsamfunnet. Konsekvensutgreiingane seier ikkje noko om kor mykje minstevassføringa må aukast for at det skal bli ein merkbar endring av konsekvensgraden. Rådmannen legg til grunn at det ikkje er mogeleg å fjerne dei negative konsekvensane utan at minstevassføringa aukast så mykje at prosjekta ikkje blir gjennomførde.

Særleg for Sauland kraftverk

Når det gjeld Sønderlandsvatn vil den reguleringa som nå planleggast innebere ei senking av dei naturlege vasstandane. I konsesjonssøknaden uttalast at Sauland 2 vil kunne skvalpekjørast i enkelte periodar med lite tilsig. Skvalpekjøring vil seie at kraftverkseigar startar og stoppar kraftverket, slik at ein får utnytta meir av tilsiget. Slik skvalpekjøring vil i hovudsak vere aktuelt i vinterhalvåret når tilsiget er lite, men kan også førekomme i tørre periodar på ettersumaren og hausten. Skvalpekjøring vil føre til at vasstanden går opp og ned inntil 65 cm innanfor dei aktive reguleringsgrensene (kote 396,6 og 397,25) avhengig av om vatnet magasinerast eller kjørast ut. Dette er endringar i vasstanden som langt overgår det ein har hatt før ei eventuell utbygging. Den praktiske følgja av slike pendlingar i vasstanden er at isen i strandsona svekkast på vinterstid og ein får overvatn på isen. Dette vil føre til at ferdsla over og på vatnet vil blir vanskeleggjort om vinteren.

Skagerak Energi har i møte med Hjartdal kommune uttala at dei vil utnytta høve til skvalpekjøring med forsiktighet, og at det berre unnataksvis vil vere aktuelt å utnytte heile reguleringshøgda. Det avgjerande er likevel dei vilkåra som blir fastsett i konsesjonen. Gis eit manøvreringsreglement som er i samsvar med Skagerak Energi AS sin søknad, har dei rett til å utnytte mogelegheita for skvalpekjøring.

Den andre store miljømessige verknaden av Sauland kraftverk er vassføringa i Omnesfossen. Gis det vilkår i tråd med Skagerak Energi AS sin søknad, vil det berre bli pålagd minstevassføring på strekninga Hjartsjø til utløpet av Sauland 1. Eit poeng er her at Skagerak Energi i sin søknad har samanlikna situasjonen før og etter den fyrste utbygginga. Det relevante samanlikningsgrunnlaget er situasjonen slik den er i dag, og ikkje før Hjartdøla kraftverk blei satt i drift for 51 år sida. Vintervassføringa vert redusert frå dagens ca. 15 m³/sekund til den foreslege minstevassføringa 0,5 m³/sekund, mens sommarvassføringa utanom flomperioden reduserast frå ca. 7-8 m³/sekund til 1,0 m³/sekund. Den vesentlege verknaden vil vere på Omnesfossen, der riksvegen kryssar Omnesfossen. I konsesjonssøknaden s. 84 uttalast at:

”Skagerak Kraft praktiserer et minstevassføringsregime i Hjartdøla med Omnesfossen som referansepunkt. Gjennom tilpasset drift i Hjartdøla kraftverk slippes nok vann frå Hjartsjø til at Omnesfossen fører minimum 1,0 m³/s i vinterperioden (1.10-31.5) og 2,5 m³/s i sommerperioden (1.6-30.09). Ordningen er foreslått videreført etter utbygginga av Sauland kraftverk.”

Det er viktig at denne uttala blir tatt inn i manøvreringsreglementet, og blir eit vilkår utbyggar påleggast å fylgje. (...)

(...) Økonomi

Historia har vist at lokalsamfunnet har fått lite igjen for den verdiskapinga som siste tiåret har skjedd innan kraftsektoren. Samstundes har kommunen inntekter frå kraftutbygginga som utgjer om lag 10 % av kommunen sine totale inntekter. Det inneber at Hjartdal kommune kan tilby eit tenestnivå i dag som ikkje hadde vore mogeleg utan desse inntektene.

Ei vidare kraftutbygging vil gi kommunen eit enda betre økonomisk fundament for utvikling av tenester og lokalsamfunn. Jo større utbygging, desto større inntekter i form av lovmessige ytingar.

Gjennom samtaler og forhandlingar med dei to aktørane er resultatet at den største utbygginga òg er det alternativet som vil gi dei største ikkje-lovpålagde ytingane til lokalsamfunnet. (...)

(...) *KOM-015/11 VEDTAK:*

1. Hjordal kommune er positiv til ei vidare kraftutbygging i kommunen.
Dette blir grunngeve med:
 - Dei konsesjonssøkte prosjekta omfattar allereie regulerte vassdrag.
 - Utbygging er ikkje direkte i konflikt med overordna kommunale planar.
 - Dei miljømessige ulempene vurderast som mindre enn dei samfunnsmessige fordelane.
2. Før det eventuelt blir gjeve konsesjon til Skagerak Kraft må følgjande forhold utgreiast nærmare:
 - a. Det bør kartleggast betre omfanget av raudlista artar i/ved Skorva, samt konsekvensen for desse ved ei kraftutbygging – og framlegg til ev. tilstrekkelege avbøtande tiltak.
3. Før det eventuelt blir gjeve konsesjon til Sauland Bygdekraft må følgjande forhold utgreiast nærmare:
 - b. Konsekvensar av tipp Geita.
 - c. Transport til tippane ved Brekka og Hytta.
 - d. Omlasting og mellomlagring av masse ved tunelloppningane.
 - e. Utløpstunell oppstrøms Sauland sentrum – konsekvens for frostrøyk, fisk/botndyr og erosjon, kommunalt vassverk og lokale brønner.
 - f. Plassering av bustadrigg og kontorrigg.
 - g. Konsekvensar knytt til inntak av Svigsåa og Geita.
4.
 - a. Dersom det blir gjeve konsesjon for utbygging krev Hjordal kommune at det blir utarbeidd miljøoppfølgingsprogram i tråd med konsekvensutgreiingane sine forslag til avbøtande tiltak.
 - b. Utbyggar blir pålagt å fylgje opp med tiltak som blir tilrådd av fagorgan med bakgrunn i overvåkingsprogrammet (Spes. I høve innfrysing av elvemusling).
5. Hjordal kommune krev i tillegg til miljøoppfølgingsprogrammet følgjande avbøtande tiltak:
 - a. Grunnvarme
 - i. Utbyggar etablerar elektronisk overvakning av grunnvasstand umiddelbart etter at konsesjon er gjeve.
 - ii. Utbyggar overvakar grunnvasstand i områder der det er aktuelt å utnytte grunnvarmen til oppvarming.
 - iii. Utbyggar tettar vasstunellar som forårsakar senking av grunnvatnet.
 - iv. Dersom det blir redusert kvalitet og/eller kapasitet på grunnvatn/drikkevatt må utbyggar rette det opp gjennom konkrete tiltak.
 - b. Fisk og botndyr
 - i. Utbyggar sett i verk fleirårig overvåkingsprogram for elveperlemuslingen, og oppfølgjande undersøkingar i høve fisk og tiltak i elvelaupet. Dette gjeld både i Hjordøla, Heddøla og Skogsåa.
 - ii. Jamn kjøring av kraftverket.
 - iii. Utbyggar etablerar fiskesperre i kraftverksinnløp.
 - iv. Utbyggar gjennomfører undersøkingar og tilrettelegg for gyting i sidebekkar/elvar til Heddøla (f.eks. Ørvella).
 - v. Utbyggar bygg overløpsterskel med lederenne ved inntaksdammen (vandringshjelp for ålen).
 - vi. Utlegging av stein i vassdraget nedstrøms utløpet.

- c. Samfunn
- i. Utbyggar sett i stand vegar (private og offentlege) og anna infrastruktur etter at anleggstrafikken er ferdig.
 - ii. Massetransport og arbeid på tippene må berre skje kvardagar måndag-fredag mellom kl. 07.00 og 19.00.
 - iii. Traktorvegar som må byggjast/oppgraderast skal ha vektklasse 7 (tung traktorveg), jf. "Normalar for landbruksveier".
- d. Friluftsliv og reiseliv
- i. Utbyggar bygg tersklar etter nærmare utarbeidd plan.
 - ii. Tilrettelegging for friluftsliv i tilknytning til hytteområda langs Skogsåa. (gjeld berre Skagerak).
 - iii. Bygging av utkiksplass og rasteplass ved utløpet av Sønderlandsvatn. Plassen bør leggjast på "Tuddalsida" av brua der det er utsikt mot Gausta. (gjeld berre Skagerak).
- e. Vasstemperatur og istilhøve
- i. Jamn kjøring av kraftverket.
 - ii. Merking av "usikker is" på Sønderlandsvatn og Hjartsjø.
- f. Hydrologi
- i. Minstevasslipp
Sommar (1.5.-30.9):
Utløp Hjartsjø 1,0 m³/s
Utløp Sønderlandsvatn 0,36 m³/s, så langt tilsiget rekk
Vinter (1.10-30.4):
Utløp Hjartsjø 0,5 m³/s
Utløp Sønderlandsvatn 0,1 m³/s, så langt tilsiget rekk
 - ii. Det må sleppes nok vatn frå Hjartsjø til at vassføringa i Omnesfossen er minimum 1,0 m³/s i om vinteren (1.10-30.4.) og 2,5 m³/s om sommaren (1.5.-30.9.), blir teke inn som ein del av manøvreringsreglementet for Hjartsjø.
 - iii. Av omsyn til istilhøva på Sønderlandsvatn er det ikkje tillete med "skvalpekøyning" av kraftverket Sauland 2 i den tida vatnet er islagt.
- g. Erosjon og sedimentering
- i. Utbyggar etablerar tiltak som bryt straumen nedstrøms utløpet (plassering av stor stein elva), men tiltaka må ikkje føre til at elva demmast opp.
 - ii. Trauing av Hjartdøla gjennom Sauland sentrum for å redusere faren for mindre flaumar og vassinntrenging i kjellarar.
 - iii. Utbyggar utførar tiltak som reverserar og reduserar attgroing av Sønderlandsvatn (gjeld berre Skagerak).
- h. Vilt
- i. Utbyggar kartlegg reirplassar og næringssøket til fossekallen.
- i. Hydrogeologi
- i. Knytt til Sauland vassverk:
 1. Utbyggar føreteck dagleg registrering av grunnvasstand i brønnane.
 2. Utbyggar overvakar trykket i brønnane under driving av utløpstunnelen.
 3. Utbyggar tettar større sprekksoner i utløpstunnelen.
 4. Dersom kvalitet og/eller kapasitet ved Sauland vassverk blir endra i negativ retning må utbyggar ta alle kostnader med å etablere ny eller tilfredsstillande vassforsyning.

- ii. Knytt til privat vassforsyning
1. Utbyggar må ha ein plan for alternativ vassforsyning dersom vatn forsvinn frå private brønnar.
 2. Utbyggar må overvake kapasitet i 2 borebrønnar og eit oppkomme i Skårdal.
 3. Utbyggar må prøvepumpe brønnar til storforbrukarar (mjølkebønder).
 4. Utbyggar må analysere drikkevatnet før, under og etter utbygginga i brønnar som ligg nær tippar og anleggsområde.
 5. Dersom kvalitet og/eller kapasitet ved privat vassforsyning blir endra i negativ retning må utbyggar ta alle kostnader med å etablere ny eller tilfredsstillande vassforsyning. Dette gjeld òg landbruksvatning.

iii. Knytt til avløp

1. Utbyggar må kontrollere at Sauland RA har tilstrekkeleg reinsegrad til at den lågare vassføringa i resipienten (Hjartdøla) kan tåle utsleppa (gjeld berre Skagerak).
2. Dersom den lågare vassføringa i Hjartdøla ikkje tåler utsleppa frå Sauland RA må utbyggar (gjeld berre Skagerak) etablere ein fullgod løysning for reinseanlegget.
3. Utbyggar må kartlegge at vassføringa i Hjartdøla etter utbygging er tilstrekkeleg til at naudoverløp kan gå i elva. Viss ikkje må utbyggar leggje ned buffertankar.

j. Landskap

- i. Utbyggar må legge fram planar for bruk og etterbruk av tippane med omsyn til varigheit, driftsform og avslutting.
- ii. Det må leggjast opp steindepot til bruk for framtidig gang og sykkelveg i Tuddal, og oppfylling av plassen nord for Røde Kors huset i Tuddal.
- iii. Det skal sprenges mange tunneller. Sprengstein herfra må gjeres tilgjengelig for aktører som ønsker næringsutvikling i kommunen. Steintippen bør anlegges slik at steinknuser kan brukes på plassen (for eksempel Elgvad) på kommunens eigedom.

k. Ymse

- i. Utbyggar utarbeider i samarbeid med kommunen og nødvendig fagekspertise plan for bygging av tersklar. Utbyggar gjennomfører terskelplanen.
- ii. Utbyggar etablerar sikringstiltak ved utløp av Sønderlandsvatn (gjeld berre Skagerak).
- iii. Manøvreringsreglement for Sønderlandsvatn (gjeld berre Skagerak).

l. Desse områda/tiltaka er prioriterte frå Hjartdal kommune:

- Tilstrekkeleg/høveleg minstevassføring.
- Sikring av vasstilførsel.
- Kommunalt vassverk og private brønnar i området.
- Avløp frå kommunalt renseanlegg.
- Vedk. Sønderlandsvatnet: Tiltak som reduserar attgroing.

6. Hjartdal kommune og Skagerak er samde om ei utbyggingsavtale som trer i kraft viss Skagerak får konsesjon og utbygging blir vedteke av selskapet. Partane er samde om at dei ønskjer at avtala sitt punkt om næringsfond blir teke uendra inn som ein del av konsesjonsvilkåra.
7. Fritidsbebuarane/hytteegarane i Tuddalsdalen er lite informert om utbyggingsplanane, og bør få ein utsett uttalefrist etter at informasjon er sendt ut.
8. Hjartdal kommune tilrår at det blir gjeve konsesjon til Skagerak Kraft AS for bygging av Sauland kraftverk. Tilrådinga blir gitt under føresetnad at vidare utgreiningar ikkje avdekkjer store negative konsekvensar og under føresetnad av at avbøtande tiltak blir gjennomført.

9. Dersom NVE/OED ikkje gjev konsesjon til bygging av Sauland Kraftverk, jf. pkt. 8, som er kommunens fyrste prioritet, så tilrår Hjartdal kommune at det blir gjeve utbyggingskonsesjon til Sauland Bygdekraft for bygging av Hanfoss Kraftverk. Tilrådinga blir gjeve under føresetnad av at vidare utgreiingar ikkje avdekkjer store negative konsekvensar, og under føresetnad av at naudsynte avbøtande tiltak blir gjennomført. ”

Notodden kommune uttaler i brev av 15.4.2011 at de er positive til en utbygging av Sauland kraftverk, men at kraftverket også vil medføre negative konsekvenser for blant annet bademulighetene i nedre del av Heddøla, negative konsekvenser for turgåing og elvepadling i Skogsåa og negative konsekvenser på sikt for turisme og attraksjonskraft i regionen i forbindelse med liten vannføring i Omnesfossen. Kommunen mener at tiltaket ikke bør gjennomføres uten at ett av de følgende avbøtende tiltak blir gjennomført:

(...)

”Tiltak A: Sauland 1 kraftstasjon stenges om sommeren så langt det er praktisk/teknisk mulig.

Tiltak B: Det lages en attraktiv utendørs badeplass ved Notodden sentrum/nedre Heddal med oppvarmet vann om sommeren som driftes av kraftverkseier. Badeplassen etableres ved Bystranda i Notodden i form av en molo som vannet skvulper over, og der vannet varmes opp ved tilknytning til fjernvarmeanlegget i kommunen. Investeringen på kr 5 mill. og årlig drift på kr 0,5 mill. (+ indeksregulering) bekostes av kraftverkseier.

Valg av alternativ bør gjøres ut fra en nytte/kostnadsvurdering av disse alternativene, hvor også konsekvensene for turisme og attraksjonskraft ved Omnesfossen og magasinene i fjellet trekkes inn.” (...)

Notodden kommune ber også NVE vurdere krav om å heve minstevannføringene betydelig om sommeren. Videre mener kommunen at utbygger bør pålegges å sette ut 200 stk. stedegen, merket, ørret på 1 kg eller mer pr. år i 10 år etter at kraftverket er igangsatt, og at denne settes ut fra Omnesfossen til utløp av Heddøla.

Seljord kommune skriver i brev av 12.4.2011 at de ikke har noen innvendinger mot planene. Ettersom deler av nedbørsfeltet ligger i Seljord ber Seljord kommune om å bli regnet som part videre i prosessen.

Telemark Fylkeskommune uttaler i brev av 03.05.2011 at de er positive til utbygging, men oppfordrer til at det settes krav for å sikre friluftsjakter i større grad enn det som er foreslått i søknad med KU. De foreslår universelt tilrettelagte fiskeplasser, etablering av utsettingsramper for kajakk/kano og pålegg om utbedring av eksisterende stier til hyttefelt i nærheten av vassdragene. Fylkeskommunen mener at KU ikke oppfyller krav om registrering etter kulturminneloven § 9. Fylkeskommunen ønsker derfor å registrere området før det gis endelig uttalelse i saken. De påpeker blant annet at det ikke er tatt hensyn til alle veier som skal etableres i forbindelse med tiltaket. Dette gjelder blant annet for planlagt anleggsveg fra utløpet i Heddøla, nord for gården Fosse nedre. I dette området er det gjort flere funn av automatisk freda kulturminner og det kan være grunn til å tro at det kan være mer. Fylkeskommunen viser også til et middelalderloft på gården Fosse nedre. Garden ligger i et kulturlandskap med lang tidskontinuitet med jernalderfunn og middelalderloft. Fylkeskommunen ber om at det både i anleggsperioden og ved plassering av adkomstveier blir tatt hensyn til dette.

Fylkesmannen i Telemark uttaler i brev av 29.04.2011 med tilleggsuttalelse av 09.11.2011:

Fylkesmannen mener at det er behov for vannføring i 6 sidebekker til Hjartdøla og Skogsåa av hensyn til biologisk mangfold, og at krav om minstevannføring i Hjartdøla må være absolutt. Det vises særlig til at det er flere viktige naturtyper med rødlistede arter i planområdet som vil bli negativt berørt med redusert vannføring. Fylkesmannen mener at sommervannføring over Omnesfossen bør fastsettes som vilkår av hensyn til elvelandskap og bading. De ber om at miljøbasert vannføring utredes for å ivareta kravene i vannforskriften og at dette eventuelt tas inn i vilkårene. Videre ber de om at

vannføringen i hovedvassdraget kan bli endret etter 5-10 år som følge av resultater fra miljøoppfølgingsprogram og at denne muligheten tas inn i konsesjonen. Det bes om at det stilles krav til undersøkelser og klassifisering av de berørte vannforekomstene i henhold til vannforskriften og at resultatene registreres i vannmiljødatabasen. Fylkesmannen mener at det må være et krav at vannføringen på de aktuelle strekninger som er leveområde for elvemusling og ørret er på et tilstrekkelig nivå for å ivareta dagens utbredelse. De mener at fastsettelse av minstevannføringen må ha utgangspunkt i forholdene på elvestrekningen, og være tilstrekkelig for å bevare elvemuslingen på lang sikt. Etter Fylkesmannens vurdering er foreslåtte minstevannføringer et minimum i forhold til disse hensynene. Videre mener de at krav til minstevannføring må være absolutte, både ut fra Hjartsjø og Omnesfossen, og at reguleringsmagasinene til Hjartsjø kraftverk da må manøvreres slik at dette sikres.

Fylkesmannen ber om at en konsekvensvurdering av jordbruksvanning og tilstrekkelig vannføring sikres i vilkårene. De mener det er behov for et bedre grunnlag for å vurdere virkningene på jordbruksarealet og at det da må gjøres observasjoner og befaringer fra våren, i vekstsesong og utover høsten. Fylkesmannen mener at skvalpekjøring i Sønderlandsvatn i sommerhalvåret vil kunne medføre noe negative konsekvenser for miljøet, og ber om at konsekvensene utredes nærmere.

Når det gjelder planlagte massedeponier og tunneldrift ber Fylkesmannen om at søker vurderer å samarbeide med Statens vegvesen for å utnytte tunnelmasser under drift av framtidige massedeponier. Det informeres videre om at søker må innhente tillatelse til utslipp etter forurensningsloven fra Fylkesmannen.

I etterkant av sluttbefaring kom Fylkesmannen med ytterligere innspill når det gjaldt minstevannføringskrav i Skogsåa. Med bakgrunn i at Skogsåa er spesielt attraktiv for padleinteresser foreslår Fylkesmannen at en reserve i Sønderlandsvatn øremerkes til slipp av vann i Skogsåa for å redusere usikkerheten rundt om et minstevannføringskrav kan oppfylles i tørre perioder.

Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) har i brev av 14.05.2011 uttalt at de konstaterer at vassdraget Hjartdøla/Heddøla tidligere er sterkt regulert som følge av etableringen av Hjartdøla kraftverk, og at det omsøkte tiltaket vil berøre store deler av det resterende urørte nedbørsfeltet. Miljødirektoratet etterlyser vurderinger av alternative løsninger i KU og mener at det miljømessige skadepotensialet er så omfattende at de ikke kan gjennomføres uten omfattende endringer av prosjektforslagene. Dette innebærer behov for vannføringer som opprettholder den artsrike og produktive vegetasjonen og gir gode livsvilkår for vannlevende organismer som rødlistearten elvemusling. Slik Miljødirektoratet vurderer det vil de negative konsekvensene av den planlagte utbyggingen kunne bli større for elvemuslingen enn hva fagrapporten konkluderer med. Det viktigste avbøtende tiltaket anser Miljødirektoratet å være en tilstrekkelig minstevannføring som ivaretar de verdiene som ligger i vassdraget. I denne sammenhengen mener Miljødirektoratet at det bør gjøres en grundigere vurdering av hvilke areal som tørrelagges på ulike vannføringer knyttet opp mot de viktigste områdene for elvemusling, samt hvordan stryk og strømningsforhold blir påvirket med fokus på konkurranseforholdet mellom ørret og ørekyte, samt rekruttering av musling. Videre viser Miljødirektoratet til at det i KU er konkludert med at et frafall av elva som rekrutteringsområde ikke vil påvirke ørretforekomsten i Hjartdøla fordi ørret har tilstrekkelig gytemuligheter i Hjartdøla. Sett i relasjon til at KU ikke vurderer en sannsynlig konkurranse fra en økende bestand av ørekyte ved en regulering med reduserte vannføringer i Hjartdøla, er ikke Miljødirektoratet enig i denne vurderingen. De mener at bortfallet av dette rekrutteringspotensialet ikke bare er uheldig for ørretbestanden, men også med henhold til å sikre vertsfisk til larver for elvemusling i Hjartdøla og for å produsere konkurrenter til en antatt økende ørekytebestand. Dersom prosjektet Sauland kraftverk skal realiseres, mener Miljødirektoratet at det derfor vil være en miljømessig bedre løsning at Skorva ikke berøres av prosjektet. Når det gjelder å støtte Miljødirektoratet de forslag som nevnes i KU om tiltak for å sikre opp – og nedvandring.

Vedrørende flora og vegetasjon viser Miljødirektoratet til fagutredningen og til store negative konsekvenser for særlig Skogsåa, Veslåa/Kjempa og Skorva med funn av flere rødlistede arter og truede naturtyper. Miljødirektoratet mener at det skadepotensial som er skissert i fagutredningen er av en karakter som berører sentrale føringer i miljøforvaltningen, og Miljødirektoratet mener at skadepotensialet er så stort at prosjektet ikke kan gjennomføres uten omfattende endringer som

sikrer vannføringer av en slik karakter at det opprettholder den artsrike og produktive vegetasjonen. Miljødirektoratets holdning er i tråd med den konklusjonen som er fremmet i den floristiske og vegetasjonsmessige utredningen (sitat):

"For å bevare fuktighetsforholdene for registrert fuktighetskrevende artsmangfold og flompåvirka områder, vil et viktig konfliktreducerende tiltak være å sette en tilstrekkelig minstevannføring. Særlig er dette viktig i tørre perioder av året (juli-august). Like viktig for det registrerte artsmangfoldet er å bevare elvens flomtopper, slik at forstyrrelsesregimet opprettholdes og de små flomløpene holdes åpne. Sikre slipp av vannmengder som tilsvarer naturlig flom, særlig i forbindelse med større flomtopper under snøsmeltingen om våren, vil være et viktig konfliktdepnende tiltak som vil kunne opprettholde et naturlig forstyrrelsesregime."

Miljødirektoratet påpeker at vannføringer som sikrer vegetasjonen også vil redusere konfliktpotensialet for vannlevende arter.

Miljødirektoratet vil også minne om arbeidet med Vannforskriften og det forestående arbeidet med tiltaksplaner for alle vassdrag (skal foreligge innen 2015). Vannområde Midtre Telemark har påbegynt dette arbeidet og det forventes at tidsplanen følges. Bortfall av vannføring i elver og bekker vil berøre kravene til godt vannmiljø i betydelig grad, og dette temaet må utredes tilstrekkelig før konsesjonsspørsmålet blir avgjort. En miljøbasert vannføring som tilfredsstiller de krav Vannforskriften setter til godt vannmiljø og god vannkvalitet, må vurderes opp mot krav om minstevannføring sommer og vinter.

Miljødirektoratet tar også opp tiltakets virkninger for viktige landskapselementer i form av fossefallene i Omnesfossen og Hanfossen. Det påpekes at Norge er forpliktet til å ivareta kvaliteten i landskapet, blant annet gjennom den Europeiske Landskapsvernkonvensjonen, og at fossene er sentrale landskapselementer i bygda Sauland. Miljødirektoratet viser til den store lokale motstanden i bygda og mener at dette må vektlegges.

Direktoratet for mineralforvaltning uttaler i brev av 03.02.2011 og 02.12.2011 at de reagerer på konklusjon i forhold til antatte virkninger for naturressurser, at planene legger opp til at tipper plasseres over løsmasseavsetninger som av NGU er karakterisert som meget viktige. I tillegg er hovedtilgangen til kraftverket lagt rett gjennom dette feltet. De ber derfor om en nærmere avklaring av virkninger for mineralressurser i området, og ønsker alternative plasseringer av tipper og vei på Brekka. Direktoratet anbefaler at utbygger gjør en kartlegging av bergartene i området.

I etterkant av høring av søknaden gjennomførte Skagerak Kraft og Direktoratet for mineralforvaltning en felles befaringsavtale av området og med bakgrunn i denne og planjusteringer lagt fram av søker kom Direktoratet med følgende uttalelse i brev av 2.12.2011:

(...) "Vi sier oss fornøyd med at deponi Brekka 2 i utgangspunktet har stort nok volum til å være hovedtipp og at Brekka 1 begrenses i størrelse. Endringene gjør at det blir bedre tilgang til både løsmasser og kvalitets sprengstein." (...)

Riksantikvaren viser i brev av 13.04.2011 til at det i KU spesielt blir trukket frem tre negative konsekvenser for kulturminne og kulturmiljø; tippet i Lonargrenda i Hjartdal, inntak med dam i Sønderlandsvatn, og redusert vannføring i Omnesfossen som vil få negative virkninger for kulturmiljøet med Heddal Mølle. I tillegg påpeker RA at planlagt tunnelutløp med adkomstvei ved Fossen passerer ved gården Fosse nedre, hvor det finnes et loft fra middelalderen som er automatisk fredet. RA skriver at Fylkeskommunen opplyser at tunet inngår i et kulturlandskap med lang tidskontinuitet med blant annet funn fra jernalderen. RA stiller seg kritiske til at dette ikke er nevnt i fagrapporten og at tiltaket gis ubetydelig konsekvens. RA mener at det ikke er mulig ut i fra detaljeringsgraden på planene for veitrasé ved Fosse å vurdere om det er konflikt med det automatisk freda middelalderloftet. Videre trekker de frem at fagrapporten for landskap peker på at veitraseen ved Fosse er uforholdsmessig lang og at dette bidrar til at inngrepet blir større enn det kunne ha vært. RA mener at begge de nevnte forholdene burde være grunn til å se nærmere på bedre løsninger for veitrasé ved Fosse. RA informerer om at Telemark fylkeskommune har gjort registreringer etter

kulturminneloven § 9 i et område ved Moen, og at fylkeskommunen varslet at registreringer også er nødvendig ved de andre inngrepsområdene. Dersom registreringene avdekker konflikter med automatisk freda kulturminner informerer RA om at det må søkes om dispensasjon fra freding hvis man ikke finner løsninger ved å endre tiltaket.

Ideelle organisasjoner, foreninger m.m.

Notodden padleklubb, ved brev av 01.04.2011, skriver at høringsuttalelsen representerer et samlet elvemiljø i Øvre Telemark. Padleklubben informerer om at Skogsåa og Heddøla utgjør viktige områder for elvepadling. De beskriver en økning i medlemsmasse de siste årene og informerer om at Norges Padleforbund har lagt flere av kursene sine til Telemark. Padleklubben gir følgende beskrivelse av Skogsåa og Heddøla:

Skogsåa

Skogsåa er som Padleforbundet har uttalt i "Fagrapport friluftsliv og reiseliv" en av Norges aller beste padleelver og i en særstilling på det sentrale østlandsområdet. De fleste elvepadlere og spesielt utenlandske bruker en bok som er skrevet av tyskeren Olaf Obzommer som heter "Norwegian whitewater guide" når man skal orientere seg om elvene i Norge. I denne boka står Skogsåa omtalt som en av de beste elvene i landet og at Telemarksområdet ikke vil være komplett uten denne elva.

Elva har en unik nærhet for Padlemiljøet i Telemark og brukes aktivt av medlemmene i klubbene. I fagrapporten skrives det som sant er at padlesesongen er svært sårbar for endringer som reduserer vannstanden i elva. Det påstås at det vil være mulig å drive elvepadling i Skogsåa også etter en utbygging, men dette er slik vi ser det en ren bløff. Vi reagerer kraftig på at det påstås at utbyggingen har "liten konsekvens" for elvepadling. Vi ser nemlig at en utbygging vil gjøre det nærmest umulig å drive med elvepadling i Skogsåa, jmf. Skageraks Energi egen brosjyre om utbyggingen og den påståtte normale vannføringen etter utbygging.

Heddøla

Heddøla fra Omnesfossen brukes av oss som en ypperlig arena for dem som ønsker å starte med elvepadling. For de nye elvepadlerne og sikkerheten til gruppa så er en stabil vannstand og temperatur viktige faktorer da det på dette nivået blir mye svømming i elvene. En redusert temperatur i Heddøla sommerstid vil ha noe negativ konsekvens for vår bruk av elva.

Padleklubben mener en utbygging som bortimot turrlegger Skogsåa vil være fatal. De ber om muligheten til å diskutere avbøtende tiltak i form av slipp av vann på faste dager eller lignende, dersom prosjektet skulle bli gitt tillatelse.

Kongsberg padleklubb uttaler i brev av 12.4.2011 at de ofte padler i Telemark og at mange av medlemmene kjenner Skogsåa som en meget god padleelv. Videre informerer padleklubben om at Skogsåa regnes som en av Norges aller beste padleelver og er i en særstilling på det sentrale østlandet. Padleklubben reagerer sterkt på at utbyggingen gis liten konsekvens for elvepadling i utredningen og at det i fagrapporten står at det vil være mulig å drive elvepadling i Skogsåa også etter utbygging. Kongsberg padleklubb mener at en utbygging vil gjøre elva ubrukelig for padling med den vannføringen som er beskrevet i søknaden. De ber om å bli involvert for å finne avbøtende tiltak dersom prosjektet likevel vedtas realisert.

Norges Padleforbund (NPF) uttaler i brev av 13.4.2011 at de har tre registrerte klubber som har tatt kontakt med dem i forbindelse med søknaden om Sauland kraftverk. De opplyser om at dette er et miljø som har hatt sterk vekst i de siste årene, spesielt på barne- og ungdomssiden. Flere kurs og arrangementer for barn, ungdom og voksne som NPF arrangerer i år vil holde til på Notodden på grunn av veksten og engasjementet i dette miljøet. Og NPF synes det ville være veldig trist om den yngste generasjonen ikke får muligheten til å padle i elva Skogsåa. Det nevnes også at Heddøla, nedstrøms for Omnesfossen, også er en padlestrekning som blir benyttet av begynnende elvepadlere.

NPF skriver at Skogsåa er godt kjent internasjonalt og har blitt dokumentert gjennom flere filmer og elveguider. De opplyses om at hvert eneste år drar britiske og tyske padlere til Norge for å kunne padle elvene som tilhører i regionen. Ettersom denne regionen har en allerede kort padlesesong, mener NPF at en forkorting av sesongen vil bety at disse padlerne antagelig slutter å bruke Telemark som destinasjon. Dette fordi Skogsåa er en av de mest populære elvene i regionen. Til Ambio sin vurdering av tiltakets konsekvenser for elvepadling har NPF følgende uttalelse:

(...)”I dokumentet «Konsekvenser for friluftsliv og reiseliv ved utbygging av Sauland kraftverk» som er skrevet av Ambio miljørådgivning vurderes det samlet at utbyggingen vil ha en «middels negativ konsekvens» for elvepadling i Skogsåa. Dette gjøres etter at Generalsekretær i Norges Padleforbund Sven Nordby Andersen har uttalt at elven blir «nærmest verdiløs» som padleelv. Vi ønsker å framheve dette. Utbyggingen vil få stor negativ konsekvens for elvepadling i Skogsåa. Den vil være med på å fjerne Telemark-regionen som padledestinasjon på det nivået den er i dag.”(...)

NPF opplyser videre om at det hvert eneste år arrangeres ”Telemarksrunden”, hvor padlere fra hele landet møtes for å padle blant annet Skogsåa, og de foreslår derfor at det hvert år må slippes egnet vannføring for padling fast til denne samlingen. I tillegg bør det slippes vann minst 2 andre helger i mai for å opprettholde Telemark-regionen som egen padledestinasjon både nasjonalt og internasjonalt. NPF ber om at klausulen om at det må være en gjensidig forpliktelse for å opprettholde denne rettigheten ikke blir satt som krav i vedtaket. Dette begrunnes i at padlere ikke alltid er like lett å organisere, men etter NPF mening garantert vil komme dersom det slippes vann til kjente helger. De mener dette også er i tråd med lignende saker i for eksempel USA, New Zealand og Østerrike.

Norges Padleforbundet anbefaler at det ikke gis konsesjon, men ber om at det, dersom dette skulle skje, settes vilkår i konsesjonsvedtaket om vannslipp på faste helger.

Innbyggerforum i Sauland uttaler i brev av 15.4.2011 at søkers beskrivelse av at minstevannføringen vil ligne dagens vannføring er veldig misvisende. De viser ved hjelp av graf hvordan en utbygging vil føre til minstevannføring de fleste dager, dvs. adskillig mindre vann enn i dag. Videre kommer de med kritikk til vurderingene i gjennomførte utredninger for landskap, kulturminner og kulturmiljø, spesielt med tanke på virkningene for Heddal Mølle. Innbyggerforum mener at konsekvensene med planlagt vannføring ikke kommer fram i fagrapportene for Omnesfossen og området som Heddal Mølle er en del av. Videre mener de at det er stor usikkerhet knyttet til virkningene for elvemusling, fisk og bunndyr, og at minstevannføringen er satt altfor lav. De konkluderer med at det ikke bør gis tillatelse til utbyggingen, men at dersom dette er tilfelle bør prosjektet begrenses og Omnesfossen og elvestrekningene gjennom de mest sentrale delene av bygda bør utgå.

Notodden turlag skriver i brev av 18.4.2011 at Omnesfossen har stor verdi for det lokale friluftslivet og at Hjartdøla utgjør et viktig landskapselement i de mest bebodde og trafikkerte områdene i kommunen. Videre skriver de at Skogsåa er spesielt viktig i friluftssammenheng, både for de som har hytter i området og som en viktig padleelv. Notodden turlag informerer om at det i senere år har blitt større interesse for mer tilrettelagte friluftaktiviteter og at dette åpner for muligheten til å skape lokale arbeidsplasser. De viser til at Hjartdal kommune satser mye på turisme, hyttebygging, jakt og fiske. Turlaget trekker frem områdets store betydning for friluftsliv og ber om at det heller gjøres en vurdering på et senere tidspunkt om det kan være alternative utbyggingsplaner, med større vekt på lokal verdiskaping og næringsutvikling, som ikke medfører så store virkninger. Det stilles spørsmål til om alle disse forholdene er tilstrekkelig utredet og tatt hensyn til i vurderingene.

Naturvernforbundet i Telemark uttaler i brev av 23.4.2011 at Hjartdal kommune allerede er sterkt preget av kraftutbygging og at det nå får være nok. Naturvernforbundet viser til at alle de store vannene i landskapsvernområdet Brattefjell-Vindeggen er regulert, og Sjøvatnet er det eneste unntaket så langt. Det påpekes at området med Omnesfossen er visuelt og kulturelt viktig for Hjartdal, og i tillegg er det betydelig forekomst av elvemusling i området. Naturvernforbundet viser videre til

høringsuttalelsen fra Innbyggerforum i Sauland og slutter seg til denne. Med bakgrunn i ovennevnte er Naturvernforbundet sterkt imot en utbygging.

Norges Jeger- og fiskerforbund avd. Telemark (NJFF) uttaler i brev av 29.4.2011 at tiltaket vil ha konsekvenser for fisk og utøvelsen av fiske spesielt i Skogsåa, Hjartdøla og Heddøla, men det vil også være problemer knyttet til Sønderlandsvatn og mindre elver og bekker innenfor området. De skriver at både Skogsåa og Hjartdøla i praksis vil bli tørrlagt. NJFF ser at utreder foreslår terskler, men er skeptiske til dette ettersom terskler kan medføre tilslamming av elva og dermed dårligere levevilkår for elvemusling. Fisk som ørekyte vil imidlertid kunne tjene på dette avbøtende tiltaket, men store bestander av ørekyte vil kunne virke negativt på bestander av ørret. De mener derfor at forholdene for elvemusling, oppvekst- og leveområder for fisk og ulike avbøtende tiltak er uklart og bør utredes bedre. For Heddøla ber de om at det ved en eventuell utbygging sikres tilstrekkelig vannføring i elva og en gradvis økning og senking av vannstand slik at en unngår store temperaturforskjeller i vannet gjennom året. Videre bes det om at det settes opp fiskesperrer for å hindre at fisk kommer i kontakt med turbiner. Når det gjelder Sønderlandsvatn skriver NJFF at vannet er svært grunt og at de frykter at de foreslåtte reguleringene dermed vil få svært uheldige virkninger for oppvekst – og leveområder for fisk. NJFF skriver at de ikke kjenner til om det er gytebekker knyttet til vannet som er av stor betydning for bestanden av ørret, men ber om at hvis så skulle være tilfelle må det sikres vannstand nok til at ikke innløpet til disse bekkene ikke blir tørrlagt i oppgangstiden for gytefisk.

Videre skriver NJFF at det forventes at en regulering av elvene også vil få konsekvenser for bever på deler av de berørte elvestrekningene, og de ber om at foreslåtte avbøtende tiltak i utredningen gjennomføres. Det antas også at forholdet til elg, hjort og rådyr vil kunne påvirkes lokalt i en utbyggingsfase. Det forutsettes at eventuelle trekkveier sikres slik at hjorteviltet ikke blir permanent lidende ved en eventuell utbygging. NJFF ber om at kartlegging av trekkveier gjennomføres grundig. I tillegg påpekes det at ender og andre fugler knyttet til vannområdene også kan bli negativt påvirket ved en eventuell utbygging, og opprettholdelse av en tilstrekkelig minstevannføring foreslås som avbøtende tiltak.

I tillegg til tiltakets virkninger for biologisk mangfold, presiseres det at utbyggingsområdet i dag brukes til mange typer friluftsliv. NJFF påpeker at en elv uten vannføring vil være svært lite attraktiv for flere utøvere av friluftsliv og mest sannsynlig vil ha en negativ innvirkning på besøkende til området med de ringvirkninger dette måtte gi lokalt.

Andre aktører

Fjellkraft (11.3.2011): mener at Skagerak har skrevet søknaden på en måte som gjør det vanskelig å se virkningene av hvert enkelt alternativ. Er også kritisk til kostnadsberegningene. Ellers mener Fjellkraft at tiltaket vil føre til en tørrlegging av Skorva. Ber om at småkraftprosjektene Svigsåi og Skorva behandles samtidig, og da spesielt søknaden om å bygge ut Skorva.

Eiendomsselskapet L & F Eiendom (5.4.2011): er bekymret for tørrlegging av Skogsåa og virkninger av dette for turisme, friluftsliv og næringsutvikling. De mener at turisme i overskuelig fremtid vil utgjøre den viktigste bærebjelken i næringsutviklingen i Hjartdal, og Tuddal spesielt. De går ikke imot en utbygging ettersom de støtter kommunens arbeid med å forbedre økonomien, men ønsker at vannføringen kan opprettholdes i Skogsåa, i sommerhalvåret, for å sikre videre muligheter for utvikling av turisme.

Hjartdal Elverk (14.4.2011): er områdekonsesjonær og lokal netteier. De er positive til utbygging, og er fornøyd med den planlagte avtalen mellom Skagerak Kraft og Hjartdal kommune. Kommunen gis blant annet 10 % eierskap til kraftverket, og dersom private grunneiere/falleiere ikke tar imot tilbud om eierskap har kommunen fortrinnsrett til ytterligere 6,99 % av aksjene i kraftverket. Elverket mener at tiltaket vil bidra til en betydelig bedring av leveringssikkerheten lokalt. Forutsatt at det settes strenge krav til avbøtende tiltak og minstevannføring er de positive til en utbygging av Sauland kraftverk.

Næringslaget Tuddal utvikling (11.4.2011): vil ikke ta stilling til utbyggingsspørsmålet i og med at det er delte meninger i næringslaget. De er imidlertid enige om at dersom det blir gitt konsesjon mener de at Tuddal er for lite tilgodesett når det gjelder avbøtende tiltak i forhold til tiltakets skadevirkninger. Næringslaget kommer derfor med forslag til avbøtende tiltak i form av at det legges opp steinmasser til framtidig gang – og sykkelvegtrasé gjennom Tuddal, steinmasser ved Røde Kors huset, og at planlagte rasteplass ved Sønderlandsvatn plasseres ovenfor broa med utsikt mot Gaustatoppen.

Stiftelsen Mølla – ny bruk (14.4.2011): stiftelsen mener prosjektet vil få store negative konsekvenser for Omnesfossen og det fossemiljøet som kulturminnet og tusenårsstedet Heddal Mølle er en integrert del av. Stiftelsen mener at Omnesfossen må unntas fra utbyggingen og opplyser at Heddal Mølle ble bygd som spinneri i 1895 og ble i 1916 omgjort til mølle. Stiftelsen arbeider for å bevare og utvikle mølla som kulturminne, og den ble satt i stand i 2009-2010 for ca. 0,5 mill. kr. Stiftelsen kritiserer Skagerak sin beskrivelse i søknaden av virkninger av redusert vannføring, og mener det gis et feilaktig bilde. De ber om at tiltakets konsekvenser for Heddal Mølle blir utredet nærmere.

Stiftelsen påpeker videre at fagrapportenes konsekvensvurderinger og vannføringsbilder av Omnesfossen er begrenset til den nye broen, og de etterlyser en konsekvensvurdering av tiltakets virkninger for fossen ved mølla og den gamle broen. Videre skriver stiftelsen at det flere steder i konsesjonssøknaden og fagrapportene står at eksisterende praksis for minstevannføring Omnesfossen ikke vil bli endret. Stiftelsen mener at dette fort skaper inntrykk av at vannføringen etter utbygging vil ligne den som er i dag, men de vil her bemerke at vannføringen i dag imidlertid er noe annet enn minstevannføring 2,5 m³/sek juni–september og 1 m³ de øvrige 8 måneder. Det opplyses i den forbindelse om at median vassføring i dag er 19,2 m³/ sek (middelvannføring: 23 m³/sek). Stiftelsen mener derfor det forklarer svært lite om planlagt utbygging å skrive at minstevannføringen ikke vil bli endret. De mener at dette støttes ytterligere av fagrapporten om hydrologi hvor det fremgår at median vannføring etter utbygging (2,5 m³/sek), vil være mer representativ for den "vanlige vannføringen" enn f.eks. planlagt middelvannføring (5 m³/sek). Stiftelsen mener at et eventuelt avbøtende tiltak må være en vesentlig høyere minstevannføring. De ber om at en ev. utbygging i vassdraget må omarbeides til et mer avgrenset prosjekt, der Omnesfossen unntas fra utbyggingsplanene.

Grunneiere, privatpersoner m.m.

Folkeaksjonen for bevaring av Omnesfossen og elvebygda Sauland (19.4.2011): legger frem 616 underskrifter mot en utbygging og viser til at dette reflekterer en stor motstand i en kommune med ca. 1600 innbyggere. Folkeaksjonen protesterer mot kraftutbygging av Omnesfossen og elvebygda Sauland. Folkeaksjonen forlanger at naturen forblir urørt bl.a. med bakgrunn i at elvene er avgjørende for et godt leve- og trivselsmiljø i bygda og at Omnesfossen utgjør et viktig estetisk landemerke inntil E134.

Hytteieier Jørn Hennig (1.2.2011): er bekymret for at det ikke er planlagt noen minstevannføring på strekningen mellom inntak for tilløpstunnelen til Sønderlandsvatn og utløpet i Skogsåa. Han informerer om at elva som går forbi hans hytte er deres eneste vannkilde og en viktig rekreasjonskilde, og han er derfor bekymret for at elva skal bli tørrlagt ved en utbygging av Sauland kraftverk.

Grunneier Hans Olav Aasland (30.1.2011 og 20.3.2011): eier grunn og fall i Hjartdøla ca. 2,5 km nedstrøms Hjartsjøvatn. Aasland ønsker å minne om at bygging av tilløpstunnel i Lonelien kan komme til å berøre vannforsyningen til hans to brønner. Han ber derfor om at det ordnes med en ny vannkilde hvis dette skulle skje. Aasland skriver at han er positiv til utbygging, spesielt med tanke på at det blir mindre vannføring for dyrka områder ned mot Hjartdøla.

Anette Skogen (13.3.2011): ber om at Omnesfossen bevares og ikke ødelegges.

Hytteiere Sverre og Gyrd Follaug (16.3.2011): kommenterer saksgang, faktaopplysninger i søkers brosjyre og konsekvensene ved utbygging. Mener søker ikke har informert hytteiere og ber om at dette gjøres. Mener at søkers opplysninger om middelvannstand er basert på misvisende beregninger, og ber om at opplysningene korrigeres slik at folk blir informert om hvordan den reelle vannføringen

i Skogsåa vil bli etter en utbygging. De er bekymret for virkningene for hytteeiere og friluftsliv, og mener at tiltaket vil medføre for store naturødeleggelser. Dersom det blir gitt konsesjon ber de om at vannstanden i Skogsåa blir satt vesentlig høyere og at Grovaråa ikke tørrlegges men slippes rett ut i Skogsåa som i dag. Når det gjelder turisme stiller de seg sterkt kritiske til at en betongdemning og rasteplass i betong ved Sønderlandsvatn vil tiltrekke seg turister. Det vises til at Hjartdal kommune reklamerer med at de er, og ønsker å forbli, en turistkommune, og det stilles spørsmål om dette vil fortsette dersom det omsøkte tiltaket gjennomføres.

Grunneier Toralf Hjartsjø (21.3.2011): mener redusert vannføring i Hjartdøla vil virke positivt mht. vanninntrenging og oversvømmelse. Ber om at elva får tilbake det nivået den var før reguleringen i 1957. Mener det beste tiltaket vil være å dimensjonere avløpstunnelen fra kraftverket slik at alle flomtopper fjernes, og at inntaket bygges der tunnelen krysser elva. Foreslår at NVE sammen med Hjartdal kommune innkaller berørte grunneiere og søker til et møte hvor problemene avklares.

Grunneiere Jan Lia med flere (26.3.2011): representerer grunneiere som blir berørt av anlegget, innbyggere på boligfeltet Rinden, og eiere av fritidseiendommen Hyttemoen. De ber om at tippen blir liggende urørt og revegeteres, at anleggstrafikk legges på dagtid for å minimere støy for beboere og at støymengde holdes innenfor tillatte grenser for boligområder. Dersom det bestemmes at steinmassene skal fraktes vekk ber de om at knusing ikke skjer på stedet på grunn av støy. Planene innebærer omlegging av en vei som går tett inn mot et våningshus og de ber om at utkjøring av masse gjøres innenfor så kort tid som mulig og ikke mer enn 3 år.

Jan Erik Innvær (4.4.2011) mener de negative konsekvensene er større enn verdien ved en utbygging. Han mener Skogsåa og Omnesfossen er viktig for identitet og naturopplevelser i bygda og mener det ikke bør gis konsesjon.

Einar Løndal (6.4.2011): uttaler seg om samfunnsmessige ulemper ved prosjektet. Løndal trekker frem elvene som en av de viktigste verdiene for både friluftsliv og bosetting i Sauland, og mener at en tørrlegging av elvene og Omnesfossen vil være svært ødeleggende for dette. Løndal påpeker at Omnesfossen blir sett på som en innfallsport til bygda og Hjartdal kommune både av de som bor der, resten av regionen og folk fra andre deler av fylket.

Grunneier Øystein Timland (10.4.2011): har eiendom som grenser til øvre del av Omnesfossen og ca. 1200 meter oppover mot Sauland sentrum. Timland er positiv til utbygging, forutsatt avbøtende tiltak i form av at grunnvannsnivået blir opprettholdt på dagens nivå. Dette ved hjelp av terskler i elva som skal sørge for vannspeil i samme nivå som i dag. Timland opplyser om at det kommunale renseanlegget har avløpsrør som er gravd ned over hans eiendom og ut i elva. Timland mener at den foreslåtte minstevannføringen sannsynligvis ikke vil være tilstrekkelig til å kvitte seg med slammet videre ned i elva, og utløpsrøret vil antagelig ikke rekke ut til vannet. Han antar at terskler kan hjelpe til med dette problemet. Videre mener Timland at avløpsrøret fra renseanlegget må legges om, og foreslår to alternativer for avbøtende tiltak. Alt. I.: Det legges nytt rør fra renseanlegget til nedstrøms Omnesfossen. Alt. II.: Det bores hull fra renseanlegget og inn til avløpstunnelen.

Grunneiere Kaare Frøland, Borghild Flaatten og Torbjørn Frøland (5.4.2011): er felles eiere av eiendommen Lærud. De vil informere om at steintipper, koblingsanlegg og anleggsveier vil bli synlige fra eiendommen store deler av året, og at utbyggingen vil være et vesentlig naturinngrep hovedsakelig gjennom redusert vannføring. Videre skriver de at en utbygging av Sauland kraftverk vil føre til opprusting av traktorvei over eiendommene deres, støy som følge av økt trafikk i anleggsperioden, antagelig koblingsanlegg i synsfeltet, og utsikt mot steintippene på den andre siden av dalen.

Hytteieier Torgeir Bjørndalen (12.4.2011): uttaler seg om negative konsekvenser for hytte/fritidseiendom dersom det blir redusert vannføring i Skogsåa og Grovaråa. Bjørndalen informerer om at Grovaråa vil tørrlegges, og at alt vann til hytta i dag hentes derfra. Han opplyser om at de har anlagt to dammer som de bruker til vanntilførsel, bading og utsetting av fisk. Bjørndalen påpeker at elvene

har stor betydning for hyttas rekreasjonsverdi og håper derfor at det ikke gis tillatelse til utbygging. Bjørndalen ber om at NVE gjennomfører befaring på våren for å se vannføringen i elvene på denne tiden. Dersom det gis tillatelse ber han om at det iverksettes avbøtende tiltak i form fjerning av mur i dam av bygging av terskler for å bevare muligheten til å fiske og bade i elva.

Grunneier Gullik Lonar (13.4.2011): ber om at vannkilden til husstandene, driftsbygningene, og vanningsanlegg i området blir sikret, og ønsker gratis steinmasser til utbedring av veg og eventuelt bygging av ny driftsbygning.

Håvard og Torunn Hovde Kaasa (13.4.2011): påpeker at Tuddal i stor grad lever av turisme og at naturen er hovedgrunnen til at folk bor der. De er bekymret for at innfallsporten til Tuddal, Sønderlandsvatnet og Skogsåa står i fare for å ødelegges. De ber NVE om å avslå Skagerak sine utbyggingsplaner, og viser til at det i konsekvensutredningene blir pekt på at utbygging av Skogsåa vil få store negative konsekvenser for landskap, miljø, flora og vegetasjon.

Kjell Kaasa og Svein Bakkalia (14.4.2011): opplyser om at Hjartdøla har den største populasjonen av elvemusling i Telemark, og at elvemuslingen er totalfredet, en prioritert art og listet i IUCN. Skorva og Vesleåa/Kjempa beskrives som viktige rekrutteringsvassdrag for småfisk til Hjartdøla, og dermed også indirekte viktig for elvemusling som har sitt larvestadium på gjellene til småørreten. Kaasa og Bakkalia skriver at muslingen trives godt i Hjartdøla på grunn av surhetsgraden, og at surhetsgraden vil øke dersom Skorva og Vesleåa/Kjempa forsvinner. De viser til at konsekvensutredningen til Ambio foreslår oppfølgende undersøkelser, men ikke kommer med tiltak som kan hindre utryddelse av elvemuslingen dersom undersøkelsene viser at utbyggingen ødelegger bestanden. De mener derfor at Skorva og Vesleåa/Kjempa's betydning for elvemuslingen må utredes mer. Kaasa og Bakkalia presiserer at det ikke må gis tillatelse til en stor reduksjon av vannføringen i Hjartdøla uten at konkrete tiltak for elvemuslingen ved stor bestandsdød blir lagt fram på forhånd.

Videre påpeker Kaasa og Bakkalia at resultatene fra Miljødirektoratet sin bekkekløftrapport fra området ikke er tatt med i KU. De informerer om at det i alle tre bekkekløftene er påvist flere rødlistearter, og at tiltakets virkninger for fuktlopende arter og vegetasjon vurderes til stor negativ. De ber derfor om at Skorva og Vesleåa/Kjempa tas ut av prosjektet på grunn av verdien som bekkekløfter.

Grunneiere Anne Tone Hytta Larsen og Henry Larsen (14.4.2011): er bekymret for økt trafikk og støy fra planlagt anleggsvei som går få meter fra boligen. De ber primært om at det heller blir forsøkt å legge en anleggsvei mellom E134 og anleggsområdet sørøst for hytta. Hvis ikke dette er mulig ber de om avbøtende tiltak i form av at veien legges om (vist i vedlagt kart) og erstatning for grunn.

Nils Olav Hovde (15.4.2011): uttaler seg på vegne av mange av innbyggerne i Hjartdal kommune, og beskriver en stor motstand og engasjement hos befolkningen i kommunen til de omsøkte planene. Hovde trekker frem at Skogsåa er kåret til topp 10 elvepadlesteder i Europa, et mye brukt bade- og fiskested, en viktig elv for alle hyttene i området, og et bekkekløftområde som er vurdert som en nasjonalt viktig naturtypelokalitet. Videre skriver Hovde at Omnesfossen er en av de få fantastiske fossene som er igjen i Telemark og "inngangsporten" til Hjartdal kommune. Omnesfossen regnes derfor som viktig for turisme og er tilrettelagt for bading gjennom et eget badeland med sklier i fossen. Når det gjelder Hjartdøla informerer Hovde om at dette også er en fantastisk badeelv, og at elva har forekomst av ål, stor ørretbestand, og et høyt antall elvemusling. Med bakgrunn i hvor store ødeleggelse en utbygging vil medføre for disse verdiene informerer Hovde om at det er stor motstand mot prosjektet i kommunen.

Grunneier Ragnar Frøland (15.4.2011): er bekymret for hva grunneiere og fallrettighetshavere blir sittende igjen med etter en utbygging og mener at kommunen ikke har tenkt langsiktig nok i sin vurdering. Frøland mener at dersom ikke en lokal utbygging vil la seg gjennomføre nå, er det bedre

at det ikke bygges noen av alternativene nå men at man ev. kan ta opp tråden når rammebetingelsene blir bedre.

Gry Helen Lund Brekka (15.4.2011): viser til de utbygginger som allerede er i kommunen og mener Omnesfossen, Skogsåa og Hanfoss må bevares med tanke på hvilke naturverdier de har. Hun presiserer at mange av innbyggerne ikke ønsker utbygging, men dersom det likevel blir konsesjon håper hun det kan finnes løsninger som ivaretar de ulike interessene og bevarer viktige naturperler. Lund Brekka Hun savner en omtale av Hanfoss i fagrapporten for landskap og viser til at dette også er en foss som kan sees fra E134, og som vil endre karakter etter en eventuell utbygging da minstevannføring i stor grad vil bli gjeldene. Lund Brekka savner forslag til avbøtende tiltak og foreslår opparbeidelse av badeplass slik som ved Omnesfossen. Hun stiller spørsmålstegn ved hvor godt avløpsvannet fra det kommunale rensenanlegget ved Elgevad vil bli rensert som følge av lav minstevannføring og følgende badevannskvaliteten ved Omnesfossen. Lund Brekka mener de foreslåtte minstevannføringene er svært lave og er skeptisk til om utredningene av konsekvenser ved lav minstevannføring er tilstrekkelig. Lund Brekka ber om at det stilles krav til søker om at drikkevannet ikke blir ødelagt eller forsvinner. Hun påpeker også at utbygging er forventet å gi store negative konsekvenser for naturmangfoldet i området, deriblant flere rødlistede arter. Hun presiserer at mange i kommunen er imot utbygging, til tross for at kommunen har valgt å støtte utbygging og går imot sin egen kommuneplan.

Gry Helen Lund Brekka på vegne av beboere ved de planlagte tippene Brekka 1, 2 og 3 (15.4.2011): mener beboerne rundt disse tippene vil bli sterkt berørt i anleggsperioden og i den perioden det skal tas ut masser fra området. Det vises til at nærområdet brukes til turområder og at ulemper som støy, anleggstrafikk og støv vil være til stor sjenanse for beboerne. De mener naturen i området rundt Sjøtmoen vil bli sterkt forringet og at landskapet i stor grad vil endre karakter etter en endt utbygging. Beboerne ønsker avbøtende tiltak som gang og sykkelvei fra kirka til Schia ved Skorvenbruka.

Helle Kaufmann Gjerde (15.4.2011): er imot utbygging på grunn av konsekvensene for miljøet og naturen, og hun stiller spørsmål til på hvilket grunnlag en slik utbygging vil kunne dispenseres fra naturmangfoldloven. Hun skriver at det vil være et bedre alternativ med en mer skånsom og bærekraftig lokal utbygging som ivaretar miljøet og naturen på en måte som ikke ødelegger for fremtidig verdiskapning. Kaufmann Gjerde mener at Hjartdal kommune må ha en forvaltning som både ivaretar naturattraksjoner, turisme, fremtidige ressurser og utvikling.

Grunneier Kjell Kaasa (15.4.2011): ser på kartet i søknaden at de blir nærmeste nabo til kraftverket. Kaasa skriver at de ikke har fått informasjon fra søker om konsekvensene, og er bekymret for virkninger for brønn på eiendommen. Kaasa påpeker at vanlig prosedyre er at det sendes ut nabovarsel før byggetillatelse kan godkjennes, og spør om dette vil bli gjort ved denne typen utbygging.

Åshild Farstad Nilsen (15.4.2011): kritiserer søker for å ha utelatt opplysninger om bekkekløfter i området og tatt egne konklusjoner på tvers av innhentede opplysninger. Videre skriver hun at rapport om flora påpeker at det er den lave vannføringen som vil skape problemer, pga. tap av flomvann og tap av fukt i grunnen ved perioder med for lite/fravær av vann i elva. Farstad Nilsen mener at vegetasjonstypen i Skogsåa ikke tåler mer regulering enn den har i dag og at uttørking vil skje selv ved minstevannføring over tid. Hun mener det ikke er foretatt en god nok kartlegging av Skogsåa og at det mangler tilfredsstillende tiltaksplaner fra søker i forbindelse med konsekvenser ved tørke ved nedre del av Skogsåa. Farstad Nilsen skriver videre at konsekvensene av tiltaket vil få store skader/endringer av miljøet langs begge elveleier, og at selv om samfunnets interesser veier tyngre enn naturtyper av regional verdi, fritar ikke dette fra en fullstendig kartlegging av området. Hun opplyser om at det vil bli sendt en rapport til Miljøavdelingen i Telemark med forespørsel om bedre utredning av de punkter som Skagerak Energi har utelatt, samt krav om at NiNa/NiKu nå blir involvert

i saken for en fullstendig konsekvensutredning av elvemuslingens levevilkår ved regulering av vassdraget i denne størrelsesorden.

Liv Tone Tinnes Omnes (15.4.2011): driver med korndyrking og er bekymret for hva en reduksjon av elvas gjennomsnittlige vannstand vil bety for jorda og avlingene hennes ved Åmot. Hun frykter også at det vil bli en oppblomstring av alger nedenfor utslippsstedet for kommunens renseanlegg. Videre stiller hun spørsmål om utredningene av virkninger for elvemusling er tilstrekkelige og har følgende kommentarer til fagrapporten:

(...) ”Forekomstene av elvemusling er i konsekvensutredningen delt inn i lokaliteter fra 1-11. Lokalitet 11 ligger i nedre del av Skogsåa. Jeg har bodd her på nedre Omnes siden 1986 og er godt kjent med elva herfra og ned til Omnesfossen. Så lenge jeg har badet i denne elva har det vært elvemuslinger fra fossen og oppover. Det er ikke vanskelig å finne muslinger i dette området. Hvis strekningen fra Åmot til Omnesfossen ikke er undersøkt, mener jeg det er en klar mangel ved konsekvensutredningen. Iflg. tabellen på s. 39 i rapporten fra AMBIO miljørådgivning AS, øker antallet levende muslinger i elva når en nærmer seg Sauland sentrum fra vest. Hvis dette er en tendens er det all mulig grunn til å tro at elva kan inneholde en stor bestand elvemusling mellom Åmot og Omnesfossen. Lokalitet 4b ble ekstra undersøkt på en 200 m lang strekning (s. 36 i AMBIOs rapport) og anslått til å inneholde 3000 elvemuslinger. En lignende undersøkelse bør gjennomføres lenger ned i elva for å finne ut om populasjonen av musling er like stor her. Lokalitet 4b som kan inneholde 3000 elvemuslinger er vist på bilde s. 37 i rapporten. Likheten med dette bildet er slående når en tenker på elva fra toppen av Omnesfossen. (Rokåsa) ” (...)

Omnes mener Hjordal kommune allerede er hardt belastet av vannkraftutbygging, og at kommunen bidrar med nok kraft til fellesskapet. Hun går sterkt imot planene om utbygging og mener at dersom det skal bygges ut mer vannkraft bør dette skje uten å tørrlegge Omnesfossen.

Grunneier Halvor Mosebø (16.4.2011): eier en landbrukseiendom som ligger inntil Hjordøla i vestre del av Sauland sentrum. Mosebø informerer om at eiendommens del som grenser til Hjordøla er tørkeutsatt i dag, og han frykter derfor at den store reduksjonen i vannføringen vil påvirke grunnvannstanden negativt og føre til større tørkeproblemer. Redusert vannføring i elva sommerstid vil også kunne skape problemer med å kunne finne og ta opp vanningsvann fra elveleiet. Mosebø retter kritikk mot søkers forslag til erstatning gjennom forhandlinger med grunneiere og falleiere og hvordan søker har håndtert denne saken. Når det gjelder tiltakets konsekvenser for miljøet mener han at Omnesfossen bør bevares og at Hjordal kommune allerede har bidratt nok til kraftproduksjon. Han påpeker at dersom Sauland kraftverk blir realisert vil alt av hovedvassdrag i kommunen bli ”tørrlagt”. Mosebø uttaler seg videre om eierskapssituasjonen i forbindelse med Sauland kraftverk. Han viser til at Statkraft eier ca. 2/3 av Skagerak Energi og dermed det samme i Skagerak Kraft. Han mener at den markedsdominansen som Statkraft har kan være ødeleggende for en fri prisutvikling på elektrisitet og at det bør klarlegges om Statkrafts dominerende eierskapsposisjon gir grunnlag for å gi Statkraft ytterligere eierandeler i norsk kraftproduksjon. Han mener at dersom det viser seg at denne eierskapssituasjonen er i strid med gjeldende konkurranseregler, må Skagerak Kraft nektes de omsøkte konsesjoner for Sauland kraftverk. Han er også skeptisk til at Statkraft er heleid av den norske stat og at Staten samtidig er myndighet for konsesjonsbehandlingen. Han stiller spørsmål til på hvilken måte samfunnet kan være sikker på at den statlige eierdominansen i Sauland kraftverk ikke vil influere på beslutningsprosessen i dette tilfellet der det er konkurrerende søkere.

Grunneier Hans L. Skoje Hannestad (15.4.2011): uttaler seg som grunneier til Skogsåa ovenfor Åmotshølen og til Hjordøla nedenfor Åmotshølen. Han anser prosjektet som høyst uforvarlig. Hannestad skriver at det i enkelte år har vært så lite nedbør i sommermånedene at en har kunnet gå tørrskodd over elva ved å trå på småsteinene. Med tanke på denne erfaringen fra før reguleringen mener han at elvene vil bli helt tørre etter reguleringen når det er tørkesomme. Han viser til at søker imidlertid har opplyst at minstevannføring kan garanteres og han skriver derfor at dersom konsesjon mot formodning gis, bør det være et minstekrav at kraftverket pålegges å installere målestasjoner for

vannstand og minstevannføring i elvene, og dette slik at målingene kan fjernavleses. I tillegg mener Hannestad at Skagerak Kraft automatisk bør betale bøter og erstatninger dersom vannstanden i elvene kommer under avtalt vannstand. Han mener at bøkene da må være såpass store at det blir helt uinteressant for kraftverket å tappe ned magasinene så mye at det kan mangle vann for minstevannføring. Som et alternativ til Sauland kraftverk foreslår Hannestad at det utvikles en familiepark ved Omnesfossen, med opplysning og opplevelser vedrørende temaet energi. I tillegg foreslår han at muligheten for bruk av Skogsåa til både småkraftverk og andre flerbruksaktiviteter blir utredet.

Grunneier og falleier Leif Skoje (19.4.2011): går imot en utbygging og mener erstatning ikke vil veie opp for skadene prosjektet vil medføre. Skoje mener at den planlagte utbyggingen er radikalt annerledes enn dagens regulering og han mener søker gir feil bilde av situasjonen når de skriver at minstevannføringen vil bli "som før". Han etterlyser også en omtale av forholdet til Landskapskonvensjonen i fagrapportene. Skoje konkluderer med at det ikke bør gis tillatelse til den omsøkte utbygging, men at det ikke nødvendigvis er uaktuelt med ny vurdering senere av andre planer som er mindre og mer avgrensede.

Advokatfirmaet Lund & Co (15.4.2011): representerer grunneiere ved Sønderlandsvatn. Mener at det er svært uheldig at det vil bli tatt stilling til vilkårsrevisjon av tidligere reguleringskonsesjoner etter søknaden for prosjektet er behandlet, og mener at dette må samordnes. Dette for at NVE skal kunne pålegge konsesjonssøker å avbøte skader som følge av tidligere reguleringer i vassdraget samtidig som det må stilles nye vilkår for å bedre miljøkvaliteten i Sønderlandsvatn. Lund & Co viser til naturmangfoldlovens prinsipper for utøvelse av offentlig myndighet og krav om vurdering av samlet belastning. Lund & Co mener at det på denne bakgrunn er nødvendig å se nye tillatelser og revisjon av gamle tillatelse i samme vassdrag i sammenheng. De mener at det kan tenkes at gamle konsesjoner uten oppdaterte miljøvilkår setter en stopper for ytterligere miljøpåvirkninger av hensyn til den samlede belastningen i vassdraget. Advokatfirmaet skriver at det imidlertid kan tenkes at vassdraget tåler den samlede belastningen ved en ny utbygging, dersom søknaden samordnes med miljøforbedrende tiltak i en eldre konsesjon. Det vises også til NVEs forslag til nye retningslinjer for revisjoner hvor det åpnes for samordning av vilkårsrevisjon og O/U-prosjekter. Lund & Co mener at en slik samordning også bør foretas for de tilfeller hvor det foreligger andre utbyggingsprosjekter enn O/U, og hvor vilkårsrevisjon og ny konsesjon vil ha påvirkning på hverandre. Det presiseres også at NVE har en begrunnelsesplikt som må ivaretas i konsesjonsvedtaket om hvordan hensynet til den samlede belastningen for vassdraget er vurdert. Advokatfirmaet legger frem følgende krav på vegne av grunneierne ved Sønderlandsvatn:

(...) ”

- Skagerak må pålegges å sprengte bort/grave vekk sivveksten og hindre videre gjengroing. Langsiktige tiltak må etableres.
- Elva Kova må gjenåpnes med utslipp på 2-3 m³ vann pr. sek som minstevannføring for å sikre gjennomstrømning. Dette bør være problemfritt i og med at vannet tas tilbake etter Sønderlandsvann.
- Vannstanden må heves gjennom reetablering høyere av terskel som ikke lekker, og med hevet uttaksnivå fra Sønderlandsvann.
- Minstevannføring og median vannføring må klart defineres i tidsintervaller og overvåkes kontinuerlig.
- Flomvannsikringen må være eksakt og garanteres innenfor normalintervaller.
- Dersom 1000 års flommen – eller 50 års flommen – forstyrrer eksisterende utbyggingsplaner, må selve utløpet av Sønderlandsvann utvides. Dette krever at eksisterende utløp utvides og eksisterende livsfarlige bro erstattes med bro som tilfredsstillt dagens krav til veisikkerhet.
- Inntaksnivå må heves vesentlig ved en eventuell konsesjon til utbygging og variasjonen i vannspeilet må tilpasses det faktum at Sønderlandsvann er et meget grunt vann og svært sårbart.”

Arnfinn Hafsteen på vegne av grunneierne ved Sønderlandsvatn (10.4.2011):

(...) ”I forbindelse med konsesjonssøknaden for Sauland Kraftverk har og vil grunneierne og eiere av magasinet og vannet Sønderlandsvann søkte å rette fokus på den miljøkatastrofe som skjer og har skjedd gradvis gjennom de siste 50 årene for Sønderlandsvann. *Deler av Sønderlandsvann er nå i ferd med å omdannes til myr. Dersom Skagerak får bygge ut som planlagt vil myrdannelsen tilta og store deler av Sønderlandsvann vil være myr i perioder av året med lavt tilsig.*

Uansett utbygging eller ikke er det et krav fra grunneierne at Skagerak bringer miljø og liv tilbake i Sønderlandsvann. (...)

Ved en evt. utbygging må inntaksnivå heves vesentlig og variasjonen i vannspeilet må tilpasses det faktum at Sønderlandsvann er et meget grunt vann og svært sårbart. (...)”

Grunneierne legger frem de samme krav som advokatfirmaet har lagt frem på vegne av dem. Videre viser Hafsteen til hovedkonklusjonen i Swecos miljøutredning for Sønderlandsvatn hvor det konkluderes med at økt tilgroingstakt hovedsakelig skyldes endringer i vannføring og vannstand, og at tilgroing av vannet vil fortsette selv om hastigheten er ukjent. Sweco foreslår derfor at utviklingen følges opp og at det iverksettes eventuelle avbøtende tiltak. Grunneierne skriver at de er sjokkert over at tilnærmet alle fagevalueringene ikke tar utgangspunkt i tiden før utbygging av Hjartdøla kraftverk og før uttørking av Kova og Skogsåa med gjengroing av Sønderlandsvatn. De mener det er åpenbart at de fleste av konsulentene ikke har vært på stedlig befaring i de kritiske periodene av året. Grunneierne mener at ved å senke vannspeilet i Sønderlandsvatn på 75 cm vil bunnen av vannet flere steder bli synlig, vannkanten vil krympe og vannet vil forsvinne fra langgrunne strender.

Hytteier Ingjerd Råndman Hovde (23.5.2011): opplyser om at adkomstvei og store deler av tomte vil stå under vann dersom Sønderlandsvatn reguleres opp ca. en meter, og at det vil være fare for at også hytta blir skadet. Hun håper på en god løsning på dette problemet.

Gunnar Løndalen (20.11.2012) er grunneier ved Sønderlandsvatn og påpeker at vannet allerede er hardt rammet av tidligere utbygginger. Han viser til at Sønderlandsvatn er svært grunt og mener ytterligere reguleringer vil ødelegge vannet. Løndalen mener Sønderlandsvatn var et av Telemarks beste fiskevann før utbyggingen på 50 tallet, men at det nå er et av de dårligste.

Søkers kommentarer til innkomne uttalelser

Søker har i brev av 05.01.2012 kommentert de innkomne høringsuttalelsene. Nedenfor følger utdrag fra søkers kommentarer.

Kommentar til uttalelse fra Hjartdal kommune:

Søker viser til egen avtale om utbyggingen som ble inngått med kommunen den 20.6.2010.

Kommentarer til uttalelser fra Hjartdal Elverk AS og Fjellkraft:

”Sauland kraftverk ønsker i utgangspunktet ikke å uttale seg om konkurrerende prosjekt. Vi antar i denne sammenheng at bakgrunnen for Fjellkrafts uttalelse er planene om å bygge et småkraftverk i Skorva. Ingen av falleierne langs Skorva har etter hva Sauland kraftverk kan se uttalt seg negativt til planene for Sauland kraftverk.

Som et alternativ til utbygging av Sauland kraftverk som omsøkt, har Norconsult utredet en variant av hovedalternativet, alt. 1.1, som muliggjør bygging av et småkraftverk i Skorva, jf. konsesjonssøknadens kap. 4.2, side 49 til 51. Alternativ 1.1 avviker fra alt. 1.0 ved at avløpet fra Skorva ikke føres inn på tilløpstunnelen for Sauland 2, men tas inn i det nedre inntaket og utnyttes i Sauland 1 i sin helhet. Avløpet fra Stavåa tas inn i svingetunnelen/-sjakta for Sauland 2.

Norconsult har beregnet årsproduksjonen ved et småkraftverk til ca. 5,2 GWh og utbyggingskostnaden til ca. 5,40 kr/kWh.

Det øvre inntaket i Skorva er viktig for Sauland kraftverks lønnsomhet. Marginal produksjon ved å bygge etter alt. 1.0 i forhold til alt. 1.1 er etter dette 5,5 GWh til en kostnad på 13 mill. kr eller 2,36 kr/kWh. Sauland kraftverk gir også en langt bedre vanddisponering og kan bygges ut med langt mindre terrenginngrep langs Skorva enn hva som vil være tilfelle med et småkraftverk.

Sauland kraftverk stiller seg uforstående til Fjellkrafts kritikk mot konsesjonssøknaden og de uavhengige konsekvensutredningene. Vi stiller oss også undrende til at Fjellkraft etterspør informasjon som ligger lett tilgjengelig i konsesjonssøknaden med tilhørende konsekvensutredninger.

Alternativitetsstudiet er utført i tråd med NVEs konsekvensutredningsprogram og alle kostnadstall i studiet er basert på NVEs kostnads katalog og erfaringstall fra bransjen og prosjekter som Norconsult/Skagerak deltar i. Påstanden om at forutsetningene endres er for så vidt riktig, men hele hensikten med alternativitetsstudiet er jo å se på alternative måter for å benytte vannkraften i Hjartdøla, Skogsåa og tilstøtende vassdrag. Forskjellen i størrelse mellom Sauland kraftverk og småkraftverkene gjør imidlertid sammenligningene vanskelige.

Fjellkraft bør som en profesjonell utbygger være kjent med at fallerstatninger normalt fremgår som en årlig driftskostnad, da falleiere flest ønsker årlige erstatninger. Forskjellen i skatteinngang mellom Sauland I og II fremgår bl.a. av rapporten om samfunnsmessige konsekvenser, utarbeidet av Agenda utredning oktober 2009. Det er ikke grunnlag for å kreve inn konsesjonskraft for elvekraftverk på under 4000 nhk. Det vil således ikke kunne kreves avstått konsesjonskraft for Sauland II. For øvrige skattearter vil skatteinngangen fra Sauland I og II i hovedsak være lik. Det foreligger mye erfaringstall fra tidligere kraftutbygginger som kan benyttes for å beregne sysselsettelseeffekten fra kraftutbygginger. Agendas utredninger er basert på disse og kjente modeller for beregning av sysselsettelseeffekt. Vi kan ikke se at beregningene for Sauland kraftverk avviker fra tidligere beregninger og erfaringstall fra tilsvarende prosjekt.”

Kommentar til uttalelse fra Sauland Bygdekraft:

Søker ønsker ikke å kommentere konkurrerende prosjekter. De vil imidlertid påpeke at opplistingen av produksjonspotensial ikke er sammenlignbar med gjennomgangen til Norconsult, da en tar med en rekke elver som kan bygges ut uavhengig av en utbygging av Sauland kraftverk. Søker mener derfor at opplistingen har liten verdi ved behandlingen av konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk.

Kommentar til uttalelse fra Tuddal utvikling:

”Sauland kraftverk vil kunne stille stein til disposisjon for bygging av gang- og sykkelveg og oppfylling av helikopterplass ved Rødekorshuset innenfor rammene av utbyggingsavtalen med kommunen. Kostnader ved frakt og opparbeidelse vil ikke bli dekket av Sauland kraftverk.”

Kommentar til uttalelse fra Notodden padleklubb:

”Heddølas egnethet som padleelv vil ikke bli påvirket, da vannføringen blir den samme som i dag og endringene i vanntemperaturen er så små at de neppe vil ha betydning for Heddøla som padleelv”.

Kommentar til uttalelse fra Norges jeger – og fiskerforbund (NJFF), avdeling Telemark:

”Aktuelle vannstandvariasjoner i Sønderlandsvatn vil ikke påvirke oppgangsmuligheten for fisk i tilstøtende elver og bekker.”

Kommentar til uttalelse fra Kjell Kaasa:

”Sauland kraftverk er usikker på hva Kjell Kaasa mener med at han blir nærmeste nabo til kraftverket. Kraftverket blir liggende ca. 1 km inne i fjellet i fra Sjøtmoen på kote ca. 50. Kaasas

eiendom ligger ca. 175 høydemeter over kraftstasjonen med tilhørende adkomst- og avløpstunnel. I horisontalplanet blir avstanden mellom Kaasas bustadhus og kraftstasjonen ca. 500 meter innover i fjellet. Etter vår vurdering vil familien Kaasa merke lite til byggingen av Sauland kraftverk. I anleggsperioden må en imidlertid forvente å merke en fjern "buldring" når en sprenger i tunnelene og kraftstasjonshallen. Vassforsyningen fra borrebrønnen kan bli påvirket av tunneldrivingen, jf. Norconsults konsekvensutredning av Hydrogeologi, vannkvalitet og forurensning, datert november 2008."

Kommentarer til uttalelse fra Toralf Hjartsjø:

"Sauland kraftverk vil i liten grad påvirke storflommer i Hjartdøla, sonene/områdene med byggestriksjoner vil således bli de samme som i dag. Norconsult har sett på hvordan utbyggingen vil påvirke grunnvannstanden langs Hjartdøla. Hovedkonklusjonen er at grunnvannstanden nærmest elvene vil gå ned, men at områdene lengre unna elven trolig ikke vil oppleve vesentlige endringer i grunnvannstanden. Det er mulig Hjartsjø som bor så pass nærme Hjartdøla vil oppleve en mindre reduksjon i grunnvannstanden i perioder av året. NVE er ansvarlig for eventuell flomsikring og forbyggingstiltak i vassdrag. Dersom NVE beslutter etter en totalvurdering av fordeler og ulemper at det skal gjøres tiltak i elven, vil regulanter i det aktuelle vassdraget kunne bli pålagt å ta deler av kostnadene ved tiltaket. En dimensjonering av avløpstunnelen for Sauland kraftverk for å ta unna en 200 årsflom er kostnads- og miljømessig uaktuelt."

Kommentar til uttalelse fra Jørn Henning:

"Sauland kraftverk vil legge et vannrør fra inntaket i Grovaråa og ned til Hennings hytte for å sikre sommervann."

Kommentar til uttalelse fra Torunn Hovde Kaasa:

"Vi er usikker på hva Kaasa mener med en bedre beskrivelse av Sønderlandsvatn ved ulike vassføringer og minstevassføringer". Søker redegjør nærmere for manøvrering og vannstandsvariasjoner i Sønderlandsvatn i eget kapittel av notatet.

Kommentar til Ingjerd Rånman Hovde:

Søker informerer om at vannstanden i Sønderlandsvatn vil bli om lag som i dag.

Miljødirektoratet frykter at redusert vannføring og færre flommer vil resultere i nedslamming og gjenauring. Skagerak kommer med følgende kommentarer til dette:

"(...) Når det gjelder Skogsåa og Hjartdøla nedstrøms Åmot kan en umiddelbart avvise en slik frykt da en fortsatt vil ha regelmessige flommer flere ganger i året og mer enn nok vassføring til å få opprettholdt en effektiv sedimenttransport. Mellom Hjartsjø og Åmot vil en også få regelmessige flommer. Vi vil understreke at det foreslåtte minstevassføringskravet er høyt og høyere enn det som defineres som typiske lavvannsføringer, jf. Norconsults hydrologirapport og beregninger av Q95. Restfeltene nedstrøms Hjartsjø vil også bidra til naturlige variasjoner i vassføring og sedimenttransporten. At masser avsettes i perioder med lav vassføring og mobiliseres igjen i flomperioder, er en del av den naturlige dynamikken i et vassdrag og er etter vår vurdering også viktig for økologien i vassdragene. Etter vår vurdering vil ikke endrede sedimenteringsforhold utgjøre et problem etter byggingen av Sauland kraftverk. For å dokumentere at eventuelle endrede sedimenteringsforhold i Hjartdøla ikke blir til ulempe for noen av elvemuslingslokalitetene kan en overvåke disse prosessene i de øvre og mer sakteflytende delene av Hjartdøla de første årene etter at Sauland kraftverk er idriftsatt."

I tillegg har søker kommet med følgende generelle merknader vedr. aktuelle områder for bygg og anlegg:

”Sønderlandsvatn; inntak og etablering av dam

(...) Sauland kraftverk har fått en del muntlige kommentarer på at den planlagte dammen virker litt dominerende på skissene som er lagt frem. Det er spesielt ”sagtannformen” til den nye dammen en del stiller spørsmålstegn ved. Sauland kraftverk vil understreke at illustrasjonene av dammen er laget i ”fugleperspektiv” og at dammen vil gi et mindre dominerende inntrykk fra bakkeplan. Dammens ”sagtannform” er nødvendig for at dammen skal få tilstrekkelig lengde til å tilfredsstillende flomavledningsbehovet. Ved utarbeiding av detaljplaner og valg av forskalingsteknikker vil det bli lagt vekt på å ”myke” opp vinkler og kanter slik at dammen får en funksjonell og landskapstilpasset form.” (...)

Tipp og tverrslag for Sauland 1 i Lonargrend

(...) ”I etterkant av at konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk ble sendt til NVE i oktober 2009 ble Sauland kraftverk gjort oppmerksom på at Statens vegvesen, i forbindelse med byggingen av ny E134 tunnel mellom Århus og Gvammen, har planer om å etablere en tipp som delvis overlapper vår planlagte tipp. Statens vegvesen utarbeidet en reguleringsplan for en tipp i Lonargrend som ble egengodkjent av kommunestyret i Hjartdal den 25.8.2004. Av ulike grunner ble planen glemt og varsel om vedtaket ble først sendt ut i 20.10.2010. Lokale grunneiere påklaget vedtaket. Fylkesmannen imøtekom ikke klagen og stadfestet reguleringsplanen den 27.10.2010. I alt er det planlagt å plassere ca. 200 000 m³ løse masser fra Sauland kraftverk og ca. 850 000 m³ løse masser fra tunnelen mellom Århus og Gvammen. Vegvesenet og Sauland kraftverk er blitt enige om å samarbeide om en felles tippetablering. Vegvesenet har ansvaret for å få utarbeidet en felles reguleringsplan for området. Det vil bli inngått en egen avtale som regulerer ulike ansvarsforhold ved etablering, drift og eventuell etterbruk av tippet. I og med at Vegvesenets tippbehov er langt større enn Sauland kraftverks, og Vegvesenets trolig vil ta tippet i bruk først er det naturlig at vegvesenet får hovedansvaret for tippet.

Grunneierne i området er orientert om at det vil bli utarbeidet en ny felles reguleringsplan. Grunneierne har gitt uttrykk for at de er fornøyd med at de to tippene samordnes og at en søker å finne best mulig løsninger for bl.a. plassering og utforming av tipp og felles adkomstveger. I arbeidet med en felles reguleringsplan vil en søke å plassere tippet lengst mulig mot vest som anbefalt av grunneierne. Dette er det i samme området som den opprinnelige planen for tippet for Sauland kraftverk.

I samarbeid med Vegvesenet har vi utarbeidet en løsning hvor en slipper å krysse E134 ved transport fra tverrslaget for Sauland 1 og ned til tippet. I den nye felles reguleringsplanen for Moen vil et nytt justert tverrslag på sørsiden av E134 bli innregulert. Behovet for vegbygging i dagen blir da langt mindre og en unngår kryssing med tunge kjøretøy over E134. Vegvesenet tar sikte på å fullføre arbeidet med den nye reguleringsplanen i løpet av 2012. Varsel om igangsetting av arbeid med reguleringsplan for Moen Massedeponi ble sendt ut av Vegvesenet den 17.11.2011.” (...)

Tipp og tverrslag for Sauland 2 i Tuddalsdalen

(...) ”En av grunneierne i Tuddalsdalen foreslår en mindre justering av adkomstvegen til tverrslaget, dvs. at vegen flyttes ca. 50 meter lengre opp/vest ved kryssing av Kvitåa. Justeringen innebærer at adkomstvegen i større grad følger eksisterende traktorveg(er). Vi vil innarbeide denne justeringen ved utarbeidelse av detaljplanene for Sauland kraftverk.” (...)

Tipp og tverrslag for avløpstunnelen sør for Sauland

(...) ”Hjartdal kommune har regulert inn et nytt næringsområde som ligger i området mellom E134, Mjella, Hjartdøla og dagens boligfelt på Øygardsjordet. For å kunne ta dette området i bruk er det nødvendig å heve terrenget. Behovet for masser er ca. 120 000 m³. Som et avbøtende tiltak

har Sauland kraftverk og Hjartdal kommune blitt enig om å benytte tunnelstein fra avløpstunnelen til dette formålet, jf. inngått avtale med Hjartdal kommune.” (...)

(...) ”I alt er det planlagt å ta ut ca. 209 000 m³ løse masser fra avløpstunnelen. Behovet for tippareal er som følge av avtalen med Hjartdal kommune mer enn halvert. Transportbehovet knyttet til uttransportering av masser vil imidlertid være det samme.

På bakgrunn av en rekke tilbakemeldinger fra beboerne i Hyttaområdet og beboerne langs vegen fra Hytta og ned til E134, har Sauland kraftverk valgt å se etter alternative plasseringer av tverrslaget hvor en i større grad unngår kjøring og aktivitet i nærheten av bebyggelse. Redusert tippbehov og det faktum at svært mye av massene skal flyttes til Øygardsjordet medfører også vesentlige endringer av forutsetningene for hvor tippet bør plasseres. Vi har derfor bedt Norconsult om å utarbeide en alternativ løsning hvor tverrslaget er flyttet lengre ned/nord, jf. vedlegg 2. Tippet er også flyttet og redusert til ca. 55 000 m³. Ask Rådgivning AS har utarbeidet en egen miljøvurdering av det justerte tippalternativet. Tiltaket vurderes til å ha liten negativ konsekvens for naturmiljøet.

Den justerte løsningen berører to grunneiere. De to grunneierne er Aslaug Gollid, Gnr./bnr. 77/4 og Kjell Olav Kleppe Gnr./bnr. 77/3. Grunneierne er orientert om planendringene. Begge var oppført på den opprinnelige grunneierlisten fra oktober 2009, men spesielt Gollid vil få større areal berørt ved den justerte løsningen enn den opprinnelige. Begge grunneierne er opptatt av at en ikke skal berøre eksisterende brønn og at en så langt som råd er søker å unngå den gamle steingarden som ligger i området hvor en planlegger å anlegge den nye tippet. Disse ønskene er imøtekommet. Det er mulig at vannrøret fra brønnen og ned til bebyggelsen må forsterkes/flyttes. Eksisterende vegetasjon i området vil skjerme noe mot innsyn til tippet i de få årene den vil være i bruk. Sauland kraftverk tar sikte på å bli enig med grunneieren om å beholde mest mulig av skogen i dette området.

Alt i alt er vi fornøyd med den nye løsningen og at trafikk- og anleggsaktivitet blir bedre skjermet fra bebyggelsen i området. Noen grunneiere belastes noe mer med den nye løsningen, men etter vår vurdering er fordelene med løsningen langt større enn ulempene. Vi vil holde et orienteringsmøte for alle grunneierne i området tidlig i 2012.” (...)

Avløp med tilhørende adkomstveg på Fosse

(...) ”Telemark fylkeskommune og Riksantikvaren påpeker at det er en del kjente automatisk fredete kulturminner på garden Fosse som ikke er kommet med i Swecos rapport om kulturminner. Høsten 2011 gjennomførte Telemark fylkeskommune en undersøkelse av automatisk fredete kulturminner etter kulturminnelovens § 9. Da det var registrert en del automatisk fredete kulturminner ved Fosse gård er det gjennomført flateavdekning i de områdene hvor den planlagte adkomstvegen går over dyrket mark. Det ble ikke avdekket kulturminner i den planlagte vegtraseen. Den nye adkomstvegen vil altså ikke komme i konflikt med automatisk fredete kulturminner. Det er ikke kommet inn andre merknader til den planlagte adkomstvegen.

Det er kommet innspill på at en bør gjøre tiltak i elven som bryter strømmen nedenfor avløpet for å unngå erosjon. De naturgitte forholdene på stedet er gunstige for å etablere et avløp. Tunnelen har en retning som medfører at avløpet er vinklet nesten parallelt med elven. Avløpet er dessuten ut i en stor høl slik at vannmassene i seg selv vil være med på å dempe vannstrømmen fra kraftverket. Vi mener derfor at sannsynligheten for at det vil bli erosjon nedenfor avløpet er liten. Dersom det mot formodning likevel skulle skje kan en gjøre denne type tiltak i etterkant av utbyggingen, som foreslått av Norconsult i rapporten om hydrogeologi.

Erosjonsproblematikk i avløpet vil således være en viktig del av miljøoppfølgingsprogrammet for Sauland kraftverk.” (...)

Adkomst, tipper, adkomstveger og elektriske anlegg på Brekka og Sjøtmoen

(...) ”På bakgrunn av en rekke innspill fra grunneierne i området har Skagerak valgt å justere planløsningene i dette området. Endringene er hver for seg små og innebærer ikke at nye grunneiere blir berørt eller konsekvenser som skiller seg vesentlig i forhold til naturressurser, miljø og samfunn. Endringene foretas av hensyn til grunneierne/beboerne områdets interesser og for å

dempe på ulempene ved tiltakene. Grunneierne i området for påhugget til kraftverket og Brekka 3 m.m., har muntlig bedt om at en foretar en del endringer av planene i Øyen området. Endringene innebærer at arronderingen på tippet endres noe og at det etableres en ny vegadkomst fra E134 og eksisterende vegkryss opp langs tippet (Brekka 3) og opp til kraftverkspåhugget. Det vil da være naturlig å legge jordkabelen for 132 kV spenning langs den nye vegtraseen og ned til E134 og Hjartdøla. For å unngå en vanskelig jordkabelkryssing av Hjartdøla og for å lette adkomsten til koblingsanlegget har vi også valgt å etablere en bru over til øya i Hjartdøla fra nordsiden av elven. Jordkabelen vil da bli lagt i kulvert i brukonstruksjonen. Denne vegadkomsten erstatter da den planlagte adkomsten fra sør som er mye lengre og ville berørt langt flere grunneiere.

Gjennom Telemark fylkeskommunens undersøkelse av området etter reglene i kulturminnelovens § 9 ble det registrert 4 fangstgroper i ytterkanten av Brekka 3 tippet. Vi har i samråd med fylkeskommunen endret på planene slik at fangstgroperne med tilhørende sikringssone ikke lengre ligger innenfor tippområdet. I området hvor en planlegger å etablere Brekka 2 tippet er det på en forhøyning registrert en gammel hustuft, et steingjerde og rydningsrøys. Disse kulturminnene er ikke fredet. Ved detaljplanlegging av tippet vil en forsøke i finne løsninger som innebærer at disse kulturminnene kan beholdes for ettertiden. I og med at kulturminnene ligger på en forhøyning i terrenget vil dette ikke nødvendigvis påvirke tippkapasiteten vesentlig. Vi har orientert Telemark fylkeskommune om hvordan vi ønsker å tilpasse våre planer i forhold til de nye registreringene.

Fylkeskommunene har muntlig signalisert at de er fornøyd med dette og understreker at de ønsker å få detaljplanene for prosjektet til uttalelse.

Vi har nå fått tilgang til en bedre terrengmodell (1 meter ekvidistanse) enn da vi fikk utarbeidet konsesjonssøknaden (5 meter ekvidistanse). Det viser seg nå at Brekka 2 har betydelig større kapasitet enn Norconsult tidligere har beregnet.

På NVEs sluttbefaring den 25.10.11 ble det lagt frem ønsker om å redusere størrelsen på Brekka 1 og å redusere trafikken i dette området. Vi ønsker å imøtekomme disse ønskene og har redusert størrelsen på Brekka 1 og gjort Brekka 2 om til hovedtipp, hvor også eventuell bearbeiding/knusing av stein vil bli foretatt. Både Brekka 1 og 2 blir da etablert som midlertidige tipper, mens Brekka 3 gjøres permanent. Vi har også lagt inn en ny alternativ vegadkomst lengre unna bebyggelsen øst for Brekka 1 for å dempe trafikkb belastningen for beboerne i dette området. Den reduserte størrelsen på Brekka 1 innebærer en bedre tilrettelegging for et samtidig uttak av grus- og tunnelstein dersom dette er ønskelig. I brev av 02.12.2011 uttrykker Direktoratet for Mineralforvaltning at de er tilfreds med de skisserte endringene av planene. Vi vil holde et orienteringsmøte for grunneiere/beboere i området tidlig i 2012." (...)

Videre skriver Skagerak Kraft at de har fått en del muntlige tilbakemeldinger på at det er oppgitt forskjellig definisjon på sommer – og vintersesong for minstevannføringen. De skriver at de, etter å ha gått gjennom dette materialet, ikke kan se at dette er tilfellet. Med bakgrunn i disse tilbakemeldingene kommer de med følgende kommentarer:

Hydrologi og manøvrering

(...) "Forslaget til minstevassføringsreglement for Hjartsjø, Sønderlandsvatn og Omnesfossen tar utgangspunkt i dagens regime for Omnesfossen, hvor vintervassføringen holdes i perioden fra 1. oktober til 31. mai og sommervassføring fra 1. juni til 30. september." (...)

(...) "I hydrologiske beregninger av bl.a. typiske lavvassføringer er det vanlig med en annen sesonginndeling. Vintertiden defineres da til å være i perioden fra 1. oktober til 30. april og sommerperioden fra 1. mai til 30. september. Denne definisjonen av sommer- og vintersesongen er også lagt til grunn for de hydrologiske beregningene i konsesjonssøknaden som er foretatt i tråd med NVEs konsekvensutredningsprogram. Vi er enig i at det kan virke forvirrende med ulik inndeling av sommer- og vintersesongen, men kan ikke se at dette har noen praktisk betydning så lenge en er tydelig på å definere hvilke tidsrom som benyttes når.

Beregningen av Q95 (95-persentilen = Den vassføringen som overskrides i 95 % av året i observasjonsperioden) som er gjennomført av Norconsult for å definere typiske lavvassføringer er

gjort for året som sådan. I NVEs KU-program for Sauland kraftverk er det satt som krav at en skal beregne disse både for sommer- og vintersesongen. Ingen av høringsinstansene har kommentert dette. Vi har likevel bedt Norconsult om å supplere de tidligere utredningene, da mange av høringsinstansene har fokusert på minstevassføringskrav i høringen (Q95 er av Norconsult omtalt som Q5).

Avløpsverdier for de uregulerte delfeltene er beregnet ved skalering av vassføringsserien for vannmerke "16.122 Grovåi". Vannmerkets nedbørfelt ligger på samme høydenivå, men ca. 30 km vest for inntaket i Sønderlandsvatnet og 25 km nordøst for inntaket i Hjartsjø. De forskjellige delfeltene for bekkeinntakene har ulike evne til å opprettholde vassføringen i tørre perioder som følge av ulik andel myrer, grunnvannsmagasin, vann og lignende i forhold til referansevasdraget Grovåi. Delfeltene for Skorva og Grovaråa skiller seg trolig lite fra Grovåi. De mindre feltene har trolig dårligere evne til å opprettholde vassføringen i tørre perioder enn Grovåifeltet. Vi mener derfor at der er sannsynlig at Q95 er beregnet for høyt for disse feltene." (...)

Krav til minstevannføring er et av de temaene som blir omtalt mest i høringsuttalelsene og søker kommer med følgende kommentarer til dette temaet:

Hjartdøla

"Av søknadsdokumentene med tilhørende forslag til manøvreringsreglement fremgår det at Sauland kraftverk garanterer for minstevassføringen i Hjartdøla. Med andre ord vil det bli tappet vann fra Breidvatn gjennom Hjartdøla kraftverk for å sikre minstevassføringskravet i Hjartdøla og Omnesfossen. Dersom tilsiget er lavt og/eller behovet for jordbruksvanning er stort, vil det i enkelte situasjoner med lite tilsig fra lokalområdet være nødvendig å slippe mer vann enn minstevassføringskravet fra Hjartsjø for å dekke minstevassføringskravet i Omnesfossen. Noen av høringsinstansene har ikke fått med seg at Sauland kraftverk garanterer for minstevassføringen i Hjartdøla og Omnesfossen, og krever et minstevassføringsregime for Hjartdøla og Omnesfossen som faktisk er identisk med det som er foreslått i konsesjonssøknaden.

Mange av høringsinstansene fokuserer på at vassføringen i Hjartdøla må være tilstrekkelig til å opprettholde elvemuslingbestanden. Til dette vil vi bemerke at hensynet til elvemusling har veid tungt ved utarbeidelse av forslaget til minstevassføringsregime. Den gang det var naturlig vassføring i Hjartdøla, dvs. før 1958, var 95 persentilen ifølge Norconsults beregninger (den vassføring som overskrides 95 % av året) ved utløpet av Hjartsjø 208 l/s om vinteren og 340 l/s om sommeren. Vårt forslag til minstevassføring er 500 l/s om vinteren (1.10. til 31.5.) og 1000 l/s om sommeren (1.6. til 31.9.), og ligger således langt over Q95-persentilen for det naturlige nedbørfeltet. Forholdet for elvemuslingen i de tørreste periodene av året blir således gode."

Omnesfossen

"Vassføringsendringen i Omnesfossen er kanskje det forholdet som opptar flest av de som har avgitt høringsuttalelse. Vi kan imidlertid ikke se at uttalelsene frembringer noen nye opplysninger som endrer på de analyser og vurderinger som er foretatt av Sweco (landskap) og Norconsult (hydrologi) og som er lagt til grunn for konsesjonssøknaden og informasjonsbrosjyren.

Periodene med lav vassføring om vinteren i Omnesfossen vil bli langt lengre enn i dag som påpekt av flere av høringspartene. Vassføringen vil da ofte være ned mot dagens og foreslått nytt minstevassføringskrav på 1000 l/s. Vi vil imidlertid understreke at Omnesfossen fortsatt vil ha en god vassføring og at en til tross for lange perioder med lav vassføring om vinteren vil ha en medianvassføring (like mange dager med høyere og lavere vassføring) på ca. 2,5 m³/s. Middelvassføringen blir ca. 5,6 m³/s, eller ca. 25 % av dagens middelvassføring.

Vi mener at Omnesfossen vil beholde mye av sin attraktivitet selv om vassføringen blir redusert. Vannmengdene er fortsatt store og Omnesfossen vil fortsatt være et flott skue og et blikkfang sett fra E134. Et betydelig restfelt og det faktum at Sauland kraftverk i praksis bygges uten reguleringsmagasin, medfører også at fossen vil beholde en naturlig vassføringsdynamikk, med perioder med lav, middels og høy vassføring. Slukeevnen til Sauland kraftverk er begrenset til ca.

45 m³/s. En vil altså fortsatt oppleve regelmessige flommer i Omnesfossen, bl.a. i mai når snøsmeltingen er som høyest.

Vi er enige med de høringspartene som mener at Omnesfossen og Heddal Mølle har et utviklingspotensial til friluftsliv og reiselivsformål. Sauland kraftverk har inngåtte en avtale med Hjartdal kommune hvor en har satt av 5 millioner kroner til utvikling og tilrettelegging av området. Dette bør utgjøre et godt økonomisk utgangspunkt for utvikling og tilrettelegging av området. Vi vil også understreke at den reduserte vassføringen og høyere vanntemperatur muliggjør bading og andre vannrelaterte aktiviteter i langt lengre perioder enn i dag.”

Skogsåa

”Hoveddelen av merknadene vedrørende vassføringssendringene i Skogsåa er knyttet til vassføringssendringene på strekningen fra Sønderlandsvatn og ned til Moen, dvs. den øvre delen av elven. Årsaken til dette er at det er denne delen av utbyggingstrekningen som er lettest tilgjengelig for bruk og hvor en finner bebyggelse ned mot elven og med direkte innsyn til Skogsåa.

Norconsults hydrologirapport viser at vassføringen på denne elvestrekningen vil bli tilnærmet lik minstevassføringsslippen fra Sønderlandsvatn i relativt store deler av året, selv om så mye som ca. 17 % av årstilsiget vil passere dammen i Sønderlandsvatn i flomperiodene. Vi vil understreke at foreslått minstevassføringsslipp på 360 l/s om sommeren og 100 l/s om vinteren er tilstrekkelig til å opprettholde fosser og gode vannspeil på strekningen. Gjennomførte konsekvensutredninger og innkomne uttalelser viser imidlertid at det er denne strekningen mellom Sønderlandsvatn og Dalen som peker seg ut som den mest aktuelle strekningen for etablering av terskler. For å kunne vurdere behovet for eventuelle avbøtende tiltak best mulig er det viktig at en følger opp hvordan vassføringssendringene virker inn på eksisterende kulper og vannspeil. Som følge av at terskler kan etableres/styrkes ved enkle tiltak og begrensede inngrep, samt at en vil få regelmessige og store flommer, kan vi ikke se at den skepsis som Direktoratet for naturforvaltning har fremført mot terskler er aktuelle i dette området. Vi er innstilt på å gjennomføre de tiltak som NVE/OED finner nødvendige for å ivareta vannspeil, fiske og bademuligheter på denne strekningen.

Muligheten for bading vil for øvrig bli langt bedre etter en utbygging som følge av at vassføringen normalt vil være på et nivå som er godt egnet for bading. I dag er det først og fremst i perioder med fint vær og lav vassføring det er mulig å bade uten fare for å bli tatt av strømmen. Torgeir Bjørndalen, en av hytteeierne som har uttalt seg, har lagt ved en rekke flotte badebilder, datert juli 2006. Målestasjonen ved Sønderlandsvatn viser at middelvassføringen denne måneden var 190 l/s, og at 28 av månedens dager hadde en vassføring som var lik eller mindre enn den foreslåtte minstevassføringen på 360 l/s. Dette viser at Skogsåa har store bruks og landskapsverdier også ved lave vassføringer. Etter hva vi kan se er høringspartene godt fornøyd med at inntil 35 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn reserveres for å forlenge periodene hvor minstevassføringen kan opprettholdes.”

Bekkeinntakene

(...)”Kostnadene ved minstevassføring er store og knyttet både til produksjonstap i kraftverket, byggekostnad og en betydelig driftskostnad. Dersom en øker kravet til minstevassføring med 100 l/s i fra Sauland 1 (Hjartdøla, Vesleåa/Kjempa eller nedre inntak i Skorva), med en energiekvivalent på 0,25 kWh/m³, vil dette innebære et produksjonstap på ca. 0,8 GWh. Tilsvarende økning i minstevassføringen i Sauland 2 (Skogsåa, Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa, Uppstigåa og nedre inntak i Skorva), med en energiekvivalent på 0,83 kWh/m³, vil innebære et produksjonstap på 2,6 GWh.

Bekkeinntakene vil bli søkt dimensjonert slik at en ikke overfører flommer til hovedvassdraget, dvs. at inntakene vil få en slukeevne tilsvarende ca. 3-4 ganger middelvassføringen. I flomperioder vil således mye av flommene gå i de naturlige bekkefarene og sørge for at de holdes åpne. I det øvre inntaket i Skorva vil det bli satt inn en egen fjernstyrt luke som en kan lukke i de delene av året hvor tilsiget til Sønderlandsvatn er større enn slukeevnen til Sauland II. Dette innebærer at det i relativt lange perioder hvert år og spesielt om våren vil gå full vassføring i Skorva. I Norconsults hydrologirapport fra 2009 er det lagt til grunn at flomspillet fra bekkeinntakene er

null. Det er heller ikke lagt til grunn at det skal etableres en fjernstyrt luke i det øvre inntaket i Skorva. Disse forutsetningene er således ikke lagt til grunn for fagrapportene som bygger på Norconsults hydrologirapport, bl.a. florarapporten til Naturforvalteren (i dag Ecofact). Vi konstaterer i denne sammenheng at perioder med flom er viktig for deler av floraen, bl.a. huldregras, og at tiltakene nevnt ovenfor vil være med på å dempe konfliktgraden som er skissert i bl.a. florarapporten.” (...)

Skagerak Kraft konstaterer at det har kommet inn flere kommentarer vedrørende dagens forhold i Sønderlandsvatn og til den omsøkte reguleringen av Sønderlandsvatn. Søker deler ikke grunneierens bekymring for gjengroing og mener at etablering av en ny demning og innføring av et nytt reguleringsregime vil kunne bidra til å redusere gjengroingstakten ved å stresse vegetasjonen, både gjennom noe mer hyppige vannstandsvariasjoner og ved å slippe vannstanden noe lengre ned i perioder. Skagerak ønsker å understreke at all regulering planlegges innenfor rammene av de naturlige vannstandsvariasjonene i Sønderlandsvatn før etablering av terskelen, og at det selv med den brede terskelen en har i dag er vanlig med vannstandsvariasjoner over året på 60 cm og mer. De opplyser om at de i planleggingen av Sauland kraftverk har lagt til grunn en normalvannstand etter utbygging på ca. kote 397,20 (NVEs referanse høyder) som er tilnærmet likt som i dag. Søker skriver at de i praksis vil prøve å holde vannstanden i Sønderlandsvatn i nærheten av normalvannstanden, dvs. ca. 20 cm over dagens terskel, og kjøre kraftverket med jevn drift tilpasset tilsiget. I tørre perioder hvor tilsiget er mindre enn kraftverkets minste slukeevne skriver søker at de vil benytte inntil 50 cm av reguleringshøyden mellom kote 397,35 og 396,85. I forkant av flomperioder planlegges det å slippe inntil 65 cm fra topp av dam/terskel for å redusere flomtapt.

Fylkesmannen frykter redusert tåkedannelse og drivhuseffekt som følge av redusert og kaldere vassføring om våren. Etter søkers vurdering vil redusert vannføring i ubetydelig grad påvirke forholdene for tåkedannelse og dermed drivhuseffekten i de lavereliggende delene av dalførene. Søker skriver at situasjonen uansett ikke vil bli nevneverdig annerledes enn før Hjartdøla kraftverk ble idriftsatt.

Noen av høringspartene er bekymret for at vannet i Heddøla vil bli langt kaldere enn i dag ved en eventuell utbygging. Søker mener dette ikke er riktig og kommer med følgende kommentarer:

”Temperaturen i Heddøla påvirkes i dag av driften av Hjartdøla kraftverk. I perioder med drift av Hjartdøla kraftverk og tapping av vann fra Breidvatnmagasinet, vil vanntemperaturen bli vesentlig påvirket mellom kraftverkets utløp og Heddalsvatn. I hovedtrekk innebærer dette at vanntemperaturen er høyere enn normalt i kalde perioder om vinteren og lavere enn normalt i varme perioder om sommeren når Hjartdøla kraftverk er i drift. Sauland I kraftverk vil følge samme driftsmønsteret som Hjartdøla kraftverk og en vil også i fremtiden oppleve de samme temperatursvingningene forårsaket av Hjartdøla kraftverk som i dag. (...)

(...) For badende i Heddøla er det ikke døgnvariasjonene i vanntemperaturene, men den faktiske vanntemperaturen som er avgjørende for hvor behagelig det er å bade. Dersom Hjartdøla kraftverk er i drift og en tapper store mengder kaldt magasin vann fra Breidvatn, vil dette medføre en høy vassføring og kaldt badevann både i Hjartdøla og Heddøla. Behagelige badetemperaturer og vannmengder i Hjartdøla og Heddøla har en primært når Hjartdøla kraftverk står eller går med svært redusert drift. Sommerstid vil en normalt ønske å lagre vannet i Hjartdølas reguleringsmagasin til vinteren og andre perioder med høy etterspørsel etter elektrisk kraft. Slik vil det også være etter at Sauland kraftverk er bygd.

Jamn kjøring av Sauland I vil således ha liten effekt på badetemperaturen utover at denne stabiliseres over døgnet. Notodden kommunes krav om et utendørs badebasseng begrunnes med at Heddøla vil bli ”ødelagt” som badeelv. Vi kan ikke se at denne påstanden er riktig, da Heddøla i de periodene hvor en normalt bader i dag vil oppleve om lag de samme badetemperaturer og vannmengdene som i dag. I perioder hvor en i dag opplever at vannet er kaldt som følge av driften av Hjartdøla kraftverk vil en imidlertid oppleve at vannet kan bli noe kaldere enn i dag som beskrevet i NVEs rapport, normalt 0-2 grader, og temperaturvariasjonene over døgnet vil øke. Vi mener at Heddøla fortsatt vil være egnet som badeelv i de fleste situasjoner elven benyttes til bading i dag (...).”

Et annet tema som har vært diskutert av flere gjennom høringen er vannforsyning. Søker omtaler dette i sine kommentarer til høringsuttalelsene som følger:

(...) ”I anleggsfasen forventes noen private brønner og oppkommer, dette gjelder spesielt Lonarområdet og Skårdal, å bli påvirket av midlertidig senkning av grunnvann. To borebrønner og ei oppkomme i Skårdal er i fare for å få permanent redusert kapasitet eller, i verste fall miste vannet helt. Tunnelene vil også kunne endre de naturlige strømningsforholdene i fjellet, og derfor kan det ikke utelukkes at brønner med større avstand til tunnelen også kan få nedsatt kapasitet. Noen få private brønner nær tippene på Brekka vil kunne få blakket vann pga. avrenning fra tippene. Det vil bli gjort tiltak for å hindre avrenning til brønnene og om nødvendig etablert alternativ vassforsyning så lenge tippaktiviteten foregår. En kan ikke utelukke at tunneldrivingen vil kunne forårsake midlertidig tilslamming av noen brønner og kilder i området fra kraftstasjonen og opp til Hjartsjø, samt i Skårdal. Vi vil ha vannfiltre i bakhånd dersom noen innbyggere skulle få redusert drikkevannskvalitet under drivingen. Sauland kraftverk vil ha løpende kontakt med beboerne i Hjørdal ved Brekka og nord for kraftstasjon opp til Hjartsjø under driving av tunnelen, slik at de kan ta kontakt dersom det skulle oppstå reduksjon i kapasitet eller kvalitet i anleggsperioden. Vi vil også utarbeide en plan/beredskap for alternativ vassforsyning for husstander som kan bli berørt. I god tid før utbyggingen vil vi samarbeid med Hjørdal kommune, gjøre en ny registrering av brønnene i området og få en bedre oversikt over brønnenes kapasiteter og kvalitet. Dette for å lage en best mulig plan og beredskap for å sikre drikkevannsforsyningen for de som eventuelt kan bli påvirket av utbyggingen. Avløpstunnelen vil gå gjennom fjell under grunnvannsmagasinet som forsyner Sauland kommunale vannverk. Dersom en mot formodning skulle treffe på sprekkesoner i avløpstunnelen ved vannverket vil en ved behov foreta tetting av disse sprekkesonene. Vi vil vurdere å gjennomføre avbøtende tiltak ved det kommunale vannverket for å minske virkningen av redusert vassføring/vannstand i Hjørdøla dersom kapasiteten til vannverket blir redusert. Dersom skisserte tiltak gjennomføres vil det ikke bli varige konsekvenser for drikkevannsforsyningen. Ved planlegging og bygging av kraftverket vil vi legge vekt på at eventuelle midlertidige problemer skal kunne løses så raskt at det ikke vil oppleves som en ulempe for de som berøres.”

5 NATURRESSURSER, MILJØ OG SAMFUNN

5.1 Naturressurser

5.1.1 Landbruk

Som det kommer frem av de innkomne merknadene vil Sauland kraftverk i sum være positivt for jordbruket i Hjørdal som følge av reduserte problemer med vassjuk jord, flommer og erosjon. Enkelte steder vil en imidlertid kunne oppleve ulemper knyttet til at jorden blir mer utsatte for tørke og at behovet for vanning kan øke noe. Fordelene og ulempene vil ikke fordele seg likt mellom grunneierne. Erstatninger for eventuelle slike ulemper vil bli fastsatt ved skjønn som påpekt i uttalelsen fra Fylkesmannen i Telemark.

Grunneierne langs Vesleå/Kjempa ønsker å innsnevre og steinsette elven på de delene som går langs dyrka mark. I og med at kapasitetsbehovet i flomperioder i liten grad blir redusert og fordi restfeltet er såpass stort mener vi at kapasiteten i dagens ”kanal” må opprettholdes. Kjempa/Vesleåa benyttes i dag til jordbruksvanning og drikkevann for beitedyr. Det store restfeltet og gode grunnvannsmagasin vil være tilstrekkelig til å dekke behovet for drikkevann. Vi kan imidlertid ikke garantere at restvassføringen er tilstrekkelig til å dekke hele behovet for jordbruksvanning, og da spesielt i perioder hvor det vannes på flere av brukene samtidig. Ved detaljplanlegging av prosjektet vil vi vurdere avbøtende tiltak som kan sikre vanningsbehovet. Dersom dette ikke er mulig/tilstrekkelig vil grunneierne få erstatning for merkostnaden ved å hente vann fra Hjørdøla. Det er kommet forslag om at det etableres pumpekummer eller lignende i områder hvor det kan være vanskelig å få tilgang til vannet i tørre perioder. Som følge av at vassføringen fortsatt vil være tilstrekkelig til å opprettholde dagens vannspeil tror vi at behovet for

pumpekummer er begrenset. Det kan imidlertid være grunneiere som til tider opplever dette problemet i dag, vil merke at dette problemet vil kunne komme hyppigere etter en utbygging. I slike tilfeller er vi positivt innstilt til å bidra til at slike tiltak gjennomføres i den grad dette faktisk viser seg å bli et problem forårsaket av utbyggingen.

For skogbruket og utmarksnæringer vil byggingen av nye og forbedrede veger være positivt. Mange av grunneierne har kommet med innspill til løsninger som legger til rette for sambruk og økt verdiskapning i nærområdene til de planlagte bygg- og anleggsområdene. Enkelte grunneiere vil få beslaglagt skogarealer i den perioden tippene er i bruk. Ulempene ved dette vil bli erstattet på vanlig vis. Utbygger er innstilt på i størst mulig grad å få til minnelige avtaler med grunneierne som berøres av det planlagte bygg- og anleggsområdene.

5.1.2 Grusforekomster

Hjartdal kommune innehar betydelige løsmasseressurser. Disse vil bli berørt i ubetydelig grad ved utbyggingen. For å ta hensyn til ønsket om å kunne foreta et samtidig uttak av grus og tippmasser fra Brekka 1 tippet, har vi i samråd med Direktoratet for Mineralforvaltning valgt å redusere størrelsen på denne, jf. kap. 3.8.

5.2 Miljø

5.2.1 Flora

Tiltak som sikrer regelmessige flommer og minstevannføring blir av mange påpekt som et viktig tiltak for å ivareta floraen langs berørte vassdrag. Samtidig med utarbeidelsen av konsekvensutredningene for Sauland kraftverk ble det gjennomført en registrering av bekkekløftene i området i regi av Direktoratet for Naturforvaltning. Flere av høringspartene har bedt om at konsekvensutredningen av floraen som er gjennomført av Naturforvalteren (nå Ecofact) blir oppdatert med disse registreringene. På denne bakgrunn har vi bedt Ecofact om å utarbeide et tillegg til konsekvensutredningen fra 2008, jf. vedlegg 6.

Ecofact har gjennomgått og sammenstilt sjeldne arter beskrevet i de to undersøkelsene, samt hvilke krav de ulike artene, som potensielt kan bli påvirket av tiltaket, stiller til sitt livsmiljø. Konfliktgrader er vurdert for hver av de registrerte forekomstene. Ecofact konkluderer med at det ikke er grunnlag for å endre på konklusjonene i florarapporten fra 2008. (...)

(...) 5.2.2 Vilt

Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF), Telemark, ber om at trekkveier for vilt kartlegges godt og sikres i byggeperioden. Viltet i Hjartdal må sies å være godt kartlagt gjennom tidligere undersøkelser og gjennomført konsekvensutredning for Sauland kraftverk, jf. Ambios konsekvensvurdering, datert 18. november 2008. Vi kan ikke se at det er behov for ytterligere registreringer av viltet i området.

5.2.3 Fisk og fiske

Direktoratet for naturforvaltning (DN) hevder at en ikke har utredet hvorvidt etablering av terskler og lavere vassføring vil kunne gi gunstigere habitater for ørekyte. Dette er ikke riktig. I Ambio Miljørådgivnings konsekvensutredning, datert oktober 2008, er dette utredet, bl.a. på side 60. Ambio redegjør her bl.a. for hvordan gunstigere leveforhold for ørekyte kan fortrenge ørret. Vi vil i denne sammenheng understreke at behovet for terskler ved en utbygging av Sauland kraftverk er svært begrenset, jf. gjennomførte konsekvensutredninger og innkomne uttalelser. Antall terskler som etableres vil uansett bli lavt og de terskeltiltakene som eventuelt vil bli foretatt vil være enkle og ha en god vanngjennomstrømning. Ingen terskler bør etter vår vurdering etableres før en har gjennomført miljøoppfølgingsprogrammet. Pr. dags dato er det kun den øvre delen av Skogsåa som peker seg ut som et aktuelt område for terskeletablering.

Det er kommet krav om utsetting av stedegen ørret og gytteforbedrende tiltak i sidevassdrag. Det er i dag god rekruttering av ørret i Hjartdøla, Skogsåa, Heddøla og en del av sidevassdragene, bl.a. Skorva. Gjennomførte konsekvensutredninger viser at utbyggingen vil gi liten til middels

negativ konsekvens på ørretbestanden. En må altså forvente en reduksjon både i antall og størrelse på fisken. En vil imidlertid fortsatt ha et stort antall fisk til glede for bl.a. fiskere, fisk og elvemusling. Overvåking av hvordan ørretbestanden utvikler seg i etterkant av en utbygging vil bli en viktig del av miljøoppfølgingsprogrammet. Eventuelle avbøtende tiltak må bero på resultatet av disse undersøkelsene.

Flere av høringspartene foreslår etablering av ålerenner i demningene/tersklene i Sønderlandsvatn og Hjartsjø. Dette ligger allerede inne som et avbøtende tiltak i konsesjonssøknaden. Flere av høringsinstansene krever at det etableres fiskesperrer ved tunnelmunningene. Etter vår vurdering vil det neppe bli et problem at fisk vandrer inn i tunnelene. Strømningshastighetene er lave og faren for at de føres inn i kraftverket er små.

5.2.4 Elvemusling

Den planlagte utbyggingen vil gi både fordeler og ulemper for elvemuslingbestanden i området. Sikring av leveområdene for elvemuslingen har også vært et viktig tema i planleggingen av Sauland kraftverk og ved utarbeidelse av forslaget til minstevannføringsregime for Hjartdøla, jf. kap. 4.2.1. Forslaget til minstevannføring sikrer at leveområdene for elvemuslingen i den mest kritiske fasen med lave vassføringer blir større enn i dag, og da spesielt i områdene opp mot Hjartsjø hvor det ikke er krav om slipp av minstevassføring i dag. Noen av høringspartene frykter at faren for innfrysning av elvemusling øker som følge av redusert vassføring. Utbygger er ikke enig i dette. I dag kan vassføringen i Hjartdøla variere fra nesten null til over 20 m³/s på bare noen timer, avhengig av driften ved Hjartdøla kraftverk. Etter en utbygging av Sauland kraftverk vil endringer i vannstand, vanntemperatur og islegging av elven ha et langt mer naturlige forløp da vassføringen ikke lengre vil avhenge av driften ved Hjartdøla kraftverk. Med det foreslåtte minstevassførings-slippen vil en dessuten benytte reguleringsmagasinene på fjellet for å supplere vassføringen i tørre perioder. Faren for innfrysning bør således være begrensa og uansett mindre enn før utbyggingen av Hjartdøla kraftverk i 1958. Ørret er viktig for elvemuslingen da den benytter ørreten som vertsdyr det første leveåret, jf. kap. 5.2.3 og Ambios Miljørådgivnings konsekvensutredning om fisk og bunndyr. Gjennomførte konsekvensutredninger viser at Hjartdøla fortsatt vil ha en god ørretbestand etter en utbygging av Sauland kraftverk. Vi mener det er viktig å overvåke ørretbestanden, ikke minst av hensyn til ørretens betydning for elvemuslingen. Dette vil således bli et hovedtema i miljøoppfølgingsprogrammet. Vi er også innstilt på å overvåke at sedimenttransporten i elven ikke får uønskede effekter for elvemuslingen.

Et forhold som vi ikke kan se kommer frem i gjennomførte konsekvensutredninger er betydningen av at en får langt gunstigere og tilnærmet naturlig vanntemperatur i Hjartdøla etter en utbygging av Sauland kraftverk. Elvemuslingen som gyter i juni/juli vil i fremtiden oppleve langt mer stabile og naturlige vanntemperaturer, upåvirket av tapping av kaldt magasin vann fra Breidvatn.

5.3 Samfunn

5.3.1 Samfunnsøkonomi – lokalt eierskap

I et par av høringsuttalelsene blir det hevdet at det blir lite igjen lokalt ved den planlagte utbyggingen og at de lokale og regionale ringvirkningene er overvurdert. Vi vil i denne sammenheng understreke at disse utredningene er basert på kjente modeller og det foreligger en rekke undersøkelser av ringvirkningene fra tidligere vassdragsutbygginger og andre større tilsvarende bygge- og anleggsprosjekt. Beregningene er dessuten basert på gjeldende skatte- og avgiftsregime. Vi kan ikke se at ringvirkningene som Agenda utredning har skissert i sin rapport, datert 12.10.2008, skiller seg fra tilsvarende beregninger og erfaringer fra tidligere utbygginger. Vi kan heller ikke se at noen av høringspartene påpeker faktiske feil i rapporten. Vi vil imidlertid understreke at det kan være vanskelig å beregne "netto nytteverdi" ved denne type utbygginger, da det er vanskelig å sette en verdi på alle fordeler og ulemper ved en utbygging. Endringer i skatte- og avgiftspolitikken, og dermed fordelingspolitikken mellom stat og kommune, kan også påvirke hvor mye av verdiskapningen som blir igjen lokalt. Endringer av maksimalsatsene for eiendomsskatten vil for eksempel være til fordel for vertskommunene.

Mange av høringsinstansene er opptatt av lokalt eierskap til kraftverket og hevder at en utbygging av Sauland kraftverk innebærer at eierskapet til vannressursene føres ut av bygda. Med den eierskapsmodellen som nå foreligger, med Skagerak Kraft AS, Hjartdal kommune, lokale falleiere, Notodden Energi AS og Tinfos AS som eiere, vil lokalsamfunnene i Hjartdal og Notodden få en eierandel på 1/3 i selskapet. Dette tilsvarer en andel av kraftproduksjon fra kraftverket på over 70 GWh. Sauland kraftverk er svært fornøyd med at selskapet får et eierskap med god forankring i lokalsamfunnet og regionen som sådan. Falleierne fikk i brev av 31.03.2011 tilbud om en samla eierandel på 9,99 % i Sauland kraftverk. En rekke falleiere har takket ja til tilbudet. Drøftelser med en større gruppe falleiere pågår fortsatt. Pr. 01.01.2012 er ikke endelig eiersammensetning klar, da drøftelsene med noen av falleierne har tatt noe lengre tid enn antatt. Sauland Kraftverk vil bli etablert som et aksjeselskap straks endelig avklaring med de siste falleierne foreligger. Hjartdal kommune vil som minimum få en eierandel på 10 %. Hjartdal kommune har i tillegg forkjøpsrett til den delen av aksjene som falleierne eventuelt ikke ønsker å tegne, med den begrensning at Notodden Energi AS og Tinfos AS skal ha en eierandel på 16,2 %. Skagerak Kraft AS skal til enhver tid ha minst 2/3 av aksjene i selskapet, og vil dermed være en garantist for at selskapet til enhver tid oppfyller kravene i industrikonsesjonsloven til offentlig eierskap.

5.3.2 Næringsfond

Etablering av et næringsfond inngår som en del av avtalen som ble inngått mellom Hjartdal kommune, Tinfos AS, Notodden Energi AS og Skagerak Kraft AS den 20.6.2011, jf. vedlegg 1. Partene ble her enige om å be om at et beløp på kr 11 000 000 avsettes til næringsfond som en del av konsesjonsbehandlingen. Næringsfondet er betinget av at konsesjonen blir gitt i det vesentlige med det som ble omsøkt. Utbygger er fornøyd med at en er blitt enige med Hjartdal kommune om innretningen på et næringsfond, og håper at fondet vil virke som en katalysator for næringsutviklingen i kommunen. Vi ber med dette om at næringsfondet innarbeides som et vilkår i konsesjonen for anlegget.

5.3.3 Friluftsliv

Utbyggingen av Sauland kraftverk vil i liten grad påvirke mulighetene for å drive friluftsliv utover selve elvestrekningene. I byggeperioden vil vi prøve å legge til rette for at flest mulig av dagens turveger fortsatt skal kunne benyttes. Ferdsselsrestriksjoner vil en først og fremst få på selve tippene og byggetomtene. I planleggingen så langt, og i den videre detaljplanleggingen, vektlegger vi å legge til rette for løsninger som vil ha nytte også etter at utbyggingen er ferdigstilt. Forslaget fra grunneierne og beboerne i området om å legge til rette for å kunne foreta rundturer mellom Schia og Sauland, både til fots og med sykkel, vil vi ta med oss i den videre detaljplanleggingen av prosjektet. Mulighetene for å legge til rette for en god gang- og sykkeltrasé over Brekka og Sjøtmoen bør være gode.

I utbyggingsavtalen med Hjartdal kommune er det satt av 5 millioner kroner for å utvikle Omnesfossen som friluftslivsområde. Mulighetene for bading i Skogsåa og Hjartdøla kommer til å bli bedre som følge av at vannmengdene blir bedre tilpasset bading og at vanntemperaturen i Hjartdøla vil bli høyere om sommeren. Det er kommet forslag om å lage terskler for badende. Vi mener i utgangspunktet at behovet for å etablere slike terskler vil være begrenset. Vi er imidlertid innstilt på å overvåke situasjonen og om nødvendig gjøre enkle tiltak for å opprettholde eksisterende kulper og lignende. Dette er etter vår vurdering spesielt aktuelt langs den øvre delen av Skogsåa. I Heddøla vil muligheten for bading bli om lag som i dag, men i perioder med drift av Hjartdøla kraftverk vil en få større vanntemperaturendringer enn i dag. Badetemperaturen kan da bli 0-2 grader kaldere enn i dag, jf. kap. 4.6. I perioder hvor Hjartdøla kraftverk står vil Sauland kraftverk ha liten innvirkning på badetemperaturen i Heddøla.

Mulighetene for elvepadling vil som påpekt av padleorganisasjonene bli redusert i Skogsåa som følge av redusert vassføring. Optimal vassmengde for padling er oppgitt til å være mellom 10 og 20 m³/s, med et minimumskrav på ca. 5 m³/s. Dette innebærer at det kun er i perioder med høy vassføring det er mulig å padle. Flomperioden i tilknytning til snøsmeltingen er den viktigste padleperioden. Sannsynligheten for gode padleforhold er størst i månedsskiftet april/mai, jf.

Norconsults Hydrologirapport og side 45 i fagrapporten om friluftsliv og reiseliv foretatt av Ambio Miljøutredning. (...)

(...) Dersom en legger til grunn vassføringsdataene mellom 15. april og 15. mai i perioden 2004 til 2010, ser vi at antall dager med vassføring mellom 5 m³/s og 30 m³/s ut fra Sønderlandsvatn hadde blitt redusert fra 19 dager i gjennomsnitt pr. år til ca. 7 dager med kraftverket i drift. Dette tallgrunnlaget indikerer altså at antall padlebare dager i Skogsåa blir redusert med ca. 2/3 fra i dag (også for året som sådan). Dette sammenfaller bra med vassføringskurvene i Norconsults hydrologirapport. Som et avbøtende tiltak ber padlerne om at det settes vilkår om at en kan slippe vann på avtalte dager. Med en energiekvivalent på 0,83 kWh/m³, vil produksjonstapet ved å slippe 1 m³ i en time (h) bli 2988 kWh. Med en forventet strømpris i mai på ca. 30 øre/kWh i kommende år, og en forventet el-sertifikatpris på 20 øre/kWh, har produksjonstapet en kostnad pr. m³ på ca. 1 500 kr i timen.

Tabell 2 Årskostnad ved vannslipp fra Sønderlandsvatn til padling

Antall m ³	Kostnad, 10 timer		Kostnad, 4 dager a' 10 timer	
5	74 700 kr	149 400 kWh	298 800 kr	597 600 kWh
10	149 400 kr	298 800 kWh	597 600 kr	1 195 200 kWh

Tabell 2 viser at kostnaden ved å slippe vann forbi kraftverket til elevpadling vil bli enorme. Dersom en for eksempel legger til grunn en ordning som innebærer at en må slippe 5 m³/s i fire dager hvert år, vil det innebære et inntektsbortfall på nesten 300 000 kroner årlig og tilsvare en kraftproduksjon på nesten 0,6 GWh. Etter vår vurdering er kostnaden ved et slikt vassføringsslipp, både i kroner og øre og i bortfall av ny fornybar energi, så stort at det ikke står i samsvar med nytten av tiltaket. Vassføringsdata fra Skogsåa vil bli tilgjengeliggjort på internett eller lignende, slik at padlerne til enhver tid kan lese av den aktuelle vassføringen.

5.3.4 Reiseliv

Flere av høringspartene mener at utbyggingen vil være til ulempe for reiselivet i området. Etter utbyggers vurdering vil ulempene for reiselivet bli svært små og være på nivå med det som er beskrevet i Ambios fagrapporten om friluftsliv og reiseliv. Redusert vassføring på berørte elvestrekninger har selv sagt negative konsekvenser som beskrevet i gjennomførte konsekvensutredninger, konsesjonssøknaden og innkomne merknader. Vi vil imidlertid understreke at elvene med sine fosser og vannspeil fortsatt vil fremstå som viktige landskapselementer. Dagens bruk kan dessuten i all hovedsak videreføres, selv om antall dager det er mulig å padle i Skogsåa blir færre og fisket i elvene kan bli noe dårligere enn i dag. På den positive siden må en heller ikke glemme at antall dager det er mulig å bade i Skogsåa og Hjartdøla vil øke betraktelig, som følge av reduserte vannmengder og bedre badetemperatur i Hjartdøla. Avtalen om å benytte 5 millioner kroner på opprusting og tilrettelegging av områdene rundt Omnesfossen vil også være positivt for reiselivet.

5.3.5 Kulturminner

Kulturminneregistreringene i henhold til kulturminnelovens § 9 er ferdigstilt, jf. vedlegg 4. Det ble registrert et nytt fangstanlegg for elg på Sjøtmoen. Planene vil bli justert slik at dette fangstanlegget ikke berøres jf. 3.8. Vi vil for øvrig vise til kap. 3 hvor forholdet til kulturminner på de ulike bygge- og anleggsområdene gjennomgås.

5.3.6 Veger

Flere av høringsinstansene mener de planlagte vegene vil gi positive ringvirkninger og er opptatt av hvilke vegstandarder som velges. Høringsinstansene er også opptatt av at kryss og veger blir istandsett etter at anleggsperioden er ferdig.

Utbyggingen utløser i liten grad behov for bygging av nye veger, da planlagte bygg og anlegg i all hovedsak ligger i nærheten av eksisterende veger. Det vil imidlertid være behov for å oppgradere det meste av de lokale bygdevegene og traktorvegene som vil bli benyttet. Samtlige kryss og veger som vil bli benyttet vil etter at anleggsperioden er ferdigstilt ha minst samme kvalitet som før anleggsarbeidene ble igangsatt.

Veger frem til tipper, tverrslag og selve kraftverk vil bli etablert som helårsveger, med standard tilsvarende vegklasse 7 (tung traktorveg) eller bedre. Veger frem til inntakene og avløpet vil bli etablert med standard tilsvarende vegklasse 8 (lett traktorveg). Dette innebærer at de aktuelle vegene vil få en vesentlige høyere standard enn i dag.

Beboerne ved Hytta viser til at tverrslaget og tippen for avløpstunnelen ved Hyttemoen skiller seg fra de øvrige anleggene som planlegges for Sauland kraftverk, ved at de ligger inntil eksisterende bebyggelse. De mener at dette setter krav til at en tar spesielt hensyn ved behandlingen av steinmassene. De ba av denne grunn bl.a. om at vegtraseen må legges om ved passeringen av Slåkestad. Dette forutsetter en utfylling mot elven. De ba også om at aktuell vegstrekning må opprustes både når det gjelder vegbredde og bæreevne. I og med at vi nå går inn for en alternativ plassering av tverrslag og tippen, jf. kap. 3.6, er det ikke lengre aktuelt å benytte vegen forbi Slåkestad.

Dersom beboerne i området, vegeier og kommunen vil legge om vegen ved Slåkestad vil Sauland kraftverk etter nærmere avtale kunne stille stein til disposisjon for formålet.

5.4 Annet relevant lovverk og lignende

Flere av høringsinstansene tar opp forholdet til ulike lovverk, konvensjoner og lignende som kommer til anvendelse ved behandlingen av konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk. Vi har ingen merknader til dette utover at konsesjonssøknaden med tilhørende konsekvensutredninger er utarbeidet i samsvar med gjeldende lover og regler. Vi vil også understreke at konsesjonssøknader av denne type er underlagt en svært grundig behandling.

Når det gjelder forholdet til EUs vanddirektiv og den norske gjennomføringen av denne gjennom vannforskriften så tilhører Hjartdøla og Skogsåa vannregion 2 (Vest-Viken), vannområde 17 (Midt-Telemark). Arbeidet med å lage en egen forvaltningsplan for vannområdet er i oppstartfasen. En gruppe grunneiere med eiendommer rundt Sønderlandsvatn ber om at behandlingen av konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk blir samordnet med en revisjon av konsesjonsvilkårene for Hjartdøla reguleringene. Vi vil i denne sammenheng vise til at denne problemstillingen også var oppe i forbindelse med at konsekvensutredningsprogrammet ble fastsatt. Det ble da konkludert med at en slik samordning ikke vil være hensiktsmessig. Vi vil dessuten understreke at en utbygging av Sauland kraftverk ikke vil legge noen føringer for hvilke problemstillinger en eventuell revisjon kan omhandle eller visa versa. Vi vil også understreke at Hjartdøla kraftverk/Skagerak Kraft AS og Sauland kraftverk AS vil være to uavhengige selskap med ulike eiere. I tillatelser meddelt Sauland kraftverk vil det således ikke være adgang til å fastsette vilkår for driften av Hjartdøla kraftverk eller visa versa.

6 AVBØTENDE TILTAK

De fleste av de aktuelle avbøtende tiltakene er gjennomgått i kap. 3 til 5. Nedenfor gjennomgår vi øvrige innspill og kommentarer vedrørende avbøtende tiltak.

6.1 Utkiksplass og rasteplass ved Sønderlandsvatn

Forslaget om å etablere en rasteplass ved det planlagte inntaket i Sønderlandsvatn som et avbøtende tiltak kom fra Hjartdal kommune. Høringsinstansene er så langt vi kan se positive til tiltaket. Noen av høringsinstansen ber om at en flytter rasteplassen over til andre siden av elven og opp på en høyde slik at en får bedre utsikt oppover mot Tuddal og Gaustatoppen. Utbygger mener at den foreslåtte rasteplassen vil få en fin beliggenhet ved Sønderlandsvatn og Skogsåa. Det må også understrekes at området hvor rasteplassen er foreslått plassert også vil dekke behovet for riggområde i byggeperioden og som adkomst/parkering til inntaket og dammen i driftsperioden. Utbygger mener at inngrepene og kostnadene ved å etablere en rasteplass med tilhørende

vegadkomst til det foreslåtte punktet på høyden øst for elven blir for høye. Utbygger vil imidlertid understreke at det er mulig å lage en enkel turveg opp til dette utsiktspunktet. Turvegen kan skiltes fra den planlagte rasteplassen.

6.2 Merking av usikker is

I flere uttalelser er det kommet krav om merking av usikker is. Vi konstaterer i denne sammenheng at noen av kravene er knyttet til partier av Hjartsjø og Sønderlandsvatn hvor isen er utrygg allerede i dag, og at utbyggingen i liten grad vil endre på dagens situasjon. Vi vil imidlertid understreke at vi er innstilt på å merke/skilte usikker is i den grad NVE setter vilkår om dette.

6.3 Terskler

Så snart Sauland kraftverk blir idriftsatt vil en starte arbeidet med å overvåke i hvilke områder det eventuelt vil være behov for etablering av tiltak for å opprettholde vannspeil og kulper. Gjennomførte undersøkelser viser at behovet for terskler er lite. Så snart en egen terskelplan er godkjent av NVE, vil utbygger straks starte arbeidet med å gjennomføre eventuelle tiltak.

6.4 Tunnelstein

Flere av høringsinstansene er opptatt av etterbruk av tunnelsteinen. Det er inngått en egen avtale med Hjartdal kommune om å stille inntil 150 000 m³ til disposisjon for kommunen, jf. vedlegg 1. Vi er også positive til å stille stein til disposisjon for de formål og på de vilkår som fremgår av våre ovennevnte kommentarer. Utbygger ønsker at tunnelsteinen raskest mulig skal komme til anvendelse for ulike samfunnsnyttige formål, og ønsker å legge til rette for dette i det videre arbeidet med prosjektet.

6.5 Støy, støv og anleggstrafikk

I det videre arbeidet med prosjektet vil en legge vekt på å sikre at utbyggingen blir minst mulig til sjenanse for beboerne i nærhetene av de aktuelle bygg- og anleggsområdene. Gjeldende regler for bygg- og anleggsvirksomhet, herunder retningslinjer for støy, støv og trafikkgjennomføring, vil bli lagt til grunn for utarbeidelse av detaljplanene for utbyggingen.

6.6 Miljøoppfølgingsprogram

Vi er som de fleste av høringsinstansene opptatt av det fastsettes et grundig miljøoppfølgingsprogram for både byggeperioden og de første driftsårene. Gjennomførte konsekvensvurderinger og innkomne merknader viser dessuten at behovet for å gjennomføre en rekke av de avbøtende tiltakene er avhengig av at en først overvåker mer eksakt hvilke virkninger utbyggingen gir. Miljøoppfølgingsprogrammet vil bli utarbeidet i tråd med forslaget i konsesjonssøknaden, med de tillegg som fremgår av vår gjennomgang av innkomne merknader i kap. 3, 4 og 5.

7 ALTERNATIVE LØSNINGER - OPPSUMMERING

En rekke alternative utbyggingsløsninger på de berørte utbyggingsstrekningene er vurdert. Samtlige alternativ gir vesentlig mindre energi enn hovedløsningen som nå omsøkes. Det vil heller ikke være mulig å produsere samme mengde fornybar energi selv om en gjennomfører flere av de alternative utbyggingsløsningene samtidig. De alternative utbyggingsløsningene ville også kreve inngrep med store miljøkonsekvenser som rørgater, kraftstasjoner i dagen, nye veger, nettknytninger etc. samtidig som produksjonen ville være langt mindre. Det må også understrekes at de fleste av de alternative løsningene er svært kostbare. En del av høringspartene ønsker at en skal utrede flere alternative utbyggingsløsninger. Vi mener at det gjennomførte alternativitetsstudiet i prinsippet omfatter alle aktuelle utbyggingsalternativer og kan ikke se behovet for å vurdere slike løsninger nærmere.

Innenfor akseptable rammer med hensyn til økonomi og virkninger for miljø, naturressurser og samfunn, er det et overordnet mål å fremskaffe ny fornybar energi. Hva angår natur og miljø bør det være den samlede innvirkning pr. produsert enhet som vektlegges. Mindre utbygginger

vil kunne gi en redusert virkning isolert sett, men ikke nødvendigvis pr. produsert kilowatttime. Under Energidagene i 2011 var dette et av hovedbudskapene i presentasjonen fra Direktoratet for Naturforvaltning ved Jane Sollie.

Sauland kraftverk tilfredsstiller denne overordnede målsetningen. Noe forenklet fremstilt kan dette forklares ved at man gjennom den foreslåtte utbyggingen oppnår vesentlige synergier ved å realisere en samlet utbygging for to vassdrag, i én stasjon og med én felles avløpstunnel. Man sparer kostnader, minimaliserer naturinngrepene, og man får frem en betydelig mengde ny fornybar kraft. En samlet utbygging vil også gi langt lavere driftskostnader pr. produsert enhet enn ved flere mindre kraftverk.

Sauland kraftverk vil bidra til å øke produksjonen med ca. 218 GWh, hvorav ca. 101 GWh er regulerbar, uten etablering av nye reguleringsmagasin. Både Hjartdøla og Skogsåa er allerede påvirket av kraftutbygging og utbyggingen av Sauland kraftverk vil bli liggende i nærheten av eksisterende tekniske inngrep.

De positive ringvirkningene for lokalsamfunnet, gjennom kort – og langsiktig sysselsetting, samt økonomiske bidrag til kommune, fylke, stat, falleiere og utbyggere, er også størst for dette alternativet.

Fylkesmannen i Telemark fokuserer i sin uttalelse på viktigheten av miljøbaserte vassføring som gir livsgrunnlag for flora, elvemusling og fisk. Planene for Sauland kraftverk oppfyller etter vår vurdering disse kriteriene. (...)

Høring av notat med planjusteringer og tilleggsutredninger

Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser og innspill ble det gjennomført supplerende utredninger for alternativ plassering av tipp, vegadkomst og jordkabeltrasé. Det ble utført tilleggsregistreringer på kulturminner, og en sammenstilling av to ulike florarapporter med vekt på rødlistearter i bekkekløftene. Det ble også gjennomført hydrologiske tilleggsberegninger for lavvannføringer, samt gitt en ny beskrivelse av reguleringshøyder i Sønderlandsvatn. Planjusteringer og tilleggsutredninger er oppsummert i følgende brev fra Sauland kraftverk AS av 5.1.2012:

”1 INNLEDNING

Dette notatet oppsummerer endringer i planløsninger for bygg og anlegg sammenlignet med beskrivelsen i konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk.

I tillegg er det laget en ny presentasjon/beskrivelse av aktuelle reguleringshøyder i Sønderlandsvatn.

Endringene er foretatt for å imøtekomme innspill og merknader som er avgitt ved NVE's høring av konsesjonssøknaden. Justerte planløsninger ligger som vedlegg til dette notatet.

2 ENDRINGER I PLANLØSNING FOR BYGG OG ANLEGG

2.1 Tipp og tverrslag for Sauland 1 i Lonargrend

Vi har ikke mottatt skriftlige kommentarer eller innspill til de foreliggende planene for tipp og tverrslag i Lonargrend i forbindelse med høringen av konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk. I etterkant av at konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk ble sendt til NVE i oktober 2009 ble Sauland kraftverk gjort oppmerksom på at Statens vegvesen, i forbindelse med byggingen av ny E134 tunnel mellom Århus og Gvammen, har planer om å etablere en tipp som delvis overlapper vår planlagte tipp.

Statens vegvesen utarbeidet en reguleringsplan for en tipp i Lonargrend som ble egengodkjent av kommunestyret i Hjartdal den 25.8.2004. Av ulike grunner ble planen glemt og varsel om vedtaket ble først sendt ut 20.10.2010. Lokale grunneiere påklaget vedtaket. Fylkesmannen imøtekom ikke klagen og stadfestet reguleringsplanen den 27.10.2010.

I alt er det planlagt å plassere ca. 200 000 m³ løse masser fra Sauland kraftverk og ca. 900 000 m³ løse masser fra tunnelen mellom Århus og Gvammen. Vegvesenet og Sauland kraftverk er blitt enige om å samarbeide om en felles tippetablering. Vegvesenet har ansvaret for å få utarbeidet en

felles reguleringsplan for området. Det vil bli inngått en egen avtale som regulerer ulike ansvarsforhold ved etablering, drift og eventuell etterbruk av tippet. I og med at Vegvesenets tippbehov er langt større enn Sauland kraftverks, og Vegvesenets trolig vil ta tippet i bruk først er det naturlig at vegvesenet får hovedansvaret for tippet.

Grunneierne i området er orientert om at det vil bli utarbeidet en ny felles reguleringsplan. Grunneierne har gitt uttrykk for at de er fornøyd med at de to tippene samordnes og at en søker å finne best mulig løsninger for bl.a. plassering og utforming av tipp og felles adkomstveger. I arbeidet med en felles reguleringsplan vil en søke å plassere tippet lengst mulig mot vest som anbefalt av grunneierne. Dette er det i samme området som den opprinnelige planen for tippet for Sauland kraftverk.

I samarbeid med Vegvesenet har vi utarbeidet en løsning hvor en slipper å krysse E134 ved transport fra tverrslaget for Sauland 1 og ned til tippet. I den nye felles reguleringsplanen for Moen vil et nytt justert tverrslag på sørsiden av E134 bli innregulert. Behovet for vegbygging i dagen blir da langt mindre og en unngår kryssing med tunge kjøretøy over E134. Vegvesenet tar sikte på å fullføre arbeidet med den nye reguleringsplanen i løpet av 2012. Varsel om igangsetting av arbeid med reguleringsplan for Moen Massedeponi ble sendt ut av Vegvesenet den 17.11.2011.

2.2 Tipp og tverrslag for Sauland 2 i Tuddalsdalen

Så langt vi kan se har det ikke kommet kommentarer eller innspill til de foreliggende planene for tippet og tverrslaget i Tuddalsdalen. Skagerak avholdt orienteringsmøter for alle berørte grunneiere i forbindelse med NVEs høring av konsesjonssøknaden vinteren 2011. En av grunneierne i Tuddalsdalen foreslår en mindre justering av adkomstvegen til tverrslaget, dvs. at vegen flyttes ca. 50 meter lengre opp/vest ved kryssing av Kvitåa. Justeringen innebærer at adkomstvegen i større grad følger eksisterende traktorveg(er). Vi vil innarbeide denne justeringen ved utarbeidelse av detaljplanene for Sauland kraftverk.

2.3 Tipp og tverrslag for avløpstunnelen sør for Sauland

Hjartdal kommune har regulert inn et nytt næringsområde som ligger i området mellom E134, Mjella, Hjartdøla og dagens boligfelt på Øygardsjordet. For å kunne ta dette området i bruk er det nødvendig å heve terrenget. Behovet for masser er ca. 120 000 m³. Som et avbøtende tiltak har Sauland kraftverk og Hjartdal kommune blitt enig om å benytte tunnelstein fra avløpstunnelen til dette formålet. Sauland kraftverk vil dekke kostnadene knyttet til frakt og grovplanering av massene.

I alt er det planlagt å ta ut ca. 209 000 m³ løse masser fra avløpstunnelen. Behovet for tippareal er som følge av avtalen med Hjartdal kommune mer enn halvert. Transportbehovet knyttet til uttransportering av masser vil imidlertid være det samme.

På bakgrunn av en rekke tilbakemeldinger fra beboerne i Hyttaområdet og beboerne langs vegen fra Hytta og ned til E134, har Sauland kraftverk valgt å se etter alternative plasseringer av tverrslaget hvor en i større grad unngår kjøring og aktivitet i nærheten av bebyggelse. Redusert tippbehov og det faktum at svært mye av massene skal flyttes til Øygardsjordet medfører også vesentlige endringer av forutsetningene for hvor tippet bør plasseres. Vi har derfor bedt Norconsult om å utarbeide en alternativ løsning hvor tverrslaget er flyttet lengre ned/nord, jf. vedlegg 1. Tippet er også flyttet og redusert til ca. 55 000 m³. Ask Rådgivning AS har utarbeidet en egen miljøvurdering av det justerte tippalternativet. Tiltaket vurderes til å ha liten negativ konsekvens for naturmiljøet, jf. vedlegg 2.

Den justerte løsningen berører to grunneiere. De to grunneierne er Aslaug Gollid, Gnr./bnr. 77/4 og Kjell Olav Kleppe Gnr./bnr. 77/3. Grunneierne er orientert om planendringene. Begge var oppført på den opprinnelige grunneierlisten fra oktober 2009, men spesielt Gollid vil få større areal berørt ved den justerte løsningen enn den opprinnelige. Begge grunneierne er opptatt av at en ikke skal berøre eksisterende brønn og at en så langt som råd er søker å unngå den gamle steingarden som ligger i området hvor en planlegger å anlegge den nye tippet. Disse ønskene er imøtekommet. Det er mulig at vannrøret fra brønnen og ned til bebyggelsen må forsterkes/flyttes.

Eksisterende vegetasjon i området vil skjerme noe mot innsyn til tippet i de få årene den vil være i bruk. Sauland kraftverk tar sikte på å bli enig med grunneieren om å beholde mest mulig av skogen i dette området.

Alt i alt er vi fornøyd med den nye løsningen og at trafikk- og anleggsaktivitet blir bedre skjermet fra bebyggelsen i området. Noen grunneiere belastes noe mer med den nye løsningen, men etter vår vurdering er fordelene med løsningen langt større enn ulempene. Vi vil holde et orienteringsmøte for alle grunneierne i området tidlig i 2012.

2.4 Adkomst, tipper, adkomstveger og elektriske anlegg på Brekka og Sjøtmoen

På bakgrunn av en rekke innspill fra grunneierne i området har Skagerak valgt å justere på planløsningene i dette området, jf. vedlegg 4. Endringene er hver for seg små og innebærer ikke at nye grunneiere blir berørt eller konsekvenser som skiller seg vesentlig i forhold til naturressurser, miljø og samfunn. Endringene foretas av hensyn til grunneierne/beboerne i områdets interesser og for å dempe på ulempene ved tiltakene.

Grunneierne i området for påhugget til kraftverket og Brekka 3 m.m., har muntlig bedt om at en foretar en del endringer av planene i Øyen området. Endringene innebærer at arronderingen på tippet endres noe og at det etableres en ny vegadkomst fra E134 og eksisterende vegkryss opp langs tippet (Brekka 3) og opp til kraftverkspåhugget. Det vil da være naturlig å legge jordkabelen for 132 kV spenning langs den nye vegtraseen og ned til E134 og Hjartdøla. For å unngå en vanskelig jordkabelkryssing av Hjartdøla og for å lette adkomsten til koblingsanlegget har vi også valgt å etablere en bru over til øya i Hjartdøla fra nordsiden av elven. Jordkabelen vil da bli lagt i kulvert i brukonstruksjonen. Denne vegadkomsten erstatter da den planlagte adkomsten fra sør som er mye lengre og ville berørt langt flere grunneiere.

Gjennom Telemark fylkeskommunens undersøkelse av området etter reglene i kulturminnelovens § 9 ble det registrert 4 fangstgroper i ytterkanten av Brekka 3 tippet, jf. vedlegg 3. Vi har i samråd med fylkeskommunen endret på planene slik at fangstgroperne med tilhørende sikringsone ikke lengre ligger innenfor tippområdet. I området hvor en planlegger å etablere Brekka 2 tippet er det på en forhøyning registrert en gammel hustuft, et steingjerde og rydningsrøyser. Disse kulturminnene er ikke fredet. Ved detaljplanlegging av tippet vil en forsøke i finne løsninger som innebærer at disse kulturminnene kan beholdes for ettertiden. I og med at kulturminnene ligger på en forhøyning i terrenget vil dette ikke nødvendigvis påvirke tippkapasiteten vesentlig. Vi har orientert Telemark fylkeskommune om hvordan vi ønsker å tilpasse våre planer i forhold til de nye registreringene. Fylkeskommunene har muntlig signalisert at de er fornøyd med dette og understreker at de ønsker å få detaljplanene for prosjektet til uttalelse.

Vi har nå fått tilgang til en bedre terrengmodell (1 meter ekvidistanse) enn da vi fikk utarbeidet konsesjonssøknaden (5 meter ekvidistanse). Det viser seg nå at Brekka 2 har betydelig større kapasitet enn Norconsult tidligere har beregnet.

På NVEs sluttbefaring den 25.10.11 ble det lagt frem ønsker om å redusere størrelsen på Brekka 1 og å redusere trafikken i dette området. Vi ønsker å imøtekomme disse ønskene og har redusert størrelsen på Brekka 1 og gjort Brekka 2 om til hovedtipp, hvor også eventuell bearbeiding/knusing av stein vil bli foretatt. Både Brekka 1 og 2 blir da etablert som midlertidige tipper, mens Brekka 3 gjøres permanent. Vi har også lagt inn en ny alternativ vegadkomst lengre unna bebyggelsen øst for Brekka 1 for å dempe trafikkbelastningen for beboerne i dette området.

Den reduserte størrelsen på Brekka 1 innebærer en bedre tilrettelegging for et samtidig uttak av grus- og tunnelstein dersom dette er ønskelig. I brev av 02.12.2011 uttrykker Direktoratet for Mineralforvaltning at de er tilfreds med de skisserte endringene av planene.

Vi vil holde et orienteringsmøte for grunneiere/beboere i området tidlig i 2012.

3 HYDROLOGI OG MANØVRERING

3.1 Presisering av manøvreringsreglement for Hjartsjå og Sønderlandsvatn

Da Hjartdøla kraftverk ble bygd ble ca. 60 % av vassføringen i Skogsåa overført til Hjartdøla. Dagens terskel i Sønderlandsvatn ble etablert for å opprettholde vannstanden i perioder med lavt tilsig. Overløpsterskelen hindrer vannstanden i å komme ned på naturlige lavvannsnivå i tørre perioder.

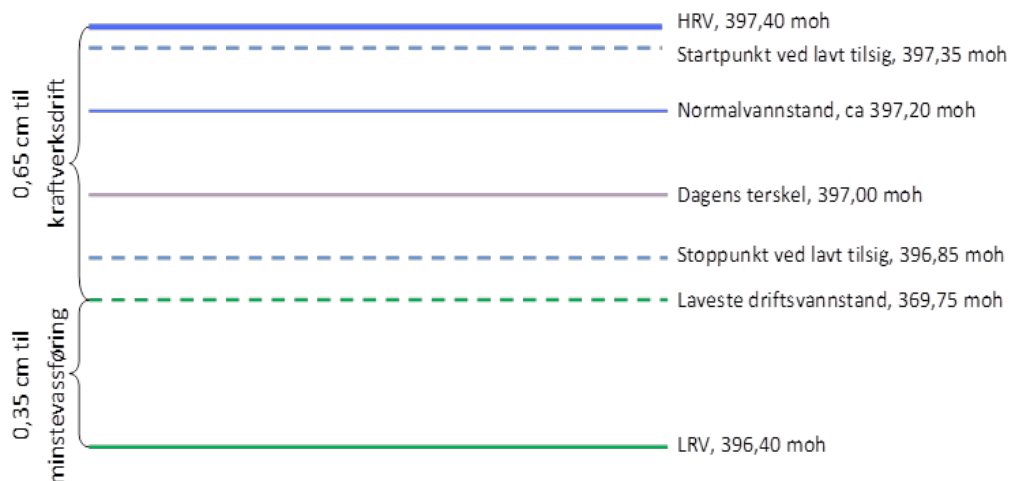
Det faktum at ca. 60 % av vassføringen er overført til Hjartdøla kraftverk bidrar også til en lavere vannstandsstigning enn før 1958. I flomperioder når overforliggende reguleringsmagasin er fulle vil imidlertid flommene og dermed vannstandstigningen i Sønderlandsvatn være upåvirket. Swecos miljørapport om Sønderlandsvatn datert 29.11.2010, jf. vedlegg 5, konkluderer med at utbyggingen av Hjartdøla kraftverk og etableringen av terskelen kan ha medvirket til at takten til de naturlige gjengroingsprosessene i Sønderlandsvatn har økt noe.

Vi vil understreke at all regulering, også de 35 cm som settes av til minstevassføring, planlegges innenfor rammene av de naturlige vannstandsvariasjonene i Sønderlandsvatn før etablering av terskelen. Vi vil også understreke at det selv med den brede terskelen en har i dag er vanlig med vannstandsvariasjoner over året på 60 cm (døgnmiddel) og mer (momentanverdiene kan være betydelig høyere), jf. Norconsults hydrologirapport.

Planleggingen av den nye dammen/terskelen i Sønderlandsvatn har vært basert på følgende premisser: normalvannstanden skal beholdes mest mulig uendret, 65 cm reguleringshøyde skal kunne benyttes til drift av kraftverket, i tillegg skal 35 cm av reguleringshøyden kunne benyttes til å forlenge periodene hvor minstevassføringskravene kan opprettholdes i Skogsåa.

Det er kommet inn en rekke innspill vedrørende manøvreringsreglementet for Sønderlandsvatn og dels motstridende ønsker hva angår reguleringshøyder. Dessuten ønsker flere en bedre beskrivelse av hvordan Sønderlandsvatn tenkes regulert. Vi ser også at det er en del misforståelser og en ubegrunnet frykt for at en får "kratertilstander" i Sønderlandsvatn. Vi har derfor valgt å lage en ny presentasjon/beskrivelse av aktuelle reguleringshøyder i Sønderlandsvatn. Vi vil også vise til dybdekartet som ligger vedlagt i Swecos miljørapport, se vedlegg 5.

Vi mener det er uheldig å heve normalvannstanden i Sønderlandsvatn nevneverdig fordi det vil kunne medføre problemer for de lavest liggende hyttene rundt Sønderlandsvatn og dyrka mark på nordøstsiden av vannet. Normalvannstanden ved middelvassføring er i dag ca. 17 cm over eksisterende terskel (12 cm ved medianvassføring). I planleggingen av Sauland kraftverk har vi lagt til grunn at normalvannstanden etter utbygging skal være ca. 397,20 (NVEs referansehøyder), altså tilnærmet som i dag, jf. Fig. 1 og Tabell 1.

Figur 1. Forslag til manøvreringsgrenser for Sønderlandsvatn (NVEs referansehøyder).

Det må poengteres at bruken av den delen av reguleringshøyden som er avsatt til minstevassføring, dvs. de nederste 35 cm vil være sjelden. De siste årene har vært relativt nedbørsrike og ifølge vår ferskeste observasjonsperiode fra november 2003 og frem til i dag har det bare vært to perioder hvor vassføringen har vært lavere eller lik foreslått minstevassføring, 6 dager vinteren 2005 og 28 dager sommeren 2006.

Tabell 1. Manøvreringshøyder Sønderlandsvatn

Referansehøyde	NVE	NN1954	(NN1954 er Statens kartverks referansehøyde)
Dagens overløpsterskel	397,00	396,85	
HRV	397,40	397,25	Topp dam/terskel
Startpunkt ved lavt tilsig	397,35	397,20	5 cm skvalpekant
Normalvannstand	397,20	397,05	+/- 15 cm, benyttes ved normal kraftverksdrift
Stoppunkt ved lavt tilsig	396,85	396,70	50 cm til drift av kraftverket ved lavt tilsig
Laveste driftsvannstand	396,75	396,60	Nedre driftsgrense drift
LRV	396,40	396,25	35 cm reservert til minstevassføring

I tabell 1 har vi laget en oversikt over aktuelle reguleringshøyder for Sønderlandsvatn, herunder høyeste regulerede vannstand (HRV) og laveste regulerede vannstand (LRV). I praksis vil en prøve å holde vannstanden i Sønderlandsvatn i nærheten av normalvannstanden, dvs. ca. 20 cm over dagens terskel og kjøre kraftverkene med jamn drift tilpasset det til enhver tid gjeldende tilsig. Ved valg av maskiner vil en legge vekt på å finne løsninger som gir færrest mulig start og stopp, som gir stabile driftsforhold og som muliggjør drift på lave vassføringer. I tørre perioder hvor tilsiget er mindre enn kraftverkets minste slukeevne vil en benytte inntil 50 cm av reguleringshøyden, mellom kote 397,35 og 396,85, for å drifte kraftverket. I forkant av flomperioder vil en slippe seg ned inntil 65 cm fra topp dam/terskel for å redusere flomtapet.

Flomoppstuvningen i Sønderlandsvatn vil ikke øke som følge av utbyggingen. Dagens flaskehals er ved dagens terskel som vil bli fjernet. Flomavledningen på dette punktet vil altså øke og bli lik situasjonen før terskelen ble etablert. Den nye demningen/terskelen må av hensyn til fylkesvegen ha tilstrekkelig flomavledningskapasitet til å unngå at vannstanden kommer i konflikt med broen.

Etter vår vurdering vil de negative virkningene ved den planlagte reguleringen være svært små for brukerne av Sønderlandsvatn. Dette understøttes av gjennomførte konsekvensutredninger.

Etter hva vi kan se er høringspartene fornøyd med at inntil 35 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn reserveres for å forlenge periodene hvor minstevassføringen kan garanteres i Skogsåa.”

Tilleggsnotat og supplerende registreringer ble sendt på høring den 12.3.2012 til de som tidligere hadde uttalt seg til saken. NVE mottok følgende kommentarer til høringen av tilleggsnotat:

Hjartdal kommune (14.5.2012) informerer om at de er positive til de endrede planene for tipp og tverrslag i Lonargrenda og Tuddalsdalen, og for avløpstunnelen sør for Sauland. Kommunen er videre positive til de endrede planene for adkomst, tipper, veier og elektriske anlegg på Brekka og Sjøtmoen. Kommunen har ingen merknader til manøvreringsreglementet for Sønderlandsvatn.

Telemark fylkeskommune (30.3.2012): kommer med følgende uttalelse:

(...) Hensynet til automatisk fredete bygninger

Vi viser til Riksantikvarens uttale datert 13.4.2011 der det blir pekt på det planlagte tunnelutløp med tilkomstvei ved Fosse. Veien er tenkt å skulle passere ved gården Fosse Nedre, 79/2, der det står et automatisk fredet middelalderloft. Det ble også sagt at det ut i fra detaljeringen på planene for veifremføring ikke var mulig å vurdere om det er konflikt med det automatisk fredete middelalderloftet.

Vi viser også til Riksantikvarens brev datert 27.3.12, og minner om at veifremføringen må visualiseres tydeligere dersom det skal kunne avgjøres om det er en konflikt med fredet kulturminne fra middelalderen, og om det eventuelt skal gis dispensasjon fra fredningen.

Hensynet til etter-reformatoriske kulturminner

Vi er ikke kjent med at de fremlagte endringene medfører konflikt med nasjonale eller regionale kulturminneverdier. Vi minner på generell basis om at tiltak på bygninger reist før 1850 er meldepliktige etter kulturminneloven § 25.

Hensynet til automatisk fredete kulturminner

I området er det tidligere gjort arkeologiske undersøkelser i forbindelse med konsesjons-søknaden. Tilleggsområdene som nå blir lagt fram er ikke tidligere undersøkt, og vi vil derfor å foreta arkeologiske registreringer før vi kan gi endelig uttalelse til planen. (...)

(...) "Arkeologiske registreringer kan bare utføres på bar og frostoffri mark. Den arkeologiske feltsesongen i et normalår er fra midten av april til november." (...)

(...) "Kulturminnevernmyndighetene anbefaler at konsesjonsbehandlingen avventer undersøkelser etter kml. § 9. Gjennomføring av kml. § 9 tidlig i en planleggingsfase kan bidra til valg av løsninger som i størst mulig grad begrenser negative konsekvenser for automatisk fredete kulturminner, til raskere avklaringer og dermed større forutsigbarhet for tiltakshaver/søker.

Dersom konsesjonsbehandling gjennomføres før undersøkelsesplikten etter kml. § 9 er oppfylt, må det i konsesjonen settes vilkår om at kml. § 9 må være oppfylt innen tiltakene blir iverksatt. Undersøkelser etter kml. § 9 og eventuell behandling etter kml. § 8 (se under) må avklares i forkant av detaljplanlegging knyttet til tiltakene innenfor konsesjonen. Dette er planer som må fremlegges for høring hos det regionale kulturminnevernet.

Om det viser seg at det er konflikt mellom automatisk fredete kulturminner og tiltak som ikke kan løses gjennom tilpasning av tiltak, må det søkes om dispensasjon fra kulturminneloven." (...)

(...) "Vi gjør også oppmerksom på meldeplikten etter kulturminneloven § 8 annet ledd. Meldeplikten etter denne bestemmelsen oppstår når det bl.a. oppdages fredete kulturminner som ikke var kjent på forhånd. Bestemmelsen legger videre et klart ansvar på tiltakshaver om å følge stanse- og meldeplikten. Tiltakshaver skal forsikre seg om at de som utfører arbeidet på stedet er kjent med stanse- og meldeplikten, men det er tiltakshaver selv som står ansvarlig for at fredete kulturminner ikke skades. Telemark fylkeskommune er rette adressat for en eventuell melding. Om det påvises automatisk fredete kulturminner er det Riksantikvaren som avgjør om arbeidet kan fortsette og vilkårene for det. Meldeplikten må innarbeides i miljø- og transportplanen."

Fylkesmannen i Telemark (4.5.2012) skriver som følger i sin tilleggsuttalelse:

"Endringer i planløsning for bygg og anlegg

Fylkesmannen er kjent med at Skagerak Kraft planlegger å benytte Moen massedeponi i Hjartdal for deponering av masser i forbindelse med tunellgjennomføring for vann. Dette massedeponiet er en del av vegprosjektet Gvammen — Århus (Statens Vegvesen). I denne sammenheng viser vi til brev mottatt her 16. april, med utleggelse av planforslag for Moen massedeponi, del av gnr. 58, bnr. 2, 4, 6, 7 og 11 samt del av gnr. 59, bnr. 11, til offentlig ettersyn. Fylkesmannen vil gjennom en ordinær uttalelse etter plan- og bygningsloven vurdere planforslaget.

Hydrologi og manøvrering

Vi har tidligere bedt om at konsekvensene ved skvalpekjøring av Sønderlandsvatn blir bedre utredet. Søker sier at "i praksis vil en prøve å holde vannstanden i Sønderlandsvatn i nærheten av normalvannstanden (dvs. 20 cm over dagens terskel) og kjøre kraftverkene med jamn drift tilpasset gjeldende tilsig. Man vil tilstrebe å finne utstyr og ha driftsløsninger som gir færrest mulig start og stopp som gir stabile driftsforhold og muliggjør drift på lave vannføringer. Søker mener videre at flomavledningen vil øke ved fjerning av gammel terskel og at situasjonen vil være mer lik situasjonen før terskelen ble etablert. Ved vurdering av søknaden må tilgroing og erosjonsproblematikk i Sønderlandsvatn vurderes og mulige avbøtende tiltak bør drøftes."

Riksantikvaren (RA) (26.3.2012): skriver at de ikke ønsker å uttale seg på nytt, men vil påpeke at de i sin tidligere uttalelse gjorde oppmerksom på at det kunne bli aktuelt med dispensasjon fra kulturminneloven. I utredningen som ble gjennomført høsten 2011 av Telemark fylkeskommune ble det påvist automatisk fredete kulturminner. RA ber om at søknad om dispensasjon sendes RA så snart som mulig dersom det er konflikt mellom kulturminner og tiltak, slik at denne kan behandles i forkant av eller parallelt med konsesjonsbehandlingen hos NVE.

Advokatfirmaet Lund & Co (28.3.2012): kommer med merknader på vegne av sine klienter. Lund & Co konstaterer at Skagerak i liten grad har kommentert klientenes krav til bedring av miljøtilstand i Sønderlandsvatn. De mener det må skje en samordning av behandlingen av ny konsesjon med en alminnelig revisjon av de gamle konsesjonsvilkårene. Lund & Co ber Skagerak om svar på de spørsmål/krav som er stilt i tidligere høringsuttalelser til saken. De henviser til at Skagerak skriver i tilleggsnotatet at "det har kommet inn en rekke innspill vedrørende manøvreringsreglementet for Sønderlandsvatn og dels motstridende ønsker hva angår reguleringshøyder", uten at dette er konkretisert. Lund & Co mener derfor NVE bør be Skagerak konkretisere og identifisere de innspill som Skagerak har fått. Lund & Co etterlyser også en konkretisering når det gjelder følgende uttalelse fra Skagerak i tilleggsnotatet; "Vi mener det er uheldig å heve normalvannstanden i Sønderlandsvatn nevneverdig fordi det vil kunne medføre problemer for de lavest liggende hyttene rundt Sønderlandsvatn og dyrka mark på nordøstsiden av vannet". De mener videre at tilsvarende gjelder de påståtte problemene for dyrka mark på nordøstsiden av vannet. Lund & Co ber om at disse identifiseres og konkretiseres slik at samtlige fordeler og ulemper forbundet med de krav som har innkommet fra klientene kan avveies mot hverandre.

NVEs oppsummering av saken

Innledning

Om søker

Det er Sauland kraftverk AS som nå står som konsesjonssøker for Sauland kraftverk. Sauland kraftverk AS ble stiftet 27.06.2012 og eies av Skagerak Kraft AS med 67 %, Notodden Energi AS med 16,2 %, Hjartdal kommune med 14,35 % og lokale grunneiere med 2,45 %.

Det var opprinnelig Skagerak Kraft AS som sendte inn konsesjonssøknaden etter å ha inngått en avtale med Notodden Energi AS og Tinfos AS om bygging av kraftverk. I brev av 31.8.2012 ble NVE orientert om at Sauland kraftverk AS overtok søknaden om Sauland kraftverk fra Skagerak Kraft AS.

Det opplyses om at Skagerak Kraft AS vil eie minst 2/3 deler av selskapet og dermed alene oppfylle kravene til offentlig eierskap i industrikonsesjonslovens § 2.

Om søknaden

Sauland kraftverk AS ønsker å bygge Sauland kraftverk i Hjartdal og Notodden kommuner. Planene går ut på å utnytte fallene i Hjartdøla og Skogsåa, fra inntakene i Hjartsjø og Sønderlandsvatn, til felles kraftstasjon med avløp i Hjartdøla nedstrøms Omnesfossen. I tillegg er det planlagt å ta inn avløpet fra en rekke sidebekker både til Hjartdøla og Skogsåa. Det er søkt om følgende tillatelser:

- Tillatelse etter vannressursloven til bygging og drift av Sauland kraftverk.
- Tillatelse etter industrikonsesjonsloven til å erverve de fallrettigheter som utbygger ikke allerede eier.
- Tillatelse etter energiloven til å bygge og drive Sauland kraftverk med tilhørende jordkabler og koblingsanlegg.
- Tillatelse etter oreigningsloven for ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter (inkludert fallrettigheter) dersom minnelige avtaler ikke oppnås, og til å benytte allemanns-stevning og forhåndstiltredelse.
- Tillatelse etter forurensningsloven om nødvendige utslippstillatelser.

Søknaden er begrunnet med at Sauland kraftverk vil gi i underkant av 220 GWh ny kraft der 53 % er vinterkraft. En realisering av prosjektet vil innebære en langt bedre utnyttelse av vannkraftressursene i et vassdragsområde som allerede er preget av vannkraftutbygging.

Beliggenhet og eksisterende forhold

Det planlagte Sauland kraftverk ligger i Hjordal- og Tuddalsvassdraget som er en gren av Skiensvassdraget i Telemark. Hjordal- og Tuddalsvassdraget har et samlet nedbørfelt på ca. 1000 km² og har utløp i Heddalsvatn ved Notodden. De berørte hovedelvestrekningene er Hjartdøla og Skogsåa. Hjartdøla renner ut fra sjøen Hjartsjø og har en strekning på ca. 11 km før den løper sammen med Skogsåa. Skogsåa kommer fra Sønderlandsvatnet og munner ut i Hjartdøla etter ca. 12 km. Samløpet mellom de to vassdragene er ved Åmot/Sauland i Hjordal kommune. Etter samløpet heter elva Heddøla og renner gjennom Omnesfossen før utløpet i Heddalsvatn i Notodden kommune. Planlagt kraftstasjon med tilhørende vannveger ligger i Hjordal kommune. Kommunegrensa mellom Notodden og Hjordal går langs Skogsåa i et parti på 2,5 km.

Utbyggingen av Hjordals- og Tuddalsvassdraget startet på 1950-tallet. Kraftressursene utnyttes i dag i Hjartdøla kraftverk (2x60 MW), Bjordalen kraftverk (3 MW) og Mydalen kraftverk (7 MW) som ble satt i drift i perioden 1958 til 1961. Samlet midlere kraftproduksjon i disse tre kraftverkene er i dag på rundt 480 GWh pr. år.

Vannet fra magasinene Vindsjøen (58,0 mill. m³), Kovvatn (39,2 mill. m³) og Bonsvatn (29,8 mill. m³) hører naturlig til Skogsåas nedbørfelt, men i forbindelse med Hjartdøla-utbyggingen er de nå overført til Hjartdøla kraftverk med utløp i Hjartsjø. Skogsåa har derfor fått redusert vannføringen etter utbygging av Hjartdøla kraftverk, mens Hjartdøla har fått øket vannføring. Avløpet fra øverste del av Skorvas nedbørfelt, i alt 15,2 km², er også overført til Hjartdøla kraftverk.

Utbyggingsplanene

Kart over området, med planlagte inngrep inntegnet, følger som vedlegg.

Inntak og reguleringer

Hjartsjø og Sønderlandsvatn er planlagt som inntaksmagasiner til hhv. Sauland 1 og Sauland 2. I Hjartsjø er det planlagt å fjerne eksisterende dam og bygge en 28 m lang betongterskel med overløp på kote 157,5. Reguleringshøyden i Hjartsjø blir som i dag (fastsatt ved skjønn) på 1,8 m med HRV på kote 157,5 og LRV på kote 155,7. I Sønderlandsvatn er det planlagt å rive eksisterende terskel ved utløpet og bygge en ny dam i betong rett nedstrøms broen. Denne er tenkt som en labyrintdam for å oppnå tilstrekkelig flomavledningskapasitet. Sønderlandsvatn er planlagt med en reguleringshøyde på 1 m med HRV på kote 397,25 og LRV på kote 396,25. Av reguleringshøyden på 1 m er de øverste 65 cm planlagt nyttet til kraftproduksjon, mens de resterende 35 cm skal være forbeholdt minstevannføring til Skogsåa.

Det er videre planlagt 7 bekkeinntak der avløpet fra bekkene Groveråa, Vesleåa, Kvitåa, Uppstigåa, Veslåa/Kjempa og Skorva (to inntak) overføres til kraftstasjonen.

Vannveier

Fra inntaket i Hjartsjø på kote 157,5 vil vannet bli ført i en 6,6 km lang tunnel på nordsiden av Hjartdøla og ned til kraftstasjonen på kote 46. Avløpet fra bekkene Vesleåa/Kjempa (13,5 km²) og Skorva nedre del (5 km²) vil bli overført via boret sjakt til tilløpstunnelen.

Fra inntaket i Sønderlandsvatn på kote 397,3 føres vannet i en 9,1 km lang tilløpstunnel på vestsiden av Skogsåa og ned til kraftstasjonen. Avløpet fra bekkene Grovaråa (13,5 km²), Vesleåa (8 km²), Kvitåa (3 km²), Uppstigåa (7 km²), og Skorva øver del (13,5 km²) tas inn på tunnelen.

Kraftstasjon

Kraftstasjon er planlagt i fjell (kote 46) nord for Skårnes og vil bli bygget med to separate maskiner i samme stasjonsbygning. Sauland I vil utnytte fallet i Hjartdøla og er planlagt med en installasjon på

25,5 MW og en maksimal/minimal slukeevne på hhv. 28 m³/s og 11,2 m³/s. Det er planlagt installert en francisturbin og brukstiden er beregnet til ca. 4000 timer.

Sauland II vil utnytte fallet i Skogsåa og er planlagt med en samlet installasjon på 50,5 MW og maksimal slukeevne på totalt 17,0 m³/s. Det er planlagt to francisturbiner og ytelsen fordeles på to aggregat for å kunne utnytte vannet mest mulig siden reguleringen er begrenset. På denne måten kan vannføringer helt ned til 2,4 m³/s utnyttes. Brukstiden er beregnet til ca. 2300 timer.

Stasjonen sprenges ut via en ca. 1 km lang adkomsttunnel med påhugg 1,5 km vest for Brekka. Avløpstunnelen er planlagt med en lengde på 8,4 km med utløp i Heddøla ved Fosse nedstrøms Omnesfossen.

Veier

Anleggsstedene ligger i det alt vesentligste ved eksisterende veier, men det søkes om nødvendig oppgradering og forlengelse av berørte lokale bygdeveger/traktorveger. Dette gjelder veier frem til bekkeinntak, til tverrslagene, koblingsanlegget og påhugget til adkomsttunnelen nord for Skårnes og til tippene. Følgende veier omtales i søknaden:

- Inntak Vesleåa/Kjempa: Oppgradering traktorveg.
- Inntak Grovaråa: Oppgradering traktorveg med avstikker til inntaket.
- Inntak Vesleåa, Kvitåa og Uppstigåa og tipp/tverrslag Skogsåa: Oppgradering traktorveger med korte avstikkere til bekkeinntak og tipp Skogsåa.
- Tipp/tverrslag avløpstunnel: Oppgradering bygdeveg med avstikker til tipp/tverrslag.
- Tipp/tverrslag Lonargrend: Etablering/oppgradering av skogsbilveger til tipp og tverrslag.
- Tipper ved Brekka og adkomsttunnel: Oppgradering bygdeveg.
- Koblingsanlegget: Oppgradering av eksisterende traktorveg med avstikker til selve Koblingsanlegget.

Tipper og tverrslag

Det vil ifølge søknaden bli uttatt faste masser i størrelsesorden 800 000 m³. Dette gir om lag 1 200 000 m³ løse masser til deponering. I henhold til planjusteringene i brev av 05.01.2012 er de planlagte tippene justert noe i forhold til opprinnelig søknad, men det er i hovedsak snakk om små justeringer. Følgende tipper er planlagt:

- Tipp Lonargrend nær tverrslag Lonelien. Her er det planlagt felles tipp med Statens Vegvesen og det vil bli utarbeidet egen reguleringsplan.
- Tre tipper på Brekka ved påhugg til adkomsttunnelen.
- Tipp og tverrslag ved avløpstunnelen sør for Sauland. Over halvparten av løsmassene fra avløpstunnelen er planlagt brukt til å heve terrenget ved planlagt næringsområde ved Øyjordet i samarbeid med kommunen. Behovet for tippareal i dette området er derfor redusert i forhold til søknaden.
- Tipp Skogsåa i Tuddalsdalen ved tverrslaget ved Haugen.

Elektriske anlegg og nettilknytning

I kraftverket er det planlagt installert 2 transformatorer med omsetning fra generatorspenning til 132 kV. Én transformator med ytelse inntil 32 MVA omsetter effekten fra Sauland 1, den andre transformatoren med 62 MVA omsetter effekten fra Sauland 2. Transformatorene plasseres i egne transformatornisjer ved adkomsttunnelen, og med 132 kV kabler ut til et utendørs koblingsanlegg.

Det er planlagt å bygge et nytt 132 kV koblingsanlegg ved Øyan på sørsiden av Hjørdøla om lag 500 m fra adkomsttunnel for Sauland kraftverk. Fra kraftverket er det planlagt å legge kabler med spenning 132 kV og 22 kV i kabelkulvert i adkomsttunnelen og videre i grøft til koblingsanlegget, dels langs veg og dels over dyrka mark/beite. Hjørdøla er tenkt krysset med jordkabel eller i bro.

Det er videre planer om en 1,5 km lang 22 kV kabel fra nærmeste nettstasjon i Hjørdal Elverks fordelingsnett og inn i kraftstasjonen. Etableringen av anleggskraft og 22 kV løsninger vil bli gjort i samarbeid med Hjørdal Elverk.

Det er Skagerak Nett AS som er eier av regionalnettet i området som består av flere 132 kV ledninger. Det opplyses i søknaden at det er tilgjengelig kapasitet i området for å ta inn kraften fra et nytt Sauland kraftverk, men det er behov for noen lokale forsterkninger.

Skagerak Nett vil stå ansvarlig for alle nødvendige tiltak i nettet. Se NVEs vurdering i vedlagt KN-notat 37/13, Skagerak Nett AS/Sauland kraftverk AS – 132 kV nettilknytning av Sauland kraftverk.

Utbyggingsalternativer og forhold til konkurrerende prosjekter

Søker har vurdert 9 alternative utbyggingsløsninger i søknaden. De skisserte alternativene kan også være mulig å kombinere på forskjellige måter. I tillegg har søker vurdert muligheten til å bygge småkraftverk i noen av sideelvene som er tenkt tatt inn i Sauland kraftverk. Dette vil, etter søkers vurdering, ikke være økonomisk realiserbart. To av de ni beskrevne alternativene i søknaden er plassert i kategori II i Samla plan og er derfor ikke søkbare. Dette gjelder "Omnesfossen kraftverk" og "Fosse kraftverk". Nedenfor følger en kort beskrivelse av de resterende alternativene som er vurdert i søknaden:

1. *Hovedalternativet* med utbygging av Sauland kraftverk som beskrevet. Produksjon 218,4 GWh.
 - 1.1. *Variant av hovedalternativet* der hele avløpet fra Skorva tas inn i Sauland 1 via det nedre bekkeinntaket og avløpet fra Stavåa tas inn i Sauland 2. Produksjon 212,9 GWh
2. "*Stutt-Sauland*": Inntak, tilløpstunnelen med bekkeinntak og kraftstasjonsplassering er det samme som hovedalternativet, men avløpet flyttes fra Omnesfossen (kote 46,0) til foten av Hanfoss på kote 98,0. Produksjon 157,1 GWh.
3. *Skogsåa kraftverk*: Avløpet i Skogsåa med sidebekker utnyttes på samme måte som i hovedalternativet, men kraftstasjonen flyttes østover og utløpet legges til foten av Hanfoss på kote 98,0. Produksjon 93 GWh.
4. *Hanfoss kraftverk*: Utnytter fallet i Hjartdøla fra toppen av Hanfoss på kote 112 til elvekote 91,5. Produksjon 22,5 GWh.
5. *Hanfoss II*: Utnytter fallet i Hjartdøla fra Hjartsjå (som i hovedalternativet) til kote 91,5 nedstrøms foten av Hanfoss med inntak fra avløpene fra Svigsåa og Geita. Produksjon 63,8 GWh.
6. *Hanfoss III*: Utnytter fallet i Hjartdøla fra Hjartsjå (som i hovedalternativet) til kote 85,0 med inntak av avløpene fra Svigsåa og Geita. Produksjon 65,6 GWh.

Ifølge tiltakshaver er det, ut fra de søkbare alternativene, kun Hanfoss kraftverk som vil ha lavere utbyggingskostnad enn hovedalternativet. I KU er det kun hovedalternativet og "Stutt-Sauland" som er vurdert ettersom det bare er disse alternativene som er aktuelle ifølge søker.

Hanfoss kraftverk

NVE mottok søknad om Hanfoss kraftverk fra Sauland Bygdekraft AS den 17.12.2010. Ettersom tiltaksområdet allerede var konsekvensutredet av Skagerak Energi AS, ble fagutredningene for Skageraks konsesjonssøknad tilhørende Sauland kraftverk også brukt som utgangspunkt for søknaden om Hanfoss kraftverk.

Hanfoss kraftverk vil nytte fallet i Hjartdøla fra Hjartsjå til nedstrøms Hanfossen (kote 82,3). I tillegg er det planlagt å ta inn avløpet fra bekkene Svigsåa og Geita. Kraftverket er planlagt med en installasjon på 20 MW og vil gi en midlere årsproduksjon på rundt 70 GWh. Dette prosjektet er nesten identisk med alternativ 7, Hanfoss III, i søknaden fra Sauland kraftverk AS.

Søknaden om Hanfoss kraftverk ble sendt på høring vinteren 2010/2011, samtidig med høring av søknaden om Sauland kraftverk. NVE oppfordret da høringspartene til å uttale seg om begge prosjektene og komme med synspunkt på hvilket som eventuelt burde realiseres. Da Sauland Bygdekraft AS ikke oppfylte kravene til offentlig eierskap i industrikonsesjonsloven § 2 for å kunne få ervervskonsesjon ble søknaden om Hanfoss kraftverk stilt i bero inntil Sauland Bygdekraft kunne redegjøre for en eierstruktur som ville sikre 2/3 offentlig eierskap. NVE ble først gjennom e-post av 25.6.2012 fra Advokatfirmaet Lund & Co orientert om at Sauland Bygdekraft har inngått avtale med

Alt.	Navn	Inntak kote	Utløp kote	Brutto fall m	Produksjon, GWh			Kostnad	
					Vinter	Sommer	Sum	mill. kr	kr/kWh
1.0	Sauland kraftverk (hovedalternativ)	157,5	46,0	111,5	68,7	32,7	101,4		
		397,25	46,0	351,3	47,0	70,0	117,0		
					115,7	102,7	218,4	982	4,50
1.1	Sauland kraftverk (variant)	157,5	46,0	111,5	70,0	34,7	104,7		
		397,25	46,0	351,3	43,5	64,7	108,2		
					113,5	99,4	212,9	969	4,55
2	Stutt-Sauland	157,5	98,0	59,5	37,5	17,8	55,3		
		397,25	98,0	299,3	40,9	60,9	101,8		
					78,4	78,7	157,1	799	5,09
3	Skogsåa kraftverk	397,25	98,0	299,3	37,3	55,7	93,0	481	5,17
4	Hanfoss kraftverk	112,0	91,5	20,5	14,5	8,0	22,5	78	3,47
5	Omneshossen kraftverk	74,0	49,0	25,0	21,8	11,8	33,6	109	3,24
6	Hanfoss II kraftverk	157,5	91,5	66,0	42,7	21,1	63,8	348	5,46
7	Hanfoss III kraftverk	157,5	85,0	72,5	46,0	22,6	68,6	410	5,98
8	Fosse kraftverk	157,5	46,0	111,5	69,1	34,0	103,1	482	4,68

Figur 1. Oversikt over alternativene hentet fra søknaden.

Fjellkraft AS om overdragelse av fallrettighetene som inngår i Hanfoss kraftverk og som sikrer krav om 2/3 offentlig eierskap. På det tidspunkt hadde NVE allerede gjennomført sluttbefaring for det konkurrerende prosjektet Sauland kraftverk, og i brev av 20.9.2012 til Fjellkraft AS orienterte NVE om at eventuell videre behandling av søknaden om Hanfoss kraftverk vil bli stilt i bero fra NVE sin side inntil søknaden om Sauland kraftverk er sluttbehandlet.

Småkraftverk i Svigsåi og Skorva

NVE mottok utkast til søknader for Svigsåi kraftverk den 9.8.2010 og Skorva kraftverk den 22.12.2010 fra Fjellkraft AS. Svigsåi har utløp i Hjartdøla fra sør rett nedstrøms Hjartsjø. Kraftverket vil nytte fallet i Svigsåi mellom kote 680 og 159. Det er også planlagt å ta inn tre bekker på tilløpstunnelen. Kraftverket er planlagt med en installasjon på 3 MW og vil gi en midlere årsproduksjon på rundt 6 GWh. Skorva kraftverk vil nytte fallet i Skorva mellom kote 638 og kote 120, en strekning på drøye 6 km. Kraftverket er planlagt med en installasjon på 4 MW og vil gi en midlere årsproduksjon på rundt 12 GWh.

De fremlagte planene for Svigsåi kraftverk vil ikke utnytte de samme fallstrekninger som omsøkte Sauland kraftverk og er derfor ikke et direkte konkurrerende prosjekt. Planene om Hanfoss kraftverk omfatter imidlertid bekkeinntak i Svigsåi og er således konkurrerende med et eventuelt Svigsåi kraftverk. Når det gjelder planene om småkraftverk i Skorva vil dette være i direkte konkurranse med omsøkte Sauland kraftverk som har bekkeinntak i Skorva.

I e-post av 4.3.2011 ble Fjellkraft orientert om at NVE foreløpig ikke ville ta disse to sakene til behandling da det ville kunne medføre betydelig forsinkelse i fremdriften ved behandlingen av Sauland kraftverk og Hanfoss kraftverk.

Fallrettigheter og grunneierforhold

Det er ifølge søker ca. 80 falleiere på de ulike elvestrekningene som berøres av utbyggingsplanene. Det opplyses i søknaden at fallforhandlinger pågår og at en ønsker komme frem til minnelige løsninger. Det oppgis i brev av 24.09.2013 at det per da er inngått avtaler om kjøp av fallretter fra

13 private rettighetshavere. Etter søkers beregninger skal Sauland kraftverk AS med samarbeidspartnere da disponere ca. 77,2 % av fallgrunnlaget for utbyggingen. Søker opplyser at de regner med å få ytterligere avtaler om fallerverv i havn når konsesjonsspørsmålet er avklart, men antar at det kan bli vanskelig å få til minnelige avtaler med alle.

Det er også ønske om å komme frem til minnelige avtaler for rettigheter knyttet til areal og nødvendig grunn for gjennomføring av prosjektet, og søker opplyser at det er gjennomført en rekke møter med grunneierne som blir berørt av de planlagte bygg- og anleggstiltakene.

I de tilfeller det ikke lykkes å komme frem til minnelige avtaler er det søkt om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse etter oreigningsloven.

Kraftproduksjon og utbyggingskostnader

Hovedalternativet er planlagt med en samlet installert effekt på 76 MW og vil gi en årlig produksjon på om lag 218 GWh fordelt på 101,4 GWh i Sauland 1 og 117 GWh i Sauland 2. Vinterproduksjonen er beregnet til 115,7 GWh som utgjør omtrent 53 % av total produksjon. Søkers forslag til minstevannføring er inkludert i produksjonstallene og det oppgis at dette gir en samlet redusert produksjon på om lag 10 GWh/år. Følgende er oppgitt i søknaden:

Produksjon		Sauland 1	Sauland 2	Total
Vinter	GWh	68,7	47,0	115,7 (53 %)
Sommer	GWh	32,7	70,0	102,7 (47 %)
Midlere årsproduksjon	GWh	101,4	117,0	218,4

Kostnadene er i søknaden oppgitt til 982 mill. kr (kostnadsnivå 1. kvartal 2008). Dette gir en spesifikk utbyggingskostnad på 4,5 kr/kWh. Dersom vi oppskalerer dette til kostnadsnivå 2014 får vi en spesifikk utbyggingskostnad på rundt 5,6 kr/kWh.

NVE har foretatt en enkel kvalitetssjekk av produksjon og kostnader, og mener de utførte beregningene er pålitelige. Vi bemerker at en må påregne en usikkerhet på +/- 20 % i slike prosjekter både når det gjelder produksjon i forhold til valg av hydrologiske data og når det gjelder kostnadsberegninger på et så tidlig stadium.

Forholdet til offentlige planer

Fylkeskommunale og kommunale planer

Søker opplyser at Fylkesplanen for Telemark ikke omhandler forhold som påvirker planlegging og bygging av Sauland kraftverk.

Prosjektet vil i sin helhet berøre områder som er avsatt til Landbruks-, natur- og friluftslivsformål (LNF) både i kommuneplanen for Hjartdal kommune og for Notodden kommune. Området ved utløpet av Sønderlandsvatn er vist som byggeområde for fritidsbebyggelse i kommuneplanens arealdel. Områder som er avsatt til råstoffutvinning, massetak og massedeponi vil være aktuelle som område for bearbeiding og foredling av tunnelstein og for midlertidig tipper.

Samlet plan

Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) fritok i mai 2007 Sauland kraftverk og Hanfoss II (utnytter fallet fra Hjartsjø til nedstrøms Hanfoss) fra behandling i Samla plan. Planene kan derfor konsesjonsbehandles.

Verneplan for vassdrag

Prosjektet berører ikke vassdrag som inngår i verneplan for vassdrag.

Andre verneområder

Prosjektet berører ikke områder som er vernet eller foreslått vernet.

Inngrepsfrie naturområder (INON)

De planlagte inntakene i Grovaråa og Uppstigåa vil føre til bortfall av til sammen ca. 0,6 km² INON på Kleivsfjellet og Trytetjørnfjellet.

Tiltakets virkninger

Basert på søknaden og de innkomne høringsuttalelsene gis en punktvis sammenstilling av forventede positive og negative konsekvenser med utgangspunkt i hovedalternativet som er presentert i søknaden.

Positive konsekvenser

- Ny fornybar energiproduksjon på nesten 220 GWh pr. år.
- Vesentlige inntekter til en kommune med stor fraflytting.
- Ytterligere utnyttelse av et eksisterende stort sammenhengende vannkraftsystem.

Negative konsekvenser

- Fare for reduksjon av fylkets største bestand av elvemusling.
- Fraføring av vann fra viktige bekkekløftområder og andre fuktighetskrevende naturtyper med flere rødlistede arter.
- Endret landskapsbilde ved redusert vannføring i berørte elver med særlig vekt på Omnesfossen og dermed også betydning for viktig kulturminne.
- Negative konsekvenser for padleinteresser.

Vurdering av konsekvensutredningen

Melding med planer om Sauland kraftverk var ute på høring vinteren 2008. Konsekvensutredningene (KU) som er gjort i forbindelse med den foreliggende søknaden skal være utarbeidet med utgangspunkt i utredningsprogrammet som ble fastsatt av NVE 01.07.2008. Resultatene fra KU er presentert i egne fagrappporter for temaene "Grunnvarme", "Fisk og bunndyr", "Samfunn", "Friluftsliv og reiseliv", "Naturressurser", "Vanntemperatur og isforhold", "Hydrologi", "Lokalklima", "Kulturminner", "Flora", "Erosjon og sedimentering", "Vilt", "Hydrogeologi" og "Landskap". Etter høring av søknaden med KU ble det utført tilleggsregistreringer på kulturminner, tilleggsutredning på flora (bekkekløfter), hydrologiske tilleggsberegninger for lavvannføringer, miljøutredning for Sønderlandsvatn, og miljøutredning for alternativ plassering av tipper.

I vår vurdering av konsekvensutredningen vil vi diskutere de krav om tilleggsutredninger som er fremmet i høringsprosessen og merknader til den KU som foreligger. Vi vil også vurdere om det er dekning for slike krav i forhold til det utredningsprogrammet som er fastsatt og som skal sikre at nødvendige utredningsbehov blir tilfredsstilt. Vi vil også vurdere om kunnskapsgrunnlaget tilfredsstiller kravene i naturmangfoldloven (jf. § 8) og gir et godt beslutningsgrunnlag.

Innkomne merknader og NVEs kommentarer

Nedenfor følger NVEs vurdering av de temaene som har blitt kommentert gjennom høring av søknad med konsekvensutredninger og høring av tilleggsnotat.

Hydrologi

Det er rettet kritikk mot vannføringsmålingene som er utført i KU og det hevdes at de gir et feilaktig bilde av virkningene i vassdragene, særlig i Omnesfossen. Noen mener at vannføringene er basert på misvisende beregninger og ber om at opplysningene korrigeres. Det påpekes også av noen at lavvannføringen med beregnede Q95-percentiler ikke skiller mellom sommer og vinter slik det stilles krav om i utredningsprogrammet. Flere mener de foreslåtte minstevannføringene er lave, og mener konsekvenser ved lav minstevannføring ikke er tilstrekkelig utredet.

Norconsult har skrevet fagrapporten for hydrologi. I etterkant av høring av søknaden ble det gjennomført en tilleggsberegning på karakteristiske lavvannstørrelser i vassdraget. NVE har gjort en grov sjekk av de hydrologiske beregninger som er utført og mener de forutsetningene, tall og figurer

som er med i den hydrologiske rapporten virker rimelige og at eventuelle avvik ligger innenfor det usikkerheten i slike beregninger må antas å være. Etter NVEs vurdering er det liten sannsynlighet for å få ytterligere beslutningsrelevant informasjon ved å pålegge tilleggsundersøkelser, og vi anser at søknaden sammen med KU-rapporter for hydrologi danner et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag til at det kan tas stilling til konsesjonsspørsmålet og ev. fastsettes minstevannføringer.

Kulturminner, kulturmiljø og landskap

Det er mange av høringspartene som kommer med kritikk til vurderingene i gjennomførte utredninger for landskap, kulturminner og kulturmiljø, spesielt med tanke på virkningene for Heddal Mølle og konsekvensene med planlagt vannføring i Omnesfossen. Telemark fylkeskommune uttalte i brev av 03.05.2011 at KU ikke oppfylte kravene om registrering etter kulturminneloven. De gjennomførte derfor en kulturminnefaglig tilleggsundersøkelse i det aktuelle området i etterkant av høringen. I sin uttalelse til planjusteringen av 30.03.2012 viser de til at tilleggsområdene ikke er undersøkt og at undersøkelsesplikten etter kml. § 9 således ikke er oppfylt. Det er funnet flere automatisk freda kulturminner i området og Riksantikvaren informerer om at søker muligens må søke om dispensasjon for freding.

Både fagrapporten for landskap og for kulturminner og kulturmiljø har vurdert tiltakets konsekvens for Omnesfossen og Heddal Mølle, og begge rapportene konkluderer med at redusert vannføring vil svekke opplevelsen av Omnesfossen, og den visuelle effekten av stor vannføring forbi Heddal Mølle vil forekomme sjeldnere. Når det gjelder forholdet til kulturminneloven § 9 må dette være avklart før tiltaket eventuelt settes i gang, men dette kan etter NVEs syn vurderes nærmere i forbindelse med detaljplanleggingen ved en eventuell konsesjon. Etter NVEs vurdering oppfylder de utredningene som er gjennomført de krav som ble satt i utredningsprogrammet og danner sammen med innkomne høringsuttalelser, tilleggsutredninger og sluttbefaring et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag slik at vi kan gi vår innstilling i saken.

Naturmiljø

Tiltakets konsekvenser for naturmiljø er det temaet som har blitt hyppigst omtalt i de innkomne høringsuttalelsene, og da spesielt konsekvenser for elvemusling, og for viktige naturtyper og rødlistearter.

Det er mange som er skeptisk til de utredninger som er gjort med tanke på elvemusling og det bes om en fullstendig konsekvensutredning av elvemuslingens levevilkår i vassdraget. Norges Jeger- og fiskerforbund mener at forholdene for elvemusling, oppvekst- og leveområder for fisk og ulike avbøtende tiltak er uklart og må utredes bedre. Både Fylkesmannen og Miljødirektoratet etterlyser en grundigere vurdering av hvilke areal som tørrlegges på ulike vannføringer knyttet opp mot de viktigste områdene for elvemusling, samt hvordan stryk og strømningsforhold blir påvirket med fokus på konkurranseforholdet mellom ørret og ørekyte, samt rekruttering av musling. Flere av høringspartene ber om nærmere utredninger av rødlistede arter i bekkekløftene og særlig i Skorva. Det rettes kritikk mot at resultater fra det nasjonale bekkeløftprosjektet (i regi av Miljødirektoratet) for de aktuelle områdene ikke er tatt med i KU. Søker blir kritisert for å ha utelatt opplysninger om bekkeløfter og det bes om en fullstendig kartlegging. Miljødirektoratet mener det miljømessige skadepotensialet med den foreliggende søknaden er svært omfattende. De mener prosjektet ikke kan gjennomføres uten omfattende endringer og etterlyser vurderinger av alternative løsninger i KU.

Konsekvensutredningen for fisk og bunndyr er gjennomført av Ambio. De har fulgt metodebeskrivelsen gitt i Statens vegvesens Håndbok 140 og verdivurderingen er gjort med bakgrunn i DN-håndbok 15. I tillegg er opplysninger fra tidligere undersøkelser innhentet. Når det gjelder elvemusling ble fire lokaliteter i Hjartdøla og en lokalitet i Skogsåa undersøkt for elvemusling i forbindelse med konsesjonssøknaden i 2008. Bestanden av elvemusling i Hjartdøla ble også undersøkt på 11 lokaliteter i 1998/99, og i feltundersøkelsene fra 2008 ble det i hovedsak lagt vekt på å kontrollere om det var endringer i forhold til tidligere undersøkelser. Når det gjelder konsekvensutredningen av flora, vegetasjon og naturtyper er det "Naturforvalteren" som har stått for denne. Kartleggingen ble utført på bakgrunn av DN Håndbok 13 om kartlegging av naturtyper. Naturforvalterens vurdering er gjort

på bakgrunn av gjennomgang av litteratur og tilgjengelige databaser, samt egen befarings. Konsekvensvurderingene er basert på metodikk beskrevet i Statens vegvesens Håndbok 140 om konsekvensanalyser og verdissetingen følger NVE Veileder 3/2007.

På bakgrunn av uttalelsene vedrørende bekkekløfter og rødlistearter har "Ecofact", på oppdrag fra tiltakshaver, utarbeidet en sammenstilling av arter fra søknadens fagrapport om flora (Naturforvalteren) og arter funnet gjennom det nasjonale bekkekløftprosjektet (Miljødirektoratet 2008). Ecofacts tilleggsrapporten var på høring i mars 2012, sammen med planjusteringer og supplerende registreringer, til de som tidligere hadde uttalt seg til saken. Ecofact konkluderer med at disse to utredningene samsvarer og at konklusjonene i fagrapporten fra Naturforvalteren ikke vil bli endret som følge av resultatene fra bekkekløftprosjektet. Etter NVEs vurdering danner disse to kartleggingene et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag når det gjelder naturtyper og rødlistearter.

Når det gjelder elvemusling stiller utredningsprogrammet krav til at muslingbestanden i området skal kartlegges særskilt. Etter NVEs vurdering danner de opplysninger som foreligger om tiltakets virkninger for elvemusling og annen fisk et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag til at vi kan gi vår anbefaling i saken. Vi støtter imidlertid fylkesmannens og Miljødirektoratets innspill om at en kartlegging av tørrlagte areal og strømningsforhold ved ulike vannføringer med tanke på muslingens leveområder kunne vært mer utfyllende. Dette er noe det i så fall må tas høyde for i en eventuell konsesjon og fastsettelse av størrelse på minstevannføringen. Temaet er nærmere diskutert under kapittel om NVEs vurderinger av konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn.

Friluftsliv og reiseliv

Høringsuttalelsene fra padlermiljøene opplyser om at Skogsåa regnes som en av Norges beste padleelver og reagerer sterkt på at utbyggingen gis liten konsekvens for elvepadling i utredningen. De ber søker utrede hvor mange dager i året vannføringen vil være på et nivå som egner seg til padling etter regulering. De ber også om at det gjøres beregninger på hvor mye produksjonstap en styrt vannføring i visse perioder av året av hensyn til padleinteressene vil utgjøre. Dette er forhold som er beregnet og kommentert i søkers kommentarer til de innkomne høringsuttalelsene.

Etter NVEs vurdering oppfylder de utredningene som er gjennomført de krav som ble satt i utredningsprogrammet og danner sammen med innkomne høringsuttalelser, søkers tilleggsberegninger og sluttbefaring et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for at vi kan gi vår innstilling i saken.

Jordbruksvanning

Fylkesmannen ber om at det gjøres en utredning av tiltakets virkninger for jordbruksvanning. Fylkesmannen mener at det er behov for observasjoner og befarings fra vår, vekstsesong og høst for å få et bedre grunnlag for å vurdere eventuelle virkninger for jordbruksarealer. NVE mener de gjennomførte utredningene samsvarer med kravene i KU og mener det ikke er behov for ytterligere utredninger.

Samfunnsmessige virkninger

Noen av høringsuttalelsene påpeker at det vil bli lite igjen for lokalsamfunnet ved den planlagte utbyggingen og at de lokale og regionale ringvirkningene er overvurdert. Høringspartene ønsker en vurdering av alternative utbyggingsløsninger som i større grad imøtekommer lokalsamfunnet.

Agenda Utredning & Utvikling har utarbeidet fagrapporten om samfunnsmessige konsekvenser. Etter NVEs vurdering oppfylder de kravene som er satt i utredningsprogrammet og vi viser til at flere ulike alternativer er vurdert.

Annet

Sønderlandsvatn

Det har kommet inn en rekke innspill vedrørende dagens forhold i Sønderlandsvatn, til forslaget til manøvreringsreglement for Sønderlandsvatn og behovet for ytterligere utredninger. Fylkesmannen ber om at konsekvensene ved skvalpekjøring av Sønderlandsvatn blir bedre utredet med tanke på virkninger i reguleringssonen. Det er også merknader på at tilgroing og erosjonsproblematikk i

Sønderlandsvatn må utredes og avbøtende tiltak drøftes. Tiltakshaver har gjennomført en tilleggsutredning for Sønderlandsvatn som tar for seg gjengroingsproblematikken i vannet (Miljøutredning Sønderlandsvatn trinn 2, Sweco 29.11.2011). I tillegg har de i merknadene til høringsuttalelsene gitt en bedre beskrivelse av hvordan Sønderlandsvatn er tenkt manøvrert. NVE mener at de utredninger som er utført, sammen med høringsuttalelser og tilleggsutredninger, gir tilstrekkelig kunnskap til at vi kan fatte en beslutning. Vi legger også vekt på at det ikke er registrert noen sjeldne naturtyper, vegetasjonstyper eller plantearter innenfor influensområdet ved Sønderlandsvatn.

Tipper

Flere av høringspartene har merknader vedrørende plassering av de omsøkte tippene både i forhold til kulturminner, nasjonalt viktige grusforekomster og viktige naturtyper, og mener dette ikke er godt nok utredet innenfor de ulike fagfelt. NVE viser til planjusteringene som har vært på høring og mener at de utredninger som er utført, sammen med høringsuttalelser og tilleggsutredninger, gir tilstrekkelig kunnskap til at vi kan gi vår innstilling i saken.

NVEs konklusjon og godkjenning av KU

Om kunnskapsgrunnlaget

I søknader om vannkraftutbygging følger krav om innhenting av kunnskap gjennom vannressursloven, plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven. Hvor omfattende plikten til å skaffe informasjon er, vil bl.a. være avhengig av tiltakets omfang og påvirkning på naturmiljøet. Kravet til innhenting av informasjon må stå i et rimelig forhold til den aktiviteten som er tenkt utført.

Naturmangfoldloven og bestemmelsene i denne er et relevant tillegghensyn ved skjønnsutøving etter annet lovverk, i dette tilfelle vannressursloven. Det følger av § 8 første ledd i naturmangfoldloven at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Etter NVEs syn blir dette ivaretatt gjennom de omfattende prosessene og vurderingene som ligger til grunn for en innstilling, herunder høring av søknad med konsekvensutredning og fastsettelse av avbøtende tiltak, vilkår etc. Et positivt vedtak eller innstilling gis kun der hvor fordelene og nytten av å gjennomføre et tiltak vurderes å være større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. Tiltakets virkning for naturmangfoldet er et sentralt tema i denne vurderingen.

Kunnskap om miljøvirkningene av vannkraftutbygging er generelt god. Etter vår oppfatning oppfyller kunnskapsgrunnlaget i denne saken de krav naturmangfoldlovens § 8 og vannressursloven § 23 stiller til nivå. Grunnlaget står etter NVEs mening i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Det er imidlertid sjelden at alle virkninger kan forutsies helt eksakt. En viss grad av usikkerhet vil alltid være tilstede på enkelte områder. Der kunnskapen om miljøvirkningen er usikker, skal det tas høyde for å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 9. Det legges derfor stor vekt på avbøtende tiltak, som skal gjennomføres basert på standard vilkår fastsatt med hjemmel i vannressursloven. Når det gjelder forhold knyttet til vilkår ved en eventuell konsesjon vil vi kommentere alle relevante synspunkter som har kommet frem gjennom høringsuttalelsene, under avsnittene "NVEs vurdering av konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn", "Merknader til konsesjonsvilkårene etter vannressursloven" eller "Andre merknader".

Etter NVEs vurdering gir konsekvensutredningene for planene om bygging av Sauland kraftverk, sammen med foreliggende kunnskap, tilleggsutredninger, høringsinnspill og tiltakshavers kommentarer til disse, et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag slik at NVE kan avgi sin innstilling i saken. Vi legger til grunn at kravene i forskrift om konsekvensutredninger er oppfylt, og at kunnskapsgrunnlaget, ut fra sakens karakter og risiko for skade, er i samsvar med naturmangfoldloven § 8 og vannressursloven § 23.

NVEs vurderinger av konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn

Konsesjonsbehandling etter vannressursloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper det omsøkte prosjektet har for samfunnet som helhet. Forutsetningen for å få konsesjon er

at prosjektet tilfredsstillers lovens krav om at fordelene ved prosjektet er større enn ulempene. Det er kun enkelte konsekvenser av tiltaket som det er hensiktsmessig å tallfeste og som kan omtales som prissatte konsekvenser, for eksempel energiproduksjonen og ulike skatteinntekter. De aller fleste konsekvenser ved etablering av et vannkraftverk med tilhørende infrastruktur, er såkalte ikke-prissatte konsekvenser, hvor effekten av tiltaket ikke tallfestes. Miljøkonsekvensene blir oftest synliggjort gjennom kvalitative vurderinger. Vurdering av om det skal gis konsesjon til et omsøkt prosjekt eller ikke, er derfor i stor grad knyttet til en faglig skjønnsvurdering. NVE legger til grunn at gjennomførte konsekvensutredninger, sammen med innkomne høringsuttalelser og søkers kommentarer til disse, gir tilstrekkelige opplysninger om verdier og konsekvenser av en gjennomføring av det omsøkte tiltaket. Ivaretagelse av naturmangfoldet vil være et sentralt tema i vår vurdering. Bestemmelser i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vannressursloven.

Søknaden gjelder bygging av Sauland kraftverk som skal nytte seg av fallet i Hjartdøla fra Hjartsjø til Heddøla nedstrøms Omnesfossen, og fallet i Skogsåa fra Sønderlandsvatn til Heddøla nedstrøms Omnesfossen. Kraftverket vil etter hovedalternativet gi en produksjon på 218 GWh/år.

Det har kommet inn over 50 høringsuttalelser i denne saken, noe som viser at engasjementet er stort. I forbindelse med høring av søknaden om Sauland kraftverk ble høringspartene oppfordret til samtidig å kommentere det konkurrerende prosjektet Hanfoss kraftverk. Flere av høringspartene uttaler seg derfor om de to prosjektene opp mot hverandre. I tillegg kommer et par av høringsuttalelsene fra konkurrerende aktører. Disse vil ikke bli nærmere kommentert her og NVE vil i det følgende kun kommentere de uttalelsene som omhandler Sauland kraftverk.

Hjartdal kommune, Notodden kommune, Hjartdal Elverk, og tre grunneiere uttaler seg positive til en utbygging. Telemark fylkeskommune er positive til utbygging, men oppfordrer til at det settes krav for å sikre friluftsinnteresser i større grad enn det som er foreslått i søknaden, og påpeker at det er forekomst av flere automatisk fredete kulturminner og at undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9 må oppfylles. 26 parter uttaler seg mot den planlagte utbyggingen. Da er de 616 underskriftene fra underskriftskampanjen "Folkeaksjonen for bevaring av Omnesfossen og elvebygda Sauland" regnet som en uttalelse. Fylkesmannen i Telemark mener at dersom det skal gis konsesjon må det blant annet settes krav om vannføring i 6 sidebekker til Hjartdøla og Skogsåa, sommervannføring over Omnesfossen, høyere minstevannføring i Hjartdøla for å bevare elvemuslingen, og en sikker minstevannføring i Skogsåa også i tørre perioder. Miljødirektoratet mener at det miljømessige skadepotensialet ved bygging av Sauland kraftverk slik det er omsøkt er så omfattende at planene ikke kan gjennomføres uten omfattende endringer i prosjektet. Flere høringsparter argumenterer for at dersom det blir gitt konsesjon, bør en velge en betydelig høyere minstevannføring enn det som er foreslått både for Omnesfossen, Skogsåa og Hjartdøla, men det er noe uklart om disse primært er for eller imot utbygging. 16 av høringsuttalelsene angir ikke noe klart standpunkt for eller imot utbygging. De fleste av disse uttrykker bekymring for mulige negative virkninger av ulik art, og påpeker behov for ulike avbøtende tiltak eller kompensasjon for skadevirkninger dersom det gis konsesjon. Ingen av dem har uttrykt noen positiv holdning til utbyggingsplanene.

I det følgende vil NVE drøfte og vurdere ulike forhold knyttet til det omsøkte prosjektet. NVEs vurdering baserer seg på informasjon i søknaden med KU, innkomne høringsuttalelser og søkers kommentarer til disse samt tilleggsutredninger.

Hydrologiske virkninger

Nedbørfeltet til Sauland kraftverk omfatter både regulerte og uregulerte delområder. Tilsiget til Hjartsjø er delvis regulert da det ligger flere magasiner oppstrøms Hjartdøla kraftverk. Tilsiget til Sønderlandsvatn og til bekkeinntakene er uregulert. I forbindelse med Hjartdølautbyggingen ble deler av nedbørfeltet til blant annet Skogsåa overført til Hjartsjø. Dette medfører at middelvannføringen i Hjartdøla har økt fra 5,8 m³/s til 13,6 m³/s. Skogsåa har derimot fått redusert middelvannføringen fra 10,7 m³/s til 4,1 m³/s. Det vil si at Hjartdøla i dag har en vannføring tilsvarende ca. 230 % av naturlig vannføring, mens Skogsåa har en vannføring i dag tilsvarende ca. 38 % av naturlig vannføring.

Sauland 1 (Hjartdøla) vil utnytte produksjonsvannet fra Hjartdøla kraftverk, avløpet fra Hjartsjø lokalfelt og sidevassdragene Veslaåa/Kjempa og deler av Skorva. Dette tilsvarer et nedbørfelt på totalt

491 km² og et tilsig på 439 mill. m³, noe som gir en midlere vannføring til kraftverket på 13,6 m³/s. Sauland 2 (Skogsåa) vil utnytte avløpet fra restfeltet oppstrøms Sønderlandvatn som ikke er overført til Hjartdøla, samt avløpet til sidebekkene Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa, Uppstigåa og øvre Skorva. Totalt 205 km² og et midlere årstilsig på 172-177 mill. m³, noe som gir en midlere vannføring til kraftverket på 5,5 m³/s.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over middelvannføringer (m³/s) før utbyggingen på 50-tallet (naturlig), dagens middelvannføring (eksisterende) og middelvannføringen etter omsøkt utbygging på relevante punkter i vassdraget.

	Naturlig	Eksisterende	Etter utbygging
Hjartdøla nedstrøms dam	5,8	13,6	0,9
Hjartdøla før samløp Skogsåa		15,9	2,3
Skogsåa nedstrøms dam	10,7	4,1	1,2
Skogsåa før samløp Hjartdøla		5,7	1,9
Ommesfossen		23	5,6

Vannføringen i Hjartdøla før og etter utbygging

Vannføringen i Hjartdøla er i dag preget av kjøremønsteret i Hjartdøla kraftverk. Det vil si at det går mye vann i elva når kraftverket kjøres for fullt, mens det går lite vann i elva når kraftverket står. Da kraftverket kjøres på døgn og ukesbasis varierer vannføringen tilsvarende.

Maksimal slukeevne for planlagte Sauland 1 kraftverk er 28 m³/s noe som tilsvarer det dobbelte av midlere tilsig til Hjartdøla. Etter en utbygging av Sauland kraftverk som omsøkt vil middelvannføringen i Hjartdøla rett nedstrøms inntaksdammen reduseres fra 13,6 m³/s til 0,9 m³/s. Det er foreslått en minstevannføring på 1 m³/s på sommeren og 0,5 m³/s om vinteren. Kun 2 % av årstilsiget til kraftverket er beregnet å gå som flomtap. Siden både Veslåa/Kjempa og Skorva som de største tilløpsbekkene tas inn på tunnelen vil bidraget fra restfeltet bli betydelig redusert. Fra utløpet av Hjartsjø til samløpet med Skogsåa er det beregnet at restfeltet vil bidra med 1,38 m³/s i årsmiddel, i hovedsak i våte perioder. Etter en utbygging av Sauland kraftverk vil vannføringen i Hjartdøla oppstrøms planlagt kraftverksutløp være mindre avhengig av kjøremønsteret i Hjartdal kraftverket. Vannføringen vil bli jevnere, men i stor grad være redusert til minstevannføringskravet med unntak av noen få flomtopper. Det vil likevel være noen dager i året da vannføringen etter en utbygging vil være større enn i dag som følge av krav om minstevannføring (1,5-1,8 uke per år jf. fagrapport Hydrologi).

Vannføringen i Skogsåa før og etter utbygging

Vannføringen i Skogsåa er, som tidligere nevnt, allerede sterkt redusert som følge av overføringen til Hjartdøla-utbyggingen. Etter utbygging av Sauland kraftverk vil vannføringen bli ytterligere redusert og middelvannføringen gå fra 4,1 m³/s til 1,2 m³/s. Det vil si at middelvannføringen etter en utbygging vil bli redusert til ca. 30 % av dagens middelvannføring og til bare 11 % av opprinnelig middelvannføring (før Hjartdøla-utbyggingen).

Da prosjektet også innebærer at de fleste tilløpsbekkene til Skogsåa tas inn på driftstunnelen vil det bli lite tilførsel fra restfeltet. Fra utløpet av Sønderlandvatn til samløpet med Hjartdøla er det beregnet at restfeltet vil bidra med 0,72 m³/s i middel gjennom året. Det meste av dette vannet kommer i perioder med mye tilsig. I tørre perioder vil det bli lite bidrag fra restfeltet. Maksimal slukeevne for Sauland 2 er 17 m³/s og tilsvarer det tredoble av midlere tilsig til Skogsåa. Det er planlagt slipp av minstevannføring fra Sønderlandvatn på 0,36 m³/s på sommeren og 0,1 m³/s om vinteren. På grunn av liten magasin størrelse kan ikke minstevannføringen i Skogsåa alltid garanteres. Det er beregnet at det i 0,8 % av tiden vil være så lite tilsig at minstevannføringskravet ikke kan opprettholdes. I sine merknader til høringsuttalelsene opplyser tiltakshaver at i perioden 2003-2011 har det kun vært 6 dager vinteren 2005 og 28 dager sommeren 2006 at vannføringen har vært mindre eller lik minstevannføringskravet. NVE vil imidlertid påpeke at disse årene har vært relativt nedbørsrike.

I de øvre deler av Skogsåa vil vannføringen etter utbygging i hovedsak være lik minstevannføringskravet, med unntak av perioder med flomoverløp. Det er beregnet at 17 % av årstilsiget til

kraftverket vil gå som flomtap og således bidra med en god del vann i Skogsåa i flomperioder. Ifølge fagrappport hydrologi vil det imidlertid også i Skogsåa være enkelte dager det vil gå mer vann i elva enn i dag som følge av minstevannføringskrav (1,2-1,7 uke per år jf. fagrappport Hydrologi).

Vannføringen i bekkene før og etter utbygging

Omsøkte utbygging innebærer at flere elver og bekker som drenerer til Hjartdøla og Skogsåa tas inn i overføringstunneler til kraftverkene. Det er ikke foreslått minstevannføring i noen av sidebekkene og slik det er omsøkt vil det også sjelden være flomoverløp. Fra søknaden og hydrologirapporten kan data for vannføring i bekkene oppsummeres i følgende tabell (tilsigsserie 1959-2004):

	Inntak kote	Nedbørfelt Km ²	Midlere tilsig l/s	Q95 sommer l/s	Q95 vinter l/s	Restfelt l/s
Grovaråa	430	13,5	388	16	20	10
Vesleåa	430	8,2	230	10	12	5
Kvitåa	430	3,1	90	4	4	40
Uppstigåa	430	7,2	200	9	10	"
Skorva (Ø)	415	21,4	610	26	31	30
Skorva (N)*	215	5,0	140	26	31	"
Vesleåa/Kjempa	245	5,5	160	7	8	60

*Forutsetter at tilløp fra det øvre feltet er tatt inn i Skorva Øvre.

Ifølge hydrologirapporten vil vannføringen før samløpet med hovedelvene være redusert til følgende middelvannføringer: 10 l/s i Grovaråa, 5 l/s i Vesleåa, 40 l/s i Kvitåa/Uppstigåa, 30 l/s i Skorva og 60 l/s i Vesleåa/Kjempa. Søker har i etterkant av høringen sagt de vil prøve å dimensjonere inntakene i bekkene på en slik måte at noe av flomvannet fremdeles vil gå i bekkene. For å beholde noen av flomtoppene i Skorva har tiltakshaver i sine merknader til høringsuttalelsene påpekt at de vil konstruere inntaket i Skorva slik at det kan lukkes ved stort tilsig slik at hele vannføringen går i bekken og ikke inn i kraftverket. Flere av høringspartene ber om at det settes krav om minstevannføring i bekkene.

Vannføringen i Heddøla ved Omnesfossen før og etter utbygging

Ved Omnesfossen vil middelvannføringen reduseres fra dagens 23 m³/s til 5,6 m³/s, noe som tilsvarer om lag 24 % av middelvannføringen i dag, og perioden med lav vannføring i fossen vil bli mye lengre enn i dag etter en utbygging av Sauland kraftverk. Det foreslås å opprettholde dagens praksis med å slippe vann fra Hjartsjø som sikrer at vannføringen i Omnesfossen aldri underskrider 2,5 m³/s om sommeren og 1 m³/s om vinteren. Ser vi på vannføringskurvene som følger søknaden er det ved dagens situasjon sjelden at vannføringen går ned mot minstevannføringskravet. Dette er kun i spesielt tørre år/perioder. Vi ser også at det i dag er store vannføringsvariasjoner i Omnesfossen som følge av variert kjøring i Hjartdøla kraftverk. Selv i et tørt år ligger vannføringsvariasjonene jevnt mellom ca. 5 m³/s og 30 m³/s, med flomtopper som er langt høyere. Etter en utbygging vil vannføringen i fossen generelt bli jevnere, men mye lavere. I perioder med mye vann og flom vil vannføringen i Omnesfossen fremdeles være fremtredende, men ved "normale" tilstander vil vannføringen i fossen bli sterkt redusert i forhold til i dag og ofte ned på minstevannføringskravet.

Vannføringen i Heddøla nedstrøms kraftverksutløp

Nedenfor utløpet av Sauland kraftverk vil vannføringen være ganske lik som i dag. Siden Sauland 1 skal samkjøres med Hjartdøla kraftverk vil vannføringen i Heddøla nedenfor kraftverksutløpet fortsatt være preget av kjøremønsteret i kraftverkene med variasjoner gjennom døgnet/ukene.

Vannstanden i Hjartsjø før og etter utbygging

Vannstanden i Hjartsjø varierer i dag kraftig og er preget av kjøringen til Hjartdøla kraftverk. Reguleringshøyden vil opprettholdes som i dag med HRV på 157,5 og LRV på 155,7. Vannstanden i

Hjartsjø antas å bli noe jevnere etter en utbygging og i større grad bli påvirket av kjøringen av nye Sauland kraftverk. Det har ikke kommet vesentlige merknader til reguleringen av Hjartsjø i høringsrunden.

Vannstanden i Sønderlandsvatn før og etter utbygging

Sønderlandsvatn beskrives som et relativt lite og grunt vann med ganske store naturlige vannstandsvariasjoner. I forbindelse med Hjartdølautbyggingen er det etablert en terskel ved utløpet. Denne skal rives og erstattes av en dam rett nedstrøms. Sønderlandsvatn planlegges regulert med en meter med HRV på kote 397,25 og LRV på kote 296,25. Ifølge tiltakshaver er omsøkte regulering innenfor rammene av naturlige vannstandsvariasjoner før etablering av terskelen og at det også i dag er vanlig med vannstandsvariasjoner på opptil 60 cm igjennom året. Det inngår imidlertid i søknaden at Sauland 2 skal skvalpekjøres i perioder med lite tilsig. Det vil medføre at vannstanden i Sønderlandsvatn vil variere mye innenfor de aktive reguleringsgrensene som er forbeholdt kraftproduksjon avhengig av om vannet magasineres eller kjøres ut.

Flere av høringsinstansene ber om en nærmere vurdering av konsekvensene ved en regulering av Sønderlandsvatn. Tiltakshaver påpeker at de vil manøvrere Sønderlandsvatn slik at det kun er de øverste 65 cm som er forbeholdt kraftproduksjon, mens de nederste 35 cm er forbeholdt minstevannføring i tørre perioder for i størst mulig grad å sikre vann i Skogsåa. Etter høringsrunden har tiltakshaver utdypet dette. De sier det ved bygging av kraftverket og valg av maskiner skal legges vekt på å finne løsninger som gir færrest mulig start-stopp kjøringer, gir stabile driftsforhold med mulighet for drift på lave vannføringer og således sikre at vannstanden i Sønderlandsvatn ikke varierer så mye som høringsinstansene frykter. De påpeker at de øverste 50 cm av magasinet kun skal nyttes ved lavt tilsig (når tilsiget er mindre en kraftverkets minste slukeevne). Kun i forkant av flommer skal de kunne slippe seg ned til 65 cm under HRV for å kunne ta imot flomtoppene. Hele reguleringshøyden på en meter skal altså kun nyttes i svært tørre perioder for å sikre vann i Skogsåa. Forholdene for Sønderlandsvatn er diskutert i eget kapittel under.

Vanntemperatur, isforhold og lokalklima

Flere av høringspartene er opptatt av mulige endringer i vanntemperatur og isforhold som følge av en eventuell utbygging, både i forhold til biologisk liv som elvemusling og som konsekvens for aktiviteter som bading og ferdsel.

Siden vannføringen inn til *Hjartsjø* i dag er dominert av vannføringen fra Hjartdøla kraftverk er vanntemperaturen i Hjartsjø varmere enn i elvene om vinteren og kaldere om sommeren. Selv om vanntemperaturen modifiseres noe gjennom Hjartsjø, er vannet ut av innsjøen og til *Hjartdøla* også varmere enn i naboelvene om vinteren, og kaldere om sommeren. Om vinteren avkjøles vannet på sin veg nedover vassdraget mot Heddalsvatnet. Stort sett er elva i dag isfri fra Hjartsjø til Omnesfossen. Fra Omnesfossen til Heddalsvatnet er det oftest åpent strømdrag, men med isdannelse langs kantene. I riktig kalde perioder kan den nederste delen bli helt islagt, mens i mildere perioder kan strømdraget være åpent helt til Heddalsvatnet. *Skogsåa* er i dag vesentlig varmere om sommeren enn Hjartdøla og følger i større grad temperaturen i omgivelsene. Om vinteren faller vanntemperaturen normalt til frysepunktet i november, og elva blir islagt. Isløsningen er normalt i april. I milde vintre kan is-sesongen være kortere.

Etter en eventuell utbygging vil redusert vannføring i Hjartdøla føre til at vanntemperaturen i elva raskt vil oppnå likevekt med lufttemperaturen, og allerede ved Hanfoss forventes det vanntemperaturer nær de en i dag finner i Skogsåa. Om vinteren vil elva islegges som Skogsåa i dag, bortsett fra området nærmest dammen som fremdeles vil være åpent. På grunn av liten vannføring vil det bli moderate ismengder, og derfor ventes ingen vesentlige isproblemer.

I *Skogsåa* vil ytterligere vannføringsreduksjoner føre til at responsen på lufttemperaturen kan bli raskere. Elva vil trolig bli islagt enda noen dager tidligere enn i dag. Isdekket vil vanligvis bli stabilt, og isløsningen skje omtrent som i dag. Vanntilførsel fra sideelvene har liten innvirkning på vanntemperaturen i Skogsåa, og fraføring av disse forventes ikke ha noen større betydning for vanntemperaturen i elva. For sidebekkene vil vanntemperaturen forandres lite nedstrøms inntakspunktene. Det forventes ingen store endringer i islegging (kanskje noen dager tidligere enn i dag).

Når det gjelder *Heddøla* nedstrøms utløpet vil temperaturen bli en blanding av vannmassene fra Sauland 1 og Sauland 2. Temperaturen på utgående vann vil således være avhengig av kjøringen på disse to kraftverkene. Sauland 2 vil kjøre på tilsiget, mens Sauland 1 kan kjøres med døgnregulering. Da det er store forskjeller i vanntemperaturen på de to kildene, vil det bli forholdsvis store korttidsvariasjoner i vanntemperaturen nedstrøms utløpet. Det er spesielt når Sauland 1 kjøres med døgnregulering at variasjonene blir størst. I varmt sommervær kan døgnvariasjonene bli rundt 6 grader, i mer normalt sommervær rundt 3 grader, og om vinteren opptil 2 grader. Utredningen påpeker at døgnvariasjonene vil bli vesentlig mindre ved jevn kjøring av Sauland kraftverk.

Videre nedover vassdraget vil temperaturen langsomt gå mot likevekt med omgivelsene. Fra Heddalsvatnet og videre nedover vassdraget forventes utbyggingen ikke å påvirke vanntemperatur eller isforhold. Det forventes ingen vesentlige endringer av vanntemperaturen i Hjartsjø eller Sønderlandsvatnet.

Når det gjelder isforhold kommer det fram gjennom konsekvensutredningen at det ved en utbygging ventes betydelig mindre is enn i dag fra utløpet av kraftverket til Heddalsvatn. Tidligere problemer på kalde vintre med oppsamling av drivende sarr og bunnis på stille partier, forventes å opphøre.

Frostrøyk

Flere av høringspartene er engstelige for at den omsøkte utbygging vil gi mer frostrøyk og tåkedannelse i Hjartdøla og Heddøla. Tiltakshaver avviser dette og viser til konsekvensutredningene som konkluderer med at det ikke ventes noen økning i hyppigheten av frostrøyk i Heddøla. I Hjartdøla påpeker de at eksisterende frostrøyk forårsaket av Hjartdøla kraftverk vil forsvinne som følge av bygging av Sauland kraftverk. Konsekvensutredningen som er gjennomført av Norsk meteorologisk institutt konkluderer med at utbyggingen ventes å påvirke klimaet i svært liten grad. Dette primært fordi inngrepene hovedsakelig vil bestå av konstruksjoner i fjell. Når det gjelder eventuell fare for mer frostrøyk konkluderer fagrapporten med at ettersom det ikke ventes økt vannføring, vil det heller ikke bli mer økt frostrøyk for området nedstrøms det planlagte utløpet i Hjartdøla. Det samme gjelder for Skogsåa og sidebekkene.

Naturforvalteren skriver i sin fagrapport om virkninger for flora, vegetasjon og naturtyper at luftfuktigheten vil kunne gå ned fordi det ventes lavere grunnvannstand og følgelig kortere og svakere flomperioder. Norsk meteorologisk institutt er uenig i dette og mener at det vil være like stor tilførsel av fuktighet ovenfra som før utbyggingen og at det eventuelt kun vil bli en endring i luftfuktighet for et sjikt nær bakken og ikke generelt for skogen.

NVE kan ikke se at endringer i vanntemperatur, isforhold og lokalklima i seg selv vil være avgjørende for konsesjonsspørsmålet. I hvilken grad det vil medføre konsekvenser for forhold som eks. elvemusling, flora og bading er omtalt under de respektive kapitlene.

Grunnvann, flom og erosjon

Grunnvann

Ifølge konsekvensutredningene vil redusert vannføring i Hjartdøla og Heddøla redusere grunnvannstanden i umiddelbar nærhet til elvene etter en utbygging. Dette vil først og fremst berøre områder der grunnvannstanden har økt etter utbyggingen av Hjartdøla kraftverk og som har ført til "vassjuk jord" noen steder. Dette kan få konsekvenser for private brønner og vannverk, spesielt i anleggstiden (se nedenfor under aktuelt tema). Områdene lengre unna elven vil trolig ikke få vesentlige endringer i grunnvannstand som følge av omsøkte utbygging.

Flom

Noen av høringspartene er engstelige for at flomoppstuvingen i Sønderlandsvatn vil øke som følge av utbyggingen og ny dam ved Sønderlandsvatn. Tiltakshaver skriver i sine merknader til høringsuttalelsene at den nye dammen/terskelen vil ha tilstrekkelig flomavledningskapasitet slik at dette skal bli bedre enn ved dagens situasjon der utløpsterskelen er en flaskehals i flomperioder.

Når det gjelder Hjartdøla har flomvannføringen økt som følge av Hjartdølautbyggingen og overføringen av vann. Områdene rundt Sauland sentrum er merket av på flomsonekart. Flere av grunneierne langs Hjartdøla håper omsøkte utbygging vil gi mindre flommer og mindre oversvømmelser i kjellere og over jorder. Etter en ev. utbygging av Sauland kraftverk vil flommene på utbyggingsstrekningene bli redusert tilsvarende slukeevnen i kraftverket. I Hjartdøla antas det at det ved 10 års flom (135 m³/s) eller mindre vil bli en merkbar reduksjon i flomtoppene. Ved større flommer vil imidlertid ikke Sauland kraftverk redusere flomtoppene i merkbar grad. Ved Omnesfossen er flomtoppene betydelig høyere (Q10 er 220 m³/s) og reduksjonen som følge av slukeevnen i Sauland kraftverk (maks 45 m³/s) vil sannsynligvis ikke bli synlig.

Erosjon og sedimenttransport

Miljødirektoratet skriver i sin høringsuttalelse at redusert vannføring og færre perioder med flomvannføring kan føre til økt sedimentering etter regulering. Slike forhold vil kunne forårsake redusert vanngjennomstrømning, noe som vil være uheldig for blant annet rekruttering av elvemusling. Søker svarer på dette, i sine kommentarer til høringsuttalelsene, at det både i Skogsåa og Hjartdøla vil fortsette å være regelmessige flommer flere ganger i året og nok vannføring til å opprettholde en effektiv sedimenttransport.

Noen av høringspartene er bekymret for økt erosjon ved kraftverksutløpet i Heddøla. Tiltakshaver mener avløpet er plassert på en gunstig måte slik at sannsynligheten for erosjon er liten nedstrøms kraftverksutløpet.

Fagrapporten fra Norconsult om erosjon og sedimenttransport konkluderer med at omsøkte tiltak vil føre til lavere vannføring på utbyggingsstrekningene og dermed redusere erosjonspotensialet i elveløpet, særlig der det allerede er gjort tiltak. Det vil fortsatt foregå erosjonsprosesser, men i mindre omfang enn i dag. Det er mulig det vil bli avsatt mer siltmasser på den berørte elvestrekningen mellom flomperiodene pga. den reduserte vannføringen. Deler av disse siltmassene vil kunne bli avsatt på elveslettene under større flomvannføring. Som følge av lavere vannføring og lavere erosjonsrate er siltavsetning ikke antatt å utgjøre en vesentlig problemstilling for elvemusling (jf. Ambios fagrapport for fisk og bunndyr).

Når det gjelder strekningene nedstrøms kraftverksutløpet konkluderer Norconsult med at stor variasjon i vannføring vil kunne få negative konsekvenser for sandbanker i Heddøla dersom det ikke iverksettes avbøtende tiltak. Dette gjelder særlig ved Ørvellaviften rett nedstrøms kraftverksutløpet der Ørvella renner inn i Heddøla. Søker skriver i sine merknader til høringsuttalelsene at de naturgitte forholdene på stedet er gunstige for å etablere et avløp. Tunnelen har en retning som medfører at avløpet er vinklet nesten parallelt med elven, i tillegg til at avløpet går ut i en stor høl slik at vannmassene i seg selv vil være med på å dempe vannstrømmen fra kraftverket. Søker mener derfor at sannsynligheten for erosjon nedenfor avløpet er liten. Erosjonsproblematikk i avløpet vil ifølge søker være en viktig del av miljøoppfølgingsprogrammet for Sauland kraftverk.

NVE støtter seg til fagrapportene og antar at lavere vannføringer vil medføre mindre erosjon og sedimenttransport etter en utbygging på de strekninger som fraføres vann, og vil således ikke være av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet. Utforming av kraftverksutløpet for i størst mulig grad hindre erosjon nedstrøms er forhold som bør utredes nærmere på detaljnivå ved en eventuell konsesjon. Dersom tiltaket skulle medføre erosjonsproblemer, for eksempel nedstrøms utløpet som påpekt i høringsuttalelsene, vil standardvilkårene ved en eventuell konsesjon gi hjemmel til å pålegge tiltak.

Landskap

Konsekvenser for landskap og kulturmiljø er et av de temaene som det er lagt størst vekt på i høringsuttalelsene. Spesielt er Sønderlandsvatn, Skogsåa og Omnesfossen med Heddal Mølle hyppig omtalt.

Planområdet hører, ifølge KU, til i landskapsregion 12 *Dal- og fjellbygder i Telemark og Aust-Agder* og underregion 12.11 *Hjartdal/Seljord*. Hjartdøla flyter stort sett rolig fra Hjartsjøvatnet, men med noen stryk og fosser. Skogsåa og sidebekkene renner for en stor del i stryk og små fosser og flere steder gjennom bekkekløfter.

I konsekvensutredningen blir området delt inn i landskapsområdene Tuddalsdalen/Skogsåa og Hjartdal/Hjartdøla. Begge landskapsområdene vurderes som områder av middels verdi, hvor det mest sårbare i landskapet er dalsidene og områder som ligger på terrassekantene.

De planlagte inntakene i Grovaråa og Uppstigåa vil føre til bortfall av til sammen ca. 0,6 km² inngrepsfrie naturområder (INON).

Prosjektet består av mange spredte inngrep i landskapet og blir i KU samlet sett vurdert til å få middels negativ konsekvens for landskapet. Siden kraftverket og vannveiene skal gå i fjell vil de synlige inngrepene i landskapet i hovedsak gjelde inntakskonstruksjoner i Hjartsjå, Sønderlandsvatn og bekkene, redusert vannføring i berørte elver og bekker, redusert vannføring i Omnesfossen, tipper, veier og kraftverksportal.

Tuddalsdalen og Skogsåa

Sønderlandsvatn ligger øverst i planområdet og skaper ifølge KU et åpent og rolig landskapsrom i fin kontrast til det smale elveløpet i Skogsåa. Vannet er søkt regulert en meter og ved utløpet er det planlagt å bygge en ny dam med inntak i betong. Inntaksdammen vil bli godt synlig fra den passerende fylkesveien som går rett forbi og sette et tydelig preg på landskapsrommet. I KU er dammen vurdert til å ha middels til stor negativ konsekvens for landskapet. Som avbøtende tiltak er det i søknaden foreslått å opparbeide en utkikksplass og rasteplass ved utløpet av Sønderlandsvatn for å gi området et estetisk løft og bidra til å skjule inngrep.

Skogsåa har et variert løp på sin ferd ned til Hjartdøla og renner igjennom flere stryk, fall, fosser og kulper. Øvre del av elva er godt synlig i landskapet. Det er flere hytter i dette området og noen har direkte utsyn både til Skogsåa og tilløpsbekken Grovaråa. Lengre ned i vassdraget går elva til dels i gjel og er mindre synlig og tilgjengelig i landskapet. Det går en skogsbilvei langs elva mellom Haugen og Elgevad. Veien krysser elva i bru flere steder, noe som gjør elva mer synlig og tilgjengelig på dette strekket. Da de fleste tilløpsbekker er planlagt tatt inn i prosjektet vil det bli lite bidrag fra restfeltet og etter en utbygging vil det kun gå minstevannføring i øvre del av Skogsåa med unntak av perioder med overløp over dammen fra Sønderlandsvatn. Dette vil medføre en vesentlig endring av landskapsinntrykket for hytteeierne og andre som ferdes i området. Redusert vannføring i Skogsåa vil gjøre at de mange stryk og små fossefall mister sin opplevelsesstyrke og Skogsåa får endret sin karakter som landskapselement. Det fremkommer av KU at landskapsområdet med Tuddalsdalen og Skogsåa har mye vegetasjon, noe som vil hjelpe til å skjule en del av anleggsarbeidene. Skogsåa vil kun enkelte steder være synlig fra fylkesveien.

Når det gjelder inntak av bekkene tilhørende Skogsåa (Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa og Uppstigåa) vil inntakskonstruksjonene ifølge KU kun ses fra lokalt hold og således ha liten landskapsmessig betydning. På grunn av de skogkledte liene ligger bekkene i stor grad skjult i landskapet. Bekkene Vesleåa og Kvitåa kan imidlertid skimtes fra hovedveien ved høye vannføringer, men har liten visuell betydning i det store landskapsrommet. Lokalt kan derimot bekkene ha betydning for de som ferdes i området. Bekkene vil i stor grad gå tørre med unntak av flomperioder dersom det ikke pålegges minstevannføring.

Mange av høringsinstansene er engstelige for at ytterligere påvirkning på Sønderlandsvatn vil øke gjengroing av vannet og at en senking av vannstanden vil gi området preg av et krater eller en myr, noe de mener vil påvirke landskapet betraktelig. Flere av høringspartene er videre opptatt av betongdammen som er planlagt ved Sønderlandsvatn og som vil gi negativt inntrykk ved det de kaller ”innfallsporten til Tuddal”. Det er videre uttrykt delte meninger om den planlagte rasteplassen ved dammen og dens funksjon og plassering. Det er også mange som viser til Skogsåas betydning som landskapselement og at den med sine mange fosser, stryk og kulper har mange kvaliteter som kanskje ikke er så kjent. Når det gjelder tilløpsbekkene er det spesielt Grovaråa som i høringsuttalelsene er trukket frem som den bekken med størst landskapsmessig betydning. Dette er den øverste av de omsøkte bekkene, og renner inn i Skogsåa fra vest ved hyttefeltet Blindingsdalen, ca. 400 m nedstrøms planlagt dam i Sønderlandsvatn. Bekken trekkes frem fordi den er godt synlig fra noen hytter i området og hytteeierne er opptatt av at Grovaråa ikke må tørrlegges.

Etter NVEs syn er det de øvre deler av Skogsåa med Sønderlandsvatn som har de største landskapsmessige kvaliteter og er mest tilgjengelig for brukerne. Det vil derfor være av avgjørende

betydning ved en eventuell konsesjon at det sikres en minstevannføring i Skogsåa av landskapsmessige hensyn. Reguleringen av Sønderlandsvatn er et gjennomgående tema i høringsuttalelsene som gjelder flere fagområdet. Vi har derfor valgt å kommentere innspill som gjelder Sønderlandsvatn i et eget kapittel og viser til diskusjon og NVEs vurdering under "Sønderlandsvatn".

Hjartdal og Hjartdøla

Landskapsområdet med Hjartdal og Hjartdøla er i KU vurdert til å få større visuell eksponering enn Skogsåa ettersom områdene ligger nærmere bebyggelse og vei. Det har ikke kommet inn vesentlige innspill når det gjelder ny dam og inntak i Hjartsjø. I KU er også konsekvensene av ny dam vurdert til liten negativ da den blir lite dominerende i landskapet.

Selve Hjartdøla vil få sterkt redusert vannføring i forhold til i dag. Konsekvens av redusert vannføring i Hjartdøla er i KU satt til liten/middels negativ. Noen av høringspartene er opptatt av hvordan redusert vannføring i Hjartdøla vil påvirke opplevelsen av elva igjennom Sauland sentrum. Det er også påpekt at konsekvenser for Hanfossen som landskapselement er utelatt i KU. Hanfoss beskrives som en flott foss som kan sees fra E134. Ifølge KU er store deler av Hjartdøla bred og grunn, noe som gjør at den visuelle forskjellen på vannføringer ikke nødvendigvis blir så store. Når det gjelder selve Hanfossen vil denne utvilsomt endre karakter etter en eventuell utbygging. NVE registrerer likevel at Hanfoss i mindre grad er vektlagt i høringsuttalelsene og antar det også gjenspeiler fossens betydning som landskapselement. NVE mener at konsekvensene for Hjartdøla som landskapselement i stor grad kan avbøtes med tilstrekkelig minstevannføring, men temaet er allikevel relevant for konsesjonsspørsmålet.

Omnesfossen og Heddal Mølle

Omnesfossen blir i KU vurdert til å ha stor verdi og stå i en særstilling i landskapet. Fossen blir vurdert til å være en tydelig og viktig del av landskapsopplevelsen og en attraksjon både for lokalbefolkningen og tilreisende. Dette inntrykket fremkommer også gjennom de mange høringsuttalelsene i saken som trekker frem fossen som et viktig landskapselement. I tillegg er Omnesfossen et viktig element i opplevelsen av kulturhistoriske Heddal Mølle, som har direkte tilknytning til elva og fossen. E134 krysser Omnesfossen, noe som gjør den godt synlig og lett tilgjengelig. Øvre del av fossen forbi Heddal Mølle er smal og buldrende, mens nedstrøms brua blir elva bredere og vannet fosser over blankskurte fjell. Ved nedre del av fossen er det tilrettelagte friluftsområder og badeplasser. Her lå tidligere gamle Fossen kro som brant ned i 2009. Ved en utbygging som omsøkt vil middelvannføringen i Omnesfossen bli betydelig redusert fra 23 m³/s til 5,6 m³/s. Det er planlagt en minstevannføring i fossen på 2,5 m³/s om sommeren og 1 m³/s om vinteren, men ifølge vannføringskurvene som følger søknaden er det i dag sjelden vannføringen i fossen går ned mot minstevannføringskravet. En utbygging som omsøkt vil således føre til lange perioder med liten vannføring i fossen sammenlignet med dagens situasjon og dette vil utvilsomt innebære betydelige endringer i Omnesfossens visuelle uttrykk.

Også flere av høringsinstansene poengterer at vannføringen i Omnesfossen sjelden er nede på minstevannføringskravet i dag. "Innbyggerforum i Sauland" påpeker at etter en utbygging vil vannføringen stort sett gå ned mot minstevannføring og at det kun er de store flomtoppene som vil gå som overløp og i fossen. De ber om at det ikke gis konsesjon, og dersom det gis konsesjon må Omnesfossen og sentrale elvestrekninger i Sauland tas ut av prosjektet. Notodden kommune mener Sauland I bør stå i perioder om sommeren slik at vannet vil gå i elva/fossen. Tiltakshaver har ikke regnet på hvor mye dette vil koste i tapt produksjon, men det antas at det er et stort antall GWh som da vil gå tapt. "Folkeaksjonen for bevaring av Omnesfossen og elvebygda Sauland" har med sine 616 underskrifter uttrykt sin misnøye mot utbyggingen og viser til hvilken betydning fossen har som et viktig estetisk landemerke. Flere av høringsinstansene påpeker også at redusert vannføring i Omnesfossen vil få negative virkninger for kulturmiljøet rundt Heddal Mølle.

Vannføringen i Hjartdøla er i KU dokumentert ved regelmessig fotografering på samme foto-standpunkt igjennom året, bl.a. ved Omnesfossen, og bilder ved ulike vannføringer er vedlagt søknaden. Også Innbyggerforum i Sauland har i sin høringsuttalelse vedlagt bilder av Hjartdøla og Omnesfossen ved ulike vannføringer. Ifølge KU viser bildene liten visuell forskjell på vannføringer i

sjiktet 40-20 m³/s, men når vannføringen går ned mot 5 m³/s endres karakteren på Omnesfossen. Fra hvit og brusende ved store vannføringer, blir den mer et stille slør utover glattskurte berg i nedre del av fossen. Den foreslåtte minstevannføringen på 2,5 og 1 m³/s vil således etter NVEs syn ikke være tilstrekkelig til å opprettholde opplevelsen av en foss. NVE mener det er vanskelig å få til en minstevannføring som vil opprettholde fossens fulle verdi når det gjelder både estetikk, lyd og opplevelse. En utbygging av Omnesfossen innebærer at det kun er ved store vannføringer og flomtopper at fossen fremdeles vil være fremtredende. En minstevannføring vil imidlertid kunne avbøte noe på dette og gi noe liv og bevegelse i fossen og elva, særlig i nedre del der fossen går over blankskurt fjell og vannet sprer seg utover svabergene.

NVE registrerer at det er stort engasjement mot den planlagte utbyggingen med særlig vekt på Omnesfossen, og 616 personer har skrevet under på et opprop om å bevare Omnesfossen slik den er i dag. Temaet landskap, med spesielt vekt på Omnesfossen, er derfor noe som må ilegges betydelig vekt i konsesjonsspørsmålet.

Tipper og veier

Det er planlagt flere tipper for deponering av masser. Det er også planlagt en rekke atkomstveier. Områdene for tipper er ifølge tiltakshaver valgt ut slik at de skal ligge i kort avstand fra uttakssted, være lite synlig fra bebyggelse og formes slik at de blir godt tilpasset landskapet. Noen av tippene er tenkt permanente og vil revegeteres rett etter etablering. Resten er planlagt midlertidig med 10 års uttakstid.

Det har kommet inn flere merknader på planlagte veier og tipper i høringsprosessen. Etter høringsrunden har tiltakshaver utarbeidet justerte planer for plassering av både veier, tipper og andre anlegg som tverrslag for å innøse kravene i høringsuttalelsene og for å bedre tilpasningen i landskapet.

NVE mener de planlagte tippene og veien vil være landskapsmessige inngrep som i stor grad kan tilpasses omgivelsene gjennom god planlegging og miljømessige tilpasninger. Dette er også forhold som vil bli fulgt opp under NVEs tilsyn og godkjenning av detaljplaner under en eventuell konsesjon. NVE har derfor ikke lagt avgjørende vekt på tipper og veier i konsesjonsspørsmålet.

Kulturminner og kulturmiljø

Det er ifølge KU registrert flere automatisk fredete kulturminner langs vassdragene både i form av løsfunn fra steinalderen, gravhauger, fangstanlegg og jernvinningsanlegg fra jernalderen, og en rekke eldre bygninger. Vassdragene har alltid vært en ressurs og viser rester etter tømmerfløting, tømmerdrift/sag og mølle. Samlet konsekvensgrad for temaet kulturminner og kulturmiljøer er i fagrapporten satt til middels negativt.

Både Riksantikvaren og Telemark fylkeskommune viser i sine høringsuttalelser til mulige konflikter med planlagt tunnelutløp og vei som passerer gården Fossen Nedre der det er loft fra middelalderen som er automatisk fredet. Det ble i tillegg påvist automatisk fredete kulturminner, bla. ved tippområder, i forbindelse med tilleggsregistreringer gjennomført av Telemark fylkeskommune i etterkant av høringen. Riksantikvaren viser til at dersom det er konflikt mellom kulturminner og tiltak, må søknad om dispensasjon sendes så snart som mulig slik at denne kan behandles i forkant av eller parallelt med konsesjonsbehandlingen hos NVE. Tiltakshaver mener planene i stor grad kan justeres slik at en unngår konflikt med kulturminnene.

Høringsuttalelsene for øvrig viser at det er miljøet rundt Heddal Mølle og vannføring i Omnesfossen som er tillagt størst vekt for dette fagtemaet. "Stiftelsen Mølla" mener det i søknaden gis et feilaktig bilde av tiltakets virkninger for vannføringen i Omnesfossen. "Innbyggerforum i Sauland" mener konsekvensene med planlagt vannføring ikke kommer fram i fagrapportene for Omnesfossen og selve området som Heddal Mølle er en del av. Heddal Mølle er kommunens tusenårssted. Den ble bygd som spinneri rundt 1895 og omgjort til mølle i 1916. Det er i dag Stiftelsen Heddal Mølle, som eier mølla. Stiftelsen opplyser at de ønsker utvikle mølla som kulturminne både for å bevare tidlig bygdeindustri og for istandsetting med tanke på salg, utstillinger, konserter, mm.

NVE registrerer at utbyggingen vil berøre kulturminner og kulturmiljøer. En del av virkningene vil kunne avbøtes ved eventuelt å flytte/justere tekniske inngrep som veier og inntak. Forholdet til automatisk fredete kulturminner vil bli ivarettatt gjennom konsesjonsvilkårene dersom det blir gitt

tillatelse til utbygging, og forpliktelsene i kulturminnelovens § 9 kan etter vår mening avklares etter at en eventuell konsesjon er gitt.

Etter NVEs syn er det kulturmiljøet rundt Heddal Mølle og konsekvenser som følge av redusert vannføring i Omnesfossen som har størst betydning for dette fagtemaet. Vi støtter ikke høringsuttalelsene som mener verdien av Omnesfossen er undervurdert i søknad og KU da både fagrapporten for landskap og for kulturminner og kulturmiljø har vurdert tiltaketts konsekvens for Omnesfossen og Heddal Mølle, og begge rapportene konkluderer med at redusert vannføring vil svekke opplevelsen av Omnesfossen, og sier at den visuelle effekten av stor vannføring forbi Heddal Mølle vil forekomme sjeldnere.

Konsekvensene for kulturmiljø må ses i nær sammenheng med temaet landskap. Verdien av et kulturlandskap er naturlig nok vanskeligere å måle enn verdien og størrelsen på ny, fornybar kraftproduksjon. Flertallet av høringsinstansene som går imot ytterligere utbygging i Hjartdal begrunner dette med negativ virkning for landskapet og kulturmiljøet rundt Omnesfossen. NVE mener likevel at negative konsekvenser for kulturmiljø ikke er store nok til at dette alene har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet, med at det må tillegges betydelig vekt.

Friluftsliv og turisme

Friluftaktivitetene knyttet til Hjartdøla og Skogsåa omfatter blant annet turgåing, bading, fiske, kano og kajakkpadling. Det er flere hytter i øvre del av Skogsåa, blant annet Blindingsdalen hyttefelt, der nærhet til elva har vært viktig lokaliseringfaktor. Det er også flere hytter rundt Sønderlandsvatn. Det er ellers lite tilrettelagte friluftsområder i influensområder, og etter det NVE erfarer er det fjellområdene lengre inn i Tuddalen som i hovedsak nyttes av både lokale og tilreisende. Her er det områder av stor verdi for friluftsliv med flere merkede ruter og skiløyper. Det er likevel flere stier og skogsveier i tilknytning til omsøkte elver som har betydning lokalt.

I fagrapporten er områdene langs Hjartdøla vurdert til å ha liten verdi for det lokale friluftslivet og liten verdi i et regionalt perspektiv. Områdene langs Skogsåa er vurdert til å ha middels verdi for det lokale friluftslivet og liten verdi i et regionalt perspektiv. Omnesfossen er vurdert å ha stor verdi for lokalt friluftsliv og middels verdi regionalt. Sidebekkene er vurdert å ha liten verdi for friluftsliv. Grovaråa er imidlertid vurdert å ha stor verdi for et par tilgrensede hytter.

Mange av de innkomne høringsuttalelsene uttrykker bekymring for tiltaketts virkninger for friluftsliv, spesielt når det gjelder mulighetene for elvepadling i Skogsåa.

Elvepadling

Det fremkommer både gjennom fagutredningen og innkomne høringsuttalelser at Skogsåa utmerker seg som en av de 10 beste padleelvene i landet og er mye brukt både av elvepadlere i Norge og fra andre land som Tyskland og Storbritannia. Elva har høy vanskelighetsgrad og brukes først og fremst av erfarne padlere. Høringsuttalelsene fra padlermiljøet reagerer på at utbyggingen gis liten konsekvens for elvepadling i konsekvensutredningen og at det i fagrapporten står at det vil være mulig å drive elvepadling i Skogsåa også etter en utbygging. Norges Padleforbund påpeker i sin høringsuttalelse at padlermiljøet i Telemark er i vekst og at elven etter en utbygging som omsøkt vil bli nærmest verdiløs som padleelv. Det vises til at det hvert år arrangeres "Telemarksrunden" der padlere fra hele landet møtes for å padle, blant annet i Skogsåa. De påpeker at regionen allerede i dag har en kort padlesesong og at en ytterligere forkorting av antall padledager er negativt. Uttalelsene fra padlermiljøene er derfor sterkt negative til en utbygging av Skogsåa. Dersom det likevel blir gitt tillatelse til utbygging ønsker de slipp av egnet vannføring for padling i Skogsåa etter avtale med Norges padleforbund, for eksempel på faste dager og i forbindelse med arrangementer.

Fagrapporten for friluftsliv har gitt Skogsåa stor verdi når det gjelder elvepadling og tiltaketts konsekvens er satt til middels negativ. Fagrapporten forutsetter da at det fortsatt vil være mulig å padle i elva også etter en utbygging, men at antall padlebare dager blir redusert. Dersom Skogsåa blir vurdert til uinteressant som padleelv etter en utbygging er konsekvensen vurdert å ha stort negativt omfang.

Optimal vannmengde for padling i Skogsåa opplyses av søker å være mellom 10 og 20 m³/s med et minimumskrav på 5 m³/s. Ifølge nettsidene til flere padleentusiaster (www.guttakrutt.org,

www.friflyt.no og facebooksidene "Keep Kayaking the Skogsåa") er det nødvendig med 9-10 m³/s for å kunne padle hele Skogsåa. Middelvannføringen i Skogsåa i dag er beregnet til 4,1 m³/s. Det tilsier at ved dagens situasjon er det i periodene med høy vannføring (godt over middelvannføring) det er ideelt å padle, noe som særlig forekommer i april/mai. Tiltakshaver har i sine kommentarer til høringsuttalelsene gjort en grov beregning av antall padlebare dager som følge av omsøkte utbygging. Ved å bruke vannføringsdata mellom 15. april og 15. mai i perioden 2004-2010, har de beregnet at antall dager med vannføring mellom 5 m³/s og 30 m³/s (padlebar vannføring) vil bli redusert fra 19 dager til 7 dager, altså med ca. 2/3, som følge av omsøkte kraftverk. NVE bemerker at tiltakshaver da kun har tatt utgangspunkt i denne ene måneden i april/mai. Selv om dette er den mest ideelle perioden for padling i Skogsåa brukes elva også til padling utover denne måneden. Ifølge varighetskurvene som følger søknaden (fagrapport hydrologi s. 33) ser vi at vannføringen i Skogsåa i dag er større enn 5 m³/s i ca. 27 % av tiden, mens etter en utbygging vil den være større enn 5 m³/s i ca. 8 % av tiden. På samme måte er vannføringen i Skogsåa i dag større enn 10 m³/s i ca. 10 % av tiden, mens etter en utbygging vil den være større enn 10 m³/s i ca. 2 % av tiden. Det er bare de største flomtoppene som vil gi vannføringer over 30 m³/s (ca. 1 % av tiden både før og etter utbygging).

Tiltakshaver har sett på mulighetene for avbøtende tiltak ved å slippe ekstra vann i avtalte perioder. De har beregnet at produksjonstapet ved å slippe 1 m³ i en time i måneden mai blir 2988 kWh til en kostnad på 1500 kr (tallene er basert på energiekvivalent 0,83 kWh/m³, forventet strømpris på 30 øre/kWh og el-sertifikatpris 20 øre/kWh). Kostnader og produksjonstap ved ulike vannslipp er vist i tabellen under.

Antall m ³	Kostnad, 10 timer		Kostnad, 4 dager a' 10 timer	
5	74 700 kr	149 400 kWh	298 800 kr	597 600 kWh
10	149 400 kr	298 800 kWh	597 600 kr	1 195 200 kWh

Det vil altså si at kostnadene ved eksempelvis å slippe 5 m³/s i fire dager a 10 timer vil være nesten 300 000 kr og tilsvare en kraftproduksjon på nesten 0,6 GWh. Tiltakshaver mener disse kostnadene er så store at de ikke står i forhold til nytten av tiltaket. De mener det er tilstrekkelig at vannføringen blir tilgjengeliggjort på internett eller tilsvarende slik at det til enhver tid er mulig for brukerne av elva å lese av den aktuelle vannføringen.

NVE mener at en utbygging av Skogsåa som omsøkt uten ytterligere avbøtende tiltak utvilsomt vil medføre negative konsekvenser for padleinteressene. Selv om elva muligens fortsatt vil være padlebar noen dager i flomperioder, vil antall padlebare dager gå ned og vanskeliggjøre faste arrangementer og besøk av tilreisende. Hensynet til padleinteressene er, etter NVEs syn, et vesentlig moment i konsesjonsspørsmålet.

Heddøla nedstrøms Omnesfossen blir også benyttet til elvepadling, men denne strekningen vil i mindre grad bli påvirket av omsøkte utbygging.

Bading

I Skogsåa er det flere kulper som brukes til bading. Badeplassene blir først og fremst benyttet lokalt og av hytteeiere. I Hjartdøla/Heddøla er det først og fremst områdene rundt Omnesfossen som blir brukt til badeplass. Her er det også flere tilreisende som bader og det er naturlige vannsklier på berget og kulper i tilknytning til fossen. Det er i hovedsak på varme sommerdager og ved liten vannføring Omnesfossen i dag benyttes til bading. Notodden kommune viser også til badeplasser i nedre del av Heddøla nedstrøms kraftverksutløpet, og da særlig den kommunale badeplassen ved Kråkeholmen. Kommunen er engstelig for at disse badeplassene vil bli lite attraktive etter en utbygging som følge av kaldere vann.

Tiltakshaver hevder i sine kommentarer til høringsuttalelsene at mulighetene for bading i Skogsåa og Hjartdøla vil bli bedre enn i dag som følge av at vannmengden vil bli bedre tilpasset bading og at vanntemperaturen i Hjartdøla vil bli høyere om sommeren. De viser også til at det i utbyggingsavtalen med Hjartdal kommune er satt av 5 millioner kroner for å utvikle Omnesfossen som friluftsområde. I Heddøla mener de at bademulighetene vil bli omtrent som i dag, da vannføringa her allerede er

påvirket av driften av Hjartdøla kraftverk. Vanntemperaturen kan imidlertid bli noe kaldere om sommeren og temperaturvariasjonene over døgnet vil øke noe.

Endringer i vanntemperaturer er diskutert over under fagtema "Vanntemperatur, isforhold og lokalklima". Når det gjelder Heddøla nedstrøms utløpet av det planlagte kraftverket forventes det forholdsvis store korttidsvariasjoner i vanntemperaturen avhengig av hvordan kraftverkene kjøres, med døgnvariasjoner på rundt 6 grader i varmt sommervær og rundt 3 grader i mer normalt sommervær. Vanntemperaturen rett nedstrøms utløpet forventes å bli fra 0 til 2 grader kaldere om sommeren enn det det er i dag. Videre nedover i vassdraget mot Notodden vil temperaturene jevne seg ut å gå mer og mer i likevekt med omgivelsene.

NVE kan ikke se at utbyggingen vil få vesentlige konsekvenser for bademulighetene hverken i Skogsåa, Hjartdøla eller Heddøla. Etter NVEs syn vil eventuelle ulemper for bading kunne avbøtes med tiltak som minstevannføring og tilrettelegging av badeplasser. NVE mener derfor at dette temaet ikke vil være avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Turisme

Når det gjelder turisme er det i stor grad Omnesfossen og Tuddalen, med Skogsåa og Sønderlandvatn som inngangsport til dalen, som er vektlagt i høringsuttalelsene. Håvard og Torunn Hovde Kaasa påpeker at Tuddal i stor grad lever av turisme og at naturen er hovedgrunnen til at folk bor der. De er bekymret for at innfallsporten til Tuddal står i fare for å ødelegges. Helle Kaufmann Gjerde mener at Hjartdal kommune må ha en forvaltning som både ivaretar naturattraksjoner, turisme, fremtidige ressurser og utvikling. Notodden turlag viser til at Hjartdal kommune satser mye på turisme, hyttebygging, jakt og fiske og ber om at det heller gjøres en vurdering på et senere tidspunkt om det kan være alternative utbyggingsplaner, med større vekt på lokal verdiskaping og næringsutvikling. Eiendomsselskapet L & F Eiendom er bekymret for tørrlegging av Skogsåa og virkninger av dette for turisme, friluftsliv og næringsutvikling. De mener at turisme i overskuelig fremtid vil utgjøre den viktigste bærebjelken i næringsutviklingen i Hjartdal, og Tuddal spesielt og ønsker at vannføringen kan opprettholdes i Skogsåa for å sikre videre muligheter for utvikling av turisme. Hytteeiere Sverre og Gyrd Follaug stiller seg tvilende til at den planlagte betongdammen og rasteplassen ved Sønderlandsvatn vil tiltrekke seg turister. Det vises til at Hjartdal kommune på sine hjemmesider reklamerer med at de er, og ønsker å forbli, en turistkommune, og Follaug stiller spørsmål om dette vil fortsette dersom det omsøkte tiltaket gjennomføres.

Slik NVE oppfatter det er det i hovedsak områder utenfor influensområdet som oppsøkes av turister og tilreisende, først og fremst Tuddal- og Gaustaområdet. Det er imidlertid stor gjennomstrømning av turister, både langs E134 mot Haukeli og langs fjellveien mellom Sauland og Rjukan. Elvenes visuelle betydning for de som reiser langs veiene må derfor sies å ha en viss verdi. Spesielt er Omnesfossen med sin beliggenhet langs E134 av verdi for turister. Eventuelle konsekvenser for turisme henger således nært sammen med tiltakets konsekvenser for landskap, kulturmiljø og friluftsliv, og vil ikke alene være av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Naturmiljø

Tiltakets konsekvenser for naturmiljø er et av de temaer som har blitt hyppigst omtalt i de innkomne høringsuttalelsene, og da spesielt konsekvenser for elvemusling og andre truede eller sårbare arter eller naturtyper. Ifølge KU er det registrert flere viktige naturtyper og rødlistede plante- og dyrearter innenfor planområdet.

Fisk

Hjartdøla har en tett bestand av stasjonær ørret. De fleste som ble fanget i feltregistreringene i forbindelse med KU hadde en størrelse på under 25 cm, men det ble funnet individer på godt over 1 kg. Det ble ikke gjort undersøkelser som sier noe om hvor de viktigste oppvekstområdene i *Hjartdøla* er. I tillegg til ørret er det registrert ål, trepigget stingsild, ørekyte og bekkeniøye. Ål er en rødlistet art og er nærmere beskrevet under. Bekkeniøye er definert som viktig ferskvannsorganisme i henhold til DN håndbok 15 om kartlegging av ferskvannslokaliteter, men er ikke oppført på Norsk rødliste 2010. *Hjartdøla* er sterkt påvirket av regulering med store vannføringsvariasjoner og med mer

vann enn ved uregulert tilstand. Elva er også påvirket av utsatt fisk (ørekyte) og vurderes i KU til å ha liten-middels verdi for fisk. Redusert vannføring som følge av omsøkte utbygging vil forringe vekst og levevilkår for fisk i Hjartdøla ytterligere.

Når det gjelder de berørte sidebekkene til Hjartdøla vurderes *Vesleåa/Kjempa* og *Skorva* til å være viktige gyte- og oppvekstområder for ørret i Hjartdøla. Begge bekkene har høye tettheter av ungfisk, og i *Skorva* også stedefgen ørretstamme. Selv om disse bekkene er viktige som rekrutteringsområder for ørret, antas det at tilgang til egnede gyte- og oppvekstområder i selve Hjartdøla ikke er en begrensende faktor. *Vesleåa/Kjempa* har også en tett bestand av bekkeniøye. Det omsøkte tiltaket er vurdert å ha middels negativ konsekvens for fisk i *Vesleåa/Kjempa* og *Skorva*.

Skogsåa har bestander av ørret, ørekyte og ål. I tillegg er det registrert forekomster av røye og abbor. Ifølge KU har ikke ørretbestanden i *Skogsåa* spesielle kvaliteter og elva vurderes å ha liten verdi for ørret. Det er heller ikke registrert en spesielt tett bestand av ål. KU konkluderer med at vekst- og levevilkår for fisk vil bli redusert som følge av redusert vannføring, men at tiltaket vil gi liten negativ konsekvens for fisk og bunndyr i elva. Tiltakets virkninger på fisk i *Skogsåa* er framfor alt knyttet til en reduksjon av produksjonsarealer. De lave vintervannføringene vil føre til liten tilgjengelighet til næringsarealer og tørrlegging/innfrysing av gyteområder og gyteprodukter.

De berørte *sidebekkene til Skogsåa* blir i KU vurdert til å ha liten til ingen verdi for fisk. Grovaråa vurderes å være den som har best forhold for ørret, og som trolig har størst betydning som gyte- og oppvekstområde for ørret i *Skogsåa*.

I *Heddøla* er det i tillegg til ørret, registrert laks, ål, sik, gjedde og abbor. Ifølge KU er vassdraget imidlertid sterkt påvirket av kraftutbygging, og av store forekomster av ørekyte, slik at vassdragets betydning for fisk og ferskvannsorganismer har blitt betraktelig redusert på grunn av dette. KU konkluderer derfor med at utbyggingen vil ha små til middels store negative konsekvenser for fisk og ferskvannsorganismer i *Heddøla*. Som forslag til avbøtende tiltak forslår fagrapporten jevn kjøring av *Sauland 1*, for å minimalisere temperatursvingningene om sommeren og at det etableres en fiske-sperre i kraftverksutløpet.

Heddalsvatnet har en sikker bestand av *storørret*. Ifølge fagrapporten kan *storørreten* gå opp i *Heddøla* for å gyte i perioder med stor vannføring, men blir stående i elvemunningen ved liten vannføring. Elvas verdi som gyteområde for *storørret* oppgis å være betydelig redusert som følge av stor vekst i ørekytebestanden, inngrep i elva og eksisterende vannkraftutbygging. *Skienvassdraget* er lakseførende, og *laks* kan unntaksvis komme helt opp til gyteområder i *Heddøla*. Ifølge KU skjer dette sjelden på grunn av liten vannføring langs denne strekningen. *Heddøla* er vurdert til å ha liten verdi for *storørret* og *laks* ut fra dagens situasjon. I KU vurderes *Sauland kraftverk* i liten grad å påvirke rekrutteringsforholdene for *laks* og *storørret* i vassdraget.

Når det gjelder de berørte sjøene *Hjartsjø* og *Sønderlandsvatn* vurderes disse å ha fiskebestander som representerer vanlig forekommende arter i Telemark og *Skienvassdraget*. Det er ørret i begge vannene som trolig gyter i innløpsbekkene til vannene. *Innsjøene* har også blitt registrert med bestander av ål og sik, og gis liten til middels verdi for fisk. *Sønderlandsvatn* beskrives som et meget godt fiskevann før utbyggingen på 50-tallet. I dag er det store bestander av både ørret og abbor i vannet, men fisken er av liten vekst. Hvorfor kvaliteten på fisken har endret seg så mye diskuteres, men ifølge miljørapport for *Sønderlandsvatn* utarbeidet av Sweco er tilgroing og mindre aktivt fiske til matauk beskrevet som den mest realistiske årsaken.

Ål er registrert i hele tiltaks- og influensområdet. Den har status som kritisk truet i Norsk rødliste og er i tillegg oppført på internasjonal rødliste over truede arter. Ifølge KU vil den største flaskehalsen for vandring av ål trolig være passering av dammene ved *Hjartsjø* og *Sønderlandsvatnet*. Det blir derfor foreslått en overløpsterskel med lederrenne ved inntaksdammene for å ivareta muligheten for at ålen fortsatt kan vandre både opp og ut. Dette er også tiltak som flere har påpekt i høringsuttalelsene og som kan pålegges i en eventuell konsesjon.

Av innkomne høringsuttalelser er det mange som påpeker forhold for fisk i berørte elver, gjerne sett i sammenheng med forholdet til elvemusling. Miljødirektoratet påpeker at det er grunn til å tro at ørekyte vil få bedre produksjonsmuligheter ved redusert vannføring i *Hjartdøla* noe som vil medføre reduserte produksjonsvilkår for ørret på grunn av konkurranse om næring og oppholdsplasser. Dette temaet er også nevnt i KU. Miljødirektoratet mener derfor at *Skorva* blir ekstra viktig som rekrutter-

ingsområde for ørret i Hjartdøla, og dersom det blir gitt konsesjon mener de det vil være en miljømessig bedre løsning dersom Skorva tas ut av prosjektet. Dette også med tanke på ørretens betydning som vertsfisk for elvemusling. Miljødirektoratet påpeker også at en tilstrekkelig minstevannføring er nødvendig som avbøtende tiltak for fisk og andre ferskvannsorganismer. Norges Jeger og fiskeforbund (NJFF) mener at omsøkte tiltak vil ha negative konsekvenser for fisk og utøvelse av fiske særlig i Hjartdøla, Skogsåa og Heddøla. De mener konsekvensene er uklare og at forholdene for fisk og elvemusling bør utredes bedre. De ber også om at det settes opp fiskesperrer for å hindre at fisk kommer inn i turbinene. NJFF viser også til mulige konsekvenser for fisk i Sønderlandsvatn spesielt med tanke på gytebekker som vil bli tørrlagt ved regulering av vannet.

Tiltakshaver skriver i sine merknader til høringsuttalelsene at selv om en kan forvente en reduksjon i fiskebestanden vil en fortsatt ha et stort antall fisk igjen. Som en del av miljøoppfølgingsprogrammet i etterkant av en konsesjon vil de overvåke utviklingen av ørretbestanden. Eventuelle avbøtende tiltak som utsetting av fisk, gyteforbedrende tiltak og terskler mener de bør avventes til slike undersøkelser er utført. Tiltakshaver avviser at aktuelle vannstandsvariasjoner i Sønderlandsvatn vil påvirke oppgangsmuligheter for fisk i tilstøtende elver og bekker. Tiltakshaver hevder i sine merknader til høringsuttalelsene at det ved en utbygging neppe blir et problem at fisk vandrer inn i tunnelene da strømningshastigheten er lav og faren for at de føres inn i kraftverket er små.

NVE registrerer at det i dag er god rekruttering av ørret i Hjartdøla, Skogsåa, Heddøla, Skorva og Veslåa/Kjempa, men ingen av de berørte områdene har strekninger av stor verdi for fisk. Gjennomførte konsekvensutredninger viser at utbyggingen vil gi liten til middels negativ konsekvens for ørretbestanden, noe som tilsier at en må forvente noe reduksjon i både antall og størrelse på fisken. NVE mener det bør legges stor vekt på ørretens betydning som vertsfisk for elvemusling. Det er derfor viktig med avbøtende tiltak som for eksempel en tilstrekkelig minstevannføring som sikrer fortsatt rekruttering av ørret. Dersom Skorva, og eventuelt Vesleåa/Kjempa, som de beste gyteelvene tas ut av prosjektet kan konsekvensene for fisk bli ytterligere redusert.

Når det gjelder ål mener NVE at denne arten vil bli ivaretatt dersom det utføres tiltak som kan sikre opp- og nedgang av ål. Det kan også være aktuelt med tiltak som hindrer oppvandring av fisk i utløpstunnelen. Dette er forhold som bør vurderes under detaljplanleggingen ved en eventuell konsesjon. NVE mener at negative konsekvensene for fisk kan avbøtes med tiltak og med justeringer av prosjektet.

Elvemusling

Hjartdøla har en god bestand av elvemusling og antas å være den viktigste lokaliteten for elvemusling i fylket. Hjartdøla har derfor samlet sett fått stor verdi for ferskvannsorganismer i konsekvensutredningene. Det er også registrert elvemusling i Heddøla, men forekomstene er begrenset til spredte enkeltindivider.

Elvemusling er oppført som sårbar (VU) på den norske rødlista. Norge har i dag mer enn halvparten av den europeiske bestanden av elvemusling, og dette gjør den til en ansvarsart for Norge. Elvemusling er gjennom Naturmangfoldloven gitt betegnelsen prioritert art og er i tillegg plassert i kategori sterkt truet på IUCN sin globale rødliste 2010. Miljødirektoratet laget en egen handlingsplan for elvemusling i 2006 der målet er at alle nåværende populasjoner i Norge innenfor artens naturlige utbredelsesområde skal opprettholdes eller forbedres. Populasjoner med god rekruttering skal ifølge handlingsplanen opprettholdes. I populasjoner med liten eller ingen rekruttering må forholdene forbedres slik at rekrutteringen kommer i gang igjen.

Elvemusling kan bli over 250 år gammel. Den er avhengig av ørret som vertsfisk for larvestadiet og en god ørretbestand er derfor en forutsetning for å opprettholde bestanden. Larvene fester seg på fiskegjellene om høsten og slipper neste vår. Etter larvestadiet er de små muslingene avhengig av å lande på en sand-, grus eller steinbunn de kan grave seg ned i, samtidig som gjennomstrømming av friskt vann må være tilstrekkelig. Først etter 5-8 år kommer de opp av grusen og blir synlig i overflaten av substratet. Veksten er svært langsom, og den blir kjønnsmoden i en alder av nær 20 år. Muslingen lever av å filtrere ut næring som kommer drivende med elvevannet og er avhengig av riktig strømhastighet som bør ligge mellom ca. 0,3 og 0,8 m/s. Ved for lave hastigheter er det fare for at bunnsubstratet av stein og grus blir nedslammet slik at elvemuslingene kan dø av oksygenmangel. For høy

hastighet kan føre til at særlig de minste muslingene blir vasket vekk. Det har i mange bestander vært en økende dødelighet blant de små muslingene noe som har medført en "forgubbingsprosess" med stort antall eldre individer, men for liten andel unge individer til å opprettholde bestandene på sikt. De unge elvemuslingene er således ekstra sårbare for nye inngrep.

I forbindelse med Sauland kraftverk er det utført feltundersøkelser både i 2008 (Ambio) og i 1998/99 (Kiland og Simonsen). Ifølge fagrapporten finnes bestanden av elvemusling i Hjartdøla langs en strekning på ca. 11 km fra Lonarøyene (ca. tre km nedstrøms Hjartsjådammen) til Åmotshølen (oppstrøms Omnesfossen). Registreringene utført i 1998/99 estimerte en gjennomsnittlig tetthet på rundt 1 individ/m² og en populasjon i Hjartdøla på ca. 110.000 individer. Dette er i så fall den absolutt største bestanden i Telemark. Etter feltundersøkelsene i 2008 ble det funnet elvemusling på tre av de fire undersøkte lokalitetene i Hjartsjå. Det ble ikke funnet elvemusling på lokaliteten rett nedstrøms Hjartsjådammen og ingen på lokaliteten i Skogsåa. Rapporten utelukker imidlertid ikke at det kan være musling i Skogsåa. Habitatet vurderes som lite egnet, men ikke uegnet. Størst tetthet av muslinger ble i 2008 registrert ved en høle nedenfor Eikemo i Hjartdøla (rett nedstrøms utløpet av Veslåa/Kjempa). Ved registreringene i 2008 ble elvemuslingene i hovedsak funnet i hovedstrømmen og i høler, noe som reduserer faren for tørrlegging og innfrysning. Det er også funnet individer ved grunnere områder og slike arealer vil bli uegnet som habitat etter en eventuell utbygging. Individene som er funnet er i størrelse 5-12 cm, noe som tilsier godt voksne individer. Siden muslingen lever nedgravd i substratet i sine første leveår må en grave i sanden for å finne disse. Om mangler på funn av unge individer mindre enn 5 cm tilsier mangel på rekruttering eller om det er fordi de er vanskelig å finne i substratet, sier rapportene ikke noe om. Utførte rapporter sier heller ingenting om antatt rekruttering av elvemusling i Hjartdøla. Det er imidlertid opplyst at det blant innbyggerne i Sauland er en allmenn oppfatning av at elvemuslingbestanden gikk kraftig ned på 1960 tallet, noe de mener kan ha en sammenheng med bygging av Hjartsjå kraftverk og følgende utspyling av finmateriale, men at bestanden nå er på veg opp igjen. Dette tyder i så fall på at det er god rekruttering.

Ambios fagrapport konkluderer med at bygging av Sauland kraftverk vil få konsekvenser for elvemusling, og spesielt om vinteren da foreslått minstevannføring medfører betydelig redusert vannføring. I rapporten blir det diskutert bruk av terskler som avbøtende tiltak, men det konkluderes med at dette vil kunne virke negativt for elvemusling. Før eventuelle avbøtende tiltak iverksettes forslår Ambio oppfølgende undersøkelser av endring i vanddekket areal sommer og vinter, undersøkelser av tetthet av ørret sommer og vinter, og overvåking av elvemusling over flere år.

Både Fylkesmannen og Miljødirektoratet skriver i sine høringsuttalelser at dersom det skal gis konsesjon til Sauland kraftverk må det settes en tilstrekkelig minstevannføring som ivaretar de verdiene som ligger i vassdraget. I denne sammenhengen blir det etterlyst en grundigere vurdering av hvilke areal som tørrlegges på ulike vannføringer knyttet opp mot de viktigste områdene for elvemusling, samt hvordan stryk og strømningsforhold blir påvirket med fokus på konkurranseforholdet mellom ørret og ørekyte, samt rekruttering av musling. Elvemusling er helt avhengig av en god ørretbestand for å kunne opprettholde en levekraftig reproduksjon, og det er derfor viktig å sørge for best mulige levevilkår for begge disse artene. Miljødirektoratet mener at de negative konsekvensene for elvemusling vil bli større enn det fagrapporten konkluderer med.

Miljødirektoratet skriver i sin høringsuttalelse at redusert vannføring og færre perioder med flomvannføring kan føre til økt sedimentering etter regulering. Slike forhold vil kunne forårsake redusert vanngjennomstrømning, noe som vil være uheldig for elvemuslingens rekruttering. Miljødirektoratet påpeker at endringer i vanngjennomstrømningen i substratet, nedslamming og gjenauring er kjent som de viktigste årsakene til at arten har rekrutteringsproblemer i mange vassdrag. Søker svarer på dette, i sine kommentarer til høringsuttalelsene, med at det både i Skogsåa og Hjartdøla vil fortsette å være regelmessige flommer flere ganger i året og nok vannføring til å få opprettholdt en effektiv sedimenttransport. Søker foreslår overvåking av de øvre og mer sakteflytende delene av Hjartdøla de første årene etter utbygging, for å sikre at tiltaket ikke får konsekvenser for elvemuslinglokalitetene.

Elvemuslingen i Hjartdøla er i dag sterkt påvirket av vassdragsreguleringer som følge av ujevn kjøring av Hjartdøla kraftverk. Muslingen må i dag tåle raske vannføringsvariasjoner og temperaturer som er kaldere enn normalt om sommeren og varmere enn normalt om vinteren. Ved bygging av Sauland kraftverk vil vannføringen stort sett ligge på minstevannføringskravet, med unntak av noen få flomtopper. Slik NVE ser det vil hovedutfordringene for elvemusling etter en eventuell utbygging

av Sauland kraftverk være knyttet til tørrlegging, innfrysning og tilslamming. I dag går Hjartdøla stort sett isfri om vinteren fra Hjartsjø og ned til Omnesfossen. Etter en utbygging forventes elva å bli mer eller mindre islagt på denne strekningen noe som sammen med redusert vannføring kan få store konsekvenser for elvemuslingbestanden. NVE vil bemerke at Hjartdøla sannsynligvis var islagt på denne strekningen i uregulert tilstand (før utbyggingen på 50-tallet), og med en god bestand av elvemusling. Vannføringen var da imidlertid jevnt over høyere enn den nå omsøkte minstevannføringen for Sauland kraftverk.

Siden elvemuslingen har en så lang livssyklus er det etter NVEs syn vanskelig å ha full oversikt over konsekvensene av dagens regulering på arten og hvilke konsekvenser omsøkte kraftprosjekt vil ha. Muslingbestanden i Hjartdøla er alt i dag sterkt påvirket av vannføringsendringer og temperaturendringer som følge av kjøring av Hjartdøla kraftverk. Til tider kan vannføringen i Hjartdøla ved dagens situasjon komme under foreslåtte minstevannføring ved ny utbygging. Dette er imidlertid i svært korte perioder. Etter en utbygging som omsøkt vil vannføringen være nede på minstevannføringskravet i store deler av året.

I 2012 ble rapporten "Elvemusling og konsekvenser av vassdragsreguleringer – en kunnskapsoppsummering" utarbeidet i forbindelse med programmet miljøbasert vannføring (NVE rapport 8/20120, Bjørn Mejdell Larsen). Ifølge rapporten er utbredelsen av musling normalt begrenset av laveste vannføring i løpet av året. Ved reduksjon av vanddekket areal og lengre perioder med liten vannføring vil muslingen kunne strande på grunt vann. Muslingen kan imidlertid tåle korte perioder med tørrlegging, delvis fordi den kan holde seg lukket og delvis fordi substratet ikke tørker fullstendig inn ved kortvarige vannstandsreduksjoner. Rapporten konkluderer også med at det ser ut til at muslingen klarer seg fint der det er innført slipp av en tilstrekkelig minstevannføring og der hvor restfeltet bidrar til å opprettholde et visst nivå på vannføringen. Episoder med flomvannføring, som kan frakte ut finpartikulært materialet slik at substratet ikke blir tettet synes også å være viktig med tanke på rekruttering. I vurderingen av om det skal anbefales utbygging eller ikke er det i rapporten lagt vekt på tetthet av muslinger, hvorvidt rekruttering forekommer og hvor stor del av bestanden som blir berørt. Når det gjelder minstevannføring må denne, ifølge rapporten, være høy nok til å hindre stranding og samtidig være dynamisk slik at sannsynligheten for tilslamming, økt vann-temperatur og uønsket algevekst ikke øker.

Omsøkte Sauland kraftverk berører hele bestanden av elvemusling i Hjartdøla. Spredte individer er også registrert i Heddøla, men hovedbestanden er på omsøkte utbyggingsstrekning. NVE antar dagens bestand er levedyktig med god rekruttering, men kunnskapsgrunnlaget kunne etter vårt syn vært bedre. En forutsetning for konsesjon for Sauland 1 må være at det til enhver tid sikres tilstrekkelig vannføring i Hjartdøla slik at bestanden av elvemusling opprettholdes. Det innebærer at det til enhver tid er nok vanddekket areal ved egnede habitat og at disse ikke fryser til om vinteren. I tillegg må det være en viss variasjon i vannføringen for å unngå tilslamming. Det er videre viktig at eventuelle anleggsarbeider planlegges med tanke på å minimere risikoen for skade på elvemuslingene. Det gjelder både fysiske inngrep i vassdraget og slam/erosjon fra arbeider oppstrøms muslingbiotopene.

NVE har liten kunnskap om hvilke vannføring som må til for at leveområdene til elvemusling og gyteområder for vertsfisken ørret ikke bunnfryser og at strømningshastigheten i vannet opprettholdes hele året. På grunn av elvemuslingens rødlistestatus er dette noe det i så fall må tas høyde for i en eventuell konsesjon og fastsettelse av størrelse på minstevannføringen. I tillegg til en tilstrekkelig minstevannføring, kan opprettholdelse av tilløpsbekker som Skorva og Vesleåa/Kjempa være med å gi mer vann til Hjartdøla på de områder som har tette bestand av elvemusling og samtidig være med på å i større grad opprettholde naturlig variasjon i vannføringen i Hjartdøla.

Flora og vegetasjon

Det er i KU registrert flere viktige naturtyper og rødlistede plantearter innenfor planområdet. En utbygging som omsøkt vil ifølge fagrapporten påvirke mange av disse naturtypene negativt. Vegetasjonen i planområdet blir i KU delt inn i to deler; fattig utforming av barskog i øvre deler av Skogsåa med sidebekker, og rik skog langs Hjartdøla, Skorva og nedre deler av Skogsåa.

Registreringen av rødlistearter i forbindelse med konsekvensutredningen for Sauland kraftverk har tatt utgangspunkt i Norsk rødliste for arter fra 2006. I 2010 kom det en revidert rødliste og artenes status er oppdatert i forhold til denne.

Naturtypen bekkekløft og bergvegg er registrert i Skogsåa, Skorva og Veslaåa/Kjempa med funn av flere rødlistede arter. Bekkekløftene er registrert både i forbindelse med søknad og KU, og i forbindelse med nasjonal kartlegging av bekkekløfter (Bekkekløftprosjektet) i regi av Miljødirektoratet. I tillegg er det utarbeidet en sammenstilling av funnene fra de to kartleggingene (Ecofact 2011) og vi har basert vår vurdering på bakgrunn av alle disse tre kildene.

Nedenfor følger en oversikt over vegetasjon, viktige naturtyper og rødlistearter i de ulike deler av planområdet som kan bli påvirket av omsøkte kraftutbygging.

Hjartsjå og Sønderlandsvatn

Det er ikke registrert noen sjeldne naturtyper eller arter i forbindelse med inntaksmagasinet i *Hjartsjå*. Ved *Sønderlandsvatn* er skvalpekjøring av vannet antatt å kunne få konsekvenser for vegetasjonen i en ganske bred sone. Området er imidlertid vurdert til å ha liten verdi for flora og det er ikke registrert noen sjeldne naturtyper, vegetasjonstyper eller plantearter innenfor influensområdet. Konsekvensen av tiltaket på Sønderlandsvatn er derfor vurdert til liten negativ.

Skogsåa

I øvre del av Skogsåa er det ifølge KU fattige naturtyper som dominerer, mens i nedre deler av elva finnes det flere verdifulle naturtyper. Nedenfor Elgvad er det registrert *bekkekløft og bergvegg* verdi B med flere rødlistede arter og et lite område med *rik edelløvsskog* av middels verdi. I nedre del av Skogsåa er det også en *slåtteeeng* av middels verdi, og nær samløpet med Hjartdøla et område med *gråor-heggeskog* av stor verdi. Gråor-heggeskogen er i KU gitt stor verdi blant annet på grunn av funn av arten orjammemose. Arten var tidligere rødlistet, men er nå definert som livskraftig.

Bekkekløften i Skogsåa er registrert mellom Elgevad og Mellombø, en strekning på 3,5 km. Det nasjonale bekkekløftprosjektet har gitt dette strekket en samlet verdi 3 noe som tilsvarer regional verdi. De har skilt ut tre kjerneområder (naturtyper); *Rik blandingskog i lavlandet* med verdi A, *Rik sumpskog* med verdi B og *Bekkekløft og bergvegg* med verdi B. Det er funnet flere sjeldne og rødlistede arter på dette strekket. De fleste registrerte rødlistede artene er knyttet til trær og død ved, og ikke direkte mot elva og fuktigheten fra denne. Her kan nevnes Rosenkjuke (NT), Sjokoladekjuke (EN) og Sprikeskjegg (NT). Avvirke av gammel skog beskrives som den største trusselen for disse rødlistede artene og det antas at forekomstene i mindre grad er truet av planlagt utbygging.

Den generelt artsrike og frodige naturtypen i nedre del av Skogsåa er ifølge KU avhengig av høy grunnvannstand og regelmessige flommer. En utbygging av Sauland kraftverk vil gi redusert vannføring og færre flommer, noe som vil ha innvirkning på de fuktkrevende arter i bekkekløfta og på den flomavhengige skogen.

En tilstrekkelig minstevannføring i Skogsåa vil etter NVEs syn kunne avbøte negative konsekvenser for de fuktighetskrevede naturtypene og artene i Skogsåa sammen med perioder der det fortsatt vil gå flommer i elva. NVE begrunner dette med at de registrerte artene i mindre grad er knyttet direkte til vannføringen i elva.

Hjartdøla/Heddøla

Hjartdøla er ifølge KU dominert av rike vegetasjonstyper, selv om kantsonen mot elva stedvis er smal grunnet landbruket. *Gråor-heggeskog* forekommer langs hele strekket. Sørøst for Høgkasin er det et svært rikt felt med den trua vegetasjonstypen *lavurt-edelløvskog* av stor verdi. Mellom Eikemoen og Skårnes er det flere *kroksjøer og flomdammer* i ulike gjengroingsstadier (middels verdi), samt flere små og store fuktige/friske *slåtteeenger* (middels verdi), begge naturtypene er oppført som trua. Ved utløpet av bekken fra Svartjuv er det funnet arten *huldregras* (NT). Det er ellers, etter det NVE kan se, ikke registrert rødlistede arter som blir påvirket av omsøkte utbygging.

I *Heddøla* om lag 0,5 km oppstrøms Omnesfossen er det et større område med *kroksjøer-flomrenner* og *gråor-heggeskog* med flere fuktkrevende mosearter. Området har i KU fått stor verdi og omsøkte tiltak gitt stor til middels negativ konsekvens for naturtypen.

Utbygging av Sauland kraftverk, med redusert vannføring og reduserte flommer vil ifølge KU kunne føre til gjengroing av flomløp som igjen vil redusere leveområdet for forstyrrelsesbetingede arter som for eksempel huldregras. Redusert vannføring vil således ha negativ betydning for den

fuktkrevende vegetasjonen langs Hjartdøla og Heddøla. Det er i hovedsak gråor-heggeskogen og kroksjøene som i KU er antatt å bli størst påvirket av utbyggingen. Virkningsomfanget vurderes i KU til å være middels til stort negativt. Delområdet Hjartdøla er i KU gitt middels verdi for flora og vegetasjon, og konsekvensene ved omsøkt utbygging er satt til middels negativ. En tilstrekkelig minstevannføring vil etter NVEs syn være viktig avbøtende tiltak for i størst mulig grad ivareta de fuktighetskrevende naturtypene ved Hjartdøla.

Skorva

I bekkekløftprosjektet er området i Skorva fra Vassenden til Steinshotet undersøkt og samlet sett fått nasjonal til regional verdi 4. Det er skilt ut tre kjerneområder (naturtyper); *Rik edelløvsog* verdi A (Listul-Skårdal), et område med naturtypene *gråor-heggesog*, *rik edelløvsog*, *boreonemoral blandingskog* og *gammel granskog* med verdi A (Steinskotet) og *Bekkekløft og bergvegg* (Skorva, øvre) med verdi B. I florarapporten som følger søknaden har dette strekket ikke blitt markert som bekkekløft, men skogen langs elven er blitt skilt ut til naturtypene *Rik edelløvsog* med verdi A, *Gråor-heggesog* med verdi A og et mindre felt med *Høstingskog* med verdi A.

Det er registrert en rekke rødlistede arter ved Skorva: Av sopper nevnes lys hårkjuke (EN), sjokoladekjuke (EN), almekullsopp (VU), antrodiella pallasii (VU), vedkorallsopp (NT), narrepigg-sopp (NT), svartsonekjuke (NT), rynkeskinn (NT), rosenkjuke (NT), laksekjuke (NT) og rynkeskinn (NT). Avvirkning av skog og mangel på grov død ved utgjør de største truslene for mange av disse artene og selve elven vurderes å ha liten betydning for fortsatt eksistens. Høy luftfuktighet er imidlertid positivt i forhold til nedbryting av død ved, og fuktige skoger har større mangfold og er mer artsrike. Mose- og lavfloraen beskrives som artsrik med arter som vitner om høy luftfuktighet. Her kan nevnes funn av de rødlistede arter pelsblæremose (VU), gubbeskjegg (NT) og rimnål (NT). *Pelsblæremose* er sårbar for alle inngrep som innebærer endringer i lokalklimaet som for eksempel endringer i vannføring i elven. *Rimnål* forekommer på gran i gamle barskoger og er avhengig av høy luftfuktighet. Flatehogst, plukkhogst og reduksjon av habitat er viktigste trusler. Ecofact konkluderer med at begge disse artene vil bli truet av en eventuell utbygging, og da særlig dersom det ikke settes minstevannføring i Skorva. Bleikdoggnål (NT), almelav (NT) kort trollskjegg (NT) og gubbeskjegg (NT) er også rødlistearter som er funnet, men som antas ikke blir truet av planlagt utbygging. Av karplanter er *Huldregras* (NT) registrert langs Skorva. Arten er delvis avhengig av forstyrrelser som vårflom, erosjon og ras og Ecofact konkluderer med at forekomsten vil bli truet av planlagt vannkraft-utbygging ettersom fravær av flom vil virke negativt på arten. *Solblom* (VU) er også funnet på elveslette ved Skorva. Kortere og svakere flomperioder kan føre til en gjengroing av elveleiet, som igjen kan føre til at arten får dårlige levevilkår. Virkningsomfanget vurderes til å være stort negativt. For solblommen, som er gitt stor verdi, er konsekvensen vurdert til å være stor negativ.

Det øverste bekkeinntaket i Skorva er planlagt ved Listøl og utbyggingen vil således berøre om lag 2/3 av bekkekløfta. Det er ikke foreslått minstevannføring i Skorva. Etter høringen har tiltakshaver imidlertid foreslått å dimensjonere bekkeinntakene slik at flommer vil gå som overløp samtidig som det i øvre inntaket i Skorva blir etablert en fjernstyrt luke som kan stenges slik at full flomvannføring går i Skorva i perioder med stort tilsig. Virkningsomfanget for Skorva er i KU vurdert til å være stort negativt. Da området har fått stor verdi, er også konsekvensen ved planlagt utbygging vurdert å være stor negativ.

NVE vurderer det slik at det er forventet fravær av flommer og mangel på minstevannføring som i hovedsak er årsaken til at Skorva har fått høy konsekvensgrad i KU. En inntakskonstruksjon slik tiltakshaver beskriver sammen med en tilstrekkelig minstevannføring kan etter NVEs syn avbøte noen av ulempene for naturtypene og rødlisteartene i Skorva som følge av en utbygging.

Vesleåa/Kjempa

Bekkekløften i Vesleåa/Kjempa, som kalles Rennevassjuvet, har i bekkekløftprosjektet fått samlet verdi 4 som tilsier regionalt til nasjonalt viktig. Selve bekkekløften ligger imidlertid oppstrøms planlagt inntak i Vesleåa og vil ikke bli direkte berørt av utbyggingsprosjektet. Likevel antas det at noen av artene funnet i Rennevassjuvet også potensielt finnes på det berørte strekket.

Ved planlagt inntak er det et juv med flere fukt- og næringskrevende mosearter, men ingen rødlistede arter er registrert. I florarapporten er det i strekket nedstrøms planlagt inntak avgrenset naturtypen *Gråor-Heggeskog* med verdi B og *Rik edelløvsskog* med verdi A. Huldregras (NT) er også funnet i nærheten av inntaket og det antas at fravær av flom vil virke negativt på arten. Nedenfor europaveien renner elven for en stor del gjennom kulturlandskap med smal kantsone. Denne artsrike og frodige naturtypen er avhengig av høy grunnvannstand og tilførsel av næringsrikt slam og den forstyrrelsen flommer har på vegetasjonen. Luftfuktigheten i skogkanten vil også kunne gå ned og dermed påvirke den rike lav- og mosefloraen. Redusert vannføring vil ha direkte betydning for den fuktikrevende vegetasjonen langs Vesleåa/Kjempa. Virkningsområdet er i KU vurdert til å være stort negativt. Da området har middels verdi, vil konsekvensen være stor negativ.

Det er ikke planlagt slipp av minstevannføring i Vesleåa/Kjempa. På samme måte som i Skorva vurderer NVE det slik at tiltak som en tilstrekkelig minstevannføring, sammen med opprettholdelse av jevnlig flommer, vil kunne avbøte mange av ulempene for naturtypen og rødlisteartene i Vesleåa/Kjempa som følge av en eventuell utbygging.

Bekkeinntakene

I Kvitåa og Uppstigåa er det registrert forekomst av bekkeløfter, men utredningene viser at disse er fattige og luftfuktigheten er lav grunnet lite sigevann og veldig liten vannstand sommerstid. Konsekvensene ved planlagt utbygging antas å være lite negativ. Ved Vesleåa er det registrert en gråor-heggeskog av middels verdi, der konsekvensgraden er satt til stor negativ. Langs Grovaråa er det ikke påvist viktige naturtyper eller arter.

Oppsummering og NVEs vurdering av virkninger på flora og vegetasjon

Flere av høringspartene viser til rødlistede arter og konsekvenser for vegetasjonen som følge av omsøkte tiltak. Miljødirektoratet mener at skadepotensialet for flora og vegetasjon ved omsøkte utbygging er så stort at prosjektet ikke kan gjennomføres uten at det blir sikret tilstrekkelig vannføring som opprettholder den artsrike og produktive vegetasjonen. De viser da både til behov for minstevannføringer og til opprettholdelse av elvenes flomtopper. Fylkesmannen i Telemark viser til at det er registrert flere viktige rødlistede arter og naturtyper i utbyggingsområdet og påpeker hvor viktig det er å opprettholde et fuktig klima for de artene som krever det. Kjell Kaasa og Svein Bakkalia ber om at Vesleåa/Kjempa og Skorva tas ut av prosjektet på grunn av verdien som bekkeløftene med rødlistede arter utgjør.

Som avbøtende tiltak er det i fagrappporten foreslått at det blir satt en tilstrekkelig minstevannføring og at elvens flomtopper blir bevart slik at forstyrrelsesregimet opprettholdes og de små flomløpene holdes åpne. Sikring av slipp av vannmengder som tilsvarer naturlig flom, særlig i forbindelse med større flomtopper under snøsmeltingen om våren, trekkes frem som et viktig konfliktdepennende tiltak som vil kunne opprettholde et naturlig forstyrrelsesregime.

NVE støtter høringspartene og mener at det ved en eventuell utbygging må pålegges en minstevannføring som i størst mulig grad ivaretar rødlistede arter og viktige naturtyper. Særlig gjelder dette for Skorva der det er registrert en rekke fuktighetskrevende rødlistearter, men også for Skogsåa, Hjartdøla/Heddøla og Vesleåa/Kjempa.

Fugl og pattedyr

Fugl og pattedyr som er registrert i influensområdet består i hovedsak av arter som er vanlige i regionen og det er registrert få viktige lokaliteter. Utbyggingen vil først og fremst kunne berøre arter som er direkte knyttet til vannstrengene og arter som blir direkte berørt av de fysiske inngrepene. Det er registrert gaupe, hjort, rådyr og elg med trekkeveier over berørte elver. Tiltaket vil ikke berøre trekkveiene negativt. Bever er vanlig i både Hjartdøla og Skogsåa. Redusert vannføring kan ifølge KU gjøre at tilgangen til eksisterende beverhytter blir vanskeligere. Det er fossefall i de fleste av de omsøkte bekker og elver, samt andre vanntilknyttede arter som eks. vintererle og kvinand. Redusert vannføring kan påvirke disse artene negativt. Edelløvsbogen i Skorvadalen er viktig hekkeområde for flere spetter. Det er også registrert hekkeplasser for kongeørn, fjellvåk, musvåk og hønehauk i nærområdet.

Hjartdal kommune ber om at reirplasser og næringssøk for fossekallen kartlegges. NJFF viser til at vilt vil kunne bli negativt påvirket i anleggsperioden og ber om at trekkveier sikres slik at hjortevilt ikke blir permanent skadelidende.

NVE legger til grunn at utbyggingen ikke vil medføre skader av betydning på fugl eller pattedyr etter at kraftverket er satt i drift. Dette forutsetter imidlertid at det fastsettes en tilstrekkelig minstevannføring i berørte elver og bekker av hensyn til blant annet vanntilknyttede fuglearter som fossekall. I anleggsfasen kan trafikk og anleggsarbeid medføre en del forstyrrelser på dyrelivet. Det bør særlig tas hensyn til hekkende rovfugl i en eventuell utbyggingsperiode. NVE anser ikke konsekvenser for fugl og pattedyr som av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

NVEs oppsummering og vurdering av konsekvenser for naturmiljø

En eventuell utbygging av Sauland kraftverk vil påvirke det biologiske mangfoldet både gjennom endringer i vannføring på de berørte elvestrekningene, og som følge av endring av vanntemperaturer og isforhold.

Redusert vannføring kan føre til en reduksjon av produksjons- og oppvekstareal for ferskvannsorganismer, særlig ørret og elvemusling. I tillegg kan fysiske forandringer av oppvekstområdene som følge av økt sedimentering og gjengroing påvirke leveforholdene. Ved liten vannføring vinterstid kan innfrysning være et reelt problem for arter som elvemusling, som har begrenset evne til å flytte seg til kulper og områder med dypere vann.

Slik NVE ser det er de mest negative konsekvensene for biologisk mangfold knyttet til elvemuslingbestanden i Hjartdøla. Elvemusling er helt avhengig av en god ørretbestand for å kunne opprettholde en levekraftig reproduksjon, og det er derfor viktig å sørge for best mulige levevilkår for begge disse artene. Det er også betydelige negative konsekvenser knyttet til forekomster av flere rødlistede arter og verdifulle naturtyper. Spesielt forekomster av naturtypen bekkeløft i Skorva, Vesleåa/Kjempa og Skogsåa er gitt stort fokus både i utredningene og i de innkomne høringsuttalelsene. NVE anser derfor at utbyggingsområdet har stor verdi for naturmiljø. Vi mener at negative konsekvenser for verdifulle naturtyper og arter er et argument av vesentlig betydning for konsesjonsspørsmålet.

Flere av høringsinstansene som blant annet Fylkesmannen og Miljødirektoratet skriver at dersom det skal gis konsesjon må det settes en tilstrekkelig minstevannføring som ivaretar de verdiene som ligger i vassdraget. Etter NVEs syn vil det være mulig å redusere de negative konsekvensene for naturmiljøet ytterligere ved å ta vekk planlagte inntak i Skorva og Vesleåa/Kjempa, samt å øke foreslåtte minstevannføring i Hjartdøla. Dette for å sikre tilstrekkelig vann i bekkeløftområdene og for å sikre fortsatt rekruttering av fisk i sideelvene til Hjartdøla, som videre er viktig for overlevelse og rekruttering av elvemusling i Hjartdøla. Samtidig vil det bidra med større restvannføring i Hjartdøla sammen med mer naturlig variasjon i vannføringen.

Regulering av Sønderlandsvatn

Reguleringen av Sønderlandsvatn er et gjennomgående tema i høringsuttalelsene som gjelder flere fagområdet. Vi har derfor valgt å kommentere innspill som gjelder Sønderlandsvatn i et eget kapittel. Mange av høringsuttalelsene er bekymret for hvilken betydning den omsøkte reguleringen vil få på Sønderlandsvatn og de ønsker en nærmere vurdering av konsekvensene ved tiltaket. Hjartdal kommune er engstelige for at skvalpekjøring av Sønderlandsvatn vil medføre problemer for ferdsel på isen om vinteren. Fylkesmannen i Telemark ber om at konsekvensene for miljøet ved skvalpekjøring av Sønderlandsvatn om sommeren utredes nærmere. Flere av grunneierne rundt Sønderlandsvatn viser til den gjengroingsproblematikken som er kommet som følge av utbyggingen på 50 tallet og er bekymret for at ytterligere påvirkning vil øke problemet. De er også engstelige for at en senking av vannstanden i Sønderlandsvatn vil avdekke store deler av bunnen og at vannet vil bli et myrområde. De ber om at tidligere skader utbedres uavhengig av ny utbygging og ønsker at vannstanden heves. Andre hytteeiere påpeker derimot at adkomstvei og hyttetomter kan bli liggende under vann dersom Sønderlandsvatn blir regulert opp.

Tiltakshaver skriver i sine merknader til høringsuttalelsene at de mener det er uheldig å heve normalvannstanden i Sønderlandsvatn nevneverdig fordi det vil kunne medføre problemer for de

lavest liggende hyttene rundt Sønderlandsvatn og dyrka mark på nordøstsiden av vannet. De ønsker derfor at den såkalte "normalvannstanden" etter en utbygging skal ligge tilnærmet slik den gjør i dag. Omsøkte HRV ligger 23 cm over dagens "normalvannstand". Tiltakshaver påpeker at de vil søke å ligge rundt 20 cm under HRV, altså nær dagens normalvannstand, og prøve å kjøre på det til enhver tid gjeldende tilsig.

Når det gjelder gjengroingsproblematikken har tiltakshaver utarbeidet en rapport om Sønderlandsvatn skrevet av Sweco datert 29.11.2010. Rapporten konkluderer med at redusert vanntilførselen på grunn av Hjartdøla utbyggingen, samt etablering av nåværende terskel, kan ha medvirket til at takten til de naturlige gjengroingsprosessene i Sønderlandsvatn har økt noe som følge av mindre vanngjennomstrømming og mer stabil vannstand. Som avbøtende tiltak nevnes redusert tilførsel av næringsstoffer oppstrøms og økt fysisk stress på plantene som for eksempel å senke eksisterende terskel. I sine kommentarer til høringsuttalelsene hevder tiltakshaver at en ved etablering av ny dam ved Sønderlandsvatn og nytt reguleringsregime vil kunne presse vegetasjonen mer, både gjennom hyppigere vannstandsvariasjoner og ved å slippe vannstanden lengre ned i noen perioder. Dette mener de vil kunne bidra til å redusere gjengroingstakten.

NVE har forståelse for høringspartenes bekymring for Sønderlandsvatn. Vannet er lite, grunt og sterkt påvirket fra før ved at en stor del av naturlig tilsig er overført til Hjartdøla kraftverk. Sønderlandsvatn er således sårbar for større inngrep. I sine merknader til høringsuttalelsene har tiltakshaver laget en grundigere beskrivelse av tenkt manøvrering. Det søkes om en reguleringshøyde på totalt 1 meter. Dette hevdes å være innenfor naturlige vannstandsvariasjoner i Sønderlandsvatn. Normalvannstanden skal ifølge tiltakshaver bli omtrent som i dag, og det skal søkes å holde vannstanden i nærheten av normalvannstand så mye som mulig. Ved bygging av kraftverket og valg av maskiner skal det ifølge søker legges vekt på å finne løsninger som gir færrest mulig start-stopp kjøring, som gir stabile driftsforhold og som muliggjør drift på lave vannføringer. Sauland 2 skal således søkes kjørt med jevn drift tilpasset det til enhver tid gjeldende tilsig. Av reguleringshøyden på en meter skal de øverste 50 cm av magasinet kun nyttes ved lavt tilsig (når tilsiget er mindre enn kraftverkets minste slukeevne). I forkant av flommer ønsker de å kunne slippe seg ned til 65 cm under HRV for å kunne ta imot flomtoppene. De nederste 35 cm er forbeholdt minstevannføring i særlige tørre perioder for i størst mulig grad sikre vann i Skogsåa.

NVE mener at med en manøvrering som her beskrevet av utbygger vil konsekvensene for Sønderlandsvatn som følge av omsøkte regulering være akseptabel. Vi legger vekt på at reguleringen er innenfor det som antas å være naturlige variasjoner i vannstand. Ved en eventuell konsesjon kan detaljerte bestemmelser for manøvreringen av Sønderlandsvatn fastsettes i manøvreringsreglementet. Når det gjelder gjengroingsproblematikken gjelder dette først og fremst den gamle utbyggingen med overføringen til Hjartdøla kraftverk og vil således også være tema i den pågående revisjonssaken for Hjartdal-/Tuddalvassdraget som er omtalt under. I hvilken grad den omsøkte utbyggingen vil påvirke gjengroingsprosessen i Sønderlandsvatn er etter NVEs syn noe uklart, men vi mener tiltaket ikke vil medføre forverring av gjengroingen, heller tvert om. Vi viser til at nedtapping av magasin med følgende inntørking og innfrysning av vegetasjon har vært positive tiltak på uønskede plantevekster i andre vassdrag. I en eventuell konsesjon vil det være hjemmel i vilkårene til å pålegge biotopjusterende tiltak, opprensninger og lignende for å redusere eventuelle skadevirkninger.

Naturressurser

Jord- og skogbruk

De viktigste jordbruksområdene er konsentrert på nordsiden av Hjartdøla. I de andre delene av prosjektområdet er det få produktive jordbruksarealer. Skogsbruksarealene er i hovedsak konsentrert rundt Hjartdøla, men også i nedre deler av Skogsåa. Det er jordbruksarealene som i størst grad er i direkte tilknytning til vassdragene og som kan bli påvirket av vannføringsendringer. For skogbruksområdene vil påvirkningen i hovedsak være knyttet til nye installasjoner som tipper og veier.

Slik situasjonen er i dag har utbyggingen av Hjartdøla kraftverk med økt overføring av vann til Hjartdøla gitt en høyere grunnvannstand i dette området med hyppigere oversvømmelser og problemer med vassjuk jord. Spesielt gjelder dette i områder oppstrøms Hanfoss. Nedstrøms Hanfoss

er det utført flere forbygninger som gjør problemene mindre. I høringsuttalelsene er det ulik oppfatning av hvilken påvirkning en utbygging vil få for landbrukseieendommene. Noen viser til problemer med oversvømmelser og vassjuk jord, og mener en utbygging med lavere vannføring vil ha positive virkninger på deres eiendommer. Andre påpeker at de allerede i dag har problemer med tørke i tørre perioder, og frykter at en utbygging med følgende redusert vannføring og grunnvannstand vil medføre enda større tørkeproblemer. Flere av høringsuttalelsene viser til at de tar ut vann til jordbruksvanning både fra Hjartdøla og flere av bekkene og frykter at dette vil bli et problem som følge av redusert vannføring. Når det gjelder skogbruket kan veier gjøre områdene mer tilgjengelig noe som av flere blir sett på som positivt.

NVE kan ikke se at utbyggingen vil føre til noen vesentlige konsekvenser på jord- og skogbruksinteressene i influensområdet som ikke lar seg avbøte med tiltak. Vi forutsetter at eventuelle problemer med uttak til jordvanning vil kunne avbøtes, eventuelt må alternative vannkilder finnes og dekket av konsesjonæren. Erstatninger for eventuelle ulemper for landbruket vil bli fastsatt ved skjønn etter en eventuell konsesjon.

Grusforekomster

Hjartdal kommune har ifølge søknaden betydelige grusforekomster. Direktoratet for mineralforvaltning påpekte i sin første høringsuttalelse at omsøkte tipper og tilgang til kraftverket var planlagt over løsmasseavsetninger karakterisert som meget viktige. Det ble derfor gjennomført en befaringsammen med søker. På bakgrunn av befaringer og påfølgende planjusteringer, uttaler Direktoratet for mineralforvaltning at de er tilfreds med de skisserte endringene av planene.

NVE er av den oppfatning av at med omsøkte planjusteringer vil tiltaket ikke medføre nevneverdige konsekvenser for grusforekomster og temaet er ikke av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Vannforsyning, forurensning og vannkvalitet

Vannforsyning

Vannforsyningen kommer i hovedsak fra grunnvannskilder i områdene som blir berørt av utbyggingen. Det er et kommunalt vannverk i Sauland sør for Hjartdøla og det er flere private grunnvannsbrønner særlig langs øvre del av Hjartdøla og langs Skorva. I Tuddalen er det også flere private brønner, i tillegg til at det er vannuttak fra både Skogsåa og fra flere av sidebekkene. Omsøkte utbygging med følgende redusert vannføring og grunnvannstand kan tenkes å påvirke både kommunal og private vannforsyninger. Dette er også tema i mange av høringsuttalelsene. Det er i hovedsak i anleggsfasen det eventuelt forventes problemer med at trykket i grunnvannsbrønnene kan bli dårligere i en periode. Alternative vannkilder må da sikres og skal dekket av konsesjonæren. Tiltakshaver påpeker at slike tiltak blir iverksatt.

NVE forutsetter at eventuelle problemer med vannforsyning vil kunne avbøtes med tiltak, eventuelt må alternative vannkilder finnes og dekket av konsesjonæren. Temaet er ikke avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Forurensning og vannkvalitet

Det er et kommunalt renseanlegg for avløpsvann som er lokalisert nær elva i nedre del av Sauland med utløp midt i Hjartdøla. Utløpet er i dag plassert slik at det er under vann og slik at avløpsvannet raskt bringes videre ut i elvas hovedstrøm. Kvaliteten på vannet blir nøye overvåket. Flere av høringsuttalelsene frykter at redusert vannføring i Hjartdøla vil medføre dårligere reseipientforhold og dermed dårligere vannkvalitet i Hjartdøla som følge av utslipp fra renseanlegget. Fylkesmannen mener det bør vurderes å legge avløpet fra renseanlegget inn på avløpstunnelen fra kraftverket for å unngå problemer med vannkvaliteten. Fylkesmannen påpeker videre at omsøkte anlegg innebærer tunneldrifter med betydelig mengder slamholdig vann og muligheter for oljeforurensning slik at det må innhentes tillatelse til utslipp etter forurensningsloven fra Fylkesmannen.

Tiltakshaver skriver i sine merknader til høringsuttalelsene at restvannføringen i Hjartdøla bør være god nok til å dekke reseipientbehovet for Sauland renseanlegg noe som er i samsvar med gjennomførte konsekvensutredninger. De påpeker at vannkvaliteten vil bli fulgt opp den første tiden

etter at Sauland kraftverk er satt i drift og dersom det skulle vise seg at resipientkapasiteten er for dårlig er det mulig med avbøtende tiltak som for eksempel å føre avløpet fra renseanlegget inn i avløpet til Sauland kraftverk.

NVE mener at minstevannføring vil være et viktig avbøtende tiltak for å ivareta elvas kapasitet som resipient. Vi viser ellers til at det er fylkesmannen som er ansvarlig myndighet når det gjelder forurensning. I henhold til vilkårene i en eventuell konsesjon kan fylkesmannen pålegge oppfølgende undersøkelser og konkrete tiltak som i forbindelse med utbyggingen er påkrevd av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

NVE forutsetter at eventuelle problemer med forurensning i driftsfasen vil kunne avbøtes med tiltak og således ikke er av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet. Før en eventuell utbygging må det utarbeides en plan for håndtering av forurensning både i anleggsperioden og i driftsperioden.

Støy

Flere av høringsuttalelsene frykter problemer med støy og støv som følge av anleggstrafikk. Utbygger skriver i sine merknader til høringsuttalelsene at de vil legge vekt på å sikre at utbyggingen blir minst mulig til sjenanse for beboerne i nærheten av de aktuelle bygge og anleggsområdene. De påpeker at gjeldende regler for bygg- og anleggsvirksomhet, herunder retningslinjer for støy og støv, vil bli lagt til grunn for utarbeidelse av detaljplanene. NVE viser til at avbøtende tiltak for å begrense støy og støv i anleggsperioden skal inngå i detaljplanene etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging.

Samfunnsmessig nytte

Kraftproduksjon

Den viktigste samfunnsmessige nytten med en eventuell utbygging som omsøkt, vil være produksjon av ny, fornybar kraft. Sauland kraftverk vil etter omsøkte planer gi 218 GWh der over halvparten er vinterkraft. Gjennom EUs fornybardirektiv er Norge forpliktet til å nå en fornybarandel i Norge på 67,5 % innen 2020. Det er derfor nasjonalt viktig med tiltak som øker fornybarandelen av kraftforbruket i Norge. I tillegg har Norge inngått avtale med Sverige om et felles elsertifikatmarked, som innebærer at Sverige og Norge til sammen skal øke kraftproduksjonen basert på fornybare energikilder med 26,4 TWh, også dette innen 2020. For å oppfylle dette målet har NVE ansvar for å legge til rette for å få fram gode kraftprosjekter gjennom konsesjonsbehandlingen.

Sauland kraftverk er et av de største vannkraftverkene NVE har til behandling i dag. Mulig økt kraftproduksjon som følge av den omsøkte utbyggingen, er beregnet til 218 GWh, tilsvarende energiforbruket til ca. 10 900 husstander. Søker skriver at Sauland kraftverk vil produsere mer enn ti ganger så mye kraft som forbrukes i Hjartdal kommune i dag. Som et grovt sammenligningsgrunnlag kan vi nevne at et gjennomsnittlig småkraftverk produserer rundt 10 GWh i året (søknader som NVE har til behandling). Sauland kraftverk vil også gi tilgang på ny, regulerbar kraft, noe det er få kraftprosjekter i dag som gjør. Regulerbar kraft gir mulighet til å produsere strøm når det er behov for det, i motsetning til produksjonen fra rene elvekraftverk som til enhver tid er avhengig av det aktuelle tilsiget og ikke kan reguleres etter behov. Om vinteren, når behovet for å produsere strøm er størst, er tilsiget som regel lavt og det er derfor svært verdifullt og viktig å ha tilgang på tilstrekkelig regulerbar kraft.

NVE mener at Sauland kraftverk, med en årlig middelproduksjon på opptil 218 GWh og en stor andel regulerbar kraft, vil være et betydelig bidrag til å innfri Norges forpliktelser til produksjon av ny fornybar energi som følge av fornybardirektivet og elsertifikatordningen, og må således ilegges betydelig vekt i konsesjonsbehandlingen.

Kostnader

Byggekostnaden er i søknaden beregnet til 982 millioner kroner, noe som gir en utbyggingspris på 4,5 kr/kWh, basert på et kostnads- og prisnivå fra 2008. NVE har gått gjennom søkers kostnadsoverslag og produksjonsberegning. Midlere årlig tilsig er kontrollert, og søkers tall er i overensstemmelse med dette. Produksjonsberegningene er kontrollert, og søkers tall er i overensstemmelse

med disse. Vårt kostnadsoverslag stemmer også godt overens med søkers. Dersom utbyggingskostnaden indeksjusteres til prisnivå 2014, blir spesifikk utbyggingskostnad etter våre beregninger 5,6 kr/kWh. Dette tilsier et forholdsvis dyrt prosjekt. NVE har imidlertid til behandling flere søknader med så høye og høyere utbyggingskostnad. Endringer i prosjektet som for eksempel økt minstevannføring vil fordyre prosjektet ytterligere. Hvorvidt prosjektet er økonomisk interessant som følge av eventuelle endringer og vilkår ved en eventuell konsesjon vil være opp til søker å avgjøre. Usikkerheten i kostnadsoverslaget i denne fasen er stor og en endelig investeringsbeslutning tas normalt på grunnlag av gitt konsesjon og senere tilbud.

Kommunale inntekter, næringsliv og sysselsetting

I søknaden oppgis det at Sauland kraftverk vil kunne gi Hjartdal kommune årlige inntekter på ca. 5 mill. kr fra eiendomsskatt, naturressursskatt, og konsesjonsavgift. I tillegg kommer 2,2 mill. kr i inntekter av konsesjonskraft. Disse skatteinntektene vil øke kommunens driftsbudsjett med rundt 4 %. I høringsuttalelsen til Hjartdal kommune beskriver de en eventuell fordeling av konsesjonskraft som følger:

”Hjartdal kommune tek imot konsesjonskraft tilsvarende alminneleg forbruk i kommunen. Konsesjonskraft utover lokalt forbruk tilfaller i hovudsak Telemark Utviklingsfond i regi av fylkeskommunen. Dette er synleggjort i tabellen ovafor ved at tala i parentes tilfaller fylkeskommunen.

Saman med Telemark fylkeskommune og 7 andre kraftkommunar i fylket sel kommunen i dag den konsesjonskrafta Hjartdal er tildelt gjennom Konsesjonskraftstyret i Telemark. Konsesjonskraftstyret er eit samarbeid innafor kommunelovs § 27.

Ettersom Hjartdal kommune ikkje har stort nok forbruk til å disponere all konsesjonskrafta, tilfell konsesjonskrafta ved ei ny utbygging Telemark Utviklingsfond. Kommunen og lokalt næringsliv har, på lik line med andre kommunar og næringsliv i Telemark, høve til å søke tilskott frå Telemark Utviklingsfond til næringsutvikling.”

Søker opplyser at kraftverket vil gi 3-4 arbeidsplasser i Hjartdal. Ifølge Skagerak Kraft sine beregninger vil næringslivet i Telemark kunne bidra med 40 % av de norske leveransene, og mye av dette forventes å kunne komme fra Hjartdal kommune. Både på nasjonalt og regionalt nivå vil bygge – og anleggsvirksomhet være den næringen som får de største sysselsettingsvirkningene av anlegget. Søker skriver at beregningene viser en samlet sysselsettingseffekt på 1460 årsverk på nasjonalt nivå. Av dette vil rundt 520 årsverk være direkte sysselsettingsvirkninger i leverandørbedriftene til anlegget, rundt 455 årsverk i deres underleverandørbedrifter, mens resten vil være konsumvirkninger som følge av de ansattes skattebetalinger og forbruk. Beregningene viser videre en regional sysselsettingseffekt på ca. 500 årsverk, hvorav 210 vil være direkte knyttet til leverandørbedrifter til anlegget, 140 vil være knyttet til underleverandørbedrifter, og resten vil være konsumvirkninger. I driftsfasen vil kraftverket, ifølge søker, gi ca. 23 årsverk nasjonalt og 17 årsverk regionalt.

Hjartdal kommune og eierne av Sauland kraftverk AS er enige om en utbyggingsavtale som skal tre i kraft som dersom det blir gitt konsesjon. Etablering av et næringsfond inngår som en del av avtalen og partene er enige om å be om at et beløp på 11 mill. kr avsettes til næringsfond som en del av konsesjonsvilkårene. Næringsfondet er betinget av at konsesjonen blir gitt i det vesentlige med det som ble omsøkt. Blir det i konsesjonen satt vilkår som innebærer redusert kraftproduksjon og lønnsomhet i forhold til det som ble lagt til grunn i søknaden sier avtalen at næringsfondet skal nedreguleres i forhold til produksjonsbortfallet. Både kommunen og tiltakshaver ber om at næringsfondet innarbeides som et vilkår i konsesjonen for anlegget.

Samlet belastning

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut ifra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. Ifølge forarbeidene (Ot.prp. 52 (2008-2009) s. 381-382) er det effekten på naturmangfoldet som skal vurderes i prinsippet om samlet belastning, ikke det enkelte tiltaket som sådan. Dette innebærer at man må ha kunnskap også om andre tiltak og

påvirkninger på økosystemet slik at en kan identifisere den samlede belastningen. I vurderingen av samlet belastning skal det både tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep.

Det er en utfordring å avgrense økosystem når det skal gjøres en vurdering av samlede virkninger av tiltakene. Vannkraftverk berører mange avgrensede økosystemer og det vil alltid være noe usikkerhet knyttet til alle virkninger for disse. I vår vurdering av samlet belastning har vi her valgt å ta utgangspunkt i Hjartdals – og Tuddalsvassdraget som et økosystem og fokusere på virkninger for spesielt sårbare eller truede arter og naturtyper innenfor dette området. Vannkraftverk påvirker i hovedsak flora og fauna tilknyttet eller i umiddelbar nærhet av vannstrengen som berøres.

Kraftressursene i Hjartdals- og Tuddalsvassdraget utnyttes i dag i Hjartdøla-, Bjordalen- og Mydalen kraftverk som samlet har en midlere kraftproduksjon på ca. 480 GWh. Reguleringsmagasinene i systemet er Vindsjøen, Kovvatn, Skjesvatn, Breivann og Bonsvann. Samlet magasin-volum oppstrøms Hjartdøla kraftverk er 234 mill. m³. Vannet fra Vindsjøen, Kovvatn og Bonsvatn utgjør til sammen 127,0 mill. m³ og hører naturlig til Skogsåas nedbørfelt, men er nå overført til Hjartdøla kraftverk med utløp i Hjartsjø. Avløpet fra øverste del av Skorvas nedbørfelt er også overført til Hjartdøla kraftverk. Vannføringen i Hjartdøla og Skogsåa er derfor allerede sterkt preget av reguleringer og overføringer i forbindelse med Hjartdølautbyggingen der vannføringen i Hjartdøla har blitt større enn i naturlig tilstand og vannføringen i Skogsåa har blitt betydelig redusert.

Av planlagte prosjekter innenfor Hjartdals- og Tuddalsvassdraget, er det i dag seks vannkraftprosjekter liggende inne til behandling hos NVE i tillegg til omsøkte Sauland kraftverk. Dette gjelder prosjektene Hanfoss-, Skorva- og Svigsjø kraftverk som i stor grad er avhengig av om Sauland kraftverk blir realisert. En nærmere omtale av disse er gitt i kapittel om utbyggingsalternativer. Av andre prosjekter i vassdraget er Gjuvåa kraftverk ved Bjårvatnet i Tuddal, Heddevassjø kraftverk ved Bonsvatn og Svorte kraftverk i sidebakk til Hjartdøla oppstrøms Hjartsjø. Dette er alle småkraftprosjekter som per i dag har status "søknad i kø" hos NVE.

En utbygging av Sauland kraftverk vil føre til kraftig redusert vannføring i Hjartdøla og Skogsåa og således medføre ytterligere påvirkning på elver hvor vannføringen allerede er vesentlig endret i forhold til naturlig tilstand. Flere av høringsuttalelsene konstaterer at det omsøkte tiltaket vil berøre store deler av det resterende urørte nedbørfeltet i vassdraget. NVE konstaterer at en eventuell utbygging, slik det er omsøkt, vil medføre vesentlige endringer i de hydrologiske forholdene, og dermed kunne påvirke arter og naturtyper som lever i eller i tilknytning til vannstrengene. Virkningene av planlagte tiltak vil imidlertid være avhengig av hvilke utbyggingsløsninger det eventuelt gis konsesjon til, på hvilke vilkår og mulighetene for avbøtende tiltak.

Hvorvidt fremtidige tiltak vil medføre at den samlede belastningen på Hjartdals – og Tuddalsvassdraget overstiger en antatt tålegrense for økosystemet vil først kunne vurderes nærmere når ovennevnte prosjekter er utredet og vilkår og avbøtende tiltak vurdert. Kravet til kunnskapsgrunnlag vil som hovedregel være oppfylt dersom forvaltningsmyndigheten tar i bruk kunnskap som allerede finnes og som er tilgjengelig. Når det er tvil om virkningene tiltaket har for naturmangfoldet, dvs. at det ikke er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, skal føre-var-prinsippet i naturmangfoldlovens § 9 tillegges stor vekt i vurderingen.

Etter vår vurdering er den samlede belastningen av dagens tiltak på Hjartdals- og Tuddalsvassdraget som økosystem så stor at dette inngår som et vesentlig moment i vår vurdering av om det omsøkte tiltaket bør få tillatelse. Dette gjelder særlig Skogsåa som allerede har sterkt redusert vannføring fra før. Når det gjelder spesielt sårbare eller truede arter er det primært elvemuslingen i Hjartdøla og det økosystemet den er en del av som er av vesentlig betydning i denne saken. Elvemusling har fått status som prioritert art og har dermed en spesiell beskyttelse ifølge norsk lov. En viktig del av vår vurdering er i hvilken grad forvaltningsmålene i naturmangfoldlovens §§ 4 og 5 kan nås eller opprettholdes.

Vi legger med dette til grunn at kravene til vurdering av samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10 er oppfylt. Vi viser videre til omtale av naturmangfoldloven under avsnittet "Forholdet til annet lovverk".

Vilkårsrevisjoner

Ved brev av 31.08.2012 vedtok NVE at det skal gjennomføres en revisjon av konsesjonsvilkårene for regulering av Hjartdal-/Tuddalvassdraget. Revisjonssaken gjelder vilkårene for følgende konsesjoner:

- Kgl.res. av 12.12.1952: Regulering av Bonsvatn, Vindsjøen, Kovvatn, Skjesvatn, Breivatn og Mykkelstuvatn
- Kgl.res. av 29.7.1955: Overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi til driftstunnelen
- Kgl.res. av 31.5.1957: Overføring av Heiåi i Åmotsdal til Skjesvatn i Hjartdalvassdraget

Revisjonssaken omfatter altså også de områdene som blir berørt av omsøkte Sauland kraftverk. Advokatfirmaet Lund & Co og Arnfinn Hafsteen, begge på vegne av grunneiere langs Sønderlandsvatn, mener behandlingen av søknaden for Sauland kraftverk må samordnes med vilkårsrevisjonen for Hjartdal-/Tuddalvassdraget. Da vil NVE kunne pålegge konsesjonssøker å avbøte skader som følge av tidligere reguleringer i vassdraget samtidig som det må oppstilles nye vilkår for å bedre miljøkvaliteten i Sønderlandsvatn. De mener blant annet at det må pålegges minstevannføring i Kova som er tilløpselv til Sønderlandsvatn for å øke vanngjennomstrømming i Sønderlandsvatn. De ønsker også en rekke tiltak for å stoppe gjengroingsproblematikken i Sønderlandsvatn. De mener at disse problemene er svært relevante å vurdere i forbindelse med Sauland kraftverk. Av andre krav som har kommet inn i selve revisjonssaken og som vil kunne berøre Saulandutbyggingen er krav om restriksjoner sommerstid i magasinene som i dag nyttes i Hjartdøla kraftverk. Eventuelle restriksjoner vil normalt ikke medføre tapt produksjon, men vil redusere fleksibiliteten i kraftproduksjonen.

Tiltakshaver hevder i sine merknader til høringsuttalelsene at bygging av Sauland kraftverk ikke vil kunne legge føringer for hvilke problemstillinger en eventuell revisjon kan omhandle og vise versa. De påpeker at det vil være ulike konsesjonærer for hhv. Sauland kraftverk og de eldre reguleringsanleggene i Hjartdal-/Tuddalvassdraget inkludert Hjartdøla kraftverk. De mener derfor at det ikke vil være adgang til å fastsette vilkår i konsesjonen for Sauland kraftverk som påvirker driften av Hjartdøla kraftverk, og således at det ikke vil være adgang i revisjonssaken til å sette vilkår som påvirker drift av Sauland kraftverk.

NVE er ikke enig i tiltakshaver syn på prosessene og mener at dersom det blir gitt konsesjon til Sauland kraftverk kan tiltak som vurderes pålagt gjennom vilkårsrevisjonen ses i sammenheng med de fordeler tiltakshaver og samfunnet vil kunne få ved utbygging av Sauland kraftverk. For eksempel kan tapt produksjon i Hjartdøla kraftverk som følge av eventuelt pålegg om slipp av minstevannføring i Kova (som ønsket av grunneierne ved Sønderlandsvatn) komme til nytte igjen ved bygging av Sauland kraftverk. Vannet vil da komme tilbake igjen til Sønderlandsvatn og kunne nyttes ved en eventuell ny utbygging. Eventuelt kan det samme vannet nyttes for å sikre minstevannføringen i Skogsåa i tørre perioder. Dette er imidlertid tiltak som må vurderes i den aktuelle revisjonssaken og ikke i konsesjonen for Sauland kraftverk.

Dersom det blir gitt konsesjon for et Sauland kraftverk vil det bli fastsatt standard vilkår, deriblant naturforvaltningsvilkår. Også i en revisjonssak vil nye standardvilkår bli innført. Dette vil gi hjemmel til å pålegge tiltak for å rette opp eventuelle "gamle synder" som følge av Hjartdøla-utbyggingen, og for å avbøte eventuelle ulemper som følge av nye reguleringer (Sauland kraftverk). Eventuelle kostnader må da fordeles mellom de to konsesjonærene.

Revisjonsdokumentet for Hjartdal-/Tuddalvassdraget er under utarbeidelse og er foreløpig ikke sendt ut på høring. NVE er enig med grunneierne i at det kunne vært en fordel å se disse sakene under ett. Vi mener likevel ikke at det er avgjørende for en god prosess. Siden søknaden om Sauland kraftverk har kommet så langt i prosessen ser vi det ikke som hensiktsmessig å avvente konsesjonssøknaden for å samkjøre med revisjonssaken. Vi mener at disse to sakene fint kan kjøres på ulike tidspunkt, men likevel kunne ses i sammenheng. NVE legger også vekt på at revisjonen av Hjartdal-/Tuddalvassdraget berører et mye større område og omfatter helt andre problemstillinger enn omsøkte Sauland kraftverk som ligger nederst i det berørte vassdraget.

NVE anbefaler at en eventuell konsesjon til Sauland kraftverk får vilkår om revisjonsadgang som sammenfaller med de eldre utbyggingene i vassdraget slik at en også ved senere anledning har mulighet til å se hele vassdraget under ett. En eventuell utbygging av Sauland kraftverk må også ta høyde

for eventuelle restriksjoner eller endringer knyttet til reguleringene ovenfor som følge av en vilkårsrevisjon av Hjartdal-/Tuddalvassdraget.

NVEs oppsummering og anbefaling

NVEs vurdering av alternativer

En rekke utbyggingsalternativer er beskrevet i søknaden og disse er oppsummert tidligere under "NVEs oppsummering av saken". Ifølge søker er det ikke ønskelig å velge noen annen løsning enn hovedalternativet ut fra produksjonsmessige og økonomiske konsekvenser.

Nedenfor følger en tabell med noen av de aktuelle utbyggingsløsningene og hva dette vil bety for produksjon og kostnader (grovt beregnet). Kostnadene er oppjustert (indeksjustert) til 2014 nivå og avviker således fra kostnadene oppgitt i søknaden.

	Produksjon GWh/år	Kostnad (mill. kr)	Spesifikk kostnad (kr/kWh)
Omsøkt prosjekt	218	1140	5,6
Kun Sauland 1 (Hjartdøla med bekkeinntak)	105,5	612	6,21
Kun Sauland 2 (Skogsåa med bekkeinntak)	117	781	7,13
"Stutt Sauland". Som omsøkt, men utløp ved Hanfossen (bevarer Omnesfossen).	157,1	923	6,3
Som omsøkt uten inntak av Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa.	196	1082	6,0
Som omsøkt, men utløp ved Hanfossen, uten inntak av Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa.	135	870	6,9
Hanfoss III/Hanfoss kraftverk (Sauland Bygdekraft). En utbygging av Hjartdøla fra Hjartsjø til Åmot. Med inntak av Svigsåa og Geita	68,5	475	7,5

En utbygging av bare Hjartdøla med tilhørende bekker (Sauland 1) vil gi en midlere årsproduksjon på 105,5 GWh til en spesifikk utbyggingskostnad på 6,21 kr/KWh (kostnadsnivå 2014). En utbygging av bare Skogsåa med tilhørende bekker (Sauland 2) vil gi en midlere årsproduksjon på 117 GWh til en kostnad på 7,13 kr/kWh. Dette viser at utbygging av kun en av grenene gir dårligere økonomi enn en utbygging av både Hjartdøla og Skogsåa.

Sløyfing av ett eller flere av bekkeinntakene i Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa har vært tema både i høringen, og under NVEs vurdering av konsekvensene, for å redusere de negative konsekvensene ved utbyggingen. Dette gir en liten, men negativ endring i totalresultatet (kr/kWh). Det er i hovedsak Skorva som er utslagsgivende som etter NVEs grove anslag gir en produksjon på 13 GWh i hovedsak i Sauland 2. Totalt vil utelatelse av de tre bekkene redusere prosjektet med 22 GWh.

Flere av høringsinstansene ønsker at kraftverksutløpet flyttes oppstrøms Omnesfossen. En utbygging der kraftverksutløpet plasseres ved foten av Hanfossen (Stutt-Sauland) vil redusere prosjektet fra 218 GWh til 157 GWh, med en prisøkning fra 5,6 kr/kWh til 6,3 kr/kWh (kostnadsnivå 2014). Dersom vi i tillegg tar bort bekkeinntakene i Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa vil dette redusere produksjonen til rundt 135 GWh og øke prisen til 6,9 kr/kWh. I tillegg vil nødvendige avbøtende tiltak som økt minstevannføring påvirke produksjon og kostnader ytterligere. En slik løsning vil også føre til at avløpet fra både Hjartdølagrenen (Sauland 1) og Skogsåagrenen (Sauland 2) blir sluppet ut i Hjartdøla oppstrøms samløpet noe som medfører økt vannføring på strekningen Hanfoss-Åmot som er preget av tidvise flommer og høy grunnvannstand i dag. Dette er ikke tilstrekkelig utredet. Det er heller ikke sett på alternative utslippssteder.

Flere av høringsinstansene som har gått imot omsøkte prosjekt sier at de ikke er negative til å se på alternativer som er langt mindre omfattende. Et slikt alternativ kan være en utbygging som kun omfatter Hjartdøla fra Hjartsjø til oppstrøms Omnesfossen. Dette tilsvarer alternativene Hanfoss II (utløp ved foten av Hanfoss) og Hanfoss III (utløp ved Åmot) i konsesjonssøknaden. Disse inkluderer imidlertid også inntak av bekkene Svigsåa og Geita og er etter NVEs beregninger antatt å gi en midlere årsproduksjon på i underkant av 70 GWh. Hanfoss III er nesten identisk med søknaden fra

Sauland Bygdekraft (nå Fjellkraft) om Hanfoss kraftverk. Tiltakshaver har vurdert kostnadene med alternativ Hanfoss II og III til å være for høye til å kunne realiseres.

I tillegg til ulike utbyggingsløsninger er det av flere høringsparter krav om å øke minstevannføringen spesielt i Hjartdøla, noe NVE også ser på som av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet. Dette vil redusere produksjonen i prosjektet ytterligere, samtidig som de spesifikke kostnadene vil øke. Den optimale størrelsen på en eventuell minstevannføring må imidlertid vurderes nærmere.

NVE mener at dersom en skal gå for en utbygging av vannressursene i det omsøkte området bør en velge det alternativet som gir best ressursutnyttelse og mest fornybar energi, innenfor det som kan være miljømessig akseptabelt.

NVEs oppsummering

NVE har gjort en vurdering av fordeler og ulemper ved omsøkte Sauland kraftverk for de ulike fagtemaene. Vi legger i vår samlede vurdering særlig vekt på at bygging av Sauland kraftverk vil kunne gi et betydelig bidrag til å innfri Norges forpliktelser til produksjon av ny fornybar energi som følge av fornybardirektivet og elsertifikatordningen. På den annen side vil Sauland kraftverk, slik det er omsøkt, kunne medføre negative konsekvenser for fylkets største bestand av elvemusling i Hjartdøla, endre viktige landskapselement som Omnesfossen, medføre negative konsekvenser for padleinteresser i Skogsåa, og få konsekvenser for en rekke rødlistede arter og særlig fuktighetskrevende arter i bekkekløfter.

Konfliktnivået i saken er høyt og det er ingen deler av vassdraget som etter NVEs syn utmerker seg som problemfritt. Sønderlandsvatn og Skogsåa er sterkt påvirket av vannkraftutbygging fra før med redusert tilsig og vannføring. Sønderlandsvatn er grunt og preget av gjengroing. Grunneiere og hytteeiere rundt vannet er meget skeptiske til ytterligere inngrep. NVE mener imidlertid at omsøkte reguleringen på en meter vil være akseptabel med visse vilkår og legger vekt på at reguleringen antas å ligge innenfor naturlige vannstandsvariasjoner. En utbygging av Skogsåa vil få negative konsekvenser for friluftsliv med hovedvekt på padlerinteresser, for landskap med særlig vekt på flere hytter i nærområdet, og for fuktighetskrevende naturtyper med flere rødlistede arter. Tilstrekkelig minstevannføring vil være viktig avbøtende tiltak. Eventuelle pålegg om større minstevannføring i Skogsåa vil kunne gå utover vannstanden i Sønderlandsvatn. NVE mener at dersom bekken Grovaråa tas ut av prosjektet vil dette sørge for en større naturlig vannføring i Skogsåa samtidig som Grovaråa som landskapselement og drikkevannsforsyning for hytter i nærheten ivaretas. Dette, sammen med det forholdsvis store flomoverløpet som går i Skogsåa, vil etter NVEs syn avbøte forholdene for landskap og flora betraktelig. Når det gjelder padleinteressene i Skogsåa vil disse utvilsomt få vanskeligere forhold etter en utbygging og disse interessene lar seg vanskelig avbøte med tiltak uten at det går kraftig utover lønnsomheten i prosjektet. Krav om slipp av vann et par dager i året i forbindelse med arrangementer mener vi likevel bør vurderes.

Når det gjelder Hjartdøla er det konsekvenser for elvemusling som bør tillegges størst vekt. Vi mener at ved å pålegge en minstevannføring som er av en slik størrelse at den garanterer for tilstrekkelig vanndekket areal, samtidig som det sikres opprettholdelse av små flommer som hindrer tilslamming, vil konsekvenser for elvemusling kunne avbøtes. Dette er også et viktig avbøtende tiltak for fuktighetskrevende og flomavhengige naturtyper i Hjartdøla.

Skorva og Vesleåa/Kjempa er registrert med flere viktige naturtyper som blant annet bekkekløfter der det er funnet en rekke rødlistede arter. Særlig i Skorva vil en bekkekløft av nasjonal til regional verdi bli direkte berørt. Bekkene omtales også som viktige gytebekker for ørreten i Hjartdøla som igjen er viktig for rekruttering av elvemusling. NVE mener en utbygging uten inntak av Skorva og Vesleåa/Kjempa vil redusere konfliktnivået i prosjektet betraktelig. I tillegg til å ivareta viktige naturtyper og gyteområder, vil disse to bekkene kunne bidra med større restvannføring i Hjartdøla og samtidig gi mer naturlige variasjoner i vannføringen. Vesleåa/Kjempa har utløp i Hjartdøla i øvre del av leveområdene til elvemusling, og vil således være et positivt bidrag til livsbetingelsene for arten i tillegg til minstevannføringen.

Når det gjelder Omnesfossen er det etter NVEs syn vanskelig å finne avbøtende tiltak som i tilstrekkelig grad vil ivareta fossen som landskapselement. Flere av høringsinstansene ønsker at kraftverksutløpet flyttes oppstrøms fossen. Dette vil medføre en betydelig reduksjon i kraftproduksjon.

Dersom vi i tillegg tar bort bekkeinntakene i Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa samt øker minstevannføringen, som beskrevet over, vil dette redusere produksjonen og økte kostnadene vesentlig.

En utbygging av Sauland kraftverk med utløp nedstrøms Omnesfossen som omsøkt vil etter NVEs syn redusere landskapsverdien og det visuelle uttrykket i fossen. NVE mener imidlertid at en god minstevannføring, sammen med økt bidrag fra restfeltet som følge av at Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa tas ut av prosjektet, vil kunne gi noe liv og bevegelse i elva og fossen. NVE mener at en slik løsning er akseptabel sett i lys av at Sauland kraftverk vil være et betydelig bidrag til å innfri Norges forpliktelser til produksjon av ny fornybar energi. Dette mener vi må vektlegges i konsesjonsbehandlingen og ved valg av anbefalt utbyggingsløsning.

NVEs konklusjon

Vannressursloven

I vår vurdering av om konsesjon skal gis etter vannressursloven, må fordeler og ulemper ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Etter vannressursloven § 19 skal elvekraftverk med produksjon over 40 GWh konsesjonsvurderes etter vassdragsreguleringsloven § 8. I tillegg til den vanlige fordels- og ulempevurderingen for allmenne eller private interesser, skal det tas hensyn til skade- og nyttevirkninger av samfunnsmessig betydning.

NVE har vurdert fordeler og ulemper ved bygging av omsøkte Sauland kraftverk. NVE mener at ved å ta ut bekkeinntakene i Skorva og Vesleåa/Kjempa vil den biologiske produksjonen i disse elvene opprettholdes, rødlistede arter i bekkekløfter og gyteområder for ørret ivaretas, samtidig som avløpet fra disse to elvene vil bidra til økt og mer variert vannføring i Hjartdøla, noe som igjen vil være positivt for fisk og elvemusling. Samtidig bør bekkeinntaket i Grovaråa tas ut av prosjektet for å sikre tilstrekkelig vannføring i Skogsåa av hensyn til landskap, friluftsjakter og fuktighetskrevede arter. Sløyfing av bekkeinntakene vil også bidra til større restvannføring og mer naturlige vannføringsvariasjoner i Omnesfossen og i større grad bidra til å opprettholde noe av fossens verdi som landskapselement. Det bør i tillegg fastsettes en minstevannføring i Hjartdøla som er betydelig høyere enn omsøkt av hensyn til ovennevnte interesser med vekt på elvemusling. En utbygging av Sauland kraftverk med avbøtende tiltak og minstevannføring som foreslått av NVE vil etter våre beregninger gi en årlig middelproduksjon på om lag 183 GWh til en utbyggingskostnad over 6 kr/kWh.

NVE mener foreslåtte utbyggingsløsning, med nødvendige avbøtende tiltak, er det alternativet som gir størst ressursutnyttelse av omsøkte vassdrag samtidig som miljøpåvirkningene vurderes som akseptable. NVE har i sin samlede vurdering lagt særlig vekt på at Sauland kraftverk vil gi et betydelig bidrag i produksjon av ny fornybar energi og Norges forpliktelser som følge av fornybardirektivet og elsertifikatordningen. Vi mener derfor at kraftproduksjonen oppveier de negative konsekvensene tiltaket vil kunne medføre.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene, mener NVE at fordelene og nytten ved bygging av Sauland kraftverk er større enn ulempene for allmenne og private interesser, herunder virkninger av samfunnsmessig betydning. Vi mener dermed at § 8 i vassdragsreguleringsloven, jf. vannressursloven § 19, er oppfylt. NVE anbefaler at Sauland kraftverk AS får tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging og drift av Sauland kraftverk som omsøkt, men uten inntak av Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa. Vi anbefaler at tillatelsen gis på de vilkår som følger vedlagt.

Industrikonsesjonsloven

En eventuell utbygging av Sauland kraftverk utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven siden fallrettighetene som skal erverves vil innvinne over 4000 naturhestekrefter.

Det er i søknaden oppgitt et foreløpig kraftgrunnlag på hhv. 19203 nat.hk. i Sauland 1 og 3933 nat.hk. i Sauland 2.

Sauland kraftverk AS eies av Skagerak Kraft AS med 67 %, Notodden Energi AS 13,2 %, Hjartdal kommune med 14,4 % og flere private grunneiere. Ettersom minst 2/3 av driftsselskapet vil være offentlig eide kan Sauland kraftverk AS tildeles konsesjon etter industrikonsesjonsloven. Etter industrikonsesjonsloven §§ 6 og 9 har stat og deretter fylkeskommune forkjøpsrett til fallrettigheter ved førstegangs konsesjonsbehandling. Verken stat eller fylkeskommune ønsker å gjøre forkjøpsretten gjeldene.

NVE anbefaler at det gis konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 1 for erverv av fallrettigheter for bygging av Sauland kraftverk.

Oreigningsloven

Sauland kraftverk AS har også søkt om tillatelse etter oreigningsloven til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter dersom det ikke lykkes dem å inngå minnelige avtaler. Søknaden gjelder også tillatelse til å ta i bruk areal og rettigheter før skjønn er avholdt (forhåndstiltredelse). Oversikt over berørte rettighetshavere finnes i vedlegg til innstillingen.

Sauland kraftverk, med en årsproduksjon over 40 GWh, vil bli behandlet etter vassdragsreguleringsloven § 16 pkt. 1-3, jf. vannressursloven § 19. Hjemmelen i vassdragsreguleringsloven gir rett til ekspropriasjon av de rettigheter som er nødvendig for å gjennomføre tiltaket knyttet til arealer for Sauland kraftverk. Hjemmelen gjelder ikke ekspropriasjon av fallrettigheter.

Dersom det skal gis samtykke til ekspropriasjon av fallrettigheter må tiltaket utvilsomt være til større gagn enn til skade for samfunnet, jf. oreigningsloven § 2. Før det gis samtykke til ekspropriasjon skal det være forsøkt oppnådd minnelige avtaler med den eller dem det skal eksproprieres rettigheter fra, jf. oreigningsloven § 12.

Det er ifølge søker ca. 80 falleiere på de ulike elvestrekningene og søker har informert NVE om at det er inngått minnelige avtaler med 13 private rettighetshavere. Sauland kraft AS med samarbeidspartnere disponerer da en stor andel av fallrettighetene og til sammen om lag 77,2 % av fallgrunnlaget for utbyggingen. Etter det NVE er kjent med jobbes det med å få på plass avtaler om resterende fallrettigheter, men det er usikkert om det er mulig å oppnå avtaler med alle.

Tillatelse til ekspropriasjon av fallet følger ikke av vannressursloven § 19 og Sauland kraft AS søker derfor om ekspropriasjon etter oreigningsloven til resterende fallrettigheter dersom minnelige avtaler ikke oppnås. NVE oppfatter at tiltakshaver har gjort forsøk på å få til minnelige avtaler med de aktuelle grunn- og fallrettseiere. NVE oppfatter videre at samtykke til ekspropriasjon er nødvendig for gjennomføring av det planlagte tiltaket dersom minnelige avtaler ikke oppnås.

Det konkurrerende prosjektet Hanfoss kraftverk ønsker å utnytte det samme fallet i Hjartdøla som Sauland kraftverk. Et samtykke til ekspropriasjon vil således gripe direkte inn i eiendomsretten og gjøre at Hanfoss kraftverk ikke kan realiseres. Hanfoss kraftverk vil etter omsøkte planer gi en midlere produksjon på rundt 70 GWh årlig. NVE har tidligere orientert om at behandlingen av Hanfoss kraftverk vil bli stilt i bero fra NVEs side inntil søknaden om Sauland kraftverk er sluttbehandlet. NVE har vurdert at fordelene med Sauland kraftverk vil være større enn ulempene, og har gitt anbefaling om konsesjon for bygging av kraftverket etter vannressursloven. Ved vår vurdering etter vassdragslovgivningen er det også tatt hensyn til skade- og nyttevirksomheter av samfunnsmessig betydning. Sauland kraftverket er beregnet å gi rundt 183 GWh fornybar energi pr. år. Etter NVEs syn er den samfunnsmessige nytten av Sauland kraftverk stor (større enn for Hanfoss kraftverk), noe som skal vektlegges ved vurdering av om tillatelse etter oreigningsloven skal gis.

NVE konkluderer på dette grunnlag med at tiltaket vil være til mer gagn enn til skade for samfunnet, slik at vilkåret i oreigningsloven må anses som oppfylt, og vi anbefaler at det gis samtykke til ekspropriasjon dersom minnelige avtaler ikke oppnås.

Etter oreigningslovens § 25 kan det gis tillatelse til forhåndstiltredelse før det foreligger rettskraftig skjønn. Når skjønn ikke er krevd, kan samtykke til en slik forhåndstiltredelse bare gis i særlige tilfeller. Det avgjørende i denne sammenheng er om det vil føre til en urimelig forsinkelse for eksproprianten å vente til skjønnskravet er fremsatt. NVE kan ikke se at det her foreligger tilstrekkelige grunner som tilsier at det kan gis tillatelse til forhåndstiltredelse før skjønn er krevd. Vi vil derfor ikke tilrå at det gis samtykke til forhåndstiltredelse, men mener at spørsmålet kan tas opp igjen når det eventuelt blir begjært skjønn. NVE forutsetter at en søker å få til en løsning ved forhandlinger om minnelig ordning (jf. Oreigningslovens § 12). NVE gjør oppmerksom på at et eventuelt skjønn må begjæres innen ett år, ellers faller ekspropriasjonstillatelsen bort, jf. Oreigningsloven § 16.

NVE anbefaler at det gis tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter etter oreigningsloven dersom minnelige avtaler ikke blir inngått. Vi anbefaler at eksproprianten ikke gis tillatelse til forhåndstiltredelse.

Energiloven

I NVEs helhetsvurdering inngår også konsekvensene av elektriske anlegg som er nødvendig for å gjennomføre bygging av Sauland kraftverk. Vurderingen av dette er gitt i vedlagte notat KN-notat 37/13. Etter vår vurdering medfører ikke de elektriske anleggene ulemper eller skader av et slikt omfang at det har avgjørende betydning for om det omsøkte tiltaket kan tillates eller ikke.

Forholdet til annet lovverk

Plan- og bygningsloven

Saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven er gitt fritak fra byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven jf. Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen. Lovens formål er å ta vare på naturens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser gjennom bærekraftig bruk og vern. Formålet med loven skal også gi grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, samisk kultur, helse og trivsel, både nå og i framtiden. Loven fastsetter alminnelige bestemmelser for bærekraftig bruk, og skal samordne forvaltningen gjennom felles mål og prinsipper. Loven fastsetter forvaltningsmål for arter, naturtyper og økosystemer, og lovfester en rekke miljørettslige prinsipper, blant annet føre-var-prinsippet og prinsippet om økosystemforvaltning og samlet belastning. Naturmangfoldloven legger føringer for myndigheter der det gis tillatelse til anlegg som vil kunne få betydning for naturmangfoldet. I vår vurdering av søknaden om bygging av Sauland kraftverk legger vi til grunn bestemmelsene i §§ 8 - 12. Det omsøkte tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til den samfunnsmessige gevinsten og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies (jf. naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8-12). Vi viser til våre vurderinger av konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn, der dette inngår.

Vår vurdering av tiltaket opp mot de aktuelle paragrafene i naturmangfoldloven:

Kunnskapsgrunnlaget, § 8

Det følger av § 8 første ledd i naturmangfoldloven at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Naturmangfoldloven § 8 er en konkretisering av og et supplement til forvaltningslovens alminnelige krav om at en sak skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. I forbindelse med søknaden om bygging av Sauland kraftverk er det gjennomført en konsekvensutredning i henhold til plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger. Det foreligger egne fagutredninger på naturmiljø der kartlegging av utvalgte naturtyper og prioriterte arter innenfor influensområdet inngår. NVEs har tidligere vurdert kunnskapsgrunnlaget i forbindelse med NVEs godkjenning av KU og vi viser til dette kapittelet. NVE mener at de utredningene som er gjennomført sammen med eksisterende kunnskap og uttalelser i saken oppfyller kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8.

Føre-var-prinsippet, § 9

Bestemmelsen skal sees i sammenheng med vurderingen av kunnskapsgrunnlaget, som er omtalt ovenfor. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse er det en forutsetning at det foreligger en reell risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, men det er ikke et krav om sannsynlighetsovervekt for at en skade vil oppstå. NVE mener føre-var-prinsippet kommer til anvendelse i denne saken, spesielt med tanket på eventuelle konsekvenser for elvemusling i Hjartdøla. Dette er forhold det må tas høyde for med avbøtende tiltak og størrelsen på minstevannføringen som fastsettes.

Økosystemtilnærming og samlet belastning, § 10

I vurderingen av samlet belastning skal det både tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep som kan påvirke økosystemet. Samlet belastning på økosystemet knyttet til Sauland kraftverk og andre nærliggende, omsøkte kraftverk og energiltak er redegjort for tidligere under NVEs vurdering av konsekvenser og avsnittet om "Samlet belastning". NVE har vurdert den samlede belastningen av dagens tiltak på Hjørdals- og Tuddalsvassdraget som økosystem med særlig vekt på Skogsåa som allerede har sterkt redusert vannføring, sidebekker med viktige naturtyper og rødlistearter, samt elvemuslingen i Hjørdøla. I vår anbefaling om utbyggingsløsninger og avbøtende tiltak har vi derfor lagt vekt på å redusere den samlede belastningen på disse temaene. De samlede konsekvensene for den utbyggingsløsningen av Sauland kraftverk som vi her har foreslått utgjør etter NVEs vurdering en akseptabel belastning på ovennevnte temaer og på Hjørdals- og Tuddalsvassdraget som økosystem.

Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, §§ 11 og 12

Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

Forurensningsloven

Sauland kraftverk AS har søkt om nødvendige utslippstillatelser etter forurensningsloven for bygging og drift av Sauland kraftverk. I forbindelse med behandlingen av konsesjonssøknaden blir det vurdert om det kan gis tillatelse for driftsperioden. Det kommunale renseanlegget har avløp i Hjørdøla på utbyggingsstrekningen. Vannkvaliteten bør derfor følges opp i den første tiden etter at Sauland kraftverk er satt i drift og eventuelle avbøtende tiltak iverksette hvis nødvendig. Ut fra de foreliggende opplysninger i saken, mener NVE det er lite sannsynlig at driftsfasen vil kunne medføre betydelige forurensninger som ikke vil kunne avbøtes med tiltak.

Ved en eventuell utbygging må fylkesmannen kontaktes angående utslippstillatelse for anleggsperioden. Det må framlegges en plan for håndtering av forurensning i anleggsperioden. Dette gjelder særlig tilslammet vann fra tunneldriving, anleggsdrift med maskiner og bruk av kjemikalier.

Vannforskriften

Både fylkesmannen i Telemark og Miljødirektoratet viser til arbeidet med Vannforskriften og det forestående arbeidet med tiltaksplaner i alle vassdrag. Sauland kraftverk ligger innenfor vannregionen Vest-Viken i vannområdet midtre Telemark. I Vann-nett er Sønderlandsvatn og Skogsåa gitt tilstandsvurdering moderat, Hjørtjønn gitt tilstandsvurdering god, Hjørdøla og Heddøla gitt tilstandsvurdering moderat, Veslåa/Kjempa har tilstand god og Skorva er gitt svært god tilstand. Hjørtjønn, Sønderlandsvatn og Skogåa er alle kandidater til sterkt modifiserte vannforekomster. "Vesentlige vannforvaltningsspørsmål" for Midtre Telemark vannområde (juni 2012) var på høring i 2012 og ifølge denne skal forvaltningsplanen med tiltaksprogram på høring i 2014.

Fylkesmannen i Telemark ber om at miljøbasert vannføring utredes for å ivareta kravene i vannforskriften og at dette eventuelt tas inn i vilkårene. Fylkesmannen ber om at det stilles krav til undersøkelser og klassifisering av de berørte vannforekomstene i henhold til vannforskriften og at resultatene registreres i vannmiljødatabasen. NVE vil her gjøre oppmerksom på at det er fylkesmannen som regional miljøvernmyndighet som har hovedansvar for det miljøfaglige beslutningsgrunnlaget i forbindelse med gjennomføringen av vannforskriften. Etter NVEs mening er søkers ansvar begrenset til å kartlegge hvilke konsekvenser av det omsøkte tiltaket, ut i fra kravene i utredningsprogrammet, ikke å gjennomføre generell kartlegging av berørte vannforekomster i henhold til vannforskriften.

NVE har i vurderingen av om konsesjon bør gis etter vannressursloven § 8 foretatt en vurdering av kravene i vannforskriften (FOR 2006-12-15 nr. 1446) § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep.

NVE har vurdert praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved tiltaket.

NVE foreslår konsesjonsvilkår som vi mener er egnet for å avbøte en negativ utvikling i vannforekomstene. Forslaget til vilkårene omfatter blant annet slipp av minstevannføringer for langt på vei å opprettholde de biologiske funksjonene i elvene og sikre en fortsatt god rekruttering av elvemusling i Hjartdøla. Det er ellers vilkår om blant annet detaljplaner, forurensning og naturforvaltning der det er hjemmel for kunne pålegge ulike tiltak. NVE vurderer samlet at samfunnsnyttene ved tiltaket er større enn skadene og ulempene utbyggingen kan medføre. Videre vurderer vi at hensikten med inngrepet, i form av ny, fornybar energiproduksjon ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Både teknisk gjennomførbarhet og kostnader er vurdert.

Merknader til de foreslåtte konsesjonsvilkårene

NVE foreslår å gi ett vilkårssett etter vannressursloven for bygging og drift av Sauland kraftverk og ett vilkårssett etter industrikonsesjonsloven for erverv av fallrettigheter på utbyggingsstrekningen. Forslagene til konsesjonsvilkår er basert på standard konsesjonsvilkår. Noen av vilkårene er sammenfallende og merknadene gjelder da begge vilkårssettene. NVE har ikke funnet grunn til å kommentere poster i vilkårene der det foreslås brukt standard vilkår uendret og der det ikke har kommet innspill i høringsuttalelsene. For øvrige poster har vi følgende kommentarer:

Merknader til foreslåtte vilkår etter industrikonsesjonsloven

Post 1. Konsesjonstid og revisjon

Sauland kraftverk AS tilfredsstiller kravet om at 2/3 av driftsselskapet må være offentlig eid og kan gis konsesjon etter industrikonsesjonsloven på ubegrenset tid. Dersom det skulle være behov for endringer i vilkårene i forbindelse med eventuell revisjon av vilkårene for reguleringskonsesjonene i Hjartdal-/Tuddalvassdraget anbefaler vi at disse revisjonstidspunktene sammenfaller. Tidspunktet for mulig revisjon av vilkårene følger ellers lovens krav på 30 år etter eventuell tildeling av konsesjon.

Ved bygging av Sauland kraftverk må det tas høyde for eventuelle restriksjoner eller endringer i eksisterende konsesjoner som følge av den pågående vilkårsrevisjon i Hjartdal-/Tuddalvassdraget.

Post 2. Konsesjonsavgifter og næringsfond

Sauland kraftverk vil bli et nytt kraftverk innenfor kraftutbyggingsområder i Hjartdal-/Tuddalvassdraget og ervervskonsesjon vil være utløsende for konsesjonsavgiften. NVE foreslår å legge til grunn konsesjonsavgiftssatsen som er vanlig ved nye kraftverk. Disse satsene er i dag kr 8 og kr 24 pr. nat.hk. til henholdsvis stat og kommune.

NVE legger til grunn at det blir gjort en endelig beregning av innvunnet naturhestekrefter når kraftverket blir satt i drift. Konsesjonsavgiftene blir beregnet fra konsesjonstidspunktet.

Hjartdal kommune og eierne av Sauland kraftverk AS (Tinfos AS, Notodden Energi AS og Skagerak Kraft AS) er enige om en utbyggingsavtale som skal tre i kraft som dersom det blir gitt konsesjon. Etablering av et næringsfond inngår som en del av avtalen og partene er enige om å be om at et beløp på 11 mill. kr avsettes til næringsfond som en del av konsesjonsbehandlingen. Næringsfondet er betinget av at konsesjonen blir gitt i det vesentlige med det som ble omsøkt. Blir det i konsesjonen satt vilkår som innebærer redusert kraftproduksjon og lønnsomhet i forhold til det som ble lagt til grunn i søknaden sier avtalen at næringsfondet skal nedreguleres i forhold til produksjonsbortfallet. Både kommunen og tiltakshaver ber om at næringsfondet innarbeides som et vilkår i konsesjonen for anlegget. NVE mener dette virker rimelig og har lagt avtalen til grunn for størrelsen på næringsfond. Da våre forslag til endringer og vilkår i Sauland kraftverk har redusert prosjektet en god del i forhold til det som var omsøkt, anbefaler vi et næringsfond på 9 mill. kr.

Merknader til foreslåtte vilkår etter vannressursloven

Post 2. Byggefrister

De vanlige byggefristene ved tillatelser etter vannressursloven gjelder.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Dersom det gis konsesjon til utbyggingen skal detaljerte planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap forelegges NVE og godkjennes av NVE før anleggsstart. Arbeid kan ikke startes før planene er godkjent.

Detaljerte planer for arealbruk og konsekvenser ved massetak og deponier skal forelegges NVE og avklares under NVEs godkjenning av detaljplanene. Vi påpeker at standardvilkåret har krav om at kommunene skal ha anledning til å uttale seg om planer for anleggsveier, massetak og plassering av ev. overskuddsmasser. Dette sikrer etter vårt syn kommunenes deltagelse i detaljplanleggingen.

Gjeldende regler for bygg- og anleggsvirksomhet, herunder retningslinjer for støy, støv og trafikkgjennomføring, skal legges til grunn for utarbeidelse av detaljplanene for utbyggingen.

Dammer og vannveier/trykkør som skal bygges med hjemmel i gitt konsesjon må klassifiseres som grunnlag for utarbeidelse av tekniske planer (planer for sikkerhet). Informasjon om dette finnes på <http://www.nve.no/no/Sikkerhet-og-tilsyn1/Damsikkerhet/Klassifisering1/>.

NVEs miljøtilsyn vil ikke ta planer for landskap og miljø til behandling før anlegget har fått vedtak om konsekvensklasse. Informasjon om utarbeidelse av planer for landskap og miljø finnes på <http://www.nve.no/no/Sikkerhet-og-tilsyn1/Natur-og-miljotilsyn/Detailplaner/>.

Nedenstående tabell søker å oppsummere føringer og krav som ligger til grunn for NVEs innstilling. Dersom det gis konsesjon til utbyggingen ber vi OED om å synliggjøre/oppsummere eventuelle endringer i forhold til NVEs innstilling på samme måte, for eksempel ved å legge til en egen kolonne i samme tabell.

	Omsøkt	NVEs anbefaling
Alternativer	Søknadens hovedalternativ (Alternativ 1) med 7 bekkeinntak	Kraftverket bygges etter søknadens hovedalternativ, men uten inntak av bekkene Veslåa/Kjempa, Skorva og Grovaråa.
Hovedinntak	Hjartsjå: ny dam ved eksisterende dam med overløp på kote 157,5 (157,67 NN54). Sønderlandsvatn: ny dam nedstrøms eksisterende terskel med overløp på kote 397,25 (397,10 NN54).	Inntaksdammene skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Inntakene skal bygges slik at de blir minst mulig synlig i landskapet. Særlig gjelder dette dam og inntak ved Sønderlandsvatn. Inntaksdammene må konstrueres jf. krav til avbøtende tiltak for ål. Teknisk løsning for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.
Overføringer/Bekkeinntak	Avløpet fra bekkene Vesleåa/Kjempa (13,5 km ²), Skorva øvre del (5 km ²) tas inn på tunnelen til Sauland 1. Avløpet fra Grovaråa (13,5 km ²), Vesleåa (8 km ²), Kvitåa (3 km ²), Uppstigåa (7 km ²), og Skorva nedre del (13,5 km ²) tas inn på tunnelen til Sauland 2.	Inntak av bekkene Vesleåa, Kvitåa og Uppstigsåa tas inn på tunnelen til Sauland 2 i henhold til søknaden. Inntak av Vesleåa/Kjempa, Skorva øvre og nedre, og Grovaråa tas ut av prosjektet. Inntakene skal bygges slik at de blir minst mulig synlig i landskapet.
Vannveier	Alle vannveier skal gå i tunnel	Som omsøkt
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i fjell med avløp på ca. kote 46.	Som omsøkt
Største slukeevne	28 m ³ /s i Sauland 1 og 17 m ³ /s i Sauland 2.	Som omsøkt
Minste driftsvannføring	11,2 m ³ /s i Sauland 1 og 2,4 m ³ /s i Sauland 2.	Som omsøkt

Installert effekt, maks	Søknaden oppgir 25,5 MW i Sauland 1 og 50,5 MW i Sauland 2.	Som omsøkt. Kan justeres ved detaljplan som følge av endringer i prosjektet.
Deponier	<ul style="list-style-type: none"> • Tipp Lonargrend nær tverrslag Lonelien. Felles tipp med Statens Vegvesen. • Tre tipper på Brekka ved påhugg til adkomsttunnelen. • Tipp ved avløpstunnelen sør for Sauland. • Tipp Skogsåa i Tuddalsdalen ved tverrslaget ved Haugen. 	Overskuddsmasser skal i hovedsak plasseres i henhold til søknaden og planjusteringsnotat av 05.01.2012. Endelig bruk og deponering av masser må avklares i detaljplanfasen og detaljerte planer må forelegges NVE.
Veier	Flere veier er omsøkt jf. søknaden s. 26.	Midlertidige og permanente veier skal i hovedsak bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden og planjusteringsnotat av 05.01.2012. Som følge av endringer i prosjektet vil flere av veiene utgå. Detaljerte planer for nødvendige veier må forelegges NVE og avklares i forbindelse med detaljplan.

Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan behandles av NVE som del av detaljplan-godkjenningen, med mindre annet er presisert her.

Anleggsarbeider må planlegges med tanke på å minimere risikoen for skade på elvemuslingen i Hjartdøla. Det gjelder både fysiske inngrep i vassdraget og slam/erosjon fra arbeider oppstrøms muslingbiotopene.

Det skal videre bygges åleleder for oppvandrende ål forbi inntaksdammene. NVE har ansvar for endelig godkjenning gjennom godkjenning av detaljplanen. Behov for hinder for oppvandrende fisk i utløpstunnelen skal vurderes.

Dersom rovfuglreir påvises skal det i anleggsfasen tas hensyn til eventuelle hekkende rovfugl i anleggstiden. Hvilke hensyn som skal tas i slike situasjoner bør avklares med Fylkesmannen.

Post 6. Naturforvaltning

Standardvilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen. Eventuelle pålegg i medhold av vilkårene må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse.

Det er elvemusling i Hjartdøla og tiltak for elvemusling skal følges opp igjennom godkjenning av detaljplanene dersom det gis konsesjon. Eventuelle anleggsarbeider må planlegges med tanke på å minimere risikoen for skade på elvemuslingene. Det gjelder både fysiske inngrep i vassdraget og slam/erosjon fra arbeider oppstrøms muslingbiotopene. NVE anbefaler videre at det pålegges oppfølgende undersøkelser på elvemusling og ørret i vassdraget, jf. standard naturforvaltningsvilkår punkt 4 og også vilkårenes post 14. Ytterligere avbøtende tiltak kan pålegges av Miljødirektoratet jf. punkt 1 og 2 dersom det skulle vise seg nødvendig.

Det er videre registrert ål i hele vassdraget og både fagrappert og høringsinstanser foreslår tiltak for å sikre fortsatt vandring av ål. Det foreslås at det etableres en overløpsterskel med lederrenne både ved utløpet av Hjartsjø og Sønderlandsvatn. NVE oppfordrer søker til å finne gode løsninger for å ivareta ålens vandringsmuligheter, og forutsetter at søker vurderer mulige tiltak i samråd med fylkesmannen. Vi viser til standard naturforvaltningsvilkår bokstav c. Eventuelle tiltak skal videre følges opp under detaljplangodkjenningen.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

Merknadene fra fylkeskommunen og Riksantikvaren kommer inn under dette vilkåret. NVE forutsetter at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av eventuelle detaljplaner.

Vi minner ellers om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på automatisk fredete kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8.

Post 8. Forurensning mv.

Merknader fra fylkesmannen m.fl. vedrørende det kommunale renseanlegget og faren for forurensning faller inn under dette vilkår. Med hjemmel i dette vilkåret kan fylkesmannen pålegge oppfølgingsundersøkelser og eventuelt tiltak av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

Post 10. Terskler mv.

Flere høringsinstanser har foreslått at det bygges terskler på enkelte strekninger for å opprettholde et tilstrekkelig vannspeil, både av hensyn til landskap og av hensyn til for eksempel elvemusling. Det er ulike synspunkt på om det bør bygges terskler eller ikke.

NVE har på nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig kunnskap til å vurdere nødvendigheten av å bygge terskler på utbyggingsstrekningene. Dette vilkåret gir imidlertid hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom det skulle vise seg å være nødvendig på et senere tidspunkt. Dette gjelder også påpekte tiltak for å hindre ytterligere gjengroing av Sønderlandsvatn. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må imidlertid være relatert til skader forårsaket av Sauland kraftverk.

Post 11. Manøvreringsreglementet

Manøvrering

I NVEs forslag til manøvreringsreglement er oppgitte reguleringshøyder referert til Kartverkets høydesystem NN54, da dette er vanlig praksis. I søknaden (og teksten for øvrig) refererer høydene til eksisterende reguleringsbestemmelser fastsatt ved skjønn i Hjartsjø og for oppgitte høyder for terskel ved utløp Sønderlandsvatn. Disse avviker med + 0,17 cm for Hjartsjø og – 0,15 cm for Sønderlandsvatn. Dette kan skape noe forvirring. Det vil si at HRV/LRV for Hjartsjø er i søknaden (og NVEs tekst i innstillingen) oppgitt å være 157,5/155,7. Ifølge NN54 og i forslag til manøvreringsreglement blir dette 157,67/155,87. For Sønderlandsvatn er HRV/LRV i søknaden (og NVEs tekst) oppgitt å være 397,25/396,25. Ifølge NN54 og i forslag til manøvreringsreglement blir dette 397,10/396,10. De reelle høydene er uansett de samme.

Det er i søknaden forutsatt at kraftverkene skal kjøres på effekt og at magasintappingen tilpasses optimal kjøring av kraftverkene. Sauland 1 vil samkjøres med Hjartrdøla kraftverk med døgn- og ukevariasjoner. NVE mener dette er akseptabelt, men har i manøvreringsreglementet satt krav om at kraftverket må kjøres med myke overganger.

Sauland 2 med Sønderlandsvatn er i søknaden tenkt skvalpekjørt (start-/stoppkjøring) i perioder med lite tilsig, noe som vil kunne gi hyppige vannstandsvariasjonene i Sønderlandsvatn. Sønderlandsvatn er lite og grunt, og egner seg dårlig til denne type manøvrering noe som også er påpekt i flere av høringsuttalelsene. NVE har lagt til grunn at de øverste 65 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn kan nyttes til kraftproduksjon, mens de nederste 35 cm skal holdes igjen som en reserve for minstevannslipp i Skogsåa ved lite tilsig. NVE mener magasinet skal søkes holdt så nært normalvannstand som mulig (20 cm under HRV) og at Sauland 2 skal kjøres mest mulig jevnt på tilsig. Ved lite tilsig og i forkant av flommer kan hele reguleringshøyden nyttes. NVE presiserer at start-/stoppkjøring av Sauland 2 ikke skal forekomme og anbefaler at det settes krav om jevn kjøring av kraftverket i takt med tilsiget.

Vannslipp

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs konsesjon og fastsettelse av minstevannføring:

		Hjartdøla (Sauland 1)	Skogsåa (Sauland 2)
Middelvannføring (dagens)	m ³ /s	13,6	4,1
Middelvannføring (naturlig)	m ³ /s	5,8	10,7
5-persentil sommer (dagens)	m ³ /s	0,47	0,2
5-persentil sommer (naturlig)	m ³ /s	0,28	0,46
5-persentil vinter (dagens)	m ³ /s	4,29	0,25
5-persentil vinter (naturlig)	m ³ /s	0,34	0,55
Maksimal slukeevne	m ³ /s	28	17
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	%	200	300
Minste driftsvannføring	m ³ /s	11	2,4

Det er i dag ikke krav om minstevannføringer i Hjartdøla og Skogsåa. Det er imidlertid en selv pålagt ordning om at det skal slippes nok vann fra Hjartsjø til at det går minimum 1 m³/s om vinteren og 2,5 m³/s om sommeren i Omnesfossen.

Etter en utbygging av Sauland kraftverk er det i søknaden foreslått en minstevannføring på 1 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren i Hjartdøla. I Skogsåa er det foreslått en minstevannføring på 0,36 m³/s på sommeren og 0,1 m³/s om vinteren. I tillegg foreslås ovennevnte minstevannføringskrav i Omnesfossen opprettholdt. Det er ikke foreslått minstevannføring fra bekkeinntakene.

Mange av høringsinstansene mener at foreslåtte minstevannføringer er alt for lave og dersom det blir gitt konsesjon må det pålegges minstevannføringer som er vesentlig høyere enn omsøkt. Fylkesmannen ber om at vannføringen er tilstrekkelig til å opprettholde dagens utbredelse av elvemusling og ørret, og til å dekke behovet for jordbruksvanning. De ber også om at det pålegges minstevannføring i alle sidebekker som tas inn i prosjektet. Fylkesmannen ber om at det utredes et system for miljøbasert vannføring som skal ivareta kravene til livsmiljø for elvemusling og ørret i Hjartdøla og Skogsåa. Notodden kommune ber om at Sauland 1 stenges om sommeren så langt det er mulig og at minstevannføringen om sommeren heves betydelig.

Tiltakshaver har i etterkant av høringen fått utarbeidet et tilleggsnotat (Norconsult 2011) med beregninger av karakteristiske lavvannsstørrelser for ulike punkter på utbyggingsstrekningen. Tabellen under viser foreslåtte minstevannføringer sammen med beregnede lavvannføringer (5-persentilene for sommer og vinter) både for dagens situasjon og for situasjonen før Hjartdøla utbyggingen (naturlig situasjon). Alle tall er oppgitt i m³/s.

		Naturlig	Dagens situasjon	Foreslått minstevannføring
Hjartdøla nedstrøms dam	Sommer	0,28	0,47	1,0
	Vinter	0,34	4,29	0,5
Skogsåa nedstrøms dam	Sommer	0,46	0,20	0,36
	Vinter	0,55	0,25	0,1
Omnesfossen	Sommer	0,99	1,59	2,5
	Vinter	1,19	7,73	1,0

Hjartdøla

Maksimal slukeevne for planlagte Sauland 1 kraftverk er 28 m³/s noe som tilsvarer det dobbelte av midlere tilsig til Hjartdøla. Det er foreslått en minstevannføring på 1 m³/s på sommeren og 0,5 m³/s om vinteren. Kun 2 % av årstilslaget til kraftverket er beregnet å gå som flomtap. Det betyr at det i hovedsak vil være minstevannføring og bidrag fra restfeltet nedenfor som vil gi vann i Hjartdøla.

Det er mange av høringsinstansene som mener foreslåtte minstevannføring i Hjartdøla er for liten til å ivareta de biologiske verdiene i vassdraget og spesielt med tanke på elvemusling. NVE mener kunnskapsgrunnlaget med tanke på størrelsen på vannslipp i forhold til elvemusling er mangelfullt og iht. "føre-var" prinsippet bør en minstevannføring ved en eventuell konsesjon være vesentlig høyere enn omsøkt for med sikkerhet å ivareta bestanden (jf. naturmangfoldloven § 9). Dette gjelder særlig

på vinteren for å minimere faren for innfrysning. I tillegg må minstevannføringen være høy nok for å sikre vanndekket areal og tilstrekkelige leveområder, og samtidig være dynamisk slik at sannsynligheten for tilslamming, økt vanntemperatur og uønsket algevekst ikke øker.

Som en forutsetning for konsesjon har NVE anbefalt at Veslåa/Kjempa (5,5 km²) og Skorva (26,5 km²) som to av de største tilløpsbekkene til Hjartdøla tas ut av prosjektet. Dette vil bidra med et betydelig restfelt på minstevannføringsstrekningen i Hjartdøla med et midlere tilsig på hhv. 160 l/s fra Veslåa/Kjempa 750 l/s fra Skorva. Dette vil også bidra til en mer dynamisk vannføring i Hjartdøla. I tørre perioder og ved lite tilsig vil imidlertid bidraget fra restfeltet være betydelig mindre. Etter NVEs syn er det da viktig at det ligger en minstevannføring til grunn som med sikkerhet ivaretar de ovennevnte interesser.

NVE anbefaler følgende påslipp av minstevannføring fra Hjartsjø: 3 m³/s på sommeren i perioden 1.5-30.09 og 2 m³/s om vinteren i perioden 01.10-30.04. Sammen med økt bidraget fra restfeltet som følge av at Veslåa/Kjempa og Skorva tas ut av prosjektet mener vi vårt forslag til minstevannføring vil ivareta de biologiske verdiene i vassdraget og da særlig med vekt på bestanden av elvemusling. Veslåa/Kjempa har utløp i Hjartdøla på øvre del av elvemuslingstrekningen og vil således også være viktig for ivaretagelse av bestanden. NVEs forslag til minstevannføring er en god del høyere enn det som er foreslått av søker, og vil redusere prosjektet med om lag 18 GWh. På bakgrunn av kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet (jf. nml. §§ 8 og 9), og for med sikkerhet å ivareta bestanden av elvemusling, mener vi det er nødvendig.

Skogsåa

Maksimal slukeevne for Sauland 2 er 17 m³/s og tilsvarende det tredoble av midlere tilsig til Skogsåa. Det er i søknaden planlagt slipp av minstevannføring fra Sønderlandsvatn på 0,36 m³/s på sommeren og 0,1 m³/s om vinteren. På grunn av liten magasin størrelse kan ikke minstevannføringen i Skogsåa alltid garanteres. Det er beregnet at 17 % av årstilslaget til kraftverket vil gå som flomtap og således bidra med en god del vann i Skogsåa i flomperioder.

Det er beregnet at 5-persentilene ved utløpet av Sønderlandsvatn for sommer og vinter er hhv. 0,20 m³/s og 0,25 m³/s ved dagens situasjon og hhv. 0,46 m³/s og 0,55 m³/s for uregulert tilsig (før Hjartdøla utbyggingen). Søkers forslag til minstevannføringer ligger omtrent midt mellom disse verdiene. Da tilslaget til Skogsåa allerede er sterkt redusert, og søkers forslag til minstevannføring ikke alltid kan garanteres, ser NVE det som lite hensiktsmessig å pålegge større minstevannslipp fra Sønderlandsvatn. Dette kan i så fall gå utover magasin vannstanden i Sønderlandsvatn noe som etter vårt syn er uheldig. NVE mener derfor at Grovaråa, som den øverste tilløpsbekken til Skogsåa, bør tas ut av prosjektet. Grovaråa har et felt på 13,5 km² og vil bidra med et midlere tilsig på 388 l/s. Sammen med foreslått minstevannføring vil bidraget fra Grovaråa sikre en større restvannføring i Skogsåa med naturlig variasjoner og dynamikk. Dette er etter NVEs syn viktig for å ivareta de biologiske verdiene og de fuktighetskrevede naturtypene i Skogsåa. Det vil samtidig ivareta de landskapsmessige verdiene for hytter og brukere ved Grovaråa og øvre del av Skogsåa.

NVE anbefaler følgende påslipp av minstevannføring fra Sønderlandsvatn: 0,36 m³/s på sommeren i perioden 1.5-30.09 og 0,1 m³/s om vinteren i perioden 01.10-30.04. Dersom tilslaget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Sønderlandsvatn er på lavest tillatte nivå skal hele tilslaget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

For at Skogsåa fortsatt skal kunne brukes av padlere noen dager i året foreslår NVE at det slippes nok vann fra Sønderlandsvatn slik at det sikres en vannføring i Skogsåa på minimum 10 m³/s i 10 timer to dager per år i avtalt periode. Dette skal i hovedsak være i tilknytning til arrangementer, og skal avtales med en representant fra padlermiljøet i forkant. NVE anbefaler at Norges Padlerforbund får dette ansvaret. Da tilslaget til Skogsåa til tider er lite, og magasinet i Sønderlandsvatn likeså, bør slike arrangement legges til perioder da det normalt går mye vann i vassdraget. Det kan ikke forventes tapping fra overliggende magasiner for å tilfredsstille vannføringen for padlerne. Dersom tilslaget er mindre enn kravet til vannslipp, og vannstanden i Sønderlandsvatn er på lavest tillatte nivå, kan vannslippet til padlerne ikke forventes gjennomført. I slike perioder ville det ved dagens situasjon heller ikke vært mulig å padle i Skogsåa.

Kostnadene ved en slikt vannslipp vil avhenge av den aktuelle vannføringen i den avtalte perioden. Dersom hele den pålagte vannføringen må slippes forbi kraftverket vil dette ut fra søkers beregninger

gi en redusert produksjon på rundt 0,6 GWh til en kostnad av i underkant av 300 000 kr. I større flomperioder kan naturlig overløp være tilstrekkelig.

Eventuelle andre vannslipp innenfor de samme kostnadsrammene kan avtales partene imellom.

NVE anbefaler ellers at vannføringen i Skogsåa til enhver tid gjøres tilgjengelig på internett slik at padlerne selv kan ha kontroll på når forholdene ligger til rette for elvepadling.

Omneshossen

Det er i søknaden lagt til grunn at dagens praksis med minstevannføring i Omnesfossen på minimum 1 m³/s om vinteren og 2,5 m³/s om sommeren opprettholdes og at dette tallfestes i konsesjonen. NVEs forslag til minstevannslipp vil gi betydelig større vannføring i Omnesfossen enn dagens minstevannføringskrav og det vil således ikke være nødvendig å spesifisere dette ytterligere. Ved NVEs forslag vil vannføringen i Omnesfossen eksempelvis i sommerhalvåret bestå av minstevannføringen fra Hjartsjå (3 m³/s) og Sønderlandsvatn (0,36 m³/s), samt bidrag fra restfeltet. Ved at Veslåa/Kjempa, Skorva og Grovaråa tas ut av prosjektet vil dette øke bidraget fra restfeltet betraktelig og sammen gi en årlige midlere vannføring ekstra i Omnesfossen på ca. 1,3 m³/s. Ved stort tilsig vil bidraget fra disse bekkene være større, mens i tørre perioder vil bidraget være mindre.

NVEs forslag til vannslipp, samt at bekkene Veslåa/Kjempa, Skorva og Grovaråa tas ut av prosjektet, vil gi større dynamikk og variasjon i vannføringen og være et positivt bidrag til å opprettholde noen av Omnesfossens verdi som landskapselement.

NVE gjør oppmerksom på at søker har foreslått minstevannføring om sommeren i en kortere periode enn det som er vanlig (01.06-10.09). NVE mener den vanlige inndelingen (01.05-30.09) er mer hensiktsmessig og har lagt denne til grunn.

NVE bemerker at våre forslag til minstevannføringer forutsetter at planlagte inntak i Veslåa/Kjempa, Skorva og Grovaråa tas ut av prosjektet og bidrar med vannføringer på utbyggingsstrekningene som gir dynamikk og variasjon i vannføringen.

Fylkesmannen i Telemark ber om at vannføringen i hovedvassdraget kan bli endret etter 5-10 år som følge av resultater fra miljøoppfølgingsprogram og at denne muligheten tas inn i konsesjonen. NVE ser det ikke som hensiktsmessig å sette inn en bestemmelse om at vannføringen skal tas opp til ny vurdering. Vi mener imidlertid at det bør settes inn en bestemmelse som gir miljømyndighetene (Miljødirektoratet) adgang til å be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering dersom det viser seg at pålagt vannslipp medfører uforutsette skader og ulemper for elvemusling. Vi viser ellers til den generelle bestemmelsen i reglementets post fire som sier at dersom manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser kan det fastsettes endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Fylkesmannen i Telemark ber om at det fastsettes minstevannføring i alle sidebekkene av hensyn til biologisk mangfold. Sidebekkene med størst biologisk verdi er ifølge fagutredningene Veslåa/Kjempa og Skorva. NVE anbefaler at disse tas ut av prosjektet, sammen med Grovaråa som har en viss landskapsmessig verdi. Det er ikke påvist spesielle biologiske verdier i de gjenværende sidebekkene Kvitåa, Vesleåa og Uppstigåa. NVE mener derfor at disse kan tas inn i prosjektet uten bestemmelser om minstevannslipp.

Det skal etableres måleanordning for registrering av minstevannføring. Dataene skal forelegges NVE på etterspørsel. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføring ivaretas gjennom godkjenning av detaljplanen. Data skal fremmes NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Det skal settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking og skiltenes utforming og plassering.

Post 13. Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

I flere uttalelser er det kommet krav om merking av usikker is. Tiltakshaver konstaterer at noen av kravene er knyttet til partier av Hjartsjå og Sønderlandsvatn hvor isen er utrygg allerede i dag, og at utbyggingen i liten grad vil endre på dagens situasjon. NVE viser til denne post og påpeker at de partier av isen på vann som kan miste sin bæreevne som følge av bygging av Sauland kraftverk skal merkes eller sikres.

Andre merknader

Småkraftverk i Skorva

NVE har i vår innstilling anbefalt at bekkeinntaket i Skorva tas ut av prosjektet. Bakgrunnen for dette er blant annet hensynet til fuktighetskrevede naturtyper med rødlistede arter, gyteområder for ørret som er vertsfisk for elvemusling, og behovet for å ivareta restvannføring til Hjartdøla. NVE anbefaler derfor at det ikke tillates å bygge småkraftverk i Skorva, jf. også vårt brev av i dag til OED.

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer som blir berørt av utbyggingen må løses direkte mellom utbygger og de respektive grunneierne.

*NVEs forslag til
Manøvreringsreglement
for bygging av Sauland kraftverk i Hjartdal kommune, Telemark fylke*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde
		Øvre kote	Nedre kote			m
Hjartså	157,17	157,67	155,87	0,5	1,3	1,8
Sønderlandsvatn	396,85	397,10	396,10*	0,25	0,75	1,0

*De nederste 35 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn er forbeholdt minstevannføring i Skogsåa.

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Avløp fra feltene Vesleåa (8 km²), Kvitåa (3 km²) og Uppstigåa (7 km²) tas inn på tilløpstunnelen til Sauland 2.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføringer: Fra utløp av Hjartså til Hjørdøla skal det slippes 3 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 2 m³/s i perioden 01.10-31.04. Fra utløp av Sønderlandsvatn til Skogsåa skal det slippes 0,36 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 0,1 m³/s i perioden 01.10-31.04.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Sønderlandsvatn er på laveste tillatte nivå skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis. Sauland 1 tillates effektkjørt, mens Sauland 2 skal kjøres mest mulig jevnt på tilsig og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

Etter avtale med organiserte padleinteressenter skal det slippes vann fra Sønderlandsvatn som sikrer en vannføring i Skogsåa på minimum 10 m³/s i 10 timer to dager per år i hovedsak i tilknytning til arrangementer.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

4.

Dersom vannslipp etter dette reglementet medfører uforutsette skader og ulemper for elvemusling kan Miljødirektoratet be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

*NVEs forslag til**Vilkår*

for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Sauland kraftverk AS til å bygge Sauland kraftverk i Hjarptdal kommune, Telemark fylke

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon samtidig med reguleringskonsesjonene i vassdraget eller etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

2.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år, jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

3.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av

områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen.

Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forureningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

12.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

13.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

14.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringsens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

15.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

16.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

17.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*NVEs forslag til**Vilkår*

for tillatelse for Sauland kraftverk AS til å erverve nødvendige fallrettigheter i forbindelse med bygging av Sauland kraftverk, Hjartdal kommune i Telemark fylke

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon samtidig med reguleringskonsesjonene i Hjartdal-/Tuddalvassdraget eller etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. industrikonsesjonsloven § 5a første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Når konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale til Hjartdal kommune kr 9 000 000 som avsettes til næringsfond for kommunen. Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond særskilt for hver kommune som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret

fortrinnsvise anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter og næringsfond) og kontroll med vannforbruket samt avgivelse av kraft, jf. post 11 (Konsesjonskraft), skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens datum og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal naturvernmyndighetene underrettes.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i fullt driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

10.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

11.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

12.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den gjennomsnittlige kraftmengden som vannfallet etter foretatt utbygging kan yte med påregnelig vannføring år om annet. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Konsesjonæren kan i tillegg pålegges å avstå til staten inntil 5 % av kraften, beregnet som i første ledd.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverket for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

13.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonskraft og næringsfond), 4 (Byggefrister mv.), 12 (Konsesjonskraft) og 13 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i industrikonsesjonsloven § 26.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

14.

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger, jf. industrikonsesjonsloven § 2.

III. NVEs innstilling til søknad om nettilknytning for Sauland kraftverk

Departementet mottok fra NVE 13.02.2014 innstilling om 132 kV nettilknytning til Sauland kraftverk:

1. KONKLUSJON

Norges vassdrags- og energidirektorat har i dag avgitt innstilling til Olje- og energidepartementet (OED) med tilrådning om at konsesjonssøknaden etter vassdragslovgivningen til det omsøkte Sauland kraftverk innvilges. NVE mener det er hensiktsmessig at utbygging av vannkraftverket sees i sammenheng med nødvendig nettilknytning. Denne innstillingen synliggjør NVEs vurderinger av nye Sauland koblingsstasjon og en ca. 1,6 kilometer lang 132 kV jordkabel fra Sauland kraftverk til koblingsstasjonen.

Anleggene er nødvendig for å transportere kraften fra Sauland kraftverk ut på nettet og legger til rette for at Sauland kraftverk vil bidra med økt fornybar kraftproduksjon. NVE vurderer at det er tilstrekkelig kapasitet i nettet til å kunne ta imot kraften fra kraftverket. Etter NVEs vurdering er den omsøkte nettil-

knytningen av planlagte Sauland kraftverk en framtidsrettet løsning som er robust for eventuelle framtidige endringer som for eksempel etablering av transformering mot distribusjonsnettet til Hjartdal Elverk. Den omsøkte nettilknytningen vil etter NVEs vurdering ha små miljøvirkninger.

NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordelene som vinnes ved anleggene utvilsomt vil være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Det er av denne grunnen også NVEs mening at Sauland kraft AS bør gis samtykke til ekspropriasjon for de omsøkte anleggene.

2. SØKNAD OM KONSESJON ETTER ENERGILOVEN

2.1 Innhold i søknaden

Skagerak Kraft AS søkte den 30.10.2009 om konsesjon for å bygge Sauland kraftverk med tilhørende nettilknytning i Hjartdal og Notodden kommuner i Telemark fylke. Skagerak Kraft AS søker om å bygge to stk. ca. 1,5 km lange 132 kV jordkabler fra kraftstasjonen til et nytt koblingsanlegg ved Øyen i Hjartdal kommune. Fra kraftstasjonen er 132 kV kablene planlagt lagt i den ca. 1 km lange adkomsttunnelen fram til utløpet ved en planlagt tipp kalt "Brekka 3". Fra adkomsttunnelen er kablene planlagt etablert i egen grøft på den ca. 500 meter lange strekningen frem til det nye omsøkte koblingsanlegget sør for europavegen (E134) og elva Hjartdøla. Skagerak Kraft AS søker om to stk. 132 kV bryterfelt i det omsøkte koblingsanlegget ved Øyen. Den 08.03.2012 søkte Skagerak Kraft AS om en justering av kabeltraseen og adkomstvegen til koblingsanlegget. Tilleggssøknaden innebærer at kabeltraseen blir ca. 100 meter lenger enn opprinnelig omsøkt alternativ. Skagerak Kraft AS begrunner traséjusteringen med at grunneierne ved Øyen ønsket en justering av adkomstvegen til kraftstasjonen og at det vil være naturlig å legge 132 kV kablene i/langs denne vegen. For å lette adkomsten til koblingsanlegget søker Skagerak Kraft AS om å etablere bru over Hjartdøla og jordkabelen er omsøkt lagt i kulvert i brukonstruksjonen. Den nye vegadkomsten til koblingsanlegget erstatter tidligere omsøkt løsning. I brev av 31.08.2012 opplyser Skagerak Kraft AS at det nyetablerte selskapet Sauland kraftverk AS overtar som konsesjonssøker. Videre i notatet vil derfor Sauland kraft AS bli omtalt som søker.

I konsesjonssøknad av 02.02.2010 søkte Skagerak Nett AS om tillatelse til å bygge om 132 kV ledningen Hjartdøla-Grønvollfoss på delstrekningen Hjartdøla-Ålamoen og bygge et nytt koblingsanlegg for Sauland kraftverk med 6 stk. bryterfelt. I brev av 06.09.2011 ønsket Skagerak Nett AS at den delen som omhandlet ombygging av kraftledningen mellom Hjartdøla og Ålamoen ble behandlet før det forelå en konsesjonsavgjørelse i kraftverkssaken. Skagerak Nett AS mente ombygging av Hjartdøla-Ålamoen er nødvendig for drift av ledningsanlegget, uavhengig om det blir gitt konsesjon til kraftverket eller ikke. Det omsøkte koblingsanlegget ved Øyen i Hjartdøla avhenger imidlertid at det blir gitt konsesjon til Sauland kraftverk. Skagerak Nett AS fikk konsesjon for å bygge om kraftledningen Hjartdøla-Ålamoen den 31.10.2011 ref.: NVE 201000661-18.

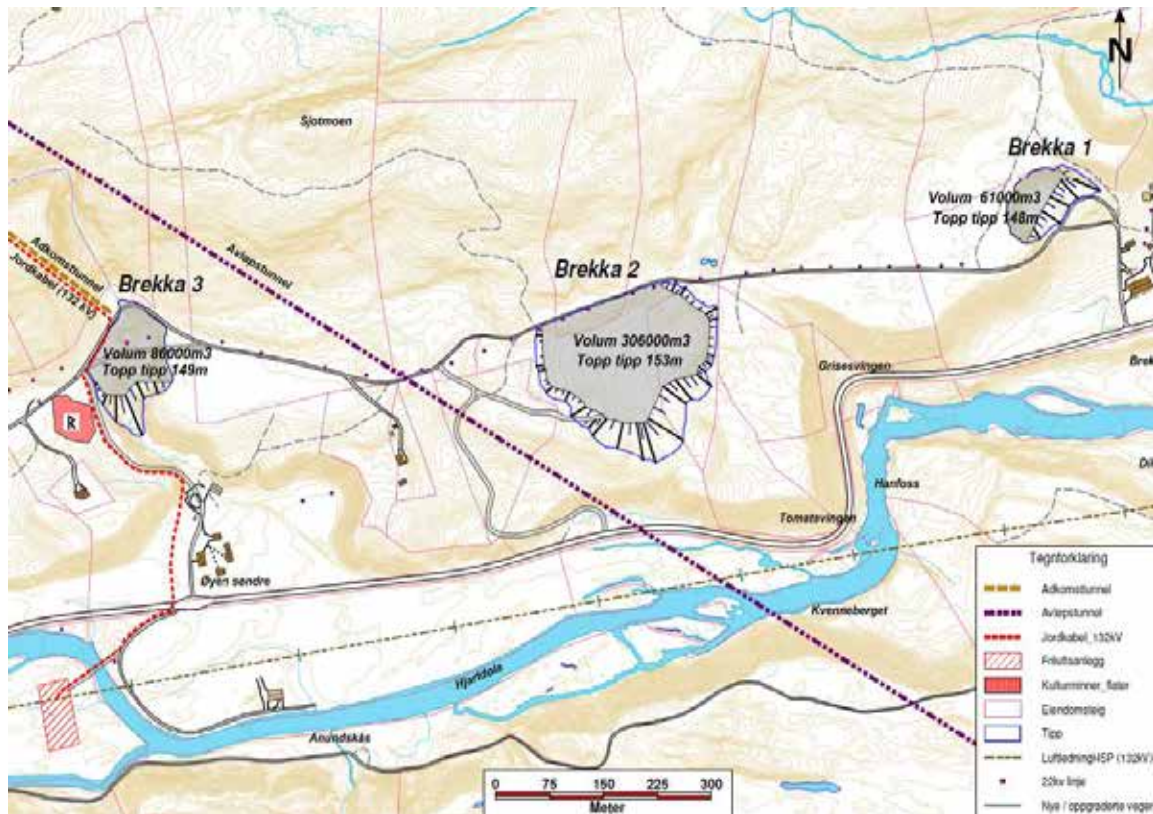
Sauland kraft AS og Skagerak Nett AS søker konsesjon for de elektriske anleggene i medhold av energiloven. Det er også søkt om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova for tiltakene. Kartet nedenfor viser omsøkt 132 kV-kabeltrasé og plassering av det omsøkte nye koblingsanlegget.

2.2 NVEs behandling av søknadene

Kraftverkssøknaden ble sendt på høring 23.12.2010 med frist for å komme med høringsuttalelse innen 15.04.2011. NVE arrangerte et åpent folkemøte på Sauland skole 08.03.2011. Søknaden ble kunngjort i Telen og Varden etter gjeldende regler. Tilleggssøknaden ble sendt på en begrenset høring 12.03.2012 med frist for å komme med høringsuttalelse innen 30.03.2012.

Søknaden fra Skagerak Nett AS for ombygging av 132 kV ledningen Hjartdøla-Ålamoen og 6 stk. bryterfelt tilhørende Sauland koblingsstasjon ble sendt på høring 23.12.2010 med frist for komme med høringsuttalelse innen 15.04.2011. Skagerak Nett AS varslet berørte grunneiere om søknaden i brev av 24.02.2011.

NVE har ikke mottatt noen høringsuttalelser som angår jordkabelen eller koblingsanlegget i noen av de gjennomførte høringene. Hjartdal Elverks uttalelse av 14.04.2011 omhandler flere forhold ved nettet i området og denne er kommentert og behandlet i NVEs notatet "Bakgrunn for vedtak" knyttet til ombyggingen av 132 kV kraftledningen Hjartdøla-Ålamoen av 31.10.2011 ref.: NVE 201000661-18.

Figur 2. Viser omsøkt koblingsanlegg (skravert rødt felt) og jordkabel fra adkomsttunnelen til koblingsanlegget (stiplet rød strek).

2.3 NVEs vurdering

2.3.1 Systemteknisk vurdering

Sauland kraftverk AS søker om å bygge Sauland kraftverk med en planlagt ytelse på 76 MW. Kraftverket er planlagt tilknyttet nettet gjennom etablering av Sauland koblingsstasjon i Hjartdal kommune. Den nye koblingsstasjonen er planlagt bygget i tilknytning til 132 kV ledningen Hjartdøla-Grønvollfoss. Som nevnt ovenfor meddelte NVE Skagerak Nett AS konsesjon til ombygging av delstrekningen Hjartdøla – Ålamoen 31.10.2011. Sauland koblingsstasjon er søkt bygget med 8 stk. bryterfelt og to samleskinner med effektbryter mot hver samleskinne, samt ledningsfelt mot Hjartdøla og Ålamoen og to kabelfelt mot Sauland kraftverk. De resterende to feltene er planlagt til målertransformatorer og jordkniv, og et åpent felt til eventuell 132/22 kV transformering til Hjartdal Elverks distribusjonsnett. 132 kV ledningen Hjartdøla-Ålamoen er en dobbeltledning og hvis kun en av ledningene sløyfes innom det planlagte koblingsanlegget vil behovet for antall bryterfelt reduseres fra 8 til 6. Innsløyving av kun en av ledningene vil kunne gi reduserte investeringskostnader for byggingen av Sauland koblingsstasjon, men vil på den annen side kunne gi tapskostnader, drift- og vedlikeholdskostnader og avbruddskostnader. NVE mener derfor Skagerak Nett bør gjennomføre en analyse for å finne hvilket alternativ som er best før anleggene eventuelt etableres.

NVE mener den omsøkte nettilknytningen av Sauland kraftverk passer godt inn med fremtidige planer for kraftsystemet i området og er robust for eventuelle endringer som for eksempel fremtidig transformering mot Hjartdal Elverk. Etter NVEs vurdering er det tilstrekkelig kapasitet i nettet for å ta imot kraften fra Sauland kraftverk. Det er foreløpig uklart om det vil bli etablert transformering mellom regionalnettet og distribusjonsnettet i Sauland koblingsstasjon og det må utarbeides en egen konsesjonssøknad for dette dersom det skulle bli aktuelt. NVE vurderer at ekstrakostnaden ved å sette av plass i koblingsanlegget til et felt for 132/22 kV transformering er liten sammenlignet med å etablere en slik plass på et senere tidspunkt.

2.3.2 Miljøvirkninger

Fra kraftstasjonen er 132 kV kabelen planlagt etablert i adkomsttunnelen frem til tunnelpåslaget ved planlagt tipp kalt "Brekka 3" nord for gården søndre Øyen. Fra adkomsttunnelen er kabelen planlagt etablert i adkomstvegen frem til søndre Øyen hvor kabeltraseen går gjennom skog og over dyrka mark før den krysser E134. Fra etter kryssingen av europavegen er kabelen planlagt bygget i adkomstveg og i ny bru over elva Hjartøla frem til koblingsanlegget. Arealbehovet for koblingsanlegget er ca. 5 daa.

Etter at kabelen er lagt vil jordbruksdriften kunne fortsette der kablene legges over dyrka mark. Sørvest for det planlagte tippområdet "Brekka 3" er det registrert automatisk freda kulturminner i form av ulike fangstlokaliteter. Jordkabelen er i dette område planlagt etablert i adkomstvegen til adkomsttunnelen til kraftstasjonen og verken kabelen eller veggen vil komme i direkte konflikt med de registrerte automatisk freda kulturminnene. Det er ikke registrert andre automatisk freda kulturminner som vil komme i konflikt med koblingsanlegget eller jordkabelen.

NVE har undersøkt naturtyper og arter i det aktuelle området via Naturbase og Artsdatabanken, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Ut fra sakens karakter og omfang anser NVE kunnskapsgrunnlaget knyttet til naturmangfold som tilfredsstillende for å kunne fatte vedtak i saken, jf. naturmangfoldloven § 8. Etter NVEs vurdering vil ikke den omsøkte kablingen berøre viktige natur- eller friluftssinteresser. Koblingsanlegget er planlagt i umiddelbar nærhet og delvis under eksisterende 132 kV kraftledning mellom Hjartøla og Ålamoen og NVE kan ikke se at koblingsanlegget vil gi vesentlige negative virkninger for naturmangfoldet.

På grunnlag av foreliggende informasjon og tiltakets virkning på disse mener vi at det ikke er reell fare for at verdifull natur går tapt, jf. naturmangfoldloven § 9. Etter naturmangfoldloven § 10 skal NVE foreta en vurdering av tiltakets betydning for samlet belastning på naturmangfoldet i området. NVE kan ikke se at de omsøkte elektriske anleggene i forbindelse med nettilknytning av Sauland kraftverk vil ha betydning for samlet belastning på naturmangfoldet i området.

Koblingsanlegget vil bli delvis synlig langs europavegen. Ved å bevare mest mulig av eksisterende vegetasjon langs elva vurderer NVE at de visuelle virkningene av koblingsanlegget kan reduseres. NVE mener mest mulig av denne kantvegetasjonen bør bevares. NVE viser i den forbindelse til vannressursloven § 11 om bevaring av kantvegetasjon langs vassdrag.

2.4 Oppsummering og konklusjon

NVE vurderer at det er tilstrekkelig kapasitet i nettet til å kunne ta imot kraften fra Sauland kraftverk. Etter NVEs vurdering er den omsøkte 132 kV nettilknytningen av planlagte Sauland kraftverk en framtidsrettet løsning som er robust for eventuelle fremtidige endringer som for eksempel etablering av transformering mot distribusjonsnettet til Hjartdal Elverk. Den omsøkte nettilknytningen vil etter NVEs vurdering ha små miljøvirkninger.

3. VURDERING AV SØKNAD OM SAMTYKKE TIL EKSPROPRIASJON OG FORHÅNDSTILTREDELSE

3.1 Hjemmel

Sauland kraftverk AS har i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder rettigheter for lagring, adkomst og transport. Oreigningslova § 2 nr.19 gir hjemmel til å ekspropriere "så langt det trengst til eller for (...) varmekraftverk, vindkraftverk, kraftlinjer, transformatorstasjonar og andre elektriske anlegg."

Bestemmelsen gir hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg.

3.2 Interesseavveining

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd: "Vedtak eller samtykke kan ikke gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade". Dette innebærer at samtlige skader og

ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

Det er kun søkt om en løsning for nettilknytning av kraftverket og det vil være denne løsningen som danner utgangspunktet for interesseavveiningen.

3.2.1 Vurdering av virkninger av innstilt trasé

Bakgrunnen for søknaden om konsesjon og ekspropriasjon for ny kraftledning er at Sauland kraftverk AS har søkt om bygging av Sauland kraftverk, noe som medfører behov for nettilknytning.

NVE anser det som viktig å etablere ny fornybar kraftproduksjon. Ny produksjon og nye kraftledninger vil være med på å opprettholde en sikker og stabil forsyning av strøm, samt å sørge for at forsyningssikkerheten er akseptabel. Samfunnet er i stor grad avhengig av en god leveringssikkerhet av elektrisitet for å kunne opprettholde viktige funksjoner og fungere på en god måte.

For øvrig vises det til vurderinger gjort ovenfor.

3.2.2 Vurdering av alternative løsninger

Det er ikke vurdert eller omsøkt alternative hovedløsninger for nettilknytning av kraftverket.

3.2.3 Vurdering av om inngrepet uten tvil er til mer gagn enn skade

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse i utbygging av fornybar energi og forsyningssikkerhet avveies mot hensynet til de grunneiere eller rettighetshavere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand, se kapittel 1.3 ovenfor.

Selv om enkeltpersoner i varierende grad blir direkte berørt av bygging og drift av de anlegg det er gitt konsesjon for og av ekspropriasjon, mener NVE de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver som er berørt i denne konkrete saken. NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordeler ved de anlegg det anbefales å gi konsesjon for utvilsomt vil være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Vilkåret i oreigningsloven § 2, annet ledd er derfor oppfylt. NVE mener derfor Sauland kraftverk AS gis samtykke til ekspropriasjon.

3.3 Omfanget av ekspropriasjon

Ekspropriasjonstillatelsen vil gjelde ekspropriasjon til nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift/vedlikehold, herunder for rettigheter for lagring, adkomst og transport i forbindelse med bygging og drift/vedlikehold av anleggene.

Klausuleringsbeltet for jordkabeltraseen utgjør normalt en ca. 10 meter bred trasé. Kabletraseen er ca. 1,6 km lang, hvorav ca. 1 km er inne i adkomsttunnelen. Arealbehovet for koblingsstasjonen ved Øyen er ca. 5 daa.

3.4 Forhåndstiltredelse

Sauland kraftverk AS søker også om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25. Forhåndstiltredelse innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt/erstatning er fastsatt. Normalt forutsetter samtykke til forhåndstiltredelse at skjønn er begjært, men i tilfeller hvor det vil innebære urimelige forsinkelser å vente til skjønn er begjært, kan det gis samtykke til forhåndstiltredelse. Da skal det settes en frist for å begjære skjønn som ikke er lengre enn tre måneder, ifølge oreigningslova.

NVE har foreløpig ikke realitetsbehandlet denne delen av søknaden. Søknaden om forhåndstiltredelse vil avgjøres når eventuelt skjønn er begjært.

3.5 NVEs vurdering av søknad om samtykke til ekspropriasjon

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt vil være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19 til å gi samtykke til

ekspropriasjon for de anleggene NVE har anbefalt at Sauland kraftverk AS gis konsesjon for. NVE mener derfor at Sauland kraftverk AS bør meddeles ekspropriasjonstillatelse for anleggene.

NVE har fremmet følgende utkast til anleggskonsesjon med vilkår til Sauland kraftverk:

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gir (gjeldende myndighet) under henvisning til søknad av 07.12.2011, samt bakgrunnsnotat datert [DATO] anleggskonsesjon til Sauland kraftverk AS.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- To stk. ca. 1,6 kilometer lange jordkabler fra Sauland kraftverk til Sauland koblingsstasjon ved Øyen, med spenning 132 kV og tverrsnitt 3x1x400 mm² A1

Sauland koblingsstasjon:

- To stk. 132 kV bryterfelt
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Sauland kraftverk:

- En generator med ytelse 30 MVA og spenning 12 kV
- En generator med ytelse 40 MVA og spenning 12 kV
- En generator med ytelse 21 MVA og spenning 12 kV
- En transformator med ytelse 30 MVA og omsetning 12/132 kV
- En transformator med ytelse 40 MVA og omsetning 12/132 kV
- En transformator med ytelse 21 MVA og omsetning 12/132 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Anlegget skal bygges som vist på kartet merket "Sauland kraftverk – justerte løsninger i stasjonsområdet av 08.02.2012 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 02.12.2043.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

NVE har fremmet følgende utkast til anleggskonsesjon med vilkår til Skagerak Nett:

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gir (gjeldende myndighet) under henvisning til søknad av 07.12.2011, samt bakgrunnsnotat datert [DATO] anleggskonsesjon til Sauland kraftverk AS.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

Sauland koblingsstasjon:

- 6 stk. 132 kV bryterfelt
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Koblingsstasjonens plassering fremgår på kartet merket "Sauland kraftverk - justerte løsninger i stasjonsområdet av 08.02.2012 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 02.12.2043.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Antall bryterfelt i Sauland koblingsstasjon

Dersom detaljplanleggingen viser at det ikke er rasjonelt å koble begge 132 kV ledningene Hjartdøla-Ålamoen innom koblingsstasjonen, skal Skagerak Nett informere NVE slik at antall bryterfelt i anleggs-konsesjonen kan oppdateres.

9.

Kantvegetasjon

Skagerak Nett AS skal bevare kantvegetasjon mellom elva Hjartdøla og koblingsanlegget ved Øyen.

10.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

IV. Høring av NVEs innstillinger

Departementet sendte 06.03.2014 NVEs innstillinger på høring til Hjartdal kommune, Notodden kommune og Telemark fylkeskommune.

Hjartdal kommune innga følgende høringsuttalelse av 16.5.2014:

"Vi viser til brev datert 06.03.14 om høring av NVE sin tilråding til konsesjon for Sauland kraftverk med tilhørende nettilknytning, - og til e-post datert 10.03.14 der det blir gitt utsett uttalefrist til 22.05.14.

Hjartdal kommunestyre har handsama høringsuttala i møte 14.05.14 og fatta følgjande samrøystes vedtak:

"Hjartdal kommunestyre viser til høringsbrev frå Olje- og energidepartementet datert 06.03.14 og kjem med følgjande høringsuttale:

1. Hjartdal kommunestyre meiner at NVE sin innstilling på ein god måte balanserar storsamfunnet sitt behov for å auke produksjonen av fornybar energi og lokalsamfunnet sitt ønskje om å ta vare på natur- og opplevingslandskapet.
2. Hjartdal kommunestyre er samd i NVE si innstilling om å ta bekkeinntaka i Skorva, Vesleåa/Kjempa og Grovaråa ut av prosjektet. Dersom OED likevel opnar for å gi konsesjon til utbygging av Skorva meiner Hjartdal kommunestyre at slik konsesjon bør gis til Sauland kraftverk AS.
3. Hjartdal kommunestyre krev at minstevassføring i Omnesfossen blir innarbeidd i manøvreringsreglementet. Vi er samd i NVE sitt forslag til vassføring i Omnesfossen. Minstevassføringa om sommaren vil da bli monaleg større enn 2,5 m³/s som står i søknaden frå Skagerak Kraft. Likeins vil middelvassføringa auke ein del.
4. Hjartdal kommunestyre er nøgd med at det er teke inn forbod mot start-/stoppkjøring av Sauland 2 i manøvreringsreglementet.
5. Hjartdal kommunestyre krev at følgjande formulering blir teke inn i vilkåra etter vassressurslova § 8: "Konsesjonæren plikter etter (= rett instans) nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med utbyggingen/reguleringen er påkrevet av hensyn til drikkevannforsyningen langs vassdraget".
6. Hjartdal kommunestyre krev at bygging av rasteplass ved Sønderlandsvatn blir teke inn i vilkåra etter vassressurslova § 8, pkt. 9.
7. Hjartdal kommunestyre krev at det blir stilt krav om at konsesjonæren og pliktar å erstatte utgifter til vedlikehald og istandsetting av *private* vegar i pkt. 9 i vilkåra (begge vilkårsdokumenta).
8. Hjartdal kommunestyre krev at næringsfondet (pkt. 2 i ervervsvilkåra) blir sett til NOK 11 millionar, i samsvar med utbyggingsavtala mellom Hjartdal kommune og søkjaren. Skagerak Kraft AS har på vegne av Sauland kraftverk AS i brev datert 25.04.14 stadfesta overfor kommunen at avtala om eit næringsfond på denne summen står fast sjølv om produksjonsgrunnlaget vert redusert i konsesjonshandsaminga. Når søkjaren aksepterer fond av ein slik storleik er det ikkje grunn for NVE/OED til å foreta nokon reduksjon i dette.

9. Hjartdal kommune har ingen merknadar til NVE sin innstilling knytt til 132 kV nettilknytning for Sauland kraftverk.
10. Hjartdal kommune har ingen merknadar til NVE sin innstilling om søknaden frå Fjellkraft AS om bygging av Skorva kraftverk.
11. Sommarsesongen for vassføringa skal fylgje den vanlege inndelinga som er 01.05 - 30.09. Det har også NVE lagt til grunn.

Bygging av Sauland kraftverk er ei sak som har stor tyding for Hjartdal kommune som lokalsamfunn og organisasjon. Hjartdal kommune tek derfor atterhald om å kome med tilleggsuttale på eit seinare tidspunkt før endeleg vedtak blir fatta av Kongen."

Notodden kommune innga følgende kommentarer i brev av 19.5.2014:

"Viser til Norges vassdrags- og energidirektorats (NVEs) innstilling vedrørende Sauland kraftverk datert 13.2.2014.

Notodden kommune er fornøyd med at NVE har innstilt positivt til utbygging av Sauland kraftverk, dog inneholder innstillingen forslag til en rekke avbøtende tiltak som endrer vesentlig på betingelsene for realisering av kraftverket.

Notodden kommune hilser velkommen at NVE setter strenge krav til at utbygger skal ta nødvendige miljøhensyn, både med hensyn til å sikre fauna og flora riktige og gode vekstvilkår og at vassdragene som bygges ut får en visuell profil som ikke avviker betydelig fra dagens. Norge har ambisiøse målsettinger knyttet til produksjon av fornybar energi. For å nå disse målene er utnyttelsen av gjenværende vannkraftressurser særdeles viktig. Ved en slik avveining vil enkelte av de optimaliserte målene for natur og miljø naturlig nok måtte vike. Ingen større kraftutbygging kan gjennomføres uten en viss inngripen i norsk natur.

Notodden kommune har merket seg at produsert volum er vesentlig redusert dersom innstillingen fra NVE legges til grunn. Ifølge utbygger vil ikke kostnadene bli redusert tilsvarende. Utbygger fremholder også at det er mulig å utnytte mer vann uten at dette går på bekostning av viktige miljøhensyn og har allerede satt i gang fagspecialister for å få frem aktuell informasjon på et så bredt grunnlag som mulig. Notodden kommune mener derfor det er viktig å vurdere, dersom konklusjonene fra fagspecialistene er positiv, å gi tilgang til mer vann som et meget viktig bidrag til å skape realisme for å få kraftverket bygget.

Notodden kommune har vært eier av fallrettighetene som inngår i kraftverket siden 1916. Det har ved flere anledninger vært gjort forsøk på separat utbygging av fallene, uten at dette har lyktes. Det er derfor viktig for Notodden kommune å understreke betydningen denne utbyggingen har for Notodden kommunes befolkning og næringsliv, for den stabilitet nærhet til kraftproduksjon gir og den sysselsettingseffekt og økonomiske gevinst som ligger i et så betydelig prosjekt.

Notodden kommune vil derfor anmode Olje- og energidepartementet om å gi endelig utbyggingskonsesjon for Sauland kraftverk med så gunstige betingelser som mulig, alle hensyn tatt i betraktning, slik at prosjektet får en bærekraftig framtid."

Arnfinn Hafsteen innga 21.05.2014 følgende kommentarer til NVEs innstilling:

"Innledningsvis er det å bemerke at der foreligger en feil ved NVE sin innstilling på ovennevnte sak. Det er ikke riktig at vannstanden skal være lik terskelhøyde på nuværende terskel i Sønderlandsvannet. Det riktige nivået er at foreslått vannstand skal være 15 - 20 cm over eksisterende terskel. Bjarte Guddal i Sauland Kraftverk AS er kjent med denne feilen.

Vedlagt følger høringsuttalelse med vedlegg fra Advokatfirmaet Lund og Co DA på vegne av grunneierne i Sønderlandsvannet. Dette som et innlegg til den forestående befaringsberetning torsdag 12. juni 2014, samt informasjon til Buskerud Fylkeskommune i forbindelse med at Stortinget implementerte vanndirektivet i Norge. Der uttalte energi- og miljøkomiteen at tiltaksplanene som skal utarbeides med utgangspunkt i direktivet, må innlemme revisjoner av vannkraftkonsesjoner.

For orden skyld gjøres det oppmerksom på at det er etter 50 år forskriftsmessig vedtatt Revisjon av Hjørdøla som omfatter Tuddalsvassdraget herunder Sønderlandsvannet. Det er de samme eiere

som skal foreta Revisjon og utbygging. Det er derfor med undring vi registrerer at ikke utbyggerne av Sauland Kraftverk innlemmer Revisjonen eller deler av denne i sine planer for den videre utbygging av vassdraget.

For Sønderlandsvannet som ble fratatt 80 - 90% av nedbørsmengden og 222 kvadratkilometer av nedbørsområdet, samt omregulering og tørrlegging av Kova som vital tilførsels elv, har disse reguleringer gjennom 50 år påført vannet store skader. Vannet er i ferd med å gro igjen dersom ikke gjennomstrømmingen i vannet øker. Viser for øvrig til vedlagt høringsuttalelse. Med enkle midler bør dette kunne gjøres ved oppslipp gjennom Kova for så å fange opp vannet ved Sønderlandsvannet utløp. Vannet som fremstår som en miljømessig perle langs Tuddalvegen der Tuddalen vier seg ut fortjener en bedre skjebne enn risikoen for å bli omdannet til myr på grunne partier.

Dessverre er jeg forhindret fra å delta på befaringen den 12. juni som følge av møtevirksomhet i Frankrike. Jeg vil imidlertid sette pris på å bli underrettet løpende på informasjon, rapporter og skriv på ovennevnte sak."

WWF-Norge, Sabima og Naturvernforbundet ga i brev av 04.06.2014 felles innspill til Departementets sluttbehandling av saken:

"WWF, Sabima og Naturvernforbundet ber Olje- og energidepartementet om å avslå konsesjons-søknaden til Sauland kraftverk i Telemark for å sikre nasjonale naturverdier. Dette er en prinsipielt viktig sak som vil kunne få store negative konsekvenser for viktige naturverdier, herunder den rødlistede elvemuslingen som Norge har et internasjonalt ansvar for. En konsesjon til Sauland kraftverk vil etter vår vurdering medføre klare brudd på naturmangfoldlovens forvaltningsmål for arter § 5, og vil ikke være i tråd med prinsippene for offentlig beslutningstaking i §§ 8-12.

Vi ber om et møte med departementet for å diskutere denne prinsipielt viktige saken.

WWF, SABIMA og Naturvernforbundet ser med stor bekymring på Sauland kraftverks planer om å bygge og drive Sauland kraftverk i Hjartdal kommune i Telemark fylke. Vår bekymring skyldes blant annet hvilke konsekvenser en realisering av dette prosjektet vil kunne få for Telemarks største bestand av elvemusling. Det fremkommer i søknaden med tilhørende konsekvensutredninger at omsøkte Sauland kraftverk vil berøre hele bestanden av elvemusling i Hjartdøla.

Vi viser til innstilling fra NVE til Olje- og energidepartementet av 13.2.2014, hvor NVE anbefaler at Sauland kraftverk AS får konsesjon til å bygge og drive Sauland kraftverk.

Vi vil med dette be Olje- og energidepartementet om ikke å gi konsesjon til et prosjekt som vil medføre så store negative virkninger for naturmangfoldet. Vi er meget kritisk til at NVE har anbefalt at det gis konsesjon når tiltaket direkte går utover så store naturverdier. NVEs innstilling er etter vårt syn preget av store kunnskapshull når det gjelder virkninger for elvemusling. På grunn av mangelen på tilstrekkelig kunnskap til å kunne sette reelle avbøtende tiltak for elvemuslingbestanden i Hjartdøla, vil det etter vårt syn være en reell fare for at tiltaket vil kunne få alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, og medføre brudd på naturmangfoldloven §§ 4 - 10.

Elvemuslingen er både en rødlisteart, en nøkkelart og en ansvarsart for Norge. Vi har i dag mer enn halvparten av den europeiske bestanden av elvemusling. Norge har derfor et særskilt forvaltningsansvar for elvemuslingen gjennom at den har status som ansvarsart. Arten er dermed av nasjonal interesse og bestandsutviklingen i Norge er vesentlig for artens eksistens. Bestandsstatus for arten er bekymringsverdig i hele dens leveområde, og elvemuslingen står derfor på listen til Verdens naturvernunion (IUCN) over truede dyrearter, og er ført opp på Bern-konvensjonens liste III over arter som det skal tas spesielt hensyn til. Elvemusling er i tillegg listet opp i EUs habitat-direktiv (vedleggene II og V). Kartleggingen og overvåkingen viser at bestandsutviklingen fortsatt er negativ i Norge. Dette viser at den samlede belastningen på elvemusling er allerede høy slik den er i dag. Vi mener derfor det vil være uforsvarlig ut fra prinsippet om samlet belastning (nml. § 10) og forvaltningsmål for arter (nml. § 5) å forringe Telemarks største elvemuslingforekomst.

Elvemusling - kunnskapsgrunnlag og «føre-var-prinsippet»

Hovedutfordringene for elvemusling etter en eventuell utbygging av Sauland kraftverk vil være knyttet til tørrlegging, innfrysning og tilslamming. Som NVE selv skriver i sin innstilling er konfliktnivået i saken høyt, og det er ingen deler av vassdraget som utmerker seg som problemfritt. NVE skriver i sin innstilling at de mener at ved å pålegge en minstevannføring som er av en slik størrelse at den garanterer for tilstrekkelig vanndekket areal, samtidig som det sikres opprettholdelse av små flommer som hindrer tilslamming, vil konsekvenser for elvemusling kunne avbøtes. Samtidig konkluderer de med at de har liten kunnskap om hvilken vannføring som må til for at leveområdene til elvemusling og gyteområder for vertsfisken ørret ikke bunnfryser og at strømningshastigheten i vannet opprettholdes hele året. NVE antar at dagens bestand er levedyktig med god rekruttering, men konstaterer at kunnskapsgrunnlaget etter deres syn kunne vært bedre.

Fagrapporten for fisk anbefaler oppfølgende undersøkelser som bør omfatte en beskrivelse av vanndekket areal sommer og vinter samt undersøkelser av elvemusling og aure. NVE valgte å ikke be om slike tilleggsutredninger i forkant av sin innstilling til OED, og vi mener derfor at kunnskapsgrunnlaget ikke er godt nok i denne saken.

Miljødirektoratet har laget en egen handlingsplan for elvemusling i 2006 der det ble satt som mål at alle nåværende populasjoner i Norge innenfor artens naturlige utbredelsesområde skal opprettholdes eller forbedres. Populasjoner med god rekruttering skal ifølge handlingsplanen opprettholdes. I populasjoner med liten eller ingen rekruttering må forholdene forbedres slik at rekrutteringen kommer i gang igjen. NVE skriver i sin innstilling at konsekvensutredningene som er gjennomført ikke sier noe om antatt rekruttering av elvemusling i Hjartdøla. Vi mener at dette er en stor svakhet ved utredningene og at det dermed ikke er mulig å iverksette tiltak ut i fra de målene som er satt i handlingsplanen for elvemusling. I sin høringsuttalelse til søknaden om Sauland kraftverk skriver Miljødirektoratet at de mener at de negative konsekvensene for elvemusling vil bli større enn det fagrapporten konkluderer med. NVE skriver selv at de mener at kunnskapsgrunnlaget med tanke på størrelsen på vannslipp i forhold til elvemusling er mangelfullt, og støtter fylkesmannens og Miljødirektoratets innspill om at en kartlegging av tørrlagte areal og strømningsforhold ved ulike vannføringer med tanke på muslingens leveområder kunne vært mer utfyllende. NVE skriver i sin innstilling at dette er noe det i så fall må tas høyde for i en eventuell konsesjon og fastsettelse av størrelse på minstevannføringen. Vi stiller oss undrende til at NVE her ser ut til å legge dette ansvaret over på OED. Etter vårt syn er det NVE som har ansvaret for at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig i saken, og dette er en forutsetning for at de skal kunne komme med sin faglige anbefaling til OED.

Som en forutsetning for konsesjon har NVE anbefalt at Veslåa/Kjempa (5,5 km²) og Skorva (26,5 km²) som to av de største tilløpsbekkene til Hjartdøla tas ut av prosjektet. For å sikre at det er tilstrekkelig vann i elva også i tørre perioder og ved lite tilsig anbefaler NVE minstevannføring fra Hjartsjø på 3 m³/s om sommeren og 2 m³/s om vinteren i perioden. Sammen med økt bidrag fra restfeltet som følge av at Veslåa/Kjempa og Skorva tas ut av prosjektet mener NVE da at de vil ivareta de biologiske verdiene i vassdraget og da særlig med vekt på bestanden av elvemusling. NVE skriver at ovennevnte krav er nødvendig med bakgrunn i kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet (jf. nml. §§ 8 og 9), og for med sikkerhet å ivareta bestanden av elvemusling. Det er positivt at NVE foreslår å ta ut Veslåa/Kjempa og Skorva fra prosjektet. Spesielt med tanke på at disse to sideelvene har store naturverdier med viktige forekomster av bekkekløfter og dermed et stort naturmangfold. Det er heller ikke tvil om at dette vil være fordelaktig for bestanden av elvemusling sammenlignet med det opprinnelige planforslaget. Det er også positivt at det settes krav om en betydelig høyere minstevannføring enn det søker opprinnelig har foreslått. Det fremstår for oss imidlertid som uklart hva NVEs forslag til minstevannføring er basert på. Det vil uten tvil være av fordel for elvemusling at det settes krav om en slik minstevannføring framfor søkers opprinnelige forslag til vannføring, men det er helt avgjørende at kravet om minstevannføring baseres på elvemuslingens faktiske behov på den berørte strekningen. For å få til dette er det nødvendig med tilleggsundersøkelser som gjør det mulig å sette krav om en miljøbasert vannføring. Først da vil man kunne si at utelatelse av disse to tilløpsbekkene er et reelt avbøtende tiltak for bestanden av elvemusling i Hjartdøla og at man har handlet ut i fra «føre-var» prinsippet.

Supplerende utredninger

Vi har gjennom e-postutveksling med Statkraft, fått opplyst at Skagerak Kraft AS har bedt Norconsult om å sammenfatte tilgjengelig informasjon om tørrlagte areal og strømningsforhold ved ulike vannføringer fra konsekvensutredningene og annen tilgjengelig faglitteratur. Skagerak Kraft opplyser at de også har bedt om en supplerende kartlegging av fisk og elvemusling og at det vil bli gjort en hydraulisk modellering for å kunne si mer eksakt hvordan vanndekket areal, vannhastighet og sedimentasjonsforhold påvirkes av ulike vannføring. Hensikten med arbeidet er å danne et bedre grunnlag for å si noe mer sikkert om effekten av ulike størrelser på minstevassføringer, både direkte for elvemusling og i forhold til vertsfisk. Skagerak opplyser at arbeidet er igangsatt og at resultatene vil presenteres i en egen rapport som etter planen vil bli oversendt OED i løpet av våren.

Etter vår oppfatning skulle en sammenfatning av tilgjengelig informasjon være gjort i konsekvensutredningen og vi har derfor vanskelig for å se at dette skal kunne bidra til å bedre kunnskapsgrunnlaget. Vi er imidlertid positive til at det er satt i gang ytterligere kartlegging og hydraulisk modellering. Om kunnskapsnivået som følger av dette vil kunne bli tilstrekkelig til å ivareta «føre-var-prinsippet» kommer an på undersøkelsenes omfang og varighet. Vi vil påpeke at det er svært uheldig at denne kunnskapen kommer så sent i prosessen, og mener slik informasjon burde vært på plass under høring av søknad med KU eller som tilleggsutredning. Etter vårt syn er det NVE som har ansvaret for at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig i saken før de sender sin innstilling til OED. Vi forutsetter at resultatet av de supplerende utredningene blir sendt på høring til de som tidligere har uttalt seg til søknad med KU, jf. forskrift om konsekvensutredninger § 11.

Samlet belastning og betydning for økosystemet

I en elv hvor elvemuslingpopulasjonen har en normal tetthet vil den inneha en nøkkelartsfunksjon på grunn av sin store vannrensende effekt. Dette vil ha stor betydning for svært mange andre organismer i økosystemet.

NVE skriver i sin vurdering av samlede virkninger at hvorvidt fremtidige tiltak vil medføre at den samlede belastningen på Hjartdals- og Tuddalsvassdraget overstiger en antatt tålegrense for økosystemet først vil kunne vurderes nærmere når planlagte prosjekter er utredet og vilkår og avbøtende tiltak er vurdert. Etter vårt syn burde en vurdering av hvilke virkninger Sauland kraftverk vil kunne få for økosystemet og som en del av den samlede belastningen på vassdraget, inngå som en naturlig del av NVEs innstilling i saken. Videre skriver NVE at en viktig del av deres vurdering er i hvilken grad forvaltningsmålene i naturmangfoldloven § 5 kan nås eller opprettholdes. Basert på dette legger de til grunn at kravene til vurdering av samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10 er oppfylt. Dette er etter vårt syn ikke en vurdering av samlede virkninger ved tiltaket, men en oppsummering av hva en slik vurdering burde inneholde.

NVE skriver at de har vurdert den samlede belastningen av dagens tiltak på Hjartdals- og Tuddalsvassdraget som økosystem med særlig vekt på Skogsåa som allerede har sterkt redusert vannføring, sidebekker med viktige naturtyper og rødlistearter, samt elvemuslingen i Hjartdøla. NVE konkluderer med at de samlede konsekvensene for den utbyggingsløsningen av Sauland kraftverk som de har foreslått utgjør en akseptabel belastning på Hjartdals- og Tuddalsvassdraget som økosystem. Vi kan heller ikke her se hvordan de har vurdert den samlede belastningen, kun at de skriver at dette er gjort og hva de konkluderer med. Med bakgrunn i dette, sammen med mangel på tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, mener vi at innstillingen ikke er i samsvar med naturmangfoldloven § 10.

Vannforskriften

NVE har vurdert det planlagte tiltaket opp mot kravene i vannforskriften § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep. NVE skriver at de har vurdert praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved tiltaket og at de foreslåtte vilkårene er egnet for å avbøte en negativ utvikling i vannforekomstene. Etter vår mening er ikke det kunnskapsgrunnlaget som foreligger tilstrekkelig til å kunne trekke en slik konklusjon. Uten vilkår om miljøbasert minstevannføring av hensyn til elvemuslingbestanden i Hjartdøla og at det foreligger utredninger som kan danne

grunnlag for å sette et slikt vilkår, kan vi ikke se at det planlagte tiltaket er i tråd med vannforskriften § 12.

En prinsipielt viktig sak

WWF, SABIMA og Naturvernforbundet velger å engasjere oss spesielt i denne prinsipielt viktige saken fordi vi mener at Sauland kraftverk har potensial til å kunne skape presedens for kommende energiutbygginger som er planlagt i områder med store og spesielt sårbare naturverdier. Med en positiv innstilling i en sak som denne hvor konfliktnivået er spesielt høyt og det vil berøre en art som er rødlistet, ansvarsart og nøkkelart, gir NVE et tydelig signal om at ønske om mer fornybar energi vil vektlegges høyere enn naturmangfold uansett omfang av konsekvensene ved tiltaket. All energi-produksjon har konsekvenser for naturen, men det vil være lite hensiktsmessig å bygge ut fornybar energi uten å ta hensyn til naturmangfoldet.

Norge har vedtatt og ratifisert en rekke konvensjoner og lover som skal bidra til både å stanse tap av naturmangfold og hindre menneskeskapte klimaendringer. En vellykket konsesjonsbehandling må derfor håndtere hensynet til klimaendringer og tap av naturmangfold samlet. Utbygging av fornybar energi må gjøres på en måte som ivaretar hensynet til verdifull natur, i tråd med våre internasjonale forpliktelser knyttet til blant annet konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) om å stanse tap av arter innen 2020.

Vi ber Olje- og energidepartementet om å ivareta nasjonale naturverdier og avslå på denne bakgrunn søknaden om konsesjon til Sauland kraftverk. WWF, SABIMA og Naturvernforbundet ber om et møte med departementet for å diskutere denne prinsipielt viktige saken."

Sauland kraftverk AS sendte kommentarer til NVEs innstilling i brev av 3.6.2014:

"Bakgrunn

Vi viser til NVEs innstilling vedrørende Sauland kraftverk datert 13.02.2014, vår konsesjonssøknad datert 30.10.2009 og øvrig korrespondanse og kontakt i saken.

Sauland kraftverk AS er fornøyd med at det etter mange års saksbehandling foreligger en positiv innstilling i saken og at departementet er raskt i gang med behandlingen av søknaden, jf. OEDs innkalling til befarings datert 08.05.2014. NVEs foreslåtte konsesjonsvilkår endrer imidlertid vesentlig på betingelsene for en realisering av kraftverket ved bl.a. at:

- Bekkeinntakene i Grovaråa, Skorva og Kjempa/Vesleåa foreslås tatt ut.
- Kravene til minstevassføring i Hjartdøla foreslås økt fra 1 til 3 m³/s om sommeren og fra 0,5 til 2 m³/s om vinteren.

I sum innebærer NVEs innstilling et produksjonsbortfall på ca. 35 GWh uten at kostnadene reduseres tilsvarende. Dersom NVEs innstilling blir stående vil det bli svært vanskelig å realisere prosjektet.

Naturmangfoldloven har vært sentral ved NVEs utarbeidelse av innstillingen. Etter vår vurdering er det mulig å ivareta viktige hensyn i naturmangfoldloven i de berørte vassdragene og samtidig oppnå en høyere kraftproduksjon enn det NVEs forslag til betingelser innebærer.

NVEs vurdering av konsekvensutredningene - elvemusling

Så langt vi kan se er NVE godt fornøyd med de gjennomførte konsekvensutredningene og legger til grunn at kravet i forskrift til konsekvensutredninger er oppfylt, og at kunnskapsgrunnlaget er i samsvar med naturmangfoldloven § 8 og vannressursloven § 23.

NVE mener imidlertid at kartleggingen av tørrlagte areal og strømningsforhold ved ulike vassføringer med tanke på elvemuslingens leveområder kunne vært mer utfyllende.

Vi har av denne grunn bedt fagspesialister i Norconsult om å oppdatere kunnskapsgrunnlaget om elvemusling. Arbeidet pågår og omfatter:

- Sammenfatning av eksisterende konsekvensutredninger og generell kunnskap om elvemusling
- Vurdering av vannførings- og vannstandsforhold i Hjartdøla før og etter utbyggingen på 1950-tallet
- Supplerende kartlegging av elvemusling og vertsfisk

Det gjennomføres videre en hydraulisk modellering som viser hvordan vanddekt areal og vannhastighet endres ved forskjellig vannføring. Hensikten med arbeidet er å etablere et bedre grunnlag for å kunne vurdere effekten av ulike minstevassføringer, og eventuelle andre avbøtende tiltak, for elvemusling og vertsfisk. Arbeidet skal etter planen ferdigstilles i løpet av juni måned.

NVE mener føre-var-prinsippet kommer til anvendelse i denne saken, spesielt med tanke på eventuelle konsekvenser for elvemuslingen i Hjartdøla, og har lagt dette til grunn for bl.a. det høye kravet til minstevassføring i Hjartdøla. Grundigere undersøkelser av tetthet, utbredelse og biotopkrav for elvemusling i Hjartdøla vil, sammen med en mer detaljert beskrivelse av endringer i vannføring i elva, bidra til å bedre kunnskapsgrunnlaget både om forekomsten av elvemusling og om effekter av utbyggingen. Dette vil i betydelig grad redusere behovet for å legge føre var-prinsippet til grunn for et endelig konsesjonsvedtak.

Kostnader og produksjon

Vi har engasjert Norconsult for å gjennomgå utbyggingskostnader og produksjonspotensial på ny sett i lys av NVEs innstilling. Dette arbeidet vil bli ferdigstilt parallelt med de supplerende undersøkelsene i Hjartdøla.

Sauland kraftverk vurderer å trekke søknaden for bekkeinntakene i Kjempa og i Øvre Skarva

De fleste av bekkeinntakene har svært lave utbyggingskostnader og er dermed viktig for lønnsomheten i prosjektet. Det eneste av NVEs forslag til konsesjonsvilkår som endrer nevneverdig på utbyggingskostnadene er forslaget om å ta ut det øvre inntaket i Skarva, da tunnelen mot Sønderlandsvatn vil bli kortere. Det må imidlertid understrekes at også dette bekkeinntaket er lønnsomt og at inntaket med sitt kraftbidrag på om lag 13 GWh er det viktigste av bekkeinntakene.

I etterkant av NVEs innstilling har Sauland kraftverk gjennomgått de miljømessige sidene av utbyggingen på ny. På bakgrunn av gjennomgangen av NVEs innstilling, konsekvensutredningene og høringsuttalelsene i saken vurderer vi å trekke søknaden for inntaket i Øvre Skarva. Dette bl.a. som følge av at flere rødlistede arter og at naturtypen bekkekløft vil bli berørt.

Vi vurderer også å trekke søknaden for inntaket i Kjempa/Vesleåa av hensyn til bl.a. elvas betydning for flora og elvemuslingens vertsfisk. Dette vil også bidra positivt til vassføringen i Hjartdøla og Omnesfossen.

Sauland kraftverk- en miljøbasert utbygging

Sauland kraftverk ønsker å gjennomføre utbyggingen på en skånsom måte for miljø, naturressurser og samfunn. Vi mener imidlertid det er mulig å avveie ønsket om kraftproduksjon og viktige miljøhensyn bedre enn i hva som er gjort i NVEs innstilling.

Sauland kraftverk har derfor engasjert Norconsult for å utarbeide et nytt forslag til minstevassføringsregime på berørte elvestrekninger som ivaretar dette. De er også bedt om å se på og konkretisere andre tiltak som kan være med på bedre miljøforholdene på de berørte elvestrekningene for bl.a. landskap, fuktighetskrevede flora, elvemusling og aure.

Oppsummering

Beslutningsgrunnlaget for enkelte miljøtema kunne ha vært bedre i konsesjonssøknaden. Vi arbeider derfor nå med å bedre kunnskapsgrunnlaget, for på et enda sikrere faglig grunnlag kunne kombinere produksjons- og miljøhensyn. En slik optimalisert løsning vil gi en betydelig mengde ny fornybar energi, og samtidig ivareta miljø- og samfunnshensyn på en god måte.

Når dette arbeidet er avsluttet vil vi oversende materialet til OED sammen med våre øvrige merknader til NVEs innstilling.

En realisering av Sauland kraftverk, med en betydelig mengde ny fornybar energi, vil i stor grad avhenge av at en lykkes å kombinere produksjons- og miljøhensyn på en bedre måte enn i NVEs innstilling."

Fjellkraft AS sendte følgende kommentarer 22.08.2014:

"Underveis i arbeidet med Skorva-prosjektet har Fjellkraft vært klar over at Sauland kraftverk ønsket å overføre Skorva, og at Fjellkrafts prosjekt ville falle dersom denne overføringen ble konsesjonsgitt. Vi registrerer av NVEs konsesjonsanbefaling at det ikke gis konsesjon til å overføre Skorva til Sauland kraftverk og mye av grunnlaget for avslaget på Skorva dermed faller bort. Basert på NVEs anbefalte konsesjonsvilkår for Sauland kraftverk og inntrykk fra Saulandbefaringen den 19.8.2014 mener vi at Skorva-prosjektet ikke kommer i konflikt eller konkurranse med Sauland kraftverk. Dette, kombinert med et sviktende avslagsgrunnlag i NVEs innstillingsbrev datert den 13.2.2014, gjør at vi tillater oss å anmode om at Skorva-prosjektet tas opp til realitetsbehandling. Dersom dette ønsket imøtekommes, vil vi være innstilt på å tilpasse Skorva-prosjektet til vilkårene i en eventuell konsesjon for Sauland kraftverk.

NVE har i sitt korte brev konkludert med følgende for å anbefale at det ikke gis konsesjon:

- Hensynet til fuktighetskrevede naturtyper med rødlistede arter
- Gyteområder for ørret som er vertsfisk for elvemusling
- Behovet for å ivareta restvannføring til Hjartdøla

Det er verdt å merke seg at denne vurderingen gjelder overføring av Skorva til Sauland kraftverk, som er en annen løsning enn det Fjellkraft har søkt om. NVE har i denne sammenheng kun henvist til at Skorva kraftverk vil påvirke flere av de samme interesser som gjorde at NVE anbefalte å utelate bekkeinntak av Skorva ved vurdering av Sauland kraftverk.

Fjellkraft har søkt om konsesjon til utbygging av Skorva kraftverk etter vannressursloven. Søknaden er fra vår side utredet i samsvar med NVEs veileder, herunder er påvirkning på biologisk mangfold utredet med følgende samlet konsekvens for biologisk mangfold: Middels negativ.

Fjellkraft har følgende kommentarer til de enkelte punkter som NVE har henvist til:

- *Fuktighetskrevede naturtyper med rødlistede arter*

Her vises til sammendrag i biologisk mangfoldsrapport (Faun Naturforvaltning AS) i konsesjons-søknaden vår:

Virkninger på biologisk mangfold

Innenfor influensområdet er det registrert to naturtyper bestående av rike skogtyper som begge er vurdert å ha A-verdi, samt ei bekkekløft vurdert å ha B-verdi. Nedre del av området har også smale striper med flompåvirket gråor-heggeskog langs elva. Hele 23 rødlistede arter hvorav 17 stk. i kategori nær truet (NT). 5 stk. i kategori sårbar (VU) og 1 stk. i kategori sterkt truet (EN), er påvist i området. Området har også forekomst av flere sjeldne og trua vegetasjonstyper. Videre er det registrert viktig hekkeområde for hakkespett og leveområde for jerpe, som begge er vurdert å ha B-verdi, Fossekall og ørret er også registrert i området.

Rørtraseen som følger eksisterende bilvei nær hele veien, vil sammen med inntak berøre ca. 5 % av avgrenset bekkekløft "Skorva øvre", Videre vil rørtraseen berøre < 1 % av avgrenset rik edellauvskog "Listul-Skårdal", samt rundt 6 % av avgrenset naturtype "Steinskotet V". Ved Skårdal kan enkelte styva trær i randsonen til avgrenset naturtype berøres av traseen. Alle registrerte naturtyper blir indirekte påvirket gjennom redusert vannføring. Da naturverdiene i området først og fremst er knyttet til rike skogtyper i naturskogtilstand, sammen med beskyttende topografi i bekkekløfta, og i mindre grad til selve vannføringen, vurderes virkningsomfanget for biologisk mangfold her som mindre negativt. Flomvannføringene vil om en i noe begrenset omfang opprettholdes. Dette vil sikre betingelser bl.a. for smale striper med formpåvirket gråor-heggeskog og forstyrrelsesbetinga arter som huldregras (NT). Utover noe forstyrrelse i anleggsperioden antas

ikke registrerte funksjonsområder for hakkespett og jerpe å bli nevneverdig negativt påvirket. Redusert vannføring vil derimot virke negativt for fossekall og ørret.

Med bakgrunn i vurdering av verdi og omfang er samlet konsekvens for biologisk mangfold satt til middels negativ (-). Slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring, sammen med stikking av rørtrasé forbi Skårdal, er foreslått som avbøtende tiltak.

Vi trekker her frem spesielt følgende: «Da naturverdiene i området først og fremst er knyttet til rike skogtyper i naturskogtilstand, sammen med beskyttende topografi i bekkekløfta, og i mindre grad til selve vannføringen, vurderes virkningsomfanget for biologisk mangfold her som mindre negativt.»

- *Gyteområder for ørret som er vertsfisk for elvemusling*

Her vises til igjen til biologisk mangfoldsrapport:

Tilslig fra restfeltet nedstrøms planlagt inntak, som ifølge Småkraftkonsulent utgjør 11,6 km² ved samløp Hjørdøla, vil i merkbar grad bidra med å opprettholde restvannføring i nedre del av elva. For den fiskeførende strekningen i Skorva som strekker seg ca. 1 km opp fra samløp Hjørdøla, vil restfeltet som her utgjør 10,6 km², bidra til at vannføringen på denne strekningen alltid vil være ≥ 38 % av naturlig vannføring i tillegg til det som blir sluppet som minstevannføring. Dette betyr at minimum vannføring for den nedre fiskeførende delen av Skorva, vil være 60 l/s når kraftverket er i drift.

I deler av flomperiodene om våren og høsten vil vannføringen i Skorva være betydelig større enn største slukeevne. I disse periodene vil store deler av flomvannet gå i elveløpet som tidligere (se fig. 18). Resten av året derimot vil det bli lengre perioder hvor øvre del av den utbygde elvestrekningen blir nær tørrlagt dersom det ikke slippes minstevannføring. Restfeltet nedstrøms inntak bidrar med å opprettholde en visse restvannføring i nedre del av strekningen som får fraført vann.

Her trekkes frem følgende: «For den fiskeførende strekningen i Skorva som strekker seg ca. 1 km opp fra samløp Hjørdøla, vil restfeltet som her utgjør 10,6 km², bidra til at vannføringen på denne strekningen alltid vil være > 38 % av naturlig vannføring i tillegg til det som blir sluppet som minstevannføring. Dette betyr at minimum vannføring for den nedre fiskeførende delen av Skorva, vil være 60 l/s når kraftverket er i drift.»

På befaringen den 19.8.2014 nevnte Norconsults fagmann på elvemusling at deres undersøkelser i nedre Skorva hadde påvist begrenset med ørret i den potensielt fiskeførende delen av Skorva oppstrøms for samløpet med Hjørdøla, noe som også vil svekke avslagsargumentet tilknyttet potensielle gyteområder for ørret som vertsfisk for elvemusling. Vi vil også kunne vurdere å flytte kraftstasjonen fra kote 120 (samløp Skorva-Hjørdøla) oppstrøms, noe som vil bevare store deler av potensielt fiskeførende del av Skorva i sin opprinnelige form.

- *Behovet for å ivareta restvannføring til Hjørdøla*

Denne begrunnelsen har ingen relevans til Skorva kraftverk. Skorva kraftverk vil slippe alt vann ut til Hjørdøla (alternativt oppstrøms i nedre del av Skorva dersom kraftstasjonen flyttes). Skorva kraftverk vil således ikke redusere restvannføringen i Hjørdøla.

Avslutningsvis vil vi nevne at Fjellkraft har inngått utbyggingsavtale med flertallet av grunneiere med fallrettigheter til den aktuelle elvestrekningen i Skorva. Prosjektet er ikke konfliktfylt og ønsket av grunneierne. Fjellkraft og grunneierne har i fellesskap lagt ned betydelige ressurser (tid og penger) i arbeidet med prosjektet. I forhold til forvaltningspraksis i småkraftsaker reagerer vi derfor på NVEs behandling av saken. Sammen med grunneierne vil vi derfor i fellesskap om at Fjellkrafts konsesjons-søknad umiddelbart returneres NVE for realitetsbehandling. Skorva vil eventuelt kunne behandles samordnet med to andre Clemens Kraft-søknader i Hjørdal (Svigsåi og Heddevassåi)."

Sauland Bygdekraft SA sendte følgende kommentarer av 18.9.2014:

"Vi viser til NVE's vedtak og innstilling til OED av 13.02.2014, vedr. utbygging av Sauland Kraftverk, samt til befarung 19. august 2014 ang. samme sak.

Litt om Sauland Bygdekraft (SB) og Norkraft AS sitt alternative prosjektet Hanfoss kraftverk:

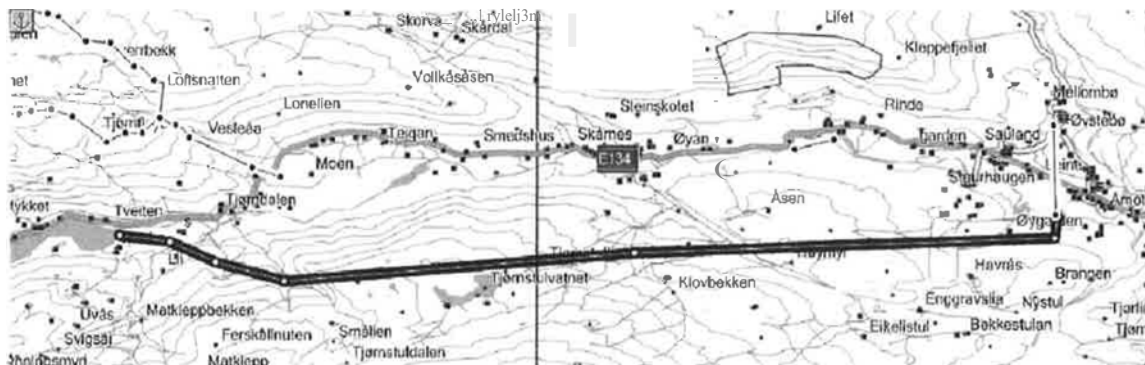
Utbyggingsplaner, Hanfoss Kraftverk

SB's medlemmer disponerer 60 fallmeter i elva Hjartdøla og sendte 17.12.2010 søknad til NVE om konsesjon for sine utbyggingsplaner, som går ut på følgende:

For å utnytte fallet på ca. 75 m fra Hjartsjø mot Sauland, bygges en ca. 11 km tunell fra Hjartsjø til kraftstasjon i fjell ved Frølandgrenda. Avløpstunnel ut i Hjartdøla legges nær Sauland vassverk sin pumpestasjon. Strekningen av Hjartdøla som berøres, får redusert vannføring, med minstevannføring 0,9 m³/sek på sommeren, 0,5 m³/sek på vinteren. Vårt utbyggingsalternativ vil ikke påvirke vannføringa i Skogsåa, og heller ikke i Hjartdøla fra der avløpstunnelen kommer ut ved pumpestasjonen til Sauland vassverk. Elvelandskapet gjennom Sauland sentrum fram til Omnesfossen blir som før. Og ikke minst vil selve Omnesfossen renne som i dag. Omnesfossen er blant Hjartdal kommunes viktigste blikkfang og merkevarer, som svært mange mennesker kan se på grunn av nærheten til E134. Fossen har stor opplevelseskvalitet, og inntil fossen ligger også kommunens tusenårssted, kulturminnet Heddal mølle. Mølla har sin historie knyttet direkte til fossen.

SB ble opprettet for å ta vare på de tallverdiene som med rimelighet kan utnyttes uten å gjøre vesentlig skade på miljø og landskap i Sauland. Dette betyr at elva gjennom sentrale deler av Sauland sammen med Omnesfossen skal tas vare på - noe som vil ha stor betydning for bo- og levemiljøet i Sauland. I tillegg blir Skogsåa og flere små sideelver ikke berørt. Disse kan dermed vurderes for utbygging av egne småkraftverk.

NVE sendte SB's konsesjonssøknad ut på høring samtidig med Skagerak Krafts konsesjonssøknad for Sauland kraftverk. I forbindelse med høringen holdt NVE et åpent, offentlig høringsmøte i Sauland. SB's søknad kan leses på NVE's hjemmeside: <http://www.nve.no/no/Konsesjoner/Konsesjonssaker/Vannkraft/?soknad=6216&stadium=&type=11>

Kartet Tunell fra Hjartsjø, til kraftstasjonen ikke langt fra Sauland vannverks pumpestasjon

Mer om utbyggingen

Kraftmengde

Utbyggingen vil gi ca. 70 GWh kraft, som tilsvarer behovet for ca. 2500 - 3000 normalhusstander. Utbygginger over 40 GWh regnes av myndighetene som store utbygginger.

Samfunnsmessige virkninger

Kommunal økonomi, lokal verdiskaping

Utbyggingen vil tilføre Hjørdal kommune årlige inntekter gjennom konsesjonsavgift og eiendomsskatt. Skatteinntektene vil også øke som følge av lokalt eierskap. I anleggsperioden vil man over en byggetid på ca. 2 år kunne regne med 35-40 sysselsatte. Senere vil kraftverket sysselsette inntil to årsverk til drift og tilsyn. I drift ventes kraftverket å gi en verdiskaping på ca. 25-30 mill. kr/år ved en kraftpris på ca. 40 øre/kWh.

Utbyggingen utnytter bygdas egne naturressurser til lokal verdiskaping og næringsutvikling. Dette er viktig for å opprettholde/øke folketallet i kommunen. Det lokale eierskapet omfatter mange gårdsbruk langs elva. Disse vil bli styrket, og derigjennom sikres også det lokale næringslivet, arbeidsplasser og bosetting i kommunen. *Med dagens strømpriser vil bruttoverdi av krafta pr. år tilsvare om lag fem ganger bruttoverdien av tømmeret som avvirkes årlig i kommunen.* Dette alternativet ivaretar dessuten mulighetene for videre framtidig lokal verdiskaping gjennom småkraftutbygging i sideelver som ikke berøres av utbyggingen.

Virkninger på landskap, jakt, fiske, natur, vegetasjon mv.

Utbyggingen medfører enkelte inngrep i landskapet: Inntakskonstruksjon, avløp, tipper, veger og koplingsanlegg. Dette, og evt. annen innvirkning på natur- og kulturmiljø av utbyggingen, er nærmere beskrevet i SB's konsesjonssøknad (se link foran til NVE's hjemmeside). I konsesjonssøknaden er også beskrevet evt. avbøtende tiltak i anleggs- og driftsfasen. Elva er viktig som resipient for rensset avløpsvann fra kommunens renseanlegg. Renseanlegget ligger nedenfor kraftverkets utløp i elva, og forholdet berøres derfor ikke av SB's utbygging. Utbygginga av Hjørdøla kraftverk for 50-60 år siden førte til at jordbruksarealer flere steder fikk høyere grunnvannstand. Grunnvannstanden blir redusert i disse områdene etter SB's utbygging.

Friluftsliv, turisme

Hjørdøla er en viktig del av bygde- og sentrumslandskapet i Sauland, og en kilde til rekreasjon og naturopplevelser. Dessuten ligger E134 inntil Omnesfossen, som er et mye benyttet stoppested for turister og andre veifarende. Omnesfossen er den siste godt synlige fossen fra E134 før en kommer over fjellet til Vestlandet. Særlig sommerstid er det stor trafikk, med gjennomsnitts døgntrafikk 5000 - 6000 biler, i vinterhalvåret ca. 3000 - 3500. *Med dette utbyggingsalternativet forblir Omnesfossen som i dag.*

Elvestatus i Hjørdal kommune

I Hjørdal kommune er det to hovedvassdrag - et fra Tuddal og et fra Hjørdal: Tuddalsgreina har utspring fra Bonsvatn og Kovevatn. Begge vanna er stengt med demninger, og vannet føres i tunell til elva Hjørdøla via Breivatn. Hjørdalsgreina begynner i Skjesvatn som føres over til Breivatn. Derfra går vannet til Hjørdøla Kraftverk- og slippes ut i Hjørtjø. Dette betyr at storparten av vannet i Tuddalsgreina har gått "under jorda" fram til Hjørtjø. Får Skagerak Kraft konsesjon for å bygge Sauland Kraftverk, vil vannet gå i tunell fra utløpet av Hjørtjø og komme ut i dagen nedenfor Omnesfossen. *Dette betyr at alle større elvestrekninger i kommunen, fra sine utspring på fjellet, til nedenfor Omnesfossen, blir lagt i tunell. I alt utgjør dette 90-100 km elvestrekning. Bare sporadiske tilsig og pålagt minstevannføring blir igjen.*

Kraftressursene -alternative utnyttelser

Fall som ikke berøres av SB's utbygging:

Elv:	ca. GWh	Eier:
Svigsåa	6	lokalt eid
Vesleå/ Kjempa	3	« «
Skorva	15	« «
Sidebekker til Skogsåa	8	« «
<u>Skogsåa</u>	<u>63</u>	<u>Skagerak Energi AS</u>
Gjenværende kraftressurser:	95	
+ SB/Norkrafts kons.søknad	70	
=	165	

I tillegg utgjør elva Mjella 20 GWh, men denne er vernet av myndighetene.

Skagerak Krafts søknad for Sauland Kraftverk er beregnet til 218 GWh. Den er noe redusert i NVE's innstilling til OED. Evt. lokale utbygginger som i tabellen over, vil gi 218 - 165 GWh = 53 GWh mindre kraftmengde.

Til gjengjeld spares Omnesfossen og elva gjennom Saulands sentrale deler, noe som utgjør en meget viktig faktor for bo- og livsmiljøet i bygda.

NVE's behandling

På en befaring høsten 2011 fikk vi i Sauland Bygdekraft SA beskjed av NVE's representant at vår søknad var lagt bort, da vi ikke hadde inngått noen avtale om offentlig medeierskap i prosjektet. De viste da til et brev av 06.05.2011 med en angitt tidsfrist for å få på dette på plass. Dette brevet var ikke mottatt av Sauland Bygdekraft og vi ba derfor om et møte med NVE på deres kontor, noe vi fikk og møtet ble avholdt den 08.12.2011.

Tilstede på møtet hos NVE var Carsten Stig Jensen og Eilif Brodtkorb fra NVE og Ragnar Frøland, Torkild H Mosebø og Olav Flatland fra Sauland Bygdekraft. Vi forklarte at vi ikke hadde mottatt det angitte brevet, men at vi uavhengig av dette var i dialog med en offentlig eid samarbeidspartner og ba om å få en utsatt frist for å få en avtale på plass. Vi fikk da tilbakemelding om at NVE ikke ville sette noen spesiell frist, men at vår søknad ble stilt i bero til en slik avtale var på plass (Vedlegg 1).

På det tidspunktet var vi i dialog med Fjellkraft AS, som var et heleid offentlig selskap, om et samarbeid. 1. juni 2012 inngikk vi en avtale med Fjellkraft AS som medførte at de overtok konsesjonssøknaden og at de gikk inn med min. 2/3 av eierskapet i prosjektet, evt. i samarbeid med Hjørdal kommune. Fjellkraft AS orienterte umiddelbart NVE om avtalen og ba om at søknaden måtte bli behandlet parallelt med Skageraks søknad. De fikk da beskjed om at NVE ikke ønsket å behandle denne søknaden før Skageraks søknad var avgjort. Etter dette gikk det nesten 2 år før Skageraks søknad var ferdigbehandlet av NVE. Vi gjør oppmerksom på at avtalen med Fjellkraft AS i ettertid er overført til morselskapet Norkraft AS.

Vi finner NVE's handlemåte i denne saken svært underlig. Å unnlate å behandle en innkommet søknad er etter vår mening et klart brudd på Forvaltningsloven. Dersom årsaken var at NVE mente det trengtes supplerende utredninger, burde de 2 årene vært mer enn nok tid til å få inn disse. Det meste var dessuten allerede belyst i Skageraks søknad.

Forholdet til Skagerak Kraft AS

I og med at NVE i sin behandling også tar opp spørsmålet om evt. ekspropriasjon, vil vi gjerne knytte noen kommentarer også til dette:

Om samtykke til ekspropriasjon for Skagerak Kraft skriver NVE i innstillingen bl.a. følgende:

" ... NVE oppfatter at tiltakshaver har gjort forsøk på å få til minnelige avtaler med de aktuelle grunn- og fallrettseiere. NVE oppfatter videre at samtykke til ekspropriasjon er nødvendig for gjennomføring av det planlagte tiltaket dersom minnelige avtaler ikke oppnås. ...".

Dersom dette betyr at NVE mener de påkrevde forsøk på minnelige forhandlinger allerede er utført, vil vi avvise en slik tolkning. Dette begrunner vi nærmere i det følgende:

På et innledende orienteringsmøte med Skagerak Kraft i 2006, ble det fra Skagerak sin side fortalt at dersom det ble aktuelt å bygge ut "Sauland Kraftverk", var det en forutsetning at det ble en utbygging i nært samarbeid med grunneierne. Tidene hadde endret seg siden den forrige utbyggingen i Hjartdal og det var et annet regime som ble lagt til grunn i dag ble det hevdet.

Ca. 1 år etter kom det et tilbud fra Skagerak, som for det store flertallet av de som hadde vært med på det første møtet, fortonet seg som et skambud. De la de samme føringene til grunn for erstatning som ble gjort 60 år tidligere. De hadde overhode ikke tatt inn over seg de endringene som ble gjort i Energiloven i 1990. De viste heller ingen tegn til å imøtekomme noen av de synspunktene som grunneiersiden la fram. Dette forholdet- samt et sterkt ønske om å bevare Omnesfossen og elvestrekningene gjennom de sentrale deler av Sauland - gjorde at de aller fleste grunneierne langs Hjartdøla valgte å organisere seg i et eget sameieforetak (Sauland Bygdekraft SA). Vi fikk ved hjelp av Einar Sofienlund laget en konsesjonssøknad basert på en utvidelse av en tidligere søknad av Hanfoss. Det var denne søknaden som ble sendt NVE den 17.12.2010.

Det eneste som kunne sies å være nytt i tilbudet fra Skagerak, var at grunneierne fikk tilbud om å kjøpe seg inn i prosjektet med inntil 9,99 %, med en egenkapital på 30 %. Med en så liten eierandel ville ikke grunneierne ha noen påvirkning på utbyttepolitikken og faren for å bli "sultet ut" ville være reell. Vi fant det også påfallende at de hadde valgt å legge seg på 9,99 %, da de aller fleste er kjent med at grensen for å kunne bli tvangsinnløst i et AS er 10 %.

Som om ikke dette var nok, ble grunneierne gitt en frist på 6 uker fra 31.03.2011, til å bestemme seg. Vi måtte da signere en bindende aksept der grunneierne overdro fallrettene til Skagerak (Vedlegg 2). På det tidspunktet - slik det fortsatt er pr. i dag - forelå dessuten ingen konsesjon, naturlig nok heller ikke endelige konsesjonsvilkår. Hele tilbudet fra Skagerak ble av medlemmene i Sauland Bygdekraft oppfattet som et forsøk på bondefangeri, noe vi påpekte i et brev til Skagerak Kraft 28.05.2011 (Vedlegg 3).

Vår påstand er derfor at det store flertallet av grunneiere ikke kan se at Skagerak Kraft så langt har gjennomført reelle forhandlinger med dem. Dersom Skagerak Kraft får konsesjon, må derfor minnelige forhandlinger fra grunnen av pålegges dem i konsesjonsvilkårene.

Sammendrag

1. Sauland Bygdekraft SA påklager NVE's manglende behandling av vår konsesjonssøknad av 17.12.2010, Hanfoss kraftverk.
2. Dersom Skagerak Kraft gis konsesjon av OED, ber vi om at vilkårene rundt grunneierforhandlingene/avtalene blir strammet inn. Dette slik at reelle forhandlinger gjennomføres for de mange berørte grunneiere som Skagerak Kraft ikke har avtale med, og at dagens forutsetninger legges til grunn, ikke de som gjaldt for 60 år siden.

Dersom det skulle være ønske om det, stiller vi gjerne opp i møte hos OED for å belyse saken nærmere."

Hanfoss kraftverk SA sendte brev av 18.9.2014:

"Hanfoss kraftverk SA søkte i desember 2005 NVE om konsesjon på utbygging av Hanfoss i elva Hjartdøla, Hjartdal kommune, Telemark. NVE meddelte oss på nyåret 2006 at søknaden inntil videre var stillet i bero pga. av at Skagerak Energi A/S hadde søkt om fritak fra samla plan for et større og mer omfattende Sauland kraftverk (SK). *Videre behandling av vår søknad til NVE kan vi ikke se noe til, den er ikke nevnt i konsesjonsutredningen om SK.* Søknaden er ikke trukket tilbake av oss.

Bakgrunnen for vårt arbeid med organisering og konsesjonssøknad for Hanfoss Kraftverk (HK) har vært tema helt siden energiloven gjorde det mulig å bygge småkraftverk. HK var beregnet å bruke et fall på 20,8 meter og gi ca. 20 GWh i årsproduksjon. Utbyggingsprisen ble 2005 beregnet til kr 1,32/kWh. HK består av fall tilhørende 8 gårdsbruk.

De fleste er små bruk og har fått sine næringsressurser betydelig redusert pga. barskogvern pålagt i 1990 åra og landskapsvern i Brattefjell Vindeggen området i år 2000. Dette verneområdet utgjør ca.

28 % av Hjordal kommunes areal og berører mer enn 100 gårdsbruk. Verna førte til innskrenkninger i brukas ressurser. Verna ble innført uten at konsekvensene for videre drift ble vurdert. Resultatet ble at vern og innskrenkning i driftsgrunnlag gjorde at bruka vanskelig kunne gi nok utkomme.

Videreutvikling av egne ressurser

Felles planlegging/utbygging av fallrettene i Hanfoss skulle bli løsningen for videre utkomme og bosetting på gårdsbruka som eide fallrettene. Hanfoss Kraftvek BA ble stiftet. Utarbeidelse av konsesjonssøknad og innsending av denne har vi sett som avgjørende for fremtidig bosetting.

Straks det ble kjent at vår søknad om konsesjon var sendt, kom spørsmål/ønske fra en rekke naboer med fallretter i Hjordøla om ikke også deres fall kunne bli tatt med i utvidet prosjektet. Etter at HK sin konsesjonssøknad var «lagt på is» av NVE i 2006, søkte styret i HK om fritak fra samlet plan for alle falla i Hjordøla mellom Hjartsjøvannet og Omnesfossen. Søknaden ble innvilget. Etter dette ble Sauland Bygdekraft SA (SB) stiftet. Dette kraftverket skal nytte fallene fra Hjartsjø og ned til ca. kote 82. Detaljerte data fra prosjektet er nærmere beskrevet i konsesjonssøknad sendt NVE i desember 2010, men nektet behandlet av NVE. I en slik utbygging vil elva gå fritt ca. 2,5 km gjennom Sauland sentrum. Løsningen vil gi naturlig rennende elv gjennom Hjordal kommunes sentrum og tettete bebyggelse, og imøtekomme befolkningens ønske om levende elv i tettete bomiljøet. (Se protestliste underskrevet av mer enn 600 innbyggere, sendt NVE). Prosjektet har bred aksept i bygda. Løsningen vil spare delen av elva med størst tetthet av elvemusling i tillegg til Omnesfossen der den kysser E134. Dette er viktig for fremtiden. Videre er avtalen mellom falleierene at de med fall på nedsiden av kraftstasjonen skal ha samme utbytte for sine fall som de falla som inngår i utnyttelsen. En naturlig og akseptert følge av at den delen av elva som får renne fritt er like viktig for bygda, bomiljø og trivsel som den utbygde delen.

For HK er avtalen at deres konsesjonssøkte fall i Hanfoss inngår på vanlige vilkår i SB dersom deres prosjekt får konsesjon. I motsatt fall søker HK konsesjon alene.

Bli fremtidig utbygging slik NVE rår til, vil begge vassdraga i Hjordal kommune gå i tunell, være utbygd og priggitt pålagt minstevannføring fra de øverste fjellvanna ned til det gjenstår noen hundre meter til Notodden kommunes grense. Spørsmålet bygdefolk stiller: «Finnes andre steder i landet der vassdraga er så totalt utnyttet?»

Merknader til NVE sin behandling av konsesjonssøknaden

NVE har behandlet og vurdert bare konsesjonssøknaden fra Sauland kraftverk AS. De berører ikke muligheten for mindre og mer skånsomme utbyggingsalternativer. Stortinget har flere ganger pekt på mindre utbygginger for å ta vare på miljøkvalitetene. Se uttale fra Energi- og miljøkomiten i Innst. S. nr. 263 (2000 2001).

I Hjordøla kan bygges minst to småkraftverk som tilsammen kan produsere ca. 50 GWh. Flere sidebekker både til Hjordøla og Skogsåa kan bygges ut og vannet slippes ut i hovedelven igjen. Løsningen vil generere lokal næringsutvikling og arbeidsplasser.

NVE vurderer i sin innstilling fremtidige naturpåvirkninger som følge av utbygging, men ikke noe om konsekvenser for bosetting og næringsutvikling i de berørte distriktene. Innsendt protestliste fra 616 innbyggere i Hjordal (= ca. 40 % av totalt folketall i Hjordal) bør være et klart uttrykk for folkemeningen.

I 2007 sendte vi en vurdering av gjenværende kraftressurser til kommunen. Kopi av den er vedlegg her.

Oreigning

NVE tilrår at Sauland kraftverk AS får løyve til å oreigne nødvendige fall og områder de trenger. Vi protesterer mot dette og viser til lov om oreigning § 2 siste setning: «*Vedtaket eller samtykke kan ikkje gjerast utan at det må reknast med at inngrepet tvillaust er til meir gagn enn skade*» NVEs begrunnelse for oreigning finnes på side 100 på deres innstilling. Her blir hevdet at kraftproduksjonen ved SK er regulerbar pga. reguleringsmagasinene. Til dette er å si at vår utbygging i Hjordøla har samme muligheten, vi nytter det samme vannet. Sidebekkene har heller ingen regulering for SK. Vår

utbygging får litt mindre produksjon fordi vi som innbyggere i Hjartdal gjerne vil ha litt levende elv i bomiljøet.

I innstillingen side 99 peker NVE på EUs fornybarhetsdirektiv som argument for konsesjonen. Lokal utbygging tilfredsstiller samme direktivet med de begrensningene hensynet til bomiljøet gir. NVE vurderer konsekvensen for biologi og natur, mens lokalt næringsliv og muligheter for bosetting ikke er ofret en tanke.

Oppsummering

- Det er i strid med lov om oreigning å gi tillatelse til ekspropriasjon. Ingen vurdering av konsekvensen for lokalsamfunnet. Hvor er vurderingen av tvilen?
- Sauland Bygdekraft SA er et samarbeidsforetak av mange lokale eiere for å styrke og ta vare på lokale naturressurser til beste for lokal næring.
- Bevaring av levende elv i Hjartdal kommune.
- Lokal utbygging vil for fremtiden bevare verdiskapingen lokalt.
- Tiltaket har bred støtte i lokalsamfunnet."

Sauland kraftverk AS oversendte 19.9.2014 brev med utdypende kommentarer til innstillingen og en justering av opprinnelig søknad på bakgrunn av nye utredninger fra Norconsult:

"Bakgrunn

Vi viser til vårt brev av 03.06.2014 med våre foreløpige tilbakemeldinger til NVEs innstilling, befaringsrapport 19.08.2014 og øvrig korrespondanse og kontakt i saken.

Norconsult har nå sluttført arbeidet med å supplere tidligere utredninger vedrørende elvemusling og vertsfisk og har utarbeidet et nytt revidert utbyggingsforslag. Hovedmålsettingene med det reviderte utbyggingsforslaget har vært å ta hensyn til elvemusling, landskap og rødlista plantearter/naturtyper. Norconsult har også konkretisert andre tiltak som kan være med på å bedre miljøforholdene på de berørte elvestrekningene.

Revidert utbyggingsløsning

Norconsults samlerapport datert 17.09.2014, med tilhørende bakgrunnsrapporter, ligger vedlagt. Revidert utbyggingsløsning er presentert og sammenliknet med omsøkt løsning og NVEs innstilling i tabellen nedenfor. Kart over revidert utbyggingsløsning ligger vedlagt.

Revidert utbyggingsløsning anslås å gi en midlere årsproduksjon på 215,6 GWh. Dette er 14,2 GWh mindre enn omsøkt løsning, men 17,7 GWh mer enn NVEs innstilling.

Den økte produksjonen sammenliknet med NVEs innstilling skyldes at Grovaråa og Nedre Skorva fortsatt er med i planene (jf. omsøkt løsning), men nå med minstevannføringskrav på henholdsvis 30 og 60 l/s. I tillegg er kravet til minstevannføring ut fra Hjartsjø redusert fra 2,0/3,0 m³/s til 1,0/2,0 m³/s hhv. vinter og sommer. Samtidig foreslås et krav til minstevannføring i Omnesfossen på 2,0/3,0 m³/s. Et slikt krav inngår ikke i NVEs innstilling. Kravet i Omnesfossen vil sikre tilstrekkelig vannføring på de aller tørreste dagene.

Et viktig konfliktreducerende tiltak i forhold til kjente forekomster av rødlista arter er å ta ut inntaket i Øvre Skarva. Ved å sløyfe inntaket i Kjempa reduseres konfliktpotensialet med rødlista arter ytterligere.

Inntakene i Grovaråa og Nedre Skarva vil bidra med henholdsvis ca. 7 og 5 GWh/år. Bekkeinntakene har en svært lav utbyggingskostnad, ca. 0,5 kr/kWh, og er således svært viktige for lønnsomheten i prosjektet. De foreslåtte kravene til minstevannføring vil være positive for hyttene ved Skogsåa og for ørret og fuktighetskrevede naturtyper i nedre deler av Skarva.

Alternativ		NVEs innstilling	Revidert løsning
Navn	Konsesjonssøkt		
Inntak Grovaråa	Ja	Nei	Ja med slipp 30 l/s
Inntak Vesleåa	Ja	Ja	Ja
Inntak Kvitåa	Ja	Ja	Ja
Inntak Uppstigåa	Ja	Ja	Ja
Øvre Skorva	Ja	Nei	Nei
Inntak Nedre Skorva	Ja	Nei	Ja med slipp 60 l/s
Inntak Kjempa	Ja	Nei	Nei
Minstevannføring Hjartdøla (m ³ /s) vinter/sommer	0,5/1,0	2,0/3,0	1,0/2,0
Minstevannføring Omnesfossen (m ³ /s) vinter/sommer	1,0/2,5	0/0	2,0/3,0
¹ Midlere årsproduksjon GWh/år	229,8	197,9	215,6

¹ Produksjonstallene er basert på oppdatert hydrologi og produksjonsmodell (men før optimalisering av tunneltverrsnitt) og avviker derfor fra tallene i konsesjonssøknaden fra 2009.

Norconsults forslag til minstevassføring for Hjartdøla er betydelig høyere enn hva fagkonsulentene mente var nødvendig for å ivareta en levedyktig stamme av elvemusling da konsesjonssøknaden ble utarbeidet i 2009. Økningen innebærer et produksjonsbortfall på over 5 GWh uten at utbyggingskostnadene reduseres.

Sauland kraftverk vil understreke at forslagene om å øke minstevannføringskravene reduserer lønnsomheten i prosjektet vesentlig og vanskeliggjør en realisering av prosjektet.

Andre merknader til NVEs innstilling

Næringsfond og utbyggingsavtalen med Hjartdal kommune

NVE har foreslått et næringsfond på 9 MNOK. Dersom det gis konsesjon med vilkår som gjør prosjektet realiserbart mener Sauland kraftverk at det er grunnlag for å fastsette et næringsfond på 11 MNOK forutsatt at det blir en utbygging. Næringsfondet vil da få en innretning som er i samsvar med det Hjartdal kommune og Sauland kraftverk/Skagerak Kraft tidligere har foreslått.

Utbyggingsavtalen med Hjartdal kommune om bl.a. 5 MNOK til tiltak ved Omnesfossen og disponering av tunnelstein til oppfylling av et boligområde på Øygardsjordet står ved lag.

Manøvreringsreglement vedr. Sønderlandsvatn

NVE har sluttet seg til vårt forslag til manøvrering av Sønderlandsvatn, se bl.a. side 96 og 97 i innstillingen. Vi stusset derfor over at NVE i forslaget til reguleringsgrenser i manøvreringsreglementets pkt. 1, har definert normalvannstanden til å være lik terskelhøyden på dagens overløpsterskel. Det er alltid overløp over terskelen i Sønderlandsvatn og normalvannstanden blir da vannstanden ved normalt tilsig, dvs. at normalvannstanden er ca. 15-20 cm over dagens terskelhøyde. Skagerak har vært i kontakt med NVE om dette. NVE ga uttrykk for at de var enig i vår vurdering av hva som er normalvannstanden i Sønderlandsvatn, og ba oss om å foreslå nødvendige justeringer i manøvreringsreglementet. Basert på at normalvannstanden i Sønderlandsvatn er på 397,05 (NN1954), skulle reguleringsgrensene bli følgende:

Magasin	Naturlig vannstand kote	Øvre reg. grense kote	Nedre reg. grense kote	Oppd. m	Sekn. m	Reg. høyde m
Sønderlandsvatn	397,05	397,25	396,25	0,2	0,8	1,0

På befaringen den 19. august ble gjengroingsprosessene i Sønderlandsvatn satt på dagorden. Vi mener problematikken er godt oppsummert på side 96 i NVEs innstilling. NVE konstaterer at gjengroingsproblematikken i all hovedsak er knyttet opp mot dagens forhold og mener som oss at en utbygging av Sauland kraftverk ikke vil forverre situasjonen, heller tvert imot.

Ved aktiv kjøring av kraftverket og å utnytte foreslåtte reguleringsgrenser maksimalt, er det mulig å stresse vegetasjonen mer enn hva vil oppnå ved normal drift av kraftverket. Skagerak/Sauland kraftverk ønsker å teste forskjellige driftsmetoder for å motvirke pågående gjengroingsprosesser. Forsøkene forutsettes gjennomført og evaluert i samråd med NVE.

Elvepadling i Skogsåa

NVEs forslag om slipp av vann til elvepadling i 2 dager i Skogså vil bli svært dyrt. Et slipp på 10 m³/s i 10 timer pr. dag, har et produksjonspotensial på nesten 0,6 GWh, jf. bl.a. innstillingens side 85. Som vi tidligere har bemerket kan vi ikke på noen måte se at kostnadene ved vilkåret står i samsvar med nytten.

Utvidelse av sommerhalvåret med en måned

I dag praktiseres en minstevannføringsordning i Hjartdøla/Omnesfossen hvor sommerhalvåret defineres som perioden fra 1. juni til 30. september. Vi konstaterer at NVE foreslår en periodisering av sommer-/vinterhalvåret som innebærer at også mai defineres som en sommermåned. I praksis innebærer endringen høyere minstevannføringskrav, da de foreslåtte kravene til minstevannføring er høyere om sommeren enn om vinteren. I Norconsults forslag til revidert utbyggingsløsning er NVEs forslag til periodisering lagt til grunn.

Andre forhold

I vårt svarbrev til NVEs innstilling har vi valgt å fokusere på problemstillinger som vi mener er relevante for den videre behandlingen av saken. Vi vil for øvrig vise til de kommentarer som er gitt i forbindelse med befaringen 19. august og øvrige møter og kontakt i saken. Dersom det er forhold som burde ha vært kommentert, eller om OED har spørsmål i saken, er vi takknemlig for å få beskjed om det slik av vi om nødvendig kan komme med supplerende opplysninger.

Oppsummering

Sauland kraftverk er svært fornøyd med at kunnskapsgrunlaget om elvemusling og vertsfisk i Hjartdølavassdraget er styrket gjennom Norconsults supplerende utredninger. Behovet for å legge føre-var-prinsippet til grunn skulle således være betydelig redusert, jf. NVEs innstilling side 110. Norconsult har foreslått et omfattende miljøoppfølgingsprogram for ørret og elvemusling som vil bli lagt til grunn for videre planlegging, bygging og drift av kraftverket, se samlerapportens kap. 5.7.

En realisering av Sauland kraftverk, med en betydelig mengde ny fornybar energi, avhenger av at en lykkes å kombinere produksjons- og miljøhensyn på en bedre måte enn i NVEs innstilling.

Norconsults nye forslag til manøvreringsreglement og miljøbasert vassføring viser at det er mulig å øke kraftproduksjonen med over 15 GWh og samtidig ivareta viktige miljøhensyn på en god måte."

Liv Tone Tinnes Omnes sendte inn følgende kommentarer 25.9.2014:

"I forbindelse med at NVE den 13. februar 2014 gav innstilling til Olje- og energidepartementet om at Sauland Kraftverk AS gis konsesjon for bygging og drift av Sauland Kraftverk, mener jeg det er verdt å merke seg følgende:

Vannkraftressursene i Hjartdal kommune er allerede sterkt utnyttet. Skiensfjordens kommunale kraftselskap (nå Skagerak) bygget Hjartdøla kraftverk på 1950-tallet. Praktisk talt alt vannet i den nordvestre delen av kommunen er regulert. Fem store fjellvann er oppdemmet. Det er Skjesvatn, Breivatn, Kov-vatnet, Vindsjåen og Bonsvatn. I tillegg er det dammer ved Hundemyr, Vatnar og i Gausdalen, som fanger opp mindre vassdrag. (Se vedlagt kart).

Ingen av disse åtte demningene har krav om minstevannføring. Elvene og bekkene er totalt tørrlagte. Elva Hjartdøla renner midt gjennom bygda Hjartdal med flere kilometer imponerende fosser. Men ingen krav til minstevannføring har forvandlet Hjartdøla til en liten bekk.

Når Skagerak Kraft nå vil bygge ut mer, mener jeg det er på sin plass å stille følgende spørsmål: Hvor stor prosentandel av en kommunes kraftressurser kan myndighetene kreve at blir utbygget? Kan begrepet "samfunnsnytte" brukes som motiv for å ekspropriere alle vannkraftressursene i en kommune? Om Sauland Kraftverk blir bygget er nesten hele kommunen tørrlagt. Det vil bare være en elv igjen som renner fritt, Mjella. Denne elven er vernet av myndighetene.

Vannet renner i dag i tunnel fra Breivatn, og vil ved en ny utbygging komme ut igjen ved grensa til Notodden kommune (kun framme i dagen gjennom Hjartsjø). Jeg mener at en slik utnyttelse av vannet ikke kan kalles miljøvennlig for lokalsamfunnet, snarere ligner det på rovdrift av vannkraftressursene i Hjartdal.

Jeg er grunneier langs hele nordsiden av Omnesfossen. Denne er et imponerende syn og den siste store fossen før Vestlandet. Fallrettighetene i fossen ble ekspropriert av Heddal kommune (nå Notodden) i 1916.

Ut fra dette vil jeg stille spørsmål ved om det er riktig å gi konsesjon til Sauland Kraftverk. Jeg er ikke alene om å lure på dette, for etter kommunestyrets ja til utbygging ble det samlet inn litt over 600 underskrifter i protest mot dette vedtaket. Kommunen har ca. 1700 innbyggere. Ved det påfølgende valget ble nesten hele kommunestyret byttet ut.

Hvis de resterende vannkraftressursene i Hjartdal i det hele tatt skal utnyttes, mener jeg grunneierne selv bør få anledning til å gjøre dette. Det foreligger flere planer."

Departementet oversendte Sauland kraftverk sin redigerte søknad og Norconsults rapporter til NVE 25.09.2014 og ba om NVEs vurdering av det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget og om det ga grunnlag for endringer i NVEs innstilling.

NVE kommenterte det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget 19.11.2014:

"Vi viser til brev av 01.10.2014 der Departementet ber om NVEs merknader til revidert utbyggingsforslag for Sauland kraftverk med tilhørende tilleggsutredninger.

NVE har i sin innstilling av 13.02.2014 anbefalt at det gis konsesjon til Sauland kraftverk, men uten inntak av bekkene Skorva, Kjempa og Grovaråa. NVE gikk også inn for en betydelig høyere minstevannføring i Hjartdøla enn det som var fremmet i konsesjonssøknaden av hensyn til blant annet elvemusling.

Sauland kraftverk AS har i etterkant av NVEs innstilling utført supplerende utredninger på flere temaer. På bakgrunn av dette foreslår Sauland kraftverk AS et revidert utbyggingsforslag der Grovaråa og det nedre inntaket i Skorva tas inn igjen i prosjektet, og der minstevannføringen i Hjartdøla reduseres i forhold til NVEs anbefaling. Sauland kraftverk AS mener at de med det reviderte utbyggingsforslaget har klart å kombinere produksjon- og miljøhensyn på en bedre måte enn det NVEs innstilling tilsier.

Grovaråa

Sauland kraftverk AS søker om å ta inn alle de største tilløpsbekkene som drenerer til Skogsåa. NVE anbefalte at Grovaråa, den øverste av disse bekkene, tas ut av prosjektet bl.a. for å bidra med større restvannføring i Skogsåa og av hensyn til landskap og hytter i området. Norconsult er i sin rapport usikre på om utelatelse av Grovaråa vil ha vesentlig påvirkning både når det gjelder landskap og når det gjelder viktig naturtyper (som også er en av argumentasjonene i NVEs innstilling). Sauland kraftverk AS mener derfor at Grovaråa fortsatt bør være med i planene. Inntaket i Grovaråa vil kunne bidra med om lag 7 GWh/år.

I vår innstilling har vi gjort en helhetlig vurdering av omsøkte prosjektet. Når det gjelder Skogsåa ønsker Sauland kraftverk AS å ta inn alle de største tilløpsbekkene inn på tilløpstunnelen til kraftverket. Etter NVEs syn er dette uheldig. Skogsåa er allerede tungt belastet og vannføringen sterkt redusert som følge av tidligere kraftutbygginger. Foreslått minstevannføring i Skogsåa ligger godt under 5-persentilene for naturlig (opprinnelig) vannføring og er således lav sammenlignet med hva

som er vanlig å foreslå i dag. Da tilsiget til Skogsåa allerede er redusert, og Sønderlandsvatn har liten magasinkapasitet, er det etter vårt syn vanskelig å anbefale høyere minstevannslipp fra inntaksdammen. Grovaråa renner inn i Skogsåa ikke så langt nedstrøms planlagt inntaksdam og vil etter NVEs syn være et viktig bidrag til minstevannføringen i Skogsåa både når det gjelder mengde og naturlig variasjon.

Skorva

Sauland kraftverk AS har i konsesjonssøknaden søkt om to bekkeinntak i Skorva der det øvre inntaket overførte vann til Sauland II og det nedre inntaket overførte vann til Sauland I. NVE har i sin innstilling anbefalt en utbygging uten inntak av Skorva. Det var flere grunner til at NVE anbefalte at Skorva ble tatt ut av prosjektet; 1) hensyn til viktige naturtyper og rødlistede arter, 2) hensyn til gyte/oppvekstområder for ørret og 3) bidrag til en større og mer dynamisk restvannføring i hovedelva Hjartdøla. I sitt reviderte utbyggingsforslag ønsker Sauland kraftverk AS at det nedre bekkeinntaket tas inn igjen i prosjektet. Inntaket i Nedre Skorva vil kunne bidra med om lag 5 GWh/år.

Norconsult viser i sin rapport til at inntaket i Nedre Skorva ligger nedstrøms de viktigste og mest verdifulle naturtypelokalitetene. Norconsult mener derfor at det «vil være mindre konfliktfylt å etablere inntak i nedre deler av Skorva» og vurderer det som mulig å nå oppsatte miljømål for flora og naturtyper med inntak av Nedre Skorva. Sauland kraftverk AS mener derfor at det nedre inntaket i Skorva bør inn i prosjektet, men at det øvre inntaket kan tas ut for å ivareta de viktigste naturtypene. NVE vil bemerke at også det nedre inntaket i Skorva ligger innenfor områdene med viktige naturtyper, selv om de mest verdifulle lokalitetene ligger oppstrøms.

Når det gjelder ørret har NVE i sin innstilling lagt vekt på søknaden med KU der Skorva ble vurdert til å ha gyte- og oppvekstområder for ørret i Hjartdøla. Ifølge Norconsult sin supplering er det begrenset med gyteområder i Skorva, men det er potensielt gode oppvekstområder. De viktigste gyteområdene for ørret er i hovedelva Hjartdøla, men også her er det begrensede partier som har både gode gyte og oppvekstforhold. Mangel på vertsfisk er i rapporten trukket frem som en forklaring på lav rekruttering av elvemusling i Hjartdøla. I tillegg antas det at dagens situasjon med store ukevariasjoner i vannstanden på grunn av driften i Hjartdøla kraftverk har hatt negativ effekt både på ørret- og elvemuslingpopulasjonen. NVE er enig i at gyte/oppvekstområder for ørret alene ikke er en god nok begrunnelse til å ta Skorva ut av prosjektet. Det vil likevel være en fordel med tanke på potensielle oppvekstområder. Forholdet til fisk er kun en av flere faktorer som gjør at NVE mener at bekkeinntakene i Skorva bør utelates.

Dersom Nedre Skorva tas inn i prosjektet vil det i store deler av året kun gå minstevannføring som restvannføring ut i hovedvassdraget. Norconsult påpeker behovet for at inntaket i Skorva da dimensjoneres slik at noe av flømvannet bevares for å bidra med en mer dynamisk vannføring i Hjartdøla. Av hensyn til elvemusling anbefaler Norconsult at Skorva beholder samme vannføringsmønster som i dag slik at den bidrar til å opprettholde den naturlige dynamikken nedover i vassdraget.

NVE kan ikke se at tilleggsutredningene gir grunnlag for å endre på vår innstilling. Ut fra en helhetsvurdering opprettholder vi vår anbefaling om at hele Skorva tas ut av prosjektet.

Hjartdøla

Sauland kraftverk AS har i konsesjonssøknaden foreslått en minstevannføring på 1 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren i Hjartdøla. NVE anbefalte en betydelig høyere minstevannføring i vår innstilling på 3 m³/s om sommeren og 2 m³/s om vinteren. I søkers reviderte utbyggingsløsning foreslår de en minstevannføring som ligger midt imellom på hhv. 2 m³/s og 1 m³/s sommer og vinter.

NVE påpekte i vår innstilling at det var utfordrende å fastslå hvilken vannføring som måtte til for at leveområder for elvemusling og gyte-/oppvekstområder for ørret skulle opprettholdes. Denne usikkerheten ble det tatt høyde for ved vårt forslag til minstevannføring i Hjartdøla. Norconsult har, på oppdrag av Sauland kraftverk AS, utført en supplerende kartlegging av elvemusling og ørret i Hjartdøla. Leveområder er sammenlignet med modellering av vanndekket areal ved de tre ulike minstevannføringsregimene (konsesjonssøkt, NVEs innstilling og revidert utbyggingsløsning). Kartleggingen viser at det er noen av områdene med registrerte muslinger som blir påvirket av tørrlegging ved alle de foreslåtte minstevannføringer, men av varierende omfang. Den laveste minstevannføringen

gir naturlig nok også minst vanddekket areal, og dermed størst negativ virkning. Norconsult påpeker imidlertid at dette er områder som sannsynligvis tørrlegges også i dag ved lave vannføringer. Undersøkelsene viser at elvemuslingen i Hjartdøla i hovedsak lever på dyp større enn 20 cm. Dette er områder som er vanddekt på de laveste vannføringer i dag og sannsynligvis en følge av dagens store vannstandspendling. I de grunneste områdene langs bredden ble det i hovedsak ikke funnet musling.

Norconsult mener den viktigste bestandsbegrensede faktor på elvemuslingen i dag er begrenset rekruttering av vertsfisken ørret, samt store vannføringer med raske pendlinger som kan bidra med å spyle ut muslinglarver og ørretyngel. De viktigste truslene mot elvemuslingbestanden etter en utbygging vil ifølge Norconsult være gjenklogging av leveområder som følge av økt sedimentasjon av finstoff ved stabile vannføringer, og reduserte leveområder som følge av tørrlagte areal. Bunnfrysing vurderes til å være mindre problematisk da de fleste muslingene ble funnet på dypere områder.

Norconsult har gjort en vurdering av de tre ulike minstevannføringsforslagene og ser det som utfordrende å finne frem til nøyaktig hvilken effekt de tre minstevannføringene vil ha. De mener man bør legge seg på et nivå der en med størst mulig sannsynlighet kan ivareta habitatet for elvemusling. Norconsult konkluderer med at minstevannslippet som et minimum bør ligge på 2 m³/s om sommeren og 1 m³/s om vinteren. Med denne minstevannføringen vurderer de det som mulig å nå det oppsatte miljømålet for elvemusling ved utbygging i henhold til revidert utbyggingsplan. Dette er en lavere minstevannføring enn hva NVE anbefalte i sin innstilling. Vi viser også til at Norconsults forslag er et minimumskrav. Hva som er den optimale minstevannføringen for elvemusling sier rapporten ingen ting om. NVE mener at før-var-prinsippet fortsatt bør ligge til grunn, noe vi mener vi har tatt høyde for i vår innstilling.

Virkningene av en noe redusert minstevannføring i Hjartdøla i forhold til NVEs innstilling vil etter NVEs vurdering bli mer alvorlig dersom bekkeinntakene i Skorva også tas inn i prosjektet. Norconsult viser til betydningen av opprettholdelse av flomtopper (spyleflommer) for å ivareta en viss naturlig dynamikk i vannføringen og for å bidra til utspyling av finstoff og begrense sedimentasjon og begroing. Etter NVEs syn vil Skorva kunne bidra med flomvannføring inn i vassdraget slik at behovet for kunstige spyleflommer som foreslått av Norconsult vil bli mindre.

Ommesfossen

Norconsult vurderer at en minstevannføring i Ommesfossen på minimum 2 m³/s om sommeren og 3 m³/s om vinteren er tilstrekkelig av hensyn til landskapet. Dette er den samme minstevannføringen som NVE i vår innstilling anbefalte i Hjartdøla. Et eget krav om minstevannføring i Ommesfossen ble derfor ikke foreslått da denne vannføringen uansett ville vært sikret.

Det blir i rapporten vurdert å flytte kravpunktet til minstevannføringen fra utløpet av Hjartsjø til Ommesfossen. Dette vil ifølge rapporten sikre minstevannføring på ovenforliggende strekning, samtidig som det vil gi kraftverkseier større fleksibilitet ved kjøring av kraftverket da det ikke trengs tappe vann når det er stort tilsig fra restfeltet. NVE vil bemerke at minstevannføring i Hjartdøla i for å sikre tilstrekkelig vann på elvemuslingstrekningen. Det er derfor lite hensiktsmessig å flytte målepunktet ned til Ommesfossen.

Manøvreringsreglement i Sønderlandsvatn

Sauland kraftverk AS viser til feil i reguleringshøydene for Sønderlandsvatn i NVEs forslag til manøvreringsreglement. Høydene i manøvreringsreglementet er hentet fra konsesjonssøknaden og skalert til kartverkets høydesystem (NN54). NVE har vært i kontakt med søker og vi er enige om at tallene i konsesjonssøknaden er feil. Reguleringsgrensene i søkers brev av 19.09.2014 blir da korrekte og manøvreringsreglementet justeres etter dette. Endringene har ingen praktisk betydning på manøvreringen av Sønderlandsvatn. Justert manøvreringsreglement er vedlagt.

Oppsummering

NVE viser til vår innstilling der vi påpeker at konfliktnivået i saken er høyt og at ingen deler av utbyggingen etter vårt syn utpeker seg som problemfri. Konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk innebærer inntak av alle større bekker til Skogsåa og to av de største bekkene til Hjartdøla. NVE mener dette ikke er akseptabelt og viser i så måte til vår innstilling. Som tidligere omtalt har

sidebakkene etter NVEs syn en viktig betydning for flere forhold, både i forhold til naturtyper, fisk og naturlig dynamikk. I tillegg berører utbyggingen en bestand av elvemusling med stor verdi, noe som tilsier stor aktsomhet.

NVE har i vår innstilling til OED lagt vekt på å finne frem til et prosjekt der en utbygging kan kombineres med at miljøverdiene i størst mulig grad ivaretas. Foreslåtte vilkår er derfor etter vårt syn nødvendige dersom utbyggingen skal realiseres med akseptable miljøvirkninger. NVE er enig i at utbyggingskostnadene da tilsier et forholdsvis dyrt prosjekt. Usikkerheten i kostnadsoverslaget i denne fasen er imidlertid stor og NVE viser til at vi har til behandling flere søknader med så høye utbyggingskostnader. Hvorvidt prosjektet er bedriftsøkonomisk lønnsomt som følge av våre vilkår blir det opp til søker å avgjøre.

Etter en helhetsvurdering av planene kan ikke NVE se at de supplerende utredningene endrer på vår konklusjon i innstillingen. NVE vil allikevel påpeke at virkningene av en eventuelt redusert minste-vannføring i Hjartdøla i forhold til vår innstilling vil ha enda større konsekvenser dersom omtalte bekker også tas inn i prosjektet.

*NVEs reviderte forslag til
Manøvreringsreglement
for bygging av Sauland kraftverk i Hjartdal kommune, Telemark fylke*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Hjartså	157,17	157,67	155,87	0,5	1,3	1,8
Sønderlandsvatn	397,05	397,25	396,25*	0,2	0,8	1,0

*De nederste 35 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn er forbeholdt minstevannføring i Skogsåa.

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Avløp fra feltene Vesleåa (8 km²), Kvitåa (3 km²) og Uppstigåa (7 km²) tas inn på tilløpstunnelen til Sauland 2.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføringer: Fra utløp av Hjartså til Hjørdøla skal det slippes 3 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 2 m³/s i perioden 01.10-31.04. Fra utløp av Sønderlandsvatn til Skogsåa skal det slippes 0,36 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 0,1 m³/s i perioden 01.10-31.04.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Sønderlandsvatn er på laveste tillatte nivå skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis. Sauland 1 tillates effektkjørt, mens Sauland 2 skal kjøres mest mulig jevnt på tilsig og typisk start- /stoppkjøring skal ikke forekomme.

Etter avtale med organiserte padleinteressenter skal det slippes vann fra Sønderlandsvatn som sikrer en vannføring i Skogsåa på minimum 10 m³/s i 10 timer to dager per år i hovedsak i tilknytning til arrangementer.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele regulerings-tiden.

4.

Dersom vannslipp etter dette reglementet medfører uforutsette skader og ulemper for elvemusling kan Miljødirektoratet be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet."

Sauland kraftverk ga ytterligere kommentarer 8.12.2014:

"Bakgrunn

Vi viser til brev av 19.11.2014 hvor NVE har gitt merknader til det reviderte utbyggingsforslaget for Sauland kraftverk. Vi ønsker å kommentere noen forhold før saken sluttbehandles.

I NVEs innstilling datert 14.02.2014 godkjenner NVE de gjennomførte konsekvensutredningene, men understreker at "... kartleggingen av tørrlagte areal og strømningsforhold kunne vært mer utfyllende.", se innstillingens side 70 om naturmiljø. NVE skriver videre "Dette er noe det i så fall må tas høyde for i en eventuell konsesjon og fastsettelse av størrelse på minstevassføring". I innstillingens side 110 om praktisering av føre-var-prinsippet understrekes det at denne usikkerheten har vært lagt til grunn for fastsettelse av minstevassføringskrav i Hjartdøla.

For å redusere usikkerheten i beslutningsunderlaget valgte vi derfor våren 2014 å igangsette tilleggsutredninger for å øke kunnskapene om tørrlagte areal, strømningsforhold og elvemuslingbestanden i Hjartdøla generelt.

Hjartdøla

Norconsults utredninger om elvemusling har etter vår vurdering bedret kunnskapsnivået om elvemuslingen i Hjartdøla vesentlig og spesielt med tanke på tørrlagte areal og strømningsforhold.

Vi er derfor svært overrasket over at NVE har valgt å se bort fra de supplerende utredningene og foretar vurderingene på samme grunnlag som i innstillingen. Forslaget til minstevassføring fra NVE er således basert på føre-var-prinsippet og ikke en konkret vurdering basert på foreliggende kunnskapsgrunnlag. NVE har heller ikke foretatt en konkret vurdering av andre viktige avbøtende tiltak enn forslag til minstevassføring. Vi har bl.a. foreslått et omfattende miljøoppfølgingsprogram med en rekke avbøtende tiltak for ørret og elvemusling, se samlerapporten fra Norconsult kap. 5.7. Mange av disse tiltakene har etter vår vurdering like god effekt som krav til minstevassføring samtidig som kostnaden ved tiltakene er langt lavere.

Sauland kraftverk vil bemerke at forslagene til minstevassføring i Hjartdøla, både fra Norconsult og NVE, er svært høye og betydelig høyere enn de naturlige lavvassføringene før utbyggingen av Hjartdøla kraftverk. NVEs forslag til minstevassføring er så høyt at det ikke er mulig å oppnå uten en aktiv bruk av overliggende magasin og at en i praksis benytter vann overført fra Heiåi og Skogsåa for å klare minstevassføringskravene i Hjartdøla. Vi vil også understreke at Norconsult i tillegg til å gjøre en konkret vurdering av hvilke tiltak, herunder krav til minstevassføring, som er nødvendige for ivareta habitatet for elvemusling også har lagt føre-var-prinsippet til grunn for sitt forslag til minstevassføring.

Bekkeinntakene

Når det gjelder Grovaråa så har NVE så langt vi kan se ikke gjort en vurdering av slipp av minstevassføring som avbøtende tiltak, hverken nå eller i selve innstillingen. Sauland kraftverk har i den reviderte utbyggingsløsningen foreslått en minstevassføring på 30 l/s for å bidra til en høyere vassføring i Grovaråa/Skogsåa. Etter vår vurdering vil minstevassføring som tiltak avbøte vesentlig på de negative konsekvensene for hyttene ved Grovaråa og bidra positivt til vassføringen i Skogsåa. Norconsult vurderer at inntaket av Grovaråa har liten betydning for landskapsopplevelsen og registrerte naturverdier i Skogsåa. Det synes som om NVE har valgt en helt annen fortolkning av Norconsults rapport på dette punktet.

I brevetts oppsummering skriver NVE at Sauland kraftverk tar inn to av de største bekkene til Hjartdøla. Dette er feil. I revidert løsning er Kjempa/Vesleåa tatt ut og det er kun planlagt inntak i Skarva. For å bidra til å opprettholde flommer i nedre deler av Skarva og å bidra til en mer dynamisk vassføring i Hjartdøla vil bekkeinntaket bli dimensjonert med en slukeevne på maks to ganger middelvassføringen. Dette er ikke poengtert i NVEs brev.

Oppsummering

NVE bemerker at konfliktnivået i saken er høyt og at ingen deler av utbyggingen utpeker seg som problemfri. Vi er enig med NVE i at det er vanskelig å gjennomføre vassdragsutbygginger som er problemfri. Det må i denne sammenheng påpekes at berørte hovedvassdrag allerede inngår i Hjartdøla-reguleringene og at alle inngrep skjer i områder som er berørte av tekniske inngrep fra før.

Verdsetting av fall og ønsket om at mest mulig av verdiskaping skal bli igjen i lokalsamfunnet har vært viktige temaer ved høring av forhåndsmeldingen og konsesjonssøknaden. Det faktum at Hjartdal kommune og en rekke lokale falleiere gikk inn på eiersiden i 2011 har etter vår vurdering vært viktig for å sikre en god lokal forankring av prosjektet. Vi synes NVE i innstillingen i liten grad har valgt å formidle at Sauland kraftverk også har fordeler for miljø og naturressurser, noe som fremgår av gjennomført konsekvensutredninger, innkomne merknader og innspill på befaringer. I denne sammenheng er det etter vår vurdering bl.a. naturlig å få frem at mange grunneiere langs Hjartdøla ønsker en redusert vassføring for å redusere problemene med vassjuk jord og frostrøyk. Flere grunneiere og representanter for lokalmiljøet formidlet dette på en tydelig måte på OEDs befarung i høst.

Norconsults nye forslag til manøvreringsreglement og miljøbasert vassføring viser at det er mulig å øke kraftproduksjonen med over 15 GWh ift. NVEs innstilling og samtidig ivareta viktige miljøhensyn på en god måte. Dette vil være avgjørende for å sikre over 200 GWh fornybar energi med en betydelig andel regulerbar kraft.

Sauland kraftverk ser frem til at et endelig konsesjonsvedtak foreligger."

Tidligere ordfører i Hjartdal Olav Tho sendte sine kommentarer til departementet 26.1.2015:

"Underskrivne har vore ordførar i Hjartdal i 14 år, fram til hausten 2011. Det var i denne tida Skagerak arbeidde med planane for Sauland kraftverk, og førde tingingar med Hjartdal kommune om dette.

Konsesjon blir tilrådd, og avtala med kommunen blei vedteke med stort fleirtal i kommunestyret. Det var og er eit stort fleirtal blant innbygarane for denne utbygginga, sjølv om ei mindre gruppe, spesielt i Sauland, markerte seg godt høyrleg som motstandarar (av dei ein del falleigarar som ville sikre sine interesser).

Hjartdal kommune har sikra seg ein eigarprosent på om lag 14 %, og Notodden energi (Notodden kommune) har vel 16 %. Ein del falleigarar har og kjøpt seg inn, medan Skagerak har hovuddelen.

For Hjartdal kommune vil ei lønsam utbygging tyde sær s mykje i høve lovfesta inntekter som vertskommune og som medeigar.

Det er derfor mi sterke oppfordring til den politiske leiinga i departementet at den reviderte utbyggingssøknaden frå selskapet blir vedteken. Da vil det bli ei miljøvenleg og monaleg stor energiutvinning i eit alt regulert vassdrag.

Det skal og nemnast at landbrukskontoret i Hjartdal tidlegare har opplyst til meg at om lag 500 daa dyrka jord får større verdi, når dei mange småflaumane nedover i vassdraget blir borte med denne

utbygginga. Tilhøva for *elvemuslingen* kan bli betre etter ei utbygging, sidan det da blir meir jamn vassføring på eit lågare nivå, sidan vassdraget da vil te seg meir slik det var før utbygginga på 1950-talet.

Konklusjon: Dette er ei heller dyr utbygging, som må få slike vilkår som søkt om, om det skal kunne bli realisert og gje inntekter til kommune, fylke og stat og eigarar – og ikkje minst, eit godt tilskot på fornybar energi i landet."

Hjartdal kommune og Notodden kommune ga ytterligere innspill til departementet 18.2.2015:

"Hjartdal og Notodden kommuner samt Telemark fylkeskommune stilte seg positive til den opprinnelige konsesjonssøknaden til NVE.

NVE har ved sin uttalelse til konsesjonssøknaden av 13.02.2014 stilt seg positive til utbyggingen og mener at Sauland kraftverk er viktig i forbindelse å fremskaffe ny fornybar energi. NVE sin anbefaling innebærer imidlertid et produksjonsbortfall på ca. 35 GWh uten at utbyggingskostnadene reduseres tilsvarende. Dette bidrar til å skape usikkerhet i om utbyggingen er økonomisk bærekraftig.

Norconsult har blitt engasjert til å vurdere utbyggingspotensiale i forhold til både opprinnelig konsesjonssøknad og NVE sin innstilling til konsesjonssøknaden. Norconsult har i sine vurderinger kommet frem til at det er forsvarlig, alle hensyn tatt i betraktning, å bygge ut med en kapasitet som ligger midt mellom opprinnelig konsesjonssøknad og NVE sin innstilling. Dette utgjør en forskjell på ca. 15 GWh. Vi er av den oppfatning at NVE har tatt lite hensyn til Norconsult sine vurderinger når de avga sin innstilling til konsesjonssøknaden."

Sauland kraftverk sendte 12.03.2015 inn en planendringssøknad med bakgrunn i at revidert søknad uten inntak i Øvre Skorva krever en ny svingesjakt:

"I konsesjonssøknaden for Sauland kraftverk datert 30.10.2009 var det lagt til grunn at inntaket i Øvre Skorva skulle fungere som svingesjakt for Sauland II, dvs. for Skogsågreina av Sauland kraftverk.

I NVEs innstilling tilrår NVE å avslå søknaden for bekkeinntaket i Øvre Skorva. I den justerte utbyggingsløsningen som vi la frem for OED, i brev av 19.09.2015, er derfor bekkeinntaket i Øvre Skorva tatt ut av planen.

Avstanden til nærmeste bekkeinntak, dvs. Uppstigåa, blir for lang til at den kan fungere som svingesjakt. Det må derfor etableres en alternativ svingesjaktsløsning for Sauland II med lufting i dagen eller et såkalt luftputekammer.

Ny svingesjaktsløsning

Justert utbyggingsløsning, med ny svingesjaktsløsning, fremgår av vedlagt kart som viser revidert utbyggingsløsning og situasjonskart i målestokk 1:5:000. Med denne løsningen vil luftingen for svingesjakta bli liggende nord for Trytetjønnfjell i et område med fjell i dagen. Svingesjakta er planlagt lokalisert innenfor et LNF-område i arealdelen av gjeldende kommuneplan for Hjartdal (2010-2020).

Luftingen vil bli etablert ved at en borer en sjakt med diameter ca. 1000 mm ned til tilførselstunnelen for Sauland II. Oppå sjakten vil det bli etablert et enkelt overbygg (luftehus) for å sikre sjakten for tredje person og for å sikre at luftingen ikke lukkes/dekkes av snø. Skagerak har tidligere bygd en tilsvarende svingesjaktlufting for Haukerei kraftverk i Fyresdal kommune, se vedlagt bilde.

Arealbruk og transport

Arealinngrepet vil bli begrenset til nødvendig areal for utførelse av anleggsarbeidene, ca. 500 m². Overbygget vil bli maksimalt 4 * 4 meter og ca. 3 meter høyt. Det vil ikke være behov for deponering av masser.

Terrenginngrep vil bli søkt minimalisert og alle areal med unntak av selve luftehuset vil bli revegetert der det er naturlig og tilbakeført til opprinnelig bruk, som på vedlagt foto.

All transport av materiell og utstyr i byggeperioden vil skje med helikopter. Bygging vil skje i sommersesongen og varighet av anleggsarbeidene er anslått til 4 - 5 måneder. I driftsperioden vil det være behov for minimalt med tilsyn. Det vil ikke bli etablert nye vegger e.l.

Grunneierforhold

Luftehuset er planlagt plassert på gnr./bnr. 69/1, jf. vedlagt kart. Eier er Tone Bentsrud som også er eier ved planlagte det bekkeinntaket i Uppstigåa. Utbygger tar sikte på å komme frem til en minnelig avtale om areal- og rettighetserverv. I de tilfeller en ikke lykkes å komme frem til minnelige løsninger, søkes det om ekspropriasjonstillatelse og tillatelse til forhåndstiltredelse, jf. vår søknad av 30.10.2009 pkt. 4.

Miljøvirkninger

Norconsult har laget et notat om mulige miljøvirkninger, basert på eksisterende tilgjengelige data for naturmiljø, kulturminne og friluftsliv. Notatet følger vedlagt.

Oppsummering

Etter utbyggers vurdering er fordelen med planendringen større enn ulempene. Med henvisning til konsesjonssøknad av 30.10.2009, NVEs innstilling av 13.02.2014, ovennevnte beskrivelse og vedlagte kart søkes det om planendring for etablering av ny svingesjaktløsning."

Departementet sendte planendringssøknaden på en begrenset høring til Hjartdal kommune, Fylkesmannen og den berørte grunneier 25.03.2015, med frist for uttalelse 14.04.2015. Det innkom ingen kommentarer til søknaden.

Sauland kraftverk oversendte 24.04.2015 en tilleggsutredning fra Norconsult som konkluderer med at:

"På bakgrunn av de hydrologiske beregningene som er presentert i dette notatet ser det ut til at bidraget som vannføringen fra Skorva har i Hjartdøla er relativt begrenset. Det synes dermed ikke å ha noen vesentlig positiv tilleggseffekt på elvemuslingbestanden i Hjartdøla med hensyn på utskylling av finsedimenter og forebygging av økt begroing, om Skorva tas ut av utbyggingsplanen slik det ble antydnet i tidligere tilleggsutredning om elvemusling (Bendixby og Sandem, 2014)."

Skagerak Nett AS sendte 27.04.2015 inn planendringssøknad for å endre plassering av stasjonsanlegget for Sauland koplingsstasjon:

"Skagerak Nett søker med dette om planendring for plassering av stasjonsanlegget for Sauland koplingsstasjon som vil være tilknytningspunktet i regionalnettet mellom Saulandkraftverk og Skagerak Nett.

Bakgrunn

30.10.2009 sendte Skagerak Kraft konsesjonssøknad for Sauland kraftverk i Hjartdal og Notodden kommuner i Telemark. Sauland kraftverk AS står i dag som konsesjonssøker. Under pkt. 3.11.4 "Nettilknytning" beskrives den planlagte tilknytningen til Skagerak Netts 132 kV regionalnett mellom Hjartdøla og Grønnvollfoss kraftstasjoner.

Under pkt. 7.8.3 "Landskapsområde 2: Hjartdal-Hjartdøla" beskrives det at: "koblingsanlegget på Øyen vil være synlig fra E134 og fra gårdsbebyggelsen på Øyan, men vegetasjonen kan muligens hjelpe til å skjule anlegget noe. Øya er godt eksponert fra vegen og bebyggelsen på Øyan, og koblingsanlegget vil trolig bli et blikkfang for forbipasserende".

02.02.2010 sendte Skagerak Nett sin konsesjonssøknad for ombygging av 132 kV ledningene Hjartdøla-Ålamoen med tilhørende koplingsanlegg. Under pkt. 2.3 "Teknisk spesifikasjon-Sauland koplingsstasjon" beskrives kort utformingen av stasjonsanlegget med: "132 kV anlegget er tenkt utført med totalt 8 stk. bryterfelter med ledningsfelter mot Hjartdøla og Ålamoen. Videre bestykkes anlegget

med to kabelfelter mot Sauland kraftverk, jf. søknaden fra Skagerak Kraft AS okt. 2009. Anlegget vil kunne utvides med et transformatorfelt 132/22kV for eventuell fremtidig transformering mot Hjørdal elverk".

Koplingsstasjonen var tenkt plassert på øya som vist i vedlegg 1 - forenklet situasjonsplan, som er utsnitt av tegning nr. 055-ortho. Det er plassering av koplingsstasjonen på Øyen som denne søknaden omhandler.

31.10.2011 ble Skagerak Nett tildelt anleggskonsesjon for ombygging av en dobbel 132 kV tremastledning til to separate søylemastledninger i stål, hver på ca. 14,6 km mellom Hjørdøla kraftverk og Ålamoen koplingsstasjon. NVE-referanse 201000661-19. Ombyggingen ble ferdigstilt i 2014. Stålmastledningene er vist på vedlegg 3-flyfoto.

NVE har i brev av 13.02.2014 innstilt at Skagerak Nett gis anleggskonsesjon for bygging og drift av 132kV nettilknytning av Sauland kraftverk.

Plassering av Sauland koplingsstasjon

I forbindelse med forprosjekteringen av Sauland koplingsstasjon anså Skagerak Nett det som mer hensiktsmessig at stasjonen ble liggende ved siden av 132 kV ledningene Hjørdøla-Ålamoen enn direkte under ledningene som skissert i vedlegg 1 - forenklet situasjonsplan. Videre fremkommer det i vår ROS-analyse, vedlegg 4, at denne type nettanlegg bør etableres i et område der eventuell flom medfører minst mulige skader. Det er derfor etter vår mening naturlig at stasjonsanlegget flyttes fra øya og inn på fast land.

ROS-analysen konkluderer med:

Ved "plassering på øy" vil stasjonen ha større sannsynlighet for skade på kabler fra Sauland kraftstasjon enn ved "plassering på land". Spesielt mht. økt vannføring og flom opp til en 50-års flom vil sannsynligheten for skade på kabler være høyere for "plassering på øy". For en 200-årsflom vil man anta skadeomfang for stasjonen til om lag likt for begge plasseringer. "Plassering på øy" vil imidlertid kunne få skade på bro og vanskeligere adkomst etter en stor flom.

Primært ønsker Skagerak Nett å bygge stasjonsanleggene slik at samleskinnene er parallelle med tilhørende ledninger. Stasjonsanlegget kan da bygges med drift på ledningene, noe som reduserer utetiden for ledningene.

Dersom stasjonsanlegget skal plasseres på øya og bygges på siden av eksisterende ledninger vil stasjonsanlegget komme i konflikt med nødvendige flomvoller. Det er derfor kun mulig å etablere stasjonsanlegget på øya som vist i vedlegg 1 - forenklet situasjonsplan.

Skagerak Nett ønsker derfor at stasjonsanlegget flyttes noe mot øst og plasseres slik som vist, og markert med gult, i vedlegg 1 - forenklet situasjonsplan samt i vedlegg 2 - situasjonsplan.

For øvrig vil bestykningen av stasjonsanlegget være uforandret i forhold til konsesjonssøknaden av 02.02.2010.

Skagerak Nett mener at fordelene med å plassere stasjonsanlegget på fastlandet og ikke på øya kan oppsummeres til følgende:

- Ny koplingsstasjon kan bygges med drift på 132 kV ledningene Hjørdøla-Ålamoen. Ledningene koples kun ut i korte perioder i forbindelse med tilknytning til respektive ledningsfelt. Det antas at utetiden kan reduseres med ca. 7-8 måneder, noe som gir betydelig sikrere levering til Hjørdal elverk som har sitt 22 kV uttak via Skagerak Netts 132/22 kV transformator i Hjørdøla kraftstasjon. Videre reduseres behovet for spesialregulering for Hjørdøla kraftverk i de samme 7-8 månedene.
- Behovet for oppfylling av øya utgår og etablering av en stor flomvoll unngås.
- Det antas en terrengjustering på inntil 3,5 meter for deler av arealene for Sauland koplingsstasjon dersom den anlegges på fastlandet. Nødvendige terrengjusteringer vil ikke komme i kontakt med Hjørdøla og vil følge eksisterende terreng på en god måte. Dagens kjørevei mellom Hjørdøla og stasjonsområdet vil være uforandret.
- En unngår byggearbeider i eller ved Hjørdøla i sin helhet. Bro over elven Hjørdøla utgår, noe som medfører reduserte kostnader på ca. 6-8 MNOK. En unngår også plassering av sårbare komponenter i eller i nærheten av Hjørdølas flomløp.

- Redusert lengde på anslagsvis ca. 100 meter for 132 kV kablene mellom kopplingsanlegget og Sauland kraftverk.
- Dagens vegetasjon på øya beholdes og kopplingsstasjonen vil delvis skjermes av vegetasjonen på fastlandet samt på øya som vist i vedlegg 3 - flyfoto.
- Som avbøtende tiltak planlegges det i tillegg en beplantet voll på nordsiden av stasjonsanlegget mellom 132 kV anlegget og dagens 132 kV ledninger.

Endelig utforming av skjermbeplantningen vil bli foretatt i forbindelse med utarbeidelse av MTA-planen for stasjonsanlegget.

Den eneste ulempen Skagerak Nett kan se ved å plassere anlegget på fastlandet, som beskrevet i denne planendringssøknaden, er at koblingsanlegget muligens er noe bedre skjermet mot innsyn dersom det plasseres på øya. Ved etablering av jordvoller og vegetasjonsskjermer vil landskapsvirkningene ved de to alternativene bli nokså like. Vi mener derfor at de samlede fordelene ved å plassere kopplingsanlegget som beskrevet i denne planendringssøknaden langt overstiger ulempene.

Skagerak Nett har inngått en intensjonsavtale med grunneier Halvor. O. Øyen, Saulandsveien 879, 3692 Sauland om kjøp av ca. 12 daa som vil dekke både utendørsanlegget samt innslyfing av 4 stk. 132 kV ledninger til stasjonsanlegget. Arealer som ligger under 132 kV ledningene og utenfor inngjerdet stasjonsområde vil kunne benyttes bla. som beiteområder.

[...]

Det søkes herved om følgende planendring

Sauland kopplingsstasjon i Hjartdal kommune i Telemark fylke, flyttes fra øya i Hjartdøla og inn på fastlandet, med følgende anleggskomponenter:

- Nødvendig 132 kV høyspennings kabel- og apparatanlegg med tilhørende samleskinner. Totalt 6 stk. felter.
- Nødvendig 132 kV høyspennings kabel- og apparatanlegg med tilhørende samleskinner for tilknytning mot Sauland kraftverk som beskrevet i Skagerak Kraftssøknad av 30.10.2009. Totalt 2 stk. felter."

Departementet sendte planendringssøknaden på en begrenset høring til Hjartdal kommune, Fylkesmannen og berørte grunneiere 08.05.2015 med frist for uttalelse 01.06.2015."

Fylkesmannen i Telemark sendte følgende uttalelse til planendringsforslaget 26.05.2015:

"Samfunnssikkerhet og beredskap

Det fremgår av plandokumentene at det er gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse for reguleringsplanen. Aktuelle hendelser er vurdert med hensyn til sannsynlighet og konsekvens, og tiltak skal i henhold til planen gjennomføres der det er behov for dette. Hensyn til samfunnssikkerhets- og beredskap synes dermed å være tilstrekkelig ivarettatt i reguleringsplanen.

Kantvegetasjon langs vassdrag

Området grenser til Hjartdøla og vi vil anbefale at det blir tatt hensyn til elveløpet og at naturlig kantvegetasjon blir tatt vare på, jf. Vannressursloven § 11. Vi vil anbefale at naturlig og stedegen vegetasjon blir brukt som vegetasjonsskjerm rundt anlegget.

Landbrukshensyn

Ut fra de oversendte dokumentene i saken ser vi at tiltaket er i et område med sammenhengende dyrka mark, dette er fulldyrka jord av god kvalitet. Vi mener det må sikres at tiltaket tar nødvendige hensyn til jordbruksarealene. Med det menes bl.a. å sikre god arrondering og optimale driftsforhold av den dyrka marka. Dette sett både i forhold til linjeframføringen, vei og kopplingsstasjonen."

Dag Øian som er nabo til det planlagte anlegget sendte følgende uttalelse 31.05.2015:

"Jeg er eier av Nord-Øyen, gnr. 62 bnr. 7 og er «nabo» til anlegget som nå er foreslått plassert på et areal på fastlandet. Begge de omtalte plasseringene vil ha innvirkning på det visuelle inntrykket sett fra min eiendom.

For å gjøre det klart allerede med en gang, er jeg i utgangspunktet ikke uenig i omsøkte flytting. Dersom konsesjon for bygging av dette kraftverket blir gitt, vil et kraftanlegg av denne størrelse naturlig gi noen negative konsekvenser for omgivelsene. Mine kommentarer går i første rekke på hvilken opplevelse vi fra vår eiendom vil ha ved omsøkte plassering. Det er ingen tvil om at koplingsanlegget blir svært synlig både fra E134 og fra min eiendom. Bygningsmassen og utearealet mellom bygningene på gården, ligger flere meter høyere i terrenget enn på det nivå anlegget skal plasseres. Begge de foreslåtte plasseringene vil etter min oppfatning forringe utsikten til naturen langs elva og området omkring. Et koplingsanlegg på omsøkte plass og med en dimensjon som det her er snakk om, vil virke forstyrrende på naturbildet i dette ellers rolige og naturskjønne område.

Arealstørrelsen og høyden på anlegget blir like store uavhengig av om plasseringen blir på øya eller på fastlandet. Begge plasseringene får negative virkninger. Nødvendigheten av anlegget er udiskutabelt. Anlegget vil bli liggende i et flatt landskapsområde. For trafikanter langs E134 kan plasseringen lett fremstå som et blikkfang med de trafikkutfordringer det medfører.

Det jeg ønsker å fokusere på, er at konsesjonsgiver pålegger utbygger å begrense innsyn til anlegget på en god og neddempende måte. I den sammenheng må det stilles konkrete krav til utbygger om å iverksette skjermende tiltak for innsyn både i forhold til min eiendom og ikke minst fra reisende langs E134. Ved terrenginngrep, beplantninger, avskjerminger og lignende tiltak, kan anlegget tones ned slik at det visuelle innsyn dempes til et minimum."

V. Departementets merknader

1. INNLEDNING

Sauland kraftverk AS (Sauland kraftverk) har 30.10.2009 søkt om tillatelse til erverv av nødvendige fallrettigheter etter industrikonsesjonsloven § 1, om konsesjon til å bygge Sauland kraftverk etter vannressursloven §§ 8 og 51, om konsesjon til elektriske anlegg etter energiloven § 3-1, om ekspropriasjonstillatelse, tillatelse til bruk av allmannastevning og forhåndstiltredelse etter oreigningsloven § 2 nr. 19 og 51 og §§ 20 og 25, samt om tillatelse etter forurensningsloven kapittel 3.

Sauland kraftverk eies av Skagerak Energi AS (67 prosent), Notodden Energi AS (16,2 prosent), Hjartdal kommune (14,35 prosent) og grunneiere (2,45 prosent).

Utbyggingen består av to grener, ett med inntak i Hjartsjø (Sauland I) og ett med inntak i Sønderlandsvatn (Sauland II). Det er planlagt felles kraftstasjon i fjell med utløp i Heddøla nedstrøms Omnesfossen. Hovedelvene Hjartdøla som renner fra Hjartsjø og Skogsåa som renner fra Sønderlandsvatn vil få redusert vannføring ved utbygging.

Det opprinnelig omsøkte prosjektet har inntak av sidebekkene Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa, Uppstigåa og Øvre Skorva til Sauland II og Vesleåa/Kjempa og Nedre Skorva til Sauland I. Det er lagt opp til en minstevannføring i Hjartdøla på hhv. 0,5 m³/s og 1 m³/s vinter og sommer. Opprinnelig søknad gir en årlig produksjon anslått til 218 GWh.

NVEs innstilling innebærer å ta ut Grovaråa, Vesleåa/Kjempa, Øvre og Nedre Skorva og å øke minstevannføringskravet i Hjartdøla til hhv. 2 og 3 m³/s vinter og sommer. Utbygging i samsvar med NVEs innstilling vil gi en årlig produksjon på om lag 183 GWh.

Høsten 2014 presenterte søker en revidert søknad hvor det er søkt om å ta inn sidebekkene Grovaråa, Vesleåa, Kvitåa, Uppstigåa og Nedre Skorva, men hvor Øvre Skorva og Vesleåa/Kjempa utelates. Det er fra søker foreslått minsteslipp i Grovaråa på 30 l/s og i Nedre Skorva på 60 l/s. Det er videre søkt om en minstevannføring i Hjartdøla ut fra Hjartsjø på 1 m³/s vinter og 2 m³/s sommer. Revidert søknad viderefører forslag om minstevannføring i Skogsåa ut fra Sønderlandsvatn på 0,1 m³/s vinter og 0,36 m³/s sommer og et særskilt vannføringskrav i Omnesfossen på 2 m³/s vinter og 3 m³/s sommer. Revidert søknad gir en årlig produksjon på om lag 201 GWh.

For å koble kraftverket til nettet er det søkt om bygging av ny koblingsstasjon og en ca. 1,6 kilometer lang 132 kV jordkabel fra Sauland kraftverk til koblingsstasjonen.

Sauland kraftverk presenterte 14.03.2015 planendringforslag for ny svingesjaktløsning for Sauland II. Skagerak Nett søkte 27.04.2015 om planendring knyttet til plassering av koblingsstasjonen.

I det følgende tas utgangspunkt i Sauland kraftverks reviderte søknad fra høsten 2014 med ovennevnte planendringssøknader.

Departementet trekker frem følgende andre utbyggingsalternativer beskrevet i søknaden:

- "Hanfoss kraftverk" (Hanfoss I) utnytter fallet fra topp Hanfoss kote 112,0 til elvekote 91,5 og gir en produksjon på om lag 22 GWh. Dette alternativet samsvarer langt på vei planene som tidligere har vært lansert av Hanfoss kraftverk SA.
- "Hanfoss III" utnytter fallet i Hjartdøla fra Hjartsjø som i hovedalternativet til elvekote 85 med inntak av avløpene fra Svigsåa og Geita. Dette alternativet innebærer om lag 68 GWh i produksjon og tilsvarer langt på vei planene Sauland Bygdekraft har presentert.

I tillegg til Sauland kraftverks søknad har Fjellkraft AS søkt om bygging av Skorva småkraftverk i sideelva Skorva med en produksjon på 12 GWh. Clemens Kraft AS har senere kjøpt Fjellkraft AS. Fjellkraft AS er videreført som et 100 prosent eid datterselskap og vil fremdeles være tiltakshaver for prosjektet.

Departementets vurdering av dette prosjektet blir omtalt nedenfor. Det vises også til behandlingen av den delen av Sauland kraftverks søknad som omhandler inntak i Skorva og som er i direkte konkurranse med Fjellkrafts omsøkte prosjekt.

2. SAKSBEHANDLINGEN

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdrags- og energilovgivningen, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for både allmenne og private interesser skal hensyntas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen etter vassdrags- og energilovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved utbygging av Sauland kraftverk og bygging av kraftledningen må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftbalansen avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfoldet.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Konsesjon til kraftledningen er avhengig av konsesjon til bygging av kraftverket. Vedtak fattes samtidig for begge søknadene. Departementet vil i det følgende vurdere søknadene i hvert sitt kapittel, og deretter gi en samlet vurdering og konklusjon for hele prosjektet.

3. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

I tråd med naturmangfoldloven (nml.) § 8 første ledd om kunnskapsgrunnlaget, bygger departementet på følgende:

- Sauland kraftverks søknad av 30.10.2009 med tilhørende konsekvensutredninger.
- Skagerak nett/Sauland kraftverks søknad om 132 kV nettilknytning av Sauland kraftverk av 30.10.2009.
- NVEs innstillinger av 13.02.2014 .
- Høringsuttalelser til NVEs innstilling og senere innkomne innspill.
- Befaring 19.08.2014 og innspill presentert her.
- Sauland kraftverks justerte søknad av 19.09.2014 med tilhørende oppdatert kunnskapsgrunnlag utarbeidet av Norconsult.
- NVEs kommentarer til justert søknad av 19.11.2014.

- Sauland kraftverks planendringssøknad av 12.03.2015.
- Skagerak Nett AS' planendringssøknad av 27.04.2015 med høringsinnspill.
- Registreringer i Naturbase.
- Artsdatabanken.

Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om landskapet, utbredelse av naturtyper, den økologiske tilstanden i området og arters bestandssituasjon. Også virkningene av utbyggingen er beskrevet på tilstrekkelig vis.

4. DEPARTEMENTETS VURDERING AV KRAFTVERKETS VIRKNINGER

4.1 Samfunnsmessige hensyn

Den viktigste samfunnsmessige nytten med Sauland kraftverk vil være produksjon av ny fornybar kraft, hvor en stor andel er regulerbar. Sauland kraftverk vil etter omsøkte planer produsere om lag 201 GWh per år, og være et svært verdifullt bidrag til målet om økt fornybar kraftproduksjon.

Sauland kraftverk vil utnytte den allerede regulerte vannføringen fra Hjartdøla kraftverk. Om lag halvparten av produsert kraft i Sauland kraftverk vil være vinterkraft. Det meste av ny produksjon i dag er uregulerbar (småkraft, vindkraft m.m.), og departementet mener det er viktig å prioritere prosjekter som bidrar til mer regulerbar kraft.

I søknaden fra 2009 er utbyggingskostnaden beregnet til 982 millioner kroner som gir en utbyggingspris på 4,5 kr/kWh. Justert til prisnivået i 2014 har NVE beregnet utbyggingspris av opprinnelig omsøkt prosjekt til 5,6 kr/kWh. Revidert søknad gir en beregnet utbyggingspris på 5,8 kr/kWh. Utbyggingsprisen for utbygging i tråd med NVEs innstilling ligger rundt 6,3 kr/kWh.

Hovedforskjellene på revidert søknad og NVEs innstilling er størrelsen på minstevannføring fra Hjartsjø og om inntakene i Grovaråa og Nedre Skorva skal tas med. Inntakene i Grovaråa og Nedre Skorva antas å ha lave utbyggingskostnader. De vil dermed bidra til bedre lønnsomhet i prosjektet dersom de tas med.

Forskjellen på søkers reviderte forslag til minstevannføring ut av Hjartsjø og NVEs forslag utgjør en kraftproduksjon på om lag 6 GWh årlig. For å få nok vann i Hjartsjø til å oppfylle de foreslåtte minstekravene, vil Hjartdøla kraftverk måtte legge om kjøremønsteret ved å kjøre mer på sommeren enn det gjør i dag. Dette behovet øker med størrelsen på vannslippet, og innebærer et ekstra økonomisk tap for regulanten ved at kraft som kunne blitt magasinert og produsert på vintrene nå må slippes sommerstid.

NVE har foreslått å ta ut inntaket i Nedre Skorva. Sauland kraftverk har anslått at dette inntaket vil bidra med en kraftproduksjon på om lag 5 GWh per år. Tilsvarende har NVE foreslått å ta ut Grovaråa som vil bidra med om lag 7 GWh årlig.

Sauland kraftverk har en betydelig andel vinterproduksjon. Nåverdiberegning av prosjektet gir en positiv nåverdi av prosjektet selv med NVEs innstilling, men nåverdien er lav i forhold til utbyggingens størrelse. Utbyggingskostnadene er basert på anslag. Hvor store de faktiske utbyggingskostnadene vil bli, vil først være kjent etter at detaljplan og anbuds konkurranse er holdt. Det vil da være opp til søker å avgjøre hvorvidt prosjektet totalt sett vil være driftsøkonomisk lønnsomt.

Departementet understreker at de samlede virkningene av tiltaket ikke er begrenset til de som kan prissettes. Tiltaket vil også ha betydelige virkninger på natur, miljø og areal. I konsesjonsvurderingen vil departementet vurdere miljøvirkningene av tiltaket nærmere, og ta stilling til om tiltaket samlet sett vurderes som samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Hjartdal kommune vil få årlige inntekter fra eiendomsskatt, naturressursskatt, konsesjonsavgift og konsesjonskraft. Kravet om næringsfond på 11 millioner kroner behandles særskilt nedenfor. I anleggsfasen vil byggingen medføre noe økt sysselsetting i regionen.

4.2 Hydrologi

I 1958 ble de øvre deler av nedbørsfeltet til Skogsåa overført til Hjartdøla kraftverk. Middelvannføringen i Hjartdøla gikk da opp fra 5,8 m³/s til 13,6 m³/s, mens Skogsåa fikk redusert middelvassføringen fra 10,7 m³/s til 4,1 m³/s.

Etter utbygging i samsvar med revidert søknad vil middelvannføring ut fra Hjartsjø til Hjartdøla reduseres fra 13,6 til 1,9 m³/s, mens middelvannføringen i Skogsåa reduseres fra 4,1 til 1,2 m³/s.

Ved Omnesfossen er middelvannføringen i dag 23 m³/s, mens den etter revidert søknad vil bli 6,7 m³/s.

Vannføringen i Hjartdøla er i dag påvirket av kjøringen av Hjartdøla kraftverk, og varierer betydelig (mellom ca. 7 og 25 m³/s) flere ganger per måned. Etter utbygging vil vannføringen være jevnere og i stor grad redusert til minstevannføringskravene og bidraget fra restfeltet. Etter en utbygging vil flommene på utbyggingsstrekningen reduseres tilsvarende slukeevnen i kraftverket.

En utbygging vil uansett alternativ gi vesentlig lavere middelvannføring i Hjartdøla både sammenliknet med dagens vannføring og naturlig vannføring før 1958. Dagens sommervannføring er noe høyere enn naturlig sommervannføring. Revidert søknad vil gi en minstevannføring sommer som ligger godt over både dagens og naturlig Q90, mens NVEs innstilling vil gi en minstevannføring sommer godt over både dagens og naturlig Q75. (Q75 er en hydrologisk betegnelse på vannføringen som overstiges mer enn 75 prosent av årets dager. Tilsvarende er Q75 for sommeren den vannføringen som overstiges mer enn 75 % av sommerhalvårets dager.)

Det er i drøftelsen om minstevannføring i Hjartdøla lagt til grunn oppdaterte vannføringsdata som presentert i rapporten fra Norconsult 2014: "Sauland kraftverk – hydrologi – alternative utbyggingsløsninger".

Dagens kjøremønster gir en vannføring på vinteren som er langt høyere enn naturlig vannføring. Både revidert søknad og NVEs innstilling vil gi en vannføring ut av Hjartsjø som er langt lavere enn dagens lavvannføring vinter (Q95), men betydelig høyere enn naturlig lavvannføring vinter.

Endringene i vannføring ved ulike utbyggingsalternativer og størrelsene på minstevannføringen vil være vesentlig i vurderingen av hvorvidt tiltaket kan få konsesjon og på hvilke vilkår dette eventuelt skal gis.

4.3 Naturmangfold

4.3.1 Elvemusling og vertsfisk

Hjartdølas bestand av elvemusling antas å være den viktigste lokaliteten i Telemark. Arten er definert som sårbar på norsk rødliste og på IUCNs globale rødliste er den i kategorien sterkt truet. Norge alene har mer enn halvparten av den europeiske bestanden, noe som gjør elvemusling til en ansvarsart for Norge.

Ifølge fagrapporten fra Ambio 2008 finnes elvemusling i Hjartdøla langs en strekning på ca. 11 km. Det er ikke funnet elvemusling i de øvre delene av elveløpet mot Hjartsjø, som er mest påvirket av driften av Hjartdøla kraftverk, og heller ikke i Skogsåa. Rekrutteringen av elvemuslingbestanden i Hjartdøla er usikker. Den totale bestanden gikk antakelig noe ned etter Hjartdølautbyggingen i 1958, men det er tegn på at den har tatt seg noe opp igjen etter det og at det er en viss rekruttering. Det at det er en stor og reproduserende bestand, gjør at den må anses særlig verdifull.

Ørret er vertsfisk for elvemuslinglarver og derfor avgjørende for reproduksjon av elvemusling. Tettheten av ørret i Hjartdøla er vurdert som lav. Musling som har ørret som vertsfisk har lav genetisk variasjon som gjør den mer sårbar overfor ugunstige hendelser eller varige endringer i miljøet.

Fylkesmannen og Miljødirektoratet skriver begge i høringsuttalelsene at det må settes en tilstrekkelig minstevannføring dersom det skal gis konsesjon til Sauland kraftverk. De etterlyser også grundigere vurderinger knyttet til hvor stort areal som tørlegges ved ulike vannføringer på de viktigste lokalitetene for elvemusling.

Norconsults tilleggsundersøkelser fra 2014 (Norconsult 2014) påviser elvemuslinger fra ca. 20 cm dyp. Tettheten øker med økende dybde. Norconsult foretok en modellering av vanndekket areal på utvalgte lokaliteter ved ulike minstevannføringer. Modelleringen viser at omsøkt alternativ (minstevannføring på hhv. 1 og 2 m³/s) vil redusere vanndekket areal med 8,6 % vinter og 5,8 % sommer i forhold til en minstevannføring på hhv. 2 og 3 m³/s (gjennomsnitt av ulike lokaliteter). I tillegg blir vannstanden lavere også i områdene som ikke tørlegges.

Lavere vannføring vil også bidra til økt risiko for innfrysing. I dag er vintervannføringen i Hjartdøla betydelig høyere enn naturlig vintervannføring før utbygging. Den går stort sett isfri om vinteren. Elva må etter utbygging av Sauland kraftverk forventes å bli islagt om vinteren, noe den sannsynligvis også

var før utbyggingen på 50-tallet. Hvor dypt isen går vil imidlertid avhenge av vannføringen. Det vil være avgjørende for elvemuslingbestanden å sikre en vintervannføring som hindrer innfrysning av muslinger.

Dagens høye vintervannføring har endret naturtilstanden for elvemuslingsbestanden. En utbygging av Sauland kraftverk vil medføre en ny endring av elveøkosystemet. Det legges til grunn at en viss reduksjon av dagens vintervannføring ikke vil være skadelig for elvemuslingbestanden siden vannføringen har vært langt over naturlig vannføring. Revidert søknad, 1 m³/s, vil gi en vintervannføring noe under naturlig Q75, mens NVEs innstilling, 2 m³/s, ligger oppunder naturlig medianvannføring vinter. Begge alternativer sikrer en minstevannføring som ligger godt over naturlig lavvannføring vinter. Det vil det være nødvendig at minstevannføringen ligger betydelig over naturlig lavvannføring for å ta hensyn til at elvemuslingbestanden har tilpasset seg dagens høye vannføring. Risikoen for innfrysning og tørrlegging vil være lavere ved NVEs forslag til minstevannføring vinter.

Kjøring av Hjartdøla kraftverk medfører store og hyppige variasjoner i vannføringen i Hjartdøla. Dette kan, ifølge Norconsult 2014, ha bidratt til å vaske ut muslinglarver. Samtidig kan raske reduksjoner i vannstanden ha ført til stranding av ungfisk, egg og musling. Lavere vanntemperatur om sommeren som følge av driften av Hjartdøla kraftverk kan også ha virket negativt inn på reproduksjonen av elvemusling. Disse ulempene vil, ifølge Norconsult 2014, kunne reduseres etter en utbygging ved at det blir mer stabil, om enn mindre, vannføring i elva. Disse fordelene antas å være like for utbyggers utbyggingsalternativ og NVEs anbefalte løsning.

Departementet legger til grunn at vannføringen i Hjartdøla må være på et nivå, både vinter og sommer, som ivaretar bestanden av elvemusling som finnes i vassdraget. Det vises imidlertid til at dette er et allerede regulert vassdrag, og at Hjartdølas naturlige vannføring var langt høyere enn dagens. Departementet mener det kan legges til grunn at en utbygging som medfører redusert vannføring i seg selv ikke vil være til skade for elvemuslingbestanden i elva. Størrelsen på minstevannføringen vil imidlertid være et avgjørende avbøtende tiltak. Ettersom det er vanskelig eksakt å forutsi virkningen av ulike minstevannføringer på elvemuslingbestanden, vil departementet legge føre-var-prinsippet til grunn.

NVE foreslår at inntaket i Skorva tas ut av prosjektet. Sauland Kraftverk har i revidert søknad bedt om at Nedre Skorva fortsatt skal inngå i prosjektet, men med et minstevannslipp på 60 l/s og redusert slukeevne på 2x middelvannføring. På denne måten mener søker at Skorva vil bidra med både en viss vannføring og dynamikk til Hjartdøla.

Nedre Skorva samløper med Hjartdøla oppstrøms områder med store forekomster av elvemusling. Det er ikke observert elvemusling i Skorva, men ifølge konsekvensutredningen har Skorva viktige gyte- og oppvekstområder for ørret.

Miljødirektoratet har pekt på at det er grunn til å tro at ørekyte vil få bedre produksjonsmuligheter ved redusert vannføring i Hjartdøla, noe som er uheldig for ørret på grunn av konkurranse om næring og oppholdsplasser. Miljødirektoratet mener derfor Skorva blir ekstra viktig som rekrutteringsområde for ørret, og at denne derfor bør tas ut av prosjektet.

Skorva har et midlere tilsig på om lag 750 l/s. Norconsults rapport "Kartlegging av elvemusling og ørret i Hjartdøla" fra høsten 2014 påpeker at å bevare Skorva vil ha positiv verdi for elvemusling i Hjartdøla ved at det vil bidra med mer vann og mer dynamisk vannføring som bl.a. begrenser sedimentasjon. I tillegg kan det være positivt for ørretbestanden. I notat av april 2015 uttaler Norconsult imidlertid at Skorva kan tas med i prosjektet med redusert slukeevne, slik at flere av flomtoppene passerer inntaket og bidrar med en viss dynamikk i Hjartdøla.

Departementet legger til grunn at Skorva har en viktig funksjon for rekruttering av elvemusling og forholdene for vertsfisk i Hjartdøla. Den bidrar med vann og dynamikk som kan hindre sedimentering og tilslamming av musling i Hjartdøla. I tillegg bidrar den med mulige oppvekstområder for ørret.

4.3.2 Øvrig fauna og fisk

Ål har status som sårbar i norsk rødliste og er registrert i hele tiltaks- og influensområdet. I konsekvensutredningen er det påpekt at passering av dammene ved Hjartsjø og Sønderlandsvatn vil være særlig kritiske og at det her bør etableres overløpsterskel med lederenne for å kunne sikre opp- og nedvandring. Søker har i søknaden lagt opp til å etablere slike avbøtende tiltak og NVE mener at ålebestanden dermed vil bli ivarettatt.

Departementet forutsetter at det ved Hjartsjå og Sønderlandsvatn bygges overløpsterskler med ledere for å sikre toveis vandring av ål. Den tekniske utformingen bør vurderes nærmere under detaljplanleggingen, jf. merknad til vilkårene.

4.3.3 Naturtyper og vegetasjon

Elvene med størst verdi i form av bekkekløfter og rødlistede arter (utenom elvemusling) er tatt ut i det reviderte forslaget fra søker. NVE påpeker imidlertid at også det nedre inntaket i Skorva ligger innenfor områder med viktige naturtyper, selv om de mest verdifulle lokalitetene ligger oppstrøms det planlagte inntaket.

Skogsåa har en bekkekløft på 3,5 km med flere rødlistede arter. Hele bekkekløften er gitt stor verdi i KU (Oddane, 2008), og inngrepet er i KU vurdert til å ha middels/stor negativ konsekvens. Dette er imidlertid nyansert i vurderingen til Norconsult 2014 som viser til rapporten "Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Norge fra Evju m.fl. (2011) som har gitt størsteparten av lokaliteten regional verdi, noe som skal tilsi middels verdi. Det nasjonale bekkekløftprosjektet har også gitt denne strekningen samlet verdi 3 som tilsvarer regional verdi.

Lokaliteten på Sudlien helt nederst mot samløpet med Hjartdøla, har nasjonal verdi, og må dermed anses å ha stor verdi. Norconsult 2014 peker imidlertid på at verdiene på denne lokaliteten først og fremst er knyttet til gammelskogpreg, og at vannføringen i Skogsåa trolig har liten innvirkning på verdiene.

Norconsult 2014 peker videre på at det har kommet nye rødlisterte arter og naturtyper siden konsekvensutredningene ble gjennomført i 2008. Her er artene orejannemose og dvergspett tatt ut. Dette var arter funnet i Skogsåa.

Gråor-heggeskog er ikke oppført på rødlista, men anses som viktig naturtype etter Håndbok 13, 2. utgave. Denne er påvirket av vannføring nederst i Skogsåa. Det er i konsekvensutredningen ellers pekt på at det nederst i Skogsåa er svært ulendt terreng, og at det kan forekomme arter i bergveggen en ikke har kommet til. Norconsult 2014 peker imidlertid, med henvisning til Evju 2011, på at det er oppgitt at det ikke er store fosser i nedre del av Skogsåa. Vannføring i elv er ifølge Norconsult 2014 først og fremst viktig for å ivareta fossesprutsoner, og spiller mindre rolle for mikroklimaet når slike ikke er tilstede.

Departementet legger til grunn at det nederst i Skogsåa er naturtyper og vegetasjon som har middels til stor verdi, og hvor noe av den er avhengig av en viss vannføring i Skogsåa. Departementet legger til grunn at de registrerte artene i mindre grad er knyttet direkte til vannføringen i elva.

4.4 Landskap

Hjartdøla ligger eksponert i landskapet og renner gjennom Hjartdal sentrum. Store deler av elva er imidlertid bred og grunn, slik at visuelle endringer i vannføringen ikke nødvendigvis blir så store. Hanfossen vil utvilsomt endre karakter etter en utbygging. Denne antas imidlertid å ha mindre betydning som landskapselement enn Omnesfossen lenger ned.

4.4.1 Omnesfossen

Omnesfossen er i konsekvensutredningen vurdert å ha stor verdi som landskapselement. Den er i tillegg vurdert å ha stor verdi for lokalt friluftsliv og må antas å også ha en viss verdi for turister. Riksveg 134 krysser fossen med bru og fossen er et markert element i landskapet nedenfor brua. Ovenfor går den som fossestryk forbi kulturhistoriske Heddal Mølle.

Ved utbygging etter revidert søknad vil middelvannføringen i fossen reduseres fra dagens 23 m³/s til 6,7 m³/s. Vannføringen i fossen varierer i dag betydelig med kjøringen av Hjartdøla kraftverk. Vannføringen vil uansett utbyggingsalternativ være gjennomgående lav sammenliknet med dagens situasjon, og stort sett basere seg på minstevannføringskravet ut av Hjartsjå og Sønderlandsvatn med tillegg fra restfeltet. Unntaket er i perioder med flom.

Ifølge konsekvensutredningen er det liten forskjell på fossens visuelle inntrykk på vannføringen i sjiktet 20-40 m³/s. Når vannføringen går ned mot 5 m³/s endres karakteren fra hvit brusende til mer et stille slør over glattskurte berg. NVE mener den opprinnelige foreslåtte vannføringen på 2,5 m³/s (sommer) i Omnesfossen ikke ville være tilstrekkelig til å opprettholde opplevelsen av en foss.

Hensynet til Omnesfossen har vært et element i NVEs vurdering ved å ta ut Grovaråa og Nedre Skorva og øke minstevannslippet i Hjartdøla. Til sammen bidrar disse endringene til økt vannføring og dynamikk i Omnesfossen. Med NVEs alternativ vil middelvannføringen ved Omnesfossen være 8,3 m³/s.

Søker foreslår i revidert søknad å sette et eget minstevannføringskrav i Omnesfossen på hhv. 3 og 2 m³/s. Søker mener da at landskapsinntrykket av fossen sikres. Søker mener at deres forslag til minstevannslipp fra Hjartdøla og Skogsåa, sammen med bidrag fra restfeltet, normalt vil være tilstrekkelig, og anslår at de kun trenger å tappe ekstra fra Hjartdøla i tørre perioder for å nå dette kravet. Med NVEs løsning vil imidlertid minstevannføringen i Hjartdøla være så stor at den alltid vil overstige søkers anbefalte krav i Omnesfossen.

Departementet viser til at alle utbyggingsforslagene som har avløp nedstrøms Omnesfossen vil påvirke landskapsverdien av denne i relativt stor grad. Også NVEs forslag vil innebære at fossen får merkbart lavere vannføring enn i dag. Reduksjonen blir imidlertid klart størst i vinterhalvåret, og vannføringen blir mer stabil enn dagens hyppige variasjoner i vintervannføringen.

Departementet mener at en ved en utbygging må akseptere lavere vannføring i Omnesfossen, selv om dette vil påvirke landskapsinntrykket her negativt. Departementet mener det viktigste er å forhindre de svært lave vannføringene som gjør at fossen mister preget av å være en foss. Det er sommervannføringen som vil være viktigst for landskapsvirkningen. Med NVEs forslag vil middelvannføringen sommer være 11,3 m³/s, hvorav en stor del av dette er bidrag fra restfeltet.

4.4.2 Skogsåa/Grovaråa

Store deler av Skogsåas nedbørsfelt ble i 1958 overført til Hjartdøla kraftverk og middelvannføringen her er dermed allerede redusert fra om lag 10,7 m³/s til 4,1 m³/s. Med omsøkte utbygging reduseres denne ytterligere til 1,2 m³/s.

Øvre del av Skogsåa er godt synlig i landskapet. Her ligger flere hytter og sideelva Grovaråa samløper med Skogsåa ved disse hyttene like nedenfor Sønderlandsvatn. For øvrig ligger Skogsåa for det meste nedsenket og lite synlig i terrenget.

Søker ønsker å utnytte fallet i Skogsåa samt fire bekker med tilsig til Skogsåa i Sauland kraftverk. Etter utbyggingen vil middelvannføringen i Skogsåa reduseres til noe over 10 prosent av naturlig vannføring før utbygging av Hjartdøla kraftverk, og til om lag 30 prosent av dagens vannføring.

Minstevannføring ut av Sønderlandsvatn er satt til 0,1 m³/s vinter og 0,36 m³/s sommer, men ettersom Sønderlandsvatn er et lite vann, kan ikke en minstevannføring i Skogsåa garanteres om det er svært tørt over lengre tid.

Grovaråa er av søker foreslått overført til kraftverket med et minsteslipp på 30 l/s. NVE foreslår at Grovaråa utelates fra prosjektet av hensyn til økt restvannføring i Skogsåa og fuktighetskrevenne arter her, økt vannføring i Omnesfossen og landskapsvirkninger.

Søker peker på at Grovaråa består av flere småkulper og at en minstevannføring vil bidra til fylle opp disse og gi et opplevelsesinntrykk som er langt bedre enn uten minstevannføring. De mener lavere vannføring vil legge bedre til rette for bading og at en i flomperioder vil få mer variasjon i vannføringen.

Middelvannføringen i Grovaråa er i underkant av 400 l/s, men den ligger lavere enn dette i rundt 75 prosent av tiden. Departementet legger til grunn at redusert vannføring i Skogsåa og Grovaråa slik revidert søknad legger opp til, vil ha negative landskapsvirkninger i øvre del av Skogsåa og nedre deler av Grovaråa. Minstevannføring vil avbøte noe av dette, men det sentrale i avveiningen blir hvor store de negative landskapsvirkningene er sett opp mot gevinsten prosjektet gir i økt fornybar kraftproduksjon. Betydningen av Grovaråas bidrag til landskapsvirkningen i Omnesfossen vurderes som mindre vesentlig.

4.4.3 Sønderlandsvatn

Skogsåa renner ut av Sønderlandsvatn og inntaket til Sauland kraftverk er tenkt etablert ved at dagens terskel rives og erstattes med en ny nedenfor dagens sørlige ende av vannet. Det søkes om en reguleringshøyde på totalt 1 meter. Ifølge søker er dette innenfor naturlige vannstandsvariasjoner i Sønderlandsvatn i dag, og det skal søkes å holde normalvannstanden nær dagens så mye som mulig (ca. 20 cm lavere enn HRV).

Søker har redegjort for at de nederste 35 cm skal forbeholdes minstevannføring til Skogsåa i særlig tørre perioder. De øverste 65 cm skal kunne brukes når tilsiget er mindre enn kraftverkets minste slukeevne, men det skal ifølge søker tilstrebes færrest mulig start-stopp-kjøringer.

Sønderlandsvatn er lite, grunt og er utsatt for gjengroing. Redusert vanntilførsel etter Hjartdølautbyggingen, kombinert med etablering av terskel, kan, ifølge Swecos rapport fra 29.11.2010, ha medvirket til økt gjengroing som følge av mindre vanngjennomstrømming og mer stabil vannstand.

Dagens terskel ble etablert ved overskjønn i 1958 og vil erstattes med en ny som vil opprettholde dagens vannstand, men gir muligheter til 1 meter regulering. Den omsøkte utbyggingen reduserer ikke vanngjennomstrømmingen gjennom Sønderlandsvatn ytterligere. Utbygging av Sauland kraftverk antas derfor ikke å forverre gjengroingen. NVE viser snarere til at nedtapping av magasin med påfølgende inntørking og innfrysing av vegetasjon har virket positivt på uønsket plantevekst i andre vassdrag.

Dersom det likevel viser seg at Sauland kraftverk medfører en forverring av gjengroingen kan det i medhold av konsesjonsvilkårene pålegges biotopjusterende tiltak, opprensninger og øvrige tiltak for å redusere skadevirkninger.

Enkelte grunneiere har bedt om heving av vannstanden for å hindre gjengroing. Hevet terskel vil imidlertid kunne innebære at de lavest liggende hyttene og dyrket mark ved de nordlige delene av vannet bli liggende under vann. I tillegg peker Sweco 2010 på senket terskel som et tiltak for å øke det fysiske stresset på plantene.

Departementet viser til at reguleringen er innenfor det som antas å være naturlige variasjoner i vannstanden og at det ikke er tilstrekkelig dokumentert behov for å heve eller senke eksisterende normalvannstand. Spørsmål knyttet til vanngjennomstrømming, som er pekt på som mulig årsak til gjengroing, er ikke tema i denne konsesjonssaken.

I opprinnelig søknad ble det lagt opp til å bruke de øvre 65 cm i Sønderlandsvatn til skvalpekjøring. Søker har også pekt på at dette vil kunne bidra til å stresse vegetasjonen og hindre gjengroing. Hjartdal kommune har imidlertid uttrykt bekymring for at skvalpekjøring vil medføre problemer for ferdsel på isen om vinteren. Søker har som kommentar til kommunens bekymring uttalt de vil søke å ligge nær dagens normalvannstand. NVE har fastsatt i manøvreringsreglementet at start/stopp-kjøring ikke skal forekomme. Departementet slutter seg til dette.

I henhold til retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer er det ønskelig å kunne samordne revisjoner av ulike konsesjoner i samme vassdrag. Departementet viser til at NVE har åpnet for revisjon av konsesjonsvilkårene for Hjartdølautbyggingen. Revisjon av konsesjonsvilkårene for Sauland kraftverk kan, etter departementets godkjenning, samordnes med revisjonstidspunktet for Hjartdølautbyggingen.

4.5 Friluftsliv

Områdene langs Hjartdøla og Skogsåa nyttes til lokalt friluftsliv og har fått liten til middels verdi i konsekvensutredningen. Høringsuttalelsene har særlig vært opptatt av padling i Skogsåa og bading og annet friluftsliv ved Omnesfossen. Det er særlig områdene lengre inn i Tuddalen som har stor regional og nasjonal verdi for friluftsliv.

4.5.1 Padling

Skogsåa anses å være en av de ti beste padleelvene i landet. Den har høy vanskelighetsgrad og brukes av erfarne padlere. Norsk Padleforbund reagerer sterkt på utbyggingen som vil redusere vannføringen og ytterligere redusere antallet dager elva kan brukes til padling. Optimal vannføring for padling i Skogsåa er mellom 10 og 20 m³/s og minimum er 5 m³/s.

Tiltakshaver har på bakgrunn av vannføringsdata mellom 15. april og 15. mai i perioden 2004-2010 beregnet at antall dager med vannføring mellom 5 og 30 m³/s i snitt blir redusert fra 19 til 7 dager med utbyggingen. Vannføring høyere enn 10 m³/s forekommer i dag i ca. 10 prosent av tiden (over året). Med utbygging reduseres dette til 2 prosent av tiden.

NVE foreslår to dager med slipp på 10 m³/s i ti timer hvert år av hensyn til padlingen. Dette vil innebære et produksjonstap på om lag 0,6 GWh i året.

Reduksjonen i vannføringen som en utbygging vil medføre, vil påvirke padlingen svært negativt. Selv om det vil være mulig å padle uten avbøtende tiltak, vil antallet dager være så få at det vil vanskeliggjøre

faste arrangementer og besøk av tilreisende. Departementet mener derfor at avbøtende tiltak bør pålegges, selv om dette har en ikke ubetydelig kostnad i form av tapt energiproduksjon. Departementet slutter seg derfor til NVEs innstilling på dette punktet.

4.5.2 Bading

Det foregår bading i kulper langs Skogsåa, særlig ved hytteområdene, ved Omnesfossen og ved Heddøla nedstrøms det planlagte kraftverksutløpet. I Heddøla vil det sannsynligvis etter utbygging bli noe kaldere vann og store døgnvariasjoner avhengig av kjøringen av kraftverkene. For øvrig ventes noe høyere vanntemperaturer enn i dag sommerstid i Hjartdøla og Skogsåa som følge av lavere vannføring. Departementet kan ikke se at tiltaket vil få vesentlige innvirkninger på bademulighetene, og anser ikke temaet som avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

4.6 Jordbruk og skogbruk

De viktigste og mest berørte jordbruksområdene er lokalisert på nordsiden av Hjartdøla. Det er til dels motstridende høringsuttalelser om påvirkningen utbyggingen vil få for jordbruket. Flere mener dagens utfordringer med oversvømmelser og vassjuk jord vil bli mindre, mens andre frykter at periodene med tørkeproblemer blir større når vannføringen i Hjartdøla blir mindre. Noen peker på at det kan oppstå problemer knyttet til uttak av vann til jordbruksvanning. Departementet finner, i likhet med NVE, at utbyggingen ikke vil føre til vesentlige konsekvenser for jord- og skogbruk som ikke lar seg avbøte.

4.7 Kulturminner og kulturmiljø

Samlet konsekvensgrad for kulturminner og kulturmiljø er satt til middels negativt i fagrapporten. Det er særlig miljøet rundt Heddal Mølle og konsekvenser av redusert vannføring ved Omnesfossen som har blitt vektlagt. Dette må ses i nær sammenheng med temaet landskap ovenfor og de avbøtende tiltak som er foreslått for å ivareta Omnesfossen som landskapselement. Departementet mener på bakgrunn av dette at de negative konsekvensene for kulturmiljø og kulturminner ikke kan ha særskilt betydning for konsesjonsspørsmålet.

For øvrig vil forholdet til automatisk fredete kulturminner bli ivaretatt gjennom konsesjonsvilkårene. Andre direkte konflikter mellom utbyggingen og kulturminner må løses i detaljplanleggingen. Departementet viser for øvrig til merknader til vilkår om kulturminner.

4.8 Forurensning

I nedre del av Sauland er det et kommunalt renseanlegg for avløpsvann med utløp i Hjartdøla. Fylkesmannen har pekt på at dette kan forårsake mulige problemer med vannkvaliteten i Hjartdøla når vannføringen blir redusert. NVE mener minstevannføring i Hjartdøla vil være et viktig avbøtende tiltak og foreslår høyere minstevannføring enn omsøkt. Sauland kraftverk uttaler at vannkvaliteten vil bli fulgt opp den første perioden etter idriftsetting.

Departementet anser, i likhet med NVE, at det er lite sannsynlig at driftsfasen vil medføre forurensning som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. I medhold av vilkårene om forurensning, kan Fylkesmannen pålegge undersøkelser og ytterligere avbøtende tiltak dersom dette er påkrevet.

For anleggsfasen må det søkes om forurensningstillatelse hos Fylkesmannen. Før utbygging må det, som del av detaljplanen, beskrives hvordan forurensning i anleggsperioden skal håndteres.

4.9 Alternative utbyggingsløsninger

Sauland kraftverk har beskrevet ulike løsninger for utbygging. Hanfoss III-alternativet, som langt på vei tilsvare Sauland Bygdekrafts presenterte løsning, vil kun gi om lag 68 GWh. Utbyggingsprisen er antatt å ligge på om lag 7,5 kr/kWh. Dette alternativet vil ikke berøre nåværende vannføring i Omnesfossen. Virkningene for elvemusling vil imidlertid i stor grad være tilsvarende som for hovedalternativet.

Alternativet Hanfoss I, som langt på vei tilsvare Hanfoss kraftverk SAs planer, vil ha lavere utbyggingspris og også mindre negative virkninger for naturmiljøet. Forventet produksjon for dette alternativet er imidlertid kun 22 GWh årlig. Ressursutnyttelsen og bidraget til fornybar kraftproduksjon er dermed langt dårligere enn hovedalternativet.

Departementet har ikke funnet at noen av alternativene gir tilsvarende ressursutnyttelse og bidrag til fornybar energi innenfor hva som er miljømessig akseptabelt, sammenliknet med hovedalternativet.

Fjellkraft AS har sendt søknad om å bygge Skorva kraftverk. NVE innstilte på å avslå søknaden i brev av 13.02.2014. Med NVEs innstilling i saken om Sauland kraftverk, er ikke lenger Skorva kraftverk et direkte konkurrerende prosjekt.

Departementet har kommet til at gevinsten ved om lag 12 GWh mer fornybar kraft ikke oppveier ulempene dette alternativet medfører for bl.a. naturmangfold. Departementet slutter seg derfor til NVEs vurdering om ikke å gi konsesjon til å bygge Skorva kraftverk.

4.10 Vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i en vannforekomst selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden, jf. annet ledd bokstav a,
- samfunnsnyttene av de inngrepene er større enn tapet av miljøkvalitet, og hensikten med de nye inngrepene er større enn miljøtapet, jf. annet ledd bokstav b,
- hensikten med de nye inngrepene kan på grunn av manglende teknisk gjennomførbarhet eller uforholdsmessig store kostnader, ikke med rimelighet oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre, jf. annet ledd bokstav c.

Departementet har kommet til at redusert vannføring på de aktuelle utbyggingsstrekningene med de avbøtende tiltak som foreslått, ikke vil medføre noen vesentlig negativ virkning for naturmangfoldet i vannforekomstene. Departementet vektlegger at vassdraget allerede er påvirket av eksisterende reguleringer. Departementet finner at utbyggingen av Sauland kraftverk gir akseptable tap i miljøkvalitet samtidig som det gir betydelig kraftproduksjon. Det vises til NVEs vurdering og det som fremgår av punkt 4.3 til 4.8 ovenfor.

Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar elektrisitet, og departementet bemerker at forringelse av naturmangfoldet på sikt som følge av inngrepene må sees i sammenheng med dette formålet. Samfunnsnyttene i form av økt fornybar kraftproduksjon må anses større enn de ulemper tiltaket medfører, gitt de avbøtende tiltak som er forutsatt gjennomført i medhold av konsesjonsvilkårene. Departementet finner at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

5. DEPARTEMENTETS VURDERING AV NETTILKNYTNING AV SAULAND KRAFTVERK

5.1 Innledning

Sauland kraftverk har søkt om konsesjon for elektriske anlegg i Sauland kraftverk og en ca. 1,6 kilometer lang 132 kV jordkabel fra Sauland kraftverk til koblingsstasjonen. Skagerak Nett AS har søkt om konsesjon til etablering av Sauland koblingsstasjon. Anleggene er nødvendige for å transportere kraften fra Sauland kraftverk ut på nettet.

NVE innstiller på å gi konsesjon til omsøkte nettilknytning, jf. søknad 30.10.2009.

Skagerak Nett AS leverte 27.04.2015 en planendringssøknad som innebærer å flytte koblingsanleggets plassering til området nedenfor Øyan gård, like nord for Hjørdølås breidd. Søknaden ble sendt på høring og det kom inn kommentarer fra Fylkesmannen og Dag Øian.

5.2 Departementets vurdering

Jordkabelen vil ikke berøre viktige natur- eller friluftsinnteresser og anlegget som helhet vil ha små miljøvirkninger.

Selve koblingsanlegget vil innebære forringelse av landskapsopplevelsen både fra omkringliggende gårder og fra veien.

Området preges allerede av vesentlige naturinngrep som eksisterende vei og kraftledning. Departementet ser det likevel som viktig at søker anlegger skjermende tiltak rundt anlegget ved bruk av

stedegen vegetasjon, slik som beskrevet i høringsinnspill fra Fylkesmannen og Dag Øian. Dette skal følges opp i detaljplanleggingen.

6. SAMLET BELASTNING

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastning både knyttet til omsøkte tiltak og for andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak. For de omsøkte tiltakene vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget her.

Kraftressursene i Hjartdals- og Tuddalsvassdraget utnyttes i dag i Hjartdøla-, Bjordalen- og Myrdalen kraftverk med reguleringsmagasinene Vindsjøen, Kovvatn, Skjesvatn, Breivatn og Bonsvann. Vannet fra Vindsjøen, Kovvatn og Bonsvatn drenerte opprinnelig til Skogsåa, men er overført til Hjartdøla kraftverk. Både Hjartdøla og Skogsåa er allerede påvirket av eksisterende reguleringer og overføringer.

Øvrige planlagte kraftverk i området er Gjuvåa kraftverk i Bjårvatnet (13,5 GWh), Heddevassåi kraftverk ved Bonsvatn (4,4 GWh), Svorte kraftverk oppstrøms Hjartsjø (3,5 GWh) og Svigsåi kraftverk sør for Hjartsjø. De tre første er småkraftverk som alle ligger oppstrøms planområdet for Sauland kraftverk uten å påvirke vannføringen i vassdraget nedstrøms, og anses derfor ikke å være vesentlige i vurderingen av samlet belastning for elvemusling.

NVE har stilt søknaden om Svigsåi kraftverk i bero i påvente av konsesjonsbehandlingen av Sauland kraftverk. Svigsåi bidrar til vannføring til Hjartdøla i området med elvemusling, og en utbygging av dette kraftverket med utløp i Hjartsjø vil kunne påvirke restvannføringen i Hjartdøla. Flere av de samme problemstillingene som er drøftet ovenfor knyttet til Skorva vil da også gjelde for Svigsåi. Utformingen av prosjektet, for eksempel med flytting av utløp nedstrøms inntaket til Sauland kraftverk, kan redusere de negative konsekvensene for elvemuslingbestanden betydelig. Departementet forutsetter derfor at NVE legger vekt på hensyn til elvemusling ved behandlingen av søknaden om Svigsåi kraftverk.

Den samlede belastningen på Hjartdals- og Tuddalsvassdraget som økosystem har inngått som et viktig moment i vurderingen av det foreliggende tiltaket og hvilke utbyggingsløsninger, vilkår og avbøtende tiltak som er valgt. Spesielt har vurderingen av den eksisterende reguleringens konsekvenser for ørret og elvemusling stått sentralt når konsekvensene av det nye tiltaket er vurdert, jf. ovennevnte drøfting av alternativer og avbøtende tiltak.

Departementet har etter en totalvurdering av den samlede påvirkningen økosystemet blir utsatt for, kommet til at dette ikke er til hinder for at konsesjon til Sauland kraftverk kan gis.

VI. Departementets oppsummering og konklusjon

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdragslovgivningen, må fordelene og ulempene ved de omsøkte tiltak veies opp mot hverandre. Søknaden om bygging av Sauland kraftverk med tilhørende nettilknytning og miljøkonsekvensene av tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftforsyningssikkerheten og forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies.

I vurderingen av om konsesjon skal gis har departementet lagt vekt på at utbygging av Sauland kraftverk etter søknaden vil gi en samlet årsproduksjon på ca. 201 GWh, hvorav en vesentlig del er regulerbar kraft. Departementet viser til at tiltaket både etter NVEs alternativ og omsøkt alternativ har en positiv nåverdi. Departementet finner at ettersom prosjektet medfører en høy andel vinterproduksjon har kraftproduksjonen også større verdi.

Tiltaket vil redusere faren for skadeflom på den strekningen av vassdraget som blir fraført vann.

Tiltaket vil medføre inntekter for kommune og fylke, og antas å bli et tilskudd til næringsutvikling på stedet og i kommunen. Departementet har merket seg at tiltaket støttes av myndighetene lokalt.

Departementet har lagt vekt på at utbyggingen vil medføre negative konsekvenser for bl.a. landskap, biologisk mangfold og padling. Det er særlig konsekvensene for elvemusling som er sentrale i vurderingen. Elvemusling er en rødlisteart der Norge har et særskilt ansvar. Bestanden i Hjartdøla er stor og reproduserende og således en spesielt viktig bestand. Bestandens betydning har vært avgjørende nettopp i denne utbyggingssaken og for den utbyggingsløsning for Sauland kraftverk som departementet tilrår.

Det er av vesentlig betydning for departementets vurdering at saken gjelder et allerede regulert vassdrag. Middelvannføringen i Hjartdøla er i dag mer enn dobbelt så stor som før utbyggingen av Hjartdøla i 1958. Elvemuslingbestanden er antatt å ha gått noe ned etter denne utbyggingen. Det kan

tyde på at elvemusling og vertsfisk hadde bedre levevilkår tidligere med lavere og mer stabil vannføring i Hjartdøla enn i dag. Dette taler for at en viss reduksjon av dagens vannføring ikke vil være skadelig for elvemuslingbestanden. Konsekvensene for musling vil imidlertid avhenge av størrelsen på minstevannføringen og bidrag fra restfeltet.

NVEs forslag til minstevannføring ligger oppunder naturlig medianvannføring vinter. NVEs alternativ gir derfor bedre vilkår for elvemusling enn naturtilstanden før 1958 da vannføringen i perioder vinterstid gikk langt under medianvannføringen. Hensynet til tørrlegging og innfrysning vinterstid anses derfor å være ivaretatt med NVEs forslag.

Også sommerstid vil NVEs forslag til minstevannføring være betydelig. Både i naturlig situasjon og i dagens tilstand går vannføringen lavere enn den foreslåtte minstevannføringen i mer enn 25 prosent av sommersesongens dager.

I tillegg legger NVE opp til at restfeltets bidrag forblir som i dag bl.a. ved at Skorva utelates fra utbyggingen. Departementet finner samlet sett at NVEs forslag i tilstrekkelig grad vil ivareta elvemuslingbestanden i Hjartdøla.

Søker har foreslått lavere minstevannføring i Hjartdøla og inntak av Skorva til kraftverket, noe som innebærer økt produksjon og lønnsomhet i prosjektet. Departementet vil i det følgende vurdere om en slik endring også vil kunne ivareta elvemuslingbestanden.

Søkers forslag om minstevannføring på henholdsvis 1 og 2 m³/s vil innebære en økt kraftproduksjon på om lag 6 GWh i tillegg til at det ikke krever like mye ekstra tapping fra magasinene oppstrøms Hjartdøla kraftverk. En slik vannføring vil ligge noe over dagens lavvannføring sommer og godt over naturlig lavvannføring både sommer og vinter. Søkers forslag til minstevannføring vil imidlertid ligge betydelig under dagens lavvannføring vinter. Forslaget gir en større reduksjon i vanddekket areal i områder med elvemusling sammenliknet med NVEs forslag til vannføring. Risikoen for tørrlegging og innfrysning av elvemusling er derfor høyere med søkers alternativ.

Inntaket i Nedre Skorva som ble tatt ut i NVEs innstilling, vil isolert bidra med om lag 5 GWh i årlig kraftproduksjon. Skorva samløper med Hjartdøla høyt opp på utbyggingsstrekningen i et område med antatt høy verdi for elvemusling. Etter utbygging vil vannføringen i Hjartdøla være stabilt lav. I fagrapportene er det pekt på at Skorva kan bidra med naturlig vannføringsdynamikk som vil kunne ha effekt på utspyling av sedimenter, tilføring av friskt, oksygenrikt vann og noe mer vanddekket areal. I tillegg er det registrert gode oppvekstområder for ørret i nedre del av Skorva.

Søker har foreslått å justere utformingen av inntaket i Skorva slik at elva fortsatt vil bidra med noen begrensede flomtopper og noe mer vannslipp enn opprinnelig omsøkt. Bidraget vil likevel være langt mindre enn om Skorva ikke tas inn i kraftverket.

Dagen store vannføringsvariasjoner ut av Hjartsjø kan ha medført negative effekter for elvemusling og ørret i Hjartdøla. En utbygging vil medføre en stabil, lav vannføring og kan medføre en positiv endring for ørret og muslingbestanden. Eventuelle positive virkninger av mer stabil vannføring enn i dag, vil imidlertid være de samme for NVEs anbefaling og utbyggers reviderte søknad. Slike virkninger kan derfor trekke i retning av å akseptere en utbygging som gir lavere vannføring enn i dag, men er ikke et argument for ytterligere reduksjon av vannføringen sammenliknet med NVEs alternativ.

Norconsult (2014) beskriver i rapporten at det er "utfordrende å konkludere med akkurat hvilke effekter [...] alternativene for slipp av minstevannføring vil ha for elvemuslingbestanden i Hjartdøla, og det er lite trolig at en kan predikere utfallet med to streker under svaret."

Denne saken bygger på et solid kunnskapsgrunnlag. Likevel er det noe usikkerhet når det gjelder hvilken virkning de ulike minstevannføringsalternativene har for elvemuslingbestanden.

Departementet mener NVEs forslag til minstevannføring, sammen med å ta ut Nedre Skorva fra prosjektet, vil ivareta bestanden av elvemusling i Hjartdøla på en god måte. Departementet mener det ikke er godtgjort i tilstrekkelig grad at minstevannføringen kan settes lavere enn NVEs anbefaling og at Skorva kan tas inn i kraftverket, uten at elvemuslingbestanden blir rammet.

Dersom det viser seg at manøvrering og vannslipping etter reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan manøvreringsreglementet endres, jf. post 4 i reglementet.

Det legges opp til at vannføringens påvirkning på elvemuslingbestanden undersøkes de første 10 årene etter idriftsetting, jf. merknader til vilkårene. Videre kan den delen av manøvreringsreglementet som omhandler minstevannføringen fra Hjartsjø tas opp til ny vurdering 10 år etter idriftsettelse.

Inntaket i Grovaråa kan bidra med om lag 7 GWh i kraftproduksjon årlig og har en lav utbyggingskostnad. Inntaket er viktig for lønnsomheten i prosjektet.

Grovaråa bidrar med en middelvannføring i Skogsåa på i underkant av 400 l/s. Ettersom Skogsåa samløper med Hjartdøla nedstrøms de viktigste lokasjonene for elvemusling, berører derfor Grovaråa i liten grad problemstillinger knyttet til elvemusling. Å ta inn Grovaråa vil innebære en negativ landskapsvirkning særlig i øvre deler av Skogsåa, hvor denne vil få ytterligere redusert vannføring og ved at vannføringen i selve Grovaråa blir svært lav. Det nærliggende hytteområdet vil bli sterkest berørt av dette.

Bekkekløftområdet nederst i Skogsåa har enkelte naturtyper som også vil kunne berøres av lavere vannføring. Verdien og graden av påvirkning drøftes under pkt. 4.3.3. Det skal også legges til at Grovaråas bidrag er forholdsmessig lavere så langt ned i elvestrengen ettersom tilsiget fra restfeltet nedstrøms inntaket i Sønderlandsvatn (44 km²) her bidrar vesentlig.

Bidraget fra Grovaråa gir også et bidrag til Omnesfossen. Dette anses likevel mindre vesentlig, og kan ikke tillegges betydelig vekt i vurderingen.

Departementet finner at ulempene ved å ta inn Grovaråa i kraftverket, er mindre enn gevinsten dette vil gi i form av økt energiproduksjon. Departementet går derfor inn for å endre NVEs innstilling på dette punktet.

For å sikre fortsatt vannføring i Grovaråa er det foreslått en minstevannføring på 30 l/s. En slik vannføring vil sikre oppfylling av kulper og utskifting av vann. Det vil også bidra til å opprettholde elva som et lokalt innslag i landskapet, og gi langt mer positiv opplevelsesverdi enn den opprinnelig omsøkte løsningen uten minstevannslipp.

Omnesfossen vil få lavere og mer stabil vannføring enn i dag. Dette vil påvirke landskapsverdiene i dette området negativt, og det er vanskelig å se for seg avbøtende tiltak som fullt ut vil opprettholde dagens visuelle inntrykk etter en utbygging. Det å legge utløpet ovenfor fossen vil innebære en betydelig reduksjon i kraftproduksjon.

Økt minstevannføring i Hjartdøla og fullt bidrag fra Skorva vil imidlertid føre til høyere vannføring i Omnesfossen enn opprinnelig foreslått av utbygger. Middelvannføring vil i Omnesfossen ligge på i underkant av 8 m³/s over året. Om sommeren vil den være noe høyere, i underkant av 11 m³/s. En vil også unngå de svært lave vannføringene i Omnesfossen som ville gjort at fossen mister preget av å være en foss.

Departementet mener samlet sett at gevinsten en utbygging vil gi, veier opp ulempene ved lavere vannføring i Omnesfossen. Ettersom minstevannføringen ut av Hjartsjå er satt til hhv. 2 og 3 m³/s ser ikke departementet behov for å sette eget minstevannføringskrav i Omnesfossen.

Etter en helhetsvurdering er departementet kommet til at fordelene ved tiltaket, med de justeringer som beskrevet ovenfor, er større enn ulempene for allmenne interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 19. Olje- og energidepartementet tilrår at Sauland kraftverk AS får tillatelse etter vannressursloven § 8 til å bygge Sauland kraftverk. Det anbefales videre at det gis konsesjon til bygging og drift av nødvendige elektriske anlegg for å sikre nettilknytning som omsøkt, jf. energiloven § 3-1.

Utbygging av Sauland kraftverk utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven. Over 2/3 av driftsselskapet vil være offentlig eid. Departementet tilrår at Sauland kraftverk gis konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 1 for erverv av fallrettigheter for bygging av Sauland kraftverk.

Det er lite sannsynlig at driftsfasen vil medføre betydelig forurensning som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. Det skulle derfor ikke være behov for forurensningstillatelse for driftsfasen. I medhold av vilkår om forurensning, kan Fylkesmannen pålegge undersøkelser og ytterligere avbøtende tiltak dersom dette er påkrevet. Ved en eventuell utbygging må Fylkesmannen kontaktes angående utslippstillatelse for anleggsperioden.

VII. Ekspropriasjon og forhåndstiltredelse

Sauland kraftverk har søkt om ekspropriasjonstillatelse til nødvendig grunn og rettigheter til utbyggingen av Sauland kraftverk med tilhørende nettilknytning. Det er behov for å ekspropriere fallrettigheter og nødvendig grunn for anleggene, samt midlertidig bruksrett til grunn for lagerplasser, provisoriske boliger, veger, grustak m.m. i den utstrekning det ikke oppnås minnelige avtaler med grunneiere om avståelse eller leie av slik grunn. De enkelte grunneiere og fallrettseiere som vil bli berørt fremgår av vedlegg til søknaden.

Ved konsesjon etter vannressursloven til vannkraftprosjekter med en middelproduksjon på over 40 GWh kommer ekspropriasjonshjemmelen i vassdragsreguleringsloven § 16 til anvendelse, jf. vannressursloven § 19. Det er derfor ikke nødvendig med eget ekspropriasjonsvedtak etter oreigningslova når det gjelder rettigheter til grunn for bygging og drift av kraftverket og de inngrep som dekkes av tillatelsen etter vannressursloven. Ekspropriasjon av fallrettigheter omfattes imidlertid ikke av en slik ekspropriasjonstillatelse og krever ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova § 2 nr. 51. Ekspropriasjon knyttet til nettilknytningen krever samtykke etter oreigningsloven § 2 nr. 19.

Før det søkes om ekspropriasjon bør det være gjort forsøk på å komme til en minnelig ordning. Før søknad ble sendt, fikk derfor eierne av de berørte fallrettighetene tilbud fra søker om overdragelse av disse. På tidspunkt for NVEs innstilling var det inngått avtale med 13 rettighetshavere, hvorpå søker disponerte til sammen om lag 77 prosent av fallgrunnlaget for utbyggingen. Flere grunneiere opplevde tilbudet de fikk som langt fra tilfredsstillende og gikk i stedet sammen om å opprette Sauland Bygdekraft. Dette endrer likevel ikke departementets oppfatning av at søker må anses å ha gjort forsøk på å få til minnelige avtaler.

Forutsetningen for at ekspropriasjon kan tillates er at fordelene ved tiltaket utvilsomt er mer til gagn enn skade, jf. oreigningsloven § 2 annet ledd. Departementet viser til konsesjonsavveiningen ovenfor knyttet til bygging av Sauland kraftverk med tilhørende nettilknytning der departementet finner at fordelene ved tiltaket overstiger de skader og ulemper utbyggingen kan medføre.

Departementet finner det klart at vilkårene for å gi ekspropriasjonstillatelser til fallrettigheter og nødvendige grunn og rettigheter for det elektriske anlegget er til stede, og tilrår at slike tillatelser gis.

Ekspropriasjonstillatelsene faller bort dersom det ikke kreves skjønn innen ett år, jf. oreigningslova § 16.

Etter oreigningsloven § 25 kan det gis samtykke til forhåndstiltredelse før skjønn er gjennomført. Forhåndstiltredelse før skjønn er begjært kan bare gis i særlige tilfeller der det ville medføre urimelig forsinkelser å avvente skjønnsbegjæringen. I likhet med NVE finner departementet ikke grunnlag for tillatelse til forhåndstiltredelse før skjønn er begjært, jf. oreigningslova § 25 første ledd annen setning. Departementet vil derfor ta stilling til søknaden om forhåndstiltredelse når skjønn er begjært.

Etter oreigningsloven § 20 kan det "i serhøve" gis anledning til at den enkelte grunneier ikke trenger å bli tilskrevet, men at stevning kan varsles gjennom såkalt allmannastevning. Bestemmelsen må forstås slik at allmannastevning kun kan benyttes når det er uklart hvem som har krav på ekspropriasjonsstatus og at det ikke er tilstrekkelig at det vil være vanskelig å stevne hver enkelt grunneier og rettighetshaver.

I søknaden fra Sauland kraftverk opplyses det at det i alt er ca. 80 falleiere og at de sommeren og høsten 2008 gjennomførte "møter, befaringer og samtaler med grunneierne som vil bli berørt av nye bygg og anlegg som planlegges etablert ved byggingen av Sauland Kraftverk". Det opplyses videre at "I ett vedlegg vises en oversikt over de eiendommene som berøres av planlagte inntak, veger, tverrslag, tipper, rigger, jordkabelanlegg og koblingsanlegg m.m. Oversikten viser også hvilke grunneiere som er eiere av veger som planlegges brukt i prosjektet og som i nødvendig grad vil bli oppgradert."

Departementet kan etter de opplysningene som foreligger ikke se at vilkårene i orl. § 20 om samtykke til allmannastevning er oppfylt. Om det likevel viser seg at det foreligger slike særlige grunner som vist til i § 20, bes tiltakshaver om å sende egen søknad med utdypende begrunnelse.

VIII. Departementets merknader til konsesjonsvilkårene

Merknader til vilkår etter industrikonsesjonsloven

Post 1. Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid da Sauland kraftverk AS oppfyller vilkårene om 2/3 offentlig eierskap.

Post 2. Konsesjonsavgifter

NVE anbefaler at avgiftene settes til kr 24,- pr. nat.hk. til kommunen og kr 8,- pr. nat.hk. til staten. Departementet viser til at dette er i samsvar med praksis i de senere konsesjoner, og tilrår avgifter i samsvar med NVEs anbefaling.

Kravet om næringsfond

Det er adgang til i konsesjonen å pålegge opprettelse av næringsfond til den enkelte kommune. NVE viser til endringer og vilkår for utbygging av Sauland kraftverk, og som har redusert prosjektet i forhold til det som var omsøkt. NVE anbefaler derfor at næringsfondet fastsettes til 9 mill. kr. Både kommunen og Sauland kraftverk mener det ikke er grunn til å redusere beløpet.

Størrelsen på et næringsfond må vurderes mot verdiskapning og miljøkonsekvenser som inngrepet forårsaker, og utmåles skjønnsmessig etter en vurdering av de fordeler og ulemper utbyggingen skaper. Departementet mener at Sauland kraftverk med de avbøtende tiltak som nå er foreslått vil gi begrensede negative konsekvenser for kommunen. Departementet viser til at kommunene vil sikres en del av kraftverkets verdiskapning gjennom avgifter, konsesjonskraft, kraftverksbeskatning og gjennom utbyggingsavtalen de har med tiltakshaver. Et næringsfond må utbetales når det er gitt konsesjon, uavhengig om det tas en investeringsbeslutning eller ikke. En utbetaling på mellom 9 – 11 millioner kroner vil øke prosjektets kostnader ytterligere hensett til prosjektets marginale økonomi, og kan i ytterste konsekvens medføre at prosjektet ikke blir realisert. Departementet mener på bakgrunn av dette at det ikke er grunnlag for å pålegge næringsfond i denne saken.

Det pålegges ikke næringsfond som en del av vilkårene for konsesjon.

Merknader til vilkår etter vannressursloven

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Detaljerte planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap forelegges NVE og godkjennes av NVE før anleggsstart. Arbeid kan ikke startes før planene er godkjent.

Detaljerte planer for arealbruk og konsekvenser ved massetak og deponier skal forelegges NVE og avklares under NVEs godkjenning av detaljplanene.

Gjeldende regler for bygg- og anleggsvirksomhet, herunder retningslinjer for støy, støv og trafikkgjennomføring, skal legges til grunn for utarbeidelse av detaljplanene for utbyggingen.

Dammer og vannveier/trykkør som skal bygges med hjemmel i gitt konsesjon må klassifiseres som grunnlag for utarbeidelse av tekniske planer (planer for sikkerhet).

Følgende forutsetninger, krav og pålegg skal legges til grunn for tillatelsen:

	Omsøkt	NVEs anbefaling	OEDs merknad
Alternativer	Søknadens hovedalternativ (Alternativ 1) med 7 bekkeinntak	Kraftverket bygges etter søknadens hovedalternativ, men uten inntak av bekkene Vesleåa/Kjempa, Skorva og Grovaråa.	Som NVE, men med inntak av Grovaråa.
Hovedinntak	Hjartsjå: ny dam ved eksisterende dam med overløp på kote 157,5 (157,67 NN54). Sønderlandsvatn: ny dam nedstrøms eksisterende terskel med overløp på kote 397,25 (397,10 NN54).	Inntaksdammene skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Inntakene skal bygges slik at de blir minst mulig synlig i landskapet. Særlig gjelder dette dam og inntak ved Sønderlandsvatn. Inntaksdammene må konstrueres jf. krav til avbøtende tiltak for ål. Teknisk løsning for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.	Som NVE.

Overføringer/ Bekkeinntak	Avløpet fra bekkene Vesleåa/ Kjempa (13,5 km ²), Skorva øvre del (5 km ²) tas inn på tunnelen til Sauland 1. Avløpet fra Grovaråa (13,5 km ²), Vesleåa (8 km ²), Kvitåa (3 km ²), Uppstigåa (7 km ²), og Skorva nedre del (13,5 km ²) tas inn på tunnelen til Sauland 2.	Inntak av bekkene Vesleåa, Kvitåa og Uppstigåa tas inn på tunnelen til Sauland 2 i henhold til søknaden. Inntak av Vesleåa/Kjempa, Skorva øvre og nedre, og Grovaråa tas ut av prosjektet. Inn- takene skal bygges slik at de blir minst mulig synlig i landskapet.	Inntak av bekkene Grovar- åa, Vesleåa, Kvitåa og Uppstigåa tas inn på tunnelen til Sauland 2 i henhold til revidert søk- nad. Inntak av Vesleåa/ Kjempa og Skorva øvre er tatt ut av prosjektet i søkers reviderte søknad. Inntak av Skorva nedre tas ut av prosjektet. Inntakene skal bygges slik at de blir minst mulig synlig i landskapet.
Vannveier	Alle vannveier skal gå i tunnel	Som omsøkt	Som NVE
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i fjell med avløp på ca. kote 46.	Som omsøkt	Som NVE
Største slukeevne	28 m ³ /s i Sauland 1 og 17 m ³ /s i Sauland 2.	Som omsøkt	Som NVE
Minste drifts-vann- føring	11,2 m ³ /s i Sauland 1 og 2,4 m ³ /s i Sauland 2.	Som omsøkt	Som NVE
Installert effekt, maks	Søknaden oppgir 25,5 MW i Sauland 1 og 50,5 MW i Sauland 2.	Som omsøkt. Kan justeres ved detaljplan som følge av endringer i prosjektet.	Som NVE
Deponier	<ul style="list-style-type: none"> • Tipp Lonargrend nær tverr- slag Lonelien. Felles tipp med Statens Vegvesen • Tre tipper på Brekka ved påhugg til adkomsttunnelen. • Tipp ved avløpstunnelen sør for Sauland. • Tipp Skogsåa i Tuddalsdalen ved tverrslaget ved Haugen. 	Overskuddsmasser skal i hovedsak plasseres i hen- hold til søknaden og plan- justeringsnotat av 5.1.2012. Endelig bruk og deponering av masser må avklares i detaljplanfasen og detaljerte planer må forelegges NVE.	Som NVE
Veier	Flere veier er omsøkt jf. søknaden s. 26.	Midlertidige og permanente veier skal i hovedsak bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden og planjuster- ingsnotat av 5.1.2012. Som følge av endringer i pro- sjektet vil flere av veiene utgå. Detaljerte planer for nødvendige veier må fore- legges NVE og avklares i forbindelse med detaljplan.	Som NVE

Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan behandles av NVE som del av detaljplangodkjenningen, med mindre annet er presisert her.

Anleggsarbeider må planlegges med tanke på å minimere risikoen for skade på elvemuslingen i Hjartdøla. Det gjelder både fysiske inngrep i vassdraget og slam/erosjon fra arbeider oppstrøms muslingbiotopene.

Det skal etableres løsninger for oppvandring og nedvandring av ål forbi inntaksdammene ved Hjartsjø og Sønderlandsvatn. Eventuelle andre avbøtende tiltak for ål skal også etableres dersom det finnes nødvendig. Forslag til avbøtende tiltak for ål forelegges Fylkesmannen før detaljplanen godkjennes av NVE. Behov for hinder for oppvandrende fisk i utløpstunnelen skal også vurderes.

Dersom rovfuglreir påvises skal det i anleggsfasen tas hensyn til eventuelle hekkende rovfugl i anleggstiden. Hvilke hensyn som skal tas i slike situasjoner bør avklares med Fylkesmannen.

Post 6. Naturforvaltningsvilkår

Standardvilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen. Eventuelle pålegg i medhold av vilkårene må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse.

Det er elvemusling i Hjartdøla og tiltak for elvemusling skal følges opp igjennom godkjenning av detaljplanene dersom det gis konsesjon. Eventuelle anleggsarbeider må planlegges med tanke på å minimere risikoen for skade på elvemuslingene. Det gjelder både fysiske inngrep i vassdraget og slam/erosjon fra arbeider oppstrøms muslingbiotopene.

NVE kan pålegge oppfølgende undersøkelser på elvemusling og ørret i vassdraget, jf. vilkårenes post 14. Tilsvarende kan Miljødirektoratet pålegge undersøkelser og ytterligere avbøtende tiltak, jf. vilkårenes post 6.

Det er en forutsetning at eventuelle pålegg om undersøkelser og avbøtende tiltak relateres til skader utbyggingen forårsaker, og at nytten skal stå i rimelig forhold til kostnaden.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

Det forutsettes at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av eventuelle detaljplaner.

Den generelle aktsomhetsplikten gjelder med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på automatisk fredete kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8.

Post 8. Forurensning

I medhold av vilkår om forurensning, kan fylkesmannen pålegge undersøkelser og ytterligere avbøtende tiltak dersom dette er påkrevet. Ved en eventuell utbygging må fylkesmannen kontaktes angående utslippstillatelse for anleggsperioden.

Post 10. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom det skulle vise seg å være nødvendig på et senere tidspunkt. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må imidlertid være relatert til skader forårsaket av Sauland kraftverk.

Post 11. Manøvreringsreglementet

Det er i søknaden forutsatt at Sauland 1 skal kjøres på effekt og at magasintappingen tilpasses optimal kjøring av kraftverket. Sauland 1 vil samkjøres med Hjartdøla kraftverk med døgn- og ukevariasjoner. Departementet finner at dette er akseptabelt, men det er i manøvreringsreglementet satt krav om at kraftverket må kjøres med myke overganger.

Sauland 2 skal kjøres mest mulig jevn på tilsig. Det legges til grunn at de øverste 65 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn kan nyttes til kraftproduksjon, mens de nederste 35 cm skal holdes igjen som en reserve for minstevannslipp i Skogsåa ved lite tilsig. Magasinet skal søkes holdt så nært normalvannstand som mulig (20 cm under HRV). Ved lite tilsig og i forkant av flommer kan hele reguleringshøyden nyttes. Start-/stoppkjøring av Sauland 2 skal ikke forekomme.

Dersom det viser seg at manøvrering og vannslipping etter reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser kan manøvreringsreglementet endres, jf. Manøvreringsreglementets post 4. I dette inngår at Miljødirektoratet kan be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering dersom vannslipp etter dette reglementet medfører uforutsette skader og ulemper for elvemusling.

Minstevannføringen fra Hjartsjø kan tas opp til ny vurdering 10 år etter idriftsettelse. Dette forutsetter at utbygger gjennomfører nødvendig oppfølgende overvåkning og undersøkelser av elvemuslingbestanden. Det må derfor påregnes pålegg om dette, jf. post 6 og 14.

Post 13. Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

De partier av isen på vann som kan miste sin bæreevne som følge av bygging av Sauland kraftverk skal merkes eller sikres.

Post 14. Etterundersøkelser

Se merknader til post 6.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Sauland kraftverk AS gis tillatelser til bygging av Sauland vannkraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Hjørdal og Notodden i samsvar med vedlagte forslag.

Spesifikasjon av tillatelsene

1. I medhold av vannressursloven § 8 gis Sauland Kraftverk AS tillatelse til å bygge Sauland kraftverk i Hjørdal og Notodden kommuner, jf. vedlegg 2.
2. I medhold av industrikonsesjonsloven § 2 gis Sauland kraftverk AS tillatelse til å erverve nødvendige fallrettigheter i forbindelse med bygging av Sauland kraftverk, jf. vedlegg 3.
3. Det fastsettes manøvreringsreglement for utbygging av Sauland kraftverk, jf. vedlegg 4.
4. I medhold av energiloven § 3-1 gis Sauland kraftverk AS tillatelse til å bygge, eie og drive Sauland kraftverk med tilhørende elektriske anlegg, samt 132 kV jordkabel fra Sauland kraftverk til Sauland koblingsanlegg, jf. vedlegg 5.
5. I medhold av energiloven § 3-1 gis Skagerak Nett AS tillatelse til å bygge, eie og drive Sauland koblingsanlegg, jf. vedlegg 6.
6. Planendringer kan foretas av departementet eller den departementet bemyndiger.
7. I medhold av oreigningslova § 2 nr. 51 og nr. 19 gis Sauland kraftverk AS samtykke til å ekspropriere nødvendige fallrettigheter for bygging av Sauland kraftverk, samt grunn og rettigheter for å bygge, eie og drive elektriske anlegg i eller i tilknytning til Sauland kraftverk og for ledningsanleggene mellom Sauland kraftverk og Sauland koblingsstasjon.

Vilkår

for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Sauland kraftverk AS til å bygge Sauland kraftverk i Hjørdal og Notodden kommuner, Telemark fylke

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan, etter departementets bestemmelse, tas opp til alminnelig revisjon samtidig med reguleringskonsesjonene i Hjørdal-/Tuddalvassdragene. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

2.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

3.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i vassdragene Hjartdøla og Skogsåa er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

12.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

13.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

14.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

15.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

16.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

17.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Byggefrister mv.), 11 (Manøvreringsreglement mv.) og 17 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt jf. vassdragsreguleringsloven §12 nr. 21 annet ledd. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

Vilkår

for tillatelse for Sauland kraftverk AS til å erverve nødvendige fallrettigheter i forbindelse med bygging av Sauland kraftverk, Hjartdal kommune i Telemark fylke

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan, etter departementets bestemmelse, tas opp til alminnelig revisjon samtidig med reguleringskonsesjonene i Hjartdal-/Tuddalvassdraget. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. industrikonsesjonsloven § 5a første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket samt avgivelse av kraft, jf. post 10 (Konsesjonskraft), skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens datum og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal naturvernmyndighetene underrettes.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i fullt driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvistifelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

9.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

10.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den gjennomsnittlige kraftmengden som vannfallet etter foretatt utbygging kan yte med påregnelig vannføring år om annet. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Konsesjonæren kan i tillegg pålegges å avstå til staten inntil 5 % av kraften, beregnet som i første ledd.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverket for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

11.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgift), 4 (Byggefrister mv.), 10 (Konsesjonskraft) og 11 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i industrikonsesjonsloven § 26.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

12.

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger, jf. industrikonsesjonsloven § 2.

*Manøvreringsreglement
for bygging av Sauland kraftverk i Hjartdal kommune, Telemark fylke*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Hjartsjå	157,17	157,67	155,87	0,5	1,3	1,8
Sønderlandsvatn	397,05	397,25	396,25*	0,2	0,8	1,0

*De nederste 35 cm av reguleringshøyden i Sønderlandsvatn er forbeholdt minstevannføring i Skogsåa.

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Avløp fra feltene Vesleåa (8 km²), Kvitåa (3 km²), Uppstigåa (7 km²) og Grovaråa (13 km²) tas inn på tilløpstunnelen til Sauland 2.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføringer: Fra utløp av Hjartsjø til Hjartdøla skal det slippes 3 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 2 m³/s i perioden 01.10-30.04. Minstevannføringen fra Hjartsjø kan vurderes på nytt 10 år etter idriftsettelse. Fra utløp av Sønderlandsvatn til Skogsåa skal det slippes 0,36 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 0,1 m³/s i perioden 01.10-30.04. I Grovaråa skal det slippes 30 l/s hele året.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Sønderlandsvatn er på laveste tillatte nivå skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis. Sauland 1 tillates effektkjørt, mens Sauland 2 skal kjøres mest mulig jevnt på tilsig og typisk start- /stoppkjøring skal ikke forekomme.

Etter avtale med organiserte padleinteresser skal det slippes vann fra Sønderlandsvatn som sikrer en vannføring i Skogsåa på minimum 10 m³/s i 10 timer to dager per år i hovedsak i tilknytning til arrangementer.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Anleggskonsesjon for Sauland kraftverk AS

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gis Sauland kraftverk AS, under henvisning til søknad av 07.12.2011, NVEs innstilling av 13.02.2014 og kgl.res. av 12.02.2016, anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- To stk. ca. 1,6 kilometer lange jordkabler fra Sauland kraftverk til Sauland koblingsstasjon ved Øyen, med spenning 132 kV og tverrsnitt 3x1x400 mm² A1

Sauland koblingsstasjon:

- To stk. 132 kV bryterfelt
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Sauland kraftverk:

- En generator med ytelse 30 MVA og spenning 12 kV
- En generator med ytelse 40 MVA og spenning 12 kV
- En generator med ytelse 21 MVA og spenning 12 kV
- En transformator med ytelse 30 MVA og omsetning 12/132 kV
- En transformator med ytelse 40 MVA og omsetning 12/132 kV
- En transformator med ytelse 21 MVA og omsetning 12/132 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Anlegget skal bygges som vist på kartet merket "Sauland kraftverk – justerte løsninger i stasjonsområdet av 08.02.2012" og i henhold til planendringssøknad av 27.04.2015.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder i 30 år fra konsesjonen gis.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

Anleggskonsesjon for Skagerak Nett AS

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gis Skagerak Nett AS under henvisning til søknad av 07.12.2011, planendringssøknad av 27.04.2015, NVEs innstilling av 13.02.2014 og kgl.res. av 12.02.2016 anleggskonsesjon i forbindelse med Sauland kraftverk.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

Sauland koblingsstasjon:

- 6 stk. 132 kV bryterfelt
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Koblingsstasjonens plassering fremgår av planendringssøknad av 27.04.2015 med vedlegg.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder i 30 år fra konsesjonen gis.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Antall bryterfelt i Sauland koblingsstasjon

Dersom detaljplanleggingen viser at det ikke er rasjonelt å koble begge 132 kV ledningene Hjartrdøla-Ålamoen innom koblingsstasjonen, skal Skagerak Nett informere NVE slik at antall bryterfelt i anleggs-konsesjonen kan oppdateres.

9.

Kantvegetasjon

Skagerak Nett AS skal bevare kantvegetasjon mellom elva Hjartrdøla og koblingsanlegget og iverksette skjermende tiltak for innsyn mot E134 og omkringliggende eiendommer. Plan for dette skal fremgå av detaljplanleggingen og godkjennes av NVE.

10.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

6. Glommens og Laagens Brukseierforening

(Teknisk retting av offisielt høydesystem (kotehøyder) i fastsatt manøvreringsreglement for Tesse i Lom og Vågå kommuner)

Olje- og energidepartementets samtykke 14. april 2016.

Det vises til brev av 21.1.16 fra Glommens- og Laagens Brukseierforening vedrørende ovennevnte.

Konsesjon for fornyet regulering av Tesse ble gitt ved kgl.res. 28.10.2011. I manøvreringsreglementet er reguleringsgrensene angitt til HRV 854,17 og LRV 841,77 med total reguleringshøyde på 12,4 m. I reglementets post 1 fremgår det at "Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954 (NN1954)." Ved kontroll av fastmerker ved Tessemagasinet viser både en kontrollmåling utført av Interconsult i 1996 og en magasinkontroll utført av NVE i 2002, at HRV og LRV relatert til NN1954 er henholdsvis 854,42 og 842,02 (avvik på 25 cm).

I NVEs innstilling (2003) om fornyelse av Tessereguleringen ble det operert med de opprinnelige høydene og disse ble også videreført i det fastsatte konsesjonsdokumentet. At reguleringsgrensene i fastsatt manøvreringsreglement avviker fra kontrollmålte høyder har ingen konsekvens for manøvrering av magasinet. Det er imidlertid uheldig at det ikke er samsvar mellom høydene som angis i manøvreringsreglementet og de kontrollmålte høydene. Konsesjonæren mener dette kan bidra til å skape unødvendige misforståelser om hvilke reguleringshøyder som gjelder, og ber i brevet av 21.1.16 om at manøvreringsreglementet korrigeres.

Manøvreringsreglement skal fastsettes av Kongen, jf. vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 12, og ved endring skal berørte parter høres. En slik teknisk endring som omsøkt dreier seg ikke om noe reelt avvik fra det fastsatte reglementet og har ingen praktisk betydning for verken konsesjonshaver eller andre interesser som tilsier at det er nødvendig med høring eller at saken behandles av Kongen. Olje- og energidepartementet finner derfor å kunne vedta endringene i medhold av vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 annet ledd, jf. fullmakt gitt ved kgl.res. 25.8.2000 nr. 880.

I medhold av vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 annet ledd endres manøvreringsreglementet fastsatt for tillatelse til ny reguleringskonsesjon for Tesse i Lom og Vågå kommuner ved kgl.res. 28.10.11, post 1 til å lyde:

"1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser			Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote				
Tesse	853,62	854,42	842,02	0,8	11,6	12,4	

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Kartverkets Normal Null 1954.

Etter tappesesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,92 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,92 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet fortsette å fylles jevnt.

Fra tappesesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853,92 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap."

Det vedlegges en korrigert tillatelse som erstatter reglement fastsatt ved kgl.res. 28.10.11.

NVE bes foreta de nødvendige rettinger i sine kartdatabaser.

*Revidert manøvreringsreglement
for Glommens og Laagens Brukseierforening til regulering av Tesse
i Lom og Vågå kommuner, Oppland fylke*

(Endret ved Olje- og energidepartementets brev av 14.4.2016. Erstatte reglement fastsatt ved
kgl.res. 28.10.2011 og kgl.res. 20.8.1948)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Tesse	853,62	854,42	842,02	0,8	11,6	12,4

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Kartverkets Normal Null 1954.

Etter tappesesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,92 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,92 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet fortsette å fylles jevnt.

Fra tappesesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853,92 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap.

2.

Ved manøvreringen skal det tas hensyn til at vannstanden i Tesse skal holdes på et nivå som ikke forverrer forholdene i vassdraget. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemand, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Vilkår

for tillatelse for Glommens og Laagens Brukseierforening til å foreta regulering av Tesse

(Fastsatt ved kgl.res. 28.10.2011)

1.

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den tidsbegrensede del av konsesjonen som fornyes, fra utløpsdato og frem til konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 6,82 pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 30,- pr. nat.hk.

For hele konsesjonen, ny og revidert del, fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 9,52 pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 48,00 pr. nat.hk. Satsene er angitt pr. 1.1.2011.

Fastsattelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Når konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale til Lom kommune kr 9 900 000,- og til Vågå kommune kr 100 000,- som avsettes til næringsfond for kommunene. Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond særskilt for hver kommune som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 19 kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i Tesse er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Lom kommune på kr 100 000,- til opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk/vilt skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode, skal beløpet nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av Fylkesmannen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt og fornyet konsesjon er gitt skal konsesjonæren betale et engangsbeløp per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. For fornyete konsesjoner skal engangsbeløpet utgjøre kr 12 000, (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. For konsesjoner med reviderte vilkår skal engangsbeløpet utgjøre kr 7 000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav.

Konsesjonæren skal varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen) i god tid før en nedtapping av magasinene, eller dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid mv. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf. kulturminneloven § 8 annet ledd.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forureningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige vegger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Vegger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16.

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

17.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 3. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 14, 19 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

22.

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

7. NTE Energi AS

(Samtykke til overføring av vassdragsreguleringskonsesjoner)

Olje- og energidepartementets samtykke 29. april 2016.

Det vises til brev av 13. april 2016 hvor det på vegne av NTE Energi AS (NTE Energi) anmodes om at meddelte tillatelser for regulering av Tvåratjern og ytterligere reguleringer av Gråelva overføres fra NTE Energi til Småkraft Trøndelag AS (Småkraft Trøndelag).

Søknaden kommer i forbindelse med at NTE Energi fisjonerer deler av selskapets småkraft-virksomhet til Småkraft Trøndelag.

Nord-Trøndelag elektrisitetsverk fikk ved kongelig resolusjon av 10. november 1972 tillatelse til regulering av Tvåratjern i Levanger samt tillatelse til ytterligere regulering av Gråelva i Stjørdal. Langåsfoss, Mælafoss og Skulbørstadvass kraftverk som i dag utnytter reguleringen i Gråelva og Tvåratjern eies nå av Småkraft Trøndelag.

En reguleringskonsesjon kan ikke overdras uten i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget, jf. vassdragsreguleringsloven § 14 nr. 2. Småkraft Trøndelag har i forbindelse med fisjonen trådt inn i NTE Energis avtaler fra 18. mars 1981, 28. desember 1983 og 5. juli 1985 om bruksrett til vannfallene tilknyttet Langåsfoss kraftverk i Tvåratjern samt Skulbørstadvass og Mælafoss kraftverk i Gråelva.

Olje- og energidepartementet gir med dette samtykke til at konsesjonene til regulering av Gråelva og Tvåratjern gitt ved kongelig resolusjon 10. november 1972, overføres til Småkraft Trøndelag AS.

Departementet ber om at nødvendige opplysninger meddeles NVE, slik at konsesjonsdatabasene blir oppdatert.

8. Feios Kraftverk AS

(Tillatelse til planendring av Feios kraftverk og bygging av 132 kV ledning mellom Hove og Feios, Vik kommune)

Kongelig resolusjon 20. mai 2016.

I. Innledning

Feios Kraftverk AS - eid av Sognekraft AS, BKK Produksjon AS og Veidekke Entreprenør AS - fikk konsesjon til å bygge Feios kraftverk i Vik kommune ved kongelig resolusjon 8. mars 2013.

Feios Kraftverk AS søkte 5. juli 2013 om planendring. Det søkes om flytting av kraftstasjonen til området ved Håastrondi om lag 1,2 km nærmere Vangsnes. Flyttingen medfører justert trasé for tilkomsttunnel, utløpstunnel og koblingsanlegg. Inntaket er uendret og det samme er anslått kraftproduksjon og fall.

Feios Kraftverk AS søker samtidig om å deponere masser dels ved Åfet og dels i sjøen ved Håastrondi. Flytting av kraftstasjonen og valget av deponi begrunnes med at utbyggingen vil utgjøre en mindre belastning på lokalsamfunnet, med mindre støy og tungtransport gjennom bygda. Den vil også føre til en noe rimeligere utbygging.

Endringen medfører også at Sognekraft AS søker om justert trasé for kraftledningen mellom Feios og Hove, inkludert transformatoranlegg.

NVE innstiller på at planendringen av både kraftverk og kraftledning kan konsesjonsgis, som omsøkt.

II. NVEs innstilling om planendring av Feios kraftverk

Departementet har mottatt NVE innstilling om ovennevnte 26.6.2015:

"Feios Kraftverk AS fikk ved kgl.res. 8. mars 2013 konsesjon for å bygge Feios kraftverk i Vik kommune. Feios Kraftverk har nå søkt om planendring, der kraftstasjonen er flyttet til ny posisjon ved Håastrondi. Den nye posisjonen vil gi færre konflikter rundt nettilknytningen, og medfører et ønske om å deponere masser i sjøen framfor på land ved Berdal.

Ingen av uttalepartene går imot den nye plasseringen som sådan. Noen av uttalepartene peker på ulemper ved sjødeponi, mens andre peker på ulemper ved landdeponi.

Etter en helhetlig vurdering anbefaler NVE planendringen. NVE mener at tunnelmassene i størst mulig grad bør brukes til veibygging eller annet nytteformål. NVE anbefaler likevel at det gis tillatelse til å deponere de resterende massene i sjøen, under forutsetning av at det gjennomføres avbøtende tiltak.

NVEs oppsummering av saken

Søker

Feios Kraftverk AS er et aksjeselskap etablert av Sognekraft AS, BKK Produksjon AS og Veidekke Entreprenør AS. Grunneiere og fallrettseiere er ikke representert.

Bakgrunn for søknaden

Feios Kraftverk AS fikk konsesjon til å bygge Feios kraftverk i Vik kommune 8. mars 2013. I forbindelse med høringsrunden for søknaden om nettanlegg i ettertid, kom det sterke innvendinger mot den planlagte plasseringen av koblingsanlegget. Feios Kraftverk har revurdert planene, og søker nå om ny plassering av både koblingsanlegg og kraftstasjon.

Søknaden

NVE mottok søknaden om planendring 5. juli 2013. Feios Kraftverk søker om å flytte kraftstasjon, tilkomsttunnel, utløpstunnel og koblingsanlegg til området ved Håastrondi, om lag 1,2 km nærmere Vangsnes. Flyttingen begrunnes med at utbyggingen vil utgjøre en mindre belastning på lokalsamfunnet, med mindre støy og tungtransport gjennom bygda. Den vil også være noe rimeligere.

Samtidig søker Sognekraft AS om bygging av ny kraftledning mellom Feios og Vik, inkludert transformatoranlegg. Søknaden om de elektriske anleggene og nettilknytning håndteres i egen innstilling av i dag (NVEs ref. 201301918), og vil ikke bli videre omtalt her.

Beliggenhet og eksisterende forhold

Feioselvi ligger i Vik kommune i Sogn og Fjordane, på Sognefjordens sørside. Noen kilometer oppstrøms fjorden deler elva seg i Åfetelvi fra vest og Storelvi fra øst. Utbyggingen som det ble gitt konsesjon til i 2013 har inntak både i Storelvi og Åfetelvi, se fig. 1.

Kraftstasjonen var tenkt plassert i fjell med utløp og adkomsttunnel nær Håanes, et lite stykke vest for Feioselvis utløp.

Fallrettigheter og grunneierforhold

Fallrettighetene er uendret. Grunneier ved det nye utløpet er Statens Vegvesen. Grunneier for det nye riggområdet er Svein Johannes Hove. Tiltakshaver er i gang med å inngå avtale med grunneiere.

Utbyggingsplan

Søknaden gjelder kun flytting av kraftstasjonen med tilhørende anlegg som vist i figur 1. De planlagte inntakene i Feioselvi og sidebekkene er uendret. Fall og kraftproduksjon er også uendret.

Kraftstasjon

Kraftstasjonen er planlagt lagt i fjell om lag 500 m sør for Håastrondi.

Vannvei og utløp

Inntakene i Storelvi og Åfetelvi er uendret. Utløpet er nå planlagt like vest for tømmerkaia på Håastrondi. Vannveien vil bli ca. 400 m kortere enn tidligere anslått, og dimensjonen på tunnelen er noe redusert. Dette gir en reduksjon i anslått mengde tunnelmasser i forhold til opprinnelig plan.

Veier og adkomst

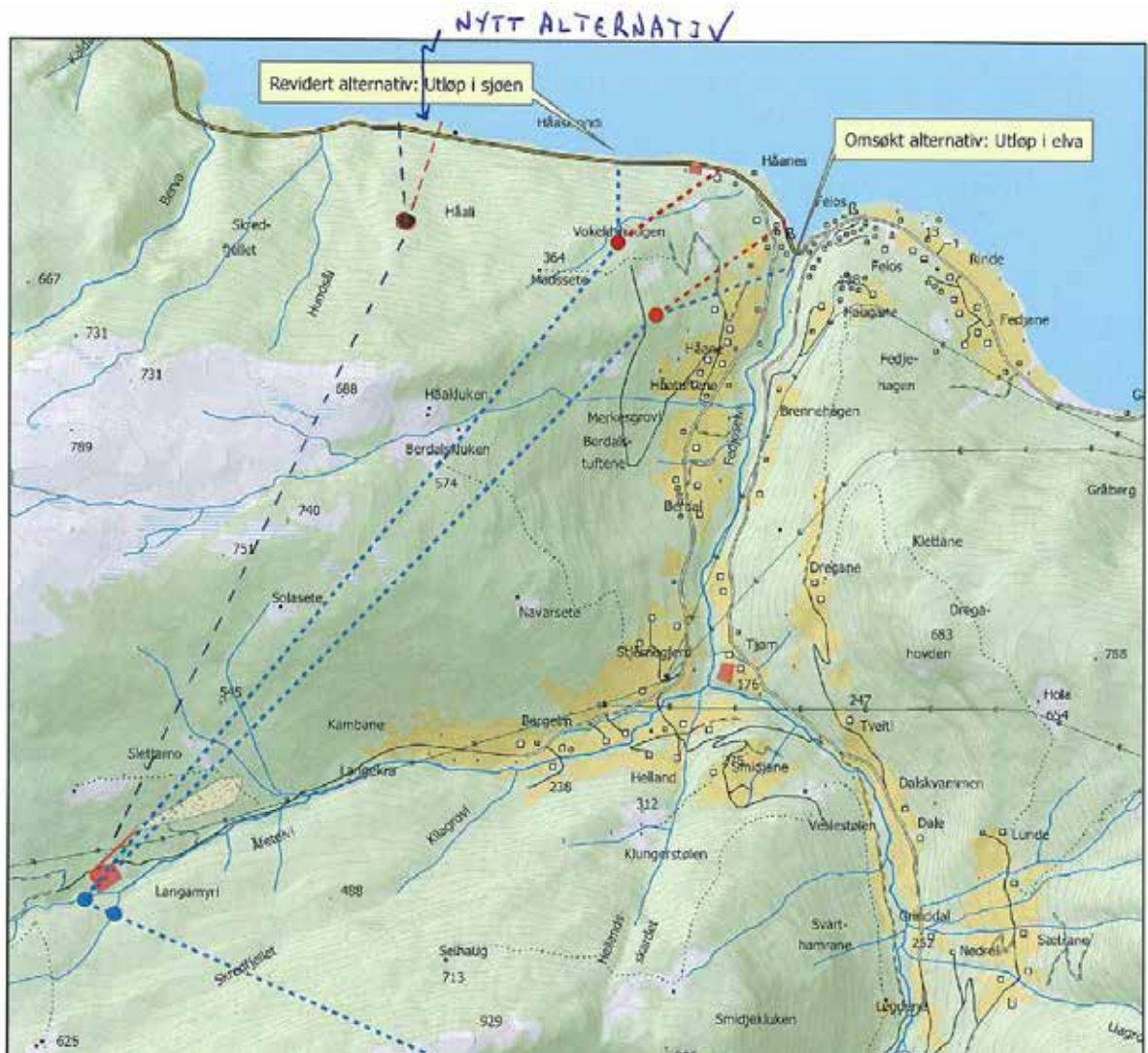
Det vil ikke bli behov for nye veier i forbindelse med utbyggingen. Adkomsten til kraftstasjonen vil bli via tunnel fra riksveien ved Håastrondi. Søker har klarert med Statens Vegvesen region Vest (SVV) at de vil søke SVV om ny, permanent avkjøring.

Massedeponi

I den opprinnelige søknaden anslo søker at tunnelmassene ville utgjøre ca. 375 000 m³. Av disse var 175 000 m³ tenkt plassert i deponi ved påhugget i Åfetdalen, og 200 000 m³ tenkt plassert i deponi på Berdal. Berdal ligger nær den opprinnelige kraftstasjonsplasseringen, ned mot Feioselvis vestsida, omtrent midt i Feiosdalen.

I løpet av høringsrunden foreslo søker å flytte utløpet til sjøen i stedet for i elven. Søker foreslo da massedeponi i sjø ved utløpet, i stedet for på Berdal. Konsesjonen ble gitt uten at plasseringen av dette massedeponiet ble endelig bestemt, fordi det var behov for å utrede konsekvensene av sjødeponiet nærmere først.

Med ny tunnel som følge av planendringen er massene nå redusert til ca. 285 000 m³. 175 000 m³ er fortsatt tenkt i deponi i Åfetdalen. For de resterende 110 000 m³ søker Feios Kraftverk primært om deponi i sjø, ved tømmerkaia i Håastrondi. Sekundært søkes det om å opprettholde massedeponi i Berdal. Deponi på land, ved Berdal, vil være om lag 5,2 mill. kr dyrere enn deponi i sjø.

Figur 1. Fra høyre mot venstre, alle med påhugg i Åfetdalen:
 a) opprinnelig omsøkt alternativ med utløp i Feioselvi
 b) revidert alternativ med utløp i sjø ved Håanes, fikk konsesjon i 2013
 c) nytt alternativ med kraftstasjon ved Håastrondi, søknad juli 2013

Konsekvenser ifølg søknaden

I fagutredningen som følger søknaden er konsekvensene for ny kraftstasjonsplassering med sjødeponi eller med landdeponi ved Berdal oppsummert slik, for ulike fagtemaer. De største konsekvensene er fremhevet med fet skrift.

Anleggsfasen	Alt. 1 Sjødeponi	Alt. 2 Landdeponi
Terrestrisk flora og fauna	Liten negativ (-)	Liten til middels negativ (-/-)
Marin flora og fauna	Stor negativ (- - -)	Ubetydeleg/ingen (0)
Landskap	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)
Kulturminne og kulturlandskap	Ubetydeleg/ingen (0)	Middels negativ (- -)
Naturressursar	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)
Fiskeri og havbruk	Liten negativ (-)	Ubetydeleg/ingen (0)
Friluftsliv, jakt og fiske	Liten negativ (-)	Middels negativ (- -)
Luftforureining, støy og trafikk-avvikling	Ubetydeleg/liten negativ (0/-)	Stor negativ (- - -)

Driftsfasen	Alt. 1 Sjødeponi	Alt. 2 Landdeponi
Terrestrisk flora og fauna	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)
Marin flora og fauna	Liten negativ (-)	Ubetydeleg /ingen (0)
Landskap	Liten negativ (-)	Liten negativ 4 (-)
Kulturminne og kulturlandskap	Ubetydeleg/ingen (0)	Middels negativ (- -)
Naturressursar	Liten negativ (-)	Liten positiv (-)
Fiskeri og havbruk	Ubetydeleg/ingen (0)	Ubetydeleg/ingen (0)
Friluftsliv, jakt og fiske	Ubetydeleg/ingen (0)	Ubetydeleg/ingen (0)
Luftforureining, støy og trafikk- avvikling	Ubetydeleg/liten negativ (0/-)	Ubetydeleg/ingen (0)

De største konsekvensene er knyttet til anleggsfasen. Sjødeponi er vurdert å ha stor negativ konsekvens for marin flora og fauna i anleggstiden. Dette er knyttet til Sognefjordens verdi som viktig naturtype og nasjonal laksefjord, og levested for flere rødlistearter. Anleggsfasen vurderes å være en belastning på det marine miljøet både lokalt der deponiet opprettes og i området som berøres av finpartikler som spres i vannmassene. Spredningen forventes å avta etter hvert, og etter noen år forventes det at flora og fauna rekoloniserer havbunnen. Konsekvensen over tid, i driftsfasen, er vurdert til liten negativ.

Deponering av masser i sjøen vil gjøre området uegnet for fritidsfiske i en periode, så sjødeponi er vurdert å ha middels negativ konsekvens for friluftsliv, jakt og fritidsfiske i anleggsperioden. Etter at anleggsfasen er avsluttet vil fiske etter pelagiske arter kunne tas opp igjen, mens fiske etter bunnarter vil ikke være mulig før etter flere år, da faunaen på havbunnen har reetablert seg.

Landdeponi ved Berdal er vurdert å ha stor negativ konsekvens for luftforurensning, støy og trafikkavvikling i anleggsfasen. Dette er knyttet til at deponiet og særlig adkomsten til deponiet ligger i et område med mye bebyggelse. Åpent terreng vil bidra til en del støy. Veien er for smal til å gi sikker passasje for både fotgjengere og tunge kjøretøy, og vil måtte stenges for allmenn ferdsel under anleggsarbeidet. Trafikk mot riksveien vil derfor måtte omdirigeres til den andre veien gjennom dalen.

Alternativet med landdeponi er vurdert å ha middels negativ konsekvens for kulturminne og kulturlandskap. Ved Berdal er det registrert nyere tids kulturminne og et område med potensiale for nye funn som kommer i konflikt med deponiet.

Forslag til avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser

Sjødeponi

For å begrense spredningen av finpartikler i øvre del av vannsøyla anbefaler konsulenten å legge siltgardin rundt deponiområdet i fjorden. Det anbefales også å tilsette vann til massene før det ledes ut i fjorden, for å fjerne luft og øke vekten slik at partiklene synker mot bunnen.

Landdeponi

For å begrense støyplager anbefaler konsulenten å bruke støysvakt utstyr og metoder. Det anbefales å beregne forventet støynivå grundig i forbindelse med detaljplanleggingen, og å gi god informasjon til naboer om arbeidsplanen. For å begrense støvplager fra anleggstrafikk og tipping anbefales det å vanne med jevne mellomrom.

Oppfølgende undersøkelser

I søknaden er det også gjengitt anbefalinger om oppfølgende undersøkelser. Havforskningsinstituttet har anbefalt oppfølgende undersøkelser av naturtyper og dyreliv i den marine delen av tiltaksområdet. Bergens Sjøfartsmuseum har anbefalt befarung fra land for å kartlegge potensialet for marine kulturminner. Dersom det blir vesentlige problemer med støy og luftforurensning knyttet til anleggsfasen foreslår konsulenten støymålinger, støyberegninger og vurdering av ev. nye avbøtende tiltak.

Forholdet til offentlige planer

Flytting av kraftstasjonen berører ikke noen offentlige planer.

Behandlingsprosess

Høring

NVE sendte søknaden på høring 5. august 2014. Søknaden og fagutredningen ble lagt ut til offentlig gjennomsyn på kommunehuset i Vik kommune, i tillegg til å være tilgjengelige via kommunens nettsider og NVEs nettsider. Høringsfrist ble satt til 8. november 2014.

NVE har mottatt syv høringsuttalelser til søknaden om kraftstasjonen, hvorav fire fra myndigheter og etater og tre fra organisasjoner og lag.

Sammendrag av høringsuttalelser

I det følgende gir vi en oppsummering av de viktigste synspunktene på de omsøkte planene. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider. NVEs saksnummer er 200700819, dokumentnummer er oppgitt for hver uttalelse. Uttalelser som gjelder de elektriske anleggene og nettilknytningen er gjengitt og kommentert i en egen innstilling (NVEs ref. 201301918).

Vik kommune skriver i brev av 10. november 2014 (dok. 89) at avløpstunnel, tilkomsttunnel og sjødeponi ikke må være til hinder for at tømmerkaia utvides. Adkomsten til kaia fra land og fra sjø må heller ikke påvirkes negativt.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane (FMSF) skriver i brev av 7. november 2014 (dok. 85) at den nye plasseringen av kraftstasjonen er en god løsning dersom det tas hensyn til tømmerkaia, som er et av de få i fylket uten restriksjoner pga. støy eller bunnforhold. FMSF viser til planene om å utvide kaia, og mener at utløpet trolig bør flyttes 50-100 m lenger vest.

Fylkesmannen går sterkt imot sjødeponi, og viser til at bratte fjordsider vil føre til en ukontrollert dumping, og spredning av finstoff inntil 2,5 km nedstrøms. FMSF viser til utbyggingen av Leikanger tvers over fjorden, og mener at de samlede steinmassene er uheldig for fjordens status som kandidat til marint verneplan.

FMSF peker på trafikk og støyulempene ved å plassere massene i Berdal. Fylkesmannen mener at utbygger bør vurdere å utvide deponiet i Åfetdalen, og søke å bruke de resterende steinmassene til lokalt bruk som nye skogsveier i Feios.

Fylkeskommunen skriver i brev av 7. november 2014 (dok. 86) at de ikke har merknader til den nye plasseringen av kraftstasjonen, men viser til en vurdering fra Bergen Sjøfartsmuseum om sjødeponi og marine kulturminner. Det er mulig at deponiet raser ut og havner på bunnen av fjorden, og Sjøfartsmuseet mener at bunnen bør kartlegges for eventuelle vrak eller maritime kulturminner som kan bli skadet.

Fiskeridirektoratet skriver i brev av 11. november 2014 (dok. 90) at alternativet med deponi i sjø er godt utredet med hensyn på mulig konsekvens for marint biologisk mangfold og fiskeriene i tiltaksområdet. Fiskeridirektoratet viser til låssettingsplassen for brisling, Novi, som regnes som en svært bra plass men som ikke vil være egnet til bruk under anleggsfasen. Direktoratet mener at følgene for det marinbiologiske mangfoldet og fiskeriinteressene i området på sikt er så små at tiltaket kan aksepteres. Direktoratet ber likevel om at det blir gjennomført oppfølgende undersøkelser som anbefalt av Havforskninga, for å undersøke naturtyper og dyreliv i den marine delen av tiltaksområdet.

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) skriver i brev av 7. november 2014 (dok. 87) at de ser det som svært positivt med den nye plasseringen i forhold til lokal bosetning. FNF er kritiske til konsekvensvurderingen og mener at det er for lite kunnskap om biotopene i fjordøkosystemet, strømforhold og spredning av finmasser.

FNF viser til at NML § 10 og samlet belastning ikke er vurdert, og mener det er grunn til å utvise større varsomhet ved fjorddeponering fordi det er planlagt flere sjødeponier i Sognefjorden fra andre utbygginger, som Leikanger, Offerdal m.fl. FNF mener at deponi på land også vil ha negative konsekvenser, men at man her har større kontroll på konsekvensene. De går på det sterkeste imot sjødeponi, og inn for deponi på land.

Feiosprosjektet (FP) skriver i brev av 7. november 2014 (dok. 84) at prosjektet har som mål å fremme skogsdrift i Feios. FP ser det som svært positivt at kraftstasjonen nå er planlagt slik at linjetraseen ikke er i konflikt med skogsdriften. FP viser til at det vil bli behov for å utvide tømmerkaia i løpet av kort tid, og ber om at det blir tatt hensyn til følgende punkter:

1. tunneler og massedeponi må ikke være til hinder for utvidelsen.
2. tilkomst til tømmerkaia fra land må ikke bli redusert av utbyggingen.
3. et eventuelt sjødeponi må ikke endre dybdeforholdene slik at tilkomsten fra sjøsiden blir redusert, verken ved den eksisterende kaia eller den planlagte utvidelsen.
4. vann fra utløpstunnelen må ikke påvirke skipstrafikken til og fra kaia negativt.

Feiosprosjektet viser også til at det vil bli behov for til sammen ca. 110 000 m³ steinmasser til planlagte skogsveier i Feiosbygda. Feiosprosjektet ber om at Skogeigarlaget og Feiosprosjektet blir sterkt involvert i detaljreguleringen, bl.a. slik at massene om mulig kan utnyttes direkte til veibygging uten mellomliggende deponi.

Sogn og Fjordane Skogeigarlag eier og bruker tømmerkaia. I brev av 7. november 2014 (dok. 88) påpeker de de samme momentene når det gjelder kaia og framtidig tømmerdrift som Feiosprosjektet. I tillegg kommenterer Skogeigarlaget at riggområdet kan være av interesse for laget som tømmerterminal i framtiden, dersom veien er tilstrekkelig dimensjonert.

I tillegg kom to høringsuttalelser fra grunneiere direkte til Feios Kraft. Disse siteres i sin helhet her.

Are Ytre-Eide skriver:

«Underteikna er grunneigar av gnr. 174, bnr. 1 i Vik kommune, som er ført opp som massedeponi i alternativ 2 i tilleggsutgreiinga i den omsøkte planendringa for Feios Kraftverk. Planendringa m.o.t. massedeponi vart kjent for meg etter at høringsfristen var ute, men etter samtale med prosjektleiar Kåre Fosse i Feios kraftverk, sender eg fråsegna via F.K. Eg avgrensar mi fråsegn til å omhandla alternativ 2.

I denne saka meiner eg det er kritikkverdig eg ikkje har fått ei personleg meddeling om desse planendringalternativa. Med ei så stor endring burde det vere automatikk i direkte informasjon for dei som kan verta involverte. Slik eg har forstått det, har det også vore synfaring og då ville det vel vera naturleg å få ta del. Då kunne faktiske feil som tilleggsutgreiinga inneheld vorte retta opp.

Eg vil også nemna, før eg går vidare, at eg har vare med i forhandlingsgruppa til grunneigarane heilt frå starten av utbyggingsplanane i Feios. Endringa av deponiplasseringa vil få svært store konsekvensar for både eigedomen og drifta samanlikna med dei opphavlege planane. I dei var deponiet lagt frå den dyrka marka og ned mot elva på eigedomen min og naboane sine. Då vart auka jordbruksareal trekt fram som ein positiv konsekvens. Den omsøkte endringa medfører derimot deponi på eksisterande produktiv jord, no avgrensa kun til min eigedom. Det var ikkje dette eg, under tvil, skreiv under på tidlegare i prosessen.

I pkt. 13.3 i tilleggsutgreiinga vert det aktuelle arealet framstilt som "noko jordbruksareal, men terrenget er brattlendt og driftsforholda er vanskelege." Ikkje veit eg kor ansvarleg for denne formuleringa har gjort sine observasjonar, men rot i røyndomen har dei ikkje. Arealet det her er snakk om, er etter våre tilhøve tilnærma flatt og lettdrive. Det utgjer størstedelen av slåttemarka på eigedomen og er også viktig som vår- og haustbeite. Drift i ein evt. anleggsperiode synest ikkje særleg aktuell pr. i dag. Støy, støv og arealtap vil vanskeleggjera det. Her kan det også nemnast at

delar av bringebærproduksjonen på naboeigedomen mest truleg vert råka av støvproblematikk i samband med deponiet.

Det vert antyda positive konsekvensar i etterkant av anleggsfasen på 3 år. Når det gjeld auka areal, står det att å sjå. Planen kjem ikkje inn noko nærmare på dette. Når det så gjeld det eksisterande jordbruksarealet, som er godkjent økologisk, er det fleire usikre faktorar som kan koma inn og påverka. Her kan nemnast massetype, massegrovheit, dreneringsgrøfter, evt. restar av sprengstoff, førarbeid/ lagring/etterarbeid med dei ulike jordskikta m.m. Her er det mange faktorar som spelar inn m.o.t. eit sluttresultat som kan sjåast på som akseptabelt. Det å ta vare på dyrka og dyrkbar jord er vel ei av dei viktigaste oppgåvene me har i høve komande slekter.

"Myrane" som teigen heiter, er for det meste tørkesterk, så stein med "litt jord på toppen" er ikkje noko alternativ. Å få etablert ein ny økologisk balanse er nødvendigvis ikkje gjort over natta. Ein ny sauebesetning er også tidkrevjande å få etablert, så tidsperspektivet i mitt tilfelle går langt utover ein anleggsperiode. Dette er vel også faktorar som spelar inn når ei riktig avgjerd skal takast.

Den økonomiske sida av saka er sjølvst sagt også viktig. På det noverande stadiet er vel ikkje det så aktuelt å gå nærmare inn på, men det lyt seiest at eit evt. mellombels opphøyrt avdrifta vil føra med seg både direkte og indirekte konsekvensar av økonomisk art. I denne samanhengen vil eg dra fram eit mogeleg generasjonsskifte på garden, i og med at eldste sonen min m/fam er flytta tilbake. Det var nok ikkje ein anleggsplass som var målet for heimkoma! Oppgradering av bygningsmassen på garden er i gang, men me har gått litt i tenkjeboksen etter at dei nye planane kom på banen. Støy, ureining og trafikkavvikling som vert karakterisert som svært negative konsekvensar, er naturleg nok ikkje førsteval til småbornsfamiliar heller. For oss som bur nærmast til vil dette sjølvst sagt verta ei belastning.»

Arnstein Berdal skriver:

«Syner til samtaler med Kåre Fosse vedrørende tilleggsutgreiing i samband med planendring for Feios kraftverk. Er eigar av gnr. 174 bnr. 3 i Berdal og har sidan overtaking i 2006 utvida produksjonen i større skala. Det blir produsert bringebær hovudsakleg til konsum men også industri. I sesong er det pr. i dag 26 personar i drift. Krava til kvalitet er høge frå både Bama og Gartnerhallen. Støv frå ein eventuell massetipp i Berdal kjem til å råke mi drift med stor negativ konsekvens. Ser det ikkje mogleg å driva med bringebærproduksjon i anleggsperioden.

Det tek også fleire år etter anleggsperioden for å få oppatt topp produksjon. Bringebærhagane må etter mitt syn nyplantast etter avslutta anleggsperiode. Ein kan diverre ikkje «slå av» plantene i 2 år for å så starte dei oppatt. Det er også viktig for meg med ein mest mogleg stabil arbeidsstab. Dette blir vanskelig med tanke på stopp i produksjon i fleire år. Me ser at det i kommande framtid kan bli aktuelt med kvoteregulert leveranse av bringebær basert på tidligare produksjon. Ein eventuell massetipp i Berdal vil komma som de ser negativt ut for vår del gjennom fleire år utover anleggsperioden.»

Søkers kommentarer til innkomne uttalelser

Feios Kraftverk kommenterte høyringsuttalelsene i brev av 22. desember 2014 (dok. 91, utdrag):

«Disponering av areal ved tømmerkaien på Håastrondi

Vi er glade for konstruktive innspel, og vil ta initiativ til eit nært samarbeid med Sogn og Fjordane skogeigarlag og Feiosprosjektet i samband med detaljprosjektering av kraftverket. Vi er sikre på at det er mogleg å finne gode løysingar som både sikrar god utnyttelse av kaia i anleggsfasen og gjev moglegheiter for utviding av anlegget etter at kraftverket er sett i drift. Etter vår vurdering er vasstraumen frå utløpstunnelen så liten at den ikkje vil påverka manøvreringa av båtane som skal leggje til kai.

Vurderinga av området sin verdi for terrestrisk flora og fauna er basert på kjende registreringar i nasjonale kartdatabasar, ei enkel synfaring i felt og undersøking av anna kartgrunnlag som bonitetskart og berggrunnskart. Tilgjengeleg informasjon er vurdert å vere tilstrekkeleg for å gjere

ei vurdering av potensialet for nye funn av verdifulle artar, og dermed også å gjere ei vurdering av området sin verdi for biologisk mangfold. Dette er vanleg praksis for tiltak av denne storleiken.

Massedeponi i sjø

Verdiar og konsekvensar for marint naturmiljø og kulturmiljø er undersøkt så godt det let seg gjere basert på kjent kunnskap. Vi meiner at utgreiinga som er gjort i samband med søknaden er tilstrekkeleg for å få belyst aktuelle problemstillingar, og at den ligg på eit nivå som er vanleg i slike saker, som til dømes Leikanger kraftverk, Offerdal kraftverk og andre tiltak (bl.a. i regi av Statens Vegvesen). Ytterlegare kartlegging av djupneforhold, marint naturmiljø, kulturminne, etc. vil bli svært utfordrande og kostnadskrevjande. Det vil i tillegg alltid vere ei viss usikkerheit knytt til konsekvensar av utbygging og inngrep, sjølv om ein gjer svært grundige og kostnadskrevjande undersøkingar.

Av omsyn til utbyggingskostnaden er massedeponi i sjø det klart beste alternativet. Dersom massane skal deponerast på Berdal vil kostnaden knytta til massedeponering isolert sett auke frå 1,7 mill. kr til 6,9 mill. kr (+5,2 mill. kr). Ut i frå ei kost/nyttevurdering basert på tilgjengeleg kunnskap, og under føresetnad av at føreslegne avbøtande tiltak blir gjennomførte, meiner vi at alternativet med massedeponi i sjø totalt sett er den mest tenlege og samfunnsøkonomiske løysinga.

Eventuell laus stein som sklir ut vil fortsetje ned i fjorrdjupna. Steinstøv som blir virvla opp i samband med dette vil vere finpartikla, og vil etter kvart bli ført vekk med straumen i Sognefjorden. Partiklane vil heller ikkje opphalde seg lenge i dei frie vasslaga, slik at eksponeringstida i eit tenkt tilfelle vil vere kort. Det er difor lite truleg at dette vil forårsake skade på propellar, ror eller skrog.

Massedeponi ved Berdal

Det er i utbyggjar si interesse å minimere behovet for deponering av massar, og også å nytte området i Åfetdalen til deponering så langt det går. Ved naudsynt deponering i Berdal vil jordmassane bli tekne vare på, og området vil bli sett i stand og tilbakeført, så godt det let seg gjere, etter utbygging. Dette vil tilføre bygda nytt jordbruksareal med betre helningsforhold/arrondering. Det vil bli gjort ei meir grundig berekning av forventta støynivå i samband med detaljplanlegginga. Støvplager kan dempast ved å vatne massetippene og anleggsvegane med jamne mellomrom. God kommunikasjon med naboar og informasjon om når og kvar anleggsarbeida startar opp vil også kunne bøte på konfliktnivået.

Vi vil påpeike at massedeponiet på Berdal ikkje er detaljprosjekttert. At det har vore noko mangelfull kommunikasjon med grunneigarane, og litt ulike versjonar av massedeponiet (lokalisering, størrelse, etc.) i løpet av søknadsprosessen, beklagar vi. Dette skuldast som sagt at deponiet ikkje er detaljprosjekttert. På dei neste sidene er det teikna inn to løysingar som har vore vurdert etter at tilleggsutgreiinga for planendringa vart sendt. Begge alternativa berører berre bruk nr. 174/1 (ikkje naboeigedomane). Tala under karta må sjåast på som grove anslag, sidan deponiet ikkje er detaljprosjekttert. Det må og leggjast til at det er svært utfordrande tilhøve (bratt) ned mot elva, og at det kan bli vanskeleg å oppnå eit stabilt deponi utan kostnadskrevjande tiltak. Dette vil vere enklare dersom ein kan ta i bruk nedre del av den dyrka marka, slik at ein kan holde litt større avstand til elva og ha ein noko slakare vinkel på nedre del av deponiet.

Feios Kraftverk AS vil sjølvstøtt kompensere grunneigaren for ulempene i anleggsfasen, dvs. kjøpe inn naudsynt for (til erstatning for tapt forproduksjon på berørt areal) og om mogleg skaffe alternativt innmarksbeite (vår-/haustbeite). Andre aktuelle tiltak vil bli avklara med grunneigar i samband med detaljprosjektering. Vi kan difor ikkje sjå at det er naudsynt med eit mellombels opphøyr av drifta på garden.

Feios Kraftverk AS er av den oppfatning at det er mogleg å få til både deponering av masse på Berdal samstundes som at det blir drive med bringebærproduksjon på naboeigedomen. Dette synspunktet blir støtta av Torbjørn Takle, som arbeider som fylkesgartnar hjå Fylkesmannen i Sogn og Fjordane. Tiltaka under er diskutert med han.

Delar av bringebærfeltet er dekket av plast (bæra blir dyrka i plasttunnelar). Denne delen av feltet er godt beskytta mot støvflukt frå massetippen. Det planlagde deponiet (alt. V2) er forholdsvis langstrakt, og eitt alternativ er å deponere masser i den nordlege enden (lengst vekk frå bringebærfeltet) i vekstsesongen og i den sørlege enden (nærmast bringebærfeltet) i vinterhalvåret. Salting eller vatning av tippmassene vil og kunne redusere støvflukta ein god del. Feios kraftverk vil ta initiativ til eit møte med grunneigar i forkant av utbygginga, slik at ein blir einige om kva tiltak som skal iverksetjast og når.

Alt i alt er det såpass mange utfordringar knytte til deponiet ved Berdal at Feios Kraftverk AS ønskjer å oppretthalde deponi i sjø som sitt hovudalternativ. Vi meiner at det er den klart beste løysinga.

Massedeponi generelt - behov for massar i nærområdet

Det er i utbyggjar si interesse å minimere behovet for deponering av massar, og søke å finne tenlege føremål der massane kan nyttast direkte. Utbyggjar vil ta kontakt med Feiosprosjektet, grunneigarar, Vik kommune og eventuelt andre aktuelle interessentar i samband med detaljplanlegginga, for å undersøke nærare korleis massane eventuelt kan nyttast direkte i pågåande prosjekt, eller også om det er aktuelt med mellomlagring i samband med nær føreståande prosjekt.

Kraftoverføring

Feios Kraftverk AS tek fråsegnene til etterretning og syner til Sognekraft AS sine kommentarar til høyringsfråsegnene til søknaden om nettanlegget Feios - Hove.»

I ettertid sendte *Vik kommune* inn en tilleggsuttalelse, i brev av 2. februar 2015 (dok. 92). Kommunen mener at det beste alternativet for deponi samlet sett er deponering av masser i sjø. Dersom det blir aktuelt med landdeponi mener kommunen at dette vil gi mer negative konsekvenser enn tidligere antatt, og at det er særdeles viktig at landbruksinteressene blir ivaretatt.

På forespørsel fra NVE kom *Havforskningsinstituttet* med en egen høyringsuttalelse i brev av 5. juni 2015. NVE ba om en vurdering av forventede konsekvenser av det planlagte sjødeponiet, spesielt med tanke på samlet belastning av flere planlagte utbygginger. Uttalelsen siteres her i sin helhet:

«Det er planlagt deponering av rundt 110 000 m³ utsprenge masser, hvorav ca. 5 % blir partikler med diameter mindre enn 0.1 mm (finstoff). Det er utredet to løsninger: 1. landdeponi, 2. fjorddeponering. Vi vurderer kun deponering i fjorden.

Sognefjorden

Sognefjorden er en nasjonal laksefjord og skal være spesielt beskyttet mot alvorlig forurensning. Fjorden står også på listen over kandidater til marint vern. For disse områdene gjelder "Midlertidige retningslinjer for behandling av saker som kan berøre kandidat områder til plan for marine beskyttede områder". Retningslinjene sier blant annet at følgende bør unngås: nye aktiviteter eller inngrep eller utvidelse av eksisterende aktivitet som kan føre til varig skade på verneverdiene i området, for eksempel mudring, dumping og deponering. Spesielt nevnes dumping og andre aktiviteter som kan føre til nedslamming av korallrev.

I forslaget til marin verneplan står følgende om Sognefjorden: "Enestående naturfenomen som verdens dypeste fjord. Svært interessant vitenskapelig sett. I Nærøyfjorden og Aurlandsfjorden viser bløtbunnsfaunaen emergens. Viktig brislingfiske i hele fjorden. Reketrålfelt i Fjærlandsfjorden og Sogndalsfjorden. Mange anlegg for lakseoppdrett utenfor Høyanger, skjell og settefisk i indre del."

Påvirkning av marine forhold

Massene skal dumpes på et sted hvor det er brådypt og det meste vil rase nedover fjordsiden med gode muligheter for å nå helt ned til bunnen av fjorden. De aller fineste partiklene vil sveve en god stund og til en viss grad spres i retninger avhengig av strømmene i de aktuelle dypene.

Influensområdet for dumpingene i fjorden strekker seg derfor fra overflaten og ned til rundt 1000 m dyp, og et stykke i begge retninger fra dumpestedet. Finstoffene er beregnet til å kunne spre seg 2,5-3 km fra utslippsområdet. Det er ikke beregnet om finpartiklene vil være i konsentrasjoner som påvirker biota på en negativ måte.

Det er ikke utført undersøkelser av fjordsiden nedover i dypet. Derfor vet vi ikke hvilke dyr som påvirkes av massene som vil rase ned langs fjordsiden. Øverst i flomålet er det hardbunn med vanlig tangvekst med tilhørende fauna.

Samlet belastning

Det fremgår av KU at det er flere deponiprosjekter som enten har fått tillatelse eller er under planlegging. Ved forespørsel til NVE har vi fått en oversikt.

Det er i Feios, Leikanger, Offerdal (i Årdalsfjorden) og Romøyri og Lidal (begge i Fjærlandsfjorden) hvor det er planlagt sjødeponi av noe størrelse, henholdsvis 110 000 m³, 160 000 m³, 110 000 m³, 12 500 m³ og 49 000 m³.

For Romøyri i Fjærlandsfjorden er det planlagt å bruke massene til molobygging og veier, men ubrukte masser "kan" deponeres i sjøen. Total mengde er beregnet til 21 500 m³, så et eventuelt sjødeponi vil bli vesentlig mindre enn de tre førstnevnte.

Vi har fått spørsmål fra NVE (Laila Høivik) om det kan bli noen negativ interaksjon mellom dumpingene i Feios og Leikanger hvis disse skulle foregå samtidig. Det er vanskelig å si. Det er sannsynligvis vannmasser som beveger seg på tvers av fjorden. Vi mener allikevel at det er lite trolig at partikkelskyer med skadelige konsentrasjoner vil bevege seg på tvers av fjorden.

Vurdering

Vi kommenterer ikke forhold som har betydning for fisket. Det regner vi med at Fiskeridirektoratet har vurdert.

Som hovedkonklusjon mener vi at tiltaket ikke i nevneverdig grad vil gå ut over de verneverdige naturverdiene i fjordsystemet, forutsatt at alle avbøtende tiltak blir gjennomført. Vi vil allikevel mene at det bør utføres for- og etterstudier av slike massedeponeringer som er planlagt ved Feios. Studien trenger nødvendigvis ikke utføres i forbindelse med dette anlegget, men kan bli viktig for å vurdere en total belastning for Sognefjorden.

Det burde være i myndighetenes interesse å sørge for å dokumentere effekten av slike tiltak et eller annet sted. Uten en slik studie blir det mange antakelser som ikke er helt i tråd med forutsetningene til forvaltningsreglene for et kandidat område til marin verneplan.»

Vurdering av søknaden

I det følgende vil NVE drøfte og vurdere ulike forhold ved planendringssøknaden. Etter NVEs mening er de vesentlige temaene i denne saken konsekvensene for *marin flora og fauna*, og *forurensning, støy og trafikk*. Konsekvensene for *kulturminner* og *fritidsfiske* spiller også en rolle.

Andre fagtemaer i søknaden og innspill som ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet eller som angår detaljer vil bli kort oppsummert. Utvalget av fagtemaer er basert på NVEs brev av 28. august 2013 der NVE ber om en begrenset tilleggsutredning av den nye plasseringen av kraftstasjon og deponi.

Marin flora og fauna, og samlet belastning

Sognefjorden er en kandidat til marint verneområde i en kommende marin verneplan for Norge. Området for sjødeponi ligger i naturtype I04 «Spesielt dype fjorder». Områder med dyp over 500 m regnes som viktige (B-verdi), mens områder med dyp på over 700 m regnes som svært viktige (A-verdi). Der hvor deponiområdet er planlagt er det om lag 60 grader helling like utenfor land, og det er bratt videre ned til om lag 1000 meter. Ifølge fagutredningen er det vurdert som lite potensiale for andre spesielle marine naturtyper her.

Indre del av Sognefjorden, som omfatter deponiområdet, har status som nasjonal laksefjord, og villaksen her har et særlig vern. Rødlisteatene pigghå og ål, som begge er kritisk truet (CT), finnes i fjorden, og det er en god bestand av hummer, som er nær truet (NT), i nærområdet til deponiet.

Naturtypen, statusen som laksefjord og rødlisteatene er grunnene til at området er gitt *stor verdi* for marin flora og fauna.

I utredningen er sjødeponi vurdert å ha stor negativ konsekvens for det marine miljøet i anleggsfasen, på grunn av to forhold:

1. overdekking og ødeleggelse av flora og fauna på havbunnen der deponiet blir plassert, og i området som deponiet eventuelt raser ut til.
2. spredning av finstoff i vannmassene.

Overdekking

Ifølge fagutredningen er det såpass bratte sider i fjorden at det regnes som svært vanskelig å få til en stabil fylling, og man må regne med at massene raser ut. Det forventes også at bunnflora og –fauna i nærområdet til deponiet blir nedslammet. Hvor stort areal dette gjelder er avhengig av partikkelfordelingen i massene og strømforhold. Denne effekten er forventet å gå over etter hvert som deponiet er stabilt og havbunnen rekoloniseres. Dette vil ta relativ få år i de høyere delene av fjorden, men lengre tid i de dypere deler av fjorden.

Spredning av finstoff

Spredning av finstoff vil redusere lysgjennomtrengningen og primærproduksjonen i vannmassene, og vil være til hinder for filtersystem som gjelder hos mange arter. Omfanget og påvirkningen vil være avhengig av strømretning, tidsperiode for utslipp og utslippsdybde. Utslipp på dypt vann, dersom det er mulig, vil føre til mindre spredning enn utslipp i høyere lag.

Ifølge fagutredningen er det vanskelig å si noe entydig om konsekvensene for laks, som normalt oppholder seg i de øvre delene av vannmassene, men kan trekke lengre ned. Blakket vann kan både bidra til dårligere matsøk, men også til økt beskyttelse mot predatorer. Ål, som trekker dypt ned om dagen på gytevandring, kan komme i kontakt med økte partikkelkonsentrasjoner.

Utredningen konkluderer med at minst 5 % av massene vil være finpartikler på mindre enn 0,1 mm. Etter NVEs beregninger vil disse partiklene kunne spre seg inntil 250 m ved en strømhastighet på 2,5 cm/s, eller ca. 2 km ved en strømhastighet på 20 cm/s, før partiklene når et dyp på 30 m.

Spredningshastigheten går raskt ned når partikkelstørrelsen øker. Partikler på 4 mm vil spres henholdsvis 12,5 m og 250 m ved de samme strømhastighetene som over.

Det er ikke gjort strømmålinger i området. Strømmålinger gjort i 2013 ved Kaupanger, lenger inn i fjorden, konkluderer med at typiske lave hastigheter var ca. 2,5 cm/s, og middels hastigheter ca. 6–7 cm/s. Maksimale hastigheter kunne være rundt 40 cm/s avhengig av vindforhold. Strømhastigheten var høyest i overflaten, og avtok i dypere sjikt.

Forholdet til marin verneplan og samlet belastning

Rapporten som Multiconsult utførte for Leikangerutbyggingen pekte på at det var en viss fare for at massedeponiet ville rase ut til større dyp, som ville ha negativ konsekvens for dypvannsmiljøet lokalt. Samtidig konkluderte rapporten med at en slik utrasing kun ville ha lokale effekter, og ville ikke ha konsekvenser for Sognefjorden som kandidat til marint verneområde.

Fylkesmannen går sterkt imot sjødeponi, og viser særlig til at det ikke vil være mulig å kontrollere plasseringen av deponiet på den bratte bunnprofilen. Fylkesmannen mener at den samlede belastningen av dette deponiet og det planlagte deponiet for Leikangerutbyggingen, like over fjorden, er uheldig for fjordens status som kandidat område til marint vern.

FNF peker også på dette forholdet, og nevner spesielt at det er flere kraftverk og planer om kraftverk i Sognefjorden. FNF mener at det virker som om det er manglende kunnskap om hvor store virkningene blir, og om tidsaspektet for revegetering og reetablering av de marine biotopene.

Vik kommune mener at det beste alternativet samlet sett er deponering av masser i sjø, på grunn av ulempene som landdeponi kan medføre for grunneierne (se punkt om landdeponi under «Forurensning»).

Havforskningsinstituttet viser til Sognefjordens status som nasjonal laksefjord og kandidat til marin verneplan, men konkluderer i sin uttalelse med at tiltaket ikke vil gå ut over de verneverdige naturverdiene i fjordsystemet, forutsatt at alle avbøtende tiltak vil bli gjennomført. Instituttet anbefaler dog før- og etterstudier av massedeponering i sjø for å øke kunnskapen om virkningene.

Feios Kraftverk AS viser til at konsekvensene for marint naturmiljø er undersøkt så godt det lar seg gjøre basert på kjent kunnskap, og at ytterligere kartlegging av dybdeforhold, naturmiljø etc. vil bli utfordrende og kostnadskrevende.

NVEs vurdering

I utgangspunktet mener NVE at utredningene som er gjort er på et nivå som kan forventes for utbygginger av denne størrelsen. Det vil alltid være en viss usikkerhet knyttet til konsekvenser av utbygging og inngrep, og det er spesielt krevende å gjennomføre en grundig kartlegging av forholdene i en fjord av denne dybden. I denne saken foreligger det to uavhengige undersøkelser av området, som vi anser som tilstrekkelig. Det kan likevel være nyttig med ytterligere utredninger av belastningen på området som helhet.

Ifølge planer for videre arbeid med marin verneplan er Sognefjorden ikke prioritert for 2015, jf. Miljødirektoratet. Det er utarbeidet noen midlertidige retningslinjer for kandidatområdene i kommende marin verneplan, i påvente av endelig vedtak:

«Hvilke nye aktiviteter eller inngrep, eller utvidelse av eksisterende aktiviteter, som bør tillates, må vurderes i det enkelte tilfelle i forhold til områdets verneverdier og verneformål. Førre var prinsippet og best tilgjengelig kunnskap om områdets verneverdier, aktuelt verneformål og miljøeffekter av de aktuelle aktiviteter og inngrep skal legges til grunn.

Nye aktiviteter eller inngrep, eller utvidelse av eksisterende aktiviteter som kan føre til varig skade i forhold til aktuelt verneformål og verneverdier i området skal så langt som mulig unngås.»

NVE er enig med både Fylkesmannen og FNF i at det er viktig å se på samlet belastning på Sognefjorden, for å vurdere og begrense eventuelle negative sumeffekter. Det planlegges å deponere 110 000 m³ i forbindelse med Feios-utbyggingen. Leikangerutbyggingen, som også er under konsesjonsbehandling, ligger ca. tre km fra Feios, på den andre siden av fjorden. Her planlegges et deponi med 160 000 m³. I Lidal i Fjærlandsfjorden planlegges det å deponere 49 000 m³. Ved Romøyri i Fjærlandsfjorden kan det være aktuelt med et lite deponi, av overskuddet fra molobygging. Den siste utbyggingen i Sognefjorden med planlagt sjødeponi er Offerdal, med 110 000 m³. Denne ligger i Årdalsfjorden, over fire mil unna Feios, og NVE anser denne å være mindre relevant i en vurdering av samlet belastning. De øvrige utbyggingene i Sognefjorden er omsøkt uten sjødeponi. Av hensyn til størrelse og nærhet anser vi først og fremst utbyggingen i Leikanger som relevant for Feios.

Etter NVEs mening er det lite som tyder på at deponiene i Feios og Leikanger vil ha nevneverdig effekt på fjorden, tross nærheten til hverandre. Deponiene vil ha en viss effekt akkurat på deponistedet, men vil til sammen dekke en liten andel av fjordbunnen. Fagutredningen for Feios viser til at det ikke er funnet områder på havbunnen av spesiell interesse. Bunntopografien er svært bratt, og består trolig for det meste av bart fjell og stein. Begge fagrapportene konkluderer med at deponeringen ikke vil føre til varig skade, noe som støttes av Havforskningsinstituttet. Etter NVEs mening er deponiene derfor ikke i strid med de midlertidige retningslinjene for marint vern.

Det er Sognekraft som står bak søknadene om utbygging både i Leikanger og Feios (og Offerdal). Dersom det gis konsesjon til utbygging med sjødeponi både i Feios og Leikanger kan det være aktuelt å planlegge utbyggingene samlet. Dette kan gjøres enten slik at deponeringen skjer i samme tidsrom, for å begrense belastningen til et kortere tidsrom, eller ved å forskyve deponeringen for hvert prosjekt slik at belastningen bli mindre, men strukket over en lengre tidsperiode.

Fagutredningen anbefaler siltgardin som et avbøtende tiltak. Siltgardin holder finstoff samlet slik at det kan synke til dypere vann før det spres, og spredningen i overflaten blir derfor redusert. Vanning av massene før deponering er også nevnt i fagutredningen, for å fjerne luftbobler slik at massene

synker med minst mulig spredning. Både siltgarding og vanning er kjent som gode avbøtende tiltak mot spredning av finstoff. NVE anser dette som viktige tiltak å vurdere i begge utbyggingene, spesielt dersom det skal deponeres i begge prosjektene over samme tidsrom.

Dersom det blir aktuelt å deponere massene i sjø forutsetter NVE at Fylkesmannen vurderer alle prosjektene som er aktuelle på samme tid når vilkårene for deponering settes. Når det gjelder behovet for før- og etterundersøkelser viser NVE til Miljødirektoratets hjemmel til å pålegge relevante naturvitenskapelige undersøkelser i standardvilkårenes § 8, post 4.

Forurensning

Sjødeponi

Selv om massene fra driving av vanntunneler er grovere og avgir vesentlig mindre forurensende stoffer enn for eksempel masser fra gruvedrift, vil de likevel inneholde noe rester av både sprengstoff og plast fra tenningsystemene. Dersom disse massene skal deponeres i sjøen vil plastrestene flyte opp umiddelbart. Dette vil kunne tas hånd om ved hjelp av en lense. Rester av ammonium og nitrat fra sprengstoff vil også finnes i massene. Ifølge fagutredningen vil dette øke nivået av ammonium og nitrat lokalt, men restene vil raskt bli fortennet av vannmassene og forventes ikke å ha varig betydning.

Utredningen vurderer ikke støy og luftforurensning til å være et vesentlig problem ved denne løsningen, da det er stor avstand til nærmeste bolighus. Høringspartene har heller ikke nevnt dette temaet spesielt i forbindelse med sjødeponi.

Etter NVEs vurdering er det begrenset fare for forurensning i forbindelse med sjødeponi, gitt at ordinære tiltak som lense mot plastrester, eventuelt doble lenser brukes. Skadene på miljøet er først og fremst knyttet til overdekking av bunnen, som nevnt i kapitlet om marin flora og fauna.

Tiltakshaver må søke fylkesmannen om tillatelse etter forurensningsloven for anleggsfasen, etter at en konsesjon er gitt. En slik tillatelse vil ha vilkår om tiltak som vil begrense eventuelle negative konsekvenser.

Landdeponi

Alternativet til sjødeponi for massene som tas ut i nedre del av tunnelen er landdeponi ved Berdal. Massene må da transporteres fra tunnelmunningen ved Håastrondi til Berdal på lokale veier, og tippes ved Berdal. I fagutredningen er denne løsningen vurdert å ha stor negativ konsekvens med tanke på støy, støv og luftforurensning i anleggsfasen. Opprinnelig var landdeponiet tenkt plassert mellom dyrket mark og elva på tre eiendommer. Jordmassene skulle tas vare på, og legges over etter deponering. Etter den nåværende planen skal deponiet plasseres på/under eksisterende dyrket areal på gbnr. 174/1, som tilhører Are Ytre-Eide. Naboeiendommen gbnr. 174/3, eid av Arnstein Berdal, vil også bli berørt. Støv og svekkede lysforhold i anleggsperioden vil gå utover bringebærproduksjonen på denne eiendommen.

Fylkesmannen går inn for løsningen med landdeponi, men kommenterer at det er konflikter forbundet med å plassere masser på Berdal. Fylkesmannen går inn for at mest mulig av massene skal plasseres i det øvre deponiet i Åfetdalen, utover de 175 000 m³ som det hittil er gitt konsesjon for. Fylkesmannen mener videre at søker bør jobbe for å bruke de resterende masser til veibygging, i samarbeid med grunneiere og Vik kommune, slik at behovet for å plassere masser i Berdalen blir redusert til et minimum.

Grunneier Are Ytre-Eide er skeptisk til den nåværende planen om landdeponi, og mener at drift i anleggsperioden er lite aktuell. Han viser til at det kan være tidkrevende å få et godt sluttresultat for den dyrkbare jorda, og å etablere en ny sauebesetning. Han stiller seg også tvilende til hvordan bomiljøet til familien vil være under anleggsperioden.

Grunneier Arnstein Berdal mener at det ikke vil være mulig å drive bringebærproduksjon i anleggsperioden, på grunn av støv. Berdal mener at bringebærhagene må nyplantes etter anleggsperioden, og at det vil ta flere år før produksjonen er på topp igjen. Stopp i produksjonen vil også være en ulempe med tanke på arbeidsstaben og eventuell kvoteregulert leveranse i framtiden.

Vik kommune mener at det er mulig å plassere massene på Berdal slik som Feios Kraftverk har opplyst, men at estimert nytt jordbruksareal er satt for høyt. Etter kommunens beregninger kan massedeponiet gi om lag 4 daa nytt areal, dersom elva Merkesgroi legges i rør. Kommunen mener at

nyttan av det nye arealet må veies opp mot kvaliteten på dette arealet, og ulempene under driftsperioden, både på denne eiendommen (gbnr. 174/1) og for bringebærproduksjonen på gbnr. 174/3.

Feios Kraftverk viser til at landdeponiet ikke er detaljprosjektert. De mener at det ikke vil være nødvendig med opphold i gårdsdriften, og vil kompensere grunneier for ulempene i anleggsfasen. Feios Kraftverk nevner også konkrete tiltak for å opprettholde bringebærproduksjonen, som vanning, salting og deponering lengst unna bringebærfeltet i vekstsesongen. Primært ønsker de å opprettholde sjødeponi som hovedalternativ.

NVEs vurdering

NVE mener at et landdeponi ved Berdal har klare ulemper, både for grunneier der deponiet er planlagt, for naboeiendommen, og for grenda som blir berørt av transporten. Ulempene med støv lar seg til en viss grad avbøte, men tungtransporten gjennom et bomiljø vil uansett være en belastning for lokalmiljøet. Kvaliteten og stabiliteten på den dyrkbare jorda etter deponering vil også være et usikkerhetsmoment, som ikke blir avklart før det har gått en tid etter anleggsfasen.

Etter NVEs mening vil det være en fordel for landbruket om alternative løsninger kan finnes for deponering av masser.

I tillegg til det nedre deponiet vil det være et landdeponi i Åfetdalen for øvre del av tunnelen, beregnet til 175 000 m³. Ifølge Veidekke, den aktuelle entreprenøren, er det mulig å ta ut mer stein ved Åfet, men dette forutsetter at tunnelen drives på synk nedover trykktunnelene mot stasjonen. Dette vil medføre mer rigging av utstyr og høyere kostnader, og kan medføre økt byggetid, avhengig av løsning. Søker opplyser om at det sannsynligvis vil la seg gjøre å utvide deponiet i Åfetdalen, men er bekymret for økte kostnader og lengre byggetid knyttet til denne løsningen.

Kulturminner

Det er ingen kjente kulturminner ved Håastrondi eller marine kulturminner i det aktuelle området for deponi. Ved Berdal er det registrert kulturminner, og det er vurdert å være potensiale for nye funn. Ifølge fagutredningen vil et landdeponi ved Berdal berøre et nyere tids kulturminne og området med potensiale for funn. Alternativet med landdeponi ved Berdal er derfor vurdert til å ha middels negativ konsekvens for dette temaet.

Fylkeskommunen viser til en vurdering gjort av Bergens Sjøfartsmuseum, om marine kulturminner. Museet har ingen indikasjoner på at området som er aktuelt for sjødeponi har vært brukt som havn eller ankringsplass, men nevner at havbunnen bør utredes for eventuelle vrak eller andre maritime kulturminner.

NVE kan ikke se at vil være behov for en omfattende kartlegging av havbunnen for en sak med såpass begrenset omfang. Vi minner likevel om at eventuelle ytterligere undersøkelser for å oppfylle undersøkelsesplikten i kulturminneloven § 9 vil være en sak mellom søker og kulturminnemyndighetene.

Friluftsliv, jakt og fiske

Fritidsfiske i sjøen

Det er noe fritidsfiske i fjorden, spesielt hummerfiske og dorging etter sjørret og makrell. Ifølge fagutredningen vil massedeponering i fjorden gjøre området uegnet for fritidsfiske i anleggsperioden. Etter at anleggsfasen er avsluttet kan dorging og linefangst tas opp igjen, men fiske knyttet til hummer og andre bunnarter ikke vil være mulig før flora og fauna har reetablert seg på havbunnen, etter noen år. Utbyggingen er vurdert å ha liten negativ konsekvens i anleggsperioden, og ubetydelig konsekvens i driftsfasen.

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) mener at friluftsliv i området er knyttet til fritidsfiske, hummerfangst m.m., og mener at et sjødeponi derfor vil ha større negativ effekt over tid enn landdeponi.

Andre høringsparter har ikke tatt opp dette temaet.

NVE mener at konsekvensene for fritidsfiske ikke er vesentlige for å avgjøre planendringen eller plassering av massedeponiet.

Friluftsliv på land

Ifølge fagutredningen er selve deponiområdet på Berdal ikke aktuell for friluftsliv, men veien forbi Berdal brukes i forbindelse med friluftsliv og aktiviteter i nærmiljøet. Veien gir adkomst til fjellsiden på denne siden av dalen. Belastningen på veien er vurdert å gi middels negativ konsekvens i anleggsfasen.

Høringspartene har i liten grad tatt opp veien i forbindelse med friluftsliv, og har heller fokusert på belastningen på beboerne.

NVE har ingen merknader, og viser til diskusjon om veien under punktet «Forurensning».

Fiskeri og havbruk

Dette temaet er bare aktuelt for alternativet med sjødeponi.

Det er noe næringsfiske i denne delen av Indre Sogn, men omfanget varierer fra år til år. Ifølge fagutredningen har det vært spesielt godt fiske etter leppefisk fra Håastrondi og østover mot Feios, på grunt vann. Det er to låssettingsplasser for brisling i nærheten av Håastrondi, og det låssettes brisling nesten hvert år.

Spredning av finstoff fra massedeponeringen vil være problematisk for fisk i anleggsperioden, særlig for låsatt fisk som ikke kan svømme vekk fra støvskyen. Ifølge fagutredningen vil den nærmeste låssettingsplassen, Novi, ikke være egnet i anleggsperioden, men det er alternative låssettingsplasser på nordsiden av fjorden, og konfliktpotensialet blir vurdert til å være lite. Totalt sett blir konsekvensen vurdert som liten negativ i anleggsfasen, og ubetydelig i driftsfasen når det ikke lenger forekommer spredning av finstoff.

FNF mener at området er svært godt for fiske av flere arter og for låssetting av brisling, men nevner også at det er lite næringsfiske og hobbyfiske i forhold til for noen tiår siden. FNF stiller spørsmålet om artene i en nedgangsperiode kan være mer sårbare for tap av leveområde og habitat enn ellers.

Fiskeridirektoratet mener at følgene for fiskeriinteressene i området er så små at tiltaket kan aksepteres, men ber om at det blir gjennomført oppfølgende undersøkelser.

Etter NVEs vurdering vil et eventuelt sjødeponi kunne gå utover fisket i en kortere periode, men tatt i betraktning deponiets størrelse og avstanden til neste aktuelle inngrep er konsekvensene for næringsfiske små.

Terrestrisk flora og fauna

Det er registrert den rødlistede trearten alm (NT) i en liten del av tiltaksområdet ved Håastrondi, men ellers ingen arter av spesiell interesse. Fagutredningen vurderer konsekvensene av kraftstasjonen med sjødeponi til å ha liten negativ konsekvens. Alternativet med landdeponi er vurdert til å ha liten til middels negativ konsekvens i anleggsfasen, da deponering av masser ved Berdal kan berøre en viktig naturtype langs Feioselvi, rik edelløvsskog. For driftsfasen er konsekvensen vurdert som liten negativ.

Temaet er ikke nevnt spesielt av høringspartene. NVE har ingen ytterligere merknader.

Landskap

Tiltaksområdet ved Håastrondi ligger i et fjordlandskap med stor verdi, men er lite og omgitt av et granplantefelt som bryter med det naturlige landskapet. I fagutredningen er selve tiltaksområdet derfor vurdert å ha liten verdi som landskapselement. Utbyggingen er vurdert å ha liten negativ konsekvens for dette temaet, uavhengig av deponiløsning.

Temaet er ikke nevnt spesielt av høringspartene. NVE har ingen merknader.

Kulturlandskap

Ifølge fagutredningen er det ingen registreringer av verdifulle bygninger eller kulturlandskap ved Håastrondi. Temaet er ikke nevnt spesielt av høringspartene. NVE har ingen merknader.

Naturressurser

Jordbruk

For landdeponi er dette temaet diskutert under punktet «Forurensning».

Skogsdrift

Hele tiltaksområdet består av barskog med spesielt høy bonitet, og kaia ved Håastrondi brukes i dag til å laste tømmer på skip. Området er vurdert å ha stor verdi som drivverdig skog. Fagutredningen vurderer utbyggingen med sjødeponi til å ha liten negativ konsekvens for tømmerdriften i området, gitt at sjødeponiet ikke kommer i konflikt med adkomsten for skip. Alternativet med landdeponi ved Berdal medfører noe økt jordbruksareal, og fagutredningen vurderer dette alternativet til å ha liten positiv konsekvens.

Både Feiosprosjektet, Skogeigarlaget, Fylkesmannen og kommunen kommenterer at utbyggingen ikke må være til hinder for tømmertransporten på land eller på sjø, eller hindre en planlagt utvidelse av kaia. De ber også om at søker etablerer et samarbeid med kaieier, for å koordinere anleggsdriften og om mulig avklare om tunnelmasser kan brukes til vegbygging. Fylkesmannen mener at utløpet trolig bør flyttes 50-100 meter lenger vest av hensyn til tømmerdriften.

Feios Kraftverk AS bekrefter at de vil ta initiativ til et nært samarbeid med Skogeigarlaget og Feiosprosjektet i forbindelse med detaljprosjekteringen for å finne gode løsninger.

NVE forutsetter at et slikt samarbeide etableres og at en eventuell utbygging ikke vil gå utover tømmerdriften i området. NVE har ingen ytterligere merknader.

Veibygging

Flere parter kommenterer behovet for masser til vegbygging, og Feiosprosjektet anslår behovet til å tilsvare mengden som skal tas ut fra kraftstasjonsområdet. Fylkesmannen påpeker også hvordan dette vil minimere behovet for deponering annetsteds og ulempene som følger med.

Feios Kraftverk uttrykte etter høringsrunden at de ønsker å finne formål der massene kan utnyttes direkte, og vil ta kontakt med forskjellige interessenter for å undersøke om massene kan brukes direkte i pågående veiprojekter, eller kan mellomlagres i forbindelse med nært forestående prosjekter. Etter å ha snakket med interessentene mener Feios Kraftverk at det er mest aktuelt å hente masser fra tippen i Åfetdalen. Fra Åfetdalen er det kort avstand, og nedoverbakke, til de aktuelle veiprojektene. Feios Kraftverk mener at det er tvilsomt om interessentene ønsker å hente masser fra Håastrondi, der det er liten plass til mellomlagring og transporten må gå i motbakke.

NVE mener at gjenbruk klart vil være den beste løsningen på massene som tas ut fra kraftstasjonsområdet, da det vil fjerne eller dempe ulempene som er forbundet med både sjødeponi og landdeponi i Berdal, som diskutert over. Ufordringen er å koordinere tunneldrivingen med aktuelle veiprojekter, og at det mangler plass til mellomlagring.

Vurdering av tiltaket opp mot andre relevante lover og forskrifter

Naturmangfoldloven

Søknaden om planendring skal også vurderes opp mot bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 8 - 12. Det omsøkte tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til den samfunnsmessige gevinsten og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies (jf. naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8-12). Vi viser til våre vurderinger av konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn.

Vår vurdering av tiltaket opp mot de aktuelle paragrafene i naturmangfoldloven:

Kunnskapsgrunnlaget, § 8

Det er utarbeidet en egen fagutredning for planendringen, som omtaler konsekvensene for begge deponialternativene. Det er lagt vekt på å utrede konsekvensene for de viktigste temaene for begge alternativene, i hovedsak basert på eksisterende informasjon. Fagutredningen er mindre omfattende enn en full konsekvensutredning for en vannkraftutbygging, men er vesentlig mer omfattende enn

utredninger som normalt ligger til grunn for kun et deponi. Ytterligere undersøkelser på store dyp i fjorden ville vært kostnadskreven, og ligger utenfor det som normalt forventes for en slik sak.

Etter NVEs mening er det innhentet tilstrekkelig kunnskap til at søknaden om planendring kan vurderes og avgjøres.

Føre-var-prinsippet § 9

Bestemmelsen skal sees i sammenheng med vurderingen av kunnskapsgrunnlaget, som er omtalt ovenfor. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse er det en forutsetning at det foreligger en reell risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, men det er ikke et krav om sannsynlighetsovervekt for at en skade vil oppstå.

NVE mener at den nevnte forutsetning ikke ligger til grunn i denne saken, ut i fra undersøkelsene som er gjort i forkant.

Økosystemtilnærming og samlet belastning § 10

I vurderingen av samlet belastning skal det både tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep som kan påvirke økosystemet.

Samlet belastning på økosystemet knyttet til Feios kraftverk og andre kraftverk i nærområdet er vurdert og diskutert under punktet om marin flora og fauna.

Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, § 11 og 12

Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i driftsmetoder, teknikk og lokalisering som gir de beste samfunnsmessige resultater, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold.

Etter NVEs mening er disse kravene tatt hensyn til gjennom prosessen med konsesjonsbehandling, der det vurderes fortløpende om prosjektet kan justeres for å gi et best mulig samlet resultat. En eventuell konsesjon blir gitt med vilkår som er rettet mot miljøforsvarlig drift. Nærmere vilkår for deponering i sjø vil bli gitt av Fylkesmannen sammen med en tillatelse etter forurensningsloven.

Vannforskriften

NVE har også vurdert kravene i vannforskriften (FOR 2006-12-15 nr. 1446) § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep.

Formålet med vannforskriften er å gi rammer for å fastsette miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. Det skal utarbeides og vedtas regionale forvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer med sikte på å oppfylle miljømålene, og sørge for at det fremskaffes nødvendig kunnskapsgrunnlag for dette arbeidet.

Vannforekomsten Sognefjorden tilhører vannområde Ytre Sogn, i vannregion Sogn og Fjordane. Per 2015 er den økologiske tilstanden antatt å være god, ifølge Vann-Nett, og den kjemiske tilstanden antas å oppnå status som god.

NVE har vurdert og foreslår praktiske avbøtende tiltak som vil redusere skader og ulemper, som lenser og siltgardin. De foreslåtte tiltakene vil både redusere selve forurensningen, og begrense eksponeringen over tid. Ulempen med spredning av finpartikler vil bli kortvarig. Det er en marginal del av Sognefjorden som helhet som blir påvirket. Etter anleggsperioden vil deponiet ha liten, om noen, kjemisk påvirkning på Sognefjorden, heller ikke lokalt. Etter NVEs vurdering vil vannforekomsten verken under eller etter anleggsperioden ha en kjemisk tilstand som er dårligere enn dagens, jf. Vanndirektivet § 12.

Kulturminneloven

Eventuelle ytterligere undersøkelser for å oppfylle undersøkelsesplikten i kulturminneloven § 9 vil være en sak mellom søker og kulturminnemyndighetene.

Forurensningsloven

Etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging vil Fylkesmannen vurdere om det er nødvendig med utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsdrift og massedeponering.

Oppsummering av NVEs vurderinger

Etter NVEs mening er det ulemper knyttet til begge de omsøkte alternativene for deponi. Et sjødeponi vil medføre overdekking av bunnen og spredning av finpartikler. Den fysiske utbredelsen vil være vanskelig å forutsi siden massene deponeres på bratt grunn og kan rase ut eller være ustabile. Spredning av finpartikler er en konsekvens med relativt kort levetid, men om deponiet raser ut etter en tid vil massene kunne virvles opp igjen og spres videre. De kortvarige ulempene kan avbøtes med siltgardin og lenser, men vil ikke være til hjelp på større dyp dersom deponiet raser ut senere.

Landdeponi har ulemper for beboere med støy, tungtrafikk og forstyrrelse, i tillegg til usikre konsekvenser for både bomiljø og driftsforhold for landdeponiets nærmeste naboer.

Ulempene for begge alternativene er størst i anleggsfasen, og avtagende i driftsfasen. Etter NVEs mening har sjødeponiet få konkretiserbare ulemper, men konsekvensene er preget av usikkerhet. Landdeponi har ulemper som er klare og konkrete, men avgrenset i tid.

En løsning der massene i stedet brukes til andre formål som veibygging vil klart være den beste, men kan komme til å kreve mellomlagring som det per i dag ikke er plass til ved Håastrondi, eller som vil gå utover tømmertransporten. Etter anslag fra interessentene vil behovet for masser til veibygging være om lag like stort som mengden masser som er planlagt tatt ut ved Håastrondi.

Det er mulig å øke uttaket av masser fra Åfet, og derved redusere mengden masser som tas ut ved Håastrondi. Økt masseuttak fra Åfet krever at tunnelen drives på synk, som er noe mer krevende enn å drive på stigning. På den annen side vil dette gi tilgang på masser til veibygging på et område som kan egne seg til mellomlagring.

NVE vil anbefale at massene brukes til nytteformål så langt det er mulig. Siden gjenbruk av massene krever mellomlagring og koordinering med interessentene ønsker NVE ikke å spesifisere hvor massene skal tas ut. Etter en samlet vurdering anbefaler NVE at det gis tillatelse til sjødeponi ved Håastrondi, slik at det skal være mulig å deponere masser som ikke kan brukes til annet formål. Før eventuell deponering i sjø må det gjøres forsøk på avtaler om gjenbruk av massene.

Før anleggsstart skal det utarbeides en detaljplan der planer for gjenbruk av massene og eventuell mellomlagring er tatt med. En slik detaljplan skal godkjennes av NVE. Eventuelle mindre justeringer av deponiet i Åfetdalen for å legge til rette for gjenbruk av masser kan gjøres i forbindelse med detaljplanen.

Når det gjelder eventuelle før- og etterundersøkelser av vannkvaliteten knyttet til massedeponi i sjø viser NVE til Miljødirektoratets adgang til oppfølging i vilkårenes post 8, pkt. 4.

NVEs konklusjon etter vannressursloven

Etter en samlet vurdering av planendringssøknaden og mottatte høringsuttalelser mener NVE at fordelene og nytten ved planendringen er større enn ulempene for allmenne og private interesser. Vannressursloven § 25 er dermed oppfylt og NVE anbefaler at:

- Feios kraftstasjon med tilkomst- og utløpstunnel flyttes til ny posisjon nær Håastrondi.
- Feios Kraftverk AS gis tillatelse til sjødeponi framfor landdeponi på Berdal, men det skal tilstrebes å bruke massene til nytteformål.

Vi viser til egen innstilling om nettilknytningen.

Vårt forslag til konsesjonsvilkår er justert til dagens oppsett, med bl.a. eget manøvreringsreglement og oppdatert navn på ansvarlig direktorat for naturforvaltningsvilkåret (Miljødirektoratet). Konkrete vilkår som minstevannføring er uforandret."

III. NVEs innstilling for nettløsning

Departementet har også mottatt NVEs innstilling for nettløsning, datert 24. juni 2015:

"Konklusjon

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i dag avgitt innstilling til Olje- og energidepartementet (OED) med tilrådning om at konsesjonssøknaden etter vassdragslovgivningen til den omsøkte plasseringen av Feios kraftverk innvilges, se ref. NVE 200700819-93. Dette notatet redegjør for NVEs vurderinger av omsøkte 132 kV kraftledning fra Feios kraftverk til Hove transformatorstasjon i Vik, nye Feios transformatorstasjon samt nye elektriske installasjoner i Refsdal kraftverk. Det er Sognekraft AS som søker om anleggene som ligger i Vik kommune i Sogn og Fjordane fylke.

NVE vurderer at ny 12,5 km kraftledning mellom Feios og Hove er nødvendig for å kunne koble Feios kraftverk til nett og er nødvendig for å få økt fornybarproduksjon i området. NVE mener det er fornuftig at denne bygges for 132 kV nå og derved legger til rette for en fremtidig spenningsheving av regionalnettet i området til 132 kV. Omstruktureringen av nettet vil på sikt gi bedre forsynings-sikkerhet til Vik. NVE viser til samtidig innstilling vedrørende plassering av Feios kraftverk, NVE ref. 200700819-93 og anbefaler at det gis konsesjon til traséalternativ E i Feios og etter traséalternativ a med kabel i Vik. Denne ledningen vil etter NVEs vurdering få små virkninger for allmenne interesser og faktisk redusere de totale virkningene i området med kabling av ny ledning i Vik og riving av 66 kV ledningen mellom Njøs og Hove.

Dersom OED ikke gir konsesjon til omsøkte nye plassering av Feios kraftverk, vurderer NVE at også traséalternativ A i Feios og traséalternativ a med kabel i Vik, vil gi akseptable konsekvenser for lokalmiljø og naturverdier.

NVE anbefaler at det settes vilkår om fargede stålmaster ned Midt fjellet mot Vik og at ledningen bygges med matte traverser på hele strekningen mellom Feios og Hove.

NVE har samtidig gitt konsesjon til Statnett SF for omsøkte tiltak i Refsdal transformatorstasjon under forutsetning av positivt vedtak fra OED, se NVE ref. 201405378-12. Denne transformeringen er en forutsetning for sanering av eksisterende 66 kV Njøs-Hove. NVE anbefaler et vilkår om koordinering av anleggsarbeidet i Refsdal og har satt et tilsvarende vilkår i konsesjonen til Statnett.

NVE har etter en samlet vurdering funnet ut at de samfunnsmessige fordelene som vinnes ved anlegget utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. NVE vil av denne grunn også anbefale at Sognekraft AS får meddelt ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene.

1 INNLEDNING

Feios kraftverk AS, som Sognekraft AS er største aksjonær i, planlegger ny vannkraftproduksjon ved å bygge Feios kraftverk i Vik kommune i Sogn og Fjordane fylke. Feios kraftverk fikk konsesjon av Olje- og energidepartementet 8. mars 2013.

I juli 2013 trådte «Forskrift om ekstern kvalitetssikring og vedtaksmyndighet etter energiloven» i kraft. Før dette var det ikke praksis å søke om nettilknytning samtidig som søknad om konsesjon for utbygging av vannkraftverk. Søknaden om å kunne overføre energiproduksjonen fra Feios kraftverk til overliggende nett, ble søkt av Sognekraft AS den 11. mars 2013. Søknaden innebar å bygge en ca. 12,5 km lang 132 kV kraftledning fra kraftverket i Feios til Hove transformatorstasjon i Vik kommune. Søknaden innebar også ny transformatorstasjon i Feios og en oppgradering av de elektriske anleggene i Refsdal transformatorstasjon.

Gjennom høringsprosessen for nettilknytningen av kraftverket, mottok NVE flere innspill på plasseringen av transformatorstasjonen og ledningstraseen i Feios. På bakgrunn av dette valgte Feios Kraftverk AS å søke om en planendring for Feios kraftverk i søknad av 5. juli 2013. Endringen innbar å flytte kraftstasjonen, tilkomsttunnelen og utløpstunnelen til Håastrondi i Feios om lag 1,2 kilometer vestover, til et området ved den eksisterende tømmerkaien nærmere Vangsnes.

Den 26. november 2013 leverte Sognekraft AS inn tilleggsøknad for nettilknytningen av Feios kraftverk. Søknaden innebar nytt traséalternativ (alternativ E) fra den nye plasseringen av Feios kraftverk. Søknadene om ny plassering av kraftverket og nettilknytning har vært samordnet i NVE.

Videre i dette notatet vil NVE gjøre rede for de problemstillingene og virkningene for omsøkte 132 kV-kraftledning, Feios transformatorstasjon og utvidelse av Refsdal transformatorstasjon vil kunne ha for miljø og samfunn, samt en teknisk og økonomisk vurdering av tiltaket. Vurdering av virkninger av ny plassering av kraftverket med massedeponi, tipper og vegger gjøres i egen innstilling av i dag, ref. NVE 200700819-93.

2 SØKNADER ETTER ENERGILOVEN

Sognekraft søkte i medhold av energiloven § 3-1 den 11. mars 2013, i tilleggssøknad av 26. november 2013 og i endringssøknad av 1. juni 2015, om bygging av en ny ca. 12,5 km lang 132 kV kraftoverføring fra Feios kraftverk i Vik kommune, Sogn og Fjordane fylke. Tiltaket er begrunnet med å mate ut produksjonen på ca. 28,8 MW fra Feios kraftverk. Ny 132 kV planlegges å gå fra nye Feios transformatorstasjon til eksisterende Hove transformatorstasjon. Det er også søkt om å øke kapasiteten i Refsdal transformatorstasjon for å overføre den nye produksjonen fra kraftverket til overliggende nett.

I medhold av lov om oreigning av fast eiendom § 2 punkt 19, søkte Sognekraft også om ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de elektriske anleggene, herunder rettigheter for all nødvendig adkomst og transport. Sognekraft søkte videre om forhånds-tiltredelse i medhold av oreigningslova § 25, slik at arbeider med anlegget kan påbegynnes før skjønn er avholdt.

2.1 Omsøkte tiltak

- Nye utendørs Feios transformatorstasjon (se figur 2):
 - En transformator med ytelse 45 MVA og omsetning 132/66 kV
 - En transformator med ytelse 20 MVA og omsetning 66/22 kV, omkoblbar til 132 kV
 - Tre bryterfelt med nominell spenning 132 kV
- En ny ca. 12,5 km lang 132 kV kraftledning fra Feios transformatorstasjon til Hove transformatorstasjon (se figur 1).
- Utvidelse av Refsdal transformatorstasjon:
 - En transformator med ytelse 20 MVA og omsetning 66/22 kV, omkoblbar til 132 kV
 - Et nytt 132 kV koblingsanlegg med fire bryterfelt

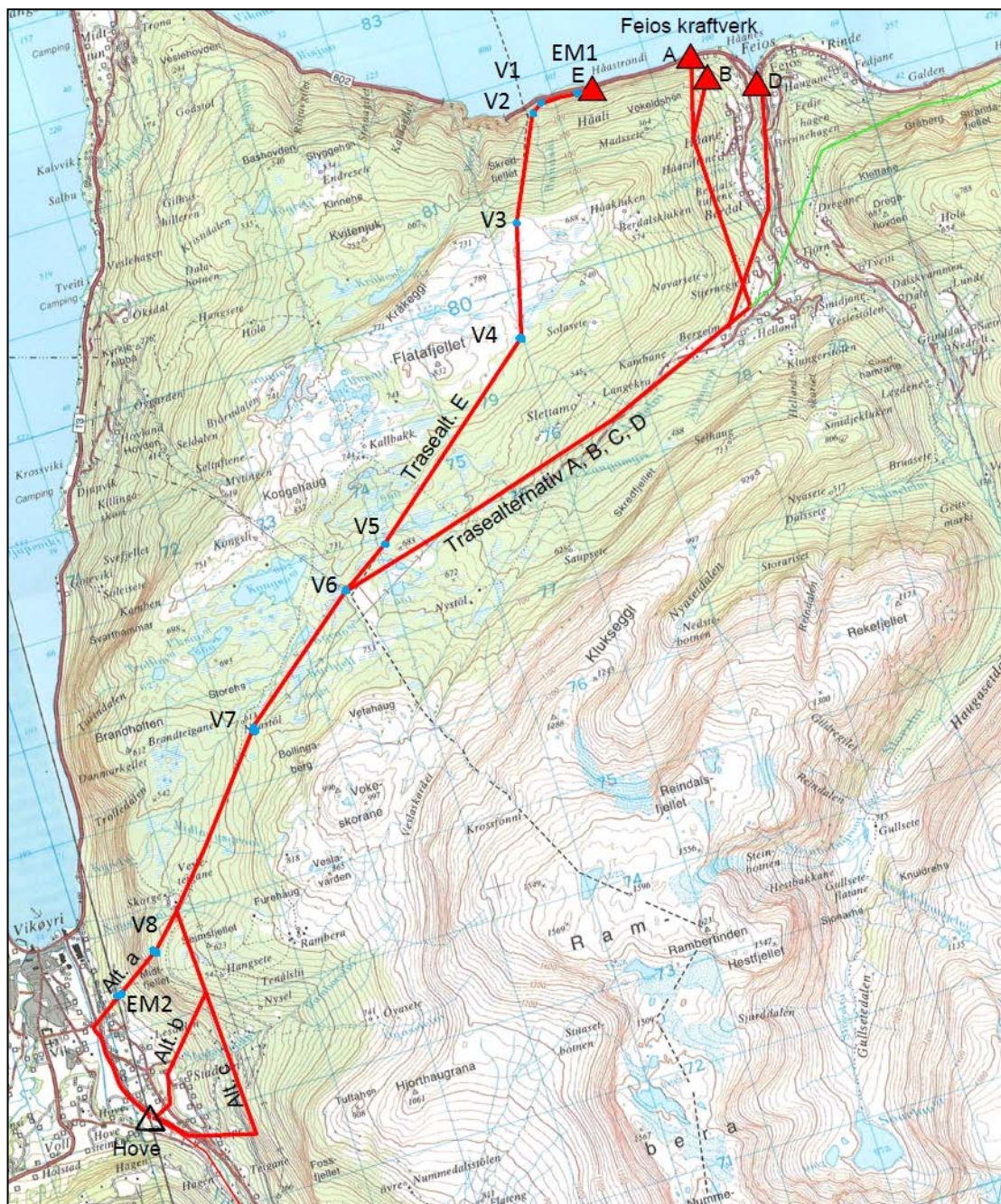
2.2 Beskrivelse av alle alternativer

2.2.1 Traséalternativer i Feios

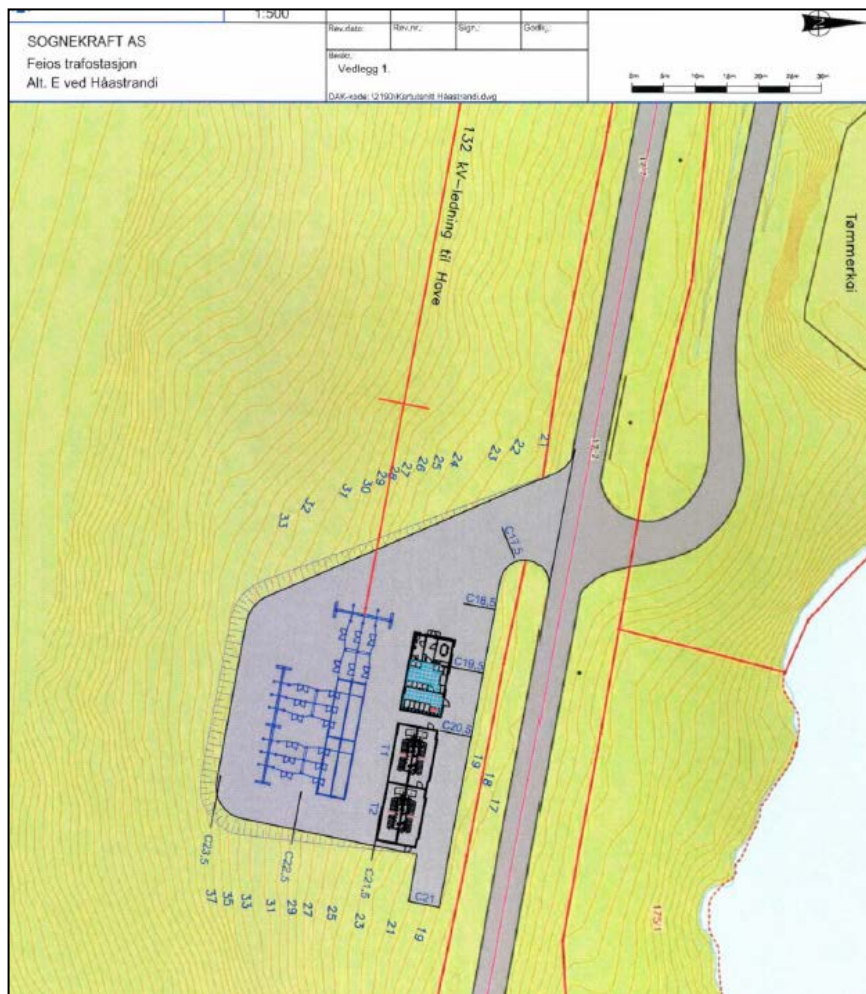
I søknad av 11. mars 2013 skisserte Sognekraft fire ulike traséalternativer i Feios; A, B, C (transformatorstasjon i fjell) og D, hvorav *kun alternativ A ble omsøkt*. Alternativ A innebærer å plassere transformatorstasjonen ved portalbygget ved tilkomsttunnelen til Feios kraftverk, og knytte stasjonen til nett med ny 132 kV kraftledning sørover mot Vik. Ved alternativ A vil ledningen bli bygget i samme trasé som eksisterende 66 kV kraftledning Hove – Njøs på et ca. 10 km langt strekke. Traséalternativene som ikke er omsøkt (B, C og D i Feios) vurderer NVE at har høyere konfliktnivåer enn alternativ A, og vil ikke vurdere disse videre i dette notatet.

I tilleggssøknaden av 26. november 2013 søkes det om et nytt alternativ der Feios transformatorstasjon flyttet ca. 1,2 km lenger vest for å tilpasses ny omsøkt plassering av Feios kraftverk. Dette traséalternativet er referert til som *alternativ E*. Traséalternativ E innebærer at ca. 5 kilometer av den nye 132 kV-kraftledningen bygges i samme trasé som eksisterende 66 kV kraftledning Hove – Njøs.

Både alternativ A og E i Feios er omsøkt og avhengige av hvor utløpstunnelen til Feios kraftverk får endelig konsesjon til å bygges. Alternativ E prioriteres. Se figur 3 under for oversikt over alle traséalternativene i Feios.

Figur 1. Oversiktskart over traséalternativer fra Feios kraftverk til Hove transformatorstasjon i Vik. Traséalternativ E er nytt omsøkt traséalternativ tilpasset ny plassering av Feios kraftverk. Alternativ B, C, og D er ikke omsøkt. Blå punkter på traséen merket V er punkter som krever forsterkning med stålmaster. Grønn strek viser 66 kV ledningen Njøs-Hove. Kilde: Jøsok Prosjekt AS.

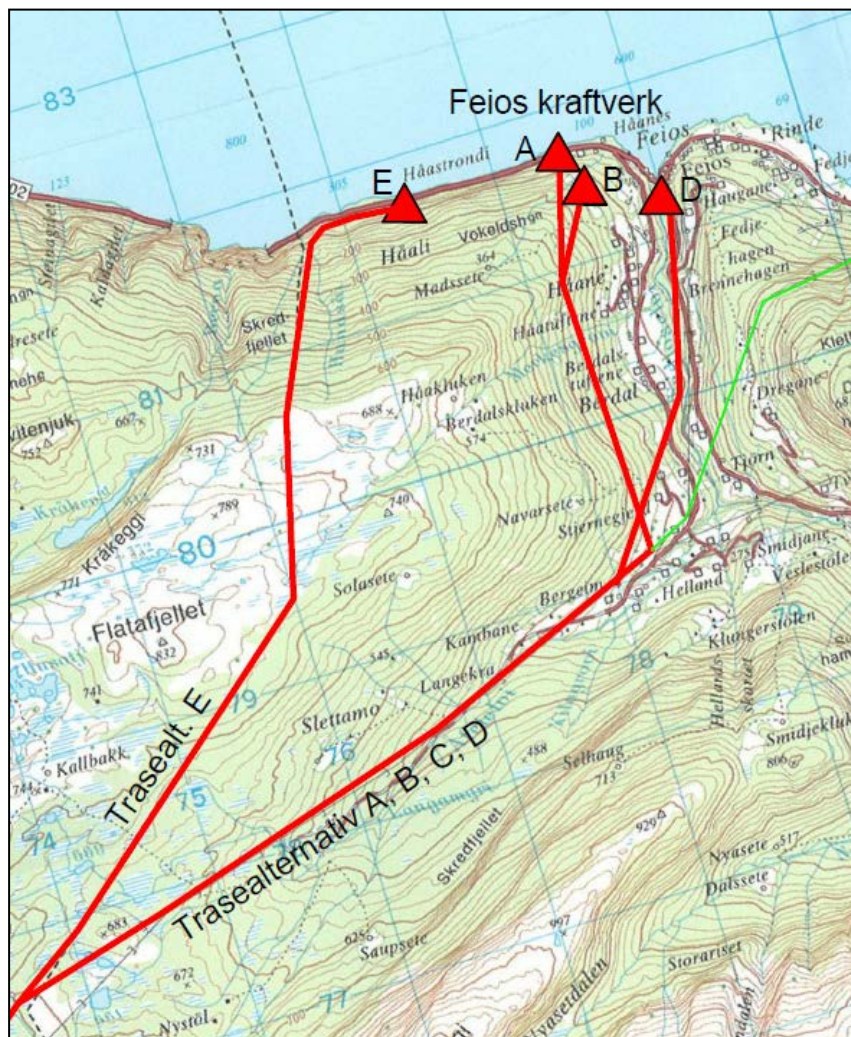

Figur 2. Kart over Feios transformatorstasjon. Kilde: Jøsok Prosjekt AS.

Både alternativ A og E i Feios med tilhørende trasé mot Vik, innebærer at eksisterende 66 kV kraftledning Hove - Njøs rives før ny 132 kV kraftledning bygges.

Sognekraft opplyser i e-post av 20. mars 2015 at de ønsker å rive den eksisterende ca. 26 km lange 66 kV-ledningen Hove-Njøs i to etapper, og begrunner dette med behovet for å opprettholde en tosidig innmating til Vik. I første omgang planlegger de å rive ca. 6 km fra Hove transformatorstasjon og frem til V6-punktet (se figur 1) hvor denne møter ny 132 kV-ledning fra Feios. Dette er nødvendig for å frigi plass til den nye 132 kV-ledningen frem til Hove transformatorstasjon. Sognekraft beskriver at de da kan opprettholde en forsyning inn til Vik via en T-avgreining mellom 66 kV-ledningen fra Njøs inn på ny 132 kV-ledning Feios-Hove. Anleggene vil da driftes med 66 kV-spenning.

Når Refsdal transformatorstasjon er satt i drift med de omsøkte endringene vil en tosidig innmating ivaretas via denne stasjonen, og Sognekraft kan rive resterende ca. 20 km med 66 kV-ledning videre til Njøs.

Figur 3. Traséalternativer i Feios. Alternativ C har ikke vist plassering av transformatorstasjonen da denne er tenkt plassert i fjell.
Kilde: Sognekraft AS.

2.2.2 Traséalternativer i Vik

I Vik er det omsøkt fire traséalternativer fra Skorge og til Hove transformatorstasjon; alternativ a, a m/kabel, b og c. Etter alternativ a m/kabel planlegges ca. 11,1 kilometer av kraftledningen bygget som luftledning, og ca. 1,4 km som jordkabel. Jordkabelen vil være om lag 1550 meter lagt og planlegges å gå fra Lesengi/Seim til Hove i Vik, som vist på figur 4. Sognekraft prioriterer alternativ a m/kabel. De andre alternativene er luftledninger.

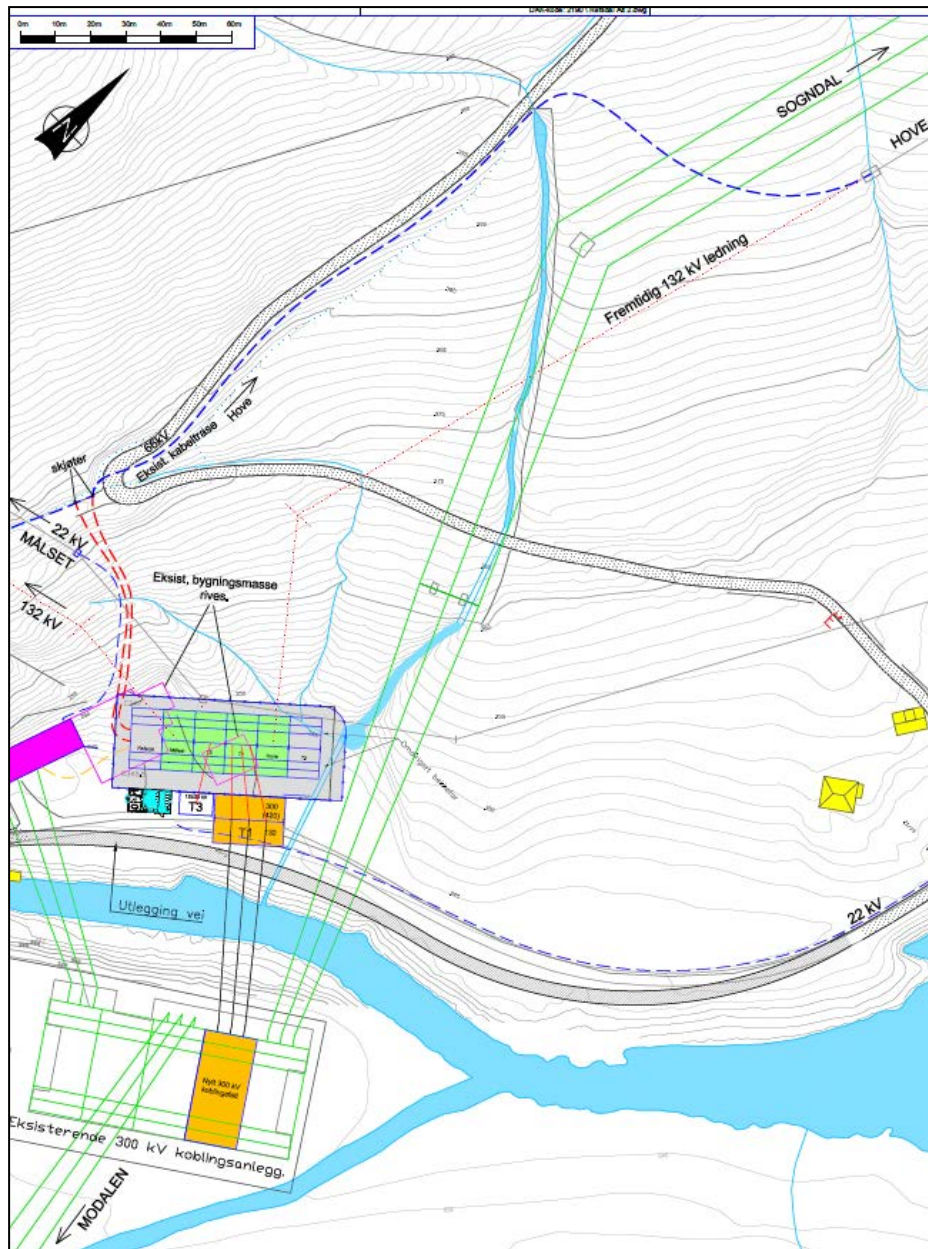
Figur 4. Kart til venstre viser traséalternativ a m/kabel fra Seim til Hove transformatorstasjon, kart til høyre viser alle de alternative trasénédføringene fra Skorge til Hove transformatorstasjon. Kilde: Sognekraft AS.

2.2.3 Alternative plasseringer av de elektriske anleggene i Refsdal

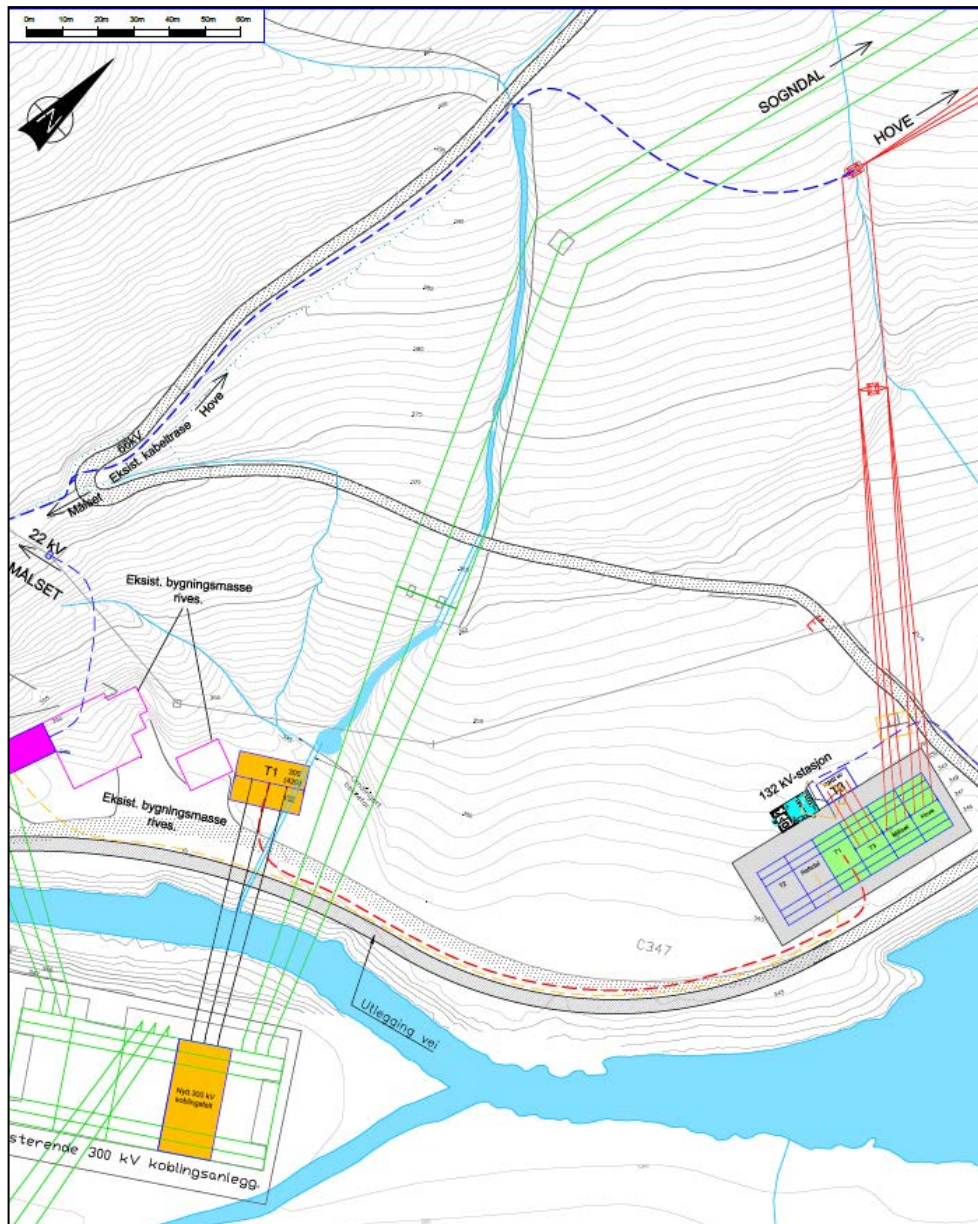
Sognekraft har skissert to alternativer for plassering av nytt elektrisk anlegg i Refsdal transformatorstasjon hvorav alternativ 2 er prioritert løsning:

- Alternativ 2: Midlertidige 66 kV forbindelser mellom nytt 132 kV koblingsanlegg og eksisterende 66 kV kabel Måle – Hove. Ca. 200 meter. Se figur 5.
- Alternativ 3: En ca. 180 meter lang 132 kV luftledning fra nytt 132 kV koblingsanlegg til eksisterende regionalnett. Se figur 6.

Sognekraft skriver at de i samarbeid med Statkraft, som driver Refsdal kraftverk, vil rive en del av den eksisterende bygningsmassen for å gi plass til nytt koblings- og transformatoranlegg.

Figur 4. Planskisse Refsdal transformatorstasjon etter alternativ 2 plassering. Nytt koblingsanlegg er her plassert der dagens bygningsmasse skal rives, og ny midlertidig 66 kV jordkabel er merket med rødt stiplet strek. Kilde: Jøsok prosjekt AS.

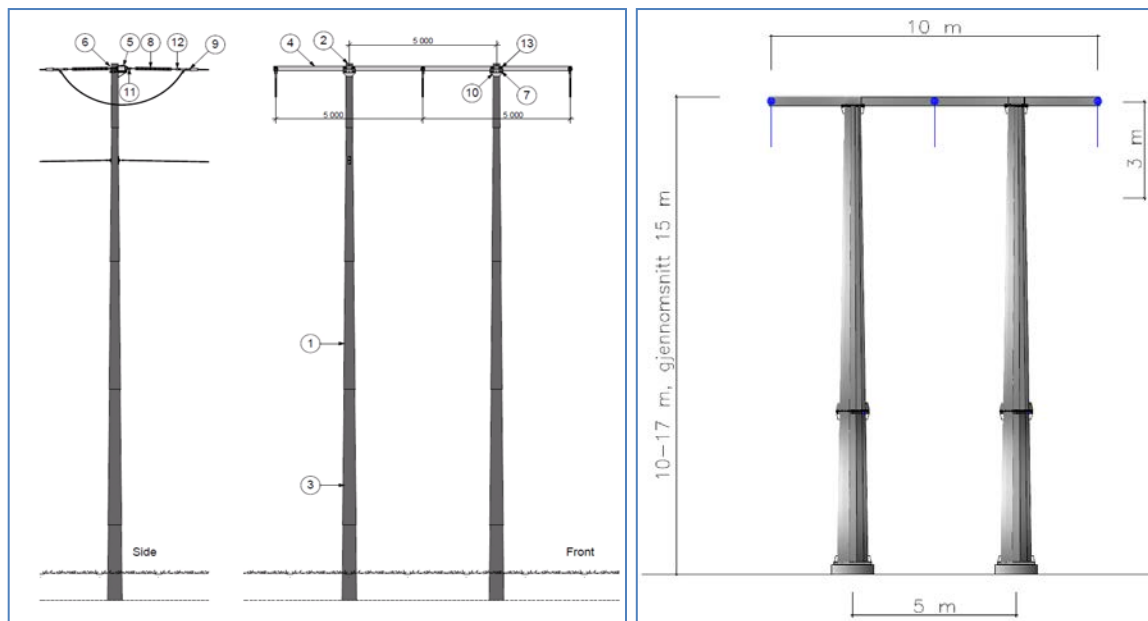

Figur 5. Planskisse Refsdal transformatorstasjon etter alternativ 3 plassering. Nytt koblingsanlegg er her plassert ca. 100 meter nordøst for nærmeste eksisterende bygningsskisse som skal rives. Ny 132 kV kraftledning fra koblingsanlegg frem til eksisterende regionalnett er merket med røde streker. Kilde: Jøsok prosjekt AS.

Statnett har i søknad av 2. oktober 2014, søkt om oppgradering av de elektriske anleggene i Refsdal transformatorstasjon, med en ny 160 MVA transformator og et 300 kV bryterfelt. Søknaden til Sognekraft og Statnett behandles parallelt, da disse er gjensidig avhengig av hverandre for å kunne oppnå en tosidig forsyning til Vik, og for å kunne ta imot ny fornybar energiproduksjon i området.

2.3 Utforming av ny 132 kV-ledning

På strekningen mellom Feios og Hove søker Sognekraft om å få bygge ledningen med komposittmaster på rette strekninger og stålmaster på forankringspunkter, vinkler- og endepunkter. Mastene skal bygges med komposittisolatorer og ryddebelt vil normalt ligge på ca. 29 meter. På strekningen hvor Sognekraft søker om å legge ledningen som jordkabel er det søkt om å bygge en PEX-isolert jordkabel i grøft.

Figur 7. Skisse av mastene som skal benyttes på strekningen mellom Feios og Hove. Bilde til venstre viser en komposittmast og bilde til høyre en stålmast. Kilde: Sognekraft AS.

3 NVEs BEHANDLING AV SØKNADENE

NVE behandler konsesjonssøknadene etter energiloven og søknad om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova. Tiltaket skal også avklares etter andre sektorlover som kulturminneloven og naturmangfoldloven, i tillegg til at anlegget må merkes i henhold til gjeldende retningslinjer i forskrift for merking av luftfartshindre. En nærmere omtale av lover og forskrifter finnes i vedlegg A.

3.1 Høring av konsesjonssøknader og søknad om ekspropriasjon

Konsesjonssøknaden og søknad om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse for ny 132 kV kraftledning mellom Feios og Hove med transformatoranlegg av 11. mars 2013 ble sendt på offentlig høring 16. april 2013. Fristen for å komme med høringsuttalelse til søknaden ble satt til 3. juni 2013. Vik kommune ble bedt om å legge søknaden ut til offentlig ettersyn. Den offentlige høringen av søknaden ble kunngjort to ganger i Sogn Avis og Bergens tidende, og en gang i Norsk lysingsblad.

Hvilke instanser som fikk søknaden på høring framgår av vedlegg B.

NVE arrangerte informasjonsmøte med Vik kommune 6. mai 2013. Sogn og Fjordane fylkeskommune og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane var også invitert til dette møtet. NVE arrangerte samme dag et offentlig møte om søknaden på kveldstid i Kyrkjestova i Vik.

I løpet dagen avholdt NVE kommune- og folkemøter i forbindelse med høringen av konsesjonssøknaden, gjennomførte NVE også en befarings av utvalgte områder langs traseene og ved transformatorstasjonene i Feios og Vik.

3.1.1 Høring av tilleggssøknad og tilleggsutredning

På bakgrunn av de innkomne merknader til søknaden, sendte Feios kraftverk inn en ny søknad om flytting av Feios kraftverk, datert 5. juli 2013. På bakgrunn av planendringen ba NVE i brev av 28. august 2013, Sognekraft utarbeide en tilleggssøknad for nettilknytningen for den nye plasseringen til Feios kraftverk.

3.2 Innkomne merknader

NVE mottok totalt 38 høringsuttalelser til søknad og tilleggssøknad om ny 132 kV kraftledning fra Feios til Hove med transformatoranlegg. Uttalelsene er sammenfattet i vedlegg B. Sognekraft kommenterte uttalelsene i brev av 25. november 2014 og 8. januar 2015.

Uttalelsene til søknaden av 11. mars 2013 som kommenterte nettanlegget i Feios, beskrev blant annet de ulempene anlegget ville få for skogsdriften i området, de negative visuelle virkningene, samt konsekvensene for berørte eiendommer i Hatleviki. Mange av høringsinstansene mente tiltakshaver burde utrede en ny løsning for plasseringen av anlegget som tok mer hensyn til miljø og visuelle virkninger. Uttalelsene som omfattet nettanlegget i Vik hadde i stor grad fokus på at alternativet med kabel var den beste løsningen. Mange bemerket også at fremtidig boligutvikling, jordbruk, visuelle virkninger og kulturminner måtte tas hensyn til ved valg av trasé.

For tilleggssøknaden datert 26. november 2013 mente de fleste høringsinstansene at nytt omsøkt alternativ for nettanlegget i Feios var en bedre løsning enn opprinnelig omsøkte anlegg. Det ble videre kommentert at hensynet til INON-område, rødlistede arter, villrein og ulemper for tømmerkaia ved Håastrondi måtte ivaretas. Flere høringsinnspill omhandlet også traséalternativene i Vik, hvor fokus var at alternativet med kabel måtte starte noe tidligere enn skissert i søknaden, nærmere bestemt på Lesengi. Videre ble det kommentert at hensynet til visuelle virkninger, kulturminner og fremtidig boligutvikling og nettstruktur måtte ivaretas.

4 NVEs VURDERING AV SØKNADER ETTER ENERGILOVEN

Konsesjonsbehandling etter energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet som helhet. NVE gir konsesjon til anlegg som anses som samfunnsmessig rasjonelle. Det vil si at de positive konsekvensene av tiltaket må være større enn de negative. Vurderingen av om det skal gis konsesjon til et omsøkt tiltak er en faglig skjønnsvurdering.

I dette kapitlet vil NVE redegjøre for vår vurdering av alle de omsøkte anleggene og innkomne merknader. Først gjøres en vurdering av de tekniske og økonomiske forholdene. Videre er anleggenes visuelle virkninger og friluftsliv. I de neste kapitlene vurderes påvirkning på temaene kulturminner og kulturmiljø, naturmangfold reindrift, arealbruk og elektromagnetisk felt. Til slutt er det et kapittel om anleggets utforming og vurderinger av avbøtende tiltak, samt oppsummering av NVEs vurderinger og konklusjon. I kapittel 5 presenteres NVEs innstilling og i kapittel 6 og 7 er det gjort en vurdering av søknad om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse.

4.1 Vurdering av tekniske og økonomiske forhold

Sognekraft begrunner søknadene med at det er behov for å tilknytte Feios kraftverk til nett. I Refsdal transformatorstasjon kreves det en oppgradering av anlegget for å kunne ta imot den nye kraften fra Feios kraftverk, og Sognekraft søker her om å installere et nytt 132 kV koblingsanlegg samt en ny 20 MVA transformator. NVE er enige i Sognekrafts vurdering om at en oppgradering av anlegget i Refsdal er nødvendig og mener omsøkte transformator og koblingsanlegg er en fornuftig løsning. Sognekraft søker om to alternative tilknytninger/plasseringer av koblingsanlegget og regionalnettet, hvorpå alternativ 2 er prioritert løsning. NVE mener alternativ 2 er den beste tekniske og økonomiske løsningen, fordi den vil være mest hensiktsmessig i forhold til fremtidig stasjonsløsning. Denne vurderingen må sees i sammenheng med NVEs vurdering av transformering i Refsdal slik at regionalnettet og sentralnettet knyttes sammen i dette punktet.

Sognekraft vil, ved å knytte Feios kraftverk til overliggende nett, samtidig erstatte komponenter med liten eller ingen gjenværende teknisk levetid. Linjen Hove-Njøs og 66/22 kV-transformatoren i Refsdal er fra 1955, og har begrenset mulighet for å tilrettelegge for ny produksjon. NVE mener av den grunn at det er nødvendig å skifte ut disse komponentene og at det er fornuftig at en tosidig forsyning til Vik opprettholdes med omsøkte ledning fra Feios, istedenfor Njøs.

Sognekraft har søkt om ulike traséalternativer både i Feios og Vik, se beskrivelse i kap. 2.2. NVE vurderer at rent teknisk, innebærer ikke de ulike alternativene i søknaden til Sognekraft store forskjeller. Alle alternativene er vurdert til å være tilstrekkelig både på kort og lang sikt, og dekker det samme behovet uten at noen skiller seg ut som klart bedre eller klart dårligere.

Totalkostnadene for det omsøkte tiltaket er estimert til totalt ca. 116 millioner kroner, hvorav Feios transformatorstasjon utgjør ca. 39 millioner kroner, Refsdal transformatorstasjon ca. 34 millioner kroner og ny 132 kV kraftledning fra Feios til Hove ca. 42 millioner kroner. NVE mener disse kostnadene er relativt høye for et tiltak av denne størrelsen, men da tiltaket er bekostet av utbygger har ikke NVE innvendinger mot dette.

Basert på de innkomne innspillene til den første søknaden for nettilknytningen av Feios kraftverk, er transformatorstasjonen i Feios og ledningen flyttet lenger vest i tilleggssøknaden (alternativ E). Dette gir en noe dyrere stasjonsløsning, men ledningstraseen vil bli noe billigere. I sum blir nettilknytningen (E) til Feios kraftverk 3,4 millioner kroner dyrere enn løsningen som var skissert i første søknad (A). Endringen har ingen konsekvenser for kraftsystemet ellers.

Det ble søkt om jordkabel som alternativ til luftlinje de siste 1400 meterne inn til Hove transformatorstasjon (se figur 4) for å redusere de visuelle virkningene for tettstedet og bebyggelsen i Vik. Ifølge søknaden ville jordkabel føre til at det må settes inn en jordslutningsspole i Hove, og totalt ville dette øke investeringskostnadene med ca. 4,6 millioner kroner.

Flere høringsuttalelser ba om at alternativ a m/kabel skal starte på Lesengi istedenfor fra Seim. Sognekraft kommenterer i brev av 8. januar 2015 at de vil ved en eventuell konsesjon, ta sikte på å innfri dette kravet. Dette vil medføre at kablen blir om lag 150 meter lengre enn antatt, og vil føre til en ekstrakostnad på ca. 500.000 kroner. Totalt vil derfor alternativ a m/kabel få en merkostnad på ca. 5,1 millioner kroner. En innskutt jordkabel vil fordyre nettilknytningen av Feios kraftverk en god del. NVE kan ikke se at det er vesentlige tekniske utfordringer ved å velge jordkabel på denne strekningen. NVE vil i kapittel 4.8.2 ytterligere vurdere jordkabel som et alternativet.

Ledningen er nødvendig for å få ut kraften fra Feios kraftverk. Eksisterende 66 kV nett er gammelt og må reinvesteres og NVE er positive til en oppgradering til 132 kV spenningsnivå, da dette tilrettelegger for ny fornybar energiproduksjon, fremtidig økt forbruk i regionen og en sikrere strømforsyning til området.

4.2 Vurderinger av visuelle virkninger og friluftsliv

Med visuell påvirkning menes hvordan tiltaket visuelt vil påvirke temaene landskap, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø.

NVE vil understreke at opplevelsen av visuelle virkninger i stor grad vil være subjektiv. For noen mennesker vil en kraftledning oppleves som sjenerende så lenge den er mulig å se, mens andre opplever andre landskapselementer som mer fremtredende og legger mindre merke til kraftledninger. Ofte oppleves denne typen inngrep som mindre iøynefallende etter noen år, når omgivelsene har vennet seg til det. I beskrivelsen av visuelle virkninger må det derfor skilles mellom synligheten av anlegget og opplevelsen av det som landskapselement.

Visuelle virkninger i Feios

Mange av de innkomne høringsuttalelsene til søknad av 11. mars 2013, var svært bekymret for hvordan transformatorstasjonen og kraftledningen i Feios ville påvirke innbyggerne og turismen visuelt ut ifra alternativ A, B, og D. I tillegg ville kraftverket med utløpstunnel og transformatorstasjon ut ifra alternativ A, ligge nærme bebyggelse og bli godt synlig for nærmeste nabogårder. NVE mottok mange høringsinnspill som var imot alternativ A.

Sognekraft har i tilleggssøknad søkt om et alternativ E, med endret plassering av anlegget, noe de fleste høringspartene er positive til. Noen høringsinnspill ber om at transformatorstasjonen i Feios legges i fjell, da dette vil minske den visuelle virkningen av tiltaket og være positivt for reiseliv og friluftslivet i området.

NVE mener de visuelle virkningene av tiltaket i Feios hovedsakelig er knyttet til de ulike traséalternativene. Traséalternativ E i Feios innebærer å legge tiltaket til et sted uten nær bebyggelse, i et industriområde som i dette tilfellet er en gammel tømmerkai. Traseen til alternativ E vil bli synlig opp den bratte fjordlien fra transformatorstasjonen, da dette er en bratt, men på en relativt kort strekning. Likevel vurderer NVE dette som en bedre visuell løsning enn traséalternativ A, som vil være godt synlig for de som bor og ferdes i Feiosbygda.

Visuelle virkninger mellom Feios og Vik

Det finnes noen naturstier og utmarksområder i området hvor ny 132 kV kraftledning er planlagt mellom Feios og Hove. Flere høringsparter er blant annet bekymret for hvordan traséalternativ A, B, C og D i Feios vil ha negativ virkning for friluftslivet og reiselivet i området på grunn av de negative visuelle effektene. Traséalternativ E vil ifølge Sognekraft gå noe lengre vekk fra de mest brukte naturstiene, enn hva de andre alternativene gjør. Traséalternativ E vil likevel gå over et strekke på ca. en

kilometer åpent fjellandskap over Flatafjellet, og bli synlig fra flere utsiktspunkter. Traséalternativ A vil ligge mer i et dalsøkke hvor det finnes skog på deler av strekket, men også i åpne partier med dyrket mark og noe bebyggelse.

Ny kraftledning skal erstatte dagens 66 kV kraftledning fra punkt V6, som vist på kart i figur 1. NVE vurderer at ny ledning i mindre grad vil endre den visuelle opplevelsen av naturen og friluftsliv-opplevelsene fra dette punktet og frem til Hove i Vik. Endringen vil i så fall innebære at traseen blir noe bredere og mastene noe høyere sammenliknet med dagens 66 kV ledning. Fordi omsøkte tiltak innebærer at 66 kV kraftledningen kan rives på hele strekket mellom Njøs og Hove, mener NVE dette ytterligere vil redusere de visuelle virkningene av kraftledninger i området.

Visuelle virkninger i Vik

I Vik er mange høringsparter opptatt av at traséalternativene som ikke innebærer bruk av kabel, visuelt sett vil være negativt for bygda, både med hensyn til innbyggerne selv og turismen i området. Noen høringsparter ønsker at alternativ c bør få konsesjon fordi dette vil samle inngrepene i bygda, og dermed visuelt sett være en bedret løsning. Andre mener alternativ a m/kabel fra Seim til Hove er den beste løsningen, slik at kraftledningen skjules helt i de bebodde områdene.

Sognekraft kommenterer at grunnet de mange innspillene til trasévalg i Vik, ønsker de å prioritere alternativ a m/kabel på strekningen fra Seim til Hove transformatorstasjon i Vik, se figur 4.

I Vik vil traseen til alternativ a ned Midtjfellet være synlig fra store deler av bygda, men i denne traseen erstatter ny 132 kV ledning dagens 66 kV ledning, og NVE mener det ikke vil bli vesentlige nye visuelle virkninger for dette traséalternativet. Traséalternativ b og c vil også bli synlige, men alternativ c vil parallellføres med eksisterende trasé et godt stykke før den skjærer ned mot Hove. I områdene som traséalternativ b og c er skissert, består landskapet av mye åpent kulturlandskap ned mot Hove med beitemark og jorder, og NVE mener en trasé her vil kunne sees bedre i terrenget enn alternativ a. NVE mener at alternativ a m/kabel fra Seim til Hove vil gi minst nye visuelle virkninger for dagens og fremtidig bebyggelse i området.

Visuelle virkninger i Refsdal

Ingen høringsinnspill kommenterer hvordan omsøkte plasseringer av nytt anlegg i Refsdal transformatorstasjon kan gi nye visuelle virkninger. NVE legger til grunn at stasjonen ligger i et område uten nær bebyggelse eller annet nærmiljø. NVE vurderer at tiltaket i stasjonen ikke vil gi nye visuelle virkninger, da tiltaket kun består av en utvidelse innenfor eksisterende anlegg og det derfor vil bli liten reell forskjell fra i dag. Vi viser samtidig til vurdering av Statnett sin søknad om transformering i Refsdal og bygging av ny transformatorsjakt, se NVE ref. 201405378-13.

NVE konstaterer at ny 132 kV kraftledning fra Feios til Hove vil erstatte dagens 66 kV ledning på store deler av strekningen og dermed medføre relativt små endringer fra dagens situasjon. Unntaket er der ledningen planlegges i nye traseer enten nede i Feiosbygda etter alternativ A eller over fjellet etter alternativ E. NVE mener at alternativ E gir minst virkninger visuelt i Feios da ledningstraseen ligger lenger unna områder hvor folk bor og ferdes mye. I Vik vurderes alternativ a til å gi få nye virkninger utover dagens ledning, samtidig som dette er den traseen som går nærmest bebyggelse og som flest vil se. En kabel i denne traseen vil fjerne de visuelle virkningene i dette området, med unntak av strekket hvor ledningen kommer ned fra Midtjfellet mot Vik i Hove som vil bli synlig og er et område som kan egne seg for kamuflerende tiltak. Alternativ b og c vurderes som dårligere traseer med hensyn på synlighet fordi de vil ligge mer eksponert i kulturlandskapet. Det er ikke registrert statlig sikrede friluftslivsområder der ledningen planlegges, men NVE registrerer at deler av området er brukt til utøvelse av friluftsliv. Ledningen vil, spesielt ved alternativ E, kunne sees fra friluftslivsområder på fjellet, samt fra fjorden når den strekker opp fjordlien fra Feios transformatorstasjon. NVE mener likevel at mulighetene for utøvelse av friluftsliv ikke vil endres vesentlig som følge omsøkte tiltak.

4.3 Kulturminner og kulturmiljø

Omsøkte tiltak vil ikke komme i direkte berøring med kjente kulturminner eller fredete kulturmiljøer. I Vik, Vangsnes og i Feios finnes det flere kulturminner, og stedene bærer preg av bosetning og menneskelig aktivitet over lang tid. Alternativ E i Feios, blir liggende lengre vekk fra bosetning og

kulturlandskap enn de andre alternativene i området, og vil slik sett kunne være positivt for kulturlandskapet.

Sogn og Fjordane fylkeskommune og Eivind Helleland kommenterer i sine uttalelser at traseen skissert etter alternativ b og c i Vik vil kunne berøre ei gammel gravrøys på Stadheim/Føli. NVE er enig i at alternativ b kan komme i konflikt med nevnte kulturminne, men at dette vil være av visuell virkning og ikke direkte berøring. Gravrøysa ligger omtrent 30 meter unna planlagte trasé etter alternativ b, og Sognekraft påpeker i søknaden at de vil kunne overholde grensen på 5 meter fra kulturminnet med god margin. Nærmeste mastepunkt er beregnet til å bli ca. 60 meter nordvest for gravrøysa. Ingen andre fredete kulturminner ligger innenfor 100 meter fra den planlagte kraftledningen.

NVE merker seg at det finnes et registrert fredet kulturminne ved Føli i Vik. Utover dette er det ikke registrert andre automatisk fredete kulturminner i områdene hvor anleggene planlegges. Da den lokaliserte gravrøysa ikke vil bli direkte berørt, men kun påvirkes av at linene etter traséalternativ b vil passere, vurderer NVE at tiltaket ikke vil ha vesentlig negativ påvirkning på kjente kulturminner. NVE presiserer at undersøkelser etter kulturminneloven § 9 skal gjennomføres før anleggsstart.

4.4 Naturmangfold

Naturmangfoldloven legger føringer for myndigheter der det gis tillatelse til anlegg som vil kunne få betydning for naturmangfoldet. I NVEs vurdering av søknaden om ny 12,5 km lang 132 kV kraftledning mellom Feios og Hove transformatorstasjoner, samt ny transformatorstasjon i Feios, legges bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 8-12 til grunn. Det omsøkte tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til forsyningssikkerhet, muligheter for økt fornybarproduksjon og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies (jf. naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8-12).

Naturmangfoldloven § 8 krever at beslutninger som berører naturmangfold skal bygge på tilstrekkelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Dette kravet skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risikoen for at naturmangfoldet blir skadet. For å kartlegge det biologiske naturmangfoldet opplyser Sognekraft at de har brukt nettjenesten "Naturbase" fra Miljødirektoratet, i tillegg til at de har søkt informasjon fra Fylkesmannens miljøvernavdeling, Fylkeskommunen og fra Vik kommune.

NVE har også søkt i «Naturbase» for å vurdere hvordan naturmangfoldet i området kan bli påvirket av omsøkte tiltak. NVE mener det totalt sett foreligger tilstrekkelig informasjon om naturmangfoldet i området for å kunne behandle omsøkte tiltak.

Ifølge "Naturbase" vil omsøkte kraftledningstrasé ikke berøre kjente biotoper som er rødlistede. Tiltaket vil heller ikke komme i konflikt med landskapsvernområder, naturreservat eller andre freda områder. Kraftledningen krysser ingen områder med verdifull naturtype, men tiltakshaver opplyser at ved Skorge og ved Stjernegjerdet, går traseen i dag forbi, og vil ved traséalternativ A, gå inntil naturbeitemark. Naturbeitemark er registret som viktig beitemark i «Naturbase». NVE mener at ny kraftledning som skal gå i eksisterende trasé ved Skorge ikke vil utgjøre noen vesentlig ny virkning for naturbeitemarken. Ved naturbeitemarken ved Steingjerdet vil traséalternativ A kun gå forbi området. NVE legger til grunn i en eventuell anleggskonsesjon, at tiltakshaver i detaljplanleggingen av kraftledningen, hensynstar beitemarken så langt det lar seg gjøre, og unngå å plassere master innenfor beiteområdene.

Konsekvenser for naturmangfold ved bygging av kraftledninger vil i hovedsak handle om risiko for fuglekollisjoner og arealbeslag i områder og naturtyper med rik eller viktig vegetasjon. Det kan være konsekvenser i både anleggs- og driftsfasen. I anleggsfasen vil aktivitet og terrenginngrep kunne forstyrre dyre- og fuglelivet og medføre at vilt og fugl trekker bort fra områdene hvor aktiviteten foregår. NVE mener anleggsarbeidet ikke vil gi noen store konsekvenser for fugl og vilt så lenge det utvises normal forsiktighet i anleggsperioden. I driftsfasen er det hovedsakelig fugl som kan bli negativt påvirket gjennom fare for kollisjon med linene.

Forum for natur og friluftsliv kommenterte i sin høringsuttalelse at det er potensial for nye funn av rødlistede arter innenfor tiltaksområdet. De pekte også på at det eksisterer en lokalitet av gammel boreal lauvskog i området ved Skredfjellet mellom Vangnes og Feios. Sognekraft kommenterer at vurderingen av området sin verdi for terrestrisk flora og fauna er basert på kjente registreringer i

nasjonale kartdatabaser, samt en enkel befaring i felt og annet kartgrunnlag som bonitetskart og berggrunnskart. Sognekraft viser også til at kraftledningen ikke vil komme i direkte kontakt med boreal lauvskogen Forumet viser til, men ligge nær lokaliteten på østsiden. Ny trasé vil medføre rydding av granskog, og dette vil ifølge Sognekraft kunne bidra til at granskogen ikke sprer seg inn i lokaliteten. Sognekraft viser på kartutsnitt i figur 8, hvor traséen vil gå og hvor lokaliteten her ligger. NVE vil i en eventuell anleggskonsesjon sette vilkår om at Sognekraft skal redegjøre i en MTA-plan hvordan ny kraftledning skal hensyn ta lokaliteten med gammel boreal lauvskog ved Skredfjellet mellom Vangsnæs og Feios.

Figur 6. Kartutsnitt som viser ledningstraseen etter alternativ E, i området hvor lokaliteten av gammel boreal lauvskog (merket grønt) finnes. Kilde: Sognekraft AS.

Det er videre ingen kjente forekomster av registrerte rødlistearter i området hvor det omsøkte tiltaket planlegges. NVE konstaterer at det ikke er avdekket vesentlig potensial for konflikter med truede og sårbare dyre- og fuglearter i planområdet, og NVE vurderer derfor at ny ledning og transformatorstasjon ikke vil bidra til å svekke naturmangfoldet på sikt.

Traséalternativ E i Feios vil gå over Flatafjellet. Flatafjellet er et naturområde som består av mye urørt terreng. Det er et nasjonalt mål å bevare store sammenhengende naturområder med urørt preg som har verdi for naturmangfold, friluftsliv og landskap. Ved bygging av en trasé over fjellet slik det er skissert i søknaden, vurderer NVE at kraftledningen vil medføre noe tap av uberørte sammenhengende arealer. Traséalternativ A vil i mindre grad berøre urørt terreng da denne traséen går nærmere bebyggelse og annen infrastruktur. NVE mener likevel at en trasé over Flatafjellet ikke vil gi store virkninger for urørt terreng da kraftledningen går over et relativt kort strekke før den møter eksisterende inngrep.

NVE vurderer at omsøkte tiltak vil få små virkninger for naturmangfoldet i området. Kraftledningen vil i Feios passere et område med gammel boreal lauvskog, men ikke berøre lokaliteten direkte. NVE vil

likevel i en eventuell konsesjon be tiltakshaver redegjøre for hvordan lokaliteten skal tas hensyn til i en MTA-plan. NVE registrerer videre at det ikke er avdekket vesentlig potensial for konflikter med truede og sårbare dyre- og fuglearter i området traséalternativ A og E berører, og mener ny kraftledning og transformatorstasjon ikke vil bidra til å svekke naturmangfoldet på sikt.

4.4.1 Vurdering av samlet belastning

Etter naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastningen det er eller vil bli utsatt for. Ifølge forarbeidene (Ot.prp. 52 (2008-2009) s. 81- 382) er det effekten på naturmangfoldet som skal vurderes i prinsippet om samlet belastning, og ikke det enkelte tiltaket som sådan. For å kunne gjøre dette, er det nødvendig med kunnskap om andre tiltak og påvirkning på økosystemet, hvor det både skal tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep.

Ledningen er omsøkt for å knytte Feios kraftverk til overliggende nett. For de konkrete vurderingene av virkninger for dette kraftverket vises det til NVEs innstillinger til Olje- og energidepartementet (ref. NVE 200700819-62 og -93).

Med hensyn til forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 innebærer kraftverket og ledningen forskjellige påvirkningsfaktorer som i det vesentlige vil ha virkninger for ulike arter og funksjoner i økosystemet. Kraftverk påvirker i hovedsak flora og fauna tilknyttet eller i nærhet av vannstrengen som berøres. NVE mener på bakgrunn av dette at bygging av vannkraftverk i de fleste tilfeller ikke direkte vil forsterke virkninger av kraftledningen og at det dermed ikke oppstår samlet belastning av tiltakene.

I området hvor omsøkte tiltak planlegges bygget, går 66 kV kraftledningen Hove – Njøs, og 300 kV kraftledningen Fardal - Modalen. Ny ledning vil erstatte 66 kV ledningen Hove-Njøs og flere antall kilometer med ledning vil rives enn bygges med omsøkte løsning. NVE mener derfor at den samlede belastningen i området vil bli redusert.

NVE vurderer at den samlede belastningen i område omsøkte tiltak går i, ikke vil bli nevneverdig påvirket av omsøkte tiltak. Tiltaket vil medføre at mye eksisterende nett rives, noe som NVE mener kan være positivt for den samlede belastningen i området.

4.5 Reindrift

Ifølge Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd er virkningene av omsøkte tiltak på villreinområde unøyaktig beskrevet i søknaden til Sognekraft. De mener kraftledningen vil krysse over Fjellheimen villreinområde på det høyeste partiet mellom Bergheim/Helleland i Feios, via Nyastøl og over til Skorge. Nemda skriver at med hensyn til kalvingsområder og vårbeiter, kan reinen trekke ned i lavereliggende dalstrøk, og at dette også gjelder fra området på Flatafjellet hvor traséalternativ E går. Nemda mener traseen ikke bør legges over snaufjellet, da dette vil ha en større effekt på villreinen. De er opptatt av at villreinen tas hensyn til i anleggsarbeidet med kraftledningen, og at det unngås å bruke helikopter når reinen oppholder seg i lisdien vest for Rambera og Klukseggi. De ber også om at det settes av ekstra ressurser for oppsyn av reinen under anleggsperioden. NVE registrerer at Sognekraft ikke har omtalt virkninger for villrein i sine søknader for ny kraftledning fra Feios til Hove. NVE legger til grunn uttalelsen til villreinnemda, og vil anbefale at det ved en eventuell anleggs-konsesjon, settes vilkår om at tiltakshaver skal utarbeide en miljø-, transport- og anleggsplan (MTA). MTA-planen skal beskrive hvordan tiltakshaver skal tilpasse anleggsvirksomheten og andre aktuelle tiltak, for å avbøte på ulemper for villreinen i området kraftledningen skal gå i. Dette gjelder særskilt for traséalternativ E, da dette er et strekke med ny trasé over snaufjell.

NVE mener virkningene for villreinen i området hovedsakelig er knyttet til en eventuell ny trasé over Flatafjellet. I dalstrøket mellom Bergheim/Helland og Nyastøl, vil ledningen eventuelt bygges i eksisterende trasé, og NVE mener virkningene på dette strekket derfor er små. NVE at ledningen vil ha små virkninger for villrein i driftsfasen og at anleggsarbeidet kan tilpasses slik at eventuelle ulemper også i anleggsfasen vil bli små.

4.6 Arealbruk

Omsøkte traséalternativ a i Vik, kan ifølge flere høringsinstanser påvirke bolig-, tomte- og bruksverdien på eiendommene deres negativt. NVE mener at traséalternativ a i Vik innebærer liten visuell virkning eller endring for bomiljøet, da det i dag går en 66 kV kraftledning her, som vil rives før ny 132 kV bygges i samme trasé. NVE legger til grunn at tiltakshaver i detaljplanleggingen av traseen etterstreber å unngå mastepunkter som berører dyrket mark. Arnfinn Seim ber at alternativ a m/kabel unngår å starte innenfor innmarka hans. NVE mener at en jordkabel ikke vil gi negative virkninger for dyrket mark etter anleggsperioden. Kabelen blir lagt ca. 1 meter under bakkenivå, og arealet kan derfor benyttes som vanlig etter at toppmassene er tilbakelagt. I en eventuell anleggskonsesjon vil NVE anbefale at det settes vilkår om at tilbakeføringen av toppmassene skal beskrives i en MTA-plan.

Både Sogn og Fjordane skogeierlag, Vik skogeierlag og Feiosprosjektet er opptatt av hvordan traséalternativ A i Feios vil påvirke skogbruket i området. De er bekymret for hvordan traseen vil båndlegge mye hogstmoden skog, knyttet til de kostnadene skogbruket vil tape på dette. Alle tre høringspartene ber om at traseen flyttes lenger vest, slik alternativ E har skissert. NVE er enige i at alternativ A i Feios vil kunne få negative konsekvenser for skogbruket i område med tanke på kostnader, båndlegging av areal og komplisert bruk av taubaner i terrenget.

I Refsdal transformatorstasjon ber Statkraft Energi om at koblingsanlegget blir flyttet mot nord for å unngå at nytt anlegg blir til hinder for deres bruk av arealet til lagerplass, riggområde og oppstilling/manøvrering for større kjøretøy. NVE mener ut i fra vedlagte kart over planløsningen til Refsdal, at nytt anlegg ikke blir til hinder for annet anlegg på stasjonen. Det er dessuten Statnetts anlegg for transformering som ligger nærmest veien, se NVE ref. 201405378-13. NVE vil anbefale at det ved en eventuell konsesjon, bør settes vilkår om samordning av anleggsvirksomheten til Statnett og Sognekraft slik at Statkrafts tilgang og arbeid i området får minst mulig ulemper.

NVE mener videre at omsøkte kraftledning i liten grad vil være til hinder for arealbruk mellom Feios og Hove, og at alternativ E i Feios vil i mindre grad enn alternativ A, berøre verdifulle skogbruksarealer. I Vik mener NVE at alternativ A med kabel vil ha minst virkninger for arealbruk (herunder bebyggelse) i berørte område.

4.7 Elektromagnetiske felt

Forvaltningsstrategien for elektromagnetiske felt (EMF), som er beskrevet i St.prp. nr. 66 (2005-2006) anbefaler at det ved etablering av nye kraftledninger bør søkes å unngå nærhet til boliger, skoler, barnehager mv., ut fra et forsvarlighetsprinsipp. Ved planer om nye slike bygninger eller nye kraftledninger ved bygninger av denne typen stilles det følgende utredningskrav:

- Omfanget av eksponeringen for bygninger som kan få over 0,4 μT i årsgjennomsnitt skal kartlegges.
- Mulige tiltak og konsekvenser ved tiltaket skal drøftes.
- Det skal henvises til oppdatert kunnskapsstatus og sentral forvaltningsstrategi.

Strategien viser til at 0,4 μT er et utredningsnivå. Dersom nye bygg eller ledninger gir magnetfeltnivåer over 0,4 μT i berørte bygg (boliger, skoler og barnehager), skal mulige tiltak og konsekvensene av disse drøftes. Utredningsnivået på 0,4 μT betyr ikke at det ikke kan etableres kraftledninger som medfører at en bygning kan få en magnetfelteksponering over utredningsnivået. Det fokuseres i forskning og forvaltningsstrategi på bygninger der mennesker har opphold over lenger tid, det vil i hovedsak si helårsboliger, skoler og barnehager. Fritidsbebyggelse vil normalt ikke omfattes av de bygninger der det skal vurderes tiltak fordi en ikke oppholder seg her hele året og vurderingene gjøres på bakgrunn av gjennomsnittlig magnetfeltbelastning over året.

Flere høringspartar er bekymret for de negative virkningene ny kraftledning kan få for elektromagnetiske felter i nærheten til boligbebyggelsen i Vik. Sognekraft har utført EMF-beregninger for alle traséalternativene i Vik. Disse viser at ingen bebyggelse i området vil få eksponering for elektromagnetiske felt over utredningsområdet på 0,4 μT .

NVE vil derfor ikke omtale elektromagnetisk felt noe videre i denne saken da det ikke anses som beslutningsrelevant.

4.8 Anleggets utforming og avbøtende tiltak

NVE har, i medhold av energiloven, myndighet til å fastsette hvilke vilkår en kraftledning skal bygges og drives etter. Vilkår om såkalte avbøtende tiltak – tiltak som reduserer antatt negative virkninger – vurderes konkret i hver sak basert på de opplysninger som foreligger om virkningene av kraftledningen. I mange tilfeller kan ulemper ved en kraftledning reduseres innenfor akseptable kostnadsrammer.

NVE viser til energilovforskriftens § 3-5 som omhandler vilkår i konsesjon for elektriske anlegg.

Under bokstav b) om miljø og landskap heter det: *”konsesjonæren plikter ved planlegging, utførelse og drift av anlegget å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper i den grad det kan skje uten urimelige kostnader eller ulemper for konsesjonæren.”*

NVE har ansvar for å følge opp vilkår, jf. energilovforskriften § 7-2. NVEs miljøtilsyn er ansvarlig for å følge opp at konsesjonsvilkår som omhandler natur og landskapsmessige forhold blir fulgt.

Miljøtilsynet godkjenner eventuelle miljø-, transport- og anleggsplaner og vil ved besøk i anleggstiden følge opp at vilkår og godkjente planer følges av utbygger. Miljøtilsynet vil også følge opp at anleggsområdene blir ordentlig ryddet og satt i stand slik vilkår og detaljplanene tilsier.

Negative estetiske virkninger av en kraftledning kan reduseres ved traséjusteringer, kabling av ledningen og ved å kamuflere kraftledningskomponentene. Traséjustering er et av de mest virkningsfulle avbøtende tiltak for en kraftledning. Opprinnelig omsøkt trasé har blitt foreslått justert etter innspill fra høringsinstansene, og NVE henviser til kapittel 4.2 hvor visuelle virkninger og trasévalg for den omsøkte ledningen er vurdert. NVE vil videre i dette kapittel diskutere øvrige avbøtende tiltak for en eventuell ny 132 kV kraftledning fra Feios kraftverk til Hove transformatorstasjon.

4.8.1 Kamuflerende tiltak

For å dempe negative estetiske virkninger av en kraftledning kan kraftledningskomponentene kamufleres. De viktigste kamuflerende tiltakene er å velge hensiktsmessige maste- og isolatortyper og farging av master og traverser. NVE har erfaring med at slike tiltak kan redusere den visuelle fjernvirkningen av kraftledninger. Gjennomførte kamufleringstiltak som følge av pålegg fra NVE er evaluert i rapporten ”Kamuflasjetiltak på kraftledninger” (NVE-rapport nr. 4-2008). Rapporten gir også råd om tiltak på kraftledninger for å redusere det visuelle inntrykket i landskapet.

Effekten av kamuflerende tiltak er best der kraftledningen har bakgrunnsdekning mot mørkt terreng, for eksempel skog og annen mørk bakgrunn. NVE mener derfor at slike tiltak bør begrenses til områder med egnet bakgrunnsdekning, og i områder der en kraftledning vil være visuelt dominerende i landskapet for beboere eller brukere av områdene. I Stortingsmelding nr. 14 (2011-2012) fremheves betydningen av bruk av kamuflerende tiltak på kraftledninger, men at dette må avveies mot hensynet til å unngå fuglekollisjoner og behovet for tilstrekkelig skogrydding av sikkerhetsmessige årsaker.

Bruk av kamuflerende tiltak skal også veies opp mot merkostnader for gjennomføring av ulike tiltak.

Som nevnt har Sognekraft primært søkt om å bygge kraftledningen på strekningen mellom Feios og Hove hovedsakelig med komposittmaster, og med stålmaster på nødvendige punkter. NVE har vurdert at landskapet med tidvis bart fjell og med lengre strekninger med skoglandskap, vil danne en god bakgrunnsdekning for komposittmastene. NVE mener det derfor ikke er behov for å kamuflere komponentene ytterligere der komposittmastene benyttes. Stålmastene vil plasseres på punkter hvor det er nødvendig med forsterkning, som for eksempel ned lia mot Feios og ned lia mot Vik. På disse punktene vil stålmastene være synlige for bebyggelsen i Vik eller for personer som ferdes nær land i Sognefjorden. NVE har ikke mottatt innspill på kamuflering av kraftledningen. Kamuflering av stålmaster på dette spenningsnivået vil ha en ca. kostnad på 50.000 kr per mast. NVE vil om alternativ a i Vik får konsesjon, sette vilkår om at de to planlagte stålmastene som plasseres i lia ned Midtfjellet mot Vik, skal kamufleres ved bruk av farging. NVE vurderer at dette er et hensiktsmessig og effektivt tiltak for å redusere de visuelle virkningene av mastene for bebyggelsen i Vik, og at kostnadene for dette er forsvarlige.

Sognekraft har søkt om å benytte komposittisolatorer på strekningen mellom Feios og Hove. NVE mener komposittisolatorer vil gi mindre visuelle virkninger enn glassisolatorer, som kan gi refleksjon fra sollyset og dermed bli mer synlig i fint vær. NVE har erfaring med at fargede komposittisolatorer kan dempe synligheten av denne delen av kraftledningen, og vurderer at ny 132 kV best bygges med komposittisolatorer. NVE vil i en eventuell anleggskonsesjon anbefale at det settes vilkår om at Sognekraft skal benytte mattete traverser på strekningen for å ytterligere redusere de visuelle virkningene av ledningen.

NVE mener en ny 132 kV kraftledning mellom Feios og Hove best bygges med komposittmaster og at det kun benyttes stålmaster på punkter som behøver ekstra forsterkning. Etter NVEs vurderinger vil ledningens synlighet dempes ved bruk av komposittisolatorer og mattete traverser, samt ved å farge de to stålmasterne som er planlagt i lia ned Midtfjellet. NVE mener Sognekraft har valgt mastetyper som passer til landskapet ledningen skal gå i, og mener ytterligere kamufleringstiltak på den omsøkte kraftledningen ikke vil ha vesentlig effekt.

4.8.2 Vurdering av jordkabel

Flere høringsparter er opptatt av at det bør gis konsesjon til alternativ a m/kabel i Vik for å unngå negative visuelle virkninger for boligbebyggelsen i området. Sognekraft har i alternativ a m/kabel, foreslått å legge kabel i grøft fra Seim til Hove. På bakgrunn av innkomne høringsinnspill skriver Sognekraft at de tar sikte på å starte kablingen på Lesengi. Dette medfører at kabelen blir omtrent 150 meter lenger enn om den skulle begynt ved Seim.

Gjeldende forvaltningsstrategi for kabel er nedfelt i Stortingsmelding nr. 14 (2011-2012). Forvaltningsstrategien setter rammen for NVEs konsesjonsbehandling og for hvordan kabling skal vurderes på ulike spenningsnivåer. Det fremkommer at bruken av kabel skal være gradvis mer restriktiv med økende spenningsnivå, men at kabel som alternativ til luftledning alltid skal vurderes. Regjeringen har listet opp følgende kriterier for hvor kabel kan velges som alternativ til luftledning i regionalnettet (66-132 kV):

- Der luftledning er teknisk vanskelig eller umulig, som ved kryssing av sjø eller der den kommer nærmere bebyggelse enn tillatt etter gjeldende lover og forskrift.
- Der luftledning vil gi særlig ulemper for bomiljø og nærfriluftsområder der det er knapphet på slikt areal, eller der kabling gir særlig miljøgevinst.
- Kabling kan gi en vesentlig bedre totaløsning alle hensyn tatt i betraktning, for eksempel der alternativet ville vært en innskutt luftledning på en kortere strekning av et kabelanlegg, eller ved at kabling inn og ut av transformatorstasjoner kan avlaste av hensyn til bebyggelse og miljø.
- Kabling av eksisterende regionalnett kan frigjøre traseer til ledninger på høyere spenningsnivå og dermed gi en vesentlig reduksjon i negative virkninger av en større ledning, eller oppnå vesentlig bedre trasé for den større ledningen.
- Kabling er finansiert av nyttehavere med det formål å frigjøre arealer til for eksempel boligområder eller næringsutvikling, samtidig som bruk av kabel for øvrig er akseptabelt ut fra andre hensyn.

Innskutte kabler i luftledninger påvirker driftssikkerheten. Spesielt endepunktene og skjøtene har større sannsynlighet for feil enn kabelen for øvrig. For 132 kV anlegg antas det at det kan oppstå omtrent like mye feil per kilometer kabel som per kilometer luftledning. Reparasjonstiden er derimot mye lengre for kabler enn for luftledninger, og konsekvensene av feil på kabelanlegg kan derfor bli større enn konsekvensene ved feil på luftledninger. Årsaken til dette er at det tar lang tid å lokalisere feilen, og retting av feil er mer komplisert og tar dermed lengre tid. Jo lengre et anlegg er ute av drift, jo større blir samfunnskostnadene. For viktige forbindelser vil det være nødvendig å forsikre seg mot denne risikoen, gjennom for eksempel å legge ut en eller flere ekstra kabler.

Alternativ a m/kabel i Vik, ble etter første høringsrunde i saken, prioritert alternativ for Sognekraft for å unngå ytterligere motstand fra bygda som kunne medføre forsinkelse i utbyggingsplanene. En løsning med jordkabel som starter på Lesengi, vil ifølge Sognekraft øke investeringskostnadene for prosjektet med totalt ca. 5,1 millioner kroner. NVE legger til grunn at Sognekraft likevel har valgt å

prioritere dette alternativet. I tråd med kablingspolicyen, mener NVE er på generelt grunnlag at det skal velges luftledning på dette spenningsnivået dersom ikke spesielle forhold tilsier valg av jordkabel. Jordkabel kan aksepteres dersom ett eller flere av kriteriene over oppfylles. NVE legger til grunn at det i dette tilfellet er snakk om en kraftledning som fungerer som en radial for å overføre kraften fra Feios kraftverk over til overliggende regionalnett. Kabling vil i dette tilfellet derfor finansieres av nyttehaber, ref. kulepunkt fem over. NVE vurderer derfor at kraftledningen oppfyller kriteriet for å kunne bygges som jordkabel på strekket mellom Lesengi og Hove transformatorstasjon. NVE ser også at nytten i form av reduserte visuelle ulemper for nærliggende bebyggelse i Vik sammenlignet med dagens situasjon, vil oppleves som positivt for bygda.

NVE anbefaler at jordkabel på strekket fra Lesengi til Hove benyttes om omsøkte tiltak får konsesjon. Dette vil redusere de visuelle virkningene av tiltaket betydelig, og ha en positiv virkning for fremtidig og eksisterende bomiljø langs traseen i Vik.

4.8.3 Miljø-, transport og anleggsplan

Sognekraft beskriver i søknaden at de vil utarbeide en miljø-, transport- og anleggsplan som vil beskrive hvordan anleggsvirksomheten kan gjennomføres. NVE forutsetter at terrenginngrep begrenses i størst mulig grad under anleggsarbeidet og at opprydding vil bli gjort på en skånsom måte.

Etter NVEs erfaring kan en miljø-, transport- og anleggsplan bidra til å redusere eller unngå negative miljøvirkninger ved sanering, bygging, drift og vedlikehold av kraftledninger og transformatorstasjoner. Denne er forpliktende for entreprenør og byggherre. NVE vil anbefale at det settes vilkår om at Sognekraft utarbeider en slik plan, som det forutsettes at drøftes med Vik kommune, grunneiere og rettighetshavere. En slik plan skal godkjennes av NVE før anleggsstart.

NVE har utarbeidet en veileder for utforming og innhold av en slik miljø-, transport- og anleggsplan. Det forutsettes at denne følges. Veilederen finnes på www.nve.no. Utover det som står i veilederen bør planen spesielt beskrive og drøfte:

- Hvordan tilbakeleggingen av toppmasser ved legging av jordkabel skal gjennomføres, spesielt over dyrket mark.
- Hvordan anleggsarbeidet skal utføres for å unngå påvirkning på lokaliteten med gammel boreal lauvskog ved Skredfjellet mellom Vangsnes og Feios.
- Hvordan anleggsarbeidet kan tilpasses for i størst mulig grad unngå negative virkninger for villrein i området.
- Koordinering av anleggsarbeidet mellom Sognekraft og Statnett for de ulike delene av anlegget i Refsdal, samt en vurdering av hvordan ulempene for Statkrafts drift av kraftverket kan minimeres. Detaljplanleggingen av stasjonen skal gjøre i samarbeid med Statkraft Energi AS og Statnett SF.

4.9 Oppsummering av NVEs vurderinger og konklusjon

Det er i forbindelse med dette prosjektet fremskaffet informasjon om mulige konsekvenser for utbygging av omsøkte kraftledning og transformatorstasjon. Etter NVEs vurdering gir framlagte søknader, tilleggsopplysninger og opplysninger framkommet i høringsuttalelsene et godt beslutningsgrunnlag for å vurdere søknaden. NVE finner ikke grunnlag for å be om ytterligere utredninger.

NVE vurderer at byggingen av ny kraftledning med tilhørende transformatorstasjon og oppgradering i eksisterende stasjon er nødvendig for å kunne knytte Feios kraftverk til overliggende regionalnett. NVE mener de omsøkte tekniske og økonomiske løsningene som er valgt er gode og robuste.

Feios

I Feios mener NVE at omsøkte alternativ E vil gi færre negative virkninger for nærmiljøet i Feiosbygda, da ledningen og transformatorstasjonen legges lengre vekk fra bebyggelse og enn alternativ A. NVE mener Sognekraft godt nok har vurdert plasseringen av traseen og transformatorstasjonen etter alternativ E, og basert på innspill fra grunneiere allerede har gjort hensiktsmessige justeringer for å unngå konflikter med bebyggelse i området. NVE har vurdert at alternativ E vil ha en noe høyere kostnad enn de andre alternativene, men da denne kostnaden finansieres av nyttehaber,

har ikke NVE ytterligere innvendinger til dette. Alternativ E innebærer at traseen over et kort strekke vil gå over Flatafjellet, hvor den kan få visuelle virkninger for friluftsliv og eventuelt berøre villrein-område. Traséalternativ A vil i større grad gå nede i et dalsøkke, hvor eksisterende 66 kV kraftledning i dag går. NVE mener derfor de visuelle virkningene av kraftledningen er færre her, enn ved alternativ E. NVE legger til grunn i sine vurderinger at eksisterende 66 kV kraftledning Njøs – Hove på sikt kan rives på hele strekket, noe som vil være positivt for både visuelle virkninger og arealbruks-interesser i området.

Feios - Skorge

Fra punktet omtalt som V6 (se figur 1) i kartet, vil ledningen uavhengig av traséalternativ, gå i eksisterende trasé frem til Skorge. På dette strekket mener NVE at kraftledningen vil utgjør små nye virkninger, både for naturmiljøet og naturopplevelsen i området.

Skorge – Hove

Fra Skorge har Sognekraft søkt om fire ulike traséalternativer frem til Hove transformatorstasjon. *Alternativ a* fra Skorge til Hove transformatorstasjon innebærer å bygge ny kraftledning i luft på hele strekket i eksisterende trasé. NVE merker seg at mange høringsinnspill er negative til alternativ a, og at dette hovedsakelig er grunnet visuelle virkninger. Alternativet vil medføre noen nye visuelle virkninger som følge av at mastene og traseen er noe høyere og bredere enn dagens 66 kV ledning. NVE mener de visuelle virkningene er størst i det ledningen knekker ned over Midtfjellet mot Vik. Ledningen vil bli synlig for bebyggelse og nærmiljø i Vik, men ingen boliger vil få elektromagnetiske felter over utredningsområdet. NVE vurderer at ny ledningen vil gi små nye virkninger for bolig-, tomte- og bruksverdier på eiendommer langs traseen sammenliknet med hva dagens ledning gir, men erkjenner at eksisterende trasé medfører visuelle ulemper for bebyggelsen i Vik.

Alternativ a med kabel innebærer å benytte kabel fra Seim/Lesengi til Hove. Mange høringsinnspill er positive til dette, og Sognekraft opplyser at de ønsker å prioritere alternativet. Alternativet har. Ledningen skal i sin helhet betales av nyttehavere og NVE mener derfor at merkostnad på om lag 5,1 millioner kroner kan aksepteres da dette både er tiltakshavers prioriterte alternativ og vil oppleves positivt for bebyggelse i Vik.

Alternativ b og c i Vik medfører helt nye traseer lenger sørøst for alternativ a. Traseene vil bli synlig fra flere steder i Vik, samt for nær bebyggelse langs traseene. Alternativ b vil, på en avstand med ca. 30 meter på det nærmeste, passere ei gammel gravrøys på Stadheim/Føli. NVE vurderer at traseen kan komme i konflikt med kulturminnet, men at dette vil være av visuell virkning og ikke direkte berøring. NVE vurderer at alternativ b og c i Vik vil få nye konsekvenser for dyrket innmark, og bli svært synlig i et åpent kulturlandskap.

Refsdal transformatorstasjon

I Refsdal vurderer NVE at omsøkte elektriske anlegg er nødvendig og at transformator og koblings-anlegg har en fornuftig løsning. Når det gjelder plasseringen av de nye anleggene mener NVE at alternativ 2 er den beste tekniske og økonomiske løsningen, og som vil være mest hensiktsmessig i forhold til fremtidig stasjonsløsning. De omsøkte anleggene i Refsdal er sett i sammenheng med Statnetts søknad om transformering i Refsdal. NVE vil anbefale at det i en eventuell konsesjon settes vilkår om gjennomføring av anleggsarbeidet og at dette må være et samarbeid med alle berørte parter, Statkraft, Statnett og Sognekraft.

5 NVEs INNSTILLING

NVE vurderer at ny kraftledning er nødvendig for å kunne koble Feios kraftverk til nett og er nødvendig for å få økt fornybarproduksjon i området. NVE mener det er fornuftig at denne bygges for 132 kV nå og derved legger til rette for en fremtidig spenningsheving av regionalnettet i området til 132 kV. Omstruktureringen av nettet vil på sikt gi bedre forsyningssikkerhet til Vik. NVE viser til samtidig innstilling vedrørende plassering av Feios kraftverk, NVE ref. xxx og anbefaler at det gis konsesjon til traséalternativ E-a m/kabel. Denne ledningen vil etter NVEs vurdering få små virkninger

for allmenne interesser og faktisk redusere de totale virkningene i området med riving av 66 kV ledningen mellom Njøs og Hove.

NVE anbefaler at det settes vilkår om fargede stålmaster ned Midtjellet mot Vik og med matte traverser på hele strekningen mellom Feios og Hove.

Dersom OED ikke gir konsesjon til omsøkte nye plassering av Feios kraftverk, vurderer NVE at også traséalternativ A i Feios og traséalternativ a m/kabel i Vik vil gi akseptable konsekvenser for lokalmiljø og naturverdier. Systemteknisk er de to omsøkte løsningene likeverdige. NVE anbefaler at det gis konsesjon til dette alternativet dersom opprinnelig lokalisering av Feios kraftverk opprett holdes. NVE har samtidig gitt konsesjon til Statnett SF for omsøkte tiltak i Refsdal transformatorstasjon under forutsetning av positivt vedtak fra OED. NVE anbefaler derfor vilkår om koordinering av anleggsarbeidet i Refsdal og har satt et tilsvarende vilkår i konsesjonen til Statnett.

6 NVEs VURDERING AV SØKNADER OM EKSPROPRIASJON OG FORHÅNDSTILTREDELSE

Ekspropriasjon innebærer at en grunneier/rettighetshaver må gi fra seg eiendomsrettigheter eller andre rettigheter uten å godta dette frivillig, mot at det i en etterfølgende skjønssak fastsettes erstatning. Dette vil kunne skje dersom grunneier/rettighetshaver og søker ikke lykkes i å forhandle seg fram til minnelige avtaler. NVE forutsetter at tiltakshaver forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere jf. oreigningslova § 12.

6.1 Hjemmel

Sognekraft AS har i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder rettigheter for lagring, atkomst og transport. Oreigningslova § 2 nr. 19 gir hjemmel til å ekspropriere «så langt det trengst til eller for (...) varmekraftverk, vindkraftverk, kraftlinjer, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg.»

Bestemmelsen gir NVE hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg. Totalt har ca. 117 grunneierne vært berørt av de alternative løsningene som har vært vurdert i konsesjonsprosessen. Omtrent 96 grunneiere blir berørt av tiltakene som NVE meddeler konsesjon til.

6.2 Omfanget av ekspropriasjon

Søknaden gjelder ekspropriasjon til nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift/vedlikehold, herunder rettigheter for lagring, atkomst, ferdsel og transport i forbindelse med bygging og drift/vedlikehold av de omsøkte anleggene.

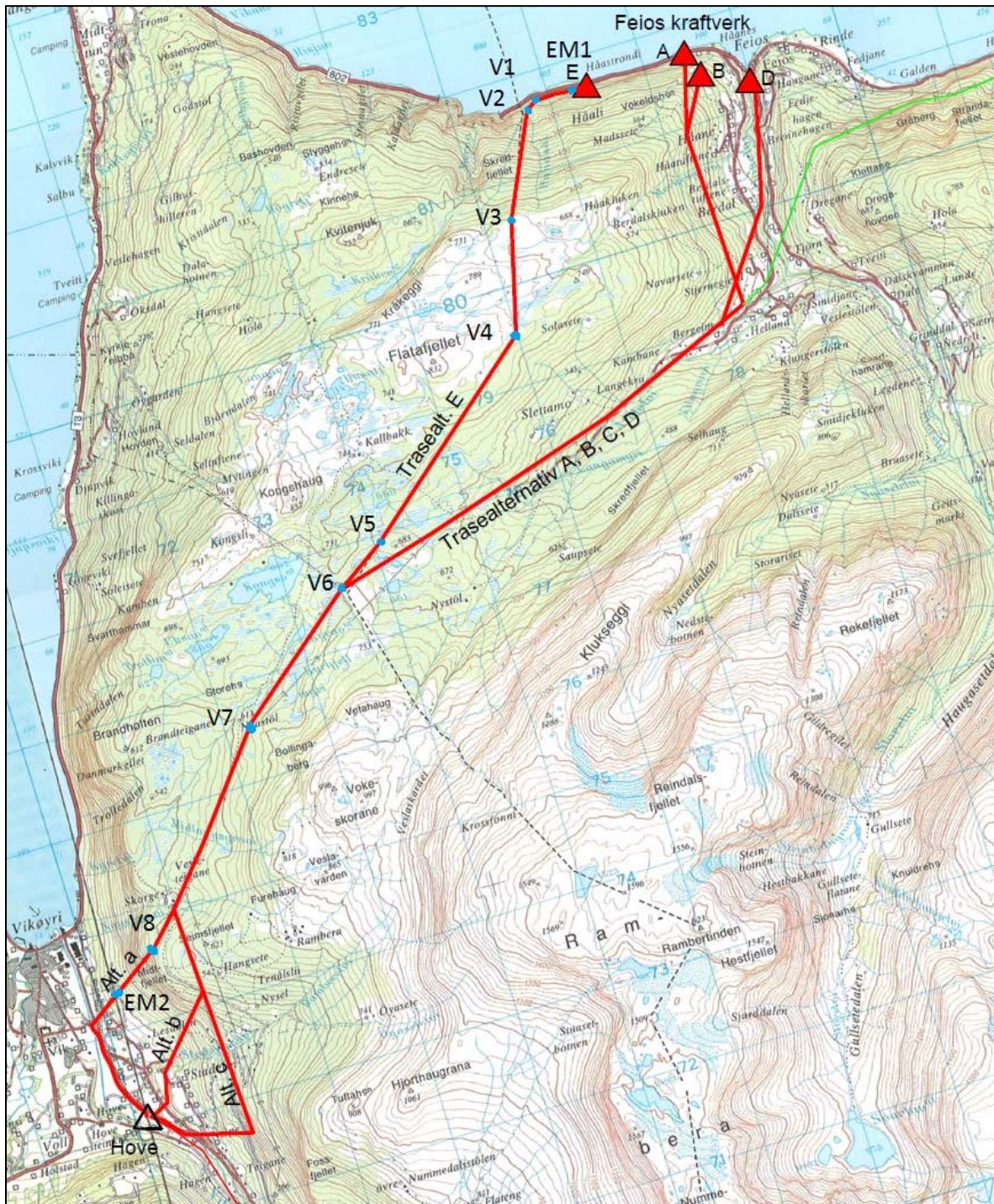
Sognekraft AS søker om ekspropriasjon til eiendomsrett for følgende arealer:

- Ca. 2,8 daa areal til Feios transformatorstasjon som vist på situasjonsplan merket «Feios trafostasjon alt. E ved Håastrondi» i målestokk 1:500 datert 25.09.13.
- Ca. 3,5 daa areal til Refsdal transformatorstasjon etter alternativ 2, som vist på situasjonsplan merket «Planskisse – Refsdal stasjon» i målestokk 1:1000 datert 11.10.13.

Sognekraft AS søker om ekspropriasjon til bruksrett for følgende arealer:

- *Kraftledningsgaten*

Her vil nødvendig areal for fremføring av ledning bli klausulert, i dette tilfellet ca. 242 daa. For 132 kV ledninger vil klausuleringsbeltet normalt utgjøre ca. 30 meter. Retten omfatter også rydding av skog i traseen i driftsfasen.

Figur 7. Kraftledningen NVE anbefaler tildelt konsesjon skal i hovedsak følge traséalternativ E i Feios og a med kabel i Vik.

- *Lagring, ferdsel og transport*

Dette omfatter nødvendige rettigheter til lagring, ferdsel og transport av utstyr og materiell på eksisterende privat vei mellom offentlig vei og ledningsanlegg, i terrenget mellom offentlig eller privat vei frem til ledningsanleggene og terrengtransport i ledningstraseen. Bruksretten gjelder også for uttransportering av tømmer som hugges i tilknytning til anlegget.

6.3 *Interesseavveining*

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd: «*Vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade.*» Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

Sognekraft AS har søkt om ekspropriasjon for alle traséalternativer det er søkt om konsesjon til. De aktuelle traséalternativene er alternativ A og E i Feios og alternativ a, a med kabel, b og c i Vik. Det vil være disse løsningene som til sammen skal vurderes ved den interesseavveining som skal gjøres for å ta stilling til ekspropriasjon. Det vil videre være den løsning det gis konsesjon for som danner utgangspunktet for interesseavveiningen.

6.3.1 *Vurderinger av virkninger av anbefalt konsesjonsgitt anlegg og trasé*

Bakgrunnen for søknaden om konsesjon og ekspropriasjon er hovedsakelig behovet for å knytte Feios kraftverk til nett. Ledningen og tilhørende transformatorstasjon vil legge til rette for utmating av ny fornybar energiproduksjon av elektrisitet, og bedre forsyningssikkerheten i området.

Ny transformatorstasjonen i Feios plassert etter alternativ E, mener NVE å ikke være til allmenn sjenanse, og gi små virkninger for arealbruksinteresser. NVE ser positivt på at omsøkte tiltak innebærer at eksisterende 66 kV nett i området kan rives, som også inkluderer et fjordspenn over Sognefjorden. Ny ledning vil på store deler av strekket følge eksisterende trasé, og vil etter NVEs vurderinger gi små virkninger for miljø- og arealbruksinteresser ved å bygges etter alternativ E i Feios og etter alternativ a med kabel i Vik.

NVE anser det som positivt at kraftledningen vil tilrettelegge for økt produksjon av elektrisitet. NVE anser det som viktig å opprettholde en sikker og stabil strømforsyning i området. Samfunnet er avhengig av en god leveringssikkerhet av elektrisitet for å kunne opprettholde viktige funksjoner og fungere på en god måte. For øvrig vises det til kapittel 4.1.

Etter NVEs vurdering vil grunneiere/rettighetshavere i størst grad bli berørt av tiltaket i anleggsperioden og ved vedlikehold og feil på kraftledningen. For øvrig vises det til vurderinger gjort i kapittel 4.

6.3.2 *Vurdering av alternative løsninger*

Når det gjelder valg av løsninger for fremføring av de omsøkte anleggene det søkes ekspropriasjonstiltalelse for, er vurdering av alternativer knyttet til de alternative plasseringene av Feios transformatorstasjon, og de alternative traseene for mulig fremføring av kraftledningen derfra.

Årsaken til at de andre traséalternativene ikke er valgt, er at den konsesjonsgitte plasseringen av Feios transformatorstasjon og tilhørende kraftledningstrasé, etter NVEs vurdering er den beste for fremføring av ny 132 kV kraftledning mellom Feios og Hove.

For mer informasjon se kapittel 4.

6.3.3 *Vurdering av om inngrepet uten tvil er til mer gagn enn til skade*

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse av ny fornybar kraft, avveies mot hensynet til de grunneiere eller rettighetshavere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand, se kapittel 3.

Enkeltpersoner blir i varierende grad direkte berørt av bygging og drift av de anleggene det er gitt konsesjon til. NVE mener allikevel at de samfunnsmessige fordelene ved dette tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver. NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordeler ved de anlegg det er gitt konsesjon til utvilsomt er større enn skader og ulemper som påføres andre. Vilåret i oreigningsloven § 2, annet ledd er derfor oppfylt.

6.4 *NVEs tilrådning til samtykke til ekspropriasjon*

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt er større enn skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19 til å gi samtykke til ekspropriasjon for de

anleggene Sognekraft AS har søkt om. NVE vil av denne grunn tilrå at Sognekraft AS innvilges ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene. NVE har utarbeidet et forslag til ekspropriasjonstillatelse.

NVE gjør samtidig oppmerksom på at ekspropriasjonstillatelsen faller bort dersom begjæring av skjønn ikke er framsatt innen ett år etter endelig vedtak er fattet, jf. oreigningslova § 16.

NVE forutsetter at Sognekraft AS forsøker å komme fram til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere. Dersom dette ikke er mulig, skal den enkelte grunneier kompenseres gjennom skjønn.

6.5 Forhåndstiltredelse

Sognekraft AS søker også om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25. Forhåndstiltredelse innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt/erstatning er fastsatt.

Normalt forutsetter samtykke til forhåndstiltredelse at skjønn er begjært, men i tilfeller hvor det vil innebære urimelige forsinkelser å vente til skjønn er begjært, kan det gis samtykke til forhåndstiltredelse. Da kan det settes frist for å begjære skjønn som ikke er lengre enn tre måneder, ifølge oreigningslova.

Søknad om forhåndstiltredelse ikke realitetsbehandlet i forbindelse med denne delen av søknaden, og vil avgjøres når eventuelt skjønn er begjært.

7 NVEs VURDERING AV SØKNAD OM SAMTYKKE TIL EKSPROPRIASJON

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19 til å gi samtykke til ekspropriasjon for de anleggene Sognekraft har søkt om. NVE mener derfor at Sognekraft bør meddeles ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene. "

IV. Høring av NVEs innstillinger

Departementet har sendt NVEs innstillinger på høring til Vik kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune, men har ikke mottatt noen merknader.

Ettersom Fylkesmannen i Sogn og Fjordane i høringen av planendringssøknaden gikk imot deponi i sjø fant departementet at det var nødvendig å avklare om tiltaket ville medføre behov for tillatelse etter forurensningsloven for driftsfasen. Departementet ba derfor via Klima- og miljødepartementet, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane vurdere dette.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane fattet 11.3. følgende vedtak:

"Fylkesmannen gir Feios Kraftverk AS løyve etter ureiningsregelverket til dumping av steinmassar i sjøen ved Håastrondi i Vik kommune. Løyvet er gitt på nærare vilkår, og tiltaket må vere starta opp innan tre år.

For arbeidet Fylkesmannen har hatt med utsleppsløyvet, må det betalast eit gebyr til staten.

Vi viser til søknad frå Feios Kraftverk AS datert 18.02.2016 og opplysningar elles som har kome fram gjennom andre dokument i saka.

I samband med at det skal drivast krafttunnel og byggjast ny kraftstasjon ved Håastrondi i Feios, har Feios Kraftverk AS søkt Fylkesmannen om løyve til dumping av inntil 110.000 m³ overskotsmassar i sjøen. Dumpinga skal utførast frå land. Det er også søkt om utsleppsløyve for anleggsdrifta inkludert tunneldriving.

Med heimel i § 11, jf. § 16 i lov om forurensninger og om avfall (ureiningslova), gir Fylkesmannen i Sogn og Fjordane med dette Feios Kraftverk AS løyve til dumping av steinmassar i sjøen ved Håastrondi i Vikkommune. Løyvet er gitt med vilkår.

Løyvet gjeld i tre år. Dersom tiltaket ikkje vert starta opp innan denne fristen, fell løyvet bort. Alternativt må det i god tid søkjast om forlenging av løyveperioden.

Fylkesmannen vurderer at Feios Kraftverk AS ikkje treng løyve etter ureiningslova til sjølve anleggsdrifta, jf. ureiningslova § 8, 1. ledd nr. 3. Tiltakshavar har likevel eit sjølvstendig ansvar for å setje i verk tiltak slik at det ikkje skjer ureining i strid med § 7 i ureiningslova, og at avfall vert handtert i samsvar med lov og forskrifter.

Vilkår for løyvet

1. Tunnelmassane skal, så langt det er råd, nyttiggjerast til t.d. skogsbilvegar og tilsvarande tiltak.
2. Tiltaket skal utførast innanfor området det er søkt om.
3. Tiltaket skal, grunna vandring av smolt og laks, så langt som mogleg utførast om vinteren.
4. Det skal nyttast siltgardin under dumpearbeidet slik at finpartiklar og plast ikkje blandar seg i vassmassane.
5. Tiltaket skal overvakast ved turbiditetsmåling. Grenseverdi for turbiditet vert set til 5 NTU over turbiditeten på ein referansestasjon i eit upåverka område så nært tiltaksområdet som mogleg. Dersom turbiditeten overstig grenseverdien, må arbeidet stansast. Det må då setjast i verk naudsynte tiltak, både for å finne årsaka til overstiginga, og for å bringe turbiditeten tilbake på stabilt nivå under grenseverdien. Dersom sjøen utanfor siltgardina vert visuelt blakka, bør arbeidet stansast inntil naudsynte tiltak er gjennomførde, eller normalsituasjonen er gjenoppretta.
6. Observasjonar av visuelt blakka vatn og resultatata frå turbiditetsmålingar skal loggførast.
7. Dersom det oppstår unormale tilhøve som har eller kan få ureiningsmessige følgjer, skal tiltakshavar straks melde frå til Fylkesmannen.
8. Fylkesmannen skal varslast når arbeidet vert sett i gang.
9. Det skal utarbeidast ein sluttrapport der resultatet av arbeidet vert presentert og vurdert i opp mot dei vilkåra som er sett i løyvet. Rapporten skal sendast til Fylkesmannen innan seks veker etter at tiltaket er gjennomført, og han skal m.a. innehalde:
 - Opplysningar om kor store mengder masse som faktisk er brukt til nyttige formål og kor mykje som er dumpa i Sognefjorden (rekna i m³ eller tonn).
 - Plassering av massane i sjø (kart med posisjon og UTM-koordinatar).
 - Oversikt over eventuelle avvik frå løyvet og kva korrigierende tiltak som er sette i verk.
 - Vurdering av kva miljøpåverknad tiltaket har ført med seg.

Omtale av tiltaket

Feios Kraftverk AS søker om å få dumpe inntil 110.000 m³ steinmassar i sjøen ved Håastrondi i Vik kommune. Føremålet med dumpetiltaket er å verte kvitt overskotsmassar frå driving av krafttunnel. Dumpinga skal utførast frå land. Metoden som er mest aktuell for utbyggjar, er å tippe steinmassane frå utløpsstunnelen og direkte i sjøen.

Den aktuelle staden for dumping av steinmassane er Røynesvaet som ligg like vest for tømmerkaia ved Håastrondi. Det er usikkert kor stort areal som vil verte dekkja av massane sidan fjordsida har fall på 60-70 grader på dumpestaden, og massane difor vil rase ukontrollert nedover.

Influensområdet for Feios Kraftverk omfattar areal både på land og i sjøen. Influensområdet for eit massedeponi i fjorden strekkjer seg frå dumpeområdet og nedover fjordsida til botnen på om lag 1000 m djupne. Området vil truleg strekkje seg i ein radius på 2,5-3 km frå utsleppsstaden.

Den totale anleggstida er berekna til 2,5-3 år. Sjølve arbeidet med driving av krafttunnelen vil ta noko kortare tid, dvs. om lag 20 månader.

Omtale av saksgangen

I 2006 søkte Feios Kraftverk AS Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) om konsesjon til å utnytte vasskrafta frå Feiosvassdraga.

I den opphavlege søknaden var det planlagt at kraftstasjonen skulle ligge i fjell, og at avløps- og tilkomsttunnel skulle ha utløp til Feioselvi. Tunnelmassane skulle deponerast i to separate område på land: Det skulle etablerast ein massetipp i skogen på nordsida av vegen som går opp Åfetdalen som skulle romme om lag 175.000 m³ stein og dekke eit areal på 45 dekar. Resten av steinmassane, ca. 200.000 m³, ville bli brukt til å planere 16,5 dekar jordbruksareal nedanfor garden på Berdal. For å

reduere anleggstrafikken i tettstaden Feios, vart planen endra slik at kraftstasjonen med avløps- og tilkomsttunnel skulle flyttast ned til sjøen ved Håaneset og med ein tipp i sjøen berre få meter frå tunnelopninga slik at tunnelmassane kunne dumpast rett i fjorden.

8. mars 2013 vart det ved kongeleg resolusjon gitt løyve til bygging av Feios Kraftverk, utan at det i konsesjonsvilkåra vart sett krav til korleis steinmassane skulle handterast.

5. juli same år søkte Feios Kraftverk AS NVE om planendring for Feios Kraftverk. Planendringa innebar flytting av kraftstasjon, tilkomsttunnel og avløpstunnel til området like vest for tømmerkaien på Håastrondi, om lag 1,5 km vest for staden det først vart gitt konsesjon til. Kraftstasjonen skal framleis ligge inne i fjellet. I samband med planendringa fekk Feios Kraftverk AS Multiconsult til å utarbeide ei tilleggsutgreiing om kva miljøkonsekvensar ei slik planendring kan føre til.

Fylkesmannen var på synfaring saman med Sognekraft den 22.10.2014, og vart då vist dumpe-staden. Her ligg også den planlagde utløpsstaden for vatn frå kraftstasjonen.

NVE kom i brev av 26.06.2015 til Olje- og energidepartementet (OED) med sin innstilling til søknaden om planendring. I brevet skriv NVE at «etter en helhetlig vurdering anbefaler NVE planendringen. NVE mener at tunnelmassene i størst mulig grad bør brukes til veibygging eller annet nytteformål. NVE anbefaler likevel at det gis tillatelse til å deponere de resterende massene i sjøen, under forutsetning om/av at det gjennomføres avbøtende tiltak».

17.02.2016 gav Miljødirektoratet samtykke etter § 32 i ureiningslova til anna disponering av overskotsmassar i samband med utbygging av Feios Kraftverk.

Høyring

Fylkesmannen fekk framlegget til utgreiingskrav for massedeponi i Sognefjorden på høyring i tida 10.07.2013-19.08.2013. Feios Kraftverk AS sende sin søknad om planendring på høyring 05.08.2014, saman med tilleggsutgreiinga frå Multiconsult. Vi finn at ei ny høyring med den eksisterande kunnskapen om korleis dumping av tunnelmassar og etablering av sjødeponi vil kunne påverke naturmiljøet, ikkje vil føre meir informasjon inn i saka. Fråsegnene som kom inn tyder på at spørsmålet om sjødeponi er godt nok varsla til å kunne handsame saka no. Vi har også vore i kontakt med Sognekraft/Feios Kraftverk om dette. Vi vurderte difor at høyring etter kapittel 36 i ureiningsforskrifta ikkje var naudsynt.

Fylkesmannen sine vurderingar og grunngjeving for avgjerda

Feios Kraftverk AS søker om utsleppsløyve for anleggsdrifta. Dei søker også om løyve til dumping av tunnelmassar i sjø.

Ifølgje ureiningslova § 7 er det forbode å setje i verk noko som kan føre til fare for ureining, men etter søknad, kan Fylkesmannen gi løyve til slik aktivitet i medhald av § 11, jf. § 16 i lova.

Ureiningslova § 8.3 gir unntak frå ureiningsforbodet for alle typar mellombels anleggsdrift der ureininga vert rekna som «vanleg». Tiltak som t.d. tunneldriving med utslepp av borevatn som varer opptil 2-3 år, kan handsamast etter denne paragrafen. Vi vurderer difor at Feios Kraftverk AS ikkje treng løyve etter ureiningslova § 11 til sjølve tunneldrivinga.

Tiltakshavar har likevel eit sjølvstendig ansvar for å setje i verk tiltak slik at det ikkje vert ureining i strid med § 7 i ureiningslova, og at avfall blir handtert i samsvar med lov og forskrifter. Fylkesmannen kan ta spørsmålet om løyveplikt for tunneldrivinga opp til ny vurdering dersom utsleppet viser seg å få vesentlege skadeverknader som vi ikkje har oversikt over i dag.

Ved dumping av avgangsmassar frå tunneldrift i sjø, vil finpartiklar, som kan føre til skade på fisk, verte tilførde og spreidde. I tillegg vil delar av sjøbotnen verte nedslamma og det er fare for spreining av ev. ureining. Det siste vil berre vere aktuelt dersom det er påvist ureina sediment på dumpe-staden.

Steinmassar frå tunneldrift, som ikkje vert nyttiggjort, dvs. ikkje vert nytta til andre føremål som vegbygging, utfyllingar osv., er å rekne som næringsavfall. Dumping av slike steinmassar frå land, der føremålet er å «bringe dei av vegen», krev løyve etter ureiningslova § 11, jf. § 32. Fylkesmannen er ureiningsstyresmakt etter § 11 medan Miljødirektoratet må gi samtykke til slik «anna disponering» etter § 32.

Miljødirektoratet ga 17.02.2016 slikt samtykke, men dette vedtake kjem ikkje i staden for eit løyve etter ureiningslova § 11.

Tiltaket skal i tillegg også vurderast etter §§ 8-12 i naturmangfaldlova og etter § 12 i vassforskrifta. Fylkesmannen sine vurderingar tek først og fremst utgangspunkt i Multiconsult si tilleggsutgreiing av 22.05.2014 og NVE si innstilling til OED av 26.06.2015.

Ved avgjerda om det skal gjevast løyve, har vi lagt vekt på dei ureiningsmessige ulempene ved tiltaket sett opp mot dei fordelar og ulemper som tiltaket elles vil kunne føre til.

Ureinings situasjonen

Tiltaket som det er søkt om, er ifølgje Miljødirektoratet sin rettleiar for handtering av sediment, klassifisert som eit stort tiltak dvs. at mengd massar som det er søkt om dumpeløyve for, er større enn 50.000 m³.

Sjøbotnen i dumpeområdet består truleg av bart fjell, kanskje med eit tynt lag med stadeigne lausmassar. Tiltaksområdet er ikkje undersøkt med omsyn til om det kan finnast tungmetall eller andre miljøgifter i ev. sediment. Ut frå kva vi kjenner til av tidlegare aktivitet i området, er det lite truleg at sjøbotnen er ureina. Ureiningspotensialet er difor knytt til spreieing av finpartiklar.

I anleggsfasen kan vi rekne med at det vert sleppt ut partikulært materiale til sjø. Sidan massane frå tunneldrivinga er tenkt tippa direkte i sjøen frå utløpstunnelen, vil dei mest sannsynleg rase nedover fjordsida til dei stoppar på botnen. På ferda mot botnen vil finpartiklane i massane bli skilde frå, og på grunn av straumen i området kan dei bli spreidde over eit stort område. Ifølgje modellen som Multiconsult nyttar, vil inntil 25 % av sprengingsvolumet, avhengig av type bergart, bestå av partiklar som er mindre enn 4 mm i diameter. Denne fraksjonen vil då grovt rekna utgjere ca. 27 000 m³. Mengda av endå mindre partiklar er også avhengig av bergartstypen, og ein reknar med at minst 5 % av volumet vil vere partiklar med diameter mindre enn 0,1 mm, noko som til saman vil utgjere ca. 5.500 m³.

Kor fort ein partikkel søkk til botnen, vil vere avhengig av diameteren og tettleiken til partikkelen og tettleiken og viskositeten til mediet (sjøvatnet). Søkkjehastigheita vil variere med kvadratet av diameteren til partikkelen, føresett at alle andre parametarar er like. Det vil seie at små partiklar vil ha vesentleg lågare søkkjefart enn større partiklar, og at dei difor vil kunne spreieast mykje meir effektivt. Kor langt finpartiklar kan verte ført før dei sedimenterer, er også avhengig av kor sterk straumen er i området. Med ein straum på 2,5 cm/s vil partiklar mindre enn 0,1 mm kunne bli førde 2,5 km før dei når botnen. Straummåling frå andre lokalitetar langs sørsida av Sognefjorden viser at straumen, i alle fall i dei øvre vassmassane, vil kunne vere høgare enn verdien nytta i utrekningsmodellen. Sidan det ikkje er gjort straummålingar i dumpeområdet, er det difor vanskeleg å seie noko om kor langt dei minste partiklane vil bli førde med vassmassane før dei når botnen. Eit stort, ikkje definert område kan difor verte tilslamma, med dei konsekvensar dette kan få for fjordbotnen lokalt.

Tunnelmassane vil i tillegg til finstoff, innehalde sprengstoffrestar (nitrat og ammonium) og plastmateriale (leidningar osv.) frå tenningsystema. Ved dumping i sjøen, vil plastrestar kunne flyte opp til overflata med ein gong. Desse vil kunne fangast opp ved hjelp av lenser. Nitrogensambindingane vil føre til auka tilførsle av næringssalt, men desse vil raskt bli fortynna i vassmassane og er ikkje venta å ha varig effekt.

Borevatnet frå tunneldrivinga vil i tillegg til finstoff innehalde oppløyste sprengstoffrestar. Borevatnet kan også innehalde oljerestlar som stammar frå anleggsmaskiner.

På land vil det kunne vere nokre ulemper knytte til støv frå verksemda.

Avbøtande tiltak og overvaking

I samband med dumping av sprengde steinmassar i sjøen, vil finpartiklar kunne spreie seg over eit stort område i vassmassane. For å avgrense skadeeffektane av tiltaket, vert det difor sett som vilkår at det skal nyttast siltgardin rundt dumpeområdet for å hindre spreieing av finpartiklar i den øvre delen av vassøyla. Effekten av ei siltgardin må då overvakast med turbiditetsmålingar og visuell inspeksjon. Dersom det er sterk straum i sjøen, kan det verte vanskeleg å få til eit godt resultat med bruk av siltgardin. Ei slik gardin vil i tillegg berre kunne hindre spreieing av finstoff i dei øvre vasslaga og ikkje nedover i djupna.

Det har også vore vurdert andre typar tiltak for å hindre massane i å rase nedover fjordsida. Dette omfattar t.d. dumping av massane frå splittlekter, eller å føre dei gjennom røyr mot botnen. Vidare har

det vore diskutert å etablere deponi med støttemur frå lekter. Utbyggjar har vurdert desse framlegga til ikkje å vere aktuelle fordi dei vil verte for kostnadskrevjande.

Eit anna tiltak som er føreslege for å hindre spreiding av finpartiklar, er å spyle eller tilsetje vatn til massane før dei vert dumpa. På den måten vil ein del av finstoffet bli vaska ut og luftbobler vil bli fjerna slik at finstoffet som vert att i massane, vil følgje lettare med ned i djupet. Ved denne metoden vil ein kunne få ei utfordring med å verte kvitt utvaska finstoff.

Plastrestar frå tenningsystema nytta ved sprenging, vil stige mot overflata og kan effektivt samlast opp ved hjelp av lenser.

I tilleggsutgreiinga frå Multiconsult går det fram at aktuelle føreslegne avbøtande tiltak ikkje vert vurderte som tilstrekkelege for å hindre påverknad frå ukontrollert dumping, men at slike tiltak truleg vil kunne verke tilfredsstillande dersom eit sjødeponi vert etablert på ein kontrollert måte.

Det må uansett setjast i verk tiltak som hindrar utslepp av finstoff, sprengstoffrestar og oljerestar frå borevatnet frå tunneldringa. Sedimentasjonsbasseng, sandfag og oljeutskiljar er vanlege tiltak for dette. I tillegg må det jamleg takast prøvar for å overvake mengd finstoff og konsentrasjonen av olje i avløpsvatnet.

Vurdering etter vassforskrifta

Føremålet med vassforskrifta er å gi rammer for å fastsetje miljømål som skal sikre mest mogleg heilskapleg vern og berekraftig bruk av vassførekomstane.

Tiltaket er vurdert i samsvar med § 12 i vassforskrifta. Området der det er søkt om dumping høyrer inn under vassførekomsten 0280020100-1-C Sognefjorden, som er karakterisert som «Beskytta kyst/fjord» (www.vann-nett.no). Den økologiske tilstanden i vassførekomsten er klassifisert som «god», og den kjemiske tilstanden oppnår «god».

Vassførekomsten Sognefjorden høyrer inn under vassområde Ytre Sogn i vassregion Sogn og Fjordane. Dette er ein svært stor resipient med generelt god miljøtilstand. Mindre område kan ha noko redusert miljøtilstand t.d. lokalt i småbåthammer og med fortynta utslepp frå industristadene lenger inne i fjorden. Det er ikkje registrert kjende påverknader som er venta å endre tilstanden framover. Etter vår vurdering er det ikkje noko som tyder på at tiltaket det er søkt om vil føre til endring av tilstandsklassen til vassførekomsten totalt sett, men dumping av steinmassar i fjorden vil ha klårt negativt effekt på den økologiske tilstanden i sjølve dumpeområdet. Aktiviteten skal gå føre seg innanfor grensa for den nasjonale laksefjorden i Sognefjorden, men det er stor avstand til nærmaste nasjonale laksevassdrag. Vi reknar difor ikkje med at tiltaket kjem til å påverke villaksen i nemnande grad.

Vurdering etter §§ 8-12 i naturmangfaldlova

Prinsippa i naturmangfaldlova (§§ 8-12) skal leggjast til grunn i offentlege avgjerder som rører ved naturmangfaldet. Dette inneber at avgjerder skal byggjast på eit vitskapleg kunnskapsgrunnlag, avgjerder skal ivareta eit føre-var-prinsipp, og ein påverknad skal vurderast i samanheng med den samla belastninga som eit økosystem vert utsett for. Dumping av massar vil påverke det marine miljøet ved at leveområde vert dekkja over. I tillegg vil organismar som er spesielt kjenslevare overfor suspenderte partiklar, kunne ta skade av tiltaket. Nokre av vurderingane etter §§ 8-12 i naturmangfaldlova høyrer meir heime under handsaminga etter vassressurslova. Fylkesmannen skal i utslepps-saka vurdere prinsippa i naturmangfaldlova opp mot den delen av dumpinga som gjeld ureining.

§ 8 Kunnskapsgrunnlaget

Tilleggsutgreiinga frå Multiconsult datert 22.05.2014 er i hovudsak basert på eksisterande informasjon. Utanom ei synfaring 22.11.2013, er det ikkje gjort nye undersøkingar.

Sjøbotnen er kartlagd ned til 50 m djupne. Det er ein viktig hummarlokalitet (NT) i nærområdet til Røynesvaet. Førekomstar av ulike naturtypar er elles ikkje kartlagde, og botntilhøva og botnsubstratet i fjorden er generelt lite kartlagde når det gjeld dyreliv og naturtypar. Havforskningsinstituttet har tilrådd at det vert utført oppfølgjande undersøkingar av naturtypar og dyreliv. Etter vår vurdering er eventuelle vilkår om slike undersøkingar av sjøbotnen likevel mest aktuelt å knytte opp til ein konsesjon etter vassressurslova.

Ifølgje Multiconsult er det ikkje mogleg å etablere ei stabil fylling når hellinga er så bratt. Slik utrasing vil, ifølgje Multiconsult, i liten grad påverke Sognefjorden som spesiell naturtype. Vi stiller spørsmål ved denne vurderinga sidan Multiconsult i rapporten også seier at ei utrasing av massane vil kunne ha store negative konsekvensar for djupvassmiljøet lokalt. I konsekvensutgreiinga for marin flora og fauna, vurderer Multiconsult alternativet med dumping i sjøen til å ha middels til stort negativt omfang på marin flora og fauna i anleggsfasen, og lite negativt omfang i driftsfasen. Med stor verdi gir dette stor negativ konsekvens i anleggsfasen og liten negativ konsekvens i driftsfasen.

Fylkesmannen meiner at det er nokre manglar i den miljøfaglege utgreiinga. Vi vurderer likevel at kunnskapsgrunnlaget for å vurdere konsekvensar for naturmangfaldet i sjølve utsleppssaka er oppfylt.

§ 9 Føre-var-prinsippet

Sidan vi vurderer at kunnskapsgrunnlaget for å vurdere konsekvensar for naturmangfaldet i sjølve utsleppssaka er oppfylt, er ikkje føre-var-prinsippet aktuelt å vurdere nærare.

§ 10 Økosystemtilnærming og samla belastning

I løpet av dei seinare åra har det vorte gitt fleire løyve til dumping av steinmassar og utslepp av borevatn frå krafttunnelar i området. Dette gjeld Bjåstad, Lidal og Romøyri kraftverk i Fjærlandsfjorden, Eitreneselvi i Balestrand kommune og Eitreelvi i Vik kommune. Skilnaden på desse tiltaka og Feios Kraftverk, er at tiltaka på desse stadene omfattar mindre massevolum, og at det ikkje er råd å deponere tunnelmassar på land i desse områda. Ut frå omsynet til den samla belastninga av økosystema i denne delen av Sognefjorden, bør tunnelmassane så langt det er mogleg nyttiggjerast til t.d. vegar.

§ 11 Kostnadene ved miljøforringing skal berast av tiltakshavar

Tiltakshavar må uansett dekke kostnadene med etablering av avbøtande tiltak som fungerer. Det er tiltakshavar sitt ansvar å ta kostnaden ved ei miljøforsvarleg dumping av tunnelmassane. Alternativet for tiltakshavar vil vere å finne samfunnsnyttig bruk av massane. Kostnader ved eventuelle avbøtande tiltak er også tiltakshavar sitt ansvar.

§ 12 Miljøforsvarlege teknikkar og driftsmetode

For å avgrense skadeeffektane av dumpinga av steinmassar, gjer Multiconsult framlegg om følgjande tiltak som gjeld naturmiljøet i fjorden:

- Etablering av siltgardin rundt dumpestaden i fjorden. Dette vil redusere spreining av partiklar i øvre del av vassøyla og dermed avgrense den totale spreininga.
- Avlufing av tunnelmassane ved å tilsetje vatn. Då vil finmassane i mindre grad innehalde luft og falle raskare mot djupare vatn. Mengda av finstoff blir også redusert.

Erfaringar frå andre stader i Sognefjorden (m.a. Romøyri i Fjærlandsfjorden) tilseier at den stric straumen i området kan gjere det vanskeleg å ha ei fullt ut fungerande siltgardin i dette området. Den beste løysinga vil såleis vere å nyttiggjere tunnelmassane så langt det er råd.

Heilskapleg vurdering

Feios Kraftverk AS har fått konsesjon etter vassressurslova fordi produksjonen i kraftverket vil gi eit verdfullt tilskot av fornybar energi. Det er rekna ut at utbygginga vil gi ein gjennomsnittleg årsproduksjon på nærare 100 GWh.

Tiltaket vil truleg ikkje få direkte innverknad på folketalsutvikling, bustadbygging eller helsetiltak i Feios. Vik kommune vil få skatteinntekter frå kraftverket.

Fylkesmannen meiner det er viktig å finne gode løysingar på det som enno er uavklart handtering av overskotet av tunnelmassar.

I NVE si innstilling til OED går det fram at fleire partar kommenterer behovet for massar til vegbygging, og Feiosprosjektet anslår behovet til å vere om lag mengda som skal takast ut frå kraftstasjonsområdet. Feios Kraftverk AS har uttrykt at dei ønskjer å finne føremål der massane kan nyttast

direkte og dei vil ta kontakt med ulike interessentar for å undersøkje om massane kan nyttast direkte i pågåande vegprosjekt eller om dei kan mellomlagrast i påvente av nært føreståande prosjekt.

Konklusjon

Fylkesmannen meiner at tunnelmassane i størst mogleg grad bør brukast til vegbygging eller andre nytteføremål. Med bakgrunn i opplysningar som har kome fram i søknaden og etter ei heilskapleg vurdering av kva samfunnsmessige fordelar og miljømessige ulemper tiltaket vil føre med seg, har Fylkesmannen likevel kome fram til at vi kan gje løyve etter ureiningslova § 11 til dumping av steinmassar ved Håastrondi ved Feios i Vik kommune.

Varsel om gebyr for sakshandsaming

Fylkesmannen si handsaming av søknaden om løyve er omfatta av ei gebyrordning jf. kapittel 39 i ureiningsforskrifta. Vi varslar med dette at Feios Kraftverk AS skal betale eit gebyr på kr 21.500,-.

Dersom vi ikkje får merknad til vedtaket innan tre veker, vert faktura for innbetaling til statskassa send frå Miljødirektoratet. Gebyret må betalast innan 30 dagar etter fakturadato.

Endring eller tilbakekalling av løyvet

Fylkesmannen kan gjere om eller setje nye vilkår for løyvet og ev. trekkje løyvet attende etter reglane i ureiningslova § 18.

Endring eller tilbakekalling av løyvet

Fylkesmannen kan gjere om eller setje nye vilkår for løyvet og ev. trekkje løyvet attende etter reglane i ureiningslova § 18.

Ansvar

Sjølv om det er gitt løyve, pliktar den ansvarlege å svare erstatning som måtte følgje av ureiningslova og av vanlege erstatningsreglar jf. kapittel 8 og 10 i ureiningslova.

Dette løyvet frittek ikkje søkjaren å hente inn naudsynte eller samtykkje frå andre styresmakter eller privatpersonar.

Offentleggjering av løyvet/vedtaket

Vedtaket vert kunngjort offentleg for dykkar rekning, jf. § 36-11 i ureiningsforskrifta. Kunngjeringa vil innehalde ei kort orientering om løyvet, kvar ein kan vende seg for å få innsyn i saksdokumenta, og opplysningar om klageinstans og frist for ev. å klage på vedtaket. Løyvet vert også publisert på Fylkesmannen si nettside.

Klagerett

Partane og andre med klagerett etter forvaltningslova kan klage over avgjerda innan tre veker etter at avgjerda er motteken jf. forvaltningslova § 29. Klageretten gjeld også vedtak om gebyr for sakshandsaminga. Jf. § 41-5 i ureiningsforskrifta.

Eventuell klage bør grunngjevast skriftleg og skal rettast til Klima- og miljødepartementet. Klagen skal sendast til Fylkesmannen i Sogn og Fjordane."

Miljødirektoratet ga sitt samtykke i brev av 17.2.2016:

"Miljødirektoratet har vurdert Feios Kraftverks søknad om disponering av overskuddsmasser i sjø ved Feios i Vik kommune i Sogn og Fjordane. Vi gir herved samtykke til annen disponering av overskuddsmassene, jf. forurensningsloven § 32. Vårt samtykke trer ikke i stedet for en tillatelse etter forurensningsloven § 11.

Vi viser til Feios Kraftverk AS søknad til NVE om konsesjon for Feios kraftverk datert 11. januar 2007, søknad til NVE om planendring for Feios kraftverk datert 5. juli 2013, Tilleggsutgreiing i

samband med planendring for Feios kraftverk og massedeponi datert 22. mai 2014, Klima- og miljødepartementets anmodning om at Fylkesmannen i Sogn og Fjordane skal behandle søknaden om tillatelse etter forurensningsloven til utslipp i byggeperioden (anleggsfasen) basert på dokumentene i saken datert 26. januar 2016, og øvrige kommunikasjon og dokumenter i saken.

Bakgrunn

Feios Kraftverk AS fikk ved kongelig resolusjon 8. mars 2013 konsesjon til bygging av Feios kraftverk i Vik kommune i Sogn og Fjordane. Det planlagte utbyggingsarbeidet innebar ingen inngrep i sjø. I brev til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) datert 5. juli 2013 søkte imidlertid Feios Kraftverk AS om planendring for kraftverket, noe som innebærer flytting av planlagt kraftstasjon slik at utløpstunnelen vil være ved eksisterende tømmerkai vest for Feios. I den anledning ønsker Feios Kraftverk AS å deponere en del av sprengsteinmassene (ca. 110 00 m³ tunnelmasser) i Sognefjorden, mens de resterende sprengsteinmassene (ca. 175 000 m³) skal deponeres i Åfetdalen. Derfor fikk de utarbeidet en tilleggsutredning hvor disponering av sprengstein i Sognefjorden blir vurdert (Multiconsult rapportnr. 120797-TVF-RAP-0001). Her fremkommer det at disponering av masser i sjø vil bli drøye fem millioner kroner rimeligere enn disponering på land.

Influensområdet for det omsøkte massedeponiet i fjorden strekker seg fra deponiområdet og nedover fjordsiden til ca. 1000 m dyp, og trolig 2,5 - 3 km fra utslippslokaliteten. Geotekniske vurderinger er gjort i forhold til helningsgraden på sjøbunnen, og Multiconsult konkluderer med at deponimassene vil rase nedover fjordsiden til de stopper på bunnen. Finstoffet i massene vil imidlertid kunne spres over et større område på grunn av strømmen i fjorden. Tilleggsutredningen konkluderer med at disponeringen av 110 000 m³ sprengsteinmasser vil ha stor negativ effekt på marin flora og fauna i og rundt deponiområdet, men ingen ytterligere nevneverdig negativ effekt på marine ressurser. Det bør imidlertid gjøres noen avbøtende tiltak, som f.eks. bruk av siltgardin rundt deponiområdet, fjerning av finstoff fra sprengsteinmassene før massene disponeres i sjø og støyreducerende tiltak. NVE har etter en helhetlig vurdering av saken etter vannressursloven anbefalt tiltaksløsningen med disponering av overskuddsmassene i sjø, men under forutsetning av at det gjennomføres avbøtende tiltak.

Fylkesmannen er delegert myndighet til å behandle søknader om tillatelse etter forurensningsloven § 11 til så vel større anleggsvirksomhet, herunder kraftutbygging, og disponering av masser i sjø når tiltaket utføres fra land, jf. punkt 2.4 i delegeringsrundskriv T-3/12. I brev datert 27. januar 2016 konstaterer KLD at det er Fylkesmannen som er forurensningsmyndighet i den aktuelle saken, men bestemmer at departementet skal være klageinstans i saken.

Behov for samtykke til annen disponering

Overskuddsmasser fra kraftutbygging er å anse som næringsavfall, jf. forurensningsloven § 27 tredje ledd. Hovedregelen for håndtering av næringsavfall er at det skal bringes til lovlig avfallsanlegg med mindre det gjenvinnes eller brukes på annen måte, jf. forurensningsloven § 32 første ledd første punktum. Den omsøkte disponeringen av sprengstein i sjøen innebærer ikke at avfallet blir gjenvunnet eller nyttiggjort på annen måte. Den omsøkte disponeringen har, slik Miljødirektoratet vurderer det, heller ikke et slikt omfang og varighet at søknaden må betraktes som en søknad om å få etablere et avfallsanlegg. Tiltaket er derfor å anse som annen disponering som er ulovlig uten samtykke fra Miljødirektoratet, jf. forurensningsloven § 32 første ledd annet punktum.

Miljødirektoratets vurdering

Vurderingen av om det i en konkret sak bør gis samtykke til at næringsavfall verken leveres til lovlig avfallsanlegg eller nyttiggjøres må ikke forveksles med vurderingen av om virksomhet som medfører fare for forurensning bør tillates etter forurensningsloven § 11. I vurderingen av om samtykke bør gis, er det naturlig å ta utgangspunkt i hensynene bak hovedregelen i forurensningsloven § 32 første ledd første punktum om at næringsavfall skal leveres til lovlig avfallsanlegg med mindre det gjenvinnes eller brukes på annen måte.

At avfallsprodusenten sørger for at avfall blir gjenvunnet eller brukt på annen måte, der forholdene ligger til rette for dette, er ofte en god løsning. Slik disponering er i tråd med målsettinger om økt

gjenvinning og omstilling til en sirkulær økonomi. Hvis avfallsprodusenten ikke selv sørger for at avfallet nyttiggjøres, er levering til lovlig avfallsanlegg normalt å foretrekke fordi dette gir god sikkerhet for at avfallet disponeres på en forsvarlig og kontrollert måte slik at skadevirkninger på miljøet og menneskers helse forebygges eller reduseres så langt det er mulig.

En utstrakt bruk av adgangen til å dispensere fra hovedregelen i forurensningsloven § 32 første ledd ville bidratt til at forurensede avfallsmasser spres på mange lokaliteter og ville gitt forurensningsmyndighetene dårligere muligheter til å føre kontroll med håndteringen av dette avfallet. En utstrakt dispensasjonspraksis kunne også svekket det økonomiske grunnlaget for lovlige avfallsanlegg, f.eks. deponier, som må overholde strenge krav gitt i medhold av forurensningsloven § 29, jf. 11 og avfallsforskriften §§ 9-7 og 9-9. Vi har på denne bakgrunn vært restriktive med å gi samtykke etter forurensningsloven § 32 første ledd annet punktum til annen disponering av avfallsmasser.

Den foreliggende saken skiller seg fra flertallet av saker der spørsmålet om samtykke til annen disponering etter forurensningsloven § 32 første ledd annet punktum reises, ved at det aktuelle avfallet består i sprengsteinmasser og ikke forurensede jord- eller muddermasser eller byggavfall. I Multiconsults Tilleggsutgreiing i samband med planendring for Feios kraftverk og massedeponi fremkommer at det disponering av massene i sjø vil være ca. 5 millioner kroner rimeligere enn disponering på land ved Berdal. Deponering i sjø vil dessuten redusere mengden luftforurensning, støy og trafikk som følge av tiltaket sammenlignet med disponering av massene på land. NVE har allerede anbefalt at sprengsteinmassene brukes til nytteformål, men at overflødige masser kan disponeres i sjø. Fylkesmannen har i kommunikasjon med Miljødirektoratet nevnt at det ikke foreligger konkrete planer om nyttiggjøring av massene, og dersom massene skal bli nyttiggjort må de eventuelt deponeres på land frem til det foreligger konkrete planer som kan bli satt i verk.

Miljødirektoratet har foretatt en samlet vurdering av momentene nevnt over og kommet til at det i denne saken er forsvarlig å fravike hovedregelen i forurensningsloven § 32 første ledd, å åpne for at 110 000 m³ overskuddsmasser fra kraftverksutbygging ved Feios disponeres i sjø.

Vi understreker at vi bare har foretatt en prinsipiell vurdering av om det bør gis samtykke etter forurensningsloven § 32 første ledd annet punktum. Siden Fylkesmannen i Sogn og Fjordane skal avgjøre spørsmålet om Feios Kraftverk skal få tillatelse etter forurensningsloven § 11, har vi ikke vurdert om de forurensningsmessige effektene av den omsøkte disponeringen av massene i sjøen er akseptable, og heller ikke vurdert saken etter prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12. Vi viser til at de forurensningsmessige ulempene og virkningene på naturmangfoldet i fjorden, vil stå sentralt i Fylkesmannens vurdering av om tillatelse etter forurensningsloven § 11 bør gis og at det er lite hensiktsmessig med dobbeltbehandling der Miljødirektoratet tar stilling til spørsmål som Fylkesmannen uansett skal vurdere.

Konklusjon

Miljødirektoratet gir med dette samtykke etter forurensningsloven § 32 første ledd annet punktum til disponering av 110 000 m³ sprengsteinmasser i sjø i forbindelse med vannkraftverkutbygging ved Feios i Vik kommune i Sogn og Fjordane. Samtykke etter forurensningsloven § 32 første ledd annet punktum trer ikke i stedet for en tillatelse etter forurensningsloven § 11. Det er Fylkesmannen i Sogn og Fjordane som skal vurdere spørsmålet om Feios Kraftverk skal få tillatelse etter forurensningsloven § 11 til disponering av overskuddsmassene i Sognefjorden. For å unngå dobbeltbehandling har Miljødirektoratet ikke tatt stilling til de forurensningsmessige sidene av tiltaket.

Klage

Dette vedtaket kan påklages til Klima- og miljødepartementet (KLD) av parter eller andre med rettslig klageinteresse innen tre uker etter at dette brevet er kommet fram eller fra vedkommende fikk eller burde skaffet seg kjennskap til vedtaket. Eventuell klage skal angi hva det klages over og den eller de endringer som ønskes. Klagen bør begrunnes og skal sendes til Miljødirektoratet. "

V. Departementets merknader til planendring av Feios kraftverk

Kunnskapsgrunnlaget

Departementets vurdering og tilråding bygger på følgende:

- Kgl.res. av 8.3.2013 med søknad, utredninger, uttalelser mv.
- Søknad av 5.7.2013 med tilhørende utredning av konsekvenser av sjødeponi
- NVEs innstilling av 24.6.2015 om 132 kV ledning Høve – Feios og Feios transformatorstasjon
- NVEs innstilling av 26.6.2015 om Feios kraftverk planendring med høringsuttalelser til søknaden og utredningen
- Miljødirektoratets samtykke av 17.02.2016 etter § 32 i forurensningsloven til annen disponering av overskuddsmasser i forbindelse med utbygging av Feios Kraftverk
- Fylkesmannens vedtak av 11.3.2016 om tillatelse til dumping av tunnelmasser ved Håastrondi i Vik kommune

Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes.

Endret kraftstasjonsplassering

Det er søkt om endret plassering av kraftstasjonen. Stasjonen vil fortsatt plasseres i fjell, men vil nå ligge om lag 500 meter sør for Håastrondi, like vest for tømmerkaia.

Ingen av høringspartene har gått mot endringen av kraftstasjonsplasseringen, men flere er opptatt av at endringen ikke må få negative konsekvenser for adkomstforhold og bruk av tømmerkaia og evt. fremtidige utvidelser av denne. Søker vil samarbeide tett med skogeierlaget og øvrige brukere av kaia i forbindelse med detaljprosjekteringen for å finne gode løsninger, slik at bruken av kaia ikke vil bli skadelidende.

NVE anbefaler at det gis tillatelse til flytting av kraftstasjon med tilkomst- og utløpstunnel til ny posisjon ved Håastrondi. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Deponi

Det er søkt om å deponere masser dels i Åfetdalen og dels i sjøen ved Håastrondi. NVE mener at tunnelmassene i størst mulig grad bør brukes til veibygging eller annet nytteformål. NVE anbefaler likevel at det gis tillatelse til å deponere de resterende massene i sjøen, under forutsetning av at det gjennomføres avbøtende tiltak.

I opprinnelig søknad for Feios kraftverk var kraftstasjonen planlagt med utløp i Feioselvi. Søker anslo den gang at tunnelmassene ville utgjøre 375 000 m³, hvor 175 000 m³ ville plasseres på land i Åfetdalen og 200 000 m³ ved på land Berdal i Feiosdalen. Etter høringen søkte Feios Kraftverk AS om at utløpet fra kraftstasjonen ble flyttet fra Feiosdalen til sjøen ved Haanes. I den forbindelse søkte de om at det ene massedeponiet ble flyttet fra Berdal til deponi i sjøen. I konsesjonsvedtaket ble ikke plasseringen av massedeponiet bestemt, fordi det var behov for å utrede konsekvensene av sjødeponi.

I forbindelse med planendringen er det søkt om å flytte utløpet fra sjø ytterligere vestover bort fra Feiosdalen. Flyttingen av kraftstasjonen medfører kortere tunnel og redusert tverrsnitt på tunnelen. Volumet av tunnelmasser som skal deponeres er redusert til 285 000 m³. Feios Kraftverk søker om at ca. 175 000 m³ deponeres i Åfetdalen og at de øvrige massene 110 000 m³ deponeres i sjøen. Subsidiært søkes det om landdeponi ved Berdal. Søker peker på at sjøalternativet både er billigere og bedre, ved at støy og støv knyttet til landdeponi ved Berdal reduseres. Deponi ved Berdal anslås å koste 5,2 mill. kroner mer enn sjødeponi.

Sognekraft har fått gjennomført en konsekvensutredning av de to deponialternativene. De største konsekvensene er knyttet til anleggsfasen for begge alternativer.

Sognefjorden er en viktig naturtype og nasjonal laksefjord og levested for flere rødlistearter. Et sjødeponi vil ifølge utredningen kunne gi store negative konsekvenser for marin flora og fauna i anleggsfasen. Tipping av masser i sjøen vil ha konsekvenser lokalt samt medføre spredning av finpartikler i vannmassene. Et sjødeponi vil også gjøre området uegnet for fritidsfiske en periode. I driftsfasen vil et

sjødeponi ifølge utredningen ha små/ubetydelige negative konsekvenser, og flora og fauna forventes å reetableres.

Et landdeponi ved Berdal kan gi stor negativ konsekvens for luftforurensning, støy og trafikkavvikling inne i Feiosdalen i anleggsfasen, samt middels negativ konsekvens for kulturlandskap og friluftsliv. Et deponi ved Berdal vurderes å ha middels negative konsekvenser for kulturminner/kulturlandskap i driftsfasen.

Aktuelle avbøtende tiltak ved deponi i sjø som nevnes i utredningen er å bruke en siltgardin for å begrense spredning av masser, samt tilsette vann i massene før de ledes ut i fjorden. Tilsetting av vann vil kunne vaske ut en del av finstoffet og fjerne luftbobler slik at finstoffet som er igjen lettere følger med nedover i vannsøylen. Utlegging av siltgardin på utsiden av deponeringsområdet vil i en viss grad kunne hindre spredning av finstoff i de øvre vannlagene, men ifølge utreder vil effekten være liten da en siltgardin ikke vil hindre spredning nedover i dypet. Bruk av lenser er foreslått for å hindre spredning av plastrester. For landdeponi er bruk av støydemping anbefalt, samt å redusere støv ved å vanne vegene i anleggsfasen.

Høringspartene er delt i synet på hvilket deponialternativ som er ønskelig. Kommunen mener det beste alternativet samlet sett er deponi i sjø, men er opptatt av deponiet ikke må være til hinder for utvidelse av tømmerkaia. Grunneierne i Feiosdalen er svært bekymret for støv og støy i anleggsfasen ved landdeponi og ønsker sjødeponi. Fylkesmannen gikk i høringen av planendringen imot sjødeponi, og var bekymret for ukontrollert dumping og spredning av finstoff. Forum for friluftsliv og natur går også sterkt imot sjødeponi. Fiskeridirektoratet mener følgene av et sjødeponi for det marinbiologiske mangfoldet og fiskeriinteressene på sikt er så små at tiltaket kan aksepteres, men ber om oppfølgende undersøkelser. NVE har i tillegg innhentet høringsuttalelse fra Havforskningsinstituttet. Havforskningsinstituttet mener sjødeponi ikke i nevneverdig grad vil gå ut over verneverdiene i fjordsystemet, forutsatt at alle avbøtende tiltak blir gjennomført, og anbefaler at for- og etterundersøkelser gjennomføres.

NVE finner det er lite som tyder på at deponiene i Feios og Leikanger vil ha nevneverdig effekt på Sognefjorden, da deponiene vil dekke en liten andel av den totale fjordbunnen. NVE viser også til at de fleste konsekvensene er midlertidige, og at i driftsfasen forventes konsekvensene å bli små. NVE mener derfor at deponiene ikke er i strid med de midlertidige retningslinjene for marint vern. NVE anbefaler imidlertid at massene brukes til nytteformål så langt det er mulig, slik at volumet som må deponeres blir minst mulig. NVE anbefaler at det gis tillatelse til landdeponi ved Åfet og sjødeponi ved Håastrondi, slik at det skal være mulig å deponere masser som ikke kan brukes til annet formål.

NVE peker på at bruk av siltgardin som avbøtende tiltak kan være aktuelt, særlig hvis Leikanger kraftverk og Feios kraftverk skal bygge samtidig. NVE forutsetter bruk av lenser slik at mindre plastrester kommer ut i fjorden. Detaljer rundt gjenbruk og mellomagring av deponimasser må håndteres i detaljplan. Når det gjelder for- og etterundersøkelser av vannkvaliteten henviser NVE til Miljødirektoratet og adgangen til å pålegge slike etter standardvilkårene.

NVE mener det er begrenset fare for forurensning i forbindelse med sjødeponi, gitt at ordinære tiltak som lense mot plastrester, eventuelt doble lenser brukes. Høringsparter har heller ikke pekt på forurensningsfare.

Departementet merker seg at deponi plassering har vært det sentrale temaet i høringen og vurderingen av planendringssøknaden. Deponi plassering ble ikke avgjort i konsesjonsvedtaket i 2013, da departementet fant at konsekvensene ikke var tilstrekkelig utredet.

I foredraget til den kongelige resolusjon av 8.3.2013 omtalte departementet i forbindelse med kraftstasjons plasseringen at:

"Departementet kan ikke se at tipping av masser i fjorden er utredet som en del av konsekvensutredningen. Departementet vurderer imidlertid at tipplasseringen ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet. Departementet tilrår at endelig tipplassering fastsettes i detaljplanfasen etter at det er gjennomført utredninger av konsekvensene, jf. merknader til post 6 i vilkårene."

Av merknadene til post 6 i vilkårene fremgår blant annet:

"Endelig tipplassering fastsettes som del av detaljplan, etter utredninger. Departementet forutsetter at forslag til utredningskrav for eventuell plassering av massetipp i Sognefjorden forelegges fylkesmannen for"

kommentarer før de fastsettes endelig. Tilsvarende forutsetter departementet at resultatet fra utredningene forelegges fylkesmannen, før vedtak om tipplassering fastsettes av NVE."

Konsekvenser av deponi i sjø er nå utredet og har vært på høring. Plassering av deponi kan derfor avgjøres i forbindelse med behandlingen av den omsøkte planendringen. Deponialternativet har store økonomiske konsekvenser for utbygger. Det er viktig at dette avklares så tidlig som mulig.

Olje- og energidepartementet har som del av behandlingen av planendringssøknaden bedt Klima- og miljødepartementet (KLD) avklare med Fylkesmannen i Sogn og Fjordane om forurensningstillatelse for både drifts- og anleggsfasen er nødvendig, og bedt Fylkesmannen avgjøre dette før planendringssøknaden ble ferdigbehandlet.

Fylkesmannen ga 11.3.2016 Feios Kraftverk AS tillatelse til sjødeponi etter forurensningsloven på vilkår. Miljødirektoratet samtykket i brev av 17.2.2016.

Olje- og energidepartementet slutter seg til at tipp i sjø kan godtas på de vilkår som er fastsatt av Fylkesmannen i vedtak av 11.3.2016.

Utforming av de avbøtende tiltakene fastsatt av Fylkesmannen skal inngå i detaljplan og godkjennes av NVE, etter at Vik kommune og Fylkesmannen er hørt.

Vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i vannforekomsten selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- Alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden.
- Samfunnsnyttene av de nye inngrepene er større enn tapet av miljøkvalitet.
- Hensikten med det nye inngrepet er større enn miljøtapet, og kan på grunn av manglende teknisk gjennomførbarhet eller uforholdsmessig store kostnader, ikke med rimelighet oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre.

Den økologiske og kjemiske tilstanden i vannforekomsten Sognefjorden vurderes å være god, ifølge Vann-Nett. NVE mener tiltaket vil ha liten, om noen, kjemisk påvirkning på Sognefjorden, heller ikke lokalt. Tiltaket vurderes heller ikke å føre til en negativ utvikling av den økologiske tilstanden i vannforekomsten.

Departementet viser til vilkår om minstevannføring i Feioselvi som skal bidra til å opprettholde de biologiske funksjonene, og vilkår fastsatt av Fylkesmannen for å begrense forurensningsvirkningene av sjødeponiet.

Departementet mener den samlede samfunnsnyttene ved tiltaket er betydelig. Det legges også vekt på at hensikten med inngrepet, i form av ny fornybar energiproduksjon, ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. På bakgrunn av de avbøtende tiltak som er forutsatt gjennomført i medhold av konsesjonsvilkårene, finner departementet at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

VI. Departementets merknader til Feios transformatorstasjon og 132 kV ledning

Feios - Hove

Sognekraft har søkt om nettilknytning av Feios kraftverk ved å bygge en 12,5 km lang 132 kV kraftledning fra Feios kraftverk til Hove transformatorstasjon, samt om bygging av Feios transformatorstasjon og nye elektriske installasjoner i Refsdal transformatorstasjon. I forbindelse med planendringen av kraftverket har Sognekraft søkt om å flytte Feios transformatorstasjon ca. 1,2 km vestover til området ved tømmerkaien på Vangsnes, og om en ny trasé 4 mellom Vik og Feios. Sognekraft har også søkt om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova for de elektriske anleggene.

Sognekraft har 1.6.2015 søkt om en tilleggsendring om økt kapasitet på transformatorstasjon T1 i Feios fra 35 MVA til 45 MVA for evt. fremtidige utvidelser.

NVEs innstilling

NVE avga 24.6.2015 innstilling med tilråding om at de omsøkte elektriske anleggene kan få konsesjon. NVE har ved oversendelsen av tilleggsøknaden om økt kapasitet i Feios transformatorstasjon kommet til at endringen ikke vil få nevneverdige tekniske eller økonomiske virkninger.

Kraftledningen mellom Feios og Hove er nødvendig for å kunne koble Feios kraftverk til nettet, og for å få økt fornybarproduksjon i området. NVE mener kraftledningen bygges for 132 kV nå, og derved legger til rette for en fremtidig spenningsheving av regionalnettet i området til 132 kV. NVE anbefaler at det gis konsesjon til traséalternativ E i Feios og til traséalternativ A med kabel i Vik. Denne ledningen vil etter NVEs vurdering få små virkninger for allmenne interesser og redusere de totale virkningene i området med kabling av ny ledning i Vik og riving av 66 kV ledningen mellom Njøs og Hove.

NVE anbefaler at det settes vilkår om fargede stålmaster ned Midtfjellet mot Vik og at ledningen bygges med matte traverser. NVE har samtidig gitt konsesjon til Statnett SF for omsøkte tiltak i Refsdal transformatorstasjon under forutsetning av at det fattes vedtak i omsøkte sak. Transformering er en forutsetning for sanering av eksisterende 66 kV Njøs-Hove. NVE anbefaler et vilkår om koordinering av anleggsarbeidet i Refsdal og har satt et tilsvarende vilkår i konsesjonen til Statnett. NVE tilrår at Sognekraft AS får ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene.

Omsøkte alternativ

Sognekraft søkte opprinnelig om bygging av 132 kV mellom Feios og Hove etter traséalternativ A, som vil erstatte eksisterende 66 kV ledning, og følge samme trasé gjennom Feiosdalen til fjorden. I forbindelse med planendring om flytting av kraftstasjonen har Sognekraft søkt om at 132 kV ledningen bygges etter traséalternativ E. Alternativ E følger 66 kV ledningen over fjellet mellom Vik og Feios, og skjærer så av ned i retning Håastrondi.

I Feios er det søkt om bygging av en 132 kV transformatorstasjon i forbindelse med Feios kraftverk. Stasjonen vil plasseres i dagen, nær tømmerkaia ved Håastrondi.

Visuelle virkninger

NVE vurderer at de visuelle virkningene først og fremst er knyttet til de alternative kraftledningstraseene og ikke plasseringen av trafostasjonen.

Trasé A vil gå i samme trasé som dagens 66 kV ledning og vil gå over fjellet fra Vik og ned gjennom Feiosbygda. Ledningen vil erstatte dagens 66 kV ledning og vil derfor medføre relativt små endringer i visuelle konsekvenser. Traséalternativ E vil gå over fjellet mellom Vik og Feios, og så skjære ned mot fjorden i retning Håastrondi. Alternativ E vil ikke gå gjennom Feiosbygda, være synlig i det åpne fjellandskapet mellom Vik og Feios og i den bratte lia ned til fjorden mot transformatorstasjonen ved Håastrondi, men vil gå lengre unna kjente turiststier på fjellet. Bygging av traséalternativ E medfører at ca. 6 km av eksisterende 66 kV gjennom Feiosbygda kan rives. Departementet finner at alternativ E gir minst visuelle virkninger, da den ikke vil gå gjennom bebyggelsen i Feiosbygda.

Det er søkt om flere traséalternativer inn mot Hove transformatorstasjon. Alternativ a med kabel fra Seim til Hove er søkers foretrukne alternativ. Ledningen vil følge samme trasé og erstatte eksisterende 66 kV ledning. Alle traséalternativene vil bli synlige gjennom det åpne kulturlandskapet i Vik. Departementet finner at alternativ a med kabel fra Seim til Hove vil gi minst negative konsekvenser, da ledningen vil følge samme trasé og erstatte dagens 66 kV ledning. Kabling mellom Seim og Hove medfører en tilleggs kostnad på 5,1 millioner kroner mer enn luftledning, og vil bekostes av Feios kraftverk AS. NVE mener kabling på strekningen er i tråd med gjeldende forvaltningsstrategi for kabler, samtidig som en kabel på strekningen reduserer de visuelle ulempene for nærliggende bebyggelse i Vik sammenlignet med dagens tilstand.

Departementet viser til forvaltningsstrategien for kabler som er behandlet av Stortinget, jf. Meld. St. Nr. 14 (2011-2012). Kraftledningen skal fungere som en radial for å overføre kraften fra Feios kraftverk til regionalnettet. Kabling vil i dette tilfellet derfor finansieres av nyttehaber. Departementet ser det slik at kabling på omsøkte strekning er i tråd med forvaltningsstrategien, og slutter seg til NVEs merknader.

Naturmangfold

Den planlagte kraftledningen vil ikke berøre rødlistede biotoper, landskapsvernområder eller andre fredete områder. Traseen vil mellom Skorge og Steingjerdet gå inntil naturbeitemark som er registrert som viktig beitemark i Naturbase. NVE viser til at ledningen vil følge eksisterende trasé og at virkningene for naturbeitemarken ikke vil utgjøre noen vesentlig ny virkning, men ber tiltakshaver hensynta beitemarken i detaljplanleggingen.

Det trekker villrein i høyfjellsområdet over Flatafjellet, som vil kunne forstyrres i forbindelse med bygging av traséalternativ E. NVE har stilt vilkår om at anleggsarbeidet tilpasses hensynet til villreinen slik at ulempene reduseres. Forøvrig mener NVE at ledningen vil ha små virkninger for villrein i driftsfasen.

For øvrig er det en viss risiko for ulemper for fugl og vilt i anleggsfasen. NVE ber om at det utvises normal forsiktighet i anleggsperioden. I driftsfasen er det hovedsakelig fugl som kan bli negativt påvirket gjennom fare for kollisjon med linene.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Kulturminner

Tiltaket vil ikke komme i konflikt med kjente kulturminner. Departementet vil peke på at undersøkelser etter kulturminneloven § 9 skal gjennomføres før anleggsstart.

VII. Samlet belastning

Samlet belastning

Departementet har foretatt en vurdering av den samlede belastning på økosystemet i tråd med naturmangfoldloven § 10 både knyttet til omsøkte tiltak og for andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak. For de omsøkte tiltak vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget her.

I tillegg til sjødeponi for Feios kraftverk har Sognekraft søkt om sjødeponi for Leikanger kraftverk på andre siden av fjorden. Søknaden om Leikanger kraftverk er for tiden til behandling i departementet. Det er også planlagt sjødeponi for et par andre kraftverk lengre inne i Sognefjorden, men ikke av en slik nærhet at det påvirker samme område. NVE mener virkningene av tiltakene i Feios og Leikanger samlet sett ikke vil ha nevneverdig effekt på fjorden, tross nærheten til hverandre.

Det er ikke planlagt andre tiltak langs traseen hvor 132 kV ledningen skal gå. Sanering av eksisterende 66 kV ledning Njøs - Hove medfører at den samlede belastningen i liten grad økes.

Etter å ha vurdert utbyggingsprosjektet med tilpasninger og avbøtende tiltak, finner departementet at den samlede påvirkningen økosystemet blir utsatt for, ikke vil være til hinder for de omsøkte planendringer, jf. naturmangfoldloven § 10.

VIII. Konklusjon

Etter en samlet vurdering er departementet kommet til at fordelene ved det omsøkte tiltaket er større enn ulempene for allmenne og private interesser, herunder virkninger av samfunnsmessig betydning. Departementet merker seg at kommunen er positiv til planendringen og mener at deponi i sjø er det beste alternativet, så fremt tiltaket ikke er til hinder for at tømmerkaia utvides. Departementet tilrår at Feios Kraftverk AS gis tillatelse etter vannressursloven § 8 til de omsøkte planendringene.

Etter en avveining av fordeler og ulemper tilrår departementet at det gis anleggskonsesjon til Sognekraft AS etter energiloven for å bygge, eie og drive Feios transformatorstasjon og en 132 kV kraftledning mellom Feios og Hove.

IX. Merknader til vilkårene

Det skal utarbeides en MTA plan som skal forelegges NVE for godkjenning. Det må tas hensyn til villrein i anleggsfasen, og helikopteraktivitet må unngås i perioder hvor rein oppholder seg i lia vest for Rambera og Klukseggi.

NVE har samtidig med innstillingen til OED for Feios – Hove gitt Statnett konsesjon til å øke kapasiteten i Refsdal transformatorstasjon for å overføre den nye produksjonen fra kraftverket til overliggende nett. Departementet forutsetter at arbeidet ved Feios – Hove koordineres med bygggearbeidene i Refsdal.

X. Annet lovverk

Forurensningsloven

Departementet viser til Fylkesmannens vedtak av 11.3.2016 og viser for øvrig til post 10 i vilkår fastsatt 8. mars 2013.

Oreigningslova

Feios Kraftverk AS fikk ekspropriasjonstillatelse for nødvendige fallrettigheter i kongelig resolusjon i 2013, og fikk samtidig tillatelse til å ekspropriere nødvendig grunn da dette følger direkte av konsesjonsvedtaket.

For det tilfelle at minnelige avtaler ikke oppnås med berørte grunneiere og rettighetshavere, har Sognekraft søkt om tillatelse etter oreigningslova § 2 nr. 19 til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder rettigheter for lagring, atkomst og transport. Det er søkt om ekspropriasjonstillatelse for alle de alternative traseene.

Den omsøkte kraftledningen er nødvendig for å knytte Feios kraftverk til nettet. Etter departementets vurdering har kraftledningen relativt små miljø- og arealvirkninger. Sanering av eksisterende 66 kV ledning bidrar også til å redusere ulempene. Departementet mener at de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket er av en slik betydning at det må tillegges avgjørende vekt sammenlignet med den enkelte grunneiers og rettighetshavers interesser som blir berørt av kraftledningen. Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at inngrepet uten tvil er mer til gagn enn til skade, jf. oreigningslova § 2 annet ledd.

Når skjønn ikke er begjært, kan samtykke til forhåndstiltredelse bare gis dersom det vil føre til urimelig forsinkelse for tiltakshaver å vente til skjønnskrevet er fremsatt. Departementet kan ikke se at særvilkårene i oreigningslova § 25 første ledd annet punktum er oppfylt. Søknaden om forhåndstiltredelse stilles i bero inntil skjønn er begjært.

Departementet gjør oppmerksom på at samtykket til ekspropriasjon etter oreigningslova faller bort dersom det ikke er begjært skjønn innen 1 år etter at ekspropriasjonsvedtaket ble fattet, jf. oreigningslova § 16.

For kraftverket er det ikke søkt om ekspropriasjonstillatelse nå. Den omsøkte planendringen innebærer at nye arealer blir berørt på grunn av flytting av kraftstasjonen. På grunn av utbyggingens størrelse (over 40 GWh) vil et vedtak om godkjenning av planendring for Feios kraftverk automatisk gi ekspropriasjonstillatelse til nødvendig grunn, vannressursloven § 19 jf. vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 1.

For ekspropriasjon av fallrettigheter er det nødvendig med tillatelse etter oreigningslova. Denne tillatelsen ble gitt i kongelig resolusjon 8.3.2013. Ifølge Feios Kraftverk AS er skjønn begjært innen 1-års fristen, og dermed er ekspropriasjonstillatelsen fortsatt gyldig. Feios Kraftverk AS er i dialog med fallrettshaverne som ikke har signert avtale, og arbeider videre med frivillige avtaler for å unngå skjønn.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Feios Kraftverk AS gis tillatelse til planendring av Feios kraftverk og tillatelse til tilhørende elektriske anlegg i Vik kommune i samsvar med vedlagte forslag.

Spesifikasjon av tillatelsene

1. I medhold av vannressursloven § 8 gis Feios Kraftverk AS tillatelse til omsøkte planendringer for bygging av Feios kraftverk i Vik kommune. Tillatelsen gis på de vilkår og med det manøvreringsreglement som fremgår av kongelig resolusjon 8. mars 2013.
2. I medhold av energiloven § 3-1 gis Sognekraft AS tillatelse til å bygge, eie og drive Feios transformatorstasjon og 132 kV kraftledning Feios – Hove, jf. vedlegg 2.
3. I medhold av oreigningslova § 2 annet ledd gis samtykke til at Sognekraft kan ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av elektriske anlegg i eller i tilknytning til Feios kraftverk og ledningsanleggene mellom Feios transformatorstasjon og Hove transformatorstasjon.
4. Planendringer kan foretas av departementet eller den departementet bemyndiger.

Anleggskonsesjon

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gis Sognekraft AS under henvisning til søknad av 11.3.2013, tilleggssøknad av 26.11.2013, endringssøknad av 1.6.2015, NVEs notat Bakgrunn for vedtak av 24.6.2015 og kongelig resolusjon av 20.5.2016, anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- Nye Feios transformatorstasjon med følgende elektriske installasjoner:
 - En transformator med ytelse 45 MVA og omsetning 132/66 kV
 - En transformator med ytelse 20 MVA og omsetning 66/22 kV, omkoblbar til 132 kV
 - Tre bryterfelt med nominell spenning 132 kV
- En ny ca. 12,5 km lang 132 kV kraftledning fra Feios transformatorstasjon til Hove transformatorstasjon, bygget etter alternativ E i Feios og etter alternativ a med kabel mellom Lesengi/Seim og Hove transformatorstasjon i Vik. Se vilkår 11 for utforming av ledningen.
- Utvidelse av Refsdal transformatorstasjon, med plassering etter alternativ 2, med følgende elektriske installasjoner:
 - En transformator med ytelse 20 MVA og omsetning 66/22 kV, omkoblbar til 132 kV
 - Et nytt 132 kV koblingsanlegg med fire bryterfelt

Anlegget skal i det vesentlige bygges i traseen som fremgår på kartet merket «Oversiktskart Feios-Hove-Refsdal-Målset» etter rød strek merket «E» og «Alt. A» i målestokk 1:50000 av 2. juni 2015, som i kart merket «Traséalternativ 132 kV kabel Seim – Hove» i målestokk 1:4000 av 12. februar 2015, som i kart merket «Planskisse – Refsdal stasjon Alt. 2» i målestokk 1:1000 av 3. februar 2015 og som i kart merket «Feios transformatorstasjon Alt. E ved Håastrandi» i målestokk 1:500 av 25. september 2013. Alle kart er vedlagt NVEs innstilling av 24.6.2015.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.
I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Tillatelsen gjelder i 30 år fra konsesjon gis.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Sognekraft AS skal utarbeide planen i kontakt med berørt kommune, grunneiere og andre rettighetshavere. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen spesielt beskrive og drøfte:

- Hvordan tilbakeleggingen av toppmasser ved legging av jordkabel skal gjennomføres, spesielt over dyrket mark.
- Hvordan anleggsarbeidet skal utføres for å unngå påvirkning på lokaliteten med gammel boreal lauvskog ved Skredfjellet mellom Vangsnes og Feios.
- Hvordan anleggsarbeidet kan tilpasses for i størst mulig grad unngå negative virkninger for villrein i området.
- Koordinering av anleggsarbeidet mellom Sognekraft og Statnett for de ulike delene av anlegget i Refsdal, samt en vurdering av hvordan ulempe for Statkrafts drift av kraftverket kan minimeres. Detaljplanleggingen av stasjonen skal gjøre i samarbeid med Statkraft Energi AS og Statnett SF.

10.

Byggtekniske krav

Utbygger skal påse at transformatorbygget etableres i samsvar med kravene i forskrift om tekniske byggverk (FOR 2010-03-26 nr. 489) så langt disse kravene passer for bygget.

11.

Kamouflering

Kraftledningen skal hovedsakelig bygges med H-master i kompositt med matte traverser og komposittisolatorer. På enkelte delstrekninger er det behov for å benytte stålmaster. Stålmastene ned Midtfjellet i Vik skal farges i mørk grønn/brun farge.

12.

Riving av eksisterende anlegg

Følgende kraftledninger skal fjernes før idriftsettelse av den nye 132 kV-kraftledningen Feios Hove:

- 66 kV kraftledning Njøs – Hove skal rives i trasé merket «Alt. a» mellom punkt V6 og Hove transformatorstasjon. Jf. kart vedlagt NVEs innstilling merket «Oversiktskart Feios-Hove-Refsdal-Målset» i målestokk 1:50000 av 2. juni 2015.

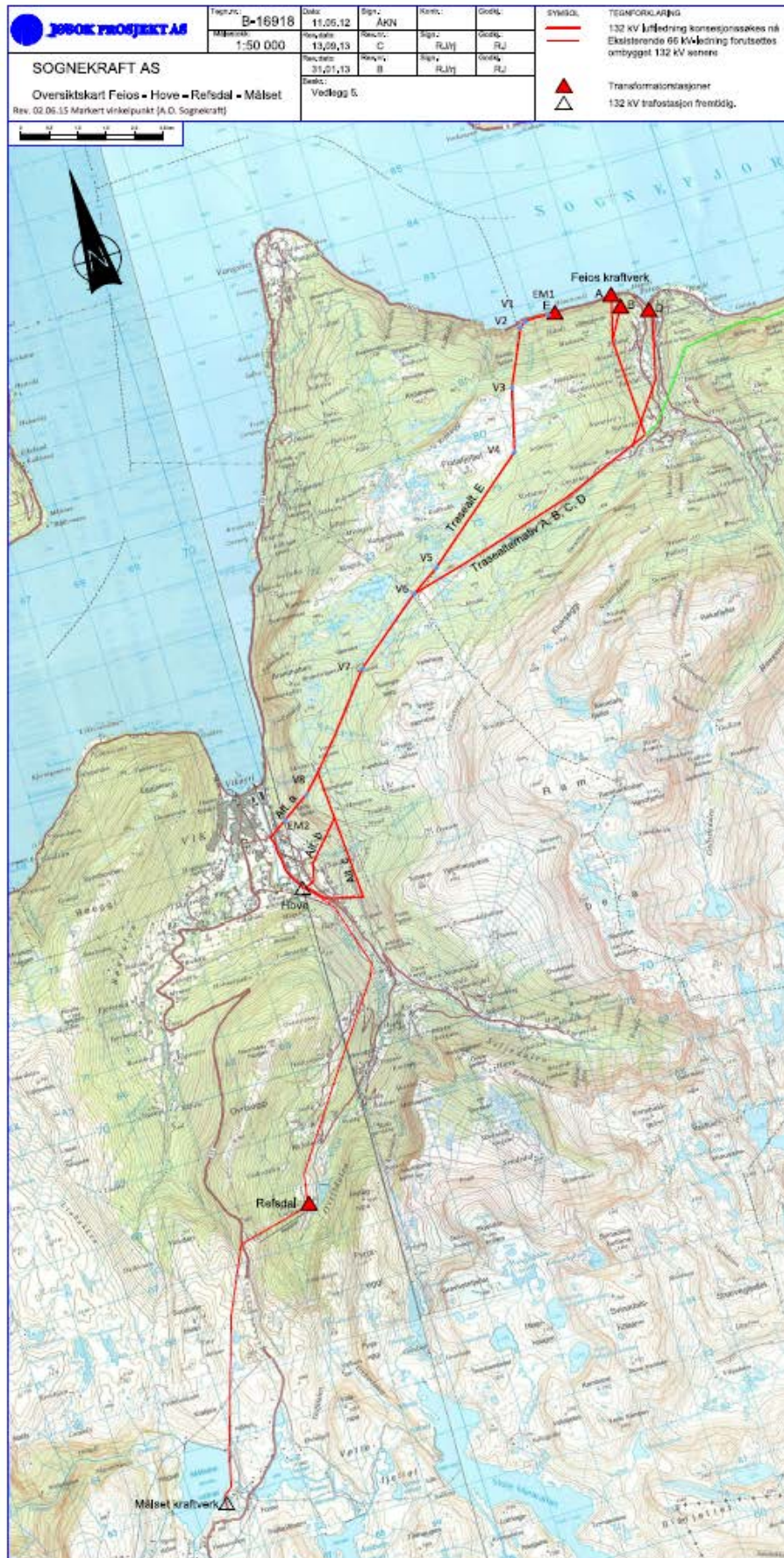
Følgende kraftledninger skal fjernes innen 1 år etter idriftsettelse av de nye elektriske anleggene i Refsdal transformatorstasjon:

- 66 kV kraftledning Njøs – Hove skal rives mellom punkt V6 og Njøs transformatorstasjon. Jf. kart vedlagt NVEs innstilling merket «Oversiktskart Feios-Hove-Refsdal-Målset» i målestokk 1:50000 av 2. juni 2015.

Departementet viser til energilovens § 3-5 om nedleggelse og rydding av anlegg. Alle synlige konstruksjoner skal fjernes.

Det skal lages en plan for rivingen av ledningen. Planen skal forelegges NVE før arbeidene igangsettes, og den kan inngå i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Kraftledning Feios – Hove – trasé E

9. Eidsiva Vannkraft AS

(Tillatelse til å erverve fallrettigheter mellom Lille Hyllsjø og Engeren til bruk i Hylla kraftverk i Trysilvassdraget i Engerdal kommune)

Kongelig resolusjon 10. juni 2016.

1. Innledning og bakgrunn

Eidsiva Vannkraft AS har søkt om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 2 til å erverve fallrettigheter mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Trysilvassdraget. Fallrettighetene utnyttes i Hylla kraftverk.

Eidsiva Vannkraft AS har tillatelse til regulering av Hundsjøen og Hyllsjøen, overføring av Røa og Hundsbekken til Hyllsjøen og erverv av bruksrett til vannfallet mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Trysilvassdraget. Konsesjonen ble opprinnelig gitt til A/S Engerdal Elektrisitetsverk ved kgl.res. 30. april 1965 for en periode på 50 år. Hylla kraftverk ble senere overdratt til Hedmark Energi AS og deretter til Eidsiva Vannkraft AS, som i dag innehar konsesjonen. Ved Olje- og energidepartementets vedtak av 6. juni 2014, ble bruksrettskonsesjonens vilkår om tidsbegrensning endret til konsesjon på ubegrenset tid, men begrenset til den tid det foreligger leieavtale for fallrettighetene.

Eidsiva Vannkraft AS er 100 % eid av Eidsiva Energi AS, som eies av Oppland og Hedmark fylkeskommuner og 26 kommuner i de to fylkene.

2. Søknaden

Søknaden er datert 14.1.2015. I søknaden heter det:

«Innledning

Denne henvendelsen gjelder Hylla kraftverk i Engerdal kommune i Hedmark. Eidsiva Vannkraft AS innehar tillatelse til regulering av Hundsjøen og Hyllsjøen, overføring av Røa og Hundsbekken til Hyllsjøen, og erverv av bruksrett til vassfallet mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Trysilvassdraget. Bruksrettskonsesjonen og reguleringskonsesjonen ble gitt ved kongelig resolusjon 30. april 1965 for en periode av 50 år. Eidsiva Vannkraft søkte 15.05.14 OED om omgjøring av konsesjonen fra tidsbegrenset til tidsbegrenset på ellers gjeldende vilkår i medhold av industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven. Søknaden ble innvilget 06.06.14, dog begrenset til den tid det foreligger leieavtale for fallrettighetene.

Deler av aktuelle rettigheter til fall er ervervet, men for en betydelig del av fallrettighetene er det tidsbegrensede avtaler som utløper i 2017 og 2038. Da det etter industrikonsesjonsloven § 4 kun kan inngås leie av vannfall for inntil 30 år av gangen, er det ønskelig med erverv av fallrettigheter for å etablere langsiktighet i forhold til drift og investeringer. Vi har vært i dialog med felleierene over en lengre periode, og har nå blitt enige om en avtale for erverv av fallrettighetene. Eidsiva Vannkraft søker med dette etter industrikonsesjonsloven om tillatelse til å erverve de fallrettighetene som i dag er omfattet av tidsbegrensede avtaler.

Om Eidsiva Vannkraft

(...) er 100 % eid av Eidsiva Energi som har hovedkontor på Hamar i Hedmark fylke. Eidsiva Energi er eid av Oppland og Hedmark fylkeskommuner samt 26 kommuner i de to fylkene.

Presentasjon av kraftverket

Hylla kraftverk befinner seg ca. en mil sør for sentrum i Engerdal kommune. Dette er et småkraftverk med årlig produksjon på 12,6 GWh, fall på 325 meter, og en peltonturbin med 2,9 MW installert effekt.

(...)

Avtaleforhold

Eidsiva Vannkraft disponerer ved Hylla kraftverk fallrettighetene iht. avtaler med de fleste av grunneierne. Avtalene om fall og rettigheter er dels evigvarende og dels tidsbegrensede. De tidsbegrensede avtalene ble inngått i 1939 med Hyllerås Sameieskog og i 1957 med Engerdal kommuneskoger for henholdsvis 99 år og 60 år. Førstnevnte avtale løper dermed til 2038, og sistnevnte avtale løper til 2017. For tre eiendommer er det ikke funnet dokumenter som tilsier at eiendommene har inngått noen avtale om overdragelse av fallrettighetene i dette vassdraget. Falleierene med deres respektive fallhøyder og fordelte naturhestekrefter er listet opp i vedlegg 4.

Ny avtale om erverv av fall

Erverv av fallrettigheter er nå avklart med alle de ovennevnte partene og avtalen er signert. Som kompensasjon for erverv av fallrett vil falleierne motta en engangssum samt en årlig betaling så lenge kraftverket er i drift. I henhold til industrikonsesjonsloven søker Eidsiva Vannkraft med dette om tillatelse til erverv av de fallrettighetene som i dag er omfattet av tidsbegrensede avtaler. Konsesjonstillatelser samt dokumentasjon på fallerervsavgift underskrevet av begge parter er vedlagt.»

Olje- og energidepartementet oversendte søknaden til NVE for behandling og innstilling.

3. Departementets bemerkninger

3.1 Bakgrunn

Eidsiva Vannkraft AS har tillatelse til regulering av Hundsjøen og Hyllsjøen, overføring av Røa og Hundsbekken til Hyllsjøen og erverv av bruksrett til vannfallet mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Trysilvassdraget. Eidsiva Vannkraft AS eier deler av de aktuelle fallrettighetene mellom Lille Hyllsjø og Engeren, men opplyser at det for en betydelig del av fallrettighetene er tidsbegrensede leieavtaler som utløper i 2017 og 2038.

Bruksrettskonsesjonens vilkår om tidsbegrensning er endret til konsesjon på ubegrenset tid, men begrenset til den tid det foreligger leieavtale for fallrettighetene. For å etablere langsiktighet for drift og investeringer, har Eidsiva Vannkraft AS søkt om konsesjon til å erverve eiendomsrett til fallrettighetene, som utnyttes i Hylla kraftverk.

3.2 NVEs innstilling

Søknaden med vedlegg ble sendt på høring til Engerdal kommune, Fylkesmannen i Hedmark og Hedmark fylkeskommune. Det er ikke kommet noen uttalelser til søknaden. NVE avga innstilling til departementet 9.3.2016. NVE anbefaler at Eidsiva Vannkraft AS får konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 2 til å erverve eiendomsrett til de omsøkte fallrettighetene.

3.3 Forkjøpsrett ved konsesjonspliktige erverv ved fall

Etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 har staten forkjøpsrett ved konsesjonspliktige erverv av fall. Ved brev av 1.7.2015 til Eidsiva Vannkraft AS har Olje- og energidepartementet orientert selskapet at staten ikke gjør statlig forkjøpsrett gjeldende.

Etter industrikonsesjonsloven § 9 nr. 1 har fylkeskommunen forkjøpsrett når staten ikke benytter sin rett etter § 6 nr. 1. I departementets brev av 1.7.2015 til Hedmark fylkeskommune ble fylkeskommunen underrettet om at statens forkjøpsrett ikke blir benyttet. Hedmark fylkeskommune har ikke fattet beslutning om å gjøre forkjøpsretten gjeldende innen fristens utløp 1.10.2015, jf. industrikonsesjonsloven § 9 nr. 2 annet ledd.

3.4 Departementets vurdering og konklusjon

Søker opplyser at ervervet av eiendomsrett til fallrettighetene er avklart med falleierne. Avtalen mellom falleierne og Eidsiva Vannkraft AS følger vedlagt søknaden. I henhold til avtalen erverver Eidsiva Vannkraft fallrettighetene fra det tidspunkt konsesjon gis.

Saken gjelder kun erverv av rettigheter til allerede utbygde anlegg, og vil ikke medføre nye naturinngrep. Eidsiva Vannkraft har lagt frem dokumentasjon som viser at selskapet tilfredsstillende oppfyller industrikonsesjonslovens krav til offentlig eierskap, jf. § 2 første ledd. Det er ikke fremmet noen innsigelser mot at Eidsiva Vannkraft AS får konsesjon som omsøkt.

Olje- og energidepartementet tilrår at Eidsiva Vannkraft AS får konsesjon som omsøkt etter industrikonsesjonsloven § 2 til å erverve eiendomsrett til fallrettigheter mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Trysilvassdraget til bruk i Hylla kraftverk.

Departementet slutter seg til NVEs forslag til vilkår.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

I medhold av lov 14. desember 1917 om erverv av vannfall mv. nr. 16 gis Eidsiva Vannkraft AS konsesjon til å erverve eiendomsrett til fallrettigheter mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Trysilvassdraget i Engerdal kommune i samsvar med vedlagte forslag.

Vilkår

for tillatelse til Eidsiva Vannkraft AS til å erverve eiendomsrett til fallrettigheter mellom Lille Hyllsjø og Engeren i Engerdal kommune, Hedmark

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. industrikonsesjonsloven § 5a første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8,- pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24,- pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket samt avgivelse av kraft, jf. post 11 (Konsesjonskraft), skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens datum og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal naturvernmyndighetene underrettes.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i fullt driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

10.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

11.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den gjennomsnittlige kraftmengden som vannfallet etter foretatt utbygging kan yte med påregnelig vannføring år om annet. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Konsesjonæren kan i tillegg pålegges å avstå til staten inntil 5 % av kraften, beregnet som i første ledd. NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til

statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverket for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

12.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 4 (Byggefrister mv.), 11 (Konsesjonskraft) og 12 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i industrikonsesjonsloven § 26.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan Olje- og energidepartementet treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

13.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses for konsesjonshavers regning, jf. industrikonsesjonsloven § 2.

10. Sognekraft AS

(Tillatelse til utbygging av Leikanger kraftverk og overføring av Henjaelvi til Grindselvi mv. i Leikanger kommune i Sogn og Fjordane)

Kongelig resolusjon 17. juni 2016.

I. Innledning

Sognekraft AS (Sognekraft) søker om å bygge Leikanger kraftverk i Leikanger kommune. Planene går ut på å overføre vann fra Henjaelvi til Grindselvi for utnyttelse av fallet ned til kraftverket ved Sognefjorden, og som vil bli lokalisert i fjell. Det er utredet alternative utbyggingsløsninger for kraftverket.

Det som i hovedsak skiller alternativene er antall inntak og fallhøyde i de to vassdragene.

Alternativet med høyest årlig produksjon - om lag 184 GWh - ut fra det høyest antallet inntak og maksimal fallhøyde er det primært omsøkte.

NVE anbefaler utbygging etter alternativet med færrest bekkeinntak og redusert fallhøyde med mindre eksponering av inngrepene i terrenget. Årlig produksjon er beregnet til om lag 161 GWh.

Søknaden om konsesjon for regulering av Store Trastadalsvatn og bygging av en 132 kV kraftledning fra kraftverket til Grindsdalen transformatorstasjon, er lik for begge alternativer. Massedeponier er planlagt ved tverrslag i Grindsdalen og Henjadalen, samt ved sjø i Sognefjorden.

De negative virkningene av utbyggingen er knyttet til redusert vannføring på berørte strekninger i de to vassdragene og i flere sideelver, samt økt regulering av Store Trastadalsvatn, som også tidligere har vært utnyttet til vannkraftformål.

Et viktig avbøtende tiltak vil være slipp av minstevannføring hele året i begge vassdragene med økt vannslipping i sommerperioden. Det foreslås begrensninger på utnyttelsen av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning mv. NVE tilrår at det gis samtidig konsesjon for den omsøkte 132 kV kraftledningen.

II. NVEs innstilling med utdrag av søknaden for bygging av Leikanger kraftverk

NVE har den 18. desember 2014 avgitt følgende innstilling:

"NVE anbefaler at Sognekraft AS får konsesjon etter vassdragsreguleringslovens § 8 til overføring av Henjaelvi til Grindselvi og regulering av Store Trastadalsvatn, samt tillatelse etter vannressurslovens § 25 til bygging og drift av Leikanger kraftverk. Anbefalingen legger til grunn utbygging etter alternativ C. Vår anbefaling forutsetter gjennomføring av avbøtende tiltak. Konsesjonen foreslås gitt på de vilkår som følger vedlagt.

NVE har gjort en helhetlig vurdering av utbyggingsplanene for Leikanger kraftverk, resultatene fra konsekvensutredningene, og de mottatte høringsuttalelsene, og mener nytten av tiltaket er større enn de antatte skadene og ulempene for allmenne og private interesser. Kraftverket vil i alternativ C produsere ca. 160 GWh/år, noe som tilsvarer strømforbruket til om lag 8000 norske husstander. En utbygging vil således kunne gi et betydelig bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi. Videre vil utbyggingen gi inntekter til Leikanger kommune og bidra til den lokale verdiskapningen. Mulige negative konsekvenser av kraftverket er knyttet til redusert vannføring på berørte elvestrekninger i Grindselvi og Henjaelvi og varierende vannstand i Store Trastadalsvatn, samt fysiske arealinngrep. Allmenne interesser som i ulik grad vil bli påvirket er landskap, friluftsliv, kulturmiljø og kulturminner, og fisk og øvrig naturmangfold. Som avbøtende tiltak foreslås slipp av minstevannføring hele året i Grindselvi og Henjaelvi med økt vannslipping i sommerperioden. Videre foreslås begrensninger på utnyttelse av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon, bl.a. for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning og andre vannuttak. NVE mener den valgte

utbyggingsløsningen sammen med avbøtende tiltak vil redusere de negative virkningene av Leikanger kraftverk til et akseptabelt nivå.

Sammendrag

Sognekraft AS søker om å bygge Leikanger kraftverk i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane fylke. Planene går ut på å overføre vann fra Henjaelvi til Grindselvi for utnyttelse av fallet ned til Suppam ved Sognefjorden hvor kraftstasjonen vil bli lokalisert i fjell. Det er utredet tre alternative utbyggingsløsninger for kraftverket; A, B og C. Det søkes primært om tillatelse til utbygging etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Det som i hovedsak skiller mellom alternativene er antall inntak og fallhøyde i de to vassdragene. Store Trastadalsvatn er planlagt nyttet som reguleringsmagasin i alle utbyggingsalternativene. Nettilkobling av kraftverket planlegges via en 132 kV kraftledning til transformatorstasjon på Seljevollen i Grindsdalen. Utbyggingen vil medføre behov for forsterking og forlengelse av eksisterende veier i begge dalførene. Massedeponier er planlagt ved tverrslag i Grindsdalen og Henjadalen, samt i sjødeponi i Sognefjorden.

Beregnet midlere årlig kraftproduksjon i alternativ A er 184,1 GWh. For alternativ B og C er årlig produksjon beregnet til henholdsvis 124,9 GWh og 160,9 GWh. I produksjonsberegningene for alternativ C er det lagt til grunn en noe større minstevannføring enn i de andre alternativene. Utbyggingsprisen pr. kWh er estimert til kr 3,41 for alternativ A, kr 3,56 for alternativ B, og kr 3,60 for alternativ C.

En utbygging vil kunne gi et betydelig bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi. I tillegg forventes kraftverket å generere inntekter til produksjonsselskapet, samt inntekter til Leikanger kommune i form av skatter og avgifter. NVE er også kjent med at det er inngått en utbyggingsavtale mellom Leikanger kommune og Sognekraft AS som gir kommunen ytterligere økonomisk kompensasjon. I anleggsfasen vil utbyggingen generere arbeidsplasser og muligheter for leveranser innen bygg og anlegg som vil bidra til lokal verdiskapning.

De negative virkningene av en eventuell utbygging er knyttet til redusert vannføring på berørte strekninger i de to vassdragene og i flere sideelver, samt mer aktiv regulering av Store Trastadalsvatn som også tidligere har vært utnyttet til vannkraftformål. I tillegg vil utbyggingen medføre fysiske inngrep i landskapet, bl.a. ved etablering av flere inntak, kraftstasjon (portal), avløp, kraftledning, veier, og tipper (herunder sjødeponi). Inngrepene begrenses imidlertid ved at vannveier og kraftverk er forutsatt bygd i fjell. De negative virkningene i driftsfasen er i hovedsak knyttet til temaene landskap, friluftsliv, kulturmiljø og kulturminner, og fisk og øvrig naturmangfold. Virkningene vil være noe forskjellig i de ulike utbyggingsalternativene. NVE mener en del av de negative virkningene kan reduseres gjennom avbøtende tiltak og god detaljplanlegging som tar særskilt hensyn til de verdier som er registrert.

NVE mener det er liten sannsynlighet for at det nye planlagte tiltaket vil medføre inngrep som gjensidig vil forsterke hverandre, slik at det medfører økt belastning på økosystemene innen influensområdet. Det er heller ikke grunn til å forvente at belastningen vil bli større som følge av sumvirkninger med andre eksisterende eller planlagte inngrep.

Høringsinstansene er delt i synet på utbyggingsplanene. Leikanger kommune er positiv til utbygging etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Administrasjonen ved Rådmannen fremhever på sin side at alternativ C vil gi en mer skånsom utbygging, samtidig som kommunen fortsatt vil oppnå en stor økonomisk gevinst fra kraftanlegget. Kommunen forutsetter at kraftverksplanene gjennomføres uten negative virkninger på den kommunale vannforsyningen. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane konstaterer at utbyggingen vil ha både fordeler og ulemper for storsamfunnet og lokalt. Fylkesmannen mener utbygging etter alternativ B vil være den beste utbyggingsløsningen, mens alternativ A vurderes å ha størst negative konsekvenser. Sogn og Fjordane fylkeskommune tilrår at det gis konsesjon til utbygging i tråd med alternativ A, og viser til fordelene som er knyttet til energi-produksjonen på inntil 184 GWh/år. Både fylkeskommunen og Riksantikvaren bemerker at de anser alternativ C for å være en bedre løsning i forhold til kulturmiljø og kulturminner, mens alternativ B vil ha størst negativ påvirkning på disse interessene. Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane er prinsipielt imot utbyggingen på grunn av naturinngrepene som den vil medføre. Sogn og Fjordane Turlag mener alternativ C er mindre konfliktfylt enn alternativ A, men likevel uakseptabelt, mens

alternativ B vil få mindre omfattende virkninger. Leikanger Jakt- og Fiskelag mener en utbygging vil innebære både fordeler og ulemper for Leikanger kommune. Mange av de private høringsinstansene er særlig opptatt av hensynet til vannforsyningen og at en eventuell utbygging gjennomføres på en skånsom måte som tar hensyn til miljø og brukerinteresser, og med minst mulig ulemper i anleggsfasen.

Etter en samlet vurdering finner NVE at fordelene og nytten av å gjennomføre tiltaket er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. Vassdragsreguleringslovens § 8 og vannressurslovens § 25 er dermed oppfylt. Vi anbefaler utbygging etter alternativ C som vi mener er det beste alternativet ut fra en avveining av forventet kraftproduksjon og konsekvenser på miljø og samfunn. Antall bekkeinntak og inngrepspunkter er betydelig redusert sammenlignet med alternativ A, samtidig som de er plassert noe lenger ned i vassdragene slik at de blir mindre eksponert i terrenget. Berørte elvestrekninger som vil få redusert vannføring er også noe kortere. Når det gjelder alternativ B, mener vi at verken planlagt ressursutnyttelse eller produksjon står i forhold til omfanget av inngrepene. Alternativ B er heller ikke vurdert som bedriftsøkonomisk lønnsomt og er derfor ikke omsøkt. Et viktig avbøtende tiltak ved en eventuell utbygging vil være slipp av minstevannføring hele året i begge vassdragene med økt vannslipping i sommerperioden. I tillegg kan bygging av terskler være aktuelt av hensyn til fisk, spesielt på anadrom strekning i Henjaelvi, men dette må avklares nærmere i en samlet terskelplan. Videre foreslås begrensninger på utnyttelse av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning og andre vannuttak, samt av hensyn til landskap, friluftsliv og fisk. Det forutsettes også gjennomføring av andre avbøtende tiltak, bl.a. kamuflasje av planlagt kraftledning og oppsett av reirkasser for fossefall. Overskuddsmasser bør fortrinnsvis utnyttes som ressurs til samfunnsnyttige formål så langt det er mulig. For det skredutsatte massedeponiet i Henjadalen må det gjennomføres nærmere undersøkelser i forbindelse med utarbeidelse av detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging som grunnlag for eventuelle tiltak. Standardvilkårene som vil følge en eventuell konsesjon gir for øvrig hjemmel til å kunne pålegge ulike tiltak etter behov i driftsfasen.

NVE anbefaler at Sognekraft AS får konsesjon etter vassdragsreguleringslovens § 8 til overføring av Henjaelvi til Grindselvi og regulering av Store Trastadalsvatn, samt tillatelse etter vannressurslovens § 25 til bygging og drift av Leikanger kraftverk. Anbefalingen legger til grunn utbygging etter alternativ C. Vår anbefaling forutsetter gjennomføring av avbøtende tiltak. Konsesjonen foreslås gitt på de vilkår som følger vedlagt.

I NVEs helhetsvurdering inngår også konsekvensene av elektriske anlegg som er nødvendig for å gjennomføre bygging av Leikanger kraftverk. Dette omfatter også omsøkt 132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til transformatorstasjon på Seljevollen i Grindsdalen. Nærmere beskrivelse og forslag til vedtak fremgår av vedlagte innstilling for nettilknytning av kraftverket. Kraftledningen vil, etter NVEs vurdering, ha akseptable miljø- og arealmessige konsekvenser. NVE anbefaler at Sognekraft AS gis konsesjon i medhold av energiloven for bygging av den omsøkte kraftledningen under forutsetning av at det gis konsesjon til bygging av Leikanger kraftverk.

Kraftverket utløser ikke plikt om ervervskonsesjon da innvunnet kraftmengde vil bli mindre enn 4000 naturhestetekrefter pr. år, jf. industrikonsesjonsloven § 1 andre ledd. Av vannressursloven § 19 andre ledd fremgår det imidlertid at konsesjonsavgifter skal fastsettes i medhold av industrikonsesjonsloven selv om en utbygging ikke behøver ervervskonsesjon.

Ut fra de foreliggende opplysninger i saken, mener NVE det er lite sannsynlig at kraftverket vil kunne medføre betydelige forurensninger etter at det er satt i drift og som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. NVE mener derfor at det ikke er nødvendig med en egen tillatelse etter forurensningsloven i driftsfasen. Fylkesmannen vil, etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging, vurdere om det er nødvendig med utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsdrift i byggeperioden og massedeponering.

NVE har videre vurdert søknad etter oreigningsloven om samtykke til ekspropriasjon av nødvendige arealer og fallrettigheter i forbindelse med utbyggingen. NVE vurderer at det foreligger direkte ekspropriasjonsrett for nødvendige arealer i vassdragsreguleringsloven § 16, og i vannressursloven § 19 med henvisning til lovhjemmelen i reguleringsloven. Fallrettigheter omfattes ikke av disse lovhjemlene. Fallrettigheter på utbyggingsstrekningen i Grindselvi som ikke er ervervet gjennom minnelige avtaler krever derfor samtykke til ekspropriasjon etter oreigningsloven. Fallstrekningene

det gjelder utgjør kun en liten del av det totale fallet som skal utnyttes. Vi oppfatter at samtykke til ekspropriasjon er nødvendig for gjennomføring av den planlagte utbyggingen av Leikanger kraftverk. NVEs vurdering på bakgrunn av foreliggende opplysninger er at tiltaket utvilsomt vil være til mer gagn enn til skade for samfunnet, slik at vilkåret i oreigningsloven § 2 må anses som oppfylt. NVEs anbefaling er derfor at det gis samtykke til ekspropriasjon av nødvendige fallstrekninger i Grindselvi dersom det ikke oppnås minnelige avtaler med de respektive rettighetshavere. NVE anbefaler videre at Sognekraft AS gis tillatelse til allmannsstevning. Vi kan imidlertid ikke se at det er anført tilstrekkelige grunner for å kunne gi tillatelse til forhåndstiltredelse samtidig med en eventuell konsesjon. Søknad om forhåndstiltredelse kan eventuelt behandles av Olje- og energidepartementet etter at det er krevd skjønn.

Oppsummering av søknaden

NVE har mottatt søknad fra Sognekraft AS datert 27.1.2009 om tillatelse til bygging av Leikanger kraftverk i Grindselvi og Henjaelvi i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane.

Om søker

Sognekraft AS opplyser at selskapet eies av BKK AS (44,4 %), Luster Energiverk AS og fem kommuner i Sogn og Fjordane. Selskapet har konsesjon for distribusjon av strøm i kommunene Balestrand, Leikanger, Sogndal og Vik, samt Frønningen i Lærdal kommune. Hovedkontoret til Sognekraft AS ligger i Vik i Sogn.

Bakgrunn for søknaden

Sognekraft AS ønsker å utnytte mulighetene for vannkraftutbygging i Henjaelvi og Grindselvi i Leikanger kommune, som ifølge selskapet har det største gjenværende vannkraftpotensialet i dette området. Det er forventet at utbyggingen vil gi inntekter til selskapet og til de deltakende fallrettseiere og bidra til økt lokal verdiskaping. I en større sammenheng vil utbyggingen gi et positivt bidrag til landets produksjon av fornybar energi.

Om søknaden

Det søkes om følgende tillatelser:

- Tillatelse etter vannressursloven til bygging og drift av Leikanger kraftverk gjennom utnyttelse av fallene i Henjaelvi og Grindselvi som beskrevet i søknaden.
- Tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til regulering av Store Trastadalsvatn og til overføring av Henjaelvi og Grindselvi til Leikanger kraftverk.
- Tillatelse etter energiloven for bygging og drift av elektriske anlegg, og til bygging og drift av 132 kV kraftledning mellom Suppam og Seljevollen.
- Tillatelse etter forurensningsloven om tillatelse til forurensning som følge av endringer i vannføring i berørte vassdrag.
- Tillatelse etter oreigningsloven til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av kraftverk og kraftledning der minnelige avtaler ikke blir oppnådd. Det søkes i den forbindelse også om tillatelse til å ta i bruk rettigheter før skjønn er avholdt (forhåndstiltredelse).

Fallrettigheter og grunneierforhold

Søker opplyser om at det for kraftverket er inngått samarbeidsavtale med tilnærmet alle aktuelle fallrettseiere og grunneiere i Grindsdalen og Henjadalen. På søknadstidspunktet er det ikke inngått avtale med de fleste grunneierne til ledningstraseen mellom Suppam og Seljevollen og grunneierne på Suppam.

Utbyggingsalternativer

Det er i søknaden beskrevet to alternative utbyggingsløsninger for Leikanger kraftverk, alternativ A og B. Etter krav fra NVE har søker i ettertid også vurdert et tredje utbyggingsalternativ – C. Det søkes primært om tillatelse til utbygging etter alternativ A, sekundært etter C.

Inntak og vannveier

Alternativ A omfatter til sammen 11 bekkeinntak på kote 600 i Skitstøla, Gildøla, Stavseta, Nyastøla (to inntak), Skulåna (to inntak), Friksdøla, Slettabotn, Traståna, og Reisetæi. Alternativ B vil få 4 inntak på kote 365 i Skitstøla, Grindselvi, Skulåna, og Henjaelvi. Alternativ C er planlagt med 6 inntak på kote 530 i Skitstøla, Gildøla, Grindselvi, Skulåna, Henjaelvi, og Reisetæi. Hovedinntakene blir liggende i Henjaelvi og Grindselvi.

Det meste av vannveien er planlagt ført i tunnel i alle alternativene. I alternativ A vil lengden på tunnelen bli ca. 15 km og tunneldriften vil skje fra kraftstasjonsområdet og fra to tverrslag, henholdsvis ved Gildalsbrekka i Grindsdalen og ved Nyastølen i Henjadalen. Alternativ B vil få en tunnellengde på 9,3 km og driften vil skje fra stasjonsområdet og fra de to tverrslagene som vil bli liggende ovenfor Seljevollen i Grindsdalen og like nedenfor Flyane i Henjadalen. I alternativ C vil tunnelen bli ca. 12 km og driften vil skje fra stasjonsområdet, fra tverrslag sør for Nyastølen i Henjadalen, og fra tverrslag ved Gildalsbrekka i Grindsdalen.

Reguleringer

Store Trastadalvatn planlegges nyttet som reguleringsmagasin for Leikanger kraftverk. Det søkes om å regulere vatnet med 4,5 m, med oppdemning på 3,6 m og senkning 0,9 m.

Vatnet er tidligere regulert i forbindelse med Leikanger Kommunale Elektrisitetsverk med samme reguleringsgrenser som nå er omsøkt. Den gjeldende reguleringskonsesjonen er fra 1932 og ble tidligere utnyttet i et kraftverk i Henjaelvi. Det kommunale selskapet ble innlemmet i Sognekraft i 1982. Kraftverket i Henjaelvi ble nedlagt samme år. Det opplyses at reguleringen i Store Trastadalvatn siden den gang ikke har vært utnyttet til kraftproduksjon. Vatnet har imidlertid vært brukt som reservevannkilde bl.a. til kommunal vannforsyning.

Søker opplyser om at magasinet fortsatt skal fungere som reservevannkilde for Leikanger vannverk og for settefiskanlegget til Marine Harvest i nedre del av Henjaelvi.

Kraftstasjon og avløp

Kraftstasjonen til Leikanger kraftverk er planlagt plassert i fjell ved Suppam. Avløpet fra stasjonen vil gå i en 530 m lang avløpstunnel til Sognefjorden. Denne planløsningen gjelder for alle utbyggingsalternativene.

Det planlegges installert ett eller to aggregater med peltonturbin. Alternativ A vil få en samlet installert effekt på 77 MW med maksimal driftsvannføring på 14,6 m³/s. For alternativ B og C vil samlet installert effekt bli henholdsvis 53 MW og 65 MW, med maksimal driftsvannføring på 16,4 m³/s og 14,6 m³/s.

Det vil bli installert trafo i egen nisje i kraftstasjonshallen, og avsatt plass til alt nødvendig utstyr som kontroll- og hjelpeanlegg, installasjoner for ventilasjon, lys og kjølevann osv.

Veier og riggområder

Kraftstasjonen får adkomst fra rv. 55 ved Suppam. I dette området planlegges plassert en brakkerigg. Det kan også være aktuelt å etablere riggområder ved tverrslagene i Henjadalen og Grindsdalen.

I alternativ A vil det være nødvendig å bygge nye og utbedre eksisterende veier frem til de planlagte tverrslagene. I Henjadalen fra Flya og opp til tverrslaget på kote 550 og inntakene på kote 600 må det bygges nye veier på henholdsvis 600 m og 3,4 km. I Grindsdalen er det eksisterende vei nesten frem til det planlagte tverrslaget, men som vil måtte utbedres på en strekning på ca. 7 km og forlenges ved en kort veistubb. For bygging av de andre inntakene og kraftledningen vil det bli brukt helikopter og/eller terrenggående kjøretøy.

I alternativ B vil det være behov for å bygge ny vei på ca. 300 m fra eksisterende vei til tverrslaget ved Seljevollen frem til tverrslaget i Grindsdalen. Det må også bygges ny vei på ca. 100 m til inntaket

i Grindselvi. I Henjadalen er det behov for å bygge noen korte veistubber bort til tunnelverrslaget, til inntakene i Henjaelvi og Skulåna, og til plassen for steintippen. Som i alternativ A vil de andre inntakene og kraftledningen bli bygd veiløst.

Alternativ C innebærer fremføring av veier til de planlagte tverrslagene i Henjaelvi og Grindselvi. I forbindelse med dette alternativet opplyser søker at det er inngått avtale med Leikanger kommune om å flytte det eksisterende vannverksinntaket til kote 600 i Traståna slik at det blir liggende oppstrøms inntaket til kraftverket. Det må derfor uansett bygges ny vei frem til vannverksinntaket. Vannledningen vil bli ført frem langs veitraseen.

Masseuttak og deponi

I alternativ A vil uttak av tunnelmasser foregå på tre steder; ved kraftstasjonsområdet på Suppam og ved tverrslagene ved Gildalsbrekka i Grindsdalen og sør for Nyastølen i Henjadalen. Samlet massevolum er beregnet til ca. 580 000 m³. Håndtering av massene skal hovedsakelig skje ved plassering i tipper på ca. 190 000 m³ og 230 000 m³ ved tverrslagene i disse områdene. Resterende masser på ca. 160 000 m³ planlegges deponert i Sognefjorden. En mindre del av massene skal nyttes til planering av riggområde og utbedring av veier.

I alternativ B vil størstedelen av overskuddsmassene bli plassert i to tipper ved tverrslagene ovenfor Seljevollen i Grindsdalen og like nedenfor Flyane i Henjadalen. Samlet massevolum er beregnet til ca. 360 000 m³, hvorav ca. 130 000 m³ og 100 000 m³ skal plasseres i de to tippene. Resterende masser på ca. 130 000 m³ skal deponeres i Sognefjorden. En mindre del av massene skal nyttes til planering av riggområde og utbedring av veier.

I alternativ C er det planlagt tipper i de samme områdene som for alternativ A. Tippene i Henjadalen og Grindsdalen vil bli henholdsvis 195 000 m³ og 180 000 m³. Mengde masse som skal deponeres i sjøen (Sognefjorden) er tilsvarende som i alternativ A, dvs. ca. 160 000 m³. Samlet deponert masse i dette alternativet utgjør ca. 535 000 m³.

Nettilkobling

Fra kraftstasjonen i fjell planlegges en 132 kV kabel på ca. 370 m gjennom boret sjakt til ca. kote 220 i lia ovenfor Suppam, og videre ny 132 kV luftledning på ca. 3,4 km til Seljevollen i Grindsdalen. Her vil det bli etablert en transformatorstasjon. Samme nettløsning gjelder for alle utbyggingsalternativene.

Produksjon og utbyggingskostnader

Beregnet midlere årlig kraftproduksjon i alternativ A er 184,1 GWh. I alternativ B og C er årlig produksjon beregnet til henholdsvis 124,9 GWh og 160,9 GWh.

Utbyggingskostnadene for alternativ A er estimert til 628,5 mill. kr, i B 445,2 mill. kr, og i C 579,1 mill. kr. Dette gir en utbyggingspris pr. kWh på kr 3,41 i alternativ A, kr 3,56 i B, og kr 3,60 i C.

Forslag til avbøtende tiltak

Søker har foreslått avbøtende tiltak for å redusere mulige skader og ulemper av planlagt utbygging.

I alternativ A og B foreslås slipp av minstevannføring på 164 l/s i Grindselvi i sommerperioden (1. mai - 30. september) og 82 l/s i vinterperioden (1. oktober - 30. april), mens det i Henjaelvi foreslås slipp av henholdsvis 254 l/s og 127 l/s i disse periodene. I alternativ C foreslås samme minstevannføring i Grindselvi som i alternativ A og B, mens det i Henjaelvi foreslås noe mer differensiert vannslipping; 254 l/s i perioden 1. mai - 31. mai, 754 l/s i perioden 1. juni - 15. august, 254 l/s i perioden 16. august - 30. september og 127 l/s i perioden 1. oktober - 30. april.

Andre foreslåtte tiltak er bygging av terskler i det flate partiet i Henjaelvi ved Fivelhola/Flyane. Det foreslås videre oppsett av reirkasser for fossefall på egnede steder. I anleggsperioden skal det iverksettes støydempende tiltak ved tunnelpåhugget ved Suppam og tiltak for å hindre tilførsel av sprengsteinpartikler og annen forurensning til vassdragene i anleggsperioden.

Forholdet til offentlige planer

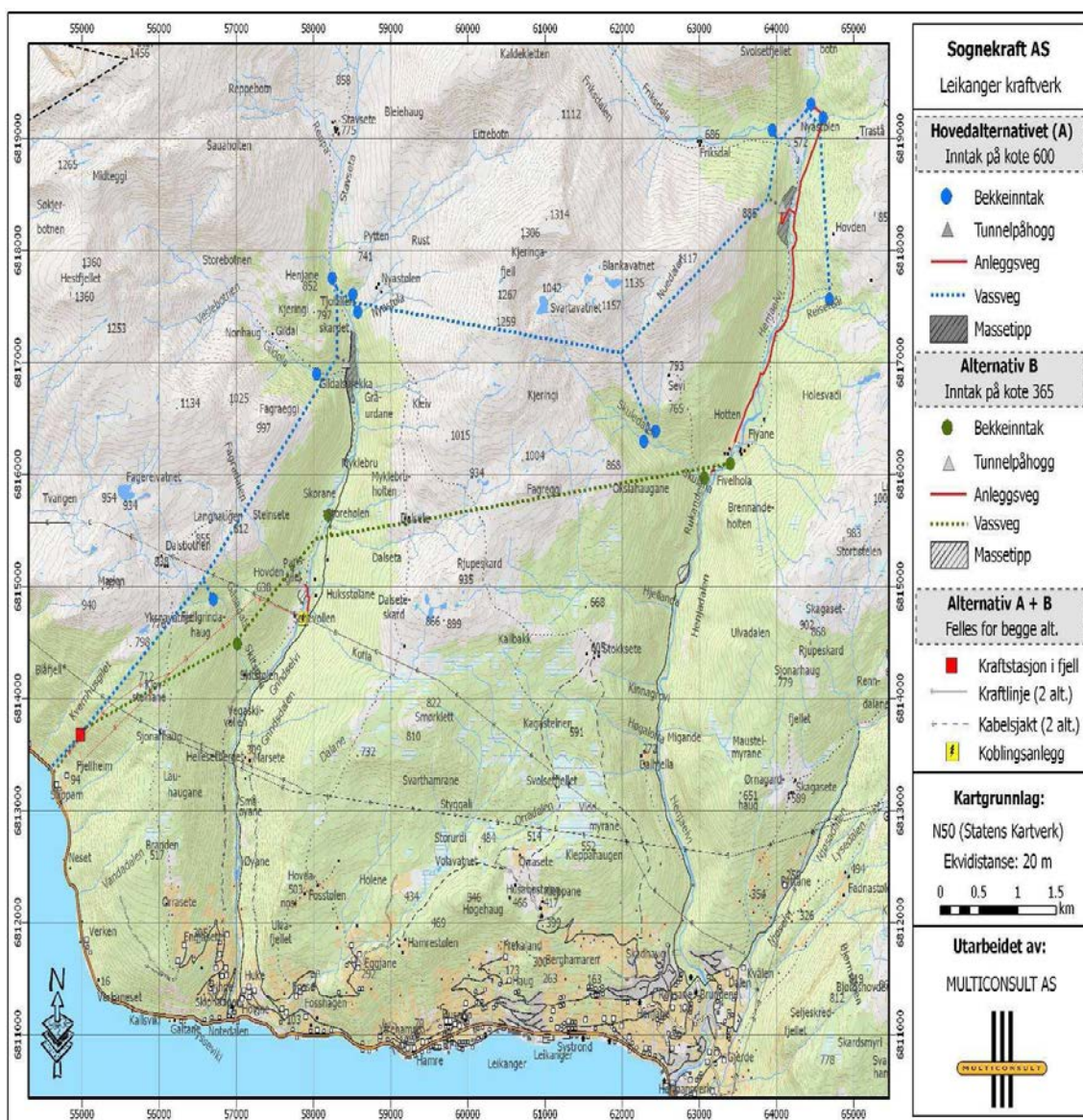
Tiltaksområdet er vist som LNF-område i arealdelen i kommuneplanen til Leikanger.

Prosjektet berører ikke vassdrag som er vernet mot kraftutbygging.

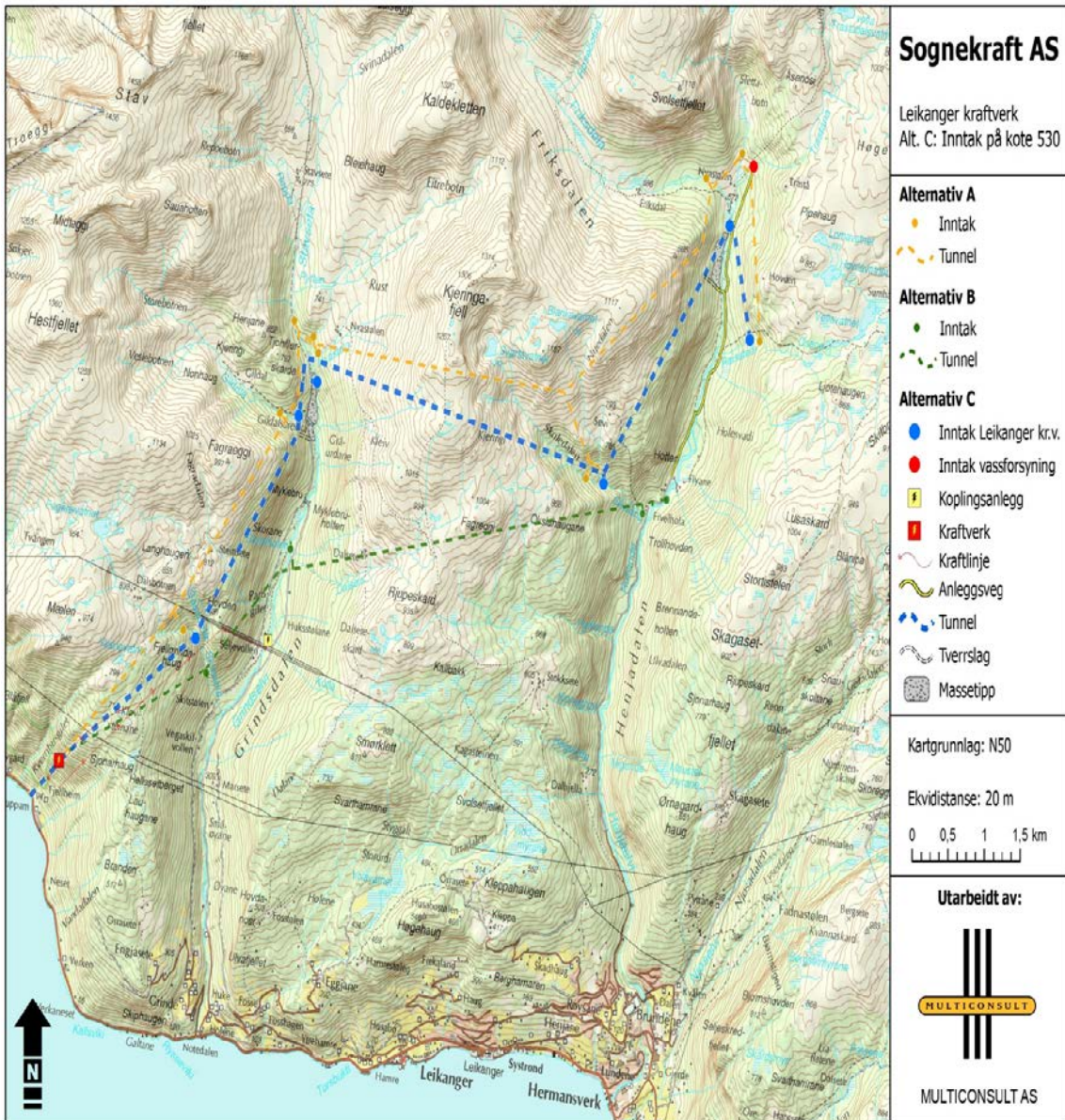
Flere alternative utbyggingsplaner i vassdragene har tidligere vært behandlet i Samlet plan for vassdrag og plassert i kategori II. Etter søknad ble det omsøkte prosjektet innvilget flytting til kategori I den 4.9.2006.

Oversiktskart og hoveddata for kraftverket

Oversiktskart og hoveddata for de tre utbyggingsalternativene er vist på kart og i tabell på de påfølgende sider.

Oversiktskart for utbyggingsalternativene A og B.

Oversiktskart for utbyggingsalternativ C.
Kartet viser også utbyggingsalternativene A og B (forenklet).

Leikanger kraftverk – hoveddata for alternativ A, B og C

Leikanger kraftverk	Enhet	Alt. A	Alt. B	Alt. C
Tilsigs- og vannføringsdata*				
Nedbørfelt	km ²	68,7	84,0	70,8
Midlere tilsig	mill. m ³ /år	153,3	172,2	155,2
Midlere tilsig	m ³ /s	4,86	5,46	4,92
Sum magasin	mill. m ³	3,8	3,8	3,8
Magasin prosent	%	2,5	2,2	2,4
Q alm. (Grindselvi/Henjaelvi)	l/s	82/127	82/127	82/127
Q95 sommer (Grindselvi/Henjaelvi)	l/s	927/1427	927/1427	927/1427
Q95 vinter (Grindselvi/Henjaelvi)	l/s	68/105	68/105	68/105
Kraftverksdata				
Antall inntak	antall	11	4	6
Inntak, kote	moh.	600	365	530
Kraftstasjon, kote	moh.	5	5	5
Midlere brutto fallhøyde	m	595	360	525
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	1,41	0,86	1,24
Installert effekt	MW	77	53	65
Antall aggregater	stk.	1-2	1-2	1-2
Maks slukeevne	m ³ /s	14,6	16,4	14,6
Min. slukeevne	m ³ /s	0,36	0,41	0,36
Brukstid	timer	2390	2360	2475
Produksjon				
Årlig produksjon	GWh/år	184,1	124,9	160,9
Produksjon sommer	GWh/år	145	98	125,1
Produksjon vinter	GWh/år	39,1	26,9	35,76
Utbyggingskostnad				
Utbyggingskostnad	mill. kr	628,5	445,2	579,1
Utbyggingspris	kr/kWh	3,41	3,56	3,60
Byggetid ca.	år	3	2,5	3

*) Grunnlaget for beregnet tilsig mv. er NVE avrenningskart for perioden 1961-1990. Dataserien for Sogndalsvatn er nyttet som referanseserie.

Oppsummering av konsekvensutredningen

Konsekvensutredningen er oppsummert i tabellen på neste side. Konsekvensgraden er gitt for første del av driftsfasen. Av utredningen fremgår det at for enkelte av fagtemaene vil konsekvensene kunne være større i anleggsfasen og noe mindre senere i driftsfasen. Konsekvensene av utbygging etter nytt alternativ C fremgår av en separat tilleggsutredning som ble utført på et senere tidspunkt.

Oppsummering av konsekvensvurderingene på de ulike fagområdene

Tema		Alt. A: Inntak på kote 600	Alt. B: Inntak på kote 365	Alt. C: Inntak på kote 530*
Grunnvann		Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Ubetydelig/ingen (0)
Sedimenttransport og erosjon		Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
Lokalklimatiske forhold		Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
Landskap		Middels negativ (-)	Middels/liten negativ (-/-)	Ingen til middels positiv (0/++)
Kulturminner	Henjadalen	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	Ubetydelig/liten eller middels positiv (0/+ eller ++) **
Kulturmiljø		Middels negativ (-)	Liten negativ (-)	
Kulturminner	Grindsdalen	Ubetydelig/ingen (0)	Middels negativ (-)	-
Kulturmiljø		Liten/middels negativ (-/-)	Middels negativ (-)	-
Kulturminner	Suppam	Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	-
Kulturmiljø		Liten negativ (-)	Liten negativ (-)	-
Naturmiljø (flora, fauna, verneinteresser)		Middels negativ (-)	Liten/middels negativ (-/-)	Ubetydelig/liten positiv (0/+)
Ferskvannsökologi	Henjaelvi	Middels negativ (-)	Liten negativ (-)	Ubetydelig/liten positiv (0/+)
	Grindselvi	Ubetydelig/liten negativ (0/-)	Ubetydelig negativ (0)	Ubetydelig/liten positiv (0/+)
Støy og luftforurensning	Anleggsfase	Middels negativ (-)	Middels negativ (-)	Ubetydelig/ingen (0)
	Driftsfase	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
Jord-, skog- og utmarksressurser		Liten/middels positiv (+/++)	Liten positiv (+)	Liten negativ (-)
Ferskvannsressurser	Vannforsyning	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
	Småkraftpotensial	Middels/liten negativ (-/-)	Middels/liten negativ (-/-)	Ubetydelig/ingen (0)
	Annen bruk	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
Marine ressurser		Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
Mineral- og masseforekomster		Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)	Ubetydelig/ingen (0)
Samfunn	Næringsliv og sysselsetting	Ubetydelig/liten positiv (0/+)		Liten negativ (-)
	Kommuneøkonomi	Middels/stor positiv (++)/+++)	Middels positiv (++)	Liten negativ (-)
Friluftsliv, jakt, fiske og turisme		Stor/middels negativ (-/-)	Middels negativ (-)	Middels positiv (++)

*) Merk at konsekvenser for alternativ C er oppgitt som *relativ endring* i forhold til alternativ A (hovedalternativet).

**) Konsekvens for kulturminner og kulturmiljø vil avhenge av lokalisering av nytt vannverksinntak og om det bygges vei frem til dette inntaket.

Saksgang og merknader fra høringer

NVE mottok melding med forslag til utredningsprogram for Leikanger kraftverk datert 16.5.2007. Meldingen ble sendt på høring med høringsfrist 31.10.2007. Det ble arrangert folkemøte i forbindelse med meldingen 4.10.2007. NVE fastsatte utredningsprogrammet 31.3.2008.

Søknad om bygging av Leikanger kraftverk ble mottatt 27.1.2009. Søknaden ble sendt på høring til offentlige instanser og organisasjoner i henhold til NVEs vanlige prosedyrer. Høringsfristen var 15.6.2009. Søknaden har vært kunngjort i Norsk Lysingsblad, Sogn Avis og Bergens Tidende. I løpet av høringsperioden har to eksemplarer av søknaden vært lagt ut til offentlig gjennomsyn på Serviceekspedisjonen i kommunehuset og Leikanger folkebibliotek. Det ble arrangert folkemøte i forbindelse med søknaden 26.3.2009. Ved fristens utløp var det kommet inn 27 høringsuttalelser. Uttalelsene har

vært forelagt tiltakshaver for kommentarer. I brev av 11.5.2010 stilte NVE krav om supplerende undersøkelser/tilleggsutredninger med bakgrunn i krav og innspill i høringsuttalelsene. NVE mottok tilleggsutredningene fra søker 12.7.2011. Utredningene ble sendt på begrenset høring til de som hadde uttalt seg til søknaden med frist 31.10.2011. Det ble gjennomført sluttbefaring i utbyggingsområdet 19.10.2011. Etter sluttbefaringen ble det stilt krav om ytterligere tilleggsinformasjon, herunder utredning av et nytt utbyggingsalternativ (alternativ C) og tilleggsutredning på kulturminner, kulturmiljø og landskap i Grindsdalen. NVE mottok tilleggsinformasjonen 18.4.2012. Utredningene ble sendt på begrenset høring med høringsfrist 20.6.2012.

I forbindelse med høringen er det ikke registrert noen innsigelser mot søknaden.

NVEs oppsummering av høringsuttalelsene og søkers kommentarer

I det følgende gis en oppsummering av høringsuttalelsene og de viktigste synspunktene på omsøkte utbyggingsplaner, samt hovedpunktene i søkers kommentarer til disse. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider. Kommentarer og krav som spesifikt gjelder konsekvensutredningene er gjengitt i et eget punkt senere i innstillingen.

Leikanger kommune (uttalelser datert 11.6.2009, 14.10.2011 og 18.6.2012) tilrår at det gis konsesjon til utbygging av Leikanger kraftverk etter alternativ A (vedtak i kommunestyret 9.6.2009 og 13.6.2012). Kommunen forutsetter at kraftverksplanene gjennomføres uten negative virkninger på den kommunale vannforsyningen og at det gjennomføres nødvendige tiltak for å sikre en trygg og god vannforsyning både i anleggs- og driftsperioden. Kommunen stiller videre krav om slipp av minstevannføring i Henjaelvi tilsvarende 5-percentilen i sommerhalvåret av hensyn til allmenne interesser og fiske. Det må gis pålegg om utsetting av fisk i Henjaelvi og sikring av fiskebestanden i Store Trastadalsvatn. Det må også bygges terskler for å opprettholde et tilstrekkelig vannspeil ved Fivelhola/Flya og der elva renner gjennom Hermansverk sentrum. Kommunen går imot bygging av ny anleggsvei fra krysset i Henjadalen opp til de planlagte inntakene i Slettabotn og Traståna. Andre planlagte anleggsveger må bygges så skånsomt som mulig og skal være åpne for allmennheten. Videre må det gjøres støydempende tiltak ved tunnelpåhugget ved Suppam og det må settes særlige krav til plassering og arrondering av tippmasser. Når det gjelder nytt alternativ C, så ser kommunen at dette er et bedre alternativ enn alternativ A når det gjelder landskapsvirkninger. Administrasjonen ved Rådmannen mener at alternativ C imøtekommer ønsket om en mer skånsom utbygging på en god måte, samtidig som kommunen fortsatt oppnår en stor økonomisk gevinst fra kraftanlegget. Kommunestyret i Leikanger konkluderer likevel med at alternativ A fortsatt vil være det samfunnsmessige beste alternativet ut fra en samlet vurdering av fordeler og ulemper.

Søkers kommentarer: Sognekraft opplyser om at det er inngått utbyggingsavtale med Leikanger kommune. Ifølge avtalen plikter selskapet å sikre en tilfredsstillende drikkevannsforsyning, enten ved grunnvannsforsyning, inntak av vann ved inntaksdam (på kote 600 for alternativ A) eller andre tilsvarende løsninger. Tapping fra Store Trastadalsvatn i forbindelse med kraftverksdriften skal ikke medføre fare for vannforsyningen. Sognekraft peker på nødvendigheten av å bygge ny anleggsvei frem til Traståna dersom den fremtidige kommunale vannforsyningen skal komme herfra. Selskapet viser til at dette også er et ønske fra grunneierne i Henjadalen, da veien vil lette adkomsten i forbindelse med skogsdrift og ved tilsyn av beitedyr. Kommunens forslag til minstevannføring tilsvarende 5-percentilen sommer og vinter vil medføre at produksjonen blir redusert med 37,1 GWh/år, fra 184,1 GWh/år til 147,0 GWh/år. Utbyggingsprisen pr. kWh vil øke fra kr 3,41 til kr 4,28, og prosjektet vil da ifølge Sognekraft ikke være lønnsomt med dagens kraftpriser. Selskapet mener det ikke finnes faglige argumenter i konsekvensutredningen for en slik økning i minstevannføringen. Sognekraft er positivt innstilt til bygging av terskler der det er behov og mener det bør utarbeides en terskelplan.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane (uttalelser datert 25.6.2009, 31.10.2011, og 20.6.2012) konstaterer at Leikanger kraftverk vil innebære både fordeler og ulemper for storsamfunnet og lokalt. Alternativ A vil kunne få konsekvenser for viktige naturtyper slik at de verdien av disse blir redusert til lokalt viktig (C). Fossekallen vil bli negativt påvirket, særlig i de øvre områdene, og det er usikkert hvordan andre

vanntilknyttede fugler blir påvirket. Fylkesmannen mener en utbygging etter alternativ B vil være mindre konfliktfylt enn alternativ A, bl.a. fordi dette alternativet ikke vil påvirke de øvre dalområdene og således gir mindre konsekvenser for inngrepsfrie områder og for viktige naturtyper og arter. Fylkesmannen mener det likevel bør gjennomføres miljøtilpasninger ved slipp av minimum 5-percentil vannføring i Henjaelvi i sommerhalvåret og alminnelig lavvannføring i vinterhalvåret. Hvis det gis tillatelse til utbygging etter alternativ A, må minstevannføringen slippes forbi alle inntakene for å sikre et tilstrekkelig nedbørfelt. Dersom det blir satt krav om lavere minstevannføring vil det være aktuelt å vurdere andre avbøtende tiltak som bygging av terskler, utlegging av gytesubstrat, utgraving av holer, og slipp av lokkeflommer. Det må også legges særlig vekt på å sikre den kommunale vannforsyningen som er basert på uttak av overflatevann fra Henjaelvi. Minstevannføringen i Grindselvi må være minimum to ganger alminnelig lavvannføring i sommerhalvåret og lik alminnelig lavvannføring i vinterhalvåret. Fylkesmannen påpeker at uttak av vann til andre bruksformål ikke må gi redusert minstevannføring i vassdragene. Fylkesmannen mener videre at utbyggingen vil bli mer miljømessig akseptabel uten regulering av Store Trastadalsvatn. Dersom det gis tillatelse til regulering av vatnet ber Fylkesmannen om at det stilles krav om oppfylling og sommervannstand i magasinet av hensyn til friluftinteressene. Det bør ikke tillates effektkjøring som vil medføre hyppige vannstandsendringer i magasinet. Fylkesmannen ber ellers om at en legger til grunn standard vilkår for naturforvaltning, forurensning etc. ved en eventuell konsesjon til utbygging. Når det gjelder nytt alternativ C, vurderer Fylkesmannen at konsekvensene for allmenne interesser vil bli vesentlig redusert sammenlignet med alternativ A, forutsatt at Store Trastadalsvatn ikke blir regulert. Det forutsetter også at vannforsyningen til Leikanger blir flyttet ned mot kraftverksinntaket, slik at det ikke blir nødvendig å bygge ny vei opp til eventuelt vannverksinntak i Traståna. Fylkesmannen fastholder likevel sin tidligere konklusjon om at alternativ B vil være det mest skånsomme utbyggingsalternativet.

Søkers kommentarer: Sognekraft referer til Fylkesmannens vurdering av alternativ B som et miljømessig sett vesentlig bedre alternativ enn alternativ A. Selskapet fremhever på sin side de negative sidene ved alternativ B, bl.a. lavere kraftproduksjon, mindre inntekter til kommunen og grunneierne, og større inngrep ved Seljevollen i Grindsdalen. Videre vil alternativ B gi mindre positiv virkning for landbruket i Henjadalen ved at anleggsveien inn til inntaket ikke blir bygget. Ellers viser konsekvensutredningen at de to alternativene på flere fagområder er relativt like når det gjelder virkninger. Sognekraft er derfor av den oppfatning at forskjellen i konsekvensgrad er såpass liten at det ikke forsvarer en reduksjon i produksjonen på 59,2 GWh/år som alternativ B vil medføre. Når det gjelder alternativ C, mener Sognekraft det vil være en ugunstig løsning å flytte det kommunale vannverksinntaket ned til kote 530 slik Fylkesmannen forutsetter. Dette vil gi dårligere råvannskvalitet på grunn av at vannkvaliteten i Reisetåi, som planlegges overført til Henjaelvi, er vesentlig dårligere enn i de øvrige elvene. Det vil også medføre at et større område må klausuleres, samt at det øker faren for tilførsler av tarmbakterier fra beitedyr ved Nyastølen. Selskapet viser til at det er bred enighet om at vannverksinntaket bør ligge i Traståna som har den beste og mest stabile vannkvaliteten. Ifølge Sognekraft vil det derfor uansett bli inngrep i terrenget ovenfor kote 530 da det må bygges vei opp til vannverksinntaket. Sognekraft mener derfor at ulempene ved alternativ C i form av redusert produksjon og inntekter til kommunen mv. er større enn de positive miljøvirkningene som reelt sett vil kunne oppnås, sammenlignet med alternativ A.

Sogn og Fjordane fylkeskommune (uttalelser datert 27.8.2009 og 14.6.2012) tilrår at det gis konsesjon til utbygging av Leikanger kraftverk i tråd med omsøkte alternativ A. Fordelene ved tiltaket er først og fremst av økonomisk karakter og knyttet til energiproduksjonen på inntil 184 GWh/år. Fylkeskommunen mener det ved en eventuell konsesjon til utbygging må tas hensyn til vannforsyning og vanningsanlegg, og det må slippes en tilstrekkelig høy minstevannføring hvor det er vurdert å kompensere for andre vannuttak nedstrøms det planlagte kraftverksinntaket. Minstevannføringen bør være minst alminnelig lavvannføring om vinteren og to ganger alminnelig lavvannføring om sommeren. Vannforsyning, vanningsanlegg, veibygging og terskler bør utføres i tråd med anbefalingene fra Leikanger kommune. Fylkesrådmannen er på sin side negativ til alternativ A og vurderer ulempene for landskap, friluftsliv og reiseliv som større enn fordelene av tiltaket. I

vurderingen fremheves særlig Grindsdalen som et verdifullt og nasjonalt viktig område med hensyn på biologiske, botaniske og kulturhistoriske verdier. En bør her unngå inngrep som kommer i direkte eller indirekte kontakt med kulturminner og kulturmiljø. Planlagt massetipp i dette området bør plasseres utenfor det nasjonalt viktige landskapet eller sløyfes helt. Det fremgår ellers av vurderingen at en utbygging i de øvre og lite berørte delene av Grindsdalen og Henjadalen vil være uheldig. Fylkesrådmannen er imidlertid positiv til alternativ B, da omfanget av de fysiske inngrepene vil være betydelig mindre. Fylkeskommunen sier i sin uttalelse til nytt alternativ C at det vil være et bedre alternativ enn alternativ A ut fra hensynet til kulturminner og kulturmiljø. Samtidig vil kraftproduksjonen bli redusert med 23 GWh/år. Det nye alternativet er vurdert til å ligge innenfor rammen av det tidligere vedtaket som fylkeskommunen har gjort, og har derfor ikke vært lagt frem for ny politisk behandling.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener de positive virkningene på kulturminner og kulturmiljø av eventuelt å velge alternativ C fremfor alternativ A er så små at dette på langt nær vil veie opp for ulempene i form av redusert kraftproduksjon og økt utbyggingspris. Sognekraft tar sikte på å oppfylle undersøkelsesplikten i forhold til kulturminneloven § 9 i forbindelse med godkjenning av detaljplanen dersom det gis konsesjon til utbygging.

Fiskeridirektoratet, Region Vest (uttalelse datert 8.4.2009 og 31.10.2011) forutsetter en bærekraftig utbyggingsløsning som også tar hensyn til videre produksjon i settefiskanlegget ved Henjaelvi. Fiskeridirektoratet har ingen spesielle merknader til det nye utbyggingsalternativet, alternativ C.

Søkers kommentarer: Forholdet til settefiskanlegget er kommentert under høringsuttalelsen fra Marine Harvest som driver anlegget.

Statens vegvesen, Region Vest (uttalelser datert 12.6.2009 og 21.10.2011) påpeker at det må sikres forsvarlig adkomst til planlagt kraftstasjon og riggområde ved Suppam fra rv. 55. Det bør i den sammenheng utarbeides en reguleringsplan som legger vekt på trafikksikkerheten. Dersom disse kravene imøtekommes, har ikke vegvesenet andre merknader til kraftverksplanene.

Søkers kommentarer: Dersom det blir gitt konsesjon, vil Sognekraft i samråd med Statens vegvesen utarbeide mer detaljerte planer, eventuelt reguleringsplan for adkomst fra rv. 55 til riggområde, tunellpånugg og det planlagte massedeponiet ved Suppam.

Riksantikvaren (uttalelser datert 22.6.2009, 1.11.2011 og 20.6.2012) mener alle de tre utbyggingsalternativene vil ha stor negativ innvirkning på kulturmiljøet i Grindsdalen og Henjadalen, om en ser dalene under ett. De visuelle virkningene gjelder bl.a. redusert vannføring, kraftledninger, og hogstgater. I tillegg kommer planlagte massedeponier og anleggsveier som har nærføring til verdifulle kulturmiljøer. Inngrepene vil også komme i direkte konflikt med det automatisk fredete kulturminnet Buføringsvegen i Henjadalen. Det kan også vise seg å være flere direkte konflikter når kulturminnelovens § 9 er oppfylt. Dersom det likevel blir gitt konsesjon til utbygging mener Riksantikvaren at alternativ C vil være det beste alternativet. Alternativ B vil ha størst negativ påvirkning, særlig på kulturmiljøet i Grindsdalen, som er blant de utvalgte kulturlandskapene i jordbruket. Ved en eventuell konsesjon til utbygging mener Riksantikvaren det må stilles krav om avbøtende tiltak. Dette gjelder f.eks. krav til minstevannføring og bygging av terskler, bidrag til skjøtsel og formidling av kulturminner og kulturmiljø, rydding av skog for å hindre gjengroing, og økonomisk støtte til oppgradering, utvidelse eller bygging av driftsbygninger for å sikre at jordbrukslandskapet fortsatt blir brukt og opprettholdt. Tipper og nye veier må plasseres og utformes slik at det gir minst mulig påvirkning på kulturmiljøet og landskapet.

Søkers kommentarer: Sognekraft vil gjennomføre grundige undersøkelser for å oppfylle kravene i kulturminnelovens § 9 dersom det blir gitt tillatelse til utbygging. Ved eventuelle funn av kulturminner vil en i størst mulig grad prøve å justere utbyggingsplanene eller en vil søke om frigivelse. Etter Sognekrafts oppfatning er skjøtsel og formidling av kulturminner ikke avbøtende tiltak som kan

relateres til kraftverksutbyggingen og mener dette må være kulturminneforvaltningens og grunneiernes ansvar.

Mattilsynet (uttalelser datert 15.6.2009, 21.10.2011 og 19.6.2012) viser til brev til Leikanger kommune med uttalelse til rapport om konsekvenser og tiltak for vannforsyningen i forbindelse med eventuell bygging av Leikanger kraftverk. Mattilsynet har tilsynsansvar ovenfor vannverkseier, i dette tilfelle Leikanger kommune, som er eier av Leikanger vannverk. Mattilsynet er opptatt av at vannverket skal ha tilstrekkelig vann av god kvalitet og tilfredsstillende leveringssikkerhet. Eventuelt nytt inntak til vannverket må plasseres slik at det er driftssikkert til alle årstider og under alle værforhold, og det må også kunne føres tilsyn under alle forhold. Det må ikke være muligheter for at tilsig fra massedepoier kan forurense råvannskvaliteten. Mattilsynet er i utgangspunktet positive til forslaget om plassering av nytt inntak i Traståna på kote 600, men påpeker viktigheten av at inntaket blir sikret mot problemer med ising og frost.

Søkers kommentarer: Sognekraft vil ta hensyn til innspillene fra Mattilsynet i det videre arbeidet. Når det gjelder alternativ C, viser selskapet til at det er bred enighet om at vannverket bør få inntak i Traståna.

Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane (uttalelse datert 23.6.2009) mener prinsipielt at det må bli slutt på større vannkraftutbygginger, og at en bør ta vare på de større vassdragene som ennå ikke er bygd ut. Naturvernforbundet går derfor imot en utbygging av Leikanger kraftverk. Forbundet viser bl.a. til at den planlagte utbyggingen, sammen med andre planlagte naturinngrep, vil påvirke landskapet og naturforholdene negativt og medføre en kraftig reduksjon av inngrepsfrie områder.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener det er mulig å gjennomføre en forholdsvis skånsom utbygging av Leikanger kraftverk med de avbøtende tiltakene som er foreslått. Tiltakene omfatter bl.a. terrengtilpasning og revegetering av tipper og riggområder, samt slipp av minstevannføring og etablering av terskler av hensyn til landskap og fisk. Selskapet viser i den sammenheng bl.a. til fagrapporten for fisk og ferskvannsbibliologi der det fremgår at tiltakene vil være tilstrekkelige for å opprettholde fiskebestanden i de to vassdragene.

Sogn og Fjordane Turlag (uttalelser datert 6.6.2009, 1.7.2009, 30.11.2011 og 18.6.2012) går imot utbyggingsplanene. Turlaget mener den planlagte utbyggingen er svært omfattende og kontroversiell med mange og til dels store konflikter i forhold til friluftsliv, landskap, kulturminner, nasjonalt viktige kulturlandskap, biologisk mangfold, og inngrepsfrie områder. Turlaget peker i den sammenheng også på sumvirkningene av de mange planlagte kraftprosjektene langs Sognefjorden og andre steder i fylket og mener disse burde ha vært utredet samlet. Ifølge Turlaget er særlig alternativ A konfliktfylt og uakseptabelt på grunn av inngrep i tilnærmet uberørte områder, mens alternativ B vil få mindre omfattende virkninger. Ved eventuell utbygging etter alt. B bør de planlagte inntakene av Skitstøla og Skulåna tas ut. Tversrslaget til Grindsdalen med uttak av masser bør sløyfes av hensyn til kulturminner og kulturmiljø. Turlaget viser ellers til at planlagte slippsteder for minstevannføring i alternativ A; Stavseta i Grindsdalen og Friksdøla i Henjadalen, ikke har tilstrekkelig tilsig for å oppfylle de foreslåtte kravene. Turlaget mener det må slippes tilstrekkelig minstevannføring fra alle inntakene, tilsvarende 5-percentil sommervannføring og alminnelig lavvannføring om vinteren. Dette for å ivareta Henjælvi som laks- og sjørretelv og av hensyn til landskap og opplevelsesverdier. I tillegg må det slippes ekstra vann for å dekke vannforbruket til de andre brukerinteressene på utbyggingsstrekningen. Store Trastadalsvatn bør ikke aktivt nyttes som reguleringsmagasin for kraftverket, men utelukkende for å sikre vannforsyning, vann til jordbruksvanning, og andre formål. Turlaget viser i den sammenheng til at dersom inntaket til det kommunale vannverket flyttes til Traståna på kote 600, så vil vannforsyningen være avhengig av tapping fra Store Trastadalsvatn i store deler av året. Bygging av nye veier må begrenses, spesielt i de høyereliggende områdene, og alle bekkeinntak bør bygges veiløst. Når det gjelder planlagt kraftledning, tilrår Turlaget at det vurderes tilkobling til eksisterende 66 kV-linje, som eventuelt må forsterkes. Sogn og Fjordane Turlag mener alternativ C er mindre konfliktfylt enn alternativ A, men fremdeles uakseptabelt. For øvrig påpeker Turlaget at det i alternativ C er lagt

ulike forutsetninger (ulike minstevannføringer) til grunn for produksjons- og kostnadsberegningen, slik at tallene ikke er direkte sammenlignbare med de andre alternativene. Dersom en legger til grunn samme forutsetninger, vil produksjonstapet i alternativ C bli noe mindre enn det søker oppgir, og utbyggingsprisen vil også bli lavere.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener de miljømessige effektene av de planendringene som Turlaget foreslår ikke kan forsvare de økte kostnadene. Eksempelvis, dersom inntakene av Skitstøla og Skulåna utelates i alternativ B, vil dette gi 6 % lavere produksjon, tilsvarende 7,5 GWh.

Leikanger Jakt- og Fiskelag (uttalelser datert 4.6.2009 og 30.10.2011) mener en utbygging vil innebære både fordeler og ulemper for Leikanger kommune. Ut fra en samlet vurdering finner ikke Jakt- og Fiskelaget grunnlag for å gå imot søknaden om utbygging. Utbyggingen vil medføre at kommunen mister verdifulle naturkvaliteter, men avbøtende tiltak vil til en viss grad kunne redusere de negative virkningene. Etter Jakt- og Fiskelagets oppfatning vil viktige tiltak bl.a. være fiskeforbedrende tiltak og bygging av terskler, samt slipp av tilstrekkelig minstevannføring. Den omsøkte minstevannføringen bør økes betydelig og må styres slik at vanntemperaturen om sommeren ikke blir for høy, av hensyn til fisken. Planlagte veier bør være åpne for allmenn ferdsel, men ikke bygges lengre inn i området enn det som er nødvendig for selve utbyggingen. Det bør gjennomføres oppfølgende undersøkelser av levekår for vilt etter en eventuell utbygging.

Søkers kommentarer: Sognekraft kommenterer at utbyggingen vil bli gjennomført på en skånsom måte som i størst mulig grad tar hensyn til jakt- og fiskeinteressene i de to dalførene. Selskapet legger opp til at det skal utarbeides en terskelplan for å sikre fiskebestanden og fisket på de viktigste elvestrekningene. I tillegg er det foreslått krav til minstevannføring under kote 90. Det vises i den sammenheng til fagrapporten på fisk og ferskvannsbiologi som konkluderer med at en utbygging vil ha relativt liten effekt på fiskebestanden i de berørte vassdragene dersom det slippes minstevannføring.

Informasjonskomiteen for Systrondvassdraga (uttalelser datert 9.6.2009 og 19.6.2012) er opptatt av at beslutningsgrunnlaget skal være så godt som mulig, og mener det er behov for ny vurdering av sumeffekter, samt når det gjelder alternativer for drikkevannsforsyning, hydrologiske konsekvenser, og virkninger for ulike tema som er avhengig av hydrologien. Det vises i den sammenheng bl.a. til reglene i naturmangfoldloven om vurdering av samlet belastning av planlagte tiltak. Når det gjelder alternativ C mener Informasjonskomiteen dette fremstår som klart bedre enn alternativ A, mens alternativ B er det alternativet som synes å ha færrest miljøvirkninger. Informasjonskomiteen finner det imidlertid merkelig at alternativ C ikke er konsekvensvurdert med den forutsetning at inntaket til det kommunale må flyttes ned mot kraftverksinntaket, og at behovet for anleggsvei forbi Flya dermed faller bort.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener det er viktig å utnytte vannkraftressursene i vassdraget på en mest mulig optimal måte, og mener alternativ A samlet sett kommer best ut når en vurderer fordeler og ulemper opp mot hverandre.

Huke og Fosse Vassverk LL (uttalelse datert 12.6.2009) peker på at vannverket må sikres tilstrekkelig tilgang på vann ved en eventuell utbygging. En konsekvens av redusert vannføring i elva er at vanninntaket må bygges om.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til fagrapporten om naturressurser som omtaler uttak av vann til landbruksvanning. Huke og Fosse Vassverk har en kapasitet på 27,5 l/s og tar ut vann i perioden mai-september, med størst uttak i august. De andre vannuttakene har vesentlig mindre kapasitet, og det er lite trolig at den samlede kapasiteten ligger over 50 l/s. Selskapet er villig til å ta kostnadene ved å bygge om de ulike inntakene i Grindselvi slik at vannforsyningen blir opprettholdt. Sognekraft foreslår en felles befaring før eventuell byggestart som grunnlag for å fastsette tiltak for å hindre at ledningen blir påført skade ved opprustning av veien.

Marine Harvest Norway (MHN) (uttalelser datert 16.6.2009 og 5.11.2011) driver et settefiskanlegg nederst i Henjaelvi som vil kunne blir berørt av utbyggingen. MHN mener det planlagte kraftverket ikke lar seg kombinere med driften av settefiskanlegget. MHN viser til at de har privatrettslige rettigheter og fallrettigheter i vassdraget. Anlegget har i dag tillatelse til et vannuttak på 20 m³/min. I tillatelsen forutsettes slipp av minstevannføring på 160 l/s hele året. Gjeldende settefiskkonsesjon tillater produksjon av 2,5 mill. settefisk. Eventuelt økt vannbehov skal søkes løst ved gjenbruk eller inntak av sjøvann, men for MHN er det likevel ønskelig å kunne benytte mer vann for å drive den produksjonen som man har tillatelse til. Det er også planer om å øke produksjonen, noe som vil kreve et vannuttak på inntil 36 m³/min. Ved drift av settefiskanlegg er det nødvendig med kontinuerlig vanntilførsel hver dag året rundt. Sikkerhet rundt vannleveranse er således helt avgjørende for den biologiske produksjonen i anlegget og det påpekes at avbrudd kan få katastrofale følger. Det er også viktig å unngå avrenning fra planlagte massedeponier, da dette kan medføre partikkelforurensning med risiko for massedød i settefiskanlegget.

Søkers kommentarer: Sognekraft oppgir at selskapet har vært i dialog med MHN med formål å inngå en minnelig avtale som regulerer partenes interesser i Henjaelvi. Partene har ikke oppnådd enighet og forhandlingene er avsluttet.

Styringsgruppa for grunneigarane i Grindsdalen (uttalelse datert 10.6.2009) er opptatt av utbedring og vedlikehold av veier i området for å sikre god etterbruk av hensyn til jord- og skogbruk og i forbindelse med friluftsliv. Videre mener grunneierne at inntak på eksisterende vanningsverk må opprustes og at det må iverksettes avbøtende tiltak ved lave vannføringer. Overskuddsmasser fra tunneldriften er en ressurs som må utnyttes på en samfunnstjenlig måte. Massene foreslås brukt bl.a. til forsterkning av skogsveger og tilrettelegging av nausttomter ved Grinde kai. Grunneierne peker ellers på at planlagt trafostasjon på Seljevollen må tilpasses terrenget.

Søkers kommentarer: Sognekraft vil, dersom det blitt gitt tillatelse til utbygging, gå i dialog med grunneierne i Grindsdalen for å diskutere de ulike forlagene til tiltak, bl.a. bruk av overskuddsmasser. Selskapet er opptatt av at utbyggingen skal ha mest mulig positiv virkning for jord- og skogbruket i de to dalførene.

Leikanger SV (uttalelser datert 12.6.2009 og 19.6.2012) går imot planlagt utbygging av Leikanger kraftverk. Leikanger SV mener utbyggingen sammen med andre planlagte tiltak i regionen, vil bidra til uheldige sumeffekter både lokalt, regionalt og nasjonalt når det gjelder tap av urørt natur og biologisk mangfold. Andre virkninger er tap av laks og ørret i Henjaelvi, reduserte landskapskvaliteter, tap av kvaliteter i forbindelse med friluftsliv og turgåing i begge dalfører, og at Hermansverk sentrum vil endre karakter. Leikanger SV viser videre til at det er usikkerhet omkring virkningen for vannforsyningen, samt at en for liten del av verdiskapningen blir igjen lokalt. Leikanger SV peker også prinsipielt på manglende klimaeffekt av tiltaket, da det ikke finnes virkemidler som sikrer at utbygging av ny fornybar energi erstatter eksisterende fossil energibruk. Dersom det likevel skulle bli utbygging bør det gjennomføres avbøtende tiltak for å opprettholde vannkvaliteten, og det må stilles krav om slipp av minstevannføring som sikrer god økologisk tilstand for fisk og annen ferskvannsfauna i Henjaelvi. Det bør slippes lokkeflommer som sikrer oppvandring av fisk, og det må settes av et fond til fiskeforsterkningstiltak. Utbygger må videre pålegges tiltak for å legge til rette for friluftsliv som kompensasjon for tap av turkvaliteter i de to dalførene og i fjellområdet, og det må etableres et fond for finansiering av en turlagshytte i kommunen. Fondet bør være i størrelsesorden 2 mill. kr. Alle nye anleggsveier som ikke er nødvendige for kraftverksdriften må føres tilbake til naturtilstand. Andre veier må stenges med bom slik at det ikke er mulig å ferdes med motorisert kjøretøy for andre enn autorisert personell. Dersom det blir gitt konsesjon til utbygging av kraftverket mener Leikanger SV at dette bør skje i samsvar med alternativ C. Leikanger SV viser til at dette alternativet vil bidra til å bevare landskapsbildet omkring Nyastølen og innover Friksdalen, noe som er et viktig poeng i denne saken. En konsekvens av alternativ C må være at planlagt drikkevannsinntak også flyttes ned til samme nivå som kraftverksinntaket.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener energiproduksjon og miljøhensyn må sees i en større sammenheng, og viser til at produksjonstapet ved å gå fra alternativ A til C vil utgjøre den samlede produksjonen av to normale småkraftverk.

Magnar Bolstad (uttalelser datert 7.6.2009, 30.10.2011 og 19.6.2012) mener det er stor fare for at vannforsyningen i Leikanger vil bli mye dårligere enn i dag dersom Leikanger kraftverk blir bygget. Bolstad er i utgangspunktet kritisk til at råderetten til vannkilden blir overført fra kommunen til kraftverkseier ved en eventuell reguleringskonsesjon. Han mener det må utredes en akseptabel løsning for vannforsyningen før det eventuelt blir gitt konsesjon til kraftverket. Avtalen mellom Leikanger kommune og utbygger er etter Bolstads oppfatning satt opp som en politisk avtale uten at det er lagt til grunn faglige vurderinger for vannforsyningen. Mest sannsynlig vil den eneste akseptable løsningen være å flytte vanninntaket ovenfor det planlagte kraftverksinntaket. Dersom det blir utbygging etter alternativ C, mener Bolstad at inntaket til vannverket fortsatt bør ligge i Traståna på ca. kote 600 for å sikre god og stabil vannkvalitet. Etter hans mening vil bygging av et vanninntak med en liten sperredam ikke medføre skjemmende landskapsinngrep, og det vil trolig ikke være nødvendig med permanent vei frem til inntaket.

Søkers kommentarer: Sognekraft påpeker at avtalen med Leikanger kommune er klar på at Leikanger kraftverk bare kan utnytte vann fra Store Trastadalsvatn i perioder der tilsiget er større enn vannverkets behov. Selskapet er enig i at en flytting av vannverksinntaket fra kote 600 til kote 530 vil være en vesentlig dårligere løsning med hensyn på vannkvalitet, og at det vil kreve klausulering av et mye større område.

Torbjørn Hasund (uttalelser datert 10.6.2009 og 18.6.2012) har innvendinger mot omfanget av den planlagte utbyggingen og virkningene på vassdragsnaturen. Han mener det burde ha vært gjort en overordnet vurdering av prosjektet tidlig i konsesjonsprosessen og muligheten for mer miljøtilpassede utbyggingsalternativer, herunder småkraftutbygging. Videre etterlyser Hasund en mer helhetlig vurdering knyttet til planlagte energiprosjekter i fjellområdet mellom Fjærlandsfjorden i vest, Sogndalsdalen i øst, og Leikanger kommune i sør. Etter Hasunds oppfatning er det kun alternativ B som er i nærheten av målet om å sikre en helhetlig og miljøvennlig vassdragsforvaltning. Hasund mener samtidig alternativ C vil være bedre enn alternativ A, fordi det tar større hensyn til landskapsrommet ved Nyastølen som er viktig for naturopplevelsen og som markerer et skille mellom skog og fjell.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til den helhetlige tilnærmingen i Samlet Plan for vassdrag der det er åpnet for utbygging i visse vassdrag, mens andre er vernet for å sikre et representativt utvalg av norsk vassdragsnatur for fremtiden. Verken Henjaelvi eller Grindselvi er vurdert å ha store nok kvaliteter til at vassdragene har blitt vernet, og myndighetene har derfor åpnet for at en utbygging kan gjennomføres dersom den samfunnsmessige nytten er større enn ulempene.

Aslaug Grinde Birkeland (uttalelser datert 1.7.2009, 30.10.2011 og 9.7.2012) ber om at behovet for vannuttak fra Grindselvi i forbindelse med brannsikring, jordbruk og drikkevann blir vurdert ved en eventuell utbygging av kraftverket. Kvaliteten på elvevannet bør forbli god og vanntrykket bør være stabilt. Med kun minstevannføring kan det bli problemer ved brann, da lav vannføring kan medføre at vannet fryser. For å sikre vanntilførsel til gårdsbruk på Grinde bør det derfor bygges et permanent helårsanlegg med vann fra elven med tilstrekkelig vannføring som bekostes av utbygger. Birkeland mener ellers det er en uheldig løsning å legge kraftutbygging til Seljevollen som er det flateste og mest åpne og synlige området i Grindsdalen. Dette er et område med stor historisk verdi og bruksverdi for utvikling av kulturlandskapet. En bør her unngå at kraftledninger krysser de mest åpne delene av dalen, og transformatorstasjonen bør flyttes ned i dalen i området mot Skitstøla. Fremføring av kraftlinjer og eventuelt nærføring bør også unngås i området med automatisk fredete kulturminner.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til konsekvensutredningen for temaet naturressurser hvor det fremgår at den foreslåtte minstevannføringen sammen med restvannføringen er stor nok til å sikre

vannforsyningen i området. Inntaksarrangementet må imidlertid tilpasses en lavere vannføring i Grindselvi. Når det gjelder alternativ C viser Sognekraft til at kraftverket i svært liten grad vil påvirke Seljevollen, med unntak av den planlagte kraftledningen fra Suppam. Alternativ B vil derimot ha vesentlig større konsekvenser for dette området. Dette er en av grunnene til at selskapet primært ønsker utbygging etter alternativ A som er det alternativet som ligger lengst vekk fra Seljevollen og det nasjonalt viktige kulturlandskapet i Grindsdalen.

Arne Monrad Johnsen (uttalelse datert 15.6.2009) peker på manglede totaloversikt og planer i Leikanger kommune som grunnlag for optimal ressursutnyttelse, bl.a. bruk av overskuddsmasser, og for utforming av avbøtende tiltak. Leikanger kommune bør få mulighet til å se all kraftutbygging og alle kraftledninger samlet før kommunen tar stilling til konsesjonsspørsmålet. Johnsen viser bl.a. til prosjektet «Leikanger Fjellarena» som gjelder planer for utbygging av et større turistanlegg for skiaktiviteter i området mellom Grindsdalen og Henjadalen. Johnsen mener planlagt kraftledning til Seljevollen i Grindsdalen må tas ut av planene av hensyn til turistanlegget. Det bør videre stilles krav om veifremføring fra Husabø via Eggja. Johnsen kommenterer også utbyggingsavtalen mellom kommunen og utbygger som han mener ikke gir tilstrekkelig kompensasjon for tapte naturverdier.

Søkers kommentarer: Sognekraft har tillit til at politikerne i Leikanger kommune har satt seg grundig inn i utbyggingsplanene og at de har fattet et vedtak på grunnlag av den informasjonen som er tilgjengelig i konsesjonssøknaden og konsekvensutredningen. Selskapet kan ikke se noen tungtveiende grunn til å utsette et vedtak om konsesjon i påvente av en helhetlig plan. Sognekraft mener avtalene som er inngått med både kommunen og grunneierne er gode for begge parter.

Advokatfirma Harris på vegne av Hamre, Nygård og Hellen (uttalelser datert 15.6.2009 og 7.11.2011) viser til at grunneierne blir særlig berørt av utbyggingen i området omkring planlagt kraftstasjon. Det er viktig at kraftstasjonen blir lagt i fjell og at det ikke etableres kraftledningstraseer under kote 220. Ulemper knyttet til støy, støv m.m. i anleggsperioden må begrenses så mye som mulig. Grunneierne ønsker å bruke deler av overskuddsmassene i stedet for at de dumpes i fjorden. Enkelte eiendommer baserer seg på grunnvannsforsyning eller oppkomme, og vannforsyningen til disse må sikres både i anleggsperioden og i ettertid. Grunneierne ønsker at utbygger etablerer et samarbeid med grunneierne for vurdering av avbøtende tiltak for å redusere ulemper i anleggsperioden.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til at det skal utarbeides en plan for riggområde og deponi som vil bli fremlagt for grunneierne og som vil få mulighet til å komme med innspill. Selskapet legger opp til gjennomføring av støyvurderinger/-målinger ved bosetningen på Suppam tidlig i anleggsfasen, slik at eventuelle avbøtende tiltak kan iverksettes ved behov. Videre er selskapet positivt innstilt til at deler av tunnelmassen kan gjøres tilgjengelig for grunneierne. Sognekraft er innforstått med at problemer med oppkomme og brønner som skyldes endringer i grunnvannstanden under tunneldriften må kompenseres ved alternativ vannforsyning.

Lisbeth Dahle (uttalelser datert 15.6.2009 og 20.7.2012) mener søknaden om Leikanger kraftverk legger opp til en svært omfattende utbygging der det meste av vannføringen skal utnyttes, og hvor minstevannføringen er lagt på et uforsvarlig minimum. Etter Dahles oppfatning vil utbyggingen gi mange varige og irreversible konsekvenser som rammer alle og spesielt kommende generasjoner på Leikanger. Dette kan på ingen måtes oppveies av inntektene av utbyggingen. Dahle mener nytt alternativ C vil redusere miljøvirkningene noe i forhold til alternativ A ved at området ved Nyastølen blir spart for inngrep, samt at antall bekkeinntak og mengde overskuddsmasser vil bli mindre. En utbygging vil likevel føre til store konsekvenser for naturmiljøet og opplevelsesverdiene knyttet til vassdragene.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener utbyggingen vil ha akseptable konsekvenser sett i forhold til den betydelige produksjonen av fornybar energi som kraftverket vil gi.

Per Høgheim (uttalelse datert 10.6.2009) viser til at det i Suphamar fra lang tid tilbake har vært et rikt sjølaksefiske, med sterke retter. Med plassering av kraftstasjon i området og utslipp av vann fra denne, vil dette laksefisket være ødelagt for all fremtid. Høgheim er en av to grunneiere med rett til dette fisket og krever derfor økonomisk vederlag for tap.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser at konsekvensutredningene på fisk og ferskvannsbibliologi og på marinbiologi på langt nær tilsier så alvorlige konsekvenser som Høgheim beskriver. Det er tvert imot mange eksempler på at laks har en tendens til å samle seg rundt utløpet fra en kraftstasjon. Dette er noe en eventuelt kan se nærmere på i en oppfølgende undersøkelse etter at kraftverket er satt i drift.

Anders Anderssen (uttalelse datert 15.6.2009) mener søknaden om utbygging av Henjaelvi bør avvises. Han viser til at dette er et stort prosjekt som griper sterkt inn i et lite lokalsamfunn. Henjaelvi og hele dalføret fra sentrum og opp til brelandskapet er det viktigste grønne nærmiljøet for hele kommunen som har bosetning stort sett i nærområdet til utløpet av elva. Dalen er innfallsport i forbindelse med mange typer friluftsliv og er lett tilgjengelig for alle som er bosatt i kommunen. Anderssen har ikke funnet andre eksempler på at større vassdrag som renner gjennom sentrumsområder har blitt tilnærmet tørrlagt av kraftutbygging. Kraftverket bør plasseres slik at utløpet blir ført tilbake kilometervis ovenfor elveosen. Henjaelvi er også eneste vannforsyningskilde til Leikanger, og om utbyggingen skulle bli realisert må det være et ufravikelig krav at det etableres en vannledning direkte fra Store Trastadalvatn som blir ført utenom kraftverksinntaket og ned i det gamle elveløpet mot inntaket til vannverket.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til tidligere kommentarer vedrørende vannforsyningen og har ingen merknader ut over dette.

Sarah Jane Hails (uttalelse datert 15.6.2009) har flere innvendinger mot utbyggingsplanene. Hails mener Henjaelvi har mye å si for trivselen for de som bor og arbeider i Hermansverk. Skal stedet fortsatt være attraktivt må det ikke gjenkjennes som det ene av to tettsteder i Sogn og Fjordane med tørrlagt sentrumselv. Hails er også kritisk i forhold til virkningene av utbyggingen på villmark og urørt natur, friluftsliv og turisme, og i forhold til drikkevannsforsyningen. Å dumpe store mengder urensset masse i Sognefjorden vil være i konflikt med regjeringens anbefalinger om å verne fjorden. Hails mener for øvrig at områdene har større potensial for utvikling av reiseliv enn det som fremgår av søknaden.

Søkers kommentarer: Sognekraft mener det er flere forhold enn urørt natur som er avgjørende for at Leikanger skal være en attraktiv plass å bo og arbeide i. En sunn kommunal økonomi og gode kommunale tjenester er også viktig. Den planlagte utbyggingen vil kunne bidra til å bedre kommuneøkonomien og styrke de kommunale tjenestene. Selskapet viser ellers til at området er lite brukt til naturbasert turisme og mener det er lite som tilsier at det har et vesentlig potensial sammenlignet med mange andre områder i Sogn.

Bjørn Sandvik Sølsnæs og Gjermund Elias Yndesdal (uttalelse datert 15.6.2009, og tilleggsuttalelser fra Sølsnæs datert 31.10.2011 og 20.6.2012) mener søknaden om utbygging av Henjaelvi må avslås. Sølsnæs og Yndesdal viser til at Henjaelvi er et mye brukt område for friluftsliv og rekreasjon og har stor betydning for trivselen i Hermansverk. De mener en utbygging vil ha store negative konsekvenser for naturmiljøet og kulturlandskapet og for innbyggernes rekreasjonsmuligheter. Sølsnæs påpeker i tilleggsuttalelse til nytt alternativ C at både dette og alternativ A begge er i konflikt med nasjonale miljøverdier knyttet til inngrepsfrie naturområder. Alternativ C er imidlertid en bedre løsning med tanke på kulturlandskapet omkring Nyastølen. Åpne veier lenger inn i dalen med parkeringsmuligheter vil bidra til å flytte utgangspunktet for turgåing i området og øke tilgjengeligheten til Nyastølen og fjellområdene. Ved endret bruksmønster vil det derfor være viktig å beholde stølsområdet mest mulig uberørt av hensyn til friluftsliv og opplevelsesverdier. For landskapet omkring Flya/Fivelhola er det ifølge Sølsnæs lite som skiller de tre utbyggingsalternativene, bortsett

fra vannføringen som her vil være upåvirket i alternativ B. Rukandefossen er et viktig landskaps-element som vil gå tapt ved utbygging etter alle alternativene. Alle alternativene vil også komme i konflikt med et nasjonalt utvalgt kulturlandskap på Grinde, og vil påvirke opplevelsesverdien knyttet til elva gjennom bygda. Sølsnæs mener det må slippes en rikelig minstevannføring i elvene basert på 5-percentilen, fordelt på alle inntakene, som kommer i tillegg til vannbehovet til vanningsanlegget og settefiskanlegget. Sølsnæs mener alternativ C vil kunne gi en god løsning for vannverket, forutsatt at inntaket blir lokalisert like oppstrøms inntaket til overføringstunnelen. Sølsnæs viser til at en flytting av drikkevannsinntaket til Traståna vil gi knappe marginer i forhold til vannverkets vannbehov. Vannføringen i Traståna er lav på vinteren, med en alminnelig lavvannføring på 28 l/s, mens vannverket vil ta ut 25 l/s. Dette vil øke behovet for tapping fra Store Trastadalsvatn for å sikre drikkevannsforsyningen. Sølsnæs mener derfor det er viktig at Sognekraft ikke får tillatelse til å regulere Store Trastadalsvatn. Sølsnæs mener for øvrig at kommunen mangler tilstrekkelig faglig grunnlag for å hevde at drikkevannet er bedre sikret ved utbygging etter alternativ A fremfor C.

Søkers kommentarer: Sognekraft er av den oppfatning at det er mulig å gjennomføre en forholdsvis skånsom utbygging der en ved hjelp av avbøtende tiltak sikrer mulighetene for friluftsliv, jakt og fiske i de to dalførene. Selskapet viser ellers til tidligere kommentarer vedrørende alternativ A og C, samt forhold som gjelder vannforsyningen.

Tore Broch (uttalelser datert 16.6.2009 og 27.10.2011) mener ulempene ved en utbygging av Henjaelvi ikke oppveies av fordelene. Broch peker særlig på at en utbygging vil forringe levemiljøet langs Henjaelvi og føre til tap av villmarksområder. En tørrlagt elv gjennom Hermansverk vil påvirke stedidentiteten negativt og gjøre stedet mindre attraktivt for innflyttere med høy utdanning. Broch mener endret ferskvannstilrenning også kan føre til uheldig påvirkning på næringsgrunnet i fjorden.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til at ny 132 kV ledning fra Grindsdalen til Fjærland vil medføre at tapet av villmarksområder i forbindelse med Leikanger kraftverk isolert sett vil bli vesentlig mindre enn det som er skissert i konsesjonssøknaden. Selskapet viser videre til at konsekvensene for miljøet i Sognefjorden er vurdert som små. Sognekraft fremhever at kommunal økonomi og tjenestetilbud også er viktige faktorer for kommunens attraktivitet. Den planlagte utbyggingen vil bidra positivt i forhold til dette, samtidig som naturopplevelsen langs elvene kan sikres ved slipp av minstevannføring og bygging av terskler.

Øystein Husefest Meland (uttalelser datert 15.6.2009 og 30.10.2011) mener en utbygging vil medføre redusert attraktivitet i kampen om å rekruttere innflyttere med høy utdanning til Leikanger. Redusert vannføring i Henjaelvi gjennom sentrumsområdet vil etter Melands oppfatning påvirke verdien av elva som et sentralt og livgivende element. Meland er også bekymret for den negative påvirkningen tiltaket vil ha for både fjellområdene og fjorden.

Søkers kommentarer: Sognekraft viser til tidligere kommentarer vedrørende virkninger for Leikanger kommune mv. og har ellers ingen ytterligere merknader.

NVE mottok følgende uttalelser etter at høringsfristen til søknaden var utløpt:

Jacques G. Huijbens (uttalelser datert 23.10.2011, 25.10.2011, og 17.10.2012) er bekymret for virkningene av utbyggingen på drikkevannsforsyningen. Huijbens viser til at Store Trastadalsvatn er bygdas eneste sikre drikkevannskilde. Huijbens mener NVE bør fraråde regulering av Store Trastadalsvatn. Videre bør det vilkårsfestes at vannverkets råvannsinntak må legges ovenfor kraftverksinntaket. Huijbens mener det bør slippes minstevannføring på 754 l/s i Henjaelvi i perioden 1. april til 30. september. Huijbens anbefaler at det stilles vilkår om nyttig gjenbruk av overskuddsmasser og gir flere konkrete eksempler på hvordan massene kan nyttes for å bedre infrastrukturen i Leikanger og nabokommunene. Huijbens støtter Fylkesmannens vurdering av at alternativ B vil være det mest skånsomme utbyggingsalternativet, mens C vurderes som mer miljøvennlig enn alternativ A. Vurderingene forutsetter at det ikke gis konsesjon til regulering av Store Trastadalsvatn.

Harald Hamre (uttalelse datert 31.10.2011) mener den planlagte utbyggingen ikke vil medføre noen god utvikling for Grinde eller Leikanger og at mange vil flytte ut. Hamre er bekymret for at vanningsanlegget på Grinde som også brukes til husholdningsvann vil bli negativt berørt. Hamre er også kritisk til de mange kraftledningene som går gjennom området og mener disse er til hinder for etablering av ny bosetning i området.

Jan Arild Rømmen (uttalelse datert 31.10.2011) peker på at veien i Henjadalen er den eneste turveien i området med grus og som derfor er godt egnet til jogging og turgåing. Veien er også fin til skigåing om vinteren. Rømmen mener veien blir ødelagt som turvei dersom det blir lagt fast dekke.

NVEs vurdering av konsekvensutredning og kunnskapsgrunnlag

Konsekvensutredningen (KU) er utarbeidet med utgangspunkt i utredningsprogrammet (UP) som ble fastsatt av NVE 26.3.2008. Det er utarbeidet egne fagrappporter for temaene: Hydrologi, Naturmiljø og verneinteresser, Landskap, Friluftsliv, jakt, fiske og turisme, Kulturminner og kulturmiljø, Samfunnsmessige virkninger, Naturressurser, Vannforsyning, og Ferskvannsekologi.

Ved høringen av søknad med KU har det kommet synspunkter på mangler ved flere av utredningene og det er fremmet krav om tilleggsutredninger. Ved vår vurdering av krav om tilleggsutredninger har NVE lagt vekt på om vi anser at eventuelle nye utredninger vil være beslutningsrelevante.

Kommentarer og krav i høringsuttalelsene

Innkomne krav om tilleggsutredninger og ny informasjon er oppsummert for de aktuelle fagtemaene:

Hydrologiske beregninger

Sogn og Fjordane Turlag, Informasjonskomiteen for Systrondvassdraga og flere andre høringsinstanser peker på mangler i hydrologirapporten. I de hydrologiske beregningene er det ikke tatt hensyn til andre vannuttak på utbyggingsstrekningen i Henjaelvi. Siden det dreier seg om betydelige uttak, gir beregningene derfor ikke et korrekt bilde av hvor mye restvannføring som i realiteten vil være tilbake i elva. Det er ifølge høringsinstansene også uklarerheter omkring slipp av minstevannføring fra bekkeinntakene i Grindsdalen.

Karplanter og sopp

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det er behov for nærmere kartlegging av karplanter og sopp ved området for planlagt riggområde og påhugg for tunnel ved Suppam som er lokalisert innenfor den naturtypen artsrik slåttemark som er klassifisert som svært viktig (A). Selv om bare en liten del av lokaliteten blir berørt, tilrådes en mer detaljert kartlegging av spesielt karplanter og beitemarkssopp pga. området sitt potensial for rødlistearter.

Fisk

Fylkesmannen stiller krav om bedre kartlegging av gyte- og oppvekstområder for fisk i Henjaelvi, samt nærmere undersøkelse av områdene ved Flotane og Flyane hvor det drives fritidsfiske. Leikanger Jakt og Fiskelag og flere andre høringsinstanser viser til manglende fiskeundersøkelser i Store Trastadalsvatn og utredning av virkninger av mer aktiv regulering.

Marint miljø

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener konsekvensene for det marine miljøet ved dumping av masser i Sognefjorden bør utredes bedre. Ifølge Fylkesmannen er det grunn til å regne med at fjerning av store deler av ferskvannstilførselen vil kunne få lokale virkninger ved utløpene av både Grindselvi og Henjaelvi, og tilsvarende at et nytt ferskvannsutslipp ved Suppam vil påvirke livsmiljøet omkring utslippsstedet.

Kulturminner og kulturmiljø

Riksantikvaren, Fylkesrådmannen og Sogn og Fjordane Turlag mener utredningen av virkninger på kulturminner, kulturmiljø og landskap i Grindsdalen og for områdene i tilknytning til Store Trastadalsvatn ikke er tilstrekkelig. Det stilles krav om en tilleggsutredning for å vurdere hvilken innvirkning utbyggingen vil ha, spesielt for kulturlandskapet i området Grinde-Engjesete som er blant utvalgte landskap i jordbruket. Tilleggsutredningen må inneholde visualiseringer som viser virkningene.

Vannforsyning

Leikanger kommune, Informasjonskomiteen for Systrondvassdraga og flere andre høringsinstanser krever at det blir gjennomført en utredning av alternative løsninger for kommunal vannforsyning.

Sumvirkninger

Informasjonskomiteen, Sogn og Fjordane Turlag m.fl. mener det er behov for en utredning av mulige sumvirkninger av flere planlagte energiltak (vannkraftverk, vindkraftverk og kraftledninger) lokalt, regionalt og nasjonalt.

NVEs vurdering

På grunnlag av høringsuttalelsene og NVEs egne vurderinger ble det besluttet å stille krav om tilleggsutredning/tilleggsinformasjon på følgende tema, jf. brev til Sognekraft av 11.5.2010:

- Kartlegging av karplanter, beitemarksopp mv. rundt planlagte riggområder og påhugg for tunnel ved Suppam.
- Supplerende undersøkelser for kartlegging av fiskebestander, vandringsforhold og gyte- og oppvekstområder i Henjælvi og Store Trastadalsvatnet.
- Leikanger vannverk – vurdering av aktuelle løsninger for å sikre vannforsyning.
- Hydrologiske beregninger, herunder restvannføringer i Henjælvi.
- Virkninger for miljø og brukerinteresser av endret ferskvannstilførsel til fjorden.
- Håndtering av overskuddsmasser.
- Kraftledninger – nettilkobling, avbøtende tiltak.

Etter anmodning fra Riksantikvaren ble det senere også stilt krav om tilleggsutredning på kulturminner, kulturmiljø og landskap, jf. brev til søker av 11.11.2011.

NVE valgte å ikke stille krav om tilleggsutredning på sumvirkninger, selv om flere høringsinstanser hadde bedt om dette. Sumvirkninger er kort oppsummert i søknaden og beskrevet under enkelte av fagtemaene. I tillegg har det fremkommet informasjon om mulige sumvirkninger i høringsuttalelsene til søknaden. NVE har oversikt over andre eksisterende og omsøkte energiprojekter i regionen, bl.a. gjennom konsesjonsdatabasen og NVE Atlas. Vi mener derfor kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å kunne gi en vurdering av temaet i samsvar med konsekvensutredningsprogrammet.

Under sluttbefaringen i tiltaksområdet den 19.10.2011 fremkom det et mulig tredje utbyggingsalternativ med plassering av inntak på ca. kote 500-540 i Henjælvi. Hovedformålet med dette alternativet vil være å redusere inngrepene i fjellområdet og landskapsrommet omkring Nyastølen. I brev av 11.11.2011 stilte NVE derfor krav om en teknisk-økonomisk vurdering av dette alternativet (alternativ C), samt en tilleggsutredning på konsekvenser for miljø og samfunn.

NVE mottok den siste tilleggsutredningen 18.4.2012. Utredningen ble sendt på begrenset høring med høringsfrist 20.6.2012.

NVEs konklusjon

NVE mener den fremlagte konsekvensutredningen for Leikanger kraftverk og de tilleggsutredninger som er gjennomført, sammen med eksisterende kunnskap, høringsuttalelser og kommentarene til disse, tilfredsstillende kravene i det fastsatte utredningsprogrammet og plan- og bygningslovens krav til utredninger, samt oppfyller kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8.

NVE konkluderer med at det foreligger et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å kunne ta stilling til konsesjonsspørsmålet og avgi innstilling i saken.

Vurdering av konsesjonssøknaden

Vurderingene er oppsummert under de enkelte fagtemaene. Under hvert fagtema gjengis søkers vurderinger slik de er fremstilt i søknad og/eller konsekvensutredning. Deretter gjengis relevante innspill i høringsuttalelsene. NVEs merknader og kommentarer gjelder vesentlige virkninger og forhold som vil kunne være avgjørende for konsesjonsspørsmålet eller som har betydning for fastsettelse av konsesjonsvilkår.

Hydrologi

Overflatehydrologi

Tabellene under viser feltareal, tilsig og vannføring for Grindselvi og Henjaelvi ved utløpet i sjøen og ved inntakene i de tre utbyggingsalternativene. Avrenningskart for perioden 1961-1990 er lagt til grunn for beregningene. Tabellene er gjengitt i samsvar med konsesjonssøknad og tilleggsutredning av 21.12.2011.

Feltareal, tilsig og lavvannføringer Grindselvi og Henjaelvi

Nedbørfelt	Areal km ²	Middel- vannføring m ³ /s	Spesifikt avløp l/s·km ²	Alminnelig lavvannføring l/s	Q95 vinter l/s	Q95 sommer l/s
Grindselvi, ved utløp i sjø	42,68	2,49	58,3	107	88	1193
Henjaelvi, ved utløp i sjø	65,03	3,73	57,3	161	132	1785

Feltareal, tilsig og lavvannføringer. Inntak Leikanger kraftverk, alternativ A

Nedbørfelt	Areal km ²	Middel- vannføring m ³ /s	Spesifikt avløp l/s·km ²	Alminnelig lavvannføring l/s	Q95 vinter l/s	Q95 sommer l/s
Skitstøla	1,8	0,11	61,3	5	4	54
Gildøla	5,3	0,35	65,3	15	12	168
Stavseta	14,1	1,10	77,8	47	39	533
Nyastøla	4,5	0,36	78,9	15	13	172
Sum inntak i Grindsdalen	25,7	1,92	74,3	82	68	927
Skulåna	3,5	0,19	53,9	8	7	91
Friksdøla	13,4	1,08	80,8	47	39	524
Slettabotn	6,5	0,52	80,6	22	19	252
Store Trastadalsvatn	4,6	0,36	80,1	16	13	177
Traståna	4,3	0,27	62	12	10	132
Reiseteåi	10,8	0,52	48,3	23	19	254
Sum inntak i Henjaelvi	42,9	2,94	68,6	127	105	1427
Sum alternativ A	68,7	4,85	70,7	-	-	-

Feltareal, tilsig og lavvannføringer. Inntak Leikanger kraftverk, alternativ B

Nedbørfelt	Areal km ²	Middel- vannføring m ³ /s	Spesifikt avløp l/s-km ²	Alminnelig lavvannføring l/s	Q95 vinter l/s	Q95 sommer l/s
Skitstøla	2,88	0,15	51,7	6	5	72
Inntak Grindselvi	30,1	2,05	68,1	88	73	993
Sum inntak i Grindselvi	33	2,2	66,6	94	82	1065
Skulåna	3,8	0,20	53,4	9	7	98
Store Trastadalsvatn	4,6	0,36	79,3	16	13	177
Henjaelvi	42,7	2,70	63,1	116	96	1307
Sum inntak i Henjaelvi	51	3,26	64	141	116	1582
Sum alternativ B	84	5,46	65	-	-	-

Feltareal, tilsig og lavvannføringer. Inntak Leikanger kraftverk, alternativ C

Nedbørfelt	Areal km ²	Middel- vannføring m ³ /s	Spesifikt avløp l/s-km ²	Alminnelig lavvannføring l/s	Q95 vinter l/s	Q95 sommer l/s
Skitstøla	1,9	0,12	61,8	5	4	54
Gildøla	5,4	0,35	65,2	15	12	168
Grindselvi/Stavseta	19	1,46	76,6	62	52	706
Sum inntak i Grindselvi	26,3	1,92	73,2	82	68	927
Skulåna	3,6	0,19	53,7	8	7	91
Henjaelvi	30,1	2,28	75,7	96	80	1082
Reiseteåi	10,8	0,52	48,4	23	19	254
Sum inntak i Henjaelvi	44,5	2,99	67,3	127	105	1427
Sum alternativ C	70,8	4,92	69,5	-	-	-

Midlere restvannføring ved utløpet i sjøen fra uregulert felt nedenfor inntakene tilsvarer ca. 800 l/s i Henjaelvi og 620 l/s i Grindselvi.

Vanntemperaturendringer og isforhold

Vurdering av konsekvenser for vanntemperatur og islegging inngår i utredningen på ferskvanns-økologi. Sterk reduksjon i vannføringer på vassdragenes nedre deler vil sannsynligvis føre til at oppvarmingen av restvannet om sommeren vil gå raskere, og at de gjennomsnittlige sommertemperaturene derfor vil bli høyere. Dette kan også føre til større temperaturforskjeller mellom natt og dag, men det er ikke å vente at høyeste temperatur blir noe særlig høyere enn i dag. Vinterstid vil redusert vannføring kunne resultere i lave temperaturer i lengre perioder med kaldt vær enn i dag. I nedre del av Henjaelvi, der det er en merkbar grunnvannspåvirkning, vil redusert vannføring øke grunnvannets avdampende virkninger på temperaturvariasjonene.

Redusert vannføring i elvene om vinteren kan medføre noe tidligere islegging. Mengden is vil trolig ikke øke når vannføringen reduseres og tidspunkt for isgang vil neppe endres. Det forventes ikke problemer med frostrøyk.

Leikanger Jakt- og Fiskelag mener omsøkt minstevannføring (i alternativ A og B) om sommeren må økes slik at vanntemperaturen ikke blir for høy.

NVE registrerer at tiltaket vil kunne føre til at vanntemperaturen blir høyere om sommeren og lavere om vinteren sammenlignet med dagens situasjon. Slipp av tilstrekkelig minstevannføring vil kunne bidra til å motvirke uønskede endringer i vanntemperaturen. I alternativ C er det lagt til grunn et høyere minstevannslipp i deler av sommerperioden sammenlignet med de andre utbyggingsalternativene.

Flom

Ingen av vassdragene er vurdert som spesielt flomutsatte. Middelflommen i Henjaelvi er beregnet til ca. 27 m³/s og hundreårsflommen til ca. 60 m³/s. I Grindselvi er middelflommen beregnet til ca. 18 m³/s og hundreårsflommen til ca. 40 m³/s. Hovedtyngden av de største flommene er nedbørsdominerte høstflommer. Klimaendringene kan medføre en økning i flommer, men også lengre tørkeperioder. Ifølge søknaden forventes ingen vesentlige endringer i flomforholdene da utbyggingen ikke innebærer større reguleringer.

Sogn og Fjordane Turlag peker på at redusert vannføring over tid kan medføre økt gjengroing av elveløpene, og at redusert hydraulisk kapasitet kan føre til store negative konsekvenser ved større flommer.

NVE har ingen spesielle merknader til flomberegningene. Begroing i elveløp som hindrer vanngjennomstrømningen kan i prinsippet føre til økt risiko for flomskader. Siden reguleringen i dette tilfellet er begrenset vil det fortsatt gå flommer i vassdragene som vil bidra til å rense elveløpene. For øvrig er det anleggseiers ansvar å sørge for rydding og vedlikehold av regulerte elvestrekninger og flomløp slik at flomavledningskapasiteten er god nok. Ansvar er beskrevet i vannressursloven § 37 og vil fremgå av manøvreringsreglementet som vil følge en eventuell konsesjon.

Sedimenttransport og erosjon

Grinsdalen og Henjadalen består for en stor del av morenedekke av ulik mektighet. Kombinert med tilførsel av skredmateriale fra fjellsidene betyr dette at elvene har et stort potensial for transport av sedimenter. Massetransporten er naturlig nok størst i flomperioder, og særlig under intense perioder med nedbør på snøfri mark. Utbyggingen vil kunne medføre redusert massetransport på grunn av planlagte inntakskonstruksjoner og redusert vannføring. Søker mener dette kan avbøtes ved tekniske løsninger som tillater spyling av inntaksdammene og som gjør det mulig å opprettholde mye av massetransporten forbi inntakene, også av grovere fraksjoner langs elvebunnen.

NVE forutsetter at inntaksdammene plasseres og utformes med tanke på å minimalisere eventuelle problemer med sedimentering. Samme prinsipp må også legges til grunn ved bygging av terskler for å skape kunstige vannspeil dersom det skulle bli aktuelt. Sedimenter som bygger seg opp over tid kan spyles ut eller fjernes manuelt og tilbakeføres elvene nedenfor inntakene. De tekniske løsningene må fremgå av detaljplanene som skal godkjennes av NVE ved en eventuell konsesjon til utbygging.

Skredfare

Ifølge søkers opplysninger er det potensial for skred i store deler av Grindsdalen. Det er imidlertid ikke områder som utpeker seg som spesielt skredfarlige. Det er foretatt nærmere undersøkelser av skredfaren ved det planlagte koblingsanlegget på østsiden av elva. Undersøkelsene konkluderer med at det er svært liten risiko for skred på denne lokaliteten. På vestsiden av Henjaelvi, mellom Flyane og Nyasetstølen er det et bratt område som er utsatt for snøskred. Den planlagte veien frem til tunnelpåkugget og inntaket i Traståna (alternativ A) er av den grunn flyttet til østsiden av dalføret. I området ved det planlagte massedeponiet i Henjadalen er det et parti med bart fjell og fare for snøskred. Det skredutsatte området er lite i omfang, og søker mener det vil være tilstrekkelig å bygge en rasvoll for sikring av området under anleggsarbeidet.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane anbefaler at det gjennomføres geotekniske undersøkelser for å unngå eventuell utrasing av massedeponiet. Det må også utredes nærmere om en rasvoll faktisk vil sikre arbeidsforholdene i området rundt planlagt tverrslag og massedeponi.

NVE vurderer at det generelt er liten sannsynlighet for at tiltaket vil kunne føre til økt skredfare. Det planlagte massedeponiet i Henjadalen er imidlertid skredutsatt, og vi støtter Fylkesmannens krav om at området bør undersøkes nærmere som grunnlag for å iverksette nødvendige sikringstiltak både i anleggsperioden og driftsperioden. NVE mener undersøkelsene kan gjennomføres i forbindelse med utarbeidelse av detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Lokalklima

Det forventes en marginal økning i lufttemperaturen langs de to elvene om sommeren på grunn av høyere gjennomsnittlig vanntemperatur, men effekten vil sannsynligvis bli svært lokal. Om vinteren

er vannføringen lav og elvene er til dels is-/snødekt, slik at vanntemperaturen vil ha liten innvirkning på de lokalklimatiske forholdene.

NVE kan ikke se at utbyggingen vil medføre noen større endringer i de lokalklimatiske forholdene.

Vannkvalitet og forurensning

Vannkvaliteten i vassdragene er vurdert ut fra eksisterende data og enkel prøvetaking. Vannkvaliteten i både Grindselvi og Henjaelvi vurderes som god. Det er generelt lite avrenning fra landbruk og bosetning med unntak av i nedre del av Henjaelvi, hvor det bl.a. er målt forhøyede verdier av tarmbakterier fra beitedyr. Vannkvaliteten forventes ikke å endre seg vesentlig i driftsfasen, men resipientkapasiteten på utbyggingsstrekningen vil være redusert på grunn av mindre vann til fortykning. I anleggsfasen vil sprengningsarbeid kunne medføre tilførsler av partikler til vassdragene. Det kan også skje uhellsutslipp av olje fra maskinparken. Dette kan bl.a. få konsekvenser for fisk, vannforsyning og settefiskanlegg. Oppsamling av avløpsvann fra massedeponiene vil være et viktig tiltak, og avløp fra riggområder skal renses eller gå til tett tank. Faren for forurensning fra disse kildene vurderes derfor som liten. Anleggsperioden vil medføre økt støy i forbindelse med riggområder, etablering av massedeponier, boring og sprengningsarbeid, anleggstrafikk, tunnelventilasjon og helikoptertransport. Anleggsarbeidet vil også medføre støvflukt. Dette vil særlig berøre bosetningen på Suppam der avstanden fra tunnelpåkugget til nærmeste bosetning er ca. 100 m. Anleggsarbeidet i Grindsdalen og Henjadalen vil medføre støy i viktige friluftsområder og påvirke bosetning knyttet til støler og fritidshus, spesielt i nærheten av tunnelpåkuggene. I driftsperioden er det ikke forventet merkbare støyproblemer. Det åpne kraftverksutløpet til fjorden ved Suppam vil bli utformet slik at støyremisjonen blir styrt vekk fra bosetningsområdene.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det må stilles krav om slipp av minstevannføring som tar høyde for at vannkvaliteten i vassdragene opprettholdes. Fylkesmannen forutsetter videre at støynivået i anleggs- og driftsfasen holder seg innenfor anbefalte støygrenser. Standard vilkår for forurensning må legges til grunn i en eventuell konsesjon.

NVE ser viktigheten av at det slippes tilstrekkelig minstevannføring for å sikre resipientkapasiteten, spesielt i nedre del av Henjaelvi. Konkrete tiltak for å hindre eller redusere forurensning i anleggsperioden skal inngå i detaljplan for kraftverket. Tiltakshaver må søke Fylkesmannen om utslippstillatelse etter forurensningsloven for denne perioden. For driftsperioden vil standard vilkårssett som også omfatter tiltak mot forurensning bli gjort gjeldende.

Landskap og inngrepsfrie områder (INON)

De største landskapskvalitetene er knyttet til indre deler av Henjadalen og denne hoveddalens møte med Friksdalen. Friksdøla, Traståna og Slettabotn representerer samlet sett et inntrykkssterkt landskapselement innenfor den kulturpåvirkede delen av landskapsområdet. Deler av Grindsdalen har status som nasjonalt verdifullt kulturlandskap. De øvre deler av vassdragene er klassifisert som inngrepsfrie naturområder (INON), hvorav de nordligste er villmarkspregede områder. Nedre deler av vassdragene er preget av tyngre, tekniske inngrep, bl.a. kraftledninger, landbruk og bosetning, mens midtre og øvre deler i mindre grad er påvirket av inngrep. Utbyggingen vil medføre fysiske inngrep i landskapet og redusert vannføring i elvene på utbyggingsstrekningene. Det mest omfattende utbyggingsalternativet (alternativ A) vil medføre et tap av INON på 21,9 km². Alternativ B og C vil medføre færre inngrep i de høyereliggende delene av influensområdet sammenlignet med alternativ A, og vil i mindre grad påvirke landskapskvalitetene i Henjaelvi ved Nyastølen. Alternativ C vil også redusere tapet av INON. Både i alternativ B og C vil det være enklere å oppnå god landskapstilpasning av inngrepene da de fleste vil være lokalisert i skogområder og ikke i et åpent landskapsrom. Det bemerkes at de aktuelle INON-områdene uansett vil få endret status når ny konsesjonsgitt 132 kV kraftledning mellom Grindsdalen og Fjærland blir bygd. I forbindelse med alternativ C påpeker søker at det uansett vil måtte bygges vei frem til nytt vannverksinntak i Traståna på kote 600. En mer aktiv regulering av Store Trastadalsvatn med tidvis eksponerte reguleringssoner vil kunne påvirke landskapets karakter innen det avgrensede landskapsrommet. Når det gjelder den planlagte 132 kV ledningen mellom kraftstasjonen og Seljevollen i Grindsdalen, så vil den bli liggende i et område som allerede er berørt av flere kraftledninger.

Mange av høringsinstansene er opptatt av landskapsvirkningene av utbyggingen. Flere mener inngrepene vil endre landskapets karakter, og at områdene derved vil bli mindre attraktive til rekreasjon og friluftsliv. Enkelte er bekymret for at redusert vannføring i nedre deler av Henjaelvi vil påvirke stedsidentiteten i Hermansverk. Leikanger kommune mener alternativ C vil være et bedre alternativ enn alternativ A når det gjelder landskapsvirkninger, men konkluderer likevel med at alternativ A vil være det beste alternativet ut fra en samlet vurdering. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener aktiv regulering av Store Trastadalsvatn vil være spesielt konfliktfylt i forhold til landskap og INON og frarår derfor at det blir gitt ny konsesjon til regulering av vatnet. Fylkesmannen påpeker også at en utbygging vil medføre at flere fossefall får redusert vannføring og dermed mindre verdi som landskapselementer. Sogn og Fjordane fylkeskommune fremhever viktigheten av å unngå større landskapsinngrep i forbindelse med opprusting og forlengelse av veiene i området. Veiene bør tilpasses landskapsformene slik at en unngår veiskjæringer og veifyllinger så langt det lar seg gjøre. Styringsgruppa for grunneierne på Grinde er spesielt opptatt av god terrengetilpasning av planlagt transformatorstasjon på Seljevollen.

NVE registrer at landskapsvirkninger er et sentralt tema som mange av høringsinstansene er opptatt av. De ulike utbyggingsalternativene vil utvilsomt påvirke landskapskvalitetene knyttet til vassdragsmiljøet i Grindsdalen og Henjadalen, men graden av påvirkning vil være forskjellig. Alternativ A vil medføre mange inngrepspunkter i til dels åpent landskap, mens alternativ B og C vil være mer skånsomme alternativer, da hovedtyngden av inngrepene vil bli trukket vekk fra de mest sårbare landskapsområdene. Alternativ B, og til dels også C, vil gi kortere elvestrekninger med redusert vannføring, og de fysiske inngrepene vil bli mindre synlige i terrenget. Vi registrerer imidlertid at det ved eventuell realisering av alternativ C må bygges ny vei i området i forbindelse med planlagt omlegging av vannforsyningen. En fremføring av nødvendig vei til nytt vannverksinntak vil etter vårt syn likevel representere et begrenset landskapsinngrep, sammenlignet med summen av de planlagte fysiske inngrep og hydrologiske endringer som inngår i alternativ A. NVE er for øvrig enig med høringsinstansene i at det, uansett hvilket alternativ som eventuelt måtte bli realisert, bør gjennomføres avbøtende tiltak for å begrense landskapsvirkningene. Aktuelle tiltak er slipp av minstevannføring, terrengetilpasning av fysiske anleggskomponenter og tipper, samt bygging av terskler og andre tiltak som kan iverksettes med hjemmel i standard naturforvaltningsvilkår. Slipp av tilstrekkelig minstevannføring vil etter vårt skjønn kunne opprettholde noe av elvenes funksjon i landskapet, men dynamikk og årstidsvariasjoner vil nødvendigvis bli mindre sammenlignet med naturlig tilstand. Vi registrerer at enkelte høringsinstanser er kritiske til aktiv regulering av Store Trastadalsvatn, bl.a. av landskapshensyn. NVE mener virkningene kan avbøtes enten ved å begrense reguleringen eller ved innføring av tapperestriksjoner i sommerperioden når bruken av områdene til friluftsliv er størst. Det vil imidlertid være vanskelig å sette et spesifikt krav til sommervannstand dersom magasinet samtidig skal kunne brukes som reservevannkilde for den kommunale vannforsyningen og eventuelt også andre vannuttak. Når det gjelder landskapstilpasning av veier og andre hjelpeanlegg, så forutsettes dette nærmere avklart gjennom godkjenning av detaljplan etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging.

Naturmiljø, biologisk mangfold og verneinteresser

Naturtyper og flora

Botaniske verdier er registrert hovedsakelig i de lavereliggende delene av influensområdet, spesielt området Nygård-Suppam-Grinde, hvor det finnes gammel slåttemark, naturbeitemark og edelløvsog. Området har generelt store naturverdier med høye konsentrasjoner av kravfulle og rødlistede arter. Inngrepene i forbindelse med planlagt tunnelpåhugg og kraftstasjon ved Suppam vil berøre et nasjonalt viktig naturtypeområde med slåttemark av svært viktig (A). På grunnlag av revidert verdivurdering (Gaarder 2010) betraktes verdiene i området i hovedsak å være knyttet til forekomsten av styvingstrær av ask og i vesentlig mindre grad til selve slåttemarka. Siden slåttemarka har begrenset verdi og er i gjengroing, og få eller ingen styvede asketrær blir berørt, antas verdiene til naturtypeområdet å ikke bli endret som følge av de planlagte inngrepene. Inngrepene i dette området vil også bli liggende nær grensen til Kvinnafossen naturreservat (edelløvsog). Verneområdet forutsettes å ikke bli berørt. Det er ikke funnet viktige naturtyper i andre områder hvor det er planlagt

fysiske inngrep og arealbeslag. De øvre delene av dalførene består i stor grad av triviell vegetasjon. Av vassdragstilknyttede naturtyper finnes en bekkekløft (Gjerdet) nederst i Grindselvi, en fosse-sprøytsone nederst i Henjaelvi, samt en lokalitet med gråor-heggeskog ovenfor Flya i Henjadalen. Alle lokalitetene er vurdert som regionalt viktige (B). Det er ikke registrert rødlistearter i bekkekløften, mens fossesprøytsonen ikke er nærmere kartlagt på grunn av vanskelig adkomst. Redusert vannføring kan medføre at fuktighetskrevene arter får dårligere livsvilkår, slik at verdien av de viktige naturtypene blir redusert til lokalt viktig (C). Artssammensetningen vil trolig endre seg i retning av mer tørketolerante arter.

NVE konstaterer at utbyggingen vil kunne påvirke registrerte naturtypelokaliteter, spesielt i de nedre delene av vassdragene, både gjennom fysiske arealbeslag og på grunn av redusert vannføring. Områdene som vil bli berørt av fysiske inngrep er imidlertid godt kartlagt, slik at det bør være mulig å minimalisere virkningene gjennom god detaljplanlegging, skånsomt anleggsarbeid og avbøtende og/eller kompensierende tiltak. Det er knyttet større usikkerhet til de langsiktige virkningene av redusert vannføring, særlig for de mest fuktigskrevende artene i bekkekløften i Grindselvi og fosse-sprøytsonen i Henjaelvi. Vi legger imidlertid til grunn at slipp av minstevannføring hele året, med økte vannføringer i sommerperioden, vil bidra til å redusere belastningen på de aktuelle naturtypene.

Fisk og ferskvannsbibliografi

I nedre del av Henjaelvi er det en ikke selvreproduserende bestand av laks, samt en bestand av sjøørret. Anadrom strekning er ca. 550 m. I Grindselvi finnes bekkørret. Det er ikke registrert anadrom fisk i denne elva. Fiskebestandene kan bli negativt påvirket i anleggsfasen på grunn av skarpe partikler fra sprengstein og tilførsel av nitrogen fra sprengningsarbeid. I driftsfasen vil redusert vannføring gi mindre vanddekt areal på utbyggingsstrekningene og således medføre lavere produksjon av fisk. Den anadrome strekningen i Henjaelvi er stort sett grunn og relativt store deler av elva vil bli tørrlagt ved lave vannføringer. Ved slipp av minstevannføring, eventuelt i kombinasjon med bygging av terskler, antas de langsiktige virkningene likevel å bli relativt små. Økt vann-temperatur som følge av redusert vannføring vil kunne ha positiv virkning på anadrom fisk siden temperatur er en begrensende faktor. Store Trastadalsvatn har en tynn ørretbestand som er etablert ved utsetting. Det sannsynligvis eneste gyteområdet finnes i utløpet av vatnet. Ved fullt magasin vil det være gode gyteforhold i utløpsosen, men ved lavere vannstander vil disse områdene bli tørrlagt i økende grad. Ved nedtapping over 2 m vil det trolig ikke være rekruttering av ørret i vatnet. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom de ulike utbyggingsalternativene når det gjelder konsekvenser for fisk og ferskvannsökologi.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane påpeker at det bør legges til rette for å opprettholde den biologiske produksjonen i vassdragene selv om verdien av ferskvannsaunaen ikke er vurdert som stor. Fylkesmannen mener det er særlig viktig å slippe tilstrekkelig minstevannføring i Henjaelvi både i sommer- og vinterperioden for å sikre produksjonen av anadrom fisk. Lavere minstevannføring må eventuelt kompenseres ved andre tiltak, for eksempel bygging av terskler, biotopforbedrende tiltak og slipp av lokkeflommer. Sogn og Fjordane Turlag mener foreslått minstevannslipp i Henjaelvi ikke er tilstrekkelig for å sikre nok vann på den anadrom strekningen. Turlaget frykter at laksestammen i Henjaelvi kan bli utryddet som følge av for lite vann, samt svært store variasjoner i vannføringen, og kraftig økning i vanntemperaturen. Leikanger Jakt- og Fiskelag mener det må bygges terskler på lakseførende strekning i Henjaelvi og i området Flotane/Flya. Laget mener minstevannføringen i elva bør være betydelig større enn det som er foreslått i søknaden, og vannføringen må styres slik at temperaturen ikke blir for høy. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane fremhever også verdien av Store Trastadalsvatn som ett av to gode fiskevann i kommunen. Fylkesmannen mener det er sannsynlig at omsøkt regulering på 4,5 m vil ødelegge for rekrutteringen av fisk, og at vatnet dermed blir avhengig av fiskeutsetting.

NVE stiller seg bak Fylkesmannens vurdering av at den biologiske produksjonen i vassdragene må søkes opprettholdt så langt det er mulig ved en eventuell utbygging. Det viktigste tiltaket av hensyn til fisk vil etter vårt skjønn være slipp av minstevannføring hele året med økt vannslipping i de biologisk mest aktive periodene. I tillegg ser vi at terskler kan være et aktuelt tiltak, spesielt på anadrom strekning i Henjaelvi, for å øke vanddekt areal av hensyn til fisk. Dette bør imidlertid skje etter en samlet terskelplan hvor også andre forhold er belyst og vektlagt, bl.a. estetikk, sedimentering

og vannkvalitet. NVE viser i den sammenheng til standardvilkårene hvor det foreligger hjemmel til å pålegge bygging av terskler i driftsperioden. NVE registrerer at en regulering av Store Trastadalsvatn vil kunne medføre bortfall av naturlig rekruttering av fisk. Siden fiskebestanden er etablert ved kunstig utsetting, må verdien kunne betraktes som begrenset i økologisk forstand. Vatnet er imidlertid et godt fiskevatn hvor det drives lokalt fritidsfiske, slik at det er den grunn ønskelig å opprettholde bestanden. For å opprettholde en selvrekrutterende fiskebestand vil det være nødvendig å sette begrensninger på reguleringen for å unngå tørrlegging av gyteområder. Dersom det skulle oppstå skader på bestanden som følge av regulering kan det iverksettes avbøtende tiltak som fiskekultiveringstiltak og utsetting av fisk. Standard naturforvaltningsvilkår i en eventuell konsesjon gir Fylkesmannen hjemmel til å kunne gi pålegg om slike tiltak.

Vilt og fugl

Ifølge søknaden fremstår Grindsdalen og Henjadalen som normalt artsrike når det gjelder fugl, pattedyr og andre artsgrupper. Arter som hjort, hare, ekorn, rødrev, mår og røyskatt er forholdsvis vanlige, mens rådyr, elg, gaupe, jerv og oter forekommer sporadisk i de nedre delene av vassdragene. Det er registrert til sammen 110 fuglearter innen området som kan bli påvirket av utbyggingen. Av rødlistearter er det registrert 17 arter av fugl og 5 arter av pattedyr. Av vanntilknyttede fuglearter finnes fossekall, strandsnipe, vintererle, og sivspurv. Anleggsfasen vil kunne medføre forstyrrelser på dyrelivet, og spesielt rovfugler er sårbare i hekkeperioden. I driftsfasen er det i første rekke fossekall som kan bli negativt påvirket av redusert vannføring. Det er usikkert hvordan vintererle vil reagere på redusert vannføring i nedre del av Henjaelvi. Vintererle er en rødlistet art, men bestanden er vurdert som livskraftig (LC). Andre fuglearter antas å være mindre sårbare for endringer i vannføringen. Det er ikke registrert viktige fugletrekk eller hekkeplasser for rødlistede arter i området for planlagt kraftledning.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det må gjennomføres en kartlegging av rødlistede og sky fugler før anleggsstart. Anleggsarbeid som kan forstyrre hekking/ungling må unngås eller eventuelt utføres i mindre sårbare perioder av året. Leikanger Jakt- og Fiskelag ber om at det settes vilkår om oppfølgende undersøkelser av levekår for vilt, som grunnlag for utarbeiding av planer for viltstell.

NVE kan ikke se at utbyggingen vil medføre skader av på vilt og fugl i noe stort omfang etter at kraftverket er satt i drift. Redusert vannføring kan påvirke leveområdene for fossekall, men oppsetting av rugekasser på egnede steder vil trolig være et effektivt avbøtende tiltak. Planlagt kraftledning antas å medføre ubetydelig økning i kollisjonsfare for fugl. I anleggsfasen vil trafikk og anleggsarbeid medføre en del forstyrrelser på dyrelivet, men varige skader er lite sannsynlige. I detaljplanen skal det fremgå hvordan viktige funksjonsområder for vilt og fugl skal ivaretas både i gjennomføringen av anleggsarbeidet og i driftsfasen. Etter NVEs oppfatning gir konsekvensutredningen og senere tilleggsutredninger et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for dette, og vi mener således det ikke er behov for ny supplerende kartlegging av rødliste fuglearter før anleggsstart. For driftsfasen vil standard konsesjonsvilkår bli lagt til grunn. Oppfølgende undersøkelser vil kunne pålegges av Fylkesmannen etter behov i medhold av vilkårene om naturforvaltning.

Verneområder

Planlagt utbygging vil ikke berøre vernede vassdrag. Tunnelpåhugget for planlagt kraftstasjon vil bli liggende nær grensen til Kvinnafossen naturreservat (edelløvsog) i området vest for Suppam. Området har stort mangfold av skog- og vegetasjonstyper og arter knyttet til varme og næringsrike miljøer, gammelskog og død ved. Verneområdet forutsettes å ikke bli berørt. Utbyggingen vil endre ferskvannstilrenningen til Sognefjorden og det planlegges også deponert masser i fjorden. Sognefjorden er vurdert som mulig marint verneområde, men har pr. i dag ikke noen formell vernestatus.

NVE registrerer at utbyggingen vil kunne påvirke Sognefjorden som har marine verneverdier. Se nærmere beskrivelse under fagtemaet Marine ressurser.

Kulturmiljø og kulturminner

Utbyggingen vil påvirke kulturmiljøet i begge dalførene gjennom etablering av veier, massedeponier, kraftledning og redusert vannføring. I Grindsdalen og Henjadalen finnes ulike typer automatisk fredete kulturminner som er knyttet til stølsdrift. Det er videre registrert en rekke nyere tids kulturminner i de to dalførene. Grindsdalen er vurdert til å ha stort potensial for funn av hittil ikke kjente automatisk fredete kulturminner. Det er stort potensial for funn av hittil ikke kjente automatisk fredete kulturminner omkring Store Trastadalsvatn. Utredningene viser at planlagt utbygging ikke vil komme i direkte konflikt med fredete eller nyere tids kulturminner, men flere av kulturminnene vil bli visuelt påvirket av redusert vannføring, anleggsveier og kraftledning. En god landskapstilpasning ved etablering av veier og massedeponier vil imidlertid kunne bidra til å avgrense de visuelle konfliktene. De negative konsekvensene vurderes å være størst i alternativ B, mens C vil gi færrest uheldige konsekvenser for kulturmiljø og kulturminner. Alternativ A vil særlig påvirke kulturmiljøet i øvre del av Henjadalen.

Riksantikvaren og Sogn og Fjordane fylkeskommune viser til at undersøkelsesplikten i henhold til kulturminneloven § 9 må oppfylles før en eventuell utbygging iverksettes. Sannsynligheten for å finne automatisk fredete kulturminner vurderes som stor for begge dalførene. Fylkeskommunen mener plasseringen av planlagt massedeponi i Grindsdalen er uheldig. Fylkeskommunen påpeker ellers viktigheten av tilpasning av inngrepene i landskapet slik at de i minst mulig grad skjemmer opplevelsen av kulturmiljøet og de enkelte kulturminnene.

NVE registrerer at utbyggingen vil berøre kulturminner og kulturmiljøer. Vi oppfatter at alternativ C er vurdert som minst konfliktfylt av de tre utbyggingsalternativene. En del av virkningene vil kunne avbøtes gjennom god detaljplanlegging og utforming av inngrepene og ved gjennomføring av avbøtende tiltak. Forholdet til automatisk fredete kulturminner vil bli ivarettatt gjennom konsesjonsvilkårene dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Naturressurser

Jord- og skogressurser

Det er landbruksaktivitet langs både Grindselvi og Henjaelvi. All dyrka mark i tilknytning til de to vassdragene er lokalisert i områdene ned mot fjorden. I utmarksområdene er det i hovedsak sau som utnytter beiteressursene. Det er plantet mye gran i Grindsdalen og Henjadalen. Skogen har jevnt over høy bonitet og produksjonsforholdene for trevirke er gode. Bygging av anleggsvei fra Flya opp til planlagt inntak i Traståna (alternativ A) vil gjøre det mulig å ta ut en del løvskog i øvre del av Henjadalen. De planlagte inngrepene vil ikke berøre dyrka mark, men vil beslaglegge mindre arealer med innmarksbeite og kulturskog. Det er ikke registrert problemer knyttet til tap av gjerdeeffekt som følge av utbyggingen. I tørre perioder blir vann fra elvene nyttet både til irrigasjon, husdyrhold og husholdningsformål. Huke og Fosse vanningsverk i Grindselvi har en kapasitet på 27 l/s, mens restvannføringen ved Seljevollen etter en utbygging vil være ca. 390 l/s i et tørt år (alternativ A). Det er derfor ikke forventet negative konsekvenser på vannforsyningen til landbruket. Det er ikke store forskjeller i konsekvensene for landbruk mellom de ulike utbyggingsalternativene.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det er viktig å sikre tilstrekkelig restvannføring i vassdragene for å dekke landbrukets vannbehov. Etter Fylkesmannens syn, bør det tas høyde for at landbruksproduksjonen i fremtiden kan øke og at vannbehovet dermed kan bli større enn i dag. Av søknaden fremgår det at det er plantet mye granskog både i Grindsdalen og Henjadalen og produksjonsforholdene vurderes som gode. Fylkesmannen påpeker i den sammenheng at det er viktig at ny kraftledning ikke blir til hinder for fremtidig uttak av granbestanden, eksempelvis ved bruk av taubane.

NVE kan ikke se at utbyggingen vil føre til noen vesentlige konsekvenser på jord- og skogressursene i influensområdet. Dersom det blir gitt konsesjon til utbygging, må krav til vannslipping tilpasses både eksisterende vannuttak og hensynet til miljøet. Etter vårt syn er det imidlertid vanskelig å legge til grunn antakelser om mulig fremtidig landbruksvekst for dimensjonering av minstevannføringen. Konsesjonsvilkårene og manøvreringsreglementet vil imidlertid kunne tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år, og det vil da være mulig å tilpasse minstevannføringen til nye behov dersom det skulle være aktuelt.

Ferskvannsressurser og grunnvann

Henjaelvi er viktigste vannkilde for den kommunale vannforsyningen i Leikanger. Det tas også ut vann fra elva til jordbruksvanning og til produksjon av settefisk. Vannforsyningsanlegget og vanningsverket har inntak på kote 168. Maksimalt uttak om sommeren er på 210 l/s, fordelt med 70 l/s pluss 140 l/s hele døgnet til henholdsvis kommunal vannforsyning og landbruksvanning, mens vanlig totalforbruk om vinteren er 40 l/s. Settefiskanlegget har inntak på kote 90. Gjennomsnittlig vannforbruk i anlegget er ca. 270 l/s, men uttaket varierer over året. Maksimalt tillatt vannuttak i henhold konsesjonen er 20 m³/min (tilsvarende 330 l/s), og ifølge vilkårene skal det slippes en minstevannføring på 160 l/s forbi inntaket hele året. Det er registrert en viktig grunnvannsforekomst ved utløpet av Henjaelvi. En må også forvente å finne andre grunnvannsforekomster i tilknytning til løsmasseforekomster langs elvene. Elvene er i all hovedsak tilstrømningsområder for grunnvann og planlagte overføringer antas ikke å medføre merkbare grunnvannsendringer forutsatt at det slippes minstevannføring hele året. Dersom grunnvannstanden skulle bli redusert, kan etablering av terskler for å heve vannspeilet være et mulig avbøtende tiltak. I anleggsfasen kan bygging av adkomst- og overføringstunnel ved Suppam føre til drenering av grunnvann og tørrlegging av private brønner og oppkommer som nyttes til vannforsyning. Alternativ vannforsyning kan derfor være aktuelt i denne perioden.

Mange av høringsinstansene er opptatt av å sikre vannforsyningen som er basert på råvann fra Henjaelvi. Flere er kritiske til planene om vannkraftutbygging som de mener kan sette vannforsyningen i fare. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane peker på at foreslått minstevannføring og tilsig fra det uregulerte restfeltet i perioder ikke vil være tilstrekkelig til å dekke behovet til vannforsyning og andre uttak nedover i Henjaelvi. Som beredskapstiltak må det i slike perioder slippes vann fra Store Trastadalsvatn, og kapasiteten i magasinet bør derfor kartlegges nærmere. Marine Harvest Norway som har konsesjon på uttak av vann til settefiskproduksjon mener utbyggingen ikke lar seg kombinere med deres interesser.

NVE konstaterer at det er flere brukere i Henjaelvi som har rett til uttak av vann. Det tas ut vann til vannforsyning, landbruksvanning og settefiskproduksjon. Det forutsettes at eksisterende rettigheter opprettholdes også etter en eventuell utbygging til vannkraft. Eventuelle skader eller ulemper som kan knyttes til reguleringen vil kunne medføre erstatningsplikt for regulanten. NVE registrerer at mange av høringsinstansene er særlig opptatt av å sikre vannforsyningen til Leikanger. Ifølge søker skal inntaket til det kommunale vannverket flyttes til Traståna på kote 600, dvs. ovenfor kraftverksinntaket, for å sikre råvann av tilstrekkelig mengde og kvalitet. Disponering av vann til vannverket er avklart gjennom den privatrettslige utbyggingsavtalen som er inngått mellom Leikanger kommune og Sognekraft. Middelvannføringen i Traståna er 270 l/s, og alminnelig lavvannføring er beregnet til 12 l/s. Dette tilsier at vannføringen i perioder ikke vil være tilstrekkelig til å dekke behovet knyttet til vannforsyningen. Dette søkes løst ved at Store Trastadalsvatn fortsatt skal kunne nyttes som reservevannkilde. NVE mener en ved disponering av magasinkapasiteten må ta hensyn til vannforsyningen og andre vannuttak som tidvis, og spesielt i tørre perioder, vil være avhengig av tapping fra Store Trastadalsvatn. Det vil være viktig å sikre at det er nok reservevann tilgjengelig til enhver tid. Det bør være en betydelig buffer, også med henblikk på klimaendringer som vil kunne gi mer nedbør og økt tilsig, men også lengre perioder med tørke.

Mineraler og masseforekomster

I søknaden er det ikke registrert drivverdige forekomster av mineralske råstoffer, pukkl eller grus innenfor de områdene som vil bli fysisk berørt av utbyggingen.

NVE legger til grunn at utbyggingen ikke vil berøre viktige mineral- og masseforekomster.

Marine ressurser

Utbyggingen vil innebære overføring av vann fra Henjaelvi til Grindselvi. Kraftstasjonen vil ha utløp til sjø ved Suppam. Innen influensområdet i sjø er det registrert 45 rødlistearter. Det er ikke funnet marine naturtyper av spesiell verdi. Ifølge utredningen vil endringen i ferskvannstilførsel være av lokal art og kun ha betydning for overflatelaget. Det er lite sannsynlig at noen av de rødlistede artene blir vesentlig påvirket av endringene. Det forventes heller ingen påvirkning på verdiene knyttet til det

foreslåtte marine verneområdet i Sognefjorden. Planlagt massedeponi i fjorden forutsettes plassert i en stabil fylling. De aktuelle områdene har stor variasjon i helningsvinkel fra 25° til over 60°. En eventuell utrasing av massedeponiet kan medføre en lokal påvirkning på dypvannsmiljøet, men ikke i noe større omfang. Det forventes heller ikke at fiskeriaktiviteten i området vil bli påvirket i særlig grad. Det er registrert en låssettingsplass for brisling ved Suppam, men denne har ikke vært i bruk på flere år. Tipping av steinmasser i fjorden ved Suppam vil kunne medføre en lokal økning i konsentrasjonen av steinstøv i anleggsperioden. Det er ikke lokalisert noen akvakulturanlegg i nærheten som kan bli påvirket av dette.

NVE konstaterer på bakgrunn av utredningen, at det er lite sannsynlig at marine ressurser eller verneinteresser blir påvirket i nevneverdig grad av endret ferskvannstilførsel og deponering av masser. Det er også lite trolig at noen brukerinteresser knyttet til fjordområdet vil bli særlig berørt.

Samfunn

Næringsliv og sysselsetting

Utbyggingen vil medføre lokale leveranser og tjenester i anleggsperioden til en verdi av ca. 27 mill. kr, noe som tilsvarer omkring 20 årsverk. Potensialet for varer og tjenester vil være størst innen bygge- og anleggsbransjen. Driften av kraftverket vil gi 2-3 faste arbeidsplasser.

NVE har ingen øvrige merknader.

Befolkningsutvikling og boligbygging

Det forventes ikke vesentlige konsekvenser på befolkningsutvikling og boligbygging som følge av en utbygging av Leikanger kraftverk.

NVE har ingen øvrige merknader.

Tjenestetilbud og lokal økonomi

Det forventes at kraftverket vil gi inntekter til kraftselskapet og fallrettseierne og til kommunen gjennom skatter og avgifter. Inntektene til kommunen er beregnet til ca. 4,2 mill. kr pr. år i driftsfasen. Det er i tillegg inngått en privat utbyggingsavtale mellom Leikanger kommune og Sognekraft som bl.a. vil gi kommunen en økonomisk kompensasjon dersom kraftverket blir bygd. Ifølge søker vil merinntektene fra utbyggingen medvirke til at Leikanger kommune kan opprettholde et godt og stabilt tjenestetilbud. Kommunen kan også få handlingsrom til å drive et mer aktivt og målrettet nærings- og tiltaksarbeid med tilrettelegging av ny og økt næringsvirksomhet. Søker opplyser at alternativ C vil gi anslagsvis 8-12 % lavere inntekter til kommunen sammenlignet med alternativ A. Lønnsomheten av prosjektet og utbyttet til fallrettseierne vil også bli noe mindre i alternativ C.

Leikanger SV mener for lite av verdiskapingen av kraftverket vil komme lokalsamfunnet til gode. Flere høringsinstanser mener ulempene av kraftverket vil være større enn fordelene for kommunens innbyggere.

NVE forutsetter at Leikanger kommune har gjort en grundig vurdering av de økonomiske fordelene med prosjektet opp mot ulempene. Vi er gjort kjent med innholdet i den foreliggende utbyggingsavtalen som er inngått mellom kommunen og søker. Avtalen er et privatrettslig anliggende og inngår derfor ikke i konsesjonsbehandlingen.

Sosiale og helsemessige forhold

Det antas at utbyggingen vil ha få direkte konsekvenser for sosiale og helsemessige forhold, både i anleggsfasen og driftsfasen. Anleggsarbeidet vil medføre en del ulemper med økt trafikk, støy og støv for nærliggende bosetning, men ikke i et slikt omfang at det medfører helsemessig risiko. I anleggsfasen vil det være midlertidig bosatt et større antall anleggsarbeidere, men det forventes ikke spesielle sosiale problemer som følge av dette.

Flere grunneiere ønsker at utbygger etablerer et samarbeid for vurdering av avbøtende tiltak for å redusere ulemper i anleggsperioden.

NVE viser til at avbøtende tiltak for å begrense ulemper i forbindelse med økt trafikk, støy og støv i anleggsperioden skal inngå i detaljplanene for tiltaket etter at det eventuelt er gitt konsesjon til

utbygging. Vi forutsetter at utbygger tar kontakt med berørte grunneiere for å få innspill til konkrete tiltak i anleggsperioden.

Friluftsliv og reiseliv

Hele influensområdet er lokalt brukt til ulike former for friluftsliv som fotturer, skigåing, jakt og fiske. Begge dalene og spesielt Henjadalen er mye nyttet som nærfriluftsområde og til treningsaktiviteter av lokalbefolkningen. Områdene kjennetegnes ved god tilgjengelighet, enkel tilrettelegging, gode naturkvaliteter. De høyereliggende delene av Henjaelvi inngår i et regionalt viktig friluftsområde (Sogndalsdalen-Fjærlandssetevatnet-Voggebreen). De omsøkte kraftverksinntakene (alternativ A) vil bli liggende inntil den sørlige grensen for dette området. Ifølge søknaden vil de største negative konsekvensene av den planlagte utbyggingen knytte seg til den reduserte vannføringen i Henjaelvi, både som fiskeelv og for brukere av turveien/stiene langs elva. En mer aktiv regulering av Store Trastadalsvatnet vil særlig påvirke opplevelsesverdiene i perioder med lite vann. Konsekvensene for friluftslivet i Grindselvi antas å bli noe mindre på grunn av lavere bruksomfang og fordi vassdraget generelt er mindre synlig fra ferdselsveiene. Reiselivsinteressene innenfor influensområdet vurderes som relativt beskjedne og potensialet for ny reiselivssatsing ansees som relativt lite. Alternativ A vil ha størst negative konsekvenser, mens alternativ B og C vil ha noe mindre konsekvenser, særlig med tanke på å opprettholde de visuelle kvalitetene ved Nyastølen.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener redusert vannføring vil påvirke opplevelsesverdien for turgåere særlig langs Henjaelvi. Dersom det gis tillatelse til regulering av Store Trastadalsvatn mener Fylkesmannen og Sogn og Fjordane Turlag at det må settes krav til sommervannstand, bl.a. av hensyn til friluftsliv og fiske. Sogn og Fjordane fylkeskommune viser til at de eksisterende veiene i både Grindsdalen og Henjadalen er viktige turtraseer både sommer og vinter. Veiene i de nedre delene brukes også av skoleklasser i forbindelse med naturstudier og historievandring. Fylkeskommunen mener planlagt anleggsvei i øvre deler av Grindsdalen kan gi lettere tilgang til fjellområdene, noe som enkelte brukere vil oppfatte som positivt. Ved plassering av massedeponiene må en søke å unngå konflikt med friluftslivsinteressene, bl.a. i forhold til turstien som går langs vestsiden av Henjaelvi. Leikanger SV mener utbygger må pålegges kompensierende tiltak friluftsliv, og det må etableres et fond for finansiering av en turlagshytte i kommunen.

NVE oppfatter at Grindsdalen og Henjadalen har stor lokal betydning både for nærrekreasjon og lengre turer inn mot fjellområdene. En utbygging vil påvirke vassdragsnaturen og dermed opplevelsesverdiene i forbindelse med friluftsliv. Det er også grunn til å anta at vassdragene blir noe mindre egnet til fritidsfiske, spesielt gjelder det for Henjaelvi og Store Trastadalsvatn. Dagens bruk av vassdragene til vannbaserte aktiviteter som for eksempel bading og padling synes imidlertid å være begrenset. Det knytter seg heller ikke konkrete reiselivsinteresser til vassdragene. Når det gjelder de ulike utbyggingsalternativene, så mener vi at både alternativ B og C gir mer akseptable løsninger enn alternativ A, på grunn av færre inngrepspunkter i attraktive friluftsområder og kortere regulerte elvestrekninger. Vi mener likevel det bør gjennomføres avbøtende tiltak i begge vassdragene med formål å redusere virkningene på friluftslivet. Aktuelle tiltak er først og fremst slipp av minstevannføring på berørte elvestrekninger og begrensninger på reguleringen i Store Trastadalsvatn. Vi viser ellers til standard naturforvaltningsvilkår ved en eventuell konsesjon, som gir Miljødirektoratet hjemmel til å kunne pålegge tilrettelegging eller kompensierende tiltak for friluftsliv dersom det viser seg nødvendig. Når det gjelder krav om fond til bygging av turlagshytte i kommunen, mener vi at dette ligger utenfor det som med rimelighet kan pålegges utbygger ved en eventuell konsesjon, da ingen av utbyggingsalternativene vil berøre eksisterende hytter som er tilgjengelig for allmenheten.

Elektriske anlegg og overføringsledninger

Det er søkt om nettilknytning av kraftverket ved 132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon. Nærmere beskrivelse og forslag til vedtak fremgår av vedlagte Innstilling for nettilknytning av Leikanger kraftverk. Kraftledningen vil, etter NVEs vurdering, ha akseptable miljø- og arealmessige konsekvenser.

Sumvirkninger

Flere høringsinstanser peker på mulige sumvirkninger for biologisk mangfold, landskap, friluftsliv mv. av de mange vannkraftprosjektene i regionen. Sogn og Fjordane Turlag har i sin uttalelse gitt en oversikt over vannkraftprosjekter i fylket.

I NVE Atlas er det innen en radius på ca. 20 km fra det planlagte utbyggingsområdet til Leikanger kraftverk registrert 15 eksisterende kraftverk og 12 kraftverk som har fått konsesjon til utbygging. Dette gjelder i hovedsak små kraftverk, men også enkelte større kraftverk som eksempelvis Mel og Feios. Alle kraftverk vil i større eller mindre grad medføre virkninger på landskap og vassdragsnatur. Det er ikke gjennomført noen faglig utredning av mulige sumvirkninger av alle eksisterende og planlagte vannkraftprosjekter i regionen. Vi mener en slik utredning vil være en omfattende oppgave som ligger utenfor rammen av ordinær konsesjonsbehandling, og som ikke kan pålegges en enkelt søker. Metodegrunnlaget for denne type utredninger er også svakt utviklet.

Innen influensområdet til Leikanger kraftverk har NVE ikke registrert andre eksisterende eller planlagte inngrep som vil kunne føre til spesielle sumvirkninger og som ikke allerede er fanget opp gjennom konsekvensvurderingene i søknaden.

Andre forhold

En utbygging av vassdragene vil berøre to hydrologiske målestasjoner; 77.20 Henjælvi ved Flotane og 77.21 Grindselvi. Målestasjonene eies av Sognekraft AS.

NVE tar ovenstående informasjon etterretning.

Vurdering av tiltaket opp mot andre lover og forskrifter

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldlovens formål er å ta vare på naturens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser gjennom bærekraftig bruk og vern. Loven skal gi grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, helse og trivsel, både nå og i framtiden, også som grunnlag for samisk kultur. Loven fastsetter alminnelige bestemmelser for bærekraftig bruk, og skal samordne forvaltningen gjennom felles mål og prinsipper.

Loven fastsetter forvaltningsmål for arter, naturtyper og økosystemer, og lovfester en rekke miljørettslige prinsipper, blant annet "føre-var" prinsippet og prinsippet om økosystemforvaltning og samlet belastning. Naturmangfoldloven legger føringer for myndigheter der det gis tillatelse til anlegg som vil kunne få betydning for naturmangfoldet. I vår vurdering av søknaden om bygging av Leikanger kraftverk legger vi til grunn bestemmelsene i §§ 8-12.

Kunnskapsgrunnlaget, § 8

Det følger av § 8 første ledd i naturmangfoldloven at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Naturmangfoldloven § 8 er en konkretisering av og et supplement til forvaltningslovens alminnelige krav om at en sak skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

I forbindelse med søknaden om bygging av Leikanger kraftverk er det gjennomført en konsekvensutredning i henhold til plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger. Det foreligger en egen fagutredning på biologisk mangfold der kartlegging av viktige naturtyper og prioriterte arter innen influensområdet inngår. På bakgrunn av krav fra Fylkesmannen i Sogn og Fjordane er det i tillegg utført en detaljert kartlegging av karplanter og sopp m.m. ved området for planlagt riggområde og påhugg for tunnel ved Suppam som vil berøre naturtypen artsrik slåttemark. Videre er det utført fiskeribiologiske tilleggsundersøkelser av fiskebestanden i Henjælvi med særlig fokus på anadrom fisk, og av bestanden i Store Trastadalsvatn. Et mål for undersøkelsene var å fremskaffe et godt datagrunnlag for å kunne beskrive bestandens kvalitet, forhold knyttet til oppvekst, gyting og ernæring, og vurdere tiltak for å begrense eventuelle skader ved en utbygging. Det ble også etter anmodning fra Fylkesmannen gjennomført en nærmere kartlegging av mulige virkninger på det

marine miljøet ved endret ferskvannstilførsel etter en eventuell utbygging. På bakgrunn av de utredninger som er gjennomført i konsesjonssaken, mener NVE således at kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8 er tilfredsstillt.

Føre-var-prinsippet, § 9

Bestemmelsen skal sees i sammenheng med vurderingen av kunnskapsgrunnlaget, som er omtalt ovenfor. NVE mener kunnskapsgrunnlaget i saken er tilfredsstillende i forhold til sakens omfang og vurderer det som lite sannsynlig at det finnes uregistrerte verdier av betydning i influensområdet. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse er det en forutsetning at det foreligger en reell risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, men det er ikke et krav om sannsynlighetsovervekt for at en skade vil oppstå. NVE kan ikke se at nevnte forutsetning ligger til grunn i denne saken.

Økosystemtilnærming og samlet belastning, § 10

I vurderingen av samlet belastning skal det både tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep som kan påvirke økosystemet.

Med hensyn til forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 innebærer omsøkt kraftverk og kraftledning forskjellige påvirkningsfaktorer som i det vesentlige vil ha virkninger for helt ulike arter og funksjoner i økosystemet. Kraftverk påvirker i hovedsak flora og fauna tilknyttet eller i nærhet av vannstrengen som berøres, mens den direkte påvirkningen av kraftledninger som oftest er begrenset til mastefester, anleggsveier og ryddebelte. Vassdragsregulering og kraftledninger vil derfor sjelden innebære en forsterkning av virkningen på økosystemene slik at det medfører økt samlet belastning. Ivaretagelse av mangfold knyttet til landskap faller også inn under naturmangfoldloven. I en del tilfeller vil inngrep i forbindelse med kraftverk og kraftledninger kunne påvirke landskapskvaliteter innen samme landskapsrom.

Eksisterende energitiltak i området omfatter to kraftledninger på hhv. 132 kV og 66 kV som krysser ved Seljevollen i Grindsdalen. Den sistnevnte ledningen kan på sikt fjernes når planlagt 420 kV ledning mellom Ørskog og Sogndal er ferdigstilt. Lenger sørvest, ved Klovsteinane, går også en 132 kV ledning som fremtidig planlegges oppgradert til 420 kV. Planlagte energitiltak omfatter Grindsdalen transformatorstasjon, og ny 132 kV ledning fra Grindsdalen transformatorstasjon til Fjærlandsfjorden. Andre energitiltak omfatter reguleringen av Store Trastadalsvatn i Henjaelvi som tidligere ble nyttet til vannkraftproduksjon. Kraftverket er nedlagt og magasinet fungerer i dag som reservevannkilde. Det er ikke registrert andre eksisterende eller planlagte vannkraftprosjekter i Grindselvi og Henjaelvi utenom det omsøkte tiltaket. I Henjaelvi tas det ut vann til kommunal vannforsyning, landbruksvanning, og til settefiskproduksjon.

Planlagt tunnelpåhugg og kraftstasjon ved Suppam vil berøre naturtypen slåttemark. Lokaliteten er i Naturbase kategorisert som svært viktig (A). På grunnlag av revidert verdivurdering (Gaarder 2010) betraktes verdiene der nå i første rekke å være knyttet til forekomsten av styingstrær av ask og i vesentlig mindre grad til slåttemarkene i området. Inngrepene i forbindelse med kraftstasjonen vil medføre inngrep i marka og føre til at arealet med slåttemark blir redusert, men verdien av naturtypelokaliteten antas å ikke bli endret. Planlagt kraftledning fra kraftstasjonen til transformatorstasjonen ved Seljevollen vil ikke berøre lokaliteten. Se nærmere beskrivelse under fagtemaet Naturtyper og flora.

Vassdragsregulering og overføringer vil kunne påvirke vassdragstilknyttede naturtyper; bekkeløft (Gjerdet) nederst i Grindselvi, fossesprøytsone nederst i Henjaelvi, samt en lokalitet med gråorheggeskog ovenfor Flya i Henjadalen. Alle lokalitetene er vurdert som viktige (B). Redusert vannføring kan medføre dårligere livsvilkår for fuktighetskrevende arter og verdien av de viktige naturtypene kan bli redusert. Se nærmere beskrivelse under punktet Naturtyper og flora. De vassdragstilknyttede naturtypene vil ikke bli påvirket av andre eksisterende eller planlagte energitiltak.

Utnyttelse av magasinet i Store Trastadalsvatn med tapping ned mot LRV vil kunne medføre at gytemulighetene for fisk reduseres eller faller bort. Fiskebestanden er imidlertid etablert ved utsetting og har derfor begrenset verdi. Det er ikke registrert andre påvirkninger knyttet til vatnet.

Redusert vannføring i vassdragene kan påvirke leveområdene for fossefall, men oppsetting av rugekasser på egnede steder vil trolig være et effektivt avbøtende tiltak. Kraftledningen forventes ikke å medføre særlig økning i kollisjonsfare for fugl.

Planlagt kraftledning og redusert vannføring i Grindselvi som følge av kraftverket vil samlet kunne påvirke landskapskvalitetene i området ved Seljevollen. Virkningen på landskapet kan imidlertid dempes ved avbøtende tiltak, bl.a. kamuflering av ledning og slipp av minstevannføring på berørt elvestrekning.

NVE mener således det er liten sannsynlighet for at det nye planlagte tiltaket vil medføre inngrep som gjensidig vil forsterke hverandre, slik at den samlede belastningen på økosystemene innen influensområdet av den grunn øker. Det er heller ikke grunn til å forvente at belastningen vil bli større som følge av sumvirkninger med andre eksisterende eller planlagte inngrep. En utbygging av Leikanger kraftverk med tilhørende kraftledning vil likevel isolert sett kunne påvirke enkelte økosystemer, jf. nærmere redegjørelse under de enkelte fagtemaene. Omfanget av påvirkningene vil være avhengig av hvilket utbyggingsalternativ som eventuelt velges. Krav om slipp av minstevannføring og andre avbøtende tiltak vil bidra til å redusere påvirkningene.

Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, §§ 11 og 12

Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slike teknikker og lokalisering som ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold gir de beste samfunnsmessige resultater. NVE har ved sin vurdering av konsesjonsspørsmålet, og forslag til konsesjonsvilkår og avbøtende tiltak, lagt vekt på at valgte teknikker og driftsmetoder skal være miljøforsvarlige, og at tiltakshaver skal bære kostnadene for gjennomføring av tiltakene.

Vannforskriften

Formålet med vannforskriften er å gi rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. Det skal utarbeides og vedtas regionale forvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer med sikte på å oppfylle miljømålene, og sørge for at det fremskaffes nødvendig kunnskapsgrunnlag for dette arbeidet.

Grindselvi og Henjaelvi inngår i Indre Sogn vannområde i Sogn og Fjordane vannregion. Sogn og Fjordane fylkeskommune er vannregionmyndighet. Godkjent forvaltningsplan med tiltaksprogram for perioden 2016-2021 skal foreligge innen utgangen av 2015. Ifølge informasjonen i Vann-Nett er økologisk tilstand i Grindselvi vurdert som god. Økologisk tilstand i Henjaelvi er vurdert som god i øvre deler og moderat i nedre deler. Registrerte påvirkninger i nedre deler av Henjaelvi er avrenning fra landbruk, flomverk og forbygninger, samt uttak av vann til settefiskproduksjon.

NVE har ved avveiningen av om konsesjon skal gis etter vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 8 foretatt en vurdering av kravene i vannforskriften § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep. NVE har vurdert alle praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket, herunder behovet for minstevannføringer og tapperestriksjoner for å ivareta hensynet til de biologiske forholdene. NVE har videre pålagt søker å utrede et nytt utbyggingsalternativ som vil innebære kortere regulerte elvestrekninger og færre bekkeinntak sammenlignet med det omsøkte hovedalternativet. En eventuell konsesjon til utbygging vil forutsette standard naturforvaltningsvilkår som gir hjemmel for å kunne pålegge gjennomføring av miljøundersøkelser og miljøtiltak ved behov.

NVE har vurdert den samfunnsmessige nytten av tiltaket i forhold til de skader og ulemper det kan medføre. Vi kan ikke se at hensikten med tiltaket, som er fornybar energiproduksjon, med rimelighet kan oppnås ved miljømessig sett bedre alternativer, for eksempel andre metoder å produsere kraft på.

Kulturminneloven

Sogn og Fjordane fylkeskommune viser til at undersøkelsesplikten etter § 9 i kulturminneloven må oppfylles før tiltaket iverksettes.

Vegloven

NVE minner om at det må søkes om nødvendige tillatelser etter vegloven.

Oppsummerende vurdering

Sognekraft AS søker om tillatelse utbygging av Leikanger kraftverk i Grindselvi og Henjaelvi i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane. Søknaden innebærer overføring av Henjaelvi til Grindselvi, regulering av Store Trastadalsvatn, og bygging av kraftstasjon i fjell ved Suppam. Det er søkt om nettilkobling av kraftverket via ny kraftledning til transformatorstasjon ved Seljevollen i Grindsdalen. Søker har utredet tre utbyggingsalternativer for kraftverket; alternativ A, B og C. Primært omsøkes alternativ A, sekundært alternativ C.

De positive virkningene av Leikanger kraftverk er først og fremst knyttet til planlagt kraftproduksjon. Midlere årlig kraftproduksjon i alternativ A er beregnet til 184,1 GWh. For alternativ B og C er årlig produksjon beregnet til henholdsvis 124,9 GWh og 160,9 GWh. Forskjellen mellom alternativ A og C er i realiteten mindre da det er forutsatt en høyere minstevannføring om sommeren i alternativ C. Utbyggingsprisen pr. kWh er estimert til kr 3,41 for alternativ A, kr 3,56 for alternativ B, og kr 3,60 for alternativ C. NVE har kontrollert søkers produksjons- og kostnadsberegninger og har ingen spesielle merknader til disse. Ut fra en enkel nytte-kostnadsberegning med en kalkulasjonsrente på 6,5 %, en kraftpris på 30 øre/kWh, og en økonomisk levetid på 40 år, er prosjektet vurdert som samfunnsøkonomisk lønnsomt.

En utbygging vil kunne gi et betydelig bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi. I tillegg forventes kraftverket å generere inntekter til produksjonsselskapet, samt inntekter til Leikanger kommune i form av skatter og avgifter. NVE er også kjent med at det er inngått en utbyggingsavtale mellom Leikanger kommune og Sognekraft AS som gir kommunen ytterligere økonomisk kompensasjon. I anleggsfasen vil utbyggingen generere arbeidsplasser og muligheter for leveranser innen bygg og anlegg som vil bidra til lokal verdiskaping.

De negative virkningene av en eventuell utbygging er knyttet til redusert vannføring på berørte strekninger i de to vassdragene og i flere sideelver, samt mer aktiv regulering av Store Trastadalsvatn som også tidligere har vært utnyttet til vannkraftformål. I tillegg vil utbyggingen medføre fysiske inngrep i landskapet, bl.a. ved etablering av flere inntak, kraftstasjon (portal), avløp, kraftledning, veier, og tipper (herunder sjødeponi). Inngrepene begrenses imidlertid ved at vannveier og kraftverk er forutsatt bygd i fjell. De negative virkningene i driftsfasen er i hovedsak knyttet til temaene landskap, friluftsliv, kulturmiljø og kulturminner, fisk og øvrig naturmangfold. Landskapsvirkningene vil slå forskjellig ut i de tre utbyggingsalternativene; en utbygging etter alternativ B eller C vurderes som mer skånsomt sammenlignet med alternativ A på grunn av færre inngrepspunkter, samt kortere elvestrekninger med redusert vannføring. Når det gjelder virkninger på kulturmiljø og kulturminner vurderes alternativ B som mest konfliktrikt, særlig i forhold til det nasjonalt viktige kulturlandskapet i Grindsdalen. Påvirkningen i dette området er bl.a. relatert til planlagt 132 kV kraftledning frem til transformatorstasjon på Seljevollen for nettilkobling av kraftverket. Henjaelvi har en ikke selvreproduserende bestand av laks og sjørretbestand. Anadrom strekning er ca. 550 m. I Grindselvi finnes bekkørret. En reduksjon av vannføringen vil gi mindre vanddekt areal på utbyggingsstrekningene og lavere produksjon av fisk. Det er videre sannsynlig at en regulering på 4,5 m i Store Trastadalsvatn vil kunne medføre bortfall av gytemuligheter for fiskebestanden i vatnet. Ved nedtapping over 2 m vil det trolig ikke være rekruttering av ørret i vatnet. Fiskebestanden er imidlertid etablert ved kunstig utsetting og har således begrenset verdi i økologisk sammenheng. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom de ulike utbyggingsalternativene når det gjelder konsekvenser for fisk og ferskvannøkologi. Alle utbyggingsalternativene vil kunne berøre flere vassdragstilknyttede naturtyper og fuktighetskrevede arter. Dette omfatter også en svært viktig lokalitet med slåttemark ved Suppam, men verdien av lokaliteten antas å ikke bli endret ved en utbygging. Det vurderes som lite sannsynlig at marine ressurser eller verneinteresser blir påvirket i nevneverdig grad av endret ferskvannstilførsel og planlagt deponering av masser. Det planlagte massedeponiet i Henjadalen vurderes som skredutsatt og det kan bli nødvendig med sikringstiltak. Virkninger avgrenset til anleggsfasen er knyttet til temporær forurensning, forstyrrelser på dyrelivet og ulemper for lokalbefolkningen og aktuelle brukere av områdene. Konkrete tiltak for å hindre eller redusere

forurensning i anleggsperioden skal inngå i detaljplan for kraftverket dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

NVE mener det er liten sannsynlighet for at det nye planlagte tiltaket vil medføre inngrep som gjensidig vil forsterke hverandre, slik at den samlede belastningen på økosystemene innen influensområdet av den grunn øker. Det er heller ikke grunn til å forvente at belastningen vil bli større som følge av sumvirkninger med andre eksisterende eller planlagte inngrep.

En del av de negative virkningene av de planlagte inngrepene kan reduseres gjennom avbøtende tiltak og god detaljplanlegging som tar særskilt hensyn til de verdier som er registrert. Et viktig avbøtende tiltak vil være slipp av minstevannføring hele året i begge vassdragene med økt vannslipping i sommerperioden. I tillegg kan bygging av terskler for å øke vanndekt areal spesielt på anadrom strekning i Henjaelvi være aktuelt, men dette må avklares nærmere i en samlet terskelplan. Begrensninger på utnyttelse av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon vil være nødvendig for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning og andre vannuttak, samtidig som det vil bidra til å redusere virkningene på landskap, friluftsliv og fisk. Overskuddsmasser bør fortrinnsvis utnyttes som ressurs til samfunnsnyttige formål så langt det er mulig. For å ivareta hekkemulighetene for fossefall er det aktuelt å sette opp reirkasser på egnede steder. Virkninger av planlagt kraftledning på landskap og kulturmiljø kan avbøtes ved kamuflasjetiltak og begrenset skogrydding. For det skredutsatte massedeponiet i Henjadalen må det gjennomføres nærmere undersøkelser i forbindelse med utarbeidelse av detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging som grunnlag for eventuelle tiltak. Standardvilkårene som vil følge en eventuell konsesjon gir for øvrig hjemmel til å kunne pålegge ulike tiltak etter behov i driftsfasen.

Høringsinstansene er delt i synet på utbyggingsplanene. Leikanger kommune går inn for utbygging etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Kommunen ser at alternativ C vil gi færre landskapsvirkninger, men mener alternativ A er det beste alternativet ut fra en samlet vurdering. Administrasjonen ved rådmannen fremhever på sin side at alternativ C vil gi en mer skånsom utbygging, samtidig som kommunen fortsatt vil oppnå en stor økonomisk gevinst fra kraftanlegget. Kommunen forutsetter at kraftverksplanene gjennomføres uten negative virkninger på den kommunale vannforsyningen. Kommunen stiller krav om slipp av minstevannføring, arrondering av tipper og andre avbøtende tiltak. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane konstaterer at utbyggingen vil ha både fordeler og ulemper for storsamfunnet og lokalt. Fylkesmannen mener utbygging etter alternativ B vil være den beste utbyggingsløsningen, mens alternativ A vurderes å ha størst negative konsekvenser. Sogn og Fjordane fylkeskommune tilrår at det gis konsesjon til utbygging i tråd med alternativ A, og viser til fordelene som er knyttet til energiproduksjonen på inntil 184 GWh/år. Både fylkeskommunen og Riksantikvaren bemerker samtidig at de anser alternativ C for å være et bedre alternativ i forhold til kulturmiljø og kulturminner, mens alternativ B vil ha størst negativ påvirkning på disse interessene. Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane er prinsipielt imot utbyggingen på grunn av naturinngrepene som den vil medføre. Sogn og Fjordane Turlag mener alternativ C, er mindre konfliktylft enn alternativ A, men likevel uakseptabelt, mens alternativ B vil få mindre omfattende virkninger. Leikanger Jakt- og Fiskelag mener en utbygging vil innebære både fordeler og ulemper for Leikanger kommune. Mange av de private høringsinstansene er særlig opptatt av hensynet til vannforsyningen og at en eventuell utbygging gjennomføres på en skånsom måte som tar hensyn til miljø og brukerinteresser, og med minst mulig ulemper i anleggsfasen.

På grunnlag av ovenstående mener NVE at en utbygging av Leikanger kraftverk kan gjennomføres med akseptable virkninger sett i forhold til størrelsen på kraftverket. Vi legger da til grunn de justerte planene for prosjektet slik de fremgår av alternativ C, samt at det gjennomføres avbøtende tiltak som beskrevet. Vi mener dette alternativet er det som best balanserer hensynet til miljø og brukerinteresser i forhold til forventet kraftproduksjon og øvrig samfunnsnytte. Antall bekkeinntak og inngrepspunkter er betydelig redusert sammenlignet med alternativ A, samtidig som de er plassert noe lenger ned i vassdragene slik at de blir mindre eksponert i terrenget. Berørte elvestrekninger som vil få redusert vannføring er også kortere. Når det gjelder alternativ B, mener vi at verken planlagt ressursutnyttelse eller produksjon står i forhold til inngrepene. Alternativ B er heller ikke vurdert som bedriftsøkonomisk lønnsomt og er derfor ikke omsøkt.

NVEs konklusjoner

Vassdragsreguleringsloven og vannressursloven

NVE legger i sin samlede vurdering særlig vekt på at en utbygging av Leikanger kraftverk etter alternativ C vil gi en årlig middelproduksjon på ca. 160 GWh/år, noe som tilsvarer strømforbruket til ca. 8000 husstander. I forhold til omfanget av utbyggingen og størrelsen på kraftverket, synes de negative konsekvensene av utbyggingen å bli relativt moderate.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene, finner NVE at fordelene og nytten av det omsøkte tiltaket er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. NVE anbefaler at Sognekraft AS får tillatelse etter vassdragsreguleringslovens § 8 til overføring av Henjaelvi til Grindselvi og regulering av Store Trastadalsvatn, samt tillatelse etter vannressurslovens § 25 til bygging og drift av Leikanger kraftverk. Anbefalingen legger til grunn utbygging etter alternativ C. Vi anbefaler at tillatelsen gis på de vilkår som følger vedlagt.

Industrikonsesjonsloven (ervertsloven)

Kraftverket utløser ikke plikt om ervervsconsesjon da innvunnet kraftmengde vil bli mindre enn 4000 naturhestekrefter pr. år, jf. industrikonsesjonsloven § 1 andre ledd. Av vannressursloven § 19 andre ledd fremgår det imidlertid at konsesjonsavgifter skal fastsettes i medhold av industrikonsesjonsloven selv om en utbygging ikke behøver ervervsconsesjon.

Energiloven

I NVEs helhetsvurdering inngår også konsekvensene av elektriske anlegg som er nødvendig for å gjennomføre bygging av Leikanger kraftverk. Dette omfatter også omsøkt 132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til transformatorstasjon på Seljevollen i Grindsdalen. Nærmere beskrivelse og forslag til vedtak fremgår av vedlagte Innstilling for nettilknytning av Leikanger kraftverk. Kraftledningen vil, etter NVEs vurdering, ha akseptable miljø- og arealmessige konsekvenser. NVE anbefaler at Sognekraft AS gis konsesjon i medhold av energiloven for bygging av den omsøkte kraftledningen under forutsetning av at det gis konsesjon til bygging av Leikanger kraftverk.

Forurensningsloven

Sognekraft AS har søkt om tillatelse etter forurensningsloven for bygging og drift av Leikanger kraftverk. I forbindelse med behandlingen av konsesjonssøknaden blir det vurdert om det kan gis tillatelse for driftsfasen. Ut fra de foreliggende opplysninger i saken, mener NVE det er lite sannsynlig at kraftverket vil kunne medføre betydelige forurensninger etter at det er satt i drift og som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. NVE mener derfor, basert på fylkesmannens uttalelse, at det ikke er nødvendig med en egen tillatelse etter forurensningsloven i driftsfasen.

Fylkesmannen vil, etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging, vurdere om det er nødvendig med utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsdrift og massedeponering. Det må ikke være avrenning fra deponiene som påvirker vannkvaliteten eller de økologiske forholdene i vassdragene.

Oreigningsloven

Det er søkt etter oreigningsloven om samtykke til ekspropriasjon av nødvendige arealer og rettigheter for utbygging av Leikanger kraftverk der det ikke oppnås minnelige avtaler. Det er i den sammenheng også søkt om samtykke til å benytte allmannsstevning og samtykke til forhåndstiltredelse. Formålet med søknaden er vannkraftproduksjon, jf. oreigningsloven § 2 nr. 19 og nr. 51 og § 25. Det er også søkt om samtykke til ekspropriasjon av nødvendig areal og rettigheter for bygging og drift av den omsøkte 132 kV kraftledningen som skal knytte kraftverket til nettet. Søknaden i forbindelse med ledningen er vurdert separat i vedlagte Innstilling om nettilknytning av kraftverket.

De enkelte grunneiere og fallrettseiere i de to vassdragene som vil bli berørt fremgår av kap. 11 og vedlegg 2 i konsesjonssøknaden.

Arealer

Omsøkt regulering av Store Trastadalsvatn og overføring av Henjaelvi til Grindselvi med tilhørende anlegg og arealinngrep behandles etter vassdragsreguleringsloven, mens bygging av Leikanger kraftverk med kraftstasjon, avløp og andre tilhørende anlegg behandles etter vannressursloven. Ifølge vassdragsreguleringsloven § 16 første ledd plikter enhver mot erstatning eller skjønn å avstå nødvendig grunn til bygging av reguleringsanleggene, inklusive hjelpeanlegg. For øvrige anleggsdeler som ikke er en del av reguleringsanleggene vises til § 19 i vannressursloven hvor det er videre henvist til ekspropriasjonshjemmelen vassdragsreguleringsloven § 16. Det er derfor ikke nødvendig å søke om samtykke til ekspropriasjon i medhold av oreigningsloven av arealer for bygging av disse anleggsdelene.

Etter NVEs oppfatning foreligger det således direkte ekspropriasjonshjemmel i vassdragslovgivningen for nødvendige arealer i tilknytning til:

- Regulering og damanlegg i Store Trastadalsvatn.
- Inntak i sideelvene Skitstøla, Gildøla, Grindselvi, Skulåna, Henjaelvi, og Reisetøa.
- Bygging av overføringstunneler, inkl. riggområder.
- Tverrslag i Grindsdalen og Henjadalen.
- Anleggsveier frem til tverrslagene.
- Massedeponier/tipper ved tverrslagene.
- Kraftstasjon i fjell ved Suppam, tunnelpåhugg.
- Portal til kraftstasjonen, inkl. vei og riggområde.
- Avløp fra kraftstasjonen til Sognefjorden.

Ifølge vassdragsreguleringsloven § 16 vil en konsesjon til vassdragsregulering utløse plikt for eiere og andre rettighetshavere til å avstå nødvendig grunn mot at det blir gitt erstatning.

Vannfall

Omsøkt overføring av Henjaelvi til Grindselvi vil ikke kreve erverv av fallrettigheter i Henjaelvi. De opprinnelige fallrettseiere vil her fortsatt ha retten til å utnytte restvannføringen etter utbygging av Leikanger kraftverk, men utbyggingen vil kunne utløse erstatningsplikt ovenfor disse som følge av eventuelle ulemper eller skader som kan knyttes til overføringen. De to største fallrettseierne i Henjaelvi er Leikanger kommune og Marine Harvest AS.

§ 16 i vassdragsreguleringsloven omfatter ikke ekspropriasjonsrett til fallrettigheter for utbygd elvestrekning i Grindselvi fra inntaksdammen og ned til kraftverket. Fallrettigheter som ikke er ervervet ved minnelig avtale krever ekspropriasjon etter oreigningsloven.

Fallene som søkes ekspropriert utgjør ca. 11 m av den totale fallstrekningen i Grindselvi på ca. 595 m som skal utnyttes i kraftverket, tilsvarende i underkant av 2 % av fallet. Vi er ikke kjent med at den aktuelle fallstrekningen utnyttes til spesielle formål i dag, bortsett fra eventuelt uttak av vann til jordbruksvanning. Vi har heller ikke mottatt opplysninger om konkrete planer for fremtidig utnyttelse av den aktuelle fallstrekningen. Et inngrep i eiendomsretten som følge av et eventuelt samtykke til ekspropriasjon vil derfor etter vårt skjønn være av relativt begrenset omfang.

Dersom det skal gis samtykke til ekspropriasjon av fallrettigheter må tiltaket utvilsomt være til større gagn enn til skade for samfunnet, jf. oreigningsloven § 2. Før det gis samtykke til ekspropriasjon skal det fortrinnsvis være forsøkt oppnådd minnelige avtaler med den eller dem det skal eksproprieres rettigheter fra, jf. oreigningsloven § 12.

NVE viser til konklusjonen etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven om det bør gis konsesjon til utbygging av Leikanger kraftverk i henhold til utbyggingsalternativ C. Vi har vurdert at fordelene med utbyggingen etter dette alternativet vil være større enn ulempene, og har gitt anbefaling om konsesjon for regulering av Grindselvi og Henjaelvi og bygging av kraftverket. Fordelene med vassdragsreguleringen og kraftverket knytter seg først og fremst til produksjonen av fornybar energi som er beregnet til ca. 160 GWh/år, samtidig som det også vil generere inntekter til kommune og stat og bidra til lokal verdiskaping. De negative konsekvensene av utbyggingen på

miljø og brukerinteresser vurderes som moderate sett i lys av størrelsen på kraftverket. Fallstrekningen det gjelder utgjør kun en liten del av det totale fallet som skal utnyttes.

Vi oppfatter at samtykke til ekspropriasjon er nødvendig for gjennomføring av den planlagte utbyggingen av Leikanger kraftverk. NVEs vurdering på bakgrunn av foreliggende opplysninger er at tiltaket utvilsomt vil være til mer gagn enn til skade for samfunnet, slik at vilkåret i oreigningsloven må anses som oppfylt. Vi anbefaler derfor at det gis samtykke til ekspropriasjon av nødvendige fallstrekninger i Grindselvi dersom det ikke oppnås minnelige avtaler med de respektive rettighetshavere.

NVE anbefaler at Sognekraft AS gis samtykke til å benytte allmannsstevning. Etter oreigningsloven kan det gis tillatelse til å ta eksproprierte rettigheter i bruk før det foreligger rettskraftig skjønn (forhåndstiltredelse). Når skjønn ikke er krevd, kan samtykke til forhåndstiltredelse bare gis i særlige tilfeller. Det avgjørende i denne sammenheng er om det vil føre til urimelig forsinkelse for eksproprianten å vente til skjønnskrevet er fremsatt. NVE kan ikke se at det i dette tilfellet er anført tilstrekkelige grunner som tilsier at det kan gis tillatelse for forhåndstiltredelse samtidig med eventuell konsesjon. Søknad om forhåndstiltredelse kan eventuelt behandles av Olje- og energidepartementet etter at det er krevd skjønn.

Merknader til forslag til konsesjonsvilkår

I forslag til vilkår for bygging og drift av Leikanger kraftverk har en tatt utgangspunkt i standardvilkårene etter vassdragsreguleringsloven.

Kommentarer til enkelte av postene

Post 2. Konsesjonsavgifter

NVE foreslår at konsesjonsavgiftene for Leikanger kraftverk settes til kr 8 pr. nat.hk. til staten, og kr 24 pr. nat.hk. til kommunen. Dette er på nivå med de satser som NVE har foreslått i senere innstillinger.

Post 4. Byggefrister

De vanlige byggefristene ved tillatelser etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven gjelder.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn, mv.

Detaljplanene for utbyggingen skal godkjennes av NVE og sendes NVEs regionkontor i Førde i god tid før arbeidet settes i gang.

NVE anbefaler konsesjon til utbygging i henhold til omsøkte alternativ C på følgende forutsetninger:

Komponent	Enhet	Verdi	Merknader
Regulering	m	4,5	Store Trastadalsvatn. De to øverste meter skal utnyttes til kraftproduksjon, resterende magasin avsettes som nødvendig reserve til vannforsyning mv.
Inntak	moh./ant.	530/6	Til sammen 6 inntak på kote 530 i Grindselvi og Henjaelvi.
Kraftstasjon	moh.	5	Fjellanlegg.
Utløp	moh.	0	Utløp til sjø.
Installert effekt	MW	65	-
Aggregater	ant.	1-2	Pelton turbin.
Største slukeevne	m ³ /s	14,6	-
Minste slukeevne	m ³ /s	2	-
Vannvei	km	ca. 12	Fjellanlegg.

Veier	-	-	Permanente veier frem til planlagte tverrslag og inntak i Grindselvi og Henjaelvi. Veiene må gjøres så korte som mulig og tilpasses terrenget. Andre planlagte inntak og kraftledning bygges veiløst.
Massedepionier	m ³	ca. 535 000	To deponier/tipper ved tverrslag i Henjadalen og Grindsdalen på hhv. ca. 195 000 m ³ og 180 000 m ³ , og ett deponi i Sognefjorden på ca. 160 000 m ³ . Mulig utnyttelse av masser til samfunnsmessige formål skal vurderes. Nærmere undersøkelse av skredfare og tiltak for deponiet i Henjadalen gjennomføres i forbindelse med utarbeidelse av detaljplan.
Kraftledning (132 kV)	m	ca. 370+3400	Kabel i sjakt + luftledning til transformatorstasjon på Seljevollen i Grindsdalen.
Avbøtende tiltak			Minstevannføring. Magasinrestriksjoner. Terskler (avhengig av terskelplan). Støydempende tiltak ved kraftverksavløp. Oppsett av reirkasser for fossefall. Kamouflasjetiltak ifm. kraftledning. Minimalisere skogrydding ifm. kraftledning. Eventuell regulering av motorisert ferdsel på anleggsveier (avklares i detaljplanfase). Tiltak for å redusere ulemper og forurensning i anleggsperioden.

Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan som regel behandles av NVE som en del av detaljplangodkjenningen, hvis ikke annet er presisert her. Detaljplaner skal forelegges NVE region vest i Førde og godkjennes av NVE før arbeidet settes i gang.

Tidspunkt for utarbeidelse av terskelplan skal fastsettes som en del av detaljplanen. Beslutning om bygging av terskler mv. tas på bakgrunn av planen.

NVE forutsetter at alle arbeider med inntak, tunnel, kraftstasjon, utløp, veier, massedeposering, og kraftlinje utføres så skånsomt som mulig i terrenget slik at de fysiske inngrepene ikke blir større enn nødvendig. Eventuelle terrengskader etter transport skal utbedres så raskt som mulig. For øvrig må utbyggingen skje slik at det blir minst mulig tilslamming i vassdraget og naturen for øvrig.

Post 8. Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger. Eksempler på tiltak som kan pålegges i medhold av vilkåret er etablering av fiskepassasjer, reirkasser for fossefall, fiskeutsetting og utlegging av gytegrus. Vilkaeret gjelder også friluftslivets bruks- og opplevelsesverdi som skal tas vare på i størst mulig grad.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

Merknadene fra fylkeskommunen om automatisk fredete kulturminner kommer inn under dette vilkåret. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på automatisk fredete kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8.

Post 11. Ferdsel mv.

Anleggsveier som etableres skal være tilgjengelig for allmennheten. Eventuelt behov for regulering av motorisert ferdsel på veiene, f.eks. ved bom, skal avklares i detaljplanfasen i samråd med Leikanger kommune.

Post 12. Terskler mv.

Flere høringsinstanser har foreslått at det anlegges terskler på enkelte strekninger i Henjaelvi for å skape vannspeil ved lave vannføringer. NVE er positiv til terskler som tiltak dersom det kan bedre forholdene for fisk og av estetiske hensyn, men på nåværende tidspunkt har vi ikke tilstrekkelig kunnskap til å gi noen konkrete anbefalinger om dette. Vi mener det må utarbeides en terskelplan, og at tidspunktet for ferdigstillelse av planen må fremgå av detaljplanen som skal godkjennes av NVE.

Post 14. Manøvreringsreglement mv.

Manøvreringsreglementet angir reguleringsgrenser i magasinet, restriksjoner på manøvreringen og krav til vannslipping. Se punkt under for merknader til reglementet som er foreslått.

*Merknader til forslag til manøvreringsreglement***Vannslipping**

NVEs vurderinger vedrørende krav til minstevannføring og periodisitet på vannslippingen legger til grunn søkers forslag og begrunnelse, hydrologiske data og kraftverksdata fra søknaden, og innspill som er kommet inn i forbindelse med høringen av søknaden. Informasjonen er oppsummert under.

Søker har foreslått følgende minstevannføringer i utbyggingsalternativ C:

Vassdrag	Slippsted	Minstevannføring; periode
Grindselvi	Fra inntak	164 l/s; 1. mai - 30. september
	Grindselvi/Stavseta	82 l/s; 1. oktober - 30. april
Henjaelvi	Fra inntak	254 l/s; 1. mai - 31. mai
	Henjaelvi/Friksdøla	754 l/s; 1. juni - 15. august
		254 l/s; 16. august - 30. september
		127 l/s; 1. oktober - 30. april

Hydrologiske data og kraftverksdata fra søknaden:

Leikanger kraftverk, alternativ C	Enhet	Grindselvi	Henjaelvi
Nedbørfelt	km ²	26,3	44,5
Middelvannføring	m ³ /s	1,92	2,99
Alminnelig lavvannføring	l/s	82	127
Q95 sommer	l/s	927	1427
Q95 vinter	l/s	68	105
Midlere restvannføring fra uregulert felt	l/s	ca. 600	Ca. 800
Største slukeevne i kraftverket	m ³ /s		14,6
Minste slukeevne i kraftverket	m ³ /s		2

NVE har gjennom høringen av søknaden mottatt følgende innspill som er relevante for å bestemme minstevannføringens størrelse:

Leikanger kommune mener det bør slippes en minstevannføring i Henjaelvi tilsvarende 5-percentilen i sommerhalvåret av hensyn til allmenne interesser og fiske.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det bør slippes minimum 5-percentil vannføring i Henjaelvi i sommerhalvåret og alminnelig lavvannføring i vinterhalvåret. Ved valg av alternativ A må minstevannføringen slippes forbi alle inntakene for å sikre et tilstrekkelig nedbørfelt. Dersom det blir satt krav om lavere minstevannføring, vil det være aktuelt å vurdere andre avbøtende tiltak som bygging av terskler, utlegging av gytesubstrat, utgraving av høler og slipp av lokkeflommer. Minstevannføringen i Grindselvi må være minimum to ganger alminnelig lavvannføring i sommerhalvåret og lik

alminnelig lavvannføring i vinterhalvåret. Fylkesmannen påpeker at uttak av vann til andre bruksformål ikke må gi redusert minstevannføring.

Sogn og Fjordane fylkeskommune mener det ved en eventuell konsesjon til utbygging må slippes en tilstrekkelig høy minstevannføring hvor det er vurdert å kompensere for andre vannuttak nedstrøms det planlagte kraftverksinntaket.

Sogn og Fjordane Turlag mener det må slippes tilstrekkelig minstevannføring fra alle inntakene, tilsvarende 5-percentil sommervannføring og alminnelig lavvannføring om vinteren. Dette for å ivareta Henjaelvi som laks- og sjøørretelv og av hensyn til landskap og opplevelsesverdier. I tillegg må det slippes ekstra vann for å dekke vannforbruket til de andre brukerinteressene på utbyggingsstrekningen.

Leikanger Jakt- og Fiskelag mener den omsøkte minstevannføringen bør økes betydelig og må styres slik at vanntemperaturen om sommeren ikke blir for høy, av hensyn til fisken.

Huke og Fosse Vassverk LL peker på at vannverket må sikres tilstrekkelig tilgang på vann ved en eventuell utbygging. En konsekvens av redusert vannføring i elva er at vanninntaket må bygges om.

Marine Harvest Norway viser til at settefiskanlegget har konsesjon til uttak av vann fra Henjaelvi på 20 m³/min. I konsesjonen er det vilkår om slipp av minstevannføring på 160 l/s på strekningen til utløpet i sjøen.

Leikanger SV mener det må stilles krav om slipp av minstevannføring som sikrer god økologisk tilstand for fisk og annen ferskvannsfauna i Henjaelvi. Det bør slippes lokkeflommer som sikrer oppvandring av fisk.

Lisbeth Dahle mener omsøkt minstevannføring er lagt på et uforsvarlig minimum.

Bjørn Sandvik Sølsnæs mener det må slippes en rikelig minstevannføring i elvene basert på 5-percentilen, fordelt på alle inntakene, og i tillegg til vannbehovet til vanningsanlegget og settefiskanlegget.

Jacques G. Huijbens mener det bør slippes minstevannføring på 754 l/s i Henjaelvi i perioden 1. april til 30. september.

NVEs vurderinger

NVE mener det bør slippes minstevannføring i vassdragene hele året for å opprettholde de biologiske funksjonene og levetilstandene for fisk og andre ferskvannsorganismer, samt av hensyn til landskap og friluftsliv. Etter vårt syn vil det være tilstrekkelig å stille krav om slipp av minstevannføring fra hovedinntakene i vassdragene, da det ikke er påvist spesielle biologiske verdier i sideelvene/-bakkene som tilsier at det bør slippes vann fra flere av inntakene. Mange av høringsinstansene har også påpekt behovet for å sikre nok vann til kommunal vannforsyning og andre vannuttak. Ifølge søkers opplysninger vil inntaket til det kommunale vannverket bli flyttet til Traståna på kote 600 slik at det blir liggende oppstrøms den planlagte overføringen av Henjaelvi. Det vil derfor ikke være behov for dimensjonere vannslipping av hensyn til vannforsyningen, men Store Trastadalsvatn må fortsatt kunne utnyttes som reservevannkilde i tørre perioder når det ikke er stor nok vannføring i Traståna. NVE vurderer at minstevannføringen bør være større i sommerperioden enn i vinterperioden, bl.a. av hensyn til biologi/fisk, landskap og friluftsliv. I Henjaelvi bør vannføringen være størst i perioden juni til midten av august, spesielt på grunn av fiskeinteressene. Det er også viktig å sikre resipientkapasitet i de nedre delene av elva for fortykning av forurensningstilførsler fra landbruksarealer og husdyr på beite. Samtidig må minstevannføringen balanseres mot ønsket om god ressursutnyttelse og produksjon av vannkraft.

På grunnlag av ovenstående anbefaler NVE følgende slipp av minstevannføring fra hovedinntakene i vassdragene: Grindselvi; 164 l/s i perioden 1. mai - 30. september og 82 l/s i perioden 1. oktober - 30. april, og Henjaelvi; 254 l/s i perioden 1. mai - 31. mai, 754 l/s i perioden 1. juni - 15. august, 254 l/s i perioden 16. august - 30. september, og 127 l/s i perioden 1. oktober - 30. april. Anbefalingene gjelder utbygging etter alternativ C, og er i samsvar med søkers forslag til vannslipping i dette utbyggingsalternativet. I tillegg vil det være noe avrenning fra de uregulerte restfeltene som sammen med overløp i flomsituasjoner vil bidra til å opprettholde noe av dynamikken i vannføringen. Midlere restvannføring fra uregulert felt i Henjaelvi ved utløpet i sjøen er beregnet til ca. 800 l/s og i Grindselvi ca. 620 l/s.

Forslaget til minstevannføring i Henjaelvi er ikke dimensjonert for å ivareta vannbehovet til settefiskanlegget i nedre del av vassdraget som eies av Marine Harvest som innehar fallrettighetene på

den aktuelle elvestrekningen. Anlegget har konsesjon på uttak av 20 m³/min, og i vilkårene er det pålagt slipp av minstevannføring på 160 l/s hele året. Det reelle vannuttaket varierer gjennom året med størst uttak i sommerperioden. Dersom det gis konsesjon til Leikanger kraftverk vil det etter NVEs oppfatning være regulantens ansvar å sørge for at anlegget har nok vann både til produksjon av settefisk og oppfyllelse av kravet om minstevannføring. Et mulig tiltak for å redusere vannbehovet i settefiskanlegget kan være å installere et resirkuleringsanlegg. Eventuelle skader eller ulemper som kan knyttes til reguleringen vil kunne medføre erstatningsplikt for regulanten.

Ved inntaksdammene skal det etableres måleanordning for registrering av minstevannføring. Dataene skal forelegges NVE på forespørsel. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen ivaretas gjennom godkjenning av detaljplanene.

NVE forutsetter at det i samsvar med søkers eget forslag etableres automatisk styring av tappingen fra Store Trastadalsvatn for å sikre vannbehovet til nedstrøms vannuttak, spesielt i tørre perioder.

Driften av kraftverket må være slik at kjøringen blir mest mulig jevn og i takt med tilsiget, og med myke overganger. Dette innebærer også at det ikke tillates effektkjøring som medfører raske vannstandsvariasjoner.

Reguleringsgrenser/magasinrestriksjoner

Store Trastadalsvatn planlegges utnyttet som reguleringsmagasin for Leikanger kraftverk. Nåværende reguleringskonsesjon innehas av Leikanger Kommunale Energiverk, men har ikke vært aktivt utnyttet på mange år. Den eksisterende reguleringen er på 4,5 m, med oppdemning på 3,6 m og senkning 0,9 m. Sognekraft søker om regulering innen de samme reguleringsgrensene. Når det gjelder bruken av magasinet som reservevannkilde til andre vannuttak nedstrøms, mener Sognekraft det vil være tilstrekkelig å holde tilbake 10 % av magasinkapasiteten om sommeren og 5 % om vinteren som vannreserve. Dette tilsvarer vannmengder på hhv. 380 000 m³ og 190 000 m³. Ved f.eks. et maksimalt vannuttak i sommerperioden på 210 l/s hele døgnet til kommunal vannforsyning og landbruksvanning, vil det være nok vann i magasinet til å dekke vannforbruket i 3 uker.

Flere høringsinstanser har synspunkter på reguleringen av Store Trastadalsvatn. Siden magasinet ikke har vært utnyttet til kraftproduksjon på lang tid, så vil en mer aktiv regulering i realiteten medføre nye virkninger, særlig for landskap, friluftsliv og fisk/fiske. Betydningen av Store Trastadalsvatn som reservevannkilde for den kommunale vannforsyningen blir også fremhevet. Leikanger kommune presiserer viktigheten av at nødvendig vannuttak til vannforsyning må ha klar prioritet. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener at en utbygging vil bli mer miljømessig akseptabel uten regulering av Store Trastadalsvatn. Fylkesmannen viser til at en regulering på mer enn 2 m vil føre til bortfall av rekrutteringsmuligheter for fiskebestanden i vatnet og at en derved vil bli avhengig av fiskeutsetting. Sogn og Fjordane Turlag går imot utnyttelse av Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon og mener magasinet utelukkende bør brukes som kilde til kommunal vannforsyning, jordbruksvanning og andre formål.

NVEs vurderinger

NVE viser til at det i gjeldende reguleringskonsesjon fra 1932 i Store Trastadalsvatn ikke er satt noen miljøvilkår eller restriksjoner på manøvreringen. Vilråene kunne tas opp til revisjon i 1982, men er ikke endret etter at konsesjonen ble gitt. En ny reguleringskonsesjon som vil erstatte den eksisterende konsesjonen åpner muligheten for å kunne endre reguleringsgrenser og pålegge restriksjoner på manøvreringen. NVE mener utnyttelsen av magasinet bør ha et flerbruksperspektiv og betjene både produksjon av vannkraft og kommunal vannforsyning, samt andre vannuttak ved særskilt behov, f.eks. i tørkeperioder med svært liten naturlig vannføring. Vi foreslår samme reguleringsgrenser som i eksisterende reguleringskonsesjon; HRV 1013 moh. og LRV 1008,5 moh. Vi anbefaler at de øverste to meter av magasinet (mellom HRV og HRV-2 m) kan nyttes til kraftproduksjon, og at resterende magasin (mellom HRV-2 m og LRV) forbeholdes vannforsyning og andre vannuttak som reserve. Dette vil sikre en bufferkapasitet som er høyere enn det Sognekraft foreslår, bl.a. med tanke på usikkerhet knyttet til fremtidige klimaforhold og eventuelle langvarige tørkeperioder. Vi legger til grunn at det kun skal tappes fra reservemagasinet i spesielle situasjoner, slik at vannstanden i magasinet i størstedelen av tiden vil ligge over HRV-2 m. Vi antar at de foreslåtte magasinrestriksjoner

derfor også vil bidra til å redusere virkningene av reguleringen på landskap, friluftsliv og fisk. Vi forutsetter at beslutninger om tapping fra reservemagasinet tas i samråd med Leikanger kommune.

Produksjonstapet ved å begrense reguleringen for vannkraftformål til de øverste 2 m i forhold til utnyttelse av hele magasinet er beregnet til 0,1 GWh. Sognekraft kommenterer at en reduksjon i regulerings høyden er å foretrekke fremfor f.eks. et krav om å holde en konstant høy sommervannstand, da det i mindre grad vil begrense fleksibiliteten i kraftproduksjonen.

Oppgitte høyder i forslaget til manøvreringsreglement er referert til Kartverkets høydesystem NN 1954. Leikanger kommune har pr. dato ikke innført det nye høydesystemet NN 2000.

Andre merknader

Tunnelmasser

Overskuddsmasser fra tunneldriften er planlagt plassert i to landdeponier, samt et sjødeponi i Sognefjorden. Planlagte massdeponier er nærmere omtalt i punkt foran.

Grunneiere i området og flere andre høringsinstanser er opptatt av at overskuddsmassene i størst mulig grad blir brukt utnyttet som ressurs og brukt til samfunnsnyttige formål. Massene kan brukes til forsterking av skogsveier og til tilrettelegging av nausttomter ved Grinde kai. Det er også ønske om at det tilrettelegges for uttak og bruk av masser ved senere ved behov. Masser som deponeres må tilpasses terrenget og arronderes.

NVE mener det er ønskelig at overskuddsmasser så langt som mulig blir brukt til samfunnstjenlige formål fremfor deponering. Vi forutsetter at søker tar opp mulige bruksformål med kommunen og eventuelt andre interessenter som måtte ha behov for masser. Endelig plassering, utforming og istandsetting av deponier skal fremgå av detaljplan som følger etter en eventuell konsesjon til utbygging. Det gjelder også eventuelle midlertidige deponier som skal tilrettelegges for senere uttak, samt for planlagt deponering i sjø. Det må avklares med Fylkesmannen om det er nødvendig å søke om utslippstillatelse i forbindelse med deponeringen.

Kompenserende tiltak for friluftsliv

Leikanger SV mener utbygger må pålegges tiltak for å legge til rette for friluftsliv som kompensasjon for tap av turkvaliteter i de to dalførene og i fjellområdet, og det må etableres et fond for finansiering av en turlagshytte i kommunen. Fondet bør være i størrelsesorden 2 mill. kr.

NVE mener det vil være urimelig å pålegge utbygger å finansiere en turlagshytte i kommunen, da det i dag ikke finnes en slik hytte som er tilgjengelig for allmennheten, og som eventuelt kunne ha blitt berørt av utbyggingen. Naturforvaltningsvilkårene som vil følge en konsesjon gir imidlertid Fylkesmannen hjemmel til å kunne pålegge kompenserende eller avbøtende tiltak for friluftsliv i ettertid dersom det skulle vise seg nødvendig.

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer som blir berørt av utbyggingen må løses direkte mellom utbygger og de respektive grunneiere.

Forholdet til eksisterende regulering i Store Trastadalsvatn

Sognekraft AS søker om ny konsesjon for regulering av Store Trastadalsvatn. Den eksisterende reguleringskonsesjonen er fra 1932 og innehas av Leikanger kommune. Magasinet har ikke vært brukt til vannkraftproduksjon siden 1982, men har fungert som reservevannkilde for den kommunale vannforsyningen. Den eksisterende konsesjonen må inndras/oppheves før det eventuelt gis en ny reguleringskonsesjon.

NVE registrerer at kommunen er positiv til utbyggingsplanene for Leikanger kraftverk som omfatter ny regulering av Store Trastadalsvatn. Kommunen har også inngått en privatrettslig utbyggingsavtale med Sognekraft AS. Avtalen omhandler også utbyggers ansvar for etablering av nytt vannverksinntak og sikring av vannforsyningen, herunder nødvendig tapping av reservevann fra Store Trastadalsvatn ved særskilt behov. Vi går derfor ut fra at Leikanger kommune ikke har noen innvendinger mot at det eventuelt gis en ny reguleringskonsesjon til Sognekraft AS.

*Forslag til
Vilkår
for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 25 til å foreta
regulering av Grindselvi og Henjaelvi og å bygge Leikanger kraftverk*

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter: Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 8,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 24,- pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av NVE.

Plikten til å betale avgiftene inntreffer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 19 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om

hvorvidt vilkårene for refusjonplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

16.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltene utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være

berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter og næringsfond), 4 (Byggefrister mv.), 14 (Manøvreringsreglement mv.), 19 (Konsesjonskraft) og 21 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 21.

For overtredelse av de i reguleringsloven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven eller vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25 og vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

22.

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

*Forslag til
Manøvreringsreglement
for regulering og utbygging av Leikanger kraftverk
i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane fylke*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Store Trastadalsvatn	1009,4	1013,0	1008,5	3,6	0,9	4,5

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem NN 1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Nedbørfeltene til Henjaelvi (30,1 km²), Reisetøi (10,9 km²), og Skulåna (3,6 km²) overføres til Grindselvi.

2.

Det skal slippes minstevannføring fra inntaket i Grindselvi på 164 l/s i perioden 1. mai - 30. september og 82 l/s i perioden 1. oktober - 30. april. Fra inntaket i Henjaelvi skal det slippes 254 l/s i perioden 1. mai - 31. mai, 754 l/s i perioden 1. juni - 15. august, 254 l/s i perioden 16. august - 30. september, og 127 l/s i perioden 1. oktober - 30. april.

For drift av kraftverket skal det ikke tappes under HRV-2 m i Store Trastadalsvatn. Resterende magasin mellom HRV-2 m og LRV skal kun nyttes som reservevannkilde for vannforsyning og andre vannuttak i Henjaelvi.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Store Trastadalsvatn er på HRV-2 m eller lavere, skal hele tilsiget slippes forbi.

Magasinet skal ikke nyttes til effektkjøring, og alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele regulerings-tiden.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet."

III. NVEs innstilling til kraftledningen

NVE har den 2. desember 2014 avgitt følgende innstilling:

"Konklusjon

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i dag avgitt innstilling til Olje- og energidepartementet (OED) med tilråding om at konsesjonssøknaden etter vassdragslovgivningen til det omsøkte Leikanger kraftverk innvilges, se ref. NVE 200704974-176. Dette notatet synliggjør NVEs vurderinger av omsøkte 132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane fylke.

NVE har vurdert den omsøkte ca. 3,5 km lange 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon. Kraftledningen vil, etter NVEs vurdering, ha akseptable miljø- og arealmessige konsekvenser. NVE konkluderer med at de samfunnmessige fordelene som vinnes ved anleggene utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. NVE anbefaler på dette grunnlag at Sognekraft AS gis konsesjon til bygging av omsøkte 132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon dersom det gis tillatelse til Leikanger kraftverk. Det er av denne grunn også NVEs mening at Sognekraft AS bør gis samtykke til ekspropriasjon til det arealet omsøkte anlegg krever.

Kraftledningen skal bygges som luftledning med totalt 17 portalmaster av tre, glassisolatorer og med traverser av stål. Kraftledningen er en forutsetning for å knytte Leikanger kraftverk til nett, og bidrar til realisering av mer fornybar energiproduksjon.

Kraftledningen vil synes fra Sognefjorden men har god bakgrunnsdekning. Ledningen berører noe drivverdig skog, og vil være synlig i kulturlandskapet ved Seljevollen. Ledningen vil allikevel ikke endre landskapsbildet vesentlig her da området allerede vil være preget av eksisterende og konsesjonsgitte ledninger og Grindsdalen transformatorstasjon.

For å redusere de negative virkningene av tiltaket anbefaler NVE at det blir satt vilkår om at det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan som bl.a. skal omtale muligheten for å redusere skogrydding enkelte steder i traseen for å redusere synlighet.

1. INNLEDNING

Sognekraft AS planlegger ny vannkraftproduksjon ved å bygge Leikanger kraftverk i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane fylke. For å kunne sende energiproduksjonen fra kraftverket til overliggende nett, har Sognekraft AS søkt om å bygge en ca. 3,5 km lang 132 kV kraftledning fra kraftverket ved Suppam over til Grindsdalen transformatorstasjon ved Seljevollen i Leikanger kommune. Grindsdalen transformatorstasjon ble meddelt endelig konsesjon av Olje- og energidepartementet 09.04.2014.

Søknaden for Leikanger kraftverk er behandlet av NVE samtidig som omsøkte kraftledning, og begge sakene er sett i sammenheng gjennom hele konsesjonsbehandlingen. Begge søknadene er gjensidig avhengig av hverandre og NVE har ment at det er viktig at alle høringsparter har hatt mulighet til å vurdere prosjektene samlet.

Når det gjelder søknaden fra Sognekraft AS om Leikanger kraftverk, er NVEs innstilling til Olje- og energidepartementet at det bør gis konsesjon. Dette innebærer at NVE anbefaler å gi Sognekraft AS tillatelse etter vassdragsreguleringslovens § 8 til overføring av Henjaelvi til Grindselvi og regulering av Store Trastadalsvatn, samt tillatelse etter vannressurslovens § 25 til bygging og drift av Leikanger kraftverk. NVE anbefaler utbygging etter alternativ C i søknaden som vi mener er det beste alternativet ut fra en avveining av forventet kraftproduksjon og konsekvenser for miljø og samfunn. For vurdering av kraftverket, se brev av i dag ref. NVE 200704974-176.

Videre i dette notatet vil NVE gjøre rede for problemstillingene og virkningene omsøkte 132 kV kraftledning for tilknytning av Leikanger kraftverk til overliggende nett vil kunne ha for naturmiljø og samfunn, samt en teknisk og økonomisk vurdering av tiltaket.

2. SØKNADENE

Sognekraft søkte 27. januar 2009 om konsesjon etter energiloven § 3-1 til å bygge og drive en ny ca. 3,7 km lang 132 kV kraftledning fra Suppam (Leikanger kraftverk) til Seljevollen (Grindsdalen transformatorstasjon) i Leikanger kommune i Sogn og Fjordane fylke. I denne søknaden ble det skissert to alternativer (A og B) for å kunne drifte de elektriske anleggene i kraftstasjonen:

- Alternativ A: en samlet generatoreffekt på 77 MW, en transformator på 90 MVA og ett 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen.
- Alternativ B: en samlet generatoreffekt på 52 MW. En transformator på 62 MVA og et 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen.

Etter krav fra NVE har Sognekraft i ettertid også vurdert et tredje utbyggingsalternativ for Leikanger kraftverk – alternativ C. Dette alternativet innebar at de elektriske anleggene i kraftstasjonen ville måtte vurderes på nytt, og Sognekraft søkte derfor i tilleggssøknad av 4. november 2014 om følgende elektriske anlegg for å kunne drifte anleggene i kraftstasjonen:

- Alternativ C: en samlet generatoreffekt på 65 MW, en transformator på 76 MVA og et 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen.

Både alternativ A, B og C har lik traséløsning for kraftledningen fra kraftverket ved Suppam til Grindsdalen transformatorstasjon ved Seljevollen. Sognekraft søker primært om tillatelse til utbygging etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Traséløsningen innebærer å legge en ca. 370 meter lang jordkabel fra Leikanger kraftverk opp til kabelendemast ved kote 220. Herfra vil ledningen gå i luft frem til Grindsdalen transformatorstasjon. Luftledningen følger fjordlien oppover i nordøstlig retning, over fjellet ved Klovsteinane og til slutt møte Statnett sin eksisterende 132 kV ledning Fardal – Mel og Sognekraft sin 66 kV kraftledningen Njøs – Dragsvik. Omsøkte ledning planlegges på dette strekket ført i mellom disse to ledningene frem til den føres ned til planlagte Grindsdalen transformatorstasjon ved Seljevollen (se figur 2). Fra transformatorstasjonen skal kraften føres videre ut på regionalnettet på eksisterende ledninger.

Ledningen planlegges bygd med 17 stk. tremaster utført som portalmaster med traverser av impregnert tre eller stål og med gjennomgående toppliner og hengeisolatorer i glass. Ledningen vil kreve et ca. 30 meter bredt ryddebelte og ha ett tverrsnitt på 3xFeA1 nr. 185.

Sognekraft planlegger også å legge midlertidige anleggskraftledninger ved Suppam og Seljevollen. På anleggsplassen ved Suppam skal det legges jordkabel fra eksisterende 22 kV nett like ved. Ved Seljevollen i Grindsdalen må det legges en ca. 4,2 km lang 22 kV kabel fra 22 kV nettet i planlagte transformatorstasjon, langs veien opp til anleggsplassen ved Gildalsbrekka. Dette kan utføres i medhold av Sognekraft sin områdekonsesjon, antas ikke å ha vesentlige virkninger for omgivelsene og vil derfor ikke bli omtalt videre i dette notatet.

Sognekraft tar sikte på å oppnå frivillige avtaler med berørte grunneiere og rettighetshavere. For de tilfeller at frivillige avtaler med berørte grunneiere og rettighetshavere ikke oppnås, søkes det om tillatelse til ekspropriasjon etter oreigningslovens § 2 pkt. 19, av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de elektriske anleggene. Det søkes samtidig om forhåndstiltredelse etter oreigningslovens § 25, slik at arbeidet med anleggene kan påbegynnes før eventuelt skjønn er avholdt.

2.1 Begrunnelse

Begrunnelsen for søknaden er at Sognekraft planlegger å bygge Leikanger kraftverk og ledningen er nødvendig for å tilknytte kraftverket til nettet.

Sognekraft AS søkte konsesjon for bygging og drift av Grindsdalen transformatorstasjon i september 2006 i sammenheng med konsesjonssøknad for bygging av ny 132 kV kraftledning fra Fjærlandsfjorden til Grindsdalen. Grindsdalen transformatorstasjon fikk endelig konsesjon av Olje- og energidepartementet 09.04.2014. I punktet hvor Grindsdalen transformatorstasjon etableres, krysser både eksisterende 132 kV ledning Fardal – Mel og 66 kV ledning Njøs – Dragsvik i ett langspenn.

Langspennet for eksisterende 132 kV ledning Fardal – Mel planlegges demontert og ført inn og tilkobles Grindsdalen transformatorstasjon sammen med omsøkte ledning.

2.2 Behandling

2.1.1 Høring av konsesjonssøknad

Konsesjonssøknaden for Leikanger kraftverk med tilhørende nettilknytning ble sendt på høring 27.2.2009. Fristen for å uttale seg til søknaden ble satt til 15.6.2009. Leikanger kommune ble bedt om legge søknaden ut til offentlig ettersyn. Den offentlige høringen av søknaden ble kunngjort i Norsk Lysningsblad, Sogn Avis og Bergens tidende. Tiltakshaver orienterte berørte grunneiere og søknaden og fristen for å komme med uttalelser.

Følgende instanser fikk søknaden på høring: Leikanger kommune, Sogndal kommune, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Sogn og Fjordane fylkeskommune, Olje- og energidepartementet, Statens landbruksforvaltning, Kystverket Vest, Fiskeridirektoratet Region Vest, Direktoratet for naturforvaltning, Norges Geologiske Undersøkelser, Bergvesenet, Vegdirektoratet, Statens Vegvesen Region Vest, Riksantikvaren, Friluftslivets fellesorganisasjon, Samarbeidsrådet for naturvernsaker, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, Den Norske Turistforening, Sogn og Fjordane Turlag, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund - Sogn og Fjordane, Miljøstiftelsen Bellona, Norges Miljøvernforbund, Norsk Ornitologisk Forening, Sogn lokallag v/Heidi Sandvik, Sogndal Turlag, Leikanger Jakt og Fiskelag v/Svein Inge Lundheim, Norges Bondelag, Sognefjord Reiseliv BA, Sogndal Turlag v/Arne Lerum, Pan Fish Norway AS avdeling Sygna v/Rådgivende Biologer AS, Styringsgruppa for grunneigarane i Grindsdalen og Henjadalen v/Sjur Huke, Advokatfirmaet Harris DA, Wiersholm, Mellbye & Bech Advokatfirma AS, NIBR, Biblioteket/KU-senter, Landssamanslutninga av vasskraftkommunar v/ adv. Lund & Co DA, Sogn elkraft AS, Sogn og Fjordane Energi AS, Sarah Jane Hails, Jo Vikøren, Kristin Linnerud, Nils Ingar Nygard, Aslaug Grinde Birkeland, Magne Strand, Hermansverk, Ingrid Mjell Hauge, Arne Lekven.

NVE arrangerte offentlige møte i forbindelse med høringen av søknaden 26.3.2009 i Leikanger kommune. I tillegg avholdt NVE møte med kommunen samme dag. NVE og Sognekraft gjennomførte også befarung av utvalgte områder tilknyttet kraftverket.

2.2.2 Innkomne merknader

Flere har sendt felles uttalelse til både vannkraftverket og kraftledningen. NVE har i dette notatet kun vurdert innspill knyttet til kraftledningen. Det vises til NVEs innstilling om Leikanger kraftverk (ref. NVE 200704974-176) for vurderinger knyttet til vannkraftverket.

Innkomne merknader til søknaden som er knyttet til kraftledningen er sammenfattet under:

- *Fylkesmannen i Sogn og Fjordane* skriver i sin uttalelse datert 25.6.2009 at kraftledningen opp fra Leikanger kraftverk vil bli godt synlig i fjordlandskapet. De påpeker at det i landskapsrapporten bemerkes at 132 kV-ledningen mellom kraftstasjonen og Seljevollen vil bli liggende i et område som allerede er berørt av to kraftledninger. Fylkesmannen mener at dette ikke stemmer når det gjelder eksponeringen mot fjorden fordi de to nevnte ledningene går lenger inn i Grindsdalen. Videre ber Fylkesmannen om at en framføring av ny 132 kV ledning, ikke blir til hinder for fremtidig hogst av gran ved for eksempel bruk av taubane.
- *Riksantikvaren* skriver i sin uttalelse datert 22.6.2009 at det er grunn til å tro at det eksisterer flere automatiske fredete kulturminner i planområdet enn det til nå er beskrevet. De påpeker at kulturminneloven § 9 om undersøkelsesplikt må oppfylles.
- *Sogn og Fjordane turlag* ber i sin uttalelse datert 1.7.2009 om at kraften fra Leikanger kraftverk vurderes koblet til eksisterende 66 kV ledning med en T-avgreining for å redusere de negative konsekvensene.

- *Leikanger jakt og fiskelag (LJF)* skriver i sin uttalelse datert 4.6.2009 at en realisering av en kraftledning gjennom Grindsdalen er uakseptabelt på grunn av de negative virkningene dette vil ha for kommunen.
- *Advokatfirmaet Harris DA v/Frode S. Halvorsen* skriver i uttalelse datert 15.6.2009 at han representerer grunneiere i Leikanger. Han påpeker at det ikke må etableres kraftlednings-traseer under kote 220.
- *Torbjørn Haslund* skriver i sin uttalelse datert 9.6.2009 at utbygging av Leikanger kraftverk inkludert nettilknytning vil føre til reduksjon av urørt naturområde.
- *Lisbeth Dahle* skriver i sin uttalelse datert 15.6.2009 at kraftledningen tilknyttet kraftverket vil ligge i det verdifulle kulturlandskapet ved utløpet av Grindsdalen, et landskap som er utpekt som et av de 20 mest verneverdige i landet.

NVE har ikke funnet det nødvendig å sende tilleggssøknad for alternativ C på høring, jf. energiloven § 2-1 da dette alternativet kun innebærer en endring i de elektriske installasjonene i kraftverket, og har lik løsning for ledningstraseen som alternativ A og B.

3. NVEs VURDERING AV KONSESJONSSØKNADEN

Konsesjonsbehandling etter energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet som helhet. NVE kan gi konsesjon til prosjekter som anses som samfunnsmessige rasjonelle, det vil si hvis de positive virkningene ansees som større enn de negative.

Det er kun noen virkninger av tiltaket som kan tallfestes og som kan omtales som prissatte konsekvenser (investeringskostnader, endringer i taps- og avbruddskostnader osv.). De aller fleste konsekvensene ved etablering av kraftoverføringsanlegg, er såkalte ikke-prissatte konsekvenser. Disse effektene av tiltaket kan vanskelig tallfestes, og de samlede konsekvensene kan dermed heller ikke summeres opp til et positivt eller negativt resultat i kroner og øre.

Vurderingen av om det skal gis konsesjon til en omsøkt kraftledning eller ikke, er en faglig skjønns-vurdering. NVE mener det er en bedre tilnærming å fokusere på hvilke direkte og indirekte virkninger som vil kunne oppstå for samfunnet ved å etablere nye kraftledninger, framfor å undersøke betalingsvillighet eller lignende. Vi legger til grunn at de opplysningene som finnes i søknaden om landskap, kulturminner, kulturmiljø, friluftsliv og naturmiljø vil gi opplysninger om verdier og konsekvenser av gjennomføring av det omsøkte tiltaket.

I dette kapittelet vil vi gjøre rede for NVEs vurderinger av det konsesjonssøkte anlegget og innkomne merknader. I kapittel 3.1 gjøres det en vurdering av den tekniske løsningen og kostnadene. I kapittel 3.2 vurderer NVE miljøvirkningene av den omsøkte traseen mellom Leikanger kraftverk og Grindsdalen transformatorstasjon.

3.1 Systemteknisk og økonomisk vurdering

NVE vurderer at det ikke er kapasitet i eksisterende nett til å transportere ny produksjon inntil ny sentralnettsoverføring (Ørskog-Sogndal) blir satt i drift. Ny sentralnettsoverføring er planlagt ferdig i 2016-2017. Når denne er satt i drift gjenstår det en flaskehals over Sognefjorden mot Aurland. Før denne er oppgradert er den samlede kapasiteten for ny produksjon i Indre Sogn og Nordvest 1-2 TWh. Statnett planlegger ny sentralnettsoverføring Sogndal-Aurland til å være i drift i 2018, og da øker kapasiteten for ny produksjon til ca. 3-3,5 TWh. En lastflytanalyse utført av SFE Nett viser at det er kapasitet til Leikanger kraftverk på 132 kV overføring Grindsdalen - Fardal, samt i Fardal transformatorstasjon i et storproduksjon/lavforbruk scenario. NVE vurderer også at det er plass til produksjonen fra Leikanger kraftverk uten investeringer i regionalnett og sentralnett utover det som er konsesjonsgitt. Videre vurderer NVE at Grindsdalen transformatorstasjon også er eneste alternativ for tilknytning til nettet, ettersom Njøs transformatorstasjon planlegges sanert. Sogn og Fjordane Turlag etterspurte i sin høringsuttalelse en vurdering av muligheten for å koble kraften fra kraftverket til eksisterende 66 kV kraftledning. NVE viser til at denne ledningen planlegges fjernet, og at dette derfor ikke er en aktuell løsning for å få kraften ut på nett.

Alle alternativene (A, B og C) innebærer lik løsning for nettilknytningen frem til Grindsdalen transformatorstasjon, men har forskjellige installert effekt på generatorer og kraftverkstransformatorer (se kap. 2.0). Alternativene er totalt estimert til å koste ca. 50 MNOK (alt. A), 47,5 MNOK (alt. B) og 48,9 MNOK (alt. C). NVE har etterprøvd kostnadene mot RENs kostnadskatalog for regionalnett, og vurderer at kostnadene er realistiske men noe over gjennomsnittet.

NVE mener den omsøkte ledningen er nødvendig for å transportere strøm fra Leikanger kraftverk ut på nettet, og har ingen innvendinger mot noen av de teknisk/økonomiske skisserte alternativene for de elektriske anleggene som planlegges installert i kraftverket.

NVE anbefaler i sin innstilling om Leikanger kraftverk (ref. NVE 200704974-176) konsesjon etter utbyggingsalternativ C. Dette alternativet medfører derfor at alternativ C i søknaden om nettilknytning av vannkraftverket også blir det aktuelle alternativet å gi anleggskonsesjon etter. NVE vurderer alternativ C, som innebærer en samlet generatoreffekt på 65 MW, en transformator på 76 MVA og et 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen, som et rasjonelt og hensiktsmessig valg for de elektriske anleggene som skal føre kraften ut på nett.

3.2 Trasévurderinger for omsøkte 132 kV ledning mellom Suppam og Seljevollen

3.2.1 Visuelle virkninger

I utredningsprogrammet fastsatt av NVE og i konsekvensutredningene for Leikanger kraftverk, er ny 132 kV ledning omtalt. Konsekvenser tilknyttet virkningene av en ny 132 kV ledning er vurdert separat for temaene landskap, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv og reiseliv. Konsekvensene for disse interessene er imidlertid like i den forstand at de i vesentlig grad er knyttet til visuell påvirkning og ikke direkte konflikt med arealbruksinteresser. I vurderingen av de enkelte traseene, vil NVE derfor gjøre vurderinger av virkninger for landskap, kulturminner og -miljø, friluftsliv og reiselivsinteresser samlet under betegnelsen visuelle virkninger. Dette vil etter vår mening gjøre det lettere å fremstille de samlede ulempene og bedre synliggjøre hvordan NVE vektlegger disse interessene.

Utgangspunktet for disse vurderingene er anleggets virkninger for landskapet. Kraftledningens synlighet avhenger av hvilken landskapstype den går gjennom, i hvilken grad omgivelsene (topografi og vegetasjon) kan skjule ledningen og hvorvidt den er eksponert fra områder hvor mennesker ferdes. I konsekvensutredningene gjøres det egne vurderinger av påvirkning på landskapet. I slike vurderinger legges det vekt på om en kraftledning går gjennom landskap som vurderes å ha stor landskapsmessig verdi. Noen landskap tillegges større verdi enn andre. Dermed vil konsekvensene for landskapet variere.

Omfanget av landskapspåvirkningen må også vurderes i lys av hvor mange som ferdes i landskapet og hvor ofte. Områder der mennesker bor og ferdes daglig og mye brukte friluftsområder er eksempler på områder hvor de visuelle virkningene får mer omfattende konsekvenser enn mindre brukte områder. Synlighet fra verdifulle kulturmiljø, som for eksempel gamle stølsmiljø, er også et viktig kriterium for å vurdere konsekvensen av landskapspåvirkningen. Slike områder kan være viktige både for landbruket og for friluftsliv og reiseliv. Disse interessene vil derfor overlape hverandre og bør ses i sammenheng.

Det er viktig å understreke at opplevelsen av visuelle virkninger i stor grad vil være subjektiv. For noen mennesker vil en kraftledning oppleves sjenerende så lenge den er mulig å se, mens andre opplever andre landskapselementer som mer fremtredende og legger mindre merke til kraftledninger. Ofte oppleves denne typen inngrep som mindre iøynefallende etter noen år, når omgivelsene har vennet seg til det. I beskrivelsen av visuelle virkninger må det derfor skilles mellom synligheten av anlegget og opplevelsen av det som et landskapsinngrep.

Hva som skal tillegges vekt når det gjelder visuelle virkninger av en ny 132 kV kraftledning mellom Suppam og Seljevollen, er avhengig av hvilke interesser som er knyttet til de ulike strekningene ledningen går igjennom. I noen tilfeller vil landskapsverdiene i seg selv utgjøre det viktigste vurderingsgrunnlaget, i andre tilfeller vil brukerinteresser knyttet til kulturmiljø, friluftsliv eller annet tillegges vesentlig vekt ved vurdering av de ulike alternativene og delstrekningene.

NVE registrerer at området hvor traseen for ny 132 kV ledning er planlagt, hovedsakelig kan deles i to ulike landskapsområder. Den første delen (Kvernhusgilet) av strekningen er en bratt, skogskledd fjordli ovenfor Suppam, og ledningen vil herfra følge fjordlien i nordøstlig retning oppover til den når

en topp på ca. 974 moh. NVE vurderer at traseen vil bli synlig opp lia, spesielt fra fjorden, men at ledningen vil ha bra bakgrunnsdekning og ikke vil fremstå som et fremtredende element i landskapet. Strekningen traseen skal følge opp fjordlien er også relativt kort, og traseen vil bli mest synlig på toppen hvor den knekker innover dalen. Den andre delen av strekningen, fra toppen av fjordlia og innover mot Klovsteinane, minsker vegetasjonen i terrenget og traseen følger mye åpen dalgang frem til lia nedenfor Fjellgrindahaug. Herfra består terrenget av noe mer gran og løvskog mot Hovden. Fra Hovden vil ledningen følge eksisterende 132 kV ledning parallelt ned til Seljevollen og over til planlagt transformatorstasjon på østsiden av Grindselvi. NVE vurderer at nedføringen av de to parallelle ledningene vil medføre visuell ulempe for brukere av Seljevollen. Traseen er relativt kort ned dalsiden, og ved Seljevollen mener NVE at skogrydding minimeres om linene strekkes over området.

NVE mener de visuelle virkningene av ny omsøkt 132 kV kraftledningen fra Suppam til Seljevollen er moderate. Ledningen vil være mest synlig fra Kvernhusgilet og opp fjordlien.

3.2.2 Kulturminner og kulturmiljø

Seljevollen i Grindsdalen er dominert av kulturlandskap og har begrenset med vegetasjon i dalbunnen. I Miljødirektoratets Naturbase er hele Grindsdalen definert som et helhetlig kulturlandskap, og området er beskrevet som et av seks områder i fylket som er med i rapporten over *"Verdifulle kulturlandskap i Norge. Del 4 – Sluttrapport fra det sentrale utvalget"*. Etter søk i Askeladdens kulturminnebase, registrerer NVE at det på Seljevollen, gbnr. 2/2, finnes en tuft som inngår som et automatisk fredet kulturminne. Riksantikvaren skriver i sin uttalelse at det er grunn til å tro at det eksisterer flere automatiske fredete kulturminner i planområdet enn det til nå er beskrevet og påpeker at undersøkelser etter kulturminneloven § 9 om undersøkelsesplikt må oppfylles. I sammenheng med dette gjør NVE oppmerksom på at før oppstart av anleggsarbeid og bygging skal det gjennomføres undersøkelser i planområdet for å avdekke mulige konflikter med automatiske fredete kulturminner (kulturminnelovens § 9) samt at Sognekraft må følge kulturminnelovens krav ved eventuelle nye funn i anleggsperioden, jf. kulturminneloven § 8. Eventuelle direkte konflikter mellom det planlagte tiltaket og automatiske fredete kulturminner, som ikke kan unngås ved justeringer, må avklares gjennom en dispensasjonssøknad etter kulturminneloven. For kraftledninger er det ofte mulig å justere masteplasseringene slik at direkte konflikt unngås. NVE mener det er sannsynliggjort at linene kan spennes/strekkes over Seljevollområdet slik at eksisterende kulturminner ikke berøres direkte. Det er etter NVEs mening også mulig å unngå dette dersom ledningen må bygges med flere master i dalbunnen. Øvrige virkninger med tanke på kulturmiljøet er vurdert ved konsesjonsbehandlingen av Grindsdalen transformatorstasjon.

3.2.3 Friluftsliv og reiseliv

I tilleggsutredningen til Miljøfaglig utredning AS utført i 2007 for konsekvenser for friluftsliv og reiseliv ved en utbygging av Leikanger kraftverk, er det vurdert at en utbygging av 132 kV ledningen mellom Suppam og Seljevollen vil gi middels/liten negativ konsekvens.

Det beskrives i utredningen at 132 kV ledningen vil skjære over en mye brukt turtrasé mot Dalsbotnen sommerstid. Det finnes allerede to høyspentlinjer i samme område, men den nye ledningen krysser kun turtraseen på tvers og vil etter NVEs vurdering ikke berøre bruken av denne vesentlig. Det foreligger ingen konkrete planer om hyttebygging i Grindsdalen, men veien inn dalen åpner opp for lett adkomst til fjellet for både fotturer og skiturer. Det er i midlertidig ingen former for organisert bruk av influensområdet i Grindsdalen eller oppkjørte skiløyper i vinterhalvåret. NVE vurderer at omsøkte ledning i liten grad vil påvirke friluftslivet og reiselivet i området.

3.2.4 Skogbruksinteresser

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane ber om at en framføring av ny 132 kV kraftledning ikke hindrer fremtidig hogst av gran i Grindsdalen ved for eksempel bruk av taubane. NVE registrerer at det finnes noe hogstmoden skog i Grindsdalen, spesielt på østsiden av dalen. Omsøkte ledning er planlagt på vestsiden av dalen og vil kun berøre en liten del av skogbruket. Virkningene vurderes derfor som små. NVE påpeker likevel at Sognekraft etterstreber å tilpasse ledningstraseen slik at minst mulig fremtidig hogstmoden skog blir berørt. Dette bør gjøres i samarbeid med grunneiere og rettighetshavere av

berørt skog. Samlet mener NVE at en ny ledning vil ha liten påvirkning på skogbruksinteressene i området.

3.2.5 Planlagte og eksisterende nettanlegg

Flere høringsinstanser kommenterer at en ny 132 kV kraftledning vil bli en ytterligere belastning i Grindsdalen, og at tiltaket sammen med andre planlagte inngrep i området er uakseptabelt da Grindsdalen er betegnet som et helhetlig kulturlandskap.

Andre planlagte tiltak i området er bygging og drift av Grindsdalen transformatorstasjon og ny 132 kV ledning fra Grindsdalen transformatorstasjon til Fjærlandsfjorden. Ved behandling av disse to søknadene, ble ikke tiltakene sett i sammenheng med nå omsøkte 132 kV ledning fra Suppam til Seljevollen. NVE mener derfor at det nå i denne omgangen er viktig å se på alle disse tre tiltakene i sammenheng for å vurdere de visuelle virkningene.

Eksisterende tiltak i området rundt Seljevollen er Statnett sin 132 kV ledning og Sognekraft sin 66 kV ledning som strekker seg i to langspenn over Grindsdalen. På sikt kan eksisterende 66 kV ledning Njøs - Dragsvik fjernes når Statnett SF sin planlagte 420 kV-ledning mellom Ørskog og Sogndal er ferdigstilt. Lenger sørvest, ved Klovsteinane, krysser også Statnett SF sin 132 kV ledning som fremtidig planlegges revet når Ørskog - Sogndal er ferdigstilt.

NVE konstaterer at det allerede er tyngre tekniske inngrep i området hvor omsøkte legning planlegges. Området vil også bli ytterligere berørt av at eksisterende 132 kV ledning og omsøkte ledning skal trekkes ned i dalen til planlagte Grindsdalen transformatorstasjon ved Seljevollen. Området ved Seljevollen er ikke i betydelig grad benyttet til menneskelige aktiviteter, men NVE konstaterer at eventuelle brukere av Seljevollen vil visuelt sett bli berørt av tiltaket.

NVE legger til grunn at omsøkte ledning er en forutsetning for å realisere Leikanger kraftverk. Sognekraft har ikke omsøkt andre alternativer en 0-alternativet, det vil si ingen utbygging, og omsøkte trasé er derfor eneste vurderte løsning for nettilknytningen av Leikanger kraftverk. NVE mener at å samle de tekniske inngrepene i et område er den beste løsningen, selv om det i det berørte området vil bli en ytterligere visuell negativ virkning.

3.3 Naturmangfold

I dette kapittelet vil NVE gjøre en samlet vurdering av konsekvenser for naturmangfoldet for omsøkte trasé for tilknytning av Leikanger kraftverk.

3.3.1 Kunnskapsgrunnlaget for vurdering for naturmangfoldet

Naturmangfoldloven § 8, første ledd krever at vedtak som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om artenes bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand samt effekten av påvirkninger.

Kunnskapsgrunnlaget for vurderingen av naturmangfoldet omfatter:

- Sognekraft AS konsesjonssøknad og konsekvensutredning av 27.01.2009 med de underliggende fagutredningene om flora og fauna og landskap
- Norsk Rødliste 2006 og 2010
- Nettportalene Naturbase og Artsportalen
- Innkomne høringsuttalelser

NVE vurderer at kunnskapsgrunnlaget om landskap, naturtyper og fugl som kan berøres av tiltaket er godt tatt inngrepets størrelse i betraktning. Kunnskapsgrunnlaget er etter NVE mening i samsvar med kravet i naturmangfoldloven § 8 vurdert opp mot risikoen for skade på naturmiljøet. NVE mener derfor kravet til kunnskapsgrunnlaget etter naturmangfoldloven § 8 er oppfylt.

3.3.2 Vurdering av virkninger på naturmangfold

Naturtyper

Den direkte påvirkningen av naturtyper er begrenset til mastefester, anleggsveier og ryddebelte. Naturtypens betydning som levested for sårbar vegetasjon og biologisk mangfold påvirkes i mindre grad, med unntak av fugl. Det forutsettes generelt at det i detaljplanleggingen av kraftledninger skal vektlegges å unngå mulig vesentlig skade på naturtyper og vegetasjon, jf. energiloven § 3-5 og naturmangfoldloven § 12.

Ved Suppam finnes det en naturtype definert i Naturbase som «slåttemark». Naturtypen er ikke rødlistet. Ny kabel- og ledningstrasé vil ikke berøre slåttemarken direkte, og NVE mener derfor ledningen ikke vil gi konsekvenser for denne naturtypen.

Flora

NVE mener det omsøkte tiltaket ikke vil ha noen påvirkning på hensynskrevende flora.

Fugl

Kraftledninger vil i all hovedsak ha påvirkning på fugl, og i anleggsfasen vil aktivitet og terrenginngrep kunne forstyrre fugl og annet dyreliv, og medføre at fugl og annet vilt trekker bort fra områdene aktivitetene foregår. Det hekker ingen rødlistede fuglearter i området hvor omsøkte kraftledning skal gå. Det er ikke forventet økt mortalitet på fugl som følge av stømgjennomgang da kraftledningen har stor avstand mellom strømførende liner, faseliner og jordliner. Når det gjelder kollisjonsfare for fugl vil det i teorien kunne medføre en økt fare for kollisjon når ledningen går på tvers av terrengformasjonene ved Suppam og Seljevollen. Dette er i midlertidig vurdert av NVE å gjelde så korte avstander det er snakk om en ubetydelig økning i kollisjonsfare for fugl i området.

Verneområder

Ledningen berører ingen vernede eller planlagt vernede områder, men passerer Kvinnafossen naturreservat ved Suppam. Kvinnafossen naturreservat har verneplan for edelløvsskog/rike løvskoger, som er kategorisert som en truet naturtype. NVE vurderer derfor at omsøkte tiltak ikke vil berøre verneområdet direkte, og således ikke gi vesentlige negative virkninger for dette temaet.

INON-områder

Det er et nasjonalt mål å bevare inngrepsfrie områder i Norge. Det skal derfor i alle søknader om bygging av kraftledninger opplyses om i hvilken grad INON blir berørt. Inngrepsfrie naturområder er alle arealer som ligger mer enn en kilometer fra nærmeste tyngre inngrep. For kraftledninger vil alle ledninger med spenning lik eller høyere enn 33 kV være definert som tyngre inngrep, og vil således ha innvirkning på INON-statusen i området de passerer. Etter NVEs vurdering vil ikke omsøkte tiltak føre til bortfall av inngrepsfrie områder da området er i dag allerede preget av eksisterende ledninger.

3.3.3 Vurdering av samlet belastning i henhold til prinsippene i naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut i fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. Ifølge forarbeidene (Ot.prp. 52 (2008-2009) s. 381-382) er det effekten på naturmangfoldet som skal vurderes i prinsippet om samlet belastning, ikke det enkelte tiltaket som sådan. For å kunne gjøre dette er det nødvendig med kunnskap om andre tiltak og påvirkning på økosystemet, hvor det både skal tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep.

Ledningen er omsøkt for å knytte Leikanger kraftverk til overliggende nett. For de konkrete vurderingene av virkninger for dette kraftverket vises det til NVEs innstilling til Olje- og energidepartementet (ref. NVE 200700647-176).

Med hensyn til forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 innebærer kraftverket og ledningen forskjellige påvirkningsfaktorer som i det vesentlige vil ha virkninger for ulike arter og

funksjoner i økosystemet. Kraftverk påvirker i hovedsak flora og fauna tilknyttet eller i nærhet av vannstrengen som berøres. NVE mener på bakgrunn av dette at bygging av vannkraftverk i de fleste tilfeller ikke direkte vil forsterke virkninger av kraftledningen og at det dermed ikke oppstår samlet belastning av tiltakene.

Når det gjelder det planlagte tunnelpåhugget til kraftstasjon ved Suppam, vil denne berøre naturtypen slåttemark. Lokaliteten er i Naturbase kategorisert som svært viktig (A). På grunnlag av revidert verdivurdering (Gaarder 2010) betraktes verdiene der nå i første rekke å være knyttet til forekomsten av styvingstrær av ask og i vesentlig mindre grad til slåttemarkene i området. Inngrepene i forbindelse med kraftstasjonen vil medføre inngrep i marka og føre til at arealet med slåttemark blir redusert, men verdien av naturtypelokaliteten antas å ikke bli endret. Planlagt kraftledning fra kraftstasjonen til transformatorstasjonen ved Seljevollen vil ikke berøre lokaliteten.

Planlagt kraftledning og redusert vannføring i Grindselvi som følge av kraftverket vil samlet kunne påvirke landskapskvalitetene i området ved Seljevollen. Virkningene på landskapet kan imidlertid dempes ved avbøtende tiltak, bl.a. ved valg av materialer i mastene, begrenset skogrydding på enkeltstrekninger og slipp av minstevannføring på berørt elvestrekning. Det forventes videre ikke at ledningen gir vesentlige virkninger for sentrale arter eller funksjoner i økosystemet, og heller ikke å gi sumvirkning av betydning sammen med kraftverkene. Med hensyn til visuelle virkninger kan imidlertid ledningen, andre nettanlegg (ref. kapittel 3.2.5.) og kraftverkene i noen grad sies å virke sammen ved at omfanget av tekniske inngrep vil være større. For økosystemene og deres funksjon vil imidlertid de visuelle virkningene ha mindre betydning.

3.3.4 NVEs konklusjon for tiltakets samlede virkninger for naturmangfoldet

NVE konstaterer at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for at samlede virkninger for naturmangfold kan vurderes, jf. naturmangfoldloven § 8.

NVE konstaterer at kraftledningene kan medføre kollisjonsrisiko for fugl. Det hekker ingen rødlistede fuglearter i området. NVE mener tiltaket medfører så liten risiko for fugl at det ikke vil være fare for bestandsnedgang for fuglearter på grunn av ledningen.

Som en følge av at kunnskapsgrunnlaget er vurdert til å være tilstrekkelig, og at ingen arter, verdifulle naturtyper, verneområder eller økosystem som sådan vil være truet av tiltaket, mener NVE det ikke er behov for å legge føre-var-prinsippet til grunn, jf. naturmangfoldloven § 9.

NVE har i det ovenstående redegjort for samlet belastning på økosystemet både knyttet til tiltaket og andre mulige energitiltak som kan påvirke økosystemet. Vi legger til grunn at kravene til vurdering av samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10 er hensyntatt.

Naturmangfoldloven § 11 tilsier at tiltakshaver skal bære kostnadene ved miljøforringelse. NVE vil i en konsesjon legge føringer for avbøtende tiltak som reduserer virkninger for naturmangfoldet. NVE konstaterer derfor at naturmangfoldloven § 11 er hensyntatt.

Ifølge naturmangfoldloven § 12 skal skader på naturmangfoldet unngås ved bruk av driftsmetoder, teknikk og lokalisering som ut fra en samlet vurdering gir de beste samfunnsmessige resultatene. NVE legger til grunn at konsesjonsbehandlingen skal medføre at tiltaket lokaliseres der de samfunnsmessige ulempene blir minst, jf. energilovforskriften § 1.2. NVEs anbefaling til Olje- og energidirektoratet er i tråd med naturmangfoldloven § 12.

3.4 Oppsummering av NVEs vurderinger og konklusjon

Det er i forbindelse med dette prosjektet fremskaffet informasjon om mulige konsekvenser for utbygging av omsøkte kraftledning. Etter NVEs vurdering gir framlagt konsekvensutredning, tilleggsopplysninger og opplysninger framkommet i høringsuttalelsene et godt beslutningsgrunnlag for å vurdere søknaden. NVE finner ikke grunnlag for å be om ytterligere utredninger.

NVE anbefaler å gi konsesjon til alternativ C når det gjelder installasjon av de elektriske anleggene i Leikanger kraftverk. Alternativ C innebærer lik løsning som alternativ A og B når det gjelder trasévalg for kraftledningen. Kraftledningen omsøkes med det formål om å kunne overføre kraften fra Leikanger kraftverk til regionalnettet. NVE mener den omsøkte traseen er en fornuftig løsning for dette formålet. Traseen vil i hovedsak gå igjennom i et område der det allerede er flere andre tekniske inngrep. NVE mener også det er en akseptabel løsning å samle disse inngrepene mot et viktig

nettpunkt, i dette tilfelle Grindsdalen transformatorstasjon. Ledningen er forholdsvis kort, og på siste del av strekningen vil ledningen gå parallelt med eksisterende 132 kV ledning.

Omsøkte ledning vil ha størst visuell virkning i fjordlien opp fra Suppam, spesielt sett fra fjorden. Ved nedføringen til Grindsdalen transformatorstasjon vil også ledningen bli eksponert i terrenget, men NVE vurderer at det her er muligheter for å begrense synligheten noe med avbøtende tiltak.

NVE mener den omsøkte kraftledningen ikke vil påvirke naturmangfold vesentlig. De største ulemper ved kraftledningen vil være i anleggsfasen, hvor støy kan forstyrre fugl og annet vilt i området.

3.5 Avbøtende tiltak og vurdering av vilkår

NVE har, i medhold av energiloven, myndighet til å fastsette hvilke vilkår en kraftledning skal bygges og drives etter. Dette kan for eksempel være pålegg om utarbeidelse av transportplan/anleggsplan, kamuflerende tiltak eller traséjusteringer for å redusere visuelle eller andre ulemper. Vilkår om såkalte avbøtende tiltak – tiltak som reduserer mulige negative virkninger – vurderes konkret i hver sak basert på de opplysninger som foreligger om virkningene av kraftledningen. I mange tilfeller kan ulemper ved en kraftledning reduseres innenfor akseptable kostnadsrammer.

NVE viser til energilovforskriftens § 3-5 som omhandler vilkår i konsesjon for elektriske anlegg. Under bokstav b) om miljø og landskap heter det:

”konsesjonær plikter ved planlegging, utførelse og drift av anlegget å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper i den grad det kan skje uten urimelige kostnader eller ulemper for konsesjonæren.”

NVE har ansvar for å følge opp vilkår, jf. energilovforskriften § 7-2. NVEs miljøtilsyn er ansvarlig for å følge opp at konsesjonsvilkår som omhandler natur og landskapsmessige forhold blir fulgt. Miljøtilsynet godkjenner miljø-, transport- og anleggsplaner og vil ved besøk i anleggstiden følge opp at vilkår og godkjente planer følges av utbygger. Miljøtilsynet vil også følge opp at anleggsområdene blir ordentlig ryddet og satt i stand.

I foreliggende konsekvensutredninger og søknader fra Sognekraft, har fagutrederne forslått aktuelle avbøtende tiltak og deretter har Sognekraft gjort sin vurdering av disse forslagene.

NVE vil i dette kapittelet drøfte aktuelle avbøtende tiltak for omsøkte 132 kV kraftledning med tilhørende anlegg mellom Leikanger kraftverk og Grindsdalen transformatorstasjon.

3.5.1 Miljø-, transport- og anleggsplan

Sognekraft beskriver kort i søknaden hvordan transporten i forbindelse med bygging av kraftledningen er tenkt. NVE forutsetter at terrenginngrep begrenses i størst mulig grad under anleggsarbeidet, og at oppryddingen vil bli gjort på en skånsom måte.

Transport knyttet til bygging, drift og vedlikehold av kraftledninger vil kunne ha virkninger på miljøet. Deler av traseen går i nærheten av eksisterende ledning, og Sognekraft opplyser om at det vil bli behov for å benytte bakkegående kjøretøy, samt helikopter under anleggsarbeidet.

Etter NVEs erfaring kan en miljø-, transport-, og anleggsplan bidra til å redusere eller unngå negative miljøvirkninger ved bygging, drift og vedlikehold av kraftledninger. I en slik plan vil bl.a. trafiksikkerhet, transportbehov og omlegging av infrastruktur omtales nærmere og mer detaljert. Herunder skal eventuelle buffersoner for anleggsarbeidet omtales, noe som kan være aktuelt for kulturminnet ved Seljevollen. NVE mener derfor det bør settes vilkår om at Sognekraft utarbeider en slik plan som det forutsettes at drøftes med berørte kommuner, grunneiere og rettighetshavere. En slik plan skal godkjennes av NVE før anleggsstart. Det forutsettes at NVEs veileder for utarbeidelse av miljø-, transport-, og anleggsplan følges.

NVE har vurdert følgende punkter som planen spesielt skal beskrive og drøfte utover det som står i veilederen:

Kamuflerende tiltak

Hovedhensikten med kamuflerende tiltak er å redusere den visuelle fjernvirkningen. Dette kan gjøres ved å kamuflere kraftledningskomponentene. De viktigste tiltakene er farging/matting av liner og traverser, riktige maste- og isolatortyper og farging av master. NVE har erfaring med at slik tiltak kan dempe effekten av fjernvirkningen av en kraftledning betraktelig. Effekten av kamuflerende tiltak er klart best der kraftledningen har god bakgrunnsdekning mot mørkt terreng, for eksempel skog. Av den grunn mener NVE slike tiltak bør begrenses til områder med god bakgrunnsdekning og der en kraftledning vil være visuelt dominerende i landskapet for beboere eller brukere av området. I lia opp fra kraftverket, vil ledningen være synlig fra fjorden. NVE mener derfor at bruk av matte ståltraverser på hele ledningstraseen vil være et gunstig avbøtende tiltak for å redusere det visuelle inntrykket.

Glassisolatorer vil kunne gi noe gjenskin og refleksjon i sollyset, men det vil lettere å oppdage feil på disse og dermed gi driftsmessige fordeler. Eksisterende 132 kV ledning Fardal – Mel er også bygget med portalmaster i tre og glassisolatorer, og NVE mener at det er en fordel at omsøkte ledning som skal gå parallelt med denne fra Hovden til Seljevollen er utformet likt.

NVE mener et viktig avbøtende tiltak vil kunne være at man under detaljplanlegging av kraftledningen er oppmerksom på virkninger i landskapet, slik at de lokale landskapsvirkningene blir minst mulig. Herunder er god plassering av master viktig slik at man unngår brudd på silhuett og plassering på topper/hauger i landskapet. Dette er bl.a. viktig ved ledningsføringen ned til Grindsdalen transformatorstasjon på Seljevollen. NVE synes derfor det eventuelt skal stilles vilkår om at detaljerte masteplasseringer skal omtales nærmere i en miljø, transport- og anleggsplan.

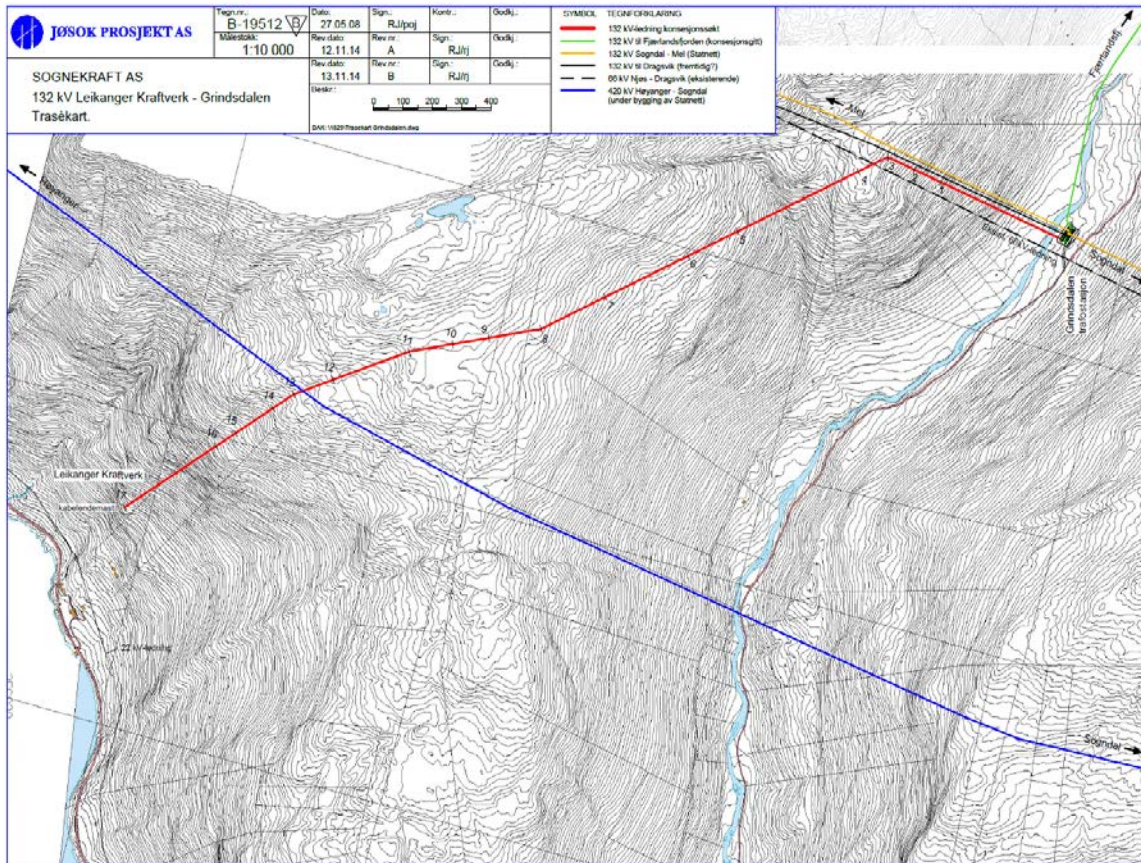
Trasérydding

Gjensetting av vegetasjon er også et viktig kamuflerende tiltak både når det gjelder visuell fjern- og nærvirkning. På vestsiden av Grindsdalen, hvor ledningen skal føres ned til Grindsdalen transformatorstasjon består skogen for det meste av en blanding av løvskog og granskog. Her anbefaler NVE at det settes vilkår om at det skal gjennomføres begrenset trasérydding der det er mulig. Begrenset rydding kan være gjensetting av skog som utvikler kroneform i lav høyde som einer og rogn, busker som vilt beiter av. NVE anbefaler også at Sognekraft spenner linene over Seljevollen for å unngå å fjerne vegetasjon i dette området om dette teknisk kan la seg gjøre. Likevel vil det være viktig å fjerne trær som kan falle over linene og gi overslag. Ryddebeltet vil endre seg over tid og begrenset skogrydding må være en del av driftsopplegget. Når det gjelder området hvor traseen krysser turstien opp til Dalbotnen, mener NVE det vil være rasjonelt å begrense skogryddingen, slik at brukerne av turstien minst mulig blir påvirket av ledningen.

4. NVEs INNSTILLING

NVE mener at den omsøkte ledningen er nødvendig for å realisere Leikanger kraftverk og at den omsøkte tekniske løsningen er den mest hensiktsmessige løsningen. Ledningen vil etter NVEs vurdering ha moderate virkninger for friluftsliv, kulturmiljø og landskap. NVE vil med bakgrunn i det ovenstående anbefale at Sognekraft AS får konsesjon som omsøkt for en ca. 3,5 km lang 132 kV kraftledning mellom Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon i Leikanger kommune i Sogn og Fjordane fylke. Kraftledningen skal i hovedsak bygges med H-master i tre med matte ståltraverser og glassisolatorer.

I tillegg til standardvilkårene i en anleggskonsesjon etter energiloven, bør det etter NVEs vurdering settes vilkår om at det utarbeides en miljø, transport og anleggsplan som beskrevet under. Denne kan eventuelt inngå som en del av detaljplanen for Leikanger kraftverk.

Figur 3. Kart over traséen for omsøkte 132 kV ledning fra Suppam til Seljevollen. Rød strek indikerer omsøkt ledning. Kilde: Sognekraft AS.

1. Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Sognekraft AS skal utarbeide planen i kontakt med berørt kommune, grunneiere og andre rettighetshavere. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen spesielt beskrive og drøfte:

- Hvordan masteplasseringene kan tilpasses slik at man unngår inngrep i registrert kulturminne på Seljevollen.
- Hvordan skogryddingen kan begrenses der ledningen krysser turstien mot Dalsbotn og i lia ned mot Seljevollen.

5. NVEs VURDERING AV SØKNAD OM EKSPROPRIASJON OG FORHÅNDSTILLATELSE

Ekspropriasjon innebærer at en grunneier/rettighetshaver må gi fra seg eiendomsrettigheter eller andre rettigheter uten å godta dette frivillig, mot at det i en etterfølgende skjønns sak fastsettes erstatning. Vedtak om samtykke til ekspropriasjon kan bare gis dersom det foreligger hjemmel og hvis NVE finner at det etter en interesseavveining er klart at ekspropriasjon utvilsomt er mer til gagn enn skade for samfunnet. I tillegg kan ekspropriasjon kun skje så langt det trengs til eller for ekspropriasjonsformålet. Hvorvidt disse kravene for å kunne gi samtykke til ekspropriasjon er oppfylt vurderes nedenfor.

NVE forutsetter at Sognekraft forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere/rettighetshavere. Dersom dette ikke er mulig, skal den enkelte grunneier kompenseres gjennom skjønn.

Totalt vil 10 grunneiere bli berørt av kraftledningen mellom Suppam og Seljevollen. Disse har Sognekraft AS per 17. september 2014 ikke inngått minnelige avtaler med.

5.1 Hjemmel

Sognekraft har i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder for lagring, atkomst og transport.

Oreigningslova § 2 nr. 19 gir hjemmel til å ekspropriere "så langt det trengst til eller for (...) varmekraftverk, vindkraftverk, kraftliner, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg." Bestemmelsen gir hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg.

5.2 Omfanget av ekspropriasjon

Søknaden gjelder ekspropriasjon til bruksrett, dvs. retten til å disponere nødvendig grunn for å bygge og drive de elektriske anleggene, herunder rettigheter til all nødvendig ferdsel og transport i forbindelse med anleggene. Sognekraft søker om bruksrett for kraftledningstraseen. Klausuleringsbeltet utgjør normalt en ca. 30 meter bred trasé. Retten omfatter også rydding av skog i traseen i anleggs- og driftsfasen.

Sognekraft søker videre om ekspropriasjon til bruksrettigheter for nødvendig ferdsel og transport i forbindelse med anleggene. Her nevnes rettigheter til adkomst og transport av utstyr, materiell og mannskap på eksisterende privat vei, mellom offentlig vei eller privat vei og lednings-/stasjonsanlegg og i terrenget mellom offentlig og privat vei til ledningsanleggene, samt terrengtransport i/langs ledningstraseen. Bruksretten omfatter også uttransport av tømmer som hugges i tilknytning til anlegget, og landing med helikopter. Søknaden gjelder også bruksrett til å etablere/bygge riggplasser, samt retten til å bruke eksisterende riggplasser i tilknytning til ledningen.

5.3 Interesseavveining og konklusjon

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd: "vedtak eller samtykke kan ikke gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade". Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

Det er søkt om konsesjon og ekspropriasjon for flere ulike løsninger og det vil være disse løsningene som til sammen skal vurderes ved den interesseavveining som skal gjøres for å ta stilling til ekspropriasjonen. Det vil videre være den løsning det er gitt konsesjon for som danner utgangspunktet for interesseavveiningen.

5.3.1 Vurdering av virkninger av konsesjonsgitt trasé

Bakgrunnen for søknaden om konsesjon og ekspropriasjon for ny kraftledning er at Sognekraft har søkt om Leikanger kraftverk, noe som medfører behov for nettilknytning.

NVE anser det som viktig å etablere ny fornybar energiproduksjon. Ny produksjon og nye kraftledninger vil være med på å opprettholde en sikker og stabil forsyning av strøm, samt å sørge for at forsyningssikkerheten er akseptabel. Samfunnet er i stor grad avhengig av en god leveringssikkerhet av elektrisitet for å kunne opprettholde viktige funksjoner og fungere på en god måte. Det omsøkte anlegget vil etter NVEs mening bidra til å sikre tilknytning av ny produksjon.

Kraftledningen skal gå parallelt med eksisterende 132 kV ledning på ca. halve strekningen mellom Leikanger kraftverk og Grindsdalen transformatorstasjon. For hele den ca. 3,4 km lange traseen, vil ingen bolighus ligge nærmere enn 100 meter fra ledningens senterline. Innmark berøres i liten grad. Skogbruksinteresser berøres på noen kortere delstrekninger.

5.3.2 Avveining av fordeler og ulemper og konklusjon

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse i utbygging av fornybar energi avveies mot hensynet til de grunneiere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand.

Selv om enkeltpersoner i varierende grad blir direkte berørt av bygging og drift av de anlegg det er gitt konsesjon for og av ekspropriasjon, mener NVE de samfunnsmessige fordeler ved tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier som er berørt i denne konkrete saken.

NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordeler ved de anlegg det er gitt konsesjon for utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Vilkåret i oreigningslova § 2, annet ledd er derfor oppfylt. NVE mener derfor Sognekraft bør gis samtykke til ekspropriasjon.

5.4 Omfang av ekspropriasjon

Søknaden gjelder ekspropriasjon til nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift/vedlikehold, herunder rettigheter for lagring, atkomst og transport i forbindelse med bygging og drift/vedlikehold av de omsøkte anleggene.

Sognekraft AS søker om ekspropriasjon til bruksrett for følgende arealer:

- Kraftledningsgaten

Her vil nødvendig areal for fremføring av ledning bli klausulert. Byggeforbudsbeltet utgjør normalt en ca. 40 meter bred trasé for luftledninger med spenning 300 og 420 kV. For 132 kV ledninger vil byggeforbudsbeltet normalt utgjøre ca. 30 meter. Retten omfatter også rydding av skog i traseen i driftsfasen.

- Lagring, ferdsel og transport

Dette omfatter nødvendige rettigheter til lagring, ferdsel og transport av utstyr og materiell på eksisterende privat vei mellom offentlig vei og ledningsanlegg, i terrenget mellom offentlig eller privat vei frem til ledningsanleggene og terrengtransport i ledningstraseen. Bruksretten gjelder også for uttransportering av tømmer som hugges i tilknytning til anlegget.

- Riggplasser

Rett til å etablere riggplasser.

5.5 NVE tilrådning til samtykke om ekspropriasjon

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19 til å gi samtykke til ekspropriasjon for de anleggene BKK Nett har søkt om. NVE vil på denne bakgrunn tilrå at BKK Nett AS innvilges ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene. NVE har utarbeidet et forslag til ekspropriasjonstillatelse.

5.6 Forhåndstiltredelse

Sognekraft søker også om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25. Forhåndstiltredelse innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt/erstatning fastsatt.

Normalt forutsetter samtykke til forhåndstiltredelse at skjønn er begjært, men i tilfeller hvor det vil innebære urimelige forsinkelser å vente til skjønn er begjært, kan det gis samtykke til forhåndstiltredelse. Da skal det settes en frist for å begjære skjønn som ikke er lengre enn tre måneder, ifølge oreigningslova.

Søknad om forhåndstiltredelse er ikke realitetsbehandlet i forbindelse med denne delen av søknaden og vil kunne avgjøres når eventuelt skjønn er begjært.

Vedlegg

1 LOVERK

1.1 Energiloven

For å bygge, eie og drive elektriske anlegg kreves det konsesjon etter energiloven § 3-1. NVE er delegert myndighet til å treffe vedtak om å bygge og drive elektriske anlegg, herunder kraftledninger og transformatorstasjoner.

1.2 Oreigningslova

Sognekraft har også søkt om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse etter oreigningsloven. I utgangspunktet skal tiltakshaver forsøke å inngå minnelige avtaler med grunneiere og rettighetshavere for å sikre seg rettigheter til bygging, drift og vedlikehold av de elektriske anleggene. For det tilfelle at det ikke er mulig å inngå minnelige avtaler med alle berørte grunn- og rettighetshavere, vil det være nødvendig med ekspropriasjonstillatelse for å kunne gjennomføre tiltaket. Etter oreigningslova § 2 nr. 19 er kraftliner, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg mulige ekspropriasjonsformål. Det er vanlig å søke om ekspropriasjonstillatelse samtidig som det søkes om anleggs-konsesjon, fordi det på søknadstidspunktet ikke er avklart hvorvidt minnelige avtaler med alle grunn- og rettighetshavere er mulig å inngå. I tillegg søkes det vanligvis om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25, som innebærer en tillatelse til å iverksette ekspropriasjonsinngrep før det foreligger rettskraftig skjønn. Det er NVE som er ansvarlig for behandlingen etter oreigningslova.

1.3 Samordning med annet lovverk

1.3.1 Plan- og bygningsloven

Søknaden behandles etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger av 26.6.2009. NVE er ansvarlig myndighet for behandling av energianlegg etter denne forskriften.

Etter endringen av plan- og bygningsloven trådte i kraft 1.7.2009, er ikke lenger kraftledninger og transformatorstasjoner med anleggs-konsesjon omfattet av lovens plandel. Planlovens krav til konsekvensutredninger og lovens krav til kartfesting gjelder fortsatt. Unntaket betyr at:

- konsesjon kan gis og anlegg bygges uavhengig av planstatus
- at det ikke skal lages reguleringsplan eller gis dispensasjon
- det ikke kan vedtas planbestemmelser for slike anlegg

Vedtak om elektriske anlegg som krever anleggs-konsesjon skal kun fattes av energimyndighetene. De øvrige myndigheter er høringsinstanser. Statlige, regionale og lokale myndigheter får etter ikrafttredelse av den nye loven innsigelsesrett og klagerett på NVEs konsesjonsvedtak etter energiloven, jf. energiloven § 2-1.

De nye behandlingsreglene for kraftledninger skal praktiseres for elektriske anlegg med tilhørende konstruksjoner og nødvendig adkomst. Dette innebærer at adkomstveier som er nødvendig for driften av energianleggene skal inntegnes på konsesjonskartet, behandles samtidig med anlegget

for øvrig og inngå i konsesjonsvedtaket. Disse skal ikke behandles etter plan- og bygningsloven, under forutsetningen at disse veiene gis en betryggende behandling etter energiloven, der berørte interesser gis mulighet for å gi sine innspill. Veier som ikke inngår i prosessen fram til konsesjonsvedtaket, skal fremlegges i detaljplaner som følger opp konsesjonsvedtaket, eller behandles av kommunene etter plan- og bygningsloven.

Selv om nettanlegg kan etableres uavhengig av innholdet i eksisterende arealplaner, betyr ikke at det er likegyldig for utbygger eller NVE hvilken arealbruk som berøres og hvilke planer som foreligger. Eksisterende bruk av arealene er som før en viktig del av de reelle hensyn som skal ivaretas når alternative traseer vurderes og en konsesjonsavgjørelse fattes. Foreliggende regulering til vern kan for eksempel være en viktig grunn til å unngå dette arealet, men planen gir ingen absolutte krav om å unngå arealet.

Elektriske anlegg som er unntatt fra plan- og bygningsloven kan i kommunale plankart fremtre som hensynssoner, altså arealer som gir begrensninger på bruk av arealene. For eksempel må en ta hensyn til byggeforbudsbeltet etter regelverket til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. På kart vil ledninger være vist som et skravert område. Tidligere framstilling av ledninger som planformål (spesialområde, fareområde) med egne farger skal fases ut. Planformål ved ledninger skal framstilles ut fra forutsatt bruk av arealet i området for øvrig. Kraftledninger med anleggskonsesjon er unntatt fra plan- og bygningsloven som helhet – også byggesaksdelen. Unntaket gjelder elektriske anlegg, som er en fellesbetegnelse på elektrisk utrustning og tilhørende byggtekniske konstruksjoner. Konstruksjoner som ikke har betydning for drift og sikkerhet ved de elektriske anleggene vil derfor omfattes av byggesaksbestemmelsene. Enkelte byggverk tilknyttet transformatorstasjoner vil dermed fortsatt kunne kreve byggesaksbehandling fra kommunen. Sognekraft har ikke søkt om slike byggverk.

1.3.2 Kulturminneloven

Alle fysiske inngrep som direkte kan påvirke kulturminner eller kulturlandskap, skal avklares mot kulturminneloven (kulml.) før bygging. Generelt skal det være gjennomført undersøkelser i planområdet for å avdekke mulige konflikter med automatisk fredete kulturminner, jf. kulml. § 9. Eventuelle direkte konflikter mellom det planlagte tiltaket og automatisk fredete kulturminner, må avklares gjennom en dispensasjonssøknad etter kulturminneloven.

1.3.3 Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven trådte i kraft den 1. juli 2009, og skal erstatte blant annet naturvernloven. Naturmangfoldloven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen.

Lovens formål er å ta vare på naturens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser gjennom bærekraftig bruk og vern. Loven skal gi grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, helse og trivsel, både nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur. Loven fastsetter alminnelige bestemmelser for bærekraftig bruk, og skal samordne forvaltningen gjennom felles mål og prinsipper. Loven fastsetter forvaltningsmål for arter, naturtyper og økosystemer, og lovfester en rekke miljørettslige prinsipper, blant annet føre-var-prinsippet og prinsippet om økosystemforvaltning og samlet belastning.

Prinsippene i naturmangfoldloven skal trekkes inn i den skjønnsmessige vurderingen som foretas når det avgjøres om konsesjon etter energiloven skal gis, til hvilken løsning og på hvilke vilkår. I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn ved utøving av offentlig myndighet. Det skal fremgå av begrunnelsen hvordan prinsippene om bærekraftig bruk er anvendt som retningslinjer. Tiltakets betydning for forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer eller arter, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5 drøftes der det er aktuelt. Miljøkonsekvensene av tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til det planlagte tiltaket og eventuelle tap eller forringelse av naturmangfold på sikt avveies.

*Forslag til
Anleggskonsesjon*

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gir (gjeldende myndighet) under henvisning til søknad av 27.01.2009 og tilleggsøknad av 4. november 2014 samt bakgrunnsnotat datert (...) anleggskonsesjon til Sognekraft AS.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg i Leikanger kraftverk:

- En 76 MVA transformator med omsetning 132/13 kV
- Fire 13 kV bryterfelt
- Ett 132 kV bryterfelt
- En ca. 370 km lang PEX-isolert jordkabel fra Leikanger kraftverk frem til første kabelendemast på Suppam, med nominell spenning 132 kV og tverrsnitt 630mm² A1
- En ca. 3,5 km lang luftledning fra første kabelendemast på Suppam til Grindsdalen transformatorstasjon, med nominell spenning 132 kV og tverrsnitt 3XFeA1 nr. 185
- Nødvendig høyspentanlegg

Anlegget skal bygges i traseen som fremgår på kartet merket «132 kV Leikanger kraftverk – Grindsdalen, Trasékart», tegningsnummer B-19512, i målestokk 1:10000 av 13.11.2014 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil (dato).

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 3 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Sognekraft AS skal utarbeide planen i kontakt med berørt kommune, grunneiere og andre rettighetshavere. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen spesielt beskrive og drøfte:

- Hvordan masteplasseringene kan tilpasses slik at man unngår inngrep i registrert kulturminne på Seljevollen.
- Hvordan skogryddingen kan begrenses der ledningen krysser turstien mot Dalsbotn og i lia ned mot Seljevollen."

IV. Høring og uttalelser til NVEs innstilling

Leikanger kommune uttaler følgende ved brev av 18. februar 2015 m/bilag:

"Kommunestyret handsama saka i møte 17.02.2015 og gjorde fylgjande vedtak:

Leikanger kommune viser til brev frå Olje- og energidepartementet (OED) av 19.12.2014, der det vert orientert om Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) si innstilling til OED når det gjeld Sognekraft AS sin søknad om konsesjon til utbygginga av Leikanger kraftverk saman med NVE sitt notat om 132 kV kraftleidning frå Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon.

NVE tilrår at det vert gjeve konsesjon etter utbyggingsalternativ C. Leikanger kommune ber OED om at det vert gjeve konsesjon etter utbyggingsalternativ A framfor utbyggingsalternativ C. Leikanger kommune har tidlegare i sak 34/12 tilrådd utbygging etter alternativ A.

Etter ei samla vurdering av landskapsmessige konsekvensar, drikkevassløysing, utnyttingsgrad og samfunnsøkonomi meiner Leikanger kommunestyre framleis at utbyggingsalternativ A er det klart beste. Når Leikangersamfunnet stiller så store naturressursar til disposisjon for storsamfunnet, ynskjer kommunen å sikra ei best mogleg samfunnsøkonomi med omsyn til utnyttingsgrad og kraftproduksjon målt opp mot dei negative konsekvensane av utbygginga.

Leikanger kommune meiner også skilnaden i dei miljømessige konsekvensane og naturinngrepa er heller små om ein samanliknar dei to utbyggingsalternativa, og at dei ikkje på noko vis veg opp for ulempene i form av redusert produksjon og utbyggingspris. Skilnaden i naturinngrepa i landskapsrommet ved Nyastølen vert liten, då det etter alternativ C skal byggjast både inntaksbasseng i Traståna og veg heilt fram til drikkevassinntaket i samsvar med tilleggsavtalen mellom Sognekraft AS og Leikanger kommune.

Leikanger kommune kan ikkje på nokon måte sjå at skilnaden i konsekvens mellom dei to alternativane er så stor at den forsvarar ein reduksjon i produksjonen på heile 23 GWh og ein auke i utbyggingsprisen på 19 øre/kWh. Vi vil peike på at denne reduksjonen i utnyttingsgrad tilsvorar fire småkraftverk.

Med ein så dramatisk reduksjon i produksjonen som 23 GWh, ser Leikanger kommune ein fare for realiseringa av Leikanger kraftverk. Følgjene av dette er store inntektstap for kommunen.

Leikanger kommune ber om at OED tek merknadene vår til følge og gjev Sognekraft AS konsesjon til bygging av Leikanger kraftverk etter utbyggingsalternativ A.

Leikanger kommune ser på Trastadalsvatnet som eit viktig fiskevatn, og krev avbøtande tiltak for å oppretthalde fiske uavhengig av utbyggingsalternativ.

Kommunestyret sitt VEDTAK, med 11 røyster:

Leikanger kommune viser til brev frå Olje- og energidepartementet (OED) av 19.12.2014, der det vert orientert om Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) si innstilling til OED når det gjeld Sognekraft AS sin søknad om konsesjon til utbygginga av Leikanger kraftverk saman med NVE sitt notat om 132 kV kraftleidning frå Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon.

NVE tilrår at det vert gjeve konsesjon etter utbyggingsalternativ C. Leikanger kommune ber OED om at det vert gjeve konsesjon etter utbyggingsalternativ A framfor utbyggingsalternativ C. Leikanger kommune har tidlegare i sak 34/12 tilrådd utbygging etter alternativ A.

Etter ei samla vurdering av landskapsmessige konsekvensar, drikkevassløysing, utnyttingsgrad og samfunnsøkonomi meiner Leikanger kommunestyre framleis at utbyggingsalternativ A er det klart beste. Når Leikangersamfunnet stiller så store naturressursar til disposisjon for storsamfunnet, ynskjer kommunen å sikra ei best mogleg samfunnsøkonomi med omsyn til utnyttingsgrad og kraftproduksjon målt opp mot dei negative konsekvensane av utbygginga.

Leikanger kommune meiner også skilnaden i dei miljømessige konsekvensane og naturinngrepa er heller små om ein samanliknar dei to utbyggingsalternativa, og at dei ikkje på noko vis veg opp for ulempene i form av redusert produksjon og utbyggingspris. Skilnaden i naturinngrepa i landskapsrommet ved Nyastølen vert liten, då det etter alternativ C skal byggjast både inntaksbasseng i Traståna og veg heilt fram til drikkevassinntaket i samsvar med tilleggsavtalen mellom Sognekraft AS og Leikanger kommune.

Leikanger kommune kan ikkje på nokon måte sjå at skilnaden i konsekvens mellom dei to alternativa er så stor at den forsvarar ein reduksjon i produksjonen på heile 23 GWh og ein auke i utbyggingsprisen på 19 øre/kWh. Vi vil peike på at denne reduksjonen i utnyttingsgrad tilsvarar fire småkraftverk.

Med ein så dramatisk reduksjon i produksjonen som 23 GWh, ser Leikanger kommune ein fare for realiseringa av Leikanger kraftverk. Følgjene av dette er store inntektstap for kommunen.

Leikanger kommune ber om at OED tek merknadene vår til følgje og gjev Sognekraft AS konsesjon til bygging av Leikanger kraftverk etter utbyggingsalternativ A.

Leikanger kommune ser på Trastadalsvatnet som eit viktig fiskevatn, og krev avbøtande tiltak for å oppretthalde fiske uavhengig av utbyggingsalternativ.

HANDSAMING:

Representanten Janne Dokken (Ap) ba kommunestyret vurdere om ho var inhabil i sak 1/15.

Vedtak:

Kommunestyret vedtok samrøystes at Janne Dokken var inhabil ved handsaming av saka. Jon Håkon Odd (Ap) møtte som vararepresentant.

Representanten Anne Kristin Aarskog (H) ba kommunestyret vurdere om ho var inhabil ved handsaming av sak 1/15.

Vedtak:

Kommunestyret vedtok samrøystes at Anne Kristin Aarskog er habil, og kan delta ved handsaming av saka.

Ordførar Olav Lunden (Ap) gjorde framlegg om at kommunestyret skal senda merknad til NVE si innstilling.

Vedtak:

Kommunestyret vedtok samrøystes at Leikanger kommune skal senda merknad til innstillinga.

Framlegg frå ordførar Olav Lunden (Ap):

Leikanger kommune viser til brev frå Olje- og energidepartementet (OED) av 19.12.2014, der det vert orientert om Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) si innstilling til OED når det gjeld Sognekraft AS sin søknad om konsesjon til utbygginga av Leikanger kraftverk saman med NVE sitt notat om 132 kV kraftleidning frå Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon.

NVE tilrår at det vert gjeve konsesjon etter utbyggingsalternativ C. Leikanger kommune ber OED om at det vert gjeve konsesjon etter utbyggingsalternativ A framfor utbyggingsalternativ C. Leikanger kommune har tidlegare i sak 34/12 tilrådd utbygging etter alternativ A.

Etter ei samla vurdering av landskapsmessige konsekvensar, drikkevassløysing, utnyttingsgrad og samfunnsøkonomi meiner Leikanger kommunestyre framleis at utbyggingsalternativ A er det klart beste. Når Leikangersamfunnet stiller så store naturressursar til disposisjon for storsamfunnet, ynskjer kommunen å sikra ei best mogleg samfunnsøkonomi med omsyn til utnyttingsgrad og kraftproduksjon målt opp mot dei negative konsekvensane av utbygginga.

Leikanger kommune meiner også skilnaden i dei miljømessige konsekvensane og naturinngrepa er heller små om ein samanliknar dei to utbyggingsalternativa, og at dei ikkje på noko vis veg opp for ulempene i form av redusert produksjon og utbyggingspris. Skilnaden i naturinngrepa i landskapsrommet ved Nyastølen vert liten, då det etter alternativ C skal byggjast både inntaksbasseng i Traståna og veg heilt fram til drikkevassinntaket i samsvar med tilleggsavtalen mellom Sognekraft AS og Leikanger kommune.

Leikanger kommune kan ikkje på nokon måte sjå at skilnaden i konsekvens mellom dei to alternativa er så stor at den forsvarar ein reduksjon i produksjonen på heile 23 GWh og ein auke i utbyggingsprisen på 19 øre/kWh. Vi vil peike på at denne reduksjonen i utnyttingsgrad tilsvarar fire småkraftverk.

Med ein så dramatisk reduksjon i produksjonen som 23 GWh, ser Leikanger kommune ein fare for realiseringa av Leikanger kraftverk. Følgjene av dette er store inntektstap for kommunen.

Leikanger kommune ber om at OED tek merknadene vår til følge og gjev Sognekraft AS konsesjon til bygging av Leikanger kraftverk etter utbyggingsalternativ A.

Leikanger kommune ser på Trastadalsvatnet som eit viktig fiskevatn, og krev avbøtande tiltak for å oppretthalde fiske uavhengig av utbyggingsalternativ.

Framlegg frå representanten Jan Sigrd Haugen (SV):

Leikanger kommune vil frårå å gje konsesjon til Sognekraft til bygging av og tiltak i vassdraga i Leikanger. Etter ei samla vurdering av konsekvensar for landskap og drikkevatt, ressursutnytting og vinst for lokalt og nasjonalt ressursrekneskap, uklart samfunnsbehov og uklar samanheng med berekraftig utvikling generelt, finn kommunen at dette prosjektet ikkje er framtidsretta.

Framlegg frå Venstre og politisk uavhengig Tobias Dahle:

Leikanger kommune vil i samsvar med tilråding frå NVE tilrå at bygging skjer etter alternativ C. Tilrådingaa frå NVE balanserer på ein god måte omsynet til naturvern og omsynet til kraftutbygging.

Leikanger kommune meiner det er avgjerande ved etablering av Leikanger kraftverk at:

- vassforsyninga vert sikra i ei løysing frå Traståna/Trastadalsvatnet
- det vert gjort tiltak i Henjaelva som sikrar vasspeglar i sentrumsnære område samt valde stader i dalen
- avbøtande tiltak som opprettheld fiske i Trastadalsvatnet og Henjaelva
- steinmassane vert lagt på ein god måte eller utnytta til samfunnsmessige nyttige formål

Avrøysting:

Framlegget frå Jan Sigurd Haugen (SV) fekk 2 røyster.

Framlegget frå ordførar Olav Lunden (A) fekk 11 røyster.

Framlegget frå Venstre og politisk uavhengig Tobias Dahle fekk 4 røster.

TILRÅDING:

Saka blir lagt fram utan tilråding frå administrasjonen.

DOKUMENT:

- Brev frå Olje- og energidepartementet av 19.12.14 vedlagt NVE si innstilling (vedlagt elektronisk)
- K-sak 34/12 i møte 13.06.12 (vedlagt)
- Pkt. 2 i tilleggsavtale til Utbyggingsavtale mellom Sognekraft og Leikanger kommune (vedlagt)
- Kart med oversikt over inntaksalternativa i Nyastølsområdet (vedlagt)
- Tilråding i saka frå ordførar Olav Lunden (vedlagt)

SAKSUTGREIING:

Bakgrunn

Leikanger kommunestyre vedtok i møte 9. juni 2009 å gje ein positiv uttale til Sognekraft AS sin søknad om konsesjon til å bygge ut vassdraga Grindselvi og Henjaelvi til kraftproduksjon. Alternativet som vart lagt til grunn er kalla A. Det fanst også eit alternativ B, men dette var ikkje omsøkt i Sognekraft AS sin endelege søknad. Alt. A har ein produksjonskapasitet på 184,1 GWh/år og ein utbyggingspris på kr 3,41 per kWh.

Med bakgrunn i innspel under NVE sin høyring av konsesjonssøknaden og synfaringa i oktober 2011, stilte NVE krav om å få utgreitt eit nytt utbyggingsalternativ med inntak noko lenger ned i vassdraga på kote 500 —540. Alternativet er seinare kalla C. I tillegg stilte NVE krav om ei tilleggsutgreiing om kulturminne og kulturmiljø i Grindsdalen. I samband med handsaminga av tilleggsalternativet i kommunestyret 13.06.2012 tilrådde rådmannen alternativ C. Alt. C har ein produksjonskapasitet på 160,9 GWh/år og ein utbyggingspris på kr 3,60 per kWh.

Kommunestyret vedtok med 11 mot 5 røyster å tilrå alternativ A.
Kommunestyret uttalte seg i vedtaket fylgjande om alternativ C:

Leikanger kommune ser at alternativ C er eit betre landskapsmessig utbyggingsalternativ for Leikanger kraftverk enn alternativ A.

Leikanger kommune er i samband med kraftutbygginga oppteken av å sikre eit godt drikkevatt til innbyggjarane. Ved utbygging av alt. C må ein flytte drikkevassinntaket ned til oppstrøms inntak på kote 530 i Henjaelva. Dette er ikkje ei tilfredsstillande løysing, då kommunen ser store føremonar med å ha inntak i Traståna.

I tilrådinga frå NVE er drikkevassinntaket flytta fram i Traståna på kote 590. Dette er i tråd med pkt. 2 i Tilleggsavtalen til Utbyggingsavtalen mellom Sognekraft og Leikanger kommune om drikkevassforsyninga.

Av driftsomsyn må kommunen som vassverkseigar ha tilgang til inntaket heile året. Det er føresett i NVE si innstilling at det vert bygd ny veg fram til vassverksinntaket og at vassleidningen vil verta ført fram langs vegtraseen.

NVE sin innstilling

NVE har no fremja si innstilling overfor Olje- og Energidepartementet (OED) både for konsesjon til utbygging av vassdraga og nettilkobling med bygging av 132 kV linje frå kraftstasjonen i Supham til den planlagte trafostasjonen ved Seljevollen i Grindsdalen. Rådmannen syner til dei vedlagte dokument som omhandlar NVE sine innstillingar med bakgrunn og grunngevingar for den tilrådinga som er gjort overfor OED. Det er OED som skal fatte endeleg vedtak i utbyggingssaka. OED har med brev av 19.12.2014 sendt NVE sine innstillingar til Leikanger kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune for eventuelle merknader innan 23. januar 2015.

Leikanger kommune har bedt om at fristen blir lenga til 20. februar og fått dette innvilga.
Rådmannen legg fram saka utan tilråding."

Sognekraft AS uttaler følgende ved brev av 26. mai 2015:

"I samband med at det skal gjennomførast sluttsynfaring for Leikanger kraftverk den 10. juni, vil Sognekraft nytte høvet til å oppsummere kvifor ein meiner at alternativ A er den beste utbyggingsløysinga.

1. Alternativ A gjev mest mogleg rein, fornybar energi til ein lågast mogleg utbyggingspris. Tidlegare utbyggingskostnader er kalkulert med grunnlag i prisnivået pr. 01.01.2008. Oppjustering av utbyggingskostnader med grunnlag i prisindeksen for veganlegg medfører ein auke i utbyggingskostnadane med 24,8 %. Ei utbygging i tråd med alternativ A vil då gje ein årleg middelproduksjon på 184,1 GWh til ein utbyggingspris av 4,26 kr/KWh. Tilsvarende tal for alternativ C er høvesvis 160,9 GWh (-23,2 GWh) og 4,49 kr/KWh (+ 0,23 kr/KWh). Kostnadsauken kan i ytterste konsekvens medføre at kun det største alternativet er realiserbart. Differansen i produksjon mellom alternativ A og alternativ C (23,2 GWh) utgjer normal årsproduksjon for 2-3 småkraftverk. Erfaringsmessig vil tilleggsbelastninga på naturmiljø, kulturmiljø, landskap og friluftsliv ved å bygge 2-3 nye småkraftverk vere vesentleg større enn ved å gå frå alternativ C til alternativ A for Leikanger kraftverk. Ei utbygging i tråd med alternativ A gjev etter vår meining både *høgast produksjon, best økonomi og minst samla miljøbelastning*.
2. Leikanger kommune har tilrådd at det vert gjeve konsesjon til alternativ A. Dette vedtaket er basert på ei totalvurdering av fordelar (landskap, kulturmiljø m.m.) og ulemper (produksjonstap og reduksjon i kommunale inntekter) av alternativ C sett i forhold til alternativ A. Sogn og Fjordane fylkeskommune har uttalt at dei er samde i at konsekvensane for alternativ C et noko mindre enn for alternativ A. Dei kjem imidlertid ikkje med noko ny tilråding rundt val av alternativ, og Sognekraft tolkar dette som at Fylkeskommunen framleis held fast ved at det bør gjevast konsesjon til alternativ A. Vi meiner difor at det er både *lokal* og *regional* aksept for at alternativ A er den beste utbyggingsløysinga.

3. Fleire av høyringspartane argumenterer med at ei utbygging i tråd med alternativ C vil «spare» området rundt Nyastølen. Det stemmer ikkje. Inntaket til det kommunale vassverket må ligge i Traståna og det kan ikkje flyttast ned til kote 530 som følgje av vesentlege ulemper og utfordringar knytta til utfordringar med vasskvalitet og klausulering. Sognekraft er difor av den klare oppfatning at den positive verknaden av å flytte kraftverksinntaka frå kote 600 til kote 530 vert vesentleg redusert som følgje av at det likevel må byggjast tilkomstveg fram til vassverket sitt planlagde inntak i Traståna. Skilnaden i konsekvensgrad mellom alt. A og alt. C blir då, etter vår oppfatning, så liten at den ikkje forsvarer ein reduksjon i produksjonen på heile 23,2 GWh og ein auke i utbyggingsprisen på 23 øre/kWh.

Ei viktig rettesnor i den nasjonale energi- og miljøpolitikken må vere å få mest mogleg fornybar energi med minste mogleg negative konsekvensar for miljø, naturressursar og samfunn. Sognekraft er av den oppfatning at alternativ A gjev det beste forholdet mellom kostnad og nytte av dei tre vurdert alternativa, og slik sett oppfyller denne målsettinga best."

Sogn og Fjordane fylkeskommune uttaler følgende ved brev av 5. juni 2015:

"Sogn og Fjordane fylkeskommune syner til OED sitt brev av 19.12.2014 der departementet sende NVE si tilråding til Leikanger kommune og fylkeskommunen for eventuelle merknader, med frist 23.01.2015. Fylkeskommunen har så langt ikkje sendt inn sine merknader. Leikanger kommune har ved e-post 01.06.2015 oppmoda fylkeskommunen om å gje sin merknad.

Fylkeskommunen oppmodar om at dette brevet vert teke omsyn til som fylkeskommunen sin merknad, sjølv om fristen er ute.

Sogn og Fjordane fylkeskommune syner til fylkeskommunen sin uttale til søknad og konsekvensutgreiing for Leikanger kraftverk 28.08.2009 i sak 109/09. Då vart det gjort slikt vedtak:

«Sogn og Fjordane fylkeskommune rår til at det vert gjev konsesjon til utbygging av Leikanger kraftverk i tråd med det omsøkte alternativ A. I samband med konsesjonshandsaminga må ein ta omsyn til fylgjande:

- Vassforsyning og vatningsanlegg bør sikrast i tråd med framlegg frå Leikanger kommune.
- Terskelbygging, vegbygging/opprusting og utlegging av deponi bør utførast i tråd med framlegg frå og i samråd med Leikanger kommune.
- Grindselvi og Henjaelvi bør sikrast minstevassføring minst tilsvarende alminneleg lågvassføring om vinteren og to gangar alminneleg lågvassføring om sommaren. Det bør vurderast å kompensere for eksisterande uttak til vatningsanlegg og settefiskeanlegg. Det bør også kompensere for uttak til drikkevassforsyning, dersom inntaket til dette vert plassert med inntak frå elv nedstrøms kraftverkinntak.»

For ordens skuld vil fylkeskommunen presisere at fylkeskommunen si tilråding framleis er følgjande:

Det vert gjeve konsesjon til utbygging av Leikanger kraftverk i tråd med det omsøkte alternativ A.

Sogn og Fjordane fylkeskommune si administrative fråsegn til Norges Vassdrags- og energidirektorat datert 14.06.2012, sak nr.: 07/3639-25, internt l.nr. 21555/12 endrar ikkje fylkeskommunen si tilrådinga av 28.08.2009 om alternativ A.

Administrasjonen si vurdering var at alternativ C låg innafor ramma av det gjeldande vedtaket om å tilrå alternativ A som alt var gjort. Dette var grunnen til at saka ikkje vart lagt fram for ny politisk handsaming. Såleis står det politiske vedtaket om A fast."

Olje- og energidepartementet uttaler følgende i e-post av 12. juni 2015 til Sognekraft AS:

"...Ved kgl.res. av 24. juni 1932 ble Leikanger sognekommunale Elektrisitetsverk (everket) gitt tillatelse til å regulere Store Trastedalsvatn i Leikanger i medhold av vassdragsreguleringsloven for

bruk i Henjaelvi kraftverk. Konsesjonen er gitt uten tidsbegrensning. Kraftverket ble nedlagt i 1982. Everket gikk samme år inn i Sognekraft AS. Reguleringskonsesjonen ble imidlertid ikke overført til Sognekraft. Everket er registrert som konsesjonær i konsesjonsdatabasen hos NVE, og Leikanger kommune er registrert som eier av Trastedalsvatn hoveddam i NVEs dam-database.

Det er rettslig grunnlag for å oppheve/omgjøre denne konsesjonen under forutsetning av at konsesjonærens plikter etter den eldre konsesjonen varetas i en eventuell ny konsesjon for utbygging av Leikanger kraftverk. En eventuell opphevelse/omgjøring av den eldre konsesjonen må skje etter oppfordring fra konsesjonæren, og det forutsettes at alle hensyn som varetas av den eldre konsesjonen blir videreført i en eventuell ny konsesjon. Dette vil være vilkår om miljø, sikkerhet og tilsyn, konsesjonskraft og konsesjonsavgifter og om forholdet mellom reguleringen og kraftverkene som benytter reguleringen.

En forutsetning for at den eldre konsesjonen kan oppheves/endres og eventuelt erstattes med en ny konsesjon for Leikanger kraftverk, er at det er samsvar mellom hvem som er eier eller er ansvarlig for reguleringen og hvem som er konsesjonær iht. reguleringskonsesjonen.

Det er *Leikanger kommune* som eier reguleringsanlegget og som eventuelt må sende skriftlig henvendelse til Olje- og energidepartementet, der det bes om at den eldre konsesjonen oppheves eller endres i tråd med søknaden om bygging av Leikanger kraftverk, samt at eier/ansvarlig bringes i samsvar med konsesjon og regelverk for øvrig.

Dermed kan Olje- og energidepartementet vurdere gammel konsesjon og søknad om ny konsesjon under ett.

Som avtalt tar Sognekraft AS opp denne saken med Leikanger kommune så snart som mulig."

NVE uttaler følgende ved e-post av 3. juli 2015:

"Viser til e-post datert 12.6.2015 hvor det bes om en uttalelse til brev fra Sognekraft (vedlagt) angående NVEs innstilling for Leikanger kraftverk.

Våre kommentarer til de enkelte punktene i brevet:

1. Det er opp til søker å vurdere den bedriftsøkonomiske lønnsomheten i prosjektet. Hvis en legger til grunn økningen i konsumprisindeksen fra 1.1.2008 (kostnadstall i søknaden) til 1.1.2015, vil utbyggingsprisen i alt. A bli 3,87 kr/kWh og i alt. C 4,08 kr/kWh (differanse 0,21 kr/kWh). Søkers sammenligning av produksjonen i alt. A og C gir forøvrig ikke et korrekt bilde, da det i søknaden er lagt til grunn ulike forutsetninger for produksjonsberegningene. I alt. C har søker tatt utgangspunkt i en betydelig høyere (ca. 300 %) minstevannføring i Henjaelvi i deler av sommerperioden 1. juni til 15. august. Dette vil påvirke produksjonen som i hovedsak er sommerkraft. Dersom en legger samme forutsetninger til grunn, vil forskjellen i produksjonen mellom de to alternativene være mindre enn det søker opplyser. Forskjellen i utbyggingsprisen vil følgelig også være mindre.
2. Det er riktig som det fremgår av brevet at Leikanger kommune (kommunestyret) og SF fylkeskommune tilrår konsesjon etter alt. A. Samtidig er administrasjonens vurdering både i kommunen og i fylkeskommunen at alt. C samlet sett er et bedre alternativ. NVEs anbefaling bygger på våre egne vurderinger, hvor vi bl.a. legger til grunn en samlet gjennomgang av alle høringsinnspillene.
3. Søker har opplyst at de har en avtale med Leikanger kommune om å flytte vannverksinntaket opp til k 600 i Traståna. I søkers kommentarer til høringsuttalelsene (brev av 11.03.2013) vises det til at det er bred enighet om at vannverksinntaket må flyttes til Traståna, da råvannskvaliteten lenger ned i vassdraget ikke er god nok. NVE oppfatter at kommunen, bl.a. i møte med NVE, har formidlet at de vil gå inn for en slik løsning. Kommunestyret sier imidlertid i sin uttalelse til alt. C (kommunestyremøte 13.06.2012) at en ved dette alternativet må flytte vannverksinntaket ned til oppstrøms inntaket for kraftverket på k 530 i Henjaelvi. Samtidig påpeker kommunestyret at dette ikke er tilfredsstillende løsning, da kommunen ser store fordeler med å ha inntak i Traståna. I kommune- styrevedtaket er det ikke gitt noen nærmere begrunnelse for hvorfor inntaket må flyttes lenger

ned i alt. C. Av administrasjonens vurdering fremgår det at den positive effekten av å flytte kraftverksinntaket ned til k 530 først vil bli merkbart større (enn alt. A) dersom inntaket til vannforsyningen også blir flyttet ned til samme område, og at dette blir endepunktet for den nye veien som blir bygd i forbindelse med kraftverket. NVE viser til at det uansett vil være opp til kommunen å ta den endelige beslutningen om hvor vannverksinntaket skal lokaliseres.

Søkers hovedpoeng med at vannverksinntaket må flyttes til k 600 i alt. C, er at det må bygges vei opp til inntaket, slik at det også i dette alternativet vil bli inngrep i det åpne landskapet ved Nyastølen. Virkningen av en eventuell vei til vannverksinntaket er omtalt i vår innstilling under pkt. om Landskap og inngrepsfrie områder (INON): (...) *Alternativ A vil medføre mange inngrepspunkter i til dels åpent landskap, mens alternativ B og C vil være mer skånsomme alternativer, da hovedtyngden av inngrepene vil bli trukket vekk fra de mest sårbare landskapsområdene. Alternativ B, og til dels også C, vil gi kortere elvestrekninger med redusert vannføring, og de fysiske inngrepene vil bli mindre synlige i terrenget. Vi registrerer imidlertid at det ved eventuell realisering av alternativ C må bygges ny vei i området i forbindelse med planlagt omlegging av vannforsyningen. En fremføring av nødvendig vei til nytt vannverksinntak vil etter vårt syn likevel representere et begrenset landskapsinngrep, sammenlignet med summen av de planlagte fysiske inngrep og hydrologiske endringer som inngår i alternativ A.*"

Advokatfirmaet Harris DA v/advokat Frode S. Halvorsen uttaler følgende ved e-post av 28. august 2015:

"Sognekraft AS – søknad om utbygging av Leikanger kraftverk. Befaring 19.8.2015.

Jeg viser til gjennomført befaring ved Suppam hvor kraftstasjon er planlagt plassert i fjell.

Etter avtale oversendes vedlagt kopi av brev fra undertegnede til Sognekraft AS av 7.11.11 og brev fra Sognekraft AS til undertegnede av 29.11.11."

Brev fra *advokatfirmaet Harris DA* til Sognekraft AS av 7. november 2011:

"LEIKANGER KRAFTVERK

I

Jeg viser til tidligere kontakt i saken, tilleggsutredning utarbeidet av Sognekraft og NVE sin gjennomførte befaring. På vegne av partene kommer jeg med dette tilbake til saken.

Som tidligere tatt opp ønsker partene jeg representerer at det etableres best mulig dialog under konsesjonsprosessen. Basert på de seneste samtaler, oppfatter jeg det slik at også Sognekraft er opptatt av dette og vil bidra til god kontakt og dialog.

Nå når prosessen er kommet så langt at det er inngitt tilleggsutredning er det for partene viktig å motta mest mulig informasjon om status i saken, og hva de kan forvente seg i forhold til en eventuell utbygging med anleggsprosess og senere driftsfase.

Partene er samtidig innforstått med at en del forhold knyttet til anleggsdrift og senere drift ikke er klarlagt ennå, men i tilfelle skal klarlegges dels gjennom konsesjonsprosessen og etterfølgende detaljplan, miljø- og transportplan mv. hvis prosjektet får konsesjon og realiseres.

Nedenfor tas opp en del tema som partene er opptatt av. De tema som kan besvares nå, - bes det gitt tilbakemelding om så snart som mulig. De tema som foreløpig ikke er avklart, bes bekreftet at de blir hensyntatt i det videre detaljplanarbeid.

II

Lokalisering av kraftstasjon

I konsesjonssøknad er kraftstasjon lokalisert i fjell ved Suppam. Det bes opplyst om andre lokaliseringer har vært aktuell, og årsaken til at nettopp dette området ble valgt.

Eventuell anleggsfase

Grunneierne som sitter med eiendommer og tun omkring planlagt kraftstasjon og tunellpåkugg er bekymret for situasjonen særlig i anleggsfasen. Det bes derfor om å få belyst de ulike sider ved denne herunder:

- Løsning for planlagt riggplass i området, lokalisering og størrelse på denne, og nærmere opplysninger om hvilke anleggsaktivitet som vil finne sted.
- Det har vært opplyst at deponi skal etableres. Det bes om nærmere opplysninger om lokalisering og størrelse på dette.
- Det bes opplyst samlet varighet på anleggsperioden, og særskilt varigheten av anleggsaktivitet knyttet til tunell, stasjonsområde og området utenfor stasjonsområde i friluft.
- Det ønskes nærmere opplysninger om hvorledes anleggstrafikk er planlagt avviklet og i hvilken grad lokaltrafikk og trafikk til eiendommene kan bli forstyrret.
- Det ønskes opplyst hvorledes det i anleggsfasen sikres at støy og støvplager på tilstøtende eiendommer og tun unngås.
- Tilstøtende eiendommer henter vannforsyning nær planlagt tunelltrasé. Det bes opplyst hvilke tiltak som gjøres for å sikre at vannforsyningen opprettholdes og eventuelt erstattes hvis den skades.
- Likeledes ønskes opplyst på hvilken måte "gamlevegen" til Hella og bygninger i gårdstun sikres mot skade i anleggsfase.

Driftsfase

Det er ønskelig å få nærmere opplysninger om i hvilken grad tilstøtende eiendommer vil få belastninger i etterfølgende driftsperioder.

Behandling av masser

For partene er det viktig at de masser som blir tatt ut i forbindelse med en eventuell kraftstasjon og tunell blir utnyttet på en så god måte som mulig. Grunneierne kan selv ha egne prosjekter som kan nyttiggjøre seg masser. Det bes derfor bekreftet at det kan ligge til rette for at masser kan nyttes på denne måte. Uansett er det en dårlig løsning både ressursmessig og for miljøet at dumping av masser i sjø velges.

III

På vegne av partene imøteses tilbakemelding på de tema som er tatt opp ovenfor. I den forbindelse kan det for partene gjerne gjøres slik at det også holdes et møte hvor de ulike tema kan utdypes nærmere."

Sognekraft AS har ved brev av 29. november 2011 sendt følgende svarbrev til advokatfirmaet Harris:

"Viser til Dykkar brev datert 7. november 2011. Vi har følgjande kommentarar til punkta i brevet:

1. Status for konsesjonssøknaden til Leikanger Kraftverk:

Konsesjonssøknad med tilhøyrande konsekvensutgreiing vart sendt til NVE i januar 2009. I mai 2010 fekk Sognekraft krav om supplerande undersøkingar og desse vart sendt til NVE i juli 2010. Resultatet frå desse undersøkingane vart sendt ut på ei avgrensa høyring. 13. oktober 2011 gjennomførte NVE si sluttsynfaring i samband med handsaminga av søknaden. NVE til no arbeida vidare med handsaminga av søknaden før dei sender si innstilling til Olje- og energidepartementet. Endeleg avgjerd i saka vert teken av Kongen i statsråd. Det er forventa at det går 2 år før konsesjonsspørsmålet er avgjort.

2. Lokalisering av kraftstasjon:

Som De skriv i Dykkar brev er kraftstasjonen planlagt plassert i fjell ved Suppam. I meldingsfasen var stasjonen tenkt plassert i dagen litt lenger mot Leikanger. For å skåne miljøet på Suppam vart det

bestemt at kraftstasjonen skulle flyttast inn fjellet og at kraftlinja skulle førast opp i ei sjakt til kote 220. Dette er ei meir kostbar løysing, men det vil openbart skåne både miljøet og førekomstane av edellauvskog i området.

3. *Eventuell anleggsfase:*

- Løysinga for den planlagde riggplassen i området vil bli bestemt i detaljplanlegginga etter at det eventuelt er gjeve konsesjon. Grunneigarane i området vil bli tekne med på råd når utforminga av riggplassen vert bestemt.
- Sognekraft ynskjer at tunnelmassane skal koma til nytte lokalt og vi har starta ein dialog med Leikanger kommune om dette. Men for å sikre at prosjektet vert kvitt massane er det søkt om deponering i sjø. Dette deponiet vil bli lagt under sjøoverflata og vil ikkje bli synleg.
- Anleggsaktiviteten på Suppam vil føregå i heile byggeperioden, ca. 40 mnd. Men perioden med utkøyring av massar vil vere noko kortare, ca. 30 mnd. Ein meir detaljert framdriftsplan vert utarbeida i detaljplanlegginga og vi ber om å få kome attende til dette då.
- Det er litt for tidleg å sei noko om trafikkavvikling. Men det er sannsynleg at lokaltrafikk i liten grad vert forstyrra då kraftverket må etablere nok plass til anleggstrafikk samt snuplass ved tunnel-påhogget. Uansett vil fylkesvegen måtte vere open under heile anleggsperioden.
- Det er usikkert i kva grad bebruarane på Suppam vert påverka av støy og støv. Sognekraft vil knyte til seg ekspertise på området og i samråd med grunneigarane må det utarbeidast ein tiltaksplan som sikrar at støy- og støvplager vert reduserte.
- Sognekraft pliktar å sørgje for at all vassforsyning som vert råka av ei eventuell utbygging skal erstattast/utbetrast slik at vassforsyninga er minst like god som før utbygginga. Boring av nye brønningar kan vere døme på eit slikt tiltak.
- Skadar på bygningar og gamlevegen skal vi unngå ved å tilpasse salvene/sprengningsarbeida når vi er rett under desse. Eventuelle skader vert sjølvstgt utbetra.

4. *Driftsfase:*

Sognekraft ser ikkje at tilstøytande eigedomar vert påført nokon form for ulemper/belastningar i driftsfasen. Det vil bli lite trafikk til stasjonen då denne vert fjernstyrt frå Vik. Det er venta at stasjonen berre treng driftstilsyn 1-2 ganger i veka. Med plassering av stasjonen i fjell vert det heller ikkje støy frå denne.

5. *Behandling av massar:*

Sognekraft kan stadfeste at lokale grunneigarar kan få tilgang til tunnelmassar så sant transport-avstanden ikkje vert for stor. Sognekraft vil ta opp dette temaet med grunneigarane i detaljeringsfasen.

Vi ber om forståing for at alle spørsmål ikkje kan besvarast like godt på noverande tidspunkt. Vi ynskjer ein god dialog med grunneigarane i ein eventuell detaljeringsfase der alle punkta over vil bli tekne opp til ny drøfting.

Viss grunneigarane ynskjer å drøfte punkta ovanfor i eit møte så stiller Sognekraft gjerne opp. Ta kontakt med underteikna for avtale om tid og stad."

Olje- og energidepartementet uttaler følgende ved e-post av 28. august 2015 til Jacques G. Huijbens:

"Vi viser til ovennevnte møte og befarung.

For ordens skyld presiseres at NVE har oversendt alle sine saksdokumenter til Olje- og energidepartementet til bruk i departementets behandling av saken. Vi har merket oss at blant disse saksdokumentene er det en rekke uttalelser fra Dem i anledning saken.

Vi har også merket oss Deres innlegg på møtet i Leikanger kommunehus den 19. august d.å.

På denne bakgrunn finner vi det ikke hensiktsmessig å avholde noe møte om saken.

Dersom De har noe nytt å meddele i anledning saken, ber vi om at dette sendes oss skriftlig innen 3 uker."

Jacques G. Huijbens svarer følgende ved e-post av 19. september 2015:

"Jeg viser til Deres siste mail av 28-08-2015 (vedlagt nederfor).

Momenter i saken "Leikanger kraftverk", som jeg mener er blitt oversett, underkommunisert, eller for lite problematisert - om både de tre elvene óg Store Trastadalsvatnet skal utnyttes til kraftproduksjon.

1. Ved å gå inn i tabell nr. 9 på s. 31 i Sognekraft sin konsesjonssøknad, legger jeg sammen noen *tall*, som det *samlet* ikke har vært fokus på - når de leses i forhold til Leikangers drikkevannsforsyning etter en kraftutbygging.

Jeg tar utgangspunkt i at det er kun ett inntak til vassverket for drikkevann, i både alternativ A og alternativ C.

På kartet er inntegnet for vann til *kraftverket*: de tre øverste inntak for alternativ A, og ett inntak til *vassverket* for drikkevann til bygda - i elva Traståna (til høyre på kartet).

Ved alternativ C (anbefalt av NVE), reduseres antall inntak til *kraftverket* fra tre til ett. Her får inntaket til *vassverket* i alternativ C nesten 4x større tilsig enn fra utbyggingsalternativ A. Se tallene nedenfor kartet.

Også ved alternativ C, vil vassverket uansett bli helt avhengig av å få tappe Store Trastadalsvatnet, men ved alternativ A vil denne avhengigheten være betydelig større enn ved et inntak fra alternativ C.

Disse fakta mener jeg har blitt underkommunisert, mens de er vesentlige i vurderingen av grunnlaget for bygdas drikkevannsforsyning.

2. Den store vannmassen i hovedbassenget i Store Trastadalsvatnet er ikke tilgjengelig for tapping. Dette skyldes at det finnes en terskel i søndre del av vatnet, ved den trange passasjen før utløpet helt i sør. Se bildet.

NVE foreslår som kjent et manøvreringsregime på 4,5 meter i sin innstilling til OED.

Ingen i bygda og intet dokument, har kunnet fortelle meg om 4,5 meter vann over terskelen, som konsesjonen gir anledning til å tappe - også er der i virkeligheten. Det har hittil ikke vært nødvendig å fokusere på det, siden det alltid var nok vann over terskelen til vassverket for drikkevann. Kjentfolk sier at de har sett 2, maks 3 meter vann over terskelen. Har det blitt problematisert hva dette innebærer for ethvert tapperegime?

3. Hvor mye vann *forventes* at Store Trastadalsvatnet egentlig skal gi i forhold til Henjaelva?
Kilde: Tall fra Sognekraft sin konsesjonssøknad:

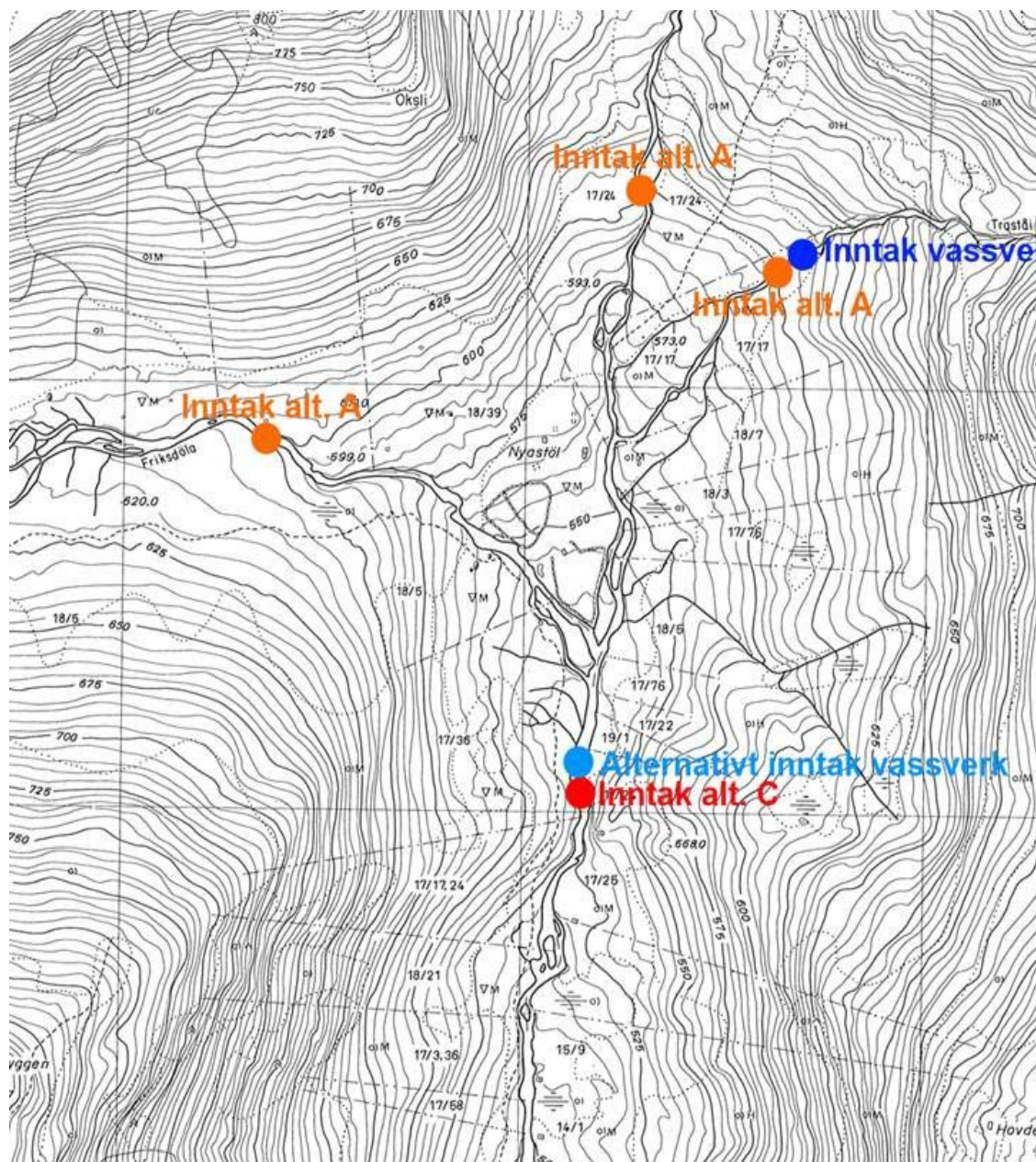
Nedslagsfelt Henjaelva - areal: 42,7 km²; StoreTrastadalsvatnet: 4,6 km².

Alminnelig lågvassføring Henjaelva: 116 m³/sek; Store Trastadalsvatnet: 16 m³/sek.

Middelvassføring Henjaelva: 2,7 m³/sek; Store Trastadalsvatnet: 0,36 m³/sek.

Det er *forholdet* mellom tallene for elva og vatnet som belyser hvor lite Store Trastadalsvatnet kan forventes å gi til *kraftformål* i.f.t. elve-vassdraget, mens Store Trastadalsvatnet er helt *uunnværlig for vassverket*.

Har dette blitt tilstrekkelig vektlagt i vurderinger som skal avgjøre om Sognekraft i det hele tatt skal få tappe Store Trastadalsvatnet? *Tilsiget til kraftverket* fra en tapping av Store Trastadalsvatn er beregnet til 2,4 % ved utbyggingsalternativ C og 2,5 % ved alternativ A. (Kilde: NVEs innstilling til OED, s. 12.)

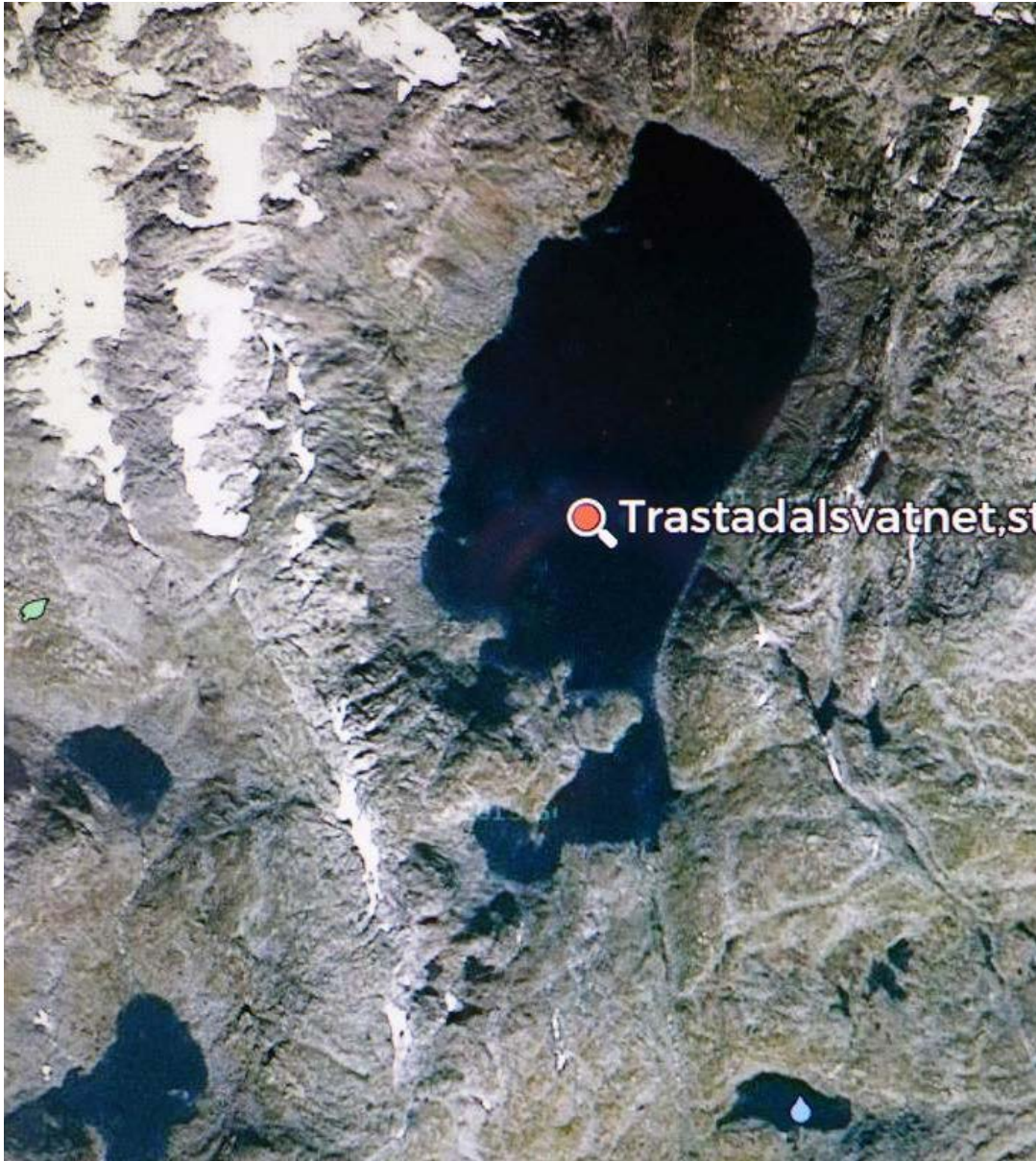
Alternativ A ved middelvassføring: tilsig på 630 ltr/sek (Store Trastadalsvatnet + Traståna).
Alternativ C ved middelvassføring: tilsig på 2.230 ltr/sek (Frikسدøla + Slettabotn i tillegg).

4. EIENDOMSRETTE og råderetten over bygdas reservekilde for drikkevann:

Bygda skal gi fra seg sin drikkevannselv til kraftproduksjon, i håp om en balansert utnytting til både kraft og drikkevann.

Det kan ikke være fremsynt forvaltning, å vurdere på *nåværende* tidspunkt, hvor mye drikkevann som skal være nok for Leikanger - og i tillegg beslutte at Leikanger kommune skal gi fra seg eiendomsretten til bygdas eneste reservekilde for drikkevann: Store Trastadalsvatnet - ved å overdra konsesjonen til kraftselskapet.

I vannfattige land som Spania har man en egen domstol, for å beskytte drikkevannsressursene. Norge er internasjonalt akterutseilt mht. gode avtaler etter f.eks. kanadisk modell, som sikrer lokalsamfunn utbytte av sine naturlige ressurser i tilstrekkelig konkretiserte MENGDER (såkalte IBA's).

Har viktigheten av at kommunen beholder *konsesjonen* på Store Trastadalsvatnet blitt tilstrekkelig problematisert i.f.t. befolkningens behov for sikkerhet i.f.m. fremtidig eierskap og råderett over bygdas eneste reservekilde for drikkevann?

Til slutt:

Denne kraftutbyggingen er i Leikangers tilfelle liten, i sammenlikning med andre vassdrag og fosser - men for oss som bor her er det stort - fordi dette angår bygdas vannkilde, og reservekilden til drikkevannet.

Både Fylkesrådmann og Fylkesmann advarte mot å la kraftselskapet få tappe Store Trastadalsvatn - se høringsuttalelsen fra Fylkesrådmann - s. 1, 5, 6, 12, 13 nederst - og spesielt s. 17 - brev fra Fylkesmannen til NVE 25-06-2009:

Store Trastadalsvatn

1. Fordelen ved regulering i høve til kraftproduksjon vert vurdert til å vere mindre enn ulempene som vil oppstå for landskap, fiske/friluftsliv og inngrepsfrie område. Ei meir aktiv regulering av

Store Trastadalsvatnet vil påvirka landskapet sitt uttrykk innanfor eit tydeleg avgrensa landskapsområde med vesentlege storskala kvalitetar. Ei hyppigare eksponert reguleringszone vil i periodar endra landskapet sin karakter.

Dette vatnet bør difor ikkje vere ein del av eit reguleringsregime for kraftverket. Vatnet med noverande oppdemming bør ha same funksjon som i dag der formålet er vassforsyning og der bruken av vatn vert styrt i høve til kommunal vassforsyning, landbruksvatning og vatn til eit settefiskanlegg. Vatnet frå dette nedbørsfeltet vil uansett komme ned til eit inntak nede i Henjaelvi, om enn ikkje alltid optimalt tidsmessig i forhold til kraftproduksjon.

Fra NVEs innstilling til OED, side 15:

Fylkesmannen mener vidare at utbyggingen vil bli mer miljømessig akseptabel uten regulering av Store Trastadalsvatn. Dersom det gis tillatelse til regulering av vatnet ber Fylkesmannen om at det stilles krav om oppfylling og sommervannstand i magasinet av hensyn til friluftinteressene. Det bør ikke tillates effektkjøring som vil medføre hyppige vannstandsendinger i magasinet.

Disse momentene fortjener å bli vurdert på sitt eget grunnlag av OED - når en danner seg det totale bildet."

Jacques G. Huijbens uttaler følgende ved e-post av 2. oktober 2015:

"Store Trastadalsvatnet og Leikangers drikkevann. Nedenstående meninger fra Fylkesmannen synes viktig for at Leikanger kommune beholder sin konsesjon på Store Trastadalsvatnet, med enerett til å tappe dette vatnet til drikkevannsproduksjon:

FYLKESMANNEN I SOGN OG FJORDANE
Sakshandsamar: John Anton Gladsø Telefon: 57643130
E-post: fmsfjag@fylkesmannen.no
Datert 20-06-2012 - ref. 2109-561

Leikanger kraftverk - fråsegn i samband med utgreiing av nytt utbyggingsalternativ

Vi viser til oversending frå NVE datert 2. mai 2012 om avgrensa høyring i samband med nytt utbyggingsalternativ m.m. for Leikanger kraftverk. I brev til Sognekraft AS av 11. november 2011 stilte NVE krav om utgreiing av eit nytt utbyggingsalternativ for Leikanger kraftverk med inntak noko lenger ned i vassdraga på ca. kote 500-540. I tillegg stilte NVE krav om ei tilleggsutgreiing av kulturminne og kulturmiljø i Grindsdalen i samsvar med fråsegn frå Riksantikvaren.

Miljøfaglege vurderingar

Fylkesmannen vurderer at det nye alternativet (alt. C) med inntak på kote 500-540 gjev eit mindre inngrep i landskapet enn ei utbygging etter alternativ A.

I Henjadalen vil flytting av inntaka nedanfor samløpet med Friksdøla og Traståna føre til at den naturlege vassføringa i dei tre elvane ved Nyastøl vert oppretthalden. Alle desse elvane er viktige landskapselement og viktige for opplevinga av området. *Føresett at det ikkje vert ei regulering av Trastadalsvatnet*, vert det også eit litt mindre inngrep i inngrepsfri natur (INON). Etter alternativ A er det planlagt å bygge veg fram til det kommunale vassverket som er planlagt i Traståna på kote 600.

Traståna vert rekna for å vere ei god råvasskjelde, men dersom ikkje *Trastadalsvatnet* vert regulert, kan det vere at denne kjelda (elva), er for lita til å dekke kommunen sitt framtidige behov. Det bør difor utgreiast eit alternativ kor inntaket til vassverket vert knytt til kraftverksinntaket nedanfor samløpet med Friksdøla. Dette ville spart Nyastølen for inngrep både frå inntak, redusert vassføring og veg. Dette vil også vere svært gunstig for kulturmiljøet med automatisk freda kulturminne på Nyastølen.

2. Supplerande undersøkingar for kartlegging av fiskebestandar, vandringsforhold og gyte- og oppvekstforhold

Rådgivende Biologer AS konkluderar med at einaste plassen det førekjem rekruttering er i samband med utløpet av Trastadalsvatnet, og at det ved nedtapping over to meter truleg ikkje vil førekome rekruttering i vatnet. *Fylkesmannen vurderer at ei regulering av Trastadalsvatnet vil vere svært uheldig.*

Det vil for det første påverke inngrepsfrie naturområde i stor grad (INON), og det vil og mest truleg føre til at rekrutteringa knytt til vatnet vert øydelagt. Trastadalsvatnet er eitt av to gode fiskevatn i Leikanger kommune, og i fylgje fleire lokale kjelder er vatnet det beste fiskevatnet i kommunen. Vatnet er truleg relativt næringsfattig, men saman med avgrensa gytetilhøve og fiske er det no ein fin balanse mellom fiskebestanden og næringa i vatnet. Ei regulering fører til utvasking av strandsona, som på sikt gjev mindre næringstilførsel til vatnet. Etter ei ev. regulering vert truleg rekrutteringa øydelagt, og vatnet vert avhengig av utsettingar. I tillegg vert truleg også næringsgrunnlaget redusert, slik at potensialet for å oppretthalde ein så god fiskebestand som i dag vert dårlegare.

Fylkesmannen vil med bakgrunn i reduksjon i INON og mogleg tap av ein god fiskebestand rå frå at det vert gjeve konsesjon til å regulere Trastadalsvatnet."

Jacques G. Huijbens uttaler følgende ved brev av 10. november 2015 m/vedlegg:

"Temaet i min henvendelse til Dem handler om hvem generelt skal ha råderett og kontroll over kommuner sine drikkevannskilder, og spesielt hvem som skal ha råderett over Store Trastadalsvatn, som er Leikanger kommune sin reservelkilde for drikkevann. Råderett og kontroll har hittil ikke vært et eget tema i behandlingen av konsesjonssøknaden i Deres departement.

NVE går i sin tilråing i sak 09/521 inn for å gi Sognekraft konsesjon, og dermed eiendomsretten til Store Trastadalsvatn (imot Fylkesmannens råd).

Allerede nå, før en kraftutbygging, er Leikanger kommune avhengig av denne reservelkilden i perioder der elva gir for lite vann til drikkevannsproduksjon. Etter en kraftutbygging vil denne avhengigheten bli forsterket ved at inntaket vil bli flyttet ca. 500 meter opp i høyden, som vil gi mindre nedslagsfelt for vassverket.

Overingeniøren for Sognekraft har uttalt på et møte i Leikanger i.f.m. OEDs befaring 19-8-2015, at kraftselskapet nettopp i perioder med lite vannføring i elva, også har behov for å tappe av samme kilde. Denne tappinga vil da utgjøre 2,4 % av forventet totalproduksjon av kraftverket (kilde: NVE).

NVE sier i sin tilråing at Leikanger kommune sitt vassverk skal få tappe de nederste 2 meter av en kvote på 4,5 meter - fra vatnet som er reservelkilden for drikkevann, mens kraftselskapet tar de øverste 2,5 meter. NVE mener at denne løsningen bør gi tilstrekkelig med drikkevann til bygda.

Hvor mye er nok drikkevann for en bygd som Leikanger i fremtiden ? Hvem vinner, dersom det blir konflikt mellom kommunen sitt drikkevannsbehov og kraftselskapet sitt behov for inntjening?

I tidligere høringer i forbindelse med søknaden, har også drikkevannet vært tema. NVE skrev i sin pressemelding av 18-12-2014 at mange av høringsinstansene gir uttrykk for bekymring for bygdas drikkevannsforsyning etter en kraftutbygging.

Sognekraft på sin side har villet forsikre oss om at det ikke skal bli problem med å få tilstrekkelig med drikkevann, og selskapets direktør sa på møtet i Leikanger 19-8-2015: "det må ikke sås tvil om at bygdas drikkevann har vår høyeste prioritet".

Jeg betviler ikke direktørens gode vilje. Men vi må forholde oss til en verden i endring. Selv om Norge har tradisjon for at kraftselskap gratis "avstår" det vannet som trengs til drikkevann, gir et internasjonalt strøm-marked grunn til å forvente at den tiden snart er forbi.

Et nytt EU-direktiv kan om ikke lenge kreve at aksjemajoriteten i våre kraftselskap ikke lenger behøver å være på norske hender. Et annet nytt EU-direktiv kan i fremtiden i tillegg gi kraftselskap adgang til å ta seg betalt for vannet til det kommunale vassverket. Vi har allerede erfaring med at slike direktiv vil erstatte inngåtte lokale avtaler, eller bli grunnlag for å reforhandle disse.

Det overordnede spørsmålet er:

Hvem skal ha kontroll og råderett over kommuner sine drikkevannskilder? Er det tilstrekkelig og tilrådelig å overlate dette til kommersielle aktører, eller bør OED etablere en ny politikk på området,

der en sikrer at konsesjon over drikkevannskildene, selv om de også blir brukt til kraftformål, blir liggende hos kommunen, og ikke hos kraftselskapet. Dersom eiendomsretten ligger hos kommunen, vil kommunene ved nye EU-direktiv fortsatt kunne bestemme over sitt eget drikkevann.

Det lokale spørsmålet er:

Vil OED, ved statsråden, ta Store Trastadalsvatnet ut av konsesjonsbehandlingen? Så kommunen beholder den direkte kontrollen og råderetten over sin reservekilde, som bygdas drikkevannsforsyning er helt avhengig av.

Etter mitt syn er Norge internasjonalt akterutseilt når det gjelder gode avtaler med lokalbefolkninger for en balansert utnyttelse av naturressurser - f.eks. etter kanadisk mønster (såkalt IBAs).

Jeg ber om 15 minutter på Deres kontor for å underbygge denne henvendelsen, med bakgrunn i hva som på sikt kan stå på spill for Leikanger kommune sitt drikkevann.

Vedlegg 1

FYLKESMANNEN I SOGN OG FJORDANE

Sakshandsamar: John Anton Gladsø Telefon: 57643130

E-post: fmsfjag@fylkesmannen.no

Datert 20-06-2012 —ref. 2109-561

Leikanger kraftverk - fråsegn i samband med utgreiing av nytt utbyggingsalternativ

Vi viser til oversending frå NVE datert 2. mai 2012 om avgrensa høyring i samband med nytt utbyggingsalternativ m.m. for Leikanger kraftverk. I brev til Sognekraft AS av 11. november 2011 stilte NVE krav om utgreiing av eit nytt utbyggingsalternativ for Leikanger kraftverk med inntak noko lenger ned i vassdraga på ca. kote 500-540. I tillegg stilte NVE krav om ei tilleggsutgreiing av kulturminne og kulturmiljø i Grindsdalen i samsvar med fråsegn frå Riksantikvaren.

Miljøfaglege vurderingar

Fylkesmannen vurderer at det nye alternativet (alt. C) med inntak på kote 500-540 gjev eit mindre inngrep i landskapet enn ei utbygging etter alternativ A.

I Henjadalen vil flytting av inntaka nedanfor samløpet med Friksdøla og Traståna føre til at den naturlege vassføringa i dei tre elvane ved Nyastøl vert oppretthalden. Alle desse elvane er viktige landskapselement og viktige for opplevinga av området. *Føresett at det ikkje vert ei regulering av Trastadalsvatnet*, vert det også eit litt mindre inngrep i inngrepsfri natur (INON). Etter alternativ A er det planlagt å bygge veg fram til det kommunale vassverket som er planlagt i Traståna på kote 600.

Traståna vert rekna for å vere ei god råvasskjelde, men dersom ikkje Trastadalsvatnet vert regulert, kan det vere at denne kjelda (elva), er for lita til å dekke kommunen sitt framtidige behov. Det bør difor utgreiast eit alternativ kor inntaket til vassverket vert knytt til kraftverksinntaket nedanfor samløpet med Friksdøla. Dette ville spart Nyastølen for inngrep både frå inntak, redusert vassføring og veg. Dette vil også vere svært gunstig for kulturmiljøet med automatisk freda kulturminne på Nyastølen.

2. Supplerande undersøkingar for kartlegging av fiskebestandar, vandringsforhold og gyte- og oppvekstforhold

Rådgivende Biologer AS konkluderar med at einaste plassen det førekjem rekruttering er i samband med utløpet av Trastadalsvatnet, og at det ved nedtapping over to meter truleg ikkje vil førekome rekruttering i vatnet. *Fylkesmannen vurderer at ei regulering av Trastadalsvatnet vil vere svært uheldig.*

Det vil for det første påverke inngrepsfrie naturområde i stor grad (INON), og det vil og mest truleg føre til at rekrutteringa knytt til vatnet vert øydelagt. Trastadalsvatnet er eitt av to gode fiskevatn i Leikanger kommune, og i fylgje fleire lokale kjelder er vatnet det beste fiskevatnet i kommunen. Vatnet er truleg relativt næringsfattig, men saman med avgrensa gytetilhøve og fiske er det no ein fin balanse mellom fiskebestanden og næringa i vatnet. Ei regulering fører til utvasking av strandsona, som på sikt gjev mindre næringsstilførsel til vatnet. Etter ei ev. regulering vert truleg rekrutteringa

øydelagt, og vatnet vert avhengig av utsettingar. I tillegg vert truleg også næringsgrunnlaget redusert, slik at potensialet for å oppretthalde ein så god fiskebestand som i dag vert dårlegare.

Fylkesmannen vil med bakgrunn i reduksjon i INON og mogleg tap av ein god fiskebestand rå frå at det vert gjeve konsesjon til å regulere Trastadalsvatnet.

Vedlegg 2

*Forslag til
Manøvreringsreglement
for regulering og utbygging av Leikanger kraftverk i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane fylke*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig	Reg.grenser		Oppd.	Senkn.	Reg. høyde
	vannst. kote	Øvre kote	Nedre kote			
Store Trastadalsvatn	1009,4	1013,0	1008,5	3,6	0,9	4,5

Høydene refererer seg til Kartverkets høydeshystem NN 1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Nedbørfeltene til Henjælvi (30,1 km²), Reisetæi (10,9 km²), og Skulåna (3,6 km²) overføres til Grindselvi.

2.

Det skal slippes minstevannføring fra inntaket i Grindselvi på 164 l/s i perioden 1. mai - 30. september og 82 l/s i perioden 1. oktober - 30. april. Fra inntaket i Henjælvi skal det slippes 254 l/s i perioden 1. mai - 31. mai, 754 l/s i perioden 1. juni - 15. august, 254 l/s i perioden 16. august - 30. september, og 127 l/s i perioden 1. oktober - 30. april.

For drift av kraftverket skal det ikke tappes under HRV-2 m i Store Trastadalsvatn. Resterende magasin mellom HRV-2 m og LRV skal kun nyttas som reservevannkilde for vannforsyning og andre vannuttak i Henjælvi.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Store Trastadalsvatn er på HRV-2 m eller lavere, skal hele tilsiget slippes forbi.

Magasinet skal ikke nyttas til effektkjøring, og alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele regulerings-tiden.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkningar av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkningar for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Jacques G. Huijbens uttaler følgende i e-post av 29. januar 2016:

"Norsk småkraft er nå et investeringsobjekt i Tyskland. 45 Norske kraftverk er solgt før årsskiftet.

Det var vel ikke dette politikerne så for seg, da de skapte småkraft, i den hensikt at småkraft skulle styrke lokale aktører i all fremtid?

Gå gjerne inn på følgende link for dokumentasjon: <http://m.faz.net/aktuell/finanzen/fonds-mehr/sachwert-investments-fondsanbieter-kauf-in-norwegen-45-wasserkraftwerke-13910676.html>

Er vi på en utilsiktet vei mot salg og privatisering av Norges kraftverk, *med kontroll over drikkevannskilder på kjøpet?*

De forstår sikkert koblingen til min hjertesak:

- Blir det kraftutbygging, så bør Leikangers drikkevannskilder forbli under kun kommunal kontroll, og:
- Leikanger kommune bør få beholde sin konsesjon på Store Trastadalsvatnet.

Da beholder kommunen *full råderett og enerett til å tappe Store Trastadalsvatnet* - en prøvestein for å beholde offentlig kontroll over drikkevannskildene i Leikanger - som et eksempel for andre kommuner. I forventet kraftproduksjon utgjør Store Trastadalsvatnet kun 2,4% av totalet (kilde: NVE).

Jeg ber om at ovenstående tas med i vurderingen når dere skal avgjøre om Store Trastadalsvatn tas ut av konsesjonssøknaden - forøvrig i.h.t. daværende Fylkesmann Oddvar Flæte sin anbefaling.

Kan småkraft selges til utenlandske interesser - så kan Sognekraft og BKK - på sikt."

Jacques G. Huijbens uttaler følgende i e-post av 25. februar 2016:

"NYTT MOMENT I SAKEN; saksnr. 09/521: Leikanger og Avtalen om Trastadalen i 1930.

Dette er en *juridisk nøtt* som er for stor for meg, men dere kan sikkert noe med den.

Ingolf E. Christensen var fylkesmann i S. & F. fra 1910 til 1930. I 1930 skrev han under på en avtale (avtaleutkast?) på vegne av Justisdepartementet. Den gjaldt Store Trastadalsvatnet, og mitt fokus er *kun på punkt 2 i avtalen*, (maskinskrevet) - pluss en håndskrevet avtale om det samme, underskrevet av mange grunneiere, som sier:

"Eg fråsegjer meg rett til oppsegjing av denne semja. Men semja gjeld likevel ikkje um verket kjem over på andre hender enn soknekommunens" sitat slutt.

Mine spørsmål nå er:

1. Er nevnte punkt 2 problematisk i forhold til Sognekraft sin konsesjonssøknad - eller burde det bli problematisert?
2. Burde punkt 2 i denne avtalen også problematiseres i forhold til den privatrettslige avtalen som er blitt inngått mellom Sognekraft og en del grunneiere i "vår" tid i.f.m. konsesjonssøknaden?

NVE har ikke problematisert dette. Seniorrådgiver Jan Sørensen svarte på mitt spørsmål 02-11-2012:

"Avtalen mellom Sognekraft og kommunen (og en del grunneiere; *min tilføyelse*), er som tidligere nevnt en privatrettslig avtale som vi har begrenset innsikt i."

En fagmann i kraftutbygging skrev til meg i mail av 02-11-2012:

"Litt av problemet er at Sognekraft går inn og overtek disposisjonsretten over eit vassdrag som Leikanger Vassverk/Leikanger kommune har retten til. Ein rett som er sikra med skjønn og erstatningar til grunneigarene heilt frå 1987."

3. Er det ønskelig at OED vurderer hele den privatrettslige avtalen mellom Sognekraft og en del grunneiere, og drøfter innholdet i forhold til avtalen av 1930 - før en avgjørelse tas i.f.t. konsesjons-søknaden? Hvis OED allerede har en kopi av hele avtalen mellom Sognekraft og en del grunneiere - er sammenhengene med, og evt. juridiske problemer i.f.t. avtalen fra 1930 blitt vurdert?
4. Er det riktig at departementet bør kunne overprøve det privatrettslige i ovennevnte avtalen p.g.a. de følgene som avtalen vil få for allmenne og offentlige interesser i hele bygdesamfunnet - nemlig hvem som skal ha råderett over bygdas eneste reservelkilde for drikkevann i.h.t. en avtale av 1930?

Er det jeg tar opp her, noe som dere i OED vil se nærmere på? Da er linken på nettet:

http://www.arkivverket.no/URN:tl_read?idx_id=12482&uid=ny&idx_side=-78 for så å bla videre til sidene 79 og 80, der avtalen av 1930 er håndskrevet (nydelig skrift på den tiden), og underskrevet av et stort antall grunneiere (side 80)."

V. Olje- og energidepartementets merknader til søknaden om kraftutbygging

1. Innledning

Sognekraft søker om å bygge Leikanger kraftverk i Leikanger kommune. Planene går ut på å overføre vann fra Henjaelvi til Grindselvi for utnyttelse av fallet ned til Sognefjorden hvor kraftstasjonen vil bli lokalisert i fjell. Det er utredet tre alternative utbyggingsløsninger for kraftverket; A, B og C.

Det søkes primært om tillatelse til utbygging etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Alternativ B er utredet, men ikke omsøkt. Det som i hovedsak skiller alternativene er antall inntak og fallhøyde i de to vassdragene. Søknaden om konsesjon for regulering av Store Trastadalsvatn og bygging av en 132 kV kraftledning fra kraftverket til Grindsdalen transformatorstasjonen (trafoen), er lik for begge alternativer. Utbyggingen vil medføre behov for forsterkning og forlengelse av eksisterende veier i begge dalførene. Massedeponier er planlagt ved tverrslag i Grindsdalen og Henjadalen samt sjødeponi i Sognefjorden.

Ifølge søknaden er beregnet årlig kraftproduksjon for alternativ A og C hhv. om lag 184 GWh og 161 GWh.

De negative virkningene av utbyggingen er knyttet til redusert vannføring på berørte strekninger i de to vassdragene og i flere sideelver samt økt regulering av Store Trastadalsvatn, som også tidligere har vært utnyttet til vannkraftformål.

Leikanger kommune ønsker primært utbygging etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Sogn og Fjordane fylkeskommune ønsker utbygging etter alternativ A, mens Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har konkludert med at alternativ C er bedre enn alternativ A.

2. NVEs innstilling

NVE anbefaler at Sognekraft AS får konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 2 til overføring av Henjaelvi til Grindselvi og regulering av Store Trastadalsvatn, samt tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging og drift av Leikanger kraftverk. Anbefalingen legger til grunn utbygging etter alternativ C. Mulige negative konsekvenser av kraftverket er knyttet til redusert vannføring på berørte elvestrekninger i Grindselvi og Henjaelvi og varierende vannstand i Store Trastadalsvatn, samt fysiske arealinngrep. Allmenne interesser som i ulik grad vil bli påvirket er landskap, friluftsliv, kulturmiljø og kulturminner, fisk og øvrig naturmangfold. Som avbøtende tiltak foreslås slipp av minstevannføring hele året i Grindselvi og Henjaelvi med økt vannslipping i sommerperioden. Videre foreslås begrensninger på utnyttelse av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon, bl.a. for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning og andre vannuttak.

Det gis samtidig konsesjon for den omsøkte 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til transformatorstasjonen på Seljevoll i Grindsdalen.

3. Vurderingsgrunnlaget

I departementets vurdering av om konsesjon etter vassdragslovgivningen skal gis, må fordeler og ulemper ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for både allmenne og private interesser skal hensynstas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen. Dette innebærer at miljøkonsekvensene ved omsøkte utbygging må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der de samfunnsøkonomiske fordelene må avveies mot forringelsen eller tapet av naturmangfoldet.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i loven §§ 9 – 12 legges til grunn som retningslinjer etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i loven §§ 4 – 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling av søknadene.

Søknadene om produksjon og nettilknytning er behandlet hver for seg av NVE, men oversendt samtidig til departementet. Så lenge konsesjon for kraftledningen er avhengig av konsesjon for bygging av kraftverkene, bør vedtak fattes samtidig for begge søknader.

Departementet vil i det følgende vurdere søknadene i hvert sitt kapittel, og deretter gi en samlet vurdering og konklusjon for prosjektene.

Etter forvaltningsloven § 25 annet ledd første punktum skal forvaltningsorganet i begrunnelsen nevne de faktiske forhold som vedtaket bygger på. Er de faktiske forhold beskrevet av parten selv eller i et dokument som er kjent for parten, er en henvisning til tidligere fremstilling tilstrekkelig.

Konsesjonssøknadene med KU, fagrapporter og tilleggsrapporter er gjort kjent for partene ved NVEs høring av søknadene. I tillegg er konsekvensene av tiltakene grundig beskrevet i NVEs innstilling av 18. desember 2014. Partene er gjort kjent med innstillingen ved NVEs brev av samme dato.

Departementet vil derfor i stor utstrekning nøye seg med å vise til konsesjonssøknadene, fagrapportene, tilleggsrapportene og NVEs innstilling når det gjelder hvilke faktiske forhold som vedtaket bygger på. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal etter naturmangfoldloven stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risikoen for skade på naturmangfoldet.

I samsvar med naturmangfoldloven § 8 første ledd bygger departementet på følgende kunnskapsgrunnlag:

- Sognekraft AS' prinsipale søknad av 27. januar 2009 med konsekvensutredninger (KU) for alternativ A
- NVEs brev av 11. november 2011 om tilleggsutredninger for alternativ C
- Sognekraft AS' subsidiære søknad av 18. april 2012 med KU for alternativ C
- NVEs innstilling av 18. desember 2014 med høringsuttalelser til søknadene
- Høringsuttalelser til NVEs innstilling
- Olje- og energidepartementets møte og befaring 19. august 2015
- Registreringer i naturbase
- Artsdatabanken

Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger, høringer, befaringer og andre mottatte saksopplysninger til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om landskapet, utbredelse av naturtyper, den økologiske tilstanden i området og arters bestandssituasjon. Også virkningene av utbyggingen er beskrevet på tilstrekkelig vis.

4. Departementets vurdering av kraftverkets virkninger

Samfunnsmessige hensyn

Den viktigste samfunnsmessige nytten med Leikanger kraftverk vil være produksjon av ny fornybar kraft, hvor en stor andel er regulerbar. Kraftverket vil ifølge søknaden produsere hhv. om lag 184 (alternativ A)

og 161 (alternativ C) GWh per år, som vil være meget verdifulle bidrag til målet om økt fornybar kraftproduksjon.

Om lag fjerdeparten av produsert kraft i Leikanger kraftverk vil være vinterkraft. Dette innbefatter eksisterende regulering av Store Trastadalsvatn, som i dag fungerer som reservevannforsyning for Leikanger kommune. Begrensninger på utnyttelsen av dette magasinet til kraftproduksjon vil være nødvendig for å sikre vannforsyningen. Etter departementets vurdering er det viktig å prioritere prosjekter som bidrar til mer regulerbar kraft, ettersom det meste av ny produksjon i dag er uregulerbar kraft (småkraft, vindkraft mv.).

I søknaden fra 2009 (prinsnivå 2008) er utbyggingskostnadene for alternativ A og C estimert til hhv. 628,5 og 579,1 millioner kroner, som gir en utbyggingspris på hhv. 3,41 og 3,60 kr/kWh.

En indeksjustering av utbyggingskostnadene til prinsnivå 2015 gir som resultat for alternativ A og C hhv. 805,9 og 742,5 millioner kroner, som resulterer i en utbyggingspris på hhv. 4,42 og 4,82 kr/kWh. Ved beregningen av utbyggingsprisen har NVE lagt til grunn forslagene til minstevannføring i innstillingen, som resulterer i lavere produksjonstall. Kraftverket vil etter dette produsere hhv. om lag 182 (alternativ A) og 154 (alternativ C) GWh per år.

Nåverdberegning av prosjektet gir positiv nåverdi for både alternativ A og C, med høyest nåverdi for alternativ A.

Alternativ A vil medføre inngrep i til dels åpent landskap, mens alternativ C vil bli mer skånsomt. Alternativ C vil gi kortere elvestrekninger med redusert vannføring, som vil bli mindre synlige i terrenget. Alternativ C med inntak i Henjælvi nedenfor samløpet ved Nyastølen vil opprettholde den naturlige vannføringen i elvene Friksdøla, Slettabotn og Traståna, slik at Nyastølen kan beholde mye av sine landskapsmessige kvaliteter.

NVE tilrår at utbygger får konsesjon etter alternativ C ut fra en avveining av forventet kraftproduksjon og konsekvenser for miljø og samfunn.

Departementet understreker at de samlede virkningene av tiltaket ikke er begrenset til de som kan prissettes. Tiltaket vil også ha betydelige virkninger på natur, miljø og areal. I konsesjonsvurderingen vil departementet vurdere miljøvirkningene av tiltaket nærmere, og ta stilling til om tiltaket samlet sett vurderes som samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Leikanger kommune vil få årlige inntekter fra eiendomsskatt, naturressursskatt, konsesjonsavgift og konsesjonskraft. I anleggsfasen vil byggingen medføre noe økt sysselsetting i regionen.

Hydrologi

Feltareal, tilsig og vannføring for Grindselvi og Henjælvi ved utløpet i sjøen og ved inntakene i utbyggingsalternativene fremgår av tabellene i NVEs innstilling s. 27-28.

Middelvannføringen i Grindselvi ved utløp til sjø er 2,49 m³/s og 3,75 m³/s for Henjælvi.

For alternativ A har søker foreslått slipp av minstevannføring på 164 l/s i Grindselvi i sommerperioden (1. mai - 30. september) og 82 l/s i vinterperioden (1. oktober - 30. april), mens det i Henjælvi foreslås slipp av henholdsvis 254 l/s og 127 l/s i disse periodene.

For alternativ C har søker foreslått følgende minstevannføring:

Vassdrag	Slippsted	Minstevannføring; periode
Grindselvi	Fra inntak Grindselvi/Stavseta	164 l/s; 1. mai - 30. september
		82 l/s; 1. oktober - 30. april
Henjælvi	Fra inntak Henjælvi/Friksdøla	254 l/s; 1. mai - 31. mai
		754 l/s; 1. juni - 15. august
		254 l/s; 16. august - 30. september
		127 l/s; 1. oktober - 30. april

NVE tilrår i innstillingen at det gis konsesjon til alternativ C, med samme minstevannføring som søker har foreslått. I tillegg vil midlere restvannføring fra uregulert felt nedenfor inntakene tilsvare ca. 800 l/s i Henjælvi og 620 l/s i Grindselvi.

Vanntemperaturendringer og isforhold

Konsekvensene av tiltaket fremgår av utredningen om ferskvannsøkologi. Utbyggingen vil kunne føre til at vanntemperaturen blir høyere om sommeren og lavere om vinteren sammenlignet med dagens situasjon. Slipp av minstevannføring vil kunne bidra til å motvirke nevnte endringer i vanntemperaturen. Det vises for øvrig til NVEs innstilling s. 28-29 hvor temaet er utførlig beskrevet. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger.

Flom

Ingen av vassdragene er vurdert som spesielt flomutsatte. Hovedtyngden av de største flommene er nedbørsdominerte høstflommer. Tiltakshaver forventer ikke vesentlige endringer i flomforholdene, fordi utbyggingen ikke omfatter større vassdragsreguleringer. For øvrig vises til NVEs vurderinger av temaet i innstillingen s. 29, som departementet slutter seg til.

Sedimenttransport og erosjon

Både Grindselvi og Henjaelvi har et stort potensial for transport av sedimenter. Massetransporten er størst i flomperioder. Utbyggingen vil kunne føre til redusert massetransport pga. planlagte inntakskonstruksjoner og redusert vannføring. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger, jf. innstillingen s. 29 hvor temaet er grundig utredet.

Skredfare

På vestsiden av Henjaelvi, mellom Flyane og Nyastølen, er det et område som er skredutsatt. Den planlagte veien til tunnelpåhugget og vannverksinntaket i Traståna er derfor flyttet til østsiden av dalføret. Det er også et område ved det planlagte massedeponiet i Henjadalen som er skredutsatt. Det vises for øvrig til innstillingen fra NVE s. 29-30.

Lokalklima

Det forventes en marginal økning i lufttemperaturen langs de to elvene om sommeren pga. høyere gjennomsnittlig vanntemperatur. Om vinteren er vannføringen lav og elvene er til dels dekket med is/snø, slik at økt vanntemperatur antas å få liten innvirkning på de lokalklimatiske forholdene.

Vannkvalitet

Vannkvaliteten er vurdert som god i både Grindselvi og Henjaelvi. Det er generelt lite avrenning fra landbruk og bosetning, med unntak av nedre del av Henjaelvi, hvor det er målt forhøyede verdier av tarmbakterier fra beitedyr. Vannkvaliteten forventes ikke å endre seg vesentlig i driftsfasen, men resipientkapasiteten på utbyggingsstrekningen vil bli redusert pga. mindre vann til fortykning. Det er viktig at det slippes tilstrekkelig minstevannføring for å sikre resipientkapasiteten, særlig i nedre del av Henjaelvi. I anleggsfasen kan det bli tilførsel av partikler i vassdragene fra sprengningsarbeidene. For øvrig vises til NVEs innstilling s. 30 hvor temaet er utførlig beskrevet.

Naturmangfold

Landskap og urørt natur

De største landskapskvalitetene er knyttet til indre deler av Henjadalen og denne hoveddalens møte med Frikisdalen. Elvene Frikisdøla, Traståna og Slettabotn representerer samlet sett et inntrykkssterkt landskapselement innenfor den kulturpåvirkede delen av landskapsområdet. Deler av Grindsdalen har status som nasjonalt verdifullt kulturlandskap. De øvre delene av vassdragene er urørte naturområder, mens de nedre delene er preget av tyngre, tekniske inngrep som kraftledninger, landbruk og bosetning. De midtre delene av vassdragene er i mindre grad påvirket av inngrep. Utbyggingen vil medføre fysiske inngrep i landskapet og redusert vannføringen i elvene på utbyggingsstrekningene. Det mest omfattende utbyggingsalternativet (alternativ A) vil medføre størst inngrep i de høyereliggende delene av influensområdet. Alternativ C vil medføre færre inngrep i de høyereliggende delene av influensområdet sammenlignet med alternativ A, og vil i mindre grad påvirke landskapskvalitetene i Henjaelvi ved Nyastølen. Etter

alternativ C vil det være enklere å oppnå god landskapstilpasning av inngrepene, da de fleste inngrepene vil være lokalisert i skogsområder og ikke i et åpent landskapsrom. I forbindelse med alternativ C påpeker søker at det uansett vil måtte bygges vei frem til nytt vannverksinntak i Traståna på kote 600. En mer aktiv regulering av Store Trastadalsvatn med tidvis eksponerte reguleringssoner vil kunne påvirke landskapets karakter innen det avgrensede landskapsrommet. Den konsesjonssøkte 132 kV ledningen mellom kraftstasjonen og Seljevollen i Grindsdalen vil bli liggende i et område som allerede er berørt av flere kraftledninger.

Alternativ A vil medføre mange inngrepspunkter i til dels åpent landskap, mens alternativ C vil bli et mer skånsomt alternativ, da hovedtyngden av inngrepene vil bli trukket vekk fra de mest sårbare landskapsområdene. Alternativ C vil til dels gi kortere elvestrekninger med redusert vannføring, og de fysiske inngrepene vil bli mindre synlige i terrenget. Ved eventuell realisering av alternativ C må det, som for alternativ A, bygges ny vei ved Nyastølen i forbindelse med planlagt omlegging av vannforsyningen.

Selv om de negative konsekvensene for landskapet er større for alternativ A sammenlignet med alternativ C, mener departementet at landskapsvirkningene for begge alternativer ikke er av avgjørende betydning for vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Naturtyper og flora

Botaniske verdier er registrert for det meste i de lavereliggende delene av influensområdet, spesielt området Nygård-Suppam-Grinde, hvor det finnes gammel slåttemark, naturbeitemark og edelløvskog. Området har generelt store naturverdier med høye konsentrasjoner av rødlistede arter.

Planlagt tunnelpåhugg og kraftstasjon ved Suppam vil berøre den utvalgte naturtypen slåttemark som er sterk truet. Forekomsten er ifølge Naturbase kategorisert som svært viktig (A). Sognekraft fikk gjennomført en tilleggsutredning i 2010 for å kartlegge området nærmere. Ifølge tilleggsutredningen (Gaarder 2010) vil verdien av denne lokaliteten ikke bli endret pga. tiltaket. På grunnlag av den reviderte verdivurderingen (Gaarder 2010) betraktes verdiene der nå i første rekke å være knyttet til forekomsten av styvingstrær av ask, og i vesentlig mindre grad til slåttemarkene i området. Ifølge KU vil nevnte inngrep medføre et arealbeslag på ca. 3 dekar forutsatt et sjødeponi ved Suppam. Den registrerte naturtypelokaliteten utgjør totalt ca. 325 dekar. Arealbeslaget utgjør mindre enn 1 prosent av lokaliteten, som etter departementets vurdering er en beskjeden forringelse av lokaliteten, jf. naturmangfoldloven § 53 tredje ledd. Dersom det likevel skulle vise seg at tiltaket medfører at den samlede naturtypelokaliteten får en annen verdsetting enn lokaliteten hadde før tiltaket, kan NVE pålegge kompensierende tiltak jf. vilkårenes post 17 og naturmangfoldloven § 53 tredje ledd. Omfanget av tiltaket skal stå i rimelig forhold til konsekvensen av inngrepene. Det vises til merknader til vilkårenes post 17.

I detaljplanleggingen og anleggsfasen skal det velges løsninger som i minst mulig grad forringer forekomsten, og hvis det er kvalitetsforskjeller innad i forekomsten, forutsettes det at det velges en løsning der de delene av forekomsten med høyest kvalitet skånes, jf. naturmangfoldloven § 12.

Inngrepene i dette området vil også bli liggende nær grensen til Kvinnafossen naturreservat (edelløvskog). Verneområdet forutsettes å ikke bli berørt. Det er ikke funnet viktige naturtyper i andre områder hvor det er planlagt fysiske inngrep og arealbeslag. Av vassdragstilknyttede naturtyper finnes en bekkekløft (Gjerdet) nederst i Grindselvi, en fossesprøytsone nederst i Henjaelvi samt en lokalitet med gråorheggeskog ovenfor Flya i Henjadalen. Alle lokalitetene er vurdert som regionalt viktige (B). Det er ikke registrert rødlistearter i bekkekløften, mens fossesprøytsonen ikke er nærmere kartlagt på grunn av vanskelig adkomst. Redusert vannføring kan medføre at fuktighetskrevene arter får dårligere livsvilkår, slik at verdien av de viktige naturtypene blir redusert til lokalt viktig (C). Artssammensetningen vil trolig endre seg i retning av mer tørketolerante arter.

Områdene som vil bli berørt av fysiske inngrep er etter departementets vurdering godt kartlagt, og hvor det bør være mulig å minimalisere virkningene gjennom god detaljplanlegging, skånsomt anleggsarbeid og avbøtende tiltak. Det er knyttet større usikkerhet til de langsiktige virkningene av redusert vannføring, særlig for de mest fuktkrevende artene i bekkekløften i Grindselvi og fossesprøytsonen i Henjaelvi. Pålegg om slipp av minstevannføring hele året, med økte vannføringer i sommerperioden, vil bidra til å redusere belastningen på de aktuelle naturtypene.

Departementet kan på denne bakgrunn ikke se at de samlede konsekvensene for naturtyper og flora er til hinder for at konsesjon gis.

Det vises for øvrig til innstillingen s. 32, hvor NVE har en grundig vurdering av dette temaet.

Fisk og ferskvannsbiologi

I nedre del av Henjaelvi er det en bestand av sjørret og en ikke selvreproduserende bestand av laks. Anadrom strekning i Henjaelvi har en lengde på ca. 550 m. I Grindselvi er det bekkørret, men det er ikke registrert anadrom fisk her. Fiskebestandene kan bli negativt påvirket i anleggsfasen på grunn av partikler fra tunnelmasser og tilførsel av nitrogen fra sprengningsarbeider. I driftsfasen vil redusert vannføring gi mindre vanddekket areal på utbyggingsstrekningene og dermed lavere produksjon av fisk. Det er for det meste grunt vann på den anadrome strekningen i Henjaelvi, som vil bli tørrlagt ved lave vannføringer. Ved slipp av minstevannføring, eventuelt i kombinasjon med bygging av terskler, antas de langsiktige virkningene likevel å bli relativt små. Økt vanntemperatur som følge av redusert vannføring vil kunne ha positiv virkning på anadrom fisk siden temperatur er en begrensende faktor.

Store Trastadalsvatn har en tynn ørretbestand som er etablert ved utsetting. Det sannsynligvis eneste gyteområdet finnes i utløpet av vatnet. Ved fullt magasin vil det være gode gyteforhold i utløpsosen, mens området ved lavere vannstander vil bli tørrlagt i økende grad. Ved nedtapping over 2 m vil det trolig ikke være rekruttering av ørret i vatnet. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom de ulike utbyggingsalternativene når det gjelder konsekvenser for fisk og ferskvannsekologi.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det er særlig viktig å slippe tilstrekkelig minstevannføring i Henjaelvi både i sommer- og vinterperioden for å sikre produksjonen av anadrom fisk. Lavere minstevannføring må eventuelt kompenseres ved andre tiltak, for eksempel bygging av terskler, biotopforbedrende tiltak og slipp av lokkeflommer. Fylkesmannen mener det er sannsynlig at omsøkt regulering på 4,5 m vil ødelegge for rekrutteringen av fisk, og at Store Trastadalsvatn dermed blir avhengig av fiskeutsetting.

Sogn og Fjordane Turlag mener foreslått minstevannslipp i Henjaelvi ikke er tilstrekkelig for å sikre nok vann på den anadrome strekningen. Leikanger Jakt- og Fiskelag mener det må bygges terskler på lakseførende strekning i Henjaelvi og i området Flotane/Flya.

Det viktigste tiltaket av hensyn til fisk vil etter departementets skjønn være slipp av minstevannføring hele året med økt vannslipping i de biologisk mest aktive periodene. I tillegg kan terskler være et aktuelt tiltak, spesielt på anadrom strekning i Henjaelvi, for å øke vanddekt areal av hensyn til fisk. Dette bør imidlertid skje etter en samlet terskelplan hvor også andre forhold er belyst og vektlagt, bl.a. estetikk, sedimentering og vannkvalitet, jf. standardvilkårene. Departementet registrerer at en regulering av Store Trastadalsvatn vil kunne medføre bortfall av naturlig rekruttering av fisk. Siden fiskebestanden er etablert ved kunstig utsetting, må verdien kunne betraktes som begrenset i økologisk forstand. Vatnet er imidlertid et godt fiskevatn hvor det drives lokalt fritidsfiske, slik at det av den grunn er ønskelig å opprettholde bestanden. For å opprettholde en selvrekrutterende fiskebestand vil det være nødvendig å sette begrensninger på reguleringen for å unngå tørrlegging av gyteområder. Dersom det skulle oppstå skader på bestanden som følge av regulering kan det iverksettes avbøtende tiltak som fiskekultiverings-tiltak og utsetting av fisk.

Departementet kan ikke se at konsekvensene for fisk og ferskvannsbiologi er til hinder for å gi konsesjon.

For øvrig vises det til NVEs innstilling s. 32-33 der temaet er grundig utredet.

Vilt og fugl

Grindsdalen og Henjadalen fremstår ifølge konsekvensutredningen som normalt artsrike når det gjelder fugl, pattedyr og andre artsgrupper. Arter som rådyr, elg, gaupe, jerv og oter forekommer sporadisk i de nedre delene av vassdragene. Av rødlistearter er det registrert 17 arter av fugl og 5 arter av pattedyr. Av vanttillknyttede fuglearter finnes fossekall, strandsnipe, vintererle, og sivspurv. Anleggsfasen vil kunne medføre forstyrrelser på dyrelivet, og spesielt rovfugler er sårbare i hekkeperioden. I driftsfasen er det i første rekke fossekall som kan bli negativt påvirket av redusert vannføring. Det er ikke registrert viktige fugletrekk eller hekkeplasser for rødlistede arter i området for den planlagte kraftledningen.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det må gjennomføres en kartlegging av rødlistede og skyfugler før anleggsstart. Anleggsarbeid som kan forstyrre hekking/ynghing må unngås eller eventuelt utføres i mindre sårbare perioder av året.

Departementet kan ikke se at utbyggingen vil medføre skader på vilt og fugl i noe stort omfang etter at kraftverket er satt i drift. Redusert vannføring kan påvirke leveområdene for fossekall, men oppsetting

av reirholker på egnede steder vil trolig være et effektivt avbøtende tiltak. Planlagt kraftledning antas å medføre ubetydelig økning i kollisjonsfare for fugl. I anleggsfasen vil trafikk og anleggsarbeid medføre en del forstyrrelser på dyrelivet, men varige skader er lite sannsynlige. I detaljplanen skal det fremgå hvordan viktige funksjonsområder for vilt og fugl skal ivaretas både i gjennomføringen av anleggsarbeidet og i driftsfasen. Konsekvensutredningen og senere tilleggsutredninger gir et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, og departementet mener derfor at det ikke er behov for ny supplerende kartlegging av rødliste fuglearter før anleggsstart. For driftsfasen vil standard konsesjonsvilkår bli lagt til grunn. Oppfølgende undersøkelser vil kunne pålegges av Fylkesmannen etter behov i medhold av vilkårene om naturforvaltning.

Departementet kan ikke se at konsekvensene for vilt og fugl er av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Det vises for øvrig til innstillingen fra NVE s. 33-34.

Verneområder

Den planlagte utbyggingen vil ikke berøre vernede vassdrag. Tunnelpåhugget for planlagt kraftstasjon vil bli liggende nær grensen til Kvinna fossen naturreservat (edelløvsog) i området vest for Suppam. Området har stort mangfold av skog- og vegetasjonstyper og arter knyttet til varme og næringsrike miljøer, gammelskog og død ved. Verneområdet forutsettes å ikke bli berørt. Tiltakshaver skal så tidlig som mulig før anleggsstart ta kontakt med Fylkesmannen i Sogn og Fjordane for å klargjøre at Kvinna fossen naturreservat ikke blir berørt av tiltaket.

Utbyggingen vil endre ferskvannstilrenningen til Sognefjorden og det planlegges også et sjødeponi i fjorden. Sognefjorden er vurdert som mulig marint verneområde, men har pr. i dag ikke noen formell vernestatus.

Departementet registrerer at utbyggingen vil kunne påvirke Sognefjorden som har marine verneverdier, se nærmere under fagtemaet Marine ressurser nedenfor.

Departementet kan ikke se at konsekvensene for verneområder vil være av avgjørende betydning for vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Friluftsliv

Hele influensområdet er lokalt brukt til ulike former for friluftsliv som fotturer, skigåing, jakt og fiske. Begge dalene og spesielt Henjadalen er mye nyttet som friluftsområde av lokalbefolkningen. Områdene kjennetegnes ved god tilgjengelighet, enkel tilrettelegging og gode naturkvaliteter. De høyereliggende delene av Henjaelvi inngår i et regionalt viktig friluftsområde (Sogndalsdalen-Fjærlandssetevatnet-Voggebreen). De omsøkte kraftverksinntakene (alternativ A) vil bli liggende inntil den sørlige grensen for dette området. Ifølge søknaden vil de største negative konsekvensene av den planlagte utbyggingen knytte seg til den reduserte vannføringen i Henjaelvi, både som fiskeelv og for brukere av turveien/stiene langs elva. En mer aktiv regulering av Store Trastadalsvatnet vil særlig påvirke opplevelsesverdiene i perioder med lite vann. Konsekvensene for friluftslivet i Grindselvi antas å bli noe mindre på grunn av lavere bruksomfang, og fordi vassdraget generelt er mindre synlig fra ferdselsveiene. Alternativ A vil ha størst negative konsekvenser, mens alternativ C vil ha noe mindre konsekvenser, særlig med tanke på å opprettholde de visuelle kvalitetene ved Nyastølen.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener redusert vannføring vil påvirke opplevelsesverdien for turgåere særlig langs Henjaelvi. Dersom det gis tillatelse til regulering av Store Trastadalsvatn mener Fylkesmannen og Sogn og Fjordane Turlag at det må settes krav til sommervannstand, bl.a. av hensyn til friluftsliv og fiske.

Grindsdalen og Henjadalen har stor lokal betydning både for nærrekreasjon og lengre turer inn mot fjellområdene. En utbygging vil påvirke vassdragsnaturen og dermed opplevelsesverdiene i forbindelse med friluftsliv. Det er også grunn til å anta at vassdragene blir noe mindre egnet til fritidsfiske, spesielt gjelder det for Henjaelvi og Store Trastadalsvatn. Når det gjelder de ulike utbyggingsalternativene, så mener NVE at alternativ C gir en mer akseptable løsning enn alternativ A, på grunn av færre inngrepspunkter i attraktive friluftsområder og kortere regulerte elvestrekninger. Det bør gjennomføres avbøtende tiltak i begge vassdragene av hensyn til friluftslivet. Aktuelle tiltak er først og fremst slipp av minstevannføring på berørte elvestrekninger og begrensninger på reguleringen i Store Trastadalsvatn.

Departementet kan ikke se at de samlede konsekvensene for friluftslivet er til hinder for at konsesjon gis.

For øvrig vises til NVEs innstilling s. 38.

Kulturmiljø og kulturminner

Utbyggingen vil påvirke kulturmiljøet i begge dalførene gjennom etablering av veier, massedeponier, kraftledning og redusert vannføring. I Grindsdalen og Henjadalen finnes ulike typer automatisk fredete kulturminner som er knyttet til stølsdrift. Det er videre registrert en rekke nyere tids kulturminner i de to dalførene. Grindsdalen og området rundt Store Trastadalsvatn er vurdert til å ha store potensialer for funn av hittil ikke kjente automatisk fredete kulturminner. Utredningene viser at planlagt utbygging ikke vil komme i direkte konflikt med fredete eller nyere tids kulturminner, men flere av kulturminnene vil bli visuelt påvirket av redusert vannføring, anleggsveier og kraftledning. En god landskapstilpasning ved etablering av veier og massedeponier vil kunne bidra til å avgrense de visuelle konfliktene. Alternativ C vil gi færrest uheldige konsekvenser for kulturmiljø og kulturminner. Alternativ A vil særlig påvirke kulturmiljøet i øvre del av Henjadalen (Nyastølen).

Sogn og Fjordane fylkeskommune mener plasseringen av planlagt massedeponi i Grindsdalen er uheldig. En del av virkningene vil kunne avbøtes gjennom god detaljplanlegging og utforming av inngrepene samt ved pålegg om avbøtende tiltak.

Departementet kan ikke se at hensynet til kulturmiljø og kulturminner er til hinder for at konsesjon gis.

For øvrig vises til innstillingen fra NVE s. 34-35.

Jord- og skogressurser

Det utøves landbruk både langs Grindselvi og Henjaelvi. All dyrket mark i området ligger ned mot fjorden. I utmarksområdene er det i hovedsak sau som utnytter beiteressursene. Det er plantet mye gran i Grindsdalen og Henjadalen. Skogen har jevnt over høy bonitet og produksjonsforholdene for trevirke er gode. Bygging av anleggsvei fra Flya opp til planlagt inntak i Traståna (alternativ A) vil gjøre det mulig å ta ut en del løvskog i øvre del av Henjadalen. De planlagte inngrepene vil ikke berøre dyrket mark, men vil beslaglegge mindre arealer med innmarksbeite og kulturskog. Det er ikke registrert problemer knyttet til tap av gjerdeeffekt som følge av utbyggingen. I tørre perioder blir vann fra elvene nytted bl.a. til husdyrhold. Huke og Fosse vanningsverk i Grindselvi har en kapasitet på 27 l/s, mens restvannføringen ved Seljevollen etter en utbygging vil være ca. 390 l/s i et tørt år (alternativ A). Det er derfor ikke forventet negative konsekvenser på vannforsyningen til landbruket. Det er ikke store forskjeller i konsekvensene for landbruk mellom de ulike utbyggingsalternativene.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener det er viktig å sikre tilstrekkelig restvannføring i vassdragene for å dekke landbrukets vannbehov. Av søknaden fremgår det at det er plantet mye granskog både i Grindsdalen og Henjadalen og produksjonsforholdene vurderes som gode. Fylkesmannen påpeker i den sammenheng at det er viktig at ny kraftledning ikke blir til hinder for fremtidig uttak av granbestanden.

Departementet kan ikke se at utbyggingen vil føre til noen vesentlige konsekvenser på jord- og skogressursene i influensområdet. Dersom det blir gitt konsesjon til utbygging, må krav til vannslipping tilpasses både eksisterende vannuttak og hensynet til miljøet.

Etter departementets vurdering er konsekvensene for jord- og skogressursene ikke til hinder for at konsesjon gis.

Behov for minstevannføring

Slipp av minstevannføring vil være et viktig avbøtende tiltak av hensyn til landskap, friluftsliv, fisk og øvrig biologisk mangfold.

Departementet har merket seg at alternativ C har inntak nedstrøms samløpet av Friksdøla, Slettatn og Traståna, og vil derfor opprettholde den naturlige vannføringen i disse elvene som alle er sentrale landskapselementer og viktige for områdets landskapskvaliteter, Nyastølen inkludert. Alternativ A innebærer overføring av Friksdøla, Slettatn og Traståna ovenfor det naturlige samløpet ved Nyastølen.

For alternativ A har søker foreslått slipp av minstevannføring forbi inntaket i Friksdøla. Departementet har merket seg at det ikke er søkt om å slippe noe vann fra Slettabotn og Traståni. For å gi alt. A en bedre miljøprofil er søker åpen for å omfordele det foreslåtte minstevannslippet mellom de tre elvene. Krav om minstevannføring i disse tre elvene vil kunne opprettholde noe av elvenes funksjon i landskapet, men dynamikk og årstidsvariasjoner vil nødvendigvis bli mindre sammenlignet med naturlig tilstand. Søkers forslag til nevnte minstevannføringer vil gi et midlere produksjonstap på 12 GWh/år for alternativ A.

Fylkesmannen har fremmet ønske om en minstevannføring i Henjaelvi tilsvarende 5-percentil i sommerhalvåret og alminnelig lavvannføring i vinterhalvåret. Departementet vil påpeke at 5-percentil sommer er svært høy da det er stort tilsig fra breer i feltet, og tilsvarer om lag halvparten av middelvannføringen. Slipp av 5-percentil i Henjaelvi hele året vil gi et produksjonstap på 37 GWh/år. Ifølge søker vil et slikt vannslipp føre til at alternativ A ikke er lønnsomt å bygge ut. Dersom det i tillegg skal slippes minstevannføring i Grindselvi tilsvarende alminnelig lavvannføring om vinter og to ganger alminnelig lavvannføring om sommer, vil produksjonstapet øke med 5 GWh/år. Samlet produksjonstap vil bli 42 GWh/år, og prosjektet vil bli enda mindre lønnsomt å realisere.

Både for alt. A og C må det nye vannverksinntaket anlegges på kote 600 i Traståna ovenfor Nyastølen. Inntaket til vannverket kan ikke flyttes ned til inntaket for kraftverket på kote 530 (alt. C) fordi dette vil føre til dårligere kvalitet på drikkevannet, siden vannkvaliteten i Reisetetåi som skal overføres til Henjaelvi er vesentlig dårligere enn i de øvrige elvene. Dette innebærer at det må bygges ny vei opp til vannverksinntaket, samt en terskel for vanninntaket uansett alternativ. Vannuttaket til drikkevann vil være begrenset, så restvannføringen i Traståna vil i liten grad påvirkes ved alt C.

Departementet mener at landskapsinntrykket av elva vil kunne beholdes ved alternativ C, men veien vil uansett alternativ påvirke landskapet ved Nyastølen negativt, og dermed redusere den positive virkningen av å flytte inntaket til kraftverket til kote 530 (alt. C).

Departementet kan som nevnt ovenfor ikke gå inn for forslaget om vannslipp tilsvarende 5-percentil i sommerhalvåret i Henjaelvi. På den annen side kan departementet ikke se at søkers forslag til minstevannføringer i Henjaelvi er tilstrekkelige for å ivareta landskapskvalitetene i området dersom det skal gis konsesjon til alternativ A. Ved en utbygging etter alternativ A, foreslår departementet i stedet å sette vilkår om minstevannføring som tilsvarer NVEs forslag til minstevannføring for alternativ C, med den endring at vannslippet i perioden 1. oktober – 30. april økes fra 127 l/s til 132 l/s, som tilsvarer 5 – percentilen vinter. Denne økningen er gjort av hensyn til vanntemperatur og fare for innfrysing.

Departementets forslag til minstevannføring for alternativ A vil gi et produksjonstap på ca. 14 GWh/år, og årlig produksjon for alternativ A vil være om lag 182 GWh. Alternativ C med samme minstevannføring ville gitt en årlig produksjon på om lag 154 GWh. Både alternativ A og C har positiv nåverdi med slik minstevannføring. Nåverdien for alternativ A er beregnet til å være ca. 117 mill. kr større enn nåverdien for alternativ C.

Dersom alternativ A skal realiseres, bør det stilles krav om at minstevannføringen skal fordeles på Friksdøla, Slettabotn og Traståni, for å redusere ulempene for landskapet ved Nyastølen. Minstevannføringene i Grindselvi er uforandret. Også dette alternativ vil gi et samlet produksjonstap på ca. 14 GWh/år.

Ferskvannsressurser og grunnvann

Henjaelvi er viktigste vannkilde for den kommunale vannforsyningen i Leikanger. Det tas også ut vann fra elva til jordbruksvanning og til produksjon av settefisk. Vannforsyningsanlegget og vanningsverket har inntak på kote 168. Settefiskanlegget har inntak på kote 90. Det er registrert en viktig grunnvannsforekomst ved utløpet av Henjaelvi. En må også forvente å finne andre grunnvannsforekomster i tilknytning til løsmasseforekomster langs elvene. Elvene er i all hovedsak tilstrømningsområder for grunnvann og planlagte overføringer antas ikke å medføre merkbare grunnvannsendringer forutsatt at det slippes minstevannføring hele året. Dersom grunnvannstanden skulle bli redusert, kan etablering av terskler for å heve vannspeilet være et mulig avbøtende tiltak. I anleggsfasen kan bygging av adkomst- og overføringstunnel ved Suppam føre til drenering av grunnvann og tørrlegging av private brønner og oppkommer som nyttes til vannforsyning. Alternativ vannforsyning kan derfor være aktuelt i denne perioden. Mange av høringsinstansene er opptatt av å sikre vannforsyningen som er basert på råvann fra

Henjaelvi. Flere er kritiske til planene om vannkraftutbygging som de mener kan sette vannforsyningen i fare.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane peker på at foreslått minstevannføring og tilsig fra det uregulerte restfeltet i perioder ikke vil være tilstrekkelig til å dekke behovet til vannforsyning og andre uttak nedover i Henjaelvi. Som beredskapstiltak må det i slike perioder slippes vann fra Store Trastadalsvatn, og kapasiteten i magasinet bør derfor kartlegges nærmere. Marine Harvest Norway som har konsesjon på uttak av vann til settefiskproduksjon mener utbyggingen ikke lar seg kombinere med deres interesser.

Departementet har merket seg at det er flere brukere i Henjaelvi som har rett til uttak av vann. Det tas ut vann til vannforsyning, landbruksvanning og settefiskproduksjon. Det forutsettes at eksisterende rettigheter opprettholdes også etter en eventuell utbygging til vannkraft. Eventuelle skader eller ulemper som kan knyttes til reguleringen vil kunne medføre erstatningsplikt for regulanten. Departementet registrerer at mange av høringsinstansene er særlig opptatt av å sikre vannforsyningen til Leikanger. Ifølge søker skal inntaket til det kommunale vannverket flyttes til Traståna på kote 600, dvs. ovenfor kraftverksinntaket, for å sikre råvann av tilstrekkelig mengde og kvalitet. Disponering av vann til vannverket er avklart gjennom den privatrettslige utbyggingsavtalen av 30. juni/2. juli 2009 og tilleggsavtalen av 10. mars 2011 mellom Leikanger kommune og Sognekraft. Middelvannføringen i Traståna er 270 l/s, og alminnelig lavvannføring er beregnet til 12 l/s. Dette tilsier at vannføringen i perioder ikke vil være tilstrekkelig til å dekke behovet knyttet til vannforsyningen. Dette søkes løst ved at Store Trastadalsvatn fortsatt skal kunne nyttes som reservevannkilde. Departementet mener det ved disponering av magasin-kapasiteten må tas hensyn til vannforsyningen og andre vannuttak som tidvis, og spesielt i tørre perioder, vil være avhengig av tapping fra Store Trastadalsvatn. Det vil være viktig å sikre at det er nok reservevann tilgjengelig til enhver tid med en betydelig buffer,

For øvrig vises til innstillingen s. 35-36 hvor temaet er grundig omtalt.

Store Trastadalsvatn – magasinrestriksjoner - drikkevann

Store Trastadalsvatn planlegges utnyttet som reguleringsmagasin for Leikanger kraftverk. Nåværende reguleringskonsesjon innehas av Leikanger Kommunale Energiverk, men har ikke vært utnyttet på mange år. Den eksisterende reguleringen er på 4,5 m, med oppdemning på 3,6 m og senkning 0,9 m.

Sognekraft søker om regulering innen de samme reguleringsgrensene. Når det gjelder bruken av magasinet som reservevannkilde til andre vannuttak nedstrøms, mener Sognekraft det vil være tilstrekkelig å holde tilbake 10 % av magasinkapasiteten om sommeren og 5 % om vinteren som vannreserve. Dette tilsvarer vannmengder på hhv. 380 000 m³ og 190 000 m³. Ved f.eks. et maksimalt vannuttak i sommerperioden på 210 l/s hele døgnet til kommunal vannforsyning og landbruksvanning, vil det være nok vann i magasinet til å dekke vannforbruket i 3 uker.

Flere høringsinstanser har synspunkter på reguleringen av Store Trastadalsvatn. Siden magasinet ikke har vært utnyttet til kraftproduksjon på lang tid, vil en mer aktiv regulering i realiteten medføre nye virkninger, særlig for landskap, friluftsliv og fisk/fiske. Betydningen av Store Trastadalsvatn som reservevannkilde for den kommunale vannforsyningen blir også fremhevet. Leikanger kommune presiserer viktigheten av at nødvendig vannuttak til vannforsyning må ha klar prioritet. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener at en utbygging vil bli mer miljømessig akseptabel uten regulering av Store Trastadalsvatn. Fylkesmannen viser til at en regulering på mer enn 2 m vil føre til bortfall av rekrutteringsmuligheter for fiskebestanden i vatnet og at en derved vil bli avhengig av fiskeutsetting.

Sogn og Fjordane Turlag går imot utnyttelse av Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon, og mener magasinet utelukkende bør brukes som kilde til kommunal vannforsyning, jordbruksvanning og andre formål.

NVE viser til at det i gjeldende reguleringskonsesjon fra 1932 i Store Trastadalsvatn ikke er satt noen miljøvilkår eller restriksjoner på manøvreringen. Vilkårene kunne tas opp til revisjon i 1982, men er ikke endret etter at konsesjonen ble gitt. En ny reguleringskonsesjon som vil erstatte den eksisterende konsesjonen åpner muligheten for å kunne endre reguleringsgrenser og pålegge restriksjoner på manøvreringen. NVE mener utnyttelsen av magasinet bør ha et flerbruksperspektiv og betjene både produksjon av vannkraft og kommunal vannforsyning, samt andre vannuttak ved særskilt behov, f.eks. i tørkeperioder med svært liten naturlig vannføring.

NVE foreslår samme reguleringsgrenser som i eksisterende reguleringskonsesjon; HRV 1013 moh. og LRV 1008,5 moh. Det anbefales at de øverste to meter av magasinet (mellom HRV og HRV-2 m) kan

nyttas til kraftproduksjon, og at resterende magasin (mellom HRV-2 m og LRV) forbeholdes vannforsyning og andre vannuttak som reserve. Dette vil sikre en bufferkapasitet som er høyere enn det Sognekraft foreslår, bl.a. med tanke på usikkerhet knyttet til fremtidige klimaforhold og eventuelle langvarige tørkeperioder. NVE legger til grunn at det kun skal tappes fra reservemagasinet i spesielle situasjoner, slik at vannstanden i magasinet i størstedelen av tiden vil ligge over HRV-2 m. NVE mener at de foreslåtte magasinrestriksjonene også vil bidra til å redusere virkningene av reguleringen på landskap, friluftsliv og fisk. Det forutsettes at beslutninger om tapping fra reservemagasinet tas i samråd med Leikanger kommune.

Produksjonstapet ved å begrense reguleringen for vannkraftformål til de øverste 2 m i forhold til utnyttelse av hele magasinet er beregnet til 0,1 GWh. Sognekraft kommenterer at en reduksjon i reguleringshøyden er å foretrekke fremfor f.eks. et krav om å holde en konstant høy sommervannstand, da det i mindre grad vil begrense fleksibiliteten i kraftproduksjonen.

Oppgitte høyder i forslaget til manøvreringsreglement er referert til Kartverkets høydesystem NN 1954. Leikanger kommune har pr. dato ikke innført det nye høydesystemet NN 2000.

Leikanger kommune uttaler bl.a. følgende ved e-post av 29. februar 2016:

"...Leikanger kommune brukar som kjent reguleringa som reservemagasin for Leikanger vassverk. I innstillinga frå NVE til OED vert det tilrådd at dei to øvste meter skal utnyttast til kraftproduksjon, resterande magasin vert sett av som nødvendig reserve til vassforsyninga. Leikanger kommune er svært tilfreds med at tappinga av Store Trastadalsvatn vert fastsett i konsesjonen for kraftverket. Sognekraft sin søknad når det gjeld magasinreguleringa er etter kommunen si vurdering ikkje konkret nok når det gjeld vassforsyninga. Leikanger kommune har utbyggingsavtalar med Sognekraft knytt til kraftverket. Omsynet til Leikanger vassverk er ein sentral del i avtalane.

Leikanger kommune samtykkjer i at Sognekraft AS får overta konsesjonen for reguleringa av Store Trastadalsvatn når det vert gitt konsesjon for bygging av Leikanger kraftverk.

Leikanger kommune vil understreka kor viktig reguleringa av Store Trastadalsvatnet er som magasin for Leikanger vassverk og føreset at OED tek omsyn til dette og fastset magasinreguleringa i eventuelle konsesjonsvilkår."

Departementet har merket seg kommunens uttalelse. Departementet mener det er viktig å sikre at Store Trastadalsvatnet vil opprettholde funksjonen som reservevannkilde. Departementet mener NVEs forslag til manøvreringsreglement ivaretar dette hensynet på en god måte. Departementet viser for øvrig til NVEs vurderinger og merknader til vilkårene.

Marine ressurser

Utbyggingen vil innebære overføring av vann fra Henjaelvi til Grindselvi. Kraftstasjonen vil ha utløp til sjø ved Suppam. Innen influensområdet i sjø er det registrert 45 rødlistearter. Det er ikke funnet marine naturtyper av spesiell verdi. Ifølge utredningen vil endringen i ferskvannstiltførsel være av lokal art og kun ha betydning for overflatelaget. Det er lite sannsynlig at noen av de rødlistede artene blir vesentlig påvirket av endringene. Det forventes heller ingen påvirkning på verdiene knyttet til den delen av Sognefjorden som er vurdert som mulig maritimt verneområde.

Departementet konstaterer på bakgrunn av utredningen, at det er lite sannsynlig at marine ressurser eller verneinteresser blir påvirket i nevneverdig grad av endret ferskvannstiltførsel og deponering av masser. Det er også lite trolig at noen brukerinteresser knyttet til fjordområdet vil bli særlig berørt. For øvrig vises til innstillingen s. 36-37.

Forurensning

Det planlagte massedeponiet ved Suppam i Sognefjorden forutsettes plassert i en stabil fylling. De aktuelle områdene har stor variasjon i helningsvinkel fra 25 grader til over 60 grader. En eventuell utrasing av massedeponiet kan medføre en lokal påvirkning på dypvannsmiljøet, men dette antas ikke å ville skje i større omfang. Det forventes heller ikke at fiskeriaktiviteten i området vil bli påvirket i særlig grad. Det er registrert en låssettingsplass for brisling ved Suppam, men denne har ikke vært i bruk på

flere år. Tipping av steinmasser i fjorden ved Suppam vil kunne medføre en lokal økning i konsentrasjonen av steinstøv i anleggsperioden. Det er ikke lokalisert noen akvakulturanlegg i nærheten som kan bli påvirket av dette.

I tillegg til sjødeponiet av tunnelmasser i Sognefjorden er det planlagt landdeponi ved tverrslagene ved Gildalsbrekka i Grindsdalen og sør for Nyastølen i Henjadalen.

For hhv. utbyggingsalternativ A og B har deponiene følgende størrelse:

- Sjødeponi ved Suppam 160.000 m³ (A) 160.000 m³ (B)
- Landdeponi Grindsdalen 190.000 m³ (A) 180.000 m³ (B)
- Landdeponi Henjadalen 230.000 m³ (A) 195.000 m³ (B)

Kommunen og lokale grunneiere er opptatt av at overskuddsmassene i størst mulig grad blir utnyttet som ressurs og brukt til samfunnsnyttige formål som f.eks. forsterkning av skogsbilveier. Departementet slutter seg fullt ut til dette.

For landdeponiene fastsettes det på vanlig måte vilkår om avbøtende tiltak mot spredning av finstoff, sediment og sprengstoffrester. Oppsamling av avløpsvann fra disse deponiene vil også være et viktig avbøtende tiltak.

Detaljerte planer for arealbruk og avbøtende tiltak knyttet til blant annet deponiene skal forelegges NVE og avklares under NVEs godkjenning av detaljplanene. Dette gjelder også eventuelle midlertidige deponier som skal tilrettelegges for senere uttak, og for planlagt deponering i fjorden. Fylkesmannen skal få anledning til å uttale seg om detaljplanene, spesielt når det gjelder avklaring av hensiktsmessige avbøtende tiltak for deponiene.

Fylkesmannen uttaler ved brev av 31.10.2011 følgende om sjødeponiet:

"Verknad for miljø og brukarinteresser av endra ferskvasstilførsel til fjorden og etablering av massedeponi i Sognefjorden:

Multiconsult konkluderer med at artane i denne delen av Sognefjorden er tilpassa stor variasjon i salinitet, og at utbygginga berre vil føre til lokale endringar ved utløpa av elvane og ved Suppam. I desse områda vil ein kunne forventa ein noko endra artsamansetnad.

Handtering av overskotsmassar

Multiconsult tilrår geotekniske undersøkingar for å vurdere faren for utrasing av massedeponiet. Fylkesmannen tilrår at det vert gjennomført geotekniske undersøkingar for å unngå eventuell utrasing av massedeponiet. Fylkesmannen vil vidare råde til at så mykje som mogleg av massane vert nytta til andre formål."

Tiltakshaver har søkt om utslippstillatelse etter forurensningsloven for både anleggs- og driftsperioden. Etter departementets vurdering er det lite sannsynlig at kraftverket vil kunne medføre betydelig forurensninger etter at det er satt i drift og som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. Basert på fylkesmannens uttalelse, er det etter departementets vurdering ikke nødvendig med en egen tillatelse etter forurensningsloven i driftsfasen. Fylkesmannen vil i etterkant av konsesjonen vurdere om det er nødvendig med utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsperioden. For øvrig vises til innstillingen s. 30, 45 og 53.

Vannforskriften

Vannforskriften § 12 oppstiller vilkår som må vurderes i forbindelse med etablering av nye inngrep i vassdraget. I vurderingen av om konsesjon skal gis etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven, har konsesjonsmyndigheten vurdert alle praktiske gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved tiltaket. De foreslåtte konsesjonsvilkårene vil etter departementets vurdering være egnet til å avbøte en negativ utvikling i vannforekomsten. Ved å pålegge minstevannføring vil man i stor grad opprettholde de biologiske funksjonene i elvene.

Departementet mener som NVE at samfunnsnyttene vil være større enn skadene og ulempene ved tiltaket. Departementet mener at hensikten med inngrepet, i form av ny fornybar produksjon, ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Departementet viser til at denne vurderingen omfatter både tekniske gjennomførbarhet og kostnader. Departementet viser til den foretatte gjennomgang og vurdering av de negative konsekvenser for natur og miljø i foredraget her. Med de avbøtende tiltak som konsesjonsvilkårene legger opp til, og med den minste vannføring som her er foreslått, finner departementet at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt. De negative konsekvensene er ikke til hinder for gjennomføring av tiltaket.

VI. Departementets merknader til søknaden om bygging av kraftledningen

1. Innledning

For å kunne knytte energiproduksjonen fra Leikanger kraftverk til overliggende nett, har Sognekraft søkt om å bygge en ca. 3,5 km lang 132 kV kraftledning fra kraftverket ved Suppam til Grindsdalen transformatorstasjon (trafo) ved Seljevollen i Leikanger kommune. Grindsdalen trafo ble meddelt endelig konsesjon av Olje- og energidepartementet 09.04.2014.

Sognekraft søkte 27. januar 2009 om konsesjon etter energiloven § 3-1 til å bygge og drive ovennevnte kraftledning. Det er søkt om følgende alternativer:

- Alternativ A: en samlet generatoreffekt på 77 MW, en transformator på 90 MVA og ett 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen.
- Alternativ B: en samlet generatoreffekt på 52 MW. En transformator på 62 MVA og et 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen.

Etter anmodning fra NVE har Sognekraft i ettertid også utredet et tredje utbyggingsalternativ for Leikanger kraftverk – alternativ C. Dette alternativet innebar at de elektriske anleggene i kraftstasjonen måtte vurderes på nytt, og Sognekraft søkte derfor i tilleggssøknad av 4. november 2014 om følgende elektriske anlegg for å kunne drifte anleggene i kraftstasjonen:

- Alternativ C: en samlet generatoreffekt på 65 MW, en transformator på 76 MVA og et 132 kV koblingsanlegg i kraftstasjonen.

Både alternativ A, B og C har lik traséløsning for kraftledningen fra kraftverket ved Suppam til Grindsdalen transformatorstasjon ved Seljevollen. Sognekraft søker primært om tillatelse til utbygging av Leikanger kraftverk etter alternativ A, sekundært etter alternativ C. Alternativ B er utredet, men er ikke omsøkt.

Traséløsningen innebærer å legge en ca. 370 meter lang jordkabel fra Leikanger kraftverk opp til kabelendemast ved kote 220. Herfra vil ledningen gå i luft frem til Grindsdalen transformatorstasjon. Luftledningen vil følge fjordlia oppover i nordøstlig retning, over fjellet ved Klovsteinane og møter til slutt Statnetts eksisterende 132 kV ledning Fardal – Mel og Sognekrafts 66 kV kraftledning Njøs – Dragsvik. Omsøkte ledning planlegges på dette strekket ført i mellom disse to ledningene frem til den føres ned til planlagte Grindsdalen trafo ved Seljevollen, se figur 4. Fra trafoen skal kraften føres videre ut på regionalnettet på eksisterende ledninger.

Ledningen planlegges bygd med 17 stk. tremaster utført som portalmaster med traverser av impregnert tre eller stål og med gjennomgående toppliner og hengeisolatorer i glass. Ledningen vil kreve et ca. 30 meter bredt ryddebelt og ha ett tverrsnitt på 3xFeA1 nr. 185.

Sognekraft planlegger også å legge midlertidige anleggskraftledninger ved Suppam og Seljevollen. På anleggsplassen ved Suppam skal det legges jordkabel fra eksisterende 22 kV nett like ved. Ved Seljevollen i Grindsdalen må det legges en 4,2 km lang 22 kV kabel fra 22 kV nettet i planlagte transformatorstasjon, langs veien opp til anleggsplassen ved Gildalsbrekka. Disse anleggene kan utføres i medhold av Sognekrafts områdekonsesjon.

Sognekraft tar sikte på å oppnå frivillige avtaler med berørte grunneiere og rettighetshavere. For de tilfeller at frivillige avtaler med berørte grunneiere og rettighetshavere ikke oppnås, søkes det om tillatelse til ekspropriasjon etter oreigningslovens § 2 pkt. 19 for nødvendig grunn og rettigheter for å

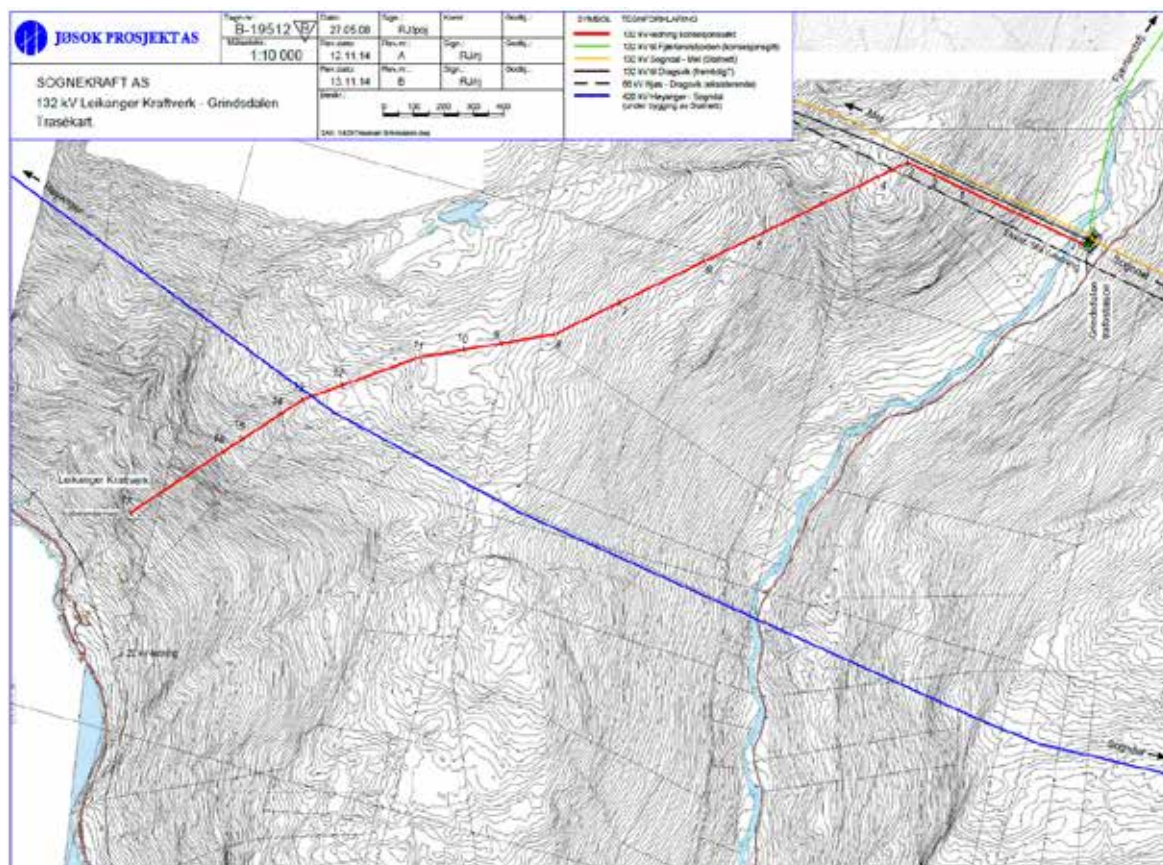
bygge og drive de elektriske anleggene. Det søkes samtidig om forhåndstiltredelse etter oreigningsloven § 25, slik at arbeidet med anleggene kan påbegynnes før eventuelt skjønn er avholdt.

2. NVEs innstilling

NVE har vurdert den omsøkte ca. 3,5 km lange 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon. Kraftledningen vil, etter NVEs vurdering, ha akseptable miljø- og arealmessige konsekvenser. NVE konkluderer med at de samfunnsmessige fordelene som vinnes ved anleggene utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. NVE anbefaler på dette grunnlag at Sognekraft AS gis konsesjon til bygging av den omsøkte 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon, forutsatt at det gis tillatelse til bygging av Leikanger kraftverk. NVE tilrår at Sognekraft AS gis samtykke til ekspropriasjon til det arealet og de rettigheter som omsøkte anlegg krever.

Kraftledningen skal bygges som luftledning med totalt 17 portalmaster av tre, glassisolatorer og med traverser av stål. Kraftledningen er en forutsetning for å knytte Leikanger kraftverk til nett, og bidrar til realisering av mer fornybar energiproduksjon.

Kraftledningen vil være synlig fra Sognefjorden, men har god bakgrunnsdekning. Ledningen berører noe drivverdig skog, og vil være synlig i kulturlandskapet ved Seljevollen. Ledningen vil allikevel ikke endre landskapsbildet vesentlig her, da området allerede vil være preget av eksisterende og konsesjonsgitte ledninger og Grindsdalen transformatorstasjon.

Figur 4. Kart over traseen for omsøkte 132 kV ledning fra Suppam til Seljevollen. Rød strek indikerer omsøkt ledning. Kilde: Sognekraft AS.

For å redusere de negative virkningene av tiltaket anbefaler NVE at det blir satt vilkår om at det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan som bl.a. skal omtale muligheten for å redusere skogrydding enkelte steder i traseen for å redusere synlighet.

3. Vurderingsgrunnlaget

Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal etter naturmangfoldloven stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

I samsvar med naturmangfoldloven § 8 første ledd bygger departementet på følgende kunnskapsgrunnlag:

- Sognekrafts konsesjonssøknad med KU av 27. januar 2009
- NVEs innstilling av 2. desember 2014
- Høringsuttalelser til NVEs innstilling
- Olje- og energidepartementets møte og befaring 19. august 2015
- Registreringer i naturbase
- Artsdatabanken

Det vises for øvrig til omtalen av forvaltningsloven § 25 i kapittel VI punkt 3 om henvisning til konsesjonssøknader, fagrapporter, NVEs innstilling mv. om hvilke faktiske forhold vedtaket bygger på.

4. Departementets vurdering av kraftledningens virkninger

Systemteknisk og økonomisk vurdering

Når det gjelder systemteknisk og økonomisk vurdering av søknaden, vises til NVEs innstilling s. 7-8. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Visuelle virkninger

Det registreres at området hvor traseen for ny 132 kV ledning er planlagt, hovedsakelig kan deles i to ulike landskapsområder. Den første delen av strekningen er en bratt, skogkledd fjordli ovenfor Suppam (Kvernhusgilet), og ledningen vil herfra følge fjordlien i nordøstlig retning oppover til den når en topp på ca. 974 moh. Traseen vil bli synlig opp lia, spesielt fra fjorden, men ledningen vil ha bra bakgrunnsdekning og vil ikke fremstå som et fremtredende element i landskapet. Strekningen traseen skal følge opp fjordlien er også relativt kort, og den vil bli mest synlig på toppen hvor den knekker innover dalen. Den andre delen av strekningen er fra toppen av fjordlia og mot Klovsteinane. Her er det mindre vegetasjon, og traseen følger mye åpen dalgang frem til lia nedenfor Fjellgrindahaug. Herfra består terrenget av noe mer gran og løvskog mot Hovden. Fra Hovden vil ledningen følge eksisterende 132 kV ledning parallelt ned til Seljevollen og over til planlagt transformatorstasjon på østsiden av Grindselvi. Nedføringen av de to parallelle ledningene vil medføre visuell ulempe for brukere av Seljevollen. Traseen er relativt kort ned dalsiden, og ved Seljevollen antas det at omfanget av skogryddingen vil bli beskjedent dersom ledningene skal strekkes over området.

Departementet mener de visuelle virkningene av ny omsøkt 132 kV kraftledningen fra Suppam til Seljevollen er moderate. Ledningen vil være mest synlig fra Kvernhusgilet og opp fjordlien.

For nærmere detaljer vises det til NVEs innstilling s. 8-9.

Kulturminner og kulturmiljø

På Seljevollen finnes en tuft som inngår som et automatisk fredet kulturminne. Ifølge Riksantikvaren er det flere slike kulturminner i området. NVE mener det er sannsynliggjort at ledningene kan strekkes over Seljevollområdet slik at eksisterende kulturminner ikke vil bli direkte berørt. NVE mener det alternativt er mulig å unngå dette ved å bygge ledningen i dalbunnen med flere master.

Departementet er enig i NVEs vurdering, og viser for øvrig til innstillingen s. 9.

Friluftsliv og reiseliv

Ifølge tilleggsutredningen til KU for friluftsliv og reiseliv er konsekvensene av kraftledningen middels/liten negativ. Ledningen vil krysse over en mye brukt turtrasé mot Dalsbotnen. Det er ingen former for organisert bruk av influensområdet i Grindsdalen. NVE vurderer at ledningen i liten grad vil påvirke

friluftsliv og reiselivet i området. Departementet har ingen merknader til NVEs vurdering, og slutter seg til denne, jf. innstillingen s. 9-10.

Skogbruksinteresser

Det finnes noe hogstmoden skog i Grindsdalen, særlig på østsiden av dalen. Ledningen er planlagt bygd på vestsiden, og vil bare i liten grad berøre skogbruket. NVE vurderer virkningene som små. Sognekraft forutsettes å tilpasse ledningstraseen i samarbeid med grunneierne/rettighetshaverne slik at minst mulig skog blir berørt. Departementet er enig i NVEs vurdering, jf. innstillingen s. 10.

Planlagte og eksisterende nettanlegg

Flere høringsinstanser kommenterer at den omsøkte 132 kV kraftledningen vil bli en ytterligere belastning i Grindsdalen, og at tiltaket sammen med eksisterende inngrep i området er uakseptabelt, da Grindsdalen er betegnet som et helhetlig kulturlandskap.

Det er gitt konsesjon til bygging av Grindsdalen transformatorstasjon og ny 132 kV kraftledning fra Grindsdalen transformatorstasjon til Fjærlandsfjorden. Ved behandlingen av disse to søknadene, ble ikke tiltakene sett i sammenheng med den nå omsøkte 132 kV ledning fra Suppam til Seljevollen. NVE mener derfor at det nå er viktig å se på alle disse tre tiltakene i sammenheng for å vurdere de visuelle virkningene.

Eksisterende tiltak i området rundt Seljevollen er Statnetts 132 kV ledning og Sognekrafts 66 kV ledning, som strekker seg i to langspenn over Grindsdalen. På sikt kan eksisterende 66 kV ledning Njøs - Dragsvik fjernes når Statnett SFs konsesjonsgitte 420 kV-ledning mellom Ørskog og Sogndal er ferdigstilt. Lenger sørvest, ved Klovsteinane, krysser også Statnett SFs 132 kV ledning, som planlegges revet når Ørskog - Sogndal er ferdigstilt.

NVE konstaterer at det allerede er tyngre tekniske inngrep i området hvor omsøkte ledning planlegges. Området vil også bli ytterligere berørt av at eksisterende 132 kV ledning og omsøkte ledning skal trekkes ned i dalen til omsøkte Grindsdalen transformatorstasjon ved Seljevollen. Området ved Seljevollen er ikke i betydelig grad benyttet til menneskelige aktiviteter, men NVE konstaterer at eventuelle brukere av Seljevollen vil visuelt sett bli berørt av tiltaket.

NVE legger til grunn at omsøkte ledning er en forutsetning for å realisere Leikanger kraftverk. Sognekraft har ikke omsøkt andre alternativer, og omsøkte trasé er derfor eneste vurderte løsning for nettilknytningen av Leikanger kraftverk. NVE mener at å samle de tekniske inngrepene i et område er den beste løsningen, selv om det i det berørte området vil bli en ytterligere visuell negativ virkning.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering, jf. innstillingen s. 10.

Naturmangfold

Naturtyper

Den direkte påvirkningen av naturtyper er begrenset til mastefester, anleggsveier og ryddebelte. Naturtypenes betydning som levested for sårbar vegetasjon og biologisk mangfold påvirkes i mindre grad, med unntak av fugl. Det forutsettes generelt at det i detaljplanleggingen av kraftledninger skal vektlegges å unngå mulig vesentlig skade på naturtyper og vegetasjon, jf. energiloven § 3-5 og naturmangfoldloven § 12.

Ved Suppam finnes det en naturtype definert i Naturbase som «slåttemark». Naturtypen er sterk truet, og gitt verdi A. Ny kabel- og ledningstrasé vil ikke berøre slåttemarken direkte, og departementet mener derfor at ledningen ikke vil gi konsekvenser for denne naturtypen. Konsekvensene for naturtyper er ikke til hinder for at konsesjon kan gis.

Flora

Etter departementets vurdering vil det omsøkte tiltaket ikke ha noen påvirkning på flora som det må tas hensyn til. Konsekvensene for flora er ikke av avgjørende betydning for vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Fugl

Kraftledninger vil i all hovedsak ha påvirkning på fugl, og i anleggsfasen vil aktivitet og terrenginngrep kunne forstyrre fugl og annet dyreliv. Det hekker ingen rødlistede fuglearter i området hvor den omsøkte kraftledning skal gå. Det er ikke forventet økt mortalitet på fugl som følge av strømgjennomgang, da kraftledningen vil få stor avstand mellom strømførende ledninger. Ledningen ved Suppam og Seljevollen vil gå på tvers av formasjonene i terrenget. Rent teoretisk kan dette føre til økt kollisjonsfare for fugl. I praksis dreier det seg her om korte ledningsparseller med en ubetydelig økning i kollisjonsfaren for fugl. Etter departementets vurdering vil konsekvensene for fugl ikke være til hinder for at konsesjon gis.

Verneområder

Ledningen berører ingen vernede eller planlagt vernede områder, men passerer nær Kvinnafossen naturreservat ved Suppam. Kvinnafossen naturreservat har verneplan for edelløvsskog/rike løvskog, som er kategorisert som en truet naturtype. Departementet kan ikke se at temaet er av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

VII. Samlet belastning

I tråd med naturmangfoldloven § 10 foretar departementet en vurdering av den samlede belastningen på økosystemet. I departementets vurdering er det tatt hensyn til andre allerede eksisterende inngrep og forventede fremtidige inngrep og påvirkninger. For den omsøkte Leikanger-utbyggingen med kraftverk og nettilknytning, vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget foran, samt til NVEs innstillinger, konsesjonssøknadene med fagrapporter, tilleggsrapporter og miljøutredninger.

Grindselvi og Henjaelvi som omfattes av søknaden har ikke tidligere vært utnyttet til kraftproduksjon, med unntak av den tidligere reguleringen av Store Trastadalsvatn. Den eksisterende reguleringskonsesjonen ble i 1932 gitt til Leikanger kommune. Magasinet har ikke vært brukt til vannkraftproduksjon siden 1982, men har fungert som reservevannskilde for den kommunale vannforsyningen. Sognekraft søker nå om ny konsesjon for regulering av Store Trastadalsvatn.

I NVE Atlas er det innen en radius på ca. 20 km fra det planlagte utbyggingsområdet til Leikanger kraftverk registrert 15 eksisterende kraftverk og 12 kraftverk som har fått konsesjon til utbygging. Dette gjelder i hovedsak små kraftverk, men også enkelte større kraftverk som eksempelvis Mel og Feios. Alle kraftverk vil i større eller mindre grad medføre virkninger på landskap og vassdragsnatur.

Den 3,5 km lange 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen trafo ved Seljevollen i Leikanger vil bli synlig fra Sognefjorden, men vil få god bakgrunnsdekning. Ledningen vil berøre noe drivverdig skog, og vil bli synlig i kulturlandskapet ved Seljevollen. Ledningen vil ikke i vesentlig grad endre dette landskapsbildet, fordi området allerede er/vil bli preget av eksisterende/konsesjonsgitte ledninger samt Grindsdalen trafo.

Det er gitt konsesjon til bygging av Grindsdalen transformatorstasjon og ny 132 kV kraftledning fra Grindsdalen transformatorstasjon til Fjærlandsfjorden.

Eksisterende tiltak i området rundt Seljevollen er Statnetts 132 kV ledning og Sognekrafts 66 kV ledning, som strekker seg i to langspenn over Grindsdalen. På sikt kan eksisterende 66 kV ledning Njøs - Dragsvik fjernes når Statnett SFs konsesjonsgitte 420 kV-ledning mellom Ørskog og Sogndal er ferdigstilt. Lenger sørvest, ved Klovsteinane, krysser også Statnett SFs 132 kV ledning, som planlegges revet når Ørskog - Sogndal er ferdigstilt.

Etter en vurdering av de omsøkte tiltakene sett sammen med eksisterende og planlagte tiltak i nærheten, finner departementet at den samtlende påvirkningen økosystemet blir utsatt for, ikke vil være til hinder for at konsesjon kan gis til bygging av Leikanger kraftverk med tilhørende nettilknytning slik dette fremgår av oppsummeringen og konklusjonen nedenfor.

VIII. Oppsummering og konklusjon

I vurderingen av om konsesjon skal gis etter vassdragslovgivningen, må fordelene og ulempene ved de omsøkte tiltak gjennomgås og avveies.

Departementet har merket seg at Leikanger kommune ønsker en utbygging etter alternativ A, og at kommunen samtykker i at Sognekraft får overta konsesjonen for regulering av Store Trastadalsvatn når

det blir gitt konsesjon til tiltakshaver til bygging av Leikanger kraftverk. Departementet har videre merket seg at Sogn og Fjordane fylkeskommune ønsker en utbygging etter alternativ A, mens Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har konkludert med at alternativ C er bedre enn alternativ A.

NVE tilrår at utbygger får konsesjon etter alternativ C.

Departementet vil påpeke at forskjellen på alternativ A og C i hovedsak er antall inntak og ulik fallhøyde i de to vassdragene. Etter alternativ A vil inntaket til kraftverket i Henjaelvi bli etablert på kote 600, mens det etter alternativ C vil bli flyttet ned til kote 530. Inngrepene foretas lengre ned i vassdragene og blir dermed mindre eksponert i terrenget. Berørte elvestrekninger som vil få redusert vannføring er kortere etter alternativ C enn etter alternativ A.

Et viktig avbøtende tiltak vil være slipp av minstevannføring hele året i begge vassdragene med økt vannslipping i sommerperioden. Det foreslås begrensninger på utnyttelsen av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning mv.

Søknadene om konsesjon for regulering av Store Trastadalsvatn og bygging av 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk ved Sognefjorden til Grindsdalen transformatorstasjon, er lik for alternativ A og C.

Utbyggingskostnadene pr. 01.01.2015 er av NVE anslått til kr 805,9 mill. for alternativ A og kr 742,5 mill. for alternativ C, som gir en utbyggingspris på kr 4,42 pr. kWh for alternativ A og kr 4,82 pr. kWh for alternativ C. Vinterproduksjonen utgjør ca. 22 % av årsproduksjonen for begge alternativer.

Det er søkt om ny konsesjon for regulering av Store Trastadalsvatn, som i dag fungerer som reservevannforsyning for kommunen. Begrensninger på utnyttelsen av dette magasinet til kraftproduksjon vil være nødvendig for å sikre vannforsyningen. Gytemuligheten for fiskestammen i Store Trastadalsvatn vil sannsynligvis gå tapt ved tapping av magasinet med mer enn 2 m. Departementet vil påpeke at dette magasinet har en tynn ørretstamme som er etablert ved utsetting. Det er etter departementets vurdering ingen vesentlige forskjeller mellom utbyggingsalternativ A og C når det gjelder fisk og ferskvannsøkologi.

Landskapskvalitetene er ifølge fagrapporten særlig høye ved landskapsområdet Nyastølen innerst i Henjadalen. Ved Nyastølen renner de tre elvene Friksdøla, Slettabotn og Traståna sammen til en elv, Henjaelvi, og representerer et inntrykkssterkt landskapselement. Flytting av inntaket fra kote 600 (alt. A) til kote 530 (alt. C) vil ifølge tilleggsutredningen om landskap redusere utbyggingens påvirkning på kulturmiljøet og landskapskvalitetene på Nyastølen. Departementet har merket seg at alternativ C opprettholder den naturlige vannføringen i de tre elvene, som alle er sentrale landskapselementer og viktige for områdets landskapskvaliteter, Nyastølen inkludert. Det nye vannverksinntaket vil imidlertid uansett måtte anlegges på kote 600 og vil medføre ny vei opp til dette inntaket både for alternativ A og C, som vil påvirke landskapet ved Nyastølen negativt.

Forskjellen i kraftproduksjon mellom alternativ A og alternativ C medfører at alternativ A har en betydelig større nåverdi enn alternativ C. Departementet kan ikke se at de reduserte ulempene for landskap og friluftsliv ved å velge alternativ C fremfor alternativ A er så store at alternativ A bør avslås.

Etter en samlet vurdering tilrår departementet at Sognekraft gis konsesjon i samsvar med alternativ A, med pålegg om minstevannføring tilsvarende NVEs forslag til vannslipp for alternativ C, med den endring at vannslippet i Henjaelvi i perioden 1. oktober – 30. april økes fra 127 l/s til 132 l/s, som tilsvarer 5 – percentilen vinter. Denne endringen er gjort av hensyn til vanntemperatur og fare for innfrysing.

Departementet slutter seg til NVEs forslag om å begrense utnyttelsen av magasinkapasiteten i Store Trastadalsvatn til kraftproduksjon for å sikre vannreserve til kommunal vannforsyning mv.

Departementet har etter en samlet vurdering kommet frem til at de samfunnsmessige fordelene ved prosjektet utvilsomt vil være overveiende sammenlignet med de skader og ulemper som påføres andre.

Departementet anbefaler samtidig at det gis konsesjon etter energiloven for den omsøkte 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til transformatorstasjonen på Seljevollen i Grindsdalen.

IX. Ekspropriasjon

Leikanger kraftverk

Sognekraft har søkt om følgende samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova for følgende:

- Regulering og damanlegg i Store Trastadalsvatn.
- Inntak i sideelvene Skitstøla, Gildøla, Grindselvi, Skulåna, Henjaelvi, og Reisetæi.

- Bygging av overføringstunneler, inkl. riggområder.
- Tverrslag i Grindsdalen og Henjadalen.
- Anleggsveier frem til tverrslagene.
- Massedeponier/tipper ved tverrslagene.
- Kraftstasjon i fjell ved Suppam, tunnelpåhugg.
- Portal til kraftstasjonen, inkl. vei og riggområde.
- Avløp fra kraftstasjonen til Sognefjorden.

Det er også søkt om samtykke til allmannastevning og forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova §§ 20 og 25.

Departementet vil påpeke at tillatelsene til Sognekraft etter vassdragsreguleringsloven § 2 og vannressursloven § 8, innbefatter ekspropriasjonstillatelse for avståing av nødvendig grunn og rettigheter for anlegget, jf. vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 1 første ledd. Det er derfor ikke nødvendig med særskilt ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova for de delene av tiltaket som omfattes av konsesjonene.

Departementet vil presisere at overføringen av Henjaelvi til Grindselvi ikke krever erverv av disse fallrettighetene. Falleierne i Henjaelvi vil fortsatt inneha rett til å utnytte restvannføringen etter utbyggingen av Leikanger kraftverk, men utbyggingen vil kunne utløse erstatningsplikt til falleierne pga. eventuelle skader og ulemper tilknyttet overføringen.

Sognekraft har søkt om tillatelse å ekspropriere de aktuelle fallene i Grindselvi i tilfelle minnelig avtale med falleierne ikke oppnås. Det er oreigningslova som hjemler tillatelse til ekspropriasjon av fallrettighetene, jf. loven § 2 nr. 51. Ved vurderingen av om Sognekraft skal gis tillatelse til ekspropriasjon av fallrettigheter må det foretas en interesseavveining etter oreigningslova § 2 annet ledd: "vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade." Dette innebærer at samtlige skader og ulemper inngrepene medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen. Det vises til de vurderinger som er gjort ovenfor og departementets tilråding om utbygging av Leikanger kraftverk og tilhørende nettilknytning. Samfunnets interesse i utbygging av fornybar energi og forsyningssikkerhet må avveies mot hensynet til de grunneiere og rettighetshavere ellers som blir berørt og til andre allmenne interesser. Departementet mener de samfunnsmessige fordeler ved tiltakene er av en slik betydning at det må tillegges avgjørende vekt hensett til den enkelte grunneier eller rettighetshaver som blir berørt i denne saken. Departementet finner at vilkåret i oreigningslova § 2 annet ledd er oppfylt, og tilrår at Sognekraft gis tillatelse til ekspropriasjon av disse fallrettigheter.

132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon

Sognekraft tar sikte på å oppnå avtaler med berørte grunneiere og rettighetshavere også for kraftledningen. For det tilfelle at slike minnelige avtaler ikke oppnås, søkes det om tillatelse etter oreigningslova § 2 nr. 19 til ekspropriasjonstillatelse av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive den nye 132 kV kraftledningen fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon, herunder rettigheter for all ferdsel/transport. Det søkes også om samtykke til å benytte allmannastevning og forhåndstiltredelse.

Også her må det foretas en interesseavveining etter oreigningslova § 2 annet ledd. Etter departementets vurdering har kraftledningen relativt små miljø- og arealvirkninger. Departementet mener at de samfunnsmessige fordeler ved tiltaket er av en slik betydning at det må tillegges avgjørende vekt sammenlignet med den enkelte grunneiers og rettighetshavers interesser som blir berørt av kraftledningen. Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at inngrepet uten tvil er mer til gagn enn til skade, jf. oreigningslova § 2 annet ledd.

De midlertidige anleggskonsesjonene på 22 kV ved Suppam og Seljevollen er ikke omsøkt, men omfattes av Sognekrafts områdekonsesjon. Dersom det skulle bli nødvendig med ekspropriasjon, må det i så fall søkes Fylkesmannen i Sogn og Fjordane om ekspropriasjonstillatelse for elektriske anlegg under områdekonsesjonen.

Allmannastevning

Allmannastevning kan benyttes når det er uklart hvem som har krav på status som ekspropriat i den aktuelle sak. Eksproprianten Sognekraft opplyser i søknadene om kraftutbygging og nettutbygging at eiendomsforholdene for enkelte eiendommer er uklare. Departementet finner på dette grunnlag at vilkårene er til stede for å samtykke i allmannastevning for begge søknaders vedkommende, jf. oreigningslova § 20.

Forhåndstiltredelse

Når skjønn ikke er begjært, kan samtykke til forhåndstiltredelse bare gis dersom det vil føre til urimelig forsinkelse for tiltakshaver å vente til skjønnskrevet er fremsatt. Departementet kan ikke se at sær- vilkårene i oreigningslova § 25 første ledd annet punktum er oppfylt for verken kraftutbyggingens eller nettutbyggingens vedkommende. Søknadene om forhåndstiltredelse stilles i bero inntil skjønn er begjært.

Tidsfrist

Departementet gjør oppmerksom på at samtykkene til ekspropriasjon etter oreigningslova faller bort dersom det ikke er begjært skjønn innen 1 år etter at ekspropriasjonsvedtaket ble fattet, jf. oreigningslova § 16.

X. Departementets merknader til vilkårene

Leikanger kraftverk

Departementet foreslår at det gis et vilkårssett med utgangspunkt i standardvilkårene etter vassdragsreguleringsloven.

Post 1. Konsesjonstid og revisjon

Sognekraft AS er et offentlig eid selskap. Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkaene kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2. Konsesjonsavgifter

NVE anbefaler at avgiftene settes til kr 8,- pr. nat.hk. til staten og kr 24,- pr. nat.hk. til kommunen. Departementet viser til at dette er i samsvar med praksis i de senere konsesjoner og tilrår avgifter i samsvar med NVEs anbefaling.

Post 4. Byggefrister mv.

Det foreslås standardvilkår om byggefrister. Fristene i vassdragsreguleringsloven gjelder selv om deler av tiltaket har fått konsesjon etter vannressursloven, jf. vannressursloven § 19.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Det er vesentlig at inngrepene gjøres så skånsomt som mulig og med særlig vekt på landskapstilpasningen. Ved NVEs godkjenning av detaljplanene må de tekniske inngrepene få en så god miljømessig utforming som mulig. Tiltakshaver plikter å ta hensyn til slåttemarklokaliteten ved Suppam i anleggsarbeidet, slik at naturtypen forringes minst mulig. Tiltakshaver pålegges å sette opp fugleholker for fossefall. NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten, jf. NVEs merknader til post 7 i innstillingen s. 47 – 49.

Post 8. Naturforvaltning

NVE har foreslått standardvilkår for naturforvaltning. Olje- og energidepartementet slutter seg til dette. Departementet vil presisere at eventuelle pålegg må være knyttet til skade forårsaket av tiltakene og være adekvate hensett til tiltakenes størrelse og virkninger.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

Departementet vil påpeke tiltakshavers aktsomhets- og meldeplikt under anleggsperioden, jf. kulturminnelovens bestemmelser.

Post 10. Forurensning mv.

Vilkåret omfatter driftsperioden. For anleggsperioden må det søkes om tillatelse fra fylkesmannen.

Post 12. Terskler mv.

Det er her hjemmel for å pålegge konsesjonæren å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom det skulle vise seg nødvendig.

Post 14. Manøvreringsreglement mv.

Det fastsettes et eget manøvreringsreglement for reguleringer og vannslipp for Leikanger kraftverk, jf. vregl. § 12 nr. 12 og vannressursloven § 19 første ledd. Minstevannføringen i Henjaelvi skal fordeles på Friksdøla, Slettbotn og Traståni for å redusere ulempene for landskapet ved Nyastølen. NVE gis fullmakt til å fastsette fordelingen basert på forslag fra konsesjonæren.

Post 17. Etterundersøkelser og kompenserende tiltak mv.

Konsesjonæren kan pålegges etterundersøkelser for å dokumentere om inngrepet har medført skade på den utvalgte naturtypen Slåttemark på Suppam. Dersom det viser seg at verdien på den samlede naturtypen er redusert som følge av tiltaket, plikter konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE om nødvendig å utføre kompenserende tiltak, jf. naturmangfoldloven § 53 tredje ledd. Forslag til tiltak skal forelegges Fylkesmannen før de fastsettes av NVE.

132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon

Post 1. Varighet

Tillatelsen gis for en periode på 30 år fra konsesjonstidspunktet.

Post 3. Bygging

Det presiseres at anlegget skal være ferdigstilt, bygget og idriftsatt innen 5 år fra konsesjonsdato. Eventuell søknad om fristforlengelse må foreligge innen 6 måneder før utløpet av fristen.

Post 9. Miljø-, transport- og anleggsplan

Planen skal utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før planen blir godkjent. Planen skal spesielt drøfte hvordan masteplasseringene kan tilpasses for å unngå inngrep i registrert kulturminne på Seljevollen. Det skal også drøftes hvordan skogryddingen kan begrenses der ledningen krysser turstien mot Dalsbotn og lia ned mot Seljevollen.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Sognekraft AS gis tillatelse til bygging av Leikanger kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Leikanger kommune i samsvar med vedlagte forslag.

Spesifikasjon av tillatelsen

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 2 og vannressursloven § 8 gis Sognekraft AS tillatelse til regulering av Store Trastadalsvatn og til overføring av Henjaelvi til Grindselvi og til bygging av Leikanger kraftverk i Leikanger kommune etter utbyggingsalternativ A, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes manøvreringsreglement for regulering og utbygging av Leikanger kraftverk, jf. vedlegg 3.
3. Tillatelsene etter punkt 1 og 2 erstatter eksisterende reguleringskonsesjon meddelt Leikanger sognekommunale elektrisitetsverk ved kgl.res. av 24. juni 1932 om regulering av Store Trastadalsvatn.
4. I medhold av energiloven § 3-1 gis Sognekraft AS tillatelse til å bygge, eie og drive Leikanger kraftverk med tilhørende elektriske anlegg og en 132 kV kraftledning fra Leikanger kraftverk til Grindsdalen transformatorstasjon, jf. vedlegg 4.
5. I medhold av oreigningslova § 2 første ledd nr. 51 og nr. 19 gis Sognekraft AS samtykke til å ekspropriere nødvendige fallrettigheter for bygging av Leikanger kraftverk, og grunn og rettigheter for å bygge, eie og drive elektriske anlegg i eller i tilknytning til Leikanger kraftverk og av ledningsanleggene mellom Leikanger kraftverk og Grindsdalen transformatorstasjon.
6. I medhold av oreigningslova § 20 gis Sognekraft AS samtykke til å nytte allmannastevning i forbindelse med begjæring om skjønn både for kraftverket og kraftledningen.
7. Planendringer kan foretas av departementet eller den departementet bemyndiger.

Vilkår

for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 2 og vannressursloven § 8 til å foreta regulering av Grindselvi og Henjaelvi og å bygge Leikanger kraftverk

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter: Til staten kr 8,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 24,- pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av NVE.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 19 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Grindselvi og Henjaelvi er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige vegger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Vegger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

16.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17.

(Etterundersøkelser og kompenserende tiltak)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av NVE å sørge for at verdien av den samlede utvalgte naturtypeforekomsten som berøres av tiltaket, forringes minst mulig, og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

18.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstiltfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene. I vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Twist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter og næringsfond), 4 (Byggefrister mv.), 14 (Manøvreringsreglement mv.), 19 (Konsesjonskraft) og 21 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 21.

For overtredelse av de i reguleringsloven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven eller vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. Vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25 og vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

22.

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

*Manøvreringsreglement**for regulering og utbygging av Leikanger kraftverk i Leikanger kommune, Sogn og Fjordane fylke*

(Meddelt ved kgl.res. 17.6.2016, erstatter reglement meddelt ved kgl.res. 24.6.1932)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Store Trastadalsvatn	1009,4	1013,0	1008,5	3,6	0,9	4,5

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem NN 1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Nedbørfeltene til Henjaelvi (30,1 km²), Reisetæi (10,9 km²), og Skulåna (3,6 km²) overføres til Grindselvi.

2.

Det skal slippes minstevannføring fra inntaket i Grindselvi på 164 l/s i perioden 1. mai - 30. september og 82 l/s i perioden 1. oktober - 30. april. Fra inntaket i Henjaelvi skal det slippes 254 l/s i perioden 1. mai - 31. mai, 754 l/s i perioden 1. juni - 15. august, 254 l/s i perioden 16. august - 30. september, og 132 l/s i perioden 1. oktober - 30. april. Minstevannføringen i Henjaelvi skal fordeles på Friksdøla, Slettabotn og Traståni etter nærmere bestemmelse av Norges vassdrags- og energidirektorat basert på forslag fra konsesjonæren.

For drift av kraftverket skal det ikke tappes under HRV-2 m i Store Trastadalsvatn. Resterende magasin mellom HRV-2 m og LRV skal kun nyttes som reservevannkilde for vannforsyning og andre vannuttak i Henjaelvi.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Store Trastadalsvatn er på HRV-2 m eller lavere, skal hele tilsiget slippes forbi.

Magasinet skal ikke nyttes til effektkjøring, og alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Anleggskonsesjon

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gis Sognekraft AS under henvisning til søknad av 27.01.2009 og tilleggssøknad av 4. november 2014, NVEs innstilling av 2. desember 2014 og kgl.res. av 17.6.2016 anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg i Leikanger kraftverk:

- En 76 MVA transformator med omsetning 132/13 kV
- Fire 13 kV bryterfelt
- Ett 132 kV bryterfelt
- En ca. 370 km lang PEX-isolert jordkabel fra Leikanger kraftverk frem til første kabelendemast på Suppam, med nominell spenning 132 kV og tverrsnitt 630 mm² A1
- En ca. 3,5 km lang luftledning fra første kabelendemast på Suppam til Grindsdalen transformatorstasjon, med nominell spenning 132 kV og tverrsnitt 3XFeA1 nr. 185
- Nødvendig høyspentanlegg

Anlegget skal bygges i traseen som fremgår på kartet merket «132 kV Leikanger kraftverk – Grindsdalen, Trasékart», tegningsnummer B-19512, i målestokk 1:10000 av 13.11.2014 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 17.6.2046.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og satt i drift innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Sognekraft AS skal utarbeide planen i kontakt med berørt kommune, grunneiere og andre rettighetshavere. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen spesielt beskrive og drøfte:

- Hvordan masteplasseringene kan tilpasses slik at man unngår inngrep i registrert kulturminne på Seljevollen.
- Hvordan skogryddingen kan begrenses der ledningen krysser turstien mot Dalsbotn og i lia ned mot Seljevollen.

11. SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS

(Unntak fra konsesjonsplikt – Fusjon mellom SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 22. juni 2016.

Olje- og energidepartementet viser til søknad av 2. desember 2015 fra advokatfirmaet Haavind, på vegne av SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS, om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. (industrikonsesjonsloven) i forbindelse med fusjon av de to selskapene.

1. Bakgrunn og søknad

Både SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS er heleide datterselskaper av Salten Kraftsamband AS og inngår i konsernet Salten Kraftsamband. I Salten Kraftsamband AS inngår også Sjøfossen Entreprenør AS, SKS Eiendom AS og SKS Kraftsalg AS.

Salten Kraftsamband AS eies i dag av Bodø kommune (40 %), Troms Kraftforsyning og Energi AS (23,67 %), Nordland Næringsvekst AS (14 %), Fauske kommune (13,33 %), Bodø Energi (6,27 %) og Bodø Kommunale Pensjonskasse (2,73 %).

Troms Kraftforsyning og Energi AS er eid med 66,67 % av Troms Kraft, som igjen er eid med 60 % av Troms fylkeskommune og 40 % av Tromsø kommune, mens de resterende 33,33 % er eid av det svenske selskapet Jämtkraft AB. Nordland Næringsvekst AS er 100 % eid av Nordland fylkeskommune. Bodø Energi 100 % eid av Bodø kommune.

I søknaden informeres det om at det er inngått en avtale om overdragelse av Troms Kraftforsyning og Energi AS' aksjer i SKS (23,67 %) til Jämtkraft AB. Dette ervervet utløser separat konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven og vurdering i henhold til tidligere meddelte unntaksvedtak.

Generalforsamlingene i SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS vedtok 17. november 2015 en fusjon mellom de to selskapene. Fusjonen gjennomføres med virkning fra 1. januar 2016. Fusjonen mellom de to søsterselskapene inngår som et ledd i en forenkling av konsernstrukturen gjennom at antall juridiske enheter reduseres.

Ved kongelig resolusjon 28. februar 2014 ble Salten Kraftsamband AS meddelt konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 2 tredje ledd, jf. § 39 tredje ledd, for erverv av inntil 100 prosent av aksjene i Sjøfossen Energi AS. Fusjonen mellom SKS Produksjon AS og Sjøfossen Energi AS er det siste steget i implementeringen av virksomheten til Sjøfossen Energi AS i konsernet Salten Kraftsamband.

Fusjonen gjennomføres ved at SKS Produksjon AS overtar hele den igangværende virksomheten bestående av samtlige eiendeler, rettigheter og forpliktelser fra søsterselskapet Sjøfossen Energi AS. Sjøfossen Energi AS slettes ved fusjonens ikrafttredelse. SKS Produksjon AS fortsetter som selskap etter fusjonen med uendret foretaksnavn.

Fusjonen innebærer at de konsesjonspliktige fallrettigheter som i dag ligger i Sjøfossen Energi AS blir overført til SKS Produksjon AS.

Det søkes om unntak fra konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd for SKS Produksjon AS' overtagelse av fallrettigheter, kraftverk og tilhørende reguleringer fra Sjøfossen Energi AS.

Det søkes også om samtykke etter industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd for å overdra eksisterende leieforhold til fallrettigheter fra Sjøfossen Energi AS til SKS Produksjon.

2. Departementets vurdering

Fusjonen utløser i utgangspunktet konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven kapittel 1. Når særlige hensyn foreligger, kan departementet i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett, jf. § 1 femte ledd.

Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) trekker opp rammene for anvendelsen av industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Formålet med unntaksbestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene.

Etter gjeldende rett er unntaket i første rekke forbeholdt overdragelser som innebærer omorganiseringer som i liten grad endrer de overordnede eierforholdene, for eksempel ved fusjoner.

Departementet har kommet til at det i denne saken foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 1 femte ledd kan anvendes innenfor de rammer som er trukket opp i Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008). Det vises særlig til at fusjonen legger til rette for en mer effektiv og rasjonell drift ved at kraftproduksjonen samles. De reelle eierforholdene endres ikke, og industrikonsesjonslovens krav til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene.

Fusjonen utløser også krav om departementets samtykke etter industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd for overdragelse av leieforhold til fallrettigheter knyttet til Reinskar kraftverk. Etter § 4 tredje ledd kan departementet gi samtykke til at eksisterende bruksretter, tidsbegrensede langsiktige disposisjonsretter og leieforhold som nevnt i første ledd overdras til foretak mv. som nevnt i § 2 første ledd i forbindelse med omorganisering eller liknende.

Overdragelsen skjer i forbindelse med en omorganisering som nevnt i § 4 tredje ledd. Departementet har kommet frem til at det foreligger slike hensyn som nevnt ved vurderingen av unntak etter § 1 femte ledd ovenfor, og at samtykke til overdragelsen bør gis.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom industrikonsesjonsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i Salten Kraftsamband AS og SKS Produksjon AS skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene.

3. Vedtak

Med hjemmel i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett ved fusjon av Sjøfossen Energi AS og SKS Produksjon AS. Reguleringstillatelser tilknyttet de aktuelle vannfall overdras i uendret form.

Unntaket etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Salten Kraftsamband AS og SKS Produksjon AS meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter § 6 nr. 1 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette vedtak har fått unntatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven.

Emisjon av aksjer i selskapene, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Departementet gir samtykke til at Sjøfossen AS' leieavtale med Statskog SF til fallrettighetene knyttet til Reinskar kraftverk overdras til SKS Produksjon AS, jf. industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd. Når det gjelder de deler av fallet som Sjøfossen Energi AS har ervervet eiendomsrett til, legger departementet til grunn at dette omfattes av ervervskonsesjonen meddelt ved kgl.res. 4. februar 2005.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

12. Jämtkraft AB

(Erverv av aksjer i Salten Kraftsamband AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 27. juni 2016.

Det vises til søknad 13. januar 2016 fra Jämtkraft AB (Jämtkraft), ved Advokatfirmaet Selmer, hvor det søkes om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 første ledd for erverv av 23,67 % av aksjene i Salten Kraftsamband AS.

1. Bakgrunn og søknad

Salten Kraftsamband AS er morselskap i SKS-konsernet. I SKS-konsernet inngår SKS Produksjon, Sjøfossen Entreprenør AS, SKS Eiendom AS og SKS Kraftsalg AS.

Salten Kraftsamband AS eies i dag av Bodø kommune (40 %), Troms Kraftforsyning og Energi AS (23,67 %), Nordland Næringsvekst AS (14 %), Fauske kommune (13,33 %), Bodø Energi (6,27 %) og Bodø Kommunale Pensjonskasse (2,73 %)

Troms Kraftforsyning og Energi AS er eid med 66,67 % av Troms Kraft, som igjen er eid med 60 % av Troms fylkeskommune og 40 % av Tromsø kommune, mens de resterende 33,33 % er eid av det svenske selskapet Jämtkraft AB. Nordland Næringsvekst AS er 100 % eid av Nordland fylkeskommune. Bodø Energi er 100 % eid av Bodø kommune.

18. september 2015 inngikk Troms Kraftforsyning og Energi AS (TKFE) og Jämtkraft avtale om overdragelse av samtlige av TKFEs 23801 aksjer tilsvarende 23,67 % i Salten Kraftsamband AS.

Aksjeoverdragelsen er første steg i en planlagt fordeling av eiendelene og verdiene i TKFE mellom Troms Kraft AS og Jämtkraft.

På bakgrunn av dette søkes det om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for Jämtkrafts erverv av 23801 aksjer tilsvarende 23,67 % av aksjene i Salten Kraftsamband AS.

2. Departementets vurdering

Salten Kraftsamband AS innehar fallrettigheter i henhold til lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. (industrikonsesjonsloven) kapittel 1, jf. industrikonsesjonsloven § 36 første ledd. Jämtkrafts erverv av aksjer i Salten Kraftsamband AS utløser derfor konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 36.

Overdragelsen er betinget av at styret i Salten Kraftsamband AS godkjenner aksjeervervet, jf. industrikonsesjonsloven § 36 fjerde ledd. Styret i Salten Kraftsamband AS godkjente aksjeervervet 17. november 2015.

Salten Kraftsamband AS og SKS Produksjon AS har tidligere fått unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Departementet har i eget brev til selskapene meddelt at en ikke kan se at det aktuelle aksjeervervet medfører at staten vil benytte seg av vilkår fastsatt i tidligere vedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Jämtkraft konsesjon for omsøkte erverv av 23801 aksjer tilsvarende 23,67 % av aksjene i Salten Kraftsamband AS. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen. Etter overdragelsen vil Salten Kraftsamband AS være eid med 73,6 % av offentlige aktører, mens 26,4 % vil være eid av øvrige aktører. Overdragelsen er dermed i tråd med kravet om offentlig eierskap, jf. industrikonsesjonsloven § 2 første ledd.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort noen endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

13. Otteraaens Brugseierforening

(Omgjøring av konsesjonsvilkår om tidsbegrensning og hjemfall for Otravassdraget)

Olje- og energidepartementets samtykke 8. juli 2016.

1. Bakgrunn

Otteraaens Brugseierforening har i medhold av vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 annet ledd søkt om omgjøring av vilkår om tidsbegrensning og hjemfall inntatt i fire av brukseierforeningens reguleringskonsesjoner, jf. brev fra Advokatfirmaet Haavind AS av 18.12.15.

I Otteraaens Brugseierforening er det en overveiende offentlig deltagelse. Medlemmene Agder Energi Vannkraft AS, Skagerak Kraft AS og Otra Kraft DA er alle 100 prosent offentlig eid. I tillegg er det en privat aktør – Hydro Vigelands Brug AS (HVB). HVB eier Vigeland kraftverk og har noen få prosent eierandel i de fire aktuelle reguleringskonsesjonene;

- Regulering og overføring i Otra, ekspropriasjon mv. Brokke meddelt 15.9.1961 (2,44 % eierandel),
- Ytterligere regulering av Hovatn meddelt 16.6.1967 (3,04 % eierandel),
- Øvre Otra. Ytterligere regulering, overføring og erverv meddelt 15.11.1974 (1,34 % eierandel) og
- Overføring av deler av Heisvassdraget til Hovatn meddelt 23.12.1988 (1,67 % eierandel).

Alle fire reguleringskonsesjoner er gitt på ubegrenset tid, jf. vilkårene post 1, men med vilkår om tidsbegrensning og hjemfall for private medeiere. I realiteten gjelder tidsbegrensningen kun for HVB.

En mindre del av fallet i Hallandsfoss som utnyttes i Vigeland kraftverk leier HVB av Vennesla kommune. Det er meddelt bruksrettskonsesjon 19.6.1981 hvor det fremgår at konsesjonen gjelder så lenge leiekontrakten varer, dog ikke utover 4. mai 2038. Øvrige fall som utnyttes i kraftverket eies konsesjonsfritt av HVB, og det er ikke vilkår om hjemfall til fallrettighetene som utnyttes i kraftverket.

2. Departementets vurdering

Etter vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 annet ledd annet punktum skal en søknad om endring av tidligere fastsatte vilkår om tidsbegrensning innvilges så fremt konsesjonæren oppfyller vilkårene i industrikonsesjonsloven § 2 første ledd om at selskapet:

"direkte eller indirekte er eid av et statsforetak eller en eller flere kommuner eller fylkeskommuner på en slik måte at statsforetaket, kommunen eller fylkeskommunen alene eller sammen direkte eller indirekte innehar minst to tredeler av kapitalen og stemmene og organiseringen er slik at det åpenbart foreligger reelt offentlig eierskap."

Endringskompetansen er delegert til departementet ved kgl.res. av 25. august 2000.

Av medlemmene i Otteraaens Brugseierforening, og i de aktuelle reguleringskonsesjonene, er det kun HVB som ikke er offentlig eid. Totalt står offentlige eiere for en eierandel på 98 prosent av Otteraaens Brugseierforening. Kravet til 2/3 reelt offentlig eierskap er dermed oppfylt.

Det vises til vurderingene i Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) s. 52 av om det skal være adgang for konsesjonæren til å søke om vilkårsendring slik at tidsbegrensning eller tidligere fastsatte hjemfallsvilkår faller bort:

"Det kan tenkes tilfeller hvor reguleringskonsesjon er gitt på begrenset tid med vilkår om hjemfall, men hvor vannfallet enten ikke er konsesjonspliktig, eies konsesjonsfritt eller leies i henhold til gjeldende bruksrettskonsesjon. . . I tilfeller hvor staten ikke har eller vil få adgang til vannfallet, eksempelvis for reguleringer basert på leie av vannfall, har staten regelmessig gitt avkall på sin rett til å kreve reguleringsanleggene avstått ved konsesjonstidens utløp, jf. nedenfor."

Hovedregelen er at reguleringskonsesjoner er eiernøytrale og gis på ubegrenset tid, men at reguleringene eller andelene i disse følger fallrettighetene dersom fallrettigheter og kraftverk hjemfaller etter industrikonsesjonsloven, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 7. I dette tilfellet vil ikke vannfall som utnyttes i Vigeland kraftverk hjemfalle til staten da de enten er leide (bruksrettskonsesjon for andel av Hallandsfoss) eller er konsesjonsfrie. Departementet ser det derfor hensiktsmessig å endre vilkåret om tidsbegrensning og hjemfall i de aktuelle reguleringskonsesjonene som omsøkt. En slik endring er i tråd med tidligere praksis, jf. departementets tilsvarende vedtak av 10.2.2003 hvor Otteraaens Brugseierforenings reguleringskonsesjoner for Store og Lisle Urarvatn og Ormsavatn og regulering og overføring av Skyvatn m/Båsogsvatn ble endret til å gjelde på ubegrenset tid, og uten påhefte om hjemfall, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 2 første ledd slik den da lød.

Departementet bemerker at en endring av konsesjonenes varighet fra tidsbegrenset til tidsubegrenset ikke innskrenker departementets adgang til å revidere tidligere gitte konsesjoner.

3. Konklusjon

I medhold av vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 annet ledd annet punktum, jf. industrikonsesjonsloven § 2 første ledd og fullmakt ved kgl.res. 25.08.2000, *erstattes post 1 første og annet ledd* i følgende tillatelser (vilkårssett);

- kgl.res. 15. september 1961 "Betingelser for tillatelse for Otteraaens Brugseierforening til å foreta en ytterligere regulering av Bossvatn m.v."
- kgl.res. 16. juni 1967 "Betingelser for tillatelse for Otteraaens Brugseierforening til å foreta en ytterligere regulering av Hovatn"
- kgl.res. 15. november 1974 "Vilkår for tillatelse for Otteraaens Brugseierforening til ytterligere reguleringer og overføringer i Otra" og
- kgl.res. 23.12.1988 "Vilkår for tillatelse for Otteraaens Brugseierforening til å foreta overføring av Heisvassdraget til Hovatn i Bygland kommune",

med følgende:

"Reguleringskonsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilråene kan tas opp til alminnelig revisjon 50 år etter konsesjonens dato. Dersom vilråene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilrå, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

Reguleringskonsesjonen kan ikke overdras."

Post 2 om innlåsning oppheves i tillatelsene av henholdsvis 15.9.1961 og 16.6.1967.

14. Bekk og Strøm AS og SV Vattenkraft AB

(Sammenslåing av deler av Bekk og Strøm AS og SV Vattenkraft ABs småkraftvirksomhet)

Olje- og energidepartementets samtykke 9. september 2016.

Det vises til brev fra Advokatfirmaet Tofte av 23. august 2016, der det informeres om at Bekk og Strøm AS og SV Vattenkraft AB overfører 100 % av aksjene i henholdsvis Småkraft Trøndelag AS, Chr. Salvesen & Chr. Thams's Communications Aktieselskab og NK Energy Real I AS til det nyopprettede aksjeselskapet BOS Vattenkraft AB. I den forbindelse ber advokatfirmaet om en bekreftelse på at det ikke kreves ytterligere formalia enn orienteringen om aksjeoverdragelsen som fremgår av brevet.

Etter det opplyste innehar verken Småkraft Trøndelag AS, Chr. Salvesen & Chr. Thams's Communications Aktieselskab eller NK Energy Real I AS fallrettigheter som er konsederte eller som i dag er konsesjonspliktige etter lov om erverv av vannfall mv. Småkraft Trøndelag AS og Chr. Salvesen & Chr. Thams's Communications Aktieselskab innehar imidlertid reguleringskonsesjoner knyttet til enkelte av kraftverkene.

Departementet viser til at en reguleringskonsesjon ikke kan overdras uten i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget, jf. vassdragsreguleringsloven § 14 nr. 2.

Småkraft Trøndelag AS fikk ved Olje- og energidepartementets brev av 29. april 2016 til advokatfirmaet Wiersholm samtykke til overføring av vassdragsreguleringskonsesjoner til Småkraft Trøndelag AS. Tilsvarende samtykke har ikke vært nødvendig å innhente ved tidligere eierskifte i Chr. Salvesen & Chr. Thams's Communications Aktieselskab.

Nærværende omorganisering innebærer at BOS Vattenkraft AB erverver 100 prosent av aksjene i de tre selskapene. Departementet merker seg at eierskapet til kraftverkene med tilhørende rettigheter til vannfall og vassdragsreguleringer fortsatt skal ligge i datterselskapene, og har ingen ytterligere kommentarer til orienteringen som fremgår av brev av 23. august 2016.

15. Nordkraft Prosjekt AS

(Tillatelse til å bygge Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget i Kvam)

Kongelig resolusjon 9. september 2016.

I. Innledning og bakgrunn

Nordkraft Prosjekt AS har søkt om tillatelse til å bygge Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget i Kvam i Hordaland. Tokagjelet er navnet på elvestrekningen mellom Longvotni på Kvamskogen og Steinsdalen, og vassdraget renner ut i Hardangerfjorden ved Norheimsund. Det planlegges ingen reguleringer eller overføringer i forbindelse med bygging av kraftverket. Kraftverket er planlagt tilknyttet nettet via en 132 kV ledning som skal kobles på den eksisterende kraftledningen mellom Samnanger og Øystese.

Søker mener Tokagjelet kraftverk vil gi et positivt bidrag til landets kraftforsyning og bidra til lokal verdiskapning basert på regionens egne ressurser. Kraftverket vil, med vilkår som omsøkt, produsere om lag 81 GWh/år.

Nordkraft Prosjekt AS (Nordkraft) er et datterselskap av Nordkraft AS, som eies av Narvik kommune, Troms Kraftforsyning og Energi AS og Hålogaland Kraft AS.

II. Søknaden og NVEs innstilling

NVE har mottatt søknad fra Nordkraft (opprinnelig søker Fjellkraft AS) merket februar 2010 om tillatelse til bygging av Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget. I NVEs innstilling av 6.7.15 heter det:

"NVE har mottatt søknad fra Nordkraft Vind og Småkraft AS (tidligere Fjellkraft AS) merket februar 2010 om tillatelse til bygging av Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget i Kvam herad, Hordaland.

Om søker

Nordkraft Vind og Småkraft AS er en del av Nordkraft AS. Nordkraft AS eies av Narvik kommune, Troms Kraftforsyning og Energi AS og Hålogaland Kraft AS.

Søker omtales i innstillingen som Nordkraft.

Bakgrunn for søknaden

Nordkraft mener Tokagjelet kraftverk vil gi et positivt bidrag til landets kraftforsyning og bidra til lokal verdiskapning basert på regionens egne ressurser. Fra grunneiernes side vil en utbygging være en viktig stimulans for videre utvikling og bosetning i bygda. Søker viser til at utbyggingen er klarert for konsesjonsbehandling ved at det er gitt unntak fra behandling i Samlet plan.

Om søknaden

Det søkes om følgende tillatelser:

Etter lov av 24. november 2000 om vassdrag og grunnvann om tillatelse til:

- Bygging av Tokagjelet kraftstasjon hovedsakelig i samsvar med framlagte planer, eventuelt med mindre endringer i den tekniske utførelsen.

Etter lov av 29. juni 1990, nr. 50 om produksjon, omforming, omsetning og fordeling av energi om tillatelse til:

- Å installere to generatorer på til sammen ca. 28 MVA i kraftstasjonen med nødvendige elektriske anlegg.
- Å installere nødvendig koblingsanlegg for nettilknytning.

Det søkes separat om anleggskonsesjon for nettilkobling av kraftverket.

Geografisk plassering

Tokagjelet kraftverk er planlagt i Steinsdalsvassdraget (vassdragsnr. 052.7Z) som ligger i Kvam herad, Hordaland fylke. Tokagjelet er navnet på elvestrekningen mellom Longvotni på Kvamskogen og Steinsdalen. Vassdraget munner ut i Hardangerfjorden ved tettstedet Norheimsund.

Dagens situasjon og eksisterende inngrep

Deler av influensområdet er påvirket av eksisterende inngrep. Fv.7 mellom Øst- og Vestlandet går gjennom området. Ved det planlagte inntaksmagasinet til kraftverket på Kvamskogen finnes mye fritidsbebyggelse, og flere hytter har sannsynligvis vannuttak fra vassdraget. Ved Haugalihotten ca. 2 km nord for inntaksmagasinet er det et område på 750 dekar som er avsatt som nærøvingfelt/skytefelt for Forsvaret. Det er bygget flere skiheiser, bl.a. vest for Gåsabotnen, sør for Furedalen og like sør for skytefeltet. Det krysser to kraftledninger gjennom området.

Fallrettigheter og grunneierforhold

Fallrettighetene i Steinsdalsvassdraget på utbyggingsstrekningen mellom Longvotni og Neteland disponeres av private grunneiere. Søker opplyser om at det foreligger avtaler med grunneierne om leie av rettigheter til fall og grunn som er nødvendig for å gjennomføre prosjektet.

Utbyggingsalternativer

Det søkes om ett utbyggingsalternativ for Tokagjelet kraftverk som går ut på å utnytte fallet i Steinsdalselva på 302 m fra Longvotni til Neteland. Utbyggingen vil berøre en elvestrekning på ca. 2,85 km.

Inntak og vannveier

Longvotni er planlagt benyttet som inntaksmagasin. Det må lages en inntakskulp med tilstrekkelig dybde for et frostfritt inntak. I utløpet av vatnet skal det etableres en ca. 15 m lang betongterskel med største høyde ca. 1 m og topp på ca. kote 357 som tilsvarer den naturlige vannstanden.

Fra inntaksområdet skal det bores et skrått hull gjennom fjellet ned til tilløpstunnelen. Inntakskonstruksjonen utføres i betong med dykket varegrind, inntaksluke og et lukehus. Det etableres en kort kanal fra inntakskonstruksjonen og ut i Longvotni.

Tilløpstunnelen på ca. 1070 m fra inntaksområdet ned til kraftverket vil gå i fjell.

Reguleringer og overføringer

Det planlegges ingen reguleringer eller overføringer i forbindelse med Tokagjelet kraftverk.

Kraftstasjon og utløp

Kraftstasjonen er planlagt bygd i fjell. I kraftstasjonen skal det installeres to aggregater; en Pelton turbin og en Francisturbin med samlet maksimal ytelse på 25,7 MW.

Kraftstasjonen vil få en adkomsttunnel på ca. 375 m, mens utløpstunnelen blir ca. 640 m. Utløpstunnelen vil bli ført ut i Steinsdalselva på ca. kote 55.

Kjøremønster og drift av kraftverket

Av søknaden fremgår det at kraftverket i hovedsak vil bli kjørt etter tilsigsforholdene i vassdraget. Blir tilløpet etter slipping av eventuell minstevassføring mindre enn det turbinen kan utnytte, er det forutsatt at alt vannet må slippes forbi.

Det opplyses at inntaksmagasinet ikke skal utnyttes til start/stopp-kjøring. Ordinær effektkjøring, for eksempel med dag/natt variasjoner, er ikke aktuelt.

Veier og riggområder

Eksisterende veier i området vil bli benyttet i anleggsfasen. Opprustning av veiene kan bli nødvendig. I tillegg planlegges en ca. 350 m lang adkomstvei frem til planlagt påhugg for adkomsttunnelen.

Hovedrigg med mannskapsforlegning og verksted antas å bli plassert i kraftstasjonsområdet. I forbindelse med arbeidene i inntaksområdet vil det sannsynligvis bare bli satt opp en enkel hvilebrakke og eventuelt et mindre verksted.

Masseuttak og deponi

Ifølge søknaden vil det bare i liten grad bli aktuelt med massetak, steinbrudd eller uttak av andre masser i forbindelse med utbyggingen.

Tunneldriften vil produsere ca. 90 000 m³ løse masser som skal deponeres på Neteland. Massene er planlagt transportert ut ved påhugget for atkomsttunnelen og avløpstunnelen og plassert i to deponier, felt A og B, som vil bli liggende på hver side av eksisterende vei. Felt B vil bli liggende ned mot bekken som renner ut i hovedelva lenger nede. En del masser er foreslått brukt til gangvei langs elva og til vedlikehold av skogsveier i området.

Søker vurderer at deponiene vil bli liggende relativt godt skjult for innsyn fra fv.7. Plasseringen er i umiddelbar nærhet av anleggsområdet, og massene vil således ikke bli fraktet på eksisterende veier eller forbi bebyggelse.

Søker har i ettertid foreslått en justert deponiløsning med plassering av all masse i felt A på oversiden av veien, bl.a. for å redusere risikoen for avrenning til vassdraget. Feltet må eventuelt utvides noe i forhold til løsningen med to deponier som opprinnelig er foreslått.

Arealbruk

I inntaksområdet vil bygging av dam og etablering av inntaksbasseng og inntak berøre et areal på ca. 1-2 dekar. Vannveien vil ligge i tunnel bortsett fra utløpet som er planlagt lagt i kanal. Utløpskanalen vil båndlegge ca. 1 dekar. Kraftstasjonsområdet med adkomstvei vil legge beslag på ca. 2-3 dekar. Øvrig arealbruk i forbindelse med riggområder mv. vil være midlertidig. Oversikt over arealbruken er vist i tabellen på neste side.

Oversikt over arealbruk

Område	Areal, dekar
Inntak/inntaksbasseng med dam	1-2
Kraftstasjonsområde med adkomstvei	2-3
Riggområder (midlertidig)	5
Utløp/utløpskanal	1
Sum	ca. 10

I tillegg vil planlagt massedeponi berøre et areal på inntil ca. 25 dekar. Det er forutsatt at deponiområdet skal kunne nyttes til jordbruksformål etter at det er istandsatt.

Nettilkobling

Kraftverket er planlagt tilknyttet nettet via en 132 kV ledning som skal kobles på den eksisterende kraftledningen mellom Samnanger og Øystese. Det søkes om en ca. 0,5 km lang 132 kV jordkabel fra ut fra kraftverket og frem til en kabelendemast utenfor Tokagjelet kraftverk, herfra søkes det om en ca. 0,5 km lang 132 kV luftledning frem til 132 kV ledningen Samnanger-Øystese.

Anleggskraft til stasjonsområdet tas fra eksisterende 22 kV ledning ved Neteland.

Produksjon og utbyggingskostnader

Midlere årlig produksjon er i søknaden beregnet til ca. 81 GWh, fordelt på ca. 36,2 GWh sommerkraft og 44,8 GWh vinterkraft. Produksjonsberegningen gjelder omsøkt alternativ med søkers forslag til vilkår om slipp av minstevannføring mv.

I e-post av 3.2.2015 oppgir søker at produksjonen kan bli 5-6 % lavere enn det som er lagt grunn i søknaden. Dette er basert på observerte vannføringer i Longvotni. Det vil i så fall medføre en redusert produksjon på 4-5 GWh. De nye opplysningene om lavere tilsig og produksjon er ikke nærmere beskrevet eller dokumentert.

Søker har estimert utbyggingskostnadene til 212 mill. kr (pr. 1. kvartal 2009) for det omsøkte alternativet. Utbyggingsprisen er i søknaden oppgitt til ca. 2,62 kr/kWh. Indeksjustert til prisnivå 1.1.2015 tilsvarer utbyggingskostnadene 256 mill. kr, noe som gir en utbyggingspris på ca. 3,16 kr/kWh.

Forslag til avbøtende tiltak

Søker foreslår slipp av minstevannføring på 0,33 m³/s i sommerperioden og 0,15 m³/s i vinterperioden, som tilsvarer 5-persentil sommer- og vintervannføringer. Slipp av minstevannføring er begrunnet ut fra hensynet til landskap, friluftsliv, biologisk mangfold og naturverninteresser, fisk og ferskvannsbiologi og vannkvalitet.

I kraftverket foreslås montert en omløpsventil med kapasitet på maksimum 2,0 m³/s for å forhindre at fisk strander ved eventuelt utfall i kraftverket.

Andre foreslåtte tiltak gjelder landskapstilpasning av kraftverksanleggene og tiltak for å hindre forurensning.

Forholdet til offentlige planer

I søknaden er det redegjort for forholdet til offentlige planer mv.

Kommuneplan for Kvam herad

I kommuneplanen for Kvam herad 2006-2014 er planlagt kraftstasjonsområde med adkomstveg, utløpskanal, portalbygg og tipp vist som LNF-område hvor landbruk er dominerende. I kommunedelplan for Kvamskogen 2007-2017 er inntaksområdet definert som LNF-område. Det krysser en viktig turvei/skiløype like ved der inntaket er planlagt.

Verneplan for vassdrag

Steinsdalselva inngår ikke i Verneplan for vassdrag.

Nasjonale laksevassdrag

Vassdraget har ikke status som nasjonalt laksevassdrag.

Samlet plan for vassdrag

En del av nedbørfeltet til Tokagjelet inngår i Samlet plan for vassdrag som overføring til nabovassdraget i nord. Overføringen var tidligere plassert i Samlet plan kategori I, gruppe 3, men ble flyttet til gruppe 5 på grunn av lokal motstand. Direktoratet for naturforvaltning ga 16.5.2008 unntak fra Samlet plan for Tokagjelet kraftverk ut fra følgende forutsetninger:

- Slipp av minstevannføring hele året fra Longvotni.
- Omløpsventil skal monteres i kraftverket.
- Manøvreringen skal ikke komme i konflikt med anadrom fisk.
- Isforholdene på Longvotni skal ikke bli dårligere etter en eventuell utbygging.
- Ikke i konflikt med nasjonale mål om å bevare dyrket mark.

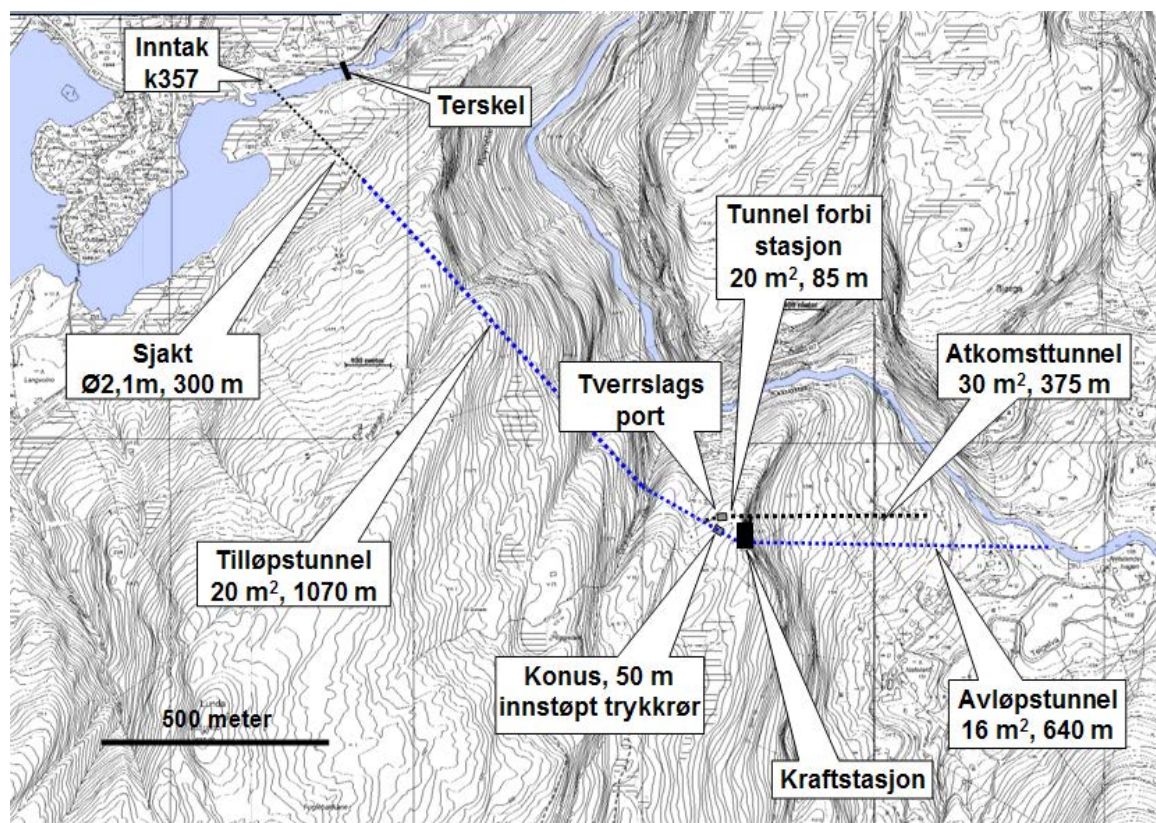
Andre planer

Det foreligger planer om en veitunnel under Kvamskogen (Hardangertunnelen).

Kart over utbyggingsområdet

Utbyggingsområdet og plasseringen av de ulike anleggsdelene er vist på kart på neste side.

Kart over utbyggingsområdet

Hoveddata for kraftverket

Tabell med nøkkelinformasjon fra søknaden; tilløpsdata, stasjonsdata, produksjon og økonomi.

Data	Enhet	Verdi
Tilløpsdata, referert perioden 1987–2007		
Nedbørfelt	km ²	43,6
Årlig tilsig til inntaket	mill. m ³	149,9
Spesifikk avrenning	l/s/ km ²	109
Middelvannføring	m ³ /s	4,75
Alminnelig lavvassføring	m ³ /s	0,22
5-percentil sommer (15/6–15/9)	m ³ /s	0,33
5-percentil vinter (16/9–14/6)	m ³ /s	0,15
Magasin	mill. m ³	-
Stasjonsdata		
Inntak	moh.	ca. 357
Utløp	moh.	ca. 55
Lengde på berørt elvestrekning	m	ca. 2850
Brutto fallhøyde	m	302
Falltap ved q _{maks}	m	3,5
Netto fallhøyde ved q _{maks}	m	298,5
Energiekvivalent	kWh/m ³	0,71
Største slukeevne	m ³ /s	10,0
Minste slukeevne	m ³ /s	0,35
Maksimal ytelse	MW	25,7
Brukstid (fullasttime ekvivalenter)	timer/år	3152
Driftsvannveg, tunneler og sjakter	meter	2050
Produksjon, referert perioden 1957–1988		
Årlig produksjon	GWh	81,0
Vinter	GWh	36,2
Sommer	GWh	44,8
Økonomi mm.		
Byggetid	ant. år	2
Utbyggingskostnad	mill. kr.	212
Utbyggingspris	kr/kWh	2,62

Oppsummering av konsekvenser av planlagt utbygging

I tabellen under er konsekvensene av utbyggingen oppsummert for de ulike fagtemaene som har vært vurdert. Håndbok 140 Konsekvensanalyser (Statens vegvesen 2006) er nyttet som metodegrunnlag.

Antatte konsekvenser av utbyggingen

Fagtema	Konsekvens	Fagtema	Konsekvens
Vanntemperatur, isforhold	0	Kulturhistorie, kulturminner	--
Lokalklima, frostrøyk	0	Landbruk	+
Grunnvannsførhold	0	Skogbruk	0
Flomforhold	0/+	Ferskvannsressurser	0
Sediment, erosjon	0	Mineraler, masseforekomster	--
Ras, skred	0	Friluftsliv	0
Verneinteresser	0	Jakt, fiske	+
Biologisk mangfold	--	Reiseliv, turisme	-
Fisk, ferskvannsbibliologi	0/-	Næringsliv, syssels., økonomi	+
Landskap, INON	--	Sosiale forhold, helse	0

Forklaring: -- Middels negativ, - Liten negativ, 0 Ubetydelig, + Liten positiv

Saksgang og merknader fra høringer

Saksgang

NVE mottok melding med forslag til utredningsprogram for Tokagelet kraftverk datert 4.6.2007. Meldingen ble sendt på høring med høringsfrist 30.9.2007. I forbindelse med meldingen ble det arrangert folkemøte i Steinsdalen samfunnshus 17.9.2007. NVE fastsatte utredningsprogrammet 18.7.2008.

Søknad merket februar 2010 om bygging av Tokagelet kraftverk ble mottatt av NVE 18.7.2010. Søknaden ble sendt på høring til offentlige instanser og organisasjoner i henhold til NVEs vanlige prosedyrer. Høringsfristen var 31.12.2010. Søknaden har vært kunngjort i Hordaland folkeblad og Bergens Tidende. I løpet av høringsperioden har to eksemplarer av søknaden vært lagt ut til offentlig gjennomsyn på Kvam rådhus og Kvam folkebibliotek i Norheimsund. Det ble arrangert folkemøte i forbindelse med søknaden 1.12.2010. Ved høringsfristens utløp var det kommet inn 11 høringsuttalelser. Uttalelsene ble forelagt tiltakshaver for kommentarer. I brev av 9.3.2012 stilte NVE krav om tilleggsinformasjon angående nettilkoblingen av kraftverket. NVE mottok tilleggsinformasjonen 15.7.2012. Informasjonen ble sendt på begrenset høring med høringsfrist 15.10.2012. I løpet av den begrensede høringen kom det inn 5 høringsuttalelser. Uttalelsene ble forelagt tiltakshaver for kommentarer. Det ble gjennomført sluttbefaring 15.11.2012. NVE mottok én merknad etter sluttbefaringen. Etter sluttbefaringen ba NVE om en nærmere vurdering av alternative deponiløsninger. Søker fremla justert løsning for planlagt deponi i brev av 29.1.2015.

I forbindelse med høringene er det ikke registrert noen innsigelser mot søknaden.

NVEs oppsummering av høringsuttalelsene og søkers kommentarer

I det følgende gis en oppsummering av høringsuttalelsene og de viktigste synspunktene på omsøkte utbyggingsplaner, samt hovedpunktene i søkers kommentarer til disse (for uttalelser som er kommentert). Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider. Kommentarer og krav i uttalelsene som spesifikt gjelder konsekvensutredningene er gjengitt i et eget punkt senere i innstillingen.

Kvam herad, uttalelser datert 22.6.2011 (200705153-59), 8.10.2012 (200705153-73) og 18.1.2013 (200705153-80): Kvam herad behandlet saken i heradsstyret 20.6.2011. Kvam heradsstyre er positiv til planene om utbygging av Tokagelet kraftverk. Det fremheves at kraftverket vil gi relativt få naturinngrep og at det vil generere arbeidsplasser, lokal aktivitet og ringvirkninger i Kvam. Kraftverket kan kobles på eksisterende nett og vil bidra til å bedre forsyningssikkerheten. Kvam heradsstyre mener derfor at de samlede fordelene med utbyggingen vil overstige ulempene. Heradsstyret ber NVE vurdere å opprette et nærings- og miljøfond i forbindelse med en eventuell konsesjon. Dersom det er

aktuelt å utnytte tunnelmassene er det ønskelig at Nordkraft stiller disse vederlagsfritt til disposisjon. Kvam heradsstyre mener det må stilles krav om slipp av minstevannføring på 0,5 m³/s. Videre ber heradsstyret om at NVE stiller krav om detaljplaner som viser arealinngrep. Ved planlegging og utbygging av kraftverket må det tas nødvendig hensyn til fremtidig veitunnel under Kvamskogen (Hardangertunnel) slik som denne er skissert. Av rådmannens vurdering av søknaden fremgår det at Kvam herad har forsøkt å fremforhandle en utbyggingsavtale med Nordkraft, men at det ikke har lyktes. Rådmannen mener derfor det er vanskelig å få tilstrekkelig oversikt over den økonomiske kompensasjonen ved en utbygging. Etter rådmannens oppfatning er dermed usikkert om fordelene med prosjektet vil overstige ulempene i et lengre tidsperspektiv.

Søkers kommentarer: Nordkraft mener at det vil være opp til NVE å avgjøre de økonomiske vilkårene i en eventuell konsesjon. Selskapet viser til at prosjektet uansett vil gi lokal verdiskaping og økt skatteinngang til kommunen. Når det gjelder disponering av overskuddsmasser viser Nordkraft til at de har en forpliktelse overfor grunneierne om at de skal kunne benytte masser etter behov. Ut over dette kan selskapet tilby masser til fri benyttelse til lokale formål. Selskapet påpeker samtidig at de ikke kan belastes for transport av masser utenfor anleggsområdet. Nordkraft mener det vil være tilstrekkelig med en minstevannføring på 0,33 m³/s om sommeren og 0,15 m³/s om vinteren, og viser til at forslaget er basert på resultatet av de naturfaglige utredningene. Det vises videre til at krav om utarbeidelse av detaljplaner vil inngå i standardvilkårene som vil følge en eventuell konsesjon. Nordkraft har vurdert forholdet til planlagt Hardangertunnel under Kvamskogen. Se nærmere omtale under punktet Andre forhold.

Fylkesmannen i Hordaland, uttalelse datert 3.12.2010 (200705153-49): Fylkesmannen i Hordaland viser i sin uttalelse til forutsetningene som ble lagt til grunn for vedtaket om å gi unntak fra Samlet plan. Av forutsetningene fremgår det at prosjektet skal planlegges med helårlig minstevannføring fra Longvotni, omløpsventil som sikrer vannføring i tilfelle utfall i kraftverket, samt at prosjektet ikke skal føre til dårligere isforhold på Longvotni og ikke komme i konflikt med nasjonale mål om å bevare dyrket mark. Fylkesmannen peker på at en utbygging vil føre til mindre vannføring og dermed sterkt redusert verdi av fossen i Tokagjelet som er et viktig og verdifullt landskapselement. Ved en eventuell utbygging vil det derfor være viktig å beholde så mye av vannføringen som mulig spesielt i turistsesongen om sommeren. Fylkesmannen mener også at den planlagte terskelen i utløpet av Longvotni vil bli svært synlig i et ellers urørt landskapsbilde og at den derfor ikke bør bygges dersom behovet ikke er klart tilstede. Fylkesmannen påpeker at Steinsdalselva er en viktig elv for laks og sjøørret og at den anadrome strekningen slutter like nedstrøms planlagt utløp fra kraftverket. Fylkesmannen legger derfor til grunn at det skal monteres en automatisk omløpsventil i kraftverket som sikrer vannføringen i tilfelle utfall. Videre mener Fylkesmannen at fossesprøytsonen nedstrøms Longvotni vil bli vesentlig redusert dersom det kun slippes 150 l/s om vinteren og 330 l/s om sommeren slik søker foreslår. Fylkesmannen mener på sin side at det må slippes minimum 1 m³/s hele året. Fylkesmannen er skeptisk til planlagt deponi som er tenkt plassert mellom den nye veien og fordi et deponi her lett vil kunne føre til slamflukt og forurensning av elva. Fylkesmannen mener derfor det må utredes andre alternativer for deponering av overskuddsmasser. Fylkesmannen mener også at det må utarbeides detaljplaner som viser alle arealinngrep før NVE tar stilling til søknaden.

Søkers kommentarer: Nordkraft mener det er mulig å hindre avrenning til elva fra de angitte massedeponiene ved etablering av filter, voll mv. Massene kan også deponeres i et hoveddeponi på andre siden av bygdeveien. Nordkraft håper masser kan benyttes til lokale tiltak, og refererer i den sammenheng til kommunens uttalelse. Selskapet viser ellers til at det skal utarbeides detaljplaner som skal godkjennes av NVE før utbygging kan starte. Størrelsen på minstevannføringen må vurderes i henhold til natur- og landskapsmessige forhold langs berørt elvestrekning. Vannslippingen bør uansett variere fra sommersesong til vintersesong. Omløpsventil er skissert i søknaden som avbøtende tiltak. Nordkraft mener planlagt terskel i utløpet av Longvotni må etableres for å få et klart definert overløp slik at vannstanden kan holdes stabil i driftsfasen. Terskelen kan etableres med minimum høyde, og tilpasses de stedlige forholdene slik at den blir vanskelig å observere og fremstå som et fremmedelement i omgivelsene.

Hordaland fylkeskommune, uttalelser datert 27.6.2011 (200705153-60) og 31.7.2012 (200705153-69): Fylkesutvalget i Hordaland behandlet saken i møte 23.6.20. Hordaland fylkeskommune tilrår utbygging av Tokagjelet kraftverk under forutsetning av at hensynet til biologisk mangfold, landskap og kulturminner blir ivaretatt på en god måte. Massedeponiene må få en utforming som gjør at de ikke fremstår som fremmedelementer i landskapet og det må iverksettes tiltak for å hindre avrenning av sigevann til vassdraget. Konsesjonsvilkårene må sikre at fredete kulturminner blir gjort kjente under anleggsarbeidet. Tokagjelet må ha en akseptabel minstevannføring for å opprettholde et minimum av fossesprøytonen, og at landskapsbildet av fossen blir opprettholdt i hele sin bredde sett fra de fredete veiene. Fylkeskommunen stiller derfor krav om at det må slippes minst 2 m³/s om sommeren. Gyteplasser må overvåkes før, under og etter eventuell utbygging. Anleggsarbeid må ikke skje i gyteperioden. Alt avrenningsvann må sedimenteres før utslipp til elv. Potensialet for tungmetaller i utbyggingsområdet må kartlegges før utbygging, og nødvendige avbøtende tiltak må iverksettes.

Søkers kommentarer: Nordkraft viser til at utforming og tilpasning av massedeponiet, samt tiltak for å hindre avrenning, vil bli nærmere avklart i detaljplanen etter at det er eventuelt er gitt konsesjon. Detaljplanen skal godkjennes av NVE. Nordkraft vil i detaljplanen også legge til grunn at fredete kulturminner skal merkes og ivaretas i anleggsfasen. Nordkraft mener fylkeskommunens krav til minstevannføring virker svært høyt og viser til at det vil medføre tapt produksjon. Selskapet viser ellers til at det vil bli stilt krav til rensning/sedimentering av avløpsvann med bakgrunn i standard vilkårssett som vil bli knyttet til en eventuell konsesjon. Når det gjelder mulig innhold av tungmetaller i berggrunnen, så har Nordkraft ikke opplysninger om at det kan være et problem.

Statens vegvesen Region Vest, uttalelser datert 1.12.2010 (200705153-48) og 14.8.2012 (200705153-70): Statens vegvesen viser til kommunens arbeid med kommunedelplan for Kvamskogen og vegvesenets krav om trafikkanalyse for dette område som også må omfatte kraftverket. Statens vegvesen påpeker videre at de må tas med på råd dersom det er tenkt at fv. 7 skal nyttes i forbindelse med en eventuell utbygging av kraftverket. Det kan være aktuelt å stille krav vedrørende bruken av veien, og det er ikke noen automatikk i å få avkjørselstillatelse mv. For gravetillatelse må det søkes spesielt både for eventuelt luftspenn og kabler i jord. Utenfor områder med godkjent reguleringsplan må det eventuelt søkes om dispensasjon fra byggegrense som er 50 m fra midtlinje vei, og utvidet bruk av eksisterende avkjørsler/nye avkjørsler. Når det gjelder støy, minner Statens vegvesen om at det er det totale støybildet som må vurderes. Her kan det være aktuelt å inkludere trafikkstøy.

Søkers kommentarer: Nordkraft ser at byggefasen vil generere anleggstrafikk ved de ulike anleggsområdene, men dette vil være aktiviteter som er begrenset i tid. Etter at anlegget er satt i ordinær drift vil det ikke være trafikk som tilsier at støy vil være et problem. Driftspersonell vil kun være innom anlegget med jevne mellomrom og i spesielle situasjoner. Nordkraft er innforstått med at det kreves avkjørselstillatelse, og søknad om dette er noe av det første som iverksettes ved en eventuell konsesjon. Nordkraft vil ellers sørge for at detaljplaner blir sendt til Statens vegvesen. Når det gjelder støy, vil Nordkraft generelt peke på at byggingen ikke vil medføre noe uvanlig støy utenom de første sprengningene ved påhugget før en kommer inn i fjellet.

Kystverket Vest, uttalelser datert 30.9.2010 (200705153-38) og 15.8.2012 (200705153-71): Kystverket har ut fra en havne- og farvannsmessig vurdering ingen merknader til konsesjonssøknaden.

Direktoratet for mineralforvaltning, uttalelse datert 30.11.2010 (200705153-46): Direktoratet for mineralforvaltning har ikke nye kommentarer ut over dem som Bergvesenet hadde til tidligere melding. Ifølge Bergvesenet vil tiltaket ikke komme i konflikt med kjente mineralforekomster.

Stiftelsen Bergen Sjøfartsmuseum, uttalelse datert 17.11.2010 (200705153-42): Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum har ikke kjennskap til kulturminner ved Tokagjelet i Kvam herad som kan bli direkte påvirket av det planlagte tiltaket. Sjøfartsmuseet har heller ikke indikasjoner på at det er potensial for

marine kulturminner langs vassdraget. Redusert vannføring vil etter Sjøfartsmuseets vurdering ikke kunne føre til skade på eventuelle kulturminner under vann, herunder eventuelle marine kulturminner i Longvotnevatnet (Longvotni). Det er likevel mulig at det ligger kulturminner i det aktuelle området. Sjøfartsmuseet gjør oppmerksom på meldeplikten dersom det blir oppdaget kulturminner under anleggsarbeidet.

BKK Nett AS, uttalelser datert 30.11.2010 (200705153-45) og 20.9.2012 (200705153-72): BKK Nett viser til at det ikke er ledig kapasitet i regionalnettet til å tilknytte mer produksjon i Kvam Herad. BKK Nett søkte derfor i 2008 konsesjon på ny 132 kV kraftledning Samnanger- Norheimsund-Øystese som skal gå i samme trasé som eksisterende ledning og ny 300/132 kV transformator i Samnanger. Som et alternativ til BKK Netts konsesjonssøkte tiltak vurderer Statnett å bygge en 420/132 kV transformatorstasjon i Kvam i forbindelse med bygging av 420 kV ledningen Sima-Samnanger. BKK Nett konkluderer med at Tokagjelet kraftverk ikke kan tilknyttes nettet før enten BKK Netts nevnte konsesjonssøkte tiltak, eller Statnetts alternative tiltak, er utført.

Søkers kommentarer: Nordkraft kommenterer at de er klar over nettsituasjonen og de ulike alternativene for tilknytning. Nordkraft søker anleggskonsesjon for gjeldende tilknytningsalternativ og forutsetter at dette er avklart innen endelig avgjørelse på konsesjonssøknaden for Tokagjelet kraftverk.

Statnett SF, uttalelse datert 12.10.2012 (200705153-75): Statnett påpeker at nettet må forsterkes før kraftverket kan settes i drift. Den nye 420 kV ledningen mellom Sima og Samnanger må være i drift før kraftverket kan settes i drift. I tillegg må transformorkapasiteten mellom regional- og sentralnettet i området økes. Statnett har søkt om konsesjon for en ny 420/132 kV transformatorstasjon i Kvam herad tilknyttet Sima-Samnanger, plassert i Tokagjelet eller på Kjosås/Stuve. BKK Nett har søkt om økt transformorkapasitet i Samnanger stasjon. Alternativ A for nettilknytning av Tokagjelet kraftverk er aktuelt dersom Statnett får konsesjon for ny transformatorstasjon i Tokagjelet. Dette er den systemmessig beste tilknytningsløsningen. Alternativ B er aktuelt dersom Statnett får konsesjon for ny transformatorstasjon på Kjosås/Stuve, eller dersom BKK Nett får konsesjon på ny 132 kV ledning Samnanger-Norheimsund.

Naturvernforbundet i Kvam, uttalelse datert 30.12.2010 (200705153-52): Naturvernforbundet i Kvam går mot utbygging av Tokagjelet og Steinsdalselva. Naturvernforbundet vil arbeide for å unngå store inngrep i vassdragene i det unike fjord- og fjellandskapet på nordsiden av Hardangerfjorden. Naturvernforbundet mener konsekvensutredningen burde ha utredet alle verdiene av å ha en uregulert elv og fossefall, og med større vekt på naturtyper og naturvern. Naturvernforbundet peker særlig på naturtypen og landskapet fra Neteland og opp på kanten av fossen hvor verdien av det biologiske mangfoldet er vurdert som stor, et mangfold som er avhengig av væte, elvesprut og vannføring i elva. Naturvernforbundet viser også til Steinsdalselvas verdi for å ta vare på en truet laksebestand og potensialet for kultivering og oppvekstområder langt inn i gjelet. Naturvernforbundet mener disse verdiene vil bli forringet dersom det ikke stilles krav om en høyere minstevannføring enn det som er foreslått i søknaden. Naturvernforbundet ber om at prinsippene i naturmangfoldloven i større grad blir lagt til grunn i det videre arbeidet med prosjektet.

Søkers kommentarer: Nordkraft konstaterer at Naturvernforbundet er alene om å gå imot at det gis konsesjon til utbygging av Tokagjelet kraftverk. Selskapet mener at det ikke er avdekket spesielle forhold langs berørt elvestrekning som blir vesentlig negativt berørt. Negative virkninger kan avbøtes ved at det slippes minstevannføring mv. Med omløpsventil i kraftstasjonen vil anadrom strekning ikke bli nevneverdig påvirket. Nordkraft viser til at konsekvensutredningen er utført i henhold til godkjent utredningsprogram. Selskapet mener at dette dekker alle formelle forhold og berørte fagtema, også forholdet til naturmangfoldloven.

Hordaland Bondelag, uttalelse datert 21.12.2010 (200705153-51): Hordaland Bondelag peker på at Tokagjelet kraftverk er blant de største kraftutbyggingene med private grunneiere inne på eiersiden.

Bondelaget ser flere positive sider ved en realisering av prosjektet, ikke minst produksjon av fornybar energi som er et viktig klimatiltak og i tråd med offentlige målsettinger. Utbyggingen har også god lønnsomhet og vil ha positive virkninger for lokal næringsvirksomhet og lokal verdiskapning. Spesielt vektlegges de varige inntektene som fallrettseierne i Tokagjelet vil få, noe som vil styrke det samlede inntektsgrunnlaget i landbruket i området. Bondelaget mener de mulige ulempene for biologisk mangfold må aksepteres med utgangspunkt i at det skal slippes minstevannføring og at det finnes mange fossesprøytoner av lignende karakter som ligger i vernede vassdrag i fylket. Bondelaget mener således at prosjektet vil ha moderate ulemper i forhold til nytteverdiene.

Norheimsund og Steinsdalen Grunneigarlag, uttalelse datert 25.12.2010 (200705153-53): Norheimsund og Steinsdalen Grunneigarlag er en organisasjon som samler alle fiskerettshavere i Steinsdalsvassdraget, inklusive Movatnet. Grunneierlaget vil ikke gå imot den planlagte utbyggingen, men vil påpeke en del forhold som det bør tas hensyn til. Grunneierlaget er særlig bekymret over alle endringer som kan påvirke de anadrome fiskestammene i negativ retning, sett på bakgrunn av hvor alvorlig situasjonen er for laks og sjøørret i Hardanger. Grunneierlaget mener at en har et spesielt ansvar for å ta vare på stammen av sjelden storvokst sjøørret i Steinsdalselva. Det vil derfor være viktig å unngå avrenning til vassdraget i anleggsfasen. Grunneierlaget påpeker også at Longvotni ikke må senkes under dagens lavvannsnivå. Grunneierlaget er ellers redd for at temperaturen i vassdraget vil øke på vinterstid som følge av en regulering, noe som kan føre til tidligere klekking av yngel i Steinsdalselva. Dersom klekkingen skjer før siste vårflom kan det ha negativ påvirkning på yngelens sjanse til å overleve. Grunneierlaget mener derfor vanntemperaturen på anadrom strekning av vassdraget må dokumenteres før utbygging, og følges opp med målinger etter at kraftverket er satt i drift. Grunneierlaget har ellers tanker om at deler av overskuddsmassene kan nyttes til å bygge en gang-/turvei langs elva som vil kunne bli attraktiv for befolkningen i bygda. Alternativt bør det vurderes å opprette et fond som kan yte tilskudd til allmenntilretteleggelse.

Odd Træbakken, uttalelse datert 1.12.2010 (200705153-50): Odd Træbakken mener prosjektet har stor verdi i seg selv, men at det kan få store virkninger i anleggsfasen for bosetningen på Neteland. Træbakken viser til at eksisterende kommunal vei over Steine, Gjerane, Netelandshagen, er vurdert som tilkomst- og fraktevei til og fra anlegget på Neteland. Veien har dårlig standard og er i daglig bruk som skolevei for elever ved skolene i Steinsdalen og Norheimsund. Træbakken er også bekymret over at tungtransport kan skade vannledningen gjennom Netelandsgjelet og føre til rystelser som kan gi skader på bebyggelsen. Støv fra steinmassene som skal transporteres og deponeres ovenfor bosetningen vil trolig føre til dårligere luftkvalitet og store mengder nedfallsstøv. Træbakken foreslår derfor en alternativ veiløsning gjennom utmark, eventuelt i tunnel, i god avstand til bosetningen.

NVEs vurdering av konsekvensutredning og kunnskapsgrunnlag

Konsekvensutredningen (KU) er utarbeidet med utgangspunkt i utredningsprogrammet (UP) som ble fastsatt av NVE 18.7.2008. Det er utarbeidet egne fagrapporter for temaene:

- Naturmiljø, biologisk mangfold og naturverninteresser.
- Naturressurser; jord og skogbruk, vannkvalitet, forurensning, vannforsyning, mineraler og masseforekomster.
- Fisk og ferskvannsbiologi, vannkvalitet og vanntemperatur.
- Sedimenttransport og erosjon, skred, lokalklima og avfall.
- Landskap og inngrepsfrie naturområder (INON).
- Friluftsliv, ferdsel, reiseliv og turisme, jakt og fiske.
- Kulturhistorie og kulturminner.
- Samfunnsmessige virkninger.

Ved høringen av søknaden med KU har det kommet synspunkter på mangler ved enkelte av utredningene og det er fremmet krav om tilleggsopplysninger eller tilleggsutredninger. Ved vår

vurdering av krav om tilleggsutredninger har NVE lagt vekt på om eventuell ny informasjon og kunnskap vil være beslutningsrelevant.

Kommentarer og krav i høringsuttalelsene

Følgende krav om tilleggsutredninger eller supplerende opplysninger er registrert:

- Fylkesmannen i Hordaland mener planlagt massedeponi vil være uheldig i forhold til fare for partikkelavrenning til elva, og ber om at det gjøres en vurdering av alternative deponiløsninger.
- Fylkesmannen ber videre om at tiltaket synliggjøres bedre i samsvar med prinsippene i naturmangfoldloven, dvs. detaljplaner som viser alle planlagte arealinngrep (inntaksområde, kraftstasjon, tunneler, vei, massedeponi, riggområde mv.).
- Hordaland fylkeskommune mener potensialet for utlekking av tungmetaller i området må kartlegges. Geologien i området kan tilsi at dette kan bli et problem. Utvasking av spesielt Fe og Al er skadelig for fisk. Eventuelle tiltak for å unngå eller redusere skader som følge av utlekking må vurderes.
- Naturvernforbundet i Kvam viser til sin tidligere uttalelse i meldingsfasen. Naturvernforbundet kan ikke se at deres merknader som går på å få utredet alle verdier ved å ha en uregulert elv og fossefall er kommentert.
- Norheimsund og Steinsdalen Grunneigarlag ber om at vanntemperaturen på anadrom strekning av vassdraget blir dokumentert før utbygging, og fulgt opp med målinger etter at kraftverket er satt i drift.
- Odd Træbakken ber om en vurdering av alternative transportløsninger i anleggsfasen i området Neteland for å redusere ulemper for lokalbefolkningen.

NVEs vurdering

NVE har vurdert de enkelte kravene om tilleggsutredninger/supplerende opplysninger:

Fylkesmannens krav om vurdering av alternativer for deponering av masser

NVE støtter kravet fra Fylkesmannen i Hordaland om at det bør gjøres en ny vurdering av alternative deponiløsninger. Etter pålegg fra NVE, har søker presentert et nytt forslag til deponering med formål å redusere risikoen for avrenning til elva. Det ene deponiet som var mest utsatt i forhold til avrenning (felt B) foreslås tatt ut av planene. All masse vil isteden bli deponert på ett sted (felt A). Dette feltet har ifølge søker tilstrekkelig kapasitet til å ta imot det totale massevolumet. Feltet kan eventuelt utvides noe ved behov. Ifølge søker ligger forholdene godt til rette for å kunne etablere grøft/voll og sedimenteringsbasseng for å hindre avrenning. Det nye alternativet vil også medføre fordeler for forbedring og drift av jordbruksarealer ved at det etableres et flaterende sør for kommunal vei. Utforming av deponiet og avbøtende tiltak forutsettes nærmere avklart i detaljplanfasen dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Fylkesmannens krav om bedre synliggjøring og detaljplaner som viser arealinngrep

NVE mener arealinngrepene er tilstrekkelig synliggjort i søknad med konsekvensutredning gjennom bruk av kart, skisser og bilder. Effekten av vannføringsendringer og ulike minstevannføringer er også forsøkt illustrert. Krav om detaljplan er først aktuelt dersom det blir gitt konsesjon til utbygging. Planen skal godkjennes av NVE før bygging kan påbegynnes. Dette er i tråd med vanlig praksis.

Fylkeskommunens krav om kartlegging av potensialet for utlekking av tungmetaller

NVE mener potensialet for utlekking av tungmetaller kan kartlegges/vurderes nærmere i detaljplanfasen, herunder eventuelle avbøtende tiltak.

Naturvernforbundets krav om utredning av alle verdier ved uregulert elv og foss

NVE viser til fagutredningene for Tokagjelet kraftverk der det er gitt en tematisk beskrivelse av eksisterende verdier i vassdraget (før utbygging), og hvordan en utbygging kan påvirke disse

verdiene både i anleggsfasen og driftsfasen. Verdien av fossen i Tokagjelet er eksempelvis vurdert i forhold til biologisk mangfold, landskapsopplevelse, kulturminner og friluftsliv/turisme. Det er videre gitt en omtale av forventet utvikling dersom kraftverket ikke blir bygd (0-alternativet). I tillegg har det fremkommet konkret informasjon gjennom høringen av konsesjonssøknaden. NVE mener derfor registrerte verdier i vassdraget allerede er tilstrekkelig belyst gjennom de utredningene som er gjennomført og de innspillene som er kommet inn gjennom høringen.

Grunneierlagets krav om måling av vanntemperatur før og etter utbygging

NVE viser til fagutredningen på Fisk og ferskvannsbiologi, vannkvalitet og vanntemperatur. Av utredningen fremgår det at det er målt vanntemperatur ved planlagt inntak i Longvatni, i Tokagjelet ovenfor bebyggelsen på Neteland, ved planlagt utløp fra kraftstasjonen, og ved Mo på anadrom strekning i elva. I tillegg finnes det også en del data fra målinger som er gjort tidligere. I fagutredningen er det gitt en relativt grundig vurdering av mulige endringer i vanntemperaturen som følge av en utbygging, med påfølgende virkninger for islegging, biologisk produksjon og rekrutteringsforhold for fisk. NVE kan derfor ikke se at det er nødvendig å pålegge ytterligere før-undersøkelser av vanntemperaturen i vassdraget. Dersom det blir gitt konsesjon til utbygging av kraftverket, vil Fylkesmannen eller eventuelt Miljødirektoratet kunne pålegge etterundersøkelser ved behov i medhold av vilkårene, herunder målinger av vanntemperatur, overvåking av fiskebestanden mv.

Odd Trøbakkens krav om utredning av alternative transportløsninger i anleggsfasen

NVE mener transportløsninger/avbøtende tiltak i forhold til anleggstrafikk i området Neteland kan avklares nærmere i detaljplanfasen etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging.

NVEs konklusjon

NVE vurderer at den fremlagte konsekvensutredningen for Tokagjelet kraftverk, sammen med supplerende tilleggsinformasjon, eksisterende kunnskap, høringsuttalelser og kommentarene til disse, tilfredsstiller kravene i det fastsatte utredningsprogrammet og plan- og bygningslovens krav til utredninger, samt oppfyller kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8.

NVE konkluderer med at det foreligger et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å kunne ta stilling til konsesjonsspørsmålet og avgi innstilling i saken.

Vurdering av konsesjonssøknaden

Vurderingene er oppsummert under de enkelte fagtemaene. Under hvert fagtema gjengis først søkers vurderinger slik de er fremstilt i søknad og/eller konsekvensutredning. Deretter oppsummeres relevante innspill i høringsuttalelsene. NVEs merknader og kommentarer gjelder vesentlige virkninger og forhold som vil kunne være avgjørende for konsesjonsspørsmålet eller som har betydning for fastsettelse av konsesjonsvilkår.

Hydrologi - vannføringsforhold

Overflatehydrologi

De hydrologiske forholdene i vassdraget før og etter utbygging er beregnet på grunnlag av tilsigserier fra vannmerke Svartavatn (stasjonsnr. 62.18) med observasjonsperiode 1987-2007. Ifølge søknaden viser vannmerkets nedbørfelt god overensstemmelse med Steinsdalsvassdraget når viktige hydrologiske parametere som middelhøyde, høyfjellsandel, sjøprosent etc. sammenlignes. Avrenningen for de enkelte delfeltene er beregnet ut fra NVEs avrenningskart for perioden 1961-1990. Nedbørfelt og tilsig, samt antall dager med flomtap (når vannføringen er større enn største slukeevne) og lavvannstap (når vannføringen er mindre enn minste slukeevne) er vist i tabellene under.

Nedbørfelt og avløp

Nedbørfelt	Felt (km ²)	Spesifikt tilsig (l/s* km ²)	Tilsig (m ³ /s)
Nedbørfelt til inntak kraftstasjon	43,6	110	4,80
Nedbørfelt mellom inntak og utløp kraftstasjon	3,2	80	0,25
Nedbørfelt mellom utløp kraftstasjon og utløp i sjøen	43,9	97	4,25
Totale nedbørfelt	90,7	103	9,30

Antall dager med flomtap/lavvannstap ved kraftverksinntaket

Type år	Flomtap (ant. dager)	Lavvannstap (ant. dager)	Sum (ant. dager)
Vått år (1989)	147	44	191
Middels år (1995)	51	58	109
Tørt år (1996)	27	75	102

Steinsdalselva vil få redusert vannføring på en strekning på ca. 2,85 km. 24 % av tilløpet, tilsvarende ca. 1,15 m³/s, vil i gjennomsnitt gå forbi inntaket (flomtap, minstevannslipp og lavvannstap). Uregulert restfelt mellom inntak og kraftverksutløp vil gi bidrag til økende vannføring beregnet til 0,25 m³/s rett før utløpet. Det er foreslått slipp av minstevannføring på 0,33 m³/s i sommerperioden og 0,15 m³/s i vinterperioden.

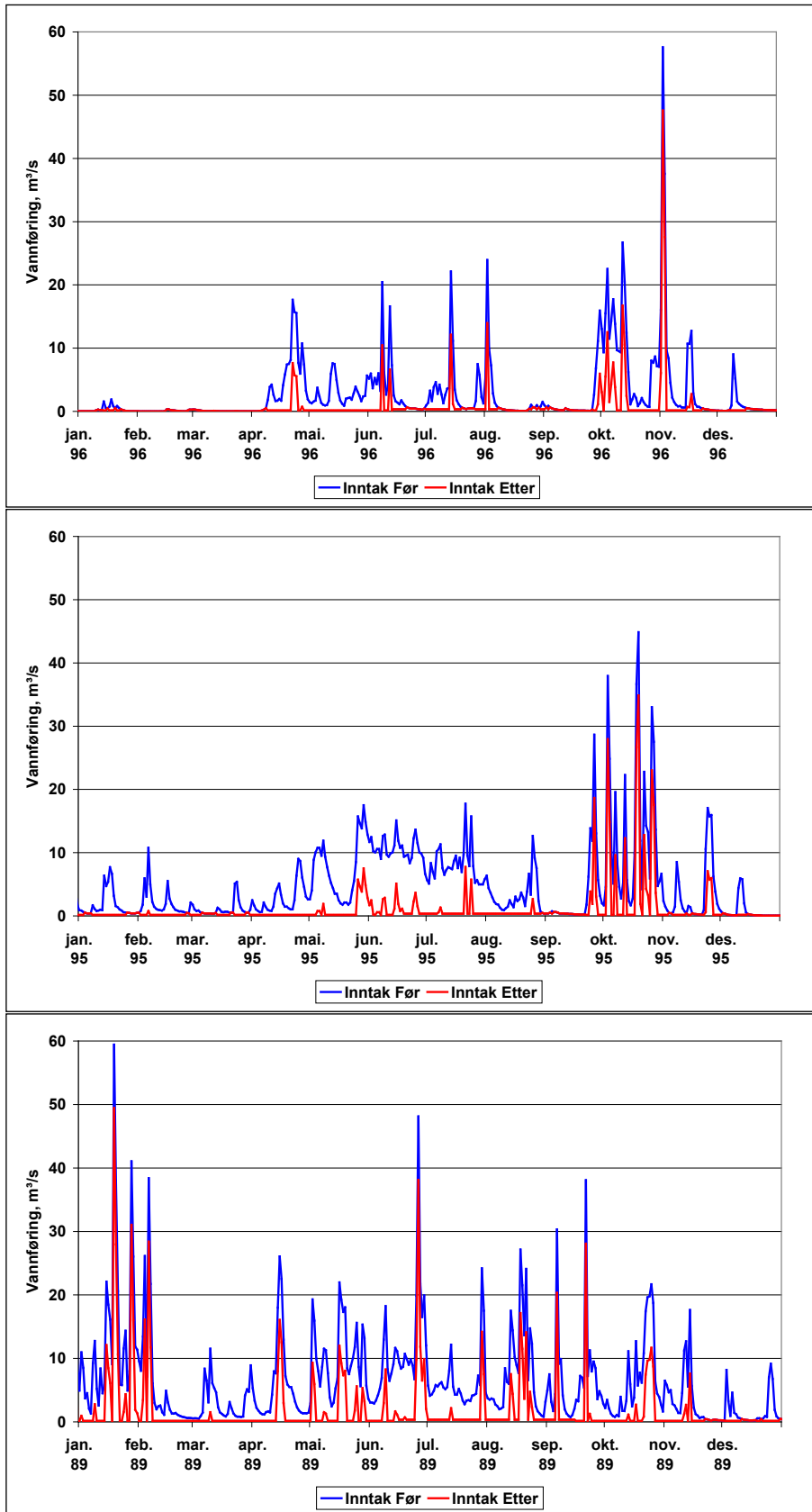
Søknaden beskriver vannføringen før og etter utbygging i karakteristiske år (fuktig, middels og tørt). Vannføringen i Tokagjelet er preget av hyppige og betydelige variasjoner hele året. Normalt er høstmånedene oktober og november nedbørrike (nedbør som regn), og i milde vintre kan regn og snøsmelting i kombinasjon gi store flomepisoder av lengre varighet, særlig i desember og januar. Like nedstrøms inntaket vil det gå minstevannføring når vannføringen er på nivå mellom øvre og nedre slukeevne. I perioder når vannføringen er under nedre slukeevne i kraftverket, vil hele tilsiget slippes forbi. I flomperioder vil overskytende vannmengde som overstiger slukeevnen i kraftverket gå som flomoverløp.

Like oppstrøms planlagt kraftstasjon vil vannføringen i hovedsak variere som oppe ved inntaket, men i tillegg kommer noe tilsig fra det uregulerte restfeltet. Dette sikrer at det vil være en viss naturlig variasjon i vannføringen i tillegg til minstevannføringen.

Nedstrøms utløpet fra kraftstasjonen vil vannføringen være uendret ettersom kraftverket blir et rent elvekraftverk. Ved stans i kraftverket vil minstevannføring og uregulert lokaltilsig på utbyggingsstrekningen bidra til å opprettholde en viss vannføring i elva, mens det 200-300 m nedstrøms kraftverksutløpet kommer ut to uregulerte sidefelt på til sammen ca. 8,5 km², som i gjennomsnitt bidrar med ca. 0,85 m³/s.

Inntaksmagasinet i Longvotni vil ifølge søker ikke bli benyttet til skvalpekjøring. Ettersom kraftverket får en slukeevne på 10 m³/s, vil vannstanden variere mindre enn normalt, ettersom det ikke vil bli noen vannstandsstigning her før tilsiget overstiger 10 m³/s. Også i flomperioder vil vannstanden reduseres noe, men med de betydelige flommene som opptrer i vassdraget, blir trolig forskjellen på høye vannstands nivåer lite merkbar. Dette gir en mer stabil vannstand i Longvotni, noe som generelt kan bidra til mindre hyppighet av overvann vinterstid, som igjen kan gi noe mer stabile isforhold.

Vannføringskurver for vassdraget like nedstrøms inntaket i Longvotni er vist på neste side. Kurvene viser vannføringer før og etter utbygging i henholdsvis et tørt, middels og vått år.

Vannføring like nedstrøms inntaket i Longvotni i hhv. et tørt, middels og vått år.

Grunnvann

Av søkers vurderinger fremgår det at planlagt tunnel mellom inntak og kraftverk ikke forventes å medføre konsekvenser for grunnvannstanden. Ut fra kartstudier synes det å være få steder hvor grunnvann opptrer i dagen langs tunneltraseen. Tunnelen er dyptliggende og vil bli drevet på synk. Dette innebærer at alt lekkasjevann må pumpes ut under utsprenningen. Eventuelle vannførende soner vil bli tettet ved forinjeksjon under driving av tunnelen. Dette vil bevirke at tunnelens drenerende virkning vil bli liten.

Vanntemperatur, isforhold og lokalklima

Vanntemperatur

Redusert vannføring vinterstid vil kunne føre til lavere temperaturer i perioder med kaldt vær, og større risiko for islegging og innfrysing. Dette vil kunne gi en noe redusert biologisk produksjon på den berørte strekningen mellom inntaket og kraftverksutløpet. Sommerstid kan det tidvis bli økt vanntemperatur i Tokagjelet, men det er ikke forventet at vanntemperaturen vil komme opp i verdier som er direkte skadelig for fisk og ferskvannsorganismer. Nedenfor utløpet fra kraftstasjonen kan vanntemperaturen bli noe lavere det meste av året, sammenlignet med en uregulert situasjon. Temperatureffektene av reguleringen vil avta nedover i vassdraget, men siden elva stort sett renner uten nevneverdige stryk og fosser vil det trolig være en liten effekt helt ned mot Movatnet.

Norheimsund og Steinsdalen Grunneigarlag er bekymret for at temperaturen i vassdraget vil øke på vinterstid på grunn av reguleringen, noe som kan føre til tidligere klekking av fiskeyngel i Steinsdalselva. Dersom klekkingen skjer før siste vårflom kan det ha negativ påvirkning på yngelens sjanse til å overleve. Grunneierlaget mener derfor vanntemperaturen på anadrom strekning av vassdraget må dokumenteres før utbygging, og følges opp med målinger etter at kraftverket er satt i drift.

NVE viser til fagutredningen på Fisk og ferskvannsbiologi, vannkvalitet og vanntemperatur, hvor det fremgår at vanntemperaturen på anadrom strekning nedenfor kraftverket forventes å bli noe lavere det meste av året som følge av utbyggingen. Vurderingene er basert på temperaturmålinger med døgnoppløsning på tre lokaliteter i vassdraget over en periode på ca. 16 måneder. Vi mener temaet er tilstrekkelig dokumentert og vurdert, slik at det ikke er nødvendig med ytterligere utredninger. Dersom det blir gitt konsesjon til utbygging, vil Fylkesmannen kunne pålegge oppfølgende undersøkelser etter behov med hjemmel i konsesjonsvilkårene.

Isforhold

Det blir betydelig redusert vannføring på utbyggingsstrekningen i vinterperioden, noe som kan medføre risiko for tidligere islegging. Gjennom vinteren vil det sjeldnere bli så høye vannføringer at det blir isgang på den berørte strekningen. Dette vil føre til lengre perioder med sammenhengende isdekke, men det er ikke ventet at ismengden vil øke når vannføringen reduseres. Det blir derfor heller ingen forskjell i tidspunkt for isgang i vassdraget om våren. I Longvotni vil vannstandsvariasjonene bli mindre ved en regulering, og dette vil kunne gi noe mer stabil is på vannet, og samtidig mindre sannsynlighet for overvann på isen. Det kan forventes et lite område med råk og utrygg is rundt inntaksområdet.

NVE har ingen spesielle merknader.

Lokalklima - frostrøyk

Ifølge søkers vurderinger er det størst sjanse for dannelse av frostrøyk over Longvotni om høsten og gjennom tidlig vår og forsommer. Eventuell frostrøyk vil følge elvestrengen og dalen nedover, og i liten grad berøre landbruksområdene ved Neteland. Utløpet fra kraftverket er dessuten planlagt i dette området, slik at vannføringens betydning for lokalklimaet nedover i Steinsdalen vil bli som før. Med overflateinntak i Longvotni og tilnærmet naturlig vannføring nedenfor utløpet fra kraftverket, forventes heller ingen endringer i lokalklimaet nedstrøms kraftverksutløpet.

NVE har ingen spesielle merknader.

Flom, erosjon og skredfare

Flom

De store flommene vil bli relativt lite redusert da det ikke er reguleringsmagasin som demper. Små og middels flommer vil forekomme sjeldnere på utbyggingsstrekningen, og vannføringen vil være redusert med den vannføringen som kraftstasjonen kan sluke.

NVE har ingen spesielle merknader.

Erosjon

Elveløpet i Tokagjelet består delvis av bart og blankskurt fjell og med stein av betydelig størrelse og bærer således preg av at flommer har vasket vekk det aller meste av løsmassene opp gjennom tidene. Det er heller ikke løsmasser som morene eller annet finmateriale ned til kantene av elva. Ut fra grunnforholdene i elveløpet forventes det derfor ikke noen endring av betydning i erosjonsforholdene på grunn av utbyggingen.

NVE har ingen spesielle merknader.

Skredfare

Elva renner i et bratt juv på store deler av utbyggingsstrekningen hvor det enkelte steder kan forventes skredaktivitet. Siden anlegget skal bygges i fjell, er det bare inntaket og adkomstportalen som eventuelt vil kunne være utsatt. Disse anleggene ligger imidlertid utenfor de skredutsatte områdene. Siden kraftverket vil redusere vannføringen i Steinsdalselva, vil tiltaket kunne bidra til å redusere et eventuelt faremoment knyttet til jordras ut i elveløpet, og som kan tenkes å medføre skadelig oppdemming av elva.

NVE vurderer på grunnlag av søkers opplysninger at det er lite sannsynlig at utbyggingen vil føre til økt skredfare. Vi viser ellers til reglene i Byggeteknisk forskrift (TEK 10) om sikkerhet mot skred (§7-3) som skal legges til grunn ved en eventuell utbygging.

Vannkvalitet, vannforsyning og forurensning

Vannkvalitet

Vannkvaliteten er god både ved Longvotni og Neteland. Forholdene med hensyn på forsurening har bedret seg i vassdraget de siste 10 årene. Det er svært lite tilførsler fra landbruk eller bebyggelse på elvestrekningen som vil få redusert vannføring, og det er ikke forventet at redusert resipientkapasitet vil ha merkbar effekt på vannkvaliteten. Strekningen nedenfor kraftverksutløpet er derimot tydelig påvirket av landbruksavrenning, som gir høyt næringsinnhold og stor bakterieforurensning nederst i vassdraget. Vannkvaliteten på denne strekningen antas å ikke bli påvirket av utbyggingen. I anleggsfasen vil det være risiko for erosjon og transport av finpartikulært materiale til vassdraget. Dette vil gi økt turbiditet og kunne gi negativ påvirkning på gyte- og oppvekstområder for fisk. Utslipp av nitrogenrester i avløpsvannet fra tunneldriften, samt i avrenning fra massedeponiet, vil i høye konsentrasjoner kunne være giftig for fisk. Fra anleggsrigger vil det kunne skje utslipp av avløpsvann, og også i forbindelse med vedlikehold og tanking av kjøretøy og maskiner kan det forekomme uhell med utslipp. Det planlegges avbøtende tiltak for å hindre forurensning i anleggsfasen.

Fylkesmannen i Hordaland er kritisk til lokalisering av deponi mellom den nye veien og Steinsdalselva. Et deponi i dette området vil lett kunne føre til slamflukt og forurensning av elva. Hordaland fylkeskommune er også opptatt av risikoen for forurensning fra deponiområdet og mener det må iverksettes tiltak for å hindre avrenning av sigevann til vassdraget.

NVE viser til at konkrete tiltak for å hindre eller redusere forurensning i anleggsfasen skal inngå i detaljplan for kraftverket. Tiltakshaver må søke Fylkesmannen om utslippstillatelse etter forureningsloven for denne perioden. For driftsfasen vil standard vilkårssett som også omfatter tiltak mot forurensning bli gjort gjeldende. Når det gjelder mulig risiko for avrenning fra det planlagte massedeponiet, så har søker fremlagt et justert alternativ hvor deponiområdet nærmest elva (felt B) er sløfjet. All masse vil bli plassert i ett deponi (felt A), noe som etter vår vurdering vil være en bedre løsning for å kunne kontrollere avrenning mv.

Vannforsyning

I området ovenfor det planlagte kraftverksinntaket er det registrert tre grunnvannsbrønner boret i fjell. Det er ikke uttak til vannforsyning på strekningen som vil bli berørt av utbyggingen.

Odd Træbakken er bekymret over at tungtransport kan skade vannledningen gjennom Netelandskjelet og føre til rystelser som kan gi skader på bebyggelsen.

NVE forutsetter at avbøtende tiltak for å unngå skader på infrastruktur og bebyggelse inngår i detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging. Utbygger vil være erstatningspliktig for eventuelle skader som måtte oppstå på eksisterende brønner, vannledninger mv.

Støy og støv

Eventuelle støyulempen vil være knyttet til anleggsfasen og da med desidert størst aktivitet i området ved Neteland der kraftverket er planlagt. Kilder til støy og støv vil bl.a. være sprengning av fjell, graving og pigging, dumping av masser og støy fra tungtransport. I driftsfasen vil det bare være sporadisk trafikk til og fra kraftverket.

Odd Træbakken mener støv fra steinmassene som skal transporteres og deponeres ovenfor bosetningen trolig vil føre til dårligere luftkvalitet og store mengder nedfallsstøv. Træbakken foreslår derfor en alternativ veiløsning gjennom utmark, eventuelt i tunnel, i god avstand til bosetningen. Dette vil også redusere risikoen for skader på eksisterende vannledninger og bebyggelse.

NVE er innforstått med at anleggsperioden vil medføre støy og støvplager for deler av bosetningen på Neteland. Vi registrerer at søker har foreslått å etablere en ny anleggsvei inn til tunnelpåhugget for adkomsttunnelen for å unngå trafikk gjennom gårdstunene. Det kan også settes tidsbegrensninger på anleggstrafikken for å redusere ulempene. NVE forutsetter at avbøtende tiltak for å redusere ulemper som følge av støy og støv i anleggsfasen inngår i detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Avfall

I anleggsfasen vil det bli generert avfall særlig i form av fyllmasser og betongrester, trevirke og andre konstruksjonsmaterialer, metaller, papp, plastemballasje og restavfall. I driftsfasen vil det kunne genereres avfall fra verksted og vedlikehold, samt mindre mengder husholdningsavfall.

NVE viser til at håndtering av avfall skal inngå i detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Naturressurser

Ferskvannsressurser

Ifølge søknaden er det ikke registrert andre eksisterende interesser knyttet til utnyttelse av vannressursene på planlagt utbyggingsstrekning.

NVE har tidligere mottatt utkast til søknad fra BKK Produksjon AS om overføring av Kvitabekktjørn og Skukkatjørn til Svartevatn. Planene om overføring ville ha berørt deler av nedbørfeltet og påvirket produksjonspotensialet til Tokagelet kraftverk. Planene ble imidlertid trukket tilbake av søker i desember 2013. Det er også registrert to søknader om vannkraftverk i sideelver/-bekker på nordsiden av Steinsdalsvassdraget; Risbruelva kraftverk (småkraftverk) i Risbruelva og Skeie kraftverk (minikraftverk) i Skeisbekken. Ingen av disse vil berøre nedbørfeltet til Tokagelet kraftverk. Kraftverkene er nærmere beskrevet under kapittelet om Samlet belastning.

Jord- og skogressurser

Det er flere gårdsbruk ved Steine og Neteland innerst i Steinsdalen. Arealene er for det meste benyttet til grasproduksjon og husdyrhold. De fulldyrkede arealene i disse områdene utgjør 7,5 % av kommunens tilsvarende arealer. Av skogarealet utgjør gran- og furuskog 75 % av det økonomisk drivverdige volumet. Det er også skog med god bonitet i selve Tokagelet, men dette skogarealet er ikke tilgjengelig for drift. Anleggsfasen vil medføre visse ulemper for jordbruket i form av støy og forstyrrelser. I forbindelse med etablering av massedeponi vil berørt jordbruksareal bli liggende brakk i en periode. I driftsfasen vil dette arealet kunne tas i bruk igjen og vil være lettere å drive enn

før. Elva er ikke brukt som selvgjerde eller til andre formål i forbindelse med jord- eller skogbruksdrift, og redusert vannføring vil ikke få noen virkning. For skogbruket vil utbyggingen ikke få noen virkning i driftsfasen.

Hordaland Bondelag mener en utbygging av Tokagjelet kraftverk vil være positivt for lokal næringsvirksomhet og bidra til å styrke det samlede inntektsgrunnlaget i landbruket i området.

NVE kan ikke se at det har fremkommet opplysninger som skulle tilsi at utbyggingen vil medføre noen større konflikter i forhold til utnyttelsen av jord- og skogressursene, bortsett fra enkelte ulemper i anleggsfasen.

Utmarksressurser

Området er rikt på viltressurser og fiskeressurser. Det er grunnlag for en omfattende hjortejakt i kommunen. Viltet vil i en driftsfasen bli noe mer sky på grunn av økt støy og trafikk, og i mindre grad være jaktbart i influensområdet i denne perioden. Virkningene for fisk og fiske er beskrevet i påfølgende kapitler om naturmiljø, biologisk mangfold og verneinteresser, og friluftsliv og reiseliv. NVE vurderer virkningene for utnyttelse av utmarksressursene som små.

Mineraler og masseforekomster

Søker har ikke registrert viktige mineralske forekomster som vil bli berørt av utbyggingen.

Ifølge Direktoratet for mineralforvaltning vil tiltaket ikke komme i konflikt med kjente mineralforekomster.

NVE har ingen spesielle merknader.

Marine ressurser

Planlagt utbygging vil ikke påvirke marine ressurser.

NVE har ingen spesielle merknader.

Naturmiljø, biologisk mangfold og verneinteresser

Naturtyper og flora

Tokagjelet ligger innenfor naturtypen bekkekløft og bergvegg som er vurdert som viktig (B). Det aller meste av bekkekløfta består av naturtypen gråor-heggeskog. Av rødlistede arter i bekkekløfta finnes alm (NT) og flatsaltlav (VU). Grannsiv (DD) er kjent fra bergveggen ved gamleveien på utsiden av Tokagjeltunnelen. Ved fossen i Tokagjelet finnes en fossesprøytsone som tilsvarer den truede vegetasjonstypen fosseeng. I dette området ble det ikke registrert rødlistede lav- eller mosearter. Steinsdalsvassdraget renner ut i Movatnet som er definert som naturtypen poll og vurdert som svært viktig (A). Den viktigste virkningen av utbyggingen blir at tilgjengelig areal for fuktikrevende moser og lav, spesielt på stein langs elva, blir redusert. Lavere vannføring vil generelt også føre til at flere tørketålende arter og vedaktige planter kan etablere seg. En slik virkning vil imidlertid være noe begrenset i Tokagjelet fordi det meste av elva ligger i en trang bekkekløft med tett skogsvegetasjon rundt, noe som bidrar til å opprettholde fuktigheten. Av rødlisteartene er det kun flatsaltlav som kan forventes å bli negativt påvirket.

Fylkesmannen i Hordaland påpeker at fossesprøytsonen nedstrøms Longvotni vil bli vesentlig redusert dersom det kun slippes 150 l/s om vinteren og 330 l/s om sommeren slik søker foreslår. Naturvernforbundet i Kvam mener de registrerte verdiene knyttet til biologisk mangfold vil bli forringet dersom det ikke stilles krav om en høyere minstevannføring enn det som er foreslått i søknaden. Hordaland Bondelag mener de mulige ulempene for biologisk mangfold må aksepteres med utgangspunkt i at det skal slippes minstevannføring, og at det finnes mange fossesprøytsoner av lignende karakter som ligger i vernede vassdrag i fylket.

NVE registrerer at utbyggingen vil kunne få negative virkninger for viktige naturtyper med fuktikrevende lav- og mosearter i Tokagjelet. Mindre vann gir redusert fossesprøytsone ved fossen i Tokagjelet, noe som vil kunne endre leveforholdene for de artene som finnes her. Utbyggingen synes i liten grad å berøre rødlistede arter, med unntak av flatsaltlav som tidligere er registrert på berg nær elva i Tokagjelet. I utredningen er det opplyst at flatsaltlav ikke ble funnet under befaringen i

vassdraget i 2008, noe som kan tyde på at populasjonen mest sannsynlig er liten. Redusert vannføring på grunn av utbyggingen vil trolig være den største trusselen mot arten der den eventuelt vokser. Slipp av tilstrekkelig minstevannføring vil etter NVEs vurdering være et viktig tiltak, som til en viss grad kan redusere de negative virkningene på de fuktighetskrevene naturtypene og artene.

Fisk og ferskvannsbiologi

Longvotni har en tett bestand av ørret, og det finnes også en bestand av stingsild. Det er rikelig med rekrutteringslokaliteter for ørreten i bekker fordelt rundt hele innsjøen. Planlagt etablering av terskel og inntak ved utløpet kan føre til at gytemulighetene ved utløpet forsvinner, men dette området er av liten betydning for den totale rekrutteringen av fisk i innsjøen. Planktonsamfunnet i Longvotni er preget av svært vanlige arter som finnes i de fleste i humøse innsjøer med fisk i regionen, og bunndyrfaunaen er typisk for denne type vassdrag. I Tokagjelet finnes en stasjonær bestand av ørret som delvis er påvirket av fisk som slipper seg ned fra Longvotni, men en viss egenrekruttering forekommer også i elva. Etablering av terskel ved utløpet av Longvotni vil trolig føre til at noe færre fisk slipper seg ned i elva, men det er ikke forventet at dette vil få registrerbare virkninger for den stasjonære ørretbestanden. Redusert vannføring på elvestrekningen i Tokagjelet vil imidlertid kunne medføre noe lavere biologisk produksjon på denne strekningen. I den nedre delen av vassdraget er det en truet bestand av laks og en relativt tallrik bestand av sjøørret som er sårbar (VU). Begge bestandene er påvirket av lakselus. Den anadrome strekningen er 5,2 km. Det er gode gyteforhold i vassdraget helt opp til vandringshinderet. Elva er nokså flatbunnet med bratte kanter, og det er mange mindre, naturlige terskler som gir god vanddekning selv ved lave vannføringer. Når det gjelder overlevelse til yngel av laks og ørret, er vanntemperatur ved første fødeopptak avgjørende faktor. Beregninger viser at det generelt er svært god temperatur ved første fødeopptak for laks i vassdraget. En noe lavere vanntemperatur i perioden oktober til juli på grunn av utbyggingen vil sannsynligvis ikke ha noen betydning for overlevelsen. Avrenning av steinstøv og/eller sprengstoffrester fra planlagt massedeponi kan gi negative effekter på fisk og bunndyr. Det er registrert rømt oppdrettslaks som sannsynligvis gyter og får avkom i elva. Ål, som regnes som kritisk truet (CR), finnes også i vassdraget, men forekommer i hovedsak i nedre del nedenfor Movatnet.

Fylkesmannen i Hordaland viser til at Steinsdalselva er en viktig elv for laks og sjøørret og at den anadrome strekningen slutter like nedstrøms planlagt utløp fra kraftverket. Fylkesmannen legger derfor til grunn at det skal monteres en automatisk omløpsventil i kraftverket som sikrer vannføringen på anadrom strekning i tilfelle utfall. Hordaland fylkeskommune mener gyteplasser må overvåkes før, under og etter eventuell utbygging, og at anleggsarbeid ikke må skje i gyteperioden. Naturvernforbundet i Kvam mener vassdragets verdi for en truet laksebestand, herunder potensialet for kultivering og oppvekstområder innover i gjelet, vil bli redusert dersom det ikke stilles krav om en høyere minstevannføring enn det som er foreslått i søknaden. Norheimsund og Steinsdalen Grunneigarlag er bekymret over alle endringer som kan påvirke de anadrome fiskestammene i negativ retning, sett på bakgrunn av hvor alvorlig situasjonen er for laks og sjøørret i Hardanger. Grunneierlaget mener at en har et spesielt ansvar for å ta vare på stammen av sjelden storvokst sjøørret i Steinsdalselva. Det vil derfor være viktig å unngå avrenning til vassdraget i anleggsfasen. Grunneierlaget påpeker også at Longvotni ikke må senkes under dagens lavvannsnivå.

NVE mener at den biologiske produksjonen i vassdraget må søkes opprettholdt så langt det er mulig ved en eventuell utbygging. Vi oppfatter at fiskebestanden i Longvotni i liten grad vil bli berørt av utbyggingen, siden det ikke er planlagt noen regulering som vil påvirke vannstand og gyteforhold. På selve utbyggingsstrekningen vil det viktigste tiltaket av hensyn til fisk være slipp av tilstrekkelig minstevannføring hele året med økt vannslipping i de biologisk mest aktive periodene. Det må likevel forventes at fiskeproduksjonen på strekningen som får fraført vann blir noe lavere sammenlignet med naturlig tilstand. NVE kan ikke se at utbyggingen vil få noen større virkninger på anadrom fisk. Utløpet fra det planlagte kraftverket vil bli liggende ca. 500 m ovenfor den anadrome strekningen, og vil således ikke berøre denne i særlig grad ved normal drift. Ved utfall i kraftverket kan det imidlertid oppstå en brå reduksjon i vannføringen nedstrøms, med risiko for stranding av fisk. Vi er derfor enig med Fylkesmannen i at det bør monteres en automatisk omløpsventil i kraftverket, noe søker selv også har foreslått. Vannstandsendringer som følge av effektkjøring er ikke en aktuell problemstilling, siden kraftverket er et elvekraftverk uten reguleringsmuligheter. NVE forutsetter at nødvendige tiltak

for å hindre avrenning av partikler mv. inngår i detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging. Fylkesmannen vil vurdere om det er nødvendig å søke utslippstillatelse for anleggsfasen, se omtale under punkt om Forurensningsloven.

Vilt, fugl og insekter

Det er trekkvei for hjort ned mot Steinsdalselva, men utenfor tiltaksområdet. Det kan også forekomme at hjort trekker på tvers av Tokagjelet. Av rødlistearter (Rødlista 2010) finnes det sporadiske registreringer av gaupe (VU) i Kvam herad og streifdyr kan finnes i influensområdet. Det er sannsynligvis også mår (LC) i området. Det er sannsynlig at fossekall (LC) år om annet hekker i elva, muligens ett eller to par. Det er ikke observert vintererle (LC), men vassdragets utforming gjør at det er en aktuell hekkelokalitet. Movatnet er viktig beiteområde for vade-, måke- og alkefugler, men ligger utenfor tiltaksområdet. I nedre del av Steinsdalen er registrert stær (NT), samt et møkkbillefunn (NT) fra før 1877, men disse artene vil ikke bli berørt av utbyggingen. Ved slipp av minstevannføring i Tokagjelet er det forventet at utbyggingen vil ha liten eller ingen negativ virkning på fossekall og gulerle siden det fortsatt vil være en viss vanndekning som opprettholder fuglenes mulighet til å utnytte området til næringssøk. Det kan bli noe enklere for hjort å passere vassdraget på den regulerte strekningen. Økt trafikk til kraftstasjonen og inntaksområdet vil trolig ikke få avgjørende virkning. I anleggsfasen forventes hjortevilt å trekke bort fra områdene med anleggsvirksomhet.

NVE vurderer at utbyggingen sannsynligvis ikke vil medføre noen vesentlige virkninger for vilt, fugl og insekter.

Verneinteresser

Planlagt utbygging vil ikke berøre eksisterende eller planlagte verneområder.

Landskap

Området som berøres av utbyggingsplanene inngår i landskapsregion «midtre bygder på Vestlandet». Søknaden beskriver tre landskapsrom på utbyggingsstrekningen; Longvotni på Kvamskogen, Tokagjelet og Neteland. Landskapet på Kvamskogen består av avrundede landskapselementer med subalpin bjørkeskog opp til ca. 600 moh. i de sentrale delene av området. Fra fjellplatået faller Steinsdalsvassdraget ned i Tokagjelet i øst der dalsidene er preget av rasmark og svært bratte og utilgjengelige områder. På denne strekningen er vassdraget med fossen i Tokagjelet lite synlig fra riksvei 7 som delvis går i tunneler på strekningen, men er mer fremtredende fra gamleveien på utsiden av tunnelene. På Neteland, som er gårdene innerst i Steinsdalen, dominerer kulturlandskapet. Denne kombinasjonen av landskapsformer gir betydelige kontraster og danner en opplevelsrik naturlig helhet. Ifølge søknaden vil de største virkningene på landskapskvalitetene i driftsfasen være knyttet til sterk reduksjon i vannføring i fossen i Tokagjelet. I anleggsfasen vil trafikk og massedeponering ved Neteland påvirke landskapet i dette området. Vannveien og kraftverket er planlagt plassert i fjell og vil derfor ikke få noen direkte landskapsvirkninger.

Fylkesmannen peker på at en utbygging vil føre til mindre vannføring og dermed sterkt redusert verdi av fossen i Tokagjelet som er et verdifullt landskapselement. Ved en eventuell utbygging vil det derfor være viktig å beholde så mye av vannføringen som mulig spesielt i turistsesongen om sommeren. Fylkesmannen mener også at den planlagte terskelen i utløpet av Longvotni vil bli svært synlig i et ellers urørt landskapsbilde og at den derfor ikke bør bygges dersom behovet ikke er klart tilstede. Hordaland fylkeskommune mener massedeponiene må få en utforming som gjør at de ikke fremstår som fremmedelementer i landskapet.

NVE konstaterer at utbyggingen vil påvirke verdien av viktige landskapselementer i tilknytning til vassdraget. Virkningene kan i hovedsak relateres til redusert vannføring i Tokagjelet og planlagt massedeponering i området Neteland. Redusert vannføring vil særlig påvirke opplevelsen av den dype elvekløfta med fossen som fremstår som et særpreget og dramatisk landskapselement, spesielt ved høye vannføringer. Fossen er i dag ikke lett synlig fra fylkesvei 7 på grunn av tunneler og tett vegetasjon, men det er stedvis utsikt til fossen fra den gamle veien på utsiden av tunnelene. Adkomsten her er imidlertid noe begrenset på grunn av rasfare og manglende vedlikehold. Det er ikke anlagt rasteplasser langs vegen på denne strekningen. Vi er likevel enig med Fylkesmannen i at

fossen er et verdifullt landskapselement, og at opplevelsesverdien av fossen så langt som mulig bør søkes opprettholdt ved slipp av tilstrekkelig minstevannføring. Behovet antas å være størst om sommeren når det er mest ferie- og turisttrafikk i området. Søknaden inneholder en fotoserie av fossen ved ulike vannføringer som gir et godt grunnlag for å vurdere den visuelle effekten av vannslipping som avbøtende tiltak. Vi tror ikke planlagt terskel i utløpet av Longvotni vil bli spesielt synlig og fremstå som et uheldig landskapsinngrep, da området fra før er påvirket av ulike tekniske inngrep, samt at det ikke er snakk om noen stor konstruksjon.

Større sammenhengende naturområder med urørt preg

Utbyggingsområdet er lokalisert i et område hvor det fra før finnes større tekniske inngrep knyttet til samferdsel og turisme. En utbygging av Tokagelet kraftverk vil derfor ikke påvirke større sammenhengende naturområder med urørt preg.

Kulturmiljø og kulturminner

Det er registrert flere lokaliteter med kulturhistoriske verdier i utbyggingsområdet. Senningshelleren i Espefjell er et automatisk fredet kulturminne av stor verdi. Ved helleren er det også registrert en gammel hulveg (stølsvei) som går fra gårdene på Neteland. Gårdsmiljøet på Neteland har bygningsmasse som representerer flere generasjoner av tidligere gårdsdrift og levesett. Gamleveien gjennom Tokagelet har status som et nyere tids kulturminne og er vurdert som verneverdig i «Nasjonale verneplan for veger, bruer og vegrelaterte kulturminner». Potensialet for funn av ikke kjente automatisk fredete kulturminner vurderes å være størst i på Neteland i områdene for planlagt deponi og ny anleggsvei til tunnelinnslaget. Av søknaden fremgår det at utbyggingen ikke berører noen av de automatisk fredete kulturminnene. Planlagt anleggsvei, tunnelinnslag, og massedeponi vil påvirke kulturlandskapet på Neteland negativt. Redusert vannføring i Steinsdalselva vil redusere opplevelsesverdien av vassdraget sett fra den verneverdige vegen gjennom Tokagelet.

Hordaland fylkeskommune påpeker at konsesjonsvilkårene må sikre at fredete kulturminner blir gjort kjente under anleggsarbeidet. Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum har ikke kjennskap til kulturminner ved Tokagelet som kan bli direkte påvirket av det planlagte tiltaket og har heller ikke indikasjoner på at det er potensial for marine kulturminner langs vassdraget. Sjøfartsmuseet mener at redusert vannføring ikke vil kunne føre til skade på eventuelle kulturminner under vann, herunder eventuelle marine kulturminner i Longvotnevannet. Ifølge Sjøfartsmuseet er det likevel mulig at det ligger kulturminner i det aktuelle området og gjør oppmerksom på meldeplikten dersom det blir oppdaget kulturminner under anleggsarbeidet.

NVE oppfatter at utbyggingen i liten grad vil ha noen direkte virkning på kjente kulturminner. Planlagt tunnelinnslag og deponi i området Neteland vil påvirke kulturmiljøet i dette området. Vi antar virkningene her til en viss grad vil kunne avbøtes gjennom god detaljplanlegging og utforming av inngrepene. Slipp av tilstrekkelig minstevannføring på elvestrekningen gjennom Tokagelet vil være et viktig avbøtende tiltak for å ivareta landskapsopplevelsen med utgangspunkt i den verneverdige veien. Forholdet til automatisk fredete kulturminner vil bli ivaretatt gjennom konsesjonsvilkårene dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Samfunn

Kraftproduksjon

Søker har beregnet at Tokagelet kraftverk vil produsere ca. 81 GWh pr. år i det omsøkte alternativet og med de foreslåtte vilkårene for slipp av minstevannføring mv. Produksjonen fordeler seg på ca. 36,6 GWh sommerkraft og ca. 44,8 GWh vinterkraft. Kraftverket er planlagt som et elvekraftverk uten reguleringsmuligheter.

Tokagelet kraftverk kan karakteriseres som et middels stort vannkraftverk. Som et sammenligningsgrunnlag kan vi nevne at et gjennomsnittlig småkraftverk produserer rundt 10 GWh i året (søknader som NVE har til behandling).

NVE mener den viktigste samfunnsnyten med Tokagelet kraftverk vil være produksjon av ny, fornybar kraft. Kraftverket vil være et positivt bidrag til å innfri Norges forpliktelser til produksjon av

ny fornybar energi som følge av fornybardirektivet og el-sertifikatordningen, noe som må ilegges betydelig vekt i konsesjonsbehandlingen.

Kostnader

Kostnadene er i søknaden estimert til 212 mill. kr (pr. 1. kvartal 2009) for det omsøkte alternativet. Utbyggingsprisen er oppgitt til ca. 2,62 kr/kWh. Indeksjustert til prisnivå 1.1.2015 tilsvarer utbyggingskostnadene 256 mill. kr, noe som gir en utbyggingspris på ca. 3,16 kr/kWh. NVE har gått gjennom søkers kostnadsoverslag og produksjonsberegninger og har ingen spesielle merknader til disse.

Kostnadstallene over tilsier et forholdsvis rimelig prosjekt når en sammenligner med andre omsøkte vannkraftprosjekter som NVE har til behandling. Endringer i prosjektet, som for eksempel vilkår om slipp av økt minstevannføring, kan påvirke produksjonen noe, og dermed også utbyggingsprisen. Det er også en viss usikkerhet knyttet til det hydrologiske grunnlaget for produksjonsberegningene.

Med forutsetning om 6 % kalkulasjonsrente og 40 års økonomisk levetid har prosjektet en energikostnad over levetiden (LCOE) på 26 øre/kWh. Energikostnaden over levetiden tilsvarer den verdien kraften må ha for at prosjektet skal få en positiv netto nåverdi. Historisk har terminprisene med leveranse påfølgende år ligget mellom 20 og 40 øre/kWh (løpende priser). Til sammenligning ligger energikostnaden for vindkraftverk på 40-45 øre/kWh. NVE vurderer at en utbygging av Tokagjelet kraftverk vil være konkurransedyktig i el-sertifikatmarkedet.

Befolkningsutvikling og bosetning

Det er ikke forventet at kraftverket vil ha noen større innvirkning på befolkningsutvikling og bosetting i Kvam herad, da antall nye arbeidsplasser i driftsfasen vil være begrenset. Enkelte grunneiere på Neteland vil få inntekter fra fallrettsleie, noe som vil bidra til fortsatt grunnlag for bosetningen her.

NVE har ingen spesielle merknader.

Næringsliv og sysselsetting

Ifølge søknaden vil de største samfunnsmessige virkningene primært være knyttet til sysselsettingseffekten i anleggsfasen, som er planlagt å vare i ca. 2 år. Flere bedrifter og foretak i Hardangerregionen og Kvam herad leverer tjenester som er relevante i forhold til de anleggsarbeidene som skal utføres. Søker opplyser at det ønskelig å bruke lokal/regional arbeidskraft i størst mulig grad. Søker opplyser også at hovedleverandøren til prosjektet vil være norsk, og vil med høy sannsynlighet ha tilhold utenfor regionen. Lokale eller regionale entreprenører vil imidlertid stå sterkt som underleverandører innen grunnarbeider, infrastruktur og transport. Det vil også være muligheter for leveranser av varer og tjenester som sand, pukk og grus, elektroinstallasjon, rørleggerarbeid osv. I tillegg til direkte og indirekte sysselsettingsvirkninger vil bygging av et kraftverk gi konsumvirkninger, som oppstår som følge av at de sysselsatte betaler skatt og bruker sin lønn til kjøp av forbruksvarer og tjenester. I driftsfasen vil sysselsettingseffekten være ca. 2 årsverk.

NVE har ingen spesielle merknader.

Kommunal økonomi

De økonomiske virkningene av Tokagjelet kraftverk er beskrevet i søknaden. Kraftverket vil innebære økonomiske inntekter til Kvam herad i form av eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonsavgifter. Heradet vil ikke få tildelt konsesjonskraft siden det ikke er reguleringer i forbindelse med utbyggingen som gir grunnlag for økt kraftmengde. Søker har anslått inntektene til Kvam herad til ca. 2,2 mill. kr pr. år.

Kvam herad påpeker i sin høringsuttalelse at kraftverket vil gi relativt få naturinngrep og at det vil generere arbeidsplasser, lokal aktivitet og ringvirkninger i Kvam. Heradet ber NVE vurdere muligheten for å sette vilkår om nærings- og miljøfond. Hordaland Bondelag mener utbyggingen har god lønnsomhet og vil ha positive virkninger for lokal næringsvirksomhet og lokal verdiskapning. Bondelaget legger spesielt vekt på de varige inntektene som fallrettseierne i Tokagjelet vil få, noe som vil styrke det samlede inntektsgrunnlaget i landbruket i området.

NVE registrerer at Kvam herad mener en utbygging av Tokagjelet kraftverk vil være et positivt bidrag til lokal verdiskapning, samtidig som de negative virkningene synes å være begrensede. Når det gjelder spørsmålet om næringsfond, foreligger det ikke hjemmel i vannressursloven for å sette vilkår om dette. Vi er for øvrig gjort kjent med at det er forsøkt fremforhandlet en privatrettslig utbyggingsavtale mellom Kvam herad og søker, men at en slik avtale på nåværende tidspunkt ikke er oppnådd.

Sosiale og helsemessige forhold

Anleggsfasen vil medføre støy og til dels også støvplager for bosetningen på Neteland. Det er ikke registrert andre påvirkninger som kan ha sosiale eller helsemessige konsekvenser.

NVE viser til at avbøtende tiltak for å begrense ulemper i forbindelse med økt trafikk, støy og støv i anleggsfasen skal inngå i detaljplanene for tiltaket etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging.

Friluftsliv og reiseliv

Kvamskogen har status som et regionalt viktig friluftsområde og utfartsområde for hele Bergensregionen. Området er mye brukt til ulike friluftaktiviteter hele året, og det er bygget ut omfattende alpinanlegg og gjennomført mye tilrettelegging med turstier og preparerte skiløyper. Det finnes ca. 1800 hytter i området, mens kommunedelplanen angir potensialet til ca. 4600 hytter. I forbindelse med de mange friluftslivstilbudene er det etablert mange serverings- og overnattingstilbud. Det planlagte utbyggingsområdet for Tokagjelet kraftverk ligger i utkanten av de mest brukte friluftsområdene, men det krysser en viktig turvei/skiløype like ved der inntaket vil bli plassert. Redusert vannføring i elva gjennom Tokagjelet vil føre til redusert opplevelsesverdi av fossen i Tokagjelet. Innsynet til fossen fra aktuelle standpunkter er imidlertid begrenset, og selve elvegjelet er lite tilgjengelig på grunn av de bratte dalsidene.

Jakt og fiske

Hjortejakt er den viktigste jaktformen. Norheimsund hjortevald disponerer alle områdene på Kvamskogen og har fellingstillatelse på 90 dyr som er fordelt på de ulike grunneierne. Det går et par hjortetrekke på tvers av Tokagjelet, og det jaktes endel oppe i selve gjelet på veisiden ved disse krysningspunktene. For øvrig er det noe organisert jakt på villrein. For øvrig jaktes småvilt i området, både orrfugl, hare og rype. For denne jakten er det anledning å kjøpe jaktkort for dager eller hel sesong også for andre enn grunneiere. Det forekommer noe fiske i Tokagjelet ved lave vannføringer, og det er tatt fisk på mellom 0,5 og 1 kg. Det selges fiskekort for fiske på lakseførende strekning i Steinsdalselva. Aktiviteter i forbindelse med jakt og fiske i området vil i liten grad bli berørt av utbyggingen i driftsfasen. I anleggsfasen vil tilførsler til elva i korte perioder føre til reduserte fiske-muligheter, og anleggsaktivitet ved Neteland vil medføre noe støy som kan fortrenge hjorten fra de anleggsnære områdene i jakttiden.

NVE mener utbyggingen i liten grad vil berøre de regionale friluftinteressene knyttet til Kvamskogen som et viktig utfartsområde. Det er ikke registrert spesielle konflikter i forhold til hyttebebyggelse eller områder hvor det drives friluftslivsaktiviteter. De fleste av brukerne kommer vestfra fra Bergensregionen og nytter således ikke veien gjennom Tokagjelet som innfallsport. Lokale aktiviteter i forbindelse med jakt og fiske synes heller ikke å bli vesentlig berørt etter at kraftverket eventuelt er satt i drift, mens det under anleggsarbeidene kan oppstå ulemper i perioder. De merkbare konsekvensene i driftsfasen vil i hovedsak være relatert til redusert opplevelsesverdi av elva og fossen i Tokagjelet for reisende langs fv. 7. Trafikktellinger viser at det i 2013 var 2100 kjøretøy som passerte området i gjennomsnitt per dag (ÅDT), hvorav 1800 var gjennomgangstrafikk (kilde: Kvam herad 2014). I samferdselsplanen for Hardanger (2014-2018) er det skissert et mulig fremtidig veiprojekt; Hardangertunnelen, som skal gå under Kvamskogen mellom Steinsdalen til Høysæter. Kvam herad har i 2014 gjennomført et forprosjekt (utredning) som beskriver prosjektet nærmere. Dersom fylkesveien i fremtiden blir lagt i tunnel på hele strekningen, vil Tokagjelet kunne få mindre betydning som opplevelseselement. Samtidig vil det kunne ligge et potensial i den eksisterende veien som turistvei. Se nærmere beskrivelse av veiplanene under punktet Andre forhold.

Andre forhold

Planer om veitunnel under Kvamskogen

Kvam herad har i høringsuttalelsen og i ettersendt informasjon gitt nærmere opplysninger om planene for veitunnel under Kvamskogen (Hardangertunnel). Det er utarbeidet en forprosjektrapport (Norconsult 2014) som skisserer to alternative tunnelinnslag i øvre del av Steinsdalen (alt. K1 og K2).

Nordkraft har vurdert mulige konflikter mellom veitunnelen og kraftverksprosjektet. Selskapet viser til at alt. K2 (som i forprosjektrapporten er beskrevet som det foretrukne alternativet) vil gå et godt stykke nord for planlagte tunneler i forbindelse med Tokagjelet kraftverk, og vil således ikke være i nærføring med kraftverksprosjektet. Alt. K1 (som ikke er anbefalt videreført) passerer med linjeføring for veitunnelen forbi området der tilløpstunnelen er planlagt. Ut fra de skissene som foreligger, vil alt. K1 krysse tilløpstunnelen til Tokagjelet kraftverk ca. 710 m fra kraftstasjonen. Her går tilløpstunnelen i høyde ca. 135-140 moh., dvs. med en klaring mellom tunnelene på 30-40 m. Krysningpunktet er ikke ved et lavbrekk/bekkedal i terrenget. Nordkraft mener dette under normale omstendigheter vil være tilstrekkelig klaring for problemfri krysning.

NVE registrerer på bakgrunn av søkers vurderinger at det synes å være liten potensiell konflikt mellom planlagt Hardangertunnel, alt. K2, og Tokagjelet kraftverk. Planene for ny veitunnel er imidlertid på et tidlig stadium, slik at det på nåværende tidspunkt er vanskelig å ta konkret stilling til prosjektet, og om det vil være behov for å se på tilpasningsløsninger.

Bruk av overskuddsmasser

Kvam herad ber om at det blir tatt inn i konsesjonsvilkårene at heradet får tilgang på så mye sprengsteinmasse fra Tokagjelet kraftverk som heradet har bruk for. Leveransevilkårene må være at steinen blir levert vederlagsfritt opplastet på bil til Kvam herad. Kostnaden for transport av massene må mottaker selv bekoste. Kommunen har identifisert flere prosjekter hvor steinmassene kan utnyttes som en ressurs.

NVE ser positivt på at overskuddsmasser kan nyttes som en ressurs til samfunnsnyttige formål. Vi forutsetter at utbygger stiller masser til disposisjon vederlagsfritt. Dekning av kostnader for opplasting på bil og transportkostnader ved leveranse, anser vi for å være et privatrettslig forhold som eventuelt må inngå i en avtale mellom kommunen og utbygger. Detaljerte planer for deponering og eventuell bruk av masser skal avklares ved godkjenning av detaljplan dersom det blir gitt konsesjon til utbygging.

Hydrologiske målestasjoner

Det er ikke registrert hydrologiske målestasjoner i vassdraget på strekningen som omfattes av utbyggingsplanene, og som kunne ha blitt berørt av de hydrologiske endringene.

Virkninger av planlagt nettilknytning

Den planlagte 132 kV ledningen for nettilknytning av kraftverket vil gå i relativt bratt og ulendt terreng og vil være synlig fra få steder i landskap der mennesker oppholder seg. Nærmeste bebyggelse til ledningen ligger 150 meter unna. Den omsøkte nettilknytningen vil etter NVEs vurdering ha små miljøvirkninger.

Sumvirkninger

NVE Atlas viser at det er mange eksisterende og planlagte energiprojekter i regionen som til sammen kan gi sumvirkninger på miljø og samfunn. Tabellen under viser nye omsøkte kraftverk som er til behandling i NVE. De fleste nye prosjektene er små vannkraftverk, og i tillegg enkelte opprustings- og utvidelsesprosjekter (O/U-prosjekter). Det er ikke gjennomført noen samlet faglig utredning av mulige sumvirkninger, da dette vil være en omfattende oppgave som ligger utenfor rammen av ordinær konsesjonsbehandling. Metodegrunnlaget for denne type utredninger er også svakt utviklet.

Oversikt over nye omsøkte kraftverk og O/U-prosjekter som er til behandling i NVE

Kommune	Kraftverk	GWh/år	MW	Søker
Kvam	Skåro kraftverk	9,72	3,10	Nils Frode Skår
Kvam	Kastdalselvi kraftverk	13,20	4,90	NK Småkraft AS
Kvam	Risbruelva kraftverk	5,00	1,55	Steine og Lid Grunneigarlag
Kvam	Dalatjørna kraftverk	4,74	1,70	Fjellkraft AS
Kvam	Lyselva kraftverk	3,30	1,20	Grunneiere v/Ivar Tveiten
Kvam	Vossadalsvatnet overføring til Samnangervassdraget	37,7	0	BKK Produksjon AS
Kvam	Øystese kraftverk	63,1/43,1	23,4	Øystese Kraft AS
Kvam	Skeie kraftverk	1,44	0,4	Skeie Kraft SUS
Voss/Kvam	Overføring Svartavatn til Torfinnsvatn	13,6	0	Voss Energi AS
Voss	Møyåni kraftverk	17	5	Nordkraft Vind/Småkraft AS
Vaksdal	Oddmundsdalen kraftverk	13,3	4,27	NGK Utbygging AS
Vaksdal	Skarvagrovi kraftverk	4,9	1,4	NGK Utbygging AS
Fusa	Matlandselva kraftverk	10,67	2,55	Matlandelva kraftverk AS
Fusa	Koldalsfossen kraftverk	4,09	1,40	Koldalsfossen kraftverk SUS
Vaksdal/Samnanger	Vaksdalsvassdraget, overføring til Samnangervassdraget	16	0	BKK Produksjon AS
Samnanger	Aldalselva kraftverk	19,07	5,3	Aldal Kraft AS
Samnanger	Jarlshaug minikraftverk	7,06	0,99	Jarlshaug Kraft AS
Samnanger	Dukebotn kraftverk	12,00	3,60	BKK Produksjon AS
Samnanger	Sandelva kraftverk	9,30	3,70	Blåfall AS

NVE antar at virkningene av disse kraftverkene dersom de blir bygget som oftest vil være av lokal karakter, men det kan også oppstå sumvirkninger som f.eks. påvirker bestemte naturtyper, landskapsbilde og opplevelsesverdier knyttet til friluftsliv og turisme, i en større regional sammenheng.

De kraftverkene som er mest aktuelle å se i direkte sammenheng med Tokagelet kraftverk er de som er omsøkt i sideelver/-bekker til Steinsdalselva; Risbruelva kraftverk og Skeie kraftverk. Andre energitiltak i området er eksisterende 132 kV kraftledning mellom Samnanger og Øystese som krysser over Tokagelet. Mulige sumvirkninger av Tokagelet kraftverk og de nevnte kraftverkene synes hovedsakelig å være knyttet til fagtemaet naturmangfold og mulig økt samlet belastning på økosystemet. Samlet belastning er nærmere vurdert i punktet under om Naturmangfoldloven.

Vurdering av tiltaket opp mot andre lover og forskrifter

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldlovens formål er å ta vare på naturens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser gjennom bærekraftig bruk og vern. Loven skal gi grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, helse og trivsel, både nå og i framtiden, også som grunnlag for samisk kultur. Loven fastsetter alminnelige bestemmelser for bærekraftig bruk, og skal samordne forvaltningen gjennom felles mål og prinsipper.

Loven fastsetter forvaltningsmål for arter, naturtyper og økosystemer, og lovfester en rekke miljørettslige prinsipper, blant annet "føre-var" prinsippet og prinsippet om økosystemforvaltning og samlet belastning. Naturmangfoldloven legger føringer for myndigheter der det gis tillatelse til anlegg som vil kunne få betydning for naturmangfoldet. I vår vurdering av søknaden om bygging av Tokagelet kraftverk legger vi til grunn bestemmelsene i §§ 8-12.

Kunnskapsgrunnlaget, § 8

Det følger av § 8 første ledd i naturmangfoldloven at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Naturmangfoldloven § 8 er en konkretisering av og et supplement til forvaltningslovens alminnelige krav om at en sak skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

I forbindelse med søknaden om bygging av Tokagjelet kraftverk er det gjennomført en konsekvensutredning i henhold til plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger. Det foreligger egen fagutredning på Naturmiljø, biologisk mangfold og naturverninteresser der kartlegging av viktige naturtyper og prioriterte arter inngår. Videre foreligger egen fagutredning på Fisk og ferskvannsbibliologi, vannkvalitet og vanntemperatur, som også omfatter grundige undersøkelser av den anadrome strekningen nedstrøms kraftverket. På bakgrunn av de utredninger som er gjennomført i konsesjonssaken, mener NVE således at kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8 er tilfredsstillt.

Føre-var-prinsippet, § 9

Bestemmelsen skal sees i sammenheng med vurderingen av kunnskapsgrunnlaget, som er omtalt ovenfor. NVE mener kunnskapsgrunnlaget i saken er tilfredsstillende i forhold til sakens omfang og vurderer det som lite sannsynlig at det finnes uregistrerte verdier av betydning i influensområdet. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse er det en forutsetning at det foreligger en reell risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, men det er ikke et krav om sannsynlighetsovervekt for at en skade vil oppstå. NVE kan ikke se at nevnte forutsetning ligger til grunn i denne saken.

Økosystemtilnærming og samlet belastning, § 10

I vurderingen av samlet belastning skal det både tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep som kan påvirke økosystemet.

En utbygging av Tokagjelet kraftverk antas å få negative virkninger for landskapet og for viktige naturtyper i vassdraget. Redusert vannføring vil påvirke opplevelsen av det dype gjelet og fossen i Tokagjelet. Utbyggingen vil medføre negative virkninger for naturtypene bekkeløft og bergvegg (B-verdi) og fossesprøytsone (B-verdi) med fuktkrevende lav- og mosearter. Utbyggingen synes i liten grad å berøre rødlistede arter, med unntak av flatsaltlav (VU). Flatsaltlav ble ikke funnet under befaringen i området, noe som kan indikere at populasjonen er liten. Utbyggingen antas å få små konsekvenser for fiskebestanden i vassdraget. Utløpet fra kraftverket vil bli liggende ovenfor anadrom strekning. Det er ikke konkludert med noen vesentlige virkninger for vilt og fugl.

Andre eksisterende og planlagte energitiltak i det nærmeste influensområdet er eksisterende 132 kV ledning mellom Øystese og Samnanger, Risbruelva kraftverk og Skeie kraftverk (søknader under behandling i NVE). De omsøkte kraftverkene er lokalisert i sideelver/-bekker på nordsiden av Steinsdalselva, som ligger nedenfor det planlagte utløpet fra Tokagjelet kraftverk. Risbruelva er et planlagt småkraftverk på 1,5 MW. En utbygging av dette kraftverket vil føre til redusert vannføring på 1590 m av Risbruelvas strekning. Ifølge søknaden er det registrert to bekkeløfter med A-verdi, to sårbare vassdragstilknyttede moser, samt fire andre rødlistearter. Samlet konsekvens for biologisk mangfold er stor negativ. Elva er lite synlig i terrenget med vegetasjon på begge sider og er vurdert å ha liten betydning for friluftsliv og landskap. Risbruelva er tilgjengelig som gyteområde for fisk fra Steinsdalselva på en strekning på ca. 100 m, men det er lite sannsynlig at det går anadrom fisk i Risbruelva på grunn av et vandringshinder. Skeie kraftverk er et planlagt minikraftverk på 0,4 MW i Skeisbekken. I forbindelse med søknaden er det ikke gjort funn av spesielle naturtyper eller rødlistede arter. Det antas at en utbygging vil ha liten virkning på landskapet. Fylkesmannen i Hordaland bemerker i sin høringsuttalelse at tiltaket vil kunne berøre nedre del av en bekkeløft (Gjerdessgjelet) av B eller C-verdi. Fylkesmannen fremhever også at det går anadrom fisk i bekken fra samløpet med Steinsdalselva og 350 m oppstrøms. Fylkesmannen antar at en utbygging ikke vil føre til stor konflikt i forhold til biologisk mangfold.

NVE registrerer at både Tokagjelet kraftverk og de to andre planlagte vannkraftprosjektene i sideelver til Steinsdalselva i ulik grad vil påvirke bekkeløfter av stor verdi (A og B-verdi). Dersom alle prosjektene får konsesjon og blir realisert, kan det føre til økt samlet belastning på denne viktige naturtypen. Hvor stor belastningen blir, vil imidlertid avhenge av avbøtende tiltak, spesielt slipp av minstevannføring som vil være viktig for å opprettholde fuktgivende arter. Når det gjelder de øvrige delene av økosystemet, synes det i liten grad å være virkninger knyttet til de planlagte tiltakene som gjensidig kan forsterke hverandre, og som således kan føre til økt samlet belastning.

Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, §§ 11 og 12

Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slike teknikker og lokalisering som ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold gir de beste samfunnsmessige resultater. NVE har ved sin vurdering av konsesjonsspørsmålet, og forslag til konsesjonsvilkår og avbøtende tiltak, lagt vekt på at valgte teknikker og driftsmetoder skal være miljøforsvarlige, og at tiltakshaver skal bære kostnadene for gjennomføring av tiltakene.

Vannforskriften

Formålet med vannforskriften er å gi rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. Det skal utarbeides og vedtas regionale forvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer med sikte på å oppfylle miljømålene, og sørge for at det fremskaffes nødvendig kunnskapsgrunnlag for dette arbeidet.

Tokagjelet inngår i Hardanger vannområde i Hordaland vannregion. Hordaland fylkeskommune er vannregionmyndighet. Godkjent forvaltningsplan med tiltaksprogram for perioden 2016-2021 skal foreligge innen utgangen av 2015. Ifølge informasjonen i Vann-Nett er økologisk tilstand i Longvotni god, mens tilstanden på elvestrekningen gjennom Tokagjelet er usikker på grunn av manglende data. Dagens økologiske tilstand på strekningen fra Neteland ned til Movatnet er vurdert som "moderat", og er i risiko for ikke å nå miljømålet "god økologisk tilstand". Denne elvestrekningen er påvirket av avrenning fra landbruk og av punktutslipp.

NVE har ved avveiningen av om konsesjon skal gis etter vannressursloven § 8 foretatt en vurdering av kravene i vannforskriften § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep. NVE har vurdert alle praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket, herunder behovet for minstevannføring, for å ivareta hensynet til de biologiske forholdene. En eventuell konsesjon til utbygging vil forutsette standard naturforvaltningsvilkår som gir hjemmel for å kunne pålegge gjennomføring av miljøundersøkelser og miljøtiltak ved behov.

NVE har vurdert den samfunnsmessige nytten av Tokagjelet kraftverk i forhold til de skader og ulemper tiltaket kan medføre. Vi kan ikke se at hensikten med tiltaket, som er fornybar energi-produksjon, med rimelighet kan oppnås ved miljømessig sett bedre alternativer, for eksempel andre metoder å produsere kraft på.

Kulturminneloven

Hordaland fylkeskommune viser til at det er opp til fylkeskommunen å vurdere behovet for og eventuelt foreta videre undersøkelser i henhold til § 9 i kulturminneloven før tiltaket iverksettes.

Vegloven

NVE minner om at det må søkes om nødvendige tillatelser etter vegloven.

Oppsummerende vurdering

Nordkraft søker om tillatelse til utbygging av Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget i Kvam herad, Hordaland fylke. Kraftverket vil utnytte det 302 m høye fallet mellom planlagt inntak i Longvotni på kote 357 og kraftverket som skal bygges i fjell i området Neteland med utløp på kote 55.

Kraftverket er planlagt tilknyttet nettet via en 132 kV ledning som skal kobles på den eksisterende kraftledningen mellom Samnanger og Øystese.

De positive virkningene av Tokagjelet kraftverk er først og fremst knyttet til produksjonen av ny, fornybar energi. Kraftverket vil, med de forutsetninger som er lagt til grunn i søknaden, produsere ca. 81 GWh/år, noe som tilsvarer det årlige strømforbruket til ca. 4050 husstander. Utbyggingskostnaden er i det omsøkte alternativet estimert til ca. 256 mill. kr (indeksjustert 1.1.2015). Dette gir en utbyggingspris på ca. 3,16 kr/kWh. En utbygging av Tokagjelet kraftverk vurderes å være konkurransedyktig i el-sertifikatmarkedet. Kraftverket vil være et positivt bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi, og det forventes å gi inntekter til produksjonsselskap og grunneiere, samt inntekter til Kvam herad i form av skatter og avgifter. I anleggsfasen vil utbyggingen generere arbeidsplasser og muligheter for leveranser innen bygg og anlegg.

De negative konsekvensene er i hovedsak knyttet til påvirkninger på naturmangfold, landskap og opplevelsesverdier, og kulturmiljø og kulturminner. En fosserøyksone og en bekkekløft av regional verdi vil bli berørt. I anleggsfasen vil virkningene være avgrenset til temporær forurensning, forstyrrelser på dyrelivet og ulemper for lokalbefolkningen. Det planlegges to andre vannkraftprosjekter i sideelver til Steinsdalselva som også vil påvirke viktige bekkekløftmiljøer. Dersom alle prosjektene blir realisert kan det føre til økt samlet belastning på denne naturtypen. Etter NVEs vurdering vil en del av de negative virkningene kunne reduseres gjennom avbøtende tiltak og god detaljplanlegging som tar særskilt hensyn til de verdier som er registrert.

De fleste høringsinstansene er positive til utbyggingen eller mener den kan aksepteres ut fra visse forutsetninger. Kvam herad legger vekt på at kraftverket vil generere arbeidsplasser, lokal aktivitet og ringvirkninger i Kvam, samtidig som det vil medføre relativt få naturinngrep. Fylkesmannen i Hordaland foreslår ulike planløsninger og tiltak for å dempe de negative virkningene på naturmangfold og landskap. Hordaland fylkeskommune tilrår utbygging under forutsetning av at hensynet til biologisk mangfold, landskap og kulturminner blir ivaretatt på en god måte. Hordaland Bondelag fremhever verdien av fornybar energi og de positive virkningene for lokal næringsvirksomhet. Norheimsund og Steinsdalen Grunneigarlag vil ikke gå imot en utbygging, men påpeker en del forhold som det bør tas hensyn til dersom det blir gitt konsesjon til utbygging. Grunneierlaget er særlig opptatt av å ivareta fiskeressursene i Steinsdalselva. Naturvernforbundet i Kvam er eneste høringsinstans som er direkte imot utbyggingsplanene. Naturvernforbundet mener generelt en bør unngå store inngrep i vassdragene i det unike fjord- og fjellandskapet på nordsiden av Hardangerfjorden.

På grunnlag av en samlet vurdering mener NVE at en utbygging av Tokagjelet kraftverk kan gjennomføres med akseptable konsekvenser sett i forhold til størrelsen på kraftverket. Vi legger da til grunn at det gjennomføres avbøtende tiltak som bidrar til å redusere de negative virkningene.

NVEs konklusjoner

Vannressursloven

NVE legger i sin samlede vurdering særlig vekt på at en utbygging av Tokagjelet kraftverk vil gi en årlig middelproduksjon på inntil ca. 81 GWh. I forhold til omfanget av utbyggingen og størrelsen på kraftverket, synes de negative konsekvensene av utbyggingen å bli relativt moderate.

NVE anbefaler at Nordkraft får tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging og drift av Tokagjelet kraftverk. Vi anbefaler at tillatelsen gis på de vilkår som følger vedlagt. NVE mener at fordelene og nytten ved bygging av Tokagjelet kraftverk er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, slik at kravene i vassdragsreguleringsloven § 8, jf. vannressursloven § 19, dermed er oppfylt.

Industrikonsesjonsloven (ervertsloven)

Søker har beregnet innvunnet kraftmengde i kraftverket til 902 naturhestekrefter pr. år. Kraftverket utløser dermed ikke plikt om ervervskonsesjon da det ligger under grensen på 4000 naturhestekrefter pr. år, jf. industrikonsesjonsloven § 1 andre ledd. Av vannressursloven § 19 andre ledd fremgår det imidlertid at konsesjonsavgifter likevel skal fastsettes i medhold av industrikonsesjonslovens regler (gjelder elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh).

Energiloven

I NVEs helhetsvurdering inngår også konsekvensene av elektriske anlegg som er nødvendig for å gjennomføre bygging av Tokagjelet kraftverk. Av elektriske anlegg i kraftverket er det søkt om to generatorer, en generator med ytelse 10,2 MVA og spenning 11 kV og en generator med ytelse 17,8 MVA og spenning 11 kV. Det er også søkt om en 28 MVA transformator med omsetning 132/11 kV og et innendørs 132 kV bryterfelt. Netttilkobling av kraftverket er planlagt via en 132 kV-kraftledning; ca. 500 m lang jordkabel og ca. 500 m lang luftledning fra planlagt kraftstasjon frem til tilknytningspunkt langs eksisterende 132 kV ledning mellom Samnanger og Norheimsund. NVE vurderer at det er tilstrekkelig kapasitet i nettet til å kunne ta imot kraften fra kraftverket. Den omsøkte nettilknytningen vil etter NVEs vurdering ha små miljøvirkninger. Nærmere beskrivelse av de elektriske anleggene med forslag til vedtak fremgår av vedlagte Bakgrunn for innstilling: Nettilknytning Tokagjelet kraftverk.

Forurensningsloven

Nordkraft har søkt om tillatelse etter forurensningsloven for bygging og drift av Tokagjelet kraftverk. I forbindelse med behandlingen av konsesjonssøknaden blir det vurdert om det kan gis tillatelse for driftsfasen. Ut fra de foreliggende opplysninger i saken, mener NVE det er lite sannsynlig at kraftverket vil kunne medføre betydelig forurensning etter at det er satt i drift, og som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. NVE mener derfor, basert på Fylkesmannens uttalelse, at det ikke er nødvendig med en egen tillatelse etter forurensningsloven i driftsfasen.

Fylkesmannen vil, etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging, vurdere om det er nødvendig med utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsdrift og massedeponering. Det må ikke være avrenning fra deponiene som påvirker vannkvaliteten eller de økologiske forholdene i vassdragene.

Merknader til forslag til konsesjonsvilkår

I forslag til vilkår for bygging og drift av Tokagjelet kraftverk er det tatt utgangspunkt i standardvilkårene etter vannressursloven for elvekraftverk med produksjon over 40 GWh/år.

Kommentarer til enkelte av postene

Post 2. Konsesjonsavgifter

NVE foreslår at konsesjonsavgiftene for Tokagjelet kraftverk settes til kr 8 pr. nat.hk. til staten, og kr 24 pr. nat.hk. til kommunen. Dette er på nivå med de satser som NVE har foreslått i senere innstillinger.

Post 4. Byggefrister

De vanlige byggefristene ved tillatelser etter vannressursloven gjelder.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn, mv.

Detaljplan for utbyggingen skal godkjennes av NVE i god tid før arbeidet settes i gang.

NVE anbefaler konsesjon til utbygging på følgende forutsetninger:

Komponent	Enhet	Verdi	Merknader
Inntak	moh.	357	Inntak i Longvotni.
Kraftstasjon	-	-	Fjellanlegg.
Utløp	moh.	55	Utløp til Steinsdalselva.
Installert effekt	MW	25,7	-
Aggregater	ant.	2	Peltoneturbin og Francisturbin.
Største slukeevne	m ³ /s	10	-
Minste slukeevne	m ³ /s	0,35	-

Vannvei (tilløpstunnel)	m	1070	Fjellanlegg.
Veier	m	350	Ny vei til påhugg adkomsttunnel.
Massedeponi	m ³	90 000	Massene plasseres i deponi på Neteland (felt A, jf. søknad). Mulig utnyttelse av masser til samfunnsmessige formål skal vurderes. I detaljplanfasen skal potensialet for utlekking av tungmetaller i området undersøkes. Eventuelle tiltak for å unngå / redusere skader ved deponering eller avhending av masser skal fastsettes ved godkjenning av detaljplan.
Nettilknytning	m	1000	Ca. 0,5 km lang 132 kV jordkabel ut fra kraftverket og frem til en kabelendemast utenfor kraftverket, herfra ca. 0,5 km lang 132 kV luftledning frem til 132 kV ledningen Samnanger-Øystese.
Avbøtende tiltak mv. (flere tiltak kan være aktuelle)			Minstevannføring. Omløpsventil i kraftverket. Tiltak for å redusere ulemper og forurensning i anleggsfasen, herunder tiltak for å begrense støy og støv fra anleggstrafikk ved bebyggelsen på Neteland, skal vurderes/fastsettes ved godkjenning av detaljplan. Avhending av overskuddsmasser til samfunnsnyttig bruk skal vurderes/fastsettes ved godkjenning av detaljplan.

Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan som regel behandles av NVE som en del av detaljplangodkjenningen, hvis ikke annet er presisert her. Detaljplan skal forelegges NVE Region Vest i Førde og godkjennes av NVE før arbeidet settes i gang.

NVE forutsetter at alle arbeider med inntak, tunnel, kraftstasjon, utløp, veier, massedeponering, og nettilknytning utføres så skånsomt som mulig i terrenget slik at de fysiske inngrepene ikke blir større enn nødvendig. Eventuelle terrengskader etter transport skal utbedres så raskt som mulig. For øvrig må utbyggingen skje slik at det blir minst mulig tilslamming i vassdraget og naturen for øvrig.

Post 8. Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger. Eksempler på tiltak som kan pålegges i medhold av vilkåret er etablering av fiskepassasjer, fiskeutsetting og utlegging av gytegrus. Vilkalet gjelder også friluftslivets bruks- og opplevelsesverdi som skal tas vare på i størst mulig grad.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

Merknadene fra fylkeskommunen om automatisk fredede kulturminner kommer inn under dette vilkåret. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på automatisk fredete kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8.

Post 13. Manøvreringsreglement mv.

Manøvreringsreglementet angir reguleringsgrenser i inntaksmagasinet, samt eventuelle magasinrestriksjoner og krav til vannslipping.

Manøvrering

Longvotni skal ifølge søknaden nyttes som inntaksmagasin for kraftverket. Naturlig vannstand i vatnet er oppgitt til 357 moh. Det er ikke planlagt noen regulering. Kraftverket skal i hovedsak driftes etter tilsigsforholdene i vassdraget. Inntaksmagasinet skal ikke nyttes til start/stopp-kjøring eller ordinær effektkjøring.

Minstevannføring

Tabellen på neste side viser data for vannføring og slukeevne som er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs vurdering av minstevannføring.

Vannføringsdata mv. for å vurdere minstevannføring

Parameter	Enhet	Verdi
Nedbørfelt	km ²	43,6
Årlig tilsig (inntak)	mill. m ³	149,9
Middelvannføring	m ³ /s	4,75
Alminnelig lavvannføring	m ³ /s	0,22
5-persentil sommervannføring	m ³ /s	0,33
5-persentil vintervannføring	m ³ /s	0,15
Tilsiq uregulert felt (ved utløp)	m ³ /s	0,25
Største slukeevne	m ³ /s	10,0
Minste slukeevne	m ³ /s	0,35

Søker mener det vil være tilstrekkelig med en minstevannføring på henholdsvis 0,33 m³/s om sommeren og 0,15 m³/s om vinteren, og viser til at forslaget er basert på resultatet av de naturfaglige utredningene. De foreslåtte vannslippene tilsvarer 5-persentil sommer- og vintervannføringer.

Flere av høringsinstansene har kommentert på behovet for slipp av minstevannføring på utbyggingsstrekningen av hensyn til biologisk mangfold, fisk, landskap og friluftsliv/turisme. Kvam herad mener det må stilles krav om slipp av minstevannføring på 0,5 m³/s. Fylkesmannen i Hordaland mener det må slippes minimum 1 m³/s hele året, bl.a. for å ivareta verdien av fossen i Tokagjelet som landskapselement og for å opprettholde fossesprøytonen.

Hordaland fylkeskommune stiller krav om slipp av minimum 2 m³/s om sommeren for å opprettholde landskapsbildet av fossen i hele sin bredde, samt for å opprettholde et minimum av fossesprøytonen. Naturvernforbundet i Kvam mener verdiene i Tokagjelet knyttet til biologisk mangfold og landskap vil bli forringet dersom det ikke stilles krav om en høyere minstevannføring enn det som er foreslått i søknaden.

NVE vurderer at slipp minstevannføring hele året vil være nødvendig for å opprettholde de biologiske funksjonene knyttet til vassdraget. Det bør særlig legges vekt på å ivareta verdien av de viktigste naturtypene (fossesprøytsone, bekkekløft) i Tokagjelet som er avhengig av vannføringen. Ifølge fagutredningen på Naturmiljø, biologisk mangfold og naturverninteresser utvikles det fossesprøyt under fossen i Tokagjelet ved vannføring i elva på 2 m³/s eller mer. Tiden hvor det utvikles fossesprøyt vil bli redusert fra ca. 2/3 av tiden før utbygging til ca. 1/8 av tiden etter utbygging. Det vil også være noe fossesprøyt ved vannføringer lavere enn 2 m³/s. Området nedenfor fossen i Tokagjelet har imidlertid ikke stabil fossesprøyt eller fosserøyk slik definisjonen er. I tørre år kan det være over en måned i strekk i sommerhalvåret, uten utviklet fossesprøyt. Fagutredningen vurderer at en vannføring i sommerperioden på 2 m³/s, i tillegg til naturlig vannsig og overrisling fra områdene rundt, vil være et godt tiltak som vil avbøte de negative virkningene på fossesprøytonen av utbyggingen. Resten av året vurderes en minstevannføring på 0,15 m³/s å være tilstrekkelig. Naturtypen bekkekløft får i hovedsak tilført næring og fuktighet fra dalsidene og ikke fra Steinsdalselva, slik at redusert vannføring ikke antas å få noen særlig betydning.

Fagutredningen på Fisk og ferskvannsbibliologi vurderer at en minstevannføring på 0,33 m³/s i sommerperioden og 0,15 m³/s i vinterperioden vil være tilstrekkelig for å sikre egnede overlevelsesforhold for fisk (stasjonær ørret) på utbyggingsstrekningen i tørre perioder både sommer og vinter.

En minstevannføring vil også være viktig for å ivareta opplevelsesverdien av fossen i Tokagjelet. I søknaden er fossen ved ulike vannføringer beskrevet:

- Under 0,5 m³/s renner det bare en tynn gardin med vann på høyre side i fossen.
- Under 1 m³/s renner det fint slør på høyre side og tynn gardin over venstre halvdel i fossen.
- Ved vannføringer på 1 m³/s er hele fossen dekket med et fint slør.
- Ved 2 m³/s er det antydning til fosserøyk nedenfor fossen.
- Ved 3,5 m³/s er det fosserøyk kontinuerlig.
- Ved 5 m³/s er det velutviklet fosserøyk i hele området nedenfor fossen.

NVE mener en minstevannføring samtidig må balanseres mot ønsket om god ressursutnyttelse og produksjon av kraft. Søker har gjort produksjonsberegninger for alternative minstevannføringer, jf. tabellen under.

Produksjonsberegninger for alternative minstevannføringer

Alt.	1.10-30.4	1.5-30.9	Sum	Vinter	Sommer	Endring
	m ³ /s	m ³ /s	GWh/år	GWh/år	GWh/år	GWh/år
0	0,00	0,00	84,65	37,84	46,81	0,00
1	0,15	0,50	79,25	36,22	43,03	-5,40
2	1,00	1,00	69,19	29,56	39,63	-15,46
3	0,22	1,00	75,15	35,51	39,64	-9,50
4	0,22	2,00	69,10	35,50	33,60	-15,56
5	0,22	0,5/2	73,78	35,52	38,27	-10,87

NVE har kontrollert produksjonsberegningene i søknaden ved simuleringer i Vansimtap basert på perioden 1981-2010. Det er begrenset utvalg av tilsigsserier som er tilgjengelig i Vansimtap og vi har benyttet et par ulike vannmerker for å vurdere produksjonen. NVEs produksjonsberegninger gir 5-10 % høyere produksjon, og gitt at det er noen ulike forutsetninger, vurderes beregningene i søknaden som rimelige.

Søker kommenterer i ettertid at reell årlig middelproduksjon i kraftverket kan forventes å bli 5-6 % lavere enn det som er lagt til grunn i søknaden og i tabellen over, fordi nye beregninger viser at tilsiget i vassdraget er noe lavere enn tidligere antatt. Søker mener lavere tilsig enn tidligere forventet bør tas høyde for i vurderinger knyttet til slipp av minstevannføring. Søker har ikke opplyst nærmere om grunnlaget for de nye beregningene eller fremlagt konkret dokumentasjon, slik at det er mulig å etterprøve disse.

Ut fra en samlet vurdering, mener NVE at søkers forslag til vannslipping ikke vil være tilstrekkelig for å ivareta verdiene knyttet til fossesprøytonen, bekkeløfta og fossen i Tokagjelet som viktig landskapselement. Tydelig fosserøyk utvikles først ved vannføringer omkring 2 m³/s. Det kreves også en tilsvarende vannmengde for å opprettholde landskapsbildet av fossen i hele sin bredde. Vi anbefaler derfor slipp av 2 m³/s i de tørreste sommermånedene som inngår i den mest biologisk aktive perioden. Det er også i dette tidsrommet ferie- og turisttrafikken i området er på sitt høyeste. I vinterperioden anbefales slipp av 0,22 m³/s, tilsvarende alminnelig lavvannføring. I mellomperiodene (vår/sommer og høst) anbefales slipp av 0,5 m³/s. Mellomperiodene sammenfaller delvis med snøsmelting og økt nedbør, slik at vannbehovet må antas å være mindre enn midt på sommeren. Vårt forslag til vannslipping fra inntaksmagasinet er oppsummert i tabellen under.

Minstevannføring – NVEs anbefaling

Periode	Anbefalt minstevannføring
15. juni – 30. august	2,0 m ³ /s
1. oktober – 30. april	0,22 m ³ /s
1. mai – 14. juni og 1. september – 30. september	0,5 m ³ /s

Ved lavere tilsig enn pålagt minstevannslipp, må hele tilsiget slippes som minstevannføring.

Med vårt forslag til vannslipping vil kraftverket produsere ca. 74 GWh/år, dvs. ca. 7 GWh mindre enn i det omsøkte alternativet. Med en estimert utbyggingskostnad på 256 mill. kr (indeksjustert til prisnivå 1.1.2015) vil utbyggingsprisen bli ca. 3,45 kr/kWh. Det innebærer en prisøkning på 0,29 kr/kWh i forhold til søkers forslag til minstevannføring. Energikostnaden over levetiden (LCOE) med NVEs forslag til minstevannføring er beregnet til 28 øre/kWh (en økning på 2 øre/kWh). En utbygging av kraftverket vurderes fortsatt som konkurransedyktig i el-sertifikatmarkedet.

Omløpsventil

For å unngå stranding av fisk ved eventuelt utfall eller rask nedkjøring av kraftverket skal det installeres en omløpsventil. Søker foreslår en kapasitet på omløpsventilen på maksimum 2,0 m³/s.

For småkraftverk tar NVE vanligvis utgangspunkt i at kapasiteten på omløpsventiler skal være minimum 50 % av maksimal slukeevne i kraftverket. Steinsdalselva er en relativt stor elv med ganske høy middelvannføring (4,75 m³/s), og Tokagjelet kraftverk er definert som et større kraftverk (> 10 MW). Slukeevnen i kraftverket er oppgitt til 10 m³/s. En omløpsventil med kapasitet på 50 % av maksimal slukeevne vil derfor innebære at ventilen må kunne slippe inntil 5 m³/s. Dette er teknisk fullt gjennomførbart, men noe mer krevende og dyrere enn en mindre ventil. Tokagjelet kraftverk vil ha utløp rett ovenfor anadrom strekning. Avstanden mellom kraftverkets inntak og utløp er imidlertid relativt lang, ca. 2,85 km, og det vil ta tid før overløp ved dammen når denne strekningen dersom begge aggregatene faller ut. Tilsiget fra uregulert restfelt mellom inntak og kraftverksutløp er relativt beskjedent, beregnet til 0,25 m³/s rett før utløpet. På den annen side er kraftverket planlagt med to aggregater med slukeevner på henholdsvis 6,5 og 3,5 m³/s, noe som kan bidra til å redusere risikoen ved utfall (dersom kun ett av aggregatene faller ut og det andre fortsatt kan kjøres).

På grunnlag av ovenstående, vurderer NVE at kapasiteten på omløpsventilen bør være noe større enn det søker foreslår. Vi anbefaler at den settes til 40 % av maksimal driftsvannføring, tilsvarende 4 m³/s. Ved vannforbruk i kraftverket mindre enn omløpsventilens kapasitet, skal omløpsventilen åpne for vannmengden som går gjennom turbinen ved utfall. Omløpsventilen skal fungere slik at vannføringen nedstrøms kraftverket reduseres over så lang tid at fisk ikke strander. Omløpsventilen må også fungere slik at den sørger for tilsvarende jevn overgang ved planlagt stans i kraftverket. Kravet til minstevannføring nedstrøms kraftverket gjelder til enhver tid og må oppfylles via omløpsventilen eller ved slipp fra inntaksdammen.

Omløpsventilen skal kobles til kraftverkets styringssystem og testes ut med hensyn til funksjonalitet før kraftverket settes i ordinær drift. Dokumentasjon på at utstyret fungerer etter hensikten skal legges frem for NVEs miljøtilsyn.

Kostnader for etablering av omløpsventil er ikke spesifisert i søkers kostnadsoverslag. Det er ikke gjort noen konkret vurdering av merkostnadene for etablering av en større ventil enn det søker har forutsatt, men vi antar at dette ikke vil ha noen avgjørende innvirkning på den spesifikke utbyggingskostnaden og utbyggingens lønnsomhet."

I NVEs innstilling om nettilknytningen heter det:

"Fjellkraft AS søkte den 18.7.2010 om konsesjon for å bygge Tokagjelet kraftverk i Kvam Herad i Hordaland fylke. Av søknaden fremkommer det at søknad om de elektriske anleggene vil fremmes i egen søknad. Samtidig skisseres det en nettløsning med en 132 kV kraftledning på ca. 600 meter fra kraftverket til 132 kV kraftledningen Samnanger-Øystese. Søknaden om Tokagjelet kraftverk ble sendt på høring med frist for uttalelse 31.12.2010. Det ble arrangert folkemøte i forbindelse med høring av søknaden 1.12.2010.

Samtidig som NVE har hatt søknad om Tokagjelet kraftverk til behandling har vi også behandlet søknad fra BKK Nett om oppgradering av 132 kV ledningen Samnanger-Øystese og søknad fra Statnett om Kvam transformatorstasjon. NVE ba i forbindelse med behandling av disse to søknadene om tilleggsinformasjon fra Fjellkraft om nettilknytning av Tokagjelet kraftverk den 9.3.2012. I brev av 5.7.2012 redegjør Fjellkraft om nettilknytning av Tokagjelet kraftverk enten til 132 kV ledningen Samnanger-Øystese (kalt alternativ B) eller Kvam transformatorstasjon (kalt alternativ A) avhengig av utviklingen av regionalnettet og eventuell ny sentralnettsstasjon. Av brevet fremkommer det også

at enlinjeskjema og eksakte data for kraftverket vil ettersendes når dette er klart. NVE sendte disse opplysningene på høring den 18.7.2012 med frist for uttalelse 15.10.2012. NVE mottok uttalelser til nettilknytningen av Tokagjelet kraftverk fra Hordaland fylkeskommune, BKK Nett, Kvam Herad og Statnett SF.

NVE ga BKK Nett konsesjon for å oppgradere 132 kV ledningen Samnanger-Øystese 20.2.2013 og ga samtidig Statnett SF avslag på søknaden om konsesjon for Kvam transformatorstasjon. I brev av 19.1.2015 orienterer BKK Nett om at de ikke ser behov for å gjennomføre det konsesjonsgitte tiltaket 132 kV ledningen Samnanger-Øystese.

Den 22.5.2015 søker Nordkraft Vind og Småkraft AS (tidligere Fjellkraft) om anleggskonsesjon for en 500 meter lang 132 kV jordkabel fra Tokagjelet kraftverk til en 132 kV kabelendemast utenfor kraftverket og en 500 meter lang 132 kV kraftledning fra kabelendemasten til en T-avgreining på 132 kV ledningen Samnanger-Øystese. Ettersom dette er nettløsning som tidligere er skissert og hørt i konsesjonsbehandlingsprosessen, har NVE ikke hatt en ytterligere høring i forbindelse med den formelle søknaden om anleggskonsesjon. BKK Nett som eier 132 kV ledningen Samnanger-Øystese har fått mulighet til å uttale seg til søknaden av 22.5.2015.

Det søkes ikke om ekspropriasjonstillatelse for ledningen da det er inngått avtale med grunneierne.

1 SØKNAD OM KONSESJON ETTER ENERGILOVEN

1.1 Innhold i søknaden

Nordkraft Vind og Småkraft AS søker om å føre kraften fra Tokagjelet kraftverk ut fra kraftverket via en ca. 500 meter lang jordkabel gjennom adkomsttunnelen til en kabelendemast. Herfra søkes det om en 132 kV kraftledning på ca. 500 meter frem til en T-avgreining på 132 kV ledningen Samnanger-Øystese. I tilknytningspunktet på 132 kV ledningen Samnanger-Øystese er det søkt om et fullverdig 132 kV bryterfelt på avgangen mot Tokagjelet kraftverk og en 132 kV skillebryter på avgangen mot Norheimsund. Kraftledningen skal bygges med tremaster og med tverrsnitt 120 FeAl, normalt byggeforbudsbelte for en slik ledning er 29 meter. Tilknytningen er estimert å ha en investeringskostnad på ca. 10 millioner kroner.

Av elektriske anlegg i kraftverket er det i konsesjonssøknaden for Tokagjelet kraftverk søkt om to generatorer, en generator med ytelse 10,2 MVA og spenning 11 kV og en generator med ytelse 17,8 MVA og spenning 11 kV. Det er også søkt om en 28 MVA transformator med omsetning 132/11 kV og et innendørs 132 kV bryterfelt.

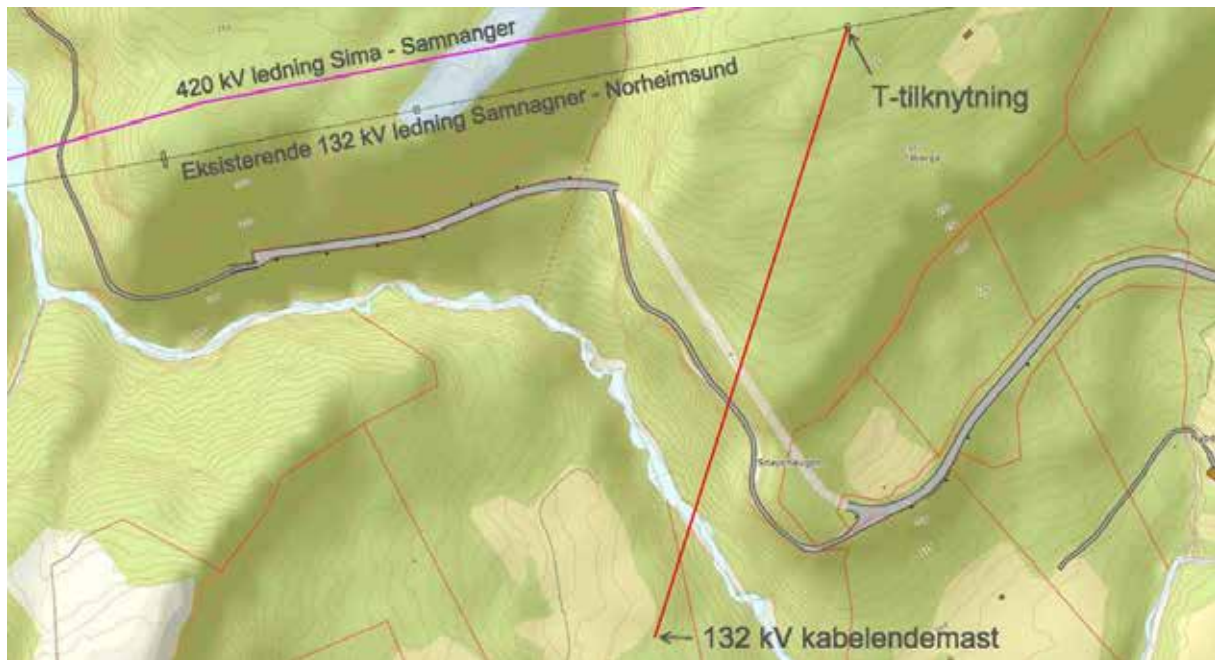
1.2 Mottatte uttalelser

Nedenfor har NVE sammenfattet de mottatte uttalelsene som er innkommet til nettilknytningen. Fjellkraft har kommentert uttalelsene i brev av 26.10.2012.

Kvam Herad uttaler i brev av 8.10.2012 at de støtter alternativ A med tilknytning til Kvam transformatorstasjon i Tokagjelet og de ellers ikke har noe merknader til tilleggsopplysningene om nettilknytning.

BKK Nett viser i uttalelser av 30.11.2010 og 20.9.2012 til at det ikke er ledig kapasitet i regionalnettet til å tilknytte mer produksjon i Kvam Herad. BKK Nett søkte derfor i 2008 konsesjon på ny 132 kV kraftledning Samnanger- Norheimsund-Øystese som skal gå i samme trasé som eksisterende ledning og ny 300/132 kV transformator i Samnanger. Som et alternativ til BKK Netts konsesjonssøkte tiltak vurderer Statnett å bygge en 420/132 kV transformatorstasjon i Kvam i forbindelse med bygging av 420 kV ledningen Sima-Samnanger. BKK Nett konkluderer med at Tokagjelet kraftverk ikke kan tilknyttes nettet før enten BKK Netts nevnte konsesjonssøkte tiltak, eller Statnetts alternative tiltak, er utført.

I uttalelse av 26.5.2015 fra BKK Nett fremkommer det at BKK Nett aksepterer den omsøkte T-avgreiningen.

Figur 1. Trasé for ny 132 kV ledning i rødt.

Statnett påpeker i uttalelse av 12.10.2012 at nettet må forsterkes før kraftverket kan settes i drift. Den nye 420 kV ledningen mellom Sima og Samnanger må være i drift før kraftverket kan settes i drift. I tillegg må transformatorkapasiteten mellom regional- og sentralnettet i området økes. Statnett har søkt om konsesjon for en ny 420/132 kV transformatorstasjon i Kvam herad tilknyttet Sima-Samnanger, plassert i Tokagjelet eller på Kjosås/Stuve. BKK Nett har søkt om økt transformatorkapasitet i Samnanger stasjon. Statnett viser til at T-avgreininger i regionalnettet behandles særskilt i hvert enkelt tilfelle. Systemansvarlig søker fortrinnsvis å unngå T-avgreining i disse tilfellene. Statnett ønsker derfor at en løsning som innebærer tilknytning til 132 kV nettet med en fullverdig bryterløsning blir utredet.

Hordaland fylkeskommune uttaler seg i brev av 31.7.2012. Hordaland fylkeskommune savner en vurdering av tiltakets virkninger for kjente kulturminner i konsekvensutredningen for nettilknytningen. I konsekvensutredningen for kraftverket var dette godt opplyst og fylkeskommunen mener det er kritikkverdig at det ikke er like godt opplyst i denne saken. Fylkeskommunen har lagt ved en skisse som viser kjente fredete kulturminner.

Ledningen vil ha negative virkninger for opplevelsen av det gamle veganlegget i Tokagjelet som er forskriftsfredet, id. 128946 ifølge Fylkeskommunen. Ledningen er planlagt direkte over veggen og det må eventuelt søkes om dispensasjon fra kulturminneloven for dette tiltaket.

Fylkeskommunen viser til at det nord for Steindalselva ligger fire fredete kullgroper som ble frigitt i forbindelse med byggingen av 420 kV ledningen Sima-Samnanger. Ledningen vil trolig bli synlig fra den gamle ferdsvegen og klebersteinsbruddet som ligger på sørsiden av Steindalselva (id. 105713 og 105712). Fylkeskommunen mener det er god nok avstand mellom tiltaket og disse fredete kulturminnene.

1.3 NVEs vurdering

1.3.1 Systemteknisk vurdering

Nordkraft Vind og Småkraft AS søker om å bygge Tokagjelet kraftverk med en planlagt ytelse på 24,5 MW og en midlere årsproduksjon på 81 GWh. Kraftverket er planlagt tilknyttet nettet gjennom en 132 kV ledning som skal knyttes på den eksisterende kraftledningen mellom Samnanger og Øystese. Det søkes om en ca. 0,5 km lang 132 kV jordkabel fra ut fra kraftverket og frem til en kabelendemast utenfor Tokagjelet kraftverk, herfra søkes det om en ca. 0,5 km lang 132 kV luftledning

frem til 132 kV ledningen Samnanger-Øystese. Tilknytningen er omsøkt med et nytt 132 kV fullverdig bryterfelt for avgangen mot Tokagjelet og en 132 kV skillebryter for avgangen mot Norheimsund, samt et bygg for kontrollanlegg og vern med et arealbehov på ca. 20 m².

Av søknaden fremgår det at det er gjennomført en studie i forkant av søknaden der en tilknytning via en fullverdig bryterløsning til 132 kV nettet er vurdert, slik det er etterspurt av Statnett. Tiltakshaver har valgt å ikke omsøke en slik løsning ettersom det er vurdert å koste ca. 20-22 millioner kroner, noe som er vesentlig høyere enn kostnaden for det omsøkte tiltaket til ca. 10 millioner kroner. På grunnlag av Statnett sin uttalelse, forsyningssikkerhet omtalt i den regionale kraftsystemutredningen og kostnadsforskjellen, ba NVE BKK Nett om en kommentar til søknaden. I epost av 26.5.2015 fra BKK Nett fremkommer det at de aksepterer T-avgreiningen slik den er omsøkt.

NVE mener den omsøkte nettilknytningen av Tokagjelet kraftverk er akseptabel. Tilknytningen med bryterfeltet i T-avgreiningen vil gjøre det mulig å drifte kraftverket selv om ledningen mot Norheimsund er lagt ut. NVE vurderer at dette er et rimelig nivå for bryterfunksjonalitet i tilknytningspunktet.

Etter NVEs vurdering er det tilstrekkelig kapasitet til å overføre produksjonen fra kraftverket på kraftledningen Samnanger-Øystese, slik BKK Nett også vurderer.

1.3.2 Miljøvirkninger

Fra kabelendemasten er ledningen planlagt nordøstover, der den krysser Steinsdalelven. Ledningen fortsetter over riksvei 7 der veien går i tunnel, frem til 132 kV ledningen Samnanger-Øystese. Ledningen vil gå i relativt bratt og ulendt terreng og vil være synlig fra få steder i landskap der mennesker oppholder seg. Nærmeste bebyggelse til ledningen ligger 150 meter unna. På Neteland vil ledningen ligge i bakgrunnen av bebyggelsen og NVE kan ikke se at det skal være aktuelt med avbøtende tiltak for å redusere synligheten av ledningen.

Hordaland fylkeskommune savner en vurdering av tiltakets virkninger for kjente kulturminner. I brev av 26.10.2012 kommenterer tiltakshaver at dette ble godt opplyst i konsekvensutredningen for kraftverket, der det var lagt ved skisse med inntegnede kulturminner. Fjellkraft viser videre til at de vil søke om dispensasjon fra kulturminneloven dersom det skulle bli aktuelt. NVE konstaterer at ledningen vil kunne ha negative virkninger for opplevelse av det gamle veganlegget i Tokagjelet og det vil bli behov for å søke om dispensasjon fra kulturminneloven for dette tiltaket. Fylkeskommunen viser videre til at det er registrert flere kjente kulturminner som er frigitt i forbindelse med byggingen av 420 kV ledningen Sima-Samnanger. NVE konstaterer at fylkeskommunen mener det er god nok avstand mellom tiltaket og de fredete kulturminnene som er registrert på sørsiden av Steindalselva. Etter NVEs vurdering er ledningens virkninger for kjente kulturminner begrenset.

Rådgivende Biologer har vært engasjert av tiltakshaver for å se på virkningene av tiltaket, de har vurdert at virkninger for naturmangfold er relativt beskjedne. NVE har undersøkt naturtyper og arter i det aktuelle området via Naturbase og Artsdatabanken, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Ut fra sakens karakter og omfang anser NVE kunnskapsgrunnlaget knyttet til naturmangfold som tilfredsstillende for å kunne fatte vedtak i saken, jf. naturmangfoldloven § 8. Etter NVEs vurdering vil ikke den omsøkte nettløsningen berøre viktige natur- eller friluftsjakter. På grunnlag av foreliggende informasjon og tiltakets virkning på disse mener vi at det ikke er reell fare for at verdifull natur går tapt, jf. naturmangfoldloven § 9. NVE kan ikke se at de omsøkte elektriske anleggene i forbindelse med nettilknytning av Tokagjelet kraftverk vil ha betydning for samlet belastning på naturmangfoldet i området.

1.4 Oppsummering og konklusjon

NVE vurderer at det er tilstrekkelig kapasitet i nettet til å ta imot kraften fra Tokagjelet kraftverk. Etter NVEs vurdering er den omsøkte 132 kV nettilknytningen av planlagte Tokagjelet kraftverk en akseptabel løsning. Den omsøkte nettilknytning vil etter NVEs vurdering ha små miljøvirkninger."

III. Høringsinstansenes merknader til NVEs innstilling

I *Kvam herads* brev datert 1.9.15 heter det:

"Kvam herad viser til uttalen frå heradet vedteke 20. juni 2011 og merknad frå Kvam herad etter sluttbefaring hausten 2012 og vil understreka fylgjande punkt som viktige for Kvam herad.

1. Minstevannføring:

Kvam herad har merka seg at minstevassføringa er sett noko høgare enn det konsesjonæren søkte om, og som Kvam herad då støtta.

2. Planar om tunnel under Kvamskogen:

Tunnel under Kvamskogen er eit aktuelt tema i samband med utgreiinga av nytt aust/vest-samband over E 134.

3. Bruk av sprengstein frå anlegget og opprusting av Netelandsbrua:

I merknaden frå Kvam herad sendt NVE 18. januar 2013 viser vi til:

"Det har vore sluttbefaring i samband med konsesjonssøknaden frå Tokagjelet Kraftverk AS om bygging av kraftverk i Tokagjelet. Under synfaringa kom det fram at NVE ynskjer innspel frå Kvam herad til bruk av sprengstein, i alt 90.000 m³.

Kvam herad vil melda tilbake til NVE at heradet ser positivt på å få nytta steinmassar til opparbeiding av areal i sentrale område i Kvam og at steinmassane er ein verdifull ressurs for lokalsamfunnet:

- A. Kvam herad ber om at det vert teke inn i konsesjonsvilkåra at heradet får tilgong på så mykje sprengsteinmasse frå Tokagjeldet kraftverk som heradet har bruk for. Leveransevilkåra må vera at steinen ver levert vederlagsfritt opplasta på bil til Kvam herad. Kostnaden for transport av massane må mottakar sjølv kosta.
- B. Kva herad meiner at opprusting av Netelands-brua og vegen opp til Neteland bør vera ein del av konsesjonsvilkåra, då vegen vil verta hardt belasta i samband med utbygginga."

IV. Departementets bemerkninger

1. INNLEDNING

Søker, Nordkraft Prosjekt AS (Nordkraft) er et heleid datterselskap av Nordkraft AS, som eies av Narvik kommune, Troms Kraftforsyning og Energi AS og Hålogaland Kraft AS.

Nordkraft har søkt om tillatelse til å bygge Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget i Kvam i Hordaland. Tokagjelet er navnet på elvestrekningen mellom Longvotni på Kvamskogen og Steinsdalen, og vassdraget renner ut i Hardangerfjorden ved Norheimsund.

2. NÆRMERE OM DET OMSØKTE TILTAKET

Det er kun søkt om ett utbyggingsalternativ. Longvotni (kote 357) er planlagt benyttet som inntaksmagasin. Det planlagte kraftverket vil utnytte det 302 m høye fallet mellom planlagt inntak i Longvotni og kraftverket som skal bygges i fjell i området Neteland (kote 55). I kraftstasjonen skal det installeres to aggregater med samlet maksimal ytelse på 25,7 MW.

Utbyggingen vil berøre en elvestrekning på underkant av 3 km. Det planlegges ingen reguleringer eller overføringer i forbindelse med bygging av kraftverket, som i hovedsak vil bli kjørt etter tilsigsforholdene i vassdraget. I utløpet av inntaksmagasinet Longvotni er det planlagt etablert en 15 m lang betongterskel med topp som tilsvarer den naturlige vannstanden. Tilløpstunnelen ned til kraftverket vil gå i fjell.

Eksisterende veier vil bli benyttet i anleggsfasen. Kraftverket er planlagt tilknyttet nettet via en 132 kV-ledning som skal kobles på den eksisterende kraftledningen mellom Samnanger og Øystese.

Det foreslås minstevannføring av hensyn til landskap, friluftsliv, biologisk mangfold og vannkvalitet. Med de vilkår som omsøkt, vil kraftverket produsere 81 GWh/år, men en gjennomregning av prosjektet utført av Norconsult, jf. rapport tilsendt departementet 5.11.15, viser en reduksjon i potensialet fra 81 til 77 GWh/år. Med de vilkår NVE har foreslått, reduseres produksjonen med om lag 7 GWh.

3. VURDERINGSGRUNNLAGET

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdrags- og energilovgivningen, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for både allmenne og private interesser skal hensyntas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen etter vassdrags- og energilovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved utbygging av Tokagjelet kraftverk og bygging av kraftledningen må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftbalansen avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfoldet.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iakt tatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Kravet til kunnskapsgrunnlag skal etter naturmangfoldloven stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Konsekvensutredningen (KU) er utarbeidet etter utredningsprogrammet som ble fastsatt av NVE i juli 2008. Det er utarbeidet egne fagrappporter for følgende temaer:

- Naturmiljø, biologisk mangfold og naturverninteresser
- Naturressurser, jord og skogbruk, vannkvalitet, forurensning, vannforsyning, mineraler og masseforekomster
- Fisk og ferskvannsbibliologi, vannkvalitet og vanntemperatur
- Sedimenttransport og erosjon, skred, lokalklima og avfall
- Landskap og inngrepsfrie naturområder
- Friluftsliv, ferdsel, reiseliv og turisme, jakt og fiske
- Kulturhistorie og kulturminner
- Samfunnmessige virkninger

Enkelte høringsinstanser fremmet krav om tilleggsopplysninger eller -utredninger. NVE støttet kravet fra Fylkesmannen i Hordaland om nytt forslag til deponering med det formål å redusere risikoen for avrenning til elva. Deponiet som var mest utsatt for slik risiko, er dermed foreslått tatt ut av planene. Når det gjelder Naturvernforbundets krav om utredning av "alle verdier ved uregulert foss og elv", mener NVE at de registrerte verdier i vassdraget er tilstrekkelig belyst gjennom de utredningene som er gjennomført og de innspillene som er kommet inn. De øvrige kravene mener NVE kan ivaretas gjennom godkjenning av detaljplanen. NVE fant at KU, sammen med eksisterende kunnskap, tilleggsinformasjon, høringsuttalelser og tiltakshavers kommentarer til disse, ga tilstrekkelig informasjon til å kunne avgi innstilling i saken.

Som kunnskapsgrunnlag har departementet tatt utgangspunkt i melding med nevnte konsekvensutredning og fagrappporter, registreringer i Naturbase, Artsdatabanken, Lakseregisteret, konsesjonsøknaden datert februar 2010, NVEs innstillinger av 6.7.15 og kommunens høringsuttalelse til innstillingen. Departementet har ikke funnet det nødvendig til å befare prosjektområdet. Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved allerede gjennomførte utredninger, høringer og befaringer. Departementet innehar det kunnskapsgrunnlag som kreves om arters bestandssituasjon, utbredelse av naturtyper og den økologiske tilstand i området som kan kreves for et tiltak som det omsøkte. Også virkningene av tiltaket er beskrevet på tilstrekkelig vis.

Konsesjon til kraftledningen er avhengig av konsesjon til bygging av kraftverket. Vedtak fattes samtidig for begge søknadene. Departementet vil i det følgende vurdere søknadene i hvert sitt kapittel, og deretter gi en samlet vurdering og konklusjon for hele prosjektet.

4. DEPARTEMENTETS VURDERING AV TOKAGJELET KRAFTVERK

4.1 Samfunnsmessige hensyn

Den viktigste samfunnsnyttan med Tokagelet kraftverk vil være produksjon av ny, fornybar kraft. Det omsøkte alternativet for Tokagelet kraftverk ville ifølge opprinnelig søknad kunne produsere om lag 81 GWh/år, med underkant av 45 GWh vinterkraft. Basert på nyere vurderinger, jf. Norconsults rapport, har søker estimert at det omsøkte alternativet kan gi en årsproduksjon på om lag 77 GWh. Med NVEs forslag til vannslipp, reduseres produksjonen med om lag 7 GWh, med mest reduksjon av sommerkraft.

Kostnadene for det omsøkte alternativet er estimert til 256 mill. kr (indeksjustert 1.1.15) som gir en utbyggingspris på 3,16 kr/kWh. Dette tilsier et forholdsvis rimelig prosjekt sammenlignet med andre prosjekter som i dag er under konsesjonsbehandling. Utbyggingsprisen stiger med de vilkår NVE foreslår, til 3,45 kr/kWh (indeksjustert 1.1.15). NVE opplyser at med forutsetning om 6 % kalkulasjonsrente og 40 års økonomisk levetid, har prosjektet en energikostnad på 26 øre/kWh. Til sammenligning ligger energikostnaden for vindkraftverk i størrelsesorden 40-50 øre/kWh.

Det er en viss usikkerhet knyttet til det hydrologiske grunnlaget. NVE har kontrollert produksjonsberegningene i søknaden ved simuleringer i Vansimtap. Det er begrenset utvalg av tilsigsserier som er tilgjengelige, men ved hjelp av et par ulike vannmerker gir NVEs produksjonsberegninger 5-10 % høyere produksjon enn søkers. Søker har imidlertid lagt frem en rapport, jf. e-post av 5.11.15 til departementet, som indikerer at middelproduksjonen kan forventes å bli om lag 5-6 % lavere enn på søknadstidspunktet på grunn av lavere tilsig enn antatt (tilsvarer om lag 4 GWh). I e-post datert 26.11.15 til departementet skriver søker følgende:

"Opprinnelig var Tokagelet beregnet til 81 GWh/år. Våre vannmålinger i elva viste imidlertid et redusert tilsig på ca. 6 %. Dette gir en ny redusert årsproduksjon på 76,1 GWh.

NVEs forslag til minsteslipp gir et ytterligere tap på ca. 7 GWh/år. Dette gir en ytterligere ny redusert årsproduksjon på 69,1 GWh/år.

Beregninger av et slipp med 1,5 m³/sek i perioden 15. juni til 30. august (minsteslipppet for øvrig over året som NVEs forslag) i stedet for 2,0 m³/sek slik NVE har foreslått, vil gi en årsproduksjon på 71,1 GWh/år. Dette gir en økning på 2 GWh/år.

Vi har nå tatt en detaljert gjennomgang av kostnadene for Tokagelet. Justert for konsumprisindeksen og oppdaterte erfaringstall gir en utbyggingskostnad på kr 3,55 pr. kWh og 69,1 GWh/år. Med 71,1 GWh/år faller utbyggingskostnaden til kr 3,45 pr. kWh.

Verdien for øvrig på 2 GWh kan gjenspeiles i de kraftverk som har blitt solgt i det siste. Her har man kunnet oppnå priser på omkring kr 5,00 pr. kWh, noe som gir 10 mill. i «direkte verdi»."

Se nærmere om vannslipp nedenfor under departementets merknader til manøvreringsreglementet.

En utbygging vil kunne være positivt for lokal næringsvirksomhet og bidra til å styrke inntektsgrunnlaget for landbruket. Enkelte grunneiere på Neteland vil få inntekter fra fallrettsleie som kan bidra til fortsatt grunnlag for bosetting. De største samfunnsmessige virkningene vil være knyttet til sysselsettingseffekten i anleggsfasen, da flere i denne regionen leverer både varer og tjenester som er relevante for anleggsperioden. Bygging av et kraftverk vil også gi noen konsumvirkninger lokalt. I driftsfasen vil sysselsettingseffekten være om lag 2 årsverk.

Kraftverket vil gi kommunale inntekter i form av skatt og konsesjonsavgifter. Utbyggingen omfatter ikke reguleringer, og det vil derfor ikke bli rett til uttak av konsesjonskraft til kommunen.

4.2 Hydrologiske virkninger og virkninger for lokalt klima

Vannføringen i Steindalselva og Tokagelet er i dag preget av hyppige og betydelige variasjoner hele året. Normalt er oktober og november nedbørrike, og i milde vintre kan det også bli store flommer av lengre varighet i desember og januar. Steindalselva vil etter en utbygging få redusert vannføring på en strekning på underkant av 3 km. Det vil være noe tilsig fra uregulert restfelt som vil sikre en viss naturlig

variasjon i tillegg til eventuell minstevannføring. Om lag 2-300 m nedstrøms kraftverksutløpet kommer det ut ytterligere to uregulerte sidefelt.

Oppe i Longvotni vil det kunne bli noe mer stabil is på vannet. Redusert vannføring i vassdraget vinterstid innebærer risiko for islegging og innfrysing, som vil kunne gi en noe redusert biologisk produksjon på berørt strekning mellom inntaket og kraftverksutløpet. Det vil bli noe økt vanntemperatur sommerstid, men dette er ikke forventet å kunne være direkte skadelig for fisk og ferskvannsorganismer. Det forventes ingen endringer i lokalklimaet nedstrøms kraftverksutløpet.

Tiltaket vil få liten betydning for flom, da det ikke vil bli etablert noe dempende reguleringsmagasin.

4.3 Virkninger på naturmiljø og biologisk mangfold

Naturtyper og flora

Tokagjelet ligger innenfor naturtypen bekkeløft og bergvegg som er vurdert som viktig (B). Det aller meste av bekkeløften i Tokagjelet består av naturtypen gråor-heggeskog. I bekkeløfta finnes rødlistede arter som alm (VU) og flatsaltlav (VU). Ved fossen i Tokagjelet finnes en fossesprøytzone som tilsvarer den truede vegetasjonstypen fosseeng. I beskrivelsen av fossesprøytsoner i DN-håndbok 13, blir fossesprøytsoner omtalt som lokaliteter med stabil fossesprøyt eller fosserøyk omkring nedre del av fossen. I tørre år kan det imidlertid være over en måned i strekk i sommerhalvåret, uten utviklet fossesprøyt i fossen i Tokagjelet. Slik sett faller området nedenfor Tokagjelfossen utenfor beskrivelsen til denne naturtypen. Steinsdalsvassdraget renner ut i Movatnet som er definert som naturtypen poll, og vurdert som svært viktig (A).

Den viktigste virkningen av en utbygging blir at tilgjengelig areal for fuktkrevede moser og lav blir redusert. Mindre vann gir redusert fossesprøytzone ved fossen, og vil kunne endre levetilstandene for de artene som finnes her. Av rødlisteartene er det kun flatsaltlav som kan forventes å bli negativt påvirket. Populasjonen av flatsaltlav antas å være liten, og ble heller ikke funnet under fagutreders befaring i vassdraget. Slipp av tilstrekkelig minstevannføring vil være et viktig tiltak for denne og andre fuktighetskrevede naturtyper og arter i vassdraget.

Fisk og ferskvannsbiologi

Planktonsamfunnet i innsjøen og bunndyrfaunaen i vassdraget er preget av vanlige og typiske arter i regionen. Longvotni har en tett bestand av ørret, og her finnes også en bestand av stingsild. Det er tilstrekkelige rekrutteringslokaliteter for ørreten i bekker rundt innsjøen. En etablering av terskel og inntak kan føre til at gytemulighetene ved utløpet forsvinner, men dette området er av liten betydning for den totale rekrutteringen i innsjøen.

I Tokagjelet finnes en stasjonær bestand av ørret. Det er ikke forventet at det vil bli noen registrerbare virkninger for denne bestanden.

Steinsdalsvassdraget er ikke nasjonalt laksevassdrag og renner heller ikke ut i noen nasjonal laksefjord. I den nedre delen av vassdraget er det en bestand av laks og en bestand av sjøørret som ifølge Lakseregisteret er henholdsvis "svært dårlig" og "truet". Begge bestandene er påvirket av lakselus. Ål, som etter oppdatert rødliste november 2015 regnes som sårbar (VU) finnes også i vassdraget, men da i hovedsak i nedre del nedenfor Movatnet.

Fylkesmannen i Hordaland legger til grunn at det skal monteres en automatisk omløpsventil i kraftverket som sikrer vannføringen på anadrom strekning i tilfelle utfall. Flere høringsinstanser har bemerket at det viktigste tiltaket av hensyn til fisk vil være slipp av tilstrekkelig minstevannføring hele året.

NVE mener at fiskebestanden i Longvotni i liten grad vil bli berørt, ettersom det ikke skal være noen regulering av vannstanden. Fiskeproduksjonen på berørt elvestrekning må påregnes å bli noe lavere, men trolig vil det ikke bli noen særlige virkninger for anadrom fisk. NVE er enig med Fylkesmannen i at det bør monteres en automatisk omløpsventil, da det et utfall i kraftverket kan medføre risiko for stranding av anadrom fisk. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Dette er et elvekraftverk uten reguleringsmuligheter, og virkninger av effektkjøring er derfor ikke noen problemstilling.

Annet biologisk mangfold

Det finnes trolig mår (LC) i området. Det er sannsynlig at noen få par av fossekall (LC) hekker i elva enkelte år. Ved slipp av foreslått minstevannføring i Tokagjelet er det forventet at utbyggingen vil ha liten eller ingen negativ virkning på fossekall og gulerle (LC) siden det fortsatt vil være tilstrekkelig vanddekning, slik at fuglenes mulighet til å utnytte området til næringssøk opprettholdes.

Departementet finner at utbyggingen med de avbøtende tiltak som foreslås, ikke vil medføre noen vesentlige virkninger for naturmiljø og biologisk mangfold i tiltaksområdet.

4.4 Virkninger for landskap

Det beskrives tre landskapsrom på utbyggingsstrekningen: Longvotni oppe på Kvamskogen, Tokagjelet og Neteland. Fra fjellplatået på Kvamskogen med sitt avrundede landskap faller Steinsdalsvassdraget ned i Tokagjelet hvor dalsidene er preget av rasmark og svært bratte og utilgjengelige områder. På denne strekningen er vassdraget lite synlig fra riksvei 7 som delvis går i tunneler, men noe mer fremtredende fra gamleveien som går på utsiden av tunnelene. Nede på Neteland er det kulturlandskap som dominerer, med gårder beliggende innerst i Steinsdalen. Kombinasjonen av de ulike landskapsformene med sine kontraster, gir en naturlig helhet.

De største virkningene på landskapet vil skyldes reduksjon i vannføring i fossen i Tokagjelet. Den dype kløfta med fossen fremstår som et særpreget landskapselement, særlig ved høye vannføringer. Fylkesmannen påpeker at det vil være viktig å beholde så mye av vannføringen som mulig i turistsesongen om sommeren. Det er stedvis utsikt til fossen fra den gamle anleggsveien på utsiden av tunnelene, men adkomsten er noe begrenset på grunn av rasfare og manglende vedlikehold. Det er ikke anlagt noen rasteplasser langs denne strekningen av gamleveien. NVE er likevel enig med Fylkesmannen i at fossen er et verdifullt landskapselement, og at opplevelsesverdien bør søkes opprettholdt med tilstrekkelig vannslipp. Søknaden inneholder en fotoserie av fossen ved ulike vannføringer som gir et godt grunnlag for å vurdere den visuelle effekten av vannslipping. Se nærmere om vannslipp nedenfor under departementets merknader til manøvreringsreglementet.

I e-post av 5.11.15 til departementet opplyser søker at den gamle anleggsveien nå er stengt på grunn av svært stor rasfare. Søker kjenner ikke til at det foreligger sikringsplaner. Slik forholdene er nå, er derfor mulighetene for landskapsopplevelse av gjelet nærmest fraværende. Dette kan imidlertid endre seg dersom anleggsveien blir sikret og gjenåpnet.

Fylkesmannen mener også at den planlagte terskelen i utløpet av Longvotni vil bli svært synlig i landskapsbildet. NVE er ikke enig i dette. Området rundt innsjøen er fra før påvirket av ulike tekniske inngrep, og det er ikke snakk om noen stor konstruksjon. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

4.5 Virkninger for kulturmiljø og kulturminner

Det finnes flere lokaliteter med kulturhistoriske verdier i utbyggingsområdet, men utbyggingen berører ingen av de automatisk fredete kulturminnene. Potensialet for funn av ikke-kjente automatisk fredete kulturminner vurderes å være størst på Neteland hvor deponiet er planlagt og ny anleggsvei til tunnelinnslaget skal bygges. Anleggsveien, tunnelinnslaget og massedeponiet vil påvirke kulturlandskapet på Neteland, men de negative virkningene vil til en viss grad kunne avbøtes gjennom god detaljplanlegging og utforming.

4.6 Øvrige forhold

Friluftsliv

Kvamskogen er et regionalt viktig friluftsliv- og utfartsområde for Bergensregionen. Det er bygget ut store alpinanlegg og det er tilrettelagt for turstier og preparerte skiløyper. Det finnes om lag 1800 hytter i området, men potensialet for hyttebygging er ifølge kommunedelplanen over det dobbelte. Det planlagte utbyggingsområdet for Tokagjelet kraftverk ligger i utkanten av de meste brukte friluftsområdene, men det krysser en viktig turvei/skiløype like ved der inntaket er planlagt plassert. Redusert vannføring vil føre til redusert opplevelsesverdi av fossen i Tokagjelet, men selve gjelet er lite tilgjengelig for turgjengere og innsynet til fossen er begrenset.

Hjortejakt er den viktigste jaktformen. Det går et par hjortetrekk på tvers av Tokagjelet. Det er noe organisert jakt på villrein, og ellers jaktes småvilt, orrfugl, hare og rype. Ved lave vannføringer forekommer noe fiske i Tokagjelet og på lakseførende strekning i Steinsdalselva.

Utbyggingen vil i liten grad berøre de regionale friluftinteressene. Jakt og fiske vil heller ikke bli vesentlig berørt etter at anleggsperioden er over. I dag kan reisende langs fv. 7 ha en opplevelsesverdi av elva og fossen i Tokagjelet. Dersom fylkesveien blir lagt i tunnel under Kvamskogen, vil Tokagjelet få mindre betydning som opplevelseselement for de reisende. Det vil på den annen side kunne ligge et potensial i den eksisterende veien som en turistvei. Tilstrekkelig minstevannføring vil derfor kunne være av betydning for fossen som et landskapselement.

Planlagt veitunnel under Kvamskogen

Det foretrukne alternativet for veitunnelen (Alt. K2), vil gå et godt stykke nord for planlagte tunnelen i forbindelse med kraftverksprosjektet. Alt. K1, som ikke er anbefalt videreført, vil under normale omstendigheter også gi tilstrekkelig klaring for problemfri krysning av tunnelene. Planene for ny veitunnel opplyses å være på et så tidlig stadium at det er for tidlig å drøfte eventuelle tilpasningsløsninger.

4.7 Vannforskriften § 12

Tokagjelet inngår i Hardanger vannområde i Hordaland vannregion. Økologisk tilstand i Longvotni oppgis å være "god". Det mangler data på elvestrekningen gjennom Tokagjelet. På strekningen fra Neteland ned til Movatnet er tilstanden vurdert som "moderat", da denne delen er påvirket av avrenning fra bl.a. landbruk.

NVE har foretatt en vurdering av kravene i vannforskriften § 12 om ny aktivitet eller nye inngrep. Det foreslås konsesjonsvilkår som vil avbøte negativ utvikling i vannforekomstene, bl.a. minstevannføringer som trolig vil opprettholde de biologiske funksjonene i elva på tilfredsstillende måte. Området nedenfor fossen i Tokagjelet har ikke stabil fossesprøyt under gjeldende forhold. I tørre år kan det være over en måned i strekk i sommerhalvåret uten utviklet fossesprøyt. En pålagt minstevannføring kan derfor bedre forholdene i tørre perioder.

NVE finner ikke at ny fornybar energiproduksjon med rimelighet kan oppnås med andre midler som er miljømessig bedre andre steder. Samfunnsnyttene ved tiltaket anses større enn de skader og ulemper utbyggingen kan medføre. Departementet finner at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

5 DEPARTEMENTETS VURDERING AV NETTILKNYTNINGEN AV TOKAGJELET KRAFTVERK

5.1 Innledning

Samtidig med søknaden om Tokagjelet kraftverk, har NVE også behandlet søknad fra BKK Nett om oppgradering av eksisterende 132 kV-ledning Samnanger-Øystese og søknad fra Statnett om Kvam transformatorstasjon. I brev av 5.7.12 redegjorde søker for tilknytning av Tokagjelet kraftverk enten til 132 kV-ledningen Samnanger-Øystese eller Kvam transformatorstasjon avhengig av utviklingen av nettsituasjonen. Statnett fikk avslag på søknaden om Kvam transformatorstasjon og BKK Nett fikk konsesjon til omsøkte oppgradering. BKK Nett har imidlertid senere orientert om at de ikke ser behov for å gjennomføre det konsesjonsgitte tiltaket.

5.2 Søknaden

I mai 2015 søkte Nordkraft om anleggskonsesjon for en 500 m lang 132 kV-jordkabel fra Tokagjelet kraftverk til en kabelendemast utenfor kraftverket og videre en 500 m lang 132-kV-kraftledning til en T-avgreining på eksisterende ledning Samnanger-Øystese. I tilknytningspunktet er det søkt om et fullverdig 132 kV bryterfelt på avgangen mot Tokagjelet kraftverk og en 132 kV skillebryter på avgangen mot Norheimsund. Kraftledningen skal bygges med tremaster og med tverrsnitt 120 FeAl. Tilknytningen er estimert å ha en investeringskostnad på om lag 10 mill. kroner.

Det er inngått avtale med grunneierne, så det søkes ikke om ekspropriasjonstillatelse for ledningen.

Av elektriske anlegg i kraftverket er det søkt om to generatorer med ytelse 10,2 MVA og 17,8 MVA, en 28 MVA transformator 132/11 kV og et innendørs 132 kV bryterfelt.

5.3 Systemteknisk vurdering

Statnett viser til at T-avgreininger i regionalnettet behandles særskilt i hvert enkelt tilfelle, og systemansvarlig fortrinnsvis søker å unngå T-avgreining i disse tilfellene. Statnett ønsket derfor at en løsning som innebærer tilknytning til 132 kV-nettet med en fullverdig bryterløsning, ble utredet. En slik løsning ble dermed vurdert, men tiltakshaver ønsket ikke å omsøke en slik løsning ettersom den ble vurdert å koste om lag 20-22 mill. kroner.

BKK Nett har i ettertid akseptert den omsøkte T-avgreiningen. I likhet med BKK Nett finner NVE at det er tilstrekkelig kapasitet til å overføre produksjonen fra kraftverket på kraftledningen Samnanger-Øystese, og mener den omsøkte nettilknytningen av Tokagjelet kraftverk derfor er tilfredsstillende.

5.4 Virkninger av ledningen

Den planlagte 132 kV-ledningen vil gå i bratt og ulendt terreng og vil ikke være synlig fra mange steder der mennesker oppholder seg. På Neteland vil ledningen ligge i bakgrunnen av bebyggelsen og det er ikke nødvendig med avbøtende tiltak av estetiske årsaker.

Ledningen vil ha negative virkninger for opplevelsen av det gamle veganlegget i Tokagjelet som er forskriftsfredet. Ledningen er planlagt direkte over vegen og det må i så fall søkes om dispensasjon etter kulturminneloven. For øvrig er ledningens virkninger for kjente kulturminner små.

Ifølge tiltakshaver er virkninger for naturmangfold relativt beskjedne. NVE har vurdert naturtyper og arter via Naturbase og Artsdatabanken. Etter NVEs vurdering er kunnskapsgrunnlaget av den omsøkte nettilknytningen knyttet til naturmangfold tilfredsstillende, jf. naturmangfoldloven § 8. NVE finner at ledningen vil ha små miljøvirkninger. Departementet har ikke funnet noe dokumentasjon eller mottatt høringsuttalelser som tilsier noe annet, og slutter seg til NVEs vurdering.

6 DEPARTEMENTETS SAMLEDE VURDERING OG KONKLUSJON

6.1 Samlet belastning

Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 9 til 12 er lagt til grunn i departementets behandling av søknaden etter vassdragslovgivningen.

I tråd med naturmangfoldloven § 10 foretar departementet en vurdering av den samlede belastningen på økosystemet. I departementets vurdering er det tatt hensyn til andre allerede eksisterende inngrep og forventede fremtidige inngrep og påvirkninger. For den omsøkte byggingen av Tokagjelet kraftverk og nettilknytningen vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget her.

Det er mange eksisterende og planlagte energiprosjekter i denne regionen. Virkningene av alle disse kraftverkene vil kunne påvirke bestemte naturtyper, landskapsbilde og opplevelsesverdier i en regional sammenheng, men det antas at virkningene oftest vil være av lokal karakter. De fleste nye prosjektene er små vannkraftverk, i tillegg til noen opprustings- og utvidelsesprosjekter.

Det var planlagt og omsøkt ytterligere to kraftverk i sideelver/-bekker til Steinsdalselva: Risbruelva og Skeie kraftverker. Både Tokagjelet kraftverk og de to andre planlagte vannkraftprosjektene vil i ulik grad påvirke bekkekløfter av stor verdi. Utbyggingen av Tokagjelet vil medføre negative virkninger for naturtypene bekkekløft og bergvegg (B-verdi) og fossesprøytsone (B-verdi) med fuktrevende lav- og mosearter. Bekkekløfter er verdifulle naturtyper som Norge har et internasjonalt ansvar for å forvalte. Dersom alle kraftverkene får konsesjon og blir realisert, kan det føre til økt samlet belastning på denne viktige naturtypen. Hvor stor belastningen blir, vil avhenge av de avbøtende tiltak som pålegges. *Revsgelet* litt lenger opp i vassdraget i Kvam, har mange av de samme naturverdiene som Tokagjelet. I fagrapporten tilknyttet søknad om Risbruelva kraftverk, beskrives bekkekløften i *Revsgelet* å ha "viktig fosserøymiljø" som danner fosseeng og fosseberg. Denne bekkekløften har fått A-verdi. NVE avslo søknaden om Risbruelva kraftverk. Dette vedtaket er påklaget og oversendt departementet for sluttbehandling. Departementet har nå i stadfestet NVEs vedtak om avslag. Departementet legger vekt på de samlede konsekvensene på bekkekløfter i Steinsdalen, og har sett klagen i sammenheng med søknaden for Tokagjelet kraftverk, som er et vesentlig større prosjekt. NVE ga konsesjon til Skeie

kraftverk 3.7.2015. Vedtaket har ikke blitt påklaget. Når de nødvendige tiltak for Tokagjelet vurderes, må det derfor tas hensyn til at det er gitt konsesjon til ett ytterligere kraftverk i vassdraget. Utover dette antas i liten grad å være virkninger knyttet til denne kraftverksutbyggingen som kan føre til økt samlet belastning for økosystemet.

Departementet finner at den planlagte kraftledningen i liten grad vil påvirke omtalte naturtyper eller det biologiske mangfoldet utover dagens kraftledningssituasjon i området. Departementet forventer ikke at ledningen vil gi vesentlige virkninger for sentrale arter eller funksjoner i økosystemet. Etter departementets syn vil ledningen heller ikke ha sumvirkninger av betydning sammen med kraftverkene. Det går en 132 kV-kraftledning mellom Samnanger og Øystese som krysser over Tokagjelet. Det planlagte kraftverket skal tilknyttes nettet ved å koble den nye ledningen på denne eksisterende ledningen. Det antas i liten grad å være virkninger knyttet til denne som kan føre til økt samlet belastning for økosystemet.

Etter en vurdering av de omsøkte tiltakene sett sammen med eksisterende og planlagte tiltak i vassdraget, finner departementet at den samlede påvirkningen økosystemet blir utsatt for, ikke vil være til hinder for at det gis konsesjon til bygging av Tokagjelet kraftverk med tilhørende nettilknytning, jf. naturmangfoldloven § 10.

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater, jf. naturmangfoldloven §§ 11 og 12.

6.2 Departementets konklusjon

I vurderingen av om konsesjon skal gis etter vassdragslovgivningen må det foretas en avveining av fordelene og ulempene ved de omsøkte tiltakene. Det er et mål at produksjonen av fornybar energi skal økes. I vurderingen av om konsesjon skal gis, har departementet lagt vekt på at bygging av Tokagjelet kraftverk vil kunne gi en årlig produksjonsøkning på drøye 70 GWh avhengig av pålagt minstevannføring, og at det er et verdifullt bidrag til målet om økt fornybar kraftproduksjon. Departementet legger vekt på at utbyggingen forventes å gi inntekter for både grunneiere, kommunen og entreprenører i distriktet. Det vises til at Kvam herad er positiv til den lokale aktivitet og de arbeidsplasser tiltaket vil føre med seg. Med unntak av Naturvernforbundet i Kvam, er de fleste høringsinstansene, under visse forutsetninger, positive til utbyggingen. Naturvernforbundet mener generelt at en bør unngå store inngrep i vassdragene på nordsiden av Hardangerfjorden, men har ikke kommet med spesielle merknader til denne utbyggingen.

Det er foreslått avbøtende tiltak for å redusere de negative konsekvensene av inngrepet av hensyn til biologisk mangfold, landskap og friluftsliv. Med de vilkår og forslag til avbøtende tiltak som tilrås, finner departementet at de negative konsekvensene ved en utbygging av Tokagjelet kraftverk med tilhørende nettilknytning er akseptable. Departementet har etter en samlet vurdering kommet frem til at de samfunnsmessige fordelene ved prosjektet vil være større enn de skader og ulemper som påføres natur og miljø eller andre interesser. Departementet tilrår at det gis konsesjon etter vannressursloven § 8 til bygging av Tokagjelet kraftverk.

De elektriske anleggene kan ikke sies å medføre noen større ulemper for allmenne interesser. Det tilrås å gi anleggskonsesjon etter energiloven § 3-1 til bygging og drift av ny 132 kV-kraftledning fra kraftverket til tilknytningspunkt langs eksisterende 132 kV-ledning mellom Samnanger og Norheimsund, og de tilhørende elektriske anlegg som omsøkt.

7 DEPARTEMENTETS BEMERKNINGER TIL VILKÅRENE

Konsesjonsavgifter, jf. vilkårenes post 2

Konsesjonsavgiftene for Tokagjelet kraftverk settes til kr 8,- pr. nat.hk. til staten, og kr 24,- pr. nat.hk. til kommunen.

Kommunen har ønske om utbetaling av næringsfond, men NVE har ikke innstilt på dette. NVE viser til at det ikke er hjemmel i vannressursloven til å fastsette et næringsfond. Departementet bemerker at vassdragsmyndigheten står fritt til å pålegge alle de vilkår som antas rimelige og hensiktsmessige i en

konsesjon etter vannressursloven. Den alminnelige hjemmel for næringsfond etter vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 17 gjelder dessuten for elvekraftverk over 40 GWh, jf. vannressursloven § 19 annet ledd. Departementet finner imidlertid ikke at utbyggingen har slike konsekvenser for allmenne interesser at det tilsier næringsfond til kommunen.

Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv., jf. vilkårenes post 7

Konsesjonen gis på følgende forutsetninger:

Komponent	Enhet	Verdi	Merknader
Inntak	moh.	357	Inntak i Longvotni.
Kraftstasjon	-	-	Fjellanlegg.
Utløp	moh.	55	Utløp til Steinsdalselva.
Installert effekt	MW	25,7	-
Aggregater	ant.	2	Peltonturbin og Francisturbin.
Største slukeevne	m ³ /s	10	-
Minste slukeevne	m ³ /s	0,35	-
Vannvei (tilløpstunnel)	m	1070	Fjellanlegg.
Veier	m	350	Ny vei til påhugg adkomsttunnel.
Massedeponi	m ³	90 000	Massene plasseres i deponi på Neteland (felt A, jf. søknad). Mulig utnyttelse av masser til samfunnsmessige formål skal vurderes. I detaljplanfasen skal potensialet for utlekking av tungmetaller i området undersøkes. Eventuelle tiltak for å unngå/reducere skader ved deponering eller avhending av masser skal fastsettes ved godkjenning av detaljplan.
Nettilknytning	m	1000	Ca. 0,5 km lang 132 kV jordkabel ut fra kraftverket og frem til en kabelendemast utenfor kraftverket, herfra ca. 0,5 km lang 132 kV luftledning frem til 132 kV ledningen Samnanger-Øystese.
Avbøtende tiltak mv. (flere tiltak kan være aktuelle)			Minstevannføring. Omløpsventil i kraftverket. Tiltak for å redusere ulemper og forurensning i anleggsfasen, herunder tiltak for å begrense støy og støv fra anleggstrafikk ved bebyggelsen på Neteland, skal vurderes/fastsettes ved godkjenning av detaljplan. Avhending av overskuddsmasser til samfunnsnyttig bruk skal vurderes/fastsettes ved godkjenning av detaljplan.

Departementet bemerker at når det gjelder overskuddsmasser, bør disse benyttes til samfunnsmessige formål. Utbygger har avtaleforpliktelser overfor grunneierne om at de skal kunne benytte masser etter behov. Ut over dette stilles masse til lokal disposisjon vederlagsfritt. Dekning for kostnader ved leveranse, transport mv. er privatrettslige forhold som må avtales mellom partene.

Detaljplan for utbyggingen skal godkjennes av NVE i god tid før arbeidet settes i gang.

Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan behandles av NVE som en del av detaljplangodkjenningen, hvis ikke annet er fastsatt her.

Alt anleggsarbeid skal utføres så skånsomt som mulig i terrenget og eventuelle skader etter transport skal utbedres så raskt som mulig.

Manøvreringsreglement mv., jf. vilkårenes post 13

Det fastsettes manøvreringsreglement for Tokagjelet kraftverk. Det er ikke planlagt noen regulering av inntaksmagasinet, og kraftverket skal i hovedsak driftes etter tilsigsforholdene i vassdraget. Manøvreringsreglementet er derfor i hovedsak et reglement for vannslipping. Det vises til departementets merknader til reglementet nedenfor.

Departementet slutter seg for øvrig til NVEs merknader til vilkårene.

8 DEPARTEMENTETS BEMERKNINGER TIL MANØVRERINGSREGLEMENTET

Vannslipp

Søker mener det vil være tilstrekkelig med minstevannføring som tilsvarer 5-percentil sommer- og vintervannføringer, dvs. 0,33 m³/s om sommeren og 0,15 m³/s om vinteren. Ifølge søkers produksjonsberegninger tilsvarer dette et produksjonstap på om lag 3,5 GWh. Flere høringsinstanser har bemerket at minstevannføringen må være større enn dette av hensyn til flere temaer, spesielt for å ivareta verdien av fossen i Tokagjelet som landskapselement og for å opprettholde den viktige fossesprøytsonen.

Ifølge *Fagutredning på Fisk og ferskvannsbiologi* vil søkers forslag være tilstrekkelig for å sikre egnede overlevelsesforhold for fisk på utbyggingstrekningen. Ifølge *Fagutredning på Naturmiljø m.m.* utvikles det fossesprøyt under fossen i Tokagjelet ved vannføring i elva på 2 m³/s eller mer. Fagutredningen vurderer at 2 m³/s i sommerperioden vil være et godt tiltak for å avbøte de negative virkningene av utbyggingen. I tillegg kommer naturlig vannsig og overrisling fra områdene rundt.

NVE vurderer at slipp av minstevannføring hele året er nødvendig for å opprettholde de biologiske funksjonene knyttet til vassdraget, og særlig for å ivareta verdien av de viktigste naturtypene i Tokagjelet. NVE mener at søkers forslag til vannslipping ikke vil være tilstrekkelig for å ivareta verdien knyttet til fossesprøytsonen, bekkekløfta og fossen i Tokagjelet som landskapselement. NVE anbefaler slipp av 2 m³/s i de tørreste sommermånedene, fra 15. juni – 31. august. Et slikt slipp vil gi tydelig fossesprøyt og opprettholde landskapsbildet av fossen i hele sin bredde. Dette er den mest biologisk aktive perioden og det tidsrommet hvor turisttrafikken er på sitt høyeste. Om vinteren foreslår NVE slipp av 0,22 m³/s, tilsvarende alminnelig lavvannføring. I perioder på høsten og våren, da det av naturlige årsaker med snøsmelting og økt nedbør går mer vann i vassdraget, anbefales slipp av 0,5 m³/s.

Fylkesmannen i Hordaland mener det må slippes minimum 1 m³/s hele året. Et slikt slipp tilsvarer ifølge søkers produksjonsberegninger, et produksjonstap på 15,5 GWh. Departementet bemerker at en pålagt minstevannføring må balanseres mot tap av produksjon og inntektstap grunnet dette. Etter departementets mening vil et pålegg om slipp av en slik størrelse som Fylkesmannen foreslår, trolig medføre at prosjektet ikke lar seg gjennomføre.

En gjennomregning av prosjektet utført av Norconsult viser en reduksjon i potensialet fra 81 til 76/77 GWh. Søker opplyser at den gamle anleggsveien nå er stengt på grunn av rasfare og at landskapsopplevelsen av gjelet med dette nærmest er fraværende. Søker bemerker også at funn av fuktkrevede arter er beskjedne. På denne bakgrunn mener søker at departementet bør vurdere om vannslipp på 1,5 m³/s om sommeren er tilstrekkelig, jf. e-post 26.11.16.

Tidsrommet hvor det utvikles fossesprøyt vil bli vesentlig redusert etter utbygging, og departementet finner at dette bør kompenseres med å slippe nok vann for å utvikle det som kan oppfattes som fossesprøyt. Tiden hvor det utvikles fossesprøyt vil bli redusert fra om lag 2/3 av tiden før utbygging til om lag 1/8 av tiden etter utbygging. Ifølge fagrapporten vil det være noe fossesprøyt ved vannføringer lavere enn 2 m³/s og en minstevannføring på 1 m³/s sannsynligvis langt på vei vil redusere de negative virkningene av tiltaket. Ved 1 m³/s vil hele fossen være dekket av lag med fint slør. Fagrapporten viser likevel til at en vannføring på 2 m³/s i sommerperioden vil et godt avbøtende tiltak for utbyggingens negative virkninger på fossesprøytsonen.

Departementet er enig med søker i at mye av hensynet til det landskapsestetiske faller bort dersom gjelet nærmest ikke kan ses og oppleves fra andre steder enn den gamle anleggsveien som nå er stengt for ferdsel. Den viktigste virkningen av utbyggingen blir likevel at tilgjengelig areal for fuktkrevede moser og lav, spesielt på stein langs elven, blir redusert. Generelt fører dette til at flere tørketålende arter og vedaktige planter kan etablere seg. En slik virkning vil likevel være noe begrenset i Tokagjelet. Ifølge fagrapporten er andre forhold, som at fossesprøytsonen ligger skyggefullt og har tilførsel av vann fra sig eller overrisling fra områdene rundt, også viktige for å opprettholde fossesprøytsonen. Virkningen av tiltaket er dermed ventet å være av relativt liten betydning for fossesprøytsonen nedenfor Tokagjelfossen. I tørre år vil et pålegg om minstevannføring hele sommeren kunne bidra til en viss forbedring i de perioder hvor det i dag ikke utvikles fossesprøyt.

Med NVEs forslag til vannslipp vil kraftverket produsere om lag 7 GWh mindre, og kostnadene vil øke sammenlignet med det omsøkte forslaget. I e-post datert 26.11.15 opplyser søker at beregninger med

1,5 m³/s i perioden 15. juni – 30. august i stedet for 2,0 m³/s slik NVE har foreslått, vil gi en økt årsproduksjon på 2 GWh/år og at utbyggingskostnaden med dette faller med 10 øre pr. kWh. Departementet finner at et produksjonstap av en slik størrelse som foreslått av NVE kan anses som rimelig sammenlignet med miljøgevinsten som oppnås ved et slikt vannslipp. Slipp av minstevannføring har imidlertid stor betydning for prosjektets produksjon og lønnsomhet slik det er fremstilt, da særlig fordi produksjon ser ut for å bli mindre enn først forventet.

Departementet viser til at fossen ser ut for å ha mistet sin vesentlige betydning som landskapselement for friluftsliv og reiseliv, men finner ikke dette som noe avgjørende moment, da anleggsveien jo kan besluttes sikret og åpnet igjen og fylkesveien slik den går nå, kan bli en fremtidig turistvei.

Departementet finner ut fra en helhetsvurdering å legge mest vekt på at virkningen av tiltaket ventes å bli relativt liten for fossesprøytonen, og bemerker særskilt at ingen rødlistearter forventes å bli særlig berørt av dette. Departementet har derfor vurdert og funnet søkers forslag om minstevannføring på 1,5 m³/s i sommerperioden som tilstrekkelig.

Søker har foreslått minstevannføring tilsvarende 5-percentil 0,15 m³/s om vinteren. Fagutredningen på *Fisk og ferskvannsbiologi* vurderer at en slik minstevannføring vil være tilstrekkelig for å sikre egnede overlevelseshforhold for fisk på utbyggingsstrekningen. Av hensyn til at Tokagjelet er sannsynlig hekkelokalitet for fossefall og potensiale som hekkelokalitet for vintererle, er det viktig at det fortsatt vil være tilstrekkelig vanddekning slik at fuglenes mulighet til å utnytte området til næringssøk opprettholdes. Ifølge *Fagutredning på Naturmiljø m.m.*, er det ventet at tiltaket vil ha liten eller ingen negativ virkning på fossefall og gulerle med søkers forslag til minstevannføring. NVE foreslår en minstevannføring vintertid tilsvarende alminnelig lavvannføring, 0,22 m³/s. Departementet slutter seg til NVEs forslag. Det samme gjelder forslag til vannslipp i mellomperiodene på vår og høst.

Omløpsventil

Det skal installeres en omløpsventil for å unngå stranding av fisk ved eventuelt utfall eller rask nedkjøring av kraftverket. Hensikten med omløpsventil er at vanddekt areal i elveleiet ikke skal reduseres i for stor grad, og at vannstandssenkingen skal skje sakte nok dersom vanddekket areal blir betydelig redusert. Søker foreslår en kapasitet på maksimum 2,0 m³/s. Dette er i tråd med fagutredningens forslag. I forbindelse med omløpsventiler i små kraftverk, er det i dag vanlig å stille krav om en kapasitet på 50 % av kraftverkets slukeevne. Departementet bemerker at kravet ikke er direkte overførbart til større kraftverk som utnytter høye vannføringer. Det er flere forhold som vil være avgjørende for hvor stor kapasiteten på en slik omløpsventil bør være.

Steindalselva er en relativt stor elv med ganske høy middelvannføring. Med 50 % av maksimal slukeevne i kraftverket må kapasiteten være inntil 5 m³/s. En omløpsventil av en slik størrelse er ifølge NVE teknisk mulig, men vil bli både mer krevende og dyrere å installere enn en mindre ventil. Tokagjelet kraftverk vil ha utløp rett ovenfor anadrom strekning. Avstanden mellom inntak og utløp er ganske lang, nær 3 km, og dersom begge aggregatene faller ut, vil det ta tid før overløp ved dammen når denne strekningen. På den annen side gir to aggregater en mindre risiko for totalt utfall.

NVE vurderer det slik at kapasiteten på omløpsventil bør være noe større enn det søker selv foreslår, men finner det ikke nødvendig å kreve en kapasitet på 50 % av slukeevnen. NVE anbefaler at den settes til 40 % av maksimal driftsvannføring, tilsvarende 4 m³/s. NVE bemerker at de ikke har mottatt noen opplysninger om kostnad for omløpsventil. Søker opplyser i sine merknader av 5.11.15 at en omløpsventil med kapasitet på 2 m³/s vil koste om lag 400.000,- kr. Tilsvarende vil en omløpsventil med den kapasitet NVE foreslår koste om lag 700.000,- kr. Ifølge søker vil ikke denne kostnaden ha noen avgjørende betydning for lønnsomheten av prosjektet og har ingen ytterligere merknader. Departementet slutter seg med dette til NVEs forslag.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Nordkraft Prosjekt A/S gis tillatelser i forbindelse med bygging av Tokagjelet kraftverk og bygging og drift av ny kraftledning fra kraftverket til tilknytningspunkt på eksisterende kraftledning mellom Samnanger og Norheimsund i samsvar med vedlagte forslag.

Spesifikasjon av tillatelsen

1. I medhold av vannressursloven § 8 gis Nordkraft Prosjekt AS tillatelse til å bygge Tokagjelet kraftverk i Kvam herad, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes manøvreringsreglement for utbygging av Tokagjelet kraftverk, jf. vedlegg 3.
3. I medhold av energiloven § 3-1 gis Nordkraft Prosjekt A/S tillatelse til å bygge, eie og drive en 132 kV-kraftledning fra Tokagjelet kraftverk til tilknytningspunkt langs eksisterende 132 kV-ledning mellom Samnanger og Norheimsund, og de tilhørende elektriske anlegg som omsøkt, jf. vedlegg 4.
4. Planendringer kan foretas av departementet eller den departementet bemyndiger.

*Vilkår**for tillatelse etter vannressursloven § 8 til å bygge Tokagjelet kraftverk
i Kvam herad, Hordaland fylke*

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8,- pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24,- pr. nat.hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år jf. vannressursloven § 19 andre ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Steinsdalsvassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,

- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

11.

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om

hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

14.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

15.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

16.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringsens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

19.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt jf. vassdragsreguleringsloven §12 nr. 21 annet ledd. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Manøvreringsreglement
for Tokagjelet kraftverk i Steinsdalsvassdraget, Kvam herad, Hordaland fylke*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Longvotni.....	357,0	357,0	357,0	-	-	0,0

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinet og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Det skal slippes minstevannføring forbi inntaket til kraftverket på 1,5 m³/s i perioden 15. juni – 30. august, 0,22 m³/s i perioden 1. oktober – 30. april, og 0,50 m³/s i periodene 1. mai – 14. juni og 1. september – 30. september. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i inntaksmagasinet er på laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal installeres en omløpsventil i kraftverket med kapasitet på minimum 4 m³/s, tilsvarende ca. 40 % av maksimal slukeevne i kraftverket.

Kraftverket skal kjøres jevnt og i takt med tilsiget. Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand.

Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Anleggskonsesjon

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gis Nordkraft Prosjekt AS under henvisning til søknad av 22.5.2015, NVEs innstilling av 6.7.2015 og kgl.res. av 9. september 2016 anleggskonsesjon

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- En ca. 0,5 km lang jordkabel fra Tokagjelet kraftverk til 132 kV kabelendemast med spenning 132 kV og tverrsnitt 240 mm² Al.
- En ca. 0,5 kilometer lang kraftledning fra kabelendemast ved Tokagjelet kraftverk til T-avgreining på 132 kV ledningen Samnanger-Øystese, med spenning 132 kV og tverrsnitt FeAl 120.
- Ett 132 kV bryterfelt i tilknytningspunktet på 132 kV ledningen Samnanger-Øystese.

Tokagjelet kraftverk

- En generator med ytelse 10,2 MVA og spenning 11 kV
- En generator med ytelse 17,8 MVA og spenning 11 kV
- En transformator med ytelse 28 MVA og omsetning 132/11 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Anlegget skal bygges i traseen som fremgår på kartet merket «nettilknytning Tokagjelet» vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 9.9.2046.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

16. Sira-Kvina Kraftselskap DA

(Tillatelse til utbygging av Rafoss kraftverk i Kvinesdal kommune)

Kongelig resolusjon 30. september 2016.

I. Innledning

Sira-Kvina Kraftselskap DA (Sira-Kvina Kraftselskap) har søkt om konsesjon etter vannressursloven til å bygge Rafoss kraftverk. Det er også søkt om konsesjon etter energiloven for kraftverket med tilhørende elektriske anlegg for å knytte kraftverket til eksisterende nett.

II. Søknaden og NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende innstilling fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) datert 8. oktober 2014.

NVE anbefaler at Sira-Kvina Kraftselskap får tillatelse etter vannressursloven § 8 til å bygge Rafoss kraftverk. Vannressursloven § 25 anses oppfylt og tillatelse anbefales gitt på de vilkår som er foreslått. NVE mener nytten av tiltaket er større enn de antatte skadene og ulempene tiltaket vil medføre for allmenne og private interesser, forutsatt at foreslåtte avbøtende tiltak gjennomføres. Årlig produksjon er estimert til 38 GWh med slipp av minstevannføring tilsvarende dagens, som tilsvarer strømforbruket til cirka 1900 norske husstander.

Søknaden

NVE har mottatt følgende søknad fra Sira-Kvina Kraftselskap datert 27. april 2012.

”(…)

Sira-Kvina kraftselskap søker hermed om nødvendige tillatelser:

1. Etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:
 - Å bygge Rafoss kraftanlegg med inntak i Stegemoenbassenget.
2. Etter energiloven om tillatelse til:
 - Bygging og drift av Rafoss kraftverk, med tilhørende koplingsanlegg og kraftlinjer som beskrevet i søknaden.
3. Grunn- og rettighetserverv:
 - Etter oereigningslovens § 2 om rett til ekspropriasjonstillatelse for eventuelt erverv av nødvendig grunnrettigheter for fremføring- og bruk av nødvendig vei- og kabelanlegg.”

Det er planlagt å integrere en laksetrapp i kraftanlegget. Årlig middelproduksjon er estimert til 34,5 GWh. Hele søknadsdokumentet er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider. Hoveddata for Rafoss kraftverk er gitt i tabell 1.

Tabell 1. Hoveddata for kraftverket

Kraftverk		
Inntak	moh.	125,5
Avløp	moh.	80,5
Lengde på berørt elvestrekning	m	350
Brutto fallhøyde	m	45
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	0,103
Slukeevne, maks	m ³ /s	37,6
Slukeevne, min.	m ³ /s	2,3
Tilløpsrør, diameter	mm	4000
Tunnel, boret, diameter	m ²	20
Tilløpsrør, lengde	m	26
Tilløpstunnel, lengde	m	400
Installert effekt, maks	MW	13,6
Brukstid	timer	2700
Generator		
Ytelse	MVA	14,1
Spennning	kV	6
Transformator		
Ytelse	MVA	14,1
Omsetning	kV/kV	6/22
Nettilknytning (kraftlinjer/kabler)		
Lengde	km	1
Nominell spenning	kV	22

Jordkabel TSFL 240 eller tilsvarende

Høring og distriktsbehandling

Søknaden ble sendt på høring 27.5.2013 til offentlige instanser og organisasjoner og kunngjort i avisene Fedrelandsvennen og avisen Agder. Høringsfristen var 15.9.2013. I løpet av høringsperioden har to eksemplarer av søknaden vært lagt ut til offentlig gjennomsyn på rådhuset i Kvinesdal kommune. I forbindelse med NVEs saksbehandling har det vært avholdt et informasjonsmøte i Kvinesdal 15.8.2013 med representanter for grunneiere og andre berørte interesser, Kvinesdal kommune, Fylkesmannen i Vest-Agder, Sira-Kvina kraftselskap og NVE. Det er kommet inn 13 høringsuttalelser relatert til kraftverket. Uttalelsene har vært forelagt søker for kommentarer. Det ble gjennomført sluttbefaring i området 2.6.2014.

Innkommne merknader

Vi har mottatt nedenfor angitte uttalelser til saken og i det følgende gis en oppsummering av de viktigste synspunktene på omsøkte planer. Der synspunktene er knyttet sammen med krav til vilkår for en eventuell konsesjon er disse kravene delvis gjengitt her, men alle vesentlige krav om vilkår vil bli nærmere drøftet i et eget avsnitt senere i innstillingen. Høringspartenes egne oppsummeringer er referert der hvor slike foreligger. Andre uttalelser er forkortet av saksbehandler.

Offentlige instanser

Kvinesdal kommune (20.11.2013) fattet følgende vedtak i kommunestyret:

”Kvinesdal kommune mener at omsøkte tiltak innebærer et betydelig naturinngrep, men vurderer de positive sidene med tiltaket som større enn de negative sidene. Med bakgrunn i dette anbefaler kommunen at det gis konsesjon med vilkår om avbøtende tiltak som omtalt i saken.

Anbefalingen forutsetter gjennomføring av avbøtende tiltak i vedlagte avtale med Sira-Kvina kraftselskap.”

Kommunen viser til kravene i revisjonen for Sira-Kvina reguleringen og påpeker at de kravene som har sammenheng med et Rafoss kraftverk bør vurderes i forbindelse med konsesjonssøknaden. Blant annet vises det til kravene om at nye beregninger av alminnelig lavvannføring må legges til grunn for en minstevannføring. Det forutsettes ellers at vannslippet i Rafossen vil være minimum den til enhver tid gjeldende minstevannføring i Kvina.

Kommunen oppfordrer NVE til å forsere behandlingsprosessen av meldingen på overføring av Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn for å sikre en mest mulig samordnet behandlingsprosess med Rafoss.

Kommunen krever at det utredes hvordan en laksetrapp vil fungere *uten* et kraftverk. Kommunen påpeker viktigheten av å utføre tiltak i flere deler av elva for å lette laksens oppgang. Det er vesentlig å iverksette tiltak for å lette oppvandringen i Trælandsfoss om en laksetrapp i Rafoss skal ha noen hensikt.

Kommunen viser til en oversikt over en rekke kraftinvesteringer/prosjekter i kommunen og ber, slik vi tolker det, om at det gjøres en vurdering av den samlede belastningen på Kvina.

Denne utbyggingen vil etter kommunens syn påvirke landskapselementet i området i betydelig grad, ved endret vannføring i Rafossen og ved bygging av en kraftverkstasjon i dagen som vurderes til å bli relativt dominerende med en høyde på 11 m. Kommunen mener det er positivt at Sira-Kvina vil samarbeide med kommune og fylkesmann vedrørende utformingen av kraftstasjonen.

Kommunene viser til at de har satset stort på folkehelse og at turveier og tilrettelegging for turgåing inngår i denne satsingen. Et Rafoss kraftverk vil medføre turvei med sitteplasser og toalettanlegg i området, noe som kan være positivt for bruken. Etablering av kraftverket, utbygging av fossen og etablering av kjørevei inn til området vurderes imidlertid å virke negativt på landskapsbildet i området. Kommunen ønsker derfor en vurdering av alternative utbyggingsmetoder for selve kraftstasjonen, eks. ved å bygge denne inne i fjellet for å minske helhetsinntrykket av tiltaket.

Kommunen mener det er svært viktig å sikre at beboere i nærområdet ikke berøres av støy fra et kraftverksanlegg.

Ellers finner kommunen det positivt at det skal etableres et lakseobservatorium som er tilgjengelig for allmennheten under laksens vandring, samt at det planlegges å installere webkamera for å kunne drive overvåking av laks. Dette vil være positivt for innbyggerne og turister. Det er viktig at det planlegges en «tiltaks pakke» rundt dette arrangementet slik at det kan bli en attraksjon.

Ved en ev. utbygging krever kommunen at Sira-Kvina gjennomfører en reguleringsprosess for området slik at ny veitrasé blir gjenstand for en høringsprosess der de ulike interesser blir ivaretatt.

Utbygging av et Rafoss kraftverk vil ellers medvirke til at regulanten bidrar til utbedring av linjennettet i området. Dette vil bidra til å legge ytterligere til rette for nye småkraftprosjekt.

Kommunen konkluderer med at omsøkte kraftverk vurderes å ha en del negative og positive sider, og er således vanskelig å gi en entydig anbefaling av. Det er i første rekke de landskapsmessige virkningene som påpekes, herunder redusert vannføring i et imponerende fossefall, samt inngrep med etablering av kraftstasjon. Kommunen viser til en rekke avbøtende tiltak som man har avtale med Sira-Kvina kraftselskap om, for eksempel ny vei inn til Rafossen, utbedring av trafikkfarlig vei på Rafossen, lakseobservatorium og tilrettelegging for friluftsliv. Etter en totalvurdering finner kommunen at fordelene er større enn ulempene, og tiltaket støttes.

Vest-Agder fylkeskommune har ikke gitt uttalelse til søknaden. En uttalelse er etterlyst fra NVE to ganger.

Fylkesmannen i Vest-Agder (15.10.2013) v/miljøvernavdelingen fraråder en utbygging av Rafossen dersom kraftverket ikke legges i fjell. Inngrepene som følger et ev. Rafoss kraftverk ved fossen vil bryte med kulturlandskapet og naturmiljøet i og rundt fossen, særlig om kraftverket bygges i dagen.

Etter Fylkesmannens vurdering vil inngrepet bli minst dersom inngangen/påhugget er vendt mot øst og ikke mot elva. Dersom det gis konsesjon er det viktig at det stilles krav om landskapstilpasning.

For øvrig mener FM at en laksetrapp vil kunne være et fornuftig tiltak for å styrke laksebestanden i Kvina. FM påpeker at det ikke er utredet hvordan en laksetrapp vil fungere uten et kraftverk og heller ikke hvordan alternative plasseringer av trappens innløp kunne fungert. FM mener dette må undersøkes for at trappa skal fungere optimalt. FM er ikke overbevist om at en trapp uten et kraftverk ikke ville fungert.

FM mener det må foretas en vurdering av om Kvinavassdraget tåler flere inngrep. Det påpekes at nye inngrep må tilpasses miljø og landskap så langt det lar seg gjøre.

Fylkesmannens samfunnsavdeling er positive til prosjektet som vil gi økt produksjon av fornybar kraft. De kan ikke se at en utbygging vil kunne påføre samfunnet økt risiko, herunder risiko for flom.

Sokndal kommune (29.10.2013) har kommet med innspill som berører revisjonssaken for Sira-Kvina og ikke søknaden om Rafoss kraftverk.

Statnett SF (16.9.2013) viser til at de arbeider med å øke transformator kapasiteten på 110 kV nettet under Øie sentralnettstasjon. Statnett er også i gang med å øke kapasiteten mellom 300 og 110 kV i Kristiansand stasjon. Dette tiltaket er planlagt ferdigstilt i 2014. De har også søkt konsesjon på å erstatte dagens Øie stasjon med transformering i nye Kvinesdal stasjon. Dette tiltaket inngår i Vestre korridorprosjektet og er planlagt ferdigstilt i 2018. I tillegg har Sira-Kvina kraftselskap Nett konsesjonssøkt ny sentralnettstasjon på Honna, mellom 300 og 110 kV. Sira-Kvina kraftselskap er informert om disse planene og transformering kapasiteten antas å bli løst med disse tiltakene.

Statnett er imidlertid bekymret for fleksibiliteten i systemet og påpeker viktigheten av at det blir gitt tilstrekkelig reguleringsmuligheter i vannvei og dam til å installere fullverdig turbinregulator.

De viser til at store kraftverk, som Rafoss vil ha en viktig rolle i driften av systemet. Man er avhengig av et robust system som kan drives med ulik produksjonssammensetning, under driftsforstyrrelser og som muliggjør planlagte driftsstanser. Spesielt er dette viktig med tanke på den mengden ny produksjon som planlegges frem mot 2020.

Statnett legger til grunn at FoS § 14 og veileder for funksjonskrav i kraftsystemet (FIKS) følges, og at konsesjonær uten ugrunnet opphold søker/informerer systemansvarlig om anlegget etter at konsesjon er gitt.

Norsk Maritimt Museum (6.6.2013) gjør oppmerksom på at det kan påregnes arkeologiske undersøkelser under vann dersom en ev. utbygging medfører inngrep i vann i form av erosjonssikring, anleggsveier, utfyllinger, graving, endret vannstand. Hensikten med en slik registrering er å avklare hvorvidt nevnte inngrep kan skade fredete eller vernede kulturminner.

Statens vegvesen (11.9.2013) har følgende kommentarer til prosjektet:

”(...) Atkomsten til området er planlagt via kommunal veg, og fortrinnsvis på den kommunale vegen fra Rafoss forbi Skakkestein og fram til Rahommen. Statens vegvesen vil bemerke at kryss mellom kommunal veg og fv. 465 (hp 06, km 5,23) ikke er dimensjonert for vogntog fra og mot nord på fylkesvegen.

I notat fra Sweco av 29.2.12 er alternative nettilknytningsløsninger beskrevet. For både alternativ 1 og 2 foreslås legging av jordkabel langs fv. 465. Dette er tiltak som det må søkes om til Statens vegvesen..”

Agder Energi Nett (12.9.2013) mener at det pr. i dag ikke er forsvarlig å tilknytte et Rafoss kraftverk til 22 kV-nettet på grunn av stor spenningsvariasjon over året. De viser til at en ny konsesjonsgitt transformatorstasjon i Austerdalen vil gi ny kapasitet for innmating fra 22 kV-nettet. Det er utført en nettanalyse vedr. forsterkning av 22 kV-nettet som muliggjør innmating fra Rafoss kraftverk i tillegg til flere andre prosjekter i området. AEN er positive til utbyggingen av Rafoss kraftverk da dette vil være vesentlig for å få utviklet nettet slik at annen produksjon også kan tilknyttes.

Kvinesdal Jeger og Fiskeforening (5.9.2013) er imot en utbygging av Rafossen. Dersom det gis konsesjon har de følgende krav:

- Nulltoleranse for utvandrende anadrom fisk gjennom turbinene. Det må monteres anordning ved turbinutløp som kan brukes til å dokumentere dette.
- Montering av omløpsventil dimensjonert slik at vannføring nedstrøms ved stopp i anlegget ikke fører til problemer for fisk nedstrøms.
- Minstevannføring i selve fossen må være på 5 m³/s.
- Lakseobservatorium utformes og utstyres med nødvendig utstyr for registrering av fiskevandring, samt tilrettelagt for turister.
- Midler til økt fiskeoppsyn i utvidet anadrom strekning.

Grunneiere/hytteiere/privatpersoner

Racime van den Berg og Sverre Mortensen, grunneiere ved Rafoss (28.8.2013) er mot planene og mener dette er et veldig stort naturinngrep. De viser til tidligere inngrep i Kvina og de virkningene det har medført i form av sedimentering og tilgroing. En utbygging vil endre fossens karakter fullstendig. I stedet for en utbygging foreslår de å tilrettelegge området for rekreasjon for dalens innbyggere og for turister.

I en e-post 15.12.2013 ettersendes flere innlegg fra lokalavisa, innlegg både for og mot en utbygging. Av nye tema av betydning for konsesjonsspørsmålet er virkningene av laks på de opprinnelige fiskebestandene oppstrøm Rafossen. Strekingen har aldri før vært lakseførende.

Samuel Egenes (13.9.2013) er imot en utbygging av Rafoss og mener skadene er mye større enn fordelene. Det påpekes at det er feil i beskrivelsen av hydrologien for overføringen til Siravassdraget. 2/3 er av opprinnelig nedbørfelt er overført og ikke 1/3 som det står.

Kraftverk i dagen må ikke tillates og vannmengden må økes generelt i tråd med naturlig avrenningsmønster. Dersom det blir utbygging vil området tape sine vakre verdier. Tiltakene som er planlagt vil være ødeleggende for landskapet og redusere den lokale bruken av Kvina. Det hevdes at området brukes flittig i dag og verdien av fossefallet som naturfenomen har etter Egenes sin oppfatning ikke blitt vurdert.

Det vises til tegninger av en laksetrapp i fjell fra 2000 (tegnet av Reidar Grande i DN) og denne anses å være et bedre alternativ enn de omsøkte planene. Grandes tegninger av anlegget kan på en helt annen måte tilpasses naturen og får utløpskanal der laksen naturlig søker for å komme videre opp elva.

Egenes hevder at kraftselskapet gir feil informasjon om ny lakseførende strekning og mener denne er 30 km og ikke 6 km. Vannføringsregimet må tilpasses hele denne strekingen.

Avslutningsvis mener Egenes at vi nå har gitt vår del til storsamfunnet og vi nå må søke løsninger som øker det naturlige flommønsteret heller enn å redusere det. Han ber om at saken utsettes til vilkårsrevisjonen for Sira-Kvina er avsluttet.

Dersom det gis konsesjon krever han følgende:

- Det må være en minstevannføring på 23 m³/s i sommerhalvåret (15. april til 15. oktober).
- Vannveien i tunnel på vestsiden av elva.
- Laksetrappen må fristilles kraftverket og være i tråd med forslaget fra 2000.
- Avklare ev. virkninger for laksens vandring og reproduksjon.
- Erstatninger for tapte fiskeplasser og tapt fiskeproduksjon.

Gunnar Julius Blegen (15.9.2013) mener at behovet for og gevinsten av det omsøkt prosjekt er mindre enn ulempene det medfører. Han viser til den negative utviklingen og de skader som er påført elva etter reguleringen. Begroing, slam og sedimenter vil øke og Blegen mener at ev. nye gyteområder på oppsiden av fossen vil bli ødelagt i løpet av kort tid på grunn av utviklingen. Andre ulemper som nevnes er støy. Han stiller en rekke spørsmål knyttet til laksetrappen, blant annet om laksen vil stoppe ved Rafoss når turbinene går, om laksetrappen ikke kan bygges uten kraftstasjon og om laksen vil gå opp

i en tunell. Under henvisning til utfordringene knyttet til utvandring av smolt stilles det spørsmål om man ikke burde vente med å bygge tunell med trapp inntil alt var klart utredet.

Han påpeker at området ved Lyding er mye brukt av både bygdefolk, turister hele året, i motsetning til beskrivelsen i søknaden. Fiskere benytter seg av denne siden i økende grad. Det er fine badeplasser på begge sider som er mye benyttet.

Arve Trælanshei (16.9.2013) er sterkt imot planene for et Rafoss kraftverk. Han krever at det må utarbeides en reguleringsplan etter Plan og bygningsloven. Det må legges opp til en planbehandling der bygda blir gjort kjent med konsekvensene av en eventuell utbygging.

Han mener det er en mangel ved søknaden at virkningene av tidligere utbygging i vassdraget, herunder overføringen til Sira, ikke er beskrevet. Den samlede belastningen på vassdraget må inngå i vurderingene.

Han påpeker videre at det er store problemer i vassdraget med sedimentering og begroing og viser til viktigheten av de gjenværende flommene i vassdraget.

Søkers kommentarer til innkomne høringsuttalelser

Sira-Kvina kraftselskap har gitt kommentarer til høringsuttalelsene i sitt brev av 14.12.14. Merknader av betydning for NVEs vurdering er referert i forbindelse med diskusjonen av det enkelte tema. Hele uttalelsen er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

NVEs vurdering av konsesjonssøknaden

Innledning

Søker

Sira-Kvina kraftselskap ble stiftet i 1963 med formål å bygge ut kraftkildene i Sira og Kvina-vassdragene. Det er i alt bygget 7 kraftverk med tunnelsystem og reguleringsmagasin. Samlet produksjon i disse anleggene er i snitt 6,3 TWh per år.

Kraftselskapet har sitt hovedkontor og driftssentral på Tonstad i Sirdal kommune. Selskapet har fire eiere, hvorav Lyse Energi Produksjon og Statkraft er de største.

Bakgrunn for søknaden

Sira-Kvina kraftselskap ønsker å utnytte muligheter for økt kraftproduksjon i vassdrag som allerede er sterkt regulert. Samtidig er det et ønske om å bedre produksjonsforholdene for laks i Kvina og et Rafoss kraftverk er derfor omsøkt med en integrert laksetrapp. Kraftselskapet kan gjennom eksisterende konsesjonsvilkår for Sira-Kvina reguleringen bli pålagt å bygge en laksetrapp i Rafossen og har fått varsel om dette.

Rafoss kraftverk er en viktig del i Sira-Kvina sine helhetlige planer for ny vannkraftproduksjon og tilhørende miljøtiltak i Sira-Kvina (Miljødesignprosjekt).

Eksisterende forhold i vassdraget

Utbyggingen av Sira-Kvina er en av Norges største kraftutbygginger. Om lag 2/3 av nedbørfeltet til Kvina er overført Sirdalsvassdraget ved Homstølvatnet og nyttes i Tonstad kraftverk. Resttilsaget til Kvina utnyttes i Trælansfoss kraftverk, beliggende 2,6 km nedstrøms Rafossen.

Det er i dag en pålagt minstevannføring i vassdraget på hhv. 3,7 m³/s i sommerhalvåret og 1,3 m³/s i vinterhalvåret målt ved Stegemoen vannmerke.

Kvina er lakseførende opp til Rafoss.

Utbyggingsplanene

Rafoss kraftverk skal utnytte fallet i selve Rafossen i Kvina, og kan betegnes som et rent elvekraftverk. Fallet som er planlagt utbygd er på 45 m mellom inntaket på kt. 125,5 og undervannet på kt. 80. Påvirket strekning er ca. 330 m.

Inntaket er planlagt i Stegemoenbassenget, der det allerede er en betongterskel med arrangement for slipp av minstevannføring. Fra inntaket blir det tunnel med lengde på ca. 400 meter og tverrsnitt

på ca. 20 m². Fra tunnelen og ned til kraftstasjon i dagen blir det rør med lengde ca. 26 meter og diameter på 4 meter. Kraftverksutløpet er planlagt like nedstrøms hølen til Rafossen. Inngangen til laksetrappen er tenkt lagt rett ut fra utløpet av kraftstasjonen og vil få god vannstrøm. Det planlegges et lakseobservatorium i tilknytning til laksetrappen som vil være åpent for allmennheten.

Kraftstasjonen er tenkt lokalisert i dagen på østsiden av Kvina ved Rahommen. Bygningen vil bli 11 m høy og er tenkt lagt i en skjæring med fjell på tre sider. Fasaden vil vende mot syd. Totalt bebyggd areal vil være ca. 160 m².

Tilkomsten til stasjonen er tenkt på eksisterende kommunal vei fra Rafoss forbi Skakkestein og frem til bebyggelsen på Rahommen. Veien videre derfra til stasjonen vil sannsynligvis følge den eksisterende traseen for landbruksveien. Landbruksveien må ev. oppgraderes over en strekning på 600 m. Det er også skissert et midlertidig behov for vei fra Lydingsiden for uttransportering av masser.

Det vil være behov for en mer permanent adkomstvei til inntaksbassenget ved Stegemoen for tilsyn, drift og vedlikehold. Bredden av Stegemoenbassenget hvor det allerede er fylt ut steinmasser er tenkt brukt til vei.

Nødvendig areal til riggområde vil bli tilbakeført som parkeringsareal og grøntområde/park.

Det er beregnet at masseuttaket i prosjektet vil bli rundt 45000 m³. Det er kun lagt opp til mellomlagring av masser og Sira-Kvina kraftselskap skriver at de aktivt vil forsøke å få på plass avtaler for en mest mulig direkte bruk av massene.

Midlere årlig produksjon er beregnet til 34,5 GWh/år, hvorav 24,3 GWh/år (70 %) er vinterproduksjon. I beregningene er det lagt til grunn dagens pålagte minstevannføring i Kvina. Kraftverket er planlagt med to større og et mindre Francis-aggregat med en samlet slukeevne på 37,6 m³/s og med en minste slukeevne på 2,3 m³/s. Forholdet mellom aggregatstørrelsene er 1:2:2. Dermed får den minste turbinen en maksimal vannføring på 7,5 m³/s, og kan kjøres ved relativt lave vannføringer.

Sira-Kvina har søkt om å bygge en 1 kilometer lang 22 kV jordkabel frem til eksisterende 22 kV luftledning som går forbi Rafoss og ned til Trælandsfossen. Det ble opprinnelig utredet tre alternativ tilkoblingsløsninger, hvorav to innebærer legging av kabel i elva. Alternativene med kabel i elva er ikke lenger aktuelle.

Videre fra Trælandsfossen vil det være behov for en ny ca. 9 kilometer lang 22 kV ledning til nye Austerdalen transformatorstasjon. Ledningen mellom Trælandsfossen og Austerdalen transformatorstasjon omsøkes ikke av Sira-Kvina Kraftselskap, men vil bygges innenfor Agder Energi Netts gjeldende områdekonsesjon.

Kraftproduksjon og utbyggingskostnader

I søknaden er utbyggingskostnadene beregnet til 120,5 mill. kr (kostnadsnivå 2007). Med en produksjon på 34,5 GWh er estimert utbyggingspris 3,5 kr/kWh. I et notat datert 15.2.2013 er kostnadene oppdatert etter NVEs kostnadsgrunnlag pr. 2010 og indeksjustert etter SSB prisindeks til 2012. Oppdaterte kostnader er 137,5 mill. kr, noe som medfører at utbyggingsprisen stiger til nesten 4 kr/kWh. I estimatene er det inntatt en samordningsgevinst ved å etablere en laksetrapp samtidig, hvor kostnadene til rigg og drift fordeles på prosjektene med 60 % på kraftverket og 40 % på trappen. Utover dette inngår ikke kostnader ved laksetrappen i kostnadsgrunnlaget.

NVE har gjort en produksjonsberegning for prosjektet og kommet frem til en forventet midlere årsproduksjon på ca. 38 GWh. En noe høyere produksjon skyldes et antatt mindre vanntap enn det søknaden opererer med. En produksjon på 38 GWh samsvarer bra med et nyttbart tilsig på 367 mill. m³/år som er oppgitt i hydrologirapporten.

Sira-Kvina Kraftselskap har planer for en overføring fra Knabeåna og Sollisåna (sideelver til Kvina) til Homstølvatn (inntaksmagasin for Tonstad kraftverk). Dette vil bety en fraføring av vann fra Kvina og dermed redusert tilsig til Rafossen kraftverk. Dette er kort nevnt under kap. 1.8 i konsesjons-søknaden hvor søker anfører: *"Det er foreløpig ikke gjort inngående lønnsomhetsbetraktninger knyttet til tapt vann som følge av fremtidig overføring av Knaben og Sollisåna. Slik SK imidlertid vurderer det vil netto tap av produksjonsvann fra en eventuell overføring av Knaben og Sollisåna være begrenset. Rafoss kraftverk med integrert laksetrapp vil derfor kunne realiseres uavhengig av en eventuell overføring av Knaben- og Sollisåna."*

I produksjonsberegningen er en overføring av Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn ikke medregnet. Dersom vi setter produksjonen til 38 GWh/år, får vi en spesifikk utbyggingskostnad på

3,6 kr/kWh med Knabesåna og Sollisåna, og 4,3 kr/kWh hvis de to elvene fraføres. Dette må ses på som en svært enkel betraktning. Vi anser uansett dette som et tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med at det oppnås en akseptabel kostnad ut fra en samfunnsøkonomisk betraktning også ved en fremtidig fraføring av Knabeåna og Sollisåna.

Fallretter og grunneierforhold

Fallrettene som inngår i prosjektet eies i sin helhet av Sira-Kvina. Sira-Kvina eier også kraftstasjons-tomten. Sira-Kvina vil forsøke å få til minnelige ordninger med alle rettighetshavere, men har søkt om å ekspropriere nødvendig rettigheter og grunn dersom man ikke lykkes med dette. Ytterligere vurderinger knyttet til søknad om ekspropriasjon er gitt under kap. "Vurdering av søknad etter oreigningsloven". Her fremgår det også nødvendig arealbehov.

Forholdet til Samlet plan

I søknaden står det at det ikke er behov for avklaring i forhold til Samlet Plan. Dette er ikke korrekt fordi installert effekt er over 10 MW. Prosjektet ble derfor avklart i forhold til SP før søknaden ble sendt på høring. Rafoss kraftverk ble unntatt behandling i Samlet plan i brev av 8.10.2012 fra daværende Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet).

Alternative utbyggingsplaner

Sira-Kvina har vurdert en alternativ utbyggingsløsning med kraftverket på vestsiden av fossen. Denne løsningen vil innebære at det må etableres ny vei fra bebyggelsen på Lyding og frem til Rafossen, og nytt brohode med fylling i Stegemoenbassenget for rigg og anleggsområde. Oppsummert mener Sira-Kvina at Vestsidealternativet vil berøre minst like mange rettighetshavere, tunnelen blir lengre og inngrepene minst like store. Anlegget vil også bli mer eksponert. Vestsidealternativet vil også bli dyrere.

Kraftstasjonen er vurdert lagt i fjell, men dette er ifølge Sira-Kvina langt mer kostbart og vil redusere økonomien i prosjektet. Oppjusterte kostnader for en kraftstasjon i dagen er som tidligere nevnt 137,5 mill. I e-post av 30.12.2013 er kostnadene ved fjellanlegg oppjustert til 163 mill. (2012 priser).

Forskjellen på fjellanlegg og stasjon i dagen blir 25,5 mill. Vi legger til grunn at et fjellanlegg og en produksjon på 38 GWh gir en utbyggingspris på 4,3 kr/kWh.

Forholdet til verneplaner, kommunale og fylkeskommunale planer

Rafoss ligger ikke innenfor områder som inngår i verneplan for vassdrag og er heller ikke utpekt som nasjonalt laksevassdrag.

Vannkraftprosjekter med produksjon mellom 30 og 40 GWh skal vurderes i forhold til plan og bygningslovens krav om konsekvensutredninger. Planene for Rafoss kraftverk ble vurdert ikke konsekvensutredningspliktige etter PBL i vedtak fra NVE av 22.10.2012.

Kommunen og Arve Trælandshei har krevd at det utarbeides en reguleringsplan for området for både veitrasé og hele anlegget.

NVE viser til ny plan og bygningslov som kom i 2009. Av denne fremgår det at nye vannkraftanlegg ikke krever reguleringsplan. Kommunen kan påvirke både hovedløsning og detaljer gjennom konsesjonsbehandlingen. Kommunen kan velge å utarbeide reguleringsplan, men kan ikke pålegge kraftutbygger å lage slik plan. Kommunen vil få detaljplanen på høring.

Etter det NVE kjenner til er det igangsatt et reguleringsplanarbeid for området. Uavhengig av denne vil det være nødvendig med en godkjent detaljplan før bygging av et ev. Rafoss kraftverk. Planene må nødvendigvis ses i sammenheng.

Forholdet til vedtatte forvaltningsplan etter vannforskriften

EUs rammedirektiv for vann er gjennomført i norsk rett gjennom forskrift om rammer for vannforvaltning av 15.12.2006 (vannforskriften). Utarbeidelse av forvaltningsplaner med miljømål for nasjonale vannforekomster er viktige oppgaver som følger av forskriften. Godkjente forvaltningsplaner med konkrete miljømål skal legges til grunn for sektormyndighetenes saksbehandling.

Det er så langt ikke ferdigstilt noen forvaltningsplan for Kvinavassdraget, men i utkast til forvaltningsplan datert 14.2.2014 er følgende tiltak skissert:

1. Etablering av miljøbasert vassføring i Kvina. Kostnader dekkast av Sira-Kvina Kraftselskap.
2. Biotopforbetrande tiltak i Kvina. 5 millionar kroner fordelt over ein 5-års periode. Kostnader dekkast av Sira-Kvina kraftselskap.
3. Opprydding av Knabesanden i Kvina. Kostnader estimerte til om lag 20 millionar kroner. Dekkast av staten ved Miljødirektoratet og av Sira-Kvina kraftselskap.
4. Vidareføring eller evt. oppjustering av Krypsivprosjektet i Kvina. Kostnader på kr 300 000,- pr. år dekkast gjennom ei vidareføring av eksisterande ordning med Krypsivprosjektet på Sørlandet.”

Fagråd for fisk i Kvina har fungert som tiltaksanalysegruppe i vannforskriftsarbeidet i Kvina. Sira-Kvina kraftselskap, som har deltatt i fagrådet, har poengtert at prioriteringen og kostnadsdekningen for tiltakene forutsetter at det gis tillatelse til det omsøkte opprusting- og utvidelsesprosjektet som omfatter overføring Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn.

Et ev. Rafoss kraftverk med laksetrapp vil etter NVEs syn ikke komme i konflikt med noen av disse målene, men kan derimot bidra til at effekten av de forslåtte tiltakene for fisk vil bli større.

Vurdering av konsekvenser for kraftverket for miljø, naturressurser og samfunn

I det følgende vil NVE drøfte og vurdere ulike forhold ved det omsøkte prosjektet. Dette, sammen med en vurdering av aktuelle avbøtende tiltak, legger grunnlaget for NVEs konklusjon og anbefaling til OED.

Hydrologi

Overflatehydrologi

Et Rafoss kraftverk vil ikke endre vannstanden i det eksisterende inntaksbassenget ved Stegemoen. Middelvannføringen i Rafossen i dag er 18,9 m³/s i det korrigerede, hydrologiske grunnlaget. Etter en utbygging vil vannføringen i Rafossen reduseres til 7,3 m³/s i snitt, tilsvarende 38,6 % av dagens vannføring. Vannføringen i fossen vil bli mest redusert om våren og sent på høsten.

Etter en utbygging vil flomoverløp forekomme relativt sjelden. Slukeevnen i kraftverket vil være 37,6 m³/s, noe som er tilnærmet det dobbelte av middelvannføringen ved inntaket. Tiltakshaver legger opp til en minstevannføring i fossen på 3,7 m³/s i perioden 1. mai til 30. oktober og 1,3 m³/s i perioden 1. nov. til 30. april, som tilsvarer dagens pålegg. Vannføringen etter en utbygging vil derfor over lengre tidsrom være redusert til omsøkt minstevannføring. Antall dager der vannføringen overstiger maksimal slukeevne og minstevannføringen vil variere fra 21 til 93 i henholdsvis et tørt og et vått år. Antall dager der kraftstasjonen må stå fordi vannføringen er lavere enn kraftstasjonens minste slukeevne på 2,3 m³/s pluss kravet til minstevannføring er 155 dager i et tørt år og 46 dager i et vått år.

NVE konstaterer at en utbygging av Rafoss kraftverk vil medføre en betydelig vannføringsreduksjon i Rafossen, men at det er lagt opp til en videreføring av dagens minstevannføring.

Flomforhold

Vår og høstflommer er dominerende i vassdraget, men fordi vassdraget er kystpåvirket kan flommer forekomme året rundt. Årlig middelflom ligger rundt 200 m³/s, mens de største flommene kan komme opp i over 500 m³/s.

Tiltaket vil ikke medføre endrede flomforhold av betydning. Flomvannføringen i Rafoss vil bli redusert tilsvarende den maksimale slukeevne i kraftverket, men det vil under flom fortsatt bli betydelig overløp på inntaksdammen. Siden det planlagte kraftverket er et elvekraftverk med inntaksdam, men uten reguleringsmagasin, vil det bare i begrenset grad kunne nyttes aktivt til flomdemping. NVE viser til at damanlegg skal ha tilstrekkelig flomavledningskapasitet i henhold til damsikkerhetsforskriftens krav.

Vanntemperatur, isforhold og lokalklima

Ifølge søknaden antas utbyggingen å medføre små endringer for disse temaene. Vanntemperaturen nedstrøms inntaket vil være noe lavere vinterstid og noe høyere sommerstid da den reduserte vannføringen raskere vil tilpasse seg omgivelsestemperaturene. Virkningen er imidlertid marginal. Lokalklima og isforhold forventes å bli uendret.

NVE legger til grunn at tiltaket ikke vil føre til vesentlige endringer i vanntemperatur, isforhold eller lokalklima. Eventuelle endringer antas å bli såpass begrenset at vi ikke anser dem som vesentlig for konsesjonsspørsmålet.

Grunnvann

NVE legger til grunn at en utbygging i liten grad påvirke grunnvannet. Vi anser ikke dette temaet å være av betydning for konsesjonsspørsmålet.

Erosjon og sedimenttransport

Utbyggingen anses å få liten innflytelse på erosjons- og sedimentasjonsprosessene som foregår i vassdraget.

Arve Trælandshei påpeker viktigheten av store flommer for sedimenttransport og begroingsproblematikk. Gunnar Blegen har også påpekt utfordringene med sedimentasjon og begroing.

Sira-Kvina sier i sine kommentarer at Rafoss-prosjektet ikke har innvirkning på tilmudring og begroing i Kvina. Strykstrekningen i Rafoss har heller ikke areal som er egnet for sedimentering.

NVE viser til at søker ved normal drift vil søke å holde vannstanden i inntaksbassenget stabilt på kote 125,5. Kraftverket vil bli kjørt på naturlig tilsig, noe som tilsier at forholdene i inntaksbassenget ikke blir vesentlig forandret fra dagens situasjon. Flomforholdene og sedimenttransporten i Kvina vil derfor i liten grad bli påvirket av et Rafoss kraftverk, men er sentrale utredningstema i forbindelse med det meldte prosjektet for Knaben-Sollisåna i øvre del av Kvina. Endrede flomforhold i selve Rafossen har etter NVEs syn liten betydning for erosjon og sedimentforholdene.

Landskap og inngrepsfrie naturområder (INON)

Landskapsutredningen betegner landskapet ved Rahommen (nedstrøms Rafossen) som typisk for småbrukslandskapet man finner i Kvinesdal. Et mindre byggefelt nord-øst ved Rahommen bryter litt med dette. Området preges av fossekulpen ved Rahommen. Selve Rafossen ligger mer skjult for innsyn.

Et inntak ved Stegemoen vil ikke endre landskap eller inntrykket av dette vesentlig. Redusert vannføring i fossen vil redusere inntrykket av denne betydelig. Vannstrengen som landskapselement vil til en viss grad bli beholdt med den foreslåtte vannføringen og i perioder med overløp på inntaksdammen.

Adkomstveier vil måtte utvides noe, men på sikt vil de kunne tilpasses slik at de inngår som en naturlig del av landbrukslandskapet.

Kraftverket og utløp, samt laksetrapp er tenkt bygd ned og inn i terrenget for å redusere landskapsmessige virkninger.

En utbygging av Rafoss kraftverk vil ikke berøre inngrepsfrie naturområder (INON).

Flere høringsparter fremhever verdien av elva og særlig Rafossen. Kommunen er redd for at kraftverket vil påvirke landskapet i området i betydelig grad. Gunnar Blegen påpeker at Lyding siden blir brukt i større grad enn det som hevdes i søknaden. Et kraftverk vil være svært synlig fra den siden. Flere parter krever kraftstasjon i fjell dersom det gis konsesjon.

Viktigheten av avbøtende tiltak for landskap dersom det blir gitt tillatelse til utbygging er påpekt av flere. Slipp av minstevannføring hele året og god terrengtilpasning av fysiske inngrep er tiltak som flere trekker frem. Etter Fylkesmannens vurdering bør inngangen/påhugget for en kraftstasjon vende mot øst og ikke ut mot elva. Samuel Egenes krever vannveien i tunnel på vestsiden av elva.

Søker viser til at en kraftstasjon i fjell vil fordyre prosjektet vesentlig og at de vil klare å utforme kraftstasjonen på en slik måte at landskapstilpasningen blir god selv med en stasjon i dagen.

Foreslåtte tiltak for å avbøte negative virkninger er slipp av minstevannføring og terrengtilpasning av vei, kraftstasjon etc. Plassering av tipper og eventuell utnyttelse av overskuddsmasser vil bli

nærmere avklart gjennom detaljplangodkjenningen etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging.

NVE registrerer at den planlagte utbyggingen vil redusere verdien av et verdifullt landskapselement. Vi er enig med høringsinstansene i at det må gjennomføres avbøtende tiltak for å begrense landskapsvirkningene dersom det blir gitt konsesjon til utbygging, spesielt virkningene av et kraftverk. Selve fossen ligger imidlertid relativt skjult og er ikke synlig fra hovedveien. Stien fra Rafossen til Stegemoen går langs elva og har tidvis innsyn til elvegjelet. I perioder med flom vil overløp bidra til at fossen fremstår som et viktig landskapselement.

NVE mener i likhet med flere høringsparter at et kraftverk i fjell vil være den beste løsningen av hensyn til virkningene for kulturlandskapet og miljøet rundt fossen. Som tidligere beskrevet vil det fordyre prosjektet med 25,5 mill. kr og øke utbyggingskostnadene fra 3,6 kr/kWh til 4,3 kr/kWh ved en årsproduksjon på 38 GWh. Basert på observasjon under sluttbefaringen og bilder fra søknaden mener NVE at det vil bli svært utfordrende å etablere en kraftstasjon av denne størrelsen i dagen på en slik måte at de landskapsmessige virkningene blir akseptable. Det må nødvendigvis bli større skjæringer i fjell rett ved foten av fossen og kraftverket må forventes å dominere landskapet selv om det "graves" noe ned og tilpasses arkitektonisk. NVE anbefaler derfor at en eventuell konsesjon til et Rafoss kraftverk gis under forutsetning av at kraftstasjonen bygges i fjell.

NVE mener at tiltakets virkning for landskapet er et moment i konsesjonsspørsmålet.

Naturmiljø og naturens mangfold

Naturtyper og ferskvannslokaliteter

I Miljødirektoratets naturbase er det registrert en fossesprøytzone i Rafossen som er klassifisert som en viktig naturtype (verdi B). Det oppgis at lokaliteten mangler områdebeskrivelse, men at det arbeides med en områdebeskrivelse som beskriver naturtypen og begrunner verdisetting. Etter registreringer i felt i forbindelse med søknaden for Rafoss er det stilt spørsmålsteget rundt verdisettingen av naturtypen fordi spesiell og verdifull fossesprutvegetasjon ikke er til stede og forutsetningen for etablering av slik vegetasjon i begrenset grad synes å være tilstede. Det anses at naturtypen primært har lokal verdi. Det konkluderes imidlertid med at verdien av fossesprøytsonen i Rafossen vil bli ytterligere svekket sammenliknet med dagens forhold. Minstevannføring, årlig flommer og at Rafossen ligger lite eksponert for sol og uttørking gjør at det konkluderes med at arter trolig ikke vil utgå.

Ingen av høringspartene har merknader til dette temaet.

NVE legger til grunn at en eventuell utbygging vil påvirke fossesprøytsonen i Rafossen, men at befaringen og registreringene i felt tilsier at fossesprøytsonen primært antas å ha lokal verdi.

Karplanter, moser, lav og soppl

Det er ikke gjort funn av rødlistede arter av karplanter, moser og lav i influensområdet. Det er heller ikke kjent at det finnes plantearter langs elvebredden som er oppført på den nasjonale rødlista for Norge.

Konsekvensutredningen konkluderer med at virkningene på flora blir middels negativ, hvilket innebærer at tiltaket i noen grad kan redusere artsmangfoldet eller forringe vekst og leveforhold.

NVE legger til grunn at en utbygging ikke vil påvirke spesielt verdifulle arter og at virkningene er middels negative.

Pattedyr og fugl

Det er ikke registrert sjeldne – eller rødlistede arter av pattedyr, fugl amfibier eller krypdyr i området. Det er registrert et beiteområde for rådyr nord-øst for Rafossen, men verdien er liten. Rafossen anses som en god hekkelokalitet for fossekall og det er de fleste år registrert et hekkende par. Elvestrekningen er av liten verdi som mytelokalitet og overvintringssted.

Ifølge konsekvensutredningen vil negative virkninger for dyre- og fuglelivet hovedsakelig være knyttet til anleggsfasen på grunn av forstyrrelser av anleggstrafikk mv. Fossekalen kan påvirkes negativt av anleggsarbeid spesielt i hekkeperioden om våren. Hvorvidt minstevannføringen vil være tilstrekkelig for fortsatt årviss hekking er usikkert ifølge konsekvensutredningen.

NVE legger til grunn at en ev. utbygging ikke vil medføre skader av betydning på pattedyr og fugl etter at kraftverket er satt i drift. Selv om minstevannføringen i fossen i sommerperioden skulle bli redusert med 0,5 m³/s grunnet vannbehov i en ev. laksetrapp (fra 3,7 til 3,2 m³/s), vil vannføringen være langt over de 200 l/s som generelt synes å være en nedre grense for vannføring i bekker for at fossekallen skal hekke. Dagens minstevannføringsregime har videre vist seg å være tilstrekkelig for årviss hekking av fossekall. Dersom fossekallen skulle få problemer med hekkingen finnes det avbøtende tiltak som har vist seg å fungere godt, eks. kasser for hekking i utløp av kraftverkstunnel. I anleggsfasen vil trafikk og anleggsarbeid medføre en del forstyrrelser på dyrelivet, men det antas at dette ikke vil føre til noe varige skader. NVE legger til grunn at pattedyr og fugl i begrenset grad vil bli påvirket av et Rafoss kraftverk. Eventuelle negative virkninger for Fossekallen kan avbøtes med tiltak.

Fisk og ferskvannsbiologi

Kvina er et lakseførende vassdrag og har i dag gode bestander av laks, sjørret og innlandsørret. Den opprinnelige laksebestanden i Kvina døde ut på grunn av sur nedbør. Fra 1994 er vassdraget blitt kalket og laksebestanden reetablert. Årlige fangster av laks og sjørret i Kvina ligger rundt 1,5-2,5 tonn. Rafossen er i dag vandringshinder for laks og sjørret. Elvestrekningen fra utløpet av et ev. kraftverk og Rafossbassenget er godt egnet som gyte- og oppvekstområde for laks og sjørret.

Strekningen fra Stegemoenbassenget til hølen under fossen er av marginal betydning for fisk. Oppstrøms fossen er det en god bestand av innlandsørret.

Det er ål i Kvina og bestanden har økt betydelig i nedre deler av Kvina etter at kalkingen startet. Det er gjort flere registreringer av ål på strekningen nedstrøms Rafossen (Aug. 2012). Ovenfor Rafossen er det ikke registrert ål til tross for årlig el-fiske på en rekke stasjoner i perioden 1995-2005. I sideelven Litleåna, som kommer inn i Kvina ca. 5 km nedenfor Rafossen, er det imidlertid registrert høye tettheter av ål noe som ifølge fagrapporten underbygger at Rafoss er vandringshinder for ål.

Det forventes ikke vesentlige negative konsekvenser for fisk av et Rafoss kraftverk. En redusert vannføring på strekningen fra inntaksbassenget til utløp av stasjon vil svekke livsgrunnlaget for innlandsørret her noe. Endret strømningsmønster vil ventelig ikke ha noen betydning for gyte og oppvekstområdene for laks og sjørret nedstrøms utløpet.

Gravearbeider og transportaktivitet i forbindelse med etablering av adkomst, utspregning av tunnel inn til kraftstasjon, samt massetransport, vil medføre perioder med transport av finpartikler og også noe risiko for tilslamming av arealer nedstrøms. Det vil imidlertid skje en utspyling av dette i nedbørsperioder og den negative effekten anses som begrenset og kortvarig. Det må imidlertid påregnes at anleggsaktiviteten vil kunne påvirke gyting og gyteforhold i elva negativt.

En laksetrapp vil øke lakse- og sjørretførende strekning fra Stegemoenbassenget og opp til terskelen ved Sagja, en strekning på 6 km. En fungerende fisketrapp, sammen med habitattiltak vil langt på vei kunne kompensere for den tapte smoltproduksjonen etter Sira-Kvina reguleringen og vil styrke den reetablerte laksebestanden i Kvina. Ytterligere merknader vedrørende laksetrappen finnes under kapittelet Merknader til vilkår.

Samuel Egenes mener at den nye lakseførende strekningen blir 30 km, ikke 6 km som det er oppgitt i søknaden, og at vannføringsregimet må tilpasses hele denne strekningen. Ifølge informasjon fra Sira-Kvina er man enig med Fagrådet for fisk i Kvina om at det ikke er ønskelig å legge til rette for anadrom fisk ovenfor terskelen Sagja. En rekke grunneiere oppover i vassdraget ønsker ifølge Sira-Kvina heller ikke laks i Kvina ovenfor Sagja. Fiskerapporten anbefaler at det etableres et sikkert vandringshinder ved terskelen for å hindre laks i å gyte på områder hvor vannkvaliteten ikke er tilfredsstillende. Dette er grunnen for at ny lakseførende strekning blir 6 km. Etablering av en fiske-sperre inngår ikke som en del av en ev. konsesjon, men ligger under Miljødirektoratets ansvarsområde.

Kvinesdal JFF har stilt krav om nulltoleranse for tap av utvandrende fisk. For å ta vare på ny fiskeproduksjon i vassdraget vil det være vesentlig at det etableres løsninger som sikrer at fisk, både smolt og voksen fisk på vei ut av vassdraget, ikke går inn i turbinene. Gunnar Blegen er også opptatt av dette. Kvinesdal JFF stiller krav om anordninger ved turbinutløp som kan dokumentere dette. Fylkesmannen ba under befaringen om at man vurderer mulighetene for å anlegge et Coanda-inntak fremfor den omsøkte løsningen av hensyn til fisk.

Sira-Kvina skriver i sine kommentarer at et ev. Rafoss kraftverk vil bli bygget slik at man i perioder med nedvandring av fisk vil sette opp et bur som hindrer smolt i å gå på varegrinda på kraftverksinntaket. Selve lysåpningen på varegrinda er satt til 40 mm for å unngå at vinterstøinger blir dratt inn i kraftverkstunnelen. I søknadens vedlegg 7. er de tekniske løsningene nærmere skissert og diskutert. Målet er at det etableres løsninger som hindrer tap av smolt og vinterstøinger i kraftverket.

Sira-Kvina legger også opp til at anlegget bygges på en slik måte at det også kan ivareta opp- og nedvandring av ål dersom det i fremtiden etableres en ålebestand ovenfor Rafossen. Alternativt foreslår Sira-Kvina tiltak andre steder, eks. i Littlåna dersom dette kan gi bedre resultater biologisk og kostnadsmessig.

To høringsparter påpeker at virkningene av en utvidet lakseførende strekning på de opprinnelige fiskebestandene må vurderes. Ifølge biologisk mangfold rapporten er bestanden ovenfor Rafossen i stor grad et resultat av betydelig utsetninger av fisk med ulikt genetisk opphav. Kanadisk bekkerøye skal også ha vært satt ut i perioder. I en rapport fra NINA (rapport nr. 466) er virkningen av en laksetrapp for strekningen ovenfor Rafossen vurdert. Det forventes at laks blir en konkurrent til ørreten og at laksungene kan fortrenge ørreten på strykstrekningene, men at ørreten fortsatt vil dominere i terskelbassengene. NINA skriver at det alltid er en viss risiko for uforutsette negative konsekvenser for biologisk mangfold ved flytting av arter, men de har ikke identifisert spesielt verdifulle biologiske interesser i elvestrekningene oppstrøms Rafoss.

NVE konstaterer at et kraftverk isolert sett ikke vil medføre vesentlige virkninger for fisk. En laksetrapp som åpner for en lengre anadrom strekning ovenfor fossen vil imidlertid gi visse utfordringer i forbindelse med opp- og nedvandring, både for laksefisk og ål. Vi forutsetter at det etableres tekniske løsninger som sikrer at minimalt med fisk dras inn i turbinen og dør. Nøyaktig, teknisk utforming av de avbøtende tiltakene for å sikre toveis vandring for laksefisk og ål skal planlegges i samråd med en faglig kvalifisert person. NVE har ansvar for endelig godkjenning gjennom godkjenning av detaljplanen. Dokumentasjon på at tiltakene fungerer etter hensikten skal legges frem for NVEs miljøtilsyn ett år etter idriftsettelse og deretter ved behov.

Forurensning og vannkvalitet

Vannkvaliteten i Kvina karakteriseres som relativt god takket være omfattende kalking. pH i Kvina er pr. i dag god nok i for ørret, men fortsett kalking er viktig for at laksen skal ha tilfredsstillende vannkvalitet.

Det forventes ingen vesentlige konsekvenser for vannkvaliteten i Kvina som følge av tiltaket. I anleggsperioden kan det være fare for utslipp av metaller, partikler og økt turbiditet.

NVE viser til at tiltakshaver må søke Fylkesmannen om utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsperioden.

Kulturminner og kulturmiljø

Det er registrert flere kulturminner i området rundt Rafossen, men kun en gammel buvei/ferdselsvei på oppsiden av dyrket mark ved Rahommen vil bli direkte berørt av planene. Et ev. kraftverk med laksetrapp vil avskjære veien og det vil ikke bli mulig å tilbakeføre denne til den opprinnelige trasé. I tillegg vil gjelet over Rafossen som er en tradisjonslokaltet bli berørt av redusert vannføring.

Fylkeskonservatoren befarte området i 2010 og det ble ikke gjort funn som krever utgravinger etter kulturminnelovens § 9. Kulturminnelovens § 9 anses derfor som oppfylt. Ifølge søknaden vil ikke tiltaket få konsekvenser for kjente, automatisk fredete kulturminner.

NVE registrerer at en ev. utbygging vil skje i et område med flere kulturminner, men at prosjektet i begrenset grad vil berøre disse. Forholdet til automatisk fredete kulturminner vil bli ivarettatt gjennom konsesjonsvilkårene dersom det blir gitt tillatelse til utbygging.

Jord- og skogbruk

Konsekvensutredningen viser at den planlagte utbyggingen vil påvirke produktive jord- og skogbruksarealer. Fra Rahommen til kraftverkstomta og fra Stegemoen mot inntaket drives jordbruk med gressproduksjon for slått og beite.

Utbedring/utvidelse av veier vil føre til tap av produksjonsareal. Anleggsvirksomhet vil forstyrre dyr på beite og kunne føre til at disse må flyttes. I driftsperioden vil forventes noe mer trafikk i området. Veistandarden blir bedre og dette kan eiendommene ha fordel av.

NVE kan ikke se at utbyggingen totalt sett vil føre til noen vesentlige konsekvenser for jord- og skogbruksinteressene i influensområdet.

Ferskvannsressurser og vannforsyning

En utbygging vil etter NVEs skjønn ikke medføre konsekvenser av betydning for vannforsyning eller resipientbruk. Kvina er allerede i dag en utnyttet ressurs med reguleringer og overføringer lenger opp i nedbørfeltet.

Samfunn

Næringsliv og sysselsetting

Ifølge søknaden vil en utbygging av Rafoss kraftverk med en investering på nær 140 mill. kr gi positive ringvirkninger for lokale og regionale entreprenører. Videre vil lokale og regionale virksomheter ta del i investeringene i form av levering av varer og tjenester.

Konsekvensene for næringsliv og sysselsetting vurderes i søknaden som positiv og da særlig i anleggsfasen. Det er ikke anslått hva slags beløp det kan dreie seg om. NVE mener en utbygging vil kunne generere lokal verdiskapning, hovedsakelig i anleggsfasen.

Et lakseobservatorium og laksetrapp vil kunne bli et reiselivsprodukt som direkte og indirekte vil kunne skape merverdier for næringslivet i området i driftsfasen.

Tunnelmassene vil ifølge søknaden kunne bli benyttet til veibygging og andre samfunnsviktige formål.

NVE konstaterer at det er inngått en utbyggingsavtale mellom kommunen og Sira-Kvina. Denne avtalen omfatter ulike infrastrukturtiltak, lakseobservatorium, dekning av planleggingsutgifter og tilskudd til miljøtiltak i nærområdet til Rafoss kraftverk. Disse tiltakene representerer betydelige og varige verdier for kommunen uten at dette er nærmere tallfestet.

Befolkningsutvikling og boligbygging

Prosjektet vil ifølge søknaden ikke få noen konsekvenser av betydning på befolkningsutvikling og boligbygging i kommunen.

Befolkningsutvikling og boligbygging er ikke spesielt kommentert i noen av høringsuttalelsene. NVE har ingen øvrige merknader.

Tjenestetilbud og lokal økonomi

Ifølge søknaden vil utbyggingen gi kommunen økte inntekter i form av eiendomsskatt på verk og bruk samt naturressursskatt. Naturressursskatten er i dag på 1,3 øre/kWh som fordeles med 1,1 øre/kWh til berørte kommuner og 0,2 øre/kWh til Fylkeskommunen. 38 GWh vil eksempelvis generere en årlig naturressursskatt på 418.000,- til kommunen.

Sosiale og helsemessige forhold

Prosjektet antas å få ingen eller kun små direkte innvirkninger på sosiale og helsemessige forhold i driftsfasen. I anleggsfasen vil de som bor i området kunne oppleve en del ulemper, bl.a. støy fra anleggstrafikk og anleggsarbeid.

For å redusere eventuelle problemer med støy vil kraftverket ha dykket utløp. Søker har videre foreslått en rekke støydempende tiltak, eksempelvis ekstra lydisolert kraftverksbygning og lydempende materialer i kanaler osv.

NVE konstaterer at det i anleggsfasen må forventes en viss grad av støy og forstyrrelser for de som bor nær anleggsområdet. NVE viser til at avbøtende tiltak for å begrense støy og støv i anleggsperioden skal inngå i detaljplanene for tiltaket etter at det eventuelt er gitt konsesjon til utbygging. Dersom tiltaket skulle medføre støy av betydning vil det kreve behandling etter

forurensningsloven. NVE anbefaler at kraftverket legges i fjell og dette vil, i tillegg til de landskapsmessige fordelene, også redusere faren for støyproblemer vesentlig.

Et ev. kraftverk må utformes på en slik måte at ev. støy i driftsfasen minimeres. Detaljer om dette skal inngå i detaljplaner.

Friluftsliv og reiseliv

Ifølge søknaden benyttes området til ulike former for friluftsliv, herunder fiske og bading og turgåing.

I anleggsperioden er det i første rekke støy og anleggstrafikk som vil være negativt for opplevelsen. I driftsfasen vil utløpet av kraftverket medføre at et svaberg som i dag benyttes til bading blir delt i to. Tilgjengeligheten til og kvaliteten på dette området vil bli redusert.

Kommunen ser positivt på planene om å etablere et lakseobservatorium og påpeker at det er viktig å planlegge en tiltakspakke som kan gjøre dette til en attraksjon. Også fiskeforeningen er opptatt av at et observatorium tilrettelegges for turisme i tillegg til å registrere fisk.

Andre høringsparter er opptatt av at fossen og tilhørende områder bør utnyttes til annet enn utbygging, herunder tilrettelegging for rekreasjon for lokalbefolkningen og turister.

Sira-Kvina er av den oppfatning at tilrettelegging i form av lakseobservatorium, parkeringsmuligheter, benker, toalett osv. vil til en viss grad kunne kompensere for ulempene ved et Rafoss kraftverk. Sira-Kvina vurderer det slik at eksisterende badeplasser ikke vil bli berørt i stor grad. Strømningsforholdene ut av kraftverket vil ikke være veldig forskjellig fra dagens vannstrøm fra fossen. De viser også til at det er inngått avtale med kommunen om å tilrettelegge et område for bading.

NVE mener det er liten tvil om at en ev. utbygging av Rafoss kraftverk vil redusere opplevelsen av Rafossen som vassdragsmoment. Vi mener imidlertid også, i likhet med kommunen og Sira-Kvina, at et kraftverk og en laksetrapp med eget observatorium vil kunne gi noen muligheter for å gjøre området attraktivt for turister og lokalbefolkningen.

Hensynet til friluftsliv og reiseliv er etter NVEs syn ikke avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Forholdet til annet lovverk

Naturmangfoldloven

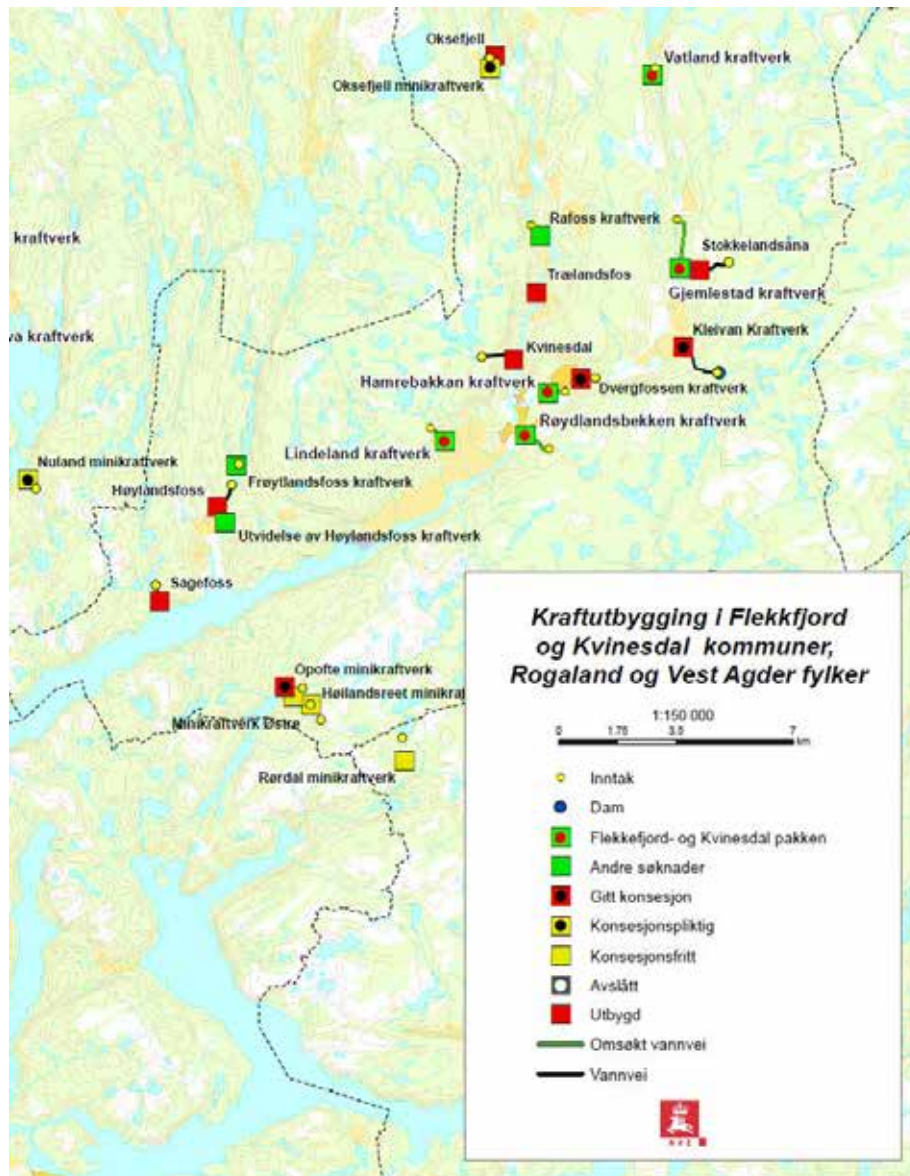
Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om Rafoss kraftverk legger vi til grunn bestemmelsene i naturmangfoldlovens §§ 4 og 5 samt §§ 8-12.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, miljørapport, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også foretatt et raskt søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 30.4.2014. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jamfør naturmangfoldlovens § 8.

Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldlovens § 9 (føre-var-prinsippet) ikke er relevant i denne saken.

I influensområdet til Rafoss kraftverk finnes det en fossesprøytsone som er klassifisert som en viktig naturtype (verdi B). En eventuell utbygging av Rafossen vil etter NVEs mening ikke være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper, arter eller økosystemet gitt i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 under forutsetning av avbøtende tiltak i form av helårlig minstevannføring (jf. tidligere vurdering under kap. Naturmiljø og naturens mangfold).

NVE har også sett dette i sammenheng med andre påvirkninger på naturtypene, artene og økosystemet. Flere høringsparter påpeker behov for å vurdere den samlede belastningen på Kvina. Kvinesdal kommune viser i denne forbindelse til en oversikt utarbeidet av NVE over kraftinvesteringer/prosjekter i kommunen (brev av 5.9.2012, ref. 201103425-3). Av denne og nyere informasjon fremgår det at det er planlagt en lang rekke vannkraftprosjekter i Kvinesdal (jf. fig. 1).

Figur 1. Oversikt over planlagt og utbygd vannkraft i og nær Kvinavassdraget og Rafossen.

Av disse prosjektene er det kun Trølandsfos, som tidligere er omtalt, som direkte berører Kvina i området nær Rafoss. En realisering av planene for overføring av Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn er det tiltaket som vil kunne påvirke Kvina mest. Overføringsplanene er behandlet under «Andre merknader» i innstillingen. Dvergfossen kraftverk som har fått konsesjon og Hamrebakken kraftverk som er omsøkt, vil påvirke sidevassdraget Litlåna, men ikke den delen hvor det er laksefisk og ål. Sånn sett vil heller ikke den samlede belastningen på laksefisk og ål i Kvinavassdraget med sidevassdrag bli vesentlig større gitt at man finner tekniske løsninger for et Rafoss kraftverk som sikrer at utvandrende fisk ikke ender i turbinene.

NVE konstaterer at Kvinavassdraget er betydelig påvirket av vannkraft gjennom overføringen av nær 2/3 av nedbørfeltet i øvre del av vassdraget og at det er planer om å overføre mer, samt planer om en rekke småkraftverk i sidevassdrag til Kvina. Vi kan imidlertid ikke se at et Rafossen kraftverk, med virkning for en relativt avgrenset del av Kvina, vil ha konsekvenser for viktig arter og eller/naturtyper som skulle tilsi at den samlede belastningen på disse blir uforsvarlig stor. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 er vurdert, og er ikke avgjørende for konsesjons-spørsmålet.

Avbøtende tiltak og utformingen av tiltaket vil spesifiseres nærmere i våre merknader til vilkår dersom det blir gitt konsesjon. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12.

Vanndirektivet

NVE har ved avveiningen av om konsesjon skal gis etter vannressursloven § 8 foretatt en vurdering av kravene i vannforskriften § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep. NVE har vurdert alle praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket. En eventuell konsesjon til utbygging vil forutsette standard naturforvaltningsvilkår som gir hjemmel for å kunne pålegge gjennomføring av miljøundersøkelser og miljøtiltak ved behov. Det er foreslått etterundersøkelser for å følge utviklingen av ålebestanden og reetableringen av anadrom fisk oppstrøms fossen, samt overvåking av oppvandring og utvandring av fisk.

NVE har vurdert den samfunnsmessige nytten av tiltaket i forhold til de skader og ulemper det kan medføre. NVE har videre vurdert at hensikten med inngrepet i form av fornybar energiproduksjon ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Både teknisk gjennomførbarhet og kostnader er lagt til grunn i vurderingen.

Forholdet til vegloven

NVE minner om at det må søkes om nødvendige tillatelser etter vegloven dersom det gis konsesjon, herunder søknad om legging av jordkabel langs fv. 465.

Oppsummering

De positive virkningene isolert sett av et Rafoss kraftverk er i hovedsak produksjon av ny kraft på 34,5 GWh årlig, inntekter til Sira-Kvina kraftselskap og inntekter til kommunen i form av skatter, avgifter og midler gjennom en utbyggingsavtale. Den årlige energiproduksjon tilsvarer årsforbruket til om lag 1700 boliger. Om lag 70 % av kraftproduksjonen vil skje i vinterhalvåret.

Dersom kraftverket kombineres med etablering av laksetrapp i tråd med varslet pålegg fra Miljødirektoratet, vil dette være gunstig både for trappens effektivitet og fordi man kan samkjøre anleggsarbeidene. En trapp vil åpne ca. 6 km med ny lakseførende strekning, en strekning som er vurdert som godt egnet for oppvekst av laks og sjøørret.

Ulempene ved et Rafoss kraftverk vil være at vannføringen i Rafossen reduseres vesentlig og dette vil i seg selv redusere fossens landskapsmessige verdi. Redusert vannføring kan ha negative virkninger for fossefall og en fossesprøytzone. Selve kraftverket vil også påvirke landskapet rundt Rafossen.

Høringsinstansene er delt i synet på utbyggingsplanene. Kvinesdal kommune er for en utbygging under forutsetning av en rekke avbøtende tiltak nedfelt i en utbyggingsavtale med Sira-Kvina. Agder Energi Nett er positive da et Rafoss kraftverk vil være viktig for den videre utvikling av nettet i området. Fylkesmannen i Vest-Agder frarår bygging av et Rafoss kraftverk dersom ikke stasjonen blir lagt i fjell. Kvinesdal jeger- og fiskeforening er prinsipielt mot all kraftutbygging og har fremsatt en rekke krav dersom det blir gitt konsesjon. Flere grunneiere på Rafoss er imot planene.

Vi har i vår totalvurdering vektlagt at utbyggingen som omsøkt vil gi en bedre utnyttelse av ressursene i et allerede utbygd vassdrag gjennom økt kraftproduksjon. Det er positivt at et Rafoss kraftverk vil produsere mest strøm om vinteren.

Samtidig ser vi at dagens samlede belastning på Kvinavassdraget er stor. Tidligere overføringer og utbygginger og sur nedbør har hatt en negativ virkning for fisk og bunndyr i elva. I likhet med mange andre sørlandsvassdrag er krypsiv et problem i Kvina og selv om årsakssammenhengene er ukjente er det sannsynlig at reguleringer er en av flere årsaker. Vi mener imidlertid at et Rafoss kraftverk ikke vil øke den samlede belastningen på Kvinavassdraget vesentlig fordi det kun vil påvirke en relativt kort strekning av Kvina og ikke medføre noen endringer ovenfor inntaket eller nedenfor utløpet av kraftverket. Etableres det en laksetrapp med kobling med kraftverket vil dette bidra til å åpne nye og egnede strekninger for de vandrende fiskebestandene sammenliknet med dagens forhold. De positive virkningene av Rafoss kraftverk med laksetrapp for anadrom fisk i Kvinavassdraget vil være avhengig av at opp- og nedvandringmulighetene i det nedenforliggende

Trælandsfoss kraftverk forbedres, jf. den pågående klagebehandling vedrørende Trælandsfoss i Olje- og energidepartementet.

Krav om avbøtende tiltak i form av minstevannføring som tilsvarer dagens pålegg vil redusere eventuelle negative virkninger på berørt strekning i Rafossen. Krav om kraftstasjon i fjell vil redusere landskapsvirkningene betraktelig. Oppfølgende undersøkelser vil sikre at virkningene av ulike tiltak, deriblant en ev. laksetrapp, blir vurdert. Vi legger også vekt på at Rafoss kraftverk med integrert laksetrapp inngår som en vesentlig del i prosjektet Miljødesign Sira-Kvina, et prosjekt som har som mål å forbedre vassdragsmiljøet i Sira og Kvina og samtidig øke produksjonen av fornybar energi.

Konklusjon etter vannressursloven

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene, finner NVE at fordelene og nytten ved bygging av Rafoss kraftverk er større enn skadene og ulemperne for allmenne og private interesser. Vannressurslovens § 25 er dermed oppfylt. NVE anbefaler at Sira-Kvina kraftselskap as får tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging og drift av Rafoss kraftverk i Kvina.

Vurdering av søknad etter energiloven

Elektriske høyspenningsanlegg kan ikke bygges uten konsesjon etter energiloven, jf. energiloven § 3-1 første ledd. For de aktuelle anlegg kreves følgelig anleggskonsesjon for kraftverksinstallasjoner og overføringsanlegg.

Utbygger har valgt å søke en løsning med tilkobling via 22 kV jordkabel fra kraftstasjonen til påkobling på Øie trafostasjon. Trafostasjonen eies av Sira-Kvina kraftselskap Nett som også er områdekonsesjonær.

Agder Energi Nett viser til at det er gitt konsesjon til en transformatorstasjon i Austerdalen som kan ta imot kraft fra Rafoss.

Statnett viser til at de har diverse planer om å øke transformeringskapasiteten i området og at dette vil løse dagens nettutfordringer i området.

NVE vurderer konsekvensen av nettilknytningen som små. Nettilknytningen er planlagt som en 1 kilometer lang 22 kV jordkabel fra kraftverket til eksisterende 22 kV-ledning som går forbi Rafoss. Ledningen vil legges i planlagt tilførselsveg til kraftverket og videre i/langs lokalveg og langs hovedveg i grøft (jf. fig. 2). NVE vurderer at ny 22 kV jordkabel i veg og grøft mellom kraftverket og eksisterende ledning ikke vil ha negative visuelle virkninger.

Ledningen vil ikke medføre inngrep i vassdraget og vil ikke ha virkninger for dette.

NVE har vurdert at det er plass til produksjonen fra Rafoss kraftverk i overliggende nett ved bygging av ny 22 kV jordkabel mellom Trælandsfoss og nye Austerdalen transformatorstasjon. Dette gitt at Austerdalen og de andre konsesjonsgitte tiltakene i både regional- og sentralnettet etableres. Tiltaket er viktig for realisering av Austerdalen transformatorstasjon og dermed viktig for utviklingen av småkraftverk i området.

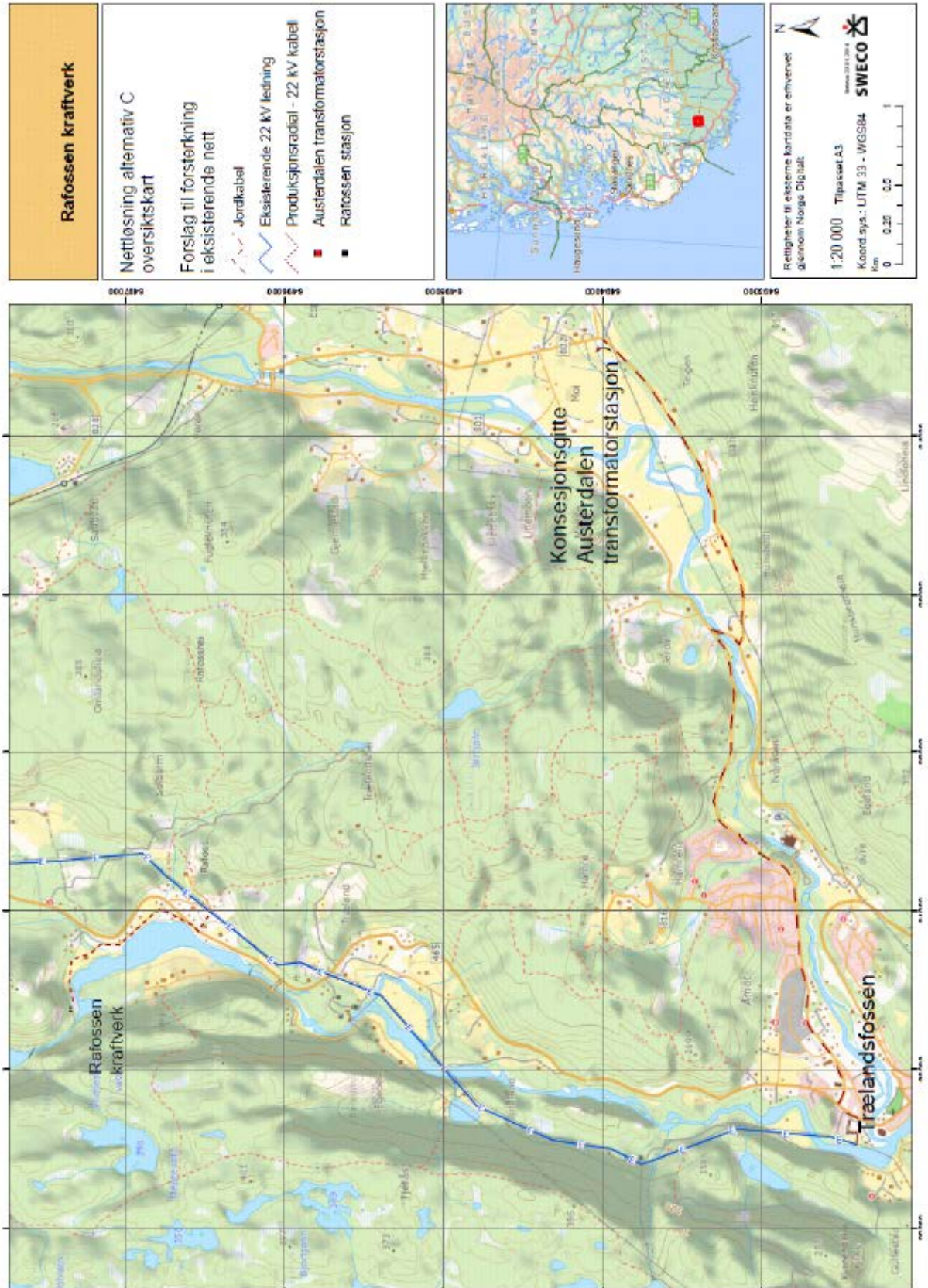
Det forutsettes at detaljering og oppfølging av de elektriske anleggene inngår i forslag til vilkår om detaljplan for kraftverket.

Vi gjør oppmerksom på at legging av jordkabel langs fv. 465 vil trenge tillatelse fra Statens vegvesen.

Konklusjon etter energiloven

Etter NVEs vurdering medfører ikke de elektriske anleggene skader eller ulemper av et slikt omfang at de har avgjørende betydning for om det omsøkte tiltaket kan tillates eller ikke. NVE anbefaler at det gis konsesjon etter energiloven § 3-1 første ledd for nødvendige kraftverksinstallasjoner og overføringsanlegg.

Forslag til anleggskonsesjon er lagt ved innstillingen.

Figur 2. Planlagt nettløsning for Rafoss.

Vurdering av søknad etter oreigningsloven

Det er søkt etter oreigningslovens § 2 om rett til ekspropriasjonstillatelse for eventuelt erverv av nødvendig grunnrettigheter for fremføring og bruk av vei- og kabelanlegg dersom det ikke lykkes å oppnå minnelige ordninger med rettighetshavere. Søknaden omfatter følgende grunnrettigheter:

Gnr.	Bnr.	Eier	Adresse	Postnr.	Poststed	Nødvendig Arealbehov
154	11	Thorild Egeland	Storekvina	4480	Kvinesdal	Vei inn til Stegemoen
155	3	Linda J. Omland	Ikke oppgitt			Vei inn til Stegemoen
155	4	Hans A. Omland	Ekebergveien 213	1162	Oslo	Vei inn til Stegemoen
157	19	Johannes Rafoss		4473	Kvinlog	Vei inn til kraftverket/ laksetrapp

Utover disse er Sira-Kvina hjemmelshaver på berørte areal. Ifølge Sira-Kvina pågår det nå et arbeid med å få på plass minnelig avtaler med berørte rettighetshavere.

NVE viser til konklusjonen etter vannressursloven om det bør gis konsesjon til utbygging av Rafoss kraftverk. Vi har vurdert at fordelene med tiltaket vil være større enn ulempene, og har gitt anbefaling om konsesjon for bygging av kraftverket. Vi oppfatter at samtykke til ekspropriasjon er nødvendig for gjennomføring av den planlagte utbyggingen av Rafoss kraftverk. Et inngrep i eiendomsretten som følge av et eventuelt samtykke til ekspropriasjon vil etter vårt skjønn være av relativt moderat omfang.

NVEs vurdering er at tiltaket utvilsomt vil være til mer gagn enn til skade for samfunnet, slik at vilkåret i oreigningsloven må anses som oppfylt. Vi anbefaler derfor at det gis samtykke til ekspropriasjon av nødvendig grunnrettigheter som omsøkt dersom det ikke oppnås minnelige avtaler med de respektive rettighetshavere.

NVE anbefaler at Sira-Kvina kraftselskap gis tillatelse til ekspropriasjon av nødvendig rettigheter etter oreigningslovens § 2.

Vurdering av søknad etter forurensningsloven

Bygging og drift av Rafoss kraftverk forutsetter nødvendig tillatelse etter forurensningsloven. I forbindelse med behandlingen av konsesjonssøknaden blir det vurdert om det er nødvendig med og ev. om det kan gis tillatelse for driftsperioden.

Sira-Kvina kraftselskap har søkt om tillatelse etter forurensningsloven for gjennomføring av tiltakene. Dette gjelder både for anleggs- og driftsfasen.

Vi forutsetter at Sira-Kvina kraftselskap legger opp til en manøvrering med tanke på å minimere partikkelforurensningen fra tunnelen i den første tiden etter oppstart av kraftverket. Ut fra de foreliggende opplysninger i saken, mener NVE det er lite sannsynlig at driftsfasen vil kunne medføre ny forurensning utover det som er beskrevet over. Vi anbefaler at standard forurensningsvilkår som dekker driftsperioden tas inn, jf. post 8 i vilkårene. Ved en eventuell utbygging må det tas kontakt med Fylkesmannen om utslippstillatelse og legges fram en plan som viser hvordan en vil håndtere forurensning i anleggsperioden. Dette gjelder særlig tilslammet vann fra tunneldriving, anleggsdrift med maskiner og bruk av kjemikalier.

Merknader til forslag til konsesjonsvilkår

I forslag til vilkår for bygging og drift av Rafoss kraftverk har en tatt utgangspunkt i standardvilkårene etter vannressursloven. Kommentarer til enkelte av postene:

Post 1. Reguleringsgrenser og vannslipping

Søker foreslår at dagens minstevannføring i Kvina målt ved Stegemoen på hhv. 1,3 m³/s om vinteren (1.10-30.4) og 3,7 m³/s om sommeren (1.5-30.9) også blir gjeldende for Rafossen etter en ev. utbygging.

Kommunen forutsetter at minstevannføringen tilsvarer den til enhver tid gjeldende minstevannføring i Kvina. Flere mener det bør slippes en høyere minstevannføring på utbyggingsstrekningen enn det søker har foreslått og krever at de nye beregningene av alminnelig lavvannføring må legges til grunn for minstevannføringens størrelse. Kvinesdal JFF krever 5 m³/s i fossen. Samuel Egenes krever 23 m³/s i sommerhalvåret.

Sira-Kvina mener at det ikke er grunnlag for en minstevannføring som er større enn det som er pålagt i Kvina i dag. Behovet for en minstevannføring på denne strekningen er i første rekke knyttet til landskapsmessige virkninger. Fossen er et vandringshinder for anadrom fisk, det er ikke egnede gyteområder der og heller ikke biologisk mangfold av stor viktighet. En økt minstevannføring til for eksempel 5 m³/s utover dagens pålegg vil ifølge Sira-Kvina gi en marginal landskapseffekt.

NVE er enig med Sira-Kvina i at en minstevannføring i fossen primært er knyttet til det visuelle. Det må imidlertid relativt store vannmengder til for at fossen skal fremstå som et mektig landskapselement. Så store minstevannføringer (eks. 23 m³/s) vil gjøre en utbygging ulønnsom.

NVE mener at en minstevannføring i fossen, i tillegg til å ha en viss landskapsmessig verdi, vil være viktig i forbindelse med utvandring av smolt og vinterstøinger om våren. Disse skal etter planen vandre i et overløp på dagens terskelkroner i tillegg til å bruke trappa. Fiskerapporten påpeker at det er vesentlig at vannføringen i fossen i utvandringsperioden er av en slik størrelse at fisken kan passere uskadd ned hele strekningen med flere fall til utløpet av kraftverket. Om dagens minstevannføringspålegg sikrer dette er ikke kjent og ifølge fiskerapporten vil det være nødvendig med en befaring ved lave vannstander for å få fastsatt hva som er nødvendig vannføring for utvandring.

Videre finner vi det lite hensiktsmessig å pålegge en minstevannføring for Rafoss som er større enn dagens pålagte vannføring i Kvinavassdraget målt ved Stegemoen. Vi anbefaler at den eksisterende minstevannføringen på 1,3 m³/s i perioden 1.10-30.4 og 3,7 m³/s i perioden 1.5-30.9 blir gjeldende for Rafossen. I sommerperioden anbefaler vi at minstevannføringen kan fordeles med 0,5 m³/s i trappa og 3,2 m³/s elva. Det vil trolig periodevis være et visst behov for vann i trappa om høsten og tidlig vår av hensyn til utvandring av støinger/ål. Vi anbefaler at vannføringen i trappa i slike perioder kommer i tillegg til minstevannføringen fordi vi er usikre på om 0,8 m³/s i fossen vil være tilstrekkelig til å få fisk uskadd ned fossen.

På grunn av usikkerhet knyttet til minstevannføringsbehovet i forhold til utvandringen i selve Rafossen og opp- og utvandring i trapp, anbefaler vi at bestemmelsen om vannslipp i vilkårenes post 1. ved behov kan tas opp til ny vurdering 5 år etter idriftsettelse av Rafoss kraftverk. Da vil trappa ha fått virke en stund og forhåpentligvis vil de første smoltårgangene være på vei ut. Det vil da være hensiktsmessig å få vurdert om vannføringen i Rafossen sikrer en god overlevelse for smolten/støing og ev. ål ned fossen.

Vannføringen i Kvina måles i dag på målestasjon 25.30 i sydenden av Stegemoenbassenget like oppstrøms terskelen. Søker legger til grunn at denne flyttes til en annen lokalitet i forbindelse med utbyggingen. Ifølge Sira-Kvina kan det være aktuelt å reetablere målestasjonen i forbindelse med ombygging av en terskel ved jernbanebrua oppstrøms Stegemoenbassenget.

NVE anbefaler at målestasjonen flyttes dersom det gis konsesjon til utbyggingen av Rafoss kraftverk. Sira-Kvina sitt forslag om å reetablere målestasjonen i forbindelse med ombyggingen av en terskel ved jernbanebrua oppstrøms Stegemoenbassenget kan være aktuelt. Ny stasjon og gammel stasjon vil da måle tilnærmet samme vannstrøm.

Det anbefales at dagens målestasjon går parallelt med eventuell nyetablert stasjon i tilstrekkelig periode for å fange opp størst mulig del av vannstandsregisteret for samkjøring av gammel periode. Gjeldende vannføringskurve for vannmerket 25.30 Stegemoen kan trolig benyttes for ny stasjon når høydegrunnlag korreleres og kontrollmålinger for vannføring utføres.

For datainnsamling har flytting av målestasjon liten/minimal betydning da registreringer vil foregå som før ved nytt vannmerke der gammel tidsserie kobles sammen med ny. Det vil forekomme en innkjøringsperiode.

Ettersom foreslått ny plassering ligger oppstrøms inntak vil ny minstevannføring ikke kunne dokumenteres ved stasjonen. For å få til dette må det etableres en løsning nedstrøms inntaket.

NVE forutsetter at flytting av målestasjonen skjer i samråd med hydrologisk avdeling i NVE.

Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen ivaretas gjennom godkjenning av detaljplanene.

NVE presiserer at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme. Driften av kraftverket må være slik at kjøringen blir mest mulig jevn og i takt med tilsiget, og med myke overganger.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn, mv.

Detaljplanene for utbyggingen skal godkjennes av NVE og sendes NVEs regionkontor i Tønsberg i god tid før arbeidet settes i gang.

NVE anbefaler konsesjon til utbygging på følgende forutsetninger:

Kraftstasjon	I fjell
Inntak	125,5 moh. (inntak i Stegemoenbassenget)
Utløp	80,5 moh.
Installert effekt	ca. 13,6 MW
Største slukeevne	ca. 37,6 m ³ /s
Minste slukeevne	ca. 2,3 m ³ /s
Dam	Eksisterende terskeldam.
Vannvei	Boret tunnel fra Stegemoenbassenget ca. 400 m.
Veier	Oppgradering av ca. 600 m landbruksvei på østsiden av fossen fra Rahommen til stasjonen. Ny tilførselsvei til inntaksbassenget på Stegemoen.
Riggområder	Hovedrigg på østsiden av fossen i området for kraftverksutløp.
Massedepoier	Overskuddsmassene, som kan utgjøre opptil 45 000 m ³ , er planlagt midlertidig deponert like nord for inntaket ved Stegemoen og like øst for kraftverket på overgang utmark/dyrket mark.

Mindre endringer i utbyggingsplanene kan eventuelt ivaretas i detaljplanfasen.

NVE forutsetter at alle arbeider med inntak, kraftstasjon, utløp, veier, massedepoier, og jordkabel utføres så skånsomt som mulig i terrenget slik at de fysiske inngrepene ikke blir større enn nødvendig. Eventuelle terrengskader etter transport skal utbedres så raskt som mulig. For øvrig må utbyggingen skje slik at det blir minst mulig tilslamming i vassdraget og naturen for øvrig.

Forutsatt at det gis konsesjon behandles detaljplan av både kraftverk og laksetrapp samlet gjennom NVEs miljøtilsyn.

Post 6. Naturforvaltning

Oppfølgende undersøkelser i forhold til fisk vil være viktig. Laksen og sjørretens oppvandring i trapp og utvandring må overvåkes. Undersøkelser knyttet til nye oppvekst- og gyteområder vil være viktig og nødvendig. Også utviklingen av ålebestanden må følges opp. NVE mener at fullmaktene i standardvilkåret gir naturforvaltningsmyndighetene en selvstendig mulighet til å følge opp disse forholdene.

NVE foreslår at det settes av en årlig sum på 50000,- til fiskeoppsyn.

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader eller ulemper forårsaket av tiltaket, og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

NVE understreker at det er kulturmyndighetene som forvalter kulturminneloven. Vi viser til standardvilkåret om automatisk fredete kulturminner som er utformet på bakgrunn av kulturminneloven. Vi viser også til vilkårenes post 6 om konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.

Andre merknader

Laksetrapp

Gjennom Sira-Kvina utbyggingen ble ca. 60 % av vannføringa i Kvina overført til Siravassdraget. I konsesjonen er SKK pålagt å legge til rette for økt lakseoppgang og konsesjonsvilkårene åpner for å kunne pålegge regulanten å bygge fisketrapp i Rafossen. Forsuringssituasjonen på Sørlandet har gjort

at det så langt har vært lite aktuelt med et slikt tiltak. Omfattende kalking over tid (fra 1994) har imidlertid gjort at forholdene igjen ligger til rette for lakseproduksjon. I brev av 18.4.2011 har Direktoratet for naturforvaltning (DN) kommet med varsel om pålegg til regulanten om bygging av laksetrapp i Rafossen. SKK har i brev av 16.5.2011 ikke motsatt seg dette og viser til at eventuell bygging av Rafossen kraftverk skal sees i nær sammenheng med en etablering av laksetrapp ved fossen. På oppdrag fra regulant er det allerede utredet løsninger for å sikre best mulig oppgang (voksen laks) og utvandring (smolt) av laks forbi Rafossen kraftverk.

Ved kraftverket og starten på trappa er det planlagt et lakseobservatorium som vil være åpent for allmennheten for observasjon av laks under vandring. Det planlegges å installere webkamera for å kunne drive overvåking av laks. Rommet utstyres med 4 meters glassvindu mot trappa, og med muligheter for å kunne stenge av videre oppvandring i trappa.

Nødvendig vannføring i trappa er oppgitt til 0,5 m³/s og denne er foreslått tatt fra dagens minstevannføring.

Kommunen, FM og enkelte grunneiere har krevd at det må utredes hvordan en laksetrapp, fristilt fra et kraftverk, vil fungere. Samuel Egenes krever også at trappen fristilles kraftverket og bygges i tråd med tegninger fra Reidar Grande i 2000.

NVE viser til at utgangspunktet for den omsøkte løsningen har vært skissene til Reidar Grande fra 2000 som innebærer en løsning med fisketrapp i tunnel. Trappeløsningen som Sira-Kvina skisserer er i stor grad sammenfallende hva gjelder lengde på tunnel, fall, dybde, høyde etc. Den vesentligste forskjellen er at Grandes forslag til trapp har inngangen ved siden av Rafossen, mens en integrert laksetrapp vil ha inngangen der strømmen er sterkest. Forskerne fra NINA og Sintef som vurdert løsninger for laksetrappen er ganske klare på at en trapp med inngang der strømmen er sterkest vil være en bedre løsning for å få til en god oppvandring av laks og sjørret enn en inngang i fossekulpen.

Erfaringer fra andre vassdrag, for eksempel, Granfossen i Verdalselva og Sandøla i Namsen har imidlertid vist at lange trapper i tunnel kan fungere godt selv om ikke inntaket ligger der strømmen er sterkest. Vi mener derfor at det er liten tvil om at en fisketrapp i Rafoss også vil kunne fungere uten et kraftverk, men konstaterer at ekspertene på fisketrapper mener at en integrert trapp vil fungere bedre. Fordelen med en fisketrapp uten et kraftverk vil være at man ikke har utfordringene med utvandringen av smolt og vinterstøing forbi en kraftstasjon. Dette er imidlertid forhold som man etterhvert har funnet gode løsninger på.

Dersom det blir gitt konsesjon til Rafoss kraftverk med integrert laksetrapp vil bygging av både kraftverk og trapp følges opp av miljøtilsynet i NVE, jf. post 4. Detaljplaner for observatorium skal utarbeides i samarbeid med kommunen, grunneiere og fagråd for fisk. Vi viser også til standard naturforvaltningsvilkår som gir hjemmel til å følge opp tiltakene i ettertid. En integrert laksetrapp er noe nytt i Norge og det vil være viktig å få dokumentert virkningene.

Dersom det ikke blir gitt konsesjon til Rafoss kraftverk vil Sira-Kvina allikevel bli pålagt å bygge laksetrapp.

Omløpsventil

Omløpsventil er i mange tilfeller et nødvendig tiltak for å sikre en viss vannføring nedstrøms en kraftstasjon dersom denne faller ut.

Kvinesdal JFF har stilt krav om omløpsventil dersom det gis konsesjon.

Kraftselskapet er av den oppfatning at det ikke er behov for en omløpsventil i dette tilfelle fordi strykstrekningen som ev. vil bli berørt av et utfall er kort og fordi det vil ta relativt kort tid å gjenetablere vanddekket areal etter et utfall. Sira-Kvina mener at ev. vurderinger rundt omløpsventil bør gjøres i forbindelse med detaljplanarbeidet.

Et ev. momentant utfall av aggregatet i et Rafoss kraftverk vil etter vårt syn i første rekke kunne medføre raske vannstandsendringer og stranding av fisk på strekningen fra utløpet av Rafosshølen til innløpet i Rafossbassenget, en strekning på ca. 200-300 m. Denne strekningen er i søknaden omtalt som et viktig gyte- og oppvekstområde. Nedstrøms denne strykstrekningen ligger Rafossbassenget hvor fisk i liten grad vil være utsatt for stranding. Vannstanden i Stegemoenbassenget etter en ev. utbygging av Rafoss kraftverk vil normalt bli forsøkt holdt så høyt som mulig. Ved et utfall av kraftstasjonen vil det relativt raskt bli overløp på inntaksterskelen ved Stegemoen. Med en helårlig minstevannføring på strekningen fra inntaket til utløpet av kraftverket vil vannsengen på denne

strekningen til enhver tid være oppfylt slik at et overløp vil nå Rafosshølen i løpet av relativt kort tid. I tillegg vil trolig Rafosshølen «fordrøye» vannføringen nedstrøms noe ved et ev. utfall.

NVE vil ikke anbefale at tiltakshaver pålegges å installere en omløpsventil i dette tilfelle. Både det begrensede område som ev. vil bli påvirket og det faktum at et overløp over terskelen ved Stegemoen vil nå området nedstrøms utløp av kraftstasjonen relativt raskt tilsier at nytten av en omløpsventil i dette tilfelle ikke står i forhold til kostnadene. Omløpsventiler på 10-20 m³/s kan fort koste 10-20 mill. kr. Dersom stranding som følge av hyppige utfall mot formodning skulle vise seg å bli et betydelig problem, vil det være naturlig å vurdere tiltak andre steder i vassdraget for å kompensere for ev. ulemper.

Forholdet til revisjon av Sira-Kvina reguleringen

Reguleringskonsesjonen til Sira-Kvina reguleringen ble gitt i 1963. Vilkårene i konsesjonene kan tas opp til revisjon fra 2013. I brev av 5.3.2010 fremsatte Sirdal og Kvinesdal kommuner krav om vilkårsrevisjon.

Kvinesdal kommune påpeker at de revisjonskravene som har sammenheng med et Rafoss kraftverk bør vurderes i forbindelse med konsesjonssøknaden. Samuel Egenes krever at Rafoss prosjektet utsettes til revisjonen for Sira-Kvina er gjennomført.

Kravene fra kommunene omfatter ulike tiltak i Siravassdraget og Kvinavassdraget. Sett i forhold til et Rafoss kraftverk er det krav knyttet til Kvina som er relevante å vurdere og da særlig ev. krav som berører lakseførende del.

På lakseførende strekning har kommunene fremmet krav om økt minstevannføring sommer og vinter, større fleksibilitet i vannbruken, etablering av vannpool osv.

Kravene som stilles gjelder i stor grad forhold som må vurderes og finne sin løsning i forbindelse med behandlingen av revisjonssaken og planene for overføring av Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn (jf. omtale i eget kap.).

I likhet med søker mener vi derfor at søknaden om et Rafoss kraftverk må kunne behandles uavhengig av en ev. vilkårsrevisjon. En ev. tillatelse til Rafoss kraftverk vil ikke kunne endre dagens minstevannføringspålegg i Kvina utenom strekningen fra inntaket til utløpet. NVE kan ikke se at Rafoss kraftverk vil legge begrensninger på en revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen. NVE har fastsatt en minstevannføring på utbyggingsstrekningen som etter vårt syn ivaretar allmenne interesser. Ut over dette gir konsesjonsvilkårene myndighetene anledning til senere å stille andre krav til miljømessige forbedringer i og langs utbyggingsstrekningen dersom det anses som nødvendig.

Det pågår også et arbeid med forvaltningsplaner for vannregion Agder som et ledd i oppfølgingen av EUs rammedirektiv for vann, jf. tidligere omtale under "*Forholdet til vedtatte forvaltningsplan etter vannforskriften*". Dette arbeidet innebærer blant annet utarbeidelse av tiltaksplan for vannområde Kvina, et arbeid som vil peke på utfordringene i vannområdet og foreslå mulig avbøtende tiltak. Vilårsrevisjon vil være et sentralt virkemiddel for å få gjennomført/vurdert tiltak som er foreslått i planen. Vi finner det derfor fornuftig at en ev. vilårsrevisjon først gjennomføres etter at forvaltningsplanen for Kvina foreligger, dvs. etter 2015.

Planer om overføring av Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn

Kommunen oppfordrer NVE til å forsere behandlingen av ovennevnte prosjekt for å sikre en samlet behandlingsprosess.

NVE viser til at disse prosjektene ble sendt på en parallell høring og det ble også avholdt et felles folkemøte for de to sakene. En samordning ut over det er etter NVEs syn lite hensiktsmessig da prosjektene er svært forskjellige, både i omfang og størrelse og i forhold til lovverk og krav til prosess.

Et Rafoss kraftverk vil ikke ha betydning for overføringsplanene øverst i vassdraget, men en overføring vil kunne ha betydning for Rafoss. Sira-Kvina kraftselskap har imidlertid gjort det klart at en ev. overføring ikke vil påvirke lønnsomheten i prosjektet vesentlig. Et Rafoss kraftverk inngår som en vesentlig del i prosjektet Miljødesign i Kvina og er et av flere tiltak som vurdert i sammenheng for å bedre miljøtilstand og fiskebestanden i Kvina og gjennom det håndtere krav i revisjonen.

NVE mener imidlertid at det vil være viktig å se revisjonsprosessen i sammenheng med en ev. søknad om overføring av Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn. Det vil også være naturlig å se disse prosessene i sammenheng med den kommende forvaltningsplan for vassdraget.

Trælandsfoss

Kommunen påpeker at en laksetrapp i Rafoss ikke vil ha noen hensikt for laksen med mindre det samtidig gjennomføres tiltak for å lette oppvandringen forbi det nedenforliggende Trælandsfoss kraftverk.

Trælandsfoss kraftverk ble kalt inn til konsesjonsbehandling og gitt konsesjon med nye vilkår i vedtak av 6.5.2009. Vedtaket ble påklaget og NVEs vurdering av klagen ble videresendt i brev av 6.8.2012 til Olje- og energidepartementet for en endelig avgjørelse, der den fortsatt ligger til behandling.

NVE er enig med kommunen om at en laksetrapp i Rafoss har begrenset nytte hvis det ikke samtidig gjøres tiltak i Trælandsfoss. Det gjelder ikke bare for oppvandring, men også nedvandring av fisk. Så lenge Trælandsfoss kraftverk driftes uten forblipp av vann er dette et betydelig hinder for oppvandrende laks og en nesten absolutt sperre for utvandrende smolt, herunder også smolt fra en ev. ny strekning ovenfor Rafoss. Kraftstasjonen har i dag en betydelig negativ innvirkning på laksebestanden i Kvina. Vi mener derfor at det er vesentlig at disse to sakene vurderes i sammenheng.

Coanda-inntak

Under sluttbehandlingene ble det fra FM reist spørsmål om ikke Coanda-inntak kunne være en aktuell inntaksløsning. Coanda-inntak er en spesiell type overfallsinntak, der vannet strømmer over en terskel og nedover en rist. Inntakstypen synes godt egnet for småkraftverk med små vannmengder, men mindre egnet for større kraftverk. Ved større vannmengder vil det fort bli problemer med kapasiteten. Typisk kapasitet for inntak av denne typen er oppgitt til ca. 140 l/s-pr. meter rist for 1,3 m høye rister. For å kunne trekke ut 2,6 m³/s, som tilsvarer den laveste driftsvannføringen for Rafoss kraftverk, ville det vært behov for en terskel på over 19 meter. I tillegg til kapasitetsproblemer gir inntak av denne typen også noe falltap. NVE anser inntak av denne typen som mindre egnet i dette tilfelle.

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer som blir berørt av utbyggingen må løses direkte mellom utbygger og de respektive grunneiere.

Krav om erstatninger for tapte fiskeplasser og tapt fiskeproduksjon er tema som er av privatrettslig karakter.

III. Høring av NVEs innstilling

NVEs innstilling ble sendt på høring 28. oktober 2014 til Sokndal kommune, Kvinesdal kommune og Vest-Agder fylkeskommune. Departementet har mottatt kommentarer fra Kvinesdal kommune i brev av 17. november 2014:

"Det vises til brev av 28/10-14 hvor dere ber om eventuelle merknader til NVE sin innstilling for bygging av Rafoss kraftverk i Kvinesdal kommune. I innstillingen anbefaler NVE at Sira-Kvina kraftselskap får tillatelse etter vannressursloven § 8 til å bygge omsøkte kraftverk. Denne vurdering bygger på at det blir gjennomført avbøtende tiltak som beskrevet i saken.

Det er beskrevet i merknader til konsesjonsvilkår fra NVE at bestemmelsene om vannslipp kan tas opp til ny vurdering etter 5 år etter idriftsettelse av kraftverket. Dette er knyttet opp mot usikkerhet for størrelse på minstevannføring i forhold til utvandring av fisk i selve Rafoss og opp- og utvandring i trapp. Vi forutsatte i høringsuttalelsen at minstevannføringen tilsvarer den til enhver tid gjeldende minstevannføring i Kvina. Det er også krav fra andre parter at nye beregninger av alminnelig lavvannføring utført av NVE skal legges til grunn. Det anses imidlertid som en tilfredsstillende løsning NVE nå har foreslått, da drift av anlegget i fem år vil gi verdifull erfaring.

Det er beskrevet i søknaden at kraftstasjonen skal ligge i fjell. Kommunen har i høringsuttalelsen kommentert at dersom kraftstasjonen blir bygd som omsøkt, vil den bli dominerende i landskapet. Vi ser det derfor som en svært tilfredsstillende løsning at stasjonen skal ligge i fjell.”

Verken *Sokndal kommune* eller *Vest-Agder fylkeskommune* har kommentert NVEs innstilling.

IV. Departementets merknader

1. INNLEDNING

Sira-Kvina Kraftselskap DA (Sira-Kvina Kraftselskap) har søkt om konsesjon etter vannressursloven for å bygge Rafoss kraftverk, samt om anleggskonsesjon etter energiloven til bygging av en 1 km lang 22 kV jordkabel med tilhørende komponenter frem til eksisterende luftledning. Det er også søkt om samtykke til ekspropriasjon etter oreigningsloven § 2 for erverv av nødvendig grunnrettigheter for fremføring og bruk av nødvendig vei- og kabelanlegg. Fallrettene som inngår i prosjektet samt kraftstasjonstomten eies i sin helhet av Sira-Kvina Kraftselskap.

Sira-Kvina Kraftselskap ble stiftet i 1963 med formål å bygge ut kraftkildene i Sira og Kvinavassdragene. Det er i alt bygget 7 kraftverk med tunnelsystem og reguleringsmagasiner. Samlet produksjon i disse anleggene er i snitt 6,3 TWh per år. Selskapet eies av Lyse Produksjon AS, Statkraft Energi AS, Skagerak Kraft AS og Agder Energi Produksjon AS.

Rafoss kraftverk planlegges som et rent elvekraftverk som skal utnytte fallet Rafossen i Kvina, og kraftstasjonen er tenkt lokalisert på østsiden av Kvina ved Rahommen. Det planlagte fallet skal være på 45 m mellom inntak på kote 125,5 og undervannet på kote 80,5. Den påvirkede strekningen er 330 meter.

Sira-Kvina Kraftselskap ønsker å utnytte muligheter for økt kraftproduksjon i vassdrag som allerede er sterkt regulert. Det er også et ønske om å bedre produksjonsforholdene for laks i Kvina, og det er derfor søkt om å bygge kraftverk med integrert laksetrapp. Kommunen påpeker at laksetrapp i Rafoss ikke vil ha noen hensikt for laksen, med mindre det samtidig gjennomføres tiltak for å lette oppvandringen forbi det nedenforliggende Trælandsfoss kraftverk. Trælandsfos AS har søkt om konsesjon til videre drift av Trælandsfoss kraftverk i søknad av 23. september 2015, etter at departementet opprettholdt NVEs vedtak som innkalling til konsesjonsbehandling for kraftverket. Konsesjonsøknaden ligger nå til behandling hos NVE.

I søknaden for Rafoss kraftverk er det estimert med en midlere årsproduksjon på 34,5 GWh/år, med en andel vinterproduksjon på om lag 70 prosent. Utbyggingskostnadene er beregnet til cirka 4 kr/kWh.

2. NVEs INNSTILLING

NVE anbefaler at det gis konsesjon etter vannressursloven § 8 til bygging og drift av Rafoss kraftverk.

NVE mener at nytten av tiltaket er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. NVE tilrår at det pålegges minstevannføring tilsvarende dagens pålegg, som vil redusere eventuelle negative virkninger på den berørte strekningen i Rafossen. NVE tilrår også at kraftstasjonen legges i fjell for å redusere landskapsvirkningene, samt at det pålegges oppfølgende undersøkelser for å sikre at virkningene av ulike tiltak for fisk og for ål, herunder laksetrapp, blir vurdert.

NVE har gjort en produksjonsberegning for prosjektet og kommet frem til en forventet midlere årsproduksjon på ca. 38 GWh som vil gi en utbyggingskostnad på 3,6 kr/kWh. Dersom kraftverket bygges i fjell vil det fordyre prosjektet med 25,5 millioner kroner og øke utbyggingskostnadene til 4,3 kr/kWh. Produksjonsøkningen skyldes et antatt mindre vanntap enn det søknaden opererer med.

NVE har i totalvurderingen vektlagt at utbyggingen vil gi en bedre utnyttelse av ressursene i et allerede utbygd vassdrag gjennom økt kraftproduksjon, og anser det som positivt at Rafoss kraftverk vil produsere mest strøm om vinteren.

3. VURDERINGSGRUNNLAGET

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vannressursloven, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for allmenne og private interesser skal hensyntas.

Hensynet til bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsvurderingen ved saksbehandlingen etter vassdragslovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved utbygging av Rafoss kraftverk må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv. Tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftbalansen, må avveies mot forringelsen og tapet i naturmangfoldet.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling.

I tråd med naturmangfoldloven § 8 første ledd om kunnskapsgrunnlaget, bygger departementet sin vurdering og tilrådning på følgende:

- Sira-Kvina Kraftselskaps søknad av 27. april 2012.
- Konsekvensutredninger utarbeidet av Sweco i 2010.
- Konsekvensutredning utarbeidet av Karttjenester AS i 2010.
- Konsekvensutredning utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning i 2008.
- Norsk Rødliste 2015.
- NVEs innstilling av 8. oktober 2014 med høringsuttalelser til søknadene.
- Kvinesdal kommunes høringsuttalelse til NVEs innstilling.

Departementet mener at søknaden med den gjennomførte konsekvensutredningen og fagrapporter, sammen med eksisterende kunnskap og innspill til NVEs høring, danner tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag slik at det kan tas stilling til konsesjonsspørsmålene.

Departementet finner at virkningene for naturmiljøet er tilstrekkelig utredet og beskrevet.

4. DEPARTEMENTETS VURDERING AV VANNKRAFTVERKETS VIRKNINGER

4.1 Samfunnsmessige virkninger

En utbygging av Rafoss kraftverk vil kunne generere lokal verdiskaping, hovedsakelig i anleggsfasen. Utbyggingen vil gi kommunen økte inntekter i form av eiendomsskatt på verk og bruk samt naturressursskatt. Ved en produksjon på 38 GWh vil det generere en årlig naturressursskatt på cirka 400.000 kr til kommunen. Det legges også vekt på at cirka 70 % av produksjonen er regulerbar vinterkraft.

Opprinnelige utbyggingskostnader ble av søker estimert til 137,5 millioner kroner (indeksjustert i 2012) med en utbyggingspris til nesten 4 kr/kWh.

Departementet viser til at NVE i etterkant gjorde en produksjonsberegning for prosjektet, og kom frem til en forventet midlere årsproduksjon på cirka 38 GWh. Endringen skyldtes et antatt mindre vanntap enn det søknaden opererte med.

Departementet bemerker at Sira-Kvina Kraftselskap har planer for en overføring fra Knabeåna og Sollisåna (sideelver til Kvina) til Homstølvatn (inntaksmagasin for Tonstad kraftverk). Det vil medføre en fraføring av vann fra Kvina og dermed redusere tilsig til Rafoss kraftverk. I NVEs produksjonsberegning er denne overføringen ikke medregnet, og departementet har lagt til grunn en produksjon på 38 GWh/år. Det vil gi en utbyggingskostnad på 3,6 kr/kWh.

Både fylkesmannen i Vest-Agder og Kvinesdal kommune krever at kraftstasjonen skal bygges inn i fjell dersom tiltaket gjennomføres. Det vil medføre en kostnadsøkning på 25,5 millioner, som vil gi en utbyggingspris på 4,3 kr/kWh.

Departementet har merket seg at det er inngått en utbyggingsavtale mellom kommunen og Sira-Kvina Kraftselskap. Denne avtalen omfatter ulike infrastrukturtiltak, lakseobservatorium, dekning av planleggingsutgifter og tilskudd til miljøtiltak i nærområder til Rafoss kraftverk og vil bidra til verdiskaping i kommunen.

4.2 Hydrologi

KU-rapporten viser til at hele nedbørfeltet er påvirket av vassdragsreguleringer og har overføringer inn og ut av vassdraget. Av rapporten fremgår det at vannføringen vil bli redusert på en om lag 350 m lang strekning som følge av tiltaket. Nedstrøms utløpet vil vassdraget være upåvirket av dette tiltaket. Vanntemperatur og lokalklima anses ikke å bli endret i særlig negativ grad av det planlagte tiltaket, og tiltaket vil heller ikke føre til forverrede flomforhold.

NVE konstaterer at en utbygging av Rafoss kraftverk vil medføre en betydelig vannføringsreduksjon i Rafossen, men viser til at det er lagt opp til en videreføring av dagens minstevannføring. NVE konkluderer også med at tiltaket ikke vil medføre endrede flomforhold av betydning. Ettersom kraftverket planlegges uten reguleringsmagasin, vil det bare i begrenset grad kunne nyttes aktivt til flomdemping. Under flom vil det fortsatt bli betydelig overløp på inntaksdammen.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at det omsøkte tiltaket ikke vil medføre vesentlige endringer i lokalklima, isforhold, vanntemperatur og flomforhold.

4.3 Erosjon og sedimenttransport

Sira-Kvina Kraftselskap viser til at Rafoss-prosjektet ikke har innvirkning på tilmudring og begroing i Kvina. Strykstrekningen i Rafoss har heller ikke areal som er egnet for sedimentering.

NVE viser til at så lenge kraftverket blir kjørt på naturlig tilsig, vil forholdene i inntaksbassenget ikke bli vesentlig forandret fra dagens situasjon.

Departementet kan ikke se at erosjon og sedimenttransport får betydning for konsesjonsspørsmålet.

4.4 Landskap

Fagrapporten betegner landskapet ved Rahommen (nedstrøms Rafossen) som typisk for småbrukerlandskapet man finner i Kvinesdal. Området preges av fossekulpen ved Rahommen. Selve Rafossen ligger mer skjult for innsyn. Rapporten viser til at et inntak ved Stegemoen ikke vil endre landskap eller inntrykk av dette vesentlig, men dersom vannføringen i fossen reduseres, vil det kunne få negative konsekvenser for det visuelle inntrykket. Vannstrengen som landskapselement vil til en viss grad bli beholdt med den foreslåtte vannføringen og i perioder med overløp på inntaksdammen.

NVE viser til at den planlagte utbyggingen vil redusere verdien av et verdifullt landskapselement, og mener det må gjennomføres avbøtende tiltak for å begrense landskapsvirkningene dersom det blir gitt konsesjon. NVE mener at den beste løsningen vil være å bygge kraftverket i fjell, av hensyn til kulturlandskapet og miljøet rundt fossen. NVE peker på utfordringen med å etablere en kraftstasjon av denne størrelsen i dagen på en slik måte at de landskapsmessige virkningene blir akseptable, og anbefaler derfor at en eventuell konsesjon til et Rafoss kraftverk gis under forutsetning av at kraftstasjonen bygges i fjell.

Departementet er enig med NVE at det bør gjennomføres avbøtende tiltak for å redusere de negative virkningene av prosjektet slik at de landskapsmessige virkningene blir akseptable, og støtter forslagene om minstevannføring og terrengtilpasning av vei, bygging av kraftstasjon i fjell etc. Departementet er videre enig med NVE i at plassering av tipper og eventuell utnyttelse av overskuddsmasser kan avklares i detaljplanen.

4.5 Naturmiljø og naturens mangfold

4.5.1 Naturtyper og ferskvannslokaliteter

KU-rapporten viser at det i Rafossen er forekomst av den viktige naturtypen Fossesprøytsone. I Miljødirektoratets naturbase oppgis det at det arbeides med en områdebeskrivelse som beskriver naturtypen og begrunner verdisetting. Forutsetninger for etablering av spesiell og verdifull fossesprøytevegetasjon i tilknytning til fuktighetssonen synes i begrenset grad å være tilstede. Det er ikke andre kjente forekomster av verdifulle naturtyper i prosjektets influensområde. Det konkluderes med at verdien av fossesprøytsonen i Rafossen vil bli svekket sammenliknet med dagens forhold, men at minstevannføring, årlig flommer og at Rafossen ligger lite eksponert for sol og uttørking gjør at arter trolig ikke vil utgå.

NVE legger til grunn at en eventuell utbygging vil påvirke fossesprøytonen i Rafossen, men at befaring og registreringene i felt tilser at fossesprøytonen primært antas å ha lokal verdi. Fylkesmannen er enig i at den reduserte vannføringen ikke vil medføre vesentlige negative konsekvenser for livet i og rundt fossen.

Departementet merker seg prosjektets antatte påvirkning av forekomsten av fossesprøytonen, men legger til grunn at naturtypen ikke vil forsvinne som følge av utbyggingen. Departementet mener hensynet til denne naturtypen ikke får betydning for konsesjonsspørsmålet.

4.5.2 *Pattedyr og fugl*

Ifølge konsekvensutredningen er det ikke registret sjeldne eller rødlistede arter av pattedyr, fugl, amfibier eller krypdyr i området. Det vises til et registrert beiteområde for rådyr nord-øst for Rafossen, men med liten verdi. Det er også registrert hekkende fossekall i området. Ifølge konsekvensutredningen vil negative virkninger for dyre- og fuglelivet hovedsakelig være knyttet til anleggsfasen på grunn av forstyrrelser av anleggstrafikken mv. Fossekallen kan påvirkes negativt av anleggsarbeidet, og rapporten påpeker usikkerhet om hvorvidt minstevannføring vil være tilstrekkelig for fortsatt hekking i området.

NVE legger til grunn at utbyggingen ikke vil medføre skader av betydning for pattedyr og fugl etter at kraftverket er satt i drift. NVE påpeker at minstevannføringen i fossen i sommerperioden vil være langt over den nedre grensen for vannføring i bekker for at fossekallen skal hekke, og at det uansett finnes avbøtende tiltak som har vist seg å fungere godt, for eksempel kasser for hekking i utløp av kraftverkstunnel. NVE konkluderer med at pattedyr og fugl i begrenset grad vil bli påvirket av Rafoss kraftverk, og at eventuelle negative virkninger for fossekallen kan avbøtes med tiltak.

Departementet er enig i NVEs vurdering og legger til grunn at det omsøkte tiltaket vil medføre begrenset negativ virkning på pattedyr og fugl, forutsatt at det gjennomføres nødvendig avbøtende tiltak for fossekall.

4.5.3 *Fisk og ferskvannsbiologi*

Kvina er et lakseførende vassdrag og har i dag gode bestander av laks, sjørret og innlandsørret. Det er ifølge KU-rapporten også registrert ål i nedre delen av Kvina, men ikke ovenfor Rafossen. Av rapporten fremgår det at det i sideelven Litleåna, som kommer inn i Kvina cirka 5 km nedenfor Rafossen, er registrert høye tettheter av ål. Det forventes ikke vesentlige negative konsekvenser for fisk av et Rafoss kraftverk. KU-rapporten viser til at en redusert vannføring på strekningen for inntaksbassenget til utløp av stasjon vil svekke livsgrunnlaget for innenlandsørret noe, men et endret strømningsmønster vil antagelig ikke ha noen betydning for gyte og oppvekstområdene for laks og sjørret nedstrøms utløpet. Den negative effekten av gravearbeid og transportaktivitet i forbindelse med etablering av adkomst, utsprenning av tunnel inn til kraftstasjon, samt massetransport, anses som begrenset og kortvarig. Rapporten viser til at det må påregnes at anleggsaktiviteten vil kunne påvirke gyting og gyteforhold i elva negativt.

KU-rapporten viser til at en laksetrapp vil kunne øke lakse- og sjørretførende strekning fra Stegemoenbassenget og opp til terskelen ved Sagja, en strekning på 6 km. Det antas at en fungerende fisketrapp, sammen med habitattiltak, langt på vei vil kunne kompensere for den tapte smoltproduksjonen etter Sira-Kvina reguleringen. Dette vil styrke den reetablerte laksebestanden i Kvina.

I en rapport fra NINA (rapport nr. 466) er virkningen av en laksetrapp for strekningen ovenfor Rafossen vurdert. Rapporten viser til at det ikke er identifisert noen spesielt verdifulle biologiske interesser i elvestrekningene oppstrøms Rafoss.

NVE konstaterer at et kraftverk isolert sett ikke vil medføre vesentlige virkninger for fisk. NVE påpeker likevel at en laksetrapp som åpner for en lengre anadrom strekning ovenfor fossen, vil gi visse utfordringer i forbindelse med opp- og nedvandringen. NVE anbefaler derfor at det etableres tekniske løsninger som sikrer at minimalt med fisk dras inn i turbinene og dør. NVE påpeker at den tekniske utformingen av dette avbøtende tiltaket bør planlegges i samråd med en faglig kvalifisert person.

Departementet er enig i NVEs vurdering om at kraftverket ikke vil medføre vesentlige virkninger for fisk, og slutter seg til NVEs tilråding om at det etableres løsninger som hindrer tap av smolt og vinterstøinger i kraftverket, samt at anlegget bygges så det også kan ivareta opp- og nedvandring av ål dersom det i fremtiden etableres ålebestand ovenfor Rafossen. Departementet bemerker at NVE har

ansvar for endelig godkjenning at den tekniske utformingen gjennom godkjenning av detaljplanen. Dokumentasjon på at tiltakene fungerer etter hensikten skal legges frem for NVEs miljøtilsyn ett år etter idriftsettelse og deretter ved behov.

Kvinesdal JFF fremmet forslag om omløpsventil for å sikre en viss vannføring nedstrøms kraftstasjonen dersom denne faller ut. NVE viser til at det kun er et begrenset område som vil bli påvirket av et utfall og at det vil ta kort tid å gjenetablere vanndekket areal etter et utfall. Departementet mener at nytten av en omløpsventil i dette tilfellet ikke står i et rimelig forhold til kostnadene, og slutter seg til NVEs vurdering om at det ikke bør pålegges å installere omløpsventil i Rafossen.

Fylkesmannen har stilt spørsmål om et Coanda-inntak kan være en aktuell inntaksløsning for Rafoss kraftverk. NVE påpeker at denne type overfallsinntak, der vannet strømmer over en terskel og nedover en rist, er best egnet for småkraftverk med små vannmengder. Ved større kraftverk vil det fort vil kunne bli problemer med kapasiteten, og denne type inntak vil også gi noe falltap. Departementet slutter seg til NVEs vurdering av at slikt inntak vil være mindre egnet i dette tilfellet.

4.6 Jord og skogbruk

Ifølge konsekvensutredningen vil en utbygging av Rafoss kraftverk påvirke produktive jord- og skogbruksarealer. Rapporten viser til at jordbruk og gressproduksjon for slått og beite drives fra Rahommen til kraftverkstomta og fra Stegemoen mot inntaket.

Selv om KU-rapporten viser at utbedring og utvidelse av veier vil føre til noe tap av produksjonsareal, samt at dyr på beite vil kunne bli forstyrret av anleggsvirksomheten i driftsperioden, vises det til at eiendommene kan ha fordel av å få en bedre veistandard.

Departementet er enig i NVEs vurdering i at utbyggingen totalt sett ikke vil føre til noen vesentlige konsekvenser for jord- og skogbruksinteressene i influensområdet.

4.7 Friluftsliv og reiseliv

Området brukes i dag til ulike former for friluftsliv, herunder fiske, bading og turgåing.

I KU-rapporten vises det til at støy og anleggstrafikk vil være negativt for opplevelsen i anleggsperioden. I driftsfasen vil utløpet av kraftverket medføre at et svaberg som i dag benyttes til bading blir delt i to og tilgjengeligheten til og kvaliteten på området vil bli redusert.

NVE viser til at Sira-Kvina Kraftselskap planlegger å kompensere for ulempene ved Rafoss kraftverk ved å legge til rette for blant annet et lakseobservatorium og parkeringsmuligheter for å gjøre området attraktivt for turister og lokalbefolkningen.

Departementet er enig i NVEs vurdering om at hensynet til friluftsliv og reiseliv ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

4.8 Forurensning og vannkvalitet

KU-rapporten viser at vannkvaliteten i Kvina anses som relativt godt, som en følge av omfattende kalking. Rapporten understreker at pH i Kvina per i dag er god nok for ørret, men at kalking er viktig for at laksen skal ha tilfredsstillende vannkvalitet.

NVE viser til at det ikke forventes noen vesentlige konsekvenser for vannkvaliteten i Kvina som følge av tiltaket, utover at det i anleggsperioden kan være fare for utslipp av metaller, partikler og økt turbiditet.

Departementet kan ikke se at vannkvaliteten er avgjørende for konsesjonsspørsmålet. Spørsmål om utslippstillatelse for anleggsfasen må avklares med Fylkesmannen som forurensningsmyndighet.

4.9 Kulturminner og kulturmiljø

KU-rapporten viser til at det er registrert flere kulturminner i området rundt Rafossen, men at det kun er en gammel buvei/ferdselsvei på oppsiden av dyrket mark ved Rahommen som vil bli direkte berørt av planene. Et kraftverk med laksetrapp vil avskjære veien og det vil ikke bli mulig å tilbakeføre denne til den opprinnelige trasé. Rapporten viser til at også gjelet over Rafossen, som er en tradisjonslokalitet, vil bli berørt av redusert vannføring.

NVE mener at prosjektet i begrenset grad berører kulturminner i området. Departementet støtter NVEs vurdering og påpeker at hensynet til automatisk fredete kulturminner vil bli ivaretatt gjennom konsesjonsvilkårene.

4.10 Vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i vannforekomsten selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- Alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden.
- Samfunnsnyttene av de nye inngrepene er større enn tapet av miljøkvalitet.
- Hensikten med det nye inngrepet er større enn miljøtapet, og kan på grunn av manglende teknisk gjennomførbarhet eller uforholdsmessig store kostnader, ikke med rimelighet oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre.

Departementet mener den samlede samfunnsnyttene ved tiltaket er betydelig. Departementet legger også vekt på at hensikten med inngrepet, i form av ny fornybar energiproduksjon, ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. På bakgrunn av de avbøtende tiltak som er forutsatt gjennomført i medhold av konsesjonsvilkårene, finner departementet at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

5. DEPARTEMENTETS VURDERING AV KRAFTLEDNINGENS VIRKNINGER

Det er søkt om tillatelse etter energiloven til å bygge, eie og drive Rafoss kraftverk med tilhørende elektriske anlegg, herunder generator, transformator og en cirka 1 kilometer lang 22 kV lang jordkabel frem til eksisterende nett.

Departementet viser til at jordkabelen skal påkobles Øie trafostasjon, som eies av Agder Energi Nett, som også er områdekonsesjonær. Statnett har planer om å øke transformeringskapasiteten i området, og mener at dette vil løse dagens nettutfordringer.

NVE viser til at den omsøkte nettilknytningen ikke vil medføre inngrep i vassdraget, og at den heller ikke vil ha virkninger for dette. NVE anser konsekvensene av nettilknytningen som små. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger.

Departementet viser til at det er plass til produksjonen fra Rafoss kraftverk i overliggende nett forutsatt at de andre konsesjonsgitte tiltakene i både regional- og sentralnettet gjennomføres. Departementet bemerker at NVE ikke vil behandle detaljplanen før tiltakshaver har dokumentert at det er tilgjengelig kapasitet.

6. SAMLET BELASTNING

I tråd med naturmangfoldloven § 10 foretar departementet en vurdering av den samlede belastningen på økosystemet knyttet til det omsøkte tiltaket og andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak.

Departementet viser til at Kvinavassdraget er betydelig påvirket av vannkraft gjennom overføringen av nær 2/3 av nedbørfeltet i øvre del av vassdraget, samt at det er planer om å overføre mer. Det er også planer om en rekke småkraftverk i sidevassdrag til Kvina. Av NVEs oversikt over kraftinvesteringer/prosjektet i kommunen, fremgår planene om en lang rekke vannkraftprosjekter i Kvinesdal. Av disse prosjektene er det kun Trælandsfoss som direkte berører Kvina.

Departementet bemerker at kraftverket kun vil påvirke Kvina på en relativt avgrenset del.

Departementet påpeker videre at den samlede belastningen på laksefisk og ål i Kvinavassdraget ikke vil bli vesentlig større selv om de planlagte vannkraftprosjektene gjennomføres, forutsatt at man finner tekniske løsninger for Rafoss kraftverk som sikrer at utvandrede fisk ikke ender i turbinene.

Departementet er enig med NVE i at Rafoss kraftverk ikke vil ha konsekvenser for viktige arter og eller/naturtyper som skulle tilsi at den samlede belastningen på disse blir uforvarlig stor. Departementet finner derfor at den samlede påvirkningen som økosystemet blir utsatt for, ikke vil være til hinder for at det gis konsesjon til Rafoss kraftverk.

7. SPØRSMÅL KNYTTET TIL SIRA-KVINA REGULERINGEN

Departementet merker seg Kvinesdal kommunes krav om ulike tiltak i Kvinavassdraget som har sammenheng med Rafoss kraftverk, herunder krav som berører lakseførende del. Departementet viser til at Sirdal og Kvinesdal kommuner i brev av 5. mars 2010, har fremsatt krav om vilkårsrevisjon for Sira-Kvina reguleringen. Departementet legger til grunn at krav om økt minstevannføring sommer og vinter, større fleksibilitet i vannbruken, etablering av vannpool osv. kan vurderes i forbindelse med behandlingen av revisjonen for Sira-Kvina.

Departementet er enig med NVE i at tillatelse til Rafoss kraftverk ikke vil kunne endre dagens minstevannføringspålegg i Kvina utenom strekningen fra inntaket til utløpet. I likhet med NVE kan ikke departementet se at Rafoss kraftverk vil legge begrensninger på en revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen. Departementet bemerker for øvrig at konsesjonsvilkårene gir myndighetene anledning til å stille andre krav til miljømessige forbedringer i og langs utbyggingsstrekningen dersom det senere skulle anses som nødvendig forutsatt at eventuelle pålegg må stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Departementet viser til kommunens oppfordring om å behandle Rafoss parallelt med planene om å overføre Knabeåna og Sollisåna til Homstølvatn. Departementet bemerker at Knabeåna og Sollisåna ble sendt på en parallell høring, og at det også har blitt avholdt et felles folkemøte for disse to prosjektene. Departementet er enig med NVE i at en samordning utover dette er lite hensiktsmessig da prosjektene er svært forskjellige, både i omfang og størrelse. Departementet viser til at Sira-Kvina Kraftselskap har gjort det klart at en eventuell overføring øverst i vassdraget ikke vil påvirke lønnsomheten i Rafoss-prosjektet nevneverdig.

8. KONKLUSJON

I departementets vurdering om konsesjon skal gis etter vannressursloven, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltak veies opp mot hverandre. Ivaretagelse av naturmangfoldet er et tilleggshensyn i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen etter vassdragslovgivningen. Det innebærer at søknaden om bygging av Rafoss kraftverk og miljøkonsekvenser av tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftforsynings sikkerheten og tapet av forringelse av naturmangfoldet skal avveies.

Det er et mål at fornybar energiproduksjon skal økes. I vurderingen av om konsesjon skal gis, har departementet lagt vekt på at utbyggingen av Rafoss kraftverk vil gi en kraftproduksjon på ca. 38 GWh per år, hvorav 70 % er vinterkraft. Med en utbyggingspris på 4,3 kr/kWh, legger departementet til grunn at prosjektet har en positiv nåverdi. At tiltaket medfører økt kraftproduksjon i et allerede regulert vassdrag vurderes å være effektiv ressursutnyttelse.

Størst virkning vil tiltaket ha for landskapet ved at vannføringen i Rafossen reduseres vesentlig som vil reduseres fossens landskapsmessige verdi. Selve kraftverket vil også påvirke landskapet rundt Rafossen.

Rafoss kraftverk med integrert laksetrapp vil være gunstig for laksetrappens effektivitet samtidig som anleggsarbeidene kan samkjøres. Virkningene av laksetrappen vil være avhengig av at opp- og nedvandringmulighetene i det nedenforliggende Trælandsfoss kraftverk forbedres. Søknad om fornyet konsesjon til Trælandsfoss kraftverk ligger for tiden til behandling hos NVE. Departementet legger vekt på at det kun er en relativt kort strekning av Kvina som påvirkes av Rafoss kraftverk og at det ikke medfører noen endringer ovenfor inntaket eller nedenfor utløpet av kraftverket.

Departementet har merket seg at Kvinesdal kommune tilrår utbyggingen under forutsetning av flere avbøtende tiltak. Agder Energi Nett er også positiv til prosjektet fordi kraftverket vil være viktig for den videre utviklingen av nettet i området. Fylkesmannen i Vest-Agder er positiv til prosjektet så lenge kraftstasjonen legges i fjell. Fylkeskommunen har ikke gitt uttalelse i saken. Departementet viser til at prosjektet vil være positivt for næringsliv og sysselsetting, særlig i anleggsfasen. Departementet har merket seg NVEs syn på utbyggingsavtalen mellom Sira-Kvina Kraftselskap og Kvinesdal kommune vil representere varige verdier for kommunen.

Etter en helhetsvurdering er Olje- og energidepartementet kommet til at fordelene ved utbyggingen av Rafoss kraftverk er større enn ulempene for allmenne og private interesser, jf. vannressursloven § 25. Departementet tilrår at Sira-Kvina Kraftselskap får konsesjon til å bygge Rafoss kraftverk etter

vannressursloven § 8 og konsesjon etter energiloven § 3-1 til bygging og drift av de elektriske anleggene i og i tilknytning til Rafoss kraftverk. Tillatelsene tilrås på de vilkår som følger vedlagt.

9. FORHOLDET TIL ANDRE LOVER

9.1 Forurensningsloven

Sira-Kvina Kraftselskap har søkt om tillatelse etter forurensningsloven for gjennomføring av tiltakene, både i anleggs- og driftsfasen.

I likhet med NVE legger departementet til grunn at det er lite sannsynlig at driftsfasen vil kunne medføre forurensning av betydning, utover den partikkelforurensningen som kan forekomme fra tunnelen i den første tiden etter oppstart av kraftverket. Departementet kan ikke se at det nødvendig med tillatelse for driftsfasen, og viser til standardvilkårene post 8. Spørsmålet om tillatelse for anleggsfasen forutsettes tatt opp med Fylkesmannen som forurensningsmyndighet.

9.2 Oreigningslova

Sira-Kvina Kraftselskap har søkt om tillatelse etter oreigningslova til ekspropriasjon av nødvendig grunn og retter i forbindelse med bygging og drift av anlegget, forutsatt at det ikke oppnås minnelige avtaler med følgende grunneierne; Thorild Egeland, Linda J. Omland, Hans A. Omland og Johannes Rafoss.

Departementet bemerker at Sira-Kvina Kraftselskap selv eier fallrettene som inngår i prosjektet, i tillegg til kraftstasjonstomten.

Forutsetningene for at ekspropriasjon kan tillates er at fordelene ved tiltaket det eksproprieres for utvilsomt er større enn de skader det kan medføre, jf. oreigningslova § 2 annet ledd. Samfunnets interesse i utbyggingen av fornybar energi og forsyningssikkerhet må avveies mot hensynet til de grunneierne og rettighetshavere som blir berørt, og til allmenne interesser.

Departementet mener de samfunnsmessige fordelene av tiltaket utvilsomt veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver som blir berørt av tiltaket. Departementet finner derfor at vilkårene for ekspropriasjon er til stede, jf. oreigningslova § 2, og tilrår at det gis ekspropriasjonstillatelse som omsøkt.

9.3 Veglova

Departementet bemerker at legging av jordkabel langs fylkesvei 465 vil kreve nødvendige tillatelser etter vegloven, og forutsetter at Sira-Kvina Kraftselskap avklarer dette med vegmyndighetene.

V. Departementets merknader til vilkårene etter vannressursloven

Post 1. Reguleringsgrenser og vannslipping

Departementet er enig i NVEs vurdering i at det er lite hensiktsmessig å pålegge en minstevannføring for Rafoss som er større enn dagens pålagte vannføring i Kvinavassdraget målt ved Stegemoen. Den eksisterende minstevannføringen opprettholdes for Rafossen på 1,3 m³/s i perioden 1. oktober – 30. april og 3,7 m³/s i perioden 1. mai – 30. september. Departementet er enig med NVE i at minstevannføringen kan fordeles med 0,5 m³/s i trappa og 3,2 m³/s i elva i sommerperioden. Departementet viser til Fiskerapporten, som påpeker viktigheten av at vannføringen i fossen i utvandringsperioden er av en slik størrelse at fisken kan passere uskadd ned hele strekningen med flere fall til utløpet av kraftverket. Dersom det i perioder om høsten og tidlig vår er behov for mer vann i trappa av hensyn til utvandring av vinterstøinger eller ål, skal vannføringen i trappen komme i tillegg til minstevannføringen for å unngå at fisk blir skadet ned fossen.

På grunn av usikkerhet knyttet til minstevannføringsbehovet for opp- og utvandring i trapp for smolt/vinterstøing, støtter departementet NVEs forslag om at bestemmelsen om vannslipp i vilkårenes post 1 kan tas opp til ny vurdering 5 år etter idriftsettelsen av Rafoss kraftverk dersom konsesjonsmyndigheten skulle finne at det er nødvendig.

Departementet viser til at NVE har åpnet for revisjon av konsesjonsvilkårene for Sira-Kvina utbyggingen. Departementet legger til grunn at miljøkravene for den berørte strekningen ivaretas med dagens minstevannføring, og ser derfor ikke behov for å endre minstevannføringen for Rafoss kraftverk dersom vassdraget for øvrig skulle bli pålagt økt minstevannføring.

Departementet påpeker at det i henhold til retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer er ønskelig å kunne samordne revisjoner av ulike konsesjoner i samme vassdrag. Det bør derfor om mulig legges til rette for en slik samordning når revisjonssaken for Sira-Kvina utbyggingen skal sluttbehandles av vassdragsmyndighetene.

Departementet er enig i NVEs vurdering om at målestasjon 25.30 i sydenden av Stegemoenbassenget like oppstrøms terskelen kan flyttes til en annen lokalitet i forbindelse med utbyggingen. Departementet forutsetter at flytting av målestasjonen skjer i samråd med hydrologisk avdeling i NVE. Departementet bemerker at den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen skal ivaretas i detaljplanen.

Departementet presiserer at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn, mv.

Detaljerte planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap forelegges NVE og godkjennes av NVE før anleggsstart. Arbeid kan ikke startes før planene er godkjent. Detaljerte planer for arealbruk og konsekvenser ved massetak og deponier skal forelegges NVE og avklares under NVEs godkjenning av detaljplanene.

Gjeldende regler for bygg- og anleggsvirksomhet, herunder retningslinjer for støy, støv og trafikkgjennomføring, skal legges til grunn for utarbeidelse av detaljplaner for utbyggingen.

Selv om revisjonen av Kvinavassdraget for øvrig skulle resultere i et krav om økt minstevannføring, mener departementet at det ikke er nødvendig med en omløpsventil i Rafoss kraftverk som sikrer den økte minstevannføring nedstrøms Rafoss ved utfall av stasjonen. Departementet påpeker at et slikt avvik vil være kortvarig, og derfor ha begrenset virkning for fisken.

Departementet legger til grunn NVEs forutsetninger for konsesjonen som er skissert under post 5 i innstillingen om merknader til forslag til konsesjonsvilkår.

Post 6. Naturforvaltning

Departementet er enig i NVEs vurdering om at oppfølgende undersøkelser om fiskens levevilkår er viktig. Pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader eller ulemper forårsaket av tiltaket, og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Departementet er enig med NVE i at det skal settes av en årlig sum på kr 50 000,- til fiskeoppsyn.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

Departementet viser til den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på automatisk fredete kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8.

Post 8. Forurensning mv.

I medhold av vilkår om forurensning, kan Fylkesmannen pålegge undersøkelser og ytterligere avbøtende tiltak dersom dette er påkrevet.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

Sira-Kvina Kraftselskap DA gis tillatelser til bygging av Rafoss kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinesdal kommune i samsvar med vedlagte forslag.

Spesifikasjon av tillatelsen

1. I medhold av vannressursloven § 8 gis Sira-Kvina Kraftselskap DA tillatelse til bygging av Rafoss kraftverk i Kvinesdal kommune, jf. Vedlegg 2.
2. I medhold av energiloven § 3-1 gis Sira-Kvina Kraftselskap DA tillatelse til å bygge, eie og drive Rafoss kraftverk med tilhørende elektriske anlegg fra kraftverket til eksisterende ledningsnett, jf. Vedlegg 3.
3. I medhold av oreigningslova § 2 annet ledd gis samtykke til at Sira-Kvina Kraftselskap DA kan ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av Rafoss kraftverk, herunder elektriske anlegg, samt for ledning fra Rafoss kraftverk frem til eksisterende nett.
4. Planendringer kan foretas av departementet eller den departementet bemyndiger.

Vilkår

for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Sira-Kvina Kraftselskap til å bygge Rafoss kraftverk i Kvinesdal kommune, Vest-Agder fylke

1.

(Reguleringsgrenser og vannslipping)

I tiden 1.10 - 30.4 skal det slippes 1,3 m³/s og i tiden 1.5 - 30.9 skal det slippes 3,7 m³/s fra dammen ved Stegemoen. I sommerperioden fordeles 0,5 m³/s i fisketrappen og 3,2 m³/s i elva. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Ved behov kan NVE pålegge at vannføringen i trappa kommer i tillegg til minstevannføringen i perioden 1.10 - 30.4.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

Ovennevnte vannslippingsbestemmelser for Rafoss kan tas opp til revisjon etter 5 år regnet fra igangsetting av Rafoss kraftverk.

2.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Vilkårene for konsesjonen kan også, etter departementets bestemmelse, tas opp til alminnelig revisjon samtidig med reguleringskonsesjonene i Sira-Kvina vassdraget. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

3.

(Bortfall av konsesjon)

Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Olje- og energidepartementet kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i innsjøer og elver som blir vesentlig berørt av endringer i vannstand eller vannføring er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Kvinesdal kommune på kr 50 000 til opphjør av fisk. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning/Sametinget med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forureningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

12.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltene utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

13.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

14.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

15.

(Varslingsplikt)

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE bli varslet om overdragelsen i forkant.

16.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

Anleggskonsesjon

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, og under henvisning til søknad av 27. april 2012 og kgl.res. 30.09.2016 gis Sira-Kvina Kraftselskap DA anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge, eie og drive følgende elektriske anlegg:

- En generator med ytelse 14,1 MVA og spenning 6 kV.
- En transformator med ytelse 14,1 MVA og omsetning 6/22 kV.
- En ca. 1 km lang jordkabel fra Rafoss kraftverk til eksisterende 22 kV-ledning med nominell spenning 22 kV og minimum strømføringssevne tilsvarende TSLF 240.

Anlegget skal bygges i traseen som fremgår på kartet merket "Rafossen kraftverk. Nettløsning alternativ C detaljkart", datert 22.01.2014 i 1:5000 i A3, vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil i 30 år fra konsesjonsdato.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

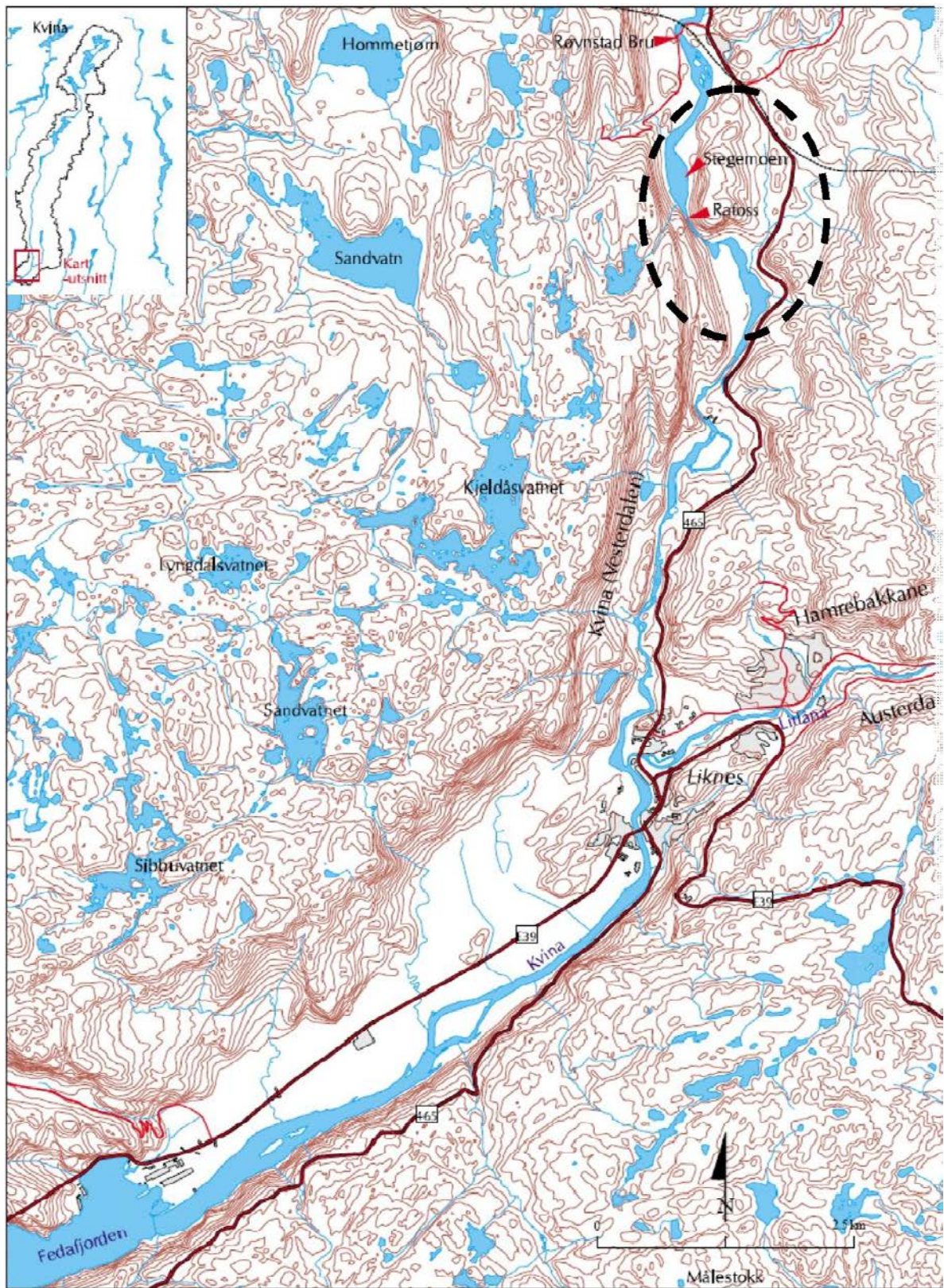
8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

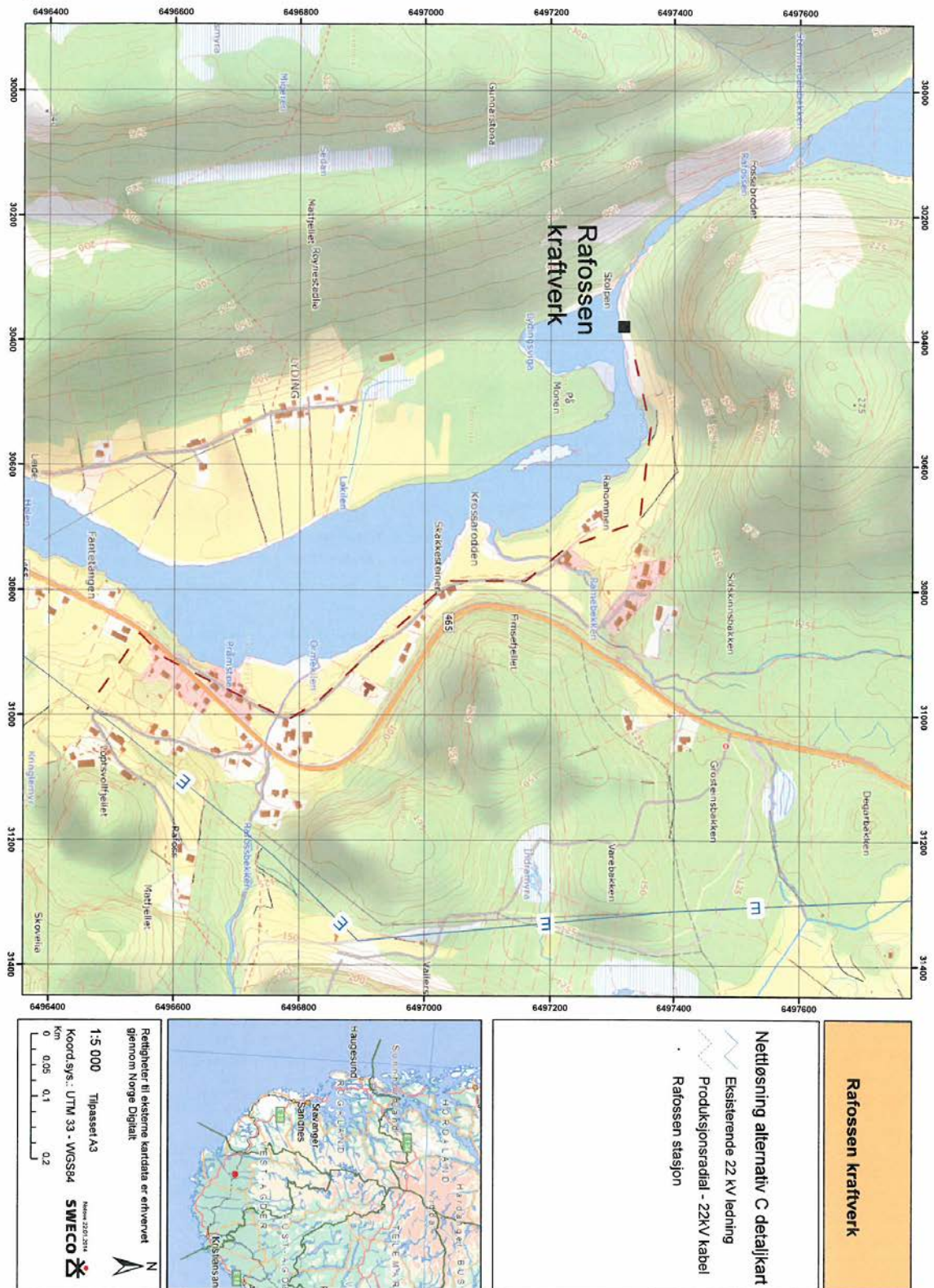
Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

Oversiktskart

Nettløsning alternativ C detaljkart

17. Sunnhordland Kraftlag AS

(Restrukturering av Sunnhordland Kraftlag AS – søknad om overføring av konsesjoner, unntak fra konsesjonsplikt og nødvendige samtykker etter industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven)

Olje- og energidepartementets samtykke 11. oktober 2016.

Innledning

Olje- og energidepartementet (heretter departementet) viser til søknad fra Advokatfirmaet Thommessen av 1. juni 2016 om unntak, samtykker overføring av konsesjoner i forbindelse med den gjennomførte omstruktureringen av virksomhetene i Sunnhordland Kraftlag AS (heretter SKL) og Haugaland Kraft Produksjon AS (heretter HK), og planlagte restrukturering av SKL.

Bakgrunn

Saken gjelder omstrukturering av SKL og HK og søknad om nødvendige unntak, samtykker og bekreftelser som utløses av at det formelle eierskapet til fallrettigheter og andre rettigheter som krever konsesjon eller samtykke etter vassdragslovgivningen endres. Formålet med restruktureringen er å etablere et klart skille mellom kraftproduksjonsvirksomheten og annen konkurranseutsatt virksomhet på den ene siden og nettvirksomhet på den andre, samt å samle virksomheten i større enheter. Etter restruktureringen vil selskapenes produksjonsvirksomhet, til sammen om lag 2400 GWh, være samlet i SKL, mens nettvirksomheten i HK-konsernet vil i alt ha 69.000 kunder.

Hele omstruktureringen ble i søknad av 24. august 2015 beskrevet å skulle foregå over to faser, der første fase går ut på å reddykke skillet mellom nett og annen virksomhet. Søknaden av 24. august 2015 gjaldt fase én. Departementet viser i denne sammenheng til brev av 2. desember 2015 der de omsøkte samtykker og konsesjoner for fase én ble meddelt.

Omstruktureringen ble i hovedtrekk gjennomført ved at produksjonsvirksomheten i HK-konsernet ble overført til SKL-konsernet, og tilsvarende ble nett- og markedsvirksomheten i SKL-konsernet overført til HK-konsernet. Avslutningsvis i fase én ble det gjennomført en kapitalforhøyelse i SKL. Etter gjennomføring av omstruktureringen fase én er dagens HK et heleid datterselskap av SKL.

Konsesjoner og nødvendige offentligrettslige tillatelser som omsøkes nå gjelder fase to (heretter restruktureringen), som består i konserninterne fusjoner av selskaper som driver med samme virksomhet.

Restruktureringen av SKL-konsernet er i søknaden beskrevet å skulle skje ved at HK fusjoneres inn i SKL Produksjon AS, med SKL Produksjon AS som overtakende selskap, og at SKL (morselskapet) fusjoneres inn i SKL Produksjon AS, med SKL Produksjon AS som overtakende selskap.

Bakgrunnen for restruktureringen er at SKL-konsernet har to datterselskaper som driver kraftproduksjon. Det er ønskelig ut i fra økonomiske og administrative grunner å samle all produksjon i ett selskap.

I søknaden er det oppgitt en oversikt over fall- og reguleringsrettigheter som i dag ligger i HK, og som overføres til SKL Produksjon AS. Det er også oppgitt en oversikt over de fall- og reguleringsretter som ligger i SKL Produksjon AS, som blir værende i SKL Produksjon AS også etter fusjonen. Eierne av dagens morselskap, Sunnhordland Kraftlag AS, vil overta eierskapet til SKL Produksjon AS og dermed også overta et indirekte eierskap til fall- og reguleringsrettighetene. Det fremgår derfor av søknaden også en oversikt over rettigheter som ligger i SKL Produksjon AS. I søknaden er det også gitt en oversikt over vedtak om unntak fra konsesjonsplikt som er meddelt morselskapet Sunnhordland Kraftlag AS, gitt i forbindelse med Sunnhordland Kraftlag AS' indirekte erverv av datterselskapenes rettigheter, og som bortfaller i forbindelse med fusjonen.

Restruktureringen innebærer en overføring av rettighetene i HK til SKL Produksjon AS. Dagens eiere av SKL vil overta eierskapet til SKL Produksjon AS, med samme eierandeler som de har i SKL i dag.

Nærmere om de to selskapene

Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) er eid av Haugaland Kraft AS (40,92 %), BKK (33,77 %), Stord kommune (2,14 %), Finnås Kraftlag SA (10,14 %), Tysnes Kraftlag SA (4,4 %), Fitjar Kraftlag SA (3,39 %), Fjelberg Kraftlag (2,97 %) og Skånevik Ølen Kraftlag SA (2,27 %).

Haugaland Kraft AS (HK) er eiet av kommunene Karmøy (44,84 %), Haugesund (31,97 %), Tysvær (9,8 %) Vindafjord (6,85 %) Sveio (5,05 %) Bokn (1,08 %) og Utsira (0,41 %).

SKL har virksomhetsområdene produksjon, nett og marked, organisert i tre separate, heleide datterselskaper, SKL Produksjon AS, SKL Nett AS, og SKL Marked AS. Fase én av omstruktureringen gikk ut på at all kraftproduksjon ble samlet i SKL, som forble eiet av HK og øvrige eiere med tilnærmet samme eiersammensetning som tidligere. SKL ble samtidig tilført kr 750 000 000 i frisk kapital. Nettvirksomheten i gamle Haugaland Kraft AS og SKL Nett AS ble samlet i et nytt nettselskap under eierselskapet Haugaland Kraft.

Konsesjonsmessige konsekvenser

Omstruktureringen består av flere ulike trinn som er detaljert beskrevet i søknadene av 24. august 2015 og av 1. juni 2016. Hvert trinn utløser formelt konsesjonsplikt i henhold til industrikonsesjonslovens regler. De ulike trinnene i prosessen vil etter søkers opplysninger gjennomføres i sammenheng, og det søkes derfor om de konsesjoner og samtykker som er nødvendige for sluttresultatet etter gjennomføringen av trinnene i omstruktureringen. Departementet viser for øvrig til søknadene for en detaljert gjennomgang av de ulike trinnene i omstrukturingsprosessen.

For restruktureringen i SKL (trinn to) søkes det nå om:

- På vegne av SKL Produksjon AS søkes det om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd for erverv av HKs fallrettigheter i Litledalselva og Furebergvassdraget.
- På vegne av SKL Produksjon AS søkes det om bekreftelse på overføring av HKs reguleringskonsesjon av 20. april 1923 etter vassdragsreguleringsloven § 14 nr. 2.
- På vegne av SKL Produksjon AS bes det om departementets samtykke til overføring av Haugaland Krafts rett til å disponere 20 % av Rogaland fylkeskommunes medeiendomsrett i Ulla-Førre-anleggene til SKL Produksjon AS.
- På vegne av SKL Produksjon AS bes det bekreftet at vilkår for tidligere meddelte unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for Haugaland Kraft AS, SKL Produksjon AS og Sunnhordland Kraft AS ikke benyttes.
- På vegne av dagens eiere i Sunnhordland Kraftlag AS søkes det om unntak fra konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd for ervervet av SKL Produksjon AS.
- På vegne av eierne av dagens eiere i Sunnhordland Kraftlag AS bes det om departementets samtykke til indirekte erverv av SKL Produksjons uttaksrett i Sima kraftverk og rett til å disponere 20 % av Rogaland fylkeskommunes medeiendomsrett i Ulla-Førre-anleggene.

Departementets vurdering

Den samlede omstruktureringen av HK og SKL som redegjort for ovenfor, består hver av flere separate operasjoner. Den tidligere omsøkte omstrukturering (fase én) medførte at HK ble endret fra et helintegreert energiforetak til et konsern der nett- markeds- og kraftproduksjonsvirksomhet er skilt i ulike selskaper under et holdingsselskap. Dette er en selskapsstruktur som gir selskapsmessig skille mellom nettvirksomhet og annen virksomhet, og et resultat som er ønsket av hensyn til nøytralitet i kraftmarkedet, og som er sammenfallende med energilovens krav til selskapsmessig skille som gjelder for foretak som har flere enn 100 000 nettkunder, jf. energiloven § 4-6.

SKL har følgende aksjonærer: Haugaland Kraft AS (40,5 %), BKK (33,4 %), Stord kommune (2,1 %), Finnås Kraftlag SA (10,0 %), Tysnes Kraftlag SA (5,0 %), Fitjar Kraftlag SA (3,4 %), Fjelberg Kraftlag (3,0 %) og Skånevik Ølen Kraftlag SA (2,6 %). HK, BKK og Stord kommune regnes som offentlige eiere, og tilfredsstillende kravet til offentlig eierskap i industrikonsesjonsloven § 2 første ledd.

Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) trekker opp rammene for anvendelsen av industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Formålet med unntaksbestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene.

Departementet finner ikke grunn til å vurdere separat de enkelte trinn i omstruktureringen og restruktureringen hver for seg, men vil i stedet i tråd med praksis fra lignende saker se hen til om prosessens sluttresultat oppfyller de formål som ligger til grunn for unntaksbestemmelsen i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd.

Etter departementets vurdering oppfyller de foreliggende transaksjonene i trinn 1 og 2 i resultat hensynet om en mer rasjonell organisering av selskapene. De reelle eierforholdene endres i liten grad, og kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene.

Både Haugaland Kraft AS, Sunnhordland Kraftlag AS og SKL Produksjon AS har ved tidligere vedtak fått unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 fjerde ledd (nå femte ledd) i forbindelse tidligere omorganiseringer. I vedtakene forbeholdt departementet seg forkjøpsrett og rett til å konsesjonsbehandle de rettighetene som ble unntatt konsesjonsbehandling ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene. Departementet kan ikke se at den nå omsøkte restruktureringen gir grunnlag for å benytte vilkårene om statlig forkjøpsrett og rett til å konsesjonsbehandle de rettigheter som er omfattet av tidligere unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett meddelt Haugaland Kraft AS og Sunnhordland Kraftlag AS.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom industrikonsesjonsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i nye Sunnhordland Kraftlag AS (SKL Produksjon AS) skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapet, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandlingen etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene.

Vedtak

Unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd

Med hjemmel i lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. § 1 femte ledd gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for restrukturering i selskapene som omsøkt. Reguleringstillatelser tilknyttet de aktuelle vannfall overdras i uendret form.

Unntaket etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i nye Sunnhordland Kraftlag AS meldes konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapet, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter som selskapet ved dette vedtak har fått unntatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven.

Emisjon av aksjer, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Samtykke etter industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd for medeiendomsretter

I medhold av industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd samtykker departementet i at HKs rett til å disponere 20 % av Rogaland fylkeskommunes medeiendomsrett i Ulla-Førre-anleggene, overdras til SKL Produksjon AS.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd samtykker departementet videre i at SKL Produksjon AS' rett til å disponere 20 % av Rogaland fylkeskommunes medeiendomsrett i Ulla-Førreanleggene, indirekte overdras videre til dagens eiere av Sunnhordland Kraftlag AS (Haugaland Kraft AS (40,92 %), BKK (33,77 %), Finnås Kraftlag SA (10,14 %), Tysnes Kraftlag SA (4,4 %), Fitjar Kraftlag SA (3,39 %), Fjelberg Kraftlag (2,97 %) og Skånevik Ølen Kraftlag SA (2,27 %) og Stord kommune (2,14 %)).

Departementet samtykker også etter industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd i at dagens eiere av Sunnhordland Kraftlag AS (Haugaland Kraft AS (40,92 %), BKK (33,77 %), Finnås Kraftlag SA (10,14 %), Tysnes Kraftlag SA (4,4 %), Fitjar Kraftlag SA (3,39 %), Fjelberg Kraftlag (2,97 %) og Skånevik Ølen Kraftlag SA (2,27 %) og Stord kommune (2,14 %)), indirekte erverver SKL Produksjon AS' uttaksrett i Sima kraftverk.

Avslutning

Tidligere meddelte tillatelser med tilhørende vilkår gjelder uendret.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

18. Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB)

(Revisjon av konsesjonsvilkår for overføring av Veo til Tessevassdraget i Oppland)

Kongelig resolusjon 28. oktober 2016.

I. Innledning

Etter en lovendring av vassdragsreguleringsloven i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), er det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner kan revideres 30 år etter konsesjonstidspunktet. Revisjonsadgangen gir mulighet til å sette nye vilkår – primært for å bedre miljøet som er påvirket av reguleringen. Gjeldende vilkår kan bli modernisert og uaktuelle vilkår kan bli fjernet.

Veo renner fra Jotunheimen nasjonalpark, gjennom Veodalen og munner ut i elva Sjøa. Smådøla renner gjennom Smådalen og ut i Tessemagasinet. Tessevassdraget utnyttes i Tessekraftverkene, som årlig produserer om lag 200 GWh. Konsesjon for overføring av Veo ble gitt første gang ved kgl.res. 22. april 1960 til AS Eidefoss, og siden erstattet ved Kronprinsregentens resolusjon 21. oktober 1983, da GLB overtok konsesjonen. Konsesjonen er gitt uten fastsatt manøvreringsreglement.

Med utgangspunkt i revisjonskrav fra Lom og Vågå kommuner, fattet NVE den 30. oktober 2012 vedtak om åpning av revisjon av konsesjonsvilkårene. Revisjonskravene i saken går primært ut på tiltak for å forebygge erosjon og de øvrige skadevirkninger som overføringen har medført og fremdeles utgjør for fisk og fiske, herunder krav om fiskeundersøkelser. Noen krav omhandler istandsettelse og forskjønnning av landskapsinngrep, samt et ønske om oppføring av ei gangbru over elva.

Konsesjonen til Veo-overføringen er ikke prioritert i den nasjonale revisjonsrapporten (NVE/Miljødirektoratets rapport 49/2013). Overføringen er heller ikke nevnt i prioriteringene i Regional plan for vannforvaltning i Vannregion Glomma. Ingen høringsparter har krevd minstevannføring i forbindelse med revisjonssaken. Konsesjonen for Veo-overføringen omfatter ikke magasiner, og det er derfor ikke aktuelt med magasinrestriksjoner. De innkomne kravene vil av den grunn ikke ha noen konsekvenser for kraftproduksjonen i Tessekraftverkene eller for kraftverkene videre nedover i Lågen og Glomma.

II. NVEs innstilling

Revisjonsdokumentet ble sendt på høring i september 2014, og NVE avholdt revisjonsbefaring i september 2015. I NVEs innstilling av 17.12.2015 til Olje- og energidepartementet heter det bl.a.:

"Revisjonsdokumentet

GLB utarbeidet et revisjonsdokument som ble sendt på høring 24.09.2014 (dok-10). Fra revisjonsdokumentet gjengis følgende:

«8 KONSESJONÆRENS VURDERING AV EKSISTERENDE VILKÅR OG INN- KOMNE KRAV

8.1 Vurdering av eksisterende vilkår

Eksisterende vilkår framgår av gjeldende overføringskonsesjon gitt ved Kronprinsregentens res. av 21. oktober 1983 til overføring av Veo til Tessevassdraget (vedlegg 2).

Den gjeldende overføringskonsesjonen har ikke noe eget manøvreringsreglement. For de øvrige vilkårene i tillatelsen regner GLB med at vilkårene blir modernisert i tråd med gjeldende praksis, og at dette vil medføre at punkter i tillatelsen som ikke lengre er relevante blir fjernet og at det innføres standardvilkår på punkter som godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv., naturforvaltning, automatisk fredete kulturminner og terskler mv.

8.2 *Krav knyttet til manøvreringsreglementet*

Det foreligger som tidligere nevnt ikke noe eget manøvreringsreglement i den eksisterende overføringskonsesjonen. Ingen av kravene som er framsatt fra kommunene, ville heller hørt hjemme i et manøvreringsreglement. Det er ikke fremmet krav om minstevannføring i Veo nedstrøms overføringspunktet eller om lokke-/spyleflommer i Smådøla. Vågå kommune beskriver vannføringsproblematikken i Veo på følgende måte i sitt saksframlegg til revisjonskravet:

”Overføringa av Veo til Tesse har ført til låg vassføring og tørrlegging av Veo i einskilde periodar. Det er ikkje sett noko krav om minstevassføring i Veo, det er berre sett ei øvre grense på inntil 20 m³/s som kan overførast frå Veo til Tesse. Veo er ei breelv og er såleis ikkje ei viktig gyteelv for fisken. Låg vassføring og tørrlegging har difor ikkje vore eit stort miljøproblem for Veo som fiskeelv.”

Vågå kommune slår altså fast at mangel på minstevannføring ikke er et miljøproblem for Veo som fiskeelv. I tillegg ville et eventuelt krav om minstevannføring forbi overføringspunktet i Veo stått i direkte motstrid til den nye fyllingsbestemmelsen for Tesse om fylling til et nivå på 3,5 m under HRV til 1. juli. Minstevannføringsslipp i Veo ville gjøre denne bestemmelsen umulig å oppnå, og i tillegg føre til produksjonstap i Tessaverkene og i det nye Smådøla kraftverk på toppen av de produksjonstapene som det nye manøvreringsreglementet for Tesse allerede gir (14,5 GWh per år basert på historiske tall for perioden 1990-2011 og hhv. 18 og 28 GWh i 2012 og 2013). Som et eksempel kan nevnes at et minstevannføringsslipp tilsvarende Q95 gjennom hele året i Veo ville gitt et ytterligere produksjonstap på 16,5 GWh/år fordelt på 15 GWh i Tessaverkene (13 GWh/2 GWh sommer/vinter), 1,4 GWh i nye Smådøla kraftverk og 0,1 GWh i Eidefossen kraftverk.

Revisjonen for Veo omfatter ikke magasiner hvor det kunne være aktuelt med krav om fyllingsrestriksjoner, og det er ikke fremmet krav om minstevannføring forbi overføringspunktet i Veo. Ut fra dette vil de innkomne kravene til revisjonen av vilkår for Veo-overføringen ikke ha noen konsekvenser for produksjonen i kraftverkene i Tessevassdraget og videre nedover i Gudbrandsdalslågen og Glomma.

8.3 *Krav knyttet til standardvilkår*

Krav knyttet til skadevirkninger for fisk og fiske. Mulige pålegg i forhold til kravene som er reist av Lom kommune knyttet til fiskeundersøkelser og avbøtende tiltak for fisk, hører alle hjemme under standardvilkår for naturforvaltning. Dagens situasjon mht. fiskebestanden i Smådøla og Tesse slik de framkommer i nye fiskeundersøkelser de siste årene (Sweco 2009 og Thomassen og Norum 2013, nevnt på s. 30), er bedre enn det som ble antatt i Veo-skjønnene fra 1961 og 1962. Etter GLBs vurdering er kunnskapen om fiskebestandene i Smådøla og Tesse tilstrekkelig god og av så ny dato at ytterligere undersøkelser/prosjekter på dette temaet ikke er nødvendige per i dag. I vedtaket om å oppheve utsettingspålegget i Tesse sier imidlertid Fylkesmannen i Oppland at GLB må påregne å gjennomføre fiskeundersøkelse med sikte på å beskrive og overvåke utviklingen i bestandssituasjonen i Tesse, og at en vil komme tilbake til når slike undersøkelser bør gjennomføres.

Ønsket fra Lom kommune om bygging av en gytekanal med tilhørende sedimentasjonsdam og tilførsel av klart vann synes vanskelig å gjennomføre i praksis og nytten er også meget tvilsom. Det vil være store praktiske problem med å sikre stabil tilførsel av klart vann og stor usikkerhet om effekten av tiltaket. Det foreligger lite erfaringstall knyttet til kostnaden med å bygge kunstige gytekanaler. Utlegging av gytegrus i seg selv er iht. NVEs retningslinjer for revisjoner ofte en tiltakstype med god økologisk effekt og god kostnadseffektivitet, men tiltakstypen krever stedsspesifikk vurdering. I dette tilfelle vil tiltaket være mer omfattende og omfatte flere usikre elementer sammenliknet med tradisjonell utlegging av gytegrus, bl.a. kan det være vanskelig å få fisken til finne fram til gytekanalen. Bygging/utgraving av gytekanal er også en tiltakstype det er lite erfaringer med, samtidig som tiltaket er kostnadskrevenende å etablere og drifte. Særlig vil det være tilfelle i høyfjellet vinterstid. Dette gjør at faren for feilinvestering blir stor. I tillegg viste fiskeundersøkelsen i 2012 tegn på sterkere naturlig rekruttering, muligens pga. økt gyting i selve

innsjøen. Det er derfor trolig andre faktorer enn tilgang på gyteareal som er begrensende faktor for ørretbestanden i Tesse. Økt rekruttering kan dermed virke mot sin hensikt og føre til en småvokst, overbefolket bestand. Ut fra dette må kravet om etablering av gytekanal avvises.

Kravet fra Lom kommune om tiltak dersom det kommer ørekyt i Tessemagasinet må avvises i og med at det ikke vil være noen sammenheng mellom Veo-overføringen som inngrep og påvirkningsfaktor, og at det eventuelt måtte komme ørekyt i Tessemagasinet. Etter det GLB kjenner til er det mistanke om forekomst av ørekyt i et fjellvann innenfor Smådølas nedbørfelt, men dette har ingen sammenheng med Veo-overføringen. GLB tolker uttalelsene om fiskeforhold fra Vågå kommune som en støtte til kravene som er framsatt av Lom kommune, og at det ikke reises spesielle revisjonskrav knyttet til Veoelva.

Krav om erosjonssikring i Smådalen. Vernevedtaket for Smådalsvatni Naturreservat kom i 1990, dvs. 20 år etter at konsesjonen for overføringen fra Veo ble gitt. Dette indikerer at naturverdiene som finnes i og i tilknytning til Smådalsvatni, ikke var blitt ødelagt pga. overføringen. Gjenfylling av Smådalsvatni ble beskrevet som en forventet effekt av overføringen i konsesjonsbehandlingen for Veo-overføringen, og i de påfølgende skjønnene som lå til grunn for erstatningsutmålingene.

Kravene som er fremmet av Lom kommune om erosjonssikring i Smådalen vil bli imøtekommet gjennom utarbeidelse av en egen erosjonssikringsplan for elvestrekningen mellom tunnelutløpet og samløpet med Smådøla. I denne planen vil det også bli vurdert nærmere om det er erosjonspunkter i selve Smådøla nedstrøms samløpet med Veo-overføringen hvor det kan være aktuelt å planlegge sikringstiltak. På et par utsatte erosjonspunkter i elveløpet mellom tunnelutløp og samløp med Smådøla, vil GLB gjennomføre sikringsarbeid og ikke avvente utarbeidelsen av en samlet erosjonssikringsplan.

Kravet fra Lom kommune om fjerning av sedimentert masse i Smådalstjønni anser GLB som urealistisk å gjennomføre. Tiltaket er teknisk mulig å gjennomføre, men vil medføre inngrep direkte i naturreservatet. GLB tror forvaltningen etter en totalvurdering av fordeler og ulemper vil konkludere med at det ikke er ønskelig å fjerne massene som er avleiret i verneområdet. Avleiring av masser i Smådalstjønni ble forutsett da konsesjonen ble gitt, og det ble antatt at massetilførselen ville bli stor de første årene etter at overføringen ble iverksatt for så å avta etter hvert som det nye elveløpet fikk stabilisert seg. Dette har vist seg å være riktig i og med at de øverste og bratteste strekningen av elveløpet nå har erodert seg ned på fjell slik at erosjon i dette området per i dag er mye mindre enn i de første årene etter at overføringen ble iverksatt. Når det nå legges opp til å gjøre ytterligere erosjonssikringstiltak for å stabilisere elvekantene på de mest utsatte punktene, vil videre massetilførsel til Smådalvatni bli beskjedent sammenliknet med hva den har vært tidligere. Breslam som overføres fra Veo vil fremdeles utgjøre en tilførsel, men hoveddelen av dette slammet har en partikkelstørrelse som tilsier at det uansett ikke vil avleires i Smådalvatni, men blir ført videre nedover i vassdraget. Selve overføringen av vann fra Veo er ikke gjenstand for revisjon, jf. NVEs veileder side 16 hvor det står følgende: «Bestemmelser om HRV, LRV, overføringer mv. er en del av konsesjonen og omfattes ikke av revisjonsadgangen».

Krav om istandsetting av landskapsinngrep i Smådalen. Dette kravet fra Lom kommune dreier seg i all hovedsak om istandsetting av tippområdet ved utløpet av overføringstunnelen fra Veo. GLB foreslår at tippmassene fremdeles skal betraktes som en ressurs, og at det utarbeides en egen uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet hvor det legges opp til en gradvis restaurering av terrenget etter hvert som massene fra tippet tas i bruk til vegvedlikehold. Masseuttak med tilhørende istandsetting av tippområdet over tid, ville blitt gjennomført uavhengig av revisjonssaken, og vil slik sett ikke medføre ekstra kostnader.»

Behandlingsprosess

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven. NVE fattet vedtak den 30.10.2012 (dok-7) om åpning av revisjonssak. Revisjonsdokumentet ble sendt på høring 24.09.2014 (dok-10) med høringsfrist 20.02.2015. Det kom inn 7 høringsuttalelser i saken som ble oversendt GLB for kommentar (dok-21). GLB kom med sine kommentarer 06.07.2015 (dok-

23). NVE avholdt befarings med GLB og høringsparter 09.09.2015. Etter befarings kom det en tilleggssuttalelse fra Fylkesmannen i Oppland (dok-24).

Høring og distriktsbehandling

Revisjonsdokumentet har vært kunngjort i avisene Gudbrandsdølen Dagningen, Fjuken og Norddalen, samt lagt ut til offentlig gjennomsyn i Lom og Vågå kommune. Videre er revisjonsdokumentet sendt på høring til kommunene, Fylkesmannen i Oppland, Vannregion for Glomma (Østfold fylkeskommune), andre berørte statlige forvaltningsorganer, brukerinteresser og natur- og friluftslivsorganisasjoner. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i høringsuttalelsene:

Lom kommune (dok-16) mener GLB må pålegges å utarbeide en uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet ved tunellutløpet. Planen må både tillate at massene fortsatt kan utnyttes til vedlikehold av vegene i Veodalen og Smådalen, samtidig som terrenget i tippområdet blir restaurert. Det er også viktig at området ved tunellutløpet sikres bedre enn i dag. Kommunen mener det må utarbeides en erosjonssikringsplan for elva fra tunellutløpet og til Smådøla. Planene bør undersøke om det er mulig med tiltak nedstrøms samløpet i Smådalsvatni. Kommunen mener det må utføres en konsekvensutredning av tiltak og metoder som kan være aktuelle for arbeidet med å fjerne sedimenterte masser i Smådalsvatni.

Lom kommune påpeker at fiskeundersøkelsene i Tesse må utvides til å omfatte bestandsutvikling i Smådøla. Fisket i øvre del av Smådøla ser ut til å være negativt påvirket av endringene i vassdraget som følge av overføringen, og undersøkelsene må gjøres både nedstrøms og oppstrøms samløpet ved Veo-overføringen.

Kommunen anfører at GLB bør pålegges å oppføre og vedlikeholde ei gangbru over nedre del av Smådøla v/Nåvårsetervangen. Gangbrua vil forenkle tilkomsten for fiske og friluftsliv samt tilsyn av beitedyr i dette området.

Lom kommune viser til at vilkårene må moderniseres i henhold til gjeldene praksis og dagens standard for konsesjonssaker. Kommunen er svært kritisk til at det ikke har vært samordning av revisjonene av Veo-overføringen og Tessereguleringen.

Vågå kommune (dok-22) anfører at GLB må pålegges en uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet og at en revisjon må moderniseres i henhold til gjeldene praksis. Vågå kommune er kritisk til at det ikke har vært en samordning av revisjonen av Veo-overføringen med revisjon av Tessereguleringen.

Fylkesmannen i Oppland (dok-17) mener GLB må pålegges å lage en utredning for å undersøke hva som kan gjøres med de sedimenterte massene i Smådalsvatni. Fylkesmannen mener GLB må utarbeide en plan for tippmasser og istandsetting av tippområdet i Smådalen. De mener en uttakelse av massene vil medføre at det tar lengre tid før tippområdet er ferdig istandsatt, men er positive til en fornuftig utnyttelse av massene og mener denne løsningen vil gi et godt sluttresultat.

Fylkesmannen mener det bør settes standard vilkår for naturforvaltning, vilkårene bør også inneholde et pålegg om å forblende inntakskonstruksjonen i Veo.

Statens vegvesen Region Øst (dok-14) skriver at de ikke kan se at tiltaket får noen konsekvenser for fylkesvegen i området.

Lom Fjellstyre (dok-15) mener det bør settes krav om å gjøre fiskebiologiske undersøkelser i øvre del av Smådøla. Fisketilstanden må kartlegges og gi forslag til tiltak i et forsøk på å øke produksjonen og kvaliteten på fisken i denne delen av elva. Fjellstyret mener det bør settes et krav om å tilrettelegge to krysningspunkt over Smådøla, som var tidligere vadesteder brukt før Veo-overføringen.

Lom Fjellstyre mener GLB bør overta vedlikeholdsansvaret for en del av veganlegget som GLB benytter i dag, men ikke har ansvaret for. Fjellstyret mener dette er et viktig punkt fordi bruken av vegen trolig vil øke i forbindelse med revisjonsarbeidet og utbygging av Smådøla kraftverk.

Fjellstyret mener det vil være et stort miljøforbedrende tiltak å fjerne telefonlinjen inn til anleggsområdene i Veodalen og Smådalen, og ber om at man ser om det er behov for denne.

Østfold fylkeskommune (dok-18) har gitt uttalelse som vannregionmyndighet for vannregion Glomma. Vannregionmyndigheten er positive til en revisjon av konsesjonsvilkårene for Veo-overføringen og forutsetter at det gjennom innføringen av standardvilkår gis hjemmel til å pålegge utredning og tiltak for blant annet erosjonssikring og fjerning av sedimentert masse, dersom det er aktuelt. Vannregionmyndigheten viser til at det er til sammen 4 vannforekomster som er påvirket av overføringen. I tillegg til vannforekomstene Veo-nedre del og Tesse, er Smådøla nedre del, strekning kraftverk (002-3037 R) og Smådøla (002-3038 R) berørt av overføringen.

Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene

GLB har kommentert de innkomne høringsuttalelsene (dok-23). GLB aksepterer å utarbeide erosjonssikringsplan og plan for uttak- og istandsetting for massetipp. GLB aksepterer å gjøre fiskeundersøkelse i Smådøla og Smådalsvatni, samt forblende inntakshuset i Veo. GLB mener fjerning av avsatte masser i Smådalsvatni er urealistisk og påpeker at dette vil kreve anleggsvirksomhet inne i det eksisterende naturreservatet. De ønsker ikke å etablere krysningspunkt over Smådøla og avviser krav om gangbru over Smådøla nedstrøms utløpet av Smådøla kraftverk ved Nåvårsetervangen. GLB avviser fjerning av telefonlinjer til inntaks- og uttaksområdet. Når det gjelder overtakelse av vedlikeholdsansvar for vegstrekningen som er nevnt i høringsuttalelsen fra Lom Fjellstyre, foreslår GLB i stedet at det blir laget en ordning der de kan betale en avgift.

Befaring

NVE gjennomførte befaring av Veo-overføringen 09.09.2015 i forbindelse med revisjonssaken. I tillegg til NVE og GLB deltok også Lom kommune, Vågå kommune, Fylkesmannen i Oppland, Lom Fjellstyre og Eidefoss.

Uttalelser etter befaringen

Fylkesmannen i Oppland skriver i uttalelse av 16.09.2015 (dok-24) at de etter befaringen deler kommunens syn på at det er behov for opprydding av luftlinjene i Veodalen og Smådalen. Fylkesmannen mener linjene har et uheldig visuelt preg i fjellandskapet spesielt med tanke på at området ligger tett inntil Jotunheimen nasjonalpark. Det bør gjøres en nærmere utredning av hvordan linjene kan bli fjernet eller redusert, spesielt når det gjelder strekningen der linjene krysser veien innover Veodalen og fram til inntaket for Veo-overføringen. Primært bør ledningen legges som kabel i veien, men det bør også utredes alternativ der dagens telefonlinje erstattes av fiberkabel knyttet til eksisterende luftstrek for strømforsyning.

Vurdering av revisjonsdokumentet

Det har under høringen ikke fremkommet kritikk av revisjonsdokumentet. NVE mener revisjonsdokumentet oppfyller krav stilt i OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer, av 25.05.2012.

Vurdering av innkomne krav

Sedimentasjon og tilslamming i og nedstrøms Smådalsvatni

Både Lom og Vågå kommuner, fylkesmannen og vannregionmyndigheten viser til problemer tilknyttet avsetning av masser og tilslammingen fra utløpet av Veo-overføringen og ned til Smådalsvatni. Lom kommune krever at det gjøres avbøtende tiltak mot tilslamming og oppfylling av Smådalsvatni og eventuelt også nedstrøms samløpet i Smådalsvatni. I tillegg må konsesjonæren pålegges konsekvensutredning av tiltak og metoder som kan være aktuelle for å fjerne sedimenterte masser. Fylkesmannen støtter disse kravene og mener det kan være aktuelt med forebyggende tiltak langs kanalen for å hindre videre erosjon, samt ta ut masser fra Smådalsvatni.

GLB har i revisjonsdokumentet beskrevet problematikken med erosjon. GLB forklarer at utløpet av overføringstunellen mellom Veo og Smådalen ligger ca. 60 m høyere enn dalbunnen og det overførte vannet går i et åpent bekkeløp/kanal fra overføringstunellen og ned til Smådalsvatni. Deler av

denne kanalen er bratt og ved maksimal overføring på ca. 20 m³/s har vannet stor erosjonskraft og elveløpet har skåret seg ned i løsmassene der ustabile elvekanter stadig raser ut i elva. Det overførte vannet har i tillegg høyt innhold av bresedimenter. Sedimenteringen er derfor påfallende på den flatere delen av dalbunnen i Smådalen. Erosjonen av elvekantene har avtatt de siste 10-20 årene og de øvre delene av bekkeløpet har erodert ned på fjell, men det er fremdeles aktiv erosjon og masse-transport i den nedre delen av utløpet til Smådalsvatni.

I Tesse-revisjonen ble erosjonsproblemene diskutert og her ble det vist til at erosjonsskadene skyldtes enten erosjon i eller i nærheten av innløpsosser fra elver og bekker eller fra bølgeerosjon. Vinderosjon kan også ses enkelte steder. De største erosjonsskadene skjer ved utløpet fra elvene Ilva og Smådøla. I tillegg til synlige sedimenteringen ved utløpet av Veo-overføringen er det sannsynlig at overføringen også har medført mer tilslamming og erosjon til utløpet av Smådøla. I Tesse ble det gjort en kartlegging av erosjonsproblematikken og en faglig vurdering. På bakgrunn av dette ble det utarbeidet en tiltaksplan for mulige sikringstiltak mot erosjon. Konkrete tiltak ble iverksatt jf. post 12 annet ledd i konsesjonen. Det ble bemerket at eventuelle tiltak som skulle pålegges måtte være som følge av skade som var direkte forårsaket av reguleringen, men at regulanten må ta de kostnader som anses nødvendige for å få gjennomført hensiktsmessige og gjennomførbare tiltak, jf. post 12 annet ledd.

GLB foreslår å utarbeide plan for erosjonssikring av kanalen fra utløpet av overføringstunellen til Smådalsvatni. GLB er ikke avvisende til å fjerne tilførte masser fra Smådalsvatni, men viser til at Smådalsvatni er et naturreservat og de er derfor usikker på om det er hensiktsmessig å utføre store masseuttak der det er behov for å bygge en adkomstveg. GLB mener omfattende masseuttak kan medføre større skade enn å akseptere de endringene og tilpasningene som har skjedd. De mener første steg er å få gjort en ekspertvurdering av hvilke effekter uttak av lagrede masser kan ha for vegetasjonen, fuglelivet og annet dyreliv knyttet til Smådalsvatni. De viser til at Smådalsvatni ble vernet som naturreservat i 1990, altså 30 år etter at Veo-overføringen ble iverksatt og situasjonen med massetilførselen allerede var etablert. Dette tyder på at tilstanden for både vegetasjon, fugleliv og dyreliv har vært god tross tilførsel av masser. På befaringen informerte GLB om at de har vært med maskiner helt ned til brua ovenfor utløpet i Smådalsvatni. Her har de rensket noe opp i massene et par ganger i året, men elva begynner likevel elva å meandrerer etter kort tid.

NVE er enig i forslagene om å utarbeide både en erosjonssikringsplan og at det gjøres en vurdering av konsekvensene ved utstrakt fjerning av masser. Erosjon er i denne saken av et slikt omfang at det må sies å være av allmenn interesse. Gjennom standardvilkår post 12, om Terskler mv., kan konsesjonæren pålegges å bekoste sikringsarbeid eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette. En erosjonssikringsplan vil undersøke både effekten av de eroderte massene i dag og fremtidige virkninger. Erosjonssikringsplanen og eventuelle tiltak vil følges opp av NVEs miljøtilsyn.

Krav om uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet ved tunellutløpet i Smådalen

GLB skriver i revisjonsdokumentet at de vil utarbeide en uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet ved tunellutløpet. Lom kommune påpeker at en slik plan også må tillate bruk av massene til vedlikehold av veganlegg i Veodalen og Smådalen, samtidig som terrenget i tippområdet blir restaurert etter hvert som massene blir tatt ut. I tillegg må området ved selve tunellutløpet sikres bedre enn det er i dag. Fylkesmannen påpeker at en uttak av massene vil medføre at det tar lengre tid før tippområdet er ferdig istandsatt, men de er positive til en fornuftig utnyttelse av massene og mener denne løsningen vil gi et godt sluttresultat. Fylkesmannen foreslår at nye konsesjonsvilkår tar inn krav om utarbeidelse og gjennomføring av en uttaks- og istandsettingsplan. På befaringen ble disse poengene gjentatt. GLB opplyste at med dagens forbruk av masser vil tippen kunne benyttes i 30 år til. GLB lager en uttaks- og istandsettingsplan.

NVE er enig i at det er behov for utarbeidelse av uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet ved tunellutløpet og mener dette ivaretas i de foreslåtte vilkårene post 7 om «Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.» Her fremkommer det at konsesjonær plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Fiskeundersøkelser

Det er ørret i Veovassdraget, og Lom Fjellstyre opplyser at de setter ut 200 settefisk oppstrøms tunnelinntaket til et stykke innenfor nasjonalparkgrensen. De mener det er vanskelig å si i hvor sterk grad fiskebestanden er påvirket av overføringen i den delen av Smådøla som ligger oppstrøms Smådalsvatni. Det har vært lite fokus på strekningen nedstrøms inntaket i både revisjonsdokumentet og høringsuttalelsene. Uttalelser fra folk som har erfaring fra fiske i tiden før overføringen tyder på at fiskebestanden er sterkt redusert både i kvalitet og kvantitet. Det er likevel vanskelig å si om dette skyldes overføringen eller betydelig økning av fisket. Tilslammingen av Nedre Smådøla har ført til vansker for fisken å vandre i vassdraget. For å bedre fiskevandringen mener Lom Fjellstyre at det burde gjøres en opprensning med en djupål over hele Smådalsvatni. De har forståelse for at dette kan være vanskelig å gjennomføre fordi det kommer i konflikt med vernet av området.

GLB viser til skjønnene for Veo-overføringen fra 1961 og 1962, der det faktisk fremkom 70 % reduksjon på fisk og fiske i Tesse på grunn av Veo-overføringen. I denne saken er det vilkårene som er gjenstand for revisjon, og det er derfor viktig å se på mulige avbøtende tiltak som habitattiltak i Smådøla samt fiskeutsettinger. Det er foretatt fiskeundersøkelser i Smådøla i 2013 innenfor et samarbeidsprosjekt mellom regulantene og fylkesmannen i Oppland; «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland». I dette prosjektet gjøres det jevnlig fiskeundersøkelser for oppdatering av bestandsstatus i reguleringsmagasiner og regulerte elvestrekninger etter en fastlagt rulleringsplan. Lom kommune mener fiskeundersøkelsene i Tesse må utvides til å omfatte bestandsutvikling i Smådøla både nedstrøms og oppstrøms samløpet med Veo-overføringen, ettersom fisket også i øvre del av Smådøla ser ut til å være negativt påvirket av endringene som har skjedd som følge av overføringen. GLB viser til at det er mulig å inkludere elvestrekninger både oppstrøms og nedstrøms samløpet mellom Smådøla og Veo-overføringen i rulleringsplanen for «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland». NVE mener innføring av standard naturforvaltningsvilkår gir fylkesmannen hjemmel til om nødvendig å pålegge eventuelle undersøkelser og tiltak.

I Tesserevisjonen ble forholdet til fisk diskutert og departementet tilrødde et næringsfond bl.a. for å bøte på svekkete gyteforhold og vesentlig redusert fiskeproduksjon. I Veo-overføringen er det ingen som har krevd næringsfond. NVE mener innføring av standard naturforvaltningsvilkår jf. post 8 om «Naturvilkår», dekker krav om ivaretagelse av fisk. Tiltak vil skje etter nærmere bestemmelse av Fylkesmannen/Miljødirektoratet.

Gangbru og vad

Lom kommune skriver i sin høringsuttalelse at det har kommet frem synspunkter om at Veo-overføringen har gjort tilkomsten til området v/Nåvårsetervangen sør for utløpet av Smådøla i Tesse vanskelig tilgjengelig. Før overføringen var det enkelt å vade over elva store deler av sommeren, og det er derfor ønskelig at det blir oppført ei gangbru over nedre del av Smådøla, ved Nåvårsetervangen, for å forenkle tilkomsten for fiske, friluftsliv og tilsyn av beitedyr i området mellom Smådøla og Fuglsetermoen. Også Lom Fjellstyre viser til at det har vært et gammelt vadested over elva ved Flådammen nedenfor fossestrykene. Fjellstyret mener bøndene på Nåvårseter har fått avgrenset sin beiterett i Langmorkje statsallmenning på andre siden av Smådøla og at ei gangbru vil lette tilsynet med beitedyrene på sørsiden av elva.

GLB skriver i en kommentar at de ikke er villig til å bygge og vedlikeholde gangbru over nedre del av Smådøla som et frivillig tiltak. De mener elveløpet i nedre del av Smådøla er bredt og uten naturlige punkter som passer for brubygging uten at brukonstruksjonen blir uforholdsmessig stor. GLB stiller også spørsmål til nytteverdien av et slikt tilretteleggingstiltak i forhold til kostnaden. De viser videre til at ei gangbru her vil ha begrenset verdi for sportsfiske i og med at elveløpet er bredt og flatt med få kulper, i tillegg til dårlig sikt i vannet på grunn av breslam. GLB kan heller ikke se at området har noen vesentlig betydning for øvrige friluftssinteresser, sammenlignet med nærliggende områder som de mener har større naturkvaliteter. De viser til at det ca. 400-500 m oppstrøms Nåvårsetervangen er en godt vedlikeholdt og sikret bruforbindelse over Smådøla i dag. GLB avviser forholdet med lettere tilsyn til beitedyr ettersom dette er et privatrettslig forhold som ikke omfattes av revisjonen.

Lom Fjellstyre har i tillegg til å foreslå gangbru ved Nåvårsetermorka også foreslått krysningspunkt ved Storodden i Smådalen. GLB har i sin kommentar tilbakevist dette. På felles befarung den

09.09.2015 beskrev Lom Fjellstyre behovet for et krysningspunkt ved Storodden for å unngå å måtte gå helt ned til enden av Smådalen for å komme over. GLB foreslo at de i samarbeid med Fjellstyret kan komme til enighet om en løsning og GLB og Lom Fjellstyre ble enige om å følge saken videre opp.

Under post 11 Ferdsl mv. finnes et punkt om at konsesjonær plikter å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og blir neddemmet eller ødelagt. Det er sannsynlig at krysningspunktene det er snakk om i denne saken er forringet som følge av overføringen. Dette er likevel ikke snakk om verken turiststier eller klopper og NVE mener etablering av krysningspunktene ikke faller innunder formålet med vilkåret. NVE oppfordrer konsesjonæren til å finne en løsning utenom vilkårene for å avhjelpe med et krysningspunkt ved Storodden, og viser til GLBs kommentarer.

Fjerne telefonledning og kraftledning til inntaksområdet

Både Lom kommune og Lom Fjellstyre har i høringsuttalelsene til revisjonsdokumentet vist til at det vil være et stort miljøforbedrende tiltak å fjerne telefonledningen inn til anleggsstedene i Veodalen og Smådalen, dersom de ikke lengre har en funksjon. Lom Fjellstyre mener telefonledningen går så lavt over bakken at den kan være til skade for småvilt. GLB har påpekt at det er dårlig mobildekning i Veo og fasttelefon er viktig både med tanke på sikkerheten og for å formidle vannmålinger. GLB anmoder at det ikke gis pålegg om å fjerne telefonledningene. Under befaringen foreslo Lom kommune fiberkabel for å redusere antall strekk med ledninger. Etter befaringen har Fylkesmannen i Oppland uttalt at også de mener ledningene i området har et klart uheldig visuelt preg i fjellandskapet, særlig med tanke på at området ligger tett inntil Jotunheimen nasjonalpark. Fylkesmannen ber om at det gjøres en nærmere utredning av hvordan telefon- og kraftledningene kan fjernes eller reduseres, spesielt strekningen innover Veodalen og fram til inntaket for Veo-overføringen. Fylkesmannen mener ledningene bør legges som kabel i veien, men ønsker at utredningen ser på muligheten for at dagens telefonledning erstattes av fiberkabel knyttet til eksisterende luftstrekk for strømforsyning.

NVE anser det som nødvendig for driftssikkerheten til anlegget at det er strøm og telefonforbindelse. NVE anbefaler at en eventuell kabling av en eller begge strekkene vurderes på et senere tidspunkt når anleggene er modne for utskifting, eller ved eventuelle vedlikeholdsarbeider.

Diskusjon omkring minstevannføring

Vågå kommune har i høringsuttalelsen diskutert behovet for minstevannføring i Veo-overføringen. I rådmannens innstilling ble minstevannføring diskutert av hensyn til naturmangfoldet og landskapet. Det ble vist til at man ved oppstarten av Smådøla kraftverk ville overføre så mye vann som mulig fra Veo. Minstevannføring ble anbefalt som avgjørende for å sikre at elva ikke blir tørrlagt og for å nå miljømålene i vannforskriften. Ved behandlingen av rådmannens innstillingen i kommunestyret ble kulepunktet om minstevannføringen tatt ut. Vågå kommune viser til en generell anmodning om at en vilkårsrevisjon må innføre dagens standardvilkår og at eksisterende vilkår må moderniseres i tråd med gjeldene praksis.

Fylkesmannen i Oppland skriver i sin uttalelse at de ikke vil kreve slipp av minstevannføring forbi inntaket av Veo-overføringen. Minstevannføring gir etter fylkesmannens vurdering en begrenset miljøgevinst i forhold til tapet i kraftproduksjonen. De viser til at dette heller ikke er et forslag i tiltaksprogrammet i Vannregion Glomma.

Ingen av høringspartene har krevd slipp av minstevannføring i denne saken. NVE anbefaler ikke pålegg om slipp av minstevannføring, da vi i likhet med Fylkesmannen i Oppland mener dette vil ha begrenset miljøverdi i forhold til tapet i kraftproduksjonen. NVE ser ikke behov for et separat manøvreringsreglement. NVE vil påpeke at Veo-overføringen ikke ble prioritert i den nasjonale revisjonsrapporten («*Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022. Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering*», NVEs rapport 49/2013). Veo-overføringen er heller ikke nevnt i prioriteringene i Regional plan for vannforvaltning i Vannregion Glomma (09.10.2015).

Forblending av inntakskonstruksjonen i Veodalen

Fylkesmannen i Oppland mener inntakskonstruksjonen for Veo-overføringen i Veodalen er skjemmende og foreslår at det bør gjøres en vurdering av muligheten for å forblende konstruksjonen

for å avbøte dette. Forslaget ble ytterligere diskutert på befaringen 09.09.2015, og fylkesmannen viste til at inntaket bør lages i en stil og fasong som passer bedre inn i området. GLB sier de er villig til å gjøre dette og vil lage et forslag sammen med arkitekt.

NVE registrerer at GLB ønsker å imøtekomme kravet om å forblende inntaket og viser til at forslaget må fremlegges NVE for godkjenning av detaljplanen.

Vedlikeholdsansvar for veg mellom Nåvårseter til kryss ved Fuglsetervegen

Lom Fjellstyre har i sin uttalelse til revisjonsdokumentet vist til at GLB ved tilsyn med tunellinnslaget i Veodalen og utløpet i Smådalen i all hovedsak bruker tilkomstvegen fra Nordseter. Veggen mellom Nåvårseter og til krysset ved Fuglsetervegen er 4 km, den tilhører Lom Fjellstyre og er ikke avgiftsbelagt. Fjellstyret mener GLB burde overta vedlikeholdsansvaret for denne strekningen i likhet med veggen videre innover i Veodalen og Smådalen. Fjellstyret mener bruken også vil øke som en konsekvens av utbyggingen av Smådøla. GLB har kommentert dette og har innhentet opplysninger fra Eidefoss AS (konsesjonær for Smådøla kraftverk), som mener bruken av vegstrekningen ikke vil øke. Det vil i så fall være snakk om en strekning på vel 400 m noe det kan være mulig å avgiftsbelaste Eidefoss for. GLB ønsker ikke å overta vedlikeholdsansvaret for veggen det er snakk om og foretrekker i stedet å betale en avgift for hele vegstrekningen. Dette ble ytterligere diskutert under befaringen 09.09.2015 der det ble dratt opp at det er mange veger og bomveger i dette området. GLB foreslo et felles veglag/vegselskap som tar seg av hele veggen, noe Eidefoss AS støttet.

NVE viser til at dette er en veg som ikke var en del av den opprinnelige utbyggingen som ble konsesjonsgitt. NVE kan ikke se at GLB sin bruk av veggen er av en slik art at det er naturlig at de er vedlikeholdsansvarlige. NVE anser imidlertid forholdet å være av privatrettslig karakter som må finne en minnelig løsning eller i rettssystemet.

NVEs konklusjon

NVE anbefaler at det gis nye oppdaterte vilkår for overføring av Veo til Tessevassdraget. NVE anbefaler at det innføres standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Når det gjelder framsatte krav om virkninger på fiskebestanden i Tesse og Smådøla dekkes dette langt på veg av de foreslåtte nye standardvilkårene. Det samme gjelder krav i forbindelse med sedimentasjon og tilslamming i og nedstrøms Smådalsvatni, samt krav om uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet ved tunellutløpet i Smådalen. NVE mener det ikke foreligger behov for å innføre nye regler for overføringa.

Merknader til nye konsesjonsvilkår

Det foreslås at gjeldene konsesjonsvilkår oppdateres i samsvar med dagens standardvilkår. NVE har gjennomgått de opprinnelige vilkårene og kan ikke se at vesentlige punkter i de tidligere vilkårene blir borte ved innføring av dagens standardvilkår.

Post 1. Konsesjonstid og revisjon

Revisjonstiden settes til 30 år i tråd med gjeldene § 10 i vassdragsreguleringsloven.

Post 2. Konsesjonsavgifter

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene videreføres derfor med kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,50 pr. nat.hk. til kommunen i tråd med vilkårene vedtatt ved kgl.res. 22.04.1960 og Kronprinsregentens resolusjon av 21.10.1983. Satsene er henholdsvis til stat kr 5,44 (2013-kr) og kommune kr 48 (2011-kr). Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

I tråd med moderne standardvilkår foreslås å innføre vilkår om automatisk fredete kulturminner. Kravet om innbetaling av et engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift) er tatt ut av det nye vilkåret ettersom dette omfatter saker med en magasinkapasitet.

Post 11. Ferdseil mv.

I tråd med moderne standardvilkår tas det i denne posten med en bestemmelse om plikt for regulanten til å omlegge turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og er blitt ubrukelig pga. reguleringen.

Øvrige merknader

Både Lom og Vågå kommuner er kritisk til at det ikke har vært en samordning av revisjonen av Veo-overføringen med revisjon av Tesserereguleringen. Regulering av Tesse ble i kongelig resolusjon 28.10.2011 fornyet og revidert. Saksbehandlingstiden var svært lang og i kongelig resolusjon fra OED ble dette forklart med at revisjonssaker reiser vanskelige spørsmål som har tatt lang tid å avklare. NVE legger til grunn at vi i fremtidige revisjonssaker vil forsøke å samordne eventuelle vilkårs-revisjoner i samme område så langt det er praktisk mulig.

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer eller rettigheter som ble berørt av reguleringen ble løst ved tidligere inngåtte minnelige avtaler og offentlig skjønn. Eventuelle ytterligere spørsmål av privatrettslig art må løses direkte mellom konsesjonæren og de respektive grunneierne, via minnelige avtaler eller rettslig prosess."

*NVEs forslag til
Vilkår
for tillatelse til Glommens og Laagens Brukseierforening til å foreta overføring av Veo til
Tessevassdraget*

(Erstatter tidligere vilkår fastsatt ved kongelig resolusjon av 22. april 1960 og
kronprinsens resolusjon av 21. oktober 1983)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 3,50 pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av NVE.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 19 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.
NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i berørt del av Veo og Smådøla er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule, eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen, etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og, arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignende.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

15.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltens utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

16.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd. NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året.

Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

19.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter og næringsfond), 4 (Byggefrister mv.), 18 (Konsesjonskraft) og 20 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 21.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25.

21.

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

III. Departementets bemerkninger

1. INNLEDNING OG BAKGRUNN

Veo renner fra Jotunheimen nasjonalpark, gjennom Veodalen og munner ut i Sjøa. Smådøla renner gjennom Smådalen og ut i Tessemagasinet. Tessevassdraget utnyttes i Tessekraftverkene, som årlig produserer om lag 200 GWh. Konsesjon for overføring av Veo til utnyttelse i Smådøla kraftverk ble gitt første gang ved kgl.res. 22. april 1960 til AS Eidefoss, og siden erstattet ved Kronprinsregentens resolusjon 21. oktober 1983, da GLB overtok konsesjonen. Konsesjonen er gitt uten fastsatt manøvreringsreglement.

Etter en lovendring av vassdragsreguleringsloven i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), er det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsbegrensede konsesjoner kan revideres 30 år etter konsesjonstidspunktet. Revisjonsadgangen gir mulighet til å sette nye vilkår – primært for å bedre miljøet som er påvirket av reguleringen, gjeldende vilkår kan bli modernisert eller uaktuelle vilkår kan bli fjernet.

2. KRAV OM REVISJON

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Veo-overføringen ble fremmet av Lom kommune i brev av 26. mars 2012 og Vågå kommune i brev av 9. mai 2012. Lom kommune mener at overføringen til Smådalen har medført store miljøkonsekvenser med sår i landskapet, tilslamming og påfølgende oppfylling av Smådalsvatni og negative konsekvenser for fiskebestanden i Tesse. Overføringen har medført at Smådøla som gyteelv, og Tesse som fiskevatn, har fått sterkt redusert verdi. Kommunen fremmer krav om avbøtende tiltak for følgende:

- Virkninger på fiskebestanden i Tesse og Smådøla
- Markant landskapsinngrep i Smådalen
- Tilslamming og oppfylling av Smådalsvatni

Vågå kommune stiller seg bak Lom kommunes krav. Vågå kommune bemerker at manglende krav til minstevannføring i Veo medfører lav vannføring og tørrlegging av Veo i perioder. Kommunene mener erosjonsskadene i Tesse for alvor tok til da Veo-overføringen ble satt i drift på 60-tallet, og mener derfor det er uheldig at Veo-overføringen ikke ble samordnet med revisjon og fornyelse av Tessereguleringen.

3. NVEs INNSTILLING

NVE anbefaler at det gis nye oppdaterte vilkår i konsesjonen for overføring av Veo til Tessevassdraget, dvs. standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. NVE mener det ikke foreligger behov for å innføre noen nye bestemmelser for selve overføringen, og mener de fremsatte revisjonskrav i tilstrekkelig grad vil kunne ivaretas gjennom de nye standardvilkårene.

4. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

GLB utarbeidet et revisjonsdokument som ble sendt på høring i september 2014. Det kom inn 7 høringsuttalelser i saken, som ble oversendt GLB for kommentar. NVE avholdt befarings med GLB og høringsparter i september 2015. Etter befaringsen kom det en tilleggsuttalelse fra Fylkesmannen i Oppland. NVEs innstilling til departementet er datert 17.12.15. NVE opplyser at det ikke er fremkommet noe kritikk av revisjonsdokumentet, og finner at det oppfylder kravene stilt i OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår av 25.5.12.

Departementet har ikke mottatt noen uttalelser til innstillingen. Departementet har ikke funnet det nødvendig med egen befarings i denne saken.

5. DEPARTEMENTETS VURDERING AV INNKOMNE KRAV

5.1 Sedimentasjon og tilslamming i Smådalsvatni

Både kommunene, fylkesmannen og vannregionmyndigheten viser til problemer tilknyttet avsetning av masser og tilslamming fra utløpet av Veo-overføringen og ned til Smådalsvatni. GLB har i revisjonsdokumentet beskrevet problemet med erosjon. Utløpet av overføringstunellen mellom Veo og Smådalen

ligger om lag 60 m høyere enn dalbunnen og det overførte vannet går i et åpent bekkeløp/kanal ned til Smådalsvatni. Deler av kanalen er bratt og ved maksimal overføring har vannet stor erosjonskraft. Elveløpet har skåret seg ned i løsmassene der ustabile elvekanter stadig raser ut i elva. Det overførte vannet har også høyt innhold av bresedimenter.

GLB foreslår å utarbeide plan for erosjonssikring av kanalen fra utløpet av overføringstunellen til Smådalsvatni. Fylkesmannen mener det kan være aktuelt å ta ut masser fra Smådalsvatni. GLB er ikke avvisende til dette, men i og med at Smådalsvatni er et naturreservat, er regulanten usikker på om det er hensiktsmessig å utføre store masseuttak som vil kreve en anleggsveg til området. GLB viser til at Smådalsvatni ble vernet i 1990, dvs. 30 år etter at Veo-overføringen ble iverksatt og da var situasjonen med massetilførsel allerede etablert. GLB mener det tyder på at tilstanden har vært god for både vegetasjon, fugle- og dyreliv tross denne tilførselen av masser. GLB mener det bør gjøres en ekspertvurdering av hvilke effekter uttak av lagrede masser vil kunne få. NVE er enig i disse forslagene. Konsesjonæren kan pålegges å bekoste sikringsarbeid eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette gjennom standardvilkår om terskler mv. Departementet slutter seg til GLBs og NVEs vurderinger og forslag. Erosjonssikringsplanen og eventuelle påfølgende tiltak vil følges opp av NVEs miljøtilsyn. I og med Smådalsvatni er fredet som naturreservat, jf. FOR-1990-10-12-831, må eventuelle tiltak vurderes og pålegges i samråd med Fylkesmannen.

5.2 Uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet ved tunellutløpet i Smådalen

GLB skriver at de vil utarbeide en uttaks- og istandsettingsplan for tippområdet. Lom kommune mener en slik plan må tillate bruk av massene til vedlikehold av veganlegg i Veodalen og Smådalen. Fylkesmannen er positiv til en fornuftig utnyttelse av massene. NVE er enig i at det er behov for utarbeidelse av en slik plan, og mener dette ivaretas av standardvilkår om "Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv." Departementet slutter seg til dette, herunder at utnyttelse av massene kan nyttes til vedlikehold av veganlegg i området slik kommunen ønsker.

5.3 Krav om fiskeundersøkelser

Når det gjelder ørreten i Veovassdraget har det verken i revisjonsdokumentet eller i høringsuttalelsene vært særlig fokus på strekningen nedstrøms inntaket, men fiskebestanden ser ut for å være sterkt redusert i både kvalitet og kvantitet. Tilslammingen av Nedre Smådøla har ført til vansker for fiskevandringen i vassdraget, og *Lom Fjellstyre* mener det bør gjøres en opprensning med en djupål over hele vatnet.

Det er foretatt fiskeundersøkelser i Smådøla i 2013 gjennom et samarbeidsprosjekt mellom regulantene og Fylkesmannen i Oppland; "*Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland*". I medhold av prosjektet gjøres det jevnlig fiskeundersøkelser for oppdatering av bestandsstatus i reguleringsmagasiner og regulerte elvestrekninger etter en fast rullering. Lom kommune mener fiskeundersøkelsene også må omfatte bestandsutvikling både nedstrøms og oppstrøms samløpet med Veo-overføringen. GLB mener det er mulig å inkludere disse elvestrekningene i rulleringsplanen for dette prosjektet.

NVE viser til at innføring av standard naturforvaltningsvilkår vil dekke kravet om ivaretagelse av fisk, og at pålegg om undersøkelser og tiltak vil skje etter nærmere bestemmelse av naturforvaltningsmyndigheten. Departementet er enig i dette, og slutter seg til NVEs forslag.

5.4 Krav om gangbru og vad

Lom kommune viser til at Veo-overføringen har gjort tilkomsten til området vanskelig tilgjengelig ved Nåvårsetervangen sør for utløpet av Smådøla i Tesse. Tidligere var det enkelt å vade over elva store deler av sommeren. Av hensyn til både fiske, friluftsliv og tilsyn av beitedyr ønsker kommunen derfor ei gangbru over nedre del av Smådøla for å forenkle adkomsten til området. GLB er ikke villig til å bygge og vedlikeholde ei slik gangbru som et frivillig tiltak. De mener en brukonstruksjon vil bli uforholdsmessig stor, og at ei gangbru her vil ha begrenset verdi for både sportsfiske og øvrige friluftsinnteresser. Det finnes allerede en god bruforbindelse over Smådøla snaue 500 m oppstrøms Nåvårsetervangen.

Lom Fjellstyre har også foreslått krysningspunkt ved Storodden i Smådalen. Ifølge NVE har GLB og Fjellstyret blitt enige om å følge opp denne saken videre. Det er sannsynlig at krysningspunktene det her er snakk om er blitt forringet som følge av Veo-overføringen. Etablering av disse krysningspunktene faller ikke inn under standardvilkåret om ferdsel (omlegging av turiststier og klopper), men departementet forutsetter at konsesjonæren finner en løsning for å avhjelpe med et krysningspunkt ved Storodden slik de er blitt enige med Lom fjellstyre om. Departementet er enig med regulanten i at det ikke er behov for å bygge ei gangbru over nedre del av Smådøla slik kommunen ønsker.

5.5 Krav om å fjerne telefonledning og kraftledning inn til anleggsstedene

Flere høringsinstanser mener det vil være et stort miljøforbedrende tiltak å fjerne telefonledningen og kraftledningene innover Veodalen, da ledningene har et klart uheldig visuelt preg i dette fjellandskapet beliggende tett inntil Jotunheimen nasjonalpark. NVE anser det som nødvendig for driftssikkerheten til anlegget at det er strøm og telefonforbindelse, og vil ikke pålegge regulanten å fjerne ledningene. Departementet er enig i dette, men forutsetter at kabling av ledningene blir vurdert når anleggene skal skiftes ut eller dersom det må iverksettes større vedlikeholdsarbeider.

5.6 Inntakskonstruksjonen

Fylkesmannen i Oppland mener inntakskonstruksjonen for Veo-overføringen er skjemmende og at inntaket bør endres til en stil og fasong som passer bedre inn i området. GLB har sagt seg villig til å lage et forslag, og departementet legger til grunn at dette blir gjort. Forslaget fremlegges NVE for godkjenning av detaljplan for inntaket.

5.7 Vedlikeholdsansvar for vegen mellom Nåvårseter til krysset ved Fuglsetervegen

Vegen mellom Nåvårseter og til krysset ved Fuglsetervegen tilhører Lom Fjellstyre og er ikke avgiftsbelagt. Ved tilsyn med anleggene bruker GLB denne tilkomstvegen. Fjellstyret mener GLB bør overta vedlikeholdsansvaret for denne vegstrekningen. Denne vegen var ikke del av den opprinnelige utbyggingen, og NVE kan ikke se at GLB sin bruk av vegen er av en slik art at de bør være ansvarlige for vedlikeholdet. Departementet er enig i at dette er av privatrettslig karakter, og mener at partene selv må finne en løsning på vedlikeholdsspørsmålet.

6. KONKLUSJON

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om at det innføres standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. I likhet med NVE mener departementet at alle vesentlige forhold i den opprinnelige konsesjonen ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår.

7. DEPARTEMENTETS MERKNADER TIL NYE KONSESJONSVILKÅR

Konsesjonstid og revisjon, jf. post 1

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Konsesjon til regulering av Tesse ble fornyet og revidert i oktober 2011. Det forelå da ingen konkrete revisjonskrav vedrørende Veo-overføringen slik at en revisjon kunne samordnes med behandlingen av Tessesaken. I november 2012 ble det gitt konsesjon til bygging av Smådøla kraftverk som utnytter overføringen av Veo. Det vil være hensiktsmessig å samordne de fremtidige vilkårsrevisjoner i området.

Konsesjonsavgifter, jf. post 2

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke ved en revisjon. Konsesjonsavgiftene videreføres med 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,50 pr. nat.hk. til kommunene i tråd med tidligere vedtatte vilkår. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler. Satsene er henholdsvis til stat kr 5,79 og kommune kr 52,10 for (sats pr. 1.1.2016). Vilkåret gis imidlertid en modernisert språkdrakt og endres slik at vilkåret bl.a. henviser til någjeldende regelverk.

Naturforvaltning, jf. post 8

I likhet med NVE finner departementet at innføring av standard naturforvaltningsvilkår vil dekke muligheten for ivaretagelse av fisk i berørt del av Veo og Smådøla.

Automatisk fredete kulturminner, jf. post 9

Det foreslås å innføre standardvilkår om automatisk fredete kulturminner. Nærliggende sak omfatter ikke bruk av magasin, og det blir da følgelig ikke noe krav om innbetaling av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag.

Konsesjonskraft, jf. post 18

NVE har i innstillingen foreslått et vilkår i modernisert språkdrakt og oppdatert vilkåret til gjeldende regler (ny prøvelse etter 20 år og vedtak om mulkt til statskassen ved konsesjonærens unnløstelse av å levere kraft). Departementet er enig i at vilkåret kan moderniseres og oppdateres. Oppdateringen innebærer ingen reell endring.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. I NVEs forslag er imidlertid setningen "*Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt*" tatt ut. Dette beror imidlertid på en inkurie, og departementet tilrår derfor at denne setningen blir stående i vilkårsteksten.

Departementet har derfor satt inn en redigert tekst i post 21 om tinglysing. All tinglysing foretas sentralt av Kartverket og ikke lenger i de ulike rettskretser. Departementet slutter seg ellers til NVEs forslag til vilkår og har ingen ytterligere merknader.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Reviderte vilkår for tillatelse til Glommens og Laagens Brukseierforening for overføringen av Veo til Tessevassdraget fastsettes i samsvar med vedlagte forslag.

*Vilkår
for tillatelse til Glommens og Laagens Brukseierforening til å foreta overføring av Veo til
Tessevassdraget*

(Erstatter tidligere vilkår fastsatt ved kongelig resolusjon av 22. april 1960 og
kronprinsens resolusjon av 21. oktober 1983)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

(Konsesjonsavgifter)

For den øking av vannkraften som innvinnnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 3,50 pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av NVE.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 19 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdets naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i berørt del av Veo og Smådøla er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule, eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen, etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og, arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Ferdseil mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

15.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

16.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18.

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd. NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Twist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

19.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter og næringsfond), 4 (Byggefrister mv.), 18 (Konsesjonskraft) og 20 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 21.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25.

21.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses for konsesjonshavers regning. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

19. Dalane Energi IKS

(Unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven)

Olje- og energidepartementets samtykke 25. november 2016.

Olje- og energidepartementet (OED) viser til møte med Wiersholm 10.5.2016 og til søknad 23.6.2016 og supplerende informasjon i brev 8.7.2016 fra advokatfirma Wiersholm, på vegne av Dalane Energi IKS, om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd i forbindelse med omdanning av Dalane Energi IKS til aksjeselskap. I tillegg søkes det om samtykke til overføring av konsesjoner i medhold av vassdragsreguleringsloven og vannressursloven.

Saken er forelagt Norges vassdrags- og energidirektorat, som har gitt innstilling til OED i brev 19.8.2016. NVE tilrår at det gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd.

1. BAKGRUNN OG SØKNAD

1.1 Om Dalane Energi IKS

Dalane Elverk ble stiftet i 1978 og endret i år 2000 navn til Dalane Energi IKS. Selskapet har frem til omdanningen eid aksjer direkte i bl.a. Dalane Kraft AS (100 %) og Altifiber AS (37,37 %), og indirekte i bl.a. Dalane Vind AS (20 %), Vikeså Kraftverk AS (50 %), Stølskraft AS (50 %) og Drivdal Kraft AS (50 %).

Produksjonsvirksomheten har frem til omdanningen vært delt mellom Dalane Energi IKS og det heleide datterselskapet Dalane Kraft AS med 5 vannkraftverk per selskap samt konsesjoner for flere småkraftanlegg som ennå ikke er utbygd. Etter omdanningen og konserndannelsen vil all produksjonsvirksomhet inkludert fallrettigheter og konsesjoner ligge i Dalane Kraft AS.

Gjennomføring av omdanning og etablering av konsernstruktur

Den 22.6.2016 ble Dalane Energi IKS omdannet fra interkommunalt selskap til aksjeselskapet Dalane Energi AS etter reglene om skattefri omdanning. Ved omdanningen ble alt av Dalane Energi IKS' virksomhet, eiendeler, rettigheter og forpliktelser overført til Dalane Energi AS i form av et tingsinnskudd og dermed stiftelseskapital. Som vederlag mottok Dalane Energi IKS aksjer i Dalane Energi AS.

Dalane Energi IKS avvikles etter overdragelsen, og alle aksjene i Dalane Energi AS deles ut til Bjerkreim kommune, Eigersund kommune, Lund kommune og Sokndal kommune.

Dalane Energi AS fisjonerer deretter ut kraftvirksomheten, nettvirksomheten og enkelte eiendommer til nyetablerte søsterselskaper for hvert virksomhetsområde og eiendom. Vederlagsaksjene i de overtagende selskapene i fisjonene deles ut til Bjerkreim kommune, Eigersund kommune, Lund kommune og Sokndal kommune.

Eierkommunene selger aksjene i de utfisjonerte selskapene til Dalane Energi AS med aksjer i Dalane Energi AS som vederlag.

Dagens kraftvirksomhet i Dalane Kraft AS og den utfisjonerte kraftvirksomheten Dalane Kraft II AS fusjoneres med Dalane Kraft AS som overtagende selskap.

Det søkes om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd for omdanningen av Dalane IKS til aksjeselskap og den påfølgende konserndannelsen. Det søkes også om samtykke til overføring av konsesjoner i medhold av vassdragsreguleringsloven og vannressursloven.

2. DEPARTEMENTETS VURDERING

Omdanningen til konsern resulterer i to endringer i eierskapet til fallrettighetene. Først overføres produksjonsvirksomheten fra Dalane Energi IKS, via Dalane Energi AS og Dalane Kraft II, til Dalane Kraft AS. Deretter vil Dalane Kraft AS få ny eier ved at Dalane Energi AS erverver 100 % av aksjene i selskapet.

Omdanningen utløser i utgangspunktet konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven kapittel 1. Når særlige hensyn foreligger, kan departementet i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett, jf. § 1 femte ledd.

Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) trekker opp rammene for anvendelsen av industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Formålet med unntaksbestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene.

Departementet finner ikke grunn til å behandle separat de enkelte trinn i omstruktureringen og restruktureringen hver for seg, men vil i stedet i tråd med praksis fra lignende saker se hen til om prosessens sluttresultat oppfyller de formål som ligger til grunn for unntaksbestemmelsen i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd.

Etter gjeldende rett er unntaket i første rekke forbeholdt overdragelser som innebærer omorganiseringer som i liten grad endrer de overordnede eierforholdene. Departementet har kommet til at det i denne saken foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 1 femte ledd kan anvendes innenfor de rammer som er trukket opp i Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008). De reelle eierforholdene endres ikke, og industrikonsesjonslovens krav til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene.

Dalane Energi IKS og Dalane Kraft AS har ved tidligere vedtak fått unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1 fjerde ledd (nå femte ledd) i forbindelse med overdragelse av enkelte av de fallrettighetene som allerede eies av Dalane Kraft AS. Departementet forbeholdt seg statlig forkjøpsrett i den grad fallrettighetene ikke tidligere var konsesjonsbehandlet og rett til å konsesjonsbehandle de rettighetene som ble unntatt konsesjonsbehandling ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene. Departementet kan ikke se at den nå omsøkte restruktureringen gir grunnlag for å benytte tidligere fastsatte vilkår for de rettigheter som er omfattet av tidligere unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett meddelt Dalane Energi IKS og Dalane Kraft AS.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom industrikonsesjonsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i Dalane Energi AS og Dalane Kraft AS skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene.

3. VEDTAK

Med hjemmel i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for alle direkte og indirekte overdragelser i forbindelse ved omdanning av Dalane Energi IKS til aksjeselskap og påfølgende konserndannelse. Reguleringsstillatelser tilknyttet de aktuelle vannfall overdras til Dalane Kraft AS i uendret form. Unntaket etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Dalane Energi AS og Dalane Kraft AS meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter § 6 nr. 1 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette vedtak og tidligere vedtak har fått unntatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven.

Emisjon av aksjer i selskapene, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført. Departementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at det

for ordinære konsesjoner etter vannressursloven ikke kreves samtykke til overføring slik tilfellet er for konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven. Det er tilstrekkelig med melding til NVE.

20. Rullestad og Skromme Energi AS

(Tillatelse til bygging av Kvernhuselva, Skromme og Bordalen kraftverker i Etne kommune. Haugaland Kraft Nett AS – tillatelse til bygging og drift av 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III i Kvinnherad kommune)

Kongelig resolusjon 9. desember 2016.

I. Innledning

Rullestad og Skromme Energi AS (RSE) søkte i september 2011 om bygging av fire kraftverk ved Rullestadområdet i Etne kommune. Det er flere mulige kombinasjoner av kraftverkene, men hovedalternativet fra søkers side er utbygging av Kvernhuselva kraftverk, Skromme kraftverk, Rullestad 2 kraftverk og Bordalen 1 kraftverk. Til sammen vil hovedalternativet gi en beregnet årlig produksjon etter søkers siste beregninger på totalt 121 GWh.

For å sikre nettilknytning til disse kraftverkene, i tillegg til øvrige planlagte kraftverk rundt Åkrafjorden, har Sunnhordland Kraftlag Nett AS i desember 2010 søkt om konsesjon etter energiloven for en om lag 26 kilometer lang 66 kV luftledning fra Rullestad til Blåfalli III, med tilhørende transformeringsanlegg i Rullestad transformatorstasjon og utvidelse av Blåfalli III koblingsanlegg slik at det blir plass til en transformatorstasjon. Anleggene er planlagt bygd i Etne og Kvinnherad kommuner. Søknaden legger opp til at hele kraftledningen bygges som luftledning. Sunnhordland Kraftlag har inngått avtale med Haugaland Kraft om at Haugaland Kraft skal overta alle SKLs nettkonsesjoner. Det er følgelig Haugaland Kraft Nett AS (HKN) som nå står som konsesjonssøker for nettkonsesjonen.

II. NVEs innstillinger

1. NVEs innstilling til søknad om kraftutbygging

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende innstilling fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) datert 18.12.2014:

"NVE anbefaler at Rullestad og Skromme Energi AS (RSE) får konsesjon etter § 8 i vannressursloven til bygging og drift av Kvernhuselva, Skromme og Bordalen kraftverk etter alternativ 2 eller 3. NVE mener at fordelene ved 88,7 GWh ny, fornybar kraftproduksjon er klart større enn de samlede skadene og ulempene for allmenne og private interesser ved utbygging av Bordalen 2 eller 3, samt Skromme og Kvernhuselva kraftverker. Kravene i vassdragsreguleringsloven § 8, jf. vannressursloven § 19, er dermed oppfylt for disse alternativene.

NVE frarår at det gis konsesjon etter vannressursloven § 8 til Rullestad 2 og Bordalen kraftverk etter alternativ 1. NVE mener at skadene og ulempene for allmenne og private interesser ved utbygging av disse delprosjektene er klart større enn den samfunnsmessige nytten ved hhv. 36,8 og 21 GWh ny, fornybar kraftproduksjon. Kravene i vassdragsreguleringsloven § 8, jf. vannressursloven § 19, er dermed ikke oppfylt for disse alternativene.

Sammendrag

Rullestad og Skromme Energi AS søker primært om å få bygge fire kraftverk ved Skromme og i Rullestadområdet. Det er mange muligheter for utbygging av ulike kombinasjoner av de kraftverkene som er beskrevet i søknaden. Det største alternativet består av Kvernhuselva kraftverk som vil gi 9,9 GWh, Skromme kraftverk som vil gi 11,5 GWh, Rullestad 2 kraftverk som vil gi 36,8 GWh og Bordalen 1 kraftverk som vil gi 88,6 GWh. Til sammen vil dette gi 146,8 GWh ny, fornybar kraft. Vi viser til kart over prosjektområdet med de ulike utbyggingsalternativene på side 79 for oversikt.

Høringspartene er delt i synet på om utbyggingen bør gjennomføres. Kommunen, fylkeskommunen, en bedrift og to organisasjoner som på ulike måter representerer lokalt næringsliv, samt

en privatperson er positive til full utbygging. Direktoratet for naturforvaltning (Miljødirektoratet), flere organisasjoner for naturvern og friluftsliv og en privatperson er primært imot hele utbyggingsplanen for Rullestad og Skromme. Riksantikvaren tar ikke aktivt stilling til konsesjonsspørsmålet, men ber om at Rullestad 2 tas ut av planen. Dette tilsvarer omtrent Haugesund turistforening sitt sekundære standpunkt, som er at utbygging av Kvernhuselva, Skromme og Bordalen 2 kan aksepteres. Andre høringsparter har også vurdert at dette alternativet vil ha mindre negative konsekvenser enn full utbygging. Fylkesmannen derimot har fremmet innsigelse mot utbygging i Bordalen, men kan akseptere utbygging av Rullestad 2, Skromme og Kvernhuselva.

De største konfliktene ved omsøkt utbygging knytter seg til redusert vannføring i Rullestadjuvet, Skromsfossen og Sagelva. Dette vil ha negative virkninger for landskap, kulturminner og kulturmiljø og dermed negative konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og turisme. Høringspartene er særlig opptatt av å ivareta Rullestadjuvet med Postveien, som er turistattraksjoner av regional betydning. De høringspartene som er positive til utbygging legger også stor vekt på at friluftsliv, reiseliv og turisme i området må opprettholdes og videreutvikles, men mener at full utbygging ikke kommer i konflikt med dette målet. Bare Fylkesmannen mener det er viktigere å unngå utbygging i Bordalen enn i Rullestadjuvet.

Det er relativt få vannkraftprosjekter av denne størrelsen til behandling i NVE i dag. Kraftmengden som kan oppnås ved utbyggingen er av stor betydning for lokal og regional kraftforsyning. I tillegg legger NVE vekt på at ny, fornybar kraftproduksjon av denne størrelsen vil være et verdifullt bidrag til å oppfylle våre internasjonale forpliktelser i forhold til fornybardirektivet og elsertifikatordningen. Det er helt nødvendig at flere vannkraftprosjekter blir realisert framover hvis vi skal klare å oppfylle disse forpliktelsene.

NVE mener at det ikke er mulig å gjennomføre full utbygging i Rullestad og Skromme samtidig som grunnlaget for friluftsliv, reiseliv og turisme opprettholdes. Den viktigste forutsetningen for å sikre at aktiviteten opprettholdes på dagens nivå og det viktigste grunnlaget for å trekke flere turister til området er etter vårt syn at attraksjonsverdien av Rullestadjuvet med Postveien opprettholdes. Vesentlig reduksjon av vannføringen gjennom Rullestadjuvet er etter vårt syn ikke forenlig med dette. Stor aktivitet knyttet til friluftsliv, reiseliv og turisme har samfunnsmessig nytteverdi i form av arbeidsplasser og ren økonomisk gevinst som har ringvirkninger for samfunnet for øvrig. Det har også samfunnsmessig nytteverdi i form av mindre målbare størrelser som opplevelsesverdi og folkehelse. Rullestadjuvet med Postveien har stor opplevelsesverdi og er lett tilgjengelig, slik at fysisk utrustning i liten grad er begrensende for muligheten til å oppleve dramatisk natur. NVEs vurdering er at samlede negative virkninger av Rullestad 2 for landskap, kulturminner (Postveien) og dermed for friluftsliv, turisme og reiseliv er klart større enn den samfunnsmessige nytten ved 36,8 GWh ny, fornybar kraft. NVE fraråder derfor bygging av Rullestad 2.

Bordalen kraftverk er presentert med tre ulike alternativer for plassering av inntak i Bordalselva med tilhørende alternativer for overføringer og bekkeinntak. Bygging etter ett alternativ utelukker de andre alternativene. Når det gjelder Bordalen 1, som er det største alternativet, mener NVE at de negative virkningene for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv er betydelige, og vesentlig større enn for Bordalen 2. Dette skyldes primært at Bordalen 1 innebærer redusert vannføring i Sagfossen, som er et viktig landskapselement i Rullestad. Tilstrekkelig minstevannføring i Sagelva kan imidlertid redusere de negative virkningene. Kraftmengden som oppnås ved utbygging i Rullestad og Skromme er av stor betydning for muligheten til å realisere mye av kraftpotensialet i Åkrafjorden for øvrig, fordi det økonomiske grunnlaget for å få realisert ny overføringsledning med større kapasitet avhenger av en større utbygging i Rullestad og Skromme. På denne bakgrunnen får 21 GWh, som er forskjellen mellom Bordalen 1 og 2, økt betydning. NVE legger imidlertid avgjørende vekt på Stortingets avslag på Nordoverføringen, som var planlagt som en del av Saudautbyggingen. Nordoverføringen innebar overføring av Sagelva og flere bekkeinntak i Bordalselva. Stortinget avsto denne delen av Saudaprojektet på grunn av hensynet til inngrepsfrie naturområder og friluftsliv. Vi fraråder derfor også utbygging av Bordalen 1. Bordalen 2 innebærer ikke inntak av Sagelva og berører inngrepsfrie naturområder og friluftsliv i mindre grad enn Bordalen 1. Etter NVEs syn er ikke Bordalen 2 i nevneverdig konflikt med de hensynene som ble vektlagt da Nordoverføringen ble avslått.

Etter at alle relevante fagtemaer, sumvirkninger og behovet for kostnadsdekning av ny 66 kV kraftledning er vurdert, mener vi at de samlede, negative virkningene av utbygging av Bordalen 2,

Skromme og Kvernhuselva vil være fullt ut akseptable, sett i forhold til den samfunnsmessige nytten ved 88,7 GWh ny, fornybar kraftproduksjon. Selv om kraftmengden ved dette alternativet er betydelig mindre enn ved full utbygging er den etter vårt syn likevel stor nok til å ha stor betydning for både lokal og regional kraftforsyning. Den er også stor nok til at NVE legger vekt på at utbyggingen vil bidra til å oppfylle våre internasjonale forpliktelser. Også Bordalen 3, som har inntak i Bordalselva ytterligere nedstrøms inntaket til Bordalen 2, er et fullt ut akseptabelt alternativ. Dersom Bordalen kraftverk blir realisert legger imidlertid NVE til grunn at søker vil prioritere utbygging etter alternativ Bordalen 2 da dette vil produsere 15,2 GWh mer kraft enn Bordalen 3.

Samtidig med denne innstillingen har NVE fattet vedtak i sakene om Håfoss, Ripelselva, Helteflåt og Miljateig/Skålnes kraftverk. Vi har gitt konsesjon til Håfoss, Ripelselva og Hetleflåt kraftverk. Det er gitt avslag til Miljateig/Skålnes kraftverk. NVE har i nødvendig grad sett vedtakene i sammenheng. Ved vurdering av sumvirkninger for et større område øker argumentene for å unngå inntak av Sagelva. Med bakgrunn i vurdering av sumvirkninger mener vi det er en riktig prioritering at det gis konsesjon til utbygging av Håfoss framfor Sagelva.

NVE tar innsigelsen fra Fylkesmannen til etterretning, men ser ingen grunn til å endre vår oppfatning om hvilket utbyggingsalternativ for kraftverk i Rullestad og Skromme som samlet sett er det beste, alle relevante hensyn tatt i betraktning. Vi mener også konflikten med de forholdene som ligger til grunn for innsigelsen er vesentlig mindre ved utbygging etter alternativ Bordalen 2 enn utbygging etter alternativ Bordalen 1.

Utdrag fra søknaden

NVE mottok følgende søknad fra Rullestad og Skromme Energi i september 2011:

"Rullestad og Skromme Energi AS ønsker å utnytte deler av fallet i flere elver som renner inn i Rullestadvatnet i Etne kommune i Hordaland til kraftproduksjon. Disse er Kvernhuselva, Sagelva og Dalelva, samt sistnevntes sideelv Bordalselva med sidebekken Raudbekken. Det foreligger flere alternative utbyggingsløsninger, men det søkes primært om utbygging av hovedalternativet.

Det søkes herved om følgende tillatelser:

1. Lov av 24. november 2000 om vassdrag og grunnvann om tillatelse til:

- Bygging av 4 kraftverk: Kvernhuselva, Skromme, Rullestad 2 og Bordalen 1 i samsvar med framlagte planer.

2. Lov av 29. juni 1990, nr. 50 om produksjon, omforming, omsetning og fordeling av energi med mer om tillatelse til:

- Legging av følgende kabler:
 - Kvernhuselva: 200 m kabel 3x 95 mm² AI
 - Rullestad: 2500 m enkel kabel 3 x 400 mm² AI
 - Bordalen 1, 2 eller 3: 1100 m dobbel kabel 3 x 400 mm² AI

3. Lov av 13. mars 1981 om vern mot forurensning med mer om tillatelse til:

- Gjennomføring av tiltaket.

Det opplyses for øvrig om at Rullestad og Skromme Energi AS har inngått avtale med samtlige 13 grunneiere med tanke på utvikling og realisering av prosjektet."

Nedenfor er referert deler av sammendraget fra søknaden med konsekvensutredning:

0.1 Bakgrunn

Rullestad og Skromme Energi AS ønsker å utnytte fallet i flere elver som renner inn i Rullestadvatnet i Etne kommune i Hordaland til kraftproduksjon. Flere utbyggingsalternativer er vurdert. Alternativene kan deles i to hovedgrupper:

- Utbygging av tre selvstendige kraftverk, ett i Kvernhuselva og to i Dalelva.
- Alternative måter å utnytte fallressursene i elvene som ligger sør for Rullestadvatnet (Bordalselva, Raudbekken og Sagelva).

Flere prosjekter i Rullestadiuset har tidligere vært vurdert i forhold til Samla Plan. Disse prosjektene ble da plassert i kategori 1, noe som tilsier at de kan konsesjonsbehandles. Flere av alternativene som omtales i denne meldingen har ikke vært behandlet i Samla Plan, og det ble derfor søkt om fritak fra Samla Plan-behandling. Denne søknaden ble innvilget i brev fra Direktoratet for naturforvaltning datert 08.10.2009, og følgelig kan prosjektene konsesjonsøkes.

0.2 Utbygging

Midlere årsproduksjon for det største alternativet vil være ca. 147 GWh og utbyggingskostnadene for kraftverkene er beregnet til ca. 391 millioner kroner (jan. 2010). I tillegg kommer kostnader ved tilknytning til sentralnettet som er anslått til ca. 100 mill. kr. Dette gir en utbyggingspris på 3,34 kr/kWh. Utbyggeren søker primært om konsesjon for å bygge ut dette alternativet. Dersom forutsetninger skulle endres, eller konsesjonsprosessen avdekker momenter som kan endre denne prioritering, har utbyggeren sekundært søkt om å bygge ut mindre omfattende alternativer som beskrevet i søknadens kapittel 6.2.

...

Følgende kraftverk og alternativer er behandlet i denne søknaden:

0.2.1 Kvernhuselva kraftverk

Kvernhuselva kraftverk vil nytte fallet i Kvernhuselva fra ca. kote 400 ned til kote 110, ca. 300 m fra samløpet med Dalelva. Vannvegen vil bli nedgravd rørgate.

0.2.2 Skromme kraftverk

Skromme kraftverk vil nytte fallet i Dalelva fra ca. kote 352 ved Ulfoss og ned til Skromme gård på ca. kote 297. Vannvegen vil bli rørgate nedgravd i eksisterende veg.

0.2.3 Rullestad kraftverk

Rullestad 2 kraftverk med minst slukeevne vil nytte fallet i Dalelva mellom kote 296 og 105. Vannvegen vil i hovedsak bli tunnel og rørgate i tunnel. Dette alternativet kan kombineres med utbygging av fallet i Bordalen i eget kraftverk.

Rullestad 1 kraftverk med størst slukeevne innebærer utnyttelse av vannet i Dalelva som for Rullestad 2 samt overføring av vann fra Bordalselva (fra ca. kote 310) via en tunnel og kanal til inntaksbassenget i Dalelva.

0.2.4 Bordalen kraftverk

Utnyttelse av Bordalselva er utredet i fire alternativer, hvorav ett er overføringen til Dalelva beskrevet ovenfor (Rullestad 1):

Bordalen 1 med inntakshøyde på kote 508

Bordalen 2 med inntakshøyde på kote 495

Bordalen 3 med inntakshøyde på kote 387

Rullestad 1 med overføringen av Bordalselva til Dalelva via en tunnel fra ca. kote 310

Alle alternativene har utløp i Rullestadvatnet, som har en naturlig variasjon i vannstand fra ca. kote 96,5 til ca. kote 100 (100,4 ved 1000-års flom). Vannvegene blir en kombinasjon av tunnel og nedgravd rørgate. En eventuell utbygging av Håfoss kraftverk med inntak i Rullestadvatnet vil ikke påvirke kraftverkene som omsøkes her.

Bordalen 1 kraftverk vil i tillegg til vann fra Bordalselva også nytte vann fra Skårselva, Raudbekken og Sagelva, mens Bordalen 2 bare tar vann fra Skårselva foruten Bordalselva. De øvrige alternativene vil kun nytte vann fra Bordalselva.

Kostnader og produksjonsestimater for hver komponent i hovedalternativet er vist i tabell 0-1 nedenfor. Kostnader for linjetilknytning er ikke fordelt for hvert enkelt kraftverk, men lagt til samlet utbyggingskostnad (kr/kWh) for de forskjellige alternativene.

En samlet utbygging av hovedalternativet som omsøkt viser god lønnsomhet med dagens energipriser, men et betydelig redusert omfang av utbygging vil måtte bære alle kostnader med linjetilknytning på et lavere tall for årsproduksjon. Dermed er det ikke umiddelbart klart at utbygging av enkelte komponenter alene vil være lønnsomt. Dessuten er kostnadsoverslaget basert på en rasjonell kontinuerlig utbyggingsprosess.

Den mest lønnsomme enkeltstående komponenten i søknaden er Bordalselva med tilførselsbekker, eventuelt kombinert med bruk av Sagelva og Raudbekken, mens Skromme kraftverk er den komponenten med mest marginal lønnsomhet. Det er svært lønnsomt å inkludere Bordalselva i planene uansett alternativ. I praksis er alle Bordalenalternativene, inkludert overføringen til Daleelva (Rullestad 1) ansett som like i forhold til økonomi (prisvariasjon er fra 2,26 til 2,48 kr/kWh uten nettkostnad). Samlete miljøkonsekvenser anses å være ganske like for alle Bordalenalternativer (se tabell 0-1 nedenfor) med noe mindre negative konsekvenser for landskap og friluftsliv for overføringen til Daleelva. Dessverre gir Rullestad 1 den desidert dårligste utnyttelsen av fallressursene i Bordalselva, og er det minst foretrukne alternativ sett fra Søkerens synspunkt.

Tabell 01. Nøkkeltall for hovedalternativet

	Kvernhuselva	Skromme	Rullestad 2	Bordalen 1	Sum
Produksjon (GWh)	9,9	11,5	36,8	88,6	146,8
Turbinytelse (MW)	3,2	3,5	14,4	27,5	48,6
Utbyggingskostnad (mill. kr)	26,4	42,1	103,0	219,6	391,1
Utbyggingskostnad (kr/kWh)	2,67	3,66	2,80	2,52	2,66
Utbyggingskostnad inkl. linje (kr/kWh)					3,34

Høring og distriktsbehandling

Søknaden ble sendt på høring i slutten av september 2011. Den ble kunngjort i avisene Grannar, Kvinnheringen og Haugesunds Avis og lagt ut til offentlig gjennomsyn på Åkrafjordtunet og på kommunehuset i Etne. I løpet av høringsperioden ble det arrangert et åpent informasjonsmøte på Halvfjordingen i Rullestad, med godt oppmøte fra lokalbefolkningen og også enkelte interesseorganisasjoner.

NVE mottok følgende høringsuttalelser:

Etne kommune gjorde følgende vedtak i kommunestyret 15.12.2011, med 18 mot 3 stemmer:

”1) Etne kommune godkjenner, med dei merknader og tillegg som er omtalt i saksutgreiinga, konsekvensutgreiinga for kraftplanane i Rullestad og Skromme. Planane stetter etter vårt syn krava til kunnskapsgrunnlag i Naturmangfaldlova § 8.

2) Etne kommune tilrår, basert på vurdering av dei ulike utbyggingsalternativa og samla påverknad, at utbygginga bør skje etter alternativane: *Rullestad 2, Bordalen 1, Kvernhuselva og Skromme kraftverk, inkl. tilhøyrande nettløysingar og transformatorar*. Dette gir ein ny kraftproduksjon på 146,8 GWh.

For grunngeving syner vi til saksframstillinga, informasjonsmaterieill frå utbygger inkl. omsyn til føringane i Naturmangfaldlova §§ 10 og 12. Vidare ser Etne kommune det som sær viktig at livsgrunnlaget for det levande landbruket og turisme i området vert styrka.

Vi føreset at vassdragsstyresmaktene også ser heilskapeleg på kjente kraftplanar i Fjæravassdraget og Åkrafforden elles, slik at omsøkt 66 kV linje får kostnadsinndekning frå tilrekkeleg mange anlegg i området totalt.

3) Etne kommune krev ikkje næringsfond for overnemnte løysing, men krev at Småkraft AS også må bidra til det lokale utviklingsfondet. Avtalen må i tillegg gjerast bindande overfor kommune og lokalsamfunn, inkl. vedtekter om virkeområde, deltakande partar, kriterium for støtte mm. Dette må tiltakshavar ta initiativ til så snart som mogleg, for ferdigstilling innan sluttsynfaringa med NVE.

4) Andre punkt:

- Etne kommune støtter dei avbøtande tiltaka som er innarbeidd i planane av søkjer, inkl. vurdering av tersklar i nedre del av Dalelva. Vi ber vassdragsstyresmaktene vurdere om Skromme kraftverk kan få noko lågare minstevassføring enn det er gjort framlegg om, for å betre økonomien her.
- Steinsetting av bekkeinntak må vurderast.
- Motorferdsle i utmark må gå føre seg så skånsamt som mogleg.
- Anbudsokument for utbygginga må utformast slik at det høver for lokale tilbydarar kan gi inn pristilbod.
- Etne kommune er positiv til å nytte overskotsmassar som omsøkt, inkl. heving av flaumutsett dyrka mark på Rullestad. Vi føreset at NVE vurderer heilskapen i høve til flaumfaren i Fjæravassdraget.

5) Etne kommune vil minne om at mykje av kommunen er bandlagt, og meiner at vi har vore rause med storsamfunnet. Vi vil innstendig be om at både den utbygginga som her er omsøkt, samt tidlegare omsøkt kraftanlegg lenger nede i Fjæra vassdraget, vert behandla på ein slik måte av styresmaktene at ein kan utvikla denne delen av Etne kommune til det beste for innbygarane i nærområdet, ta vare på naturmangfaldet, samt produsere miljøvennleg straum.”

Rådmannen gikk inn for et redusert utbyggingsalternativ. Selv det var stor enighet i kommunestyret for å gå inn for full utbygging gir deler av rådmannens innstilling relevant tilleggsinformasjon. Vi siterer derfor deler av saksutredningen som lå til grunn for Rådmannens tilråding:

”Når det gjelder negative konsekvensar, så vel vi allereie no å slå fast at dei for Kvernhuselva og Skromme kraftverk er såpass avgrensa i høve til nytten, at vi ikkje bruker meir plass på desse to, men syner til vedlegg og oppsummeringane der. Frå her av vil vi ha fokus på dei store anlegga i Dalelva og Bordalen med Sagelva. For B 1-3 og R 1-2 vil reduksjon i vassføring i Dalelva gjennom Rullestadvjuvet vere den største negative verknaden, særleg dersom der kjem utbygging på begge sider. Inntaket i Bordalselva i B 1 ligg midt i turistløypa, B 2 kjem 250 m lågare og utanfor synsvidd. Bortfall av vatn vil også redusere opplevinga av stølsmiljøa, som frå gammalt er knytt til vassdraget. B 1 er også det alternativet som gir størst reduksjon av urørt natur, rundt 7 km², sjå s. 101-102. Inngrepet er synleg frå stølane. Ikkje minst vil Sagelva i B 1 bli monaleg redusert, stien rundt vatnet og rester av sagbruk blir også påverka. Sagelva er svært synleg i landskapet, inkl. frå Halvfjordingen og E134, der det passerer i nær 600.000 kjøretøy i året. Foto av Sagelva på ulike vassføringar finst m.a. på s. 56, 57 og 76 i KU-landskap. Utan Sagelva fell heile B 1 ut som alternativ.

R 2 krev ny veg/bru, utlaupskanal og kraftstasjon på Rullestad, som delvis må krysse/kjem nær opptil postvegen. Inntaksdammen i Skromsfossen ligg like ved gamlevegen, postvegen og

oppgangen til jettegrytene. Nedst s. 100 står det at inngrepet blir "beskjedent, men dammen vil bli godt synleg". Sakshandsamar meiner fotomontasjen (figur 2-4 bak i rapp.) syner at inngrepet er lite tiltalande, og at verknadane for foss og omgjevnader er monalege; vi kan heller ikkje sjå vekk i frå vatnet som førast vekk. EK hadde eit innspel til KU-programmet om at eit inntak i kulpen nedom fossen burde greiast ut. Til det har søkjar svart at tilkomsten då blir dårlegare, produksjonen blir vesentleg redusert og at fossen likevel vil framstå som avbroten og unaturleg i landskapet. NVE meinte det ikkje var vits å ta urealistiske alternativ med vidare, og vi fekk ikkje gehør for innspelet. Vi er like fullt ikkje overtydd over grunngevinga, totalfallet er på 191 m og ein mister 13-15 m (7-8 %) ved å seinke seg til neste kulp, i alt mister ein rundt 5-6 % av produksjonen, sidan nedbørsfeltet aukar med eit par prosent. Tilkomst burde i alle høve kunne løysast. Sjølv om rådmannen si tilråding ikkje går i denne retning, meiner vi dette bør nemnast.

Om R 2 står det i KU-landskap (s. 50) at det å lese: "Elveløpet er på strekket preget av mye stein. Minstevassføring vil derfor trolig ikkje bli merkbar. Frå Rullestadjuvet fram til samløpet med Kvernhuselva vil Dalelva derfor oppleves som nærmest tørrlagt". Dette er ei ganske usminka skildring. Minstevassføring er viktig som avbøtande tiltak, men det er normalt ikkje mogleg å bygge ut store vasskraftanlegg utan at det synast tydeleg i landskapet. Rullestadjuvet vil miste mykje av sin dynamikk, dramatikk og attraksjonskraft. Det er kjent at mykje av restvassføringa ved kraftverk kjem i flaumar, og at det elles kan vere lite vatn i lange periodar. Det hjelper då heller ikkje at delar av vatnet forsvinn mellom steinane.

(...)

Kulturminne og kulturmiljø kjem på s. 126-133. Vi har allereie nemnt postvegen (som dei siste 15 åra er restaurert for kring 600.000 kr), stølane og restane av sag nedst i Sagelva. Der fins rester av kvernhus ved Kvernhuselva. Ein del nyare tids kulturminne er registrert i planområdet. Einaste automatisk freda kulturminne er pilgrimsvegen mot Røldal, som truleg følgde den gamle stølsvegen (teikna feil på kart s. 128). Hovudalternativet blir rekna som det mest konfliktfylte, m.a. grunna R 2. B 2 har mindre konflikter, sidan Sagelva ikkje ligg inne her og det er større avtand til stølane frå bekkeinntaket (s. 131-133).

(...)

Grunneigarane sine inntekter er rekna å gi gode ringverknader, men i alt vil overskota generere ganske få årsverk. Fallrettshavarane har i tillegg inngått avtale (s. 147) om at inntil 20 % av verdiskaping frå kraftproduksjon (etter skatt) skal skytast inn i eit utviklingsselskap, med føremål å investere i støtte ny verksemd, t.d. innan reiseliv. Ein vurderer avtalen som realistisk, men kan ikkje seie noko om sjansane for å lykkast, dette er oppgitt å m.a. vere avhengig av dei årlege overskota og "fallrettshavernes villighet til å følge opp avtalen". Verknaden for kommunen sitt næringsliv i driftsfasen blir karakterisert som liten positiv. Sjølve avtalen ligg ikkje ved, så vi veit ikkje kor bindande den er, kven som får delta (EK?), kva kriterium som gjeld for å få støtte, virkeområde (berre Åkrafjorden?) mm.

På s. 147 står der elles at ein trur ei utbygging i liten grad vil påverke tilstrøyminga av turistar til området, og det "forventes derfor ingen vesentlige konsekvensar for de som driver med næringsvirksomhet knyttet til turisme (hytteutleie etc.)". Konklusjonane i KU for friluftsliv, reiseliv og turisme seier derimot at der samla sett er "flere inngrep som kan redusere området attraktivitet i forhold til naturbasert reiseliv og friluftsliv (inkludert fiske)", m.a. s. 168.

(...) Hovudalternativet på 147 GWh gir ein årleg inntekt til EK på kring 3 mill. kr frå 7. driftsår, eigedomsskatten for anleggstida er 5,1 mill. kr. Konsekvensen for EK sin økonomi reknast som middels positiv. Ein kan så kombinere tala i tabellane for dei ulike utbyggingsalternativa. Til samanlikning gir Eikemooverføringa på 63 GWh (inkl. magasinering) kring 2 mill. kr i årleg inntekt; pluss ein utbyggingsavtale med SKL på 8,5 mill. kr ved byggeoppstart og opptil 7 mill. kr i tillegg, avhengig av straumprisen dei 6 første åra. Det ligg ikkje inne reglar for næringsfond for

elvekraftverk etter Vassressurslova. Vi kan krevje næringsfond, men NVE gav oss ikkje veldig store håp på møtet 23.11.

S. 159-172 gjeld KU for friluftsliv, jakt, fiske, turisme og reiseliv. (...)

(...) Strikkhopping/skrå-wire ved Trolljuv bru burde vore utgreidd meir. Det er sagt i KU-rapporten (s. 50) at Rullestad/Skromme har lite potensial for "moderne" friluftaktivitetar, noko som ikkje er rett når det gjeld Rullestadjuvet. Lars Hertervig er nemnt innimellom, men hans måleri "Rullestadjuvet" burde vore nemnt særskilt, sidan det er blant dei meir kjente nasjonalromantiske bileta i landet. Om verdiskapingsprosjektet kunne det vore nemnt at dei to satsingsområda i EK er Langfoss og Rullestad; i alt har kommunane/Folgefonna nasjonalparksenter fått kr 4,2 mill. kr i statlege midlar fordelt på 3 år frå 2010; EK sin eigedel er på 3 x 137.000 kr pluss eget arbeid. I 2011 er sikringa ved jettegrytene utbetra for kring 100.000 kr, skilting følgjer i 2012, sikring i postvegen mm. Om reiselivssatsinga på Halvfjordingen kan nemnast at her er investert over 10 mill. kr dei siste åra, dei fleste aksjonærene er lokale (inkl. storparten av fallrettshavarane), og der er ein omsetnad på kring 4 mill. kr og 2 årsverk. Halvfjordingen er saman med Åkrafjordtunet og Langfoss dei viktigaste knutepunkta i fjorden, medan vi må leggje til m.a. Eikemo/Eikemostølen, når vi snakkar om attraksjonar. Søknaden kunne sagt meir om Åkrafjorden sin verdi som attraksjon for EK og regionane våre. Åkrafjorden er blant fyrtårna for dei interkommunale reiselivssatsingane både på Haugalandet og i Sunnhordland (www.visithaugesund.no og www.visitsunnhordland.no), noko som avspeglast i all marknadsføring selskapa driv, som igjen er med å setje EK på kartet. Sjølv om Langfoss, Eikemostølen, fjordcruise og strikkhopping er mykje i fokus, er Rullestad også ein viktig del av produktet. På Halvfjordingen er no også kome stort infoskilt om landskapsparken.

(...) Elles så står det s. 167 at Saudautbygginga innebar veg opp Bordalen, dette er ikkje heilt rett; vegen låg inne i tidlege planar, men blei trekt ut. På s. 170 er nemnt at anleggstida kan bli ein ulempe for friluftslivet og reiselivet i området, inkl. Halvfjordingen, men den kan også gi inntektskjelde for sistnemnte. S. 171 står under avbøtande tiltak at kraftstasjon(ar) er tenkt å kunne opnast for turistar, og det kan lagast infotavlar om vasskraft. Det er positivt at ein vil spreie info om rein og fornybar energi, sjølv om kraftutbygginga som sådann har negative konsekvensar for reiselivet.

På s. 173 finn vi ei oppsummering av KU og vurdering av alternativa. (...) Planane for kraftlinjer er ikkje nemnt i kapitlet. Verre er det at setjefiskanlegget på Fjæra er utegløynt, dette burde vore omtalt, sidan planane har vore kjent ei tid, og fordi det gjeld eit tiltak som også nyttar vatn frå vassdraget (omsøkt 10 m³/min.). NVE vil i alle høve sjå setjefiskanlegget oppimot m.a. kraftplanane på Håfoss, Rullestad /Skromme og eksisterande inngrep, dersom reguleringsplanen går igjennom i Miljøverndepartementet.

(...) I følgje NVE sin oversikt ligg inne rundt 10 andre søknader om elvekraftverk i Åkrafjorden, med samla produksjon på 132 GWh. Det blir sagt at dette samla kan gi negative verknader for landskap og reiseliv, pluss natur som t.d. fossesprøytoner, bekkekløfter og fossefall, som vi også finn litt av på Rullestad/Skromme.

S. 177-178 kjem kapitlet om avbøtande tiltak. (...) NVE bør sjå om det er mogleg å redusere minstevassføringa på Skromme noko, for å auke lønsemda, sidan berre 68 % av vatnet går til kraftproduksjon her, noko som er lågast tal av alle delprosjekta.

(...)

4. Vurdering:

Oppsummering KU: Der er bra med foto i søknaden, men ikkje alle er like illustrative (t.d. dei frå jettegrytene og ein del før-og-etter-montasjar). Der kunne vore elles trekt ut meir info frå fylkesdelplan for små vasskraftverk, t.d. til kapitlet om samla påverknad, sidan Åkrafjorden er mykje

omtalt i den planen. Trass våre innlagde merknader om manglar i KU og i søknaden, tilrår rådmannen av vi godkjenner KU; likeeins at krava til kunnskapsgrunnlag etter § 8 i NML er stetta. Vi trur i alle høve ikkje at det er dette som blir avgjerande for utfallet av saka, og høyringa er jo nettopp meint for å få inn tilleggsopplysningar.

(...)

Sluttvurderingar/heilskapsomsyn/samla påverknad: Vi syner til oppsummering av KU s. 174 og omtale av KU for dei ulike alternativa og samla utbygging. B1 el. 2 tek i kombinasjon med R 2 ut vatn frå Dalelva og Rullestadjuvet tilsvarande rundt 100 GWh. Fråføringa er omtalt til å vere blant dei største negative verknadene i planane, og R 2 er omtalt som det mest konfliktfylte einskildtiltaket. Rådmannen kan ikkje tilrå utbygging på begge sider av Dalelva. Såleis tilrår rådmannen at 3 av 4 prosjekt kan byggast ut, der R 2 (på 36,8 GWh) blir spart. Dette vil då representere restvassføring til Rullestadjuvet. Vidare tilrår rådmannen at Sagelva blir spart, særleg grunna stor landskapsverdi for Rullestad, inkl. Halvfjordingen og dei køyrande på E134. Isolert sett er B 3 det minst konfliktfylte alternativet i Bordalen, men skilnaden til B 2 er ikkje stor. For å ikkje miste for mange GWh (skilnad B 2 og B 3 er 15,2 GWh) tilrår rådmannen utbygging av B 2, i tillegg til Kvernhuselva og Skromme. I alt utgjer dette 67,3 + 9,9 + 11,5 GWh = 88,7 GWh, totalkostnad 231,7 mill. kr og pris 2,61 kr/kWh (eks kl. nett), inntekt til EK 1,8 mill. kr frå 7 år, 3 mill. kr i anleggsfasen og rundt 62 årsverk. Om vi legg Bergstø og Håfoss kraftverk på toppen med kring 12 + 27 GWh, pluss Vassvikedalen på 10 GWh (vi tviler på om klagen her får medhald, m.a. sidan Bergstø også ligg nær nasjonalparken), får vi ein kraftproduksjon på rundt 137 GWh for heile Fjæravassdraget. Håfoss pluss tilrådinga gir då rundt 115 GWh ny kraft på vår side av kommunegrensa. I tillegg kjem setjefiskanlegget. Dette har, med opptil 15 arbeidsplassar, investering på kring 200 mill. kr og etter vårt syn avgrensa ulemper, høg prioritet frå EK si side, når vassdraget skal vurderast som ein heilskap.

Tilrådinga inneber ein god reduksjon i høve til hovudalternativet, tala syner rundt 1,2 mill. kr mindre pr. år frå 7. driftsår til EK, 2 mill. kr + 38 årsverk mindre i byggefasen og lågare lokale ringverknader (men også lågare negative effektar). Nær 89 GWh er likevel det største kraftprosjektet i EK på 40 år. Og ein reduksjon her kan ikkje sjåast isolert. Sidan søknaden må vurderast samla i høve til andre inngrep og søknader i nærleiken, vil ein reduksjon i Rullestad/Skromme gi auka sjansa for at andre tiltak får løyve. Mest nærliggjande å tenke på er Håfoss kraftverk, som er sær viktig som grunnlag for å dekke SKL sin del av kostnadene med linjenett. Andre kraftplanar i indre Åkrafjorden vil truleg også få auka sjansar til å få løyve, noko bortfall i inntekt frå Rullestad/Skromme kan såleis kome tilbake via andre prosjekt. Vi forventar at NVE vil vurdere kostnadene med ny 66 kV-linje som del av heilskapen; slik at der ikkje blir for få kraftanlegg å fordele kostnadene på. Ikkje minst så vil ei balansert utbygging i Fjæravassdraget auke sjansane for setjefiskanlegget, det viktigaste einskildtiltaket. Dersom reguleringsplanen går igjennom i MD, skal NVE vurdere søknad om uttak av prosessvatn. Dei vil måtte vurdere setjefisksaka og kraftplanane samla i høve til NML § 10 (sakshandsamar for setjefisksaka var også med på møtet i Etne 23.11.). NVE har også statlege målsettingar om auka produksjon av fornybar energi i landet å ta omsyn til, og i tillegg kjem NML § 12, som m.a. seier at ein skal søkje å finne lokaliseringar som gir minst skade og dei beste samfunnsmessig resultat, inkl. i høve til økonomi. Rådmannen har tru på at setjefisksaka går igjennom i MD, slik at ho kan gå vidare til handsaming etter særlovane.

EK har gjennom vedtak støtta andre i tiltak i Åkrafjorden, t.d. setjefiskanlegget (10.5.2011), Håfoss kraftverk (23.9.08, minus heving av Rullestadvatnet med 1 m), Tøsse Kraftverk (23.09.2008), Eikemo kraftverk (16.06.2008, austleg trase for røyrgate nedom stølen) og ny 66 kV kraftline Tøsse - Brandvik (12.12.06). Tøsse og Eikemo kraftverk gir kring 27 GWh til saman. Vi har fått varsel om at søknad for elvekraftverk på Hetleflåt kjem på høyring snart; moglegvis som del av ein samordna søknad for Kvandal, Djuve, Ripelselva på Teigland og Miljeteig/Skålnes, som også ligg hos NVE. I sum ligg her i følge tala på nettsida til NVE kraftmengder på kring 47 GWh (NVE tek atterhald om feil i data). Sjølv om rådmannen ikkje har sett alle søknadene, kjenner vi planområda godt. I høve til natur-, landskapsverdiar, friluftslivs- og reiselivsinteresser er der ingen

av dei nemnte som kjem oppimot Rullestadjuvet og Sagelva. Til det manglar dei fleste av elvedalane den same krafta og inntrykksstyrken, særpreget, mangfaldet, attraksjonane, historiske djupna og heilskapen som på Rullestad/Skromme, som også kan skilte med sær god tilkomst via både ny og gamal Europaveg, opparbeida stiar og merka løypenett. Ulempene i høve til landskap og reiselivsinteresser i Åkrafjorden ser ut å kunne vere akseptable.

Viskjer, bekk frå Skidalsvatnet på Eikemo og Ømbesbekken på Eljarvik, har alle fått løyve av NVE (rundt 12 GWh i alt, Visikjer utgjer det meste). Nokre av dei omtalte kraftverka i fjorden har nettkostnader lokalt, men det ser like fullt ut å vere eit bra kraftpotensiale til å dele på felleskostnader. Det er mogleg ein har ville skjerma prosjekta i fjorden for ekstrakostnader, for å ikkje gjere dei ulønsame, men vi trur fleire anlegg enn Håfoss og Rullestad/Skromme vil kunne inngå i reknestykket om linje. Dette var også omtalt på møtet i Etne 23.11. Inntektene kan ev. reknast på andre måtar, t.d. via tariffavrekning. Vidare så vil der for anlegg bygd før 2020 kome s.k. grøne sertifikat, som vil gi ein god betring i økonomien, etter sigande kan det bli alt frå 5 til 30 øre/kWh, ein del har tru på rundt 20 øre. God detaljplanlegging gir tidvis litt ekstra produksjon, og det er også spådd auke i nedbør dei neste tiåra. I sum har vi tru på at økonomien kan bli forbetra for dei involverte prosjekta, og at dette også tyder at reknestykket om linjenett blir løyselig, sjølv med 89 GWh i Rullestad/Skromme. Det er også positivt at SKL sit på avtaler for fleire av dei andre planlagde anlegga i fjorden, inkl. Tøsse (og moglegvis Eikemo), medan Småkraft har i alle høve har Kvandal og Djuve, og Bergstø frå før. Dette bør gjere det lettare å samarbeide om løysingar.

(...)

Med om lag 115 GWh på Håfoss/Rullestad/Skromme og 70-80 GWh i elvekraftverk lenger ute i fjorden, har produksjonen i Åkrafjorden potensiale til å doblast i høve til dei 190 GWh SKL har løyve på i dag, inkl. Eikemooverføringa. Dei utbygde anlegga ved Rafdal, Bergstø og Saltåna kjem i tillegg. Alt i alt snakkar vi då om rundt 20 kraftprosjekt/elvestrengar i fjorden. Frå før har vi rundt 200 GWh i Litledalen, pluss nokre småanlegg. Total ligg summen då rundt 600 GWh. På same tid er rundt 56 % av EK er verna vassdrag eller nasjonalpark (inkl. 113 km² i Folgefonna nasjonalpark), så vi har ytt mykje til storsamfunnet. Såleis meiner vi også at der bør vere rom for utbygging i Fjæravassdraget, vårt største attverande vassdrag, og i Åkrafjorden elles. Mykje av omsøkte 66 kV nett vil gå i eksisterande 22 kV trasé.

Om næringsfond/utbyggingsfond: Småkraft AS har til no synt til regelverket for elvekraftverk, og har ikkje kome med noko framstøyt om næringsfond for sin del. Med redusert utbygging vil utviklingsfondet bli mindre, men også ulempene forbundet med utbygging. NVE ser krav om næringsfond m.a. som ein kompensasjon for ulemper. Som nemnt heimlar ikkje Vassdragslova næringsfond. Rådmannen tilrår ikkje krav om dette for den reduserte løysinga, men synast det ikkje er rimeleg at grunneigarane skal ta byrden med heile utviklingsfondet åleine. Vidare bør avtalen formaliserast og gjerast bindande for EK og lokalsamfunnet. Ein bør vurdere om det skal vere mogleg å søkje om driftsstøtte til særleg viktige tiltak innan t.d. reiseliv, noko vi ikkje kan utelukke at det kan bli behov for i framtida. Etter det vi forstår etter siste kontakt er det tanken at utviklingsselskapet vil gi støtte til og investere i utviklingsprosjekt; ikkje avgrensa til Åkrafjorden, slik det tidlegare kom signal om.”

Hordaland fylkeskommune (Fylkesutvalget) har gjort følgende vedtak i saken i møte 26.01.2012, med 12 mot 3 stemmer:

”1. Fylkesutvalet viser til konsekvensvurderingane som er utarbeidde for vasskraftutbygging i Rullestad og Skromme i Etne kommune og rår til at Rullestad og Skromme Energi AS får byggje fire kraftverk i Rullestadområdet i Etne kommune.

2. Det vert stilt krav om at undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminnelova vert oppfylt i god tid før iverksetjing av tiltak. Dersom det vert avdekt konflikt med automatisk freda kulturminne, må tiltaka justerast eller eventuelt leggjast fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.

3. Fylkesutvalet ber NVE sjå heilskapeleg på utbyggingsplanar i Åkrafjorden og Fjæravassdraget slik at nettkostnader på ny omsøkt 66 kV kraftlinje kan kostnadsdekkjast frå fleire prosjekt i området.

4. Fylkesutvalet ber om at dersom Rullestad 2 vert bygd, vert inntaket plassert slik at Postvegen så langt som mogleg vert spart.”

I likhet med rådmannen i Etne kommune, tilrådde også fylkesrådmannen utbygging etter et redusert alternativ. Vi siterer deler av fylkesrådmannens saksutredning:

”6. Merknader

Samla vurdering

Dei ulike komponentane i kraftprosjektet gir kvar for seg ikkje så store inngrep som vil redusere landskapsverdien. Samla sett vil det likevel bli fleire inngrep som kan redusere området attraktivitet i forhold til naturbasert reiseliv og friluftsliv (inkludert fiske). På den andre sida vil tiltaket gi betre tilgjenge til Kvernhuselva, kraftstasjonar kan brukast i reiselivssatsinga, og ein avgrensing av gytemoglegheitene i innlaupselvene til Rullestadvatnet vil truleg gje betre kvalitet på fisken i vatnet, og dermed eit meir attraktivt fiske (det er knytt uvisse rundt dette, og det er derfor ikkje vektlagt i vurderingane). Konsekvensen vurderast å være middels negativ (-).

Rapporten er eit forsøk å sjå fleire utbygningssaker i samanheng, og det er i seg sjølve positivt. Når ein skal vurdere konsekvensen av utbygging er det viktig å sjå det i samanheng med fleire utbyggingar i same område.

Andre planer i Åkrafjorden - Rullestad

I følgje NVE føreligg det per 7 juni 2011 konsesjonssøknader for 11 kraftverk i Etne kommune. Samla produksjon for desse er på 132,45 GWh. I tillegg er det gitt 9 konsesjonar for reguleringar og kraftverk med ein samla produksjon på 21,54 GWh. Rullestad og Skromme er einaste i meldingsfasen. I området Åkrafjorden er det fleire konsesjonssøknader, melding eller utkast for prosjekt. Om alle blir realisert vil det føre til negative verknader for totaloppleving av landskapet og med negative konsekvensar for reiseliv.

Retta nedstraums Rullestadvatnet har Sunnhordaland Kraftlag AS søkt om konsesjon for eit småkraftverk i Håfossen. I følgje søknaden er det ikkje forventta vesentlege konsekvensar for naturmiljø, fisk eller ferskvatnsbiologi. Redusert vassføring i Håfossen vil redusere fossen sit inntrykkstyrke, noko som gjev negative konsekvensar for landskapet.

Vassendelva om lag 10 km aust for Rullestadvatnet, er det og søkt konsesjon. Utbygginga vil røre ved ein foss som er synleg frå E134, og medfører negative konsekvensar for opplevingsverdien for han.

Andre større inngrep er ny og gamal E134 kor veganlegget for ny E134 har medført skjemmande fjellskjeringar langs Rullestadvatnet, noko som har redusert verdien av landskapet.

Marine Harvest Norway AS skal søke konsesjon for eit setjefiskanlegg i Fjæra i Etne kommune. Anlegget er planlagt med ein årleg produksjon på 7,5 millionar sjøklar smolt og vil vere på om lag 35 dekar, eksklusiv tilkomstveg. Tiltaket er plassert inst i Åkrafjorden, i tettstaden Fjæra. Anlegget er basert på ein kombinasjon av gjennomstrøyming og resirkulering. Det er omsøkt 10 m³/min vatn til gjennomstrøyming som sleppast ut igjen. Dette vatnet vert henta frå Fjæravassdraget med inntak i Håfoss kraftverk som igjen har inntak i Rullestadvatnet. Setjefiskanlegget vart påklaga av fylkesmannen, men ser ut til å bli godkjent av Fiskeridepartementet, men må gå igjennom i Miljødepartementet før ein kan søkje konsesjon. Sidan dette gjev 15 nye arbeidsplassar i Etne kommune har anlegget høg prioritet. Dette er ikkje omtala i konsekvensutgreiinga i søknaden og burde vore med. Hordaland fylkeskommune utferdar løyver til akvakulturanlegg og vil handsama søknaden om setjefiskanlegg etter akvakulturlova.

Kulturminne

Når det gjeld kulturminne bør kraftstasjonen og kanalen ved Rullestad 2 takast ut av planen eller flyttast ettersom det og er i konflikt med opplevingsverdien av postvegen som er ein regionalt verdfullt kulturminne.

Hordaland fylkeskommune vil krevje arkeologisk registrering for å oppfylle undersøkingsplikta i § 9 i Kulturminneloven i samband med eventuelle detaljplanar.

Hordaland fylkeskommune ber om at dei tekniske inngrepa råka så få kulturminne som mogleg og at gjennomføring og utforming av tiltaket vert gjort slik at det vert tilpassa det kulturlandskap dei inngår i og vert så lite synleg som mogleg.

7. Grunnlag for vurdering

Fylkesdelplan for små vasskraftverk 2009-2021 (vedlegg), gir utgangspunktet for handsaminga av søknadene.

(...)

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen legg til grunn at konsekvensutgreiingane for miljø, naturressursar, (kultur) og samfunn som følger søknadene er tilstrekkeleg og oppfyller naturmangfaldlova § 8. På bakgrunn av tabell 1 ovanfor og tilhøyrande kommentarar er følgjande utbyggingsalternativ vurdert å ha middels negativ konsekvens i driftsfasen for eit eller fleire tema innanfor kategoriane miljø, naturressursar og samfunn:

- Rullestad 2 (Landskap, Friluftsliv/reiseliv)
- Bordalen 1 (Landskap, Friluftsliv/reiseliv)
- Full utbygging av hovudalternativet (Landskap, Friluftsliv/reiseliv, naturmiljø, fisk)

Bordalen 1 eller 2 tek i kombinasjon med Rullestad 2 ut vatn frå Dalelva og Rullestadjuvet tilsvarende rundt 100 GWh. Fråføringa er omtalt til å vere blant dei største negative verknadene i planane, og Rullestad 2 er omtalt som det mest konfliktfylte einskildtiltaket. Desse utbyggingane vert derfor vurdert til *ikkje* å oppfylle fylkespolitiske retningslinje R1, første ledd. (NVE bemerker at R1 sier følgende: Hordaland er positiv til bygging av små vasskraftverk der omsyn til miljø og andre arealinteresser er ivareteke. Verdiskaping for samfunnet skal også vurderast.)

Rullestad er med i prosjektet Åkrafjorden landskapsark med Jettegrytene i Rullestadiusvet som eit av satsingsområda. Ei utbygging av Rullestadiusvet vil svekke dette området sin opplevingsverdi. Sagfossen er godt synleg frå E134 og er eit identitetsgivande landskapselement. Ei utbygging av Bordalen 1 vil svekke dette landskapselementet. Utbygging av Bordalen 1 vil òg få konsekvensar for DNT-stigen som må flyttast og Rullestad 2 vil måtte krysse/kjem tett på Postvegen.

Utbygginga av Rullestad og Bordalen 1 vert vurdert til *ikkje* å oppfylle dei fylkespolitiske retningslinje R3, andre ledd om fjordlandskap og R10 om reiseliv. (NVE bemerker at R3, andre ledd sier følgende: I fjordlandskap av stor verdi skal ein vere restriktiv med inngrep som fjernar eksponerte fossar og vassdrag eller reduserer heilskapen i landskapet. Ein skal legge vekt på at terrenginngrep, vegar, røygater mm. ikkje fører til varige sår som reduserer opplevingsverdien i landskapet. Ved inngrep i eksponerte fossar og elvestrekningar skal det stillast krav til minstevassføring som opprettheld landskapskarakteren og opplevingsverdien. Punktet om reiseliv er nummerert R9 og har følgende ordlyd: I område med stor verdi for reiselivet der tiltaket vil redusere opplevingskvalitetane skal ein vise varsemnd med løyve til ny vasskraftutbygging. Gjennom konkret utforming skal ein søkje å gjere tiltaket til ein positiv ressurs for reiselivet.)

Utbygginga av Bordalen 1 og Rullestad 2 vert vurdert *ikkje* å oppfylle dei fylkespolitiske retningslinje R8 om kulturminne og kulturmiljø. (NVE bemerker at R8 sier følgende: I område med direkte tilknytning til verneverdige kulturminne og kulturmiljø skal ein vise varsemnd med løyve til ny vasskraftutbygging.)

Kjende kulturminne av regional verdi er postvegen, den freda ferdselsveg id 112739, gardsmiljø og kulturlandskap ved nordaustenden av Rullestadvatnet og stølsmiljø. Bordalen 1 og Rullestad 2 har størst konflikt i høve til kulturminne.

Hordaland fylkeskommune ber om at dei tekniske inngrepa råka så få kulturminne som mogleg og at gjennomføring og utforming av tiltaket vert gjort slik at det vert tilpassa det kulturlandskap dei inngår i og vert så lite synleg som mogleg.

Det er eit visst potensial for funn av hittil ikkje kjende automatisk freda kulturminne i området. Det vert stilt krav om at undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminnelova vert oppfylt i god tid før iverksetjing av tiltak. Dersom det vert avdekka konflikt med automatisk freda kulturminne, må tiltaka justerast eller eventuelt leggjast fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.

Fylkesrådmannen vurderer at full utbygging av hovudalternativet med dei avbøtande tiltak som er nemnt er ein for stor belastning på økosystemet, jamfør naturmangfaldlovas § 10 tilrår Fylkesrådmannen, basert på vurdering av ulike utbyggingsalternativa, at utbygging bør skje etter følgjande alternativ:

- Kvernhuselva
- Skromme
- Bordalen 2

Dette utgjør totalt 88,7 GWh (9,9 + 11,5 + 67,3 GWh) med ein totalkostnad på 231,7 mill. kr og pris på 2,61 kr/kWh (ekskl. nett). Etter fylkesrådmannens vurdering vil dette vere tilstrekkelig belastning på området med tanke på sumverknader på landskap, naturmangfald og omsyn til friluftsliv og turisme.

Fylkesutvalet ber NVE sjå heilskapleg på utbyggingsplanar i Åkrafjorden og Fjæravassdraget slik at nettkostnader på ny omsøkt 66 kV kraftline kan kostnadsdekkast frå tilstrekkeleg mange anlegg i området totalt.

Fylkesutvalet ber om at viss Rullestad 2 byggas at inntaket vert plassert nedanfor Skromsfossen og at Postvegen blir spart. Dei minstevassføringane som er satt opp meiner Fylkesutvalet er minstekrav og må ikkje minkast som føreslått for Skromme kraftverk av Etne kommune.”

Fylkesmannen i Hordaland har gitt følgende uttalelse i brev av 28.02.2012:

”Den naturfaglege dokumentasjonen i konsekvensutgreiinga er etter Fylkesmannens syn tilstrekkeleg til å tilfredsstillе krav til kunnskapsgrunnlag, jf. § 8 i naturmangfaldlova, men den undervurderar negative konsekvensar for nasjonale og regionale verdier knytt til friluftsliv, reiseliv, naturverdier og landskap.

Fylkesmannen prioriterer å sikre dei nasjonale og regionale verdiane knytt til det større samanhengande naturområdet frå Sordalen mot Etne- og Saudafjella, og fremjar motsegn mot utbyggingsalternativa sør for Dalelva, Bordalen 1, 2 og 3 og Rullestad 1.

Fylkesmannen motsetjer seg ikkje utbygging av Kvernhuselva, Skromme og Rullestad 2 dersom vassdrags- og opplevingsverdiane ved Skromsfossen og Rullestadjuvet vert ivaretekne gjennom konsesjonsvilkåra.

(...)

Tidlegare handsaming

Vassdraga er tidlegare vurdert for kraftutbygging. Handsaming av Sauda-utbygginga førte den gong til at overføringa ved Bordalselva og Sagelva vart teke ut av prosjektet på bakgrunn av høg konfliktgrad.

Rullestad og Skromme Energi AS søkte i 2008 om unntak frå Samla Plan. Fylkesmannen råde frå unntak for Bordalen 1 og Bordalen 2, med spesiell vekt på konflikt med villmarksprega område. I vedtak av 8. oktober 2009 ga Direktoratet for naturforvaltning(DN) unntak for dei aktuelle prosjekta, og opna dermed for å søkje konsesjon. DN presiserte likevel:

”Et unntak fra Samla plan betyr derfor ikke automatisk at konsesjon vil bli gitt, eller at det ikke kan bli stilt strengere krav til miljøtilpasninger enn det som er forutsatt i prosjektsøknaden.”

Konsesjonssøknaden skal no vurderast ut frå betra kunnskapsgrunnlag og etter reglene i naturmangfaldlova.

(...)

Overordna merknader

Fylkesmannen skal sjå til at nasjonale mål for å ta vare på fjellområde, inngrepsfrie naturområde, vassdragsnatur, landskap og friluftsliv vert følgt opp i planlegginga, både hjå kommunar og sektorstyresmakter. Kraftutbygginga vil påverke framtidig utvikling av reiseliv og turisme i området. Omfanget av dette vil avhenge av alternativet som vert godkjent.

Merknader til verdsetting og konfliktvurderingar

Fylkesmannen har konsentrert merknadene til søkjar si verdsetting og fastsetting av konsekvensar, då dette er relevant for konklusjonane, jf. tabell 0-2 i søknaden. Fylkesmannen har konsentrert seg om driftsfasen. Når det gjeld anleggsfasen legg vi til grunn at NVE pålegg tiltaks-havar å nytte teknikkar og måtar som tek omsyn til naturverdiar jf. naturmangfaldlova §§ 11 og 12.

Den naturfaglege dokumentasjonen i konsekvensutgreiinga er etter Fylkesmannens syn tilstrekkeleg til å tilfredsstillere krav til kunnskapsgrunnlag, jf. § 8 i naturmangfaldlova.

Verdivurdering i fylkesdelplanen

Fylkesmannen legg konklusjonane i fylkesdelplanen for små vasskraftverk i Hordaland til grunn i si vurdering. I planen er det lagt opp til ei samla forvaltning av vassdraga i delområde Matre-Åkrafjorden, eit område som og inkluderar Rullestad og Sjørdalen.

Planen viser tabellar for verdsetting, jf. kap 3. Verditabellar for sårbart høgfjell (tabell 3-1) og inngrepsfrie naturområde (tabell 3-4) er spesielt relevante.

Følgjande har stor verdi: høgfjellsområda og friluftsområda i fjellet, inngrepsfri natur og dei urørde delane av deler av Åkrafjorden.

For reiseliv i Sunnhordland og Haugalandet er området omtala med stor verdi og stort potensiale. Åkrafjorden, Langfoss, Eikemodalen og Rullestadvjuvet er spesielle trekkplaster. Det er rimeleg at den faglege dokumentasjonen i fylkesdelplanen vert vektlagt.

Undervurdering av konfliktnivå for landskap og opplevingsverdi

Konklusjonane frå delrapport om naturmiljø og naturmangfald er at omsøkte utbyggingar ikkje fører til store negative konsekvensar. Konfliktgraden er vurdert til liten-middels. Fylkesmannen kan slutte seg til dette.

Analysen som er gjort i delrapport friluftsliv, turisme og reiseliv dokumenterer store verdiar, og i tillegg potensiale for stor verdiauke. Også i denne rapporten er konflikt med utbygging sett til liten - middels for hovudalternativet, den same konfliktgrad som for naturmangfaldet. Analyseverktøyet synest å vere brukt svært ulikt for desse to fagområda.

Eit anna døme er landskapsvurderingane. I Rullestad 2 er konsekvensane for landskap sett til middels negativ med Skromsfossen som blir langt mindre mektig, eit Rullestadvjuv som vil framstå som meir eller mindre tørrlagt og godt synleg inntaksdam. Her burde heile skalaen for konfliktnivå vore nytta. Konklusjonane til utbyggar samsvarar heller ikkje med verdsettinga i fylkesdelplanen. Fylkesmannen meiner såleis at dei fleste av utbyggingsalternativa vil ha stor negativ konsekvens for friluftsliv, reiseliv, turisme og landskap.

Inngrep og eigenverdi av urørt natur

Også arealinngrepa knytt til kraftutbygginga er undervurdert som konflikt i søknaden, til dømes dei mange inntaksområda som representerer dammar på 3 til 5 m høgde, med vatnspegl på opp til 500 m², tippområde opp til 75 000 m³, nedgrave rørgater og vegar i fleire kilometers lengde.

Summen av desse arealinngrepa blir svært høg dersom alle utbyggingsprosjekta vert realisert. Konsesjonssøknaden undervurderer sumeffekten av desse inngrepa.

Fleire område vert i konsekvensutgreiinga vurdert å ha liten verdi for friluftsliv og reiseliv fordi dei ikkje er tilgjengelege eller vert nytta av turfolk i dag. Eigenverdi av urørt natur, inkludert vassdragsnaturen, er ikkje vektlagt. Dette kjem spesielt til syne i Bordalen, som er karakterisert ved sitt tronge og dramatiske landskap. Som urørt naturområde representerer dalen ein eigenverdi både no og for framtidige generasjonar. Samstundes har dalen potensiale for framtidig småskala reiselivsutvikling. Verdsettinga og konflikt med landskap, friluftsliv og opplevingsverdi i Bordalen er etter vår vurdering undervurdert i konsekvensutgreiinga.

Usikkert beslutningsgrunnlag om samfunnsmessige konsekvensar

Grunneigarane bak utbygginga har arbeidd med ein avtale for bruk av inntekter frå fallrettane til fordel for einskildbruk og lokalsamfunnet. Planane om å danne eit lokalt utviklingsselskap for næringsutvikling kan ha eit potensiale i seg, men er vanskeleg å vektlegge, slik det er presentert i søknaden.

I følge konsekvensutgreiinga, vil omsøkte utbygging kunne generere tilleggsinntekter til landbruket. Konklusjonane er basert på svak dokumentasjon. Vegar som vert bygd i samband med kraftutbygging må ha standard som skogvegar i tråd med landbruksvegforskrifta dersom dei skal nyttast. Kommunen må avklare tilhøvet til overordna skogplan.

Når det gjeld bruk av tippområde som framtidig dyrkingsareal er det uklårt om dette er økonomisk lønsamt, då ein truleg må importere dyrkingsjord frå andre stader. Konklusjonane som gjeld konsekvensar for befolkningsutvikling og lokalt næringsliv er basert på føresetnader som er vanskeleg å kvalitetssikra.

Fylkesmannen meiner at dei samfunnsmessige konsekvensane er dårleg utgreidd, og at det eventuelt bør setjast krav om tilleggsutgreiingar. Med den kunnskap som så langt ligg føre vurderer fylkesmannen konsekvensane for samfunnsmessige tilhøve for ubetydeleg (0).

Vurdering av samla verknad

Naturmangfaldlova set krav om å vurdere samla belastning på naturmangfaldet jf. § 10. Søkjar har ikkje lagt fram dokumentasjon som viser samla verknader, og NVE har overlete til høyringsinstansane å kommentere dette.

For å vurdere landskapsverdiane bør eksisterande inngrep, konsesjonsgitte tiltak og anna omsøkt utbygging i området takast med. I følge fylkesdelplanen har delområde Matre – Åkra-fjorden eit stort potensiale for småkraft, med 78 moglege småkraftanlegg med til saman 140 GWh ny kraft, jf. fig. 5-14 (2002).

I følge saksutgreiinga frå fylkesrådmannen ligg det pr. juni 2011 føre søknad om utbygging av i alt 11 kraftverk i Etne kommune, med samla produksjon på ca. 132 GWh. Det er gitt 9 konsesjonar med samla produksjon på ca. 22 GWh. I saksutgreiing frå Etne kommune er potensialet for kraftutbygging omtala: "Med om lag 115 GWh på Håfoss/Rullestad/Skromme og 70-80 GWh i elvekraftverk lenger ute i fjorden, har produksjonen i Åkrafjorden potensiale til å doblast i høve til dei 190 GWh SKL har løyve på i dag, inkl. Eikemooverføringa. Alt i alt snakkar vi då om rundt 20 kraftprosjekt/elvestrengar i fjorden. Frå før har vi rundt 200 GWh i Litledalen, pluss nokre småanlegg. Total ligg summen då rundt 600 GWh."

Fleire utbyggingar kan nemnast når samla verknad i delområdet skal vurderast: Bergstø kraftverk (utbygd), Vassvikedalen kraftverk og Eikemooverføringa (konsesjon gitt), E134 og andre utbyggingar i Rullestadområdet), Håfoss, Tøsse og Eikemo kraftverk (alle omsøkt), Fjæra setjefiskanlegg (reguleringsplan, ligg i Miljøverndepartementet), omsøkt 66 kV kraftline Tøsse - Rullestad med ny Rullestad trafostasjon (omsøkt) og fleire mindre kraftverk med konsesjonsfritak (ulik status).

Utbyggingane representerer både kvar for seg og samla reduserte landskaps- og opplevingsverdiar langs fjorden og i hovuddalføret frå Fjæra. Området sør for Sördalen mot Etne- og Saudafjella er enno lite påverka av store arealinngrep. Ut frå prinsippet om samla belastning legg

Fylkesmannen vekt på å unngå utbygging som opnar det inngrepsfrie området i og rundt Bordalen, då dette representere eit større samanhengjande naturområde med nasjonale og regionale verdiar.

Vektlegging av fjellområde og inngrepsfri natur

Tal frå DN viser at energisektoren i perioden 2003 - 2008 sto for det største bortfallet av INON-område i landet med om lag 40 %, inkludert villmarksområde. DN reknar med at energiutbygging også i åra framover vil vere den viktigaste årsak til tap av inngrepsfrie.

Det er eit nasjonalt mål å ta vare på urørt natur. Dette går fram i regjeringa sine nasjonale forventningar til kommunane ved planlegging etter plan- og bygningslova. Nasjonale føringar på planfeltet bør og gjelde for energisektoren, ikkje minst på bakgrunn av den negative utviklinga når det gjeld desse naturkvalitetane.

Tap av inngrepsfri natur gjennom kraftutbygging vart særleg vektlagt av Fylkesmannen i spørsmålet om fritak frå Samla Plan. Konsesjonssøknaden stadfester at omfanget av tap er omfattande, spesielt gjeld dette utbygginga av Bordalselva og dei andre vassdraga mot sør.

Bordalen 1 fører til netto INON-tap på 7,2 km² inngrepsfri natur, i alle soner. Bordalen 2 gir netto tap på 4,7 km², Bordalen 3 gir netto tap på 2,1 km² og Rullestad 1 gir netto tap på 1,0 km² (sone 1 og 2). I tillegg gir Kvernhuselva kraftverk eit mindre netto INON-tap (0,2 km²).

Landskapsrapporten har oversyn over bortfall av område i Hordaland og Rogaland frå 2003 til 2008, sjå tab 4-2. I Hordaland har 4,5 % av INON-arealet gått tapt i perioden, i alt 302,2 km².

Følgjande nye utbyggingsprosjekt bør vere med i vurderingane av samla belastning: Gjennomføring av Eikemooverføringa deler opp INON-sone 2, redusere området med 15,7 km². I alt vil 38 % av sona på 50 km² falle vekk. Bygging av Bergstø kraftverk har ført til INON-tap på 2,1 km² innafør Folgefonna nasjonalpark. Av desse er 0,5 km² villmarksprega område omklassifisert til INON-sone 1. Også bygging av Vassvikelva kraftverk vil føre til tap av INON-areal i sone 1 og 2.

Fylkesmannen viser til OEDs retningsliner for småkraftverk som beslutningsgrunnlag for konsesjonssaker og korleis tilhøvet til villmarksområde og samanhengande inngrepsfridom skal vektleggjast. Dette er vidareutvikla i fylkesdelplanen, der ein har verdivurdert høg fjellområda med kunnskap og friluftslivsverdiar og større samanhengande inngrepsfrie naturområde (kap. 3). Fylkesmannen legg til grunn at desse faglege verdivurderingane vert nytta og vektlagt av NVE i samband med konsesjonshandsaminga.

Saman med arealet på Folgefonna er dette det einaste attverande område med villmarksprege i regionen. Området har stor regionalt verdi for friluftsliv. Frå Sjørdalen går det fleire innfallsporter i fjellet, som har mange ruter og turlagshytter. Sikring av det inngrepsfrie naturområdet i Etne- og Saudafjella bør vege tungt ved vurdering av nye inngrep i området.

Vassdragsnatur og minstevassføring som avbøtande tiltak

Langfoss er den mektige og mest kjente fossen i regionen, men også Sagfossen, Håfoss, Skromsfossen og andre mindre fossefall er viktige for oppleving av vassdragsnaturen i området. Sagfossen framstår som eit viktig identitetsgivande landemerke ved Rullestadvatnet.

Utbyggar legg til grunn at foreslått minstevassføring for høvesvis sommar og vinter er tilstrekkeleg som avbøtande tiltak for dokumenterte ulemper, sjå foreslått minstevassføring i kap. 14 i søknaden. Ut frå søknaden er det vanskeleg å gjere seg opp til klårt bilde av forskjellen mellom dagens situasjon og foreslått minstevassføring. Slik Fylkesmannen ser det er utbygginga i Bordalen konfliktfylt på grunn av redusert vassføring i Bordalselva ned til samløp med Dalelva, og inngrep i Sagelvas frie fall ned til Rullestadvatnet. Også redusert fossefall i Skromsfossen og fråvær av synleg vatn gjennom Rullestadvatnet er konfliktfylt.

Eventuell utbygging må vere basert på betre utgreiingar, med alternative forslag til manøvreringsreglement. Dette er nødvendig for at endringar i vassføring ikkje fører til for store negative konsekvensane av for landskaps- og opplevingsverdi.

Reiseliv og turisme

Eit spørsmål er korleis utbygging vil verke inn på det opplevingsproduktet som reiselivsnæringa og turismen er tufta på. Det er viktig at eventuell utbygging ikkje vert så omfattande at den

øydelegg dei sentrale opplevingsprodukt knytt til naturgrunnlaget, vassdraga og landskapet. Rullestadjuvet, jettegrytelandskapet, vassdraga og fosselandskapet ligg i botn som det viktigaste grunnlaget for framtidig utvikling av denne næringa.

Det er løyvd både statlege og lokale midlar til å utvikle reiselivsprodukt i Rullestadorrådet. I Verdiskapningsprogrammet, eit samarbeid mellom Miljøverndepartementet og Kommunal og regionaldepartementet, er det løyvd fleire hundre tusen kroner til informasjon og merking av stiar, og rasteplass langs postvegen og ved jettegrytene. Kulturminneverdiane i området er omtala av fylkeskommunen og andre høyringspartar. Ei vassdragsutbygging må i ettertid ikkje svekke grunnlaget for dei investeringane som er gjort. Potensialet for utvikling av reiseliv og opplevings-turisme i framtida vil vere avhengig av at sentrale natur- og kulturverdiar vert hegna om.

Utbyggingspris

Fylkesmannen legg til grunn at alle alternativa vil liggje innafør ein økonomisk akseptable ramme, slik det og går fram av søknaden.

Merknad til utbyggingsprosjekta

Bordalen 1, 2, 3 og Rullestad 1

Alle alternativa vil føre til redusert vassføringa i den spektakulære Bordalselva, men i ulik lengde av dalføret og med tilleggsinntak i andre elver som drenerar mot Bordalselva/Dalselva eller Rullestadvatnet. For Bordalen 1 vil inntaket ved stien/brua mellom Bordalstølen og Mjølkestølen bli spesielt synleg. Oppleving av urørt natur vert redusert, og avbøtande tiltak med minstevassføring er ikkje tilstrekkeleg for å redusere negativ effekt av utbygginga. Sagelva representerer eit verdifullt fosselandskap som bør forvaltast i eit langsiktig perspektiv.

Bordalen 3: Det er dårleg opplyst om inntaket midt i den mest ville delen av gjelet vil føre til store arealinngrep. Bygging av Rullestad 1 vil medføre 200 m ny veg opp til ny overføringstunell og tippområde aust for Dalelva.

Alle alternativa vil føre til arealinngrep, som veg, kraftstasjon, tippområde og inntakspunkt ved Rullestadvatnet. Dette vil verke inn på opplevingsverdien langs vatnet, der det er lagt til rette for turgåing, fiske og andre former for friluftsutøving.

Rullestad 2

Skromsfossen vil etter utbygging ha tekniske inngrep og vere eit redusert skode samanlikna med dagens situasjon. Utbygging vil føre til at den mest spektakulære delen av Rullestadjuvet i praksis vil vere tørrlagt. Landskapsrommet har høg verdi. Opplevingsverdien blir sterkt redusert. Utbygging vil redusere grunnlaget for pågåande og framtidige reiselivs- og opplevingsprodukt knytt til Rullestadorrådet. Konfliktnivået er etter vår vurdering høgt for lokalt og regionalt reiseliv. Det bør setjast krav om utgreiing av fleire alternativ, som inntak nedafor Skromsfossen og ulike nivå på minstevassføring.

Skromme

Opplevinga knytt til heile Sjørdalen, frå fjord til fjell vil bli redusert med kraftutbyggingsprosjekta. Opplevingsverdi og heilskapen i landskapet langs gamle E134 og postvegen er inntrykkssterk, og vil verte påverka på uønska måte for tilreisande.

Kvernhuselva

Utbygging vil råke lokalt og regionalt friluftsliv då inngrepa vil bli godt synlege. Frå før er landskapsrommet ved Rullestadvatnet påverka av mange inngrep. I vurdering av samla belastning må ein ta med planlagt ny 66 kV kraftline frå Fjæra og trafostasjon som blir liggjande i same landskapsrom som kraftstasjonen. Når dette prosjektet blir presentert som del av ein stor pakke er det vanskeleg å vektlegge dei lokale og regionale verdiane i Kvernhuselva.

Konklusjonar

Konsekvensutgreiinga undervurderer negative verknader for sentrale naturverdiar, landskap, friluftsliv og urørt natur. Dei samfunnsmessige verknadene av utbygginga er dårleg utgreidd.

Søknaden dokumenterer ikkje at fordelene med tiltaket er større enn ulempene, og fylkesmannen meiner at det difor ikkje er grunnlag for å gi konsesjon til hovudalternativet og fleire av dei omsøkte alternativa, jf. Vassressurslova § 25.

Fjellområdet og store samanhengjande naturområde i Etne- og Saudafjella mot Sør-dalen har regionale og nasjonale verdiar for friluftsliv og naturoppleving og må skjermast mot større, irreversible inngrep. Fylkesmannen fremjar motsegn mot utbyggingsalternativa sør for Dalelva, dvs. Bordalen 1, Bordalen 2, Bordalen 3 og Rullestad 1.

Fylkesmannen vil ikkje motsette seg utbygging Kvernhuselva, Skromme og Rullestad 2 etter alternativ 6 dersom landskaps- og opplevingsverdiene ved Skromsfossen og Rullestadjuvet vert tilstrekkeleg ivareteke gjennom konsesjonsvilkåra.”

Direktoratet for naturforvaltning har i brev av 05.03.2012 uttalt følgende:

”Vi viser til oversendte saksdokumenter fra NVE datert 21.9.2011 som grunnlag for søknad fra Rullestad og Skromme Energi AS om å bygge fire kraftverk i Rullestadområdet i Etne kommune. Vi viser også til Fylkesmannen i Hordalands vurderinger i saken datert 28.2.2012, til DN's uttalelse av 10.2.2012 og fylkesmannens uttalelse av 28.2.2012, begge angående søknad om bygging av nye kraftlinjer (Rullestad-Blåfalli) og transformatorstasjoner (Rullestad og Blåfalli III) som har sammenheng med herværende søknad om bygging av de fire kraftverkene.

Vår utsatte høringsuttalelse er etter avtale med saksbehandler i NVE.

(...)

DNs vurdering

Vi viser til fylkesmannens vurdering av saken og støtter denne vurderingen i alle dens aspekter. Vi ser imidlertid behov for å understreke noen forhold ved utbyggingsforslaget som har konsekvenser som berører nasjonale verdier og føringer for ivaretagelse og bruk av naturmiljøet. Vår vurdering i det følgende tar utgangspunkt i effekter av hovedalternativet spesielt med hensyn på landskapsverdier, friluftsliv og turisme, men vurderingen vil i stor utstrekning ha gyldighet også for hvert av de alternative utbyggingsforslagene ettersom disse inngrepene også ligger innenfor det influensområdet som vår vurdering omfatter. Vi ser også behov for å kommentere mangler ved søknaden.

Vi vil påpeke at søknaden samlet sett for de fire kraftverkene er å anse som en svært omfattende utbygging som i sum har store negative effekter på naturmiljøet og på opplevelsesverdier i naturmiljøet. Dette gjelder også langt på vei for de enkelte utbyggingsalternativene ettersom hver av disse berører direkte eller indirekte nasjonalpark, landskapsverdier av særlig stor verdi og inngrepsfrie naturområder.

Landskap

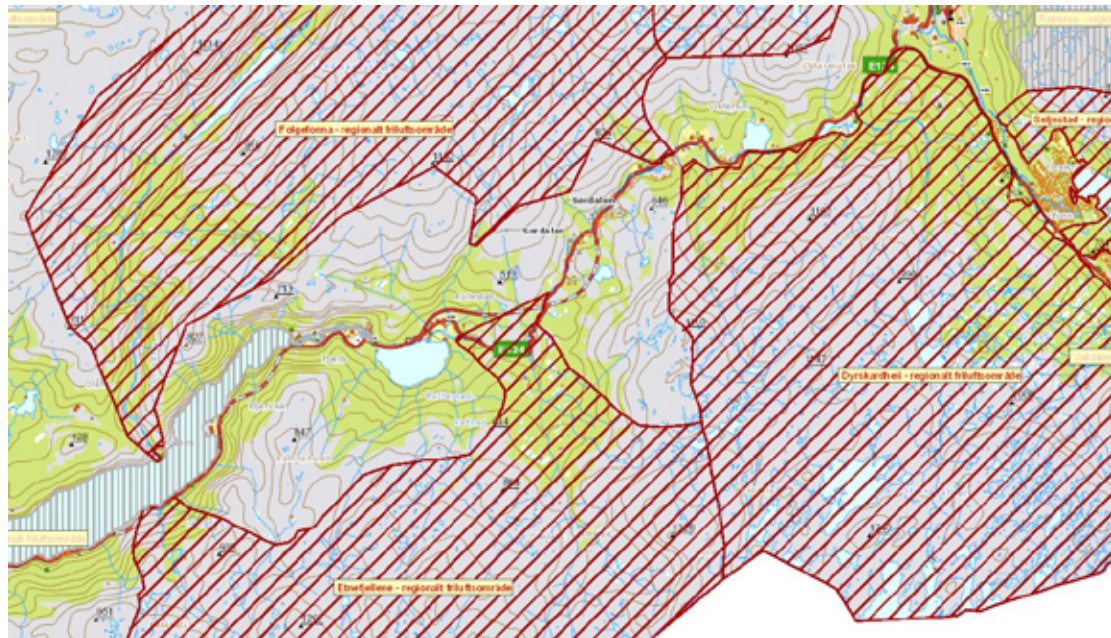
Det omsøkte inngrepet vil føre til betydelige tap av inngrepsfrie naturområder. Dette ikke er i tråd med nedfelte nasjonale føringer og retningslinjer. Siden midten av 1990-tallet har det vært en politisk målsetting at inngrepsfri natur i størst mulig grad skal bevares for framtida. Målet om å bevare gjenværende inngrepsfri natur er uttrykt i flere stortingsmeldinger de senere årene. Blant annet i St.meld. nr. 17 (1998-99) "Verdiskaping og miljø - muligheter i skogsektoren", nr. 39 (2000-2001) "Friluftsliv", nr. 42 (2000-2001) "Biologisk mangfold", nr. 21 (2004-2005) og nr. 26 (2006-2007) "Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand". I Stortingsproposisjon 1 S (2011-2012) frå Miljøverndepartementet er INON et eget arbeidsmål. I proposisjonen er det uttrykt at «Det er eit delmål at slike attverande inngrepsfrie naturområde skal takast vare på».

Utbyggingsområdet har mektige natur som er viktig for opplevingsverdi i samband med reiselivet og ulike former for utøving av friluftsliv. Utbyggingen vil medføre store endringer i landskapsbildet i form av fraført vann over betydelige elvestrekninger i Dalelva, Kvernhuselva, Sagelva, Bordalselva og elver som drenerer til Bordalselva og i form av reduserte fossefall som i dag utgjør svært synlige elementer i landskapsbildet (spesielt Skromsfossen og Sagfossen). Fraføring av vann vil redusere særpreget i det mektige Rullestadjuvet i Dalelva (jfr. Fylkesmannens beskrivelse).

I fylkesdelplanen for små kraftverk i Hordaland er høyfjellsområdene og friluftsområdene i fjellet, inngrepsfri natur og de urørte delene av deler av Åkrafjorden i verdisetting gitt betegnelsen «stor verdi». Verdien av området i samband med reiseliv er omtalt med stort potensial for Sunnhordland og Haugalandet. Mellom annet er Åkrafjorden og Rullestadjuvet omtalt som spesielle trekkplaster. Vi legger til grunn at også NVE benytter denne fylkesdelplanen som redskap ved konsesjonsbehandlingen.

Friluftsliv, turisme og reiseliv

Fylkesmannen i Hordaland og Hordaland fylkeskommune har utført en kartlegging og verdisetting av fylket med henhold til friluftslivsinteresser. Dette arbeidet er utført med utgangspunkt i metodikk fra «DN-Håndbok 25-2004, Kartlegging og verdsetting av friluftsområder». Betydelige deler av influensområdet ved den omsøkte utbyggingen berører områder som er gitt høyeste score ved denne verdisettingen (svært viktige friluftslivsområder, se figur 1). Dette tilsier at området har høyeste score på opplevelseskvalitet og høy grad av bruk. Området er overlappende med store deler av influensområdet for den omsøkte kraftutbyggingen. I friluftlivssammenheng er dette området vurdert til å være av nasjonal verdi. Fra europavei 134 som går langs Rullestadjuvet og følger hele vassdragsstrengen som påvirkes av utbyggingen i Sørvalen, er det flere innfallsporier som gir god adkomst til fjellområdene, mellom annet til Folgefonna nasjonalpark.

Figur 1. Områder mellom Åkrafjorden og Hardangervidda vurdert som svært viktig (A-område, skravert) for friluftsliv verddivurdert etter metodikk i «DN-Håndbok 25-2004, Kartlegging og verdsetting av friluftsområder». Kartleggingen er foretatt av Fylkesmannen i Hordaland og Hordaland fylkeskommune.

Friluftslivsinteressene er knyttet til fjellområder på begge sider av Åkrafjorden med et rutenett av stier og turistforeningshytter. Det knytter seg store landskapsverdier til området rundt Åkrafjorden. Åkrafjorden er en av sju "Landskapsparker" i Hordaland, initiert av Fylkesmannens landbruksavdeling. Åkrafjorden er valgt ut på grunn av sin unike natur og kultur, og et av målene er å utvikle området etter prinsippene for geoturisme. I denne sammenheng er også Folgefonna nasjonalpark, som grenser nært opp til influensområdet for den omsøkte kraftutbyggingen, en viktig del av helheten i et mest mulig urørt landskapsbilde som søkes profilert i turismesammenheng. Verneformålet for nasjonalparken er mellom annet å ta vare på et stort og tilnærmet urørt naturområde som sikrer helheten og variasjonen i naturen fra lavlandet til høyereliggende områder med fjell og bre og å ta vare på verdifull vassdragsnatur. Variasjonen er stor, og nasjonalparken er et av landets viktigste reisemål.

Vurdering av konfliktnivå

Fylkesmannen påpeker et forhold ved søkers konfliktvurdering som er uriktig. I søknadens utredning om friluftsliv, reiseliv og turisme er det dokumentert store verdier og i tillegg er det vurdert å være et potensial for stor verdiøkning innenfor dette området. Til tross for denne verdieringen er konfliktnivået for dette temaområdet vurdert til liten - middels for søknadens hovedalternativ. Tilsvarende gjelder også for vurdering av landskapsverdier. Sett i relasjon til vår vurdering ovenfor og fylkesmannens mer utdypende begrunnelser, ser vi at denne vurderingen ikke kan være riktig. Det vil si at vi vurderer konsekvensen av utbyggingen til å være «stor negativ» for friluftsliv, reiseliv, turisme og landskap.

Forholdet til Naturmangfoldloven

Ettersom tiltakene berører landskapsverdier av særlig stor verdi, må det legges betydelig vekt på å hindre forringelse av disse verdiene. Naturmangfoldloven gir føringer for hva som er nødvendig og tilstrekkelig beslutningsgrunnlag. I tråd med bl.a. prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 skal det foreligge en samlet vurdering av de miljøvirkningene prosjektet innebærer. Dette krever at en vurderer alle typer inngrep og påvirkningsfaktorer området er og vil bli utsatt for. Søker har ikke vurdert prosjektet i en slik sammenheng. Vi forutsetter derfor at NVE gjør en slik vurdering. Direktoratet legger til grunn at naturmangfoldlovens prinsipper i §§ 8 -12 skal legges til grunn som retningslinjer i NVEs behandling av saken, jfr. naturmangfoldloven § 7. Dette for å sikre at tiltakene blir vurdert opp imot naturmangfoldlovens formål om å ivareta naturens mangfold og bærekraftig bruk av naturen.

Konklusjon

Den omsøkte kraftutbyggingen berører et område som har nasjonal stor betydning med henhold til landskap og friluftsliv. DN legger til grunn at konfliktpotensialet er betydelig. Vi anbefaler derfor NVE å avslå konsesjon til de omsøkte anleggene."

Riksantikvaren har kommet med sine merknader i brev datert 11.01.2012:

"Vi viser til oversending frå Norges vassdrags- og energidirektorat datert 21.10.2011 om utbygging av ovannemnde og e-post frå same av 5.1.2012 der ny frist for ytring frå Riksantikvaren vart sett til 1.2.2012.

Riksantikvaren har henta inn faglege merknader frå Hordaland fylkeskommune som eit grunnlag for fråsegna vår.

(...)

Merknader til konsekvensutgreiinga for tema kulturminner og kulturmiljø

Fagrappporten er basert på eksisterande kunnskap og synfaringar av planområdet og til dels av influensområdet. I tillegg er fem personer kontakta angående kulturminne.

I utgreiinga er planområdet delt inn i fire delområder/kulturmiljø. Kvernhuselva, Rullestad, Skromme og Bordalen. Riksantikvaren er einig med fagetaten i Hordaland fylkeskommune i at utgreiinga burde definere meir spesifikke/romlege kulturmiljø og vist alle enkeltminne og kulturmiljø på kart, slik utgreiingsprogrammet seier. I tillegg burde viktige kulturminne og kulturmiljø dokumentarast med foto i utgreiinga.

Det er gitt ei grei skildring av den kulturhistoriske utviklinga i området med Rullestad og Skromme, og av kulturmiljøet i dei fire delområda/kulturmiljøa, i utgreiinga. Det er og gjort ei vurdering av omfanget av tiltaka og konsekvensane av dei for kulturminne og kulturmiljø. For Riksantikvaren er det likevel vanskeleg å vurdere denne verknaden utan illustrasjonar/fotomontasjar. Dette gjeld mellom anna konsekvensane av ei utbygging av Kvernhuselva, der rørgate, kraftstasjon og transformator vert synlege frå kulturmiljøa på Rullestad og kjem i konflikt med kulturlandskapet, og Rullestad 2 der kraftstasjon, tunnelpåhogg, kanal, inntak og riggområde vert synlege frå Postvegen og kjem i konflikt med kulturlandskapet på Rullestad.

Utgreiinga har ikkje følgt opp utgreiingsprogrammet og samordna tema «Landskap» og «Friluftsliv». Dette er svært uheldig då det i det aktuelle området er ei tydeleg kopling mellom desse tema. Tiltaka er planlagde i eit gammalt kulturlandskap, der den tradisjonelle jordbruksdrifta har skapt kulturhistoriske verdiar som gardstun, stolar, geil, beitemark, styvingstrær og gamle vegar, stiar og bruer. Kulturminne som ruinar av sag, kvernhus og naust kjem av nærleiken til elvane og vatnet, som er viktige landskapselement. Det er kulturminna, kulturmiljøet og naturlege landskapselement som til saman skapar landskapsrom med stor kulturhistorisk verdi og opplevingsverdi.

Utgreiinga gjer greie for moglege avbøtande tiltak. Vi kan ikkje sjå at dispensasjon frå kulturminnelova eller dokumentasjon av nyare tids kulturminne som vert råka av tiltak, er avbøtande tiltak. Det same gjeld tilrettelegging for ferdsel til kulturminna og kulturmiljøa med opplysningskilt. Vi er einige i at eit avbøtande tiltak kan vere å leggje tekniske inngrep i terrenget slik at færrest mogleg kulturminne vert råka og at dei vert minst mogleg synlege frå kulturminne og kulturmiljø. Eit enno viktigare avbøtande tiltak vil vere å leggje kraftbygginga til rette slik at ein kan unngå direkte og indirekte konflikt med kulturminne og kulturmiljø.

Ved utbygging av Rullestad 2 er det tiltak med små moglegheiter for justering som kjem i direkte konflikt med kulturminnet Postvegen og med eit landskapselement med stor verdi, Rullestadvjuvet. Riksantikvaren er einig med fagetaten i fylkeskommunen i at Rullestad 2 bør takast ut av planen eller flyttast. Da unngår ein konflikt med kulturminne og landskap i eit område med mange kulturhistoriske verdiar og få større inngrep som har negativ verknad på landskapet. Ein bør også vurdere om utbygginga av Kvernhuselva, som kjem i direkte konflikt med kulturlandskapet og kulturmiljøa på Rullestad, bør takast ut eller flyttast.

Riksantikvaren sluttar seg til fagetaten i fylkeskommunen i at dei ulike tiltaka i kraftprosjektet, samla sett, vil kunne gje landskapet redusert opplevingsverdi og gjere det mindre attraktivt for reise- og friluftsliv.

Riksantikvaren motset seg ikkje at det gis konsesjon for vasskraftutbygginga. Men vi rår til at Rullestad 2 blir tatt ut eller flytta for å unngå konflikt med kulturminne og kulturmiljø. Me gjer merksam på at dette ikkje tyder at Riksantikvaren har tatt stilling til eventuelle dispensasjonar frå kulturminnelova når det gjeld automatisk freda kulturminne som vert råka av tiltaket.”

Statens Vegvesen Region Vest har kommet med følgende uttalelse i brev av 30.12.2011:

”Ein viser og til uttale frå Statens vegvesen til Melding om saka datert 18.10.08. I uttalen ba Statens vegvesen om at konsekvensutgreiinga omtala korleis tiltaka kan ha noko å seie for ny og gamal E134, når det gjeld eksisterande vegtunnel, rørgatekryssing av vegtrase, nye avkjørslar, tiltak innanfor byggegrense langs vegen og anna.

Vasskraftanlegget på Rullestad er eit omfattande tiltak. Dei 4 alternative anleggja vil i ulik grad få konsekvensar for Statens vegvesen sitt ansvarsområde. Tilhøva til E134 og gammal E134 er kort omtala i konsesjonssøknaden. Det er ein mangel ved konsekvensutgreiinga at infrastruktur ikkje er tema.

Gamlevegen om Rullestadiusvet har fortsatt riksvegstatus. Gamlevegen er sykkeltrase, og er omkjøringsveg ved vedlikehaldsarbeid og i krisesituasjonar i vegtunnelen. Dette må det takast omsyn til. Gamlevegen har og kvalitetar som turistveg. Det må difor takast estetiske omsyn til anlegg langs vegen.

Ingen av kraftverka kjem i direkte konflikt med E134, men 2 alternativ krysser veg og eit er tenkt lagt i sjølve vegtraseen på gamle E134. Alle alternativa vil få atkomst via gammal E134.

Krysset mellom gamal og ny riksvegtrase på Rullestad har ikkje tilfredsstillande stigningsforhold. Dette er påpeika av grunneigarar, og skuldast mest sannsynleg endringar i høve til lokalt veganlegg i anleggsperioden. Ein har så langt ikkje funne midlar til å utbetre dette. Det er ein forutsetnad at stigningsforholdet vert utbetra før anleggsarbeid startar.

Generelt gjer Statens vegvesen merksam på at alle tiltak som berører ny og gamal E134 må handsamast i høve til Veglova og evt. Plan- og Bygningslova på vanleg måte. Sikt og stignings-tilhøve i kryss og avkjørsler med gamlevegen må vere i tråd med krava i handbok 017. Eksisterande avkjørslar bør primært nyttast for kraftanlegget. Statens vegvesen minner om at dersom eksisterande avkjørsler skal nyttast til frakt av anleggsmaskiner og materiell i anleggsperioden, må avkjørsla vere dimensjonert for dette. Det må søkjast Statens vegvesen om utvida avkjøringsløyve frå eksisterande avkjøringar. Gravearbeid i vegen skal godkjennast av Statens vegvesen. Tiltak innanfor byggegrense langs veg krev dispensasjon. Statens vegvesen forutset at vegen vert sett i stand etter anleggsperioden.

Kvernhuselva kraftverk:

Statens vegvesen ser av søknaden at røyrkata skal krysse E134 under brua. Statens vegvesen forutset at tiltaket ikkje medfører konsekvensar for riksveganlegget, eller restriksjonar på drift og vedlikehald av veganlegget. Røyrkata er tenkt plassert under brua mot austre landkar. Dette landkaret er fundamentert på fjell. Vi legg ved teikningar som viser brua i høve til elveløpet.

Detaljplan med ROS-analyse for røyrgate under brua må godkjennast av Statens vegvesen. Statens vegvesen ber om at det må leggjast fram detaljerte planer om kvar og korleis røyrkata vert plassert oppstrøms, under og nedstrøms brua. Det må takast spesielt omsyn til erosjonsfåren ved inngrepet, spesielt med tanke på at begge søyler er plassert på lausmassar.

Statens vegvesen ber om at eksisterande gardsveg frå gamlevegen via kjørbær undergang Kleivane ca. 400 m aust for brua, vert nytta til anleggsveg. Dette er ein kjørbær prefabrikkert undergang med BxH=4x4m innvendig.

Det må søkjast om utvida avkjørselsløyve til gammal E134. Anleggsarbeidet må skje i tett samarbeid med Vegseksjonen i Statens vegvesen.

Skromme Kraftverk:

Inntak i Dalselva og kraftstasjon m/adkomst og parkering vil liggje nær gamlevegen. Det er behov for utbetring av avkjørsel og bru. Rørgata er tenkt lagt i sjølve vegtraseen. Dette medfører ifølge søknaden, at det ikkje vert mogleg med gjennomgangstrafikk på gamlevegen i anleggsperioden.

Gamlevegen må haldast open for sykkeltrafikk i sommarhalvåret, og må kunne opnast på kort varsel i høve til krisesituasjonar.

Det må frå utbyggars side gjerast greie for kor lang anleggsperiode det er nødvendig å stengje for gjennomkjøring. Detaljplan for tiltaket, med ROS-analyse og faseplan, må godkjennast av Statens vegvesen. Anleggsarbeidet må skje i tett samarbeid med Vegseksjonen i Statens vegvesen i høve til vedlikehald av vegtunnelen og anna.

Rullestad 2:

Anlegget krev utvida bruk av eksisterande avkjørsle til gamlevegen. Inntaksdam og kraftstasjon ligg nær vegen, og røyrgate vil gå under veg. Elles er det vist riggområde langs Dalselva sør for Skromme.

Detaljplan med ROS-analyse for røyrgate under vegen må godkjennast av Statens vegvesen. Det må søkjast om utvida avkjørselsløyve til gammal E134. Anleggsarbeidet må skje i tett samarbeid med Vegseksjonen i Statens vegvesen.

Bordalen kraftverk:

Anlegget krev utvida bruk av eksisterande avkjørsle til gamlevegen. Det må søkjast Statens vegvesen om utvida avkjøringsløyve frå eksisterande avkjøringar.

Hovedrigg:

Hovedrigg er vist på nordsida av E134, like ved krysset med gamlevegen på Rullestad. Det finst ein kjørbær undergang i området, men Statens vegvesen oppmodar utbyggjar om å finne ein meir eigna plassering lengre unna E134. Område Saga, aust for Rullestad kan til dømes vurderast.”

Direktoratet for mineralforvaltning skriver i e-post av 03.10.2011 at de ikke har noen merknader til søknaden eller konsekvensutredningen.

Mattilsynet har i brev av 03.10.2011 gjort følgende vurdering og konklusjon:

”VURDERING:

Etter Mattilsynet si vurdering er det ikkje nokon openbare brot på regelverket Mattilsynet forvaltar. Mattilsynet er klar over at det vil kunna førekoma eindel private vassforsyningskjelder ved utbyggingsområdet.

Desse kan bli råka av den aktuelle utbygginga.

Forskrift av 04.12.2001 nr 1372 om vannforsyning og drikkevann § 4 forbyr forureining av drikkevasskjelder.

KONKLUSJON:

Mattilsynet ber Etne kommune og utbyggjar om å ta omsyn til eventuelle private drikkevasskjelder i utbyggingsområda slik at desse ikkje vert forureina, jmf. Forskrift av 04.12.2001 nr. 1372 om vannforsyning og drikkevann § 4.”

Skånevik Ølen Kraftlag meddeler i brev av 12.12.2011 at de ønsker å stå som eier og driver av nødvendige 22 kV-anlegg som må til for å transportere produsert kraft fram til 66/22 kV transformatorstasjon på Rullestad.

Statnett har i brev av 06.01.2012 ingen konkrete merknader til søknaden, men kommenterer generelt om tilknytning av nye regional- og sentralnettsanlegg:

”En viktig forutsetning for vår uttalelse er at konsesjonær følger krav i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (FoS) og forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet (FoL).

Vi ber NVE gjøre konsesjonssøker spesielt oppmerksom på at Statnett legger til grunn at FoS § 14 og veileder for funksjonskrav i kraftsystemet (FIKS) følges og at konsesjonær uten ugrunnet opphold søker/informerer systemansvarlig om anlegget etter at konsesjon er gitt.”

Halvfjordingen v/styreleder Tor Petter Stensland har 13.12.2011 sendt følgende uttalelse:

”Halvfjordingen AS er en reiselivsbedrift, lokalisert på Rullestad. Bedriften er en lokal satsing, med lokalt eierskap. Driften er basert på: Utleie av helårsplasser for campingvogner

- Tilrettelagte plasser for bobiler/camping
- Utleie av fire hytter med høy standard
- Drift av kafeteria/selskapslokaler og kiosk
- Tematurisme

Halvfjordingen AS er fremdeles i en oppstartsfase som er krevende, og er avhengig av all bistand som lokalsamfunnet kan gi. Bedriften sysselsetter i dag 2- 3 årsverk, men potensialet er vesentlig høyere.

Utbygging av en slik størrelse, har selvsagt negative konsekvenser for en bedrift som Halvfjordingen AS, men vi mener at de positive konsekvensene er større.

Vi opplever at turistene søker levende bygder med miljølandskapet intakt. Utbyggingen vil gi positive bidrag til dette, ved at grunneierne vil være i stand til drive gardsbrukene.

I anleggsperioden over 4 -5 år, vil bedriften kunne tilby tjenester som overnatting og bevertning. Dette vil igjen føre til større sysselsetting for bedriften.

Rullestad & Skromme Energi AS forplikter seg til å etablere et lokalt utviklingsselskap, som skal ha 20 % av netto resultatet etter skatt. Dette vil årlig kunne gi 1-1,5 mill. kroner. Halvfjordingen AS vil kunne, i stor grad, gjøre seg nytte av dette for videreutvikling.

I slike saker som denne, er det svært viktig at alle parter samarbeider for å kunne få et best mulig resultat. I den anledning er det kanskje et forslag å lage den ene kraftstasjonen til et visningsanlegg?"

Etne næringsutvikling har kommet med følgende uttalelse, datert 04.01.2012:

"Etne Næringsutvikling SA jobbar for alle typar næringar, til dømes kraft, havbruksnæring, reiseliv og landbruk, som ein alle finn i området for planlagd utbygging.

Ei kraftutbygging kan aldri skje utan inngrep og konsekvensar for andre næringsdrivande og lokalsamfunn. Me vurderer positive konsekvensar opp i mot eventuelle negative konsekvensar, og konkluderar for våre interesser med ei *positiv haldning til full utbygging slik omsøkt*. Dette grunnlegg me blant anna med:

- skånsame naturinngrep
 - o lite røyrgater i dagen
 - o små inngrep i inntak
 - o «høg» minstevassføring
- positive ringverknadar for busetnad i området – viktig for reiselivet
 - o indirekte bidrag til framleis drift ved gardsbruka
 - o indirekte bidrag til vedlikehald av kulturlandskapet
- Visuelt attraktive bygg
 - o Ser ein på erfaringar frå Småkraft AS (deleigar i RSE) sine prosjekt andre stadar, er sjølve kraftstasjonane heller ein positiv enn negativ tilvekst til miljø og landskap
- Kraftproduksjonen er i seg sjølv eit stort positivt bidrag, og ikkje først og fremst lokalt

Me meiner eventuelle negative konsekvensar i stor grad er lokale (vassføring, synlege inngrep m.m.) og at lokale innspel burde vektleggjast i slike saker."

Hordaland bondelag har uttalt seg i brev av 05.01.2012:

"Kraftutbyggingsplanane på Rullestad og Skromme representerer samla sett ei stor utbygging med ein totalproduksjon på i alt 147 GWh etter dei omsøkte hovudalternativa, fordelt på to tradisjonelle småkraftverk og to litt større utbyggingsprosjekt. Dei lokale bøndene og grunneigarane har gått saman med ein ekstern, profesjonell aktør for å gjennomføre planane. Grunneigarane har fleirtalet i kraftutbyggingsselskapet som er oppretta. I alt 13 grunneigarar på Rullestad og Skromme er omfatta av planane. Som ein føresetnad for prosjektet ligg det også planar om bygging av nye 66 kV kraftleidningar mellom Rullestad og Kvinnherad. Gjennom medfinansiering av denne linja vil Rullestad og Skromme Energi vere med på å sikre ei nødvendige styrking av nettkapasiteten i området.

Hordaland Bondelag vil gi støtte til utbyggingsplanane etter hovudalternativet. Kraftutbygginga vil gi betydeleg mengder rein, fornybar energi og varige inntekter til dei lokale bøndene. Auka produksjon av fornybar energi er eit viktig klimatiltak og i samsvar offentlege målsetjingar. I tillegg til dei klart positive verknadene for lokal næringsverksemd og lokal verdiskaping av tiltaket, vil utbyggingsprosjektet utløse nye kraftleidningar som det vil vere trong for i området også for å realisere andre småkraftprosjekt. Når nettsituasjonen gjer det mogleg å realisere desse, får ein ytterlegare positive verknader for den lokale næringsaktiviteten.

Hordaland Bondelag ser samla sett dei påviste ulempene ved realisering av tiltaket som moderate i høve til dei samfunnsmessige nytteverknadene. For fiske er det påvist både positive og negative konsekvensar av utbygginga. For kulturminne, naturmiljø og landskap kan vi heller ikkje sjå at utbygginga er til vesentleg ulempe. For Friluftsliv og turisme ser Hordaland Bondelag det slik at det store fleirtalet av brukarane vil ha nytte og glede av utbygginga. Tilkomsten til utmarka vil bli enklare og kraftinntektene vil gi levande bygder med eit variert kulturlandskap. For mange turistar er dette eit stor aktivum. Fleire av grunneigarane er alt i dag engasjerte i turistaktivitet og vil halde fram med denne verksemda. Grunneigareigde småkraftverk kan representere eit nytt og interessant opplevingstilbod for mange turistar.

At den planlagde vasskraftutbygginga ligg med relativt kort avstand til vassdrag som er verna og til andre verneområde, må ikkje nyttast som argument mot å gjennomføre planane om den nye energiproduksjonen. Tvert imot er det viktig at areal og ressursar som samfunnet ikkje har funne det nødvendig å verne, aktivt kan utnyttast til næringsføremål og dermed vere med på å oppretthalde levande bygder.

Hordaland Bondelag vil leggje vekt på at den auka lokale verdiskapinga i Rullestad og Skromme som følgje av kraftutbygginga, vil styrkje det samla inntektsgrunnlaget i landbruket i området. Dette vil kunne vere med på å spreie optimisme og satsingsvilje og gjere det mogleg å få gjennomført nødvendige investeringar i fornying av driftsapparatet i landbruket. Hordaland Bondelag ser totalverknadene for landbruk, lokal verdiskaping, busetjing og matproduksjon som klart større enn ulempene ved utbygginga.”

Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) har i brev av 06.01.2012 uttalt følgende:

”SRN mener at vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme ikke bør tillates. Utbyggingen vil gi uakseptabelt store negative konsekvenser for naturmiljøet i området. SRN anbefaler at Dalelva inkluderes i en ny verneplan for vassdrag. Vi viser til naturmangfoldlovens kapittel II, alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk, og særlig til §§ 5-12 i naturmangfoldloven, som etter vår mening må tillegges betydelig vekt i saken.

Etter vårt syn må det bety at NVE må si nei til utbygging i Rullestad og Skromme.

Viser til brev fra NVE den 21. september 2011 med søknad og konsekvensutredning om utbygging av fire kraftverk i Rullestadorområdet i Etne kommune. Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) ønsker å kommentere søknaden og vil i den forbindelse vise til et flerårig engasjement i saken, blant annet gjennom brev den 6. februar 2009 der vi uttrykte skepsis til utbyggingsplanene.

Vannkraft i Norge

Etter hundre år med kraftutbygging er to tredeler av de store norske vassdragene regulert. Sju av de ti høyeste fossene er bygd ut. Den norske vassdragsnaturen er unik. Norge har et internasjonalt ansvar for å sikre fosser og elver som vel fungerende økosystemer samt det artsmangfoldet som her har sine leveområder. Vassdragene utgjør kanskje den mest livgivende delen av vårt naturmangfold. SRN mener vi må være svært restriktive med videre utbygging av vassdragene og heller prioritere energieffektivisering og modernisering av allerede utbygde kraftverk.

Elver og bekker har stor variasjon i miljøforhold som temperatur, lys og næringstilgang. Det gir økosystemene stor variasjon og et rikt dyre- og planteliv. Mer enn 300 sjeldne og truede arter er knyttet til elveløp i Norge. Flere av disse er sjeldne på verdensbasis. Vannkraft endrer livet i elva fordi mange naturlige prosesser stoppes eller endres ved utbygging og drift. Det er særlig to naturtyper som er spesielt sårbare i vannkraftsammenheng: fossesprøytoner og bekkekløfter.

Her finnes det ofte sjeldne arter som er avhengige av spesielle forhold for å leve og som for eksempel ikke vil tåle uttørking som følge av mindre vannføring i elva.

Naturmangfold

Dalelva er et av de siste fjord- til fjellvassdragene igjen uten kraftutbygging på Vestlandet. Slike vassdrag representerer både store naturverdier, og vil bli enda viktigere i årene framover når en rekke arter må flytte sitt utbredelsesområde som følge av et endret klima. SRN vil peke på at § 10 i naturmangfoldloven om samla belastning betyr at utbygging av et slikt vassdrag etter vårt syn vil være i strid med denne lovens intensjoner. Svært mange andre vassdrag i regionen har allerede fått redusert sin økologiske tilstand gjennom kraftutbygginger.

Dalelva er et artsrikt vassdrag som utgjør viktige deler av et større, helhetlig økosystem. Tilknyttede områder finnes fugler, hjort og villrein, fisk og mange grupper bunndyr. Nesten 90 ulike fuglearter er registrert i området, og flere av disse er truet. En utbygging er i konsekvensutredningen angitt å gi middels negative konsekvenser. En av årsakene til denne vurderingen er at fossekallen trolig ikke lenger vil hekke ved en utbygging. SRN savner en ordentlig kartlegging og konsekvensutredning av hekkende fugl, slik det var lagt opp til i utredningsprogrammet.

I utredningsprogrammet står det også at "det skal undersøkes om elvemusling forekommer". Vi kan ikke se at dette er gjort. Elvemusling er en sårbar art (VU, Rødlista 2010) der Norge har en stor del av den europeiske bestanden, og dermed et spesielt ansvar for å ivareta. En egen handlingsplan foreligger fra Direktoratet for naturforvaltning. Elvemusling er avhengig av fisk for å gjennomføre sin livssyklus, og faktorer som påvirker vertsfiskene vil også påvirke elvemuslingen. Vannstandsregulering og tørrlegging er viktige negative påvirkningsfaktorer for arten, og det er derfor svært viktig å undersøke mulige forekomster i forbindelse med planer om vannkraftutbygging.

Ål var tidligere vanlig forekommende, men er ikke påvist under prøvofiske. Et eventuelt kraftverk i Håfoss vil totalt ødelegge mulig restaurering av ålebestanden i Rullestadvatnet. Vassdraget kan ved riktig kultivering også bli et flott fiskevassdrag med anadromt strekk opp til Håfoss.

Kartlegging og kunnskapsgrunnlag

SRN mener at kunnskapsgrunnlaget på en del felter er svakt og ikke i samsvar med naturmangfoldlovens § 8. Denne skal blant annet sikre at "Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger." I konsekvensutredningen blir det opplyst at registreringen av planter og dyr i hele vassdraget tok 3 dager og registreringen av fugl 2 dager. Etter vår vurdering er ikke dette tilstrekkelig til å oppfylle kravene i utredningsprogrammet om artssammensetning, kartfesting og dominansforhold, eller kravene i naturmangfoldlovens § 9 om Føre-var-prinsippet. Grunnlaget for å sikre forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter (naturmangfoldloven, §§ 4-5) kan heller ikke sies å være oppfylt med et så svakt naturfaglig grunnlag.

De naturfaglige undersøkelsene er gjort i 2008 og 2009. For å sikre at konsekvensutredningen forholder seg til gjeldende naturforvaltning bør arts- og naturtypeforekomstene sjekkes opp mot ny rødliste for arter fra 2010, rødliste for naturtyper fra 2011, prioriterte arter og utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven. Før dette er gjort kan ikke naturmangfoldlovens § 8 om kunnskapsgrunnlaget sies å være ivaretatt.

Turisme og friluftsliv

Dalelva og Rullestadvjuvet er svært naturskjønne områder og blant de største turistattraksjonene på Vestlandet. Åkrafjorden er pekt ut av Hordaland fylke som en landskapspark på grunn av sin unike natur og kultur. I området som er på høring finnes det elver i trange juv, en gammel postvei og jettegryter som er Nord-Europas største. Prinsippet for dagens reiseliv og friluftsliv er vern gjennom bruk, og et av målene er å utvikle området til å bli et attraktivt reisemål. Det er etablert

lokale initiativ for å utvikle natur- og kulturbasert turisme samt friluftsliv med fotturer, klatring og sykling. Potensialet for økt naturbasert turisme og friluftsliv er stort.

På bakgrunn av dette mener SRN at NVE må si nei til utbygging i Rullestad og Skromme i Dalelva.”

Naturvernforbundet har gitt sin uttalelse i saken i brev datert 06.01.2012:

”Viser til brev fra NVE den 21. september 2011 med søknad og konsekvensutredning om utbygging av fire kraftverk i Rullestadområdet i Etne kommune. Naturvernforbundet ønsker å kommentere søknaden og vil i den forbindelse vise til vårt flerårige engasjement i saken, blant annet gjennom brev den 6. februar 2009 fra Samarbeidsrådet for Naturvernsaker der vi uttrykte skepsis til utbyggingsplanene, tidligere brev og deltakelse på NVEs folkemøte fra Naturvernforbundet i Hordaland.

Konklusjon

Naturvernforbundet mener at vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme ikke bør tillates fordi utbyggingen vil gi uakseptabelt store konsekvenser for naturmiljøet i området, og at vannkraftutbygging ikke vil være i tråd med naturmangfoldlovens kapittel II. I stedet ønsker Naturvernforbundet at Dalelva inkluderes i verneplanen for vassdrag og at det satses på bærekraftige næringer og natur- og kulturbasert turisme i området.

Dalelva

Dalelva kommer fra Folgefonna og renner sørvestover mot Åkrafjorden gjennom det lille Rullestadjuvet og ut i Rullestadvatnet. Halvveis nede i Rullestadjuvet får Dalelva tilsig fra Bordalselva, som kommer fra sør gjennom et trangt gjel. Rullestadjuvet er et dramatisk og flott naturområde. Her er bratte fjellsider med enorme jettegryter, og elva går i fosser og stryk før landskapet åpner seg med gårder nede med vatnet.

Etnefjella og Dalelva har fram til nå hatt mye av sine naturverdier intakt. Allerede i en vurdering av nye verneobjekter til supplering av verneplanen i 1994 kom Dalelva med på lista over de 10 høyest prioriterte vassdragene hos alle de store natur- og friluftsansesjonene: Naturvernforbundet, WWF, Den Norske Turistforening og Norges Jeger- og Fiskerforbund. I 2005 vernet Stortinget en rekke nye vassdrag ved suppleringen av Verneplan for vassdrag, men Dalelva kom ikke med til tross for at vassdraget ble tatt ut av Saudautbyggingen i 2003 som følge av vassdragets store verneverdi. På Naturvernforbundets landsmøte i 2009 ble en fortsatt satsing på å bevare Dalelva for natur og friluftsliv vedtatt. Dalelva har så store verneverdier at det er blant de seks mest verdifulle vassdragene som Naturvernforbundet har valgt ut for å vernes mot kraftutbygging.

Vannkraft i Norge

Etter hundre år med kraftutbygging er 60 prosent av det norske vannkraftpotensialet og sju av de ti høyeste fossene bygget ut. Den norske vassdragsnaturen er unik, og Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på urørte fosser og elver. Vassdragene utgjør kanskje den mest livgivende delen av det norske naturmangfoldet. Naturvernforbundet mener at dette gjør at vi må være restriktive med videre vassdragsutbygging. Elver og bekker har stor variasjon i miljøforhold som temperatur, lys og næringstilgang, noe som gir et stort mangfold av økosystemer og et rikt dyre- og planteliv. Derfor er over 300 sjeldne og truede arter knyttet til elveløp i Norge, hvorav flere er sjeldne på verdensbasis. Vannkraft forringer livet i elva fordi mange naturlige prosesser stoppes eller endres ved kraftverket. Det er spesielt to naturtyper som er sårbare i vannkraftsammenheng: fossesprøytoner og bekkeløfter. Her finnes det ofte sjeldne arter som er avhengige av bestemte forhold for å leve og som for eksempel ikke vil tåle uttørking som følge av mindre vannføring i elva.

Naturmangfold

Dette er et av de siste fjord- til fjellvassdragene igjen uten kraftutbygging på Vestlandet, noe som bør være et viktig moment i debatten om utbygging skal tillates. Slike vassdrag representerer store naturverdier, og vil bli enda viktigere i årene framover når en rekke arter må flytte sitt utbredelsesområde som følge av et endret klima. Naturvernforbundet mener at § 10 i naturmangfoldloven om samla belastning tilsier at dette vassdraget ikke bør bygges ut.

Dalelva er et artsrikt vassdrag som er hjem for både fugl, hjort og villrein, fisk og mange grupper bunndyr. Nesten 90 ulike fuglearter er registrert i området, og flere av disse er truet. I Dalelva/Skrommeområdet er det også hekke- og leveområder for fossekall og trolig vintererle, som er tett knyttet til vassdrag og som kan trues av vannkraftutbygging. En utbygging er i konsekvensutredningen angitt å gi middels negative konsekvenser. En av årsakene til denne vurderingen er at fossekallen trolig ikke lenger vil hekke ved en utbygging. Naturvernforbundet savner en grundig kartlegging og konsekvensutredning av hekkende fugl slik det er lagt opp til i utredningsprogrammet.

I utredningsprogrammet står det også at ”det skal undersøkes om elvemusling forekommer”. Vi kan ikke se at dette er gjort. Elvemusling er en sårbar art (VU, Rødlista 2010) der Norge har en stor del av den europeiske bestanden, og dermed et spesielt ansvar å ivareta. En egen handlingsplan foreligger fra Direktoratet for naturforvaltning. Elvemusling er avhengig av fisk for å gjennomføre sin livssyklus, og faktorer som påvirker vertsfisk vil også påvirke elvemusling. Vannstandsregulering og tørrlegging er viktige negative påvirkningsfaktorer for arten, og det er derfor svært viktig å undersøke mulige forekomster i forbindelse med planer om vannkraftutbygging.

Mosefloraen i Dalelva er regnet som en truet vegetasjonstype og er en av de mest alvorlige mulige konsekvensene, i tillegg til påvirkning av en fossesprøytsone i Sagelva. Elvemosevegetasjonen er sterkt truet på Vestlandet, men i konsekvensutredningen mangler kartfesting og taksering for Dalelva.

Ål var tidligere vanlig forekommende, men er ikke påvist under prøvofiske. Et eventuelt kraftverk i Håfoss vil ødelegge for mulig ny ålebestand i Rullestadvatnet.

Kartlegging og kunnskapsgrunnlag

Naturvernforbundet mener at kunnskapsgrunnlaget på en del felter er for dårlig og ikke i samsvar med naturmangfoldlovens § 8. I konsekvensutredningen blir det opplyst at registreringen av planter og dyr i hele vassdraget tok tre dager og registreringen av fugl to dager. Etter vår vurdering har ikke dette vært tilstrekkelig til å oppfylle kravene i utredningsprogrammet om artssammensetning, kartfesting og dominansforhold, eller kravene i § 9 om føre var-prinsippet. Grunnlaget for å sikre forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter (§§ 4-5) kan heller ikke sies å være oppfylt med et så svakt naturfaglig grunnlag.

De naturfaglige undersøkelsene er gjort i 2008 og 2009. For å sikre at konsekvensutredningen forholder seg til gjeldende naturforvaltning bør arts- og naturtypeforekomstene sjekkes opp mot ny rødliste for arter fra 2010, rødliste for naturtyper fra 2011, prioriterte arter og utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven.

Naturvernforbundet mener også at utredningene viser for få bilder fra vassdraget ved stor vannføring.

Turisme og friluftsliv

Dalelva og Rullestadvatnet er blant de største turistattraksjonene på Vestlandet. Åkrafjorden er pekt ut av Hordaland fylke som en landskapspark på grunn av sin unike natur og kultur. Langfossen er Etne største natur- og turistattraksjon, logo for Etne kommune, og regnes for «porten til Haugalandet». Området er også ein svært viktig innfallsport til Etnefjella, et populært og mye brukt turområde med et godt utbygd rute- og hyttenett. Her kan en oppleve elva i trange juv, en gammel postveg i fjellsiden og det finnes velutvikla jettegryter som er Nord-Europas største.

Prinsippet for dagens reiseliv og friluftsliv er bevaring gjennom bruk, og et av målene er å utvikle området til å bli et attraktivt reisemål. Flere lokale initiativ er satt i gang for å utvikle natur- og kulturbasert turisme i området, og det skjer stadig mer innenfor fotturer, klatring og sykling.

Potensialet for økt turisme angis som stort. Naturvernforbundet ønsker dette velkommen og mener at det er langt mer framtidsrettet lønning enn kraftutbygging.

Naturvernforbundet går mot planene om vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme i sin helhet. NVE anmodes om ikke å gi konsesjon til utbyggingen helt eller delvis.”

Haugesund Turistforening har sendt uttalelse i brev datert 06.01.2012:

”Friluftsliv, turisme og reiseliv

I sitt “KV-notat 19/2009 – Bakgrunn for fastsatt utredningsprogram” står det at ”Forskriftens § 8 fastslår at ansvarlig myndighet skal legge utredningsprogrammet frem for Miljøverndepartementet dersom berørte myndigheter vurderer tiltaket å kunne komme i konflikt med nasjonale eller viktige regionale hensyn. Ingen av høringspartene har sagt konkret at de mener prosjektet berører nasjonale eller regionale interesser, men flere er opptatt av at Bordalselva og Sagelva var en del av Sauda-prosjektet. På denne bakgrunn har NVE valgt å forelegge utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet (MD) for godkjenning. MD har i brev av 14.12.09 uttalt at de mener det må utredes grundig om de foreliggende planene har like store miljøkonflikter som tiltaket som ble tatt ut i tidligere planlegging. NVE er enig i dette og mener at utredningsprogrammet er dekkende også i forhold til dette spørsmålet. MD mener også at det bør vurderes om videre planlegging er hensiktsmessig dersom det viser seg at miljøkonfliktene i det aktuelle tiltaket ikke er vesentlig mindre enn i forrige runde.” I brevet fra MD stod det nemlig at ”Nordoverføringen ble tatt ut av Saudaprojektet fordi man mente at konfliktnivået var for høyt. Avslaget ble begrunnet med at det var tilnærmet urørte områder med meget stor betydning for regionalt friluftsliv, og et inngrep ville ha meget store negative konsekvenser for naturvern, friluftsliv og landskapskvaliteter i området.” Selv om de nye planene for utbygging av Bordalselva har inntaket lenger ned i vanddraget, mener altså MD likevel at det trengs en vurdering.

HT mener at det må være en misforståelse at ingen av høringspartene har sagt at tiltaket kommer i konflikt med nasjonale eller regionale interesser. Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) er et nasjonalt samarbeidsorgan mellom naturvern- og friluftsansjasjoner, og de la i sin forhåndsomtale den 11.2.09 fram krav om at Rullestadvassdraget skulle inn på verneplanen for vassdrag - både på grunnlag av verneverdiene i Dalelva med Rullestadjuvet og Postvegen, og fordi Bordalselva og Sagelva ble tatt ut av Saudautbyggingen på grunn av vernehensyn. Norges Naturvernforbund har prioritert Dalelva som et av seks vassdrag som de vil prøve å få med på verneplanen, og har derfor hatt en kampanje og arrangert et vassdragsseminar på Åkrafjordtunet 29-30.9.09 for å få fram både positive og negative sider ved utbyggingen. Formålet med kampanjen er å samle lokal støtte i området til helt eller delvis vern av Rullestadvassdraget, gjennom konsesjonsbehandlingen. I tillegg har både Hordaland Naturvernforb. og FNF Hordaland uttalt seg for vern av Rullestadvassdraget (Dalelva) da meldingen var på høring i 2009. Disse to er begge regionale organisasjoner for Hordaland og deler av Rogaland fylke. Hansen (2003)* klassifiserer landskapet på Rullestad som ”et helhetlig kulturlandskap av nasjonal verdi.” Rullestadjuvet har siden 1800-talet vært en både nasjonal og regional turistattraksjon, som er blitt særlig kjent fordi Lars Hertervig hentet motiv til flere av sine mest kjente malerier fra dette området.

I tillegg er det feil som det blir påstått av utbyggerne i deres kommentarer til utredningsprogrammet at inngrepet i Bordalen er mindre enn det som var planlagt i Saudaprojektet ved den såkalte Nordoverføringen. Det er faktisk det motsatte som er tilfelle: I det siste utkastet til overføring var det ikke planlagt noen anleggsvei opp Bordalen, og inntaket lå mye høyere, slik at det ville ha blitt større restvannføring i Bordalselva enn ved de nye planene til RSE, i tillegg til at Dalelva ikke ville ha blitt berørt.

HT mener at Multiconsult (MC) har tatt for lett på denne delutredningen. Programmet sier at det skal være kontakt med berørte parter. HT er en viktig part i dette området. MC har kun hatt en kort telefonkontakt med vår daglig leder. Det som foreligger fra utreder er etter vår mening allerede avleggs og ikke presist nok. Da det er funnet direkte feil, som påstanden om anleggsveien opp Bordalen (se innledningen) er HT i utgangspunktet skeptisk til det arbeid som er nedlagt i dette kapitelet.

I UP er det stilt opp følgende krav på side 13:

”Utbyggingsområdets verdi for reiseliv skal vurderes i forhold til følgende punkter:

- dagens bruk
- eksisterende planer for videre satsing både lokalt og for overordnede satsinger i Åkrafjorden.
- områdets egnethet/potensial for videreutvikling av reiselivsaktiviteter.

Tiltakets konsekvenser for reiselivet skal utredes for anleggs- og driftsfasen ut fra hvordan utbyggingen vil kunne påvirke verdien av reiselivsattraksjonene. Det bør skilles mellom direkte og indirekte virkninger. Eventuelle erfaringer fra andre områder i Norge skal innhentes. Opplysninger om reiselivet kan innhentes fra NHO Reiseliv, Innovasjon Norge, fylkeskommunen og fra lokale og regionale reiselivsaktører. Konsekvensene for turisme og reiseliv må sees i nær sammenheng med konsekvensene for relevante temaer som landskap, natur- og kulturmiljø og friluftsliv.”

I KU for friluftsliv, turisme og reiseliv er dagens bruk omtalt, men ”tiltakets konsekvenser for reiselivet” er totalt fraværende. Dette er et av de viktigste spørsmålene i den samlede konsekvensvurderingen, altså om inngrepet (= fraværet av vann i elva) vil påvirke turismen og verdien av Dalelva og Sagelva som turistattraksjoner. Hvor mange turister vil komme for å se Rullestadvjuvet og Postvegen dersom det ikke renner vann i elva, slik vi ser det på side 50-51 i KU for landskap? Tilsvarende kunne en spurt hvor mange turister det ville ha kommet til Åkrafjorden dersom vannføringen i Langfossen hadde vært redusert til 5 % av normalvannføring. Dette ville en kunne svart på dersom utbygger hadde gjort en spørreundersøkelse blant brukerne av Rullestad og Åkrafjorden Oppleving, men det er ikke blitt gjort. Hydrologien er her et svært viktig punkt, for det største ankepunktet mot utbyggingen er den sterkt reduserte vannføringen på 5 % minstevannføring i sommerhalvåret (mai-september), som i tørrår fører til nær uttørkede elvefar over lange perioder om sommeren, når vannføringen er under den såkalte maksimale slukeevnen i kraftverket. Dette slår negativt ut både for planter, fugl, fisk og bunndyrfauna som er avhengige av rennende vann, men også for turistnæringen. Det er vannet som gir landskapet liv, og når vannet blir lagt i rør, er det ofte et livløst landskap som ligger igjen, slik noen av bildene i rapportene fra Multiconsult AS viser. Også uten utbygging vil elva se slik ut i perioder, men etter en utbygging som planlagt vil dette strekke seg over et mye lenger tidsrom. UP pålegger utbygger å greie ut konsekvensene for reiselivet av redusert vannføring, men det er altså ikke blitt gjort. Det er en fundamental mangel ved konsekvensutredningen. Det eneste som er oppgitt, er hvor stor kapasitet det er i dag på Halvfjordingen og hvilke priser det er på utleiehyttene, altså dagens situasjon. Men det som er mer interessant å vite, er følgende:

- (a) Hvor mange arbeidsplasser i gardsturisme eller naturbasert turisme er det potensiale for på Rullestad?
- (b) Hvordan blir arbeidsplassene påvirket av utbyggingen, altså hvor mange vil det være dersom Dalelva får renne fritt, sammenlignet med det som vil komme ut av det lovede næringsfondet på 20 % av overskuddet på kraftverket, dersom det blir full utbygging?

HT er enig i at mange av gårdsbrukene langs Åkrafjorden er avhengige av inntektene fra småkraftverk for å få gårdsdriften til å gå i hop, det er ikke nok med bygdeturisme. Men det er vanskelig å se at dette er tilfelle med RSE sitt prosjekt. Dette er ikke noe småkraftverk på under 10 MW (40-50 GWh), men en stor utbygging på 147 GWh. Her er det alt i dag en raskt voksende bedrift, nemlig Halvfjordingen, som er bygd opp på bygdeturisme, gardsmat og naturbasert turisme, og som alt sysselsetter 2-3 årsverk, ifølge daglig leder. Denne bedriften vil bli sterkt skadelidende ved en utbygging som planlagt, og særlig vil Rullestad 2 slå negativt ut, både fordi kraftstasjonen og riggområdet vil være et skjemmende inngrep i et kulturlandskap av nasjonal verdi, og fordi Rullestadvjuvet og Postvegen uten tvil miste mye av sin verdi som nasjonal

turistattraksjon. Også Sagelva betyr mye fordi den har et samlet fall på 3-400 meter rett ned i Rullestadvatnet, og er svært synlig over vannet. Rett nok trenger de tre gårdsbrukene på Rullestad ekstraintekter for å kunne drive med overskudd, men det er vanskeleg å se at det trengs ei så stor utbygging for å få dette til. Ei moderat utbygging som den innstillingen fra Etne kommune gjekk ut på, vil være mer enn nok til å styrke bosettingen, og vil heller ikke gå så mye ut over verdiene knyttet til naturmangfold og turisme, som en full utbygging, fordi denne ikke ville ha omfattet Dalelva og Sagelva. Litt populært kan en si at det vil være svært uklokt å ødelegge det en skal leve av i framtida.

Kommentarer til delpunkter i kapitlet:

0.2 Områdebeskrivelse og verdivurdering

Her beskrives bruken av området i reiselivssammenheng som "forholdsvis liten". Dette er ikke i tråd med det som beskrives i 4.4.2. Her beskrives mangfoldet som er i området, både naturmangfoldet og kvaliteten på produktene som lokalbefolkningen satser på for å bygge opp reiselivs- og turistnæringen på Rullestad.

3.1 Om temaet

Det pågår en nasjonal storsatsing på "Aktiv i friluft", der forebyggende arbeid og helsefremmende tiltak skal prioriteres (brev fra dep). Flere foreninger, deriblant HT, har bygget ut flere av sine hytter for å kunne ta imot skoleklasser og drevet oppsøkende virksomhet mot bl.a. skolene. Rullestad har en stor egenverdi for slike tiltak. Stedet er lett tilgjengelig for første kontakt med et flott naturlandskap, en levende elv, en gammel ferdsselsvei, kulturminner osv. For barn (leirskole, stedet har kapasitet til det) og voksne uten erfaring, har det aktuelle område stort potensiale som inspirator til videre aktivitet. Samfunnsøkonomisk er verdien av en sunnere livsstil meget vel dokumentert i årenes løp.

3.5 Datagrunnlaget

HT er en del av datagrunnlaget, men er ikke kontaktet utover en telefonsamtale med daglig leder i foreningen.

Når det gjelder turbøker for området er ikke dette kommentert i det hele tatt. HT har gitt ut Turtips 1 og 2. I hver bok er det 100 turtips for hele regionen. Åtte av turforslagene gjelder Rullestadorrådet. Disse bøkene er å få kjøpt i alle distriktets bokhandlere. HT's 75 års jubileumsbok omhandler også området.

HT har ca. 5000 medlemmer og eget foreningshus i Haugesund sentrum. Her er det åpent hver dag, utenom lørdag. Her gis det daglig informasjon om Rullestadorrådet som utgangspunkt for turer til og omkring HTs hytte Simlebu.

Den interkommunale turistinformasjonen holder til i samme lokalet. Her informeres det i sesongen daglig til turister som vil inn til Åkrafjorden med Langfossen og Rullestad

4.2 Generelle trekk i områdets opplevelseskvalitet

I underpunktene er det beskrevet emner som ikke er oppdatert til dagens virkelighet er ikke samsvar mellom det som beskrives her og det som kommer fram i neste kapittel, under 4.3.1 "Dagens bruk". (4.2.5 ...planer om sti rundt vatnet. Motsatt i 4.3.1 Tursti rundt Rullestadvatnet.)

4.3.1 Dagens tilbud og bruk

HT har ved siden av tradisjonell tilrettelegging for fjellvandring arbeidet mye de siste årene for enklere turer og friluftaktiviteter for blant annet funksjonshemmede. Postvegen på Rullestad er et eksempel på tilrettelegging for kulturvandring i kontakt med barsk natur. Rullestad Aktiv Fritid har de siste to årene arrangert guidede turer gjennom hele sommerhalvåret.

S. 38 bilde av Postvegen: Er det bevisst å vise veien i en tidligere fase? Veien er ikke i denne tilstanden i dag.

4.3.2 Hytter

Sandvasshytta har i dag 46 sengeplasser, pluss 10 i sikringshytta. Hovedhytta var ny i 2010. Stien fra Rullestad til Simlebu er lagt om og går i dag fra Halvfjordingen og følger den gamle setervegen (pilgrimsvegen?) opp til Mjølkestølen hvor den treffer stien fra Skromme/Tømmerdalen. Dette medfører at de tiltenkte anleggene kommer i direkte konflikt med denne stien.

4.4.2 Reiseliv

Generelt. HT har gjennom sitt arbeid med to store vannkraftprosjekter, Etne og Sauda, påpekt de naturverdier som ligger i dette fjord og fjellandskapet. Helt siden 1980-tallet har HT vist til sammenhengen mellom Langfossen, Mosneselva (Følgefonna Nasjonalpark), Fjæra, Rullestad, Rullestadjuvet med jettegrytene og oppgangen til fjells via Bordalen. Den utviklingen som dette området har hatt i de senere år er etter vår mening i rett retning. Naturbasert turisme er svært populært og Hordaland fylke har satset på dette med starttilskudd. Det siste tilskudd er organisert klatring gjennom Åkrafjorden Oppleving. Områdets fjellvegger er et eldorado for dette. Utviklingsmulighetene er mange. I Røldal er det nå et nytt prosjekt i gang for å bygge et pilgrimssenter i forbindelse med stavkirka. En arkitektkonkurranse har nettopp samlet en rad norske og internasjonale forslag. Da vil Rullestad, som allerede har vært utgangspunkt for pilgrimsturer bli høyaktuelt som startsted med dette senteret som mål. Stort utviklingspotensiale lokalt på Rullestad! Nytt: Et av turforslagene fra Rullestad, Jettegrytene, Postveien eller Rullestadvatnet rundt vil bli med på "Hordaland fylkes 10 på topp".

Langfossen

HT har T-merket stien opp fra parkeringen ved fossen, til Langfosstølen og Vaulavatnet, hvor den treffer den T-merkete stien som kommer fra Simlebu/Sandvasshytta. Det arrangeres et populært løp "Langfossen opp" hvert år. Det er gården Eljarvik som driver kiosken ved Langfossen, noe som bør bidra til bedre drift av tilbudet på gården.

4.4.3 Brukere

Igjen er dette beskrevet med en overfladiskhet som viser den gjennomgående trenden: at utrederen ikke har anstrengt seg for å foreta en detaljert undersøkelse. En har etter vår mening ikke egentlig tatt kontakt med HT, som virkelig kunne ha fremskaffet relevant informasjon om dette temaet. Hva med alle de som bor fast på Halvfjordingen? Og hvem er egentlig: "turlag og lignende"?

Når det gjelder bemerkningen: "Generelt er bruken i dag beskjedent", vil HT igjen hevde at dette ikke er dagens situasjon. HT sitter inne med opplysninger om at utreder i denne KU kun har hatt telefonsamtale i 5 min med daglig leder på Halvfjordingen.

4.4.6 Alternative områder

Her beskrives selvfølgeligheter. Det er kun i siste setningen det står noe som har relevans til dette området, da det vil bli langt til lignende områder som har denne tilretteleggingen. Dette er ikke ønskelig sett på bakgrunn av transport, brukere og områdets naturkvaliteter.

4.7.1 Jettegrytene med sti

Etne kommune har bidratt til mye bedre sikring av stien frem til Jettegrytene.

4.7.1 DNT-nettet

T-merket sti fra Rullestad, følger i starten postveien og tar av opp setersti opp til Mjølkestølen.

4.7.5 Gamleveien

Denne er et godt eksempel på at universelle brukere virkelig kan komme i nær kontakt med vill fosse- og elvenatur. Satsingstema fra sentralt hold.

4.7.8 Resterende skogsområde

Henviser til jaktturisme, som må ha et stort potensiale for hele området. Må ha "stor verdi"!

5.1 Innledning

Igjen en negativ innledning til et kapittel, og etter HT sin mening, ikke oppgradert til dagens virkelighet.

5.6.3 Rullestad 2

Oppsummering: Det rimer ikke å bedømme konsekvensen til dette temaet å være "middels negativ" på bakgrunn av at delområdet har en klassifisering "stor verdi". Det er i dette delområdet vannveien har størst betydning for friluftslivet i forbindelse med Postveien og Gamleveien.

5.6.4 Bordalen 1

Inntak. Inntaket nedenfor Mjølkestølen vil være en markert og fremmed konstruksjon i forbindelse med stien. Det beskrives i "Vannveiene" i samme punkt, at elva bare er synlig fra noen punkter fra DNT-stien. Det er slike punkter som er viktige på turen opp dalen. Elvene/bekkene har sin naturverdi som element i naturen. Her beskrives dette som om elvene er en teknisk ting og at omfanget har en begrenset verdi. Det er helt motsatt, sett fra HT sin side!

Oppsummering. Det vises til innledningen ang anleggsveien opp Bordalen. Videre vil HT påpeke at verdiene er satt for lavt på bakgrunn av feil konklusjoner i dette underpunktet. Det ville også i Saudaprojektet kun være et berøringspunkt med DNT-stien, ved Sagelva. De andre inntakene ville ligge mer skjult til. Minstevassføring var også tema i den sammenheng.

5.6.5 Samlet vurdering av full utbygging

I dette kapitlet har utreder igjen en lett holdning til konsekvensene ved full utbygging. HT mener at tidspunktet for konklusjonen er feil og gått ut på dato. Halvfjordingen har stor verdi i denne sammenheng. Markedsføringen Halvfjordingen har fått i media i de to siste årene er stor. HT har hatt stor oppgang på sine hytter, nå som Sandvasshytta også kan ta imot skoleklasser. Skoleklasser kan da ta gjennomgående tur fra Rullestad til Blomstølen, noe som nå har økt det siste året.

HT mener derfor at NVE må forlange ny KU for dette tema med et nytt firma. HT vil påstå at vektingen her må bli at utbygging vil ha *store negative konsekvenser!*

Forvaltning av naturressursene

På grunn av det store utbyggingspresset mot små og mellomstore vassdrag, som fornybare alternativ til olje og gass, er det et stort behov for ei samla planlegging av vassdrag som sikrer at ikke naturmangfold, friluftsliv eller store landskapsverdier går tapt. Dette tilsier at Rullestadvassdraget blir vurdert opp mot andre vassdrag, noe som ikke kan skje dersom RSE skulle få konsesjon på prosjektet. De fleste av de større vassdragene i Hardanger og Sunnhordland er alt bygd ut tidligere, slik at behovet for vern av de små og mellomstore vassdragene i regionen som ennå er urørte, har blitt enda større, og verdifulle naturtyper som er knyttet til Vestlandsnaturen, kan gå tapt for alltid.

Konklusjon

HT går primært inn for vern av hele Rullestadvassdraget, men som et kompromiss kan vi sekundært gå med på den løsningen som rådmannen i Etne har gjort framlegg om, og som fikk tre stemmer ved behandlingen i kommunestyret den 15.12.2011. Dette går ut på delvis utbygging som omfatter Bordalen 2, Skromme og Kvernhuselva, der de delene av vassdraget som trolig har

størst naturfaglig verdi og størst potensiale for naturbasert turisme, altså Dalelva og Sagelva, blir holdt utenfor og får renne fritt. Det er ikke noen ideell løsning fra et naturvernspunkt, men er kanskje det beste som er praktisk mulig i dag.

Men HT mener og at det trengs en grundigere konsekvensutredning som kan oppfylle de kravene som blir stilt i UP, og som fagrapportene som foreligger i dag, ikke gir svar på. Først da kan en gi et tilfredsstillende svar på de spørsmålene som blir stilt i utredningsprogrammet.

**Publikasjon (tillegg)*

Hansen, S. 2003. Kulturlandskapet i Åkrafjorden – registrering av kulturlandskapsverdier og utviklingsmuligheter. Rapport Planteforsk Fureneset. 53 pp.

Kulturminner, kulturmiljø og landskap

I våre konklusjoner er de to rapportene (KU) som gjelder kulturminner og landskap slått sammen, fordi kulturminne og kulturlandskap er to sider av samme sak.

I KU for landskap er verdisettinga av området (s. 7) Sjørdalen (der E134 går) gitt stor verdi. Vi mener Rullestadjuvet og Bordalen bør gis like stor verdi, både som rene landskapselementer og for sin nærhet til jettegrytene. Dette kommer ellers fram i rapportens samlede vurdering, der den kumulative effekten angis som større enn delene. Vi mener at utbygging vil ha stor negativ konsekvens etter alle alternativer, selv om det er noen gradforskjeller.

Rapporten for kulturmiljø og kulturminner er preget av feil og misvisninger. Konklusjonene blir dermed lite pålitelige. Her bør gjøres en ny og mer kvalifisert gjennomgang.

NVE seier i UP side 10 at det skal avklares med fylkeskommunen hvorvidt det trengs undersøkinger etter § 9 i Kulturminneloven, og forutsetter at "kulturminner blir utredet på et slikt nivå at fylkeskommunen kan vurdere om undersøkelsesplikten etter § 9 må oppfylles før et konsesjonsvedtak, eller om konfliktnivået ikke er større enn at det kan gjøres i sammenheng med en eventuell godkjenning av detaljplaner." Men dette stemmer ikke med fylkeskommunen sine egne kommentarer, der de eksplisitt ber om at undersøkinger etter § 9 blir gjort før konsesjonsbehandling. Riksantikvaren støtter dette synet, og sier dessuten at det er nødvendig med arkeologiske undersøkinger i det området som blir berørt av fysiske inngrep på grunn av utbyggingen. Vi minner også om at Fylkesmannen har stilt strenge krav til landskapet som Dalelvo renner gjennom, "fra der hvor overføring av vann til Rullestad 2 starter, via Rullestadjuvet og til Rullestadvatnet (langs gamle E134) har dramatisk og inntrykkssterk natur, og har viktige natur- og opplevelseskvaliteter. Langs gamle E134 og Dalelva går den gamle postveien. Utbyggingen vil ramme dette området sterkt også i forhold til turistnæringen, dersom vannstrengen blir borte. KU-en bør derfor drøfte hvilke konsekvenser bortfall av denne delen av utbygginga (overføring av vann til Rullestad 2) får for prosjektet. Alle inngrep (fraføring av vann, vegbygging, nye kraftlinjer m.m.) må fotovisualiseres og vises på kart i passende målestokk." Dette siste kravet er da også støtta av NVE i UP.

I følge UP side 10 skal berørte områder synfares og vurderes i høve til automatisk fredet kulturminne og nyere tids kulturminne. Eksisterende og eventuelle nye funn skal kartfestes, og potensialet for nye funn av automatisk fredet kulturminne skal vurderest. Dette kravet er bare delvis oppfylt.

Ifølge KU for kulturminner side 6 kan utbygginga komme i konflikt med (minst) to automatisk fredet kulturminne. Det ene er trolig den gamle pilgrimsvegen til Røldal, som blir omtalt som "et tidligere registrert automatisk fredet kulturminne". Kulturminnet er angitt, men ble ikke funnet under utreders befarig. En må anta at det er snakk om *Pilgrimsvegen*, siden den ikke er nevnt andre steder i rapporten. Når en vet at det de to siste somrene har vært arrangert fellesturer nettopp denne vegen til Røldal, vitner det om lettvinnt arbeid og liten kontakt med lokalmiljøet. Pilgrimsvandringar til Røldal, både fra øst og fra vest, har fått økt tilslutning. Betydningen av dette kulturminnet, og dermed graden av autensitet i området rundt, må utredes skikkelig. Den gamle vegtraseen blir trolig berørt i nedre del, mot Rullestadvatnet, i Delområde Rullestad. Dette delområdet har også potensiale for funn av ikke-synlige automatisk fredet kulturminne i riggområdet for Rullestad 2. I KU for kulturminne side 29 heiter det at "Første opplysning om

bosetting er fra 1590.” Dette er feil, ifølge Hansen (2003)* er gården første gang nevnt i 1519 og sannsynlig rydda i vikingtid, som gårdsnavnet tyder på. Gamletunet på Rullestad (“Heimigarden”) må derfor regnes som eit automatisk freda kulturminne (eldre enn 1537) i følge definisjonen på side 25-26. Dette betyr etter vår oppfatning at utbygginga av Rullestad 2 ikke kan skje utan løyve og dispensasjon fra Kulturminnelova §9 frå Riksantikvaren.

I KU side 6 står det vidare at utbyggingen kan komme i konflikt med tre nyere kulturminne, nemlig brua på Postvegen og to kvernhusmurer på Rullestad. Postvegen er nevnt under kulturmiljøet i ”Delområde Skromme”, men ellers ikke kommentert. Dette er sterkt mangelfullt. Postvegen er i dag restaurert med stor dugnadsinnsats og til sammen kr 700 000 – 1 mill. kr fra Fylkesmannen i Hordaland, Hordaland Fylkeskommune, Statens vegvesen, Naturskadefondet, Etne kommune, Arild Håland m.fl. Den nyttes som turveg i store deler av året og det arrangeres guidete turer flere ganger i uka i sommermånedene. På en enestående måte knytter den sammen Sjørdalen, jettegryteformasjonene, natur- og kulturlandskap, og henger sammen med den nyopprettede turstien rundt Rullestadvatnet. Postvegens historie og betydning i dag må utredes på nytt. Postvegen er uløselig knyttet til vannstrengen i Sjørdalen, slik at den både som fornminne og som turveg idag vil bli sterkt skadelidende av utbygging. En registrerer at de to bildene rapporten har av Postvegen (side 62) ikke viser vannstrengen den går langs, det gir lite representative bilder for landskapsopplevelsen. Det er grunn til å merke seg at *rapporten om friluftsliv, turisme osv. beskriver Postvegen som en attraksjon der den går langs elva* (s. 33), altså lite samsvar mellom de forskjellige fagrapportenes vurderinger. Etter at E134 ble lagt i tunnel forbi Rullestadjuvet er også hårnålssvingene opp juvet blitt et tilgjengelig kulturminne for gåing, sykling eller bilkjøring. De forskjellige generasjoner med veger side om side gir en fin opplevelse med fjellsidene rundt. Den gamle brua på postvegen er frå 1875, og er som nevnt restaurert i nyere tid med frivillig innsats og kommunal støtte på 600 000 kroner. Både denne brua og den nyare brua på bilvegen frå 1920 (Pers bru) vil mista det meste av sin verdi som turistattraksjon dersom vannet blir tatt bort fra elva.

Men i tillegg til disse to nyare tids kulturminne som kan komme i konflikt med utbyggingen, er det to kulturminner til. For det første har vi murene etter den gamle flomsaga i Sagelva fra 1804, som kan bli berørt av Bordalen 1, der Sagelva er inkludert. Dette kulturminnet vil også bli indirekte berørt ved at vassføringen i Sagelva blir sterkt redusert. Dersom en i framtiden tenker seg at saga blir restaurert som et kulturminne og turistattraksjon, vil det komme i konflikt med Bordalen 1. Men det er ei sag til, som KU ikke har omtalt, nemlig Skrommesaga, som murene ifølge Hansen (2003) framleis er synlige etter, og der utstyret til saga framdeles er intakt. Ei restaurert sag vil her komme i konflikt med Rullestad 2 alternativet.

Det er for øvrig en stor mangel ved KU for kulturminner at den nevnte publikasjonen (Hansen 2003)* ikke er med som referanse. Her er Rullestad-området satt inn i ein helhet som del av hele kulturlandskapet i Åkrafjorden. Rapporten burde være kjent, fordi den er en del av grunnlaget for opprettingen av Åkrafjorden Landskapsark. På side 17 heter det at Rullestadområdet er lett tilgjengelig og har stor pedagogisk verdi som turområde og verdifullt kulturlandskap, der de tradisjonelle driftsformene (sau- og geitehold, gamle styvingstre, utmarksbeite etc.) framdeles er i bruk. I følge kriteriene i Nasjonal Registrering av verdifulle kulturlandskap (1994) blir Rullestad-området vurdert som et ”helhetlig kulturlandskap av nasjonal verdi.” Rapporten sier vidare i sammendraget om hele Åkrafjordlandskapet, at ”Opplevelses verdiene gir områdene som er gått ut av landbruksdrift, men også mange av brukene som er i drift, et stort potensiale for bl.a. natur- og kulturbasert reiseliv. Flere samfunnstrender viser stor etterspørsel etter reisetilbud som gir positive opplevelser, tilfredsstillende historieinteresse, skaper identitet og vekker nysgjerrighet. I denne sammenheng er tilrettelegging av kulturhistoriske verdier og landskapskvaliteter viktige, for eksempel i form av restaurering av gamle stier og informasjonstiltak. Kulturlandskap og tilrettelegging for historie- og landskapsopplevelse øker området attraktivitet for besøkende, og bidrar på flere måter til verdiskaping bl.a. ved å øke andre produkters markedsverdi (for eksempel jakt- og fiskekort, ferieleiligheter og husflidsprodukter). Dette gjelder i høyeste grad for Rullestad-området. På side 5-6 i Hansen (2003) sin rapport er det et oversikt over midler som det kan søkest om fra fylkeskommunen, både til kulturminnevern og kulturlandskap, samt bygdeutviklingsmidler fra Fylkesmannen. Ut fra det som er sagt ovanfor, kvalifiserer Rullestad for slike tilskudd i minst like stor grad som resten av Åkrafjordområdet. En utbygging som planlagt i Rullestad 2, dvs.

bortfall av vatn i Dalelva og Sagelva over lengre perioder om sommeren, riggområde med kraftstasjon nær gamletunet på Rullestad m.m. vil sterkt redusere verdien av Rullestad som nasjonalt kulturlandskap, og kan være i konflikt med et automatisk fredet kulturminne (gardsanlegg frå middelalderen).

Noen kommentarer til punkter i kapitlet:

Generelt

Å splitte opp en så kort elvestrekning fra Skromme til Rullestad er etter HT sin mening ikke hensiktsmessig. Bortfall av vann på denne strekningen er like negativ for landskapet i sin helhet. Vår erfaring er at hele strekningen blir brukt når området blir brukt til rekreasjon. Da vil alle tiltak i utbyggingen bli lik uansett hvor de ligger i forbindelse med elvestrengene.

0.3.1 Rullestad 2

For "Delområde 2, Rullestadjuvet".

HT mener, og er enig i at Dalelva, som landskapselement vil bli svekket. Men er uenig i klassifiseringen, hvor store negative konsekvenser er riktig plassert i tabellen. Det henvises til 5.2.3 i samme rapport hvor det legges vekt på minstevannføringen. Her bekreftes det at minstevannføringen ikke vil bli merkbar. Dett er nok et mer riktig bilde enn hva som presenteres i bildevedleggene.

4.3. ...siste avsnitt

Hvorfor er ikke "Pilgrimsvegen" her nevnt?

4.5.2 Postveien

Postveien er ferdig og offisielt åpnet, og dermed må vel klassifiseringen øke til stor verdi?

4.5.4. DNT-stier

Avsnittet er ikke oppdatert. Sti er nå merket fra Halvfjordingen opp "Seterveien" til Mjølkestølen. I begynnelsen følger den Postveien til stien tar av i en krapp v-sving. Merket med skilt.

Figur 5-15

I annen tekst er demningen nedenfor Mjølkestølen beskrevet med lukehus. Også at luken fjernstyres med strøm fra solcelle. Dette betyr antenne, solcellepanel og lukehus, noe som ikke kommer frem av bildet. Feilinformasjon!

Kulturminnerapporten er den dårligste og innholdsmessig tynneste. Her bør det gjøres nye registreringer og vurderinger. Vi mener utbygging vil gi store negative konsekvenser, og at det er liten forskjell på alternativene.

Naturmiljø og naturmangfold

HT støtter seg i denne faguttalelsen til Hordaland Naturvernforbund sin uttale.

Tjenestetilbud og kommunal økonomi (konsesjonssøknaden s. 144 osv.)

HT støtter seg i denne faguttalelsen til Hordaland Naturvernforbund sin uttale."

Forum for natur og friluftsliv (FNF) i Hordaland har kommet med følgende uttalelse i brev av 31.01.2012:

”Innleiing

FNF Hordaland er eit forum for samarbeid mellom ulike natur- og frilufsorganisasjonar i Hordaland. Med på denne uttalen er Naturvernforbundet i Hordaland, Bergen Turlag og Jeger- og Fiskerforbundet i Hordaland. Vi har til saman ca. 34.000 medlemmer over 40 lokallag i fylket.

Vi viser til brev frå NVE av 21. september 2011 med søknad og konsekvensutgreiing om utbygging av Rullestadvassdraget i Etne kommune med fire kraftverk – to småkraftverk og to større kraftverk. Vi viser til høyringsuttale frå Naturvernforbundet sentralt og til brev frå Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) av 6. februar 2009 og til engasjementet vårt i saka, som omfattar vassdragsseminar på Åkrafjordtunet 29. - 30. august 2009 og deltaking med standsaksjon på Etnemarknaden i 2011 og på folkemøtet på Rullestad 23. november 2011. Naturvernforbundet sentralt har prioritert Rullestadvassdraget med Dalelva som eit av seks nye vassdrag som vi vil arbeida for å få inn på den nasjonale verneplanen for vassdrag.

Samandrag

FNF Hordaland meiner at skadane ved full utbygging av Rullestadvassdraget på naturmiljø, friluftsliv og naturbasert turisme er større enn fordelane, og at ei vasskraftutbygging i Rullestad og Skromme difor ikkje bør tillatast. I staden ønskjer FNF Hordaland at Dalelva blir inkludert i ein ny verneplan for vassdrag og at det blir lagt til rette for ei satsing på bærekraftig og langsiktig utnytting av naturressursane, gjennom natur- og kulturbasert turisme og reiseliv i området.

Generelt

Dalelva kjem frå Folgefonna og renn sørvestover mot Åkrafjorden gjennom det ville Rullestadjuvet og ut i Rullestadvatnet. Halvvegs nede i Rullestadjuvet får Dalelva tilsig frå Bordalselva, som kjem frå sør gjennom eit trengt gjel. Rullestadjuvet er eit storslått og vilt naturområde. Her er bratte fjellsider med enorme jettegryter, og elva går i fossar og stryk før landskapet opnar seg med gardar nede ved vatnet.

Etnefjella og Dalelva har gjennom lang tid har fått bevare mykje av sin naturverdi. I ei vurdering av nye verneobjekt til suppleringsplanen i 1994 kom Dalelva med på lista over dei 10 høgast prioriterte vassdraga hos alle dei store natur- og frilufsorganisasjonane: Naturvernforbundet, WWF, Den Norske Turistforening og Norges Jeger- og Fiskeforbund. I 2005 verna Stortinget ei rekke nye vassdrag i suppleringsplanen for vassdrag, men Dalelva kom ikkje inn. På Naturvernforbundet sitt landsmøte i 2009 blei det likevel vedteke å satsa vidare på å bevara Dalelva for natur og friluftsliv.

Konsesjonssøknaden side 174 har samletabell over dei vurderte positive og negative konsekvensane av utbygging – som vist i fagrapportane i konsekvensutgreiinga. Fleire av karakteristikkane er sterkt misvisande.

Bildebruk Dei aller fleste bileta viser låg sommarvassføring, og dei frå Postvegen viser stort sett ikkje elvefaret. Dette er feilinformasjon og brot på krava i utgreiingsprogrammet (UP). Likevel får ein eit visst inntrykk av enkelte foto, for eksempel på side 50-51 i KU om Landskap er vassføringa i Rullestadjuvet nedanfor Pers bru vist ved normalvassføring og ved minstevassføring, slik at ein kan sjå kor uttørka elva blir etter full utbygging.

Sideomfang Tilsynelatande omfattande rapportar gir bakgrunnsinformasjon og utbyggingsplanar i ein grad som gjer registreringar og vurderingar lite tilgjengelig for allmenne interesser som dei vi representerer. Vi meiner at konsekvensutgreiingane bør gjerast meir tilgjengelege i framtida.

Kulturminne, kulturmiljø og landskap

I våre konklusjonar er dei to rapportane (KU) som gjeld kulturminner og landskap slått saman, fordi kulturminne og kulturlandskap er to sider av same sak.

I KU for landskap s. 7 er verdisettinga av området Sördalen (der E134 går) er gitt stor verdi. Vi meiner at Rullestadjuvet og Bordalen bør få like stor verdi, både som reine landskapselement og fordi dei ligg nær jettegrytene. Dette kjem elles fram i den samla vurderinga, der den kumulative effekten blir større enn delane. Vi meiner at utbygging vil ha stor negativ konsekvens etter alle alternativa, sjølv om det er litt gradsskilnad.

Rapporten for kulturmiljø og kulturminne er full av feil og misvisningar. Konklusjonane blir dermed lite pålitelege. Her bør det gjerast ein ny og meir kvalifisert gjennomgang.

NVE seier i utgreiingsprogrammet side 10 at det skal avklarast med fylkeskommunen korvidt det trengs undersøkingar etter § 9 i Kulturminnelova, og forutset at "kulturminner blir utredet på et slikt nivå at fylkeskommunen kan vurdere om undersøkelsesplikten etter § 9 må oppfylles før et konsesjonsvedtak, eller om konfliktnivået ikke er større enn at det kan gjøres i sammenheng med en eventuell godkjenning av detaljplaner." Men dette stemmer ikkje med fylkeskommunen sine egne kommentarar, der dei eksplisitt ber om at undersøkingar etter § 9 blir gjort før konsesjonshandsaming. Riksantikvaren støttar dette synet, og seier dessutan at det er nødvendig med arkeologiske undersøkingar i det området som blir berørt av fysiske inngrep på grunn av utbygginga. Vi minner også om at Fylkesmannen har stilt strenge krav til landskapet som Dalelvo renn gjennom, "fra der hvor overføring av vann til Rullestad 2 starter, via Rullestadjuvet og til Rullestadvatnet (langs gamle E134) har dramatisk og inntrykkssterk natur, og har viktige natur- og opplevelseskvaliteter. Langs gamle E134 og Dalelva går den gamle postveien. Utbyggingen vil ramme dette området sterkt også i forhold til turistnæringen, dersom vannstrengen blir borte. Kuen bør derfor drøfte hvilke konsekvenser bortfall av denne delen av utbygginga (overføring av vann til Rullestad 2) får for prosjektet. Alle inngrep (fracføring av vann, vegbygging, nye kraftlinjer m.m.) må fotovisualiseres og vises på kart i passende målestokk." Dette siste kravet er då og støtta av NVE i utgreiingsprogrammet.

I følgje Utgreiingsprogrammet (UP) side 10 skal berørte områder synfarast og vurderast i høve til automatisk freda kulturminne og nyare tids kulturminne. Eksisterande og eventuelle nye funn skal kartfestast, og potensialet for nye funn av automatisk freda kulturminne skal vurderast. Dette kravet er berre delvis oppfylt.

I følgje KU for kulturminner side 6 kan utbygginga koma i konflikt med (minst) to automatisk freda kulturminne. Det eine er den gamle pilgrimsvegen til Røldal, som blir omtalt som "et tidligere registrert automatisk fredet kulturminne". Kulturminnet er vist, men vart ikkje funne under synfaringa. Truleg er det snakk om *Pilgrimsvegen*, sidan den ikkje er nemnt andre stader i rapporten. Når ein veit at det dei to siste somrane har vore arrangert fellesturar nettopp denne vegen til Røldal, vitnar det om lettvt arbeid og liten kontakt med lokalmiljøet. Pilgrimsvandringar til Røldal, både frå aust og frå vest, har fått auka tilslutning. Det må greiast ut betre kva dette kulturminnet har å seia for historieoppfatninga vår, og dermed graden av autensitet i området rundt. Den gamle vegtraseen blir truleg påverka i nedre del, mot Rullestadvatnet, i Delområde Rullestad. Dette delområdet har også potensiale for funn av ikkje- synlege automatisk freda kulturminne i riggområdet for Rullestad 2. I KU for kulturminne side 29 heiter det at "Første opplysning om bosetting er fra 1590." Dette er feil, i følgje Hansen (2003)* er garden første gong nemnt i 1519 og sannsynleg rydda i vikingtid, som gardsnamnet tyder på (sjå vedlegg 1). Gamletunet på Rullestad ("Heimigarden") må difor reknast som eit automatisk freda kulturminne (eldre enn 1537) i følgje definisjonen på side 25-26. Dette betyr etter vår (FNF Hordaland) si oppfatning at utbygginga av Rullestad 2 ikkje kan skje utan løyve og dispensasjon frå Kulturminnelova § 9 frå Riksantikvaren.

I KU side 6 står det vidare at utbygginga kan koma i konflikt med tre nyare kulturminne, nemleg brua på Postvegen og to kvernhusmurar på Rullestad. Postvegen er nemnt under kulturmiljøet i Delområde Skromme, men elles ikkje kommentert. Dette er sterkt mangelfullt. Postvegen er i dag restaurert med stor dugnadsinnsats og støtte frå Fylkesmannen, fylkeskommunen, Statens vegvesen, Naturskadefondet, Etne kommune, Arild Håland m.fl. Den blir nytta som turveg i store deler av året og det blir arrangert guida turar fleire gonger i veka i sommarmånadene. På ein

eineståande måte bind den saman Sjørdalen, jettegrytene, natur- og kulturlandskap, og heng saman med den nyoppretta turstigen rundt Rullestadvatnet. Postvegen sin historie og verdi som kulturminne må greiast ut på nytt. Postvegen er uløyselig knytt til vassstrengen i Sjørdalen, slik at den både som fornminne og som turveg i dag vil bli sterkt skadelidande av ei utbygging. Dei to bileta som rapporten har av Postvegen (side 62) viser ikkje vassstrengen den går langs, og er lite representative for landskapsopplevinga. I motsetning til dette omtalar rapporten om friluftsliv, turisme og reiseliv Postvegen som ein attraksjon der den går langs elva (s. 33), altså lite samsvar mellom vurderingane i dei ulike fagrapportane. Etter at E134 blei lagt i tunnel forbi Rullestadjuvet er også hårnålssvingane opp juvet blitt eit tilgjengeleg kulturminne for gåing, sykling eller bilkjøring. Den gamle brua på postvegen (Pers bru) er frå 1875, og er som nemnt restaurert i nyare tid med frivillig innsats og kommunal støtte på 600 000 kroner. Både denne brua og den nyare brua på bilvegen frå 1920 (Juv bru) vil missa det meste av sin verdi som turistattraksjon dersom vatnet blir teke bort frå elva.

Men i tillegg til desse to nyare tids kulturminne som kan koma i konflikt med utbygginga, er det to kulturminne til. For det første har vi murane etter den gamle flaumsaga i Sagelva frå 1804. Dersom ein i framtida tenkjer seg at saga blir restaurert som eit kulturminne og turistattraksjon, vil det koma i konflikt med Bordalen 1, ved at Sagelva blir nær tørrlagt. Men det er ei sag til, som KU ikkje har omtalt i det heile, nemleg Skromme-saga, som murane i følgje Hansen (2003) framleis er synlege etter, like nedanfor Skromsfossen, og der utstyret til saga framleis er intakt. Ei restaurert sag vil her koma i konflikt med Rullestad 2 alternativet.

Det er også ein stor mangel ved KU for kulturminner at den nemnde publikasjonen (Hansen 2003)* ikkje er med som referanse. Her er Rullestad-området sett inn i ein heilskap, som del av det samla kulturlandskapet i Åkrafjorden. Rapporten burde vera kjent, fordi den er ein del av grunnlaget for opprettinga av Åkrafjorden Landskapspark. På side 17 heiter det at Rullestadområdet er lett tilgjengeleg og har stor pedagogisk verdi som turområde og verdifullt kulturlandskap, der dei tradisjonelle driftsformene (sau- og geitehald, gamle styvingstre, utmarksbeite etc.) framleis er i bruk. I følgje kriteria i Nasjonal Registrering av verdifulle kulturlandskap (1994) blir Rullestadområdet vurdert som eit "helhetlig kulturlandskap av nasjonal verdi." Rapporten seier vidare i samandraget om heile Åkrafjordlandskapet at "Opplivelses verdiene gir områdene som er gått ut av landbruksdrift, men også mange av brukene som er i drift, et stort potensiale for bl.a. natur- og kulturbasert reiseliv. Flere samfunnstrender viser stor etterspørsel etter reisetilbud som gir positive opplevelser, tilfredsstillende historieinteresse, skaper identitet og vekker nysgjerrighet. I denne sammenheng er tilrettelegging av kulturhistoriske verdier og landskapskvaliteter viktige, for eksempel i form av restaurering av gamle stier og informasjonstiltak. Kulturlandskap og tilrettelegging for historie- og landskapsopplevelse øker områdets attraktivitet for besøkende, og bidrar på flere måter til verdiskaping bl.a. ved å øke andre produkters markedsverdi (for eksempel jakt- og fiskekort, ferieleiligheter og husflidsprodukter). Dette gjeld i høgste grad for Rullestadområdet. På side 5-6 i Hansen (2003) sin rapport er det eit oversyn over midlar som det kan søkast om frå fylkeskommunen, både til kulturminnevern og kulturlandskap, samt bygdeutviklingsmidlar frå Fylkesmannen. Ut frå det som er sagt ovanfor, kvalifiserer Rullestad for slike tilskot i minst like stor grad som resten av Åkrafjordområdet. Ei utbygging som planlagt i Rullestad 2, dvs. bortfall av vatn i Dalelva og Sagelva over lengre periodar om sommaren, riggområde med kraftstasjon nær gamletunet på Rullestad m.m.) vil sterkt redusere verdien av Rullestad som nasjonalt kulturlandskap, og kan vera i konflikt med eit automatisk freda kulturminne (gardsanlegg frå middelalderen).

Kulturminnerapporten er den dårlegaste og innhaldsmessig tynnaste av rapportane i KU. Her bør det gjerast nye registreringar og vurderingar, før NVE kjem med si tilråding. Vi meiner utbygging vil gi store negative konsekvensar, og at det er liten skilnad mellom alternativa.

Naturmiljø og naturmangfold

I konsekvensutgreiinga (KU) for naturmangfold er det så mange av krava i utgreiingsprogrammet (UP) som ikkje er oppfylt at vi har måtta lista dei opp i samsvar med oppstillinga i UP for å få oversyn over dei, slik det er gjort i det følgjande:

Kommentarar:

0.2.2 Pattedyr, krypdyr og amfibier

- Elvemusling er ikkje nemnt (i UP s. 9 står det at "det skal undersøkes om elvemusling forekommer").

0.2.3 Fugl

- Det manglar kartlegging av hekkande fugl (UP s. 8) som fossekall, det er ikkje nok med "påvisning".
- Kartlegging av trekkruter manglar. (UP s. 8)
- Stær (NT) ikkje omtalt. (UP s. 8)

0.2.4 Tabell 0-5

- Sagelva, Dalelva, Bordalselva – konsekvensar av redusert vassføring påkravd (sml. UP s. 5)
- Dalelva, Skromme – potensiale for sjeldne mosar, truga vegetasjonstypar, og registrering og konsekvensar av redusert vassføring påkravd. (UP s. 5)

0.3 Konsekvensvurdering

0.3.4 Rullestad 2

- Det stemmer ikkje at det berre er "en liten del av vegetasjonstypen" (elvmose) som blir påverka, for det er ca. 400 meter frå inntaket for Rullestad 2 til møtet med Bordalselva.
- Konsekvensar for fugl (fossekall) av redusert vassføring er påkravd (UP s. 8), det er ikkje nok å seia at med minstevassføring på 524 l/s (5 %) vil "trolig ikke bortfall av vann ha særlig negativ betydning for fuglelivet i nedre del av elva."

0.3.5 Bordalen 1 og 2

- Konsekvensar for mosevegetasjonen i bekkeløfter er påkravd (UP s. 5), det er rein synsing å seia at det vil "sannsynligvis kun medføre små endringer." Like etter står det at "I den grad fossekall hekker langs elva vil restvannføringen etter utbygging bli såpass lav at eventuell hekking vil opphøre", så heilt sikker er ein ikkje.
- Konsekvensar av Bordalen 1 er vurdert for lågt, det burde vore middels negativ.

0.6 Samandrag

- Det er rein synsing å påstå at "ingen av utbyggingsalternativene har spesiell sterke negative konsekvenser for naturmiljøet, inngrepene er begrensede". Her er føre var- prinsippet ikkje følgt og krava i UP ikkje etterlevd.

0.7 Avbøtande tiltak

- Her blir det opplyst at registreringa av planter og dyr i heile vassdraget tok 3 dagar og registreringa av fugl 2 dagar. Dette er altfor kort tid til å oppfylle krava i UP om kartlegging av artsmangfald og dominans. Det er ikkje nok med ei oppramsing av artar, slik det er gjort her.

4.1 Berggrunn og lausmassar

- Dette er for tynt – her er ikkje krava i UP s. 7 oppfylt (fotodokumentasjon, område med aktive prosessar, skredsoner m.m.)

4.4 Vern

- Her manglar altså omtale av "Nordoverføringen" vs. RSE sine planter i MD sitt brev av 14.12.09 der det står: "Vi mener likevel at det må utredes grundig om de foreliggende planene har like store miljøkonflikter som tiltaket som ble tatt ut i tidligere planlegging. Dersom det viser seg at miljøkonfliktene i det aktuelle tiltaket ikke er vesentlig mindre enn i forrige runde, bør

hensiktsmessigheten av videre planlegging vurderes.” NVE har slutta seg til dette i brev av 18.12.09.

4.6 *Naturtypar og plantegeografi*

- Bordalselva – her er det potensiale (kravfull vegetasjon) for sjeldne mosar, men området er ikkje kartlagt, det er berre ”påtrufne arter” som er oppgitt (s. 41-42). Her trengs også artsregistrering (taksering) og kartfesting, cf. UP s. 8).
- Dalelva – elvemoosevegetasjonen er sterkt truga (EN) på Vestlandet, likevel manglar kartfesting og taksering. Stikkprøve gjort av oss 4.11.11 ved samløpet med Bordalselva viste at registreringa ikkje er fullstendig, her veks det også andre moseartar enn dei som er oppgitt, for eksempel tjønnmose (*Calliergon giganteum*).
- Sagelva – her gjeld det same som for Bordalselva.

4.7 *Dyreliv*

- Fugleregistreringane er svært mangelfulle (cf. Sammendrag). Her er referert eit eksempel på artssamansetning (s. 59) av fugl, som blei gjort i samband med Saudautbygginga, med taksering, dette burde vore gjort for heile influensområdet for RSE, både for fugl og planteliv.
- Fiskeregistreringar manglar totalt bortsett frå prøvefiske i Rullestadvatnet, i strid med krava i UP.

Artsmangfald – det er angitt middels negative konsekvensar av utbygging ved at fossekallen truleg ikkje lenger vil hekka, og at det ikkje er påvist raudlisteartar. Vi meiner likevel at konsekvensane er større for det samla naturmiljøet fordi det må vurderast som ein heilskap og ei ramme rundt viktige landskapselement som jettegrytene og Rullestadjuvet, og det tilseier middels til store negative konsekvensar.

For ordens skuld minner vi om føre var-prinsippet og kravet om kunnskapsbasert forvaltning som no er nedfelt i den nye Naturmangfaldlova § 8, der det heiter: ”Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger det en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap kunne brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.”

Utbyggarane (RSE) har ikkje teke omsyn til føre var-prinsippet i Naturmangfaldlova og kravet om kunnskapsbasert forvaltning i si konsekvensutgreiing for naturmangfald, og etter FNF Hordaland si oppfatning bør det derfor ikkje gjerast noko vedtak om utbygging før dette er gjort.

Friluftsliv, turisme og reiseliv

I “KV-notat 19/2009 – Bakgrunn for fastsatt utredningsprogram” står det at ”Forskriftens § 8 fastslår at ansvarlig myndighet skal legge utredningsprogrammet frem for Miljøverndepartementet dersom berørte myndigheter vurderer tiltaket å kunne komme i konflikt med nasjonale eller viktige regionale hensyn. Ingen av høringspartene har sagt konkret at de mener prosjektet berører nasjonale eller regionale interesser, men flere er opptatt av at Bordalselva og Sagelva var en del av Sauda-prosjektet. På denne bakgrunn har NVE valgt å forelegge utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet (MD) for godkjennelse. MD har i brev av 14.12.09 uttalt at de mener det må utredes grundig om de foreliggende planene har like store miljøkonflikter som tiltaket som ble tatt ut i tidligere planlegging. NVE er enig i dette og mener at utredningsprogrammet er dekkende også i forhold til dette spørsmålet. MD mener også at det bør vurderes om videre planlegging er hensiktsmessig dersom det viser seg at miljøkonfliktene i det aktuelle tiltaket ikke er vesentlig mindre enn i forrige runde.” I brevet frå MD stod det nemleg at ”Nordoverføringen ble tatt ut av Saudaprojektet fordi man mente at konfliktnivået var for høyt. Avslaget ble begrunnet med at det var tilnærmet urørte områder med meget stor betydning for regionalt friluftsliv, og et inngrep ville ha meget store negative konsekvenser for naturvern, friluftsliv og landskapskvaliteter i området.” Sjølv om dei nye planane for utbygging av Bordalselva har inntaket lenger ned i vassdraget, meiner MD likevel at det trengs ei vurdering.

FNF Hordaland meiner at det må vera ei mistyding at ingen av høyringspartane har sagt at tiltaket kjem i konflikt med nasjonale eller regionale interesser. Samarbeidsrådet for Naturvern-saker (SRN) er eit nasjonalt samarbeidsorgan mellom naturvern- og friluftsansjasjonar, og dei la i sin førehandstale den 11.2.09 fram krav om at Rullestadvassdraget skulle inn på verneplanen for vassdrag - både på grunnlag av verneverdiane i Dalelva med Rullestadjuvet og Postvegen, og fordi Bordalselva og Sagelva blei teke ut av Saudautbygginga på grunn av verneomsyn. Norges Naturvernforbund har prioritert Dalelva som eit av seks vassdrag som dei vil prøva å få med på verneplanen, og har difor hatt ein kampanje og arrangert eit vassdragsseminar på Åkrafjordtunet 29-30.9.09 for å få fram både positive og negative sider ved utbygginga. Formålet med kampanjen er å samla lokal støtte i området til heilt eller delvis vern av Rullestadvassdraget, gjennom konsesjonsbehandlninga. I tillegg har både Haugesund Turistforening (HT) og FNF Hordaland uttalt seg for vern av Rullestadvassdraget (Dalelva) då meldinga var på høyring i 2009. Desse to er begge *regionale* organisasjonar for Hordaland og deler av Rogaland fylke. Hansen (2003)* klassifiserer landskapet på Rullestad som "et helhetlig kulturlandskap av nasjonal verdi." Rullestadjuvet har sidan 1800-talet vore ein både nasjonal og regional turistattraksjon, som er blitt særleg kjent fordi Lars Hertervig henta motiv til fleire av sine mest kjente målarstykke frå dette området.

I tillegg er det feil som det blir påstått av utbyggjarane i deira kommentarar til utgreiingsprogrammet at inngrepet i Bordalen er mindre enn det som var planlagt i Saudautbygginga ved den såkalla Nordoverføringa. Det er faktisk det motsette som er tilfelle. I det siste utkastet til overføring var det nemleg ikkje planlagt nokon anleggsveg opp Bordalen, og inntaket låg mykje høgare, slik at det ville ha blitt større restvassføring i Bordalselva enn ved dei nye planane til RSE, i tillegg til at Dalelva ikkje ville ha blitt berørt.

I UP er det stilt opp følgjande krav på side 13:

"Utbyggingsområdets verdi for reiseliv skal vurderes i forhold til følgende punkter:

- dagens bruk
- eksisterende planer for vidare satsing både lokalt og for overordnete satsinger i Åkrafjorden
- området egnethet/potensial for vidareutvikling av reiselivsaktiviteter

Tiltakets konsekvenser for reiselivet skal utredes for anleggs- og driftsfasen ut fra hvordan utbyggingen vil kunne påvirke verdien av reiselivsattraksjonene. Det bør skilles mellom direkte og indirekte virkninger. Eventuelle erfaringer fra andre områder i Norge skal innhentes.

Opplysninger om reiselivet kan innhentes fra NHO Reiseliv, Innovasjon Norge, fylkeskommunen og fra lokale og regionale reiselivsaktører. Konsekvensene for turisme og reiseliv må sees i nær sammenheng med konsekvensene for relevante temaer som landskap, natur- og kulturmiljø og friluftsliv."

I KU for friluftsliv, turisme og reiseliv er dagens bruk relativt godt omtalt, men "tiltakets konsekvenser for reiselivet" er totalt fråverande. Dette er eit av dei viktigaste spørsmåla i den samla konsekvensvurderinga, altså om inngrepet (= fråveret av vatn i elva) vil påverka turismen og verdien av Dalelva og Sagelva som turistattraksjonar. Kor mange turistar vil koma for å sjå Rullestadjuvet og Postvegen dersom det ikkje renn vatn i elva, slik vi ser det på side 50-51 i KU for landskap? Tilsvarende kunne ein spurt kor mange turistar det ville ha kome til Åkrafjorden dersom vassføringa i Langfossen hadde vore redusert til 5 % av normalvassføring. Dette ville ein kunna svart på dersom utbyggjar hadde gjort ei spørjeundersøking blant brukarane av Halvfjordingen på Rullestad og Åkrafjorden Oppleving, men det er ikkje blitt gjort. Hydrologien er her eit svært viktig punkt, for det største ankepunktet mot utbygginga er den sterkt reduserte vassføringa på 5 % minstevassføring i sommarhalvåret (mai-september), som i tørrår fører til nær uttørka elvefar over lange periodar om sommaren, når vassføringa er under den såkalla maksimale slukeevna i kraftverket. Dette slår negativt ut både for planter, fugl, fisk og botndyrfauna som er avhengige av rennande vatn, men også for turistnæringa. Det er vatnet som gir landskapet liv, og når vatnet blir

lagt i røyr, er det ofte eit livlaust landskap som ligg att, slik nokre av bileta i rapportane frå Multiconsult AS viser. Også utan utbygging vil elva sjå slik ut i periodar, men etter ei utbygging som planlagt vil dette strekkja seg over eit mykje lenger tidsrom. I KU for hydrologi s. 70 og 75 kan ein sjå av figurane at både Rullestad 2 og Sagelva får vassføringa redusert til minstevassføring i 2/3 av perioden juni-juli. Ei slik vassføring fører til at vassdraga verkar nesten uttørka, og dette blir også nemnt i KU landskap s. 50 der det står "Elveløpet er på strekket (nedre delen av Rullestadjuvet) preget av mye stein. Minstevassføringa vil derfor trolig ikke bli merkbar. Fra Rullestadjuvet fram til samløpet med Kvernhuselva vil Dalelva derfor opplevast som nærmest tørrlagt". Tilsvarande fører Rullestad 2 til at talet på periodar med høg vassføring i Skromsfossen (>10 m³/s) blir nær halvert. Fossen blir også negativt påverka av det planlagde inntaket like ovanfor fossen.

UP pålegg utbyggjar å greia ut konsekvensane for reiselivet av redusert vassføring, men det er altså ikkje blitt gjort, og det er ein fundamental mangel ved konsekvensutgreiinga. Det einaste som er oppgitt, er kor stor kapasitet det er i dag på Halvfjordingen og kva prisar det er på utleigehyttene, altså dagens situasjon. Men det som er meir interessant å vita, er følgjande:

- a) Kor mange arbeidsplassar i gardsturisme eller naturbasert turisme er det potensiale for på Rullestad ?
- b) Korleis blir desse arbeidsplassane påverka av utbygginga, altså kor mange vil det vera dersom Dalelva får renna fritt, samanlikna med det som vil koma ut av det lova næringsfondet på 20 % av overskotet på kraftverket, dersom det blir full utbygging.

FNF i Hordaland er einig i at mange av gardsbruka langs Åkrafjorden er avhengige av inntektene frå småkraftverk for å få gardsdrifta til å gå i hop, det er ikkje nok med bygdeturisme. Men det er vanskeleg å sjå at dette er tilfelle med RSE sitt prosjekt. Dette er ikkje noko småkraftverk på under 40 GWh, men ei stor utbygging på 147 GWh. Her er det alt i dag ei raskt veksande bedrift, nemleg Halvfjordingen, som er bygd opp på bygdeturisme, gardsmat og naturbasert turisme, og som alt sysselset 2-3 årsverk, i følge dagleg leiar [og med ei årleg omsetning på 4 mill. kroner og mange lokale partshavarar, i følge Etne kommune.] Denne bedrifta vil truleg bli skadelidande ved ei utbygging som planlagt, og særleg vil Rullestad 2 slå negativt ut, både fordi riggområdet i anleggsfasen vil vera eit skjemmaende inngrep i eit kulturlandskap av nasjonal verdi, og fordi Rullestadjuvet og Postvegen utan vatn vil missa mykje av sin verdi som nasjonal turistattraksjon. Også Sagelva betyr mykje fordi den har eit samla fall på 3-400 meter rett ned i Rullestadvatnet, og er svært synleg over vatnet. Inngrepet i Bordalen 1 med Sagelva representerer åleine ein reduksjon i inngrepsfrie områder (INON) på 7 km³ i tillegg til sterkt redusert vassføring, og restane etter sagbruket nede ved vatnet og turstien rundt vatnet vil også bli påverka. Rett nok treng dei tre gardsbruka på Rullestad ekstraintekter for å kunna driva med overskot, men det er vanskeleg å sjå at det trengs ei så stor utbygging for å få dette til. Ei moderat utbygging som den innstillinga frå Etne kommune gjekk ut på, vil vera meir enn nok til å styrkja busettinga, og vil heller ikkje gå så mykje ut over verdiane knytt til naturmangfald og turisme, som ei full utbygging, fordi denne ikkje ville ha omfatta Dalelva og Sagelva. Litt populært kan ein seia at det vil vera svært uklokt å øydeleggja det ein skal leva av i framtida.

Konsekvensutgreiinga (KU) i fagrapporten for friluftsliv og turisme skriv innleiingsvis (0.2) at bruken av området i reiselivssamanheng i dag er "forholdsviis liten". Dette stemmer ikkje, og er heller ikkje i samsvar med det som står i kapitlet om reiseliv (4.4.2), der området store verdi som en av HTs hovedtilkomster til indre Etnefjell blir understreka. Potensialet for auka turisme blir angitt som stort. Ein noterer seg visjonen for Hordaland fylkeskommunes reiselivsstrategi: Hordaland skal vera best i Norden innan natur- og kulturbaserte opplevingar. Med eit slikt utgangspunkt må den planlagde utbygginga gi store/svært store negative konsekvensar, få stader heng natur- og kulturverdiar så tett saman som her. Rapporten er likevel mangelfull. Daglig leiar ved Halvfjordingen AS opplyser at ei telefonsamtale på under fem minutt er den einaste kontakten han har hatt med utgreiarane. Utviklinga av aktivitetar i området ser dermed ut til å vera både mangelfullt registrert, og heller ikkje oppdatert, og konsekvensane av utbygginga for turismen langt mindre. Av kartmaterialet kan ein sjå at når det gjeld Bordalen, så vil inntaket for Bordalen 1

bli liggjande midt i turistløypa, mens Bordalen 2 vil ha inntaket 250 m lågare og vera mindre synleg. Dette blir ikkje nemnt i rapporten. *Turstigen* rundt Rullestadvatnet har sommaren 2011 (etter at rapporten blei skriven) vore svært mykje brukt, og vil bli påverka av Bordalen-utbygginga.

Rapporten nemner ikkje utviklinga av klatreruter i området. Den verdskjente norske klatraren Håkon Hansen har i to somrar arbeidd med å etablera bortimot 50 klatreruter, inkludert ein del bolting for teknisk klatring, i området. Han er til vanleg busett i Spania. Han meiner det er eit stort *klatrepotensiale* i fjella rundt Rullestad og Fjæra, og var i sommar heilt klar på at naturinngrep som kraftutbygging vil innverka negativt på aktiviteten.

Postvegen (sjå kommentarar ovanfor) – bileta i rapporten er tatt før vegen var restaurert ferdig, og er misvisande. Det er bilete av den uferdige Per bru, no er ei permanent bru på plass. Teksten er også utdatert. Rullestad 2 er det klart mest konfliktfylte alternativet når det gjeld *Postvegen*.

Samla meiner vi at konsekvensane for friluftsliv, turisme og reiseliv er meir negative enn det som er vist i KU. Det er likevel ein klar skilnad mellom alternativa. Full utbygging blir klassifisert som middels til stor negativ verknad, men dersom Rullestad 2 + Bordalen 1 blir erstatta med Bordalen 2, blir verknaden redusert til middels negativ.

Fiske

Aure er einaste art i Rullestadvatnet nå. Bestanden er overbefolka men kan kultiverast. Viktigaste gytebekker blir ikkje berørt av utbygging. Ål var tidligare vanlig, men er ikke påvist under prøvofiske. Det svekker tilliten til rapporten at en av utbyggerane i RSE (Martin Rullestad) også har vært ansvarlig for prøvofisket. Et eventuelt kraftverk i Håfoss vil skape problem for en mulig ny ålebestand i Rullestadvatnet. I KU om fiske blir konsekvensane av utbygginga for fisken i Rullestadvatnet likevel klassifisert som middels negativ.

Tjenestetilbud og kommunal økonomi (konsesjonssøknaden s. 144 osv.)

Utbygging kan gi sysselsettingseffekt (ca. 62 årsverk) lokalt i anleggsperioden, dersom lokale utbyggere får entreprisen. Men et så stort prosjekt (3-400 mill. kroner) må trulig ut på anbod i hele EØS-området, og det blir da høyst usikkert om sysselsettingseffekten blir så stor. I driftsfasen blir det trulig grunnlag for 2-3 årsverk i drift og vedlikehald av kraftstasjonen.

På s. 150-158 i KU for næring og sysselsetting er det oppgitt at full utbygginga vil gi 2.6 mill. kroner/år i kommunale inntekter som trappes opp til 3 mill. kroner etter 7 driftsår pluss 5.1 mill. kroner/år som eigedomsskatt i anleggstida, med svak nedtrapping over 40 år, i følge Etne kommune. Naturressursskatten vil trappes opp fra kr 80 000 til kr 550 000 over 7 år, etter at inntektsutjamning for kommunen er trekt fra. Konsesjonsavgiften blir ca. kr 40 000 per år, etter Vannressursloven. Industrikonsesjonsloven og Vassdragsreguleringsloven kommer ikke til anvendelse. Det blir ingen konsesjonskraft, derimot blir det trulig bortfall av statlige overføringar på grunn av kommunen får betre inntektsgrunnlag.

Grunneigarar skal få falleie de første 40 år, som vel betinger overskot – i forhold til investeringa på 400 mill. kr (+ 100 mill. kr om nytt linjenett skal regnast med). Sidan bare noen av grunneigarane bur lokalt, og de som gjør det kan flytte eller selje og behalde fallrettane, har en ingen garanti for at inntektene vil tilfalle lokalsamfunnet.

Lokalt næringsfond (s. 147) - utbygger vil sette av 20 % av overskuddet til dette. På s. 147 i KU for næring og sysselsetting står det at dette er "avhengig av fallrettshavers villighet til å følge opp avtalen". Her er mange ubesvarte spørsmål, bl.a. når forventar overskudd, og hvordan utbygger vil forpliktast av disse midlane? Kven skal styre dei, Rullestad og Skromme Utvikling AS eller Småkraft AS?

Det er en motsetning mellom det som står på s. 147 i KU for næring og sysselsetting (" - det forventes ingen vesentlige konsekvenser") og på s. 168 i KU for friluftsliv og turisme (" - flere inngrep som kan redusere området attraktivitet i forhold til naturbasert reiseliv og friluftsliv".)

Etne kommune oppsummerer i sin innstilling de samlede konsekvensane av full og delvis utbygging. FNF er ueinig med Rådmannen i at kravet til kunnskapsbasert forvaltning i Naturmangfaldloven § 8 er oppfylt, men elles har kommunen sine saksbehandlarar gjort et godt arbeid og fått fram mange konsekvensar som utbygger har utelate. I følgje kommunen vil en delvis utbygging, der Rullestad 2 er holdt utanfor og Bordalen 1 er erstatta med Bordalen 2 (utan Sagelva og Raudbekken) kunne gi same sysselsettingsgevinst som full utbygging, fordi de negative konsekvensane av redusert utbygging (58 GWh mindre produksjon) blir oppveid av at delvis utbygging vil gi færre skadevirkningar på naturverdiane i Rullestadjuvet og Sagelva, og dermed styrke grunnlaget for turismen i området. Den delvise utbygginga vil samtidig være stor nok til å oppretthalde og styrke busettinga på Rullestad og i hele Åkrafjordområdet. Etne kommune nemner også at delvis utbygging på Rullestad vil styrke settefiskanlegget i Fjæra, som vil kunne sysselsette 15 årsverk, og vil bli delvis oppveid ved bygging av Håfoss kraftverk (28 GWh) og de mange småkraftverkene langs Åkrafjorden, som til saman vil kunne produsere 132 GWh. Settefiskanlegget kan komme i konflikt med en full utbygging av Rullestadvassdraget, fordi det er avhengig av en sikker tilførsel av vann (10 m³/min) for å kunne fungere.

KU for næring og sysselsetting har klassifisert prosjektet med liten positiv effekt, men dette er sterkt avhengig av sysselsettingseffekten.

Forvaltning av naturressursar

På grunn av det store utbyggingspresset mot små og mellomstore vassdrag, som fornybare alternativ til olje og gass, er det eit stort behov for ei samla planlegging av vassdrag som sikrar at ikkje naturmangfald, friluftsliv eller store landskapsverdiar går tapt. Dette tilseier at Rullestadvassdraget blir vurdert opp mot andre vassdrag, noko som ikkje kan skje dersom RSE skulle få konsesjon på prosjektet. Dei fleste av dei større vassdraga i Hardanger og Sunnhordland er alt bygd ut tidlegare, slik at behovet for vern av dei små og mellomstore vassdraga i regionen som enno er urørde, har blitt endå større, og verdfulle naturtypar som er knytt til Vestlandsnaturen, kan gå tapt for alltid.

Utilbørleg press frå utbyggjar

Etter at Kultur- og Ressursutvalet i Hordaland fylkeskommune gjorde samrøystes vedtak om å gå inn for fylkesrådmannen sitt framlegg, som var identisk med rådmannen i Etne sitt framlegg (vedlegg 2), har ein av utbyggjarane, Martin Rullestad (styremedlem i RSE) skrive eit langt brev til alle i fylkesutvalet to dagar før møtet om å gå inn for full utbygging. Dette brevet kan ha medvirka til at fleirtalet i fylkesutvalet gjekk mot kultur- og ressursutvalet og røysta for full utbygging. Noko liknande skjedde og i Etne kommunestyre. Rådmannen hadde der gått inn for delvis utbygging, men kommunestyret snudde etter press frå blant anna Rullestad-Skromme Energi og vedtok full utbygging mot tre røyster frå Arbeidarpartiet. FNF Hordaland meiner det er beklageleg at dei folkevalde utsettes for utilbørleg press og dermed tek meir omsyn til personar som har klare økonomiske eigeninteresser i ei utbygging, enn til sine egne fagfolk.

Konklusjon

FNF Hordaland går imot utbygging av Rullestadvassdraget, fordi skadane og ulempene det vil påføra naturmiljøet og den naturbaserte turismen, klart overstiger fordelane i form av meir fornybar energi. Vi vil likevel understreka at den løysinga som rådmannen i Etne har gjort framlegg om, og som fekk tre stemmer ved behandlinga i kommunestyret den 15.12.2011, er eit klart betre alternativ enn full utbygging, fordi det tek omsyn både til behovet for fornybar energi og sikrar busettinga på Rullestad og dei verdiane som er knytt til naturmangfaldet og den naturbaserte turismen, der rennande vatn er eit sentralt element. Den delvise utbygginga omfattar Bordalen 2, Skromme og Kvernhuselva, der dei delane av vassdraget som truleg har størst naturfagleg verdi og størst potensiale for naturbasert turisme, altså Dalelva og Sagelva, blir halde utanfor og får renna fritt. Det er ikkje noko ideell løysing frå eit naturvernsynspunkt, men er kanskje det beste som er praktisk mogeleg i dag.

Men FNF Hordaland meiner og at konsekvensutgreiinga ikkje oppfyller dei krava som blir stilt i UP, ut frå dei fagrapportane som ligg føre i dag, og mange av dei spørsmåla som blir stilt i utgreiingsprogrammet, får ein ikkje svar på. Det er svært beklageleg at dette ikkje er blitt gjort.”

Trond Solvang har følgende innspill i e-post av 24.11.2011:

«Jeg viser til 55 års bruk av landskapet som berøres av den omsøkte kraftutbyggingen, og kan bare se at det er begrenset til små inngrep i naturen som ikke på noen måte vil ødelegge tur eller naturoplevelsene.

Jeg beundrer prosjekteringen som bruker små og smekre betongkonstruksjoner på inn og utløp i vannveiene. Dessuten så er kraftstasjonsbygningene meget pene bygg som er plassert slik at de glir naturlig inn i landskapet.

Etter min mening så er prosjektet meget godt og miljøvennlig, og stemmer med det nasjonale målet som er politisk vedtatt at Norges bidrag for å redusere bruk av fosilt brennstoff er å bygge ut nye vettuge og velfunderte kraftverk, oppgradere eksisterende kraftverk og fortsette å bygge ut vindkraft.

Spesielt for Dalelva så er det så mange flomperioder at ingen vil merke eller skjønne at det er strømproduksjon uten magasiner på inntakssiden. I tørkeperioder så er alle vandt til at da er vannstanden lav, nesten tørrlagt elvebunn.

Ja, prosjektet er så godt at det er bare synd at overskuddsmassene fra tunellene ikke er tiltenkt brukt for å bygge vei fra Skrommesvingene i dalen til turløypen til Simlebu under eksisterende taubanen opp til begynnelsen av myren hvor veien avsluttes med parkeringsplass. Dette vil lette adkomsten for hytter og stølshus på Rullestadstølene samt lette å få frem forsyning og materialer for vedlikehold. Dessuten så er det områder med hogstmoden furuskog som det da ville være mulig å ta ut. Dette må også være i Turistforeningen sin interesse som ellers gjør et fantastisk arbeid med stier, bruer, vedlikehold og drifting av turisthyttene.

Jeg holder til på hytteeiendommen 103/39 like ovenfor inntaket til Skromme Kraftverk på toppen av Ulsfoss, er pensjonist fra anleggsbransjen og vil bruke og trives i terrenget like godt etter kraftutbyggingen som før.

Ellers så var folkemøtet til kraftsøknaden på Halvfjordingen onsdag 23. november 2011 et meget informativt med stort fremmøte. Det fremkom etter min mening ikke merknader eller kommentarer som skulle hindre full kraftutbygging med tilhørende linjebygging for å få kraften ut på nettet.”

Anton Rogde og Maria Ribesen har sendt e-post 24.11.2011 og 02.12.2011. De har hytte som grenser til det planlagte inntaksområdet for Skromme kraftverk. Adkomst til hytta er over ei hengebru. De har planer om å bygge ny, fast bru over elva som adkomst. De er bekymret for at inntaksdammen skal medføre forverring av flomforholdene på stedet. De har lagt ved bilder som viser at vannstanden i elva under flom er like oppunder hengebrua og at deler av eiendommen er oversvømt. Under en høstflom i slutten av november skal vannet ha tatt oppi hengebrua.

Øystein Rullestad har sendt følgende høringsuttalelse datert 28.12.2011:

”Søknad fra Rullestad og Skromme Energi A/S, RSE, dat. sept. 2011, ligger nå ute til høring. Med grunnlag fra Søknaden og Konsekvensutredningen har jeg noen merknader/spørsmål til søknaden. Jeg prøver å ordne dette ved å vise til sidetall i søknad og- eller de forskjellige rapportane i konsekvensutredningen fra Multikonsult A/S.

Først en liten presentasjon av meg selv: Jeg er 78 år, er født og oppvokst på Rullestad, etter endt skolegang og fagopplæring utdannet jeg meg som ingeniør innen Kraftteknikk. Etter utdanning var jeg ansatt i forskjellige industribedrifter, bl.a. Rich Pfeiffer transformatorfabr. Sarpsborg, Greaker Cellose, Greaker og Det Norske Zinkkompani, Odda. Etter 11 år i industrien, fortsatte jeg som lærer i Den Videregående Skole hvor jeg var til oppnådd pensjonsalder.

Jeg har hus og eiendom som grenser til Rullestadvannet. Her bor jeg nå, og jeg mener at jeg er godt kjent i traktene her på Rullestad/Skromme etter oppvekst her og siden hyppig bruk av landskap og fritidstilbud her i nærområdet.

Så til Søknaden og Konsekvensutredningen:

De omsøkte planer er etter min mening altfor omfattende og utsetter det unike turområdet her i Rullestadtraktene og spesielt Rullestaddjuvet for inngrep som vil forringe naturoplevelsen her betydelig.

Jeg har merket meg uttalelser gitt i brev fra Miljøverndepartementet til NVE dat. 14. des. 2009, og brev av 18. des. 2009 fra NVE til RSE, og vil vise til disse brev ved mine kommentarer.

Pkt. 1:

I ovennevnte brev fra MD av 14. des 2009 siterer jeg deler av brevet: "Bordalselva og Sagelva var en del av nordoverføringen i Saudaprosjektet. ... Nordoverføringen ble tatt ut av Saudaprosjektet fordi man mente konfliktnivået var for høyt. (..) det må utredes grundig om de foreliggende planer har like store miljøkonflikter som tiltaket som ble tatt ut i tidligere planlegging." Sitat slutt.

I søknaden side 167 gjøres det et forsøk på å få de nåv. planene til å bli mindre konfliktfylt enn forrige gang. Jeg siterer fra søknaden: "En utbygging høyere til fjels ville ha gitt større og mer synlige inngrep i områder som har mye mer urørt preg, og ville dermed ha vært betydelig mer konfliktfylt. (...) .. !! I planene om Saudautbyggingen innebar nordoverføringen bygging av anleggsveger langt oppover Bordalen" sitat slutt. Dette er igjen direkte feilinformasjon. Den nemte anleggsveg ble tatt ut av planene på et tidlig tidspunkt i planleggingen, og var ikke med i søknaden. En utbygging etter de planene som er omsøkt nå vil vannføringen i nedre del av Bordalen og Rullestaddjuvet bli langt mer redusert, og dermed langt mer konfliktfylt enn forrige gang da en vil fange opp mye mer av det vannet som renner ned gjennom dalen. Dessuten var ikke Dalelva med i planene den gang.

Jeg skal nedenfor redegjøre for hva nordoverføringen ville innebåret for Bordalenområdet og Rullestadsdjuvet.

Jeg holder meg til beskrivelse av planene for nordoverføringen som er gjengitt i møtebok i sak nr. 65 i Etne kommunestyre 03.10.2000. Jeg siterer fra side 369 i saksdok. til EK sak: "Nordoverføringen er ei overføring etter s.k. takrenne-prinsipp, der ein tek med seg mange elver via inntakstunellar, og fører vatnet vidare med fall i ei hovudtunnel. Elveinntaka er oppmurte konstruksjonar, der ein terskel og ein inntaksrist leder vatnet ned i grunnen. Elveløpet blir tørrlagt nedstrøms inntakspunktet, og får restvassføring ettersom nytt vatn kjem inn i vassdraget nedanfor inntaket. Nordoverføringa blir teke inn i høgder rundt 750 m.o.h., og all sprengningsstein blir ført ut av tunnelen på Saudasida". Det var den gang. Etne Kommune sa som kjent nei til dette.

Enhver kan gjøre seg opp en mening om planene denne gang er betydelig mindre konfliktfylt enn forrige gang. Svaret gir seg selv etter min mening.

Hva hadde nordoverføringen påført landskapet og vannføringen i Bordalsområdet og Rullestadsdjuvet?

Vi hadde fått elveinntak av oppmurte (stein-jordterskler) konstruksjoner på ca. 750 m.o.h. All restvannføring under dette nivå ville fortsatt komme inn i elvene, Bordalselva og Sagelva nedenfor. En hadde blitt spart for inngrep i naturen lenger nedover dalen. Og i tillegg, Dalelva hadde blitt spart.

Hva får vi etter de omsøkte planene?:

Inntaksdammer i Bordals elveområdet på nivå ca. 315 - 510 m.o.h. alt etter hvilke alt. som velges, tapping av Sagelva og Raubekk på kote 510. Kraftstasjoner i dagen. For Rullestad 2, inntaksdam helt inn til tidligere E134. Kraftstasjon i dagen ca. 40-50 m fra bebyggelse, ny ("elv") kanal på ca. 250 m som krysser Postvegen. Vassføringen i Rullestadsdjuvet blir kraftig redusert. Anleggsvei til tunellpånugg i Storehaugen. Tunellsteintipper, selv om disse skal arronderes og tildekkes, så er

det inngrep i naturen. Kraftstasjon i dagen nedenfor Storehaugen, utslepp, faktisk en stor "elv" av vatn nedenfor Storehaugen, ved Storevika, på en plass som det i dag ikke er noen elv.

Jeg vil vise til høringsuttale om nordoverføringen fra de samme grunneiere som denne gang søker om utbygging, ført i pennen av adv. Gunnar Sætre dat. 29.09.00. Ved å ta inn vannet på kote 750 m.o.h. mener de at det ville føre til, jeg siterer:

"Tørrelagging av vassdragene vil etter grunneiernes oppfatning ha som generell konsekvens at landskapet taper identitet. (...).. Videre påpekes at det er lagt betydelig lokal innsats ned i restaurering og gjenoppbygging av den gamle postvegen mellom Rullestad og Odda. Dette er ett av flere tiltak for å styrke næringsgrunnlaget i området. Der denne krysser vassdraget som blir tørrlagt vil mye av opplevelsesverdien forsvinne." Sitat slutt. *Det var den gang!!!*

Så vil jeg sitere utbyggerne om en del av det samme forholdet denne gang. Jeg gjengir en del fra søknaden side 131: "Opplevelsen av Rullestadjuvet *kan bli noe forringet* med redusert vannføring. *Dette kan være* i konflikt med dette som kulturmiljø (Postvegen, Hertervig). Bortføringen av Bordalselva står imidlertid alene for en liten del av vannmengden her,.." sitat slutt. En kan også vise til uttalelser på side 141 i søknaden: "Videre vil det også etter utbygging være betydelig vannføring i Dalelva." *Dette er denne gang!!* Kan det være same elva som de dengang påstod ble "tørrlagt" ved å tappe den på nivå 750 m.o.h.? Jeg vil her føye til at når det gjelder dette tema om vassføring i Rullestadjuvet etter en ev. utbygging er både Konsekvensutredning og Søknad tendensiøs og den bagatelliserer alle negative følger.

Pkt. 2 Fugleliv - Fisk:

Fossefall: I Konsekvensutredning og Søknaden er fossekallen nevnt. "Det er observert en del fossefall, men hekkende par er ikke observert." Jeg vil for min del si at på mine nesten daglige turer på Postvegen Perbru- Djuvbru, kan jeg se Fossefall hver gang. Jeg vil tru at for å få øye på hekkende par av denne sky fuglen kreves det lang og grundig observasjon. Jeg vil her igjen vise til brev fra MD av 14. des. hvor fossekallen er fyldig kommentert. Der blir det pekt på endringer i naturmangfoldloven side 6 Fugl, hvor fossefall er omhandlet. Da vil jeg gjengi fra "Konsekvensutredning Naturmiljø og naturmangfold" kap. 5.3.4 side 70.: " I den grad fossefall hekker langs elva (ikke påvist under feltarbeid), vil restvannføring etter utbygging bli såpass lav at eventuell hekking opphører." Meget betenkelig!

Fisk: I Konsekvensutredningen og Søknaden er spørsmålet om forekomst av ål i Rullestadvatnet nevnt, og det konkluderes med at etter grundig prøvefiske etter ål kan det konstateres at ål ikke er til stede. I brev fra NVE til RSE datert 18. des. 2009 ang. UP side 2 sies det: "Det er viktig at de som er ansvarlige for utredningen er faglig kvalifisert for oppgaven, og at utredningsarbeidet gjennomføres med faglig integritet." En kan jo da lure på om dette er oppfylt da vi vet at prøvefiske etter ål i Rullestadvannet ble foretatt av en av de mest ivrige utbyggerne og fallrettshaverne.

Pkt. 3 Eiere:

Det blir av utbyggerne pekt på at en utbygging vil styrke økonomien for de som prøver å leve av jordbrukene på Rullestad og Skromme og dermed sikre bosetningen i dalen. Dette er igjen desinformasjon da eventuelle inntekter fra kraftproduksjon vil tilfalle FALLRETTSHAVERNE, og det er ikke det samme som eierne av brukene. Det forholder seg nemlig slik at fallrettane som tilhørte både på Rullestad og Skromme ble i 1917 fradelt brukene og solgt til et "Fossekompani" Låtefoss A/S. Fallrettane fikk eget Gnr. og br.nr. Rettane på Rullestad fikk Gnr. 102 br.nr. 4., og på Skromme Gnr. 103 br.nr. 2.

Fossekompaniet gikk konkurs før krigen. Rettane ble dermed solgt på tvangsauksjon. Det kom imidlertid ikke til noen utbygging, og etter en midlertidig lov vedtatt av Nygårdsvollregjeringen under krigen skulle alle "sovende eiedommer" tilfalle staten etter krigen. Statskraft satt da med fallrettane frem til nordoverføringene ved Saudautbyggingen ble tatt ut av planene. Da sa Statskraft seg "uinteressert" i rettane da de ansåg vassdraget nærmest som fredet. Statskraft overlot da til

Sorenskriveren å finne frem til nye eiere. Etter en del juridiske dragkamper kom rettsystemet til at fallrettane skulle gis til personane som i 2006 satt som eigarar gardene på Rullestad og Skromme, men da til *personene og ikke til brukene hvor fallrettane i 1917 ble fradelt*. I dag er allerede fallrettane på halve garden på br.no 3 her på Rullestad og fallrettane på Skromme splittet opp og overført til arvingene til de som fikk fallrettane. Disse arvingene er bosatt på forskjellige steder i landet. Dette viser at verdiskapningen ved en ev. utbygging ikke nødvendigvis vil tilfalle gardbrukerne. Ser en på dette i et tidsperspektiv på 15- 20 år er det nokså sikkert nye eigere på samtlige bruk her i dalen, og de nye eigere har da sannsynligvis bruk uten fallrettar. Fallrettseierne kan være bosatt hvor som helst i landet eller utlandet.

Feilinformasjon må en vel kalle den måten en omtaler postvegen (og bilder) på side 38 i Konsekvensutredning friluftsliv, jakt, fiske, turisme og reiseliv. "Omtalen, og bildene, her må være temmelig gamle. Her står det bl. annet, - et lite parti er rast ut, men det er ikke spesielt vanskelig å ta seg forbi. Det foreligger planer om å utbedre strekningen som er rast ut." Denne strekningen ble utbedret sommeren 2009, og offisielt åpnet for alle 3. juli 2009. Veien er nå god å gå selv for folk som ikke er helt "god til beins".

Til slutt vil jeg si litt om min generelle vurdering av Konsekvensutredningen og Søknaden. Disse to dokumentene er temmelig tendensiøse, alle negative konsekvenser ved en utbygging er nedtonet og bagatellisert. De er fulle av desinformasjon og feilinformasjon. Noen av disse har jeg allerede omtalt, men det mange flere, men det ville føre for langt å ta alle disse med.

Jeg vil likevel ta med en åpenbar feilinformasjon som er tatt med i søknaden side 171 under Pkt. 11.15.5 Avbøtende tiltak: "Parkeringsmulighetene Rullestadområdet er meget begrenset i dag....." Det som står i dette avsnittet er direkte feilinformasjon. Nå er det så at dette som nevnes i avsnittet her ikke er så avgjørende for utbygging- ikke utbygging, men det er så merkelig at denne desinformasjonen er så viktig å servere. Det faktiske forholdet når det gjelder dagens parkeringsforhold i Rullestadsjuvet og oppover dalen er.: Ved DNT-stien opp Tømmerdalen er det iallefall plass til 10-12 biler uten at det vil gå ut over trafikken på gamle E134. Ved stien opp til Jettegrytene er det plenty plasser, jeg vil påstå at det er plass til 7-8 biler på den første plassen en kommer til opp dalen, og på den tidligere vegen langs elven lenger oppe kan det om det skulle være behov for det parkeres minst 2 busser. Ved stien via Bjørnastølen er det parkering til minst 4-5 biler.

Det er mange andre momenter jeg kunne tenke meg å komme med, men jeg gir meg her."

Søkers kommentar til høringsuttalelsene

Søker har i brev datert 22.05.2012 kommentert de innkomne høringsuttalelsene slik:

"Uttalelsene kommenteres i den rekkefølge de er mottatt fra NVE. Siden det er flere uttalelser som berører A: friluftsliv, reiseliv/turisme og landskap, B: Naturmiljø og C: Kulturminner og kulturmiljø er det henvist til kommentarer i egne punkt sist i dokumentet.

1 Direktoratet for mineralforvaltning

Direktoratet har ingen kommentarer til søknaden eller konsekvensutredningen.

2 Mattilsynet

Mattilsynet ber Etne kommune og utbygger om å ta hensyn til eventuelle private drikkevannskilder i utbyggingsområdet slik at disse ikke blir forurenset.

RSE kommentarer:

RSE vil ta hensyn til de eventuelt berørte drikkevannskilder og opprettholde vannforsyning for disse, både i anleggsfasen og i driftsfasen. RSE mener at kraftverkene ikke medfører noen risiko av betydning for drikkevann eller vannkvalitet etter at anleggsperioden er forbi.

3 Trond Solvang

Jeg viser til 55 års bruk av landskapet som berøres av den omsøkte kraftutbyggingen, og kan bare se at det er begrenset til små inngrep i naturen som ikke på noen måte vil ødelegge tur eller naturopplevelsene.

Jeg beundrer prosjekteringen som bruker små og smekre betongkonstruksjoner på inn og utløp i vannveiene. Dessuten så er kraftstasjonsbygningene meget pene bygg som er plassert slik at de glir naturlig inn i landskapet.

Etter min mening så er prosjektet meget godt og miljøvennlig, og stemmer med det nasjonale målet som er politisk vedtatt at Norges bidrag for å redusere bruk av fossilt brennstoff er å bygge ut nye vettuge og velfunderte kraftverk, oppgradere eksisterende kraftverk og fortsette å bygge ut vindkraft.

Spesielt for Dalelva så er det så mange flomperioder at ingen vil merke eller skjønne at det er strømproduksjon uten magasiner på inntakssiden.

RSE kommentarer:

RSE legger merke til at Trond Solvang ser de skritt RSE allerede har tatt for å redusere de miljømessige konsekvensene av kraftutbyggingen og samtidig maksimalisere de mulighetene utbyggingen gir til lokalt næringsliv, sysselsetting og jordbruk.

4 Anton Rogde og Maria Ribesen

A.R og M.R har i vedlagte bilder vist til at det ved stor vannføring kommer vann opp mot deres eiendom. De ber om kommentar til hvordan inntak på Skromme vil endre vannføringen oppstrøms inntak.

RSE kommentarer:

RSE takker for innsendte bilder og vil inngå dialog med Rogde og Ribesen om å etablere avlesing av flomvannstand under fremtidige flommer. Slike målinger, kombinert med samtidig avlesing av vannføringer vil gi et statisk grunnlag for å bedømme flomrisiko til grunneierne i dagens situasjon. RSE vil dernest planlegge utforming og høyden på overløpsterskelen for å i minimal grad forverre flomsituasjonen for hytteeierne. Dette er allerede tatt hensyn til i planene i at overløpsterskelen ikke legges mer enn noen få centimeter høyere enn dagens fjellterskel, og terskelutformingen skal gjøres hydraulisk optimal for å ha omtrent samme overløpskapasitet som dagens fjellterskel.

5 Halvfjordingen

Halvfjordingen kommenterer at de er i en oppstartfase som er krevende og at de sysselsetter i dag 2-3 årsverk. De mener utbyggingen vil gi positive konsekvenser. Turister søker levende bygder og i anleggsperioden vil Halvfjordingen kunne tilby tjenester som overnatting og bevertning.

De kommer med forslag om å lage til et av kraftverkene som visningsanlegg.

RSE kommentarer:

RSE takker for positiv tilbakemelding og er enig i den positive virkningen kraftutbyggingen kan ha for Halvfjordingen. Vi er også positiv til å tilrettelegg et av kraftverkene til visningsanlegg.

6 Skånevik Ølen kraftlag

Skånevik skriver at de ønsker å stå som eier og drifter av nødvendig 22 kV – anlegg som må til for å transportere kraftproduksjon frem til 66/22 kV transformatorstasjon på Rullestad.

RSE kommentarer:

RSE vil etter at en eventuell konsesjon er gitt avklare eier- og driftsansvar med SØK. Vi er innstilt på at SØK vil stå som eier og drifter av linjen.

7 Etne kommune

K-134/11 VEDTAK: (18 mot 3 røyster)

- 1) Etne kommune godkjenner, med dei merknader og tillegg som er omtalt i saksutgreiinga, konsekvensutgreiinga for kraftplanane i Rullestad og Skromme. Planane stetter etter vårt syn krava til kunnskapsgrunnlag i Naturmangfaldlova § 8.
- 2) Etne kommune tilrår, basert på vurdering av dei ulike utbyggingsalternativa og samla påverknad, at utbygginga bør skje etter alternativa: *Rullestad 2, Bordalen 1, Kvernhuselva og Skromme kraftverk, inkl. tilhøyrande nettløysingar og transformatorar*. Dette gir ein ny kraftproduksjon på 146,8 GWh.
For grunngeving syner vi til saksframstillinga, informasjonsmaterieill frå utbyggar inkl. omsyn til føringane i Naturmangfaldlova §§ 10 og 12. Vidare ser Etne kommune det som sær viktig at livsgrunnlaget for det levande landbruket og turisme i området vert styrka.
Vi føreset at vassdragsstyresmaktene også ser heilskapeleg på kjente kraftplanar i Fjæravassdraget og Åkraffjorden elles, slik at omsøkt 66 kV linje får kostnadsinndekning frå tilrekkeleg mange anlegg i området totalt.
- 3) Etne kommune krev ikkje næringsfond for overnemnte løysing, men krev at Småkraft AS også må bidra til det lokale utviklingsfondet. Avtalen må i tillegg gjerast bindande overfor kommune og lokalsamfunn, inkl. vedtekter om virkeområde, deltakande partar, kriterium for støtte m.m. Dette må tiltakshavar ta initiativ til så snart som mogleg, for ferdigstilling innan sluttsynfaringa med NVE.
- 4) Andre punkt:
 - Etne kommune støtter dei avbøtande tiltaka som er innarbeidd i planane av søkjer, inkl. vurdering av tersklar i nedre del av Dalelva. Vi ber vassdragsstyresmaktene vurdere om Skromme kraftverk kan få noko lågare minstevassføring enn det er gjort framlegg om, for å betre økonomien her.
 - Steinsetting av bekkeinntak må vurderast.
 - Motorferdsle i utmark må gå føre seg så skånsamt som mogleg.
 - Anbudsdokument for utbygginga må utformast slik at det høver for lokale tilbydarar kan gi inn pristilbod.
 - Etne kommune er positiv til å nytte overskotsmassar som omsøkt, inkl. heving av flaumutsett dyrka mark på Rullestad. Vi føreset at NVE vurderer heilskapen i høve til flaumfaren i Fjæravassdraget.
- 5) Etne kommune vil minne om at mykje av kommunen er bandlagt, og meiner at vi har vore rause med storsamfunnet. Vi vil innstendig be om at både den utbygginga som her er omsøkt, samt tidlegare omsøkt kraffanlegg lenger nede i Fjæra vassdraget, vert behandla på ein slik måte av styresmaktene at ein kan utvikla denne delen av Etne kommune til det beste for innbyggjarane i nærområdet, ta vare på naturmangfaldet, samt produsere miljøvennleg straum.

RSE kommentarer:

- 1) RSE takker for positiv uttale fra Etne kommune. Det er et betydelig arbeid som er gjort i utredningsfasen og vi mener oppfølging av det enkelte lovverk med krav til utredninger er fulgt.
- 2) Etne kommune har i sin uttale bekreftet viktigheten av å opprettholde et levende landbruk i området og at utbygging av Rullestad/Skromme er viktig for å gjennomføre en helhetlig nettløsning i området.
- 3) Kraftverksprosjektene behandles etter vassdragsloven og Småkraft AS vil forholde seg til regelverket og følge de krav som settes av NVE. Grunneierne har opprettet et lokalt fond der formål og servitutter ikke er Småkrafts anliggende.

- 4) - RSE har foreslått en minstevannføring for Skromme kraftverk. Det er også fremsatt alternativ til minstevannføring. Det vil være opp til NVE på bakgrunn av den informasjon som er i prosjektet til å bestemme minstevannføringen.
 - Det er ikke lagt opp til steinsetting av bekkeinntakene i søknaden. NVE kan i sin innstilling legge opp til at det skal vurderes steinsetting av inntak med stedlige masser i detaljplanleggingen. Det vil ikke være hensiktsmessig å transportere masser inn med helikopter for å plastre.
 - RSE er opptatt av at inngrepene skal gjøres skånsomt og vil følge dette opp under utbyggingen.
 - RSE vil gjennomføre prosjektet med den erfaring Småkraft AS har opparbeidet. Det medfører at lokale entreprenører vil kunne være med å levere tilbud på utbyggingen. Erfaringsmessig vil lokale entreprenører også være med i utbyggingsprosjekter som underleverandører.
 - Dersom NVE gir tillatelse til å plassere overskuddsmasser på flomutsatt mark ved Rullestadvatnet vil det bli innsendt egen søknad for dette til kommunen. RSE mener løsningen for plassering av masser underbygger den lokale verdiskapningen ved å øke kvaliteten på landbruksareal.
- 5) RSE ber NVE ta hensyn til kommunens ønske om utbygging.

RSE tar til etterretning kommunens vurderinger og ønsker om avbøtende tiltak og restriksjoner i anleggsperioden. RSE vil informere Etne kommune i prosessen og vurdere de innspill som kommunen fremmer.

8 Øystein Rullestad

Øystein Rullestad henviser til det samme i sin høringsuttalelse, og peker i likhet med Etne kommune på at det er feil som står i søknaden om at Nordoverføringen ville ha medført anleggsveg langt oppover Bordalen, da denne vegen ble tatt ut av planene og ikke ble med i søknaden. Rullestad mener foreliggende utbygging vil ha større negative konsekvenser enn Nordoverføringen pga. mindre restfelt, at inngrep kommer lengre ned i Bordalen, at Dalelva blir utbygd, atkomstveg til tunnelpåhugg i Storehaugen og andre tekniske inngrep. Rullestad henviser videre til grunneiernes negative høringsuttalelser til Nordoverføringen, og Rullestad mener at de samme grunneierne nå bagatelliserer konsekvensene av en utbygging med større konsekvenser.

Øystein Rullestad lister opp 25 parkeringsplasser for biler og 2 for busser i området, og at det derfor er feil som det står under "avbøtende tiltak" at parkeringsmulighetene i Rullestadområdet er meget begrensede".

Øystein Rullestad skriver at det i KU og søknad står at det ikke er registrert hekkende fossekall i området.

Øystein Rullestad mener det er feil som det hevdes i konsesjonssøknaden at utbyggingen vil styrke økonomien for de som lever av jordbruk på Rullestad og Skromme, og henviser til at fallrettigheter ikke følger grunneierne.

RSE kommentarer:

Fallrettene tilhørende gårdene Rullestad og Skromme ble utskilt med egne gårds/bruksnummer i 1917, hhv. 102/4 for Rullestad og 103/2 for Skromme. Det ble foretatt hjemmeloverføring på 2/3 av 102/4, og 103/2 til AS Laatefoss. Selskapet maktet ikke overholde sine forpliktelser, det ble ikke søkt om konsesjon og noen utbygging ble aldri realisert. Staten ervervet selskapets aksjer og derved selskapets eiendeler med hjemmel i midlertidig lov av 05.09.1945, og kgl.res. av 09.07.1948 nr. 8. Dette ble meddelt selskapet ved brev av 14. februar 1951. Statkraft begjærte 12.03.1993 under henvisning til statens erverv i 1951, hjemmeloverføring til sorenskriveren i Sunnhordland i medhold av tinglysingslovens § 38a for 102/4 og 103/2. Ved brev datert 18.09.2003 og 07.10.2004 fra Statkraft, ble det opplyst at Statkraft ikke har noen innsigelser mot at hjemmelen til 102/4 og 103/2 blir overført til eierne av 102/1, 102/2, 102/3 og 103/1. Det ble fra Øystein Rullestad m.fl. reist innsigelse mot at dette ble gjort, etter deres oppfatning burde fallrettene fordeles på

etterkommere etter de opprinnelige eierne fra 1917. Øystein Rullestad m.fl. tapte saken i lagmannsretten, og den 14.06.2007 ble deres anke avvist av høyesterett sitt kjæremålsutvalg.

Det er riktig som Øystein Rullestad bemerker at fallretten ikke nødvendigvis følger grunneierdommen den er utskilt fra, noe den heller ikke ville gjort om han hadde vunnet fram i rettssystemet med sitt syn. Inntektene fra en eventuell kraftproduksjon vil åpenbart styrke grunneierenes økonomi, enten de driver jordbruksproduksjon eller annet.

For ytterligere kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

9 Etne Næringsutvikling

.....Me vurderer positive konsekvensar opp i mot eventuelle negative konsekvensar, og konkluderar for våre interesser med ei positiv haldning til full utbygging slik omsøkt....

Etne Næringsutvikling begrunner sin positive uttale med skånsomme naturinngrep, positive ringvirkninger for bosetning i området – viktig for reiselivet, visuelt attraktive bygg og positivt kraftbidrag.

RSE kommentarer:

RSE takker for positiv uttale.

10 Hordaland Bondelag

.... Hordaland Bondelag vil gi støtte til utbyggingsplanane etter hovudalternativet. Kraftutbygginga vil gi betydeleg mengder rein, fornybar energi og varige inntekter til dei lokale bøndene. Auka produksjon av fornybar energi er eit viktig klimatiltak og i samsvar offentlege målsetjingar. I tillegg til dei klart positive verknadene for lokal næringsverksemd og lokal verdiskaping av tiltaket, vil utbyggingsprosjektet utløse nye kraftleidningar som det vil vere trong for i området også for å realisere andre småkraftprosjekt. Når nettsituasjonen gjer det mogleg å realisere desse, får ein ytterlegare positive verknader for den lokale næringsaktiviteten.....

..... At den planlagde vasskraftutbygginga ligg med relativt kort avstand til vassdrag som er verna og til andre verneområde, må ikkje nyttast som argument mot å gjennomføre planane om den nye energiproduksjonen. Tvert imot er det viktig at areal og ressursar som samfunnet ikkje har funne det nødvendig å verne, aktivt kan utnyttast til næringsføremål og dermed vere med på å oppretthalde levande bygder.....

RSE kommentarer:

RSE takker for positiv uttale.

11 Samarbeidsrådet for naturvernsaker

Samarbeidsrådet for naturvernsaker og Naturvernforbundet har tilnærmet sammenfallende høringsuttalelser. For utdrag av uttalelsen se under Naturvernforbundet.

12 Naturvernforbundet

Naturvernforbundet mener at vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme ikke bør tillates fordi utbyggingen vil gi uakseptable konsekvenser for naturmiljøet i området og ikke vil være i tråd med naturmangfoldlovens (nmfl) kapittel II. Naturvernforbundet ønsker Dalelva vernet.

Naturvernforbundet mener § 10 i nmfl om samla belastning tilsier at vassdraget ikke bør bygges ut, begrunnet ut i fra at dette er et av de siste fjord- til fjellvassdragene tilbake uten kraftutbygging på Vestlandet, og at slike vassdrag blir viktigere som følge av endret artsutbredelse fra klimaendringer.

Naturvernforbundet savner en grundig kartlegging og konsekvensutredning av hekkende fugl jfr. utredningsprogrammet.

Det pekes på at konsekvensvurderingen mangler kartfesting og taksering av den truede vegetasjonstypen elvemosevegetasjon for Dalelva.

Kunnskapsgrunnlaget er ifølge Naturvernforbundet for dårlig, og sikter til kravene i utredningsprogrammet om artssammensetning, kartfesting, dominansforhold og "føre var"- prinsippet. Naturvernforbundet ønsker at arts- og naturtypeforekomstene sjekkes opp mot ny rødliste for arter, naturtyper, prioriterte arter og utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven.

For kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

13 Haugesund turistforening

Haugesund turistforening går inn for vern av hele Rullestadvassdraget, men kan som et kompromiss gå inn for utbyggingsløsning som foreslått av Rådmannen i Etne kommune og framlagt ved behandlingen i kommunestyret den 15.12.2011.

Foreningen mener datagrunnlaget for konsekvensutredningen er for dårlig, og henviser til at foreningen selv er kontaktet kun via en telefonsamtale med daglig leder, og gjeldende turbøker som bl.a. beskriver 8 turer i Rullestadområdet er ikke beskrevet.

Generelle trekk i områdets opplevelseskvalitet – ikke oppdatert til dagens virkelighet, og uoverensstemmelse mellom kapittel 4.3.1 og 4.2.5 (sti rundt vannet vs. planlagt sti rundt vannet).

HT spør om det er bevisst om bilder av Postvegen er fra en tidligere fase.

HT påpeker at stien fra Rullestad til Simlabu er lagt om og i dag går fra Halvfjordingen langs den gamle setervegen opp til Mjølkestølen. Dette medfører direkte konflikt med kraftutbyggingen.

HT viser til etablering av pilgrimssenter i Røldal og mulighetene for Rullestad som startsted for (flere) pilgrimsvandringer. Det vises også til at et av turforslagene fra Rullestad, Jettegrytene, Postveien eller Rullestadvatnet rundt vil bli med på "Hordaland fylkes 10 på topp", og at HT har T-merket stien fra p-plassen ved Langfossen til Vaulavatnet hvor den treffer stien fra Simlebu/Sandvasshytta.

HT mener beskrivelsen av brukere av området og alternative områder er for overfladisk, og det er ikke gjennomført detaljerte undersøkelser.

HT mener også at verdien av området må være "stor" i når det gjelder jaktturisme, at konsekvensene ved utbygging av Rullestad 2 og Bordalen 1 er vurdert for lavt, og verdien av området Bordalen 1 bygges i er vurdert som for lav. Videre at vurderingene av samlet konsekvens er satt for lavt (bør være stor negativ), og vurderingene ikke er oppdaterte. Halvfjordingen har stor verdi i følge HT.

HT mener oppsplitting av Dalelva i flere strekninger mellom Rullestad og Skromme i landskapsrapporten ikke er hensiktsmessig.

Det stilles spørsmål ved hvorfor ikke Pilgrimsvegen ikke er nevnt i kapittel 4.3 i landskapsrapporten og påpekes at avsnitt om DNT-stier må oppdateres.

HT mener også at etter at Postvegen er ferdig og offisielt åpnet må "klassifiseringen øke til stor verdi".

For kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

14 Statens Vegvesen

Statens Vegvesen kommenterer at omsøkte vannkraftverk vil i forskjellig grad få konsekvenser for ny og gammel E134. Det påpekes at gamlevegen er sykkeltrasé og omkjøringsveg for vegtunnelen. Den har kvaliteter som turistveg og det må derfor tas estetiske hensyn til anlegg langs vege.

Generelt gjør Statens Vegvesen oppmerksom på at alle tiltak som berører ny eller gammel E134 så skal dette behandles i forhold til Vegloven og evt. Plan og Bygningsloven på vanlig måte.

RSE kommentar:

Etter en eventuell konsesjon er gitt vil vi ta kontakt med Statens Vegvesen for å gjennomgå planer som berører E134. Det vil bli utarbeidet detaljplaner for gjennomføringen av tiltakene og de forhold som krever avklaring til Vegloven vil bli omsøkt.

RSE har samme intensjon som vegkontoret når det gjelder den estetiske utforming på tiltakene.

15 Statnett

Statnett har ingen konkrete merknader til saken. En viktig forutsetning for uttalelsen er at konsesjonær følger krav i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (FoS) og forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet (FoL).

RSE kommentar:

RSE vil følge de krav som settes av Statnett.

16 Riksantikvaren

Riksantikvaren peker på mangler i konsekvensutredningen, nærmere bestemt at kulturminner/kulturmiljø ikke er vist på kart og fotodokumentert, samt at temaet kulturminner/kulturmiljø ikke er samordnet med temaene landskap og friluftsliv. Riksantikvaren mener det er vanskelig for dem å vurdere konsekvensen av utbyggingen uten illustrasjoner/fotomontasjer. Eksempelvis gjelder dette utbyggingen av Kvernhuselva mtp. som blir synlig fra kulturmiljøene på Rullestad og Rullestad 2 som kommer i konflikt med kulturlandskapet på Rullestad.

Riksantikvaren mener videre at dispensasjon fra kulturminneloven, dokumentasjon av kulturminner som blir berørt og tilrettelegging for ferdsel til kulturminnene/kulturmiljøene med opplysningsskilt ikke kan ses på som avbøtende tiltak.

Riksantikvaren mener Rullestad 2 bør tas ut av planene eller flyttes for å unngå konflikt med kulturminner og landskap i et område med mange kulturhistoriske verdier og få større inngrep. Videre mener Riksantikvaren at Kvernhuselva bør vurderes fjernet fra planene eller flyttet pga. direkte konflikt med kulturlandskapet og kulturmiljøene på Rullestad.

Riksantikvaren går ikke i mot konsesjon, men anbefaler at Rullestad 2 tas ut av planene. Det gjøres også oppmerksom på at Riksantikvaren ikke har tatt stilling til eventuelle disposisjoner fra kulturminneloven når det gjelder automatisk fredete kulturminner som blir berørt av tiltaket.

For kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

17 FNF Hordaland

FNF Hordaland refererer i sin høringsuttalelse til MDs brev av 14.12.09 hvor MD mener det bør vurderes om videre planlegging av kraftutbyggingen ved Rullestad og Skromme dersom det viser seg at miljøkonfliktene i prosjektet ikke er vesentlig mindre enn ved "Nordoverføringen" foreslått i Saudaprosjektet. FNF Hordaland mener konsekvensene av utbygging av Bordalselva er større, da inntaket er plassert lengre ned (tar inn mer av nedbørsfeltet) og det etableres anleggsveg opp gjennom Bordalen og bygges kraftverk også i Dalelva.

FNF Hordaland mener KU for friluftsliv, reiseliv og turisme ikke omtaler konsekvenser for reiselivet, og videre at redusert vannføring vil påvirke turismen og verdien av Sagelva og Dalelva som turistattraksjoner. FNF ønsker også å vite antall arbeidsplasser det er potensiale for på Rullestad innenfor gardsturisme eller naturbasert turisme, og hvordan disse arbeidsplassene blir påvirket av utbyggingen (redusert vannføring og 20 % avkastning fra næringsfondets overskudd).

Videre mener FNF Hordaland at inngrepene vil redusere opplevelsesverdien av området mer enn de positive effektene en utbygging kan ha for reiselivet veier opp for.

FNF Hordaland mener bruken av området i reiselivssammenheng er større enn konsekvensutredningen sier. Det henvises til utvikling av klatreruter, Postvegen er ferdigrestaurert og at det i 2011 var mye ferdsel langs stien rundt Rullestadvatnet.

FNF Hordaland kritiserer følgende momenter i naturmiljørapporten:

- Elvemusling er ikke nevnt iht. UP
- Det mangler kartlegging av hekkende fugl som fossekall
- Det mangler kartlegging av trekkruiter
- Stær er ikke omtalt
- Det er feil å si at "kun en liten del av vegetasjonstypen "elvemose" i Dalelva som blir påvirket

- Konsekvens for fugl i nedre del av elva er ikke tilstrekkelig begrunnet
- Konsekvensvurdering for mosevegetasjon i bekkekløft er ren synsing. Konsekvensvurdering "små endringer" harmonerer ikke med redusert hekkesuksess for fossefall på samme strekning
- Konsekvensen for Bordalselva er vurdert for lavt
- Det er synsing og ikke i tråd med "føre var"-prinsippet å hevde at utbyggingsalternativene ikke vil medføre spesielt sterke negative konsekvenser
- 3 dagers registrering av planter og dyr samt 2 dagers fugleregistrering er ikke nok
- UPs krav til dokumentasjon av områder med aktive prosesser, skredsoner m.m. er ikke oppfylt
- Under tema "vern" mangler omtale av Nordoverføringen jfr. brev fra MD av 14.12.09 og tilslutning til dette fra NVE i brev av 18.12.09
- Bordalselva er ikke kartlagt mtp. sjeldne moser, og det trengs her artsregistrering (taksering) og kartfesting jfr. UP s. 8
- Kartfesting og taksering av elvemosevegetasjon i Dalelva mangler, og det vokser flere andre moser enn de som er oppgitt, for eksempel tjønnmose
- Det samme gjelder for Sagelva som for Bordalselva
- Fiskeregistreringer mangler totalt bortsett fra prøvafiske i Rullestadvatnet. Dette er i strid med kravene i UP

FNF Hordaland mener de samlede konsekvensene for naturmiljøet er større da det må vurderes som en helhet og en ramme rundt viktige landskapselement som jettegrytene og Rullestadjuvet.

"Føre var"-prinsippet menes ikke tatt hensyn til.

FNF Hordaland mener det svekker tilliten til konsekvensutredningen at utbyggerne i RSE har vært ansvarlige for prøvafisket. Det skrives også at et eventuelt kraftverk i Håfoss vil skape problemer for en mulig ny ålebestand i Rullestadvatnet, og at konsekvensen til tross for dette er vurdert som middels negativ.

FNF Hordaland peker på at NVE forutsetter at kulturminner utredes på et slikt nivå at fylkeskommunen kan vurdere om undersøkelsesplikten etter § 9 (i kulturminneloven) må oppfylles før et konsesjonsvedtak, eller om konfliktnivået ikke er høyere enn at dette kan gjøres i sammenheng med evt. godkjenning av detaljplaner. Fylkeskommunen ber på sin side om at undersøkelsene blir gjort før konsesjonsbehandlingen.

FNF Hordaland henviser til Fylkesmannen som mener KU bør drøfte hvilke konsekvenser bortfall av overføringen av vann til Rullestad 2 får for prosjektet. Videre at alle inngrep må fotovisualiseres og vises på kart i passende målestokk, noe som er støttet av NVE i utredningsprogrammet.

FNF påpeker at eksisterende og nye funn av kulturminner iht. UP skal kartfestes.

FNF Hordaland henviser til omtalen av et automatisk freda veganlegg i kulturminnerapporten, som antas å være Pilegrimsvegen til Røldal, og mener rapporten ikke tilstrekkelig utgreier konsekvensene av utbyggingen for denne.

FNF Hordaland henviser til en rapport som oppgir gamletunet på Rullestad å stamme fra før-reformatorktid, og at det derfor må regnes som automatisk freda kulturminne, og at utbyggingen av Rullestad 2 dermed ikke kan skje uten dispensasjon fra § 9 innvilget av Riksantikvaren.

Videre mener FNF Hordaland at Postvegen ikke er tilstrekkelig utredet.

Det henvises videre til saga ved Sagelva som FNF Hordaland mener vil bli sterkt skadelidende ved en utbygging av elva om den blir restaurert, og Skromme-saga som det i følge en tidligere rapport står murer av ved Skromsfossen. Sistnevnte vil bli skadelidende ved bygging av Rullestad 2.

Det kritiseres også at KU for kulturminner/kulturmiljø ikke refererer til S. Hansen (2003) sin rapport "Kulturlandskapet i Åkrafjorden – registrering av kulturlandskapsverdier og utviklingsmuligheter" (Planteforsk Furuneset) som vurderer Åkrafjordlandskapet til å ha nasjonal verdi som kulturlandskap. FNF Hordaland mener Rullestad 2 kommer sterkt vil redusere verdien av Rullestad som nasjonalt kulturlandskap.

For kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

18 Hordaland fylkeskommune

VEDTAK

1. Fylkesutvalet viser til konsekvensvurderingane som er utarbeidde for vasskraftutbygging i Rullestad og Skromme i Etne kommune og rår til at Rullestad og Skromme Energi AS får byggje fire kraftverk i Rullestadområdet i Etne kommune.
2. Det vert stilt krav om at undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminnelova vert oppfylt i god tid før iverksetjing av tiltak. Dersom det vert avdekt konflikt med automatisk freda kulturminne, må tiltaka justerast eller eventuelt leggjast fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.
3. Fylkesutvalet her NVE sjå heilskapeleg på uthyggingssplanar i Åkrafjorden og Fjærvassdraget slik at nettkostnader på ny omsøkt 66 kV kraftlinje kan kostnadsdekkjast frå fleire prosjekt i området.
4. Fylkesutvalet ber om at dersom Rullestad 2 vert bygd, vert inntaket plassert slik at Postvegen så langt som mogleg vert spart.

RSE kommentarer:

- 1 RSE takker for positiv uttale.
- 2 RSE har informert fylkeskommunen ved kulturavdeling og avventer at det vil bli gjort undersøkelser etter § 9 i kulturminneloven. Vi vil følge opp undersøkelsene og rette oss etter de i detaljplanene.
- 3 Utbygging av ny 66 kV linje ut Åkrafjorden er avgjørende for utbygging av småkraftpotensiale i området og prosjektene på Rullestad og Skromme er den viktigste og største kostnadsbæreren for å oppfylle dette. Ved å redusere utbygging på RS vil kostnaden øke for de mindre prosjektene lengre ut i fjorden.
- 4 RSE har sammen med utreder foreslått plassering av inntak på Rullestad 2 der forholdet til Postvegen er en av faktorene som har vært med i beslutningsgrunnlaget. Utbygger er opptatt av å bevare Postvegen og mener den omsøkte plassering vil redusere inngrepene.

19 Fylkesmannen i Hordaland

Fylkesmannen i Hordaland mener konsekvensutredningen undervurderer negative konsekvenser for sentrale naturverdier, landskap, friluftsliv og urørt natur, og at de samfunnsmessige virkningene av utbyggingen er dårlig utredet og begrunnet. Fylkesmannen mener fjellområdet og store sammenhengende naturområder i Etne- og Saudafjellene mot Sjødalen har regionale og nasjonale verdier for friluftsliv og naturopplevelse og må skjermes mot større, irreversible inngrep.

Fylkesmannen går i mot utbyggingsalternativene sør for Dalelva, dvs. Bordalen 1-3 og Rullestad 1. Begrunnelsen er særlig redusert vannføring i Bordalselva og Sagelva, at inntaket til Bordalen 1 blir synlig fra stien/brua mellom Bordalstølen og Mjølkestølen, og andre tekniske inngrep som gir konsekvenser for opplevelsesverdien. Skromme kraftverk er også vurdert å være negativt for områdets opplevelsesverdi, og Kvernhuselva kraftverk å ramme lokalt og regionalt friluftsliv pga. synligheten.

Fylkesmannen går ikke i mot utbygging av Kvernhuselva, Skromme og Rullestad 2 etter alternativ 6 dersom landskaps- og opplevelsesverdiene ved Skromsfossen og Rullestadvuven blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom konsesjonsvilkårene. For Rullestad 2 innebærer dette vurdering av flere alternativ, inkludert å legge inntaket nedstrøms Skromsfossen og ulike minstevannføringsnivå.

Fylkesmannen viser til konklusjonene i fylkesdelplanen for små kraftverk i Hordaland, hvor høgfjellsområdene og friluftsområdene i fjellet, inngrepsfri natur og de urørte delene av Åkrafjorden har "stor verdi". Videre er området omtalt med stor verdi for reiselivet i Sunnhordaland og Haugalandet.

Fylkesmannen mener urørt naturs egenverdi ikke er vektlagt i konsekvensutredningen for friluftsliv og reiseliv.

Det understrekes at det er viktig å opprettholde området opplevelsesverdi knyttet til natur- og kulturgrunnlaget for å ikke svekke grunnlaget for de reiselivsmessige investeringene som er gjort.

Fylkesmannen i Hordaland mener den naturfaglige dokumentasjonen i konsekvensutredningen er tilstrekkelig for å tilfredsstille krav til kunnskapsgrunnlag, jfr. § 8 i naturmangfoldloven.

Fylkesmannen, Direktoratet for naturforvaltning og flere andre høringsparter mener imidlertid at søknaden mangler en vurdering av samlet belastning iht. naturmangfoldloven, og henviser til flere utbyggingsprosjekter som bør være med i vurderingen av samlet belastning. Det henvises spesielt til konsekvensen for INON, nærmere bestemt i Etne- og Saudafjellene, og settefiskanlegget i Fjæra og ny kraftlinje gjennom området.

Fylkesmannen i Hordaland mener temaet samfunn er dårlig utredet.

RSE kommentarer:

RSE tar til etterretning at Hordaland Bondelag, Etne Næringsutvikling og den viktigste reiselivsbedriften i området er positive til utbyggingen til tross for at det også er knyttet negative konsekvenser til utnyttelsen av vannkraftressursene i området. RSE viser til egne temarapporter på friluftsliv, reiseliv og til utredninger om virkninger for kommunaløkonomi og lokal næringsliv, jord og skogbruk osv. RSE mener at utredningsplikten er oppfylt til vanlig standard i detaljeringsgrad, og står godt i sammenligning med lignende søknader.

Når det gjelder minstevannføring, mener Fylkesmannen at en evt. utbygging bør være basert på bedre utredning med alternative forslag til manøvreringsreglement for å unngå for store negative konsekvenser for landskaps- og opplevelsesverdi.

RSE påpeker at alle kraftverk er planlagt som elvekraftverk uten regulering og har dermed ingen forslag til manøvreringsreglement.

For ytterligere kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

20 Direktoratet for naturforvaltning

Direktoratet for naturforvaltning støtter Fylkesmannens vurdering i alle dens aspekter, men understreker noen forhold ved utbyggingsforslaget som har konsekvenser som berører nasjonale verdier og føringer for ivaretagelse og bruk av naturmiljøet:

Landskap:

- Tiltaket (hovedalternativet) innebærer betydelig tap av INON, noe som ikke er i tråd med nasjonale føringer og retningslinjer
- Tiltaket gir store endringer i landskapsbildet i form av fraført vann over betydelige elvestrekninger i et område med mektig natur som er viktig for opplevelsesverdi i sammenheng med reiseliv og friluftsliv, inkludert det mektige Rullestadjuvet
- Det legges til grunn at NVE benytter fylkesdelplanen for små kraftverk i Hordaland som redskap ved konsesjonsbehandlingen

Friluftsliv, turisme og reiseliv:

- Betydelige deler av influensområdet berører områder som er gitt høyeste score og nasjonal verdi ved Fylkesmannens/Hordaland fylkeskommunes kartlegging av friluftsområder
- Det er flere innfallsporter til fjellområdene, bl.a. til Folgefonna nasjonalpark, fra E134 som går langs Rullestadjuvet
- Det er store landskapsverdier knyttet til området rundt Åkrafjorden, og Åkrafjorden er pga. sin unike natur og kultur valgt ut som Landskapspark i Hordaland. Folgefonna nasjonalpark som grenser opp mot influensområdet er en del av helheten i et mest mulig urørt landskapsbilde som søkes profilert i turismesammenheng. Verneformålet for nasjonalparken er bl.a. å ta vare på et stort og tilnærmet urørt naturområde som sikrer helheten og variasjonen i naturen fra lavlandet til høyereliggende områder med fjell og bre og ta vare på verdifull vassdragsnatur. Variasjonen er stor, og nasjonalparken er landets viktigste reisemål

- Direktoratet er uenig i konsekvensutredningens konfliktvurdering, og mener konsekvensen av utbyggingen er ”stor negativ” for friluftsliv, reiseliv, turisme og landskap

Direktoratet for naturforvaltning konkluderer at kraftutbyggingen berører et område av stor betydning med henhold til landskap og friluftsliv, og legger til grunn at konfliktpotensialet er betydelig. Direktoratet anbefaler derfor NVE å avslå konsesjon til de omsøkte anleggene.

For kommentarer vises det til punkt A, B og C nedenfor.

A: Friluftsliv, reiseliv/turisme og landskap

RSE tar til etterretning at Direktoratet for naturforvaltning går imot konsesjon, og at Fylkesmannen kan akseptere en utbygging som foreslått for vassdraget nord for Dalelva gitt visse begrensninger om omforming av løsninger.

RSE vil påpeke at vår søknad ikke omtaler konsekvensene av kraftlinjeutbyggingen som er konsesjonsøkt av en annen tiltakshaver og besvares av den. Heller ikke konsekvensen av andre kraftutbygginger omtales her, men disse er tatt i betraktning i vurdering av sumvirkninger. Likevel er influensområdet til RSE sine tiltak begrenset i utstrekning og alle høringsuttalelser må vurderes i lys av denne begrensningen, noe som illustreres godt gjennom INON kart, og det faktum at vassdraget nedenfor Rullestadvatn forblir uberørt av RSE sine tiltak og at også snaufjellet forblir uberørt.

RSE noterer at disse to høringsinstansene vektlegger natur- og landskapsverdier også utenfor influensområdet til kraftutbyggingen, og mener at områder utenfor influensområder ikke er beslutningsrelevant. Tiltakene omsøkt her ligger i overveiende grad i områder med eksisterende inngrep. Unntaket er utbyggingen av Bordalen og Sagelva. Bordalen inngår i friluftsområder som i fylkesdelplanen for små vannkraftverk er vurdert å ha stor verdi. RSE mener imidlertid at Bordalsutbyggingen er relativt skånsom i og med at tiltaket i sin helhet ligger i skogen, og at elva er lite synlig fra DNT-stien med unntak av inntakene for Bordalen 1 og ellers noen kortere strekninger. RSE vurderer det slik at nærheten til eksisterende inngrep, i motsetning til lokalisering i fjellet (som var tilfellet med Nordoverføringen) er mindre negativt for landskap og friluftsliv.

Med henblikk på kommentarene fra FNF Hordaland og Øystein Rullestad om foreliggende prosjekts konsekvenser i forhold til konsekvensene av Nordoverføringen, så vil heller ikke foreliggende utbygging medføre anleggsveger i Bordalen som det påstås i høringsuttalelsen.

Det er også en skjønsmessig vurdering om inntak høyere oppe (Nordoverføringen) er et større eller mindre negativt inngrep. Nordoverføringen medfører lengre berørt elvestrekning; inntaket kommer høyere oppe (snaufjell) og blir gjerne mer synlig, og vassdraget helt ned til Åkrafjorden, inkludert lakseførende strekning og fossestrekninger nedenfor Rullestadvatnet hadde blitt fraført vann, og ikke bare til Rullestadvatnet som ved foreliggende planer. RSE har fremmet flere alternativer for kotehøyden hvor vannet tas inn til Bordalen kraftverk nettopp for å kunne belyse og vurdere denne problemstillingen under høringsprosessen og utrederen står fortsatt ved sine konsekvensvurderinger av alternativene beskrevet i fagrapporten.

Høringspartene mener generelt at verdien av området i reiselivs- og friluftslivssammenheng og konsekvensen av kraftutbyggingen er satt for lavt i konsekvensutredningen. RSE og utrederen mener at verdisettingen av området er gjort etter beste skjønn, og at områdets potensial for videre utvikling også er tatt med i vurderingen. I den aktuelle temarapporten er delområdene jettegrytene med sti, DNT-stier, Postveien, Gamleveien og Sagfossen gitt ”stor verdi”, mens Halvfjordingen og Rullestadvatnet er gitt hhv. ”middels til stor” og ”middels” verdi. Området er dermed vurdert å ha betydelige verdier med tanke på friluftsliv og reiseliv. På den andre siden har regionen og landet for øvrig langt større turistattraksjoner og viktigere friluftsområder enn Rullestadområdet (eksempelvis Langfossen) med tanke på opplevelsesverdi (unikhet) ”berømt”, besøkstall m.m., og det ville derfor være misbruk av verdiskalaen om Rullestadområdet totalt sett skulle ha stor eller meget stor verdi for temaet.

DN peker på at flere innfallsporter til fjellområdene, bl.a. til Folgefonna nasjonalpark, ligger ved E134. Dette framgår også av konsekvensutredningen. RSE peker imidlertid på at utbyggingsområdet ligger nær utbygde områder og områder med tekniske inngrep, blant annet E134 som i seg selv er et stort inngrep i landskapet. Flere av inngrepene som planlegges langs veien og Dalelva (Rullestadjuvet) er vurdert å ha liten betydning for opplevelsen av området (eksempelvis Kvernhuselva utbyggingen).

FNF Hordaland mener at konsekvensutredningen ikke omtaler konsekvenser for reiselivet. RSE og utreder er uenige i dette. Det er det naturbaserte reiselivet som dominerer i området, slik at omtale av friluftsliv i stor grad er relevant for reiselivet. Sentrale attraksjoner for reiselivet, som Postveien, er også omtalt. Det henvises videre til formuleringer som:

”Denne positive effekten kan en neppe forutsette for turister i området, men det er sannsynlig at turister på Halvfjordingen vil benytte den nye anleggsveien som turtrasé. Veien vil imidlertid bli synlig oppover denne dalsida, og vil dermed innebære et naturinngrep som kan oppleves negativt for gjester på Halvfjordingen” (side 61 i temarapporten);

”Utbyggingen medfører redusert vannføring i Sagelva. Fossen i elva er meget godt synlig fra hele Rullestodområdet inkludert E134. Den ligger midt mot campingplassen på Halvfjordingen og således godt synlig for campinggjester. Den er på lang nær så mektig som Langfoss, men er et landemerke i dette området” (s. 64 i temarapporten); og

”Reiselivssatsingen i dette området er basert på naturen og opplevelser knyttet til den. Selv om utbyggingen er planlagt skånsomt med bruk av tunnel som anleggsvei, og dermed ikke innebærer store inngrep, vil de små inngrepene samlet sett medføre en forringelse” (s. 66 i temarapporten).

RSE er enig med fylkesmannen i at det er viktig å opprettholde området opplevelsesverdi knyttet til natur- og kulturgrunnlaget for å ikke svekke grunnlaget for de reiselivsmessige investeringene som er gjort. Dette mener RSE imidlertid er ivaretatt gjennom utformingen av utbyggingen og de avbøtende tiltakene som er foreslått.

RSE noterer seg for øvrig at en av de største reiselivsaktørene i området, Halvfjordingen, er positivt innstilt til utbyggingen, og mener i motsetning til bl.a. FNF Hordaland, Fylkesmannen og DN at fordelene for reiselivet vil oppveie ulempene (se høringsuttalelsen under tema næringsliv og samfunn).

Tallfesting av antall arbeidsplasser det er potensiale for innen naturbasert turisme og gards- turisme vil måtte bli basert på spådom og skjønn, og inngår heller ikke i utredningsprogrammet for kraftutbyggingen. Det vises til erfaringer fra Halvfjordingen etter utbygging av E134 for å underbygge utrederens vurdering.

Haugesund turistforening v/daglig leder ble kontaktet som en av flere interessenter i konsesjonssaken. Utreder beklager dersom turistforeningen sitter på informasjon som utreder ikke har fått, men telefonsamtalene førte ikke til at utrederen ble klar over de informasjonskildene som omtales i høringsuttalelsene. RSE og utreder er likevel av den oppfatning at bruken av området og alternative områder er beskrevet i en detaljgrad som tilsier at beslutningsrelevant informasjon er framskaffet og kravene i utredningsprogrammet er tilfredsstillt.

Det henvises flere steder i høringsuttalelsen til HT og i FNF Hordalands uttalelse at KU ikke er oppdatert, og at bilder for eksempel av Postvegen er for gamle. Det meste av bilder ble tatt av utreder under befaringen i august 2008. I de 3 årene det har tatt å utrede og saksbehandle (NVE) en utbygging av et sånt omfang må det forventes at det skjer endringer i utbyggingsområdet som ikke fullt ut reflekteres i KU. Det tas til etterretning at det har vært en videreutvikling av reiselivet i området etter at konsesjonssøknaden har blitt skrevet, og påpeker at dette har skjedd til tross for store landskapsmessige inngrep som E134. RSE og utreder er imidlertid av den oppfatning at oppdatert informasjonen ikke vil ha en vesentlig innvirkning på konsekvensvurderingen, da potensialet for økt bruk av området ble vurdert i foreliggende KU.

Det tas til etterretning at det nå går en DNT-merket sti fra Rullestad langs setervegen opp til Mjølkestølen. Denne endringen kan ha funnet sted etter at kraftutbyggingsplanene i området ble forhåndsmeldt, og RSE kan heller ikke se at planene kommer i konflikt med stien da de ikke vil

hindre ferdsel langs stien eller vesentlig forringe opplevelsesverdien. Det samme gjelder vandring langs pilegrimsvegen til Røldal. Opplevelsesverdien av Dalelva fra stien og pilegrimsvegen vil imidlertid ved en utbygging bli noe redusert i forhold til dagens situasjon. Det tas også til etterretning at flere turmuligheter i området er aktuelle for "Hordaland fylkes 10 på topp", men forslagene kan ha kommet opp etter at kraftutbyggingsplanene ble kjent. For øvrig kan ikke RSE se at T-merking av sti fra Langfossen til Vaulavatnet er av vesentlig beslutningsrelevans for den omsøkte utbyggingen i at det ligger i all vesentlig grad utenfor tiltakets influensområde.

HT mener det ikke er hensiktsmessig at Dalelva er delt inn i flere landskapsrom (i landskapsrapporten). En slik inndeling brukes i konsekvensutredninger for landskap. Naturlige landskapsrom avgrenses, beskrives og verdisettes da mer "nøyaktig".

Pilegrimsvegen burde ha vært nevnt i kapittel 4.3 i landskapsrapporten, og utreder beklager denne utelatelsen. Åpning av postvegen har imidlertid lite å si for den totale verdivurderingen av landskapet. Postvegen har større betydning for verdien av reiseliv/friluftsliv og kulturminner/kulturmiljø.

HT mener figur 5.15 i landskapsrapporten er feilinformasjon. RSE påpeker at en detaljrik fremstilling av nøyaktig utforming av et inntak er tidskrevende og kan heller ikke gjøres i dagens situasjon i at området ikke ferdig undersøkt og inntaksutforming ikke er fastlagt. Mange andre inntakssteder er ikke forsøkt visualisert i det hele tatt, men dette ble valgt ut som viktig på grunn av umiddelbar nærhet til turstien. Illustrasjonen må ses sammen med bildet av dagens bru uten fotomontasje, og tolkes sammen med RSEs forslag at turstien gjøres om i sørlig retning for å ikke lenger passere inntaket og heller krysse over en uberørt elv. Dagens bru utgjør allerede et inngrep i elvens visuelle karakter, men RSE har valgt å ikke foreslå ny bru her nettopp for å dempe det visuelle inntrykket og for å opprettholde turens opplevelsesverdi. Det kan fortsatt komme endringer i utformingen av inntaket, bl.a. gjennom bruk av nye inntaksdesign (Coanda eller Tyroler type inntak). Lukeanordningen med tilhørende utstyr vil høyst sannsynlig plasseres bak trærne og utenfor bildets høyre kant. Det tilbakevises at denne illustrasjon er feilinformasjon, og RSE fremhever at detaljutformingen vil gjøres i tett samarbeid med NVE og berørte parter som HT, inkludert best mulig løsning for plassering av en ny fotgjengerbru som RSE vil bekoste.

RSE og utreder kan ikke se at influensområdet skal ha "stor verdi" for jaktturisme som HT mener.

Angående antall parkeringsplasser så er RSE av den oppfatning at oppstillingsplass for 25 biler og 2 busser er å betrakte som begrenset med tanke på det potensialet området ifølge både RSE selv og en rekke andre høringsparter har for friluftsliv.

RSE og utreder er av den oppfatning at noen av kommentarene til landskap reflekterer at høringsparten selv ikke benytter den standardiserte metodikken som legges til grunn i konsekvensutredningen. Ved vurderingen av landskapets verdi vurderes landskapets kvaliteter, unikhet/representativitet m.m., men også inngrepssituasjonen i området. Deler av området er preget av en del inngrep, herunder veger, som trekker verdien noe ned. Andre deler av området er ikke unikt eller spektakulært til tross for gode visuelle kvaliteter. Deler av området er på sin side vurdert å ha stor verdi. Omfanget av inngrepene avhenger av faktorer som størrelse og synlighet, materialbruk, tilpasning til terreng og avbøtende tiltak. Det er i høringsuttalelsene naturlig nok fokusert spesielt på vannføringen etter utbygging. Konsekvensutredningen for landskap har også spesielt omtalt og tatt hensyn til dette, og utreder står fast ved de vurderingene som er gjort, og påpeker at konsekvensen av hovedalternativet samlet sett er vurdert som "middels til stor negativ", og dermed ikke er "bagatellisert" som det påstås. Flere av enkeltkomponentene i utbyggingen, som for eksempel Kvernhuselva kraftverk, er vurdert å ha langt mindre konsekvens delvis begrunnet ut i fra beliggenheten ved skjemmende inngrep som europavegen og begrenset synlighet.

RSE mener også at DN's henvisning til Folgefonna nasjonalpark og verneformålet der er beslutningsmessig irrelevant, da verneformålet allerede er ivaretatt innenfor nasjonalparkens grenser. Utbyggingen på Rullestad og Skromme berører ingen verneområder eller verneobjekter.

Full utbygging som i hovedalternativet vil medføre betydelig tap og omklassifisering av INON. Dette er som det påpekes ikke i tråd med nasjonale retningslinjer. Samtidig mener RSE at Bordalen 1, som gir mest bortfall, medfører inngrep som er lite synlige i landskapet, slik at området

fremdeles vil framstå som inngrepsfritt med unntak av lokalt langs elvestrengen og anleggskomponentene. RSE mener NVE må ta hensyn til dette i sin vurdering av konsesjonsspørsmålet og anbefaling av valgt alternativ for Bordalen.

B: Naturmiljø

RSE tar til etterretning at fagmyndigheten Fylkesmannen i Hordaland mener konsekvensutredningen tilfredsstillende til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven.

Flere av høringspartene har kritisert søknadens omtale av samlet belastning. INON, settefisk-anlegget ved Fjæra og nye kraftledninger er viktige punkt som utreder er enig i burde ha vært omtalt i denne diskusjonen, men er likevel tatt i betraktning i utrederens vurderinger. Utreder mener at belastningene påført av andre tiltak, nevnt ovenfor, påvirker andre deler av vassdraget, andre landskapsrom og andre verdier enn de som blir påvirket av RSEs kraftverk. Vurdering av sumvirkningen har likevel tatt hensyn til disse og til andre inngrep, spesielt planer for andre kraftverk.

For øvrig har Naturvernforbundet, Samarbeidsrådet for naturvernsaker, FNF Hordaland og Øystein Rullestad uttalt seg kritisk til prosjektet og konsesjonssøknad/konsekvensutredning. Noen av påstandene i høringsuttalelsene er feilaktige. Se etterfølgende kommentarer med henvisninger til konsekvensutredning og konsesjonssøknad.

Det fokuseres i høringsuttalelsene mye på vegetasjonstypen elvemosevegetasjon, som tidligere var truet pga. sur nedbør. Den er oppført som truet vegetasjonstype i Fremstad og Moen (2001), men per i dag kan ikke vegetasjonstypen lenger betraktes som truet, men vanlig forekommende med en artssammensetning som varierer ut ifra bl.a. topografiske og næringsmessige forhold. Det er ikke registrert arter av elvemosevegetasjon i de berørte elvene som er oppført på den nasjonale rødlisten. Ut ifra dette ser utreder ikke det som relevant å vektlegge vegetasjonstypen i konsekvensvurderingene.

For øvrig er alle elvestrekninger, inkludert tilgjengelig strekning av Bordalselva og Sagelva, kartlagt med tanke på moser og andre relevante artsgrupper som er omtalt i naturmiljørapporten. Registrerte arter er nevnt i naturmiljørapporten, og er altså "taksert". Lokaliteten av elvemosevegetasjon i Dalelva er for øvrig vist på kartet i figur 4-14 som lokalitet 7 i naturmiljørapporten. Formuleringen om at kun en liten del av elvemosevegetasjonen i Dalelva blir påvirket står under omfangsvurderingen av Rullestad 2, som vil påvirke under 1/3 av strekningen med elvemose i Dalelva. Skromme kraftverk vil påvirke ytterligere en strekning, slik at påvirkningen til sammen blir vesentlig. Verdien av mosevegetasjonen er imidlertid liten.

Det ser ut til at begrepsbruken "påtrufne arter" har skapt noe usikkerhet hos høringspartene om hvordan registreringen har foregått. Vannmosevegetasjonen er kartlagt av Cand.scient. Agnieszka Wyspianska som skrev hovedoppgave om vannmosevegetasjon, slik at vi regner dette fagfeltet som godt ivaretatt.

Med taksering antar RSE det er snakk om artsbestemmelse. Det er i naturmiljørapporten gitt en oppstilling av arter som er registrert. Dette er ikke en uttømmende liste, men det vil ikke for noe prosjekt av denne størrelsesordenen være mulig å kartlegge absolutt alle arter innenfor ulike artsgrupper. I stedet fokuseres det på vegetasjons- og naturtyper, og man søker å kartlegge potensial og faktisk forekomst av de viktigste artene, herunder de mest dominerende og de som er sjeldne eller truede.

Det kritiseres videre at feltarbeid over 5 dager ikke er tilstrekkelig til å dokumentere artene i området. Vanlig praksis i kartleggings sammenheng er å på bakgrunn av faktorer som region, klima, topografi, berggrunnforhold m.m. lokalisere områder hvor det er potensial for å påtreffte interessante naturtyper, vegetasjonstyper og arter. I tillegg baserer man seg på egen kunnskap og kontakt med fagmiljøet for øvrig som har kjennskap til det aktuelle området som skal kartlegges. Vel ute i felt gjøres ytterligere en lokalisering av de interessante områdene i forbindelse med at man befarer berørte elvestrekninger og andre områder som blir berørt av utbyggingen. Størst innsats legges ned i delområder hvor de naturgitte forholdene tilsier sjansen er tilstede for å gjøre interessante funn med relevans for verdisetting og dermed relevant for konsesjonsspørsmålet. I enkelte tilfeller er områder som blir berørt av utbyggingen vanskelig tilgjengelig eller utilgjengelig, som i tilfellet med bekkekløfta i Bordalselva. I disse tilfellene anvendes kunnskap som beskrevet

over til å vurdere potensialet for verdifulle forekomster, samtidig som man inntar en "føre var"-holdning. Dette innebærer ikke at man automatisk vurderer utilgjengelige områder å ha "stor verdi".

Når det gjelder tid i felt brukt på fugl, så er det klart at 2 dager ikke er tilstrekkelig for å gi et fullstendig bilde av fuglefaunaen i seg selv. For å gjøre dette vil det vært nødvendig med flere observasjonsdøgn spredt ut over årstidene. Det man imidlertid vektlegger er å kartlegge de artsgruppene som kan bli berørt av en utbygging, og som dermed har relevans for konsesjonsbeslutningen. I første rekke er dette vassdragstilknyttede arter, arter som er spesielt sårbare ovenfor forstyrrelse og støy og rødlistede arter typisk tilknyttet miljøer som blir berørt av utbyggingen. Dette gjøres på bakgrunn av foreliggende informasjon, egen befarings og kunnskap om fuglefaunaen i regionen.

I konsekvensutredningen for naturmiljø står på side 58 at fossekall ble påvist hekkende på to steder i Dalelva i Rullestadvatnet og i stryket ovenfor brua ved Skromme. Det ble også påvist fossekall nedenfor fossen i Sagelva. Reiret her ble ikke funnet, men ett individ returnerte flere ganger til et egnet hekkeområde med mat i nebbet, noe som er en tydelig indikasjon på hekking. I konsesjonssøknaden står det på s. 109: Fossekall er med sikkerhet påvist hekkende på to steder i Dalelva (i Rullestadvatnet og ved Skromme). Arten hekker med stor sannsynlighet også i Sagelva. RSE kjenner seg derfor ikke igjen i uttalelsen fra Øystein Rullestad om fossekall.

Når det gjelder trekkruiter, sier UP følgende: Områdets verdi som trekklokalitet skal vurderes og undersøkes under trekket vår og høst dersom viktige trekklokaliteter berøres av tiltaket. Etter som tiltaket ikke berører viktige trekklokaliteter er dette ikke undersøkt nærmere. Rullestadvatnet er omtalt i naturmiljørapporten på s. 59 i kraft av å være et lokalt viktig viltområde på grunn av vannets funksjon/betydning som overvintringsområde og delvis trekkområde. Områdets betydning som trekkområde blir ikke påvirket av utbyggingen.

Når det gjelder arten stær (NT), så er denne nevnt på s. 59 og 63 i naturmiljørapporten. Dette er en kulturlandskapstilknyttet art som ikke er spesielt utsatt ved vassdragsutbygging, og RSE og utreder kan ikke se relevansen av å omtale stær i større grad enn hva som er gjort.

Når det gjelder artssammensetning og dominansforhold mener RSE og utreder at KU-rapporten ivaretar kravene i UP og gir en grundig framstilling av beslutningsrelevant informasjon.

At konsekvensene for fossekall og mose i Bordalselva skal være lik er en misforståelse. Det er ikke kartlagt og ingen grunn til å forvente en spesielt interessant moseflora i Bordalselva. Moser har også på generell basis andre miljøkrav enn fossekall. At konsekvensen for mose i Bordalselva vurderes som såpass små begrunnes ut i fra små verdier og slipp av minstevannføring.

Temaet skred er etter RSEs og utreders mening tilstrekkelig behandlet i konsesjonssøknaden.

Påstanden om at det ikke er utført fiskeundersøkelser andre steder enn i Rullestadvatnet er feil. Bunn dyr og fisk ble samlet fra henholdsvis 3 og 15 lokaliteter i de berørte elvene. Undersøkelsene og rapporten som ligger til grunn for konsekvensutredningen for fisk og ferskvannsbiologi er gjort av Laboratorium for ferskvannsekologi og innlandsfiske (LFI) ved Universitetet i Oslo. Det framgår også av sammendraget for naturmiljø og naturmangfold i konsesjonssøknaden at det er elektro-fisket i berørte elver/bekker. De undersøkte lokalitetene er også kartfestet i figur 11-36 i konsesjonssøknaden i tillegg til i rapporten fra LFI. LFI gjennomførte også søk etter elvemusling, og arten ble ikke påvist. Dette framgår også av sammendraget for tema naturmiljø og naturmangfold i konsesjonssøknaden.

Arten ål er ivarettatt gjennom en grundig undersøkelse utført av NINA. Elfiske i tilløpsbekker til Rullestadvatnet og prøvofiske med ruser og teiner i to og en halv måned om høsten i Rullestadvatnet i 2009 resulterte ikke i fangst av ål. Det er LFI som står som faglig ansvarlige for vurderingene av vassdragets verdi og konsekvens med tanke på denne arten. Det har tidligere forekommet ål i Rullestadvatnet, men bestanden har gått tilbake de siste 30 årene i tråd med nedgang i bestander i Sør-Norge og Europa for øvrig. Håfossen er sannsynligvis vandringshemmende. De planlagte bekkene til Rullestadvatnet er trolig av liten verdi for ål, slik at en utbygging av disse til vannkraft vil være av liten betydning for en eventuell ålbestand i Rullestadvatnet.

At Nordoverføringen ikke er omtalt under tema vern i naturmiljørapporten skyldes at overføringen ikke har noe med vern å gjøre, og ikke er relevant for temaet.

RSE og utreder er for øvrig av den oppfatning at konsekvensene for tema naturmiljø er riktig vurdert innenfor den usikkerhetsmarginen som nødvendigvis må foreligge som følge av den kunnskapsstatus man i dag har både om naturmangfoldet og generelle konsekvenser av kraftutbygging.

C: Kulturminner og kulturmiljø

Verdisetting, omfangs- og konsekvensvurdering baserer seg på etablert metodikk som brukes i denne typen konsekvensvurderinger. Det henvises til metodikken gjengitt i rapportene, og for øvrig Håndbok 140 fra Vegdirektoratet.

RSE har forholdt seg til NVEs utredningsprogram, og ikke gjennomført § 9-undersøkelser på dette tidspunktet. Slike undersøkelser medfører betydelige kostnader pga. detaljeringsnivået, og er mer hensiktsmessige å foreta når man vet hvilke alternativer som evt. får konsesjon, og helst når alle prosjektkomponentene er lokalisert i detaljeringsfasen. Dersom det ikke hadde vært anledning til å justere plasseringer av enkelte inntak, stasjonsbygninger osv. ville § 9 undersøkelser blitt ansett som relevante for en beslutning om konsesjon, men her er all beslutningsrelevant informasjon fremlagt, og man har store muligheter til å kunne justere planene i tilfelle § 9 undersøkelser på et senere tidspunkt finner noen fornminner før oppstarten på utbygging tillates av NVE.

Utelatelse av Rullestad 2 fra utbyggingsplanene er vurdert gjennom alternativ 4 og 5. Det er utarbeidet flere fotovisualiseringer, alle delene av tiltaket er vist på kart, og det er foto av ulike vannføringer i konsekvensutredningen og konsesjonssøknaden. I NVEs utredningsprogram heter det at "utredningen skal inneholde gode visualiseringer av tiltaket", og videre at "utredningen skal visualisere landskapseffektene av tiltaket med bilder, inkludert nye kraftlinjer fram til planlagt koblingspunkt på Rullestad, og vise hvilke landskapsrom som blir påvirket på kart. Det er en fordel om de største inngrepene visualiseres ved hjelp av bilder fra området". RSE mener konsekvensutredning og konsesjonssøknad ivaretar disse punktene i utredningsprogrammet.

Angående kartfesting av kulturminner henvises det til figurer i temarapporten hvor automatisk freda kulturminner, veganlegg, Postvegen og områder med potensial for funn av kulturminner er inntegnet. Det mangler imidlertid et kart som viser alle nyere tids kulturminner.

Når det gjelder pilegrimsvegen, så vil den bli krysset av atkomstvegen inn til Bordalen 1 kraftstasjon nede ved Rullestadvatnet. Imidlertid går denne atkomstveien langs eksisterende skogsbilvei som allerede krysser pilegrimsvegen. Ifølge kartfestingen som framgår av kulturminnedatabasen Askeladden krysser pilegrimsvegen Bordalselva mellom inntaket for Bordalen 1 og Bordalen 2. Redusert vannføring vil være negativt for opplevelsen av landskapet dersom Bordalen 1 bygges ut, men ingen av de to inntakene vil være synlige fra pilegrimsvegen.

RSE er ikke kjent med at Gamletunet på Rullestad blir berørt av utbygging. Garden Rullestad hadde to hovedtun, "Heimigardstunet" og "Innigardstunet". Begge var plassert på østsiden av Smielva, i tilknytning til gamle E-134.

Postvegen er behandlet i temarapport for kulturminner/kulturmiljø, friluftsliv/reiseliv og landskap. RSE og utreder er derfor av den formening at Postvegen er tilstrekkelig utredet for konsesjonsspørsmålet.

Konsekvensene for saga ved Sagelva ved utbygging av elva er vurdert i kulturminnerapporten. Vurderingen tar utgangspunkt i kulturminnet slik den framstår i dag, da det ikke er kjent restaureringsplaner for denne. Saga ved Skromsfossen burde ha vært omtalt i kulturminnerapporten; en utelatelse som utreder beklager. Det vi vet er at sagen var plassert på en flate et stykke nedstrøms Skromsfossen, med tilkomstveg fra europavegen ved Tømmerdalen. Vi vet at sagen var i bruk etter 1935, i 1946 vart plassen kor de veltet tømmeret utfor og ned til sagen ødelagt under vegutvidelse. På den tid var ikke sagen lenger i bruk. Sagen hadde vannrenne i tre med inntak på Skromsfossen.

Åkrafjorden har ikke status som nasjonalt kulturlandskap. Likevel har området klare kulturlandskapsverdier, og rapporten det henvises til (S. Hansen 2003) kunne gjerne ha vært nevnt og brukt i kulturminnerapporten og landskapsrapporten. RSE er imidlertid ikke enige i at Rullestad 2 "sterkt vil redusere" verdien av kulturlandskapet.

Oppsummering

I høringsrunden har det kommet frem innspill på prosjektet, både positive og negative. RSE er innforstått med at et slikt prosjekt vil engasjere nærmiljøet og andre som har interesser for området, private som offentlige. Vi kan ikke se ut fra de uttalelser som er kommet inn at det fremkommer vesentlig ny kunnskap som ikke har vært vurdert i KU rapportene.

RSE mener kraftverkene på Rullestad og Skromme, med Småkraft AS sin utbyggingskompetanse vil bli en positiv aktivitet på Rullestad. Småkraft AS har bygget 30 kraftverk og har opparbeidet lang erfaring i gjennomføring og slutføring av kraftverksutbygginger. Både tekniske og estetiske forhold vil bli ivaretatt.

RSE er av den oppfatning at fordelene ved utbygging av Rullestad og Skromme, skånsom utbygging, inntekter og positive virkninger for bosetning og næring overstiger ulempene slik at konsesjon kan gis.”

Sluttbefaring

Sluttbefaring ble gjennomført 5. september 2012 med 30 deltakere, hvorav 4 fra NVE, 3 fra Småkraft og 6 fra gruppen av grunneiere som har gått sammen om søknaden. Etter sluttbefaringen ble det gitt en kort frist for å komme med tilleggsuttalelser om forhold som ble diskutert på befaringen.

NVE mottok følgende uttalelser i etterkant av sluttbefaringen:

Etne næringsutvikling vedtok en tilleggsuttalelse i styremøte 13. september 2012:

”I prosessen så langt har næringslivet hatt ein tett dialog med Etne Kommune. Då ein har vore på linje med dei politiske vedtaka har næringslivet sjølv i mindre grad lagt vekt på eigne innspel i prosessen. På bakgrunn av at me i det seinare opplever at aktørar som ikkje representerer næringslivet nyttar argumentasjon knytt opp til næringsinteresser, vil me med dette utdjupe kva næringslivet faktisk meiner om planlagde utbyggingar.

Ulike næringar - felles interesser

Etne Næringsutvikling SA representerer til saman 87 næringsaktørar i mange ulike bransjar. I det aktuelle området (Åkrafjorden) har me blant anna åtte næringsaktørar innan reiseliv, tre innan landbruk, to innan energi og ein innan havbruk. Alle viktige aktørar for utvikling av næringslivet og lokalsamfunnet i området og Etne Kommune forøvrig.

Planar om utbygging av kraft og etablering av settefiskanlegg i området aktualiserte spørsmålet om ulike næringar har motstridande interesser. Sidan 2009 har det vore ein tett dialog mellom dei ulike næringsaktørane, siste åra med Etne Næringsutvikling som koordinerande ledd i prosessen. Fokus for alle i dette arbeidet har vore korleis ein kan få til størst mogleg samla verdiskaping i området, utan at den eine næringa slår beina under den andre.

Tiltaka samla sett positive for reiselivet

Eit samla næringsliv har gått opp grensene i den einskilde bransje for kva type og kor store tiltak andre kan gjera utan at dei negative effektane for ein bransje isolert sett vert negative. Dette kan for reiselivet sin del illustrerast ved at ei eventuell kraftutbygging av Langfoss ville hatt for store negative konsekvensar i form av tap av ein hovudattraksjon, medan planlagd utbygging på Rullestad og Skromme har ei positiv samla vurdering, blant anna grunna skånsom utbygging, mindre visuelle inngrep, og positiv effekt for busetnad i området og vidare drift og forvaltning av landbruket og kulturlandskapet. Kulturlandskap og levande bygdar er ved sida av naturopplevingane sjølv, dei to viktigaste enkeltfaktorane for attraksjonskrafta for reiselivet i vårt område og fjordane på Vestlandet elles.

Landsdelsselskapet for reiseliv (www.fjordnorway.com) marknadsfører fjordane på Vestlandet som den sterkaste attraksjonen. Det regionale reiselivsselskapet (www.visithaugalandet.no) framhevar Åkrafjorden og Langfoss i alt sitt materiale og arbeid, særleg internasjonalt. Også desse framhevar viktigheten av å bevare Langfoss urørt, samstundes som ein understrekar betydningen av

levande bygder og kulturlandskapet, og opnar for skånsom kraftutbygging i området. Det lokale reiselivet seier i 2009 i eit skriv til utbyggjar at ein stiller seg positiv til planlagd utbygging, og kjem samstundes med innspel på saman med utbyggjar å sjå på høve til utvikling av «kraftturisme».

Ny kraftlinje har positiv effekt for reiselivet

Planane om oppgradert kraftlinje i Åkrafjorden har ingen negativ effekt for reiselivet. Det viktige i denne samanheng er den visuelle effekten av kraftlinja sett frå fjorden, der ein har fjordcruise fast fleire dagar i veka gjennom heile sommarsesongen. Då det allereie er ei eksisterande kraftlinje i området vil oppgradering av denne ikkje påvirke reiselivet nemneverdig. På den positive sida vil ein opprydning i lågspentnett som følgje av oppgradering vera ein god konsekvens.

Avslutningsvis vil me hevde at Etne Næringsutvikling sine vurderingar står sterkt grunna sine ulike næringsaktørar og -interesser involvert i våre prosessar. Det er få forunt å berre sjå ei side av ei sak. Det at me til ein kvar tid gjer ei totalvurdering av konsekvensar for ei samla næringsutvikling, meiner me fører til betre vurderingar og konklusjonar, for næringslivet.”

Naturvernforbundet har også kommet med noen tilleggskommentarer i brev av 19. september 2012:

”Naturvernforbundet Hordaland (NVH) vil gjerne koma med tilleggsinformasjon om eit par moment i denne saka etter å ha vore med på synfaringa 5. september, som ikkje kom så klart fram i vår høyringsuttale tidlegare.

(1) *Sumverknader*. Ordførar Sigve Sørheim i Etne har argumentert med at det alt er verna altfor mykje i Etne kommune, så no må det bli slutt på vern. Han vil difor ha full utbygging. Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) i Hordaland, som NVH er ein del av, saman med Bergen Turlag og Hordaland Jeger- og Fiskeforening, meiner derimot at dersom vi ser utover Etne kommune og tek med heile regionen som omfattar Hardanger, Sunnhordland og Ryfylke, så er det ein så stor del av dei større vassdraga (>10 MW) som alt er utbygd eller tilrådd utbygd, at omsynet til samla belastning tilseier at ein del av det som er igjen, bør vernast frå utbygging. Rullestad er eit slikt vassdrag, og det var då og på tale å verna det for 20 år sidan, då Etnevassdraget med Langfossen kom med på verneplanen. Etter den tid er ein heil del nye vassdrag i regionen utbygd eller vedtatt utbygd, dei siste er Eikemovassdraget i Etne og Kvinnherad og Stølselva og Vassvikelva i Odda kommune, i tillegg ei lang rekkje småkraftverk.

(2) Etter å ha synfart heile Rullestadvassdraget er vi blitt meir og meir klar over verneverdiane i Bordalen, og at det er litt ulike grunnar for vern i Dalelva og Bordalselva. I den sistnemnte er det omsynet til naturmangfald og inngrepsfrie område, og kulturlandskapet rundt stølane, men i Dalelva er det både omsynet til kulturvern og naturbasert turisme i samband med Postvegen og den gamle bilvegen gjennom Rullestadjuvet, så vel som omsynet til dei mange fossesprøytonene nedover i juvet – som vi også har i Bordalsjuvet og Sagfossen. Vårt primære standpunkt om å gå mot heile utbygginga er difor blitt styrka i den grad dette gjeld Rullestad 2 og Bordalen 1-3.

Naturvernforbundet Hordaland vil igjen understreka at fossesprøytoner er ein av naturtypene som er definert som truga i den nye Naturmangfaldlova frå 2009.”

Øystein Rullestad har sendt inn tilleggssuttalelse i brev av 16.09.2012. Han påpeker at han er den eneste fastboende som har ytret seg kritisk til utbyggingsplanene og antyder at han har fått negative reaksjoner på disse ytringene. Han gjentar de viktigste grunnene til at han er imot den omsøkte utbyggingsplanen:

”Grunn nr. 1:

Jeg er kraftig imot at vannføringen i SAGELVA/SAGFOSSEN blir borte.

Grunn nr. 2:

Jeg er kraftig imot at vannføringen i Dalelva i RULLESTADDJUVET blir kraftig redusert, selv om utbygger i søknaden på side 141 hevder at, sitat: "Videre vil det etter full utbygging være betydelig vannføring i Dalelva" sitat slutt."

Øystein Rullestad hevder at han har foreslått et redusert alternativ for noen av fallrettshaverne, som ville ivareta en større del av vannføringen i Rullestadjuvet og spart Sagelva, uten å få gehør for sitt syn. Han hevder også at RSE har oppgitt både til kommunen og fylkeskommunen at de ikke er interessert i en utbygging etter et mindre alternativ enn hovedalternativet.

For øvrig mener Rullestad at søker i sine kommentarer til hans høringsuttalelse kommer med uberegtigede angrep på hans person og ellers at hans meninger og påstander blir vridd på og forsøkt undergravet.

Trond Solvang har også kommet med noen kommentarer etter sluttbefaringen, bl.a. angående inntaket til Skromme kraftverk, sendt til NVE med e-post 06.09.2012:

"Ved dette inntaket mener jeg det er vettugt og fremtidsrettet å pålegge utbygger i konsesjonen å bygge kjøresterk bro over damkronen. Dette vil lette adkomsten til den vertikaldelte hytten og en annen hytte rett ovenfor. Dessuten så vil denne broen kunne brukes til turgåing og nyttetransport for Skromme gård. Videre så vil det med en brobane ta bort, i allefall dempe inntykket av kraftverksutbygging med inntak og dam/elveterskel.

Når vi gikk over broen ved Skromme gård for å befare inntaket til Rullestad 2 så såg vel alle at denne broen var mildest talt elendig og uten rekkverk. Jeg vil her også hevde at det er rimelig at utbygger pålegges i konsesjonen å ruste opp denne broen til kjøresterk bro som kan sikre fremtidig adkomst til Postveien, fremtidig bro for nyttetransport for Skromme gård og bro som kan brukes under byggingen av inntaket til Rullestad 2 istedenfor for å utsette eleveløpet for kryssende anleggstrafikk."

NVEs oppsummering av søknaden

Om søker

Selskapet Rullestad og Skromme Energi AS er dannet i samarbeid mellom Småkraft AS og samtlige rettighetshavere som er berørt av utbyggingsplanene i Rullestad og Skromme. Småkraft AS eier ca. 1/3 (35 %) av aksjene i selskapet, mens de øvrige 2/3 (65 %) er fordelt mellom rettighetshaverne etter ideelle andeler av det totale fallet som det søkes om å utnytte. Falleierne beholder eiendomsretten til de ressursene som eventuelt skal tas i bruk.

Småkraft AS ble etablert i 2002 og eies av fire selskaper i Statkraftalliansen: Skagerak Energi AS, Agder Energi AS, BKK AS og Statkraft SF. Det er Småkraft som har koordinert og fulgt opp søknadsprosessen mot NVE fra søker sin side, og som har styrelederen i Rullestad og Skromme Energi. Multiconsult AS har vært engasjert til å utforme selve søknaden med konsekvensutredning.

Søknaden

Rullestad og Skromme Energi AS søker primært etter vannressursloven § 8 om bygging av fire kraftverk: Kvernhuselva, Skromme, Rullestad 2 og Bordalen 1. Søknaden omfatter ulike varianter av reduserte alternativer.

Videre er det søkt etter energiloven om å installere planlagte generatorer i kraftverkene og om å legge følgende kabler for tilknytning av kraftverkene til strømmettet:

- 200 m kabel fra Kvernhuselva kraftverk
- 2 500 m kabel fra Rullestad kraftverk
- 1 100 m kabel fra Bordalen kraftverk

Det er også søkt etter forurensningsloven om tillatelse til gjennomføring av tiltaket.

Bygging av de omsøkte kraftverkene i Rullestad forutsetter at det bygges ny 66 kV kraftledning mellom Rullestad og Tøsse, og videre til Blåfalli III. Søknad om bygging av en slik kraftledning er derfor sendt til NVE og behandlet parallelt med søknaden om kraftverk i Rullestad.

Beliggenhet og eksisterende forhold

Rullestadområdet

Rullestad ligger ved Rullestadvatnet i Etne kommune, ca. 2,5 km østover inn i landet fra Åkrafjorden. Rullestadvatnet ligger ca. 97 moh. og er ca. 800 daa stort. Vannet er stort sett omgitt av fjell, men fjellsidene er slake nok til at de i stor grad er skog- og vegetasjonsdekket. Deltaområdet ved utløpet av Dalelva/Kvernhuselva på nordøstsiden av vannet har gitt grunnlag for jordbruksdrift. Sammen med vannflaten medvirker deltaet til at området virker relativt åpent selv om det er fjell på alle kanter. Gamle bygninger, styvingstrær og steingjerder vitner om et kulturlandskap med lang tradisjon. Et par gårdsbruk er i drift i dag, noe som hittil har ivaretatt det gamle kulturlandskapet. I tillegg er det noen få bolighus.

Flere elver og bekker renner inn i Rullestadvatnet. Dalelva er hovedvassdraget og kommer inn fra vest. Kvernhuselva og Smielva kommer inn fra nord, men ingen av dem er spesielt fremtredende i landskapet. Begge løper sammen med Dalelva nede på deltaområdet. Elveløpene her er preget av flomforbygging. På sørsida av Rullestadvatnet er Sagelva med Sagfossen mest fremtredende. Fossen ligger rett ovenfor Halvfjordingen, med campingplass og hytteutleie.

Det er bygget ny E134 gjennom Rullestad, langs nordsiden av Rullestadvatnet. Videre er veien lagt i en ca. 3 km lang tunnel fra Rullestad og opp til et stykke oppstrøms det planlagte inntaket til Skromme (Langebu). Nye E134 med veiskjæringer og bru over Kvernhuselva preger området sterkt.

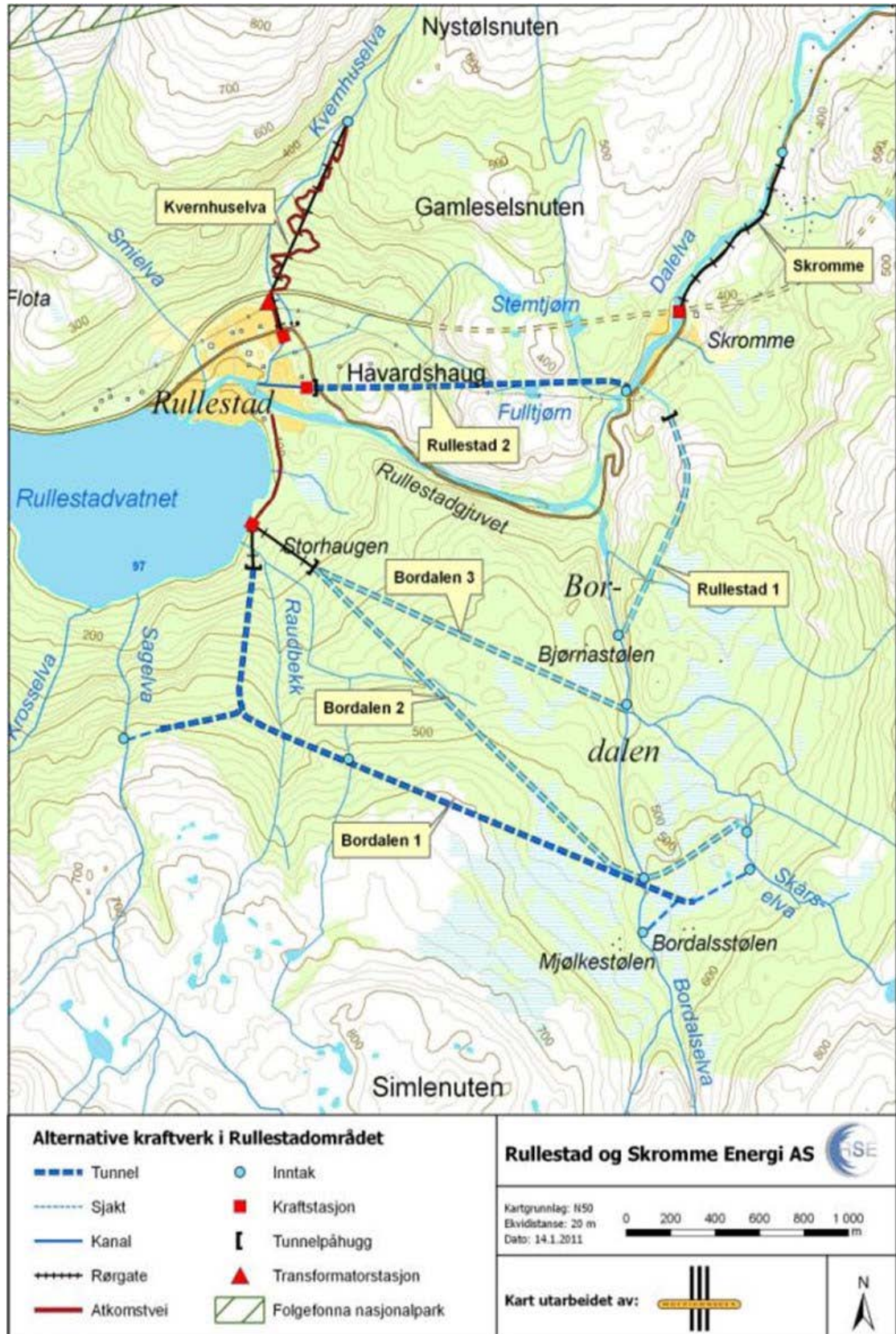
Rullestad preges også av den relativt nyetablerte campingplassen Halvfjordingen, som ligger mellom E134 og Rullestadvatnet. I tillegg til oppstillingsplass for campingvogner og telt har Halvfjordingen et servicebygg, fire hytter til utleie og et sanitæranlegg.

Kraftstasjonsbyggene for både Kvernhuselva, Rullestad og Bordalen kraftverk, samt felles massetipp er planlagt innenfor dette landskapsrommet.

Dalelva

Utbyggingsplanene vil videre berøre Dalelva omtrent fra utløpet i Rullestadvatnet og oppover på nærmere 3,5 km av elvestrekningen totalt (til inntak for Skromme kraftverk). I nedre del av Dalelva mot Rullestad, byr Rullestadjuvet på dramatisk og vill natur der elva har skjært seg loddrett ned og bruser kraftig i bunnen av juvet ved høy vannføring. Langs sørsiden av juvet går Postvegen, som er en gammel kløvveg, stedvis innfelt i fjellskrenten ned mot juvet. Postvegen er restaurert og satt i stand langs en strekning på over 2 km. På toppen av juvet går Postvegen over ei nyoppført bru til den andre siden av Dalelva og går videre oppover langs elva helt til Skromme. Også denne delen av Postvegen byr på en flott natur- og kulturopplevelse. Bl.a. går den oppå en støttemur av stein og blokk fra elva, som er bygget opp for å kunne passere en strekning der fjellet går loddrett ned i elva. Adgangen til Postvegen fra Skromme er over ei gammel kjørebru med steinkar rett ved Skromme gård. Elva går i flotte fosser og kraftige stryk på hele strekningen, hvorav Skromsfossen er mest fremtredende. Stien opp til jettegrytene tar av fra Postvegen et stykke nedstrøms Skromme.

Fra toppen av Skromsfossen, der inntaket til Rullestad kraftverk er planlagt, og et lite stykke oppover er det et lite parti av elva som er mer stilleflytende, med noen mindre, flatere arealer langs elva som har gitt grunnlag for gården Skromme. I dag brukes gården som feriested. Bortsett fra Skromme gård er det ingen andre boliger eller hytter på strekningen mellom det planlagte inntaket for Skromme kraftverk og Rullestad.

Kart fra søknaden som viser prosjektområdet med de ulike utbyggingsalternativene.

Kraftstasjonen på Skromme er planlagt på nedsiden av gamle E134, rett ovenfor det gamle gårdstunet. Inntaket er planlagt bortimot 1 km oppstrøms, nedenfor hengebrua som er adkomst til hytta til Anton Rogde og Maria Ribesen.

Gamle E134 går langs Rullestadjuvet og følger Dalelva hele veien. Gamleveien har nå funksjon som turistvei og adkomstvei til eiendommene langs strekningen og er lite trafikkert. Den er også omkjøringsvei dersom tunnelen må stenges.

Ved inntaksområdet til Skromme kraftverk er området nærmest elva bevokst med trær og kratt, men fjellene rundt er blankskurte og med svært liten vegetasjonsdekning. Nedover i dalen mister en stadig mer av utsikten til og inntrykket av blankskurte fjellknauser. Fjellskråningene ned mot elva er i større grad bevokst av skog og kratt, men det er åpenbart lite løsmasser. Selve elva går hele veien over svaberg, grov stein og blokk, i små kløfter og rett før Rullestad ender den altså opp i det dype Rullestadjuvet.

Naturopplevelsen både ved å gå Postvegen og ved å bevege seg langs gamle E134 er sterkt knyttet til Dalelva, som gjør sterkt inntrykk både visuelt og lydmessig. Aller sterkest inntrykk gjør elva på strekningen fra toppen av Skromsfossen og ned til bunnen av Rullestadjuvet med den nyrestaurerte Pers bru.

Bordalen

Bordalselva løper sammen med Dalelva et lite stykke oppstrøms den nye brua på Postvegen. Sammenløpet mellom elvene er synlig fra Postvegen, og fra det rette utsiktspunktet kan en også se et stykke innover den trange kløfta nederst i Bordalen. Bordalselva går hvit og er godt synlig ved større vannføring, men framstår likevel ikke som noe svært viktig landskapselement verken på litt avstand eller ved sammenløpet med Dalelva. Dalelva tar det meste av oppmerksomheten når en går langs Postvegen. Fra gamle E134 må en kjøre sakte/stoppe for å få med seg Bordalselva og en har ikke utsikt særlig langt innover i elvekløfta.

Det går to merkede stier innover Bordalen. Den ene starter ved Juv bru på toppen av Rullestadjuvet og går innover på vestsida av Bordalselva. Den andre starter litt nedenfor Skromme og går opp Tømmerdalen øst for Bordalselva. Stiene møtes ved Mjølkestølen og går videre inn til den selvbetjente DNT-hytta Simlebu. Simlebu har hatt drøyt 500 besøkende i året de siste 10 årene.

Stien opp Tømmerdalen går i flott terreng oppover mot fjellet, gjennom litt glissen skog og myr med krokete bjørkestammer. Det er tidvis bra stigning, men likevel lett framkommelig. Stien passerer flere sidebekker til Bordalselva, hvor Skårselva er den største. Stien går i nærheten av elva et kort stykke på den siste strekningen mot stølsområdet, før den passerer Bordalselva over ei moderne DNT aluminiumsbru. Inntaket til alternativ Bordalen 1 er tenkt plassert rett nedstrøms denne brua.

I tillegg til DNT-stiene brukes "Stølsvegen" av lokale på vei opp Bordalen. Denne krysser Bordalselva ved samløpet mellom Bordalselva og Skårselva, der inntaket til alternativ Bordalen 3 er planlagt.

Mjølkestølen og Bordalsstølen ligger på hver sin side av Bordalselva, men utgjør ett felles stølsmiljø. Inntrykket av tradisjonell seterdrift er fortsatt til stede, men driftsbygningene og beitevollene er likevel preget av at det er lenge siden det foregikk aktiv seterdrift her. Det går ikke vei inn til setrene, men de brukes fortsatt som hytter. Bordalselva er hørbar, men ikke synlig fra setervollene.

For øvrig er det få tegn til menneskelig påvirkning innover i Bordalen. Den øvre halvdel av strekningen som vil bli direkte berørt ved alternativ Bordalen 1 er klassifisert som inngrepsfritt naturområde (INON) 1-3 km fra inngrep.

Utbyggingsplanene

Kvernhuselva og Skromme er begge småkraftverk (mindre enn 10 MW installert effekt). Rullestad 1 og alle alternativer av Bordalen kraftverk er elvekraftverk større enn 40 GWh, slik at deler av vassdragsreguleringsloven kommer til anvendelse. Kraftverk over 40 GWh er også automatisk underlagt reglene om konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven. Siden de fire kraftverkene må sees i sammenheng er det utarbeidet konsekvensutredning som omfatter alle kraftverkene, inkludert de som isolert sett er småkraftverk.

Skromme kraftverk

Inntaket til Skromme kraftverk er planlagt på ca. kote 352, rett nedstrøms hengebrua som er adkomst til hytta til Anton Rogde og Maria Ribesen. Det planlegges å bygge en 22 m lang og maks 4 m høy betongdam med fast overløp, bunntappeluke og arrangement for slipp av minstevannføring. Driftsmessig planlegges det å kjøre så jevnt som mulig på det aktuelle tilsiget, slik at vannstanden i inntaksbassenget ikke vil variere mye.

Tilløpsrøret er planlagt bygget av duktile støpejernsrør. Røret vil bli ca. 1 km langt og planlegges lagt under gamle E134.

Kraftstasjonen vil bli et bygg i dagen rett nedenfor gamle E134, ved Skromme gård, på ca. kote 297. Tomten må sprenges ut og det planlegges å lage plass nok for parkering av noen få personbiler.

Middelavrenningen ved Skromme kraftverk er beregnet til 3,38 m³/s. Brutto fallhøyde er 55 m. Det vil bli installert to Francisaggregater med samlet effekt på 3,5 MW. Dette vil gi største slukeevne på ca. 8,0 m³/s og minste driftsvannføring på ca. 0,8 m³/s. Det er foreslått å slippe minstevannføring lik 5-persentilen for sommer og vinter, hhv. 488 og 239 l/s.

Det er beregnet at årlig middelproduksjon ved Skromme kraftverk vil bli ca. 11,5 GWh.

Det vil ikke være behov for bygging av noen nye veier i forbindelse med Skromme kraftverk. Gamle E134 vil bli brukt som adkomst. I perioden tilløpsrøret skal graves ned i veien vil det ikke være mulig med gjennomgangstrafikk, men det vil likevel være adkomst til Skromme fra Rullestad, og til inntaksområdet fra øst (Langebu). Etter at tilløpsrøret er lagt, vil veien bli istandsatt og asfaltert igjen. Det er ingen hytter eller boliger langs den strekningen som blir midlertidig uframkommelig.

Bygging av Skromme kraftverk vil gi lite overskuddsmasser. Masser som tas ut ved nedgraving av tilløpsrøret vil så langt som mulig bli lagt tilbake. De massene som måtte bli til overs vil bli brukt til veiutbedring eller kjørt til tippen i Bordalen.

Små, midlertidige riggområder vil bli anlagt på egnede steder i nærheten av inntaket og ved kraftstasjonen.

Kraftverket vil bli knyttet til eksisterende 22 kV ledning som passerer like ved via en ca. 200 m lang kabel. Søknaden oppgir at bygging og drift av kabelen vil skje i medhold av Skånevik Ølen Kraftlag (SØK) sin områdekonsesjon.

Kvernhuselva kraftverk

Inntaket til Kvernhuselva kraftverk er planlagt på ca. kote 400. Det planlegges å bygge en 25 m lang og maks 5 m høy betongdam med fast overløp, bunntappeluke og arrangement for slipp av minstevannføring. Driftsmessig planlegges det å kjøre så jevnt som mulig på det aktuelle tilsiget, slik at vannstanden i inntaksbassenget ikke vil variere mye. Inntaksdammen vil ligge godt skjult i terrenget og vil bare være synlig på nært hold.

Tilløpsrøret er planlagt bygget av duktile støpejernsrør, eventuelt glassfiberrør på den øvre delen av strekningen. Vannveien vil bli drøyt 1 km lang og vil gå på østsiden av elveløpet i åpen furuskog. Søknaden er ikke helt konsistent på om det meste av røret vil bli nedgravd i løsmasser (pkt. 4.3.2), eller om det for en stor del må sprenges ned i fjell (pkt. 4.3.7). Planen er å legge røret under vegbrua på nye E134 over Kvernhuselva. Nedenfor brua må tilløpsrøret krysse elva og vil gå langs vestre bredd av elva det siste stykket ned til kraftstasjonsbygget.

Kraftstasjonen vil bli et bygg i dagen ca. 200 m nedstrøms nye E134, i kanten av et jorde rett sør for gamleveien, ca. på kote 110. Det vil bli anlagt en liten parkeringsplass ved stasjonen.

Middelavrenningen er beregnet til 0,57 m³/s. Brutto fallhøyde er 290 m. Det vil bli installert et vertikalt Peltonaggregat med effekt på 3,1 MW. Største slukeevne vil være ca. 1,3 m³/s og minste driftsvannføring vil bli ca. 0,06 m³/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring lik 50 % av 5-persentilen for sommer og vinter, hhv. 29 og 15 l/s.

Det er beregnet at årlig middelproduksjon ved Kvernhuselva kraftverk vil bli ca. 9,9 GWh.

Som adkomst til inntaket planlegges det å ruste opp eksisterende traktorvei som slynger seg oppover i lia øst for Kvernhuselva. Søknaden oppgir at denne må forlenges mot toppen med ca. 600 m fra ca. kote 300 og fram til inntaket. På befaringen så det ut som om eksisterende traktorvei strekker seg noe lenger opp i lia enn det som er angitt i søknaden. Ellers vil det bli bygget ca. 50 m adkomstvei fra gamleveien og fram til kraftstasjonsbygget.

Det forventes ikke å bli overskudd av masser. Masser som tas ut ett sted forventes å bli tatt i bruk andre steder, for eksempel til omfylling av røret og vegfylling.

Et lite, midlertidig riggområde vil bli anlagt på dyrka mark der Rullestadvegen krysser Kvernhuselva.

Kraftverket vil bli knyttet til nettet via en ca. 200 m lang kabel direkte inn til ny transformatorstasjon i Rullestad.

Rullestad kraftverk

Rullestad 2

Hovedalternativet for Rullestad kraftverk er alternativet kalt Rullestad 2. Inntaket til Rullestad 2 er planlagt på toppen av Skromsfossen i Dalelva, ca. på kote 296. Det planlegges å bygge en ca. 42 m lang betongterskel/inntaksdam på toppen av fossenakken. Høyden på terskelen er tenkt å være omtrent lik dagens vannstand ved normalt høye vannføringer, slik at vannstanden oppstrøms ikke vil oppleves som endret.

Inntaksarrangementet vil bli bygget som en del av damkonstruksjonen på høyre side av elveløpet og vil få større høyde enn terskelen. For å få nok vanddyp må det sprenges en kanal fram til inntaks-sjakten. Det må også bygges en bunntappeluke i forbindelse med kanalen, slik av vannet om nødvendig kan slippes i elveløpet/fossen. Videre vil det bli bygget et lite lukehus ved høyre elvebredd. Arrangement for slipp av minstevannføring blir integrert i dammen.

Driftsmessig planlegges det å kjøre på det aktuelle tilsiget, slik at vannstanden i inntaksbassenget ikke vil variere mye.

Tilløpstunnelen blir 1350 m lang og skal drives fra en portal i bunnen av fjellskråningen ved stasjonsområdet på Rullestad. Den skal drives under gamle E134 og tilnærmet flatt videre innover et stykke, før stigningen mot inntaket starter. Det lages en betongpropp ca. 250 m inne i tunnelen. Herfra legges det rør ut til kraftstasjonen. Det installeres en rørbruddsventil nedstrøms proppen.

Kraftstasjonen vil bli et bygg i dagen helt øst i Rullestad i kanten av et jorde nedenfor gamle E134, ved foten av fjellskrenten opp mot Håvardshaug. Det anlegges montasjeplass for mobilkran ovenfor tunnelportalen og/eller ved siden av kraftstasjonen, med tanke på montasje og senere vedlikehold.

Middelavrenningen til Rullestad 2 er beregnet til 3,8 m³/s. Brutto fallhøyde er 191 m. Det er foreslått å installere to like Francisturbiner med samlet effekt på ca. 14 MW. Største slukeevne vil være ca. 8,5 m³/s og minste driftsvannføring vil bli ca. 0,9 m³/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring lik 5- persentilen for sommer og vinter, hhv. 524 og 257 l/s.

Det er beregnet at årlig middelproduksjon ved Rullestad 2 kraftverk vil bli ca. 36,8 GWh.

Fra kraftstasjonen vil det bli gravd/sprenget en ca. 200 m lang utløpskanal fram til Kvernhuselva, ca. 70 m oppstrøms samløpet med Dalelva.

Fra gamle E134 går det i dag vei ned til Dalelva, videre over ei bru og et stykke langs østsida av Rullestadvatnet, fram til to-tre hus eller hytter. Veien er videreført innover i terrenget som traktorvei og går etter hvert over i turstien rundt Rullestadvatnet som er etablert av Halvfjordingen. Veien tenkes utbedret for å kunne håndtere anleggstrafikk. Adkomstvei til både kraftstasjonen og massetippen er tenkt som avgreininger fra den eksisterende veien. Søknaden oppgir at avgreiningen til kraftstasjonen vil bli ca. 100 m lang. På detaljkartet er adkomstveien inn til massetippen tegnet inn som en kort forlengelse av eksisterende vei inn til tippen.

Det er beregnet at tunneldrivingen vil gi ca. 43 000 m³ masse. Noe av tunnelmassene vil bli benyttet til omfyllingsmasse for nedgravde tilløpsrør og til lokal veibygging. Søknaden angir også at en del av massene antas å bli brukt til generell veiopprustning. Overskuddsmasser vil bli plassert i en tipp i et myrområde rett øst for Rullestadvatnet. Myrområdet ligger som en senkning i terrenget og er lite synlig før en kommer på nært hold. Planen er å dekke tippen med matjord slik at arealet kan dyrkes opp. Dette vil gi ca. 15 daa nytt landbruksareal. Søknaden nevner ellers at det vil bli vurdert å bruke masser til å heve flomutsatt dyrka mark ved Rullestadvatnet. Dette er ikke tegnet inn på detaljkartet og var heller ikke noe tema det ble fokusert på under befaringen.

Søknaden foreslår å anlegge hovedriggområdet rett nord for Halvfjordingen. Da vil det være enkelt å knytte avløpsvannet fra riggen til renseanlegget for Halvfjordingen. Søker tenker seg også at det vil være positivt om anleggsarbeiderne kan benytte fasilitetene som allerede er etablert på stedet.

Det vil også være behov for et lite riggområde ved inntaksdammen.

Kraftverket vil bli knyttet til nettet via en ca. 500 m lang kabel direkte inn til ny transformatorstasjon i Rullestad.

Rullestad 1

Alternativ Rullestad 1 er kun aktuelt dersom det ikke gis tillatelse til noen av alternativene for Bordalselva.

Men henvisning til beskrivelsen av Bordalen-alternativene vil Rullestad 1 innebære et inntak i Bordalselva ytterligere nedstrøms inntaket til Bordalen 3 (ca. på kote 310). Som øvrige bekkeinntak i de ulike alternativene for Bordalen planlegges dette inntaket som et veiløst Tyrolerinntak med ca. 3 m høyde på overløpet/dammen. Vannet overføres herfra til Dalelva via en tunnel fra inntaket i Bordalselva og nordover, som vil munne ut ca. 200 m øst for inntaket til Rullestad kraftverk. Overføringskapasiteten begrenses til 7-8 m³/s. Det må bygges en kanal for å lede vannet det siste stykket fra tunnelmunningen og fram til Dalelva. Kanalen vil bli ca. 8 m bred, med ca. 10 m fall og vannet må gå i kulvert under gamle E134.

Søknaden oppgir av vannstanden i inntaksbassenget til Rullestad kraftverk vil bli den samme som for Rullestad 2. Inntaket, inntakskonstruksjonen, tilløpssystemet, plasseringen av og størrelsen på kraftstasjonsbygget, utløpskanal og adkomst til kraftstasjonen blir likt for begge alternativer.

Totalt må det bygges ca. 2390 m tunnel ved Rullestad 1. Massene fra tilløpstunnelen til kraftverket deponeres som beskrevet for Rullestad 2. Massene fra den ca. 1040 m lange overføringstunnelen fra Bordalen vil utgjøre ca. 32 000 m³ (totalt 75 000 m³ – 43 000 m³ fra driving av tilløpstunnelen). Disse vil bli deponert i en tipp rett ved tunnelpåhugget hvor det er en skjernet kløft som etter utbyggers mening egner seg godt til formålet.

Middelavrenningen til Rullestad 1 er beregnet til 6,7 m³/s. Brutto fallhøyde er den samme som for Rullestad 2: 191 m. Installasjonen (to like Francisturbiner) får en samlet effekt på ca. 25,2 MW. Største slukeevne vil være ca. 15,1 m³/s og minste driftsvannføring vil bli ca. 1,5 m³/s. I Dalelva er det foreslått å slippe en minstevannføring tilsvarende forslaget for Rullestad 2, dvs. 524 og 257 l/s for hhv. sommer og vinter. Inntaket i Bordalselva vil bli vanskelig tilgjengelig nede i juvet og det foreslås derfor å slippe en jevn minstevannføring over året på 273 l/s, som tilsvarer 5-persentilen for året.

Det er beregnet at årlig middelproduksjon ved Rullestad 1 kraftverk vil bli ca. 73,7 GWh.

Riggområdene blir som for Rullestad 2, med unntak av et ekstra riggområde ved tunnelpåhugget for overføringstunnelen til Bordalen. NVE tolker søknaden slik at det da ikke vil være behov for noe riggområde ved inntaksdammen for Rullestad 1. Nettilknytning blir som for Rullestad 2.

Bordalen kraftverk

Bordalen kraftverk er beskrevet med tre ulike alternativer. Bordalen 1 er det største alternativet og er også hovedalternativet.

Bordalen 1

Hovedinntaket til Bordalen 1 er planlagt rett nedenfor Bordalsstølen og Mjølkestølen, der DNT-stien fra Tømmerdalen krysser Bordalselva, ca. på kote 508. Det planlegges å bygge en ca. 20 m lang og maks 4,5 m høy inntaksdam. Inntaksbassenget vil få et areal på ca. 500 m². Søknaden angir at selve inntaket vil bli plassert på venstre side oppstrøms dammen. Det vil også bli bygget et lite lukehus.

Inntaket vil bli forsynt med strøm via aggregat/solcellepanel/batterianlegg og signaloverføringen blir trådløs.

I tillegg til hovedinntaket planlegges det elve-/bekkeinntak i Skårselva, Raudbekken og Sagelva. Alle disse inntakene vil bli av typen Tyrolerinntak. Slike inntak egner seg i bratte bekker med stor transport av løsmasser, is og drivgods. Inntaket består av en terskel fulgt av en grind som ligger over en kanal som samler vannet og fører det til inntakssjakten. Inntaksdammen i Skårselva blir ca. 15 m lang og maks 3 m høy. Inntaksdammen i Raudbekken blir ca. 10 m lang og maks 3 m høy. Begge disse får et inntaksbasseng med ca. 50 m² overflate. Inntaksdammen i Sagelva blir ca. 15 m lang og maks 4 m høy, og vil få et inntaksbasseng med ca. 100 m² overflate. Alle inntaksdammene får faste overløp på ca. kote 508, dvs. samme høyde som hovedinntaket.

Både hovedinntaket og elve-/bekkeinntakene blir utstyrt med bunntappeluke og arrangement for slipp av minstevannføring.

Alle inntak og sjakter vil bli bygget veiløst. Nødvendig transport vil foregå med helikopter eller via tunnelsystemet.

Driftsmessig planlegges det å kjøre på det aktuelle tilsiget, slik at vannstanden i inntaksbassenget ikke vil variere mye.

Kraftstasjonen vil bli et bygg i dagen med grunnflate på nærmere 190 m², ved bredden av Rullestadvatnet rett vest for Storhaugen. Det vil også bli anlagt noen parkeringsplasser ved stasjonen. Utløpet fra kraftverket vil bli direkte i Rullestadvatnet.

Søknaden oppgir at de første 350 m av vannveien fra kraftstasjonen vil bestå av nedgravd rørgate. Ut fra detaljkartene ser det imidlertid ut som det bare vil bli ca. 150 m nedgravd rørgate for dette alternativet. Deretter drives en enkelt tilløpstunnel 700 m innover i fjellet, omtrent rett sørover. Fra tunnelåpningen og ca. 600 m innover vil det bli lagt en dobbel rørgate i tunnelen, bestående av duktile støpejernsrør. I overgangen mellom rørgate og trykktunnel blir det støpt en betongpropp og det vil bli installert en rørbruddsventil nedstrøms proppen.

Etter de første 700 m av tunnelen deler den seg i to. Den ene grenen blir ca. 700 m lang og går vestover til inntaket i Sagelva, mens den andre grenen blir ca. 1870 m lang og går østover til hovedinntaket i Bordalselva. Fra hovedinntaket fortsetter tunnelen enda 650 m videre til inntaket i Skårselva. Raudbekken tas inn på hovedtunnelen mot Bordalselva via en 250 m lang sjakt.

Totalt må det bygges ca. 3220 m tunnel og 500 m boret sjakt fra inntakene og ned til tilløpstunnelen. Dette vil gi ca. 120 000 m³ med masser. Overskuddsmasser vil bli plassert i samme tipp og ellers benyttet til samme formål som massene fra tunneldrivingen til Rullestad kraftverk.

Middelavrenningen for Bordalselva 1 er beregnet til 3,51 m³/s. Brutto fallhøyde er 407 m. Det er foreslått å installere to like, vertikale Pelton-turbiner med samlet effekt på ca. 27,5 MW. Største slukeevne vil være ca. 7,9 m³/s og minste driftsvannføring vil bli ca. 0,2 m³/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring lik 5-persentilen for sommer og vinter, hhv. 167 og 60 l/s i Sagelva. For Bordalselva foreslås det å slippe kun halvparten av 5-persentilen for sommer og vinter, hhv. 216 og 78 l/s. Det samme foreslås for Skårselva. Under omtalen av Bordalen 2 er halvparten av 5-persentilen for Skårselva oppgitt til 78 l/s om sommeren og 28 l/s om vinteren. I Raudbekken er det ikke foreslått å slippe minstevannføring.

Det er beregnet at årlig middelproduksjon ved Bordalen 1 kraftverk vil bli ca. 88,6 GWh.

Adkomstveien til Bordalen kraftverk vil bli en ytterligere forlengelse/opprustning (søknaden oppgir 200 m) av den samme veien som planlegges anlagt inn til massetippen for Rullestad og Bordalen kraftverk. Dette er nærmere omtalt under Rullestad kraftverk. Det er også oppgitt i søknaden at det må bygges 400 m vei opp til tunnelportalen. Tilsvarende som for lengden på rørgata ser det ut fra detaljkartet ut til at denne opplysningen ikke er riktig og at anleggsveien fram til tunnelportalen bare blir ca. 150 m for alternativ Bordalen 1.

Som for Rullestad kraftverk foreslås det å anlegge hovedriggområdet rett nord for Halvfjordingen. Det vil også bli etablert anleggsrigg ved kraftstasjonen, samt små brakkerigger og helikopterlandingsplass ved bekkeinntakene i anleggsperioden.

Kraftverket vil bli knyttet til nettet via en ca. 1100 m lang kabel direkte inn til ny transformatorstasjon i Rullestad.

Bordalen 2

Alternativ Bordalen 2 har hovedinntak et lite stykke nedstrøms planlagt inntak for Bordalen 1 (ca. kote 495), slik at Bordalsstølen, Mjølkestølen og DNT-stien fra Tømmerdalen ikke blir direkte visuelt berørt. Bekkeinntaket i Skårselva blir tilsvarende lenger nedstrøms for at høyden skal korrespondere med høyden på hovedinntaket. Sagelva og Raudbekken er ikke med i dette alternativet. Søknaden oppgir at inntaksbassenget ved hovedinntaket for Bordalen 2 får mindre areal (300 m²) enn for Bordalen 1 (500 m²) og at inntaksdammen i Skårselva blir 10 m lang istedenfor 15 m i Bordalen 1, mens ellers vil utformingen av inntakene i hovedsak bli den samme i begge alternativer.

Plasseringen av og størrelsen på kraftstasjonsbygget vil bli tilsvarende som for Bordalen 1 og adkomst til kraftstasjonen blir derfor den samme.

Som for Bordalen 1 oppgis det i søknaden at de første 350 m av vannveien fra kraftstasjonen vil bestå av nedgravd rørgate fram til tunnelportalen. For Bordalen 2 ser dette tallet ut til å stemme med detaljkartet. Plasseringen av tunnelportalen for Bordalen 2 innebærer lengre anleggsvei mellom kraftstasjonen og tunnelportalen enn ved Bordalen 1.

Tekniske løsninger inne i tunnelen blir i hovedsak de samme som for Bordalen 1 når det gjelder rørgate, trykktunnel, betongpropp og rørbruddsventil. Selve tunnelen blir noe kortere fordi bekkeinntakene i Raudbekken og Sagelva ikke er med. Totalt må det bygges ca. 2480 m tunnel ved Bordalen 2, noe som vil gi ca. 100 000 m³ med masser, dvs. 20 000 m³ mindre enn ved Bordalen 1. Tipplassing og bruk av overskuddsmasser vil bli den samme som for øvrige alternativer for Bordalen kraftverk.

Middelavrenningen til Bordalen 2 er beregnet til 2,7 m³/s. Brutto fallhøyde er 394 m. Installasjonen i kraftverket vil bli som for Bordalen 1, bare nedskalert for lavere vannføring og fallhøyde. Det planlegges å installere to like, vertikale Peltonturbiner med samlet effekt på ca. 20,5 MW. Største slukeevne vil være ca. 6,2 m³/s og minste driftsvannføring vil bli ca. 0,15 m³/s. Det er foreslått å slippe samme minstevannføring som for Bordalen 1, dvs. 215 og 78 l/s for hhv. sommer og vinter. Det samme gjelder Skårselva, dvs. 78 l/s om sommeren og 28 l/s om vinteren.

Det er beregnet at årlig middelproduksjon ved Bordalen 2 kraftverk vil bli ca. 67,6 GWh. Riggområdene blir de samme som for Bordalen 1.

Nettilknytning blir som for Bordalen 1.

Bordalen 3

Alternativ Bordalen 3 har inntak ytterligere nedstrøms planlagt inntak for Bordalen 2 (ca. kote 387), rett nedstrøms samløpet mellom Bordalselva og Skårselva. Bordalen 3 har ingen bekkeinntak. Terrengforholdene ved inntaksstedet for Bordalen 3 medfører at inntaksdammen blir lengre (ca. 35 m mot 20 m) og høyere (ca. 6 m mot maks 4,5 m) enn for de to andre Bordalen-alternativene. Arealet på inntaksbassenget blir også større (1300 m² mot 300/500 m²). For øvrig vil tekniske løsninger bli som for hovedinntaket ved de andre alternativene.

Plasseringen av og størrelsen på kraftstasjonsbygget, adkomst til kraftstasjonen, rørgate og anleggsvei fram til tunnelportal vil bli tilsvarende som for Bordalen 2. Tekniske løsninger inne i tunnelen blir i hovedsak de samme som for Bordalen 1 og 2 når det gjelder rørgate, trykktunnel, betongpropp og rørbruddsventil. Selve tunnelen blir ytterligere forkortet i forhold til Bordalen 2. Totalt må det bygges ca. 1550 m tunnel ved Bordalen 3, noe som vil gi ca. 50 000 m³ med masser. Dvs. vesentlig mindre enn ved Bordalen 1 og 2. Tipplassing og bruk av overskuddsmasser vil bli den samme som for øvrige alternativer.

Middelavrenningen til Bordalen 3 er beregnet til 2,9 m³/s. Brutto fallhøyde er 286 m. Også dette alternativet planlegges med to like, vertikale Peltonturbiner. Samlet effekt for Bordalen 3 vil bli ca. 15,6 MW. Største slukeevne vil være ca. 6,5 m³/s og minste driftsvannføring vil bli ca. 0,15 m³/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring lik halvparten av 5- persentilen for sommer og vinter, hhv. 317 og 114 l/s.

Årlig middelproduksjon for Bordalen 3 er beregnet til ca. 52,2 GWh. Riggområdene blir de samme som for Bordalen 1 og 2. Nettilknytning blir som for Bordalen 1 og 2.

Fjellanlegg

Kraftstasjon i fjell er vurdert for alle Bordalen-alternativene, men søker ønsker ikke en slik løsning. Det er teknisk mulig å bygge kraftstasjonen i fjell, men søker anser at et slikt anlegg vil bli uforholdsmessig stort og anleggsteknisk utfordrende i forhold til størrelsen på kraftstasjonen. Det vil også bli vesentlig dyrere. For alternativ Bordalen 3 vil stasjon i fjell være ulønnsomt.

Nettilknytning

Kabelføringene for de tre kraftverkene i Rullestad legges i en felles grøft som så langt det er mulig legges i veiskulderen på eksisterende og nye veianlegg. I søknaden er det oppgitt at SØK ikke ønsker å bygge og drive disse kablene i medhold av sin områdekonsesjon. Rullestad og Skromme Energi AS har derfor søkt om anleggskonsesjon etter energiloven for disse kabelanleggene. I forbindelse med høringsrunden for vannkraftsøknaden har SØK imidlertid meddelt at de ønsker å stå som eier og

driver av nødvendige 22 kV-anlegg som må til for å transportere kraftproduksjonen fram til 66/22 kV transformatorstasjon på Rullestad.

Eventuell konsesjon etter energiloven for nødvendige høyspentanlegg i kraftverkene vil bli vurdert i et eget notat i sammenheng med vurdering av eventuell konsesjon til ny transformatorstasjon i Rullestad og ny 66 kV ledning fra Rullestad til Tøsse (og videre til Blåfalli). Notatet og utkast til nødvendige konsesjoner etter energiloven vil følge som vedlegg til denne innstillingen dersom vi tilrår at det blir gitt konsesjon til hele eller deler av prosjektet.

Fallrettigheter og grunneierforhold

Alle fallrettigheter og grunnrettigheter som er nødvendig for å gjennomføre utbyggingen er eid av personer som deltar i prosjektet med hver sin ideelle andel. Nødvendige avtaler er inngått. Det vil derfor ikke være nødvendig å søke om ekspropriasjon av rettigheter dersom det blir gitt konsesjon til prosjektet.

Kraftproduksjon og utbyggingskostnader

Det er mange muligheter for utbygging av ulike kombinasjoner av de kraftverkene som er beskrevet i søknaden. Søker har selv satt opp 6 ulike alternativer. Alle kombinasjonsmulighetene vil ikke bli omtalt her.

Det største alternativet består av Kvernhuselva kraftverk som vil gi 9,9 GWh, Skromme kraftverk som vil gi 11,5 GWh, Rullestad 2 kraftverk som vil gi 36,8 GWh og Bordalen 1 kraftverk som vil gi 88,6 GWh. Til sammen vil dette gi 146,8 GWh ny kraft. Utbyggingsprisen er i søknaden oppgitt til 3,34 kr/kWh. Utbyggers anslag for prosjektets andel av kostnadene for ny 66 kV ledning fra Rullestad til Tøsse/Blåfalli er inkludert.

Reduserte alternativer kan være at et eller flere av kraftverkene ikke bygges i det hele tatt og/eller at en velger et av alternativene for utbygging av Rullestad og Bordalen kraftverker som gir mindre kraft enn kombinasjonen av Rullestad 2 og Bordalen 1. Det minste alternativet som er omtalt av søker er en kombinasjon av Kvernhuselva, Skromme og Rullestad 2. Dette vil gi 58,2 GWh ny kraft til en utbyggingspris på 4,66 kr/kWh inkludert kostnader til ny kraftledning.

Søker oppgir at utbyggingskostnaden ikke er vesentlig forskjellig for de seks ulike alternativene for utbygging som er oppgitt i søknaden. Hovedalternativet er likevel det alternativet som både gir størst produksjon og som kommer økonomisk mest gunstig ut. Dette skyldes at kostnadene til ny 66 kV ledning fra Rullestad til Tøsse/Blåfalli kan fordeles på flere kWh.

NVE har kontrollert de fremlagte beregningene over produksjon og kostnader. Vi har ingen merknader til søkers kostnads- og produksjonsoverslag eller ressursutnyttelsen for noen av utbyggingsprosjektene. Søkers kostnadsoverslag er basert på prisnivå januar 2010. Med indeksjustering basert på NVEs kostnadsindeks for vannkraft til prisnivå 1.1.2013, så har det vært en samlet prisøkning på om lag 11 %.

Det er i alle tilfeller søkers ansvar å vurdere den bedriftsøkonomiske lønnsomheten i prosjektet.

Kostnad ved ny overføringsledning

Foruten kraftverkene i Rullestad og Skromme er det mange søknader om vannkraftverk til behandling rundt Åkrafjorden. Kraften fra alle disse kraftverkene skal eventuelt inn på samme overføringsledning. Det er begrenset med ledig kapasitet i dagens nett. Dersom flere av de planlagte kraftverkene i Rullestad og ved Åkrafjorden blir realisert vil det derfor være nødvendig å bygge ny overføringsledning med større kapasitet. Kostnadene ved en slik ledning må fordeles mellom kraftverkene. Tilleggskostnadene pr. kraftverk blir høyere jo færre kraftverk som kan være med å dele på utgiftene. Avslag eller redusert utbygging ved noen av de omsøkte prosjektene i Åkrafjorden eller Rullestad vil derfor ha betydning for den totale utbyggingskostnaden for de prosjektene som eventuelt får konsesjon. Blir tilleggskostnadene for ny overføringsledning for høy pr. kraftverk kan dette gjøre utbyggingen ulønnsom. Dersom det gis konsesjon til for få av prosjektene i Åkrafjorden/Rullestad vil ikke ny overføringsledning kunne realiseres. Dette vil medføre at en stor andel av de prosjektene som eventuelt får konsesjon heller ikke vil bli realisert. Derfor kan ikke vurderingene av de enkelte søknadene om konsesjon for vannkraftverk skje uavhengig av spørsmålet om ny overføringsledning.

Dersom en ønsker at i alle fall deler av kraftpotensialet i dette området skal utløses er det avgjørende at det blir gitt konsesjon til tilstrekkelig mange prosjekter.

Ved vurderingene rundt kraftproduksjon og utbyggingskostnader og eventuelt valg av alternativ for prosjektene i Rullestad og Skromme må en derfor både se på økonomien i de aktuelle alternativene isolert sett, inkludert deres andel av kostnadene til ny ledning, men også hvordan det vil virke inn på totalkostnaden for andre prosjekter i området dersom en velger et redusert alternativ for utbygging i Rullestad og Skromme eller avslår søknaden. Samtidig kan ikke hensynet til nettilgang for øvrige kraftverk alene veie så tungt at det skal ha avgjørende betydning for våre konklusjoner dersom vi mener at tiltakene vil være uakseptable for allmenne interesser.

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

Størstedelen av prosjektområdet har status som LNF-område i kommuneplanen til Etne. Mindre arealer i Rullestad er LNF-område med spredt bolig- og hyttebygging.

For området rundt Halvfjordingen er det utformet en reguleringsplan. Reguleringsplanen omfatter bl.a. arealer til campingplass, rasteplass og landbruksområde.

Fylkeskommunale planer

Av fylkeskommunale planer som er relevante for prosjektene i Rullestad og Skromme refereres det i søknaden til Fylkesplan for Hordaland 2005 – 2008 (som er forlenget inntil videre), Regionalt utviklingsprogram 2010, Klimaplan for Hordaland, Fylkesdelplan for energi og Fylkesdelplan for små vannkraftverk.

I sammenheng med målsettingen om økt bruk av fornybare energikilder sier Fylkesplan for Hordaland at det skal satses på bl.a. småkraftverk. De arealpolitiske retningslinjene angir bl.a. at det skal legges til rette for småkraftverk i egnede områder.

Regionalt utviklingsprogram (RUP) er fylkeskommunen sitt handlingsprogram for næringsutvikling og lokal samfunnsutvikling i Hordaland. I søknaden refereres det til RUP 2010. Det oppgis at det gjennom dette programmet har vært et eget prosjekt for å stimulere til småkraftutbygging i fylket. Fylkesmannen i Hordaland ved Landbruksavdelingen har med støtte fra fylkeskommunen, kraftlag og kommuner bidratt med råd og gitt tilskudd til utarbeidelse av grunnlagsmaterieell for potensielle nye småkraftverk i fylket. RUP var gjennom en større revisjon i 2012. RUP 2013 er i hovedsak en videreføring av versjonen fra 2012. Også i 2013 er stimulering til økt bruk av bærekraftig produksjon av fornybar energi, bl.a. småkraftverk, et av flere særlige satsningsområder når det gjelder energi.

Klimaplan for Hordaland (2010–2020) er en regional plan som tar mål av seg til å finne bærekraftige løsninger bl.a. innenfor temaet energi. Et viktig mål er at energibehovet i størst mulig grad skal dekkes av fornybare energikilder uten tap av naturmangfold. Søker mener også at målet om å redusere klimagassutslippene i Hordaland er relevant i forhold til søknaden om utbygging i Rullestad.

Fylkesdelplan for energi 2001–2012 omtales også i søknaden. Det vises til at energiplanens mål og retningslinjer ble utformet i en periode da langt de fleste søknadene omfattet større utbyggingsprosjekter der det stilles krav om egne konsekvensutredninger. Retningslinjene har ikke fanget opp utfordringer knyttet til de mange småkraftprosjektene i fylket eller sumvirkninger av flere prosjekter. Noen mål og retningslinjer er likevel relevante for prosjektene i Rullestad og Skromme. Det er satt som mål at ny produksjon og bruk av energi i Hordaland må ta hensyn til miljø og arealkonflikter og at tilgangen på energiressurser skal gi verdiskapning og danne grunnlag for næring. Noen konkrete retningslinjer er sitert i søknaden:

"A1. Hordaland skal satse på utnyttelse av miljøvennlige og fornybare energikilder, uten store konsekvenser for verdifulle natur-, friluft- og kulturlandskap og større sammenhengende inngrepsfrie naturområder.

A2. Nye anlegg for produksjon og overføring av energi må ikke lokaliseres i områder som er vernet etter naturvernloven, kulturminneloven, i nasjonalpark eller i vernet vassdrag. Man bør være forsiktig med plassering av nye anlegg tett opp til vernede områder.

A3. Nye anlegg for produksjon og overføring av energi bør lokaliseres slik at de ikke kommer i vesentlig konflikt med viktige natur- og kulturlandskap, kulturmiljø, større inngrepsfrie områder, strandsonen og viktige områder for friluftsliv. Det vises til egne fylkesdelplaner for kulturminner, friluftsliv og kystsonen.

A4. Samlokalisering med tekniske inngrep og etablert arealbruk er ønskelig for å samle inngrep, og det er ønskelig at etablering av nye energianlegg skjer nær eksisterende infrastruktur.

A12. Alternativ bruk av tunnelmasser skal vurderes fremfor etablering av tipper i terrenget.”

Hordaland var i 2009 det første fylket i landet som vedtok en egen fylkesdelplan for små vannkraftverk. Målsettingen med denne planen var å samle kunnskap om viktige regionale og nasjonale verdier i mulige utbyggingsområder for å bedre grunnlaget for veiing av verdier/interesser og vurdering av sumvirkninger i småkraftsaker. I tillegg å utarbeide fylkespolitiske retningslinjer for å sikre at ny fornybar energiproduksjon i små-, mini- og mikrokraftverk ikke fører til tap av naturmangfold, friluftslivsområder eller landskap av stor verdi. I fylkesdelplanen ligger de planlagte kraftverkene i Rullestad/Skromme i delområde 13: Matre –Åkrafjorden. Rullestadjuvet og jettegrytene i Dalelva er trukket fram som spesielle landskapselement. Rullestadjuvet er også nevnt som et spesielt trekkplaster i forbindelse med reiseliv. Borddalselva og Dalelva med Sagfossen og Håfoss er nevnt som viktige elvestrekninger i dette området med fosser som gir landskapet karakter. Simlebu er nevnt som en av hyttene som er viktige for friluftslivet.

Samlet plan (SP)

DN ga fritak for SP-behandling av utbyggingsplanene den 08.10.09.

Verneplan for vassdrag

Ingen deler av prosjektet berører vernede vassdrag. Ingen deler av vassdraget som prosjektet berører ble heller vurdert vernet i forbindelse med suppleringen av verneplan for vassdrag i 2005.

Inngrepsfrie områder (INON)

Ved utbygging av hovedalternativet vil en få et netto tap av INON-areal på 7,4 km². Det alt vesentlige av dette, 7,2 km², kommer som følge av utbygging av Bordalen 1. Bordalen 2 gir netto tap på 4,7 km², Bordalen 3 gir netto tap på 2,1 km² og Rullestad 1 gir netto tap på 1,0 km² (sone 1 og 2). Kvernhuselva kan medføre at 0,2 km² INON-område går tapt. Ved så små arealer er imidlertid beregningene av INON usikre.

I tillegg til tap av INON-areal i forbindelse med utbygging av Bordalen 1 vil noe areal (6,7 km²) bli omklassifisert fra sone 1 (3-5 km fra inngrep) til sone 2 (1-3 km fra inngrep). Det er også oppgitt at 0,1 km² (100 daa) vil bli omklassifisert fra villmarkspreget område (> 5 km fra inngrep) til sone 1. Som nevnt er beregningene usikre for så små arealer.

Andre verneområder

Store deler av nedbørfeltene til Kvernhuselva og Dalelva ligger innenfor grensene til Folgefonna nasjonalpark, men nasjonalparken berøres ikke direkte av noen tekniske inngrep.

Sammendrag av høringsuttalelsene

Etne kommune mener at KU oppfyller utredningsprogrammet og kravene til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven.

Kommunen tilrår at det gis tillatelse til utbygging etter hovedalternativet (full utbygging), inkludert utbygging av nødvendig nett og transformatorstasjon. En viktig grunn for tilrådingen er at kommunen

mener utbyggingen vil styrke grunnlaget for videre landbruksdrift og turisme i området. Kommunen mener også at det må gis tillatelse til tilstrekkelig mange av de øvrige planlagte anleggene i Fjæravassdraget og Åkrafjorden, slik at ny 66 kV kraftledning får nødvendig kostnadsdekning. Kommunen anser at mye av kommunens areal allerede er båndlagt til verneområder (56 % er verna vassdrag eller nasjonalpark) og mener derfor at en må kunne utvikle de resterende arealene.

Kommunen krever ikke næringsfond, men mener at også Småkraft må bidra til det planlagte, lokale utviklingsfondet. Det kreves at planene for utviklingsfondet må konkretiseres og gjøres bindende overfor kommunen og lokalsamfunnet før sluttbefaringen.

Etne kommune har ellers noen kommentarer om ulike avbøtende tiltak. Bl.a. nevnes det at Skromme kraftverk bør pålegges lavere minstevannføring enn det er foreslått i søknaden for å bedre økonomien for dette kraftverket.

Rådmannens saksutredning går nærmere inn på virkninger av utbyggingen. Rådmannen gikk imidlertid inn for et redusert utbyggingsalternativ, slik at Rådmannen og kommunestyret har vektlagt fordeler og ulemper ved full utbygging ulikt. NVE anser likevel at vurderingen av konkrete virkninger av utbyggingen må anses å ligge til grunn også for kommunestyrets vedtak. Vi nevner derfor enkelte forhold fra saksutredningen som supplerer kommunens vedtak.

Kvernhuselva og Skromme kraftverk anses å være uproblematisk. For de to større kraftverkene anses redusert vannføring i Dalelva gjennom Rullestadjuvet å være den største negative virkningen.

Av alternativene i Bordalselva anses Bordalselva 1 å være mest negativt fordi inntaket da vil bli liggende midt i turistløypa, stølsmiljøene vil bli negativt påvirket av redusert vannføring og dette alternativet vil gi størst reduksjon av urørt natur. I tillegg vil Sagelva, som er svært synlig i landskapet, bli sterkt berørt.

Ulike anleggsdeler i Rullestad 2 vil bli synlige fra postveien, gamleveien og oppgangen til jettegrytene. I saksutredningen anses dette som en betydelig negativ virkning. Redusert vannføring vil føre til at Rullestadjuvet mister mye av sin dynamikk, dramatisk og attraksjonskraft.

Saksutredning mener at Rullestadjuvet har større potensial for "moderne" friluftaktiviteter (strikk-hopping/skrå-wire) enn hva som kommer fram av KU. Kommunen nevner videre verdiskapingsprosjektet, der Etne kommune har Langfoss og Rullestad som satsningsområder. I alt har kommunene/Følgefonna nasjonalparksenter fått 4,2 mill. kr i statlige midler fordelt på 3 år fra 2010. Etne kommune bidrar med en egenandel på 3 x 137.000 kr pluss eget arbeid. I 2011 er sikringen ved jettegrytene utbedret for ca. 100.000 kr, skilting fulgte i 2012, samt sikring i postvegen mm. Kommunen angir at det er investert over 10 mill. kr de siste årene i forbindelse med Halvfjordingen, hvor de fleste aksjonærene er lokale (inkl. mange av fallrettshaverne). Halvfjordingen beskrives sammen med Åkrafjordtunet og Langfoss som de viktigste knutepunktene i fjorden. Åkrafjorden oppgis å være blant fyrtårnene for de interkommunale reiselivssatsingene både på Haugalandet og i Sunnhordland. Langfoss, Eikemostølen, fjordcruise og strikkhopping er mest i fokus, men Rullestad er også en viktig del av produktet.

Rådmannens tilråding var utbygging av Bordalen 2, i tillegg til Kvernhuselva og Skromme.

Av andre prosjekter i kommunen nevnes settefiskanlegget i Fjæra spesielt. Med opptil 15 arbeidsplasser, investering på 200 mill. kr og etter kommunens syn begrensede ulemper, har dette høy prioritet fra Etne kommune sin side, når vassdraget skal vurderes som en helhet. NVE bemerker at konsesjon til settefiskanlegget i Fjæra ble gitt 16. oktober 2013.

Hordaland fylkeskommune går inn for full utbygging. Det kreves at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 blir oppfylt i god tid før iverksetting av tiltak. Dersom Rullestad 2 blir bygd ber fylkeskommunen om at Postvegen så langt som mulig blir spart. I likhet med kommunen er fylkeskommunen opptatt av at NVE skal se helhetlig på utbyggingsplanene i Åkrafjorden og Fjæravassdraget, slik at kostnadene for omsøkt, ny 66 kV kraftledning kan dekkes fra flere prosjekter.

I likhet med rådmannen i Etne kommune, tilrådte også fylkesrådmannen i sin saksutredning utbygging etter et redusert alternativ med utbygging av Bordalen 2, Kvernhuselva og Skromme. Som for Etne kommune refererer vi enkelte vurderinger fra saksutredningen, som supplerer fylkeskommunens vedtak.

Fylkesrådmannen legger til grunn at konsekvensutredningen er tilstrekkelig og oppfyller naturmangfoldloven § 8.

Etter fylkesrådmannens syn vil det føre til negative virkninger for reiselivet og for totalopplevelsen av landskapet dersom alle de omsøkte kraftprosjektene i Etne kommune blir realisert. Redusert vannføring i Håfossen og redusert vannføring i en foss som blir berørt av Vassendelva kraftverk nevnes. Fra før har ny E134 medført skjemmende fjellskjæringer langs Rullestadvatnet. Full utbygging av hovedalternativet for Rullestad og Skromme anses å medføre for stor belastning på økosystemet, jf. naturmangfoldloven § 10.

Fylkesrådmannen har for øvrig vurdert søknaden i forhold til fylkesdelplan for små vannkraftverk 2009-2021. Han har kommet til at Rullestad 2, Bordalen 1 og til dels Bordalen 2 bryter med flere av de fylkespolitiske retningslinjene (R1, R3, R8, R10). Disse handler om forholdet til miljø, arealinteresser, verdiskaping, fjordlandskap, reiseliv, kulturminner og kulturmiljø. Begrunnelsen for dette er sterkt redusert vannføring i Dalelva og Rullestadjuvet, negativ påvirkning for Åkrafjorden landskapspark med bl.a. Jettegrytene i Rullestadjuvet, Sagfossen som viktig landskapselement, negativ virkning for Postvegen, DNT-stien opp Bordalen, den fredete ferdselsvegen, gårdsmiljø og kulturlandskap ved nordøstenden av Rullestadvatnet og stølmiljø.

Fylkesutvalget innstilte på at dersom Rullestad 2 bygges ut, så bør inntaket flyttes nedstrøms Skromsfossen, samt at Postvegen må bli spart. Utvalget bemerker at de minstevannføringene som er foreslått i søknaden må være minimumskrav og må ikke reduseres slik Etne kommune foreslår for Skromme kraftverk.

Fylkesmannen i Hordaland anser at KU tilfredsstillers kravet til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven § 8.

Fylkesmannen har brukt fylkesdelplan for små vannkraftverk i Hordaland som grunnlag for sine vurderinger. Rullestad og Sjørdalen inngår i delområde Matre-Åkrafjorden. Høyfjells- og friluftsområdene i fjellet, inngrepsfri natur og de urørte delene av Åkrafjorden er gitt stor verdi i fylkesdelplanen. Området er også vurdert til å ha stor verdi og stort potensial for reiseliv i Sunnhordland og Haugalandet. Åkrafjorden, Langfoss, Eikemodalen og Rullestadjuvet er spesielle attraksjoner. Fylkesmannen mener at konklusjonene i KU ikke samsvarer med verdisettingen i fylkesdelplanen, og anser at de fleste alternativene vil ha stor negativ konsekvens for friluftsliv, reiseliv, turisme og landskap. Derfor er de negative konsekvensene for nasjonale og regionale verdier i forbindelse med disse temaene etter Fylkesmannens syn undervurdert i KU. Fylkesmannen er kritisk til at disse temaene får samme konfliktgrad som naturmiljø og naturmangfold. Fylkesmannen mener ellers at forskjellene i konfliktnivå for de ulike alternativene er større enn hva som kommer fram i KU.

Fylkesmannen mener også at den samlede effekten av alle arealinngrepene er undervurdert i KU og at egenverdien av urørt natur ikke er vektlagt. Bordalen nevnes spesielt i denne sammenhengen. Flere av de berørte områdene er i KU vurdert å ha liten verdi for friluftsliv og reiseliv fordi de er lite tilgjengelige og blir lite brukt av turfolk i dag.

Når det gjelder de tre alternativene for Bordalen kraftverk, samt Rullestad 1, fremmer Fylkesmannen innsigelse mot at det gis konsesjon til disse.

Fylkesmannen viser til eksisterende og planlagte utbygginger av vannkraftverk i området, omsøkt kraftledning og settefiskanlegg i Fjæra og mener at samlet belastning i området vil bli stor. På bakgrunn av dette legger Fylkesmannen vekt på å unngå utbygging i området sør for Sjørdalen mot Etne- og Saudefjellene, som ennå er lite påvirket av store arealinngrep og som er et større, sammenhengende naturområde med nasjonale og regionale verdier. Fylkesmannen påpeker at Bordalselva og Sagelva tidligere ble tatt ut av Sauda-prosjektet pga. høy konfliktgrad.

Fylkesmannen oppgir at energisektoren var årsak til det største bortfallet av INON-områder i perioden 2003-2008. I Hordaland gikk totalt 4,5 % (302,2 km²) av INON-areale tapt i denne perioden. Det er et nasjonalt mål å ta vare på urørt natur. Alternativene for utbygging i Bordalselva vil etter Fylkesmannens syn medføre til dels betydelige tap av inngrepsfri natur (opptil 7,2 km²). Fylkesmannen mener at tap av INON-areal som følge av Eikemo-overføringen (15,7 km²), Bergstø kraftverk (2,1 km²) og Vassvikelva kraftverk også må tas inn i vurderingen av samlet belastning. Fylkesmannen viser til OEDs retningslinjer for småkraftverk og mener at denne må danne grunnlaget for hvordan forholdet til villmarksområder og sammenhengende inngrepsfrie naturområder skal vurderes.

Ut fra foreliggende beslutningsgrunnlag vurderer Fylkesmannen konsekvensene for samfunnsmessige forhold som ubetydelig.

Rullestadjuvet, jettegrytelandskapet, vassdragene og fosselandskapet trekkes fram som det viktigste grunnlaget for videre utvikling av reiseliv og turisme i området. I likhet med saksutredere i Etne kommune nevner Fylkesmannen investeringer og satsning som er gjort gjennom Verdiskapningsprogrammet, og mener at sentrale natur- og kulturverdier må vernes om, dersom en skal ivareta potensialet for utvikling av reiseliv og opplevelsesturisme i framtida.

Fylkesmannen kan akseptere utbygging av Kvernhuselva, Skromme og Rullestad 2 forutsatt at vassdrags- og opplevelsesverdiene ved Skromsfossen og Rullestadjuvet blir ivarettatt. Konfliktnivået for Rullestad 2 vurderes likevel som høyt.

Direktoratet for naturforvaltning støtter Fylkesmannens uttalelse. DN konkluderer imidlertid med at søknaden bør avslås i sin helhet fordi utbyggingen berører et område som har nasjonalt stor betydning for landskap og friluftsliv, og at konfliktpotensialet er betydelig.

Når det gjelder landskap supplerer DN Fylkesmannen med å vise til flere stortingsmeldinger som uttrykker at bevaring av gjenværende inngrepsfri natur er en nasjonal målsetting.

DN viser også til at Fylkesmannen i Hordaland og Hordaland Fylkeskommune har gjennomført en kartlegging og verdisetting av friluftslivsinteresser i fylket etter DN-håndbok 25-2004. Betydelige deler av influensområdet for utbyggingen på Rullestad/Skromme er i denne verdisettingen gitt høyeste score.

Landskapsverdiene rundt Åkrafjorden og Åkrafjordens status som "Landskapspark" i Hordaland nevnes også, samt Folgefonna nasjonalpark sin betydning for helheten i landskapsbildet som søkes profilert i turismesammenheng.

I likhet med Fylkesmannen mener DN at konsekvensen av en utbygging vil være "stor negativ" for friluftsliv, reiseliv, turisme og landskap og ikke "liten – middels" slik det er vurdert i KU.

DN mener at KU ikke gir noen vurdering av samlet belastning etter prinsippet i naturmangfoldloven § 10 og forutsetter at NVE gjør en slik vurdering, samt at naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for NVEs videre behandling av saken.

Riksantikvaren støtter seg på innspill fra Hordaland fylkeskommune i sin uttalelse. Riksantikvaren tilrår at Rullestad 2 blir tatt ut av planen eller flyttet pga. direkte konflikt med Postvegen og Rullestadjuvet. Det er små muligheter for å gjøre tilpasninger for å redusere konflikten. Riksantikvaren er også skeptisk til Kvernhuselva kraftverk, som kommer i direkte konflikt med kulturlandskapet og kulturmiljøet på Rullestad, og foreslår at også denne tas ut eller flyttes.

Riksantikvaren mener at prosjektet samlet sett vil kunne medføre redusert opplevelsesverdi av landskapet og gjøre det mindre attraktivt for reise- og friluftsliv.

Riksantikvaren påpeker flere mangler ved KU. Han mener bl.a. at vurderingene rundt kulturminner og kulturmiljø burde vært mer samordnet med temaene "Landskap" og "Friluftsliv" slik det er angitt i utredningsprogrammet, fordi kulturminner, kulturmiljø og naturlige landskapselement til sammen skaper landskapsrom med stor kulturhistorisk verdi og opplevelsesverdi.

Riksantikvaren presiserer at avbøtende tiltak kan være tilpasning av tekniske inngrep i terrenget, slik at kulturminner og kulturmiljø blir minst mulig berørt. Andre ting som nevnes i KU anses imidlertid ikke som avbøtende tiltak, for eksempel dispensasjon fra kulturminneloven.

Statens Vegvesen Region Vest påpeker at alle de fire kraftanleggene som inngår i søknaden vil berøre Statens vegvesen sitt ansvarsområde.

Vegvesenet beskriver en rekke forhold ved Gamlevegen om Rullestadjuvet og ny E134 som det må tas hensyn til ved en eventuell utbygging. Dette omfatter både estetiske og tekniske hensyn. Alle tiltak som berører ny og gammel E134 må behandles etter vegloven og eventuelt plan- og bygningsloven og må avklares med Statens vegvesen.

Vegvesenet har ingen synspunkter på om det bør gis konsesjon eller ikke.

Direktoratet for mineralforvaltning har ingen merknader til søknaden eller konsekvensutredningen.

Mattilsynet påpeker at det er forbudt å forurense drikkevannskilder, og ber Etne kommune og utbygger om å ta hensyn til eventuelle private drikkevannskilder i utbyggingsområdet slik at disse ikke blir forurenset.

Skånevik Ølen Kraftlag ønsker å stå som eier og driver av nødvendige 22 kV-anlegg som må til for å transportere produsert kraft fram til 66/22 kV transformatorstasjon på Rullestad.

Stanett har ingen merknader til søknaden.

Halvfjordingen v/styreleder Tor Petter Stensland mener at de positive konsekvensene av utbyggingen er større enn de negative. Erfaringer fra Halvfjordingen tilsier at turistene søker levende bygder med miljølandskapet intakt. Stensland mener at utbyggingen vil gi positive bidrag til dette, ved at grunneierne vil være i stand til drive gardsbrukene. Halvfjordingen vil kunne tilby overnatting og bevertning i anleggsperioden. Dette anses å gi grunnlag for større sysselsetting for bedriften.

Halvfjordingen ser for seg å kunne nyttiggjøre seg mulighetene for støtte fra det lokale utviklings-selskapet som planlegges etablert i forbindelse med utbyggingen. Stensland foreslår også å legge til rette for at en av kraftstasjonene kan bli et visningsanlegg.

Etne næringsutvikling er positive til full utbygging. Dette begrunner de med at de mener naturinn-grepene vil bli skånsomme, det vil bli positive ringvirkninger for bosetningen i området (opprett-holdelse av gardsbruk og kulturlandskap som igjen er viktig for reiselivet), byggene vil bli visuelt attraktive og ny kraftproduksjon anses som positivt.

De negative konsekvensene anses som lokale. Etne næringsutvikling mener derfor at lokale innspill må vektlegges.

Etne næringsutvikling har for øvrig i sin tilleggsuttalelse presisert at de uttaler seg på vegne av mange ulike næringsaktører. I Åkrafjorden har de åtte innen reiseliv, tre innen landbruk, to innen energi og en innen havbruk. Etne næringsutvikling har de senere årene hatt en koordinerende rolle i arbeidet med å få til størst mulig samlet verdiskaping i området uten at den ene næringa slår beina under den andre.

Hordaland bondelag går inn for full utbygging og legger vekt på at landbruket i området vil få varig økte inntekter som kan spre optimisme og gjøre det mulig å gjennomføre nødvendige investeringer i fornyelse av driftsapparatet. Totalvirkningene for landbruk, lokal verdiskaping, bosetting og mat-produksjon anses som klart større enn ulempene ved utbyggingen.

Det påpekes også at prosjektet vil gi betydelige mengder ren, fornybar energi. Bondelaget legger også til grunn at utbyggingen vil ha klare positive virkninger for lokal næringsvirksomhet og verdi-skaping. Den nye kraftledningen som er nødvendig i forbindelse med prosjektet vil også gjøre det mulig å realisere andre småkraftprosjekter. Dette vil forsterke de positive virkningene for lokal næringsaktivitet.

Bondelaget mener det er viktig at arealer som ikke er vernet kan utnyttes til næringsformål og dermed være med på å opprettholde levende bygder.

Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) går imot utbygging fordi de mener at dette vil gi for store negative konsekvenser for naturmiljøet. SRN viser til at en stor andel av de store norske vassdragene og fossefallene allerede er bygget ut, og mener vi må satse på energieffektivisering og opprustning av eksisterende anlegg framfor ytterligere utbygging.

SRN anbefaler at Dalelva inkluderes i ny verneplan for vassdrag. Dalelva omtales som et av de siste fjord-til-fjellvassdragene uten kraftutbygging på Vestlandet.

SRN mener at utbygging i Dalelva vil være i strid med naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning.

SRN trekker fram at Dalelva, med Rullestadvjuvet, Postvegen og jettegrytene, er blant de største turistattraksjonene på Vestlandet, og at Åkrafjorden er pekt ut som landskapspark. Potensialet for økt naturbasert turisme og friluftsliv anses som stort.

Naturvernforbundet går imot utbygging. Uttalelsen er i grove trekk lik SRN sin uttalelse. Motstanden mot utbygging begrunnes med uakseptabelt store konsekvenser for naturmiljøet i området, og at vannkraftutbygging ikke vil være i tråd med naturmangfoldlovens kapittel II.

Naturvernforbundet påpeker at Dalelva allerede i forbindelse med supplering av verneplanen i 1994 var et av de 10 høyest prioriterte vassdragene fra Naturvernforbundet, WWF, DNT og NJFF sin side. Selv om vassdraget foreløpig ikke har blitt vernet, satser Naturvernforbundet videre på å bevare Dalelva, og den er i dag ett av de seks vassdragene som Naturvernforbundet har valgt å jobbe videre med for å få vernet mot kraftutbygging.

I likhet med SRN beskriver Naturvernforbundet hvordan en stor andel av vassdragene og fossefallene i Norge allerede er bygget ut, og mener at Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på urørte fosser og elver. Det omtales på generelt grunnlag hvor verdifulle vassdragene er for naturmangfoldet i Norge pga. stor variasjon i miljøforhold og dermed stort artsmangfold. Fossesprøytoner og bekkekløfter nevnes som spesielt sårbare naturtyper.

Som SRN argumenterer Naturvernforbundet med at Dalelva er et av de siste fjord-til-fjellvassdragene uten kraftutbygging på Vestlandet, og mener at utbygging i Dalelva vil være i strid med naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning.

Negative konsekvenser for mosefloraen i Dalelva og for fossesprøytonen i Sagelva regnes som en av de mest alvorlige konsekvensene for naturmangfoldet.

Avslutningsvis har Naturvernforbundet nærmest likelydende betraktninger som SRN om turisme og friluftsliv, der Dalelva, Rullestadvjuvet, Åkrafjorden landskapspark, Langfossen, Etnefjellene, Postvegen og jettegrytene trekkes frem. Naturvernforbundet mener satsing på økt naturbasert turisme og friluftsliv vil være langt mer framtidsrettet enn kraftutbygging.

Haugesund Turistforening (HT) tar først for seg *friluftsliv, turisme og reiseliv* og innleder sin uttalelse med å påpeke at det er nasjonale og regionale interesser knyttet til vassdraget og utbyggingsområdet. Turistforeningen mener at NVE ikke har oppfattet dette i tilstrekkelig grad, og viser til høringsuttalelser fra regionale og nasjonale organisasjoner i forbindelse med meldingen, saksbehandling og argumentasjon for at Nordoverføringen ble tatt ut av Saudaprojektet, Naturvernforbundets aktive arbeid med å få Dalelva vernet med mer.

Turistforeningen mener at dagens planer for utbygging av Bordalselva er mer omfattende enn den planlagte Nordoverføringen fordi Nordoverføringen ikke ville medført anleggsvei opp Bordalen, inntaket ville blitt høyere opp slik at en ville fått høyere restvannføring og Dalelva ville ikke blitt berørt.

Turistforeningen mener at KU er svært overfladisk hva angår hvem som er brukere av området, og bestrider påstanden i KU om at "Generelt er bruken i dag beskjedent".

Turistforeningen ser at småkraftverk er en viktig tilleggsnæring for gårdsbrukene langs Åkrafjorden, men mener den omsøkte utbyggingen på Rullestad/Skromme ikke kommer i denne kategorien. Rullestad/Skromme anses som en stor utbygging, som etter HTs mening vil være svært skadelig for virksomheten på Halvfjordingen som er en bedrift i vekst og som baserer seg på bygdeturisme, gårdsmat og naturbasert turisme. Særlig mener HT at Rullestad 2 vil ha negative konsekvenser i denne sammenhengen, og nevner negativ påvirkning på et nasjonalt viktig kulturlandskap, Rullestadvjuvet og Postvegen gjennom redusert vannføring i Dalelva og Sagelva. Det påpekes også at redusert vannføring er negativt for planter, fugl, fisk og bunndyrfauna.

HT mener at Rullestad er godt egnet til å bygge opp aktiviteter i forbindelse med helsefremmende/forebyggende arbeid, som å ta imot skoleklasser, leirskole og voksne uten erfaring fordi stedet er lett tilgjengelig og har mange attraksjoner som kan inspirere til videre friluftaktivitet. Det egner seg derfor også til enklere turer og friluftaktiviteter for bl.a. funksjonshemmede. Videre nevnes jakt-turisme som et mulig satsningsområde.

Turistforeningen har ellers en rekke kommentarer til delpunkter i kapittelet om friluftsliv, turisme og reiseliv. Bl.a. kommer de med utfyllende og oppdatert informasjon i forhold til datagrunnlaget i KU om bruken av Rullestedområdet, HTs aktivitet og reiselivssatsning i området. HT beskriver økende bruk av området, bl.a. pga. satsningen på Halvfjordingen og oppgradering av DNT-hytta Sandvasshytta. Det nevnes at stien fra Rullestad til Simlebu er lagt om og går i dag fra Halvfjordingen langs den gamle setervegen opp til Mjølkestølen. De tiltenkte anleggene kommer i direkte konflikt med denne stien.

HT mener det ikke rimer at Rullestad 2 bare har ”middels negativ” konsekvens for friluftsliv når delområdet har fått ”stor verdi”. De mener det er her vannføringen har størst betydning for friluftslivet pga. Postvegen og Gamlevegen. For Bordalen 1 mener HT at inntaket ved Mjølkestølen vil være svært negativt, og at selv om elva bare er synlig fra enkelte punkter langs DNT-stien er det nettopp slike punkter som er viktige på turen opp dalen.

HT mener at utbyggingen vil ha store negative konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og turisme.

Turistforeningen fremhever også temaene *kulturminner, kulturmiljø og landskap*. De har en rekke kritiske kommentarer om kvaliteten på fagrapporten. Postvegen er et av elementene som trekkes spesielt fram. HT oppgir at vegen brukes som turveg store deler av året og at det i sommermånedene arrangeres guidede turer flere ganger i uka. Veggen anses som sterkt knyttet til vannstrengen i Sördalen, slik at redusert vannføring i Dalelva vil være svært negativt.

Turistforeningen påpeker at restene etter flomsaga i Sagelva vil bli negativt berørt av Bordalen 1 og at restene etter Skrommesaga, som ikke er nevnt i KU, vil bli negativt berørt av Rullestad 2.

HT viser til at Hansen (2003) har en utfyllende omtale av Rullestadområdet og at denne rapporten er en del av grunnlaget for opprettelsen av Åkrafjorden landskapsark. Rullestadområdet beskrives her som et helhetlig kulturlandskap av nasjonal verdi.

HT går primært inn for vern av hele Rullestadvassdraget, men som et kompromiss kan de sekundært gå med på utbygging av Skromme, Kvernhuselva og Bordalen 2. Dette vil spare Dalelva og Sagelva, som trolig har størst naturfaglig verdi og størst potensial for naturbasert turisme.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) i Hordaland har uttalt seg på vegne av Naturvernforbundet i Hordaland, Bergen Turlag og NJFF Hordaland.

FNF Hordaland går imot utbygging fordi de mener at skadene på naturmiljø, friluftsliv og naturbasert turisme vil bli større enn fordelene i form av økt produksjon av fornybar energi. FNF Hordaland mener at Dalelva heller må inkluderes i verneplan for vassdrag og at det bør satses på bærekraftig og langsiktig utnyttelse av naturressursene gjennom natur- og kulturbasert turisme og reiseliv i området. Det refereres til Naturvernforbundets arbeid med å få Dalelva vernet.

Dersom det likevel gis konsesjon til utbygging mener FNF at rådmannen i Etne sitt forslag til redusert utbygging (Bordalen 2, Skromme og Kvernhuselva) er et betydelig bedre alternativ enn full utbygging. Da vil Dalelva og Sagelva, som etter FNF sitt syn trolig har størst naturfaglig verdi og størst potensial for naturbasert turisme, bli spart.

FNF Hordaland har likelydende uttalelse som Haugesund Turistforening når det gjelder kulturminner, kulturmiljø og landskap. Et sammendrag av dette er gitt ovenfor.

Om *naturmiljø og naturmangfold* mener FNF at det er svært mange av kravene i utredningsprogrammet som ikke er oppfylt. FNF har listet opp det de anser som mangler i samsvar med oppsettet i UP. Dette går dels på manglende omtale av ulike forhold, dels mener FNF at enkelte forhold er for dårlig utredet og dels er FNF uenige i vurderingene i KU.

Også når det gjelder *friluftsliv, reiseliv og turisme* har FNF i stor grad likelydende uttalelse som Haugesund Turistforening. Et sammendrag av dette er gjort ovenfor. I tillegg påpeker FNF at Hordaland fylkeskommune har som strategi å bli best i Norden innen natur- og kulturbaserte opplevelser. FNF mener på den bakgrunnen at en utbygging må få store negative konsekvenser. FNF opplyser også om at det jobbes med å utvikle området som klatredestinasjon, og at Håkon Hansen, som var pådriver for dette arbeidet, mente at kraftutbygging vil virke negativt på denne aktiviteten.

FNF mener at konsekvensene for friluftsliv, turisme og reiseliv er mer negative enn det som er vist i KU, men ser likevel et klart skille mellom alternativene. Det påpekes at full utbygging ifølge KU vil ha middels til stor negativ virkning, mens dersom Rullestad 2/Bordalen 1 blir erstattet med kun Bordalen 2 reduseres virkningen til middels negativ.

Om *tjenestetilbud og kommunal økonomi* bemerker FNF at det er høyst usikkert om den lokale sysselsettingseffekten i anleggsperioden blir så stor som det antydes i KU, fordi prosjektet trolig må ut på anbud i hele EØS-området. Det påpekes også at en ikke har noen garanti for at inntektene fra falleien vil komme lokalsamfunnet til gode, fordi fallrettene ikke er knyttet til gårdsbrukene, men til personer. Alle fallrettshaverne bor ikke lokalt. Det står fallrettshaverne fritt å flytte fra kommunen eller overdra fallrettene til personer som ikke er bosatt i kommunen. Videre ser FNF mange ubesvarte spørsmål og usikkerhet omkring det planlagte, lokale næringsfondet. I likhet med rådmannen i Etne

kommune mener FNF at Bordalen 2 vil kunne gi samme sysselsettingseffekt som full utbygging. Begrunnelsen for dette er at skadevirkningene blir mindre, slik at grunnlaget for turisme i området og sysselsetting i slik virksomhet i større grad opprettholdes. Samtidig vil også en redusert utbygging styrke grunnlaget for bosetting på Rullestad og Åkrafordområdet. FNF mener dessuten at redusert utbygging på Rullestad vil styrke grunnlaget for å få konsesjon til settefiskanlegget i Fjæra og Håfoss kraftverk. FNF mener settefiskanlegget vil kunne komme i konflikt med full utbygging på Rullestad fordi settefiskanlegget er avhengig av sikker vanntilførsel.

På grunn av stort utbyggingspress mot små og mellomstore vassdrag mener FNF det er et stort behov for samlet planlegging som sikrer at ikke naturmangfold, friluftsliv eller store landskapsverdier går tapt.

Trond Solvang har hytte like ved inntaket til Skromme kraftverk. Han er positiv til utbyggingen og anser at naturinngrepene vil bli relativt små, slik at tur- og naturopplevelsene ikke vil bli ødelagt. Solvang mener prosjektet er i tråd med nasjonale mål om å øke utbyggingen av ny, fornybar energi. Han mener at restvannføringen i form av flomepisoder, spesielt i Dalelva, vil være så stor at få vil legge merke til at en del av vannet er fraført. Han påpeker at elvebunnen også i dag er nærmest tørrlagt i tørkeperioder.

Solvang foreslår at overskuddsmasser blir brukt til å bygge vei fra Skrommesvingene til turløypa til Simlebu med parkeringsplass her for å lette adkomsten til Rullestadstølene. I tillegg vil det da bli mulig å ta ut hogstmoden furuskog.

Anton Rogde og Maria Ribesen har også hytte ved det planlagte inntaksområdet for Skromme kraftverk. De er bekymret for at inntaksdammen skal medføre forverring av flomforholdene på stedet, da de må over ei noe flomutsatt hengebru for å komme til hytta.

Øystein Rullestad er født og oppvokst på Rullestad og bor i dag ved Rullestadvannet.

Øystein Rullestad mener at full utbygging vil forringe naturopplevelsen betydelig, spesielt for Rullestadjuvet. Han mener søknaden fremstiller den nå omsøkte utbyggingen som mindre konfliktylft enn Nordoverføringen. Rullestad mener det omvendte er tilfelle og viser til at vannføringen i nedre del av Bordalen og Rullestadjuvet vil bli langt mer redusert med dagens planer. De tekniske inngrepene, som inntaksdammer og kraftstasjoner, vil i langt større grad påvirke landskapet, med bl.a. Postvegen og Rullestadjuvet, enn hva Nordoverføringen ville gjort. Dalelva ville ikke blitt berørt ved Nordoverføringen. Rullestad påpeker også at opplysningen i KU om planlagt anleggsvei opp Bordalen i forbindelse med Nordoverføringen er feil, da denne delen av planen ble tatt ut på et tidlig tidspunkt. Han minner om at Etne kommune gikk imot Nordoverføringen. Også grunneierne som nå søker konsesjon var imot Nordoverføringen og Rullestad mener det ikke er sammenheng og samsvar mellom argumentasjonen da og nå.

Rullestad opplyser at han alltid ser fossefall på sine daglige turer på Postvegen og mener det er meget betenkelig dersom en utbygging fører til at denne forsvinner.

Rullestad understreker at fallrettene ikke er knyttet til gårdsbrukene på Rullestad og Skromme, men til personene som i 2006 var eier av brukene. Allerede i dag er det flere fallrettshavere som ikke er bosatt i området. Rullestad mener således at verdiskapingen ikke nødvendigvis vil komme gårdsbrukene til gode og at det ikke kan være noe argument for utbygging at bosettingen vil sikres.

Rullestad påpeker også at Postvegen er utbedret etter at KU ble skrevet, og at den nå er fullt brukbar selv for folk som ikke er spesielt gode til beins.

Rullestad mener at KU er tendensiøs og generelt underkommuniserer og bagatelliserer de negative konsekvensene ved den omsøkte utbyggingen. Særlig nevner han negative konsekvenser av redusert vannføring i Rullestadjuvet. Han mener KU inneholder mye desinformasjon og feil. Som eksempel nevner han at KU beskriver parkeringsmulighetene i Rullestadsområdet som meget begrenset, mens det etter Rullestads oppfatning er godt med parkeringsplass for den som vil gå tur opp Tømmerdalen, ta stien opp til jettegrytene eller gå stien via Bjørnastølen.

Vurdering av konsekvensutredningen

Plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger legger en del overordnede føringer for utredning av ulike typer planer, bl.a. bygging av vannkraftverk. Detaljerte krav til utredninger i denne saken er fastsatt av NVE i et eget KU-program, som ble forelagt Miljøverndepartementet før endelig fastsettelse.

På bakgrunn at kravene i KU-programmet har Rullestad og Skromme Energi AS fått laget egne fagrappporter for følgende temaer:

Hydrologi (SWECO)

- Landskap (Multiconsult)
- Kulturminner og kulturmiljø (Multiconsult)
- Bunndyr og fisk i elver og bekker (Laboratorium for ferskvannøkologi og innlandsfiske)
- Fisk i Rullestadvatnet (Laboratorium for ferskvannøkologi og innlandsfiske)
- Naturmiljø og naturmangfold (Multiconsult)
- Friluftsliv, jakt, fiske, turisme og reiseliv (Multiconsult)

I det følgende vil vi kommentere de merknadene som har kommet inn om innholdet i konsekvensutredningen og krav til tilleggsutredninger. Så vil vi ta en oppsummerende vurdering av om kravet til kunnskapsgrunnlag etter naturmangfoldloven § 8 er tilfredsstillt og deretter om det samlede kunnskapsgrunnlaget gir tilstrekkelig grunnlag til å ta stilling til konsesjonsspørsmålet.

Merknader til KU, krav om tilleggsutredninger og NVEs kommentarer

Flere høringsparter er uenige i verdivurderinger og konklusjoner som er gjort i KU. NVE mener at uenighet om hvilken verdi som skal settes på et område for ulike temaer og hvilken konsekvens tiltaket da kan få ikke nødvendigvis er et signal om at KU ikke oppfyller utredningsprogrammet. Vi vil i det følgende i liten grad kommentere slik uenighet, men konsentrere oss om å vurdere innspill om mangler ved selve faktagrunnlaget som KU skal gi. Vi tar likevel kommentarene om vurderingene som er gjort i KU til etterretning og vil ta det med ved vurderingen av selve konsesjonsspørsmålet.

Noen høringsparter har vurdert at KU er tilfredsstillende og/eller at kravet til kunnskapsgrunnlag jf. § 8 i naturmangfoldloven er tilfredsstillt, men har likevel kritiske merknader til deler av KU. NVE har kommentert de fleste av disse merknadene, selv om høringspartene overordnet sett har ment at KU kan godkjennes.

Enkelte høringsparter har ellers svært detaljerte og lange lister over det de oppfatter som mangler ved KU og avvik fra kravene i utredningsprogrammet. NVE har kommentert dette så langt vi har funnet det hensiktsmessig.

Innkommne kommentarer til innholdet i KU presenteres og kommenteres temavis.

Landskap og inngrepsfrie naturområder

Fylkesmannen mener at konfliktnivået for landskap er undervurdert. Eksempelvis viser Fylkesmannen til store dokumenterte verdier i Rullestad 2, som Skromsfossen og Rullestadvjuvet. Likevel er samlet konsekvens bare satt til middels negativ. Etter Fylkesmannens mening samsvarer disse konklusjonene heller ikke med verdisetningen i fylkesdelplan for små kraftverk. Fylkesmannen mener at de fleste utbyggingsalternativene vil ha stor negativ konsekvens for landskap. Denne vurderingen støttes av DN (nå Miljødirektoratet). Haugesund turistforening og Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland er heller ikke enig i alle vurderingene om verdsetting av landskapselementer.

RSE og Multiconsult mener at noen av kommentarene om landskap bunner i at høringsparten ikke har tatt utgangspunkt i metodikken som legges til grunn i konsekvensutredningen. De påpeker at det ikke bare er landskapets unikheter og representativitet som vurderes, men også hvilke inngrep som finnes i området. Der hvor ulike inngrep er med på å prege området vil dette trekke verdien noe ned. Det kan også være at deler av området ikke er unikt eller spektakulært selv om det har gode visuelle kvaliteter. Multiconsult står fast ved de vurderingene som er gjort, og påpeker at konsekvensen av

hovedalternativet samlet sett er vurdert som "middels til stor negativ", selv om noen av enkeltkomponentene i utbyggingen, for eksempel Kvernhuselva kraftverk, er vurdert å ha langt mindre konsekvens.

NVE oppfatter at dette dreier seg om uenighet om vurderingene og konklusjonene i KU mer enn manglende faktagrunnlag. Det er ikke fremsatt noe direkte krav om tilleggsutredning om landskap. Høringsuttalelsene supplerer KU med utfyllende informasjon og vurderinger. Vi ser ingen grunn til å kreve supplerende utredning om landskap.

NVE tar innspillene til etterretning og vil ta det med videre i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Naturmangfold

SRN og Naturvernforbundet mener at KU ikke er tilfredsstillende i forhold til krav i naturmangfoldloven. De nevner både § 8 om kunnskapsgrunnlaget, § 9 om føre-var-prinsippet og §§ 4-5 om forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter. Det vises til at feltarbeidet ble gjennomført på tre dager for planter og dyr og to dager for fugl. Dette mener de er for kort tid til å oppfylle kravene både i utredningsprogrammet og i naturmangfoldloven. Også FNF Hordaland mener at det er brukt for lite tid på feltarbeid til å tilfredsstille kravene i utredningsprogrammet om å kartlegge artsmangfold og dominans.

Når det gjelder de ulike paragrafene i naturmangfoldloven, mener NVE det er § 8 om kunnskapsgrunnlaget som er relevant å vurdere i sammenheng med vurderingen av konsekvensutredningen. Vurderinger etter § 9 og §§ 4-5 mener vi er aktuelt først i sammenheng med selve konsesjonsspørsmålet.

Om tidsbruken på feltarbeidet kommenterer RSE at det er vanlig praksis i kartleggingssammenheng å se på faktorer som region, klima, topografi, berggrunnforhold m.m. og ut fra det forsøke å finne områder med potensial for å finne interessante naturtyper, vegetasjonstyper og arter. I felt gjøres en konkret lokalisering av de interessante områdene ved befaring av berørte elvestrekninger og andre områder som blir berørt av utbyggingen. Det legges størst innsats i de delområdene en på forhånd har antatt at det er mulighet for å gjøre interessante funn som vil ha betydning for verdisettingen. RSE kommenterer selv at 2 dager ikke er tilstrekkelig for å gi et fullstendig bilde av fuglefaunaen. For å gjøre det måtte en hatt flere observasjonsdøgn spredt ut over årstidene. Under fugleregistreringen som er gjort, har man lagt vekt på å kartlegge de artsgruppene som kan bli direkte berørt av en utbygging. Dvs. særlig vassdragstilknyttede arter, arter som er spesielt sårbare for forstyrrelse og støy og rødlistede arter.

NVE viser til de konkrete fagutredningene som er gjort i forbindelse med temaet naturmiljø og naturmangfold. Det er utført feltundersøkelser med vekt på planter og dyreliv 18. - 21. august 2008. Det er også utført tilleggsundersøkelse med hovedvekt på forekomst av lav, i tillegg til supplerende bidrag om øvrig naturmiljø 5. juni 2009. Fuglefaunaen i området ble undersøkt 2. - 3. juni 2009. Ål ble undersøkt i 2009 i forbindelse med søknaden om utbygging av Håfoss kraftverk. Denne undersøkelsen er like gyldig for søknaden om kraftverk i Rullestad. Ved åleundersøkelsen ble det el-fisket etter ål i Fjæraelva/Rullestadvatnet 19. - 20. september 2009. I tillegg ble det prøvofisket etter ål i Rullestadvatnet i perioden 20. august til 6. november 2009. Det var utplassert ruser sammenhengende i denne perioden, etter hvert på 17 stasjoner. Nye ruser ble satt ut/eksisterende ruser kontrollert for fangst 10-11 ganger i løpet av perioden. Innsamling av fisk og bunndyr ble gjennomført 16. til 18. juni 2009. Bunndyr ble samlet fra tre stasjoner, mens det ble elektrofisket på ti stasjoner i Dalelva (en av disse i Bordalselva) og fire stasjoner i Kvernhuselva. I tillegg ble det gjennomført egen fiskeundersøkelse i Rullestadvatnet i 2010, inkludert dykking etter ål i nedre del av Dalelva samt i littoralsonen i Rullestadvatnet som et supplement til tidligere åleundersøkelse. Det ble fisket til sammen 18 garnnetter.

Etter NVEs syn er det lagt ned et betydelig feltarbeid i forbindelse med søknaden om utbygging i Rullestad og Skromme. Utredningene er også så vidt vi kan se gjennomført etter standard, nasjonalt anerkjente metoder i tråd med føringene i utredningsprogrammet. Metodene setter ingen krav til hvor stort eller lite areal som kan befares pr. tidsenhet. Dette vil åpenbart kunne variere i ulike områder, avhengig av naturtyper og artsriktighet, slik RSE er inne på. NVE finner ikke grunn til å stille spørsmål ved tidsbruken og grundigheten i dette tilfellet og mener feltarbeidet som er gjort både tilfredsstillende i KU og kravene til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven.

SRN og Naturvernforbundet mener at arts- og naturtypeforekomstene fra KU bør sjekkes opp mot ny rødliste for arter fra 2010 og rødliste for naturtyper fra 2011, samt prioriterte arter og utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven.

Artsmangfoldet i området er generelt beskrevet som relativt trivielt. NVE har som en stikkprøve sjekket mange av mose- og lavartene som er nevnt i KU mot rødlista fra 2010 og har ikke funnet noen av dem på lista. Sannsynligheten for at noen av de registrerte artene har kommet inn på rødlista i 2010 synes relativt liten. Vi tror ikke at en mer omfattende sjekk mot rødlista fra 2010 vil gi noen nevneverdig endring i den overordnede vurderingen og verdisetningen av naturmangfoldet i området. Dermed vil det heller ikke ha betydning for konsesjonsspørsmålet. Vi ser det derfor ikke som hensiktsmessig å bruke tid og ressurser på dette.

Rødliste for naturtyper er foreløpig ikke differensiert nok på vannforekomster til at det har noen verdi å se på denne i forbindelse med en konsekvensutredning om vannkraftutbygging.

Både NVE, Fylkesmannen og Miljødirektoratet må anses å ha god oversikt over aktuelle prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Verken Fylkesmannen eller Miljødirektoratet har nevnt at utbyggingen kan ha konsekvenser for noen av disse. NVE er heller ikke kjent med nye prioriterte arter eller utvalgte naturtyper etter at KU ble skrevet, som er av betydning for konsesjonssøknaden om utbygging i Rullestad og Skromme.

FNF Hordaland gjentar flere ganger at de mener konsekvensene av redusert vannføring for naturmangfoldet ikke er utredet. NVE er uenig i dette. Når konsekvensene av utbyggingen vurderes i KU gjøres dette nettopp på bakgrunn av bl.a. redusert vannføring.

Geofaglige forhold

FNF Hordaland mener at beskrivelsen av geofaglige forhold ikke er god nok med hensyn på fotodokumentasjon, områder med aktive prosesser, skredsoner m.m. NVE viser til at disse opplysningene er spredt på flere kapitler i KU; kap. 2 om naturforhold, kap. 11.5 om skred og kap. 11.7 om naturmangfold. Flere av temaene i utredningsprogrammet er delvis overlappende. NVE råder konsulenter som arbeider med KU til å unngå unødige gjentakelser. Det er akseptabelt å omtale deler av et tema under et annet kapittel enn hva standardoppsettet legger opp til. Etter vårt syn gir KU til sammen et godt bilde av geofaglige forhold i området og oppfyller kravene i utredningsprogrammet.

Karplanter, moser og lav

Naturvernforbundet og FNF Hordaland etterlyser kartfesting og taksering av elvemosevegetasjonen i Dalelva. Elvemosevegetasjonen karakteriseres som sterkt truet på Vestlandet. FNF Hordaland viser til en stikkprøve de selv har gjort ved samløpet med Bordalselva der de fant tjønnmose, som ikke er nevnt i konsekvensutredningen. Ut fra dette anser de at registreringen i KU ikke er fullstendig. FNF Hordaland mener dessuten at potensialet for forekomst av sjeldne moser ikke er vurdert for Dalelva og Skromme, samt at truede vegetasjonstyper ikke er registrert. Videre mener de at KU viser at det er potensial for funn av sjeldne mosearter i Bordalselva og Sagelva, og mener at området ikke er kartlagt godt nok. Artsregistrering (taksering) og kartfesting etterlyses også for disse områdene.

RSE mener at vegetasjonstypen elvemosevegetasjon, som tidligere var truet pga. sur nedbør, per i dag ikke lenger kan betraktes som truet. Den er nå vanlig forekommende med en artssammensetning som varierer ut fra bl.a. topografiske og næringsmessige forhold. RSE påpeker at alle tilgjengelige elvestrekninger er kartlagt med tanke på moser og andre relevante artsgrupper. De viser til at lokaliteten av elvemosevegetasjon i Dalelva er vist på kart og at vannmosevegetasjonen er kartlagt av Cand.scient. Agnieszka Wyspianska som skrev hovedoppgave om vannmosevegetasjon. RSE mener derfor at dette fagfeltet er godt ivaretatt.

RSE oppfatter at taksering er det samme som artsbestemmelse. De viser til naturmiljørapporten som lister opp hvilke arter som er registrert. De påpeker at dette ikke er en uttømmende liste, fordi det ikke vil være mulig å kartlegge absolutt alle arter innenfor ulike artsgrupper for et prosjekt av denne størrelsesordenen.

Etter NVEs syn har fagrapporten om naturmiljø og naturmangfold en fyldig omtale av naturtypen elvemosevegetasjon. I omtalen inngår angivelse av hvilke arter som er funnet på lokaliteten. Også når det gjelder andre mose- og lavarter langs både Dalelva, Bordalselva og Sagelva oppgir fagrapporten en lang rekke arter som er funnet på de ulike lokalitetene. NVEs oppfatning er at området er

tilstrekkelig kartlagt. Utredningsprogrammet krever ikke en "fullstendig kartlegging". NVE er enig med RSE i at dette ville være et urimelig krav, som ville være umulig å tilfredsstillere. Krav til kartfesting av enkeltarter er knyttet til funn av rødlistearter. Ingen av artene som ble funnet i forbindelse med elvemosevegetasjonen eller øvrige mose- og lavararter i og langs vassdragene var rødlistet da feltundersøkelsene ble gjort. NVE har som nevnt heller ikke funnet noen av de nevnte artene på rødlista for 2010. Tjønnmose, som er funnet av FNF Hordaland, er heller ikke rødlistet. Fagrapporten vurderer ellers potensialet for forekomst av sjeldne moser som relativt lite både i Dalelva og i den definerte naturtypen bekkeløft i Bordalselva. For Sagelva er ikke potensialet for funn av rødlistearter vurdert eksplisitt, men det er ikke funnet arter her som var rødlistet da feltundersøkelsene ble utført. Etter NVEs syn er KU tilfredsstillende på disse punktene.

FNF Hordaland etterlyser en vurdering av konsekvenser for mosevegetasjonen i bekkeløfter for Bordalen 1 og 2 og mener det er ren synsing å si at det "sannsynligvis kun (vil) medføre små endringer." NVE viser til fagrapporten om naturmiljø og naturmangfold som omtaler både moser og lav langs Bordalselva på artsnivå. På denne bakgrunnen er konsekvensene av redusert vannføring i Bordalselva vurdert til å gi "små negative konsekvenser for naturmiljøet" fordi at selv om "plante- og bunndyrsamfunnet vil endres" er det "ingen sjeldne eller sårbare arter her". Om selve bekkeløfta nederst i juvet i Bordalen sies det at mye av fuktigheten kommer fra bergveggen og terrenget ovenfor. Derfor er vurderingen at redusert vannføring sannsynligvis vil medføre kun små endringer for denne naturtypen. På grunn av vanskelig tilgjengelighet er eventuell lavflora i bekkeløften ikke undersøkt. Ut fra faglig skjønn vurderes potensialet for rødlistede lavararter som lavt.

RSE kommenterer selv at når området som skal vurderes er utilgjengelig, baserer man seg på kunnskap om bl.a. region, klima, topografi, berggrunnforhold og kjennskap til omkringliggende områder for å vurdere potensialet for verdifulle forekomster, samtidig som man inntar en "føre var"-holdning. Dette innebærer likevel ikke at man automatisk vurderer utilgjengelige områder til å ha "stor verdi".

NVE vil påpeke at det kan medføre risiko for liv og helse å ta seg inn i bekkeløfta nederst i Bordalen. NVE kan ikke pålegge at det gjennomføres undersøkelser på slike steder. Slik vi ser det er mose- og lavfloraen langs Bordalselva undersøkt så langt det lar seg gjøre på en tilfredsstillende måte. Ut fra dette er konsekvensene vurdert. Vi mener KU oppfyller utredningsprogrammet på dette punktet.

Fugl

SRN, Naturvernforbundet og FNF Hordaland savner en bedre kartlegging og konsekvensutredning av hekkende fugl. FNF Hordaland mener det ikke er tilstrekkelig at hekking av fossekall er "påvist". De er heller ikke tilfreds med vurderingen i KU som sier at med den foreslåtte minstevannføringen vil "trolig ikke bortfall av vann ha særlig negativ betydning for fuglelivet i nedre del av elva", og mener konsekvensene for fossekall av redusert vannføring er for dårlig utredet. Videre mener FNF Hordaland at kartlegging av trekkruiter mangler samt at stør skulle vært omtalt.

NVE er usikker på hva høringspartene legger i "bedre kartlegging". KU-programmet angir at fuglebestandene skal kartlegges i hekketida. Fagrapporten om naturmiljø og naturmangfold, som bl.a. omhandler konsekvenser for fugl, angir at det ble gjennomført feltregistrering i hekkesesongen (2. - 3. juni). Det går også fram at kartleggingen "fokuserte på forekomsten av hekkefugl i og langs vassdraget" samtidig som styrker og svakheter ved kartleggingen beskrives. Eksempelvis at støy fra elva gjør det vanskelig å høre fuglesang og dermed vanskelig å oppdage fugl som sjelden viser seg. NVE mener at dette må aksepteres. Dette forholdet vil være det samme ved en eventuell tilleggsutredning.

Slik NVE oppfatter konsekvensutredningen er ellers fossekall en av de artene som er trukket spesielt fram (i samsvar med kravene i utredningsprogrammet). RSE mener også at KU gjør grundig rede for hekking av fossekall i området. NVE kan ikke se at ytterligere utredning vil gjøre det mulig å si noe mer fornuftig om konsekvensene av dette tiltaket for fossekall enn det som sies i KU. En eventuell konsesjon må gis med viten om at gode hekkeplasser for fossekall kan forsvinne.

Når det gjelder kartlegging av trekklokaliteter angir KU-programmet at verdien av området som trekklokalitet skal vurderes og undersøkes "dersom viktige trekklokaliteter berøres av tiltaket". Vi mener det er rimelig å ta utgangspunkt i at viktige trekklokaliteter for fugl i Norge er kjent. Det er i

slike tilfeller det er mest aktuelt å gå nærmere inn på dette temaet. Dette er også RSEs tolkning av utredningsprogrammet. I KU er Rullestadvatnet kategorisert som et viltområde av lokal verdi, mest på grunn av vannets betydning som overvintringsområde og i mindre grad på grunn av betydningen som trekkområde. NVE ser ingen grunn til å pålegge nærmere kartlegging av trekkruiter i dette tilfellet.

Om stær er det oppgitt at arten er observert, men konsekvensene for stær er ikke spesielt omtalt. RSEs kommenterer at stær er en kulturlandskapstilknyttet art som ikke er spesielt utsatt ved vassdragsutbygging. De ser derfor ikke at det er relevant å omtale stær i større grad enn hva som er gjort. Siden stær er en rødlistet art er NVE enig med FNF Hordaland i at konsekvensene for stær burde vært nevnt i KU. NVE er imidlertid også klar over at stær er sterkt knyttet til åpent lende, som eng, beitemark eller plen. Slike arealer vil i svært liten grad bli berørt av en eventuell utbygging i Rullestad og Skromme. En mulig utbygging vil kanskje virke forstyrrende på stær i anleggsfasen, men vil neppe ha negativ innvirkning i driftsfasen. Vi ser ingen grunn til å be om tilleggsopplysninger om konsekvensene for stær.

Etter NVEs syn er kravene i utredningsprogrammet oppfylt når det gjelder temaet fugl.

Fisk

FNF Hordaland mener at det ikke er gjort fiskeregistreringer utover prøvefiske i Rullestadvatnet. NVE viser til fagrapporten om effekt på bunndyr og fisk i elver og bekker i Rullestad. Av denne går det fram at det har blitt gjennomført elektrofiske på ti stasjoner i Dalelva (en av disse i Bordalselva) og fire stasjoner i Kvernhuselva. Dette påpekes også av RSE.

Elvemusling

SRN, Naturvernforbundet og FNF Hordaland mener det ikke er gjort noen nærmere undersøkelse av om det finnes elvemusling på noen av de berørte elvestrekningene, slik utredningsprogrammet ber om. NVE viser til fagrapporten om bunndyr og fisk. Her går det fram at en lette etter elvemusling på flere stasjoner, men at elvemusling ikke ble observert. Dette påpekes også av RSE. NVE anser at utredningsprogrammet er oppfylt på dette punktet.

Kulturminner og kulturmiljø

Fylkesrådmannen i Hordaland fylkeskommune har kommentert at KU med fordel kunne ha definert mer spesifikke kulturmiljø, ikke bare større delområder, samt vist alle enkeltminner og kulturmiljø på kart. Dette støttes av Riksantikvaren. Riksantikvaren mener i tillegg at viktige kulturminner og kulturmiljø burde vært dokumentert med bilder og at det burde vært laget fotomontasjer for å illustrere hvordan ulike deler av prosjektet, eksempelvis utbygging av Kvernhuselva, vil påvirke kulturmiljøet. Riksantikvaren mener videre at utredningsprogrammet ikke er fulgt opp ved at temaene "Landskap" og "Friluftsliv" er mer samordnet.

Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener at fagrapporten om kulturmiljø og kulturminner er den dårligste og innholdsmessig tynneste av alle fagrapportene. De mener rapporten er preget av feil og misvisninger og at det derfor bør gjøres en ny og mer kvalifisert gjennomgang. Det påpekes en del forhold som Turistforeningen og FNF Hordaland mener er eksempler på manglene ved rapporten. Bl.a. mener de at Postvegen må utredes på nytt og at veien må få stor verdi.

RSE viser til at det er utarbeidet flere fotovisualiseringer, at alle delene av tiltaket er vist på kart og at KU inneholder foto av ulike vannføringer. Om kartfesting av kulturminner henvises det til figurer i temarapporten hvor automatisk fredete kulturminner, veganlegg, Postvegen og områder med potensial for funn av kulturminner er inntegnet. RSE ser imidlertid at det mangler et kart som viser alle nyere tids kulturminner. RSE mener likevel at KU oppfyller kravene i utredningsprogrammet.

Når det gjelder kulturminner vil NVE påpeke at det er fylkeskommunen og Riksantikvaren som er både faginstanser og myndighetsorganer. NVE oppfatter ikke at kulturminnemyndighetene mener det bør utføres noen tilleggsutredninger. Heller ikke at kulturminner og kulturmiljø er så dårlig utredet at det ikke er tilstrekkelig grunnlag for å vurdere konsesjonsspørsmålet. Både fylkeskommunen og Riksantikvaren har gitt sine anbefalinger om konsesjonssøknaden. Samtidig avviser vi ikke at andre kan ha kvalifiserte innspill om dette temaet. Haugesund Turistforening/FNF Hordaland

kommer med en rekke opplysninger om kulturminner som gir et verdifullt supplement til KU og disse vil vi ta med oss videre i vurderingen av konsesjonsspørsmålet. Likevel mener vi det er grunn til å legge vekt på fylkeskommunens og Riksantikvarens innspill ved vurderingen av om KU er tilfredsstillende. Vi anser at KU sammen med høringsuttalelsene gir nok kunnskap om kulturminner til å kunne vurdere konsesjonsspørsmålet. Vi kan ikke se at en tilleggsutredning om dette temaet vil kunne gi vesentlig ny, beslutningsrelevant informasjon.

Mange høringsparter har for øvrig gått grundig inn på sammenhengen mellom landskap og friluftsliv.

Haugesund Turistforening og Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland påpeker at utredningsprogrammet sier at det skal avklares med fylkeskommunen hvorvidt det trengs undersøkelser etter § 9 i Kulturminneloven. De mener både fylkeskommunen og Riksantikvaren har bedt om at undersøkelser etter § 9 blir gjort før konsesjonsbehandling. NVE viser til fylkeskommunens vedtak som sier at *”Det vert stilt krav om at undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminnelova vert oppfylt i god tid før iverksetjing av tiltak.”* Fylkesrådmannens formulering i sine merknader er at Hordaland fylkeskommune vil kreve arkeologisk registrering for å oppfylle undersøkelsesplikten etter § 9 i sammenheng med eventuelle detaljplaner. RSE sier i sine kommentarer til fylkeskommunens uttalelse at de har informert fylkeskommunen ved kulturavdelingen og avventer at det vil bli gjort undersøkelser etter § 9 i kulturminneloven. NVE anser dette spørsmålet som avklart.

Friluftsliv, jakt, fiske, turisme og reiseliv

Etne kommune mener at KU i hovedsak er tilfredsstillende og har ingen krav om tilleggsutredninger eller tilleggsopplysninger. Saksutredningen har likevel enkelte kommentarer til KU og påpeker bl.a. motstridende utsagn i KU om forventede konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og turisme. Det bemerkes at KU framstiller det som om Rullestad/Skromme har lite potensial for ”moderne” friluftaktiviteter. Dette mener kommunen ikke er riktig når det gjelder Rullestadjuvet. Omtale av mulighetene for strikkhopping ved Tolljuv bru etterlyses. Saksutredningen viser også til omtalen av verdiskapingsprosjektet i KU (Naturarven som verdiskaper) og kommer med utfyllende opplysninger om lokale satsningsområder. Det er investert både tid og penger i tilrettelegging ved bl.a. jettegrytene og Postvegen i Rullestad. Videre mener saksutredning at KU kunne vært tydeligere på Åkrafjorden sin verdi som attraksjon både for Etne kommune og regionene rundt. Satsingen på Halvfjordingen og Rullestad trekkes frem som en viktig del av dette.

Som for landskap mener Fylkesmannen at konfliktnivået for opplevelsesverdi er undervurdert. Fylkesmannen viser til at KU dokumenterer store verdier for friluftsliv, reiseliv og turisme og i tillegg stort potensial for verdiøkning. Likevel er konfliktnivået satt til middels stort for hovedalternativet. Dette står tilsynelatende ikke i samsvar med andre temaer, eksempelvis naturmangfold, der de dokumenterte verdiene er lavere, men KU likevel kommer ut med samme samlede konfliktnivå. Fylkesmannen mener at de fleste utbyggingsalternativene vil ha stor negativ konsekvens for friluftsliv, reiseliv og turisme. DN (nå Miljødirektoratet) støtter Fylkesmannens vurderinger.

Fylkesmannen mener også at KU ikke anerkjenner og vektlegger at urørt natur har en egenverdi. Verdien av et område for friluftsliv og reiseliv vurderes primært ut fra tilgjengelighet og bruk. Derfor mener Fylkesmannen at verdisettinga og konfliktene i Bordalen med landskap, friluftsliv og opplevelsesverdi er undervurdert i KU.

RSE kommenterer at utredning har verdisatt området etter beste skjønn, og at områdets potensial for videre utvikling også er tatt med i vurderingen. Området er vurdert å ha betydelige verdier med tanke på friluftsliv og reiseliv. RSE påpeker samtidig at regionen og landet for øvrig har langt større turistattraksjoner og viktigere friluftsområder enn Rullestadorrådet (eksempelvis Langfossen) med tanke på opplevelsesverdi (unikhet), ”berømthet”, besøkstall m.m. RSE mener derfor det ikke ville være riktig bruk av verdiskalaen hvis Rullestadorrådet totalt sett skulle ha stor eller meget stor verdi for temaet.

NVE viser til våre tidligere kommentarer om uenighet om vurderinger og konklusjoner i KU. Vi tar innspillene om undervurdering av konfliktnivået for dette temaet til etterretning og vil ta det med videre i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Haugesund turistforening (HT) mener at fagutredningen om bl.a. friluftsliv, turisme og reiseliv ikke er grundig nok. De er kritiske til at KU ikke går mer konkret inn på hvem som faktisk er brukere

av området, for eksempel hvordan gjester på Halvfjordingen bruker området. Turistforeningen anser seg selv som en viktig part i dette området og kunne selv bidratt med opplysninger om friluftslivet. Derfor er de svært kritiske til at den eneste kontakten som har funnet sted fra Multiconsult sin side er en kort telefonsamtale med daglig leder i HT. FNF Hordaland oppgir at også daglig leder for Halvfjordingen kun har vært i kontakt med utrederne ved en kort telefonsamtale. Turistforeningen og FNF Hordaland bestrider beskrivelsen om at "Generelt er bruken i dag beskjedent". Begge organisasjoner påpeker at KU ikke er helt oppdatert på flere områder.

RSE kommenterer at Haugesund turistforening v/daglig leder ble kontaktet som en av flere interessenter i konsesjonssaken. Multiconsult beklager at kontakten med Turistforeningen ikke førte til at de ble klar over de informasjonskildene som omtales i høringsuttalelsen. Både RSE og Multiconsult mener likevel at kravene i utredningsprogrammet er oppfylt og at KU gir beslutningsrelevant informasjon om dette temaet. Om gamle bilder og oppdatert informasjon oppgir RSE at de fleste bildene ble tatt i august 2008. De kommenterer at både utredning og offentlig saksbehandling av en utbygging av dette omfanget tar tid. Det må forventes at det skjer endringer i utbyggingsområdet som ikke fullt ut reflekteres i KU. RSE tar til etterretning at det har vært en videreutvikling av reiselivet i området etter at konsesjonssøknaden ble skrevet. RSE og Multiconsult mener imidlertid at oppdatert informasjonen ikke vil ha en vesentlig innvirkning på konsekvensvurderingen, fordi potensialet for økt bruk av området ble vurdert i KU.

I likhet med RSE vil NVE bemerke at arbeidet med en konsekvensutredning ofte foregår over lengre tid fordi arbeidet er omfattende og det er mange forhold som skal samordnes. Det vil sjelden være mulig å få med informasjon om endringer som har skjedd den siste tida før søknaden blir sendt på høring. Ut fra hva HT og FNF Hordaland sier om kontakten som har vært mellom utreder og organisasjoner som bør ha innsikt i friluftslivsbruken av Rullestadområdet, kan det imidlertid synes som om utreder kunne lagt noe mer arbeid i å innhente relevant informasjon. Etter at både HT og FNF Hordaland har supplert KU med en rekke tilleggsopplysninger om hvordan Rullestadområdet brukes til friluftsliv i ulike sammenhenger, og hvordan utviklingen har vært etter at fagrapporten ble skrevet, kan vi likevel ikke se at en tilleggsundersøkelse vil få fram vesentlig ny, beslutningsrelevant informasjon.

Turistforeningen og FNF Hordaland mener at KU mangler omtale av tiltakets konsekvenser for reiselivet. RSE er ikke enig i dette og viser til at både friluftsliv og attraksjoner som Postveien er sentrale temaer i forhold til reiselivet i området. RSE gir flere eksempler fra fagrapporten der mulige effekter på reiselivet omtales. NVE viser også til fagrapporten, som omhandler temaene friluftsliv, jakt, fiske, turisme og reiseliv samlet. Konsekvenser for reiselivet er derfor ikke skilt ut som noe eget punkt, men er en del av vurderingen av "Konsekvenser av tiltaket". Turistforeningens innspill om dette temaet supplerer fagrapporten.

HT og FNF Hordaland mener at utredningsprogrammet pålegger utbygger å utrede konsekvensene for reiselivet av redusert vannføring og at det er en fundamental mangel ved KU at dette ikke er gjort. De mener bl.a. at det burde vært gjennomført en spørreundersøkelse blant brukerne av Rullestad og Åkrafjorden oppleving for å finne ut hvordan redusert vannføring vil påvirke turiststrømmen.

NVE er ikke enig i dette. Det er ingen slike konkrete føringer i utredningsprogrammet. Programmet sier at konsekvensene for turisme og reiseliv må sees i nær sammenheng med konsekvensene for relevante temaer som landskap, natur- og kulturmiljø og friluftsliv. Hydrologien, deriblant beregninger av redusert vannføring, ligger til grunn for vurderingene innen alle disse temaene. Etter vårt syn vil vurdering av konsekvensene av redusert vannføring implisitt ligge til grunn for vurderingene av konsekvenser for både reiselivet og de andre temaene som henger sammen med dette. Vi anser også at vurderingene av konsekvenser for reiselivet nødvendigvis må basere seg på et visst skjønn. Vi kan ikke se at det vil være mulig for eksempel å tallfeste sammenhengen mellom redusert vannføring og mulig redusert tilstrømming av turister.

Turistforeningen og FNF Hordaland etterlyser konkret svar på hvor mange arbeidsplasser i gardsturisme eller naturbasert turisme det er potensial for på Rullestad med og uten utbygging. RSEs kommentar til dette er at en slik tallfesting vil måtte bli basert på spådom og skjønn. Det er ikke satt krav om dette i utredningsprogrammet. NVE kan heller ikke se at det vil være mulig å gi et konkret,

troverdig svar på dette spørsmålet. Vi anser at KU og høringsuttalelsene til sammen gir en god pekepinn angående potensialet for videreutvikling av reiselivet i området.

Turistforeningen er på flere områder uenige med vurderingene og konklusjonene i KU. Det forlanges at det gjennomføres ny KU med annet konsulentfirma på dette temaet. NVE viser til våre kommentarer innledningsvis. Vi anser at uenighet om vurderingene og konklusjonene ikke er grunnlag for å kreve ny KU. Formålet med høringsrunden er nettopp å få supplert/korrigert opplysningene i KU, samt å få fram ulike syn på saken. Dette har Haugesund turistforening gitt et verdifullt bidrag til, som NVE vil ta med videre i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Samfunn

Fylkesmannen mener at de samfunnsmessige konsekvensene er dårlig utredet og at det eventuelt bør settes krav om tilleggsutredninger. Eksempelvis mener Fylkesmannen at planene om å danne et lokalt utviklingselskap er for lite konkretisert, slik at det vanskelig å vite hvordan dette skal vektlegges og at påstanden om at utbygginga vil generere tilleggsinntekter til landbruket ikke er underbygget med tilstrekkelig dokumentasjon.

FNF Hordaland mener også at mange spørsmål angående det planlagte næringsfondet ikke er besvart i KU, bl.a. på hvilket tidspunkt en forventer at det blir overskudd, hvordan utbygger blir forpliktet og hvem som egentlig skal styre over midlene.

RSE mener selv at utredningene om virkninger for kommuneøkonomi og lokalt næringsliv, jord og skogbruk med mer holder normal detaljeringsgrad og standard for denne typen saker. NVE mener at særlig redegjørelsen om konsekvenser for kommunal økonomi er svært god og konkret sammenlignet med tilsvarende saker. Også redegjørelsen av konsekvenser for næringsliv og sysselsetting er etter vårt syn god. NVE har forståelse for at det er vanskelig å være mer konkret nå når det gjelder det planlagte lokale utviklingselskapet. Vi viser til at det ikke er krav i utredningsprogrammet om egne fagutredninger verken for næringsliv og sysselsetting eller for tjenestetilbud og kommunal økonomi. Tvert imot er kravet at disse temaene skal beskrives kort og mest mulig konkret. I motsetning til høringspartene som har uttalt seg om dette mener NVE at KU mer enn oppfyller kravene i utredningsprogrammet. Vi ser ingen grunn til å kreve tilleggsutredninger om samfunnsmessige konsekvenser.

Kraftledning

Etne kommune mener at planene om ny kraftledning burde vært nevnt i forbindelse med oppsummering av KU og vurdering av alternativene.

NVE mener det går klart fram av søknaden at en eventuell utbygging i Rullestad og Skromme betinger at det bygges ny overføringsledning mot Tøsse med større kapasitet enn dagens ledning. Kraftledningen er behandlet i egen søknad. Vi viser til vedlagt notat/bakgrunn for vedtak som omhandler denne saken.

Settefiskanlegg i Fjæra

Etne kommune mener det er en mangel ved KU at planene om settefiskanlegget i Fjæra ikke er vurdert i KU i sammenheng med vurderingen av de ulike alternativene, siden settefiskanlegget også vil benytte vann fra vassdraget. Dette påpekes også av Hordaland fylkeskommune.

NVE bemerker at settefiskanlegget i Fjæra ligger nedstrøms Rullestadvatnet. Anlegget vil ikke medføre ytterligere redusert vannføring på noen av elvestrekningene som vil bli berørt ved en eventuell utbygging i Rullestad og Skromme. Derimot har byggingen av settefiskanlegget relevans for vurderingen av søknaden om Håfoss kraftverk, som eventuelt vil benytte vann fra samme kilde. NVE er imidlertid enig i at settefiskanlegget burde vært nevnt i sammenheng med vurderingene rundt samlet belastning. Anlegget er likevel godt kjent, både internt i NVE og i kommunen. NVE vil inkludere settefiskanlegget i våre vurderinger der vi finner det nødvendig.

Illustrasjoner

Etne kommune mener at det er godt med bilder i KU, men at kvaliteten på en del av dem kunne vært bedre. Naturvernforbundet etterlyser flere bilder av vassdraget ved høy vannføring. FNF Hordaland

mener også at bildene i KU i for liten grad viser vassdraget ved høy vannføring og at det mangler bilder som viser sammenhengen mellom Postvegen og elvefaret. Dessuten påpeker de at bildene fra Postvegen er tatt før vegen var ferdig restaurert. FNF mener dette ikke oppfyller kravene i utredningsprogrammet.

NVE vil bemerke at en aldri kan få et fullverdig inntrykk av forholdene gjennom bilder. Det er helt nødvendig å oppleve vassdraget og landskapet i virkeligheten. Dette har vi gjort gjennom flere befaringer. Bildene i KU er en støtte i ettertid. NVE anser som Etne kommune at det er bra med bilder i konsekvensutredningen og ser det ikke som nødvendig med flere eller bedre illustrasjoner for å kunne ta stilling til konsesjonsspørsmålet.

Forhold til ny og gammel E134

Etter innspill fra Statens vegvesen er det fastsatt i konsekvensutredningsprogrammet at det skal gjøres rede for konsekvensene for ny og gammel E134, inkludert nærhet til eksisterende veitunnel, rørgatekryssing av veitrasé, nye avkjørsler og tiltak innenfor byggegrensen langs veien. Vegvesenet bemerker at dette er kort omtalt i KU, men at det er en mangel ved utredningen at infrastruktur ikke er et eget tema.

Når konsekvensutredningsprogrammet er fastsatt må utbygger og andre forholde seg til det. Infrastruktur er vanligvis ikke noe eget tema i en konsekvensutredning og Vegvesenet ba heller ikke om det i denne saken. Derimot ble Vegvesenets uttrykte ønsker tatt til følge i utredningsprogrammet. Søker har besvart dette, om enn kort. Vegvesenet utfyller selv om disse forholdene. Etter NVEs syn er konsekvensene for ny og gammel E134 tilstrekkelig belyst til at konsesjonsspørsmålet etter vassdragslovgivningen kan vurderes. Det er imidlertid flere forhold som må avklares med Statens Vegvesen etter et eventuelt konsesjonsvedtak. I sine kommentarer til Statens Vegvesen sin uttalelse bekrefter også RSE at de er klar over dette og at de vil følge opp overfor Vegvesenet dersom det blir gitt konsesjon.

Samlet belastning

Fylkesmannen mener at søker ikke har lagt fram dokumentasjon som viser samlet belastning, jf. kravene i naturmangfoldloven § 10 og at NVE har overlatt til høringspartene å kommentere dette. Fylkesmannen oppsummerer deretter alle planene om kraftverkutbygging som finnes i området. NVE bemerker at dette også er oppsummert i KU. I tillegg til disse nevner Fylkesmannen planene om Fjæra settefiskanlegg og ny overføringsledning mot Tøsse, samt trafostasjon i Rullestad. Fylkesmannen tar også med tap av INON-områder i sin vurdering, inkludert påvirkning av andre kraftutbyggingsprosjekter i området. Fylkesmannen mener at konfliktene knyttet til sumeffektene av alle arealinngrepene ved full utbygging er undervurdert i søknaden.

Multiconsult er enig i at INON, settefiskanlegget ved Fjæra og nye kraftledninger burde ha vært omtalt i denne diskusjonen. De mener imidlertid at disse punktene likevel er tatt i betraktning i vurderingene som er gjort. Samtidig mener de at belastningene som påføres av disse tiltakene påvirker andre deler av vassdraget, andre landskapsrom og andre verdier enn de som blir påvirket av RSE sine kraftverk.

NVE vil påpeke at vurdering av samlet belastning er et vanskelig tema. Som søker bemerker i KU finnes det ingen etablert metodikk. Gjennom KU, høringsuttalelsene og flere befaringer i området anser NVE likevel at vi har et godt grunnlag for å vurdere samlet belastning. Vi ser ikke hvordan søker skulle kunne legge fram ytterligere dokumentasjon som vil gi vesentlig, beslutningsrelevant informasjon om samlet belastning.

Utredning av andre alternativer

For Rullestad 2 mener Fylkesmannen at det må settes krav om å utrede flere alternativer, som inntak nedenfor Skromsfossen og ulike nivå på minstevannsføring.

NVE minner om at utredning av inntak nedenfor Skromsfossen ble vurdert allerede ved fastsettelse av KU-programmet, da etter innspill fra kommunen. NVE avviste dette kravet fordi vi ikke anså det som et reelt alternativ. Vi har ikke endret standpunkt. Temaet var også oppe på befaringen. Det kom da fram at i tillegg til å gi vesentlig dårligere økonomi i prosjektet, så vil inntak nedenfor Skromsfossen

være en dårligere teknisk løsning fordi fjellet nedenfor fossen er mer oppsprukket og mindre egnet til å forankre inntaket på.

Når det gjelder utredning av ulike nivåer på minstevannføringen, så inneholder KU flere enn ett alternativ for slipp av minstevannføring, men konsekvensene av å slippe mer enn Q95 er ikke vurdert. Vedlegg 4.2 – 4.14 inneholder imidlertid en rekke bilder av ulike vannføringer fra ulike steder på berørte elvestrekninger. Det er både vist bilder ved vannføringer i størrelsesorden med de foreslåtte minstevannføringene og vesentlig større vannføringer, 4-5 ulike vannføringer for hvert punkt. Etter NVEs syn er det tilstrekkelig dokumentert hvordan vassdraget framstår ved ulike vannføringer. Vi mener KU gir et godt nok utgangspunkt for å vurdere størrelsen på eventuelle pålegg om minstevannføring og ser ikke behov for å utrede dette ytterligere for å kunne ta stilling til konsesjonsspørsmålet.

Forholdet til tidligere planer om utnyttelse av Bordalselva i forbindelse med Saudautbyggingen

FNF Hordaland etterlyser omtale av "Nordoverføringen" vs. RSE sine planer i KU. De viser til Miljøverndepartementet (MD) sine kommentarer til forslaget til utredningsprogram i brev av 14.12.09. MD uttalte at det må utredes grundig om de foreliggende planene har like store miljøkonflikter som tiltaket som ble tatt ut i tidligere planlegging. NVE sa seg enig i dette og mente at utredningsprogrammet ga tilstrekkelige føringer for KU, slik at en ville få grunnlag for å vurdere dette spørsmålet. Etter vårt syn gir også foreliggende KU sammen med høringsuttalelsene et godt nok bilde av konsekvensene av prosjektene i Rullestad og Skromme til å kunne vurdere disse opp mot de tidligere planene for "Nordoverføringen". Vi er enige i at søknaden kunne presentert en mer konkret sammenligning av RSE sine planer og "Nordoverføringen", men det er ikke lagt noen slik føring i utredningsprogrammet. Vi mener likevel at vi selv har såpass innsikt i hva "Nordoverføringen" gikk ut på at vi i nødvendig grad skal kunne ta denne med i betraktningen ved vurderingen av konsesjonsspørsmålet for kraftverkene i Rullestad og Skromme.

Øystein Rullestad er også opptatt av at Nordoverføringen ble tatt ut av Saudaprojektet fordi man da mente at konfliktnivået var for høyt. Han gir en rekke eksempler på hvordan han mener at de samme forholdene framstilles ulikt i forbindelse med Saudautbyggingen og i nåværende søknad om utbygging i Bordalen og sammenligner konsekvensene av de to ulike prosjektene. Bortsett fra et eksempel på feil informasjon i KU (om anleggsvei opp Bordalen) har han imidlertid ikke noen konkrete innspill på mangler ved KU. Det går mer på uenighet i hvordan KU framstiller konsekvensene av dagens prosjekt.

NVE tar uttalelsen som et innspill til vurderingen som må gjøres om konfliktnivået ved omsøkt utbygging i Rullestad sammenlignet med bakgrunnen for at Nordoverføringen ble tatt ut av Saudaprojektet og viser ellers til vår kommentar til FNF Hordaland ovenfor.

Andre kommentarer

Etne kommune ser at Lars Hertervig er nevnt i KU, men mener at maleriet "Rullestadjuvet" burde vært trukket frem spesielt, siden dette er blant de mer kjente nasjonalromantiske bildene i landet. NVE kan ikke se at dette har særlig relevans for konsesjonsspørsmålet.

Vurdering av det samlede kunnskapsgrunnlaget

Krav til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven

Det følger av naturmangfoldloven § 8, første ledd, at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Videre skal kravet til kunnskapsgrunnlag stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Kunnskapen om naturmangfoldet og antatte effekter av den planlagte utbyggingen er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden med KU, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har kontrollert noen av artene som er funnet opp mot rødliste for arter fra 2010.

Vi viser til våre kommentarer og vurderinger om de delene av konsekvensutredningen som angår naturmangfoldet. Vi mener at kunnskapsgrunnlaget i denne saken er i samsvar med kravet til kunnskapsnivå som er satt i naturmangfoldloven § 8. NVE har lagt til grunn at risikoen for skade på naturmiljøet i denne saken er relativt høy, slik at kravet til kunnskapsnivå er tilsvarende høyt.

Konsekvensutredningen

Konsekvensutredningen skal gi den informasjonen og dokumentasjonen som er etterlyst i utredningsprogrammet. Kravene i utredningsprogrammet er satt bl.a. med tanke på å skaffe tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å tilfredsstillе kravene i naturmangfoldloven. Dette er en svært viktig del av KU. Samtidig inneholder utredningsprogrammet en rekke krav som går ut over kravene som følger av naturmangfoldloven. Selv om kravet til kunnskapsgrunnlag etter naturmangfoldloven § 8 er tilfredsstillt kan det derfor være at konsekvensutredningen har mangler på andre områder.

NVE viser til ovenstående kommentarer og vurderinger om de innspillene som har kommet om innholdet i KU. I dette tilfellet anser vi at den samlede konsekvensutredningen oppfyller de krav som ble satt i KU-programmet.

Konklusjon

NVE mener at kravet til kunnskapsgrunnlag etter naturmangfoldloven § 8 er oppfylt og at konsekvensutredningen for søknad om vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme, sammen med eksisterende kunnskap, høringsuttalelser og tiltakshavers kommentarer til disse, gir tilstrekkelig informasjon til å kunne avgi innstilling i saken.

Innsigelse fra Fylkesmannen

I sin høringsuttalelse av 28.02.2012 fremmet Fylkesmannen i Hordaland innsigelse til søknaden om konsesjon til bygging av kraftverk som utnytter vann fra Bordalselva, dvs. Bordalen 1, Bordalen 2, Bordalen 3 og Rullestad 1. Innsigelsen omfatter ikke kraftverkene som vil utnytte vann fra Dalelva og Kvernhuselva.

I forbindelse med befaring av området 5. september 2012 gjennomførte NVE et møte med Fylkesmannen i Hordaland. Formålet med møtet var å gi Fylkesmannen anledning til å utdype begrunnelsen for innsigelsen, samt å finne ut om det finnes løsninger/alternativer for utbygging i Bordalen som Fylkesmannen mener er akseptable slik at innsigelsen kan trekkes.

Bakgrunnen for innsigelsen er at Fylkesmannen prioriterer å sikre de nasjonale og regionale verdiene for friluftsliv og naturopplevelse som knytter seg til det større, sammenhengende naturområdet fra Sordalen mot Etne- og Saudafjella. Fylkesmannen har spesielt ansvar for å sørge for at nasjonale mål for å ta vare på fjellområder, inngrepsfrie naturområder, vassdragsnatur, landskap og friluftsliv blir fulgt opp i planleggingen, både hos kommuner og sektormyndigheter. Fylkesmannens prioritering av Bordalen er primært gjort på bakgrunn av dette. Tema som ligger litt på siden av Fylkesmannens hovedansvar, for eksempel reiseliv, kulturminner, næringsliv og kommunal økonomi er ikke vektlagt i særlig grad i vurderingen som er gjort.

I møtet understreket Fylkesmannen at urørt natur har en egenverdi som må vektlegges. Dette er også tatt opp i høringsuttalelsen. Fylkesmannen mener at egenverdi av urørt natur ikke er tilstrekkelig vektlagt i konsekvensutredningen (KU). Dette gjelder spesielt Bordalen, som Fylkesmannen beskriver som et trangt og dramatisk landskap. Som urørt naturområde mener Fylkesmannen at dalen har en egenverdi både nå og for framtidige generasjoner. Verdisettingen og konflikten med landskap, friluftsliv og opplevelsesverdi i Bordalen er etter Fylkesmannens syn undervurdert i KU.

Fylkesmannen anser at tapet av urørt natur ved utbygging i Bordalen er omfattende og at dette må vurderes opp mot bortfall av urørt natur i et større område. Eikemooverføringen, Bergstø kraftverk og Vassvikelva kraftverk bør etter Fylkesmannens vurdering inngå i en samlet vurdering av tap av inngrepsfrie naturområder.

NVE påpekte at samtlige av de høringsinstansene som har prioritert mellom alternativene, mener at Rullestadvjuvet bør spares, mens utbygging i Bordalen etter alternativ Bordalen 2 lettere kan aksepteres. Det ble diskutert hvorvidt Fylkesmannen så noen mulighet for å trekke innsigelsen på ett eller flere av alternativene i Bordalen på bakgrunn av hvordan de øvrige høringspartene har prioritert. Fylkesmannen gjorde det klart at han uansett må søke å ivareta sine ansvarsområder og sto fast på at han ikke ønsker utbygging i Bordalen, uansett hvordan andre myndigheter og organisasjoner prioriterer. Fylkesmannen kunne heller ikke se noen avbøtende tiltak eller justeringer av prosjektet som kunne gjøre at han ville endre oppfatning.

Konklusjonen fra møtet ble at innsigelsen opprettholdes og at det ikke er grunnlag for å ha flere møter for å diskutere innsigelsen videre.

Fylkesmannen gjorde det ellers klart at prioriteringen av Bordalen ikke betyr at det ikke knytter seg store konflikter også til alternativet Rullestad 2 og utbygging i Dalelva/Rullestadjuvet.

NVEs vurdering av konsesjonssøknaden

Konsekvensutredningen inneholder omtale av tiltakets konsekvenser for en lang rekke fagtemaer, jf. kravene i utredningsprogrammet. Etter konsekvensutredningen og høringsrunden er det enkelte tema som peker seg ut som mer konfliktfylte enn andre. I det følgende vil vi først og fremst gå inn på de mest konfliktfylte temaene, som er av størst betydning for vurderingen av konsesjonsspørsmålet. Vi vil også vurdere temaer dersom vi selv mener de har betydning, selv om verken KU eller høringsuttalelsene indikerer nevneverdige konflikter knyttet til dette temaet. De temaene hvor verken KU, høringspartene eller vi selv mener det knytter seg nevneverdige negative virkninger til, vil ikke bli kommentert.

Flere høringsparter har omtalt landskap, kulturlandskap, kulturminner, friluftsliv og reiseliv mer eller mindre i sammenheng. NVE er enig i at dette henger tett sammen, men vil i første omgang forsøke å isolere temaene fra hverandre. Hensikten er å gjøre forskjellene mellom de ulike alternativene for utbygging tydeligere. Vi vil også vurdere disse temaene i sammenheng og gå inn på samlede virkninger.

Alternativer

Søknaden omfatter fire ulike kraftverk: Kvernhuselva, Skromme, Rullestad og Bordalen. Rullestad kraftverk er presentert med to alternativer og Bordalen kraftverk er presentert med tre alternativer. Til sammen gir dette et stort antall muligheter for reduserte alternativer. Det vil være svært krevende og lite hensiktsmessig å forsøke å vurdere alle mulige alternativer. Derfor forholder vi oss primært til det omsøkte hovedalternativet, dvs. bygging av Kvernhuselva, Skromme, Rullestad 2 og Bordalen 1. Ut fra det vil vi forsøke å sortere ut om det er enkelte deler av prosjektet som vil ha uakseptable negative virkninger og som vi ikke kan anbefale at det gis konsesjon til.

Elektriske anlegg og overføringsledninger

For å transportere kraften ut av området er det nødvendig å oppgradere dagens 22 kV ledning mellom Rullestad og Tøsse til 66 kV, samt bygge ny transformatorstasjon i Rullestad. Disse anleggene har vært behandlet som en egen, parallell sak. Når det gjelder konsekvenser av kraftledningen mellom Rullestad og Tøsse og videre mot Brandvik og Blåfalli III viser NVE til vedlagte notat med saks-/dokumentnr. 200701095-48. (Bakgrunn for innstilling om nettilknytning av vannkraftverk i Åkra-fjorden, Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland). Det er ikke avdekket forhold som er til hinder for at anleggene bygges.

Både Kvernhuselva, Skromme, Rullestad og Bordalen kraftverk vil bli tilknyttet nettet via nedgravde jordkabler. NVE kan ikke se at disse har negative virkninger for noen forhold som er av betydning for konsesjonsspørsmålet.

Hydrologi

Vassdragene som planlegges utbygd er typiske vestlandsvassdrag med hyppige regnflommer gjennom store deler av året. Det er lite løsmasseoverdekning og store høydeforskjeller i nedbørfeltene, slik at responstiden blir kort ved nedbør. Vannføringen stiger og synker raskt og det er stor forskjell på de laveste vannføringene og flomtoppene.

Rent hydrologisk vil vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme medføre redusert vannføring nedstrøms alle inntak og fram til utløpet av kraftverkene. Vannføringen nedstrøms inntakene vil bestå av restvannføring, periodevise flomoverløp og eventuell minstevannføring. Utbygger har foreslått minstevannføring på alle utbygde strekninger. Det er ikke planlagt reguleringsmagasin i forbindelse med utbyggingen og det er heller ingen eksisterende magasiner oppstrøms inntakene. Alt vannet som overstiger maksimal slukeevne i kraftverket vil derfor gå som flomoverløp. På grunn av nedbørfeltenes egenskaper vil vannføringen i vassdragene nedstrøms inntakene være høy i de større flomepisodene

også etter en eventuell utbygging. De største flommene vil oppleves som uendret. Mindre flomepisoder vil bli merkbart redusert eller forsvinne helt.

For alle kraftverkene er det oppgitt at det vil bli overløp over inntaksdammen i ca. 50 dager i løpet av et middelår (vannføringen er større enn største slukeevne i kraftverket).

Trond Solvang er den eneste som konkret har kommentert dette. Han mener at spesielt i Dalelva vil det være nok flomoverløp til at elva vil framstå nesten som før. Han mener også at elva allerede i dag fremstår som nesten tørrlagt i lavvannsperioder, slik at folk er vant til denne situasjonen.

Virkningen av redusert vannføring på utbygde elvestrekninger er et sentralt moment i vurderingen av om det kan gis konsesjon eller ikke til den omsøkte utbyggingen. Redusert vannføring og minstevannføring som mulig avbøtende tiltak har stor betydning for virkningen av utbyggingen for flere fagtemaer og vil i det videre bli vurdert der det er relevant.

Landskap og inngrepsfrie naturområder (INON)

Landskapsvirkningene av den omsøkte utbyggingen er et av de temaene som har vist seg å være mest konfliktylft, ikke minst sett i sammenheng med kulturminner, friluftsliv, turisme og reiseliv. De fleste som har uttalt seg om dette mener at utbyggingen vil ha store negative landskapsmessige konsekvenser. Få har likevel vært særlig konkrete på hvilke endringer i landskapet de mener at de ulike delprosjektene faktisk medfører. Høringspartene har i stor grad bare konstatert at full utbygging vil ha negative konsekvenser for landskapet og trukket sammenhengen direkte videre til virkninger for kulturminner, friluftsliv og reiseliv.

NVE vil under dette temaet forsøke å vurdere utbyggingens virkning på naturlandskapet, uavhengig av de andre elementene. Vi vil skille mellom virkninger av utbygging for de ulike delprosjektene i Bordalen, Skromme, Rullestad og Kvernhuselva før vi vil gjøre en samlet vurdering av utbygging etter hovedalternativet.

Bordalen 1, 2 og 3

Fagutredningen om landskap mener at Bordalen 1 vil få middels negativ konsekvens, mens Bordalen 2 og 3 vil få små til middels negative konsekvenser.

Rullestadområdet med Sagfossen

Bordalen 1 innebærer bl.a. inntak av Sagelva og sterkt redusert vannføring i Sagfossen, på sørsiden av Rullestadvatnet. I fagrapporten for landskap er bortfall av Sagfossen utslagsgivende for at Bordalen 1 har fått større negativ landskapsmessig konsekvens enn de øvrige alternativene for utbygging i Bordalen. Betydningen av Sagelva understrekes av DN, Fylkesmannen, Øystein Rullestad og i saksutredningen både fra Etne kommune og Hordaland fylkeskommune. Sagelva omtales som svært synlig i landskapet, noe som bl.a. oppleves av gjester på Halvfjordingen og av alle som passerer gjennom Rullestad på E134. Fylkesmannen anser at Sagelva representerer et verdifullt fosselandskap som bør forvaltes i et langsiktig perspektiv.

Inntak av Sagelva utgjør etter NVEs syn en vesentlig forskjell mellom Bordalen 1 og de øvrige alternativene for utbygging i Bordalen. Sagfossen er et viktig landskapselement i Rullestadområdet og kraftig reduksjon av vannføringen i Sagelva vil etter vårt syn være klart negativt for landskapsverdien og landskapsopplevelsen i Rullestad. Ved behandlingen av søknad om videre kraftutbygging i Saudafjellene i 2003 avsto Stortinget Nordoverføringen, som bl.a. innebar inntak i Sagelva et stykke oppstrøms planlagt inntakspunkt etter dagens søknad.

Foruten inntak av Sagelva vil Bordalen kraftverk innebære kraftverksbygg, massetipp, tilkomstveier, rørgate og tunnelportal ved Rullestadvatnet. Trond Solvang mener at konstruksjonene som er planlagt vil bli små og at kraftstasjonsbygningene vil bli pene bygg som vil gli naturlig inn i landskapet. NVE mener at inngrepene som vil følge av Bordalen kraftverk ved Rullestadvatnet vil bli synlige, men ikke spesielt fremtredende. Overskuddsmassene vil bli deponert i en senkning i terrenget (myr). Landskapsrommet ved Rullestadvatnet er ganske stort og rommer mange ulike elementer. Ikke minst campingplassen og nye E134, som tar mye oppmerksomhet. I anleggsfasen vil kraftanlegget virke skjjemmende, men ved god istandsetting og god arkitektonisk utforming av kraftverket mener vi at landskapsendringene som vil følge av Bordalen kraftverk vil bli fullt ut akseptable. Dette samsvarer

med vurderingen i fagrapporten, som sier at konsekvensene av disse anleggselementene vil være *”mest negative i anleggsperioden, og vil på sikt kunne gro til og underordne seg landskapet”*.

Bordalen

Fylkesmannen beskriver landskapet i Bordalen som trangt og dramatisk og omtaler Bordalselva som spektakulær. NVE kjenner seg ikke helt igjen i slike beskrivelser. Bordalselva er etter vårt syn ikke noe fremtredende visuelt landskapselement. Den bidrar derimot mye til naturopplevelsen lydmessig, da den for det meste går i stryk og små fossefall. Elvebruset vil bli sterkt redusert eller borte nedstrøms inntaket.

NVEs oppfatning er at forskjellen i rene landskapsvirkninger i selve Bordalen mellom Bordalen 1 og Bordalen 2 er små. Det er kort avstand (ca. 250 m) mellom de alternative inntakspunktene. Etter vårt syn er eksponeringen av disse inntakene fra det omkringliggende landskapet ikke så ulik. Terrenget rundt er skogbevokst og småkupert, og en skal ikke gå langt unna inntaksstedene før en mister innsyn til disse. Begge alternativene har også bekkeinntak i Skårselva med omtrent samme avstand som mellom hovedinntakene og med sammenlignbar eksponering fra det omkringliggende landskapet. Slik vi ser det vil derfor endringene i naturlandskapet i Bordalen bli omtrent på samme nivå for Bordalen 1 og 2. Bordalen 3 vil bare ha ett inntakspunkt, ytterligere nedstrøms hovedinntaket for Bordalen 2.

Generelt er det vår oppfatning at alle alternativene for plassering av inntak i Bordalen vil bli relativt lite eksponert fra det omkringliggende landskapet. Vi mener derfor at de planlagte fysiske inngrepene i selve Bordalen i liten grad vil endre det store landskapsbildet her for noen av alternativene.

Både fagrapporten om landskap og mange av høringspartene har ellers fremhevet negative virkninger av Bordalen 1 pga. konflikten med dagens trasé for DNT-stien. NVE mener at virkningene på selve landskapet er uavhengig av hvor DNT-stien krysser elva. Det at dagens trasé for DNT-stien medfører at folk på tur vil bli mest berørt av Bordalen 1, slik at dette alternativet har større negativ virkning for friluftslivet, er etter NVEs mening ikke det samme som at Bordalen 1 har større negative landskapsmessige virkninger. Dette er en ikke helt uvesentlig nyanse, bl.a. fordi diskusjonen om relevante avbøtende tiltak vil avhenge av hvilke formål de avbøtende tiltakene skal tilfredsstillende. Flytting av DNT-stien er en reell mulighet. Flytting av DNT-stien vil imidlertid ikke virke avbøtende for negative virkninger på selve landskapet. Utbyggingens virkning for brukerne av DNT-stien vil bli kommentert nærmere under «Friluftsliv, turisme og reiseliv».

Inngrepsfrie naturområder (INON)

Arealmessig kan en si noe om urørt natur ved hjelp av inngrepsfrie naturområder i Norge (INON), som er en kartfesting av områder uten tyngre, tekniske inngrep. Flere høringsparter er opptatt av hvordan utbygging i Bordalen vil medføre redusert INON-areal. Tap av INON-areal er beregnet til 7,2 km² for Bordalen 1, 4,7 km² for Bordalen 2, 2,1 km² for Bordalen 1 og 1 km² for Rullestad 1.

Fylkesmannen oppgir at INON-området i Etne- og Saudefjella, sammen med arealet på Folgefonna, er det eneste gjenværende området med villmarkspreget i regionen. Bevaring av disse områdene bør etter Fylkesmannens syn veie tungt ved vurderingen av konsesjonsspørsmålet. Ikke minst sett i sammenheng med at området er mye brukt i friluftslivssammenheng, med mange ruter og turlagshytter.

Når det gjelder vektlegging av tap av inngrepsfrie naturområder viser Fylkesmannen til OEDs retningslinjer for småkraftverk. Disse retningslinjene sier at villmarkspregede områder, sammenhengende inngrepsfrihet fra fjord til fjell og inngrepsfrie områder i kommuner og regioner med lite rest-INON skal gis stor verdi.

NVE vil understreke at verken Bordalen 1, 2 eller 3 er småkraftverk. Vi har likevel sett på om OEDs retningslinjer for småkraftverk kan ha relevans for vurderingen av tap av INON-områder i dette tilfellet.

Ifølge statistikk utarbeidet av Miljødirektoratet var det i 2012 1505,8 km² med villmarkspregede områder i Hordaland, hvorav 27 km² i Etne kommune. Ut fra Miljødirektorat sine kart ligger ca. 11 km² i Etne-/Saudefjella. Resten er arealer i Folgefonna nasjonalpark. Bordalen 1 vil medføre tap av 0,1 km² villmarkspreget område, dvs. ca. 1 % av arealet i Etne-Saudefjella, 0,4 % av arealet i Etne kommune og

0,07 promille av arealet i Hordaland. De øvrige alternativene vil ikke medføre omklassifisering av villmarkspreget areal. Reduksjonen av villmarkspregede arealer i Etne-/Saudefjella vil altså bli marginal. INON-området i Etne-/Saudefjella er ikke et sammenhengende område fra fjord til fjell. Av 33 kommuner i Hordaland har Etne kommune det 6. største arealet med gjenværende INON-arealer (ca. 740 km²). Etter NVEs oppfatning kan ikke Etne kommune sies å være en kommune med lite rest-INON. Ut fra kriteriene som er gitt i OEDs retningslinjer for småkraftverk kan vi derfor ikke se at INON-arealet som vil gå tapt ved en eventuell utbygging i Bordalen bør tillegges spesielt stor vekt.

Bordalen 1 vil ellers medføre at 7,2 km² eller ca. 1 % av det totale, gjenværende INON-arealet i Etne kommune bortfaller. Dette utgjør ca. en halv promille av totalt gjenværende INON-areal i Hordaland (15492 km²). Isolert sett synes tapet av INON-areal som lite for kommunens del og helt uten betydning for fylkets del.

NVE vil bemerke at bygging av nye vannkraftverk i Norge vanskelig kan gjennomføres uten at det samtidig skjer en viss reduksjon av INON-arealer. INON-arealet som vil bortfalle er i dette tilfellet begrenset når en sammenligner med gjenværende INON-areal i Hordaland. NVE legger ikke vesentlig vekt på det arealmessige tapet av inngrepsfrie naturområder i denne saken.

Som både Fylkesmannen og DN påpeker er det like fullt et nasjonalt mål å ta vare på urørt natur generelt. DN viser til flere stortingsmeldinger der dette er uttrykt. Fylkesmannen er svært opptatt av at urørt natur har en egenverdi. Fylkesmannen kan ikke se at dette er vektlagt i KU, som synes å legge mest vekt på tilgjengelighet og hvor mye området er brukt. Derfor mener han at verdisettinga og konflikten med landskap i Bordalen er undervurdert i KU.

NVE er enig med Fylkesmannen i at urørt natur har en egenverdi. Dette er en kvalitet ved landskapet i Bordalen som øker verdien av det. I vurderingen av landskapets samlede verdi mener vi imidlertid det er naturlig også å ta områdets øvrige kvaliteter med i betraktningen. Bordalen har etter vårt syn ingen unike landskapskvaliteter eller spektakulære landskapselementer som gjør landskapet her spesielt verdifullt utover det å være urørt. Vi mener at verdisettinga og konflikten med landskap i Bordalen som er gjort i KU er rimelig.

NVE legger ikke avgjørende vekt på det faktum i seg selv at Bordalen etter en eventuell utbygging rent teknisk ikke lenger vil være urørt. Når det gjelder konsekvensene av inngrep i det hittil urørte området anser NVE for øvrig at forskjellen mellom utbygging og ikke utbygging er vesentlig større enn forskjellen mellom de ulike utbyggingsalternativene i Bordalen.

Selv om et område ikke har store landskapsverdier kan konflikten med en eventuell utbygging likevel være stor dersom mange bruker det. Dette er nærmere vurdert under «Friluftsliv, turisme og reiseliv».

Rullestad 2

Fagutredningen om landskap mener at Rullestad 2 vil få middels negativ konsekvens, det samme som Bordalen 1.

Rullestadjuvet

Rullestadjuvet er et dypt og trangt gjel. Naturvernforbundet beskriver Rullestadjuvet som et dramatisk og flott naturområde hvor det finnes bratte fjellsider med enorme jettegryter, og hvor elva går i fosser og stryk før landskapet åpner seg med gårder nede ved vannet. Etne kommune har i sin saksutredning vurdert at redusert vannføring i Rullestadjuvet vil være den største negative konsekvensen av en utbygging, spesielt dersom en bygger ut både Dalelva og Bordalselva. Minstevannføring anses ikke å være tilstrekkelig til å forhindre at Rullestadjuvet mister mye av sin dynamikk, dramatik og attraksjonskraft. DN og Fylkesmannen har tilsvarende vurderinger og mener landskapsrommet har høy verdi. Begge mener at konfliktnivået for landskap er undervurdert i KU. Det mener også Øystein Rullestad, som i sin tilleggsuttalelse understreker at han er sterkt imot at vannføringen i Rullestadjuvet blir svært redusert.

Rullestadjuvet er etter vårt syn det mest karakteristiske og fremtredende landskapselementet på utbyggingsstrekningen for Rullestad 2. Landskapsformen i seg selv vil ikke bli endret ved bygging av Rullestad kraftverk, men vannføringen vil bli sterkt redusert ved full utbygging. Selv om Dalelva har begrenset visuell betydning i det dypeste partiet av gjelet på grunn av manglende innsyn, er den nærværende lyden av elvebruset fra bunnen av juvet desto viktigere for landskapsopplevelsen. Bruset

fra elva langt der nede bidrar vesentlig til det dramatiske inntrykket Rullestadjuvet gir. Oppstrøms og nedstrøms juvet har Dalelva stor visuell betydning ved at det vises hvilke vannmasser som går gjennom juvet. Dette er avgjørende for forståelsen av hvordan landskapsformen er dannet. Bortfall av vannføring gjennom Rullestadjuvet vil etter NVEs syn være svært negativt for opplevelsen av dette landskapselementet.

Skromsfossen

Få av høringspartene har vært konkret opptatt av Skromsfossen, men Etne kommune betegner i sin saksutredning inntaksdammen i Skromsfossen som lite tiltalende. Virkningene for fossen og omgivelsene ved bygging av Rullestad kraftverk anses som betydelige. Selv om kommunen har gått inn for full utbygging etter omsøkt alternativ, har de hele tiden ønsket å bevare Skromsfossen ved å legge inntaket nedstrøms denne. Også Fylkesmannen og DN fremhever Skromsfossen som ett av flere mindre fossefall som er viktige for opplevelsen av vassdragsnaturen i området.

Inntaket til Rullestad 2 er planlagt på toppen av Skromsfossen, slik at landskapet her både blir negativt påvirket av selve inntakskonstruksjonen og av kraftig redusert vannføring i selve fossen. Skromsfossen er mange meter høy og Dalelva har relativt høy middelvannføring, slik at fossen i store deler av året vil oppleves som stor og mektig. Samtidig er fossen relativt godt eksponert i det nærliggende landskapet. NVE mener at bortfall av vannføring i Skromsfossen vil være svært negativt.

Jettegrytene

Flere høringsparter er opptatt av jettegrytene som befinner seg på nordsiden av Rullestadjuvet/Dalelva. Jettegrytene vil ikke bli direkte påvirket av noen tekniske inngrep eller redusert vannføring i Dalelva. Rent landskapsmessig vil derfor ikke jettegrytene bli nevneverdig negativt påvirket ved en eventuell utbygging.

Skromme

Fagrapporten vurderer at de landskapsmessige konsekvensene av Skromme kraftverk vil bli små til middels negative. Slik vi oppfatter det anser fagrapporten at det største problemet ved bygging av Skromme kraftverk er redusert vannføring på utbygd elvestrekning. Elva anses som et sentralt element i et landskap som er gitt stor verdi. De tekniske inngrepene omtales som beskjedne. Ingen av høringspartene har vært spesielt opptatt av denne delen av utbyggingsplanen.

NVE er i hovedsak enig i fagrapportens vurderinger. Vi oppfatter også elva som en viktig del av landskapsbildet. Samtidig har ikke utbyggingsstrekningen for Skromme kraftverk noen spesielt fremtredende elementer som Skromsfossen eller Rullestadjuvet lenger ned.

Kvernhuselva

Fagrapportens vurdering er at de negative konsekvensene ved bygging av Kvernhuselva kraftverk vil være like store som for Skromme, dvs. små til middels store. Inngrep i forbindelse med adkomstvei opp til inntaket og rørgate vurderes som det mest negative. Fylkesmannen mener at disse inngrepene vil bli godt synlige. Andre høringsparter har ikke hatt kommentarer knyttet spesielt til denne delen av utbyggingsplanen.

NVE mener at de negative virkningene av Kvernhuselva vil bli noe mindre enn for Skromme. Adkomstveien vil bli lagt i samme trasé som eksisterende skogsvei et godt stykke opp i fjellsida. Den vil slynge seg oppover den skogbevokste fjellsida og NVE forventer at mye av veien vil bli mer eller mindre skjult av skogen i driftsfasen. Rørgata vil imidlertid gå mer rett opp fjellsida og vil etter vårt syn være den delen av anlegget som vil være mest synlig i driftsfasen. Det kan ikke tillates at store trær vokser opp over rørgata, slik at rørgatetraseen vil skille seg ut fra det ellers skogbevokste terrenget så lenge kraftverket er i drift. Verken inntaket, redusert vannføring eller kraftstasjonsbygget til Kvernhuselva kraftverk vil etter NVEs syn endre landskapsbildet i Rullestad i særlig grad. NVE anser at Kvernhuselva kraftverk er den delen av utbyggingsplanen som vil ha minst negative virkninger for landskapet.

Kvernhuselva kraftverk gir for øvrig også et lite tap av INON-areal, beregnet til 0,2 km². Vi viser til våre vurderinger for Bordalen kraftverk, der vi har konkludert med at vi ikke vil legge vesentlig vekt på tap av INON i denne saken.

Samlet konsekvens av hovedalternativet

Fagutredningen for landskap har vurdert at utbygging av Kvernhuselva, Skromme, Rullestad 2 og Bordalen 1 vil få middels til store negative virkninger for landskap. Det vil si at utbyggingen samlet sett vil få større negative konsekvenser enn de ulike delprosjektene hver for seg. Både Hordaland fylkeskommune (saksutredning) og DN (nå Miljødirektoratet) har tilsvarende vurderinger. DN, Fylkesmannen, Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener at de fleste utbyggingsalternativene har stor negativ konsekvens for landskap. Både DN og Fylkesmannen viser til at fylkesdelplanen for små vannkraftverk i Hordaland har gitt bl.a. inngrepsfri natur og de urørte delene av Åkrafjorden stor verdi. Fylkesmannen har med sin innsigelse vist at han prioriterer å unngå utbygging i Bordalen.

Etne næringsutvikling mener i motsetning til flere andre at naturinngrepene er skånsomme. De anser at inngrepene ved inntakspunktene vil bli små og at minstevannføring vil sikre tilstrekkelig vannføring i vassdragene. De påpeker også at det vil bli lite rørgater i dagen.

I tråd med KU og mange av høringspartene er NVEs vurdering at full utbygging samlet sett vil gi større negative virkninger for landskapet enn dersom en ser på kraftverkene enkeltvis. Vårt inntrykk fra høringen og befaringen er at Rullestadjuvet er det landskapselementet som de fleste høringspartene legger aller størst vekt på. Nest etter Rullestadjuvet legger høringspartene tilsynelatende mest vekt på Sagfossen og deretter Skromsfossen. NVE har samme vurdering. Derfor er de største landskapsmessige konfliktene etter vårt syn knyttet til Rullestad 2 med bortfall av vannføring i både Skromsfossen og Rullestadjuvet. Fagrapporten har vurdert de negative landskapsmessige virkningene ved bygging av Rullestad 2 som middels negative, det samme som for Bordalen 1. Vi er enige med DN og Fylkesmannen i at KU synes å undervurdere konflikten med landskap for Rullestad 2.

NVE mener det er tungtveiende grunner til å avslå Rullestad 2 på grunn av landskapshensyn alene. Dette vil i så fall redusere samlet kraftproduksjon med 36,8 GWh, fra totalt 146,8 GWh til 110 GWh, men vil også redusere samlede negative virkninger for landskapet vesentlig. Dersom Rullestad 2 avslås vil Skromsfossen beholde samme vannføring som i dag. Redusert tilsig fra Bordalselva vil medføre at vannføringen gjennom Rullestadjuvet vil bli noe redusert. NVE mener imidlertid at vannføringen i Dalelva vil være stor nok til at hovedinntrykket ikke endres vesentlig. Vi er enige med Etne kommune (saksutredning) i at minstevannføring ikke vil være tilstrekkelig til å ivareta dynamikken og dramatikken ved Rullestadjuvet.

Vi ser også store konflikter ved Bordalen 1 på grunn av sterkt redusert vannføring i Sagfossen. NVE mener likevel at inntak i Sagelva kan være akseptabelt dersom en kun vurderer rene landskapsmessige virkninger opp mot fordelene ved kraftproduksjonen. Sagfossen går for en stor del i slør nedover den bratte fjellsida mot Rullestadvatnet. Det skal ikke så stor vannføring til før det dannes hvitt slør. Slipp av minstevannføring vil derfor til en viss grad redusere de negative landskapsvirkningene. Inntak av Sagelva (og Raudbekken) gir ca. 21 GWh ny kraft. Dette kan sammenlignes med kraftmengden en oppnår ved et større småkraftverk. Av de øvrige småkraftprosjektene i Åkrafjordområdet er det kun Miljateig/Skålnes og Håfoss som er i nærheten av å kunne produsere denne kraftmengden med hhv. 19 GWh og 34 GWh (etter nye beregninger) i forventet årsproduksjon. Samtidig med denne innstillingen er det gitt avslag på søknaden om konsesjon for Miljateig/Skålnes.

Isolert sett anser vi at Skromme kraftverk vil ha akseptable landskapsvirkninger. Bygging av dette kraftverket vil imidlertid forsterke de samlede negative landskapsvirkningene ved full utbygging, og gir ytterlige grunn til å vurdere et redusert alternativ. Kvernhuselva kraftverk vil etter vårt syn ikke øke den samlede landskapspåvirkningen nevneverdig.

Kulturminner og kulturmiljø

Bordalen 1, 2 og 3

Fagrapporten om kulturminner og kulturmiljø har vurdert at Bordalen 1 vil ha liten til middels negativ konsekvens. De øvrige alternativene for utbygging i Bordalen er vurdert å ha liten negativ konsekvens.

Når det gjelder selve Bordalen, oppgir fagrapporten at få kulturminner og kulturhistoriske verdier vil bli berørt ved den planlagte utbyggingen. Inntakسدammen til Bordalen 1 vil ligge ganske tett opp til Mjølkestølen og Bordalsstølen. Etne kommune sier i saksutredningen at inntakسدammen til Bordalen 1 vil være synlig fra stølene og at bortfall av vann vil redusere opplevelsen av stølsmiljøene. NVE vil bemerke at vi ikke kunne se inntakspunktet for Bordalen 1 fra tunet på Bordalsstølen. Tvert imot oppfattet vi inntakspunktet, markert ved DNT-brua, som godt skjult i terrenget sett opp fra stølen. Også fagrapporten sier at inntaket til Bordalen 1 ikke vil bli synlig fra stølene. Vi er likevel enige med Etne kommune (saksutredning) i at en inntaksdam såpass nær stølstunene vil forstyrre opplevelsen av kulturlandskapet for brukerne av stølene og de som ellers passerer området. Fagrapporten beskriver at det står flere, eldre velholdte bygninger på stølene. NVEs oppfatning er at vedlikeholdet konsentreres til de bygningene som er i bruk i dag. Stølene brukes i dag som hytter. Vårt inntrykk er at stølsmiljøet som sådan bærer preg av at det er lenge siden det var stølsdrift og intensiv beiting her. Vi anser at stølene gir en fin kulturhistorisk dimensjon til landskapet, men vi opplever dem likevel ikke som spesielt verdifulle representanter for sitt slag.

Det er kun registrert ett automatisk fredet kulturminne i hele utbyggingsområdet. Dette er et forhistorisk veganlegg som går fra Rullestad til Røldal, kalt pilegrimsvegen. Veggen berøres primært av utbyggingen i Bordalen. Både Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener at den gamle vegtraseen trolig blir berørt i nedre del, mot Rullestadvatnet. Fagutredningene kunne ikke finne spor etter denne veggen og mener den umulig kan ha gått slik den er vist på kartet på første del av strekningen. Kommunen mener at pilegrimsvegen trolig fulgte den gamle stølsvegen. RSE har kommentert at bortsett fra redusert opplevelsverdi av Dalelva fra pilegrimsvegen, vil utbyggingsplanene i liten grad komme i konflikt med dette kulturminnet. NVE bemerker at det er vanskelig å vurdere i hvilken grad pilegrimsvegen vil bli påvirket av en eventuell utbygging når en ikke kan fastslå sikkert hvor veien har gått. Det er i alle tilfeller vanskelig å se at en utbygging i Bordalen fysisk vil ødelegge pilegrimsvegen og NVE legger ikke vekt på negative virkninger for pilegrimsvegen som kulturminne. Når det gjelder mulig framtidig bruk av veggen viser vi til omtale under "Friluftsliv, turisme og reiseliv".

Etne kommune nevner i sin saksutredning at rester av et sagbruk ved Sagelva vil bli påvirket ved utbygging av Bordalen 1. Dette er også kommentert av Haugesund turistforening og FNF Hordaland, som mener at en eventuell restaurering av saga som kulturminne og turistattraksjon vil komme i konflikt med Bordalen 1. NVE vil bemerke at det bare er rester igjen av saga og at det ikke vil være snakk om restaurering, men eventuelt gjenoppbygging fra grunnen av. Ingen har oppgitt at det eksisterer slike planer.

Verken fagrapporten eller høringspartene synes å legge vekt på negative effekter av inngrep i Rullestad som følge av selve kraftverksbygningen, adkomstveier, rørgate, tunnelportal og massetipp. NVE kan heller ikke se at disse anleggsdelene vil ha nevneverdig betydning for kulturminner og kulturmiljøet på Rullestad. Ingen kulturminner er registrert i umiddelbar nærhet og Bordalen kraftverk ligger et stykke unna gårdstun og dyrka mark. Vi viser ellers til vår vurdering under tema landskap.

Rullestad 2

Fagrapporten har vurdert Rullestad 2 til å ha middels negativ konsekvens for kulturminner, dvs. størst konsekvens av alle delprosjektene. I denne vurderingen er det lagt stor vekt på negative konsekvenser for den nylig restaurerte Postvegen fra ca. 1870, som praktisk talt går langs hele utbyggingsstrekningen.

Riksantikvaren mener at Rullestad 2 må tas helt ut av planen eller flyttes på grunn av konflikt med Postvegen og Rullestadvuven. Riksantikvaren ser små muligheter for justeringer av denne delen av prosjektet for å redusere konflikten med kulturminner og landskap. Hordaland fylkeskommune har i saksutredningen karakterisert Postvegen som et regionalt verdifullt kulturminne. I vedtaket bes det om at inntaket til Rullestad 2 blir plassert slik at Postvegen så langt som mulig blir spart. Etne kommune kommenterer i saksutredningen at inntakسدammen i Skromsfossen, som ligger like ved både gamle E134 og Postvegen, vil ha betydelig negativ virkning på omgivelsene.

Haugesund turistforening og FNF Hordaland har begge en fyldig omtale av Postvegen og oppgir bl.a. at det er brukt 700 000 – 1 mill. kr på restaurering av veggen. Foreningene mener at dersom vannstrengen langs Postvegen forsvinner, så vil dens verdi som kulturminne bli sterkt skadelidende.

Gamle E134 anses også som et kulturminne, og de forskjellige generasjoner med veger side om side anses å gi en fin opplevelse med fjellsidene rundt.

Også når det gjelder selve kraftstasjonsbygget med utløpskanal og adkomstvei synes det å være negativ påvirkning for Postveien som bekymrer høringspartene mest.

NVE er enig med høringspartene i at Postvegen er et helt spesielt og særegent kulturminne. Opplevelsen av Postvegen er uløselig knyttet til naturlandskapet den går gjennom. Dalelva er svært viktig for opplevelsen av Postvegen, både visuelt og gjennom fosseduren. Langs Rullestadjuvet er veien delvis skåret inn i den nærmest loddrette fjellsida ned i juvet, delvis går den på en gangvei i tre som henger i fjellsida. Like oppstrøms selve juvet går veien over en flott steinsetting som er laget for å komme forbi en steil fjellvegg som går rett ned i elva. Dersom en går Postvegen fra Rullestad og helt opp til Skromme krysser en Dalelva tre ganger. Sterkt redusert vannføring i Dalelva vil etter vårt syn være svært negativt for opplevelsen av Postveien.

I tillegg til Postvegen legger fagrapporten vekt på kulturmiljøet i Rullestad. Området beskrives som et jordbrukslandskap med flere gamle bygninger, steingarder og styvingstrær, og området rundt kraftstasjonen er vurdert til å ha potensial for funn av ikke-synlige automatisk fredete kulturminner.

NVE mener at selve kraftstasjonsområdet for Rullestad 2 kraftverk vil ha liten betydning både for opplevelsen av Postveien og for opplevelsen av kulturmiljøet på Rullestad. Etter vårt syn vil god arkitektonisk utforming og tilpasning til omgivelsene gjøre Rullestad kraftverk mindre fremtredende i kulturlandskapet enn hva man kanskje tenker seg i utgangspunktet. Selv om kraftstasjonen vil bli en del av kulturmiljøet vil den ligge tilbaketrukket helt i ytterkanten av innmarka. Bygningen vil trolig ikke være synlig fra gamle E134 sett ovenfra. Dersom trærne langs dagens bekkeløp (planlagt utløpskanal) tas vare på vil de skjerme for innsyn fra deler av området.

Haugesund turistforening og FNF Hordaland påpeker at Hansen (2003) omtaler Skrommesaga, hvor murene fortsatt skal være synlige og der utstyret til saga fortsatt skal være intakt. Denne saga er ikke nevnt i KU. Foreningene mener at en eventuell restaurering av denne saga vil komme i konflikt med Rullestad 2.

RSE er enig i at saga ved Skromsfossen burde ha vært omtalt i kulturminnerapporten og beklager utelatelsen på vegne av utreder. RSE forteller at saga var plassert på en flate et stykke nedstrøms Skromsfossen, med tilkomstveg fra europavegen ved Tømmerdalen. Saga hadde vannrenne i tre med inntak på Skromsfossen og var i bruk inntil ca. 1940.

I likhet med saga i Sagelva vil det for Skrommesaga eventuelt være snakk om gjenoppbygging fra grunnen av. Slik NVE oppfatter det eksisterer det ikke engang rester etter Skrommesaga. NVE er ikke kjent med at det eksisterer planer om gjenoppbygging av Skrommesaga og legger ikke vekt på dette.

Skromme

Fagrapportens vurdering er at det vil bli små negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø ved bygging av Skromme kraftverk. Ingen høringsparter har hatt kommentarer om kulturminner i forbindelse med Skromme kraftverk.

NVE bemerker at den restaurerte delen av Postvegen starter (eller ender) ved Skromme, slik at selve kraftstasjonsbygningen vil komme i berøring med denne. Etter NVEs syn vil ikke Postvegen bli nevneverdig negativt påvirket av dette.

Kvernhuselva

Utbygging av Kvernhuselva kraftverk er vurdert å ha liten til middels negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø. Fagrapporten anser at Kvernhuselva kraftverk vil øke belastningen av inngrep som er synlige fra kulturminner (bygninger) i området. I tillegg vil kraftverket påvirke et jordbrukslandskap med steingjerder og styvingstrær. I dette inngår virkningene av den planlagte transformatorstasjonen. NVE bemerker at selv om Kvernhuselva kraftverk ikke blir bygget, vil transformatorstasjonen fortsatt inngå i planene dersom de øvrige kraftverkene blir bygget.

Av høringspartene er det bare Riksantikvaren som har hatt vesentlige merknader til planene om Kvernhuselva kraftverk på grunn av negativ virkning for kulturmiljø. Riksantikvaren mener det bør vurderes om dette kraftverket bør tas ut av planen eller flyttes, fordi det kommer i direkte konflikt med kulturlandskapet og kulturmiljøet på Rullestad.

NVE legger til grunn at Kvernhuselva kraftverk vil bli et lite kraftverk. Kraftstasjonsbygningen behøver ikke bli større enn et uthus eller naust, og det er etter vårt syn fullt mulig å utforme den på en slik måte at den glir naturlig inn i det eksisterende kulturmiljøet. Kraftverket og nedre del av tilløpsrøret vil ligge rett i nærheten av nye E134. Etter NVEs oppfatning er det den nye europaveien som tar mesteparten av oppmerksomheten på dette stedet. Vi mener at nye E134 er et vesentlig større inngrep i kulturlandskapet i Rullestad enn Kvernhuselva kraftverk vil bli. Også fagrapporten nevner at miljøet rundt fundamentene etter to kvernhus ved Kvernhuselva allerede er sterkt forringet ved byggingen av E134.

Samlet konsekvens av hovedalternativet

De samlede konsekvensene for kulturminner og kulturmiljø er i KU vurdert til å være små til middels negative ved full utbygging. Dvs. at konsekvensene ved delprosjektet Rullestad 2 isolert sett er vurdert å være større; middels negative.

Riksantikvaren legger størst vekt på Postveien og mener at Rullestad 2 må avslås. Han kommenterer generelt at kulturminnene, kulturmiljøet og naturlige landskapselementer til sammen skaper landskapsrom med stor kulturhistorisk verdi og opplevelsesverdi.

Hordaland fylkeskommune har i sin saksutredning vurdert at Postvegen, Pilegrimsvegen, gårdsmiljø og kulturlandskap ved nordøstenden av Rullestadvatnet og stølsmiljøet i Bordalen alle er kulturminner av regional verdi. Konflikten med kulturminner anses å være størst for Bordalen 1 og Rullestad 2. Fylkeskommunen har likevel vedtatt å gå inn for full utbygging, men ber om at de tekniske inngrepene berører så få kulturminner som mulig og at gjennomføring og utforming av tiltaket blir gjort slik at det blir tilpasset det kulturlandskapet de inngår i og blir så lite synlige som mulig.

Både Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener at utbygging vil ha store negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø og at det er liten forskjell på alternativene. De refererer til at Hansen klassifiserer landskapet på Rullestad som "et helhetlig kulturlandskap av nasjonal verdi." De mener at bortfall av vann i Dalelva og Sagelva over lengre perioder om sommeren, riggområde og kraftstasjonsbygg nær gamletunet på Rullestad m.m. sterkt vil redusere verdien av Rullestad som nasjonalt kulturlandskap.

NVE vil bemerke at Rullestadområdet verken er registrert som helhetlig kulturlandskap eller kulturmiljø i Naturbase. Fagrapporten har vurdert delområde Rullestad til å ha middels og lokal verdi både når det gjelder kulturminner og kulturmiljø. NVE legger dette til grunn for vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

NVEs inntrykk etter høringsrunden og befaringen er at Postvegen skiller seg ut som det kulturminnet som høringspartene anser som klart mest verdifullt av alle kulturminnene i området. Dette gjelder også de som er positive til full utbygging. NVE deler denne oppfatningen og mener at negative virkninger for Postvegen er av stor betydning for konsesjonsspørsmålet. Høringspartene ser ut til å vurdere de negative konsekvensene for Rullestadjuvet og Postveien som større enn hva fagrapporten gjør. Fagrapporten angir at "Opplevelsen av Rullestadjuvet kan bli noe forringet med redusert vannføring." I likhet med flere av høringspartene synes NVE at dette er en undervurdering.

Under tema landskap har vi vurdert at negative virkninger for Rullestadjuvet har stor betydning for konsesjonsspørsmålet og at minstevannføring ikke vil være tilstrekkelig til å bevare kvalitetene ved dette landskapselementet. Disse vurderingene er i like stor grad gyldige for opplevelsen av Postveien. Vår vurdering av konsesjonsspørsmålet ut fra hensyn til kulturminner og kulturmiljø er nærmest parallell med våre vurderinger ut fra landskapshensyn.

NVE kan ikke se at de øvrige delprosjektene vil ha negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø som er av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Friluftsliv, turisme og reiseliv

Effektene av en utbygging i Rullestad og Skromme på natur- og kulturlandskapet (kulturminner og kulturmiljø) har sterk relevans for mulige effekter på friluftsliv, turisme og reiseliv. De fleste høringspartene er svært opptatt av denne sammenhengen. Ingen av høringspartene synes å mene at det vil være akseptabelt dersom utbyggingen vil være til vesentlig skade for friluftsliv, turisme og reiseliv. Det er imidlertid delte meninger om i hvilken grad friluftsliv, turisme og reiseliv vil bli skadelidende av utbyggingen.

NVE mener det er flere aspekter ved mulige negative virkninger for friluftsliv, turisme og reiseliv. Det er i seg selv negativt dersom opplevelseskvalitetene i området blir redusert. Dette vil forringe opplevelsen for den enkelte turist og turgåer. Dersom reduserte opplevelseskvaliteter medfører redusert bruk av området til friluftsliv og fysisk aktivitet er dette negativt i et folkehelseperspektiv. Dersom reduserte opplevelseskvaliteter fører til at området tiltrekker seg færre turister og andre besøkende vil dette også ha negative økonomiske konsekvenser for næringsdrivende tilknyttet reiselivsbransjen i området. Utbyggingens virkninger for næringsliv knyttet til turisme og reiseliv er derfor i hovedsak diskutert her, men er også kommentert under "Næringsliv, sysselsetting og befolkningsutvikling".

KU har ikke vist at en eventuell utbygging vil ha nevneverdige negative konsekvenser for jakt og fiske og temaet har knapt vært nevnt i høringsuttalelsene. NVE kan heller ikke se at konsekvenser for jakt og fiske har betydning for konsesjonsspørsmålet. Derfor er dette ikke kommentert nærmere.

Bordalen 1, 2 og 3

Fagrapporten om friluftsliv, turisme og reiseliv vurderer konsekvensen av Bordalen 1 til å være liten til middels negativ, mens Bordalen 2 og 3 begge har bare liten negativ konsekvens.

Rullestadorrådet med Sagfossen

Fagutredningen har vurdert at Sagfossen har stor verdi for friluftsliv, turisme og reiseliv. Sagfossen omtales som et landemerke, og det sies at utbygging vil medføre at opplevelsen av fossen blir redusert i perioder. Tilsynelatende er det likevel ikke lagt vesentlig vekt på dette i konsekvensvurderingen for Bordalen 1.

Både Fylkesmannen, Etne kommune (saksutredning), Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener at redusert vannføring i Sagelva vil være negativt for turismen.

NVE er enig i at Sagfossen er et viktig landskapselement som øker attraksjonsverdien av Rullestad i forbindelse med turisme og reiseliv. Både for beboere på Halvfjordingen, turister som kommer for å oppleve Postveien og Rullestadjuvet og for forbipasserende på E134 vil Sagfossen være en viktig del av opplevelsen. Likeledes for fjellvandrere på vei opp til Etnefjella, bl.a. som en indikator på det urørte området de skal bevege seg inn i. Kanskje kan Sagfossen være utslagsgivende for at forbipasserende velger å raste ved Halvfjordingen. Det er også mulig å oppleve Sagfossen på nært hold ved å ta turen på den nylig etablerte stien rundt Rullestadvatnet. Kanskje kan god vannføring i Sagelva lokke flere til å ta turen rundt Rullestadvatnet, både av fastboende, gjester på Halvfjordingen og andre. Slik sett kan det ikke utelukkes at redusert vannføring i Sagelva i noen grad kan være negativt for omfanget av friluftsliv i området. Sagfossen er likevel ikke noen hovedattraksjon sammenlignet med Langfossen og Rullestadjuvet. NVE mener det er lite trolig at redusert vannføring i denne isolert sett vil medføre at den generelle turiststrømmen til området vil avta nevneverdig.

Videre vurderer fagrapporten at Rullestadvatnet har middels stor verdi for friluftsliv, turisme og reiseliv på grunn av turstien rundt vannet, samt lett tilgjengelighet for bading, fiske og båtliv. Foruten redusert vannføring i Sagfossen vil området rundt Rullestadvatnet bli påvirket av kraftstasjonsbygget med adkomstveier, rørgate, tunnelportal og massetipp, samt inntak av Raudbekken. Vi har tidligere vurdert at disse inngrepene ikke vil ha nevneverdige negative konsekvenser for natur- eller kulturlandskapet. Lokalt kan inngrepene like fullt påvirke naturopplevelsen for dem som fisker eller bader i nærheten eller som går tur langs stien rundt Rullestadvatnet. Dette er påpekt av bl.a. Fylkesmannen som mener at både turstien, fiske og andre former for friluftsutøvelse vil bli negativt berørt. FNF Hordaland mener at turstien rundt vannet har blitt mye brukt etter at KU ble skrevet.

Etter NVEs syn er det primært i byggefasen at friluftsliv, turisme og reiseliv knyttet til Rullestadvatnet vil bli negativt berørt. I driftsfasen, når området er satt i stand, kan ikke NVE se at verken kraftstasjonsbygg, rørgate, tunnelportal, massetipp eller inntak av Raudbekken vil føre til at færre mennesker fisker, bader, benytter seg av turløypa rundt vatnet eller at turopplevelsen vil være vesentlig redusert i forhold til i dag.

Bordalen

Fagrapporten gir DNT-stiene i området stor verdi. Konsekvensene av en eventuell utbygging vurderes likevel som svært begrenset for DNTs løypenett. Fagrapportens vurdering er at bruken av løypene opp fra Skomme/Rullestad neppe vil bli mindre etter utbygging.

DNT har tilrettelagt to alternative ruter opp Bordalen. Stien på østsida opp Tømmerdalen krysser Bordalselva over ei bru mellom Bordalsstølen og Mjølkestølen. Inntaket for Bordalen 1 er tenkt plassert akkurat her og vil komme i direkte konflikt med denne stien. Stien på vestsida krysser ikke Bordalselva i det hele tatt, men løper sammen med stien fra Tømmerdalen ved Mjølkestølen. Fra Mjølkestølen går stien videre inn til Simlebu i Etnefjella.

Både Fylkesmannen, fylkeskommunen og FNF Hordaland har påpekt at inntaket til Bordalen 1 vil bli svært synlig for dem som velger stien opp Tømmerdalen. Dette nevnes i saksutredningen til Etne kommune som en av de viktigste negative konsekvensene ved dette alternativet. Turistforeningen mener at inntaket for Bordalen 1 vil være en markert og fremmed konstruksjon også i forbindelse med stien på vestsida der den passerer ved Mjølkestølen. Videre mener de at selv om elva bare er synlig fra enkelte punkter fra stien, er nettopp slike punkter viktige på turen opp dalen.

Da NVE var på befaring gikk vi ned Bordalen via DNT-stien gjennom Tømmerdalen. Bortsett fra inntakspunktet for Bordalen 1 var det ikke mulig å se noen av inntakspunktene fra stien. Elva var bare synlig fra stien et kort stykke rett nedstrøms DNT-brua. Ut fra kartet og inntrykket av terrenget i området mener NVE det er rimelig å gå ut ifra at en ikke har vesentlig mer kontakt med vassdraget dersom en går opp på vestsiden av Bordalen via den nye DNT-stien fra Rullestad. I motsetning til Haugesund Turistforeningen kan vi ikke se at inntakspunktet for Bordalen 1 vil ha nevneverdig negativ virkning for denne traseen. Turistforeningen gir inntrykk av at det nå legges opp til at traseen vest for Bordalselva skal være hovedalternativet for turen fra Rullestad opp til Simlebu.

NVE mener det er fullt mulig å flytte DNT-stien fra Tømmerdalen slik at den krysser elva på et punkt der inntaket til Bordalen 1 ikke vil være synlig. Dette vil virke avbøtende for friluftslivet og turopplevelsen for de som bruker DNT-stien og vil heller ikke være spesielt kostnadskrevende sammenlignet med det en kan vinne i ny kraftproduksjon ved Bordalen 1. Vi anser imidlertid dagens krysningspunkt som et godt egnet sted. Turgåerne får i dag en fin opplevelse ved å komme i kontakt med det gamle stølsmiljøet. Dersom stien flyttes slik at turgåerne mister opplevelsen av stølsmiljøet, vil også dette etter NVEs syn forringe turopplevelsen. Dersom en ønsker å unngå nærkontakt med inntaket for Bordalen 1 er det mulig å velge den nye stien fra Halvfjordingen og opp Bordalen på vestsida av dalen opp til Mjølkestølen.

Bortsett fra konflikten mellom DNT-stien opp Tømmerdalen og inntaket for Bordalen 1 kan ikke NVE se at den visuelle opplevelsen av Bordalen for turgåere vil bli nevneverdig negativt påvirket av en eventuell utbygging. Inntaket i Sagelva vil ligge et godt stykke nedstrøms DNT-stien og vil ikke komme i direkte konflikt med denne.

Fylkesmannen mener at verdisettinga og konflikten med landskap, friluftsliv og opplevelsesverdi er undervurdert i KU, bl.a. fordi utreder tilsynelatende ikke har tillagt urørt natur noen egenverdi. NVE er som nevnt enige med Fylkesmannen i at urørt natur har en egenverdi, men mener at inngrepsfrihet ikke er en kvalitet ved Bordalen som alene har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet. Etter vårt syn vil konflikten ved inngrep i et urørt naturområde være større dersom mange bruker det.

Fagrapporten oppgir at i perioden 1998 – 2008 var det årlig mellom 564 og 863 registrerte overnattinger på Simlebu. I tillegg er det mange uregistrerte dagsbesøk. Trolig har flertallet av disse gått enten opp eller ned Bordalen. NVE mener imidlertid det er rimelig å anta at det ikke er selve Bordalen som er hovedmålet med turen for det store flertallet av dem som ferdes gjennom dalen. Trolig er de fleste som benytter DNT-stien(e) gjennom Bordalen på vei opp til Simlebu, Sandvassbu og ev. videre til Blomstølen.

Opplevelsen av urørthet påvirkes både av det man konkret ser og hører og bevisstheten om hvor langt unna man er såkalte tyngre, tekniske inngrep. Opplevelsen av å vite at man befinner seg i et område uten tyngre, tekniske inngrep blir åpenbart mer negativt påvirket jo lenger opp i Bordalen en eventuelt bygger inntaket. Alle turgåere legger imidlertid ikke vesentlig vekt på den faktiske avstanden til tyngre tekniske inngrep. Fordi man rent visuelt kan tilpasse inngrepene i Bordalen slik at de blir lite synlige, vil Bordalen etter vår oppfatning oppleves som relativt urørt for mange av dem som bruker området, også etter en eventuell utbygging. Selv med utbygging av Bordalen 1 finner NVE

det vanskelig å tro at redusert opplevelse av urørthet vil medføre noe kraftig fall i antall mennesker som velger å gå på tur opp til eller ned fra Etnefjella via Bordalen. Etter vårt syn er konflikten mellom tap av urørthet i Bordalen og friluftslivet i området begrenset. Vi legger ikke avgjørende vekt på dette i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Både turistforeningen og FNF Hordaland nevner at det er planer om å bygge et pilegrimssenter i forbindelse med stavkirka Røldal. Da vil Rullestad, som allerede har vært utgangspunkt for pilegrimsturer, bli høyaktuelt som startsted med dette senteret som mål. NVE oppfatter det slik at turistforeningen mener at DNT-stien langs vestsiden av Bordalen er sammenfallende med deler av den gamle pilegrimsvegen. Turistforeningen mener at de tiltenkte anleggene vil komme i direkte konflikt med denne stien. NVE kan ikke se at en utbygging av Bordalen kraftverk vil være mer i konflikt med et eventuelt økende antall pilegrimsvandrere enn med folk som benytter DNT-stien på vei opp i fjellet. Snarere vil konflikten etter vårt syn være mindre fordi pilegrimsvandrere gjerne har en motivasjon som går utover den rene naturopplevelsen. Vi mener at Rullestad vil være like aktuelt som utgangspunkt for pilegrimsvandring til Røldal selv om Bordalen kraftverk bygges. NVE legger ikke vekt på Pilegrimsvegen i sammenheng med friluftsliv, turisme og reiseliv.

Rullestad 2

Både gamle E134 og Postveien er gitt stor verdi i fagrapporten om friluftsliv, turisme og reiseliv. Negativ påvirkning av Skromsfossen, Rullestadjuvet og Postveien er vektlagt og fagrapporten har vurdert de negative konsekvensene som middels store for Rullestad 2. Rullestad 2 er dermed vurdert å ha størst negativ konsekvens av alle delprosjektene.

Fylkesmannen mener at opplevelsesverdien av området vil bli sterkt redusert ved utbygging av Rullestadjuvet, slik at grunnlaget for pågående og framtidige reiselivs- og opplevelsesprodukter knyttet til Rullestadområdet vil bli redusert. Konfliktnivået er etter Fylkesmannens vurdering høyt for lokalt og regionalt reiseliv.

SRN og Naturvernforbundet beskriver Dalelva og Rullestadjuvet med Postveien og jettegrytene som svært naturskjønne områder og kategoriserer dem blant de største turistattraksjonene på Vestlandet. Haugesund turistforening oppgir at Rullestadjuvet har vært både en nasjonal og regional turistattraksjon siden 1800-tallet, som er blitt særlig kjent fordi Lars Hertervig hentet motiv til flere av sine mest kjente malerier fra dette området. Turistforeningen anser at det er i dette delområdet selve vannveien har størst betydning for friluftslivet. Turistforeningen og FNF Hordaland mener at Postvegen på en enestående måte knytter sammen Sør-dalen, jettegryteformasjonene, natur- og kulturlandskap. Dersom vannstrengen forsvinner mener de at Postvegen med bruene vil bli sterkt skadelidende både som kulturminne og som turvei og turistattraksjon. De mener at bygging av Rullestad 2 vil være svært negativt for Halvfjordingen fordi Rullestadjuvet og Postvegen vil miste mye av sin verdi som nasjonal turistattraksjon, samtidig som kraftstasjonen og riggområdet vil være skjemmende inngrep i et kulturlandskap av nasjonal verdi.

DN (nå Miljødirektoratet) og Fylkesmannen viser til at fylkesdelplanen for små vannkraftverk i Hordaland omtaler Rullestadjuvet på linje med Åkrafjorden, Langfoss og Eikemodalen som spesielle trekkplaster for reiseliv i Sunnhordland og Haugalandet. Flere høringsparter påpeker også at Rullestad er med i prosjektet Åkrafjorden landskapspark og at det allerede er brukt en god del statlige og kommunale midler til å utvikle reiselivsprodukter i Rullestadområdet. Det er brukt penger på informasjon og merking av stier, og rasteplass langs Postvegen og ved jettegrytene.

Ved siden av tradisjonell tilrettelegging for fjellvandring opplyser Haugesund turistforening at de i senere år har arbeidet mye med å tilrettelegge enklere turer og friluftaktiviteter for blant annet funksjonshemmede. Postvegen på Rullestad oppgis som et eksempel på tilrettelegging for kulturvandring i kontakt med barsk natur. Gamle E134 nevnes også som et godt eksempel på at universelle brukere kan komme i nær kontakt med vill fosse- og elvenatur. Hårnålssvingene opp Rullestadjuvet er tilgjengelig for både gåing, sykling eller bilkjøring.

NVE er enig i rangeringen av delprosjektene som fagrapporten har gjort. Vi mener imidlertid at fagrapporten har vurdert konsekvensene av Rullestad 2 for friluftsliv, reiseliv og turisme for lavt. Både KU og høringsuttalelser har vist at Rullestadjuvet og Postveien både historisk og nå er viktige turistmål. De er en del av Åkrafjorden landskapspark og markedsføres i dag som regionale turistattraksjoner. Det er allerede lagt både penger og arbeid i å legge til rette for turister, og det er planer

for videre satsing. Dalelva med Rullestadjuvet er lett tilgjengelig via både Postvegen og gamle E134. Om nødvendig kan man kjøre bil, men man kan også sykle eller gå. Lett tilgjengelighet øker grunnlaget for å tiltrekke turister i stort antall.

Vi mener det er rimelig å anta at turistene som kommer til Rullestad primært tiltrekkes av Rullestadjuvet og Postvegen. Slik vi ser det vil derfor mye av den øvrige bruken av Rullestadorrådet i forbindelse med friluftsliv, reiseliv og turisme, i større eller mindre grad være knyttet til Rullestadjuvet og Postvegen sin attraksjonsverdi. Jettegrytene, kulturlandskapet og stien rundt Rullestadvatnet er med på øke den totale attraktiviteten ved området, men vil neppe tiltrekke seg turister i stort antall på selvstendig grunnlag.

Dersom opplevelsesverdiene og attraktiviteten ved Rullestadjuvet og Postvegen reduseres vesentlig mener NVE det ikke kan utelukkes at antall turister som besøker området vil gå ned.

Antall turister er åpenbart av avgjørende økonomisk betydning for reiselivsbransjen. Rullestadjuvet og Postveien er regionale attraksjoner og kan derfor ha betydning for flere reiselivsbedrifter enn Halvfjordingen. Det er umulig å tallfeste den økonomiske betydningen av disse attraksjonene for turisme og reiseliv. Det er heller ikke mulig å tallfeste hvor mange færre turister som eventuelt vil oppsøke området dersom Rullestad 2 bygges ut og den økonomiske betydningen av dette. Det som synes sikkert er at det vil få store konsekvenser for Halvfjordingen dersom antallet turister til Rullestad reduseres vesentlig. NVE mener også det må bli vanskeligere å videreutvikle Rullestad som turistmål dersom opplevelseskvalitetene ved hovedattraksjonen reduseres.

Foruten den økonomiske betydningen som turistattraksjon mener NVE at Rullestadjuvet og Postveien har betydning for friluftsliv som lett tilgjengelige mål med stor opplevelsesverdi for både turgåere, syklistene og andre. Det er ikke nødvendig å være i spesielt god form eller turvant i utgangspunktet. Vi mener også det er et viktig poeng at folk som av ulike grunner er bevegelseshemmet kan komme i nær kontakt med dramatisk fosse- og elvenatur, slik Haugesund turistforening påpeker. Når folk først er i området er også jettegrytene og turstien rundt Rullestadvatnet attraktive og lett tilgjengelige turmuligheter. Etter NVEs syn er disse kvalitetene verdifulle i et folkehelseperspektiv ved at det legges til rette for aktivitet og naturopplevelse for et bredt lag av befolkningen.

Dersom en skal sikre at antall turister til Rullestad opprettholdes i framtida og eventuelt også økes, mener NVE det er avgjørende at opplevelsesverdiene og attraktiviteten ved Rullestadjuvet og Postvegen ikke reduseres vesentlig.

Skromme

Fagrapportens vurdering er at Skromme kraftverk vil ha små negative konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og turisme. Få høringsparter har fremhevet utbyggingsstrekningen for Skromme kraftverk som spesielt verdifull i sammenheng med dette temaet. Fylkesmannen mener at opplevelsen knyttet til hele Sør-dalen, fra fjord til fjell, vil bli redusert. Opplevelsesverdien og helheten i landskapet langs gamle E134 og Postvegen beskrives som inntrykkssterk. Skromme kraftverk vil derfor etter Fylkesmannens syn påvirke dette området på uønsket måte for tilreisende.

NVE forstår argumentet, men er ikke enig i at Skromme kraftverk vil ha vesentlig negativ virkning for friluftsliv, turisme og reiseliv. Det er Rullestadjuvet og Postvegen som er de store turistattraksjonene. Kraftstasjonen på Skromme vil etter vårt syn ikke komme i direkte konflikt med disse. I tråd med fagrapportens vurdering kan vi ikke se at bygging av Skromme kraftverk vil føre til at omfanget av friluftsliv, reiseliv og turisme vil bli redusert.

Kvernhuselva

Fagrapportens vurdering er at Kvernhuselva kraftverk vil ha små negative konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og turisme. Bare Fylkesmannen har hatt konkrete merknader om mulige virkninger av Kvernhuselva kraftverk for dette temaet. Utbygging her vil etter Fylkesmannens syn påvirke både lokalt og regionalt friluftsliv fordi inngrepene vil bli godt synlige. Landskapsrommet ved Rullestadvatnet er allerede påvirket av mange inngrep. Fylkesmannen mener det er vanskelig å vektlegge de lokale og regionale verdiene i Kvernhuselva når dette prosjektet blir presentert som del av en stor pakke.

NVE viser til våre vurderinger under landskap. Vi er ikke enige med Fylkesmannen i at inngrepene i forbindelse med Kvernhuselva kraftverk vil bli spesielt synlige i driftsfasen. Vi kan ikke se at bygging av Kvernhuselva kraftverk vil føre til at omfanget av friluftsliv, reiseliv og turisme vil bli redusert.

Samlet konsekvens av hovedalternativet

Under vurderingen av de ulike delprosjektene er det kun referert til høringsparter som mener at utbyggingen vil få negative konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og turisme. Flere høringsparter har gitt uttrykk for at de mener utbyggingen ikke vil gi større inngrep enn at virkningene kan aksepteres. Noen mener dessuten at utbyggingen kan ha positive virkninger for turisme og reiseliv. Disse har imidlertid ikke gått konkret inn på de ulike delprosjektene, men uttalt seg generelt om full utbygging. Derfor er disse uttalelsene ikke kommentert under hvert delprosjekt, men er tatt i betraktning her i den samlede vurderingen av det omsøkte prosjektet.

Full utbygging er i KU vurdert til å få middels negativ konsekvens for friluftsliv, turisme og reiseliv. Fagrapporten mener at delprosjektene hver for seg ikke gir så store konsekvenser, men at samlede virkninger blir store. Redusert vannføring i Dalelva anses som den mest negative virkningen. Redusert vannføring i Sagfossen fremheves også. Rullestad 2 er det enkeltprosjektet som har fått størst konsekvens; middels negativ.

Flere høringsparter mener at konfliktnivået for friluftsliv og opplevelsesverdier er undervurdert i KU og mener at de fleste utbyggingsalternativene vil ha stor negativ konsekvens for friluftsliv, reiseliv og turisme. Turistforeningen og FNF Hordaland bestrider beskrivelsen i KU om at bruken av området i dag er beskjeden.

Mange av høringspartene er opptatt både av det som allerede er investert i reiselivssatsing i området, samt mulighetene for videre utvikling. Fylkesmannen anser at Rullestadjuvet, jettegrytelandskapet, vassdragene og fosselandskapet er det viktigste grunnlaget for framtidig utvikling av turisme og reiseliv. SRN og Naturvernforbundet oppgir at natur- og kulturbasert turisme, samt friluftsliv med fotturer, klatring og sykling er under utvikling i området og mener at potensialet for økt naturbasert turisme og friluftsliv er stort.

Haugesund turistforening mener at Rullestad er godt egnet til forebyggende arbeid og helsefremmende tiltak fordi en har flere attraksjoner lett tilgjengelig her. Rullestadområdet sitt potensial for å inspirere til videre aktivitet for barn og voksne uten erfaring anses som stort. Det påpekes at den samfunnsøkonomiske verdien av en sunnere livsstil er godt dokumentert. Av 200 turtips for regionen som turistforeningen har, gjelder 8 av forslagene turer i Rullestadområdet. Turistforeningen oppgir at både de selv og den interkommunale turistinformasjonen i sesongen daglig gir informasjon til turister og fjellvandrere om Åkrafjorden med Langfossen og Rullestad og om Rullestadområdet som utgangspunkt for turer til og omkring Simlebu.

Etne kommune kommenterer generelt om friluftsliv og reiseliv i saksutredningen at en kan oppleve ulemper i anleggstida, samtidig som anleggsperioden også kan gi inntekter for bl.a. Halvfjordingen. Det anses som positivt at en tenker å åpne kraftstasjon(er) for turister og spre informasjon om ren og fornybar energi, men kraftutbygginga som sådan anses å ha negative konsekvenser for reiselivet. Kommunestyret har valgt å legge vekt på de mulige positive sidene ved utbyggingen og har vedtatt å gå inn for full utbygging. I vedtaket sies det bl.a. at kommunen ser det som svært viktig at grunnlaget for turisme i området blir styrket.

Hordaland fylkeskommune har i saksutredningen kommentert at negative landskapsvirkninger kan redusere områdets attraktivitet i forhold til naturbasert reiseliv og friluftsliv. Riksantikvaren slutter seg til disse vurderingene. På den positive siden nevner fylkeskommunen at det vil bli bedre tilgjengelighet til Kvernhuselva og at besøk i kraftstasjonene kan inngå som en del av reiselivssatsingen. Også fylkeskommunen har vedtatt å gå inn for full utbygging.

Halvfjordingen er den eneste reiselivsbedriften som er lokalisert i selve Rullestadområdet. Bedriften sysselsetter i dag 2-3 årsverk, men mener selv at potensialet er vesentlig høyere. I anleggsperioden ser bedriften for seg at de vil kunne tjene på å tilby overnatting og beverting. Selv om Halvfjordingen ser at den omsøkte utbyggingen vil ha negative konsekvenser for bedriften, forventer de at de positive konsekvensene vil bli større.

Både Halvfjordingen, Etne næringsutvikling og Hordaland Bondelag mener at tilleggssinntekter til gardsbrukene på Rullestad vil være med å gi grunnlag for fortsatt drift og vedlikehold av kulturlandskapet, noe som vil gjøre landskapet attraktivt for turister også i framtida. Bondelaget påpeker også at enklere adkomst til utmarka vil være positivt. Halvfjordingen mener det er en god idé å gjøre et av kraftverkene til besøksanlegg og Etne næringsutvikling mener at kraftstasjonsbyggene i seg selv kan bli visuelt attraktive bygg som vil være et positivt bidrag til miljø og landskap. Bondelaget er inne på det samme og mener at småkraftverk kan bli et nytt og interessant opplevelsestilbud for mange turister. Trond Solvang mener at inngrepene som følge av utbyggingen vil bli små og dermed ikke ødelegge tur- eller naturopplevelsene i området.

NVE mener det er liten tvil om at det er knyttet store friluftslivs-, turisme-, og reiselivsinteresser til utbyggingsområdet. En nedgang i bruken av området til disse formålene og/eller sterke hinder for videreutvikling vil etter vårt syn ha store negative økonomiske konsekvenser. Det vil også være negativt i et folkehelseperspektiv.

Etter vårt syn er Rullestadjuvet og Postveien i særklasse de største turistattraksjonene i hele utbyggingsområdet. Rullestadjuvet og Postvegen markedsføres også som spesielle attraksjoner gjennom Åkrafjorden landskapspark og Åkrafjorden oppleving. Dersom turisme og reiselivsaktiviteter skal opprettholdes på dagens nivå mener vi det er avgjørende at opplevelsesverdiene knyttet til disse attraksjonene ikke svekkes nevneverdig. Etter vårt syn er det ikke mulig å bygge Rullestad 2 uten at det går vesentlig ut over Rullestadjuvet og Postveien. Når det gjelder Rullestad 2 er vi enige med høringspartene som mener KU ikke synliggjør konflikten med friluftsliv, reiseliv og turisme godt nok. Vi tar til etterretning at Halvfjordingen selv ikke har kritiske merknader til noen deler av utbyggingsplanen. NVE mener at Rullestad 2 uten tvil vil berøre deler av eksistensgrunnlaget for bedriften negativt. Verken kulturlandskapet eller et eventuelt besøkskraftverk vil etter NVEs syn være i nærheten av å ha samme tiltrekningskraft på turister som opplevelsen av Rullestadjuvet og Postvegen. Dersom turistene først kommer til Rullestad mener vi imidlertid at både et velleid kulturlandskap og et eventuelt besøkskraftverk vil bidra til å øke den totale attraksjonsverdien av området, slik flere høringsparter har nevnt. RSE har kommentert at de er positive til å tilrettelegge et av kraftverkene som visningsanlegg.

Også når det gjelder grunnlaget for videreutvikling av Rullestad som turistmål mener NVE det er en forutsetning at Rullestadjuvet og Postveien ikke blir vesentlig negativt berørt. I motsetning til Etne kommune, Halvfjordingen, Etne næringsutvikling og Hordaland Bondelag mener vi at det ikke er mulig å bygge ut etter hovedalternativet samtidig som grunnlaget for turisme styrkes.

NVE mener også at bortfall av vannføring i Sagfossen vil være negativt for friluftsliv, turisme og reiseliv. Redusert vannføring i Sagelva er likevel av mindre betydning for konsesjonsspørsmålet enn bortfall av vannføring gjennom Rullestadjuvet og Dalelva langs Postveien.

Utenfor området som blir direkte berørt av utbyggingen ligger Folgefonna nasjonalpark i nord og Etnesfjella i sør. Flere høringsparter er svært opptatt av utbyggingsområdets betydning som innfallsport til disse viktige natur- og friluftsområdene via gamle E134. Turistforeningen har tilrettelagt godt for turer i Etnesfjella med stier og hytter. DN påpeker at Folgefonna nasjonalpark er en del av Åkrafjorden landskapspark og en viktig del av helheten i et mest mulig urørt landskapsbilde som søkes profilert i turismesammenheng. Nasjonalparken er ifølge DN et av landets viktigste reisemål. Både DN og Fylkesmannen legger stor vekt på at høyfjellsområdene og friluftsområdene i fjellet, inngrepsfri natur og de urørte delene av Åkrafjorden er gitt stor verdi i fylkesdelplan for små vannkraftverk i Hordaland.

RSE kommenterer at det går fram av KU at flere av innfallsportene til fjellområdene ligger ved gamle E134. De påpeker at gamle E134 i seg selv er et stort inngrep i landskapet og at utbyggingsområdet generelt ligger nær områder som allerede er utbygd og har ulike tekniske inngrep.

NVE vil bemerke at selv om gamle E134 opprinnelig var et stort inngrep i landskapet, vil ikke folk flest oppfatte det slik i dag. Gamle E134 anses derimot av mange som en turistattraksjon i seg selv. RSE har likevel rett i at store deler av utbyggingsområdet generelt er preget av større og mindre tekniske inngrep.

Videre vil vi bemerke at ifølge figur 11-47 i KU er en mindre, umerket tursti med en trimpost langs Kvernhuselva den eneste stien opp mot Folgefonna i utbyggingsområdet. Denne stien følger eksisterende skogsvei så langt denne går, altså samme trasé som planlagt adkomstvei til inntaket til

Kvernhuselva kraftverk. Åkrafjorden oppleving oppgir Rullestad som en av tre oppgangsmuligheter til Folgefonna, og NVE går ut ifra at det siktes til denne stien. KU beskriver at stien er lite til middels brukt, primært av lokale og at den har middels store opplevelseskvaliteter. NVE legger derfor til grunn at det er relativt få som velger Rullestad som innfallsport til Folgefonna nasjonalpark i dag.

NVE mener det er lite trolig at bruken av Etnesfjella og Folgefonna nasjonalpark vil bli mindre selv om det gjøres inngrep i Rullestadområdet. Opplevelsen av Rullestadområdet vil likevel være en del av turopplevelsen for dem som er på vei opp i fjellheimen og skjemmende inngrep her vil være negativt. Igjen er det bygging av Rullestad 2, med godt synlig inntaksdam og redusert vannføring i Skromsfossen og Rullestadjuvet, som etter NVEs syn vil være mest konfliktfyllt. Bordalen 1, med bortfall av vannføring i Sagfossen, vil også være negativt i denne sammenhengen, men i mindre grad enn Rullestad 2. Dersom de viktigste attraksjonsverdiene i Rullestadområdet bevares vil fjellturistene kanskje bruke noe mer tid i Rullestad. Dette kan ha en viss økonomisk betydning for Halvfjordingen og andre lokale aktører. Som Hordaland fylkeskommune har vært inne på ser vi ellers en viss mulighet for at adkomstveien til inntaket til Kvernhuselva kraftverk kan lette tilgjengeligheten inn til Folgefonna nasjonalpark, slik at flere velger Rullestad som utgangspunkt for turen. Vi legger imidlertid ikke vekt på dette i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

NVE mener for øvrig at det ikke bare er fjellområdene rundt Åkrafjorden og Rullestad som har stor verdi for friluftsliv. Det er en relativt liten andel av befolkningen som går fra hytte til hytte i fjellet. For folk flest er lett tilgjengelige friluftsområder i nærmiljøet av vesentlig større betydning for hvor aktive de er utendørs. Derfor mener vi at også nærområdene ved Rullestadvatnet og Dalelva med Postveien og gamle E134 er av stor verdi for friluftsliv. Dette reflekteres bedre i KU enn ved kartleggingen som er gjort etter DN-Håndbok 25-2004.

NVEs vurdering er at sannsynlige negative virkninger for friluftsliv, turisme og reiseliv har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet når det gjelder Rullestad 2. Dersom Rullestad 2 ikke bygges mener vi at konflikten vil være vesentlig mindre enn ved full utbygging.

Hensynet til friluftsliv, reiseliv og turisme gir også gode argumenter for å anbefale utbygging etter alternativ Bordalen 2 framfor Bordalen 1. Dette vil redusere konflikten ytterligere, både ved at Sagelva bevares og at en unngår direkte konflikt med DNT-stien øverst i Bordalen. I tillegg vil en i mindre grad berøre urørte naturområder. Tilstrekkelig minstevannføring vil imidlertid til en viss grad redusere de negative virkningene for Sagfossen.

Andre deler av prosjektet har etter vårt syn ikke negative virkninger for friluftsliv, reiseliv og turisme som er av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Naturmiljø og naturmangfold

Fagrapportens vurdering er at Bordalen 1 og Skromme kraftverk vil få liten til middels negativ konsekvens for naturmiljø og naturmangfold. Rullestad 2, Kvernhuselva samt Bordalen 2 og 3 vil bare få små negative konsekvenser. Samlet sett er fagrapportens vurdering at full utbygging vil få middels store negative konsekvenser for dette temaet.

Naturtyper og ferskvannslokaliteter

Fagrapporten om naturmiljø og naturmangfold har ikke identifisert noen ferskvannslokaliteter av særlig verdi. Ingen høringsparter har hatt spesielle merknader til dette.

Det er avgrenset 6 ulike naturtyper i utbyggingsområdet, samt elvemosevegetasjon i Dalelva.

Ved Smielvas utløp i Dalelva er det tidligere kartlagt en viktig høstingsskog (nr. 6 på figur 4-14 i fagrapporten). Denne lokaliteten vil ikke bli berørt av tekniske inngrep og er uten betydning for konsesjonsspørsmålet.

Ved Kvernhuselva, omtrent midt på planlagt utbyggingsstrekning, er det registrert en lokalt viktig bekkekløft/bergvegg og en viktig forekomst av edellauvskog på vestsiden av bekkekløfta (nr. 5 og 4 på figur 4-14 i fagrapporten). Edellauvskogen er ikke knyttet til vannføringen i Kvernhuselva og vil ikke bli berørt av anleggsveien eller andre tekniske inngrep. Bekkekløfta er liten og det er oppgitt at mye av artsinventaret er knyttet til grunnvannstilsig fra terrenget over. Fossen i kløfta er for liten til at det er definert noen egen fossesprutsone i nærheten av denne. Det er ikke funnet noen rødlistearter i tilknytning til bekkekløfta. Verken edellauvskogen eller bekkekløfta har etter vårt syn nevneverdig betydning for konsesjonsspørsmålet. Vi merker oss likevel at minstevannføring anses å være gunstig.

Nederst i Bordalselva er det også avgrenset en naturtype med bekkeløft og bergvegg (nr. 3 på figur 4-14 i fagrapporten). Den er vurdert som lokalt viktig. Det ble ikke påvist rødlistearter eller truede vegetasjonstyper på lokaliteten. Fagrapporten har dermed ikke avdekket forhold som tilsier at bekkeløfta i Bordalen har særlig stor betydning for konsesjonsspørsmålet. Som diskutert i forbindelse med merknadene til KU er imidlertid nedre deler av Bordalselva svært utilgjengelig, slik at vurderingene i KU dels er basert på skjønn. Konsesjonsspørsmålet for utbygging i Bordalen må derfor avgjøres uten at det har vært mulig å undersøke hele denne bekkeløfta på nært hold og det kan ikke utelukkkes at det kan finnes rødlistearter her som det ikke har vært mulig å kartlegge. Det er derfor relevant å vurdere utbygging i Bordalen etter føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven (§ 9).

Ut fra det som har vært mulig å observere, samt kunnskap om bl.a. region, klima, topografi, berggrunnforhold og kjennskap til omkringliggende områder er potensialet for funn av rødlistede arter av moser og lav vurdert som relativt lite. NVE mener dette er en rimelig vurdering. Bekkeløfta er ellers nordvendt og i tillegg til elva blir fuktigheten i kløfta opprettholdt av sivevann. NVE mener derfor at minstevannføring vil være tilstrekkelig til å ivareta fuktighetsforholdene i bekkeløfta slik at vesentlig skade på naturmangfoldet unngås. Føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven vil ved dette være hensyntatt. Forutsatt at det slippes minstevannføring i Bordalselva kan ikke NVE se at bekkeløfta nederst i Bordalen har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet for Bordalen kraftverk.

Ved Sagelva er det avgrenset to naturtyper; en lokalt viktig fossesprøytzone i Sagfossen og en lokalt viktig gråor/heggeskog vest for Sagelva (Nr. 1 og 2 på figur 4-14 i fagrapporten). Ingen rødlistearter er registrert i forbindelse med fossesprøytsonen. Vegetasjonstypen er imidlertid definert som fosseeng. Denne vegetasjonstypen er kategorisert som truet (VU). Lite areal og noe utydelig utforming har likevel gjort at bekkeløfta ikke er vurdert som mer enn lokalt viktig. NVE mener derfor at bekkeløfta ikke har vesentlig betydning for konsesjonsspørsmålet. Vi mener likevel det er grunn til å anse denne bekkeløfta som den mest verdifulle av de bekkeløftene som blir berørt av utbyggingen. Naturvernforbundet mener at mulig negativ påvirkning av denne fossesprøytsonen er en av de to mest alvorlige konsekvensene av den omsøkte utbyggingen for naturmangfoldet. Fagrapportens forslag til skjøtsel er å unngå omfattende reduksjon av vannføringen. Ved en eventuell konsesjon til Bordalen 1 bør det pålegges minstevannføring som ivaretar verdiene i bekkeløfta så langt som mulig.

Gråor-heggeskogen vil ikke bli berørt av fysiske inngrep og er ikke avhengig av vannføring i Sagelva. NVE anser at denne lokaliteten ikke har betydning for konsesjonsspørsmålet.

Når det gjelder natur- og vegetasjonstyper er det elvemosevegetasjonen i Dalelva som har fått størst oppmerksomhet fra høringspartene. Sammen med mulig negativ påvirkning av fossesprøytsonen i Sagelva er mulig negativ påvirkning av mosefloraen i Dalelva etter Naturvernforbundets syn den mest alvorlige konsekvensen av den omsøkte utbyggingen for naturmangfoldet. De påpeker at elvemosevegetasjonen er sterkt truet på Vestlandet. FNF Hordaland mener det ikke er riktig å si at "en liten del av vegetasjonstypen" blir påvirket ved Rullestad 2 og anslår at det er 400 m mellom inntaket til Rullestad 2 og samløpet med Bordalselva.

RSE påpeker at formuleringen om at kun en liten del av elvemosevegetasjonen i Dalelva blir påvirket står under omfangsvurderingen av Rullestad 2. Denne delen av utbyggingen vil påvirke under 1/3 av strekningen med elvemoser i Dalelva. Skromme kraftverk vil påvirke ytterligere en strekning, slik at påvirkningen til sammen blir vesentlig. Verdien av mosevegetasjonen anses imidlertid av RSE som liten. De mener at vegetasjonstypen per i dag ikke lenger kan betraktes som truet, men vanlig forekommende med en artssammensetning som varierer ut ifra bl.a. topografiske og næringsmessige forhold. Ingen av elvemoserartene som er registrert i de berørte elvene er oppført på den nasjonale rødlista. RSE mener derfor at det ikke bør legges vekt på konsekvenser for denne vegetasjonstypen.

På miljøstatus.no er elvemosevegetasjon i juni 2010 vurdert å være generelt utbredt og livskraftig (LC), men sterkt truet (EN) på Sørlandet og Vestlandet. Forurensning er oppgitt som hovedgrunn til situasjonen på Sør- og Vestlandet. NVE legger dette til grunn for vår vurdering. Negativ virkning for elvemosevegetasjonen er hovedgrunnen til at fagrapporten vurderer konsekvensen av Skromme kraftverk til liten til middels negativ for naturmiljø og naturmangfold.

Rullestad 2 og Skromme kraftverk vil til sammen berøre en stor del av strekningen med registrert elvemosevegetasjon. Vegetasjonstypen synes å være sterkere knyttet til utbyggingsstrekningen for Skromme enn for Rullestad 2. Fagrapportens vurdering er at minstevannføring vil begrense den negative effekten av redusert vannføring på denne utbyggingsstrekningen.

Ingen av artene som er funnet i Dalelva er rødlistet. Heller ikke etter rødlista fra 2010. Slik sett er NVE til dels enige med RSE i at verdien av elvemosevegetasjonen i Dalelva ikke synes å være spesielt stor i forhold til tilsvarende lokaliteter. Belastningen av forurensning i Dalelva synes marginal, men vassdraget er sannsynligvis sårbart for sur nedbør. Elvemosevegetasjonen i Dalelva har likevel overlevd den perioden hvor problemet med sur nedbør formodentlig har vært størst. NVE går derfor ut ifra at forurensning ikke vil være noe stort problem for elvemosevegetasjonen i Dalelva i overskuelig framtid.

Vi kan ikke se at elvemosevegetasjonen isolert sett er avgjørende for konsesjonsspørsmålet verken for Rullestad 2 eller Skromme kraftverk. Negativ påvirkning på elvemosevegetasjonen vil likevel være en faktor som bør tas med i betraktning i en samlet vurdering av ulemper for de ulike fagtema. Det er allerede klart at Rullestad 2 vil ha vesentlige negative virkninger for flere tema. Dersom Rullestad 2 ikke bygges vil dette redusere konflikten med elvemosevegetasjonen ved at hele strekningen fra utløpet av Skromme kraftverk og ned til samløpet med Bordalselva forblir urørt. Det er også kartlagt elvemosevegetasjon på en strekning oppstrøms inntaket til Skromme. Dersom det gis tillatelse til utbygging bør det uansett omfang av konsesjonen slippes minstevannføring på utbygde elvestrekninger i Dalelva for å ivareta elvemosevegetasjonen.

Fugl

Naturvernforbundet og SRN mener at nesten 90 ulike fuglearter er registrert i området rundt Dalelva, hvorav flere truede arter. Konkret nevnes det at fossekall og trolig vintererle har hekke- og leveområde i Dalelva/Skrommeområdet. Øystein Rullestad synes det er en svært negativ effekt av utbyggingen at restvannføringen gjennom Rullestadjuvet vil bli for liten til å opprettholde hekkemulighetene for fossekall.

NVE viser til at ingen av de registrerte, rødlistede fugleartene er spesielt sårbare for vannkraftutbygging. Vi kan derfor ikke se at noen av disse kan bli negativt berørt av den omsøkte utbyggingen.

Fossekall og vintererle derimot er vanntilknyttede arter som begge er sårbare for vannkraftutbygging. Hekkende fossekall er påvist både ved Skromme og i Rullestadjuvet. NVE har også observert hekkende fossekall ved Skromme. I tillegg er det sannsynlig at fossekall hekker i Sagelva. Hekkende vintererle ble ikke påvist, men arten ble observert i flukt og hekkeforholdene for vintererle i Rullestadjuvet vurderes i fagrapporten som svært gode.

Det hekkende paret med fossekall ved Skromme ble observert på næringssøk langs den stilleflytende delen av elva, nedstrøms det planlagte kraftverket. Denne strekningen vil ikke bli berørt av redusert vannføring. Minstevannføring på utbyggingsstrekningene vil sørge for at en fortsatt får produksjon av bunndyr på berørte elvestrekninger, selv om det totale volumet sannsynligvis vil bli redusert. Den mest negative konsekvensen for fossekall ved den omsøkte utbyggingen vil etter NVEs syn være at hekkeplasser kan bli mindre attraktive på grunn av redusert vannføring. Fossekall er imidlertid ikke en truet art. Nyere undersøkelser (rapport 3/2011 i rapportserien "Miljøbasert vannføring") viser også at det er mulig å gjøre effektive avbøtende tiltak for fossekall i forbindelse med vannkraftutbygging. For eksempel bygging av reirkasser på egnede steder til erstatning for eventuelle tapte hekkeplasser. Dette er enkle tiltak med små kostnader som det bør være mulig å gjennomføre dersom det gis konsesjon til utbygging. På denne bakgrunnen anser NVE av de negative virkningene for fossekall vil bli små og at de ikke er av nevneverdig betydning for konsesjonsspørsmålet.

Vintererle er heller ingen truet art, men Hordaland er i ytterkanten av utbredelsesområdet slik at den er fåtallig her. Som fossekallen finner den næring i rennende vann, men redusert vannføring vil ikke påvirke vintererlas hekkeplasser. NVE kan ikke se at negative konsekvenser for vintererle har nevneverdig betydning for konsesjonsspørsmålet.

Fisk

Det er ikke funnet andre fiskearter enn ørret på de berørte elvestrekningene og i Rullestadvatnet. Ingen av høringsspartene har vært spesielt opptatt av negative konsekvenser for ørreten. Derimot er mulige positive virkninger for ørretbestanden i Rullestadvatnet nevnt av enkelte. Det forventes at en viss reduksjon av egnede gyteområder kan medføre at den noe overbefolkede ørretbestanden blir redusert og at en derved får bedre kvalitet på den fisken som finnes. NVE legger ikke vekt på dette.

Strekningen som berøres av Skromme kraftverk har tilsynelatende liten verdi for ørret i dag. Det er få egnede områder for rekruttering og ørret kan heller ikke i dag vandre oppover på denne strekningen fra kraftstasjonsområdet. Det antas derfor at ørreten som finnes her i hovedsak har kommet ovenfra. Fagrapporten vurderer at nedvandringmulighetene vil bli betydelig redusert ved bygging av inntaksdammen til Skromme kraftverk. NVE er i hovedsak enig i denne vurderingen, men vil påpeke at det fortsatt vil bli flomoverløp ca. 50 dager i året i et middelår. Det vil fortsatt være mulig for fisk å slippe seg nedover i vassdraget i slike perioder.

Elvestrekningen mellom Skromsfossen og Rullestadjuvet, inkludert nedre del av Bordalselva, synes å ha liten verdi for ørret. Det er ikke funnet områder som er egnet for gyting på denne strekningen og områder egnet for 0+ var svært begrenset. Det antas derfor at fisken som lever her for det meste slipper seg ned ovenfra. Strekningen mellom Rullestadjuvet (vandringshinder) og Rullestadvatnet synes å ha noe større verdi for ørret. På nedre del er det relativt god rekruttering. Generelt er det likevel lave tettheter. Vannføringen nedstrøms samløpet med Kvernhuselva vil ikke bli endret.

Nedre del av Bordalselva utgjør et vandringshinder for ørret. Fagrapporten oppgir at det er ørret i hele Bordalselva, som enten er stasjonær elvefisk eller fisk som har sluppet seg ned fra ovenforliggende vann. Foruten stasjon 5 nederst i elva ble det imidlertid ikke elektrofisket etter ørret på berørt elvestrekning. Ut fra inntrykket fra befaringen mener vi likevel det er rimelig å anta at heller ikke strekningen nedstrøms inntaket til Bordalen 1 har særlig store arealer med godt egnede gyte- og oppvekstområder, slik at bygging av Bordalen kraftverk uansett alternativ ikke vil medføre nevneverdige negative konsekvenser for ørret. Som for Skromme vil ørret kunne slippe seg over inntaksdammen i perioder med overløp.

Kvernhuselva vurderes å ha mindre betydning for rekruttering av ørret til Rullestadvatnet enn forventet. De best egnede gyte- og oppvekstarealene for ørret i Kvernhuselva finnes ellers nedstrøms utløpet av det planlagte kraftverket. Fagrapporten mener det ikke er nødvendig å slippe minstevannføring i Kvernhuselva av hensyn til ørret.

Utbyggingen vil ikke påvirke vannstanden i selve Rullestadvatnet. Fagrapporten antar at ørret gyter i selve innsjøen i tillegg til at nedre deler av Dalelva og Løyningbekken er de viktigste gyteområdene på elv. Løyningbekken er ikke omfattet av den omsøkte utbyggingsplanen og nedstrøms samløpet med Kvernhuselva vil vannføringen i Dalelva være uendret.

KU vurderer at luftinnblanding med gassovermetning som konsekvens kun er relevant å vurdere for Bordalen 1 og 2 på grunn av bekkeinntakene som inngår i disse alternativene. Mulige negative konsekvenser for fisk er vurdert å være minimale fordi eventuelt gassovermettet vann vil tynnes ut i vann fra hovedinntaket, samt at utløpet fra Bordalen kraftverk vil være direkte i Rullestadvatnet og dermed bare vil ha effekt i umiddelbar nærhet til utløpet. NVE er i hovedsak enig i denne vurderingen. Vi vil likevel bemerke at gassovermetning sannsynligvis også er et problem ved en del småkraftverk. Vi mener at gassovermetning potensielt kan oppstå også ved Skromme og Kvernhuselva kraftverk i gitte tilfeller. Det er imidlertid mulig å forebygge problemet ved å konstruere anlegget slik at en både sørger for minst mulig luftinnblanding i inntaket, samt god utlufting av vannet før det ledes tilbake i elva. Fare for gassovermetning er derfor uten betydning for konsesjonsspørsmålet.

NVE kan ikke se at utbyggingen vil ha nevneverdige negative konsekvenser for ørret. Minstevannføring vil til en viss grad kunne ivareta gyte- og oppvekstmuligheter på alle berørte elvestrekninger.

Foruten ørret har Rullestadvatnet tidligere hatt en ålebestand. Siste sikre registrering av ål ble gjort i 2000 under et prøvofiske for å undersøke potensialet for næringsfiske etter ål. Det ble gjennomført en grundig undersøkelse av ål i Rullestadvatnet i 2009 i forbindelse med søknaden om Håfoss kraftverk, samt at det ble dykket etter ål ved fiskeundersøkelsen i Rullestadvatnet i 2010, uten at det ble fanget eller observert ål i innsjøen. Det er derfor usikkert om det fortsatt finnes ål i Rullestadvatnet.

SRN og Naturvernforbundet mener at et eventuelt kraftverk i Håfoss totalt vil ødelegge mulig restaurering av ålebestanden i Rullestadvatnet. Mulige problemer for ål ved bygging av Håfoss kraftverk er også kommentert av FNF Hordaland.

Om ål kommenterer RSE blant annet at Håfossen sannsynligvis er vandringshemmende og at de planlagte bekkene til Rullestadvatnet trolig er av liten verdi for ål. En utbygging av disse til vannkraft vurderes derfor å være av liten betydning for en eventuell ålebestand i Rullestadvatnet.

NVE mener det er lite relevant å vurdere virkninger for ål i sammenheng med konsesjonsspørsmålet for utbygging i Rullestad. Det er derimot relevant å vurdere forekomsten av en mulig restbestand av ål i Rullestadvatnet i sammenheng med vurderingen av konsesjonsspørsmålet for Håfoss kraftverk, som er planlagt nedstrøms Rullestadvatnet. Mulige negative virkninger for ål ved en eventuell utbygging av Håfoss er vurdert i KV-notat nr. 5/2014 (bakgrunn for vedtak), dokument nr. 29 i sak 200801172.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om vannkraftutbygging i Rullestad og Skromme legger vi til grunn bestemmelsene i naturmangfoldlovens §§ 4 og 5 samt §§ 8-12.

Vi har allerede vurdert at kravet til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven § 8 er oppfylt. Vi viser til vår vurdering av konsekvensutredningen og det samlede kunnskapsgrunnlaget.

Videre viser vi til ovenstående vurderinger angående utbyggingens påvirkning på de ulike naturtypene som er avgrenset i forbindelse med KU og artene som utbyggingen kan komme i konflikt med. En eventuell utbygging som omsøkt vil etter vårt syn ikke være i konflikt med forvaltningsmål verken for naturtyper, arter eller økosystemer gitt i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Dette forutsetter slipp av minstevannføring fra inntaksdammen til Skromme kraftverk av hensyn til elvosevegetasjon, fra inntaksdammen til Bordalen kraftverk av hensyn til bekkekløfta nederst i Bordalen og fra inntaket i Sagelva av hensyn til bekkekløfta ved Sagfossen.

Etter NVEs vurdering foreligger det i hovedsak tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet. Kunnskapen om artsinventaret nederst i Bordalselva er noe mangelfull, men her mener NVE at føre-var-prinsippet blir ivarettatt ved slipp av minstevannføring. Utover dette mener NVE at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges vekt.

Fylkesmannen forventer at NVE pålegger tiltakshaver å benytte teknikker og måter som tar hensyn til naturverdier i anleggsfasen, jf. naturmangfoldloven §§ 11 og 12. NVE bemerker at bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 11 og 12 også har relevans for driftsfasen. Eventuelle avbøtende tiltak og krav til utformingen av anlegget vil ellers bli nærmere omtalt i våre merknader til vilkårene dersom vi anbefaler å gi konsesjon. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene ved dette, i tråd med de nevnte paragrafene.

Vurdering av samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10 inngår i punktet om sumvirkninger og samlet belastning.

Flom

Etne kommune forutsetter at NVE vurderer helheten i forhold til flomfare i Fjærevassdraget. NVE bemerker at alle de planlagte kraftverkene i Rullestad og Skromme er rene elvekraftverk, som i svært liten grad vil endre flomforholdene i vassdraget. Helt lokalt kan inntaksdammene muligens medføre noe høyere vannstand rett oppstrøms disse ved flomvannføring, men dette vil være marginalt og utbyggingen vil ikke innvirke på flomfaren i Fjærevassdraget som sådan.

Anton Rogde og Maria Ribesen har hytte som grenser til det planlagte inntaksområdet for Skromme kraftverk. Adkomst til hytta er over ei hengebru. De har planer om å bygge ny, fast bru over elva som adkomst og er bekymret for at inntaksdammen skal medføre forverring av flomforholdene på stedet. RSE sier i sine kommentarer at de vil ta kontakt med Rogde og Ribesen om å etablere avlesning av flomvannstand under framtidige flommer som en del av grunnlaget for å vurdere flomrisiko. Overløpsterskelen vil bli utformet med tanke på å minimere faren for økte flomproblemer. NVE mener at dersom overløpsterskelen utformes med tilstrekkelig avledningskapasitet, vil ikke flomvannstandene oppstrøms inntaket til Skromme kraftverk øke nevneverdig. Dersom det gis konsesjon forutsetter vi at RSE følger opp det de selv sier om å utforme inntaket til Skromme kraftverk slik at faren for flomproblemer minimeres.

Etter NVEs syn har ikke mulig lokal påvirkning på flomforhold betydning for konsesjonsspørsmålet.

Skred

Flere deler av det planlagte anlegget vil ligge i områder med en viss risiko for ras, steinsprang og isnedfall. Inntaket til Kvernhuselva kraftverk vil ligge i et område med høy rasrisiko. For å minske risikoen for skader av eventuelle skred, angir KU at en gjennom den tekniske planleggingen vil ta høyde for at det kan gå ras, steinsprang og isnedfall som kan skade anlegget. I tillegg må det vises aktsomhet i anleggsperioden under arbeid i områder der det kan gå ras.

NVE vil bemerke at store deler av anlegget vil være lokalisert i umiddelbar nærhet til områder der det jevnlig ferdes folk i dag. Dvs. alle anleggsdeler som er planlagt i selve Rullestadområdet, langs Dalelva/gamle E134 og delvis langs Bordalselva. Ras, steinsprang og isnedfall er ikke til hinder for bruk av området til turisme og friluftsliv. NVE kan heller ikke se at skredproblematikk bør være til hinder for ferdsel i forbindelse med anleggsarbeid eller drift av kraftverkene. Som for annen ferdsel i området vil det, som KU angir, være nødvendig å ta hensyn til rasfare ved anleggsarbeidet og ved planlegging av teknisk utforming av enkelte deler av anlegget. Dersom det gis konsesjon til hele eller deler av prosjektet må RSE forholde seg til sikkerhetskravene i byggt teknisk forskrift (TEK10).

NVE anser ikke at fare for ras, steinsprang og isnedfall har betydning for konsesjonsspørsmålet.

Næringsliv, sysselsetting og befolkningsutvikling

KU har vurdert at full utbygging vil få liten til middels positiv konsekvens for næringsliv og sysselsetting i anleggsperioden og liten positiv konsekvens i driftsfasen. Flere av høringspartene mener at utbyggingen vil medføre positive virkninger for næringsliv, sysselsetting og bosetting i området og legger stor vekt på dette i sin vurdering av konsesjonsspørsmålet.

Vurderingene rundt konsekvenser for disse forholdene er til dels overlappende med vurderingene rundt utbyggingens forventede virkninger for turisme og reiseliv. NVE viser i hovedsak til tidligere diskusjon om dette.

I tillegg til å styrke grunnlaget for turisme er Etne kommune opptatt av at vannkraftutbyggingen vil styrke grunnlaget for et levende landbruk i området. Etne næringsutvikling mener tilleggsinntekter til bøndene vil gi grunnlag for videre drift ved gårdsbrukene og dermed også vil ha positive ringvirkninger for bosettingen i området. Hordaland bondelag legger også vekt på at varige inntekter til de lokale bøndene vil styrke grunnlaget for å gjennomføre nødvendig fornying av driftsapparatet. Generelt ser de klart positive virkninger for lokal næringsvirksomhet og mener at de samlede positive virkningene for landbruk, lokal verdiskaping, bosetting og matproduksjon er klart større enn ulempene av utbygginga.

Haugesund turistforening og FNF Hordaland ser at småkraftutbygging kan gi verdifulle tilleggsinntekter til gårdsdrift og at det ikke er nok med bygdeturisme. De mener imidlertid at prosjektene i Rullestad og Skromme ikke kan regnes i kategorien småkraftverk, men er en større utbygging. Begge foreninger anser at en utbygging uten Rullestad 2 og Bordalen 2 vil gi tilstrekkelig tilleggsinntekt for de tre gårdsbrukene på Rullestad, samtidig som de negative konsekvensene for bl.a. turisme blir mindre fordi Dalelva og Sagelva ikke vil bli bygget ut.

Fylkesmannen mener det er liten dokumentasjon på at utbyggingen vil generere tilleggsinntekter til landbruket. Fylkesmannen stiller bl.a. spørsmål ved lønnsomheten i å importere matjord for å etablere dyrkingsareal på massetippen. Etter Fylkesmannens syn er konklusjonene om konsekvenser for befolkningsutvikling og lokalt næringsliv basert på usikre forutsetninger.

Øystein Rullestad er skeptisk til om inntekter fra kraftutbyggingen egentlig vil komme gårdbrukerne på Rullestad og dermed lokalsamfunnet til gode. Han påpeker at fallrettene er fradelt gårdsbrukene og kan omsettes uavhengig av disse. RSE gir Rullestad rett i at fallretten ikke nødvendigvis vil følge med grunneiendommen den er utskilt fra, men mener at inntektene fra en eventuell kraftproduksjon vil styrke grunneiernes økonomi, enten de driver jordbruksproduksjon eller annet.

NVE vil bemerke at det ifølge KU konkret er to gårdsbruk i drift i Rullestad. Det er dermed begrenset hvor mange arbeidsplasser som er knyttet til jordbruksdrift i Rullestad. Samtidig er det åpenbart at fortsatt jordbruksdrift i Rullestad har stor betydning for å opprettholde kulturlandskapet, som igjen er en viktig del av områdets attraksjonsverdi for turister. Prosjekter som kan gi tilleggsinntekter til gårdsbrukene kan derfor ha betydning for næringsliv og sysselsetting utover den rene landbruksdriften. For øvrig er også økt matproduksjon og opprettholdelse av eksisterende landbruksarealer nasjonale mål. Det er ellers flere bebodde bruk med fallretter der jorda leies ut. Inntil videre

vil inntekter fra falleie til disse ha positive lokale ringvirkninger. Fallretter kan imidlertid skilles fra grunneiendommen. Etne kommune har opparbeidet praksis på å tillate dette, og flere i Rullestadområdet har allerede gjort det. Det er således ingen garanti for at fallrettene som i dag er knyttet til gårdsbrukene i Rullestad vil følge bruket videre.

NVE regner tilleggsinntekter til de som i dag driver jordbruk i Rullestad som en positiv virkning av en eventuell utbygging. Ikke så mye av hensyn til den enkelte brukers økonomi, men på grunn av positive ringvirkninger for samfunnet. Fordi fallrettene ikke er varig knyttet til brukene mener vi likevel det ikke er riktig å legge nevneverdig vekt på dette. En eventuell etablering av nytt dyrkingsareal på massetippen vil gi en liten positiv effekt for brukeren, men er uten betydning for konsesjons-spørsmålet.

Mange har kommentert planene om å opprette et lokalt utviklingsfond. Fondet er viktig for Etne kommune og det kreves at Småkraft må bidra. Halvfjordingen regner med at de vil kunne søke om midler fra det planlagte utviklingsselskapet for å videreutvikle bedriften. Fylkesmannen mener at planene om utviklingsfondet er positivt, men synes planene er for lite konkretisert i søknaden og derfor vanskelig å vektlegge. FNF Hordaland etterspør også opplysninger om når en kan forvente overskudd, hvordan utbygger vil bli forpliktet og hvem som skal styre over midlene. Etne kommune er inne på det samme i sin saksutredning der det blir kommentert at en ikke vet hvor bindende planene er, om f.eks. kommunen får delta i utviklingsselskapet, hva som blir kriteriene for å få støtte, hvilket geografisk område selskapet skal virke innenfor osv. Kommunen mener at bestemmelser om disse forholdene må konkretiseres og gjøres bindende overfor kommune og lokalsamfunn. Vedtaket i Etne kommune var at dette måtte ferdigstilles før sluttbefaringen med NVE. RSE har kommentert at det er grunneierne som har opprettet fondet og at formålet med dette og vedtekter ikke er Småkraft sitt anliggende.

NVE anser at intensjonen om å opprette et lokalt utviklingsfond er god. Dette vil kunne være viktig fødselshjelp til småskala, lokal næringsutvikling og vil sikre at deler av overskuddet kommer lokalsamfunnet til gode uavhengig av hvem som sitter med fallrettene. Så lenge fondet ikke er opprettet, med konkrete vedtekter, legger vi imidlertid ikke vekt på dette i vurderingen av konsesjons-spørsmålet.

Etter NVEs syn vil de viktigste positive virkningene for næringsliv og sysselsetting i området være knyttet til økt aktivitet i anleggsfasen. Anleggsarbeidet vil vare i flere år og lokale underentreprenører kan profitere på aktiviteten.

I driftsfasen vil 2-3 personer engasjeres lokalt til ettersyn og enklere vedlikehold. Dette er ikke snakk om årsverk, men om mindre oppdrag som vil fordeles på 2-3 personer med ulik kompetanse. Utbyggingen vil altså ikke generere nevneverdig økt behov for sysselsetting i driftsfasen.

Trolig vil Halvfjordingen kunne tilby tjenester til anleggsarbeiderne. Spørsmålet er om andre gjester ved Halvfjordingen vil velge å legge ferien et annet sted i anleggsfasen, slik at den positive effekten av økt kundegrunnlag utlignes. Det er også avgjørende at utbyggingen ikke er til hinder for at både gamle og nye gjester kommer tilbake etter at utbyggingen er gjennomført og området satt i stand. Vi har tidligere vurdert at Rullestad 2 vil ha vesentlig negativ virkning for friluftsliv, reiseliv og turisme, noe som igjen vil være negativt for næringsliv og sysselsetting knyttet til denne sektoren.

NVE legger mest vekt på driftsfasen. Vi mener at flere av høringspartene har urealistiske forventninger til utbyggingens effekt for lokalt næringsliv og sysselsetting. En mindre omfattende utbygging vil også generere positive virkninger både i anleggsperioden og i driftsperioden. I driftsfasen mener NVE at Halvfjordingen og annen reiselivsvirksomhet vil være viktigere for lokalt næringsliv, sysselsetting og bosetting enn kraftutbyggingen. Ut fra hensynet til næringsliv, sysselsetting og bosetting synes derfor den beste løsningen samlet sett å være utbygging etter et redusert alternativ. Dvs. primært unngå bygging av Rullestad 2 slik at Rullestadvjuvet og Postveien beholder sin attraksjonsverdi. Sagfossen er ingen hovedattraksjon, men bidrar likevel i stor grad til å øke opplevelsesverdiene i Rullestad. Dette er et argument for å velge utbygging etter alternativ Bordalen 2 framfor Bordalen 1.

Kommunal økonomi

KU har tatt utgangspunkt i kommunens driftsbudsjetter og skatteinngang og vurderer ut fra det at utbygging etter hovedalternativet vil få middels positive konsekvenser for kommuneøkonomien både

i anleggs- og driftsfasen. Bordalen 1 bidrar vesentlig mer til kommuneøkonomien enn de øvrige delprosjektene og er alene vurdert å ha middels positiv konsekvens for kommuneøkonomien. Bordalen 2 vil også bidra vesentlig mer enn Rullestad 2. Disse alternativene er vurdert til å ha hhv. liten til middels positiv konsekvens og liten positiv konsekvens. Både Skromme og Kvernhuselva har isolert sett ubetydelig konsekvens.

Det er kun Etne kommune selv som har vært opptatt av hva en utbygging vil bety for kommuneøkonomien. Etne kommune oppgir i saksutredningen at utbygging etter hovedalternativet på 147 GWh vil gi en årlig inntekt til kommunen på ca. 3 mill. kr fra 7. driftsår. I KU går det fram at 3 mill. kr utgjør ca. 1,5 % av kommunens driftsbudsjett og ca. 3,3 % av skatteinntektene. Kommunen har lagt stor vekt på dette og gått inn for full utbygging.

I saksutredningen har kommunen også beregnet at utbygging etter alternativet Kvernhuselva, Skromme og Bordalen 2 vil gi 1,8 mill. kr fra 7. driftsår. Dvs. ca. 1,2 mill. kr mindre pr. år og lavere lokale ringvirkninger i byggefasen. Det påpekes at 89 GWh likevel vil være det største kraftprosjektet i Etne kommune på 40 år.

NVE viser til vår vurdering om konsekvenser for næringsliv, sysselsetting og bosetting. Det er ikke bare kraftutbygging som har stor betydning for næringsliv, sysselsetting og bosetting i kommunen og dermed også betydning for kommuneøkonomien. Dersom kraftutbyggingen medfører negative konsekvenser for annet næringsliv i kommunen vil dette kunne medføre redusert skatteinngang og redusert grunnlag for sysselsetting og bosetting.

Sumvirkninger og samlet belastning

NVE skal i sine vurderinger ta hensyn til den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for, jf. naturmangfoldloven § 10. De samlede virkningene av flere inngrep i et større område kan imidlertid dreie seg om flere forhold enn kun virkninger på økosystemet. Begrepsbruken rundt slike vurderinger er uavklart og det er ikke etablert noen anerkjent metode for å vurdere verken samlet belastning etter naturmangfoldloven eller samlede virkninger for andre tema. I det følgende vil NVE bruke begrepet samlet belastning om vurderinger etter naturmangfoldloven § 10 og sumvirkninger om samlede virkninger for andre forhold.

Mange høringsparter har hatt innspill som går på sumvirkninger og/eller samlet belastning. Tema som går igjen er samlede virkninger for landskap og INON, turisme og reiseliv, samt naturmiljø og naturmangfold. I tillegg har flere kommet med innspill om at Dalelva bør tas inn i verneplan for vassdrag. Dette hører ikke direkte inn under sumvirkninger eller samlet belastning, men er likevel kommentert her.

Landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv

I saksutredningen til Etne kommune nevnes det at NVE har ca. 10 andre søknader om elvekraftverk i Åkrafjorden til behandling og at dette samlet kan gi negative virkninger for bl.a. landskap og reiseliv. Saksutreders vurdering er imidlertid at ingen av de øvrige planlagte kraftverkene berører landskapsverdier, friluftslivs- og reiselivsinteresser tilsvarende de som er knyttet til Rullestadjuvet og Sagelva.

Fylkesrådmannen mener at dersom alle de omsøkte planene blir realisert vil det føre til negative virkninger for reiselivet og for totalopplevelsen av landskapet. Av andre prosjekter enn Rullestad/Skromme nevnes Håfoss kraftverk spesielt, med negative konsekvenser for landskap pga. redusert vannføring i Håfossen. Vassendelva (Vassvikelva) nevnes også, med negative konsekvenser for en foss som er synlig fra E134.

Fylkesmannen mener at selv om Langfoss er den mektigste og mest kjente fossen i regionen, er både Sagfossen, Håfossen, Skromsfossen og andre mindre fossefall viktige for opplevelsen av vassdragsnaturen i området. I tillegg mener både Fylkesmannen og fylkesrådmannen at negative virkninger av andre inngrep enn vannkraftutbygging, som ny E134, settefiskanlegget i Fjæra og ny 66 kV overføringsledning mellom Rullestad og Tøsse må inngå i vurderingen.

DN (nå Miljødirektoratet) synes å legge særlig vekt på landskapsverdier i forbindelse med vurdering av sumvirkninger, og mener at alle typer inngrep og påvirkningsfaktorer området er og vil bli utsatt for må tas med i vurderingen.

NVE mener det er riktig å se Åkrafjorden og Rullestadorrådet i sammenheng når det gjelder samlede virkninger for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv. Vi anser likevel at det er et naturlig

skille mellom Åkrafjorden og området fra Fjæra og østover til Vassvikelva og at det først og fremst er viktig å vurdere samlede virkninger for Håfoss, Kvernhuselva, Rullestad, Bordalselva, Skromme, Bergstø og Vassvikelva kraftverker. Vassvikelva kraftverk vil medføre at fossen som er synlig fra E134 vil få sterkt redusert vannføring. NVE legger liten vekt på denne fossen i forbindelse med sumvirkninger. Av de planlagt utbygde landskapselementene i Fjæraelvas nedbørfelt er det etter NVEs syn Skromsfoss og Rullestadjuvet som har klart størst verdi for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv, bl.a. på grunn av sammenhengen med Postveien. Dernest anser vi Sagfossen som mest verdifull, både fordi den er godt synlig i et relativt stort landskapsrom og fordi området besøkes av mange turister. Det siste landskapselementet av stor verdi i dette området er Håfoss. Håfoss er en stor og mektig foss, men er lite eksponert i landskapet. Den er ikke markedsført som turistattraksjon og det er ikke tilrettelagt spesielle turstier for turister som ønsker å oppleve den. Samtidig med denne innstillingen er det gitt konsesjon til bygging av Håfoss kraftverk, slik at Håfoss vil få kraftig redusert vannføring utenom i flomperioder. Dermed står en igjen med Sagfoss, Skromsfoss og Rullestadjuvet. På bakgrunn av ovenstående betraktninger mener NVE at store sumvirkninger er et tungtveiende argument for å unngå utbygging av Rullestadjuvet og Skromsfossen. Bortfall av Sagfossen vil også øke samlede virkninger betydelig.

Settefiskanlegget i Fjæra fikk konsesjon 16.10.2013. Dette anlegget vil ikke medføre merkbare konsekvenser for vannstanden i Rullestadvatnet eller vannføringen i Fjæraelva utover konsekvensene som vil følge av Håfoss kraftverk. Bortsett fra selve settefiskanlegget nede ved fjorden, vil det heller ikke innebære noen synlige tekniske anlegg utover konstruksjonene som vil bli bygget i forbindelse med kraftverket. Dersom Håfoss kraftverk ikke blir realisert vil settefiskanlegget medføre at det uansett bygges en terskel i utløpet av Rullestadvatnet, samt at Rullestadvatnet kan reguleres med inntil 0,5 m i sommerhalvåret og 1,0 m i vinterhalvåret. Vannbehovet i settefiskanlegget er imidlertid svært lite i forhold til middelvannføringen i Dalelva og driften av anlegget vil derfor sjelden medføre behov for å benytte reguleringsmuligheten. Vannføringen i Håfossen/Fjæraelva vil heller ikke påvirkes nevneverdig av settefiskanlegget, uten eventuelt i perioder med svært lavt tilsig. Etter NVEs oppfatning vil ikke settefiskanlegget ha nevneverdig negativ effekt for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv i noe tilfelle. Bygging av dette anlegget har derfor liten betydning for samlede virkninger av eksisterende og planlagte nye utbygginger i området. Settefiskanlegget var ellers høyt prioritert fra kommunen sin side og er omtalt i kommunens saksutredning som det viktigste enkelttiltaket.

For å tilknytte den omsøkte produksjonen til nettet, må det bygges en ny ledning. NVE har vurdert at en ny 66 kV ledning fra Rullestad via Tøsse til Blåfalli III, er den beste tekniske og økonomiske løsningen for utløse den omsøkte produksjonen på. På strekningen fra Rullestad til Tøsse, skal ny 66 kV ledning erstatte dagens 22 kV ledning på samme strekning og vil ikke berøre nye arealer. Ledningen krysser gjennom Folgefonna nasjonalpark på en strekning på ca. 700 meter og krysser over Mosneselva som er et verna vassdrag. NVE kan ikke se at ledningen på denne strekningen vil medføre økte negative virkninger for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv sammenlignet med dagens situasjon. Dette gjelder også for nye Rullestad transformatorstasjon som vil bli liggende nær nye E134.

På strekningen fra Tøsse til Brandvik vil 66 kV ledningen berøre områder som per i dag ikke er berørt av tekniske inngrep gjennom Skredalen. Her vil en ledning bli godt synlig i landskapet når man er i dalen, men godt gjemt fra omkringliggende områder. Selv om ledningen på denne strekningen kan ha betydning for hvordan landskapet oppleves i Skredalen, vurderer NVE at belastningen på friluftsliv og reiseliv knyttet til Eikemo-området, er beskjedne. På strekningen fra Brandvik til Blåfalli III, er ny 66 kV ledning planlagt parallelt med eksisterende 66 kV ledning og vei og NVE kan ikke se at tilleggseffekten utgjør vesentlig forskjell fra dagens situasjon verken for landskap, friluftsliv eller naturmangfold.

Totalt sett mener NVE at 66 kV ledningen mellom Rullestad og Blåfalli III vil være et inngrep som gir få nye virkninger for landskap. NVE legger derfor ikke avgjørende vekt på virkninger av ledningen i vurderingen av eventuelle kraftverk i Rullestad og Skromme. Det planlegges også vannkraftverk i Tøsse/Eikemo-området som i seg selv vil kunne utløse behov for en ny ledning herfra til Blåfalli III. Behovet for denne ledningen kan altså fortsatt være tilstede selv om det ikke gis konsesjon til kraftverkene i Rullestadorrådet.

Nye E134 har etter vårt syn en sterk negativ landskapspåvirkning. Vi kan imidlertid ikke se at nye E134 har vesentlig betydning i vurderingen av sumvirkninger. Gode og trafikksikre veier er en

nødvendighet for dagens samfunn. Vi mener det ville vært urimelig å stanse annen utbygging i et område på grunn av at nærhet til større ferdselsårer gir for store samlede negative virkninger. Tvert imot anses det ofte som en fordel å konsentrere andre inngrep rundt hovedferdselsårer.

Når det gjelder Åkrafjorden vil NVE bemerke at Eikemo og Tøsse ennå ikke er ferdigbehandlet. De eneste kraftverkene som er satt i drift er Saltåno og Rafdal. Viskjer kraftverk har gyldig konsesjonsfritak fra 2010, mens konsesjonsfritakene for Ørnesbekkjen og Skidalsvatnet ikke lenger er gyldige fordi byggefristen på 5 år er overskredet. Realisering av disse kraftverkene forutsetter et nytt konsesjonsfritak eller konsesjon. To søknader er nylig ferdigbehandlet. Kvanndalselva ble avslått bl.a. på grunn av for stor negativ påvirkning på et fjordlandskap med verdi for friluftsliv og reiseliv. Djuvselva fikk konsesjon under forutsetning av at plasseringen av kraftstasjonen ble justert, bl.a. av hensyn til landskap. Ytterligere tre kraftverk er ferdigbehandlet samtidig med denne innstillingen: Ripelselva, Hetleflåt og Miljateig/Skålnes. Alle tre ligger i randsonen til de urørte områdene i Etnefjella, men Ripelselva og Hetleflåt vil ikke berøre landskapsrom som er viktige for friluftsopplevelsen for fjellvandrere i dette området. Miljateig/Skålnes avslås, bl.a. på grunn av konflikt med DNT-stien fra Markhus til Sandvasshytta, en av innfallsportene til Etnefjella. Dette viser at hensyn til landskap, friluftsliv og reiseliv tillegges stor vekt ved NVEs vurderinger av kraftverkene som er omsøkt i Åkrafjorden.

INON

Fylkesmannen mener at en må vurdere samlet tap av INON fra flere utbyggingsprosjekter i området og påpeker at Eikemo-overføringen fører til bortfall av 15,7 km² INON-areal mens Bergstø kraftverk har medført tap av 2,1 km².

NVE har beregnet at dersom tallet for gjenværende INON-areal i Hordaland i 2012 legges til grunn (her er trolig Bergstø medregnet), vil det totale INON-tapet fra de prosjektene som Fylkesmannen nevner, sammen med utbygging etter alternativ Bordalen 1, utgjøre ca. 1,6 promille av det gjenværende INON-areal i Hordaland. Det er også oppgitt at Vassvikelva kraftverk vil medføre tap av INON-areal, men byggingen av Bergstø kraftverk har medført at INON-tapet ved byggingen av Vassvikelva vil bli marginalt. Derimot vil flere prosjekter på sørsida av Åkrafjorden medføre noe tap av INON-areal. Noen av disse prosjektene har allerede fått konsesjonsfritak. Samtidig med denne innstillingen gis det konsesjon til bygging av Hetleflåt og Ripelselva kraftverk. Av disse gir Hetleflåt det største tapet av INON med bortfall av 2,64 km². Ny overføringsledning mellom Tøsse og Brandvik medfører også tap av INON-areal, men Eikemo-overføringen innebærer at bortfallet vil bli vesentlig mindre enn de 8,0 km² som er oppgitt i søknaden. Det samlede tapet av INON er fortsatt marginalt dersom en legger gjenværende INON-areal i Hordaland til grunn.

NVE har ikke lagt nevneverdig vekt på arealmessig reduksjon av INON-areal ved vurderingen av det omsøkte utbyggingsprosjektet i Rullestad og Skromme. Vi legger heller ikke avgjørende vekt på samlet reduksjon av INON-areal for utbyggingene i Dalelva/Fjæraelva og Åkrafjorden.

Når det gjelder vurdering av redusert INON-areal for ny 66 kV overføringsledning isolert sett, viser vi til saks-/dokumentnr. 200701095-48, bakgrunn for innstilling om nettilknytning av vannkraftverk i Åkrafjorden, Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland.

Naturmiljø og naturmangfold

Under dette temaet vurderes samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10.

Etne kommune påpeker i saksutredningen at de omsøkte kraftverkene i Åkrafjorden samlet sett kan gi negative virkninger for natur som for eksempel fossesprøytsoner, bekkeløfter og fossefall.

SRN og Naturvernforbundet omtaler Dalelva som et av de siste fjord- til fjellvassdragene uten kraftutbygging på Vestlandet. De mener at slike vassdrag både har store naturverdier, og at de vil bli enda viktigere i framtida fordi de antar at en rekke arter må flytte sitt utbredelsesområde som følge av et endret klima. SRN anser derfor at utbygging i Rullestad og Skromme vil være i strid med § 10 i naturmangfoldloven og denne lovens intensjoner. SRN og Naturvernforbundet omtaler ellers konsekvenser av vannkraftutbygging i et nasjonalt perspektiv og mener Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på urørte fosser og elver. De påpeker at det finnes et stort mangfold av økosystemer i elver og bekker og at det er over 300 sjeldne og truede arter knyttet til elveløp i Norge. Fossesprøytsoner og bekkeløfter trekkes fram som spesielt sårbare for vannkraftutbygging.

NVE vil bemerke at det ikke foreligger noen nasjonale føringer som tilsier at alle søknader om ny vannkraftutbygging skal avslås med begrunnelse i at vi har et internasjonalt ansvar for å ta vare på urørte fosser og elver. NVE vurderer hver enkelt sak konkret og ser på hvilke konkrete verdier som finnes i det aktuelle utbyggingsområdet.

Når det gjelder samlet belastning på økosystemet mener NVE det er mest hensiktsmessig å avgrense området som vurderes til Dalelva/Fjæraelva med sidevassdrag. Vi viser til våre vurderinger under «Naturmiljø og naturmangfold» tidligere. Naturmiljø og naturmangfold vil i liten grad bli negativt berørt ved den omsøkte utbyggingen. Heller ikke for Bergstø og Vassvikelva kraftverker ble det dokumentert vesentlige natur- og miljøverdier. Håfoss kraftverk skiller seg ut fra de øvrige kraftverkene i dette området ved at anadrom fisk og ål kan bli negativt berørt. Siden dette kun angår Håfoss kraftverk er det imidlertid etter vårt syn ikke relevant å ta med i vurderingen av samlet belastning, men blir en konkret vurdering i forbindelse med konsesjonsspørsmålet for Håfoss kraftverk.

Den samlede belastningen som økosystemene knyttet til Dalelva med sidevassdrag er eller vil bli utsatt for, er etter vårt syn akseptabel. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 er ikke avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Vi har ikke funnet det hensiktsmessig å inkludere hele Åkrafjordområdet i vurderingen av samlet belastning, men vil bemerke at Kvanndalselva ble avslått dels på grunn av konflikt med to rødlistearter og to viktige naturtyper med potensial for oppklassifisering til svært viktig. Djuvselva kraftverk fikk konsesjon under forutsetning av at plasseringen av kraftstasjonen ble justert av hensyn til biologisk mangfold. Negativ påvirkning av to bekkeklofter, hvorav den ene med en rødlistet art, er en del av grunnlaget for avslag til Miljatieg-Skålnes kraftverk. Dette viser at hensynet til naturmiljø og naturmangfold veier tungt i NVEs vurderinger. Vi mener at de generelle hensynene som tas i våre konsesjonsvurderinger i stor grad ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven § 10.

Når det gjelder den nye 66 kV kraftledningen er det ikke funnet at ledningen vil berøre kjente rødlistede arter utover potensiell forstyrrelse av en jaktfalklokalitet. Totalt sett mener NVE at ledningen mellom Rullestad og Blåfalli III vil gi få nye virkninger for naturmangfold.

Ellers mener NVE at også gjenværende, urørte områder bør tas med i vurderingen av samlet belastning. Selv om det er mange planer om større og mindre kraftutbygginger i Etne kommune, er det store arealer i kommunen som er båndlagt ved vassdragsvern eller annet vern. Dette tilsier at det finnes flere urørte/mindre berørte økosystemer i nærheten av utbyggingsområdene, noe som etter vårt syn vil medvirke til at den samlede belastningen i et større område ikke blir for stor.

Utbygging i områder som ikke er vernet

Naturvernforbundet og FNF Hordaland påpeker at Dalelva var med på lista over de 10 høyest prioriterte vassdragene hos både Naturvernforbundet, WWF, Den Norske Turistforening og Norges Jeger- og Fiskerforbund allerede ved utvidelsen av verneplanen i 1994. Dalelva nådde imidlertid ikke opp verken i 1994 eller i 2005. I 2009 vedtok Naturvernforbundet likevel å satse videre på å bevare Dalelva for natur og friluftsliv, som ett av seks vassdrag som Naturvernforbundet anser som særlig viktig å verne mot kraftutbygging. Også SRN og Haugesund turistforening sier i høringsuttalelsen at de primært ønsker at Rullestadvassdraget blir tatt inn i verneplan for vassdrag.

Naturvernforbundet i Hordaland har i en tilleggsuttalelse understreket betydningen av å se på sumvirkninger. De mener at en må se utover hvilke arealer som er vernet i Etne kommune og se på hele regionen, som omfatter Hardanger, Sunnhordland og Ryfylke. I et slikt perspektiv mener de det blir tydelig at en stor del av de større vassdragene allerede er utbygd og at de som er igjen bør vernes fra utbygging.

I kommunens vedtak påpekes det at mye av kommunens areal allerede er båndlagt til ulike verneformål og at en miljøvennlig utbygging av øvrige vassdrag må kunne gjennomføres. Hordaland Bondelag mener også at områder som ikke er vernet må kunne utnyttes til næringsformål og dermed bidra til å opprettholde levende bygder.

NVE viser til at verneplan for vassdrag har blitt utvidet flere ganger, sist supplert i 2005, uten at Dalelva har blitt inkludert. Etter vårt syn er det ikke en aktuell problemstilling å vurdere Dalelva i forhold til verneplan for vassdrag. Vi mener at utbygging i vassdrag og på arealer som ikke er omfattet av vernebestemmelser må vurderes konkret i hvert tilfelle.

Vi vil også påpeke at området mellom Håfoss og Vassvikelva er mer eller mindre omkranset av de vernede vassdragene Vaula med Langfossen, Saltåna, Mosneselva og det store nedbørfeltet til Opo med Låtefoss.

Samlet kraftproduksjon, næringsliv, sysselsetting og bosetting

De fleste forbinder sumvirkninger med negative virkninger. NVE vil påpeke at dersom en skal vurdere samlede negative virkninger bør disse veies mot samlede positive virkninger.

Etter vårt syn er det åpenbart at økt samlet kraftproduksjon av flere utbygginger i et større område ikke bare fører til økte negative virkninger, men også økte positive virkninger. Med utbygging i Rullestad og Skromme etter hovedalternativet (146,8 GWh), Bergstø kraftverk (9 GWh ved idriftsatt anlegg), Vassvikelva kraftverk (ca. 9 GWh) og Håfoss kraftverk (ca. 34 GWh etter justert alternativ) vil den totale kraftproduksjonen i Dalelva/Fjæravassdraget bli nesten 200 GWh. Dette er en betydelig kraftproduksjon, som også i større eller mindre grad vil komme både lokalt og regionalt næringsliv og sysselsetting til gode både i anleggsfasen og driftsfasen. Settefiskanlegget i Fjæra er beregnet å gi inntil 15 permanente arbeidsplasser. Som nevnt har dette hatt høy prioritet i Etne kommune. Etter NVEs syn har settefiskanlegget potensiale til å bli av større betydning for sysselsetting og bosetting i Rullestad og Fjæraområdet, enn noen av de nevnte kraftutbyggingene.

Dersom også Indre Åkrafjord tas med i betraktningen vil de hittil utbygde/konsesjonsgitte prosjektene samlet gi en kraftproduksjon på ca. 103,2 GWh (Ripelselva - 8,5 GWh, Hetleflåt - 6,2 GWh, Saltåno - 1 GWh, Rafdal - 2 GWh, Viskjer - ca. 10 GWh, Djuvselva - 9,5 GWh og Eikemooverføringen - 66 GWh.) Prosjektene som fortsatt venter på en avklaring vil maksimalt kunne gi ytterligere ca. 25,5 GWh (Eikemo - 11,5 GWh og Tøsse - ca. 14 GWh). Sammen med 199 GWh i Dalelva/Fjæravassdraget kan dette gi inntil 327,7 GWh.

Forholdet til Nordoverføringen

Flere høringsparter er opptatt av at planene om utbygging i Bordalen må sees på bakgrunn av hvilke vurderinger som lå til grunn for å avslå Nordoverføringen som var planlagt i forbindelse med Saudautbyggingen. Nordoverføringen omfattet bl.a. inntak av Sagelva og flere bekkeinntak i nedbørfeltet til Bordalen, men lenger oppstrøms enn hva dagens alternativ Bordalen 1 vil innebære.

Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener at inngrepene i Bordalen ville blitt mindre med Nordoverføringen enn de vil bli etter nåværende utbyggingsplan. Dette begrunner de med at det ikke var planlagt noen anleggsvei opp Bordalen i det siste planutkastet for Nordoverføringen, samt at inntaket ville ligget høyere til fjells slik at det ville blitt større restvannføring i Bordalselva enn dersom det bygges ut etter nåværende planer. Turistforeningen påpeker videre at Nordoverføringen kun hadde ett berøringspunkt med DNT-stien, ved Sagelva. De andre inntakene ville ligge mer skjult til.

Øystein Rullestad mener også at nåværende utbyggingsplan er langt mer konfliktylft enn Nordoverføringen. Han viser til at en nå får inngrep lenger nedover i dalen, med bl.a. inntakskonstruksjoner, tipper og kraftverksbygg, at vannføringen i nedre del av Bordalen og i Rullestadjuvet vil bli langt mer redusert ved dagens planer og at Dalelva ikke var en del av Nordoverføringen i det hele tatt.

RSE påpeker at heller ikke foreliggende utbygging vil medføre anleggsveger i Bordalen. Videre påpeker de at Nordoverføringen bl.a. ville gitt lengre berørte elvestrekninger og inntak i snaufjellet som ville blitt mer synlig. RSE mener derfor at nåværende utbyggingsplan vil være mindre negativt for landskap og friluftsliv.

NVE mener det ikke er relevant å vurdere hele den nåværende utbyggingsplanen i forhold til Nordoverføringen. Vi vil kun vurdere om beslutningen om å avslå Nordoverføringen har noen konsekvenser for vurderingen av utbyggingsalternativene i Bordalen.

NVE anbefalte i sin innstilling om Saudautbyggingen at deler av Nordoverføringen ble tatt ut. Dette gjaldt bl.a. Langfoss, som nå er vernet. NVE anbefalte imidlertid å beholde både inntaket i Sagelva og inntakene øverst i Bordalen, men med pålegg om minstevannføring i Sagelva og justert plassering av dette inntaket for å unngå konflikt med DNT-stien. NVE mente da at de negative virkningene av Nordoverføringen ville bli akseptable.

OED valgte å ta ut hele Nordoverføringen fra Saudaprojektet. OED la vekt på å bevare omfanget av inngrepsfrie naturområder i Indre Etnesfjell og karakteren av urørte naturkvaliteter i dette området

for fotturisme. OED mente at bortfall av Nordoverføringen ville være gunstig for områder i nærheten av turstien og hytta til Turistforeningen.

Saudautbyggingen ble fremlagt for Stortinget, som gikk inn for OEDs anbefaling. 01.08.2003 ble det gitt konsesjon til fortsatt regulering av Storelvvassdraget og videre kraftutbygging i Saudafjellene, men uten Nordoverføringen. NVE legger til grunn at de hensynene som OED og Stortinget la vekt på i sin vurdering av Nordoverføringen har relevans også for dagens utbyggingsplaner i Bordalen.

Nordoverføringen ville medført større bortfall av inngrepsfrie naturområder enn det største av dagens alternativer for utbygging av Bordalen. Videre er inntaket i Sagelva for Bordalen 1 lenger nedstrøms enn det planlagte inntaket til Nordoverføringen, slik at det ikke er direkte konflikt med DNT-stien der den krysser Sagelva. Til gjengjeld kommer isteden hovedinntaket for Bordalen 1 i konflikt med DNT-stien(e) øverst i Bordalen.

NVE mener at konflikten med inngrepsfrie naturområder og mye brukte friluftsområder er mindre for Bordalen 1 enn den var for Nordoverføringen. Samtidig vil omfanget av inngrepsfrie naturområder i Indre Etnefjell bli redusert også ved Bordalen 1 og karakteren av urørte naturkvaliteter for fotturisme vil bl.a. bli påvirket av inntaket ved DNT-stien(e). NVE anser at OEDs og Stortingets begrunnelse for å avslå Nordoverføringen har stor betydning for konsesjonsspørsmålet for Bordalen 1. Bordalen 2 har etter vårt syn vesentlig mindre negative konsekvenser for friluftslivet og vil også medføre mindre tap av INON-areal. Vi mener at Bordalen 2 ikke er i nevneverdig konflikt med de hensynene som ble vektlagt da Nordoverføringen ble avslått.

Behovet for kostnadsdekning av ny 66 kV kraftledning

Både Etne kommune og Hordaland fylkeskommune forutsetter i sine vedtak at NVE ser helhetlig på kjente kraftplaner i Fjæravassdraget og Åkra fjorden ellers, slik at omsøkt 66 kV ledning får kostnadsinndekning fra tilstrekkelig mange anlegg i området totalt.

Hordaland bondelag anser det som positivt at det blir bygget ny kraftledning fra Rullestad til Tøsse og videre til Blåfalli fordi dette også vil gjøre det mulig å realisere flere småkraftprosjekter i området.

RSE sier i sin kommentar til Hordaland fylkeskommune at utbygging av ny 66 kV ledning ut Åkra fjorden er avgjørende for utbygging av småkraftpotensialet i området og at prosjektene på Rullestad og Skromme er den viktigste og største kostnadsbæreren for å oppfylle dette. Ved å redusere utbygging på Rullestad og Skromme vil kostnaden øke for de mindre prosjektene lengre ut i fjorden.

Som oppsummert ovenfor kan eksisterende og mulige framtidige vassdragsutbygginger i Dalelva/Fjæraelva og mindre vassdrag som drenerer til Indre Åkra fjord utbringe inntil 327,7 GWh. Sammen med Håfoss utgjør utbygging i Rullestad og Skromme etter hovedalternativet en vesentlig del av dette, med til sammen nærmere 200 GWh. Dersom det ikke bygges ny overføringsledning med større kapasitet enn i dag, vil store deler av dette potensialet ikke bli realisert. Etter NVEs syn er den samlede kraftmengden av en størrelse som er av stor samfunnsmessig betydning.

Vår gjennomgang av den omsøkte utbyggingen har vist at det er knyttet store konflikter til Rullestad 2 og Bordalen 1. Dersom det ikke gis konsesjon til disse alternativene vil Kvernhuselva, Skromme, Bordalen 2 og Håfoss etter NVEs beregninger likevel bære nærmere 70 % av kostnadene ved oppgradert overføringsledning. Da er Kvanndalselva og Miljateig/Skålnes ikke med i beregningen. Av de enkeltstående småkraftprosjektene i Åkra fjordområdet er det Håfoss som har klart størst betydning som kostnadsbærer for ny overføringsledning. Ved eventuell redusert utbygging i Rullestad og Skromme i forhold til omsøkt hovedalternativ øker betydningen av Håfoss vesentlig.

NVE har også gjort noen anslag for hvordan redusert utbygging i Rullestad og Skromme, samt avslag for Kvanndalselva og Miljateig/Skålnes, vil slå ut på utbyggingsprisene for de øvrige planlagte kraftverkene som vil måtte bidra til kostnadene med ny ledning. Etter våre beregninger vil utbyggingsprisen ikke overstige 6 kr/kWh for noen av prosjektene. For de fleste prosjektene vil utbyggingsprisen ikke overstige 5 kr/kWh. NVE mener det er realistisk å legge til grunn at kraftverk med utbyggingspriser inntil 6 kr/kWh blir bygget.

På bakgrunn av ovenstående betraktninger mener NVE at et eventuelt avslag på alternativene Rullestad 2 og Bordalen 1 isolert sett ikke vil være avgjørende verken for realisering av ny overføringsledning ut fra Rullestad, eller for bygging av noen av de øvrige kraftverkene i Indre Åkra fjord. Dersom Rullestad 2 og Bordalen 1 avslås blir imidlertid utbygging av Håfoss kraftverk en forutsetning. NVE har vurdert at bygging av Håfoss kraftverk er miljømessig akseptabelt uavhengig av hensynet til

behovet for ny kraftledning (KV-notat nr. 5/2014 (bakgrunn for vedtak), dokument nr. 29 i sak 200801172). Våre beregninger om utbyggingspriser og kostnadsdekning for ny kraftledning underbygger likevel avgjørelsen om å gi konsesjon til Håfoss kraftverk.

Oppsummerende vurdering

Etne kommune, Hordaland fylkeskommune, Halvfjordingen, Etne næringsutvikling, Hordaland bondelag og Trond Solvang er alle positive til full utbygging i Rullestad og Skromme.

Fylkesmannen i Hordaland kan akseptere utbygging av Kvernhuselva, Skromme og Rullestad 2 dersom vassdrags- og opplevelsesverdiene ved Skromsfossen og Rullestadjuvet blir ivaretatt gjennom konsesjonsvilkårene.

Riksantikvaren motsetter seg ikke utbygging, men ber om at Rullestad 2 tas ut pga. konflikt med Postvegen og Rullestadjuvet.

Direktoratet for naturforvaltning (Miljødirektoratet), Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN), Naturvernforbundet, Haugesund turistforening og FNF Hordaland sine primære standpunkt er at det ikke bør bygges ut i Rullestad og Skromme i det hele tatt.

Haugesund turistforening kan sekundært akseptere utbygging av Skromme, Kvernhuselva og Bordalen 2. FNF Hordaland anser også de negative konsekvensene av en slik utbygging som lavere enn full utbygging.

Øystein Rullestad har foreslått et redusert alternativ for noen av fallrettshaverne og er spesielt opptatt av å ivareta Rullestadjuvet og Sagelva.

Av dem som har sagt noe om prioritering av alternativer er det således kun Fylkesmannen som prioriterer utbygging av Rullestad 2 framfor utbygging i Bordalen.

Vannressursloven § 19 angir at for vannkraftverk over 40 GWh skal selve konsesjonsspørsmålet vurderes etter vassdragsreguleringsloven § 8 istedenfor etter vannressursloven § 25. Dette gjelder alle alternativer for Bordalen kraftverk. Selve konsesjonen gis eventuelt etter vannressursloven.

For Rullestad 2, Kvernhuselva og Skromme gjelder kun bestemmelsene i vannressursloven. Når det gjelder konsesjonsspørsmålet ser NVE samlet på fordeler og ulemper ved den omsøkte utbyggingen i Skromme og Rullestad.

Gjennom EUs fornybardirektiv er Norge forpliktet til at 67,5 % av energien som forbrukes i landet skal komme fra fornybare kilder innen 2020. I 2005 var fornybarandelen i Norge på 59,8 %. I 2012 var fornybarandelen ifølge Statistisk sentralbyrå steget til 64,5 %. Vi er således godt i rute, men det er fortsatt nødvendig å gjennomføre tiltak som øker fornybarandelen av kraftforbruket i Norge. I tillegg har Norge inngått avtale med Sverige om et felles elsertifikatmarked, som innebærer at Sverige og Norge til sammen skal øke kraftproduksjonen basert på fornybare energikilder med 26,4 TWh, også dette innen 2020. Dette tilsvarer strømforbruket i mer enn halvparten av alle norske husholdninger. For å oppfylle dette målet har NVE ansvar for å legge til rette for å få fram gode kraftprosjekter gjennom konsesjonsbehandlingen. I motsetning til kravet i fornybardirektivet, som teoretisk sett delvis kan oppfylles ved en reduksjon av forbruket av ikke-fornybare energikilder, kan målet med elsertifikatmarkedet kun oppnås ved en ren økning av fornybar kraftproduksjon. I praksis vil dette for Norges del bety at fornybarmålet må innfris ved bygging av nye vannkraftverk og vindkraftverk på land. For å nå målet om 26,4 TWh innen utgangen av 2020, må det i gjennomsnitt idriftsettes 2,93 TWh fornybar kraftproduksjon hvert år. Derfor er det helt nødvendig at flere vann- og vindkraftprosjekter får konsesjon i årene som kommer.

Den viktigste samfunnsmessige nytten med en utbygging som omsøkt, vil være tilgang på produksjon av inntil 146,8 GWh ny, fornybar kraft. I tillegg til å ha regional betydning for kraftforsyningen i Norge vil kraftmengden som kan produseres ved full utbygging i Rullestad og Skromme ha relativt stor betydning for vår oppfyllelse av internasjonale forpliktelser, grovt sett like stor betydning som 15 småkraftverk.

Etter vårt syn er det ikke mulig å gjennomføre full utbygging i Rullestad og Skromme samtidig som grunnlaget for friluftsliv, reiseliv og turisme opprettholdes. Den viktigste forutsetningen for å sikre at aktiviteten opprettholdes på dagens nivå og det viktigste grunnlaget for å trekke flere turister til området er etter vårt syn at attraksjonsverdien av Rullestadjuvet med Postveien opprettholdes. Vesentlig reduksjon av vannføringen gjennom Rullestadjuvet er etter vårt syn ikke forenlig med dette.

Stor aktivitet knyttet til friluftsliv, reiseliv og turisme har samfunnsmessig nytteverdi i form av arbeidsplasser og ren økonomisk gevinst som har ringvirkninger for samfunnet for øvrig. Det har også samfunnsmessig nytteverdi i form av mindre målbare størrelser som opplevelsesverdi og folkehelse. Rullestadjuvet med Postvegen har stor opplevelsesverdi og er lett tilgjengelig, slik at fysisk utrustning i liten grad er begrensende for muligheten til å oppleve dramatisk natur. NVEs vurdering er at samlede negative virkninger av Rullestad 2 for landskap, kulturminner (Postveien) og dermed for friluftsliv, turisme og reiseliv er klart større enn den samfunnsmessige nytten ved 36,8 GWh ny, fornybar kraft. NVE fraråder derfor bygging av Rullestad 2.

Bordalen kraftverk er presentert med tre ulike alternativer for plassering av inntak i Bordalselva med tilhørende alternativer for overføringer og bekkeinntak. Bygging etter ett alternativ utelukker de andre alternativene. Når det gjelder Bordalen 1, som er det største alternativet, mener NVE at de negative virkningene for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv er betydelige, og vesentlig større enn for Bordalen 2. Dette skyldes primært at Bordalen 1 innebærer redusert vannføring i Sagfossen, som er et viktig landskapselement i Rullestad. Tilstrekkelig minstevannføring i Sagelva kan imidlertid redusere de negative virkningene. Kraftmengden som oppnås ved utbygging i Rullestad og Skromme er av stor betydning for muligheten til å realisere mye av kraftpotensialet i Åkrafjorden for øvrig, fordi det økonomiske grunnlaget for å få realisert ny overføringsledning med større kapasitet avhenger av en større utbygging i Rullestad og Skromme. På denne bakgrunnen får 21 GWh, som er forskjellen mellom Bordalen 1 og 2, økt betydning. NVE legger imidlertid avgjørende vekt på Stortingets avslag på Nordoverføringen, som var planlagt som en del av Saudautbyggingen. Nordoverføringen innebar overføring av Sagelva og flere bekkeinntak i Bordalselva. Stortinget avsto denne delen av Sauda-prosjektet på grunn av hensynet til inngrepsfrie naturområder og friluftsliv. Vi fraråder derfor også utbygging av Bordalen 1. Bordalen 2 innebærer ikke inntak av Sagelva og berører ikke inngrepsfrie naturområder og friluftsliv i en slik grad som Bordalen 1. Etter NVEs syn er ikke Bordalen 2 i nevneverdig konflikt med de hensynene som ble vektlagt da Nordoverføringen ble avslått.

Etter at alle relevante fagtemaer, sumvirkninger og behovet for kostnadsdekning av ny 66 kV kraftledning er vurdert, mener vi at de samlede, negative virkningene av utbygging av Bordalen 2, Skromme og Kvernhuselva vil være fullt ut akseptable, sett i forhold til den samfunnsmessige nytten ved 88,7 GWh ny, fornybar kraftproduksjon. Selv om kraftmengden ved dette alternativet er betydelig mindre enn ved full utbygging er den etter vårt syn likevel stor nok til å ha stor betydning for både lokal og regional kraftforsyning. Den er også stor nok til at NVE legger vekt på at utbyggingen vil bidra til å oppfylle våre internasjonale forpliktelser. Også Bordalen 3, som har inntak i Bordalselva ytterligere nedstrøms inntaket til Bordalen 2, er et fullt ut akseptabelt alternativ. Dersom Bordalen kraftverk blir realisert legger imidlertid NVE til grunn at søker vil prioritere utbygging etter alternativ Bordalen 2 da dette vil produsere 15,2 GWh mer kraft enn Bordalen 3.

Samtidig med denne innstillingen har NVE fattet vedtak i sakene om Håfoss, Ripelselva, Helteflåt og Miljateig/Skålnes kraftverk. Vi har gitt konsesjon til Håfoss, Ripelselva og Helteflåt kraftverk. Det er gitt avslag til Miljateig/Skålnes kraftverk. NVE har i nødvendig grad sett vedtakene i sammenheng. Ved vurdering av sumvirkninger for et større område øker argumentene for å unngå inntak av Sagelva. Med bakgrunn i vurdering av sumvirkninger mener vi det er en riktig prioritering at det gis konsesjon til utbygging av Håfoss framfor Sagelva.

Rullestad 1 er ikke spesielt omtalt under de enkelte fagtema. Dette alternativet ville hatt de samme konsekvensene som Rullestad 2 og i tillegg ytterligere inngrep som følge av overføring av Bordalselva til Dalelva. Dvs. inntak nederst i Bordalen og overføringstunnel med tunnelåpning og en kunstig kanal på sørsida av Dalelva oppstrøms kraftverksinntaket. Dersom NVE hadde ment at det ville være akseptabelt å bygge Rullestad kraftverk, og samtidig ønsket minst mulig inngrep i Bordalen, ville det vært aktuelt å vurdere Rullestad 1. Vi mener derimot at det er klart viktigere å bevare opplevelsesverdiene knyttet til Postveien og Rullestadjuvet enn å unngå inngrep i Bordalen. Rullestad 1 vil i enda større grad ha negative konsekvenser for opplevelsen av Dalelva fra Postveien og gamle E134 enn Rullestad 2. Samtidig vil kraftproduksjonen ved Rullestad 1 være vesentlig større enn ved Rullestad 2, slik at de samfunnsmessige fordelene også vil veie tyngre. Kraftproduksjonen ved Bordalen 2 er imidlertid omtrent like stor som for Rullestad 1, med betydelig mindre negative konsekvenser. Bygging av Bordalen 2 vil derfor etter vårt syn åpenbart være en vesentlig bedre løsning enn bygging

av Rullestad 1. Bygging av Bordalen 2 utelukker Rullestad 1. Vi ser derfor ingen grunn til å vurdere nærmere hvorvidt fordelene ved Rullestad 1 isolert sett overstiger ulempene ved dette alternativet.

NVE tar innsigelsen fra Fylkesmannen til etterretning, men ser ingen grunn til å endre vår oppfatning om hvilket utbyggingsalternativ for kraftverk i Rullestad og Skromme som samlet sett er det beste, alle relevante hensyn tatt i betraktning. Vi mener også at konflikten med de forholdene som ligger til grunn for innsigelsen er betydelig mindre ved utbygging etter alternativ Bordalen 2 enn utbygging etter alternativ Bordalen 1.

NVEs konklusjon

Vannressursloven

NVE anbefaler at Rullestad og Skromme Energi AS får konsesjon etter § 8 i vannressursloven til bygging og drift av Kvernhuselva, Skromme og Bordalen kraftverk etter alternativ 2 eller 3. NVE mener at fordelene ved 88,7 GWh ny, fornybar kraftproduksjon er klart større enn de samlede skadene og ulempene for allmenne og private interesser ved utbygging av Bordalen 2 eller 3, samt Skromme og Kvernhuselva kraftverker. Kravene i vassdragsreguleringsloven § 8, jf. vannressursloven § 19, er dermed oppfylt for disse alternativene. Vi anbefaler at tillatelsen gis på de vilkår som følger vedlagt.

NVE frarår at det gis konsesjon etter vannressursloven § 8 til Rullestad 2 og Bordalen kraftverk etter alternativ 1. NVE mener at skadene og ulempene for allmenne og private interesser ved utbygging av disse delprosjektene er klart større enn den samfunnsmessige nytten ved hhv. 36,8 og 21 GWh ny, fornybar kraftproduksjon. Kravene i vassdragsreguleringsloven § 8, jf. vannressursloven § 19, er dermed ikke oppfylt for disse alternativene.

Energiloven

Ny 66 kV overføringsledning

Spørsmålet om konsesjon etter energiloven for ny transformatorstasjon i Rullestad og ny 66 kV ledning fra Rullestad til Tøsse (og videre til Blåfalli) er vurdert av seksjon for nettkonsesjon i et eget notat med saks-/dokumentnr. 200701095-48. NVEs anbefaling er at det gis konsesjon til ny overføringsledning og transformatorstasjon. Notatet og utkast til anleggskonsesjon etter energiloven for disse anleggene følger som vedlegg til denne innstillingen. Det er Sunnhordland Kraftlag Nett AS som vil stå for bygging og drift av transformatorstasjonen og overføringsledningen.

Generatorer og lokal tilknytning

Det er i utgangspunktet søkt etter energiloven om å installere planlagte generatorer i kraftverkene og om å legge kabler for tilknytning av Kvernhuselva, Rullestad og Bordalen kraftverk til strømmettet. Etter vår anbefaling faller generator og 2,5 km kabel for Rullestad kraftverk bort. Det er ikke søkt om anleggskonsesjon for tilknytningskabel for Skromme kraftverk fordi planen er at Skånøvik Ølen Kraftlag SA (SØK) skal stå som eier og driver av 22 kV-anlegget her. I forbindelse med høringsrunden har SØK også meddelt at de ønsker å stå som eier og driver av øvrige 22 kV-anlegg som er nødvendige for transport av kraftproduksjonen fram til 66/22 kV transformatorstasjon på Rullestad.

NVE har vurdert at ingen av kablene som er planlagt for tilknytning av kraftverkene til nettet har negative virkninger for noen forhold som er av betydning for konsesjonsspørsmålet. SØK er områdekonsesjonær i bl.a. Åkrafjorden. Dersom SØK skal bygge og drive anleggene for tilknytning av kraftverkene, kan dette gjøres i medhold av selskapets områdekonsesjon. Dette inkluderer opptransportering til 22 kV. Det er i så fall ikke nødvendig med egen anleggskonsesjon etter energiloven for disse delene av høyspentanlegget.

RSE, eller den som skal være ansvarlig for driften, må imidlertid ha anleggskonsesjon etter energiloven for høyspentanlegg inne i kraftverkene.

22 kV-anlegg for tilkobling til strømmettet kan bygges og drives av SØK i medhold av SØK sin områdekonsesjon. Dersom det ikke er områdekonsesjonær som skal bygge og drive anlegget må det søkes om egen anleggskonsesjon etter energiloven. Forslag til anleggskonsesjon etter energiloven for høyspentanlegg i kraftverkene er vedlagt.

Vurdering etter forurensningsloven

Det er søkt etter forurensningsloven om tillatelse til å gjennomføre tiltaket.

Måling av vannkvalitet i utløpet av Rullestadvatnet har vist at vannkvaliteten for ulike parametere var god eller meget god. Det er ikke avdekket verken punktkilder for forurensning eller diffus avrenning av nevneverdig betydning som tilsier at redusert resipientkapasitet vil være noe problem i driftsfasen. Ingen av høringspartene har hatt kommentarer angående forurensning. NVE kan ikke se at det per i dag er behov for tillatelse etter forurensningsloven for driftsfasen.

Samtidig vil vi understreke at det må sendes egen søknad til Fylkesmannen i Hordaland om nødvendig tillatelse etter forurensningsloven for anleggsfasen.

Forholdet til annet lovverk

Industrikonsesjonsloven

Ingen av fallene som skal utnyttes er i nærheten av å utbringe 4000 naturhestekrefter, som er grensen for konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven.

Plan- og bygningsloven

”Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker” gir saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven fritak for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

EUs vanndirektiv

Ny aktivitet eller nye inngrep skal vurderes etter vannforskriften § 12.

For Dalelva oppstrøms Rullestadvatnet er det i vann-nett ikke registrert data for noen kvalitets-elementer. Det er registrert at elva i middels grad er påvirket av langtransportert forurensning og annen påvirkning. Elva er også noe påvirket av hydromorfologiske endringer på grunn av forbygningene ved utløpet i Rullestadvatnet. Ut fra dette er økologisk tilstand antatt å være moderat. Bordalselva og Kvernhuselva er slått sammen med øvrige sideelver og –bekker til Dalelva i samme vannforekomst. Økologisk tilstand er også her antatt å være moderat på grunn av middels grad av langtransportert forurensning.

NVE har vurdert praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket. Vi har foreslått konsesjonsvilkår som vi mener er egnet til å avbøte en negativ utvikling i vannforekomstene. Forslagene til vilkår omfatter bl.a. krav om minstevannføring og ellers vilkår som gir både NVE og Miljødirektoratet/Fylkesmannen mulighet til å gi pålegg om ytterligere avbøtende tiltak i ettertid. NVE mener at samfunnsnyttene av en utbygging etter vår anbefaling vil være større enn skadene og ulempene ved tiltaket. Vi kan ikke se at hensikten med inngrepet, dvs. 88,7 GWh ny, fornybar energiproduksjon, med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Både teknisk gjennomførbarhet og kostnader er vurdert.

Merknader til konsesjonsvilkårene

Skromme og Kvernhuselva kraftverker har begge en installert effekt på mindre enn 10 MW. NVE har i utgangspunktet myndighet til å fatte endelig vedtak i slike saker. Siden kraftverkene hele veien har blitt behandlet som en samlet utbygging inngår likevel alle kraftverkene i vår innstilling.

Skromme og Kvernhuselva kraftverker er kun underlagt reglene i vannressursloven. Bordalen 2 vil produsere mer enn 40 GWh i året. For kraftverk av denne størrelsen henvises det i vannressursloven til en del regler i vassdragsreguleringsloven som skal gjøres gjeldene, bl.a. skal det betales konsesjonsavgift. NVE har derfor funnet det mest hensiktsmessig å utforme separate vilkårssett for de tre kraftverkene. Vilråene for Skromme og Kvernhuselva kraftverker er utformet med utgangspunkt i standard vilkårssett for kraftverk under 40 GWh som går som innstilling til OED. Vanligvis er slike kraftverk større enn 10 MW. Etter vanlig praksis er manøvreringsreglementet for Skromme og Kvernhuselva en del av selve vilkårssettet (post 1), mens det for Bordalen 2 er utformet et eget manøvreringsreglement i samsvar med praksis for saker der også reguleringsloven gjelder.

Vilkårssettene er kommentert enkeltvis.

Skromme kraftverk

Post 1. Vannslipping

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs tilråding og forslag til minstevannføring:

Middelvannføring:	3,55 m ³ /s
Alminnelig lavvannføring:	230 l/s
5-persentil sommer	488 l/s
5-persentil vinter	239 l/s
Maksimal slukeevne	8,0 m ³ /s
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	225 %
Minste driftsvannføring	0,8 m ³ /s

Søker foreslår å slippe minstevannføring fra inntaksdammen for Skromme kraftverk tilsvarende 5-persentilen for sommer og vinter, dvs. 488 l/s om sommeren og 239 l/s om vinteren. Med en minstevannføring av denne størrelsen vil Skromme kraftverk i snitt produsere 11,5 GWh i året.

Etne kommune ber NVE om å se på om det er mulig å redusere minstevannføringa på Skromme for å øke lønnsomheten, siden bare 68 % av vannet her går til kraftproduksjon. Fylkesutvalget i Hordaland fylkeskommune (saksutredning) mener derimot at de minstevannføringene som er foreslått må være minstekrav og at de ikke må reduseres slik Etne kommune foreslår for Skromme kraftverk.

Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener på generelt grunnlag at en minstevannføring på 5 % i tørrår vil medføre nærmest uttørkede elver over lange perioder om sommeren. En slik minstevannføring vil derfor etter deres syn ikke virke tilstrekkelig avbøtende verken for naturmangfoldet, landskapet eller turistnæringen.

NVE mener at hovedhensikten med å slippe minstevannføring ved Skromme må være å ivareta elvemosevegetasjonen på den berørte elvestrekningen i størst mulig grad. Vi mener det er rimelig å anta at lavvannføringer av en viss varighet er begrensende for utbredelsen av elvemosesamfunnet i dag. Vi viser til at det i et middelår, med 2004 som eksempel, naturlig er lange perioder med svært lav vannføring om vinteren. Med slipp av minstevannføring på nivå med 5-persentilen for vinterhalvåret mener NVE at vintersituasjonen på utbygd elvestrekning ikke vil bli vesentlig verre enn i dag med tanke på overlevelsesmulighetene for elvemosevegetasjonen. 5-persentil betyr at en også i naturlig tilstand må regne med vannføring på dette nivået eller også lavere i 5 % av tiden. Det vil ellers være relativt lange perioder om vinteren da vannføringen er så lav at kraftverket må stanses. I slike perioder vil alt naturlig tilsig gå i elva. Om sommeren gir 5-persentilen dobbelt så høy vannføring som om vinteren. NVE mener at slipp av minstevannføring på nivå med 5-persentilen vil være nok til at elvemosevegetasjonen blir ivaretatt i tilstrekkelig grad. Vi anser det ikke som kritisk om elvemosesamfunnet blir noe redusert i forhold til før utbygging av Skromme kraftverk så lenge en vesentlig strekning med elvemosevegetasjon nedstrøms utløpet av Skromme ikke vil få endret vannføring, samt at det også finnes elvemosevegetasjon oppstrøms inntaket.

Utover ivaretagelse av elvemosesamfunnet mener vi at slipp av minstevannføring på nivå med 5-persentilen i stor grad vil ivareta det begrensede antallet ørret som finnes på strekningen ved å sørge for at det alltid er vann i kulpene og at det er en viss gjennomstrømming.

Etter NVEs syn er ikke landskapshensyn noe argument for å pålegge større minstevannføring enn det som er foreslått. Vi mener at de viktigste landskapshensynene allerede er tatt ved å fraråde at det gis konsesjon til Rullestad kraftverk, slik at Skromsfossen og Rullestadvjuvet bevares. Strekningen som berøres ved utbygging av Skromme kraftverk har i langt mindre grad betydning som landskapselement og turistattraksjon. Etter vårt syn er det en bedre samlet ressursutnyttelse å bruke så mye av vannet som mulig til kraftproduksjon ved Skromme og heller la de viktigste landskapselementene forbli urørt.

Ut fra dette foreslår NVE at det fastsettes en minstevannføring på 490 l/s i tiden 1. mai – 30. september og 240 l/s i resten av året, i tråd med søkers forslag.

Det skal etableres en måleanordning for registrering av minstevannføring. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen skal godkjennes gjennom detaljplanen. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Ved alle steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking og skiltenes utforming og plassering.

NVE presiserer at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme. Kraftverket skal kjøres jevnt. Inntaksbassenget skal ikke benyttes til å oppnå økt driftstid, og det skal kun være små vannstandsvariasjoner knyttet til opp- og nedkjøring av kraftverket. Dette er primært av hensyn til naturens mangfold og mulig erosjonsfare.

Post 2. Konesjonstid og revisjon

Vannressursloven § 26 gir mulighet for å fastsette at konsesjonen skal revideres etter en viss tid. Praksis har hittil vært at revisjonsadgang kun fastsettes for utbygginger av en viss størrelse. NVE anser bygging av Skromme kraftverk som en del av en større utbygging og foreslår derfor å gi revisjonsadgang med samme revisjonstidspunkt for alle delprosjektene. Vilårene og for eksempel krav til minstevannføring bør i dette tilfellet kunne sees i sammenheng for hele utbyggingen ved en eventuell vilkårsrevisjon.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Dersom det gis konsesjon til utbyggingen skal detaljerte planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap forelegges NVE og godkjennes av NVE før anleggsstart.

Dammer og trykkrør for alternativet/alternativene som inngår i NVEs innstilling skal klassifiseres etter reglene i damforskriften. Informasjon om dette finnes på <http://www.nve.no/no/Sikkerhet-og-tilsyn1/Damsikkerhet/KLassifisering1/>. Konsekvensklassen er bestemmende for sikkerhetskravene som stilles til planlegging, bygging og drift. NVEs tilsynsavdeling ved seksjon for damsikkerhet må derfor fatte endelig vedtak om konsekvensklasse for gitt alternativ før tekniske planer for sikkerhet kan utarbeides og sendes NVE til godkjenning.

NVEs miljøtilsyn vil ikke ta planer for landskap og miljø til behandling før anlegget har fått vedtak om konsekvensklasse. Informasjon om utarbeidelse av planer for landskap og miljø finnes på <http://www.nve.no/no/Sikkerhet-og-tilsyn1/Natur-og-miljotilsyn/Detailplaner/>.

Nedenstående tabell søker å oppsummere føringer og krav som ligger til grunn for NVEs innstilling. Det kan likevel forekomme at det er gitt føringer andre steder i dokumentet som ikke har kommet med i tabellen. NVE presiserer at alle føringer og krav som er nevnt i dokumentet gjelder.

Dersom det gis konsesjon til utbyggingen ber vi OED om å synliggjøre/oppsummere eventuelle endringer i forhold til NVEs innstilling på samme måte, for eksempel ved å legge til en egen kolonne i samme tabell.

NVE har gitt konsesjon på følgende forutsetninger:

Valg av alternativ	Søknaden beskriver kun ett alternativ. NVE har ingen merknader til dette.
Inntak	Inntaksdammen skal plasseres i tråd med det som er beskrevet i søknaden. Den må konstrueres slik at flomforholdene oppstrøms inntaket ikke forverres. Teknisk løsning for dokumentasjon for slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.
Vannvei	Søknaden oppgir at rørgata skal legges i gravd/sprengt grøft i gamle E134. Dette kan ikke endres ved detaljplan. Dokumentasjon på nødvendig avklaring med Vegvesenet om praktisk gjennomføring sendes NVE sammen med planer for landskap og miljø.
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden.

Største slukeevne	8 m ³ /s.
Minste driftsvannføring	0,8 m ³ /s. Kun ubetydelige justeringer kan tillates i detaljplan.
Installert effekt	3,5 MW.
Antall turbiner/turbintype	Søknaden oppgir 2 Francisturbiner. Antall turbiner og turbintype kan justeres ved detaljplan.
Avbøtende tiltak	Det skal vurderes om det bør legges til rette for hekking av fossekall i kraftverksutløpet i forbindelse med utarbeidelse av detaljplan. Se kommentarer til post 6 – Naturforvaltning.
Annet	Detaljplanen sendes kommunen for uttalelse, jf. post 5. Anlegget skal utformes med tanke på å forebygge mulige problemer med gassovermetning. Inntaket skal konstrueres slik at faren for luftinnblanding blir minst mulig. Samtidig bør en sørge for god utlufting av vannet før det ledes tilbake i elva.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Anlegg som ikke er bygget i samsvar med konsesjon og/eller planer godkjent av NVE, herunder også planlagt installert effekt og slukeevne, vil ikke være berettiget til å motta el-sertifikater. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Post 6. Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

NVE mener det er svært aktuelt å legge til rette for alternative hekkeplasser for fossekall. Dette er i utgangspunktet noe som naturforvaltningsvilkåret gir hjemmel til å pålegge. Vilkalet forvaltes av Miljødirektoratet/Fylkesmannen. Det har imidlertid vist seg at det kan være et godt alternativ å legge til rette for reirbygging i kraftverksutløpet. Dette må i så fall avklares i forbindelse med NVEs godkjenning av detaljplanene fordi det da må støpes en hylle som fossekallen kan bygge reir på samtidig med at anlegget bygges. NVE mener derfor at et eventuelt pålegg om å tilrettelegge for hekking av fossekall i kraftverksutløpet bør avklares i detaljplanfasen. Fylkesmannen bør kontaktes, men NVE er myndighet for endelig godkjenning av detaljerte planer for miljø og landskap. Fylkesmannen kan likevel pålegge i ettertid at det i tillegg bygges reirkasse, for eksempel under brua som gir adgang til Postveien.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

NVE forutsetter at utbygger tar nødvendig kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varslingsinstanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jmfør kulturminneloven § 8.

Post 9. Ferdsel mv.

Trond Solvang foreslår at det bygges kjøresterk bro over damkrona ved inntaket til Skromme kraftverk for å lette adkomsten til hyttene, legge til rette for turgåing og nyttetransport fra Skromme gård. Videre mener han at utbygger bør pålegges å ruste opp brua ved Skromme gård for å sikre framtidig adkomst til Postvegen og nyttetransport for Skromme gård.

NVE mener at skadene og ulempene som vil følge av Skromme kraftverk er små. Samtidig anser vi at behovet for å kunne krysse elva oppe ved inntaket er relativt begrenset. Kraftstasjonsbygget vil ikke være til hinder for å krysse elva over eksisterende bru. Etter NVEs syn er det ikke grunnlag for å pålegge tiltakshaver noen spesielle forpliktelser verken i forbindelse med krysningsmuligheter over inntaksdammen eller en eventuell opprustning av brua ved Skromme. I den grad brua ved Skromme blir skadet som følge av anleggsvirksomheten vil det imidlertid være utbyggers ansvar å utbedre dette.

Post 10. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Kvernhuselva kraftverk

Post 1. Vannslipping

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs tilråding og forslag til minstevannføring:

Middelvannføring:	570 l/s
Alminnelig lavvannføring:	30 l/s
5-persentil sommer	57 l/s
5-persentil vinter	31 l/s
Maksimal slukeevne	1,3 m ³ /s
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	228 %
Minste driftsvannføring	60 l/s

Søker foreslår å slippe minstevannføring fra inntaksdammen for Kvernhuselva kraftverk tilsvarende kun halvparten av 5-persentilen for sommer og vinter, dvs. 29 l/s om sommeren og 15 l/s om vinteren. Med en minstevannføring av denne størrelsen vil Kvernhuselva i snitt produsere 9,88 GWh i året.

Ingen høringsparter har hatt konkrete innspill til minstevannføringskrav for Kvernhuselva kraftverk, men Haugesund turistforening og FNF Hordaland mener generelt at en minstevannføring på 5 % i tørrår vil medføre nærmest uttørkede elver over lange perioder om sommeren. En slik minstevannføring vil derfor etter deres syn ikke virke tilstrekkelig avbøtende verken for naturmangfoldet, landskapet eller turistnæringen.

NVE viser til våre betraktninger angående virkninger av utbygging av Kvernhuselva kraftverk for ulike fagtema. Etter vårt syn er ikke Kvernhuselva noe fremtredende landskapselement i utgangspunktet. Nedbørfeltet er lite, bare 5,2 km², og vannføringen i elva er svært nedbøravhengig. I lavvannsperioder er det så å si ikke vannføring i elva (alminnelig lavvannføring = 30 l/s). Elvebunnen på den mest synlige delen av berørt elvestrekning består av svært grovt substrat. På lave vannføringer forsvinner vannet ned i substratet og blir nærmest usynlig også i dag. Slipp av minstevannføring vil derfor ha minimal landskapsmessig betydning med mindre en pålegger et minstevannføringslipp opp mot middelvannføring. NVE anser ikke det som verken et reelt eller aktuelt alternativ.

Bekkeløfta som er registrert i Kvernhuselva er liten og det er oppgitt at mye av artsinventaret er knyttet til grunnvannstilsig fra terrenget over. NVE kan derfor ikke se at slipp av minstevannføring er avgjørende for opprettholdelse av artsinventaret i bekkeløfta. Berørt elvestrekning har liten eller ingen betydning som gyte- og oppvekstområde for ørret. Det finnes egnede gyte- og oppvekstarealer for ørret nedstrøms utløpet av det planlagte kraftverket, men KU fant at Kvernhuselva har mindre betydning for rekruttering av ørret til Rullestadvatnet enn forventet. Fagrapporten mener det ikke er nødvendig å slippe minstevannføring i Kvernhuselva av hensyn til ørret.

NVEs utgangspunkt er at det skal slippes minstevannføring på alle elvestrekninger som bygges ut til vannkraftproduksjon. Selv en liten minstevannføring vil gi grunnlag for opprettholdelse av et visst biologisk mangfold på utbyggingsstrekningen. Ut fra de forhold som er vurdert mener NVE at minstevannføring i den størrelsesorden som er foreslått av søker er tilstrekkelig.

NVE foreslår at det fastsettes en minstevannføring på 30 l/s i tiden 1. mai – 30. september og 15 l/s i resten av året, i tråd med søkers forslag.

Når det gjelder kommentarer om måleanordning for minstevannføring, teknisk løsning for dokumentasjon av vannslippet, opplysningsskilt og regler for drift viser vi til våre avsluttende kommentarer til post 1 for Skromme kraftverk.

Post 2. Konsesjonstid og revisjon

På samme måte som for Skromme kraftverk foreslår NVE å gi revisjonsadgang for Kvernhuselva kraftverk, jf. vannressursloven § 26.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Innledende kommentarer til nedenstående tabell er de samme som for Skromme kraftverk. NVE har gitt konsesjon på følgende forutsetninger:

Valg av alternativ	Søknaden beskriver kun ett alternativ. NVE har ingen merknader til dette.
Inntak	Inntaksdammen skal plasseres i tråd med det som er beskrevet i søknaden.
Vannvei	Vannveien konstrueres og plasseres i terrenget i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Den skal i minst mulig grad sprenkes ned i fjell. Nøyaktig trasé fastsettes i samråd med NVE i detaljplanfasen.
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Dokumentasjon på nødvendig avklaring med Vegvesenet om løsning i forbindelse med kryssing av både nye og gamle E134 sendes NVE sammen med detaljerte planer for landskap og miljø.
Største slukeevne	1,3 m ³ /s.
Minste driftsvannføring	0,06 m ³ /s. Kun ubetydelige justeringer kan tillates i detaljplan.
Installert effekt	3,2 MW.
Antall turbiner/turbintype	Søknaden oppgir ett vertikalt Peltonaggregat. Antall turbiner og turbintype kan justeres ved detaljplan.
Vei	Anleggsveien opp fjellsida skal så langt det er mulig følge traseen til eksisterende traktorvei. Det skal legges vekt på å gjøre veien så smal som mulig og eksisterende skogsvegetasjon skal ivaretas i størst mulig grad. NVE har ingen merknader til at veien gjøres permanent.
Avbøtende tiltak	Kraftstasjonsbygget skal utformes slik at det glir naturlig inn i det omkringliggende kulturlandskapet.
Annet	Detaljplanen sendes kommunen for uttalelse, jf. post 5. Anlegget skal utformes med tanke på å forebygge mulige problemer med gassovermetning. Inntaket skal konstrueres slik at faren for luftinnblanding blir minst mulig. Samtidig bør en sørge for god utlufting av vannet før det ledes tilbake i elva.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Anlegg som ikke er bygget i samsvar med konsesjon og/eller planer godkjent av NVE, herunder også planlagt installert effekt og slukeevne, vil ikke være berettiget til å motta el-sertifikater. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Etne kommune ber om at det må vurderes om bekkeinntakene skal steinsettes. RSE henviser til eventuelle krav fra NVE, men mener det ikke vil være hensiktsmessig å transportere masser inn med helikopter for å plastre. NVE viser til at inntaket for Kvernhuselva kraftverk vil bli lite synlig for omgivelsene. Inntaket bør tilpasses terrenget så godt som mulig, men vi anser ikke at det er nødvendig å pålegge utbygging å steinsette dammen.

Post 6. Naturforvaltning

Vilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen selv om det i dag synes lite aktuelt å pålegge ytterligere avbøtende tiltak. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

NVE forutsetter at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jmfør kulturminneloven § 8.

Post 10. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Bordalen kraftverk etter alternativ 2*Post 2. Konsesjonsavgifter*

Vannressursloven § 19 angir bl.a.: «Hvis det for et elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh ikke er gitt konsesjon etter lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv., fastsettes konsesjonsavgifter etter reglene i dennes § 2 tredje ledd nr. 13.» Post 2 om konsesjonsavgifter er i samsvar med dette.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Innledende kommentarer til nedenstående tabell er de samme som for Skromme kraftverk. NVE har gitt konsesjon på følgende forutsetninger:

Valg av alternativ	Bordalen 2. NVE kan også godta utbygging etter Bordalen 3.
Inntak	Inntaksdammen skal plasseres i tråd med det som er beskrevet i søknaden. Teknisk løsning for dokumentasjon for slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.
Vannvei	Vannveien bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden, i hovedsak tunnel.
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden.
Overføringer	Bekkeinntak i Skårselva plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Inntak via sjakt og boret tunnel.
Største slukeevne	6,2 m ³ /s.
Minste driftsvannføring	150 l/s. Kun ubetydelige justeringer kan tillates i detaljplan.
Installert effekt	20,8 MW.
Antall turbiner/turbintype	Søknaden oppgir to like, vertikale Peltonaggregater. Antall turbiner og turbintype kan justeres ved detaljplan.
Vei	Adkomstveier bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Det skal legges vekt på å gjøre veien så smal som mulig. Eksisterende skogsvegetasjon skal ivaretas i størst mulig grad.
Avbøtende tiltak	Kraftstasjonsbygget skal utformes slik at det glir naturlig inn i landskapet.
Annet	Detaljplanen sendes kommunen for uttalelse, jf. post 5. Anlegget skal utformes med tanke på å forebygge mulige problemer med gassovermetning. Både bekkeinntaket i Skårselva og hovedinntaket skal konstrueres slik at faren for luftinnblanding blir minst mulig. Samtidig bør en sørge for god utlufting av vannet før det ledes ut i Rullestadvatnet. Massetippen plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Eventuell alternativ bruk av masser kan avklares i detaljplanfasen.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Anlegg som ikke er bygget i samsvar med konsesjon og/eller planer

godkjent av NVE, herunder også planlagt installert effekt og slukeevne, vil ikke være berettiget til å motta el-sertifikater. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Etne kommune ber om at det må vurderes om bekkeinntakene skal steinsettes. RSE henviser til eventuelle krav fra NVE, men mener det ikke vil være hensiktsmessig å transportere masser inn med helikopter for å plastre. NVE viser til at inntak i Sagelva og i Raudbekken bortfaller etter vår tilråding. Både inntaket i Skårselva og inntaket i Bordalselva vil bli lite synlig for omgivelsene. Selv om det kan forventes at enkelte turgåere aktivt vil oppsøke inntaksdammene for å se, mener NVE det er tilstrekkelig at inntakene tilpasses terrenget så godt som mulig. Etter vårt syn overstiger kostnadene med å steinsette dammene nytteverdien av dette.

Post 8. Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

NVE forutsetter at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jmfør kulturminneloven § 8.

Post 12. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Post 13. Manøvreringsreglement mv.

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs tilråding og forslag til minstevannføring:

Middelvannføring:	2,7 m ³ /s
Maksimal slukeevne	6,2 m ³ /s
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	230 %
Minste driftsvannføring	150 l/s

Bordalselva ved inntaket

Alminnelig lavvannføring:	189 l/s
5-persentil sommer	431 l/s
5-persentil vinter	156 l/s

Skårselva

Alminnelig lavvannføring:	68 l/s
5-persentil sommer	156 l/s
5-persentil vinter	56 l/s

Søker foreslår å slippe minstevannføring fra inntaksdammen i Bordalselva og bekkeinntaket i Skårselva tilsvarende halvparten av 5- persentilene for sommer og vinter. Dette utgjør 215 l/s om sommeren og 78 l/s om vinteren for Bordalselva og 78 l/s om sommeren og 28 l/s om vinteren for Skårselva. Med en minstevannføring av denne størrelsen vil Bordalen 2 kraftverk i snitt produsere 67,6 GWh i året.

Få høringsparter har hatt konkrete merknader om minstevannføring i Bordalen. Fylkesmannen er opptatt av at endringer i vannføring ikke må føre til for store negative konsekvenser for landskaps- og opplevelsesverdi, men synes det er vanskelig å danne seg et klart bilde av forskjellen mellom dagens

situasjon og foreslått minstevannføring ut fra søknaden. Fylkesmannen mener at minstevannføring i Bordalselva ikke er tilstrekkelig for å redusere negativ effekt av utbygginga.

Som tidligere nevnt mener Haugesund turistforening og FNF Hordaland generelt at en minstevannføring på 5 % i tørrår vil medføre nærmest uttørkede elver over lange perioder om sommeren. En slik minstevannføring vil derfor etter deres syn ikke virke tilstrekkelig avbøtende verken for naturmangfoldet, landskapet eller turistnæringen.

NVE viser til våre vurderinger under de ulike fagtemaene. Etter vårt syn er det en vesentlig forskjell mellom alternativ Bordalen 1 og Bordalen 2 når det gjelder konsekvenser for landskap og friluftsliv. Ved utbygging etter alternativ Bordalen 1 ville størst mulig avbøtende effekt for Sagfossen og krysningspunktet med DNT-stien ved Bordalsstølen vært viktige formål med et eventuelt minstevannføringslipp. Ved utbygging etter alternativ Bordalen 2 faller begge disse hensynene bort. Som vi har argumentert for tidligere mener vi at utbygging av Bordalen 2 vil ha begrensede negative effekter på naturlandskapet. Etter vårt syn er det derfor ikke behov for noen spesielt høy minstevannføring for å ivareta Bordalselva som landskapselement. Vi tar også utgangspunkt i at flertallet av dem som går opp eller ned Bordalen sannsynligvis vil følge DNT-stiene og dermed ikke bevege seg i umiddelbar nærhet til elva. Vi mener likevel at minstevannføringen i Bordalselva bør være stor nok til at den som beveger seg nær elva får et visst inntrykk av rennende vann både når en er nær nok til å se elveløpet og via lyden på litt lenger avstand. Minstevannføringen bør også være tilstrekkelig til at ørreten som lever på berørt elvestrekning til en viss grad blir ivaretatt ved å sikre noe gjennomstrømming og vann i kulpene hele året. Perioder med flomoverløp vil gi ørreten mulighet til å vandre opp eller ned elva også etter utbygging. Slipp av minstevannføring hele året vil ellers sikre en viss produksjon av bunndyr på utbyggingsstrekningen, samt bidra til å opprettholde fuktighetsforholdene i bekkekløfta nederst i Bordalen. Siden bekkekløfta nederst i Bordalen er nordvendt og også sigevannspåvirket mener NVE at en relativt liten minstevannføring vil være tilstrekkelig til at fuktighetsforholdene her i stor grad opprettholdes.

I tillegg til forventet kraftproduksjon ved utbyggers forslag til minstevannføringslipp, er det i søknaden oppgitt hva kraftproduksjonen forventes å bli dersom en slipper minstevannføring lik 5-persentilen for hele året og 5-persentilen for sommer og vinter. Dersom det pålegges minstevannføring lik 5-persentilen for sommer og vinter vil kraftproduksjonen i snitt bli ca. 62,7 GWh pr. år, det vil si ca. 4,9 GWh mindre enn produksjonen ved utbyggers forslag. NVEs anbefaling om å avslå utbygging av Bordalen 1 og Rullestad 2 innebærer at kraftproduksjonen i utgangspunktet blir 57,8 GWh mindre enn hva som primært er omsøkt. Med avslag for disse alternativene forblir etter vårt syn de viktigste verdiene enten helt urørt eller svært lite påvirket. Behovet for kostnadsdekning for ny kraftledning gjør at det er av stor betydning at kraftproduksjonen fra prosjektene som NVE tilrår ikke blir ytterligere redusert. Samtidig ser vi ingen avgjørende argumenter for å fastsette noen spesielt stor minstevannføring i Bordalselva. På denne bakgrunnen mener vi at en minstevannføring i størrelsesorden som foreslått av søker kan aksepteres.

NVE foreslår at det fastsettes en minstevannføring på 200 l/s fra inntaket i Bordalselva og 80 l/s fra inntaket i Skårselva i tiden 1. mai – 30. september og 80 l/s fra inntaket i Bordalselva, samt 30 l/s fra inntaket i Skårselva resten av året, i tråd med søkers forslag.

Det skal etableres måleanordninger for registrering av minstevannføring ved begge inntakspunktene. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes gjennom detaljplanen. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Dersom tilsiget er mindre enn minstevannføringskravet, skal hele tilsiget slippes forbi.

Ved alle steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking og skiltenes utforming og plassering.

NVE presiserer at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme. Kraftverket skal kjøres jevnt. Inntaksbassenget skal ikke benyttes til å oppnå økt driftstid, og det skal kun være små vannstandsvariasjoner knyttet til opp- og nedkjøring av kraftverket. Dette er primært av hensyn til naturens mangfold og mulig erosjonsfare.

Øvrige merknader

Private drikkevannskilder

Mattilsynet har på generelt grunnlag bedt om at en tar hensyn til eventuelle private drikkevannskilder i utbyggingsområdet slik at disse ikke blir forurenset. I sine kommentarer sier RSE at de vil ta nødvendig hensyn både i anleggs- og driftsfasen. De mener ellers at utbyggingen ikke vil medføre risiko for verken drikkevann eller generell vannkvalitet etter at anleggsperioden er over.

NVE kan ikke se at dette temaet har relevans for konsesjonsspørsmålet og har ingen kommentarer.

Massedeponier, bruk av overskuddsmasse

Etne kommune har vedtatt at de er positive til å utnytte overskuddsmasser slik det er skissert i søknaden, inkludert heving av flomutsatt dyrka mark på Rullestad. RSE kommenterer at dersom dette aksepteres av NVE vil det bli sendt egen søknad til kommunen om dette. De mener ellers at en slik løsning vil bidra til lokal verdiskapning ved å øke kvaliteten på landbruksareal.

Mulig utnyttelse av overskuddsmasser til heving av flomutsatt mark eller etablering av nytt landbruksareal har ingen betydning for konsesjonsspørsmålet. Videre oppfølging av dette kan skje i detaljplanfasen.

Trond Solvang foreslår at overskuddsmasser brukes til å bygge ny vei fra Skrommesvingene og et stykke innover mot turløypa til Simlebu, med parkeringsplass i enden. Formålet er å lette adkomst til hytter og stølshus på Rullestadstølene, samt lettere tilgang til hogstmoden skog.

NVE bemerker at en slik vei er helt uavhengig av vannkraftanlegget og må eventuelt planlegges og avklares via andre kanaler og prosesser.

NVE vurderer ellers den planlagte plasseringen av massetippen som et godt alternativ. Når det gjelder deponering av masser kan dette imidlertid løses på flere måter. Eventuell alternativ bruk av massene avklares med NVE og kommunen i detaljplanfasen. Det er NVE som skal godkjenne de endelige detaljplanene.

Ny og gammel E134

Statens vegvesen har ikke tatt noe spesielt standpunkt til søknaden om utbygging, men påpeker en rekke forhold som berører deres ansvarsområde. Etter NVEs syn er det lite av det Vegvesenet kommenterer som er relevant for konsesjonsspørsmålet som sådan. Vegvesenet peker imidlertid på mange forhold som RSE må sørge for å følge opp i ettertid dersom det blir gitt konsesjon til tiltaket. NVE merker seg at gamleveien om Rullestadvjuvet fortsatt har riksveistatus og er omkjøringsvei ved vedlikeholdsarbeid og i krisesituasjoner i vegtunnelen. Det nevnes også at gamleveien er sykkeltrasé og har kvaliteter som turistvei. Dette er forhold som Vegvesenet mener det må tas hensyn til ved en eventuell utbygging, for eksempel ved at gamleveien holdes åpen for sykkeltrafikk i sommerhalvåret, at den må kunne åpnes på kort varsel i krisesituasjoner og at det tas estetiske hensyn ved bygging av anlegg langs veien.

RSE kommenterer at de har samme intensjon som vegkontoret når det gjelder den estetiske utformingen på tiltakene.

Dersom det gis konsesjon til utbygging i Rullestad og Skromme er det RSEs ansvar å følge opp overfor Vegvesenet i forbindelse med bygge- og driftsfasen slik at nødvendige hensyn blir tatt.

Forslag til

Vilkår

*for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Rullestad og Skromme Energi AS
til å bygge Bordalen kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år, jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

11.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige vegger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Vegger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å

erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

14.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

15.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

16.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

19.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

Forslag til

Vilkår

*for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Rullestad og Skromme Energi AS
til å bygge Kvernhuselva kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

(Vannslipping)

I tiden 1. mai – 30. september skal det slippes 30 l/s fra inntaksdammen. I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 15 l/s fra inntaksdammen. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

2.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilråene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilråene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilrå.

3.

(Bortfall av konsesjon)

Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1 tredje ledd. Olje- og energidepartementet kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i innsjøer og elver som blir vesentlig berørt av endringer i vannstand eller vannføring er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning/Sametinget med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige vegger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Vegger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget.

Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

12.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

13.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

14.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

15.

(Varslingsplikt)

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE godkjenne overdragelsen i forkant.

16.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Forslag til
Vilkår
for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Rullestad og Skromme Energi AS
til å bygge Skromme kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

(Vannslipping)

I tiden 1. mai – 30. september skal det slippes 490 l/s fra inntaksdammen. I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 240 l/s fra inntaksdammen. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

2.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår.

3.

(Bortfall av konsesjon)

Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1 tredje ledd. Olje- og energidepartementet kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.
NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i innsjøer og elver som blir vesentlig berørt av endringer i vannstand eller vannføring er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning/Sametinget med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget.

Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

12.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltens utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

13.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

14.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

15.

(Varslingsplikt)

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE godkjenne overdragelsen i forkant.

16.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Forslag til**Manøvreringsreglement**for utbygging av Bordalen kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

Overføringer

Skårselva tas inn på samme høyde som inntak i Bordalselva og føres inn på tilløpstunnelen.

2.

I tiden 1. mai – 30. september skal det slippes 200 l/s fra inntaket i Bordalselva og 80 l/s fra inntaket i Skårselva. I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 80 l/s fra inntaket i Bordalselva og 30 l/s fra inntaket i Skårselva. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at damanleggene til enhver tid er i god stand. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet."

2. NVEs innstilling til søknad om nettilknytning av vannkraftverk i Åkraffjorden

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende innstilling fra NVE 18.12.2014:

"Om innstillingen

Omhandler søknader om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg i medhold av energiloven. Omhandler også utarbeidelse av søknader om samtykke til ekspropriasjon og forhåndstiltredelse etter oreigningslova.

Formålet er å gi Olje- og energidepartementet en totalvurdering av om virkningene av kraftledningen er akseptable sammenholdt med nytten av kraftutbyggingen.

Innstillingen vil gi nyttig informasjon til tiltakshavere, kommuner, grunneiere, rettighetshavere og andre høringsinstanser som er involvert i saken.

Sammendrag

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i dag gitt innstilling til Olje- og energidepartementet med tilrådning om at konsesjonssøknaden etter vassdragslovgivningen til de omsøkte vannkraftverkene Kvernhuselva, Skromme og Bordalen 2 i området ved Rullestadvatnet innvilges.

Etter en helhetlig vurdering vil NVE også tilråde at Sunnhordland Kraftlag Nett AS bør gis konsesjon i medhold av energiloven for totalt omtrent 26 kilometer lang 66 kV luftledning fra Rullestad til Blåfalli III, med tilhørende transformeringsanlegg i Rullestad transformatorstasjon og utvidelse av Blåfalli III koblingsanlegg slik at det blir plass til en transformatorstasjon. Anleggene er planlagt i Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland fylke. Etter NVEs vurdering bør hele kraftledningen bygges som luftledning, og etter omsøkt alternativ A1 mellom Tøsse og Brandvik, og etter alternativ 1 mellom Brandvik og Blåfalli III. Mellom Rullestad og Glåmo skal eksisterende 22 kV kraftledning rives for å gi plass til den nye ledningen. Ledningen skal hovedsakelig bygges med portalmaster i tre og traverser av mattet stål og komposittisolatorer.

De tre kraftverkene som anbefales konsesjon i Rullestad vil ha en produksjon på omtrent 89 GWh og installert effekt på 27,5 MW. Håfoss kraftverk vil ha en produksjon på omtrent 34,3 GWh og installert effekt på 8,5 MW. Kraftledningen og stasjonene er nødvendige for å transportere kraften til overliggende nett. Ledningene er nødvendig for å realisere den fornybare kraftproduksjonen i regionen. I tillegg vil fornybar kraftproduksjon av denne størrelsen være et verdifullt bidrag til å oppfylle våre internasjonale forpliktelser etter fornybardirektivet og ordningen med elsertifikater.

Etter NVEs vurdering vil kraftledningen ha akseptable miljø- og arealvirkninger. Kraftledningen vil for det meste ha god bakgrunnsdekning i skog og fjellterreng, men kan på enkelte strekninger, som for eksempel gjennom Skreddalen, bli et godt synlig inngrep. NVE konstaterer at flere av områdene ledningen skal bygges i er preget av eksisterende energianlegg.

Ledningen vil ikke direkte berøre rødlistede arter, men der ledningen går i ny trasé, vurderer vi at ledningen kan utgjøre en kollisjonsfare for fugl. Der ledningen erstatter eksisterende ledning,

vurderer vi at dette ikke gir økt kollisjonsfare. Jaktfalk er observert i området mellom Rullestad og Tøsse, og traseen går nær to kjente hekkeplasser. Det er ikke forventet at traseen vil påføre fuglene ulemper ettersom hekkeplassene ligger mye høyere i terrenget. Eventuelle problemer er knyttet til at anleggsarbeidet som kan virke forstyrrende.

Mellom Rullestad og Tøsse krysser traseen Folgefonna nasjonalpark og et vernet vassdrag ved Mosnes. Ledningen planlegges med tremaster, i samme trasé som eksisterende 22 kV luftledning, med færre mastepunkt, og redusert skogrydding. NVE mener totalt sett at en ny 66 kV kraftledning vil ha begrensede virkninger for verneverdiene sammenlignet med virkningene av eksisterende 22 kV ledning på samme strekning i dag.

Mellom Tøsse og Brandvik mener NVE at alternativ A1 er det beste alternativet og vurderer at ledningen i stor grad vil skjules i terrenget og ikke være synlig i det store fjellområdet. I selve Skreddalen vil ledningen bli et godt synlig element fordi det ikke er vegetasjon eller terrengformasjoner som skjerner. NVE har vurdert at friluftslivsopplevelsen kan bli påvirket for de som søker urørt natur på strekningen, men at mulighetene for utøvelse av friluftsliv, jakt og fiske ikke endres vesentlig som følge av etableringen av en ny ledning.

NVE tilrår at det i en eventuell konsesjon settes vilkår om utarbeidelse av en miljø-, transport og anleggsplan.

NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige forholdene som vinnes ved anleggene utvilsomt vil være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. NVE mener derfor at Sunnhordland Kraftlag AS bør gis samtykke til ekspropriasjon for de omsøkte anleggene.

Fylkesmannen i Hordaland har fremmet innsigelse til den konsesjonsgitte ledningen.

1 SØKNADER

Sunnhordland Kraftlag Nett AS (SKL Nett) sendte 12.09.2005 en konsesjonssøknad etter energiloven om å få bygge en 66 kV kraftledning mellom Brandvik og Rullestad, Rullestad transformatorstasjon, Tøsse transformatorstasjon og tverrsnittoppgradering av 66 kV ledning mellom Blåfalli II og Brandvik. Bakgrunnen for søknaden var planene om nye vannkraftverk i Eikemoelva og Rullestadområdet.

Mellom Fjæra og Tøsse var ledningen på et kortere strekk på 700 meter planlagt å krysse Folgefonna nasjonalpark. Verneforskriftene til Folgefonna nasjonalpark åpner for oppgradering og fornying av eksisterende 22 kV-ledning, under forutsetning av at dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet, evt. om tiltaket er av vesentlig samfunnsmessig verdi. SKL Nett søkte 07.09.2005 Fylkesmannen i Hordaland om dispensasjon fra vernereglene for nasjonalparken, for å kunne oppgradere til en ny 66 kV kraftledning i samme trasé som eksisterende 22 kV ledning. I brev av 06.01.2006 avslår Fylkesmannen i Hordaland søknad om dispensasjon fra vernereglene for Folgefonna nasjonalpark. Dette begrunnes med at kravet om at tiltaket skal ha vesentlige samfunnsmessige verdier ikke synes å være oppfylt.

Med bakgrunn i ovenstående endret SKL Nett i søknad av 02.05.2006 tiltaket til å omfatte ombygging av eksisterende 22 kV ved å øke tverrsnittet på strekningen Fjæra-Tøsse, i stedet for å omsøke ny 66 kV ledning i samme trasé. En slik løsning tok utgangspunkt i de kraftutbyggingsprosjektene som på dette tidspunktet var kjent i Rullestadområdet og ved Eikemoelva. Det viste seg imidlertid at det var planer om flere vannkraftverk i Rullestadområdet, og at en 22 kV ikke ville ha stor nok kapasitet til å kunne overføre produksjonen fra alle prosjektene. Ettersom vannkraftprosjektene i Eikemoelva var kommet lenger i konsesjonsbehandlingen enn prosjektene i Rullestadområdet, bestemte NVE at den omsøkte parsellen mellom Tøsse og Brandvik skulle ferdigbehandles først, og at ledningen mellom Rullestad og Tøsse skulle omsøkes på nytt, parallelt med melding og søknad etter vassdragslovgivningen for Rullestadprosjektene.

SKL Nett klaget på avslaget på søknad om dispensasjon for kryssing av Folgefonna nasjonalpark og klagen ble sendt til Miljødirektoratet for avgjørelse. I brev av 23.11.2010 anmodet NVE direktoratet om å utsette avgjørelsen om kryssing av Folgefonna nasjonalpark ved Mosnes i påvente av at NVE har foretatt en samlet vurdering av virkningene av tiltakene.

I søknad av 10.12.2010 søkte SKL Nett om anleggskonsesjon for ny 66 kV kraftledning mellom Rullestad og Tøsse, endringer av tidligere omsøkt kraftledning mellom Tøsse og Brandvik, og ny

66 kV kraftledning mellom Brandvik og Blåfalli III. Til sammen har NVE mottatt tre søknader og seks tilleggsutredninger.

SKL Nett søker også om tillatelse til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de elektriske anleggene, herunder rettigheter for all nødvendig ferdsel/transport. Det søkes samtidig om forhåndstiltredelse, slik at arbeidet med anleggene kan påbegynnes før eventuelt skjønn er avholdt.

Kraftledningene planlegges som portalmaster av impregnerte tre, traverser i stål eller limtre, og hengeisolatorer av herdet glass. Mastene er 10-16 meter høye. Byggeforbudsbeltet er på 26 meter og skogryddingsbeltet er på 20 meter. Mastene for fjordspennene bygges som stålmaster. Mellom Brandvik og Blåfalli III planlegges kraftledningen bygd parallelt med eksisterende 66 kV kraftledning. Eksisterende byggeforbudsbelte og skogryddingsbelte utvides med 15 meter.

Søknadene om konsesjon for vannkraftverkene og søknaden om konsesjon kraftledningene er behandlet samtidig og NVE viser til innstillingen om vannkraftverkene i Rullestad for nærmere beskrivelse av kraftverkssøknadene (NVEs notat ref. NVE 200802132-76).

2 NVEs BEHANDLING AV SØKNADENE

NVE behandler konsesjonssøknaden etter energiloven og søknad om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova. Tiltaket skal også avklares etter andre sektorlover som kulturminneloven og naturmangfoldloven, i tillegg til at anlegget må merkes i henhold til gjeldende bestemmelser og retningslinjer i forskrift om merking av luftfartshinder. En nærmere omtale av lover og forskrifter finnes i vedlegg B.

2.1 Mottatte høringsuttalelser

I løpet av saksbehandlingen har NVE til sammen mottatt 34 uttalelser som angår nettilknytningen eller forhold i overliggende nett. I vedlegg A er de innkomne uttalelsene sammenfattet.

NVE konstaterer at kommunene er enig i behovet for ledningene. De ønsker at det skal legges til rette for bedre fornybar energiproduksjon og nyetablering av næringsvirksomhet i regionen. Imidlertid påpekes det at byggingen må gjøres så skånsomt som mulig.

Mange av høringsinstansene mener ledningen mellom Rullestad og Tøsse bør kables av hensyn til naturverdiene i området og til nasjonalparken ved Mosnes. Fylkesmannen har fremmet innsigelse til luftledning på denne strekningen. Traséalternativet gjennom Skreddalen har vært omstridt på grunn av det unike geologiske landskapet.

Berørte privatpersoner har ønsket om at ledningen skal bygges på en slik måte at de ikke berører dem direkte, men enkelte uttrykker likevel at de ser behov for ledningen. Innspillene fra privatpersoner er i hovedsak knyttet til visuelle effekter, virkninger for friluftsliv og frykt for at ledningen kan medføre helsemessige virkninger.

Flere uttalelser påpeker at fjordspennene bør være spent så høyt at de ikke legger hindringer for eventuell skipstrafikk i fjorden.

2.2 Mottatte innsigelser

NVE har mottatt innsigelse fra Fylkesmannen i Hordaland. Fylkesmannen viser til at søknaden om kraftledning mellom Rullestad og Tøsse har klare mangler når det gjelder utredningsnivå. De mener det ikke er utført tilstrekkelig med vurderinger etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens paragrafer § 8-12. Videre viser fylkesmannen til naturmangfoldlovens krav om å velge løsninger som gir minst mulig skade på natur, og mener NVE bør gi konsesjon til kabling av kraftledningen. De mener også at den planlagt kryssingen av Folgefonna nasjonalpark er i strid med vernereglene og med verneformålet. Opprettingen av nasjonalparken er et uttrykk for at området har særlige nasjonale og internasjonale naturkvaliteter der det ikke skal tillates nye tekniske inngrep. Med bakgrunn i dette fremmet fylkesmannen innsigelse til luftledning mellom Rullestad og Tøsse.

I forbindelse med sluttbefaringen 05.09.2012 ble det avholdt innsigelsesmøte mellom NVE og Fylkesmannen. Fylkesmannen fant ikke grunnlag for å trekke sine innsigelser i saken og opprettholder dermed innsigelsen. NVE tok dette til etterretning og påpekte at et eventuelt vedtak som ikke imøtekommer innsigelsene blir oversendt Olje- og energidepartementet til endelig avgjørelse.

3 NVEs VURDERINGER

I dette kapitlet vurderer NVE de omsøkte anleggene og innkomne uttalelser. Våre vurderinger er basert på søknadene og tilleggsopplysningene, høringsuttalelsene, befaringene, og NVEs egne erfaringer.

Bakgrunnen for søknaden er behovet for tilknytning av kraftverkene i Rullestad. SKL Nett har tilknytningsplikt og dette innebærer at SKL Nett har plikt til å utrede, søke konsesjon og dersom det blir gitt konsesjon, investere i nødvendige nettanlegg.

Fordelene for samfunnet ved å bygge ledningen er tilgang på mer fornybar elektrisitetsproduksjon, i tråd med politiske målsettinger. Vi viser til NVEs innstilling for kraftverkene i Rullestad (NVE-ref. 200802132-76) for nærmere beskrivelse av vurderingene av kraftverkssøknadene.

3.1 NVEs tekniske vurderinger

Nettkapasitet

Søknadene begrunnes hovedsakelig med behovet for å transportere kraft fra den planlagte produksjonen i Rullestadområdet og langs Åkrafjorden. I innstillingen for vannkraftverkene ved Rullestad anbefaler NVE at det gis konsesjon til Bordalen 2 eller 3, samt Skromme og Kvernhuselva kraftverker. NVE mener samtidig at det ikke bør gis konsesjon til Rullestad 2 og Bordalen 1 kraftverker. Ved Fjæra anbefaler NVE at det gis konsesjon til Håfoss kraftverk.

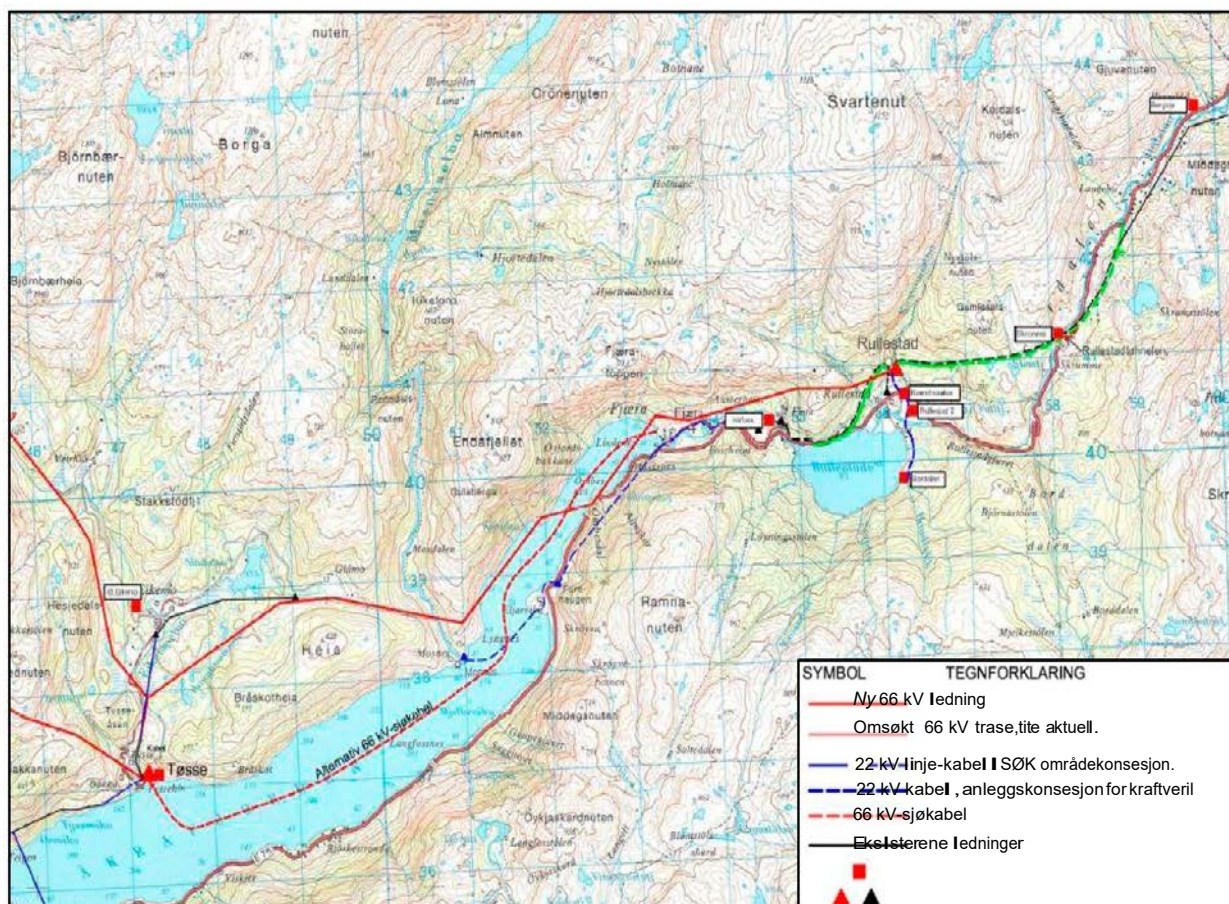
De tre kraftverkene som anbefales konsesjon i Rullestad vil ha en produksjon på omtrent 89 GWh og installert effekt på 27,5 MW. Håfoss vil ha en produksjon på omtrent 34,3 GWh og installert effekt på 8,5 MW. Tøsse og Eikemo kraftverker er omsøkt og ligger til behandling i NVE.

Dersom alle vannkraftverkene som er planlagt blir realisert, vil det ikke være nok kapasitet i eksisterende nett til å transportere produksjonen ut av området. SKL Nett søker derfor om konsesjon til en ny 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III med tilhørende transformeringer i Rullestad og Blåfalli III. Det vil i tillegg være nødvendig med 22 kV kraftledninger for å koble kraftverkene til forbindelsen på 66 kV. Disse er ikke en del av utbyggingen omsøkt av SKL Nett da dette er tenkt bygget i medhold av områdekonsesjonen til Skånøvik Ølen Kraftlag. Innmating av produksjonen fra vannkraftverkene skjer i et område med liten belastning i dag, slik at tilnærmet all produksjon vil bli transportert ut av området. Det er i søknadene utredet flere ulike løsninger for nettilknytning av det aktuelle produksjonspotensialet. SKL Nett har vurdert at en overføring mot Blåfalli er den beste tekniske og økonomiske løsning. Tiltaket vil også løse flaskehalsproblemer i Blåfalli og vil gi et nytt og bedre koblingsfelt for Blåfalli III. I tillegg er kapasiteten i eksisterende sentralnettsutveksling i Blåfalli Vik minimal ved lettlast med all tilknyttet produksjon innfaset.

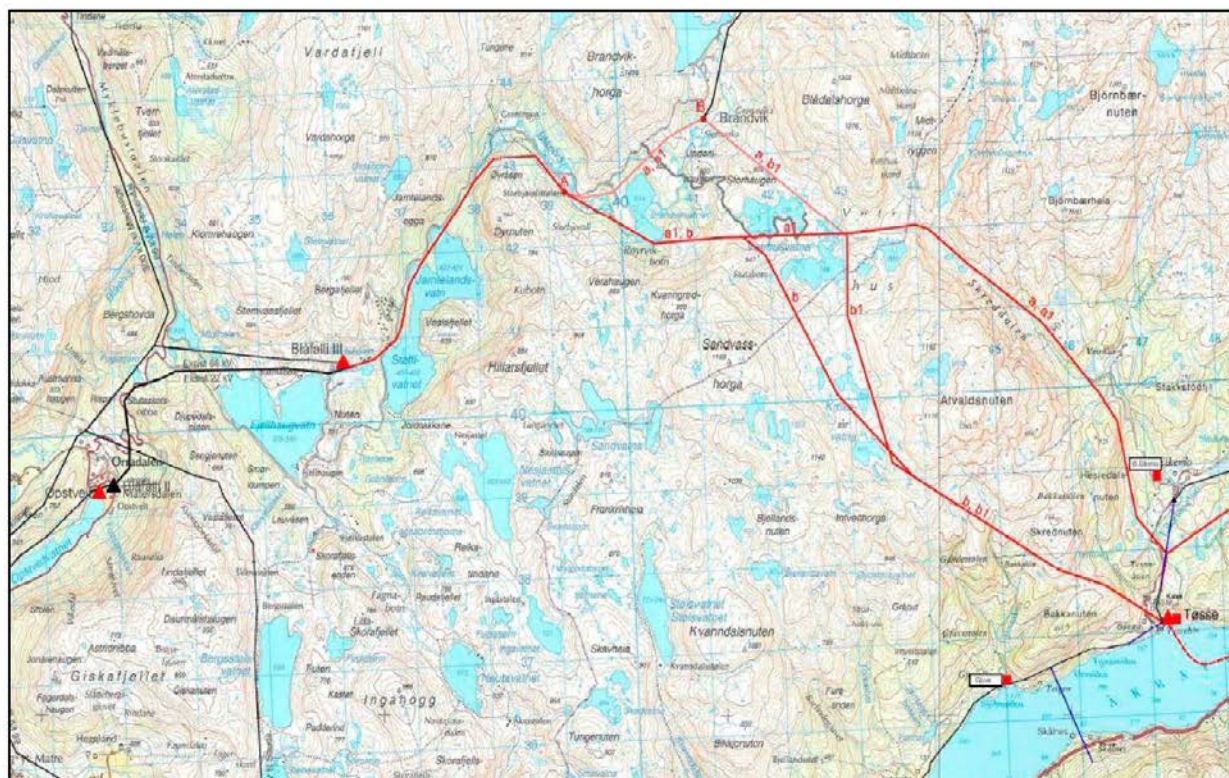
NVE tilrår utbygging av et mulig produksjonspotensial på omtrent 120 GWh med en installert effekt på omtrent 36 MW. I tillegg er det gitt konsesjon til og omsøkt flere prosjekter som potensielt skal mates inn på samme overføring. SKL Nett opplyser at deres vurderinger er basert på en overføring av 42 MW fra Rullestad. I tillegg har de dimensjonert anleggene for overføring fra Håfoss og Bergstø på til sammen 13 MW. Dette betyr at SKL Nett har lagt til grunn en totaloverføring fra Rullestadområdet på omtrent 55 MW i sin søknad. Videre fra Tøsse har SKL Nett beregnet potensiell overføring på til sammen 30 MW.

NVE vurderer at det er behov for en 66 kV ledning for å få tilknyttet 34 MW ny produksjon i Rullestadområdet. Dette er for mye produksjon til å kunne transportere ut strømmen på en 22 kV ledning og vil selv ved en reduksjon i produksjonsvolumet, medført store tap og spenningsproblemer.

Prosjektet er omtalt i den regionale kraftsystemutredningen som et nødvendig prosjekt for å utløse ny produksjon i Åkrafjordområdet.

Planlagte småkraftverk. Transformatorstasjon -eksisterende

Tøsse transformatorstasjon

SKL Nett har søkt om transformering i en ny transformatorstasjon i Tøsse. Denne er planlagt sammen med et eventuelt nytt kraftverk i Tøsse. Søknadene om å få bygge Tøsse og Eikemo kraftverk ferdig behandles ikke nå og NVE tar derfor heller ikke stilling til en ny transformatorstasjon i Tøsse. Vi konstaterer imidlertid at den omsøkte ledningen fra Rullestad til Blåfalli III, legger til rette for en fremtidig tilkobling til en ny transformatorstasjon i Tøsse dersom det senere skulle være aktuelt med ny produksjon i dette området.

Blåfalli III

SKL Nett har søkt om at Blåfalli transformatorstasjon bygges ut med transformering opp til 300 kV. Med tanke på den framtidige utviklingen av nettet mener NVE dette er lite hensiktsmessig. I kraftsystemutredningen for sentralnettet 2013 er Blåfalli en del av spenningsoppgradering av 420 kV ledningen Samnanger-Sauda og 300 kV ledningene som SKL Nett eier i området (kalt SKL-ringen). Statnett har i sin uttalelse på det omsøkte tiltaket sagt at de ønsker 420 kV drift i Blåfalli og at anlegg i denne stasjonen bør være dimensjonert for fremtidig drift på 420 kV. Etter NVE sin vurdering er tidspunkt for 420 kV drift usikkert, men er likevel såpass nært frem i tid at utvidelser i Blåfalli transformatorstasjon bør dimensjoneres for fremtidig drift på 420 kV. SKL Nett har oppgitt at merkostnaden ved å bygge anlegget ved Blåfalli III for 420 kV i stedet for 300 kV vil beløpe seg på omtrent 3 millioner kroner. NVE mener at det er sannsynliggjort at det vil bli 420 kV spenning i dette området i løpet av neste 10 års periode og anbefaler derfor at anlegget i Blåfalli III klargjøres for 420 kV spenning.

Kostnader

De totale kostnadene for kraftledninger og transformeringsanlegg er på omtrent 159 millioner kroner. Rullestad–Tøsse har en kostnad på omtrent 48,5 millioner kroner. Dersom man skulle legge jord- og sjøkabler på denne strekningen ville kostnadene blitt omtrent 101,5 millioner kroner. Tøsse–Brandvik har en kostnad på omtrent 21,9 millioner kroner, etter det billigste alternativet. Brandvik–Blåfalli III har en kostnad på omtrent 89,3 millioner kroner. NVE mener at kostnadene er i tråd med det man ser i tilsvarende prosjekter. Dette er en produksjonsledning som skal betales av nye vannkraftprodusenter, og NVE legger derfor ingen avgjørende vekt på kostnadene i totalvurderingen. Vi viser for øvrig til vurdering av kabel som alternativ til luftledning i kapittel 3.3 hvor vi ikke mener at ekstrakostnadene knyttet til kabel ikke kan forsvares i medhold av gjeldende retningslinjer for kabling. Disse ekstrakostnadene vil redusere lønnsomheten i alle produksjonsprosjektene.

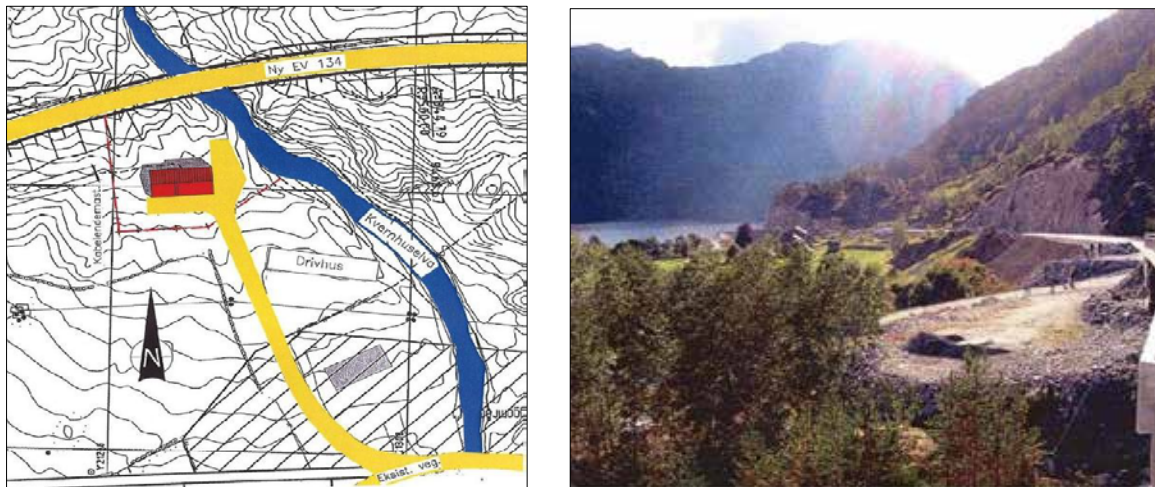
Konklusjon teknisk og økonomisk vurdering

Begrunnelsen for den omsøkte ledningen er realisering av ny vannkraftproduksjon og NVE mener den omsøkte løsningen er den mest fornuftige måten å realisere dette potensialet på. Dersom det skulle bli gitt konsesjon, vurderer vi at den beste systemtekniske løsningen for nettilknytningen er å bygge 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III. Videre mener vi at SKL Nett bør klargjøre transformatorstasjonen i Blåfalli III for en fremtidig overgang til 420 kV.

3.2 Vurdering av miljø- og arealvirkninger av Rullestad, Tøsse og Blåfalli III transformatorstasjoner

3.2.1 Rullestad transformatorstasjonen

Rullestad transformatorstasjon med 60 MVA 66/22 kV transformator og 66 kV koblingsfelt er planlagt som et innendørsanlegg, plassert ved Kvernhuselva, rett sør for europavei 134. Stasjonsbygningen utformes som et lite hus og har grunnflate på omtrent 200 kvadratmeter. Hele stasjonsområdet vil ha en størrelse på omtrent 1.900 kvadratmeter.

Figur 1. Kartet til venstre viser plasseringen av Rullestad transformatorstasjon. Bildet til høyre viser steinfyllingen der stasjonstomten skal være. Helt til høyre i bildet sees europavei 134. Kart og bilde fra SKL Nett.

Stasjonen er planlagt på en eksisterende steinfylling i samråd med grunneier. Nærmeste bebyggelse er et drivhus som ligger omtrent 50 meter fra transformatorstasjonen, nærmeste bolig har en avstand på omtrent 130 meter. For tilgang til stasjonen er det planlagt å benytte en anleggsvei ned til eksisterende vei som Statens Vegvesen etablerte for å bygge europavei 134. Statens Vegvesen Region Vest påpeker at dersom eksisterende avkjørsel skal benyttes til frakt av anleggsmaskiner og materiell i anleggsperioden, må avkjørselen være dimensjonert for dette. NVE legger til grunn av SKL Nett avklarer dette med vegvesenet.

Transformatorstasjonen vil ligge godt i terrenget og vil ikke føre til vesentlige nye inngrep. Anlegget vil være synlig, men NVE kan ikke se at anlegget vil ha virkninger for allmenn interesser.

3.2.2 Tøsse transformatorstasjon

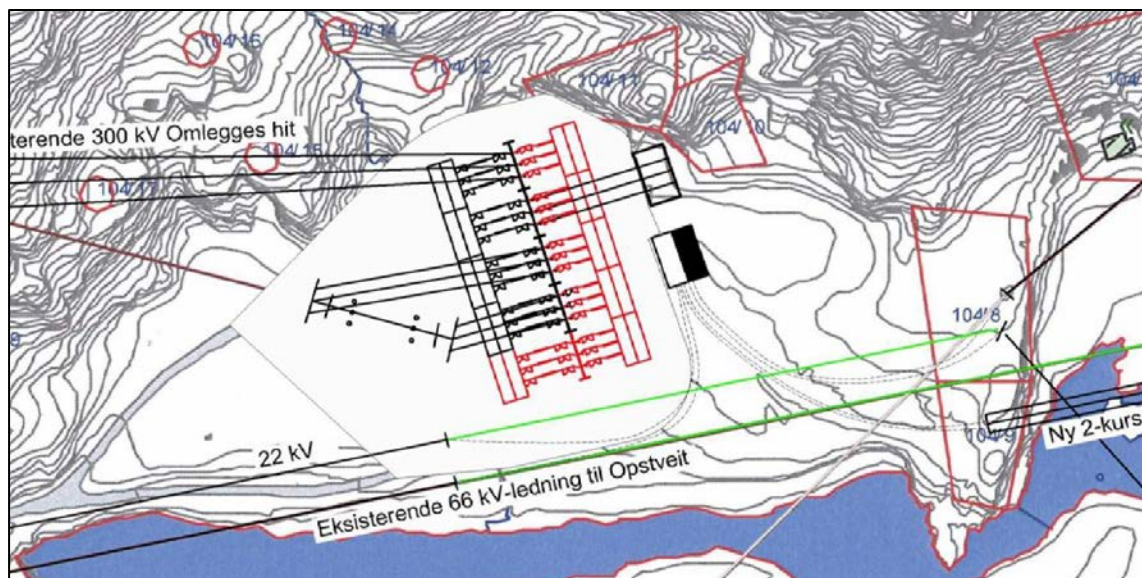
Tøsse transformatorstasjon er planlagt bygget i samme bygning som Tøsse kraftverk. Tøsse kraftverk ble omsøkt i 2006 og ligger til behandling i NVE. Kraftverket er planlagt med en produksjon på 26 GWH og installert effekt på 5 MW.

Vi ser det ikke som hensiktsmessig å vurdere konsesjon til Tøsse transformatorstasjon før det eventuelt er gitt konsesjon til kraftverket. NVE vil derfor ikke vurdere konsesjonsspørsmålet for Tøsse transformatorstasjon på dette tidspunkt. Ytterligere virkninger av selve transformatorstasjonen må sees i sammenheng med vurderingene av Tøsse kraftverk. NVE vil sende innstilling for Tøsse kraftverk i 2015.

3.2.3 Blåfalli III transformatorstasjon

Blåfalli III transformatorstasjon med 150 MVA 300/66/22 kV vil bli plassert inne på eksisterende område for Blåfalli koblingsstasjon. For å få plass til utvidelsen, tar SKL Nett sikte på å kjøpe tomt av Kvinnherad kommune. SKL Nett har søkt om ekspropriasjon for ervervelse av grunn etter oreigningslova for de tilfeller der man ikke kommer frem til minnelige avtaler.

Håkon Førland, Agnethe Nesheim og Svein Jarle Furdal sier i sin uttalelse at en utvidelse mot sør og mot øst, vil fjerne veien frem til parkeringsplassen og til innhengningen for sau. De ønsker at veien frem til parkeringsplassen blir beholdt eller erstattet av en ny vei slik det er mulig å komme seg frem, også under anleggsperioden. NVE legger til grunn at dette blir avklart i detaljarbeidet med prosjektet, dersom det skulle bli gitt konsesjon.

Figur 2. Blåfalli III transformatorstasjon. Utvidelse av stasjonen er inntegnet med rødt. Kart fra SKL Nett.

SKL Nett har søkt om at Blåfalli transformatorstasjon bygges ut med transformering opp til 300 kV. Med tanke på den framtidige utviklingen av nettet mener NVE dette er lite hensiktsmessig. Dersom det skulle bli gitt konsesjon, vurderer vi at den beste systemtekniske løsningen er at SKL Nett klargjør transformatorstasjonen i Blåfalli III for en fremtidig overgang til 420 kV systemspenning. Se kapittel 3.1 ytterligere vurderinger vedrørende systemvalg.

NVE kan ikke se at anlegget vil gi økte visuelle forstyrrelser eller på noen annen måte være mer skjemmende sammenlignet med det som allerede eksisterer av anlegg i området. Sammenliknet med andre inngrep som eksisterende vannkraftanlegg, veier, transformeringsanlegg og kraftledninger mener NVE stasjonen vil være lite fremtredende i landskapet eller tillegge ytterligere negative virkninger.

3.3 Vurdering av jordkabel- og sjøkabel som alternativ til luftledning

Da flere av høringsuttalelsene omhandler kabel som alternativ til luftledning, gjør NVE i dette avsnittet rede for norske retningslinjer for valg av kabel på dette spenningsnivået. Disse retningslinjene ligger til grunn for de løsningene som utbyggere velger å søke om konsesjon for, og for NVEs konsesjonsvurderinger i alle kraftledningssaker.

Regjeringen har i nettmeldingen presisert kriteriene for når det kan være aktuelt å fravike fra hovedregelen om at kraftledninger i regionalnettet (66 og 132 kV) skal bygges som luftledning:

- luftledning er tekniske vanskelig eller umulig, som ved kryssing av sjø eller der den kommer nærmere bebyggelse enn tillatt etter gjeldende lover og forskrifter
- luftledning vil gi særlig store ulemper for bomiljø og nærfriluftsområder der det er knapphet på slik areal, eller der kabling gir særlige miljøgevinster
- kabling kan gi en vesentlig bedre totalløsning alle hensyn tatt i betraktning, for eksempel der alternativet ville ha vært en innskutt luftledning på en kortere strekning av et kabelanlegg eller ved at kabling inn og ut av transformatorstasjoner kan avlaste av hensyn til bebyggelse og nærmiljø
- kabling av eksisterende regionalnett kan frigjøre traseer til ledninger på høyere spenningsnivå og dermed gi en vesentlig reduksjon i negative virkninger av en større ledning, eller oppnå en vesentlig bedre trasé for den større ledningen

- kablingen er finansiert av nyttehavere med det formål å frigjøre arealer til for eksempel boligområder eller næringsutvikling, samtidig som bruk av kabel for øvrig er akseptabelt ut fra andre hensyn”

Bakgrunnen for ovennevnte forvaltningsstrategi er i hovedsak at kabling er betydelig mer kostnadskrevende enn å bygge luftledning. Det skyldes at kabelanlegg er dyrere i innkjøp enn luftledninger og krever graving eller kostbar sprenging av grøft. Kabeltraseer vil ofte også bli lengre enn en luftledningstrasé, som i normalt følger rettere linjer. For 66 kV-ledninger er kabling i størrelsesorden 3-4 ganger dyrere. I tillegg gir kabel beredskapsmessige utfordringer, da feil på kabelanlegg tar betydelig lengre tid å finne og rette enn feil på luftledninger.

Krav om kabling av kraftledningen SKL Nett har søkt om å bygge må, etter NVEs vurdering, vurderes opp mot det ovennevnte unntakstilfellet ”*der kabling gir særlige miljøgevinster*”, og i hovedsak knyttet til visuelle virkninger.

SKL Nett har ikke søkt om å bygge kabler. De har kun foretatt en vurdering av kabel på strekningen mellom Rullestad og Tøsse. SKL Nett har ikke foretatt noen utredninger for jordkabler på strekningen mellom Tøsse og Blåfalli. Dette begrunner de med at sprenging, grøfting og etablering av transportveier i fjellterreng har betydelige merkostnader. I tillegg vil disse tiltakene medføre store sår i landskapet.

Mellom Rullestad og Tøsse er det vurdert en kombinert løsning med en 3,5 kilometer lang jordkabel fra Rullestad transformatorstasjon frem til Åkrafjorden. Derfra er det vurdert en 8,6 kilometer lang sjøkabel frem til Tøsse transformatorstasjon. De totale kostnadene for jord- og sjøkabel mellom Rullestad og Tøsse er estimert til 101,5 millioner kroner. Kostnadene for luftledning er estimert til 48,5 millioner kroner. Tilleggs-kostnaden for jord- og sjøkabler på denne strekningen vil beløpe seg til omtrent 53 millioner kroner. SKL Nett presiserer at det er teknisk mulig å benytte kabler, men mener tilleggs-kostnaden ikke står i forhold til den miljøgevinsten som eventuelt kan oppnås. Med bakgrunn i dette, og retningslinjene for bruk av kabel i regionalnettet, har de ikke søkt om anleggskonsesjon for bruk av kabler.

Miljødirektoratet mener at alternativet med sjøkabel fra Tøsse til Fjæra er en miljømessig bedre løsning enn luftledning som krysser både nasjonalpark og fjorden. Kostnadene ved dette bør ses i en større sammenheng, og vurderes opp mot naturmangfoldlovens §§ 11 og 12. Videre sier de at oppgraderingen av ledningen er en god mulighet til å fjerne det skjemmende inngrepet som eksisterende ledning utgjør. De mener at sjøkabling sett i lys av de samlede gevinstene av tiltaket, gir begrensede ekstrakostnader.

Etne kommune mener at en løsning med sjøkabel er urealistisk med denne tilleggs-kostnaden. Kommunen mener derfor NVE bør se bort fra alternativet med sjøkabel.

Haugesund Turistforening og Forum for naturvern og friluftsliv Hordaland mener at kraftledningen mellom Fjæra og Rullestad bør føres frem som jordkabel. De mener ledningen vil bli meget synlig og dominerende i et landskap som er dramatisk og trangt. De presiserer at en ny ledning mellom Flota og Rullestad ikke må tillates, da den vil bli vært synlig i det sårbare landskapet ned mot Rullestadgårdene.

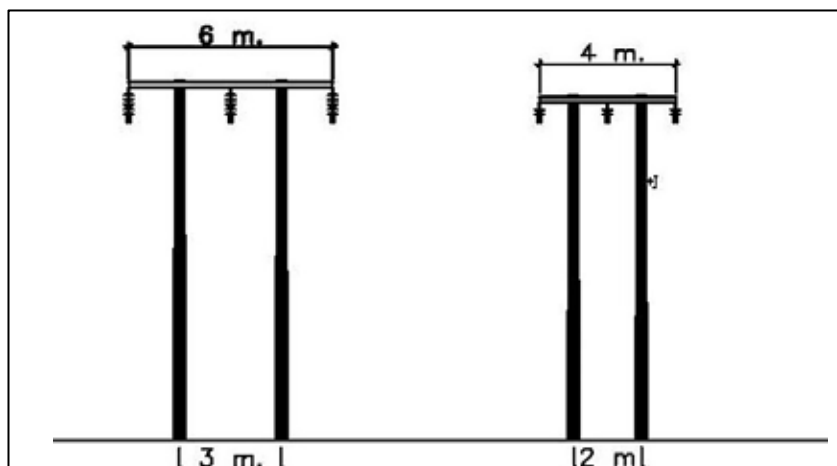
Merkostnader på 53 millioner kroner ved en kabelløsning vil etter NVEs vurdering ikke kunne forsvares ut fra de de ulempene den nye 66 kV-ledningen vil kunne medføre. Vi legger vekt på at traseen hovedsakelig følger eksisterende trasé for 22 kV og at en ny luftledning med tremaster ikke vil føre til vesentlig nye ulemper utover hva som er tilfellet med dagens ledning. Selv om ny ledning i likhet med eksisterende må krysse fjorden tre ganger på grunn av det bratte terrenget innerst i fjorden, mener NVE at de visuelle virkningene er begrenset. Vi vurderer at luftledningen ikke gir særlige ulemper for bomiljø og nærfriluftsområder, og vurderer at de fordeler som oppnås visuelt eller arealmessig ikke kan forsvares med utgangspunkt i dagens retningslinjer for kabling.

I de videre vurderingene vil NVE ikke vurdere jord- eller sjøkabler ytterligere.

3.4 Visuelle virkninger

Konsekvensene for naturlandskap, kulturmiljø, friluftsliv og til en viss grad bebyggelse er like i den forstand at de i vesentlig grad er knyttet til visuell påvirkning og ikke direkte konflikt med arealbruksinteresser. NVE har derfor valgt å vurdere virkninger for disse interessene samlet under betegnelsen

visuelle virkninger. I vurderingene under velger vi å omtale den omsøkte 66 kV ledningen i tre delstrekninger: Rullestad-Tøsse, Tøsse-Brandvik og Brandvik-Blåfalli III. Det er i all hovedsak søkt om H-master i tre for hele ledningen.

Figur 3. Figuren viser en sammenligning av mastene for 22 kV og 66 kV ledninger. Masten til venstre er dimensjonert for 66 kV. Masten til høyre er dimensjonert for 22 kV. Figur fra SKL Nett.

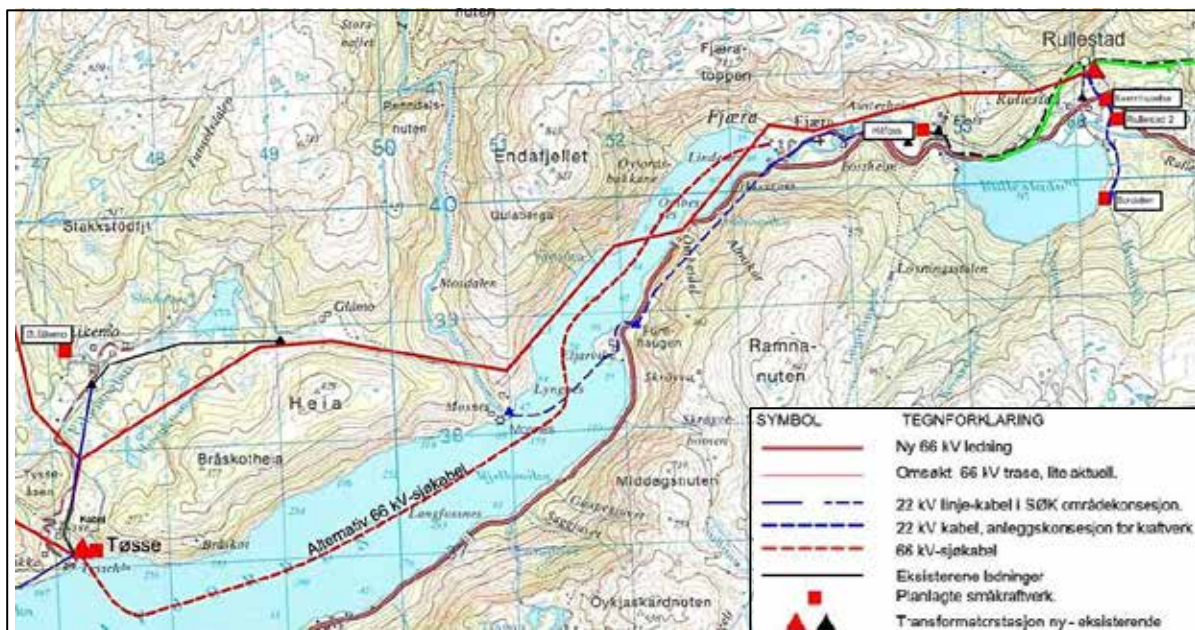
3.4.1 Rullestad–Tøsse

Fra Rullestad transformatorstasjon søkes det om en 50 meter lang jordkabel og en 10,1 kilometer lang luftledning frem til en eventuelt fremtidig avgreining ved Tøsse. Det søkes om ett traséalternativ, hovedsakelig i samme trasé som eksisterende 22 kV-ledning, inkludert tre fjordspenn innerst i Åkrafjorden. Den omsøkte traseen avviker fra eksisterende trasé mellom Rullestad og Fjæra, og mellom Glåmo og Tøsseåsen. Der den nye ledningen planlegges i samme trasé som eksisterende ledning vil denne rives for å gi plass til den nye ledningen. Dette gjelder for strekningen mellom Rullestad og Glåmo. Mellom Glåmo og Eikemo er det usikkert om eksisterende ledning blir stående. Eksisterende 22 kV-ledning eies av Skånevik Ølen Kraftlag som vil etablere en ny 22 kV-ledning som jordkabel. Arbeidet med denne jordkabelen er allerede påbegynt.

Ledningen planlegges med tre fjordspenn i samme trasé som eksisterende spenn. Det første spennet går fra Fjæra til Ømbesneset, det andre spennet går fra Ømbesneset til Raudnabben ved Kjevika, og det siste spennet går langs fjorden frem til Tenneryggen ved Mosnes. Avhengig av hvilken trasé som velges ut fra Tøsse, så går ledningen fra Rullestad enten ned mot den omsøkte Tøsse kraftverk og transformatorstasjon og videre mot vestsiden av Alvaldsnuten, eller så ender denne strekningen ved T-avgreiningen i Tøsseåsen.

Med unntak av traseen i selve Åkrafjorden der omsøkte alternativ går i bratte fjellsider, går traseen gjennom en blanding av fjell, områder med lav vegetasjon og vegetasjonsbelter av ulike typer skog, for det meste furuskog. Fra Rullestad transformatorstasjon går traseen på fjellgrunn ned til Flota hvor det er planlagt et langt spenn over dyrket mark. Videre ned til Fjæra går traseen langs fjellveggen eller på stein og grusavsetninger der det vokser litt skog. Ved Mosnes krysser ledningen Folgefonna nasjonalpark, før den fortsetter videre til Glåmo i et terreng som er berglendt og med lite skog. Mellom Glåmo og Tøsse er det en del naturskog med blanding av furu og gran. For vurderinger vedrørende passering av nasjonalparken viser vi til kapittel 3.7.

Ifølge søknaden er traseen lite synlig fra Eikemo, på Glåmo og Mosdal er det kun fritidsboliger og ved Fjæra er traseen synlig i samme trasé som eksisterende ledning. Ved Flota er ledningen planlagt å passere omtrent 80 meter bak husene, mens eksisterende ledning går like foran husene. Traseen ned mot Rullestad vil bli synlig fra gårdene på Rullestad, men vil få god bakgrunnsdekning. Nærmeste hus på Rullestad blir liggende omtrent 90 meter fra traseen. På andre siden av fjorden, ved Eljarvik er det i dag et fjordspenn fra Bastaskår til Eljarvik. Dette fjordspennet vil kunne rives dersom det gis konsesjon til den omsøkte ledningen.

Figur 4. Planlagt trasé inntegnet med rød strek. Kartet viser traseen fra Rullestad til Tøsse. Kart fra SKL Nett.

Etne kommune mener traseen fra Glåmo over til Tøsse bør gå langs Eikemoelva sør for gårdene, heller enn over Haugkvamselva, nord for Bråskotheia. På den måten unngår man inngrep i det som i dag er urørte natur og jaktområdet. SKL Nett begrunner trasévalget med at de vil trekke ledningen bort fra det åpne landskapsrommet rundt gårdene på Eikemo og dermed redusere de visuelle virkningene i dette området. Traseendringer er det mest effektive virkemiddelet NVE har for å redusere de visuelle virkningene. Ved legge traseen langs Haugkvamselva utnytter en muligheten til ta hensyn til bebyggelse slik at ledningen blir mindre synlig fra gårdene på Eikemo.

Hordaland fylkeskommune opplyser at det en del friluftaktivitet langs Åkrafjorden, med båtliv og fiske fra land og båt. Det arrangeres også en årlig fiskefestival. Området innehar også to lakseelver; Mosneselva og Fjæraelva. Videre sier de at det utøves jakt på hjort og småvilt i områdene ved Brandvik, Eikemo, Mosnes, Fjæra og Rullestad.

Etne Næringsutvikling sier i sin uttalelse at planene om ny kraftledning ikke har negativ effekt på reiselivet. De mener det er viktige i denne sammenhengen å vurdere de visuelle virkningene av kraftledningen sett fra fjorden, der en har fjordcruise flere dager i uken, gjennom sommersesongen. Siden det eksisterer en kraftledning i området fra før mener Etne Næringsutvikling en oppgradering ikke påvirker reiselivet nevneverdig. Det er positivt at tiltaket vil kunne føre til en opprydding i lavspennettet.

Flere høringsinstanser, herunder Kystverket Vest, mener at fjordspennene bør spennes så høyt at de ikke vil være til hinder for eksisterende og fremtidig trafikk av cruiseskip i Åkrafjorden. I Åkrafjorden går det flere fjordspenn som har fri seilingshøyde på 50 meter, men det innerste spennet fra Ømbesnes til Fjæra har en seilingshøyde på 40 meter. SKL Nett mener denne kan økes til 50 meter ved å justere plasseringen av spennmastene ved Fjæra. NVE legger til grunn at dette kan vurderes i en eventuell miljø-, transport- og anleggsplan.

Etter NVEs vurdering er de visuelle virkningene av den nye 66 kV-ledningen tilstrekkelig utredet i søknaden, blant annet gjennom visualiseringer. 66 kV-ledningen er større enn dagens ledning og det blir færre master, men utformingen er ellers lik. På noe avstand vil gammel og ny ledning derfor gi tilnærmet likt inntrykk. Den visuelle endringen vil først og fremst oppleves der den nye 66 kV-ledningen blir et helt nytt inngrep. Det gjelder strekningene fra Rullestad til Flota og Glåmo til Tøsseåsen. Traseen går i bratt terreng og ledningen vil i store deler av traseen gå i fjellsider og skrånninger. Dette gir god bakgrunnsdekning på mesteparten av traseen. Ledningen vil oppfattes ulikt avhengig av om det er vegetasjon eller fjell i bakgrunnen og hvor du ser ledningen fra. NVE mener at

de visuelle virkningene er relativt små på strekningen mellom Rullestad og Tøsse og at en ny ledning til erstatning for eksisterende, ikke vil prege landskapet og at verken friluftslivs- eller reiselivsinteresser blir vesentlig berørt. En ny 66 kV-ledning vil fortsatt være mest synlig innerst i fjorden hvor landskapsrommet er smalt og ledningen må krysse fjorden flere ganger på grunn av manglende steder å plassere master i de bratte sidene.

3.4.2 Tøsse–Brandvik

Fra Tøsse har SKL NETT omsøkt to alternative traseer med ulike kombinasjoner (se kart s. 5).

Traséalternativ A, A1 går opp fra T-avgreining i Tøsseåsen og videre opp mot Eikemo og videre gjennom Skreddalen opp til Vetrhusvatna. Derfra går alternativ A på østsiden av Vetrhusvatna opp mot Brandvik og møter eksisterende ledning ved punkt B. Alternativ A1 går vestover fra Vetrhusvatna mot sørsiden av Brandvikvatnet og kommer så inn på eksisterende trasé mot Blåfalli III ved punkt A.

Alternativ B, B1 går i dalføret mellom Alvaldsnuten og Sandvasshorga på vestsiden av Alvaldsnuten opp mot Krokvatna. Videre herfra har man to løsninger. Alternativ B1 går opp til østsiden av Vetrhusvatna og videre opp mot Brandvik etter alternativ A, opp til punkt B. Alternativ B går opp til vestsiden av Vetrhusvatna og følger videre alternativ A1 frem til punkt A. SKL Nett har prioritert alternativ A1, med tilknytning til eksisterende trasé mot Blåfalli III ved punkt A.

Alternativ A, A1 gjennom et variert vegetasjonsbelte med blant annet skog. Traseen går i dalføret og vil ligge lavt i terrenget der det er mulig. Traseen går bak åsdraget på vestsiden og sørsiden av Eikemo. SKL Nett sier de har lagt vekt på at traseen skal gå utenom det flate landskapsrommet på Eikemo med jordbruksareal og gårdstun. Fra Vetrhusstølen går traseen gjennom Skreddalen opp til Vetrhusvatna.

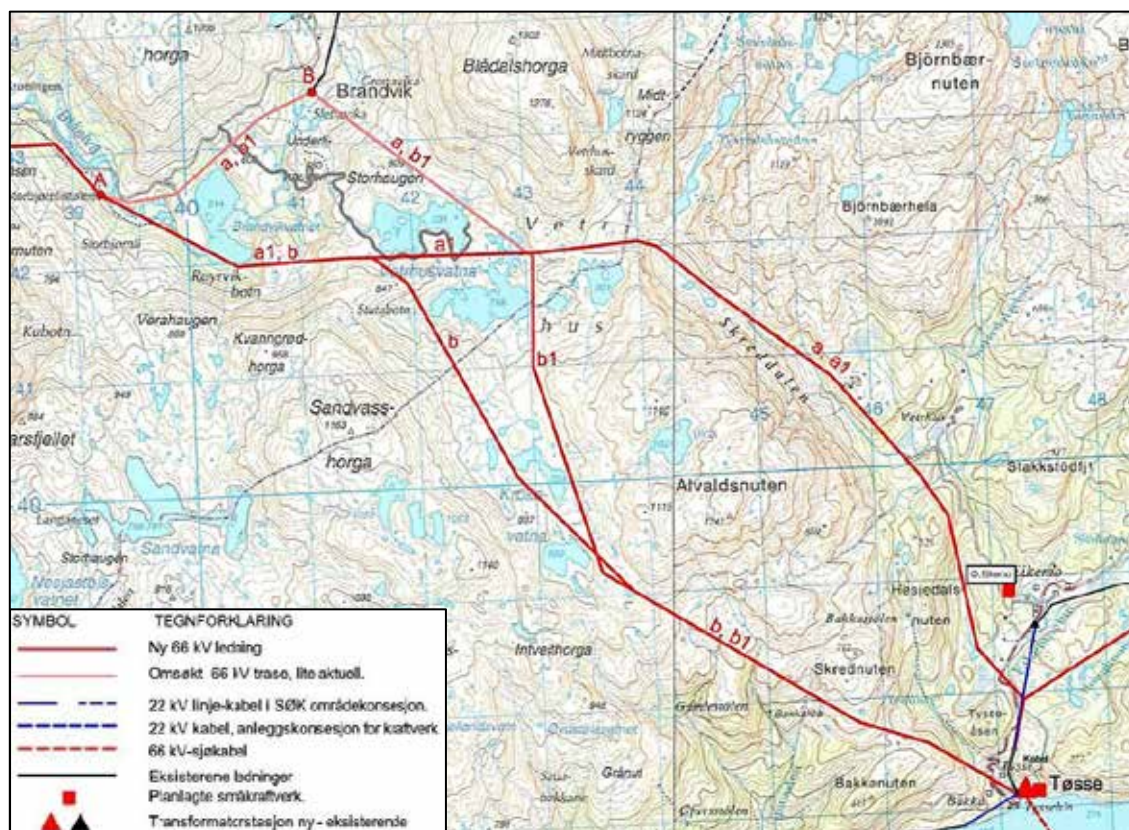
Alternativ B, B1 går i sparsom vegetasjon og går for det meste i fjellterreng. Ifølge SKL Nett vil alternativ B, B1 bli mer synlig fra Åkrafjorden og vil føre til en lite egnet trasé når en kommer opp til Vetrhusvatna og Brandvikvatnet. SKL Nett mener også ledningen vil bli mer værutsatt og vil være mindre tilgjengelig for vedlikehold. Ved Vetrhusvatna og videre mot Brandvik går begge alternativene i et fjellterreng med regulerte vann, veger og eksisterende kraftledninger.

Skreddalen er et dalføre som starter i Vetrhuskardet og går videre sørover mot Vetrhusstølen. I tilleggsutredning av 19.05.2008 beskrives dalføret som dramatisk og variert. Vetrhuskardet utgjør overgangen fra et harmonisk landskap i Blådalen til det dramatiske dalføret i Skreddalen. Fra Vetrhuskardet er det god utsikt over dalen og elvesletta, og man kan se Langfossen på andre siden av Åkrafjorden. Nakne bratte fjellsider, rasvifter og grove steinurer på den ene siden lager kontraster mot slakke skråninger på motsatt side av dalføret. Skreddalselva midt i dalføret skifter mellom sakteflytende partier og små fosser i trange gjel. Ifølge tilleggsutredning av 19.02.2008 ble Skreddalen og Eikemostølen foreslått å inngå i et landskapsvernområde i tilknytning til Folgefonna nasjonalpark. En samlet vurdering førte til at landskapsvernområdet ikke ble realisert.

Etne kommune uttalte i 2006 at de foretrakk trasé B, B1, på vestsiden av Alvaldsnuten. Av hensyn til kulturlandskap og særegen natur ønsker ikke kommunen 66 kV luftledning over Eikemostølen og Skreddalen. Primært ønsket kommunen en justert trasé over fjellet vest for Alvaldsnuten der de mente de samlede virkningene for miljø er mindre. Siden kommunen ga sin uttalelse i 2006 har SKL Nett fått tillatelse til å overføre de øvre delene av Eikemoelva til Nedre Vetrhusvatn. I kommunen sin uttalelse fra 2012 har kommunene foretatt en ny vurdering og vurderer at SKL Nett bør forsøke å samle inngrepene og bygge etter traséalternativ A1.

Kvinnherad kommune mener også det er best å samle inngrepene og mener ledningen bør bygges etter alternativ A1. Dette begrunner de på samme måte som Etne kommune, med at det er bygget ny vei fra Blådalsvegen til Vetrhusvatna og at det er gitt konsesjon til Eikemooverføringen.

Miljødirektoratet sier i sin uttalelse at Skreddalen ligger innenfor et foreslått landskapsvernområde og at dalen har bevaringsverdige geologiske forekomster, herunder en sandur. De mener området har store opplevelses- og landskapskvaliteter.

Figur 5. Traseene mellom Tøsse og Brandvik er tegnet inn i rødt. Kart fra SKL NETT.

Fylkesmannen i Hordaland sier at de geologiske forekomstene i Skreddalen trolig er unik regionalt og graving i løsmassene kan være kritisk og ødeleggende for de kvartærgeologiske forekomstene. Flere andre høringsinstanser støtter seg til disse synspunktene, herunder Vegard Årthun Bergane, Martin Eikemo, og Geir Arne Eikemo med flere.

Det er ikke registrert statlig sikrede friluftsområder der hvor ledningen planlegges, men NVE legger til grunn at deler av området er viktig for lokalt og regionalt friluftsliv. I sin uttalelsen opplyser Hordaland fylkeskommune at det er foretatt en kartlegging av viktige friluftsområder i Hordaland. Åkrafjorden med strandsoner er gitt verdien C – Registrert friluftsområde. Miljødirektoratet sier at området fra Tøsse til Blåfalli delvis ligger i landskapsregion 22 *Midtre bygder på Vestlandet* og delvis i landskapsregion 17 *Breene*, Underregion 17.1 *Folgefonna*. De opplyser at det er knyttet betydelige friluftslivsinteresser i forbindelse med disse nevnte områdene og til fjellområdene på sørsiden av Åkrafjorden. NVE konstaterer at det ikke er mulig å gjennomføre utbygging av ny kraftproduksjon i Rullestad og Skromme og bygge nye kraftledninger uten å berøre friluftslivsinteressene i området.

Der traseen går parallelt med eller i eksisterende traseer vurderer NVE at ledningen ikke vil påføre vesentlige nye virkninger for friluftsliv, reiseliv eller turisme. Mellom Vetrhusvatna og Brandvik er områdene allerede preget av inngrep i form av vannkraft, veger og kraftledninger, og så langt NVE erfarer er det ikke avdekket vesentlig potensial for konflikter med friluftslivsutøvelse. NVE mener at mulighetene for utøvelse av friluftsliv og jakt ikke endres som følge av 66 kV-ledningen i disse områdene.

På strekningen mellom Tøsse og Brandvik har NVE vurdert at friluftslivsopplevelsen kan bli påvirket for de som søker urørt natur. Det legges til grunn at flere av områdene er mye brukt i forbindelse med friluftsliv, herunder jakt og fiske. Vi legger også til grunn at det finnes alternative områder i rimelig nærhet. Samlet vil en ny kraftledning kunne påvirke opplevelsesverdien knyttet til ulike friluftaktiviteter, men NVE mener at mulighetene for utøvelse av friluftsliv, jakt og fiske ikke endres vesentlig som følge av etableringen av en ny ledning.

I brev av 28.04.2008 ba NVE om at SKL Nett utredet alternativ trasé for å redusere synligheten av mastene fra Eikemostølen. I tilleggsutredning av 19.05.2008 mottar NVE en foreslått justering av

traseen. SKL Nett v/fagutreder Jøsok Prosjekt AS anbefaler ikke justeringer av traseen ut fra begrensede virkninger for synlighet og større fare for snøskred. NVE vurderer at risikoen for snøskred øker ved flytting av traseen og at de visuelle virkningene av å flytte ledningen er begrenset. En justering vil også medføre en merkostnad på 175 000 kroner. NVE mener at den omsøkte traseen er bedre totalt sett.

I tilleggsutredning av 20.02.2008 presenterer SKL Nett en tabell som viser fordeler og ulemper med de ulike alternativene. En totalvurdering av fagutreder Jøsok Prosjekt konkluderer med at alternativ A1 er det beste alternativet. De legger vekt på at alternativ A1 gir lavest byggekostnader, lavest overføringstap og lavest driftskostnader. Av avgjørende betydning er hensynet til personalet under bygging og drift. Videre sier de at A-alternativene er estetisk bedre ved at traseen går i skjærmede dalfører. B-alternativene går i mere åpent fjellterreng.

Alternativ	A	a 1	b	b 1
Tilknytningspunkt	B	A	A	B
Lengde ny trase	9,45 km	10,75 km	10,0 km	9,55 km
Lengde ombygget ledning.	2,0 km			2,0 km
Byggekostnad	12,940 MNOK	12,900 MNOK	14,400 MNOK	15,370 MNOK
Taps- og driftskostnad	10,275 "	9,041 "	8,910 "	10,860 "
Totale kostnader (nåverdi)	23.215 "	21,941 "	23,310 "	26.230 "
Kostnadsdifferanse	1,274 MNOK	–	1,369 MNOK	4,289 MNOK
Landskapsestetikk (1=best)	1	2	4	3
Nærmiljø (boliger og støler)	3	4	2	1
Drivverdig skog	2	2	1	1
Biologisk mangfold	2	2	1	1
Virkning på INON-områder	2	1	3	4
HMS-forhold	2	1	3	4
Totalvurdering (1 = best)	2	1	3	4

Figur 6. Tabell med rangering av de ulike alternativene mellom Tøsse og Brandvik. Tabell fra Jøsok Prosjekt AS.

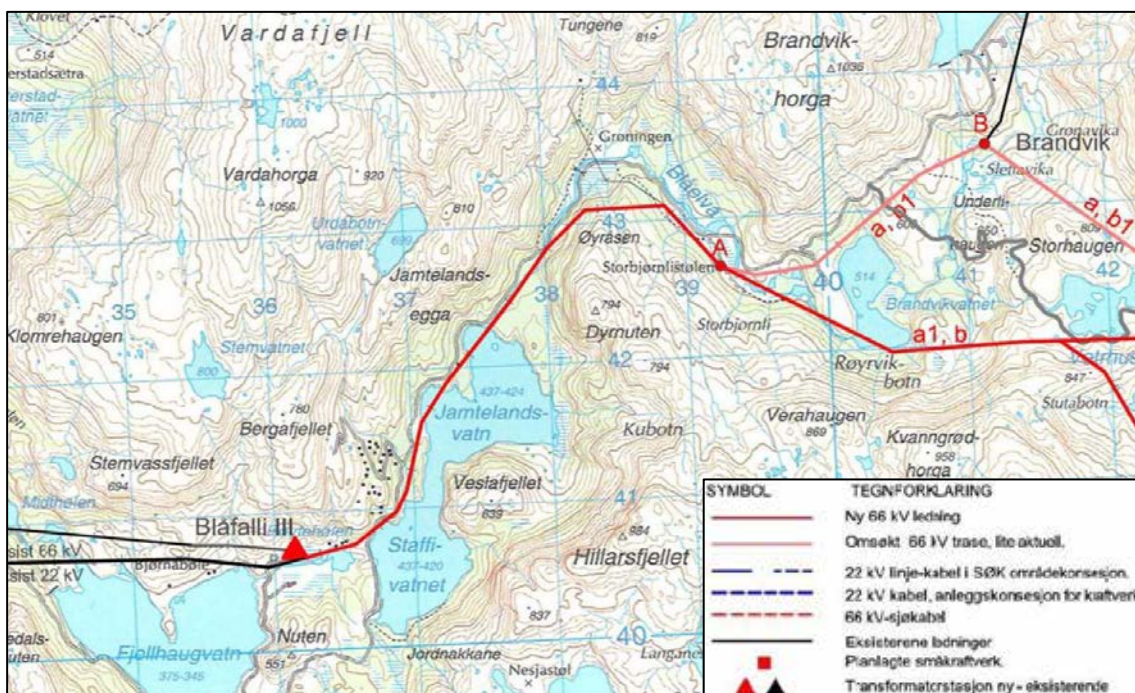
NVE mener en ny kraftledning vil bli et synlig element i landskapet, men også at det kuperte landskapet delvis vil kunne skjerme kraftledningen. Ledningen planlegges med tremaster og NVE har erfaring med at disse gråner over tid og blir mindre synlige i terrenget. På grunn av den kuperte topografien mener NVE at ledningstraseen etter A, A1 ikke vil bli synlig på større avstander, men i selve Skreddalen vil ledningen bli godt synlig. Traséalternativ B, B1 vil kunne bli mere synlig i landskapet enn alternativ A, A1. Ledningen vil være mer eksponert i et åpent fjellandskap og skjules ikke av topografien på samme måte. Sett fra Åkrarfjorden vil ledningen også være mer synlig etter alternativ B, B1. For gårdene ved Eikemo og stølen på Vetrhus vil alternativ B, B1 ikke være synlig. Etter NVEs vurdering er alternativ A, A1 å foretrekke ut fra visuelle hensyn selv om ledningen da vil utgjøre et tydelig inngrep i selve Skreddalen. Forbi Eikemo vil ledningen gå i utkanten av landskapsrommet og være lite fremtredende i landskapsrommet.

3.4.3 Brandvik–Blåfalli

Fra Brandvik til Blåfalli III planlegges det en 4,7 kilometer lang kraftledning og 120 meter jordkabel. Det søkes om to traséalternativ:

1. Bygge en ny ledning parallelt med eksisterende luftledning som blir stående
2. Bygge én kraftledning med to kurser parallelt med eksisterende ledning som rives etter ferdigstillelse

SKL Nett har prioritert utbygging etter alternativ 1.

Figur 7. Ledningen Brandvik-Bláfalli III er inntegnet med rødt. Kart fra SKL Nett.

Håkon Førland, Agnethe Nesheim og Svein Jarle Furdal skriver i sin uttalelse at de som grunneiere og hytteeiere benytter de området rundt Røytehølen til rekreasjon og friluftsliv. De ønsker utbygging etter alternativ 1. Dette alternativet gir mindre virkninger på naturen. Mastene som er planlagt etter alternativ 2 blir for dominerende og vil ha innvirkning på utsikten fra hyttene. Videre sier de at ledningen bør gå på sørsiden av eksisterende ledning, lengst mulig vekk fra hyttene.

Norsk Ornitologisk Forening Avd. Hordaland skriver i sin uttalelse at de foretrekker alternativ 1 ettersom dette alternativet gir minst virkninger for naturen. De er ikke kjent med spesielle forekomster av fugl som vil kreve spesielle tiltak, men understreker at området er lite undersøkt. Det legges til grunn at ny kraftledning følger eksisterende ledninger og eventuelle skadevirkninger på fuglelivet vil da begrenses til forstyrrelser i anleggsperioden.

Begge alternativene går parallelt med Blåelva og eksisterende veg opp mot Blådalsvatnet. Området er kupert, ligger høyt til fjells og har sparsomt med vegetasjon. Noen steder er det sommerbeite for småfe. Området er preget av utbygging av Blådalsvassdraget og det er flere regulerte vann og veger i området. Blådalen bærer preg av å være et regulert vassdrag. Anleggsvegen i forbindelse med utbyggingen i Blådalen har gjort området mer tilgjengelig for friluftsliv og området blir benyttet til vintersport og fjellturer.

Fellesføring av ny ledning med eksisterende ledning, vil medføre høyere og mer synlige master enn to parallelle ledninger. Det medfører også liner i forskjellige høyder, noe som kan øke kollisjonsfaren for fugl. Dette sammenholdt med potensielle driftsulemper knyttet til fellesføring, gjør at NVE mener at alternativ 1 er det alternativet som totalt sett medfører minst ulemper. Dette er i tråd med de høringsinnspillene vi har mottatt.

Etter NVEs vurdering må inngrepets virkninger vurderes i lys av at ledningen går parallelt med eksisterende inngrep på strekningen, herunder kraftledning og vei. Inngrepet er lite sett i forhold til eksisterende inngrep i form av kraftledninger, tørrfallsområder langs vann og andre inngrep fra kraftindustrien og vi kan ikke se at en ny ledning parallelt med eksisterende ledning vil gi nevneverdige virkninger for allmenn interesser.

3.5 Virkninger for kulturminner og kulturmiljø

Fylkesmannen sier i sin uttalelse i 2005 at de ikke kjenner til at det er automatisk fredete kulturminner langs traseen, men mener at registreringer langs deler av traseen kan være aktuelt. Fylkeskommunen mener at § 9 undersøkelser etter kulturminneloven må gjennomføres før det iverksettes tiltak. SKL Nett sier at kraftledningen ikke vil komme i direkte konflikt med kjente kulturminner etter noen av de omsøkte alternativene og legger til grunn fylkesarkeologen sin vurdering fra 2005.

Ifølge tilleggsutredningene eksisterer det en lokalisering av et utmarkskulturminne ved Underlihaugen, som ligger 700 meter fra aktuelle trasé. Ved Tøsse ligger et klebersteinsbrudd som er automatisk fredet. SKL Nett sier at ingen av disse vil bli berørt av tiltaket.

NVE legger til grunn at den nye kraftledningen ikke vil få direkte virkninger for kulturminner eller kulturmiljø. Videre vurderer vi at forholdet til kulturminnelovens § 9 må avklares før en eventuell miljø, transport og anleggsplan kan godkjennes og det må utføres tiltak i henhold til kulturminneloven dersom det skulle bli oppdaget automatisk fredete kulturminner langs traseene.

For øvrige vurderinger av indirekte virkninger for kulturmiljøer, se NVEs vurdering av visuelle virkninger.

3.6 Inngrepsfrie naturområder (INON)

I løpet av 1900-tallet har de inngrepsfrie områdene i Norge blitt stadig redusert. Dette har skjedd som følge av utbygging av blant annet veier, jernbane og kraftanlegg. Det er et nasjonalt mål å bevare inngrepsfrie naturområder i Norge (INON). Det skal derfor i alle søknader om bygging av kraftledninger opplyses om i hvilken grad INON blir berørt. Inngrepsfrie naturområder er alle arealer som ligger mer enn én kilometer fra nærmeste tyngre tekniske inngrep.

Arealene er delt inn i tre kategorier ut fra avstand til nærmeste inngrep:

- Villmarkspregede områder: Områder fem kilometer eller mer fra tyngre tekniske inngrep
- Inngrepsfri sone 1: Områder mellom tre og fem kilometer fra tyngre tekniske inngrep
- Inngrepsfri sone 2: Områder mellom en og tre kilometer fra tyngre tekniske inngrep

Søknadene presenterer ingen eksakte tall på hvor mye INON som blir berørt mellom Rullestad og Tøsse, men NVE har gjort beregninger ved hjelp av Miljødirektoratets bortfalls kalkulator. Mellom Rullestad og Tøsse vil traseen føre til et bortfall på omtrent 0,9 kvadratkilometer.

Mellom Tøsse og Brandvik vil begge traséalternativene berøre inngrepsfrie naturområder. I tilleggsutredning av 20.02.2008 presentere SKL NETT en tabell som viser bortfall ved de ulike alternativene.

Alternativ	Lengde (km)	Bortfall (km ²)
A	4,1	8,2
A1	4,0	8,0
B	4,4	8,8
B1	5,4	10,8

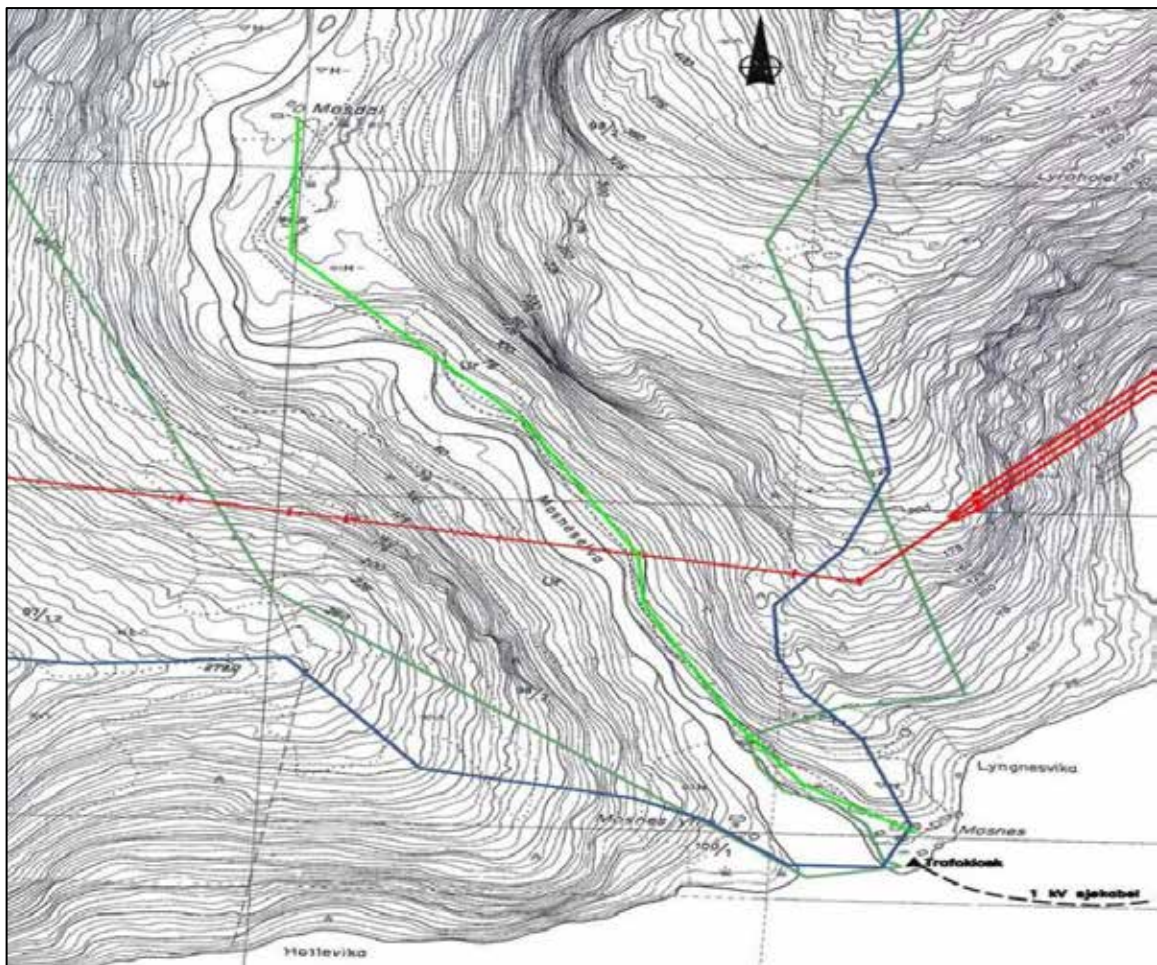
Både A og B alternativene vil dele et større inngrepsfritt område som strekker seg fra Blomstøls-skardnuten i øst til Kvanndalsnuten i vest. NVE vil presisere at vi gav SKL Nett konsesjon til Eikemo-overføringen i 2011 og dette er en 5,5 kilometer lang tunnel fra øvre del av Eikemovassdraget over til Blådalvassdraget. Det ser ikke ut til Miljødirektoratets kart over inngrepsfrie områder har registrert denne overføringen. Alternativ A berører mindre INON enn alternativ B og dette reduseres ytterligere når man tar høyde for at det reelle bortfallet på grunn av Eikemooverføringen er mindre enn det tabellen viser.

Fra Brandvik og ned til Blåfalli III går traseen parallelt med eksisterende ledning, i et område med mye kraftutbygging, og vil ikke påvirke inngrepsfrie områder.

3.7 Vurdering av luftledning gjennom Folgefonna nasjonalpark og vernet vassdrag Mosneselva

Folgefonna nasjonalpark ble ved kongelig resolusjon opprettet i 2005. Fjellområdet på Folgefonna halvøya representerer noe av det siste Hordaland fylke har igjen av det som er definert som villmarkspreget natur. Et område ved Mosnes ligger innenfor grensene til nasjonalparken og SKL Nett har planlagt å krysse dette området ved benytte eksisterende trasé.

Mosneselva er et vernet vassdrag etter verneplan IV for vassdrag. Mosneselva strekker seg fra Åkrafjorden og omtrent 20 km i nordøstlig retning opp til isbreen Folgefonna. Vassdraget er relativt lite berørt av inngrep. 10,4 kvadratkilometer av Mosneselvas nedbørfelt er overført til Blåfalli i forbindelse med kraftutbygging. På vestsiden av Mosnes planlegger SKL Nett å krysse et område som ligger innenfor grensen til dette vernede vassdraget. Etter NVEs vurdering ligger de største naturfaglige verdiene i vassdragets nærmest totale mangel på tekniske inngrep, og dermed dets betydning som referansevassdrag for brepåvirkede elver fra Folgefonna.

Figur 8. Kart over Mosens. Grensene for nasjonalparken er tegnet inn med mørk grønn. Grensene for vernet vassdrag er tegnet inn med blått. Kraftledningen er tegnet inn med rødt. Lys grønn strek i dalbunnen er en lavspennings kraftledning som kan rives. Kart fra SKL Nett.

Luftledning fra Rullestad til Tøsse krever dispensasjon fra verneforskriften for Folgefonna nasjonalpark. Fylkesmannen i Hordaland har avslått søknaden i vedtak 13. august 2010, og klagesaken er oversendt til Miljødirektoratet 15. oktober 2010. Etter forespørsel fra NVE 23. november 2012, har Miljødirektoratet utsatt behandlingen av klagesaken inntil NVE har behandlet søknad om konsesjon.

Høringsinnspill

Mange av høringsinstansene har uttalt seg om påvirkning på verneområdene. Etne kommune mener kryssingen er i tråd med vernereglene. Etter deres mening er det ikke viktig med formalitetene om hvorvidt ledningen er en oppgradering eller om ledningen har et annet formål enn eksisterende ledning. De mener det viktigste er de visuelle endringene i landskapet sett opp mot verneformålet. Den nye ledningen er svært lik eksisterende ledning og vil føre til at man får fjernet noe av eksisterende kraftledninger på Mosnes. Mastene er ikke vesentlig større og tverrsnittet på ledningen er lavere enn det fylkesmannen tidligere har gitt tillatelse til, sier kommunen.

Miljødirektoratet mener i sin høringsuttalelse at alternativet med sjøkabel fra Tøsse til Fjæra er en miljømessig bedre løsning enn luftledning som krysser både nasjonalparken og fjorden. Kostnadene ved dette bør ses i en større sammenheng, og vurderes opp mot naturmangfoldlovens §§ 11 og 12. Direktoratet mener eksisterende trasé mellom Tøsse og Rullestad i utgangspunktet er landskapsmessig svært uheldig, med tre kryssinger over Åkrafjorden, kryssing av Mosneselvas utløp og generelt i forhold til opplevelsen av landskapet i randsonen til Folgefonna nasjonalpark.

Hordaland Fylkeskommune anbefaler at det gis konsesjon til tiltaket, men krever at SKL Nett søker om konsesjon for kabler ut fra hensynet til nasjonalparken.

Forum For Naturvern og Friluftsliv Hordaland er enig i at Miljødirektoratet bør behandle spørsmålet om kryssing av nasjonalparken etter verneforskrifta av 29. april 2005, etter at NVE er ferdig med sin behandling. Videre sier de at all energioverføring mellom Fjæra og Rullestad, medregnet Håfoss må overføres via jordkabel.

Fylkesmannen mener at vernet av nasjonalparken er et vern mot planer om utbygging og inngrep. Opprettingen av nasjonalparken er et uttrykk for at området har særlige nasjonale og internasjonale naturkvaliteter der det ikke skal tillates nye tekniske inngrep. Fylkesmannen er enig i at deler av den omsøkte ledningen vil være positiv som følge av færre mastepunkt, fjerning av eksisterende ledning og mindre skogrydding, men er ikke enig i at de samlede miljøgevinstene er positive. Fylkesmannen har lagt vekt på at nye master vil være høyere og større enn mastene på eksisterende ledning og at linene vil bli mer synlig.

NVEs vurdering

En ny luftledning mellom Rullestad og Tøsse må krysse Folgefonna nasjonalpark og Mosneselva da begge verneområdene går helt ned til fjorden. Alternativet er sjøkabel. NVE presiserer at vi ikke vurderer tiltaket ut fra verneforskriften, men ut fra faktiske virkninger i tråd med energilovens bestemmelser. Det må være opp til Miljøvernmyndighetene å vurdere om det eventuelt skal gis dispensasjon fra verneforskriften.

Ny 66 kV ledning er omsøkt parallelt med eksisterende 22 kV ledning, som skal rives, på strekningen som er omtrent 690 m gjennom nasjonalparken. Eksisterende ledning har seks mastefester innenfor nasjonalparken, mens omsøkte 66 kV ledning er planlagt med omtrent fire mastefester. Antall mastefester vil altså reduseres slik at den direkte virkningene vil reduseres. De nye mastene får noe kraftigere mastebain, blir omtrent tre meter høyere i gjennomsnitt og traversen vil være omtrent tre meter bredere enn dagens 22 kV ledning. SKL Nett planlegger å bruke H-master i tre slik at mastebildet i hovedsak blir som i dag, men med større master (se fig x).

Eksisterende 22 kV ledning følger terrenget og går ned i dalen ved Mosneselva, mens ny ledning er planlagt å spenne over dalen. Dette vil øke synligheten av ledningen noe, samtidig som den faktiske påvirkningen i form av mastefester og nærhet til elven, reduseres sammenlignet med dagens situasjon. På grunn av terrenget, vil ledningen ha god bakgrunnsdekning, og dermed ikke bli stående i silhuett. Dersom man unngår blanke komponenter i mastene, vil ledningen etter NVEs vurdering, bli lite synlig både fra fjorden og fra Mosnesdalen, se bilder under. Dagens fjordspenn mellom Bastaskår og Eljarvik fjernes slik at de visuelle virkningene av tekniske inngrep nær Mosneselva totalt sett reduseres.

NVE mener totalt sett at virkningene av en ny 66 kV kraftledning som krysser gjennom Folgefonna nasjonalpark i et luftspenn over Mosneselva, vil ha svært begrensede virkninger for verneverdiene sammenlignet med virkningene av eksisterende 22 kV ledning på samme strekning i dag. NVE kan ikke se at de visuelle virkningene er så negative at de kan forsvare en merkostnad på omtrent

50 millioner kroner for eventuelt å unngå dette området ved å bruke sjøkabel. For NVEs vurdering av kabel, se kapittel 3.3.

3.8 *Vurderinger etter naturmangfoldloven*

I konsesjonsbehandlingen vurderes tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt, jf. prinsippene i naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8–12.

3.8.1 *Vurdering av virkninger på naturmangfoldet*

Vurdering av konsekvenser for naturmangfold ved bygging av kraftledninger av denne størrelsen knytter seg i hovedsak til risiko for fuglekollisjoner, forstyrrelse av fugl og annet vilt i anleggsperioden og direkte arealbeslag i områder og naturtyper med rik eller sårbar vegetasjon. Direkte inngrep i viktige naturtyper kan ofte unngås med justering av traseen eller masteplassering. Risiko for fuglekollisjoner vil være avhengig av hvilke fuglearter som finnes i området, ledningens plassering i terrenget og mastetype/lineoppheng.

For detaljerte vurderinger vedrørende virkninger for naturmangfoldet som en følge av kraftverkutbygging i Rullestad, viser vi til NVEs innstilling til kraftverkene.

Fugl

Ifølge søknaden er områdene ved øvre og nedre Eikemo rikt med fugleliv. Her er det registrert blant annet storfugl og orrfugl. Det er også registrert havørn i området vest for Bråskotheia. Nord for Eikemo er det ifølge Naturbase registrert tornirisk, som er kategorisert som nær truet.

Naturvernforbundet i Hordaland påpeker at traseene går gjennom områder med flere rødlistearter, slik som gråspett og hvitryggspett, uten å spesifisere ytterligere. Naturbase viser ingen forekomster av disse artene i nærheten av kraftledningstraseene.

I anleggsfasen vil aktivitet og terrenginngrep kunne forstyrre fugl og annet dyreliv og medføre at fugl og annet vilt trekker bort fra områdene hvor aktiviteten foregår. Fuglearter som er sårbare for forstyrrelser vil kunne oppgi hekkingen dersom aktiviteten vedvarer. Fugle- og dyrearters yngletid vil generelt være en særlig sårbar periode. Forstyrrelser kan også føre til at rastende fugler ikke finner ro.

I driftsfasen er det hovedsakelig fugl som kan bli negativt påvirket gjennom fare for kollisjon med linene. Det er godt dokumentert at fugl med dårlig manøvreringsevne lettere kolliderer med liner og særlig toppliner. I denne saken gjelder dette for hønsefugler. Kollisjonsfaren knyttes til synligheten av hinderet og linene.

Jaktfalk er en norsk ansvarsart og (*Falco rusticolus*) er ifølge NOF observert i området mellom Rullestad og Tøsse, og traseen går tett innpå to kjente hekkeplasser. De sier midlertidig at det ikke er forventet at traseen vil påføre fuglene ulemper ettersom hekkeplassene ligger plassert mye høyere i terrenget. Eventuelle problemer er knyttet til at anleggsarbeidet som kan virke forstyrrende. Støy og økt ferdsel kan ha negativ virkning for jaktfalk dersom anleggsarbeidet pågår i hekkeperioden fra mars til og med august, og i verste fall føre til avbrutt hekking. Jaktfalk var tidligere plassert på den norske rødlisten, men den norske bestanden regnes nå som nær truet. SKL Nett og NOF peker på at avbøtende tiltak kan være å unngå anleggsarbeid i den mest sårbare perioden, eller undersøke hvorvidt jaktfalken vil bruke det aktuelle reiret eller andre reir i influensområdet det året anleggsarbeidet pågår. NOF påpeker at det er i området fra Fjæra og en kilometers vei forbi Øyjordsbakkane det er mest aktuelt med restriksjoner i hekketiden. Videre sier de at det vil være viktig å unngå helikoptertrafikk i de bratte fjellsidene i Åkrafjorden. Foreningen er positiv til merking av kraftledningen på enkelte strekninger.

NVE legger til grunn at jaktfalk både kan kolliderer med kraftledninger og er var for forstyrrelser, spesielt i hekkeperioden. Kollisjonsrisikoen for fugl vurderes ikke å være større enn med dagens kraftledning.

Figur 9. Mosdalen, sett fra Åkrafjorden. Luftspennet er inntegnet i midten av bildet. Bilde fra SKL Nett.

Figur 10. Mosdalen sett fra nordsiden, ned mot Åkrafjorden. Luftledningen er tegnet inn i nedre kant av bildet. Bilde fra SKL Nett.

Figur 11. Visualiseringen viser kraftledningstraseen fra Mosnes til Glåmo. Skogryddingsbeltet blir utvidet med ca. 5 meter. I nedre kant av bildet vises spennet over Mosdal. Bilde fra SKL Nett.

Elektrokusjonsrisikoen for fugl reduseres ved at 22 kV-ledningen erstattes med en større ledning som har så stor avstand mellom de strømførende linene at den gir redusert risiko for at fugl berører flere av dem samtidig. Jaktfalk er på størrelse med de største våkene, og størrelsen på vingespennet varierer fra 110-130 centimeter hos hannene og 124-160 centimeter hos de større og mer robuste hunnene. Avstanden mellom fasene på planlagte 66 kV ledning er på tre meter. I fjordspennen øker avstanden mellom fasene til én prosent av spennlengden.

For jaktfalk er det derfor forstyrrelser i forbindelse med anleggsarbeidet som kan gi negative virkninger. NVE mener risikoen ved dette kan reduseres betydelig ved god planlegging av anleggsarbeidet. NVE legger til grunn at dette avklares gjennom utarbeidelse av en miljø-, transport- og anleggsplan. Selv om anleggsarbeidet eventuelt skulle føre til at jaktfalken fortrenses fra området for en periode, mener NVE at dette ikke vil ha betydning for den nasjonale bestanden av jaktfalk.

Med bakgrunn i dette vurderes konflikten med rovfugl som liten ettersom det ikke er registrert hekkelokaliteter i direkte tilknytning til traseen. Konflikten med annen fugl vurderes til liten. Områdene langs omsøkte trasé kan bruke som jakt- og leveområde for flere arter, men ut fra tyngdepunktet av viltregistreringer samt fraværet av kjente hekkelokaliteter innenfor influensområdet, vurderer NVE at tiltaket ikke vil ha vesentlig betydning for leveområdene eller bestanden av fugl.

Naturtyper og vegetasjon

Ifølge søknaden, vil kraftledningstraseene ikke berøre sårbare naturtyper eller viktige botaniske forekomster. Naturbase viser at den utvalgte naturtypen hule eiker er å finne ved Sjøvikbukta, Strond og Kvanndalsvika, men disse områdene berøres ikke av kraftledningstraseene. Ved Eljarvika er det en forekomst av naturtypen rik edellauvskog og ved Fjellhaugen er det en forekomst av naturtypen naturbeitemark. Disse områdene berøres ikke av kraftledningstraseene.

Etter NVEs vurdering vil de samlede konsekvensene for naturtyper og vegetasjon som følge av at eksisterende ledningen skiftes ut med en større ledning være små, dersom det utøves varsomhet under skogrydding og ferdsel. En eventuell konsesjon vil måtte gis med vilkår om å tilstrebe en best mulig trasé med tanke på å begrense uttaket av gamle trær, gjennom å rådføre seg med kyndige fagpersoner. Det samme gjelder skånsom ferdsel i anleggsperioden. Et vanlig vilkår i konsesjoner til kraftoverføringsanlegg er utarbeidelse av en miljø-, transport- og anleggsplan (MTA-plan), som mer detaljert skal beskrive hvordan anleggsarbeidene er tenkte utført med hensyn til miljøet, herunder hensynet til naturmangfold.

For vegetasjon er det anleggsfasen som medfører størst ulemper på grunn av kjøring i terrenget og opparbeidelse av anleggsveier. I driftsfasen vil de direkte konsekvensene for naturtyper og vegetasjon i hovedsak dreie seg om mastefestene, skogryddebeltet og eventuelle kantsoneneffekter. Store deler av traseene er dominert av høyfjell og det vil derfor ikke være behov for ryddebelte under kraftledningen og inngrepet begrenses til hvert enkelt mastepunkt. Direkte konflikter med sårbar vegetasjon/naturtyper kan i stor grad unngås ved tilpasninger av mastefester og hensyntagen under anleggsarbeidet.

Det kan ikke utelukkes at det eksisterer rødlistede planter i eller langs de omsøkte traseene. Faren for at tiltaket skal påføre skade på viktige naturtyper eller påvirke bestandsutbredelse av truede arter vurderes likevel som liten.

Med bakgrunn i dette kan ikke NVE se at planter, vegetasjon eller naturtyper vil påføres vesentlige skader som følge av tiltaket, ut over det som er tilfellet med eksisterende kraftledninger.

3.8.2 Kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet, §§ 8 og 9

Av naturmangfoldloven § 8 følger at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand og effekten av påvirkninger. Kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Fylkesmannen mener at søknaden om kraftledning mellom Tøsse og Rullestad har klare mangler når det gjelder utredningsnivå. Det er ikke utført vurderinger etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlova § 8 – 12. Sentrale tema som kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet, samlet belastning, kostnader ved miljøendringer og bruk av miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder er

ikke omtalt slik at det kan legges til grunn for beslutning i saken, jf. naturmangfoldloven § 7.

Miljødirektoratet sier at nye kraftutbyggingsprosjekter skal underlegges en vurdering av prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12, jf. § 7, for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av nasjonale mål for naturmangfold og landskap. Dersom NVE velger å gi konsesjon til prosjektene, bør kunnskapsgrunnlaget men hensyn til virkninger av anleggene forbedres, jf. naturmangfoldlovens § 8 for temaene landskap, naturmangfold og friluftsliv som omfatter alle de planlagte småkraftprosjektene og kraftlinjene. Dette vil gi nødvendig grunnlag for en mer kunnskapsbasert beslutning, jf. også prinsippene i naturmangfoldloven.

I denne saken viser NVE til kunnskap presentert i søknadene, tilleggsopplysninger og tilleggsutredninger, innhentet kunnskap gjennom høring av saken og flere befaringer. NVE har til sammen mottatt seks tilleggsutredninger og vi har vært på en rekke befaringer. Vi viser også til møter med kommunene og Fylkesmannen i Hordaland. Informasjonen er sjekket mot Artsdatabanken og Naturbase.

NVE mener at kunnskapsgrunnlaget i denne saken er tilstrekkelig for å vurdere mulig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 8. NVE kan ikke se at føre-var-prinsippet kommer til anvendelse i denne saken, med bakgrunn i at kunnskapsgrunnlaget vurderes som godt nok.

3.8.3 Samlet belastning på økosystemet § 10

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. For å kunne gjøre dette er det nødvendig med kunnskap om andre tiltak og påvirkning på økosystemet, hvor det både skal tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep.

Menneskelige inngrep i Åkrafjorden og Blådalen er variert og preget av anlegg i forbindelse med kraftproduksjon. I hele området finnes det i dag både distribusjonsnett, regionalnett og sentralnettsanlegg. Andre betydelige inngrep er reguleringsområder rundt de regulerte kraftmagasinene om sommeren samt isfrie områder på vannene i nærheten av pumpestasjoner om vinteren. Det er også bygget ut et omfattende veinett for drift og vedlikehold av kraftproduksjonen. I Kvinnherad kommune er det bygget flere hyttefelt, med veier inn til hyttene. Det er også andre tegn på menneskelig inngripen i området i form av bebyggelse, gårdsdrift og stølsdrift.

NVE kjenner ikke til at det er planlagt ytterligere regionalnett eller distribusjonsnett som kan gi økt belastning på berørte økosystemer. I regionen er det ifølge KSU for sentralnettet 2014 er Blåfalli en del av spenningsoppgraderingsplanene for strekningen Samnanger-Sauda fra 300 kV til 420 kV. Ved Blåfalli er NVE kjent med planer om å søke konsesjon for Fjellhaugen kraftverk med en 300/420 kV kraftledning inn til Blåfalli III.

Med utbygging i Rullestad og Skromme, Bergstø kraftverk, Vassvikelva kraftverk (kraften her går mot Odda) og Håfoss kraftverk vil den totale kraftproduksjonen i Dalelva/Fjæravassdraget kunne bli i omtrent 141 GWh. Dersom også Indre Åkrafjord tas med i betraktningen vil de hittil utbygde/konsesjonsgitte prosjektene samlet gi en kraftproduksjon på omtrent 103,2 GWh (Ripelselva, Hetleflåt, Saltåno, Rafdal, Djuvelva og Eikemooverføringen). Prosjektene som fortsatt venter på en avklaring vil maksimalt kunne gi ytterligere omtrent 25,5 GWh (Eikemo og Tøsse). Sammen med Dalelva/Fjæravassdraget kan dette gi en produksjon på omtrent 244 GWh.

I området mellom Eikemo og Vetthusvatna er tiltaket planlagt i et tilnærmet inngrepsfritt område. Resten av tiltaket er planlagt i områder med eksisterende inngrep, parallelt med eller i eksisterende kraftledningstraseer. Dette begrenser virkningene sammenlignet med om inngrepet hadde blitt bygget i et område helt fritt for tekniske inngrep. Der ledningen går i eksisterende traseer mener NVE at inngrepet er lite sett i forhold til eksisterende inngrep i form av kraftledninger, reguleringssoner langs vann og andre inngrep fra vannkraftutbygging.

Konflikten med fugl vurderes som liten og tiltaket vil ikke ha vesentlig betydning for leveområdene eller bestanden av vilt. Videre er det liten fare for at tiltaket skal utgjøre en nevneverdig skade på viktige naturtyper eller bestandsutbredelse av truede arter.

Der den nye kraftledningen skal gå parallelt med eller i eksisterende trasé for 22 kV-ledningen, mener NVE det er grunn til å anta at den samlede belastningen på naturmangfoldet ikke vil øke i vesentlig grad sammenlignet med dagens situasjon i området mellom Rullestad og Tøsse. I områder der ledningen skal gå i ny trasé vurderer vi at tiltaket vil kunne føre til konflikter med fugl i form av økt

risiko for kollisjoner men det er ikke registrert rødlistede arter nær traseen.

Totalt sett mener NVE at 66 kV ledningen mellom Rullestad og Blåfalli III vil være et inngrep som gir få nye virkninger for naturmangfold og landskap. NVE ser derfor ikke grunn til å legge avgjørende vekt på virkninger av ledningen i vurderingen av eventuelle kraftverk i Rullestad og Skromme. Det planlegges også vannkraftverk i Tøsse/Eikemo-området som i seg selv vil kunne utløse behov for en ny ledning herfra til Blåfalli III. Behovet for denne ledningen kan altså fortsatt være tilstede selv om det ikke gis konsesjon til kraftverkene i Rullestad-området.

3.8.4 Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, §§ 11 og 12

Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. NVE legger til grunn at disse kravene oppfylles gjennom eventuelle vilkår etter energiloven dersom det gis konsesjon.

3.9 Avbøtende tiltak

NVE har, i medhold av energiloven, myndighet til å fastsette hvilke vilkår en kraftledning skal bygges og drives etter. Vilkår om såkalte avbøtende tiltak – tiltak som reduserer antatt negative virkninger – vurderes konkret i hver sak basert på de opplysninger som foreligger om virkningene av kraftledningen. I mange tilfeller kan ulemper ved en kraftledning reduseres innenfor akseptable kostnadsrammer.

NVE viser til energilovforskriftens § 3-5 som omhandler vilkår i konsesjon for elektriske anlegg. Under bokstav b) om miljø og landskap heter det: *"konsesjonæren plikter ved planlegging, utførelse og drift av anlegget å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper i den grad det kan skje uten urimelige kostnader eller ulemper for konsesjonæren."*

NVE har ansvar for å følge opp vilkår, jf. energilovforskriften § 7-2. NVEs miljøtilsyn er ansvarlig for å følge opp at konsesjonsvilkår som omhandler natur og landskapsmessige forhold blir fulgt. Miljøtilsynet godkjenner eventuelle miljø-, transport- og anleggsplaner og vil ved besøk i anleggstiden følge opp at vilkår og godkjente planer følges av utbygger. Miljøtilsynet vil også følge opp at anleggsområdene blir ordentlig ryddet og satt i stand slik vilkår og detaljplanene tilsier.

Negative estetiske virkninger av en kraftledning kan reduseres ved traséjusteringer, kabling av ledningen og ved å kamuflere kraftledningskomponentene. Traséjustering er et av de mest virkningsfulle avbøtende tiltak for en kraftledning.

For å dempe negative estetiske virkninger av en kraftledning kan kraftledningskomponentene kamufleres. De viktigste kamuflerende tiltakene er å velge hensiktsmessige maste- og isolortyper og farging av master og traverser. NVE har erfaring med at slike tiltak kan redusere den visuelle fjernvirkningen av kraftledninger. Gjennomførte kamufleringstiltak som følge av pålegg fra NVE er evaluert i rapporten "Kamuflasjetiltak på kraftledninger" (NVE-rapport nr. 4-2008). Rapporten gir også råd om tiltak på kraftledninger for å redusere det visuelle inntrykket i landskapet.

Effekten av kamuflerende tiltak er best der kraftledningen har bakgrunnsdekning mot mørkt terreng, for eksempel skog og annen mørk bakgrunn. NVE mener derfor at slike tiltak bør begrenses til områder med egnet bakgrunnsdekning, og i områder der en kraftledning vil være visuelt dominerende i landskapet for beboere eller brukere av områdene. I Stortingsmelding nr. 14 (2011-2012) fremheves betydningen av bruk av kamuflerende tiltak på kraftledninger, men at dette må avveies mot hensynet til å unngå fuglekollisjoner og behovet for tilstrekkelig skogrydding av sikkerhetsmessige årsaker. Bruk av kamuflerende tiltak skal også veies opp mot merkostnader for gjennomføring av ulike tiltak.

SKL NETT søker om å bygge kraftledningene i portalmaster med impregneret tre og traverser av stål eller limtre. Faselinene blir hengt opp i horisontalplan med hengeisolatorer av herdet glass. Spennbukkene for spennlengdene planlegges i master av varmforsinket stål. Det bygges en mast for hver fase, det vil si tre master på hvert sted. Fjordspennen må merkes etter luftfartstilsynets forskrifter. Luftspennet over Mosneselva er planlagt med en høyde under 60 meter og SKL Nett har lagt til grunn

at dette ikke utløser krav om merking for luftfart.

NVE har vurdert at landskapet med tidvis bart fjell, furuskog og vann vil danne en god bakgrunnsdekning for de brune tremastene, og mener det ikke er behov for å kamuflere komponentene ytterligere på denne strekningen. Tremastene vil gråne over tid og vil få en naturlig kamuflering.

SKL NETT har søkt om å få benytte glassisolatorer og traverser av stål eller limtre. Glassisolatorer kan gi refleksjon fra sollyset og dermed bli mer synlig i fint vær. NVE har erfaring med at komposittisolatorer og matte traverser kan dempe synligheten av denne delen av kraftledningen, og vurderer at ny 66 kV bør bygges med slike komponenter.

NVE mener en ny 66 kV mellom Rullestad og Blåfalli III best bygges som omsøkt med portalmaster i tre. Etter NVEs vurderinger vil ledningens synlighet dempes med bruk av komposittisolatorer og matte traverser. Dette kan ha betydning i dette landskapet hvor det å dempe synligheten av ledningen kan ha betydning for friluftslivs- og reiselivsinteresser i området. NVE mener at ytterligere kamufleringstiltak på den omsøkte kraftledningen ikke vil ha vesentlig effekt.

3.10 Miljø-, transport- og anleggsplan

Etter NVEs erfaring kan en miljø-, transport- og anleggsplan bidra til å redusere eller unngå negative miljøvirkninger ved sanering, bygging, drift og vedlikehold av kraftledninger og transformatorstasjoner. Denne er forpliktende for entreprenør og byggherre. NVE anbefaler at det settes vilkår om at SKL Nett utarbeider en slik plan, som det forutsettes at drøftes med Kvinnherad og Etne kommuner, grunneiere og rettighetshavere. En slik plan skal godkjennes av NVE før anleggsstart. NVE har utarbeidet en veileder for utforming og innhold av en slik miljø-, transport- og anleggsplan. Det forutsettes at denne følges. Veilederen finnes på www.nve.no.

Utover det som er spesifisert i veilederen bør en slik plan spesielt omtale:

- Riving av 22 kV ledningen mellom Rullestad og Glåmo.
- Dersom det er hekking i kjent jaktfalklokalitet, skal det beskrives hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å minimalisere ulempene for denne lokaliteten.
- Hvordan anleggsarbeidet skal gjennomføres i Skreddalen for å minimalisere terrenginngrepet.

4 NVEs AVVEIINGER

Konsesjonsbehandling etter energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper det omsøkte prosjektet har for samfunnet som helhet. Det kan innvilges konsesjon til prosjekter som anses som samfunnsmessig rasjonelle, det vil si hvis de positive virkningene ansees som større enn de negative, jf. energiloven § 1.

Det er kun noen virkninger av tiltaket som kan tallfestes og som kan omtales som prissatte virkninger (investeringskostnader, endringer i taps- og avbruddskostnader osv.). De aller fleste virkningene ved etablering av kraftoverføringsanlegg, er såkalt ikke-prissatte virkninger (virkninger for landskap, kulturmiljø, friluftsliv, bomiljø, naturmangfold osv.). Slike virkninger kan vanskelig tallfestes, og de samlede konsekvensene kan dermed heller ikke summeres opp til et positivt eller negativt resultat i kroner og øre. NVEs vurdering av om det skal gis konsesjon til et omsøkt tiltak er derfor en faglig skjønnsvurdering.

Den omsøkte omtrent 26 kilometer lange 66 kV ledningen fra Rullestad, via Tøsse til Blåfalli III er nødvendig for å tilknytte ny produksjon i Rullestad, Skromme og Håfoss til nettet. På strekningen fra Rullestad til Tøsse skal den nye ledningen erstatte en eksisterende 22 kV ledning og gå i tilnærmet samme trasé. Fra Tøsse til Brandvik, vil ledningen gå i områder uten tilsvarende infrastruktur i dag. Fra Brandvik til Blåfalli III, er ny 66 kV ledning planlagt parallelt med eksisterende ledninger i et område som allerede er sterkt preget av energitiltak i form av kraftverk, magasiner og veier.

66 kV ledningen vil ha få vesentlige virkninger, bortsett fra der ledningen går i ny trasé mellom Tøsse og Brandvik. Her vil ledningen bli godt synlig dersom en ferdes fra Vetrhusstølen, gjennom Skreddalen og videre opp mot Vetrhuskardet. NVE mener tiltaket ikke vil gi vesentlige virkninger for utøvelse av friluftsliv. Mellom Rullestad og Tøsse vil ledningen krysse Folgefonna nasjonalpark. NVE mener totalt sett at virkningene av en ny 66 kV kraftledning gjennom nasjonalparken i et luftspenn over Mosneselva, vil ha svært begrensede virkninger for verneverdiene sammenlignet med

virkningene av eksisterende 22 kV ledning på samme strekning i dag. På strekningen mellom Tøsse og Brandvik, legger NVE avgjørende vekt på at traséalternativ A, A1 vil ligge mer skjermet i terrenget og vil være driftsteknisk sikrere og enklere å bygge. NVE legger til grunn at den nye kraftledningen ikke vil få direkte virkninger for kulturminner eller kulturmiljø eller for registrerte rødlistede arter eller naturtyper.

Under er en oppsummering av virkninger for allmenne miljø- og arealbruksinteresser som er basert på traseene NVE mener totalt sett vil ha minst negative virkninger for miljø- og arealbruksinteresser. For oversiktens skyld gis oppsummeringen i en tabell, men det er viktig å presisere at vurderingene ikke er presise eller får frem nyanser når de blir så kortfattet. Bakgrunnen for oppsummeringen under er i NVEs vurderinger gjort i kapittel 3, og det er lagt til grunn trasé A1 mellom Tøsse og Brandvik som NVE mener totalt sett vil ha minst negative virkninger.

Vurderingskriterier	Fordeler/nytte	Ulemper/kostnad
Investeringskostnader		Omtrent 160 millioner kroner
Fornybar produksjon	Tilrettelegger for ny produksjon på Rullestad og Håfoss, samt legger til rette for ytterligere produksjon av vannkraft i regionen.	
Visuelle virkninger		Ledningen vil bli synlig i noen områder, men vurderes å ikke bli dominerende i landskapet eller fra bebyggelse. Ledningen blir eksponert ved fjordkryssingene og i Skreddalen. Traseene er stort sett godt skjermet for innsyn, da den hovedsakelig vil gå i skog- og fjellområder.
Friluftsliv		Ledning mellom Tøsse og Brandvik vil berøre nye områder som benyttes til lokalt og regionalt friluftsliv.
Kulturminner	Ingen kjente automatisk fredete kulturminner berøres.	
Naturmangfold		Kraftledningen kan medføre kollisjonsrisiko for fugl. Kun en rødlistet lokalitet registrert nær kraftledningen. Totalt sett lite virkninger.
Arealbeslag		Ledningen vil båndlegge større areal enn eksisterende ledning. Der ledningen går i ny trasé vil ledningen få et byggeforbudsbeltet på 26 meter.
Inngrepsfrie naturområder		Mellom Tøsse og Brandvik vil ledningen føre til noe bortfall av inngrepsfrie naturområder.
Verneområder		Omtrent 700 meter av traseen går i Folgefonna nasjonalpark. Ledningen krysser Mosneselva som er et vernet vassdrag.

5 NVEs INNSTILLING TIL OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

NVE viser til innstilling av i dag for Kvernhuselva, Skromme og Bordalen 2 kraftverker i Rullestad, samt vedtak om småkraft for Håfoss kraftverk ved Fjæra. Dersom OED gir konsesjon til disse kraftverkene, tilrår NVE at det samtidig gis konsesjon til en ny omtrent 26 kilometer lang 66 kV kraftledning fra Rullestad, via Tøsse til Blåfalli III for å knytte den nye produksjon til nettet. NVE mener at det er en god teknisk og økonomisk tilknytningsløsning for å realisere produksjonspotensialet i området. Det alternativet som etter NVEs vurdering gir minst negative virkninger er alternativ A1 mellom Tøsse og Brandvik og alternativ 1 mellom Brandvik og Blåfalli III.

NVE gjør Olje- og energidepartementet oppmerksom på at det foreligger en klage på avslag om dispensasjon for å krysse Folgefonna nasjonalpark og at denne avventer behandling i Miljødirektoratet.

NVE mener kraftledningen i hovedsak bør bygges med portalmaster i tre, matte traverser og med komposittisolatorer.

Vedlagt NVEs innstilling for ledningen følger utkast til eventuell anleggskonsesjon etter energiloven for 66 kV kraftledningen, samt de elektriske anleggene i de kraftverkene hvor NVE anbefaler konsesjon etter vassdragslovgivningen.

NVE anbefaler at konsesjonen til 66 kV kraftledningen mellom Rullestad og Blåfalli III gis med følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil dd.mm.åååå.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Dalane energi skal utarbeide planen i kontakt med berørte kommuner, grunneiere og andre rettighetshavere. I områder hvor anleggene for kraftoverføringen og kraftproduksjonen er sammenfallende eller krysser hverandre skal tiltakshaverne samarbeide om utarbeidelse av planen. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen særskilt drøfte:

- Riving av 22 kV ledningen mellom Rullestad og Glåmo.
- Dersom det er hekking i kjent jaktfalklokalitet, skal det beskrives hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å minimalisere ulempene for denne lokaliteten.
- Hvordan anleggsarbeidet skal gjennomføres i Skreddalen for å minimalisere terrenginngrepet.

6 NVEs VURDERING AV SØKNADER OM EKSPROPRIASJON OG FORHÅNDSTILTREDELSE

Ekspropriasjon innebærer at en grunneier/rettighetshaver må gi fra seg eiendomsrettigheter eller andre rettigheter uten å godta dette frivillig, mot at det i en etterfølgende skjønnsak fastsettes erstatning. Dette vil kunne skje dersom grunneier/rettighetshaver og søker ikke lykkes i å forhandle seg fram til minnelige avtaler. NVE forutsetter at tiltakshaver forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere, jf. oreigningslova § 12.

6.1 Hjemmel

SKL NETT har i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder rettigheter for lagring, atkomst og transport. Oreigningslova § 2 nr.19 gir hjemmel til å ekspropriere «så langt det trengst til eller for (...) varmekraftverk, vindkraftverk, kraftlinjer, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg.»

Bestemmelsen gir energimyndighetene hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg. Totalt har ca. 32 grunneierne vært berørt av de alternative løsningene som har vært vurdert i konsesjonsprosessen. 26 grunneiere blir berørt av tiltakene som NVE anbefaler konsesjon til.

6.2 Omfang av ekspropriasjon

Søknaden gjelder ekspropriasjon til nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift/vedlikehold, herunder rettigheter for lagring, atkomst, ferdsel og transport i forbindelse med bygging og drift/vedlikehold av de omsøkte anleggene.

SKL Nett søker om ekspropriasjon til eiendomsrett for følgende arealer:

- Rullestad transformatorstasjon
- Utvidelse av Blåfalli III koblingsanlegg

SKL Nett søker om ekspropriasjon til bruksrett for følgende arealer:

- *Kraftledningsgaten*

Her vil nødvendig areal for fremføring av ledning bli klausulert. Klausuleringsbeltet utgjør en omtrent 26 meter bred trasé for 66 kV luftledningen. Retten omfatter også rydding av skog i traseen i driftsfasen.

- *Lagring, ferdsel og transport*

Dette omfatter nødvendige rettigheter til lagring, ferdsel og transport av utstyr og materiell på eksisterende privat vei mellom offentlig vei og ledningsanlegg, i terrenget mellom offentlig eller privat vei frem til ledningsanleggene og terrengtransport i ledningstraseen. Bruksretten gjelder også for uttransportering av tømmer som hugges i tilknytning til anlegget.

- *Riggplasser (ev)*

Rett til å etablere riggplasser.

SKL NETT har ikke vist aktuelle riggplasser på kart vedlagt søknadene og grunneier har derfor ikke hatt mulighet til å uttale seg til eventuelle virkninger de kan bli påført. NVE vil derfor ikke inkludere dette punktet i vurderingene av om det bør gis ekspropriasjonstillatelse. Dette må SKL Nett evt. løse gjennom minnelige avtaler eller eventuelt søke om dersom det gis konsesjon til omsøkte tiltak.

6.3 Interesseavveining

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd: «*Vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade.*» Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

SKL Nett har søkt om ekspropriasjonstillatelse for alle traseer som det er søkt om konsesjon til. Det vil være disse løsningene som til sammen skal vurderes ved den interesseavveining som skal gjøres for å ta stilling til ekspropriasjon. Det vil videre være den løsning det er gitt konsesjon for som danner utgangspunktet for interesseavveiningen. NVE viser til vurderinger av traséalternativene i kapittel 3.

Vurdering av om inngrepet uten tvil er til mer gagn enn til skade

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse i tilrettelegging for ny fornybar produksjon avveies mot hensynet til de grunneiere eller rettighetshavere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand, se kapittel 3.

Enkeltpersoner blir i varierende grad direkte berørt av bygging og drift av de anlegg det anbefales å gi konsesjon til. NVE mener likevel at de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver. NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordeler ved de anleggene vi mener det bør gis konsesjon til utvilsomt er større enn skader og ulemper som påføres andre. Vilkåret i oreigningsloven § 2, annet ledd er derfor oppfylt.

6.4 NVEs samtykke til ekspropriasjon

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt er større enn de skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19 til å gi samtykke til ekspropriasjon for de anleggene SKL Nett har søkt om. NVE vil på denne bakgrunn anbefale at SKL Nett tildeles ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene. NVE tar ikke stilling til søknaden om forhåndstiltredelse.

1 VEDLEGG A – INNKOMNE MERKNADER

1.1 Høring av konsesjonssøknadene og søknader om ekspropriasjon

Konsesjonssøknad av 02.05.2006 ble sendt på høring 10.10.2006. Fristen for å komme med høringsuttalelse til søknaden ble satt til 24.11.2006. De berørte kommunene ble bedt om å legge søknaden med konsekvensutredning ut til offentlig ettersyn. Den offentlige høringen av søknaden med konsekvensutredning ble kunngjort i Grannar, Haugesunds Avis, Kvinnheringen og Norsk Lysingsblad. Følgende instanser fikk søknaden på høring:

Kvinnherad kommune, Etne kommune, Fylkesmannen i Hordaland, Hordaland fylkeskommune, Statens vegvesen Region Vest, Kystverket Vest, Norges jeger- og fiskerforbund Hordaland, Forum for natur og friluftsliv i Hordaland, Naturvernforbundet i Hordaland, Den Norske Turistforening, Norsk Ornitologisk Forening, Skånevik Ølen Kraftlag, Bergens Kommunale Kraftselskap Nett AS, Småkraft AS, Luftfartstilsynet og Småkraftentreprenørene.

Konsesjonssøknaden av 10.12.2010 ble sendt på høring 21.09.2011. Fristen for å komme med høringsuttalelse til søknaden ble satt til 06.01.2012. De berørte kommunene ble bedt om å legge søknaden med konsekvensutredning ut til offentlig ettersyn. Den offentlige høringen av søknaden med konsekvensutredning ble kunngjort i Grannar, Haugesunds Avis, Kvinnheringen og Norsk Lysingsblad. Følgende instanser fikk søknaden på høring:

Kvinnherad kommune, Etne kommune, Fylkesmannen i Hordaland, Hordaland fylkeskommune, Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, Statens landbruksforvaltning, Kystverket Vest, Statens vegvesen region Vest, Luftfartstilsynet, SKL Nett AS, Statnett SF, Jøsok Prosjekt AS, BKK Nett AS, Småkraft AS, Rullestad og Skromme Energi AS, Norsk Ornitologisk Forening, Den Norske Turistforening, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Hordaland, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Bellona, Fortidsminneforeningen i Hordaland, Bergen Turlag, Friluftslivets fellesorganisasjon, Hordaland Bondelag, Hordaland Bonde- og Småbrukarlag, Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland, Norges Skogeierforbund og Norskog.

I forbindelse med høringen arrangerte NVE et informasjonsmøte med Kvinnherad kommune 22.11.2011, og Etne kommune 23.11.2011. NVE arrangerte også et offentlig folkemøte på Halvfjordingen AS sitt servicebygg ved Rullestadvatnet 23.11.2011.

Sluttbefaring for kraftverkene i Rullestad og Skromme, og kraftledningen mellom Rullestad og Blåfalli ble avholdt 05.09.2012.

I løpet av saksbehandlingen har NVE ved flere anledninger vært på befaringer i området med bil, til fots og med helikopter.

1.2 Kommunale og regionale myndigheter

Kvinnherad kommune (13.11.2006): Saksbehandlingen av kraftledningen må samordnes med behandlingen av vannkraftutbyggingen.

Alternativ a for kraftledningen mellom Brandvik og Tøsse er et bedre alternativ enn alternativ b, ut fra et hensyn til landskap. For å redusere virkningene i området ved Vetrhus/Skreddalen bør en

kombinasjon av alternativ a og b vurderes. Foreslår å legge ledningstraseen mellom Krokvatna og videre opp på østsiden av Vetrhusvatna.

Kvinnherad kommune (2.12.2011): SKL har planar om å bygge en ny kraftledning med impregnerte tremaster parallelt med eksisterende kraftledning (alternativ 1) eller bygge en ny ledning med stålmaster og rive eksisterende ledning (alternativ 2). SKL søker primært om bygging etter alternativ 1. Kvinnherad kommune har ingen sterke synspunkt på dette, men mener at stålmaster vil være mer dominerende i landskapet enn enda en kraftledning med tremaster.

Kommunen hadde søknad om bygging av 66 kV kraftledning mellom Brandvik og Tøsse på høring i 2006. Det var da snakk om et alternativ a på nordsida av Vetrhusvatnet og et alternativ b på sørsiden med luftspenn over Brandvikvatnet. Kommunen var kritisk til luftspennet over Brandvikvatnet ønsket å samordne dette tiltaket med planene om kraftoverføring fra øvre del av Eikemovassdraget som da var under oppstart. Disse utbyggingsplanene er nå avklart og ny vei fra Blådalsvegen til Vetrhusvatna er bygget, og arbeidet med overføringstunnelene er i gang. Ettersom situasjonen er endret bør det vurderes om også den nye kraftledningen til Tøsse bør lokaliseres til dette området, for å samla inngrepene mest mulig.

Når det gjelder planene om utvidelse av transformatorstasjonen ved Blåfalli III, har kommunen ingen merknader.

Etne kommune (15.12.2006):

Tøsse–Håfoss:

- Nettkapasitet må vurderes med bakgrunn i det samlede potensielle kraftpotensialet i Åkrafjorden, inkludert utbyggingene på Skromme og Rullestad. Spenningsnivå på kraftledningen må komme som et resultat av denne vurderingen.
- Av hensyn til landskap og turisme i Åkrafjorden må en benytte seg av sjø- og jordkabel. Dette bør også vurderes som en måte å redusere antall fjordspenn og kryssing av nasjonalpark.
- For å redusere virkningene bør en prøve å samle 22 kV og 66 kV opp fra Tøsse. Trasé over Haugkvamselva bør flyttes til eksisterende trasé via Eikemo.
- Fjordspenn bør heves til 40 meter.

Tøsse–Brandvik via Skreddalen:

- Av hensyn til kulturlandskap og særegen natur ønsker ikke kommunen 66 kV luftledning over Eikemostølen og Skreddalen. Primært ønsker kommunen en justert trasé over fjellet vest for Alvaldsnuten der de samlede virkningene på miljø synes å være mindre. Sekundært kan virkningene i Skreddalen redusere ved å benytte jordkabel i ny veg opp dalen, som grunneierne på Eikemo og Etne kommune er positive til. Traseen kan utbedres nord for Tøsseåsen ved at en dreier ledningen mot vestsiden av Trolltjødn.

Avbøtende tiltak:

- Positiv til de avbøtende tiltak som er presentert i søknaden. Dette gjelder spesielt mørke liner for å redusere refleks fra sollys. Det er videre viktig å ta hensyn til utmark i anleggsperioden.

Etne kommune (9.2.2012): Behandlet saken 7.2.2012 og gjorde følgende vedtak om uttalelse:

- «1) Der er store samfunnsinteresser knytt til vasskraftressursane i Åkrafjorden. Etne kommune er positiv til føreliggjande søknad om ny 66 kV kraftline mellom Tøsse og Rullestad, inkl. transformatorstasjon på Rullestad. Mykje av omsøkt trasé er samanfallande med Skånevik Ølen Kraftlag si eksisterande 22 kV line, og der er såleis små nye ulemper knytt til planane. Det er positiv at 22 kV line frå Rullestad til Eljarvik blir lagt i jordkabel og i sjøkabel til Mosnes. Det er også positivt at fjordspennet Bastaskår – Ømbesnes/Eljarvik kan fjernast.

- 2) Ei løysing med 66 kV sjøkabel mellom Tøsse og Fjæra er urealistisk med omsyn til økonomi. Etne kommune krev difor at alternativet med sjøkabel vert teke bort i den vidare sakshandsaminga.
- 3) Etne kommune meiner søknaden om nytt 66 kV nett over Folgefonna nasjonalpark ved Mosnes er i tråd med verneførssegnene i høve til oppgradering og heving av spenningsnivå. Føresegnene seier ingenting om at søknad må ligge innafør gitt konsesjon. Det vesentlege er i alle høve dei visuelle endringane i landskapet sett oppimot verneføremålet. Fylkesmannen i Hordaland har tidlegare gitt løyve til oppgradering av 22 kV nett gjennom nasjonalparken, og omsøkte 66 kV line skil seg svært lite frå denne. Ein vil også få fjerna noko av dagens lokale nett på Mosnes. Alternative løysingar for 66 kV nett ut frå Åkrafjorden ser ut å ha større negative sumverknadar, og også urealistisk økonomi i høve til kraftpotensialet i området.
- 4) I sum er overvekta av samfunnsnytte i omsøkt prosjekt stor. Der ligg sterke statlege målsettingar om å auke produksjonen av fornybar energi i landet. NVE må finne ei heilskapeleg løysing for vasskraftressursane i Åkrafjorden, og der må gis løyve til tilrekkeleg med ny kraftproduksjon for å finansiere dei felles nettkostnadene.
- 5) Vi syner til vår fråsegn frå 2006 (k-sak 096/06) vedrørande desse punkta:
 - ønskje om fri seglingshøgde på 50 m inst ved Fjæra
 - ønskje om traséval langs Eikemoelva sør for gardane, heller enn over Haugkvamselva
 - vi er positiv til omsøkte avbøtande tiltak
 - utbyggjar må ta naturomsyn ved motorferdsle i utmark i anleggsfasen.

For planlagde 66 kV trasé Tøsse – Brandvik vil Eikemooverføringa styrke eit val av trasé over Skreddalen, sidan landskapet her i alle høve vil få inngrep som følgje av overføringa. Dette i høve til prinsipp om å samle inngrep.»

Fylkesmannen i Hordaland (22.12.2006): Ønsker i utgangspunktet ikke kraftledning gjennom Skreddalen. Mener det bør legges frem grundigere utredninger på mulige alternative traseer og forskjellene på traseene som er presentert. Det er ønskelig med en mer omfattende landskapsvurdering, der en blant annet benytter kart og bildemontasje.

Fylkesmannen mener søknaden er mangelfull i dens vurderinger av kvartærgeologi. Forekomstene i Skreddalen er trolig unik regionalt og graving i løsmassene kan være kritisk og ødeleggende for de kvartærgeologiske forekomstene. Fylkesmannen setter derfor krav om at det gjennomføres en mer omfattende kvartærgeologiske utredning før en kan ta stilling til traseer gjennom dalføret. Det bør også gjennomføres en mere omfattende vurdering av konsekvensene for landskapsverdier.

Behovet for kraftledningen må avklares og vurderes opp mot planlagt kraftproduksjon ved Tøsse, Bergstø og Håfoss. Kabling som alternativ til luftspenn over Åkrafjorden må vurderes.

Fylkesmannen i Hordaland (28.2.2012): Fylkesmannen legger til grunn av NVE tar stilling til det totale omfanget av utbygginger i området Matre–Åkrafjorden–Rullestad og deretter vurderer behovet for nye kraftledninger mellom Blådalen og Rullestad.

Søknaden om kraftledning mellom Tøsse og Rullestad har klare mangler når det gjeld utredningsnivå. Det er ikke utført vurderinger etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlova § 8 – 12. Sentrale tema som kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet, samlet belastning, kostnader ved miljøendringer og bruk av miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder er ikke omtalt slik at det kan legges til grunn for beslutning i saka, jf. naturmangfoldloven § 7.

Åkrafjorden er i NIJOS plassert i klasse B, med urørt preg på nordsida av fjorden. Delområdet 13 Matre - Åkrafjorden er verdivurdert med *stor verdi* for sårbart høg fjell, fjordlandskap, biologisk mangfold og inngrepsfri natur.

Fylkesmannen viser til naturmangfoldlova sitt krav om å velge tekniske løsninger som gir minst mulig skade på natur, jf. § 12. NVE bør ut fra dette kreve kabling av kraftlina frå Tøsse - Rullestad. Et slikt valg av utbyggingsmåte vil føre til forbedret inngrepsstatus langs fjorden, samtidig som det vil løse konfliktpunktet i nasjonalparken på Mosnes.

Fylkesmannen fremmer innsigelse mot luftledning på strekningen Tøsse - Rullestad.

Hordaland Fylkeskommune (6.2.2012): Fylkesutvalget i Hordaland behandlet saken 26.1.2012 og gjorde følgende vedtak om uttalelse:

«Fylkesutvalget er positiv til forsterking av kraftnettet som gjer det mogeleg med auka kraftproduksjon i Åkrafordregionen.

Fylkesutvalet rår til at det vert gjeve løyve til ny 66 kV Blåfalli III-Brandvik og 300/66/22 kV transformatorstasjon i Blåfalli III som omsøkt.

Fylkesutvalet rår til at det vert gjeve løyve til transformatorstasjon 66/22 kV på Rullestad og 66 kV kraftline Rullestad-Tøsse.

Søknadene er ikkje i direkte konflikt med kjende freda kulturminne eller andre kulturminneinteresser.

Detaljplan for Tøsse må liggje føre for at ein kan vurdere grad av konflikt med kjende kulturminne i området. Fylkesutvalet set krav om at undersøkningsplikta etter § 9 i kulturminnelova vert oppfylt før iverksetjing av tiltak. Dersom det vert avdekt konflikt med automatisk freda kulturminne, må tiltaka justerast eller eventuelt leggjast fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.»

1.3 Sentrale myndigheter

Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning) (14.2.2012): Direktoratet forutsetter at naturmangfoldlovens prinsipper i §§ 8 -12 skal legges til grunn som retningslinjer i NVEs behandling av saken, jf. naturmangfoldloven § 7. Dette for å sikre at tiltakene blir vurdert opp imot naturmangfoldlovens formål om å ivareta naturens mangfold og bærekraftig bruk av naturen. Ettersom tiltakene berører nasjonalpark, vernet vassdrag og landskapsverdier av særlig stor verdi, må det legges betydelig vekt på å hindre forringelse av disse verdiene.

Åkrafjorden tilhører landskapsregion 22 *Midtre bygder på Vestlandet* og det knytter seg store landskapsverdier til området.

- Folgefonna nasjonalpark.
- Mosneselva, som er vernet i Verneplan IV.
- Åkrafjorden er en av sju "Landskapsarker" i Hordaland, initiert av fylkesmannens landbruksavdeling.
- Langfoss, som er Norges femte høyeste foss.

Området fra Tøsse til Blåfalli ligger dels i landskapsregion 22, dels i landskapsregion 17 *Breene*, underregion 17.1 *Folgefonna*.

- Vettrhus/Botnane er foreslått som landskapsvernområde, men ble ikke vedtatt.
- Skreddalen ligger innenfor det tidligere foreslåtte landskapsvernområdet. Skreddalen har bevaringsverdige geologiske forekomster, herunder en sandur, og har store opplevelses- og landskapskvaliteter.
- Området mellom Blåfalli-området og Åkrafjorden er definert som inngrepsfritt område.

Friluftslivsinteressene er også betydelige knyttet til flere av de nevnte områdene, og til fjellområdene på sørsiden av Åkrafjorden med et rutenett av stier og turistforeningshytter.

Nye kraftutbyggingsprosjekter skal underlegges en vurdering av prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12, jf. § 7, for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av nasjonale mål for naturmangfold og landskap. Dersom NVE velger å gi konsesjon til prosjektene, bør kunnskapsgrunnlaget mht. virkninger av anleggene forbedres, jf. naturmangfoldlovens § 8. Vi anbefaler at NVE tilrettelegger for

at det kan gjennomføres utredninger på temaene landskap, naturmangfold og friluftsliv som omfatter alle de planlagte småkraftprosjektene og kraftlinjene. Dette vil gi nødvendig grunnlag for en mer kunnskapsbasert beslutning, jf. også prinsippene i naturmangfoldloven.

Alternativet med sjøkabel fra Tøsse til Fjæra er en miljømessig bedre løsning enn luftledning som krysser både nasjonalpark og fjorden. Kostnadene ved dette bør ses i en større sammenheng, og vurderes opp mot naturmangfoldlovens §§ 11 og 12. DN mener eksisterende kraftlinjetrasé mellom Tøsse og Rullestad i utgangspunktet er landskapsmessig svært uheldig, med tre kryssinger over Åkrafjorden, kryssing av Mosneselvas utløp og generelt i forhold til opplevelsen av landskapet i randsonen til Folgefonna nasjonalpark.

Oppgradering av kraftledningen gir en god anledning til å fjerne det skjemmende inngrepet som eksisterende linje utgjør. Sett i forhold til de antatt samlede gevinstene – herunder økonomiske – av tiltaket, mener de at ekstrakostnadene knyttet til sjøkabling er begrensede. Dersom konsesjon innvilges, bør kabling utføres som et minimum av kompenserende/avbøtende tiltak i forhold til de samlede negative miljøkonsekvensene, jf. naturmangfoldlovens § 11 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver) og § 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder).

Luftledning fra Rullestad til Tøsse krever dispensasjon fra verneforskriften for Folgefonna nasjonalpark. Fylkesmannen i Hordaland har avslått søknaden i vedtak 13. august 2010, og klagesaken er oversendt til Miljødirektoratet 15. oktober 2010. Etter forespørsel fra NVE 23. november 2012, har Miljødirektoratet utsatt behandlingen av klagesaken inntil NVE har behandlet søknad om konsesjon.

Kystverket Vest (21.11.2006): Seilingshøyden over Åkrafjorden bør økes fra 40 til 50 meter. Kystverket gjør oppmerksom på at etablering kaier, flytebrygger, utfyllinger, sjøledninger m.m. i forbindelse med deponering av masser i sjø, krever tillatelse av havne- og farvannsloven § 18 annet ledd. Det bes om at et eventuelt konsesjonsdokument viser til at tiltak i sjø som faller inn under havne- og farvannslovens bestemmelser skal godkjennes av Kystverket.

Kystverket Vest (9.1.2012): Påpeker at det foreligger planer om å etablere trafikk av større cruiseskip inn Åkrafjorden. Det må derfor settes krav om seilingshøyde på 45 til 50 meter ved etablering av luftspenn over fjorden. De har ingen merknader til alternativene med sjøkabel, men gjør oppmerksom på at det ikke er avklart hvordan fiskerinæringen vil bli berørt.

Legging av sjøkabel i sjø og kryssing av fjorden med luftspenn er søknadsppliktig og krever tillatelse av Kystverket med hjemmel i havne- og farvannsloven.

1.4 Tekniske instanser

Luftfartstilsynet (6.10.2011): Ber om at det settes klarere retningslinjer for hva tiltakshaver skal utrede:

- Om kraftlinjene og transformatorstasjoner påvirker omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten.
- Om kraftlinjene og transformatorstasjoner påvirker inn- og utflygingsprosedyrene til nærliggende flyplasser.
- Om kraftlinjene og transformatorstasjoner utgjør andre hindringer for luftfarten, spesielt for lavtflyvende fly og helikopter.
- Hvordan bæremaster og luftspenn skal merkes.

I forbindelse med utredningen bør tiltakshavere ta kontakt med Avinor AS og aktuelle operatører av for å få avklaringer.

Statens vegvesen Region vest (27.10.2006): Har ingen merknader til søknadene. Oppfordrer til samarbeid der det er nødvendig.

Statens vegvesen Region vest (10.1.2012): De omsøkte tiltakene vil i ulik grad påvirke Statens Vegvesen sitt ansvarsområde. Alle tiltak som berører riks- eller fylkesvei må behandles i henhold til vegloven på vanlig måte.

Transformatorstasjonen på Rullestad er planlagt om lag 27 meter fra E134. Dette utløser krav om dispensasjon fra veglovens krav til byggegrense.

Krysset mellom den gamle og den nye riksveien på Rullestad har ikke tilfredsstillende stigningsforhold. Detaljplan for kryssutbedring må godkjennes av vegvesenet. De minner om bestemmelsene i handbok 017. Dersom eksisterende avkjørsel skal benyttes til frakt av anleggsmaskiner og materiell i anleggsperioden, må avkjørselen være dimensjonert for dette.

Transformatorstasjonen på Blåfalli III og kraftledningen mellom Brandvik og Blåfalli III vil medføre anleggstrafikk på Fv40. Dette arbeidet må skje i tett samarbeid med vegseksjonen Voss og Hardanger.

Statnett SF (2.2.2012): SKL Nett har søkt om en 300/66/22 kV transformator og et nytt 300 kV koblingsanlegg i Blåfalli. Statnett ønsker på lang sikt å oppgradere 300 kV sentralnettsanlegg til 420 kV. I det aktuelle området er det mest sannsynlig forbindelsen Samnanger–Mauranger–Blåfalli–Sauda som først blir oppgradert til 420 kV. I en overgangsfase vil det være både 300 og 420 kV i Blåfalli. For å legge til rette for en smidig overgang til 420 kV på lang sikt ønsker Statnett at både transformatoren og koblingsanlegget dimensjoneres for framtidig 420 kV drift.

Ved planlegging av anlegget legger Statnett til grunn at konsesjonær følger krav i Forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (FoS) og Forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet (FoL). I henhold til FoS § 14 skal konsesjonær informere systemansvarlig om planer for nye anlegg eller endring av egne anlegg tilknyttet regional- og sentralnettet når andre konsesjonærer blir berørt av dette. Nye anlegg eller endringer kan bare idriftsettes etter vedtak fra systemansvarlig. Statnett legger til grunn at veileder for funksjonskrav i kraftsystemet (FIKS) følges, og at konsesjonær informerer systemansvarlig om anlegget i god tid før planlagt idriftsettelse. Eventuelle avvik fra FIKS skal avklares før vedtak om idriftsettelse kan gjøres.

BKK Nett AS (23.11.2006): Har ingen kommentarer til omsøkte anlegg, men forutsetter at det tas hensyn til eksisterende nett i området.

BKK Nett AS (11.1.2012): De omsøkte nettanleggene grenser opp mot deres utredningsområde men ligger ikke innenfor dette. Det vil ikke være noen direkte forbindelse mellom de planlagte 66 kV nettanleggene og regionalnettet i deres utredningsområde. Har ingen kommentarer til de omsøkte kraftledningene med tilhørende stasjonsanlegg.

Odda Energi AS (16.1.2012): Har ingen merknader til konsesjonssøknaden. De forutsetter at systemløsningen ivaretar en bedre reserveforsyning på 22 kV spenning mellom SØK og Odda Energi AS enn dagens svært avgrensede muligheter.

Etne Næringsutvikling Sa (17.9.2012): Planene om oppgradert kraftledning har ingen negativ effekt på reiselivet. Det viktige i denne sammenhengen er den visuelle effekten av kraftledningen sett fra fjorden, der en har fjordcruise flere dager i uken, gjennom sommersesongen. Siden det eksisterer en kraftledning i området fra før vil en oppgradering ikke påvirke reiselivet nevneverdig. Det er positivt at tiltaket vil kunne føre til en opprydding i lavspenningsnettet.

Småkraft AS (3.11.2006): Har inngått avtaler med grunneiere om etablering av aksjeselskapet Rullestad & Skromme Energi AS med formål om å konsesjonssøke ny produksjon på totalt 132,2 GWh. De mener derfor det opprinnelige alternativet med 66 kV-ledning bør vurderes. De mener det vil løse kapasitetsutfordringene for overføring av ny produksjon fra området. De ønsker å samarbeide med SKL om en løsning som tar hensyn til økt produksjonskapasitet uten å forsinke planene til SKL.

1.5 Interesseorganisasjoner

Forum for naturvern og friluftsliv Hordaland (2.2.2012): Viser til innstillingen fra rådmannen i Etne kommune, der det blir lagt vekt på samlet vurdering for Åkrafjorden, Fjæra, Rullestad og Vintertun.

FNF Hordaland er enig i rådmannens vurderinger av omfanget til fremtidige vannkraftutbygginger i området, og SKL sine løsninger for kraftoverføringer.

FNF Hordaland er enig i at Miljødirektoratet bør behandle spørsmålet om kryssing av nasjonalparken etter verneforskrifta av 29. april 2005, etter at NVE er ferdig med sin behandling.

All energioverføring mellom Fjæra og Rullestad, medregnet Håfoss må overføres via jordkabel. En 66 kV ledning vil bli svært synlig og dominerende i dalen. En kraftledning over åsen mellom Floto og Rullestad bør ikke bygges, da den vil bli svært synlig i det sårbare landskapet ned mot Rullestadgårdene. Det bør vurderes å benytte eksisterende 22 kV jordkabel langs veien til energioverføring inn til Fjæra.

Hordaland Naturvern, Bergen Turlag og Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland 21.11.2005): Vil på det sterkeste advare mot dispensasjon for en kraftledning gjennom Folgefonna nasjonalpark. Formålet med vern av Folgefonna som nasjonalpark er at Norges naturarv med sin store variasjonsrikdom skal beskyttes mot inngrep av enhver art. De mener at nasjonalparkkategorien representerer det sterkeste vernet mot et slikt naturinngrep som en ny kraftledning representerer.

Haugesund Turistforening (1.12.2005): Påpeker at de har en selvbetjent hytte ved Sauabreen. Det nevnes at Mosnes og Mosdalen opp mot Lundal/Sandvikvatnet er en av oppgangene til denne hytta. Turistforeningen er bekymret for at en tillatelse til utbygging kan medføre en uthuling av regelverket som styrer vernet av nasjonalparken, og mener dette kan få konsekvenser for senere inngrep. Foreningen stiller seg bak merknaden fra Hordaland Naturvern, Bergen Turlag og Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland.

Haugesund Turistforening (9.1.2012): Legger til grunn at NVE har fått innstillingen fra rådmannen i Etne kommune, og ber NVE ta hensyn til naturmangfoldlovens bestemmelser i saksbehandlingen.

Turistforeningen mener at søknaden om kraftoverføring mellom Tøsse og Fjæra bør behandles i etterkant av vannkraftutbyggingene, for å se om det er behov for en 66 kV kraftledning. Videre mener de at Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning) bør behandle kryssing av nasjonalparken etter verneforskriften.

All kraftoverføring mellom Fjæra og Rullestad må overføres i jordkabel. Landskapet her er så dramatisk og trangt at en 66 kV ledning vil bli svært synlig og dominerende i dalen. Ny ledning over åsen mellom Floto og Rullestad må ikke tillates. Jordkabel vil være lett å legge langs eksisterende vei. De foreslår videre at eksisterende 22 kV jordkabel bør kunne brukes til en eventuell transformator i Fjæra.

Norsk Ornitologisk Forening avd. Hordaland (6.1.2012): Mellom Brandvik og Blåfalli foretrekkes alternativ 1 ettersom dette alternativet gir minst virkninger for naturen. Er ikke kjent med spesielle forekomster av fugl som vil kreve spesielle tiltak, men understreker at området er lite undersøkt. Det legges til grunn at ny kraftledning følger eksisterende ledninger og eventuelle skadevirkninger på fuglelivet vil da begrenses til forstyrrelser i anleggsperioden.

Mellom Tøsse og Rullestad går ledningen tett innpå 2 kjente hekkeplasser for jaktfalk. Det er ikke forventet at traseen vil påføre fuglene ulemper ettersom hekkeplassene ligger plassert mye høyere i terrenget. Eventuelle problemer er knyttet til forstyrrelser i hekketiden. Jaktfalken er en rødlisteart i kategori NT (Nær truet) og arten er særlig sårbar i hekketiden. Foreningen ber derfor om at det etableres byggeforbud i hekketiden (1. mars til 1. august) i området fra Fjæra og en kilometers vei forbi Øyjordsbakkane. Det vil spesielt være helikoptertrafikk i de bratte fjellsidene langs Åkrafjorden som bør unngås. Foreningen er positiv til merking av kraftledningen på enkelte strekninger og ber de om at det planlegges en befarings tur for å avgjøre om det vil være behov for dette.

Naturvernforbundet i Hordaland (13.12.2006): Tiltaket vil være et stort inngrep i nasjonalparken. Mosdalen er et unikt område fordi den er det eneste område rundt Folgefonna der man har urørt natur i en gradient fra fjord til fjell.

En økning av tverrsnittet og utskiftning av master er en vesentlig fysisk endring. Naturvernforbundet krever derfor at NVE overprøver vedtaket fra fylkesmannen og avslår søknaden om

oppgradering. Videre foreslå forbundet at SKL blir pålagt å rive eksisterende 22 kV kraftledning på strekningen Glåmo–Mosnes og at en eventuell ny kraftledning blir lagt som sjøkabel forbi Mosnes og Folgefonna nasjonalpark. Alternativt som luftspenn over fjorden til andre siden. På denne måten unngår man luftspenn frem og tilbake over Åkrafjorden.

Naturvernforbundet i Hordaland (15.12.2006): Det er svært uheldig å søke om konsesjon til ny kraftledning før det er gitt konsesjon til kraftverkene. Kraftverket skal være i drift seks år etter at kraftledningen mellom Tøsse og Brandvik skal være fullført. Da har SKL brukt 21,3 millioner kroner på kraftledningen og 6 millioner kroner på transformatorstasjon. Dette gir ikke grunnlag for en objektiv saksbehandlingsprosess.

Forbundet mener kraftbehovet, både lokalt og regionalt, er dekkende og vil bli mindre i fremtiden. De viser til en analyse av fremtidig kraftsituasjon i Hordaland, utført av Samfunns- og næringslivsforskning AS, på oppdrag fra Hordaland fylkeskommune og Regionalt næringsforum. Denne viser at det i Indre Hardanger og Sunnhordland/Nord-Rogaland er et kraftoverskudd lokalt som også vil øke betraktelig i fremtiden.

Kraftledningen er planlagt i et verdifullt geologisk landskap. Eksempelvis er Sanduren i Skreddalen unik og har stor verdi. Store deler av landskapet er urørt og befinner seg i et sårbart fjellområde. Kraftledningen vil gå gjennom områder med et rikt fugleliv og flere arter som står på rødlisten. Både Gråspett og Kvitryggspett er registrert i området og begge disse artene står på rødlisten. Traseen vil gå i nærheten av stølsmiljø og kulturlandskap med store verdier. Ledningen vil være synlig fra veien på sørsiden av fjorden der Langfossen er lokalisert. Områdene i og ved tiltaket er mye brukt til friluftsliv.

Av økonomiske grunner er ikke jordkabel vurdert i søknaden. Dette er ikke akseptabelt. En spesifikk analyse av økonomiske faktorer og konsekvenser for miljø, fauna, landskap og friluftsliv må utføres.

1.6 Privatpersoner

Martin Eikemo (3.10.2005): Ønsker ikke kraftledning mellom Eikemo og Brandvik. Skreddalen er ikke egnet for kraftledninger på grunn av skredfaren. Ved å bygge kraftledning mot Brandvik, gjør man en inngripen biotoper til fugler som lirype og fjellrype.

Geir Arne Eikemo (17.9.2005): Ønsker ikke kraftledning opp Skreddalen. En utbygging her vil ødelegge noen av de flotteste naturområdene vi har, eksempelvis Folgefonna nasjonalpark og dens innfallsport via Storedalen. Ledningen vil også ødelegge den beste skogteigen på Eikemo. I tillegg er det stor skredfare i Skreddalen.

Ø. Lindal: Ønsker flere og mer detaljerte kart for å kunne uttale seg i saken.

Harald Fjæra (13.11.2006): Kraftledningen må ikke være til hinder for gårdsdrift på innmark. Ledningen bør kables. Hele utbyggingen må stoppe ved Håfoss, da ytterligere utbygging vil kunne redusere kvaliteten på laksefiske i Fjæraelva.

Lars Øyre (16.11.2006): Spennet på kraftledningen over Åkrafjorden må ikke være under 50 meter. Dette er viktig for ikke å være til hinder for eventuell trafikk av cruisskip inn til Fjæra.

Oddny Irene Miljeteig og Terje Rørmark (24.11.2006): SKL må ta hensyn til at det i fremtiden vil kunne bo folk på deres gård ved Eikemo. Det må tas hensyn til planene om trafikk av cruiseskip inn Åkrafjorden. Kraftledninger opp dalen mellom Tøsse og Eikemo vil forringe opplevelsesverdien av landskapet, selv om de er kamuflerte. Ønsker bare en ledning opp mot Eikemo. Spenning på 22 eller 66 kV har ikke vesentlig betydning. Dersom det skal vurderes to ledninger må den ene kables. Bygging av tekniske installasjoner, spesielt kraftverk, bør bygges i tråd med gjeldende byggeskikk i fjorden. Det vil blant annet si at veggene dekkes med panel.

Håkon Førland, Agnethe Nesheim og Svein Jarle Furdal (5.1.2012): Som grunneiere og hytteeiere benytter de området rundt Røytehølen til rekreasjon og friluftsliv. Ønsker utbygging etter alternativ 1. Dette alternativet gir mindre virkninger på naturen. Mastene som er planlagt etter alternativ 2 blir for dominerende og vil ha innvirkning på naturen og utsikten fra hyttene. Ledningen bør gå på sørsiden av eksisterende ledning, lengst mulig vekk fra hyttene. Det er mange kraftledninger i området og ytterligere ledninger vil kunne skade fuglelivet. Kjentfolk fra området forteller om mange fugler som mister livet på grunn av kraftledninger. Dette må SKL Nett ta hensyn til i planleggingen.

Mange kraftledninger har blitt bygd etter at hyttene ble bygd på 60-tallet. Grunneierne varsler om at det vil bli fremmet krav til SKL Nett med bakgrunn i verdiforringelse av deres eiendommer.

Ved Blåfalli III blir anlegget utvidet mot sør og mot øst, og vil derfor fjerne veien frem til parkeringsplassen og til innhengningen for sau. Det er ønskelig at veien frem til parkeringsplassen blir beholdt eller erstattet av en ny vei slik det er mulig å komme seg frem, også under anleggsperioden.

Vegard Árthun Bergane (6.1.2012): Kraftledningene vil gå gjennom et meget verdifullt villmarksområde, og kommer til å bli svært synlig, også fra sørsiden av fjorden. En ny kraftledning langs fjorden til Tøsse og videre gjennom Skreddalen til Vetthus og Blådalen, vil sette enorme spor i dette sårbare landskapet. Verdien som turistområde vil også synke betraktelig og den siste tidens satsninger på turisme vil kunne lide av en utbygging.

Vegard fremhever at det er strekningen mellom Tøsse og Brandvik som medfører størst virkninger. Han oppfordrer NVE til å støtte fylkemannens i hans syn på kryssing av nasjonalparken og ikke gi dispensasjon fra vernereglene.

Alternativ 4 mot Skarde er et godt alternativ og vil gi mindre virkninger sammenlignet med hele kraftledningen fra Rullestad til Blåfalli III. Ledningen kan følge europaveien og vil ikke berøre urørte naturområder. Det klart beste alternativet ville være en sjøkabel gjennom Åkrafjorden og Matrefjorden.

2 VEDLEGG B – OVERSIKT OVER LOVERK OG BEHANDLINGSPROSESS

2.1 Energiloven

For å bygge, eie og drive elektriske anlegg kreves det konsesjon etter energiloven § 3-1. NVE er delegert myndighet til å treffe vedtak om å bygge og drive elektriske anlegg, herunder kraftledninger og transformatorstasjoner.

2.2 Oreigningslova

Tiltakshaver har også søkt om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse etter oreigningslova. I utgangspunktet skal tiltakshaver forsøke å inngå minnelige avtaler med grunneiere og rettighetshavere for å sikre seg nødvendige rettigheter til bygging, drift og vedlikehold av de elektriske anleggene. For det tilfelle det ikke er mulig å inngå minnelige avtaler med alle grunneiere og rettighetshavere, vil det være nødvendig med ekspropriasjonstillatelse for å kunne gjennomføre tiltaket. Etter oreigningslova § 2 nr. 19 er kraftledninger, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg mulige ekspropriasjonsformål. I tillegg til ekspropriasjon er det vanlig å søke om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25, som innebærer en tillatelse til å iverksette ekspropriasjonsinngrep før det foreligger rettskraftig skjønn. Det er NVE som er ansvarlig for behandlingen etter oreigningslova for elektriske anlegg.

2.3 Samordning med annet lovverk

2.3.1 Plan- og bygningsloven

Etter at endringen av plan- og bygningsloven trådte i kraft 1. juli 2009, er ikke lenger kraftledninger og transformatorstasjoner med anleggskonsesjon omfattet av loven, med unntak av lovens krav til konsekvensutredninger og krav til kartfesting. Unntaket betyr at:

- konsesjon kan gis uavhengig av planstatus.
- det ikke skal utarbeides reguleringsplan eller gis dispensasjon fra gjeldende planer.
- det ikke kan vedtas planbestemmelser for slike anlegg.

Vedtak om elektriske anlegg som krever anleggskonsesjon skal kun fattes av energimyndighetene. De øvrige myndigheter er høringsinstanser. Statlige, regionale og lokale myndigheter har etter den nye loven innsigelsesrett og klagerett på NVEs konsesjonsvedtak etter energiloven, jf. energiloven § 2-1.

De nye behandlingsreglene for kraftledninger skal praktiseres for elektriske anlegg med tilhørende konstruksjoner og nødvendig adkomst. Dette innebærer at adkomstveier som er nødvendig for driften av energianleggene skal inntegnes på konsesjonskartet, behandles samtidig med anlegget for øvrig og inngår i konsesjonsvedtaket. Disse skal ikke behandles etter plan- og bygningsloven, under forutsetningen at disse veiene gis en betryggende behandling etter energiloven, der berørte interesser gis mulighet for å gi sine innspill. Veier som ikke inngår i prosessen fram til konsesjonsvedtaket, skal framlegges i detaljplaner som følger opp konsesjonsvedtaket, eller behandles av kommunene etter plan- og bygningsloven.

Selv om nettanlegg kan etableres uavhengig av innholdet i eksisterende arealplaner, betyr ikke at det er likegyldig for utbygger eller NVE hvilken arealbruk som berøres og hvilke planer som foreligger. Eksisterende bruk av arealene er som før en viktig del av de reelle hensynene som skal ivaretas når alternative traseer vurderes og en konsesjonsavgjørelse fattes. Foreliggende regulering til vern kan for eksempel være en viktig grunn til å unngå dette arealet, men planen gir ingen absolutte krav om å unngå arealet.

Elektriske anlegg som er unntatt fra plan- og bygningsloven skal i kommunale plankart fremtre som hensynssoner, noe som betyr at det skal registreres kraftledninger med tilhørende byggeforbudssoner i samsvar med regelverket til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. På kart vil ledninger være vist som et skravert område. Tidligere framstilling av ledninger som planformål (spesialområde, fareområde) med egne farger skal fases ut. Planformål ved ledninger skal framstilles ut fra forutsatt bruk av arealet i området for øvrig. Kraftledninger med anleggskonsesjon er unntatt fra plan- og bygningsloven som helhet – også byggesaksdelen. Unntaket gjelder elektriske anlegg, som er en fellesbetegnelse på elektrisk utrustning og tilhørende byggtekniske konstruksjoner. Konstruksjoner som ikke har betydning for drift og sikkerhet ved de elektriske anleggene vil derfor omfattes av byggesaksbestemmelsene. Enkelte byggverk tilknyttet transformatorstasjoner vil dermed fortsatt kunne kreve byggesaksbehandling fra kommunen. I denne saken har ikke Agder Energi Nett søkt om slike byggverk.

2.3.2 Kulturminneloven

Alle fysiske inngrep som direkte kan påvirke kulturminner eller kulturlandskap, skal avklares mot kulturminneloven før bygging. Generelt skal det være gjennomført undersøkelser i planområdet for å avdekke mulige konflikter med automatiske fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 9. Eventuelle direkte konflikter mellom det planlagte tiltaket og automatisk fredete kulturminner, må avklares gjennom en dispensasjonssøknad etter kulturminneloven.

2.3.3 Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven trådte i kraft den 1. juli 2009, og skal erstatte blant annet naturvernloven. Naturmangfoldloven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fattar beslutninger som har virkninger for naturen.

Lovens formål er å ta vare på naturens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser gjennom bærekraftig bruk og vern. Loven skal gi grunnlag for menneskers virksomhet, kultur, helse og trivsel, både nå og i framtiden, også som grunnlag for samisk kultur. Loven fastsetter alminnelige bestemmelser for bærekraftig bruk, og skal samordne forvaltningen gjennom felles mål og prinsipper. Loven fastsetter videre forvaltningsmål for arter, naturtyper og økosystemer, og lovfester en rekke miljørettslige prinsipper, blant annet føre-var-prinsippet og prinsippet om økosystemforvaltning og samlet belastning.

Prinsippene i naturmangfoldloven skal trekkes inn i den skjønnsmessige vurderingen som foretas når det avgjøres om konsesjon etter energiloven skal gis, til hvilken løsning og på hvilke vilkår. I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Det skal fremgå av begrunnelsen hvordan prinsippene om bærekraftig bruk er anvendt som retningslinjer. Tiltakets betydning for forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer eller arter, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5, drøftes der det er aktuelt. Miljøkonsekvensene av tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til det planlagte tiltaket og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies.

2.3.4 Forskrift om merking av luftfartshindre

Dersom NVE gir konsesjon til kraftledningen, forutsetter NVE at anlegget merkes i henhold til gjeldene retningslinjer i forskrift av 03.12.02 nr. 1384 om merking av luftfartshinder (BSL E 2-2). Luftfartstilsynet arbeider med nye retningslinjer, men disse er ennå ikke vedtatt.

NVE har fremmet følgende utkast til anleggskonsesjon med vilkår til Sunnhordaland Kraftlag Nett AS

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gir (gjeldende myndighet) under henvisning til søknader av 2. mai 2006 og 10. desember 2010, samt brev/notat datert [DATO] anleggskonsesjon til Sunnhordaland Kraftlag Nett AS

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

En omtrent 26 kilometer lang kraftoverføring med nominell spenning 66 kV, fra Rullestad transformatorstasjon, via Tøsse til Blåfalli III transformatorstasjon i Etne og Kvinnherad kommuner, Hordaland fylke. Ledningen vil bestå av følgende delstrekninger:

- En ca. 50 meter lang 66 kV kabelinnføring med tverrsnitt AL 630 fra Rullestad transformatorstasjon.
- En ca. 10,1 kilometer lang 66 kV luftledning med tverrsnitt Al 59 fra Rullestad transformatorstasjon til avgreining ved Tøsse, inkludert fjordspenn med tverrsnitt FeAl 380 med diameter 34,3 mm².
- En ca. 10,7 kilometer lang 66 kV luftledning med tverrsnitt Al 59 fra avgreining ved Tøsse til Brandvik.
- En ca. 4,7 kilometer lang 66 kV luftledning med tverrsnitt Al 59 fra Brandvik til Blåfalli III transformatorstasjon.
- Nødvendig høyspenningsanlegg.

Kraftledningen skal i hovedsak bygges med portalmaster i tre, matte traverser og med kompositt-isolatorer i I-kjeder.

Rullestad transformatorstasjon:

Tillatelse til å bygge og drive Rullestad transformatorstasjon i Etne kommune med følgende elektriske anlegg:

- Én krafttransformator med ytelse 60 MVA og spenning 66/22.
- Én stasjonstransformator med spenning 22/0,3 kV.
- Ett innendørs 66 kV koblingsfelt.
- Åtte utendørs 22 kV koblingsfelt.
- Nødvendig høyspenningsanlegg.

Blåfalli III transformatorstasjon:

Tillatelse til å bygge og drive Blåfalli III transformatorstasjon i Kvinnherad kommune med følgende elektriske anlegg:

- Én krafttransformator med ytelse 150/ 125/ 25 MVA og spenning 300/ 66/22 kV.
- Én stasjonstransformator med spenning 22/0,23 kV.
- Fire utendørs 300 kV koblingsfelt.
- Fire innendørs 66 kV koblingsfelt.
- Seks innendørs 22 kV koblingsfelt.
- Én 22 kV jordslutningsspole.
- 360 meter 22 kV jordkabler med tverrsnitt 3x240 Al for tilknytning av 22 kV anlegg.

Kraftledningene skal i det vesentligste være som på vedlagte kart merket «Oversiktskart». Transformatorstasjonene skal være i tråd med tegninger merket «Situasjonsplan og fasadetegning for Blåfalli III transformatorstasjon» og «Situasjonsplan og fasadetegning for Rullestad transformatorstasjon».

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil dd.mm.åååå.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstilling, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Dalane energi skal utarbeide planen i kontakt med berørte kommuner, grunneiere og andre rettighetshavere. I områder hvor anleggene for kraftoverføringen og kraftproduksjonen er sammenfallende eller krysser hverandre skal tiltakshaverne samarbeide om utarbeidelse av planen. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen særskilt drøfte:

- Riving av 22 kV ledningen mellom Rullestad og Glåmo
- Dersom det er hekking i kjent jaktfalklokalitet, skal det beskrives hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å minimalisere ulempene for denne lokaliteten
- Hvordan anleggsarbeidet skal gjennomføres i Skreddalen for å minimalisere terrenginngrepet¹

III Høring av NVEs innstillinger

Departementet sendte 19.12.2014 NVEs innstilling til søknad om kraftverksutbygging på høring til Etne kommune og Hordaland fylkeskommune. Frist for kommentarer til innstillingen ble satt til 23.01.2015.

Departementet sendte 15.01.2015 NVEs innstilling til søknad om nettilknytning på høring til Etne kommune, Kvinnherad kommune og Hordaland fylkeskommune. Frist for kommentarer til innstillingen ble satt til 06.02.2015.

Etne kommune fikk i epost 04.02.2015 utsatt frist til uttalelse til 27.02.2015.

Kvinnherad kommune sendte 02.02.2015 følgende uttalelse:

Vi syner til vår uttale dagsett 2.12.2011.

Kvinnherad kommune peika på at det var uheldig leggje luftspennet rett over Brandvikvatnet. I dei endra planane, er det teke omsyn til dette med at lina no ligg i ytterkant av vatnet.

Kommunen hadde og eit forslag om å legge den nye lina langs den nye veggen frå Blådalsvegen til Vetrhusvatna for å samle inngrepa mest mogleg. Jøsok Prosjekt AS gjorde ein vurdering for SKL Nett AS av dette i notat dagsett 3.11.11. Forslaget er merka på deira kart og kalla a2. Dei kom fram til at dei kan sjå at det ut i frå dei miljømessige og økonomiske konsekvensane er føremoner med dette alternativet.

Etter det vi kan sjå, er ikkje dette alternativet kommentert i innstillinga frå NVE. Vi meiner at alternativet burde vore kommentert, og bed OED ta dette alternativet med i si vurdering av søknaden, men har elles ikkje merknader til søknaden.

Etne kommune sendte 27.02.2015 følgende uttalelse:

Syner til Dykkar brev av 15.01.15 der De gir Etne kommune høve til å kommentere NVE sine tilrådingar i sakene om vasskraftutbygging på Rullestad l Skramme og 66 kV kraftlinje Rullestad-Brandvik. Syner og til e-post 04.02.15 om utsett frist.

NVE tilrår bygging av nemnte kraftlinje til Brandvik i Kvinnherad. Vedr. kraftutbygging på Rullestad Skramme blir det tilrådd ei redusert utbygging på 88,7 GWh.

Etne kommunestyre tilrår i vedtak 15.12.11/k-sak 134111 ei kraftutbygging på Rullestad l Skramme etter omsøkt hovudalternativ, dvs. full utbygging med 146,8 GWh. Tilrådinga er underbygd i pkt. 5 i vedtaket, og vi syner til dette. Saksutgreiinga elles skildrar også nyttefaktorar ved utbygginga i høve til verdiskaping (inkl. i byggefasen), omsyn til lokal busetnad, kommunale inntekter mm. Kraftutbygging er ei viktig inntektskjelde for Etne kommune. Vasskraftutbygging er også Etne kommune sitt viktigaste bidrag i høve til klimaspørsmålet. Vi syner her også til dei statlege forpliktingane i EUs fornybardirektiv om at 67,5 % av forbrukt energi i landet skal kome frå fornybare kjelder innan 2020.

I nemnte tilråding ik-sak 134111 er det streka under: *Vi føreset at vassdragsstyresmaktene også ser heilskapeleg på kjente kraftplanar i Fjæravassdraget og Åkraffjorden elles, slik at omsøkt 66 kV linje får kostnadsinndekning frå tilrekkeleg mange anlegg i området totalt.*

Både NVE og Etne kommune har i sine tilrådingar gjort vurderingar om samla utbygging i Åkraffjorden. Der er mange tal i sakene, og ulike vinklingar i forhold til kva for prosjekt som blir tekne med i ulike reknestykke. I høve til kostnader med ny kraftlinje, er det planlagt ny produksjon som må leggst til grunn. Vi føler behov for ein oppdatert gjennomgang på kva prosjekt dette gjeld, og totalsummen av ny planlagt produksjon. Om vi tek utgangspunkt i opplysningane som står på NVE sine nettsider, og i tillegg nyttar NVE si tilråding for Rullestad l Skramme på 88,7 GWh, blir lista etter det vi kan sjå slik:

Tilrådd utbygging av NVE:

Rullestad l Skramme	88,7 GWh
---------------------	----------

Fått løyve av NVE:

Håfoss	34,3
Djuvselva	9,5
Hetleflåt	6,0
Ripelselva	8,2
Viskjer	9,9*
<i>SUM innvilga/tilrådd:</i>	<i>156,6 GWh</i>

Til handsaming hos NVE:

Tøsse	14,1
Eikemo	11,5

Forventa ny, justert søknad:

Miljateig	8,0*
SUM potensiale for nye prosjekt i Åkrafjorden:	190,2 GWh.

*Merknad**: Prosjektet i Viskjerelva står ikkje på NVE sine nettsider, sidan løyvet er basert på konsesjonsfritak etter fornya søknad. Når det gjeld Miljateig, så fekk søknaden for Skålnes/Miljateig (19 GWh) avslag i des. 2014. Det er under utarbeiding ein justert søknad for utbygging berre i Miljateigelva (med lågare negative verknadar); og søkjar har hatt kontakt med NVE Region Vest om dette. Kvanndalselva (5,2 GWh) fekk avslag i april 2014.

Prosjekta der dei store kraftselskapa Småkraft AS og Sunnhordland Kraftlag AS pr. i dag har avtalar er: Rullestad l Skromme, Djuvselva, Håfoss og Tøsse (i sum 146,6 GWh). Dei andre prosjekta ligg til lokale grunneigarar, i samarbeid med ulike mindre aktørar i kraftbransjen. Økonomien er for desse prosjekta varierende og svært sårbar i høve til auka kostnader.

På s. 145 i si tilråding seier NVE:

NVE har også gjort noen anslag for hvordan redusert utbygging i Rullestad og Skramme, samt avslag for Kvanndalselva og Miljateig/Skålnes, vil slå ut på utbyggingsprisene for de øvrige planlagte kraftverkene som vil måtte bidra til kostnadene med ny ledning. Etter våre beregninger vil utbyggingsprisen ikke overstige 6 kr/kWh for noen av prosjektene. For de fleste prosjektene vil utbyggingsprisen ikke overstige 5 kr/kWh. NVE mener det er realistisk å legge til grunn at kraftverk med utbyggingspriser inntil 6 kr/kWh blir bygget.

Etter det vi får opplyst er linjekostnaden Rullestad-Brandvik no oppjustert frå 160 til kring 200 mill. kroner. Såleis er felleskostnadane for prosjekta i Åkrafjorden sterkt aukande. På same tid har kraftprisane vore fallande og trugar økonomien i dei einskilde prosjekta. Så lenge ikkje tilstrekkeleg mange prosjekt blir med og ber felleskostnadene, aukar faren for at dei store utbyggingane ikkje er reknings-svarande. Etter det vi veit om lokale prosjekt i dag, er det få som vågar å byggje ut for meir enn kring 4,50 kr/kWh. Utfordringane med å skaffe egedel er då store, for bankane dekkjer ikkje opp for heile kostnaden.

For å kunne sjå heilskapleg på kraftpotensialet i Åkrafjorden oppimot linjekostnader, i tråd med vårt nemnte innspel ik-sak 134111, går vi utifrå at OED ventar på NVE sine vedtak om Tøsse og Eikemo, før det blir fatta vedtak om Rullestad l Skromme og kraftlinja Rullestad-Brandvik. Vi håper fornya søknad for Miljateigselva også vil bli sendt inn om ikkje lenge, slik at også dette kan reknast inn. Desse 3 prosjekta gir i sum kring 33,6 GWh, som vil vere eit viktig bidrag til heilskapen.

Vi vil like fullt streke under at vårt vedtak om Rullestad l Skromme går på full utbygging. På same tid ber vi altså vassdragsstyresmaktene om å syte for at tilstrekkeleg mange prosjekt i Åkrafjorden får løyve, slik at der er kostnadsdekning for 66 kV-linja Rullestad-Brandvik. Skilnaden på summen av ny kraftutbygging med og utan ny 66 kV-linje er svært stor. Tilsvarende gjeld dette då for storleiken på lokal og regional verdiskaping, inntektene til Etne kommune, produksjonen av rein og fornybar energi mm. Vi håper OED legg dette til grunn og syt for eit større produksjonsgrunnlag i Åkrafjorden enn rekna inn i NVE si tilråding, og at ein også tek høgde for auka anleggskostnader og låge kraftprisar.

Om Rullestad l Skromme vil vi elles nemne at grunn- og fallrettshavarane her har inngått forpliktande avtale om at 20 % av den årlege verdiskapinga dei representerer skal overførast til eit lokalt utviklingsselskap, som skal drive aktiv utvikling av busetnads- og næringsgrunnlaget i området.

Når det gjeld kraftlinja Rullestad - Brandvik, så meiner Etne kommune at det her er klar overvekt av nytte i høve til ulemper i saka. Vi syner til kommunestyret si fråsegn og grunngevinga for vårt syn, k-sak 004/12 datert 07.02.12. Såleis støtter vi vurderingane NVE har gjort i saka. Dei involverte kraftmengdene har stor samfunnsmessig verdi, og ulempene med å bytte ut den eksisterande 22 kV-linja og oppgradere til 66 kV er avgrensa. Noko lokalt nett kan fjernast, inkl. ei fjordkryssing. Vi syner også til verneføresegnene for Folgefonna nasjonalpark, reglane i § 1.2.b)3 seier at § 1.1 om vernereglar ikkje er til hinder for: *Oppgradering/fornyng av kraftanlegg og kraftliner for heving av spenningsnivå*

og auke av linetversnitt når dette ikkje fører til vesentlige fysiske endringar i forhold til verneformålet. § 1.3.j) opnar for at forvaltningsstyresmakta også kan godta oppgraderings-/fornyningstiltak av energi- og kraftanlegg, som ikkje fell inn under § 1.2.b)3. Løysing med sjøkabel mellom Tøsse og Fjæra er urealistisk med omsyn til økonomi.

RSE har den 8.7.2016 oversendt et notat med vedlegg som gir oppdaterte opplysninger om kraftverkens kostnad og årsproduksjon:

"Viser til møte 27. mai vedrørende kraftutbygging på Rullestad, Etne kommune. Vedlagt ligger oppdatert hydrologi og oppsett på kostnadene for utbygging på Rullestad og Skromme.

Som det fremkom på møtet, og som vi bekrefter ved vedlagte dokumentasjon, så viser dagens estimater en redusert produksjon samtidig som kostnadene har økt i prosjektet. Det omsøkte søknadsomfang, tidligere anslått til å være 146 GWh, er iht. dagens vurdering blitt redusert til 124,7 GWh. Dette er en konsekvens av bedre kunnskap- og erfaring drevet fram i Småkraft over de seneste år.

Utbyggingskostnadene har økt i løpet av årene, og ved en justering av kostnad (+ 10 %) til oppstartstidspunktet og med oppdatert produksjon vil utbyggingsprisen og forventet kraftpotensiale for de enkelte alternativ være:

	Utbyggingspris + 10 % (kr/KWh)	Kraftmengde (GWh)
Alternativ 1 Innstilt fra NVE	4,9	77
Alternativ 2 Innstilt fra NVE med Rullestad 2	4,6	103
Alternativ 3 Som alternativ 2 med Bordalen 1	4,1	121

Innstilling fra NVE: Kverhuselva, Skromme, Bordalen 2 el 3.

Oppdaterte data viser at Bordalen 1 vil ha en betydelig positiv verdi for prosjektet. Netto utbyggingspris for økningen mellom Bordalen 1 og Bordalen 2 vil være 1,3 kr/KWh.

Rullestad 2 forutsettes med en justert installert effekt på 9,8 MW.

I vedlegget som viser kostnadene ved de forskjellige alternativ, er det lagt en flat sum på nettkostnad for Rullestad og Skromme. Den totale kostnaden på nettutbyggingen er 205 mill. kr, denne summen vil ikke endre seg vesentlig ved de forskjellige utbyggingsløsningene.

Som det ble fremhevet på vårt møte i mai, så er det avgjørende å få med en utbygging også av Rullestad kraftverk. Dette, i kombinasjon med at Bordalen 1 velges fremfor Bordalen 2, er dermed avgjørende for at prosjektene på Rullestad og alle de andre prosjektene i Åkrafjorden med dagens prisbaner kan realiseres. "

IV Departementets bemerkninger

1. INNLEDNING

Rullestad og Skromme Energi AS (RSE) har søkt om tillatelse etter vannressursloven til bygging av fire kraftverk etter hovedalternativet: Kverhuselva, Skromme, Rullestad 2 og Bordalen 1. I søknaden er årlig produksjon i Kverhuselva kraftverk (9,9 GWh), Skromme kraftverk (11,5 GWh), Rullestad 2 kraftverk (36,8 GWh) og Bordalen 1 kraftverk (88,6 GWh). Til sammen vil hovedalternativet gi en beregnet årlig produksjon på 146,8 GWh.

I RSEs brev av 8.7.2016 anslås produksjonen i Kverhuselva kraftverk til 9,3 GWh, Skromme kraftverk 8,9 GWh, Rullestad 2 kraftverk 26 GWh og Bordalen 1 kraftverk 76,5 GWh. Oppdaterte tall for vil hovedalternativet gi en beregnet årlig produksjon på 121 GWh, som er en reduksjon på mer enn 15 %. Departementet legger de oppdaterte tallene til grunn.

RSE har også søkt om tillatelse etter energiloven til å legge en 200 meter kabel i tilknytning til Kverhuselva kraftverk, en 2 500 meter enkel kabel i tilknytning til Rullestad kraftverk og en 1 100 meter dobbel kabel knyttet til Bordalen kraftverk.

RSE har videre søkt om tillatelse etter energiloven til å installere generatorer på 15 MVA for Rullestad 2 kraftverk, inntil 30 MVA for Bordalen kraftverk, 3,5 MVA for Kvernhuselva kraftverk og 4 MVA for Skromme kraftverk. I tillegg kommer nødvendig elektrisk anlegg. RSE har i brev av 8.7.2016 forutsatt en redusert installert effekt i Rullestad 2 på 9,8 MW.

Det er videre søkt om nødvendig tillatelse etter forurensningsloven for gjennomføring av tiltaket.

RSE er eid av Småkraft AS (35 %) og samtlige rettighetshavere som er berørt av utbyggingsplanene (65 %). Falleierne beholder eiendomsretten til de ressursene som eventuelt skal tas i bruk, og det er ikke søkt om ekspropriasjon av fallrettigheter eller grunn.

Sunnhordland Kraftlag Nett AS har i 2010 søkt om konsesjon etter energiloven for en om lag 26 kilometer lang 66 kV luftledning fra Rullestad til Blåfalli III, med tilhørende transformeringsanlegg i Rullestad transformatorstasjon og utvidelse av Blåfalli III koblingsanlegg, slik at det blir plass til en transformatorstasjon. Anleggene er planlagt bygd i Etne og Kvinnherad kommuner for å sikre nettilknytning for vannkraftverk i Rullestad og øvrige planlagte kraftverk langs Åkrafjorden. Søknaden legger opp til at hele kraftledningen bygges som luftledning. Haugaland Kraft Nett AS (HKN) har senere overtatt ansvar for nettdrift i området og står som søker for nettkonsesjonen.

2. NVEs INNSTILLINGER

NVE anbefaler i innstilling 18.12.2014 at RSE får konsesjon til bygging av Kvernhuselva, Skromme og Bordalen kraftverk etter alternativ 2 eller 3. NVE mener at fordelene ved 88,7 GWh ny, fornybar kraftproduksjon er klart større enn de samlede skadene og ulempene for allmenne og private interesser ved utbygging av disse kraftverkene. Med nye tall fra RSE tilsvarende NVEs innstilling 77 GWh.

NVE frarår at det gis konsesjon til Rullestad 2 og Bordalen kraftverk etter alternativ 1 og mener skadene og ulempene ved utbygging av disse er klart større enn den samfunnsmessige nytten.

NVE viser til at full utbygging etter hovedalternativet ikke er forenlig med å opprettholde grunnlaget for friluftsliv, reiseliv og turisme. NVE peker på at Rullestad 2 ikke er forenlig med å opprettholde attraksjonsverdien av Rullestadvjuvet og den gamle Postvegen. Når det gjelder Bordalen 1 peker NVE særlig på de negative virkningene ved redusert vannføring i Sagfossen, men også at Stortinget tidligere har avslått overføring herfra i forbindelse med Nordoverføringen som var planlagt som en del av Sauda-utbyggingen.

NVE har også tatt med i vurderingen at finansieringen av overføringsledningen som HKN har søkt om, vil påvirkes av hvor stor utbygging som blir tillatt i RSE-prosjektet.

NVE har i innstilling 18.12.2014 anbefalt at HKN får konsesjon til bygging av en ny ca. 26 kilometer lang 66 kV kraftledning fra Rullestad via Tøsse til Blåfalli III etter alternativ A1. Det anbefales også konsesjon til tilhørende transformeringsanlegg i Rullestad og Blåfalli III.

3. VURDERINGSGRUNNLAGET

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdrags- og energilovgivningen, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for både allmenne og private interesser skal hensyntas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvelsen ved saksbehandlingen etter vassdrags- og energilovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved kraftverksutbygging i Rullestad og Skromme og bygging av kraftledningen må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftbalansen avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfoldet.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Bakgrunnen for søknaden om konsesjon til kraftledningen var planene om nye vannkraftverk i Eikemoelva og Rullestadområdet. Ledningen vil også kunne bidra til å realisere andre kraftprosjekter langs Åkrafjorden. Vedtak i søknadene fra RSE og HKN fattes samtidig og vil vurderes i hvert sitt kapittel nedenfor.

I tråd med naturmangfoldloven (nml.) § 8 første ledd om kunnskapsgrunnlaget, bygger departementet sin vurdering og tilråding på følgende:

- NVEs innstillinger av 18.12.2014.
- Søknaden fra RSE av 12.09.2011 med tilhørende konsekvensutredning (KU) med egne fagrapporter.
- Søknader fra SKL nett av 02.05.2006 og 08.12.2010 med tilhørende utredninger.
- Norsk Rødliste 2015.
- Høringsuttalelser til NVEs innstilling og senere innkomne innspill.
- Befaring 18. - 19.06.2015 og innspill presentert her.
- Tilleggsinformasjon fra RSE oversendt 8.7.2016.

Departementet finner at tiltakene er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om landskapet, utbredelse av naturtyper, den økologiske tilstanden i området og arters bestandssituasjon. Også virkningene av tiltakene er beskrevet på tilstrekkelig vis.

4. DEPARTEMENTETS VURDERING AV VANNKRAFTVERKENES VIRKNINGER

Søknaden omfatter fire kraftverk: Kvernhuselva, Skromme, Rullestad og Bordalen. Rullestad er presentert med to alternativer, Bordalen med tre. Dette gir til sammen en rekke mulige alternativer. I det følgende vil det hovedsakelig være fokus på hovedalternativet. De fire kraftverkene behandles samlet under hvert tema, men i vurderingene fokuseres primært på de mest konfliktfylte delene av tiltakene.

4.1 Samfunnsmessige virkninger

Den viktigste samfunnsmessige nytten med RSEs omsøkte kraftverk vil være produksjon av ny fornybar kraft. De fire kraftverkene vil som omsøkt, med reviderte tall, produsere om lag 121 GWh per år, og være et verdifullt bidrag til målet om økt fornybar kraftproduksjon. Ingen av kraftverkene benytter seg av regulert vann.

Oppdaterte kostnadsanslag fra RSE gir en utbyggingspris på 2,56 kr/kWh uten nettkostnad og 3,72 kr/kWh med nettkostnad. NVEs alternativ vil gi en utbyggingspris på 2,64 kr/kWh uten nettkostnad og 4,47 kr/kWh med nettkostnad.

Forskjellen på søknaden og NVEs innstilling er at alternativet Rullestad 2 er tatt ut i NVEs innstilling, og alternativet Bordalen 1 er byttet med Bordalen 2. Forskjellen utgjør en kraftproduksjon på om lag 44,1 GWh årlig. Utbygging etter hovedalternativet gir lavere total utbyggingspris, høyere kraftproduksjon og bedre lønnsomhet i prosjektet. Nåverdiberegning av prosjektet gir imidlertid en positiv nåverdi av prosjektet også med NVEs alternativ.

Utbyggingskostnadene er basert på RSEs egne anslag. Hvor store de faktiske utbyggingskostnadene vil bli, vil først være kjent etter at detaljplan er vedtatt og anbudskonkurranse er holdt. Det vil da være opp til søker å avgjøre hvorvidt prosjektet totalt sett vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt.

RSEs prosjekt er den største kostnadsbæreren for å realisere den omsøkte kraftledningen fra Rullestad til Blåfalli III. Denne ledningen vil være avgjørende for utbygging av småkraftpotensialet i området. Ved å redusere utbyggingen i RSEs prosjekt vil nettkostnadene for de øvrige prosjektene i området øke. Sannsynligheten for å kunne bygge ledningen, og dermed utløse kraftpotensialet i området, øker dermed med hvor stort prosjekt RSE vil kunne bygge ut i Rullestadorrådet.

Konsekvensutredningen (KU) har konkludert med at full utbygging vil få liten til middels positiv konsekvens for næringsliv og sysselsetting i anleggsfasen og liten positiv konsekvens i driftsfasen. Tilleggsinntekter til de som driver jordbruk i Rullestad vil ha visse positive ringvirkninger for lokal-samfunnet. Departementet ser på kraftverkens positive effekt på sysselsetting i driftsfasen som begrenset. En utbygging vil kunne begrense opplevelsverdier i Rullestadorrådet, og dermed ha innvirkning på næringer som baserer seg på reiseliv og turisme.

KU konkluderer med at utbygging etter søknaden vil gi middels positive konsekvenser for kommune-økonomien både i anleggs- og driftsfasen. Etne kommune oppgir de årlige skatte- og avgiftsinntekter til ca. 3 millioner kroner fra 7. driftsår, noe som vil utgjøre 1,5 prosent av kommunens driftsbudsjett.

Utbygging etter NVEs innstilling vil gi 1,8 millioner kroner i inntekt fra 7. driftsår. Dersom kraftutbyggingen medfører negative konsekvenser for annet næringsliv i kommunen vil dette imidlertid kunne medføre redusert skatteinntang fra disse. Slike negative konsekvenser drøftes nærmere nedenfor.

Departementet understreker at de samlede virkningene av tiltaket ikke er begrenset til de som kan prissettes direkte. Tiltaket vil ha ikke-prissatte virkninger på bl.a. natur, areal, kulturminner og friluftsliv. I konsesjonsvurderingen vil departementet vurdere virkningene av tiltaket nærmere, og ta stilling til om de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket samlet sett er større enn ulempene.

4.2 Hydrologi

Utbyggingen vil medføre redusert vannføring nedenfor alle inntak og fram til kraftverkene. Vannføringen mellom inntak og kraftverk vil bestå av restvannføring, minstevannføring og overløp.

Utbygger har foreslått minstevannføring på alle strekninger. I Kvernhuselva er foreslått halvparten av Q95 som ligger på 29 l/s sommer og 15 l/s vinter. I Skromme er foreslått minstevannføring på Q95 med 488 l/s sommer og 239 l/s vinter. I Rullestad 2 er foreslått Q 95 med 524 l/s sommer og 257 l/s vinter. Bordalen 1 er foreslått med minstevannføring på halvparten av Q95 som gir 216 l/s sommer og 78 l/s vinter i selve Bordalselva. Sagelva er foreslått med Q95 som gir 167 l/s sommer og 60 l/s vinter, mens Skarselva er foreslått med halvparten av Q95 og Raudbekken er foreslått uten minstevannføring.

Det er ikke planlagt reguleringsmagasiner, så alt vann som overstiger kraftverkernes slukeevne vil gå i flomoverløp, noe som er oppgitt vil skje i ca. 50 dager i løpet av et middelår for alle kraftverkene.

Kraftverkernes innvirkning på vannføringen er et sentralt moment i flere av temaene som er vurdert i NVEs innstilling. Dette vil drøftes under hvert tema nedenfor.

4.3 Landskap

4.3.1 Bordalen

Fagutredningen om landskap konkluderte med at Bordalen 1 vil få middels negativ konsekvens for landskapet i Bordalen og Rullestad, mens Bordalen 2 og 3 vil få små til middels negative konsekvenser i disse områdene.

For landskapet ved Rullestad er det bortfallet av Sagfossen i alternativ 1 som har bidratt til ulik vurdering av disse alternativene.

Betydningen av Sagfossen understrekes både av Direktoratet for Naturforvaltning (Nå: Miljødirektoratet), Fylkesmannen, Etne kommune og Hordaland fylkeskommune. Fossen har et høyt fall ned mot Rullestadvatnet og er svært synlig i landskapet. Sterk reduksjon i vannføringen i Sagfossen, slik søknaden legger opp til, vil forringe landskapsverdien og landskapsopplevelsen i Rullestadorrådet.

Hensynet til Sagelva, Sagfossen og inngrepsfrie naturområder i Indre Etnesfjell var også en del av vurderingen da Stortinget i 2003 avslo overføring av Sagelva som del av Nordoverføringen i videre kraftutbygging i Saudafjellene. Inntaket her var tenkt noe høyere enn for Bordalen 1-alternativet, slik at restvannføringen ville vært noe større til Sagfossen enn med Bordalen 1. Hovedbegrunnelsen for avslaget på Nordoverføringen var bevaring av inngrepsfrie naturområder i Indre Etnesfjell og fotturisme. Stortingets avslag på overføring av Sagelva som del av Nordoverføringen er et moment som taler imot utbygging etter alternativ 1.

Konsekvensene av bortfall av Sagfossen i alternativ 1 er et moment som departementet vil tillegge betydelig vekt i konsesjonsvurderingen.

I selve Bordalen-området (utenom Sagfossen) er det inngrepets eksponering i landskapet og beslagleggelse av uberørte naturområder som utgjør forskjellen på alternativene i fagutredningens vurdering av konsekvensgrad.

Bordalen 1-utbyggingen innebærer, ifølge KU, at ca. 7,2 km² eller ca. 1 prosent av det totale gjenværende arealet av inngrepsfrie naturområder urørte, villmarkspregede arealer i Etne kommune bortfaller. For Bordalen 2 vil tapet av inngrepsfri natur utgjøre ca. 4,7 km² og for Bordalen 3 vil det utgjøre ca. 2,2 km². Reduksjonen i villmarkspregede arealer vil imidlertid være marginal for alle alternativer.

Fylkesmannen har vært svært opptatt av at urørt natur har en egenverdi og fremmet innsigelse imot utbygging av samtlige av Bordalen-alternativene.

Store sammenhengende naturområder med urørt preg kan ha stor verdi for naturmangfold, friluftsliv og landskap. Departementet peker på at det er vanskelig å gjennomføre bygging av nye vannkraftverk i

Norge uten inngrep i urørt natur. Arealene som berøres av nye tekniske inngrep er i dette tilfellet også begrenset sammenliknet med gjenværende arealer i Hordaland. Departementet finner heller ikke at selve Bordalen har slike unike landskapskvaliteter eller spektakulære landskapselementer, som gjør landskapet her spesielt verdifullt utover det å være urørt.

Departementet anser derfor ikke at det arealinngrepet i naturområder i Bordalen som de ulike alternativene medfører, i seg selv kan være til hinder for at konsesjon gis. Departementet peker imidlertid på at både når det gjelder arealinngrep og eksponering i Bordalen og lengre vest mot Sagelva, er Bordalen 2-alternativet å foretrekke framfor alternativ 1. Bordalen-2-alternativet vil totalt sett ha begrensede negative konsekvenser for naturlandskapet.

Dersom et av alternativene for Bordalen blir bygd ut, vil det medføre noe redusert vannføring i Rullestadjuvet. Dette bidraget er imidlertid lite sammenliknet med samlet vannføring i vassdraget, og fagrapporten har konkludert med at konsekvensen vil være ubetydelig til liten for Rullestadjuvet. Departementet slutter seg til dette og dette forholdet vil ikke tillegges avgjørende vekt i konsesjonsspørsmålet.

4.3.2 Rullestad 2

Rullestadjuvet er et dypt og trangt gjel og representerer et dramatisk naturområde. De fleste høringspartene, herunder Etne kommune, peker på at redusert vannføring i Rullestadjuvet vil være den største negative konsekvensen av utbygging. Ved utbygging vil vannføringen bli kraftig redusert og lyden av elvebruset forsvinne utenom i perioder med overløp og flom.

Fagutredningen konkluderer med at konsekvensen for Rullestadjuvet ved utbygging vil gi middels negativ konsekvens. Etter å ha gått gjennom høringsuttalelsene og befart området, slutter departementet seg til NVE når de mener fagutredningen synes å undervurdere konflikten med landskap for utbyggingsalternativet Rullestad 2.

Også Skromfossen som ligger oppstrøms Rullestadjuvet vil bli sterkt påvirket av redusert vannføring. Verdien av Skromfossen har vært fremhevet både av Fylkesmannen, DN og Etne kommune. Fossen er godt eksponert og har relativt høy middelvannføring, slik at fossen ofte oppleves som stor og mektig. En sterkt redusert vannføring her vil følgelig innebære et sterkt inngrep i dette landskapselementet.

Departementet legger til grunn at bortfall av vannføring gjennom Rullestadjuvet og Skromfossen vil være svært negativt for opplevelsen av disse landskapselementene. Disse forholdene vil tillegges stor vekt ved vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

4.3.3 Skromme

Landskapsvirkningene av Skromme kraftverk er i fagrapportene vurdert å være små til middels negative. Konsekvensene knytter seg til redusert vannføring i et sentralt element i et landskap som er gitt stor verdi.

Departementet slutter seg til denne vurderingen. Departementet peker på at utbyggingsstrekningen ikke har fremtredende elementer tilsvarende Skromfossen, Sagfossen eller Rullestadjuvet. Virkningene for landskap i Skromme vil ikke være til hinder for at konsesjon gis.

4.3.4 Kvernhuselva

Landskapsvirkningene av Kvernhuselva kraftverk er i fagrapportene vurdert å være små til middels negative.

Rørgata vil være synlig i landskapet i driftsfasen. For øvrig vil verken inntaket eller selve kraftstasjonen, som blir liggende like ved nye E134, i særlig grad endre landskapsinntrykket. Elvebunnen består stort sett av grovt substrat som gjør at vannføringen også i dag blir nærmest usynlig på lave vannføringer. Redusert vannføring vil derfor heller ikke endre landskapsinntrykket i særlig grad. Departementet anser ikke at virkningene for landskap ved utbygging av Kvernhuselva kan være til hinder for at konsesjon kan gis.

4.3.5 Sumvirkninger

Samlet konsekvens av hovedalternativet er i fagutredningen vurdert å være middels til stor negativ. Samlet negativ konsekvens vurderes altså som større for utbyggingen under ett enn for delprosjektene hver for seg. Dette samsvarer også med NVEs vurderinger og mange av høringsinnspillene.

Om en ser området mellom Fjæra og Vassvikelva under ett, er det i tillegg til de her omsøkte tiltakene gitt konsesjon til bygging av Håfoss kraftverk og Vassvikelva kraftverk. Utbygging av Vassvikelva vil medføre at fossen som er synlig fra E134 vil få sterkt redusert vannføring. Håfoss er en stor og mektig foss, men er lite eksponert i landskapet. Også denne vil få kraftig redusert vannføring utenom flom-periodene.

Dermed er det Skromfoss, Sagfossen og Rullestadjuvet som er de mest markerte landskaps-elementene i området. Store sumvirkninger er derfor et viktig argument mot utbygging av Rullestad 2. Også bortfall av Sagfossen vil øke de samlede negative landskapsvirkningene i området.

4.4 Friluftsliv, turisme og reiseliv

4.4.1 Bordalen

Sagfossen omtales i fagutredningen som et landemerke med stor verdi for friluftsliv, turisme og reiseliv. Fossen er et landskapselement som øker attraksjonsverdien av Rullestad, selv om den ikke er en hovedattraksjon sammenliknet med Langfossen og Rullestadjuvet. En sterk redusert vannføring i fossen vil påvirke naturopplevelsen i Rullestadorrådet negativt. Indirekte kan dette ha en viss innvirkning på friluftsliv, turisme og reiseliv.

Øvrige inngrep i Rullestadorrådet som følge av utbygging av Bordalen, som tipper, kraftstasjon, rørgate etc. antas ikke å påvirke friluftsliv, turisme og reiseliv i driftsfasen.

Bordalen er et mye brukt turområde med to DNT-stier opp dalen mot Mjølkestølen og Simlebu. Stien opp Tømmerdalen krysser Bordalselva mellom Bordalsstølen og Mjølkestølen. Inntaket til Bordalen 1 er tenkt lagt ved denne gangbrua. Dette vil forringe opplevelsen av uberørt natur og er av flere høringsparter pekt på som en vesentlig negativ konsekvens av dette alternativet. Stien kan flyttes, men da vil den ikke på samme måte gå naturlig innom det gamle stølsmiljøet. Dette vil derfor også medføre en forringelse av naturopplevelsen. Forholdet vil derfor tillegges en viss vekt i konsesjonsspørsmålet.

For øvrig vil Bordalen 1 og 2-utbyggingene gi langt mindre vannføring nedstrøms inntakene, noe som vil gjøre dette turterrenget noe mindre spennende. Her går ingen av stiene i umiddelbar nærhet til elva, men ved utbygging bør minstevannføringen likevel sikre at den som beveger seg nær elva i hvert fall får et visst inntrykk av rennende vann. Nedstrøms inntaket til Bordalen 3 er det forholdsvis ulendt turterreng og vannføringen her antas å ikke påvirke friluftslivet.

4.4.2 Rullestad 2

Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) og Naturvernforbundet beskriver Dalelva og Rullestadjuvet med Postvegen og jettegrytene som svært naturskjønne områder og anser at de er blant de største turistattraksjonene på Vestlandet. Haugesund turistforening oppgir at Rullestadjuvet har vært både en nasjonal og regional turistattraksjon siden 1800-tallet og peker på at det er i dette delområdet at selve vannvegen er den sentrale attraksjonen.

Gamle E134 og Postvegen er gitt stor verdi i fagrapporten om friluftsliv, turisme og reiseliv og de negative konsekvensene er vurdert til middels store for Rullestad 2. Også denne fagrapporten gir dermed Rullestad 2 størst negativ konsekvens av alle delprosjektene.

Departementet slutter seg likevel til NVEs vurdering av at fagrapporten har vurdert konsekvensene av Rullestad 2 på friluftsliv, reiseliv og turisme for lavt. Rullestadjuvet og Postvegen er viktige turistmål og markedsføres som regionale turistattraksjoner. Det er allerede brukt en god del statlige og kommunale midler til å utvikle området for friluftsliv og turisme.

Rullestadjuvet og Postvegen er allerede svært lett tilgjengelig og en kan oppleve området både med bil, sykkel eller ved å gå. Dette innebærer også at eldre og bevegelseshemmede her har mulighet til å komme i nær kontakt med dramatisk fosse- og elvenatur. Dette bidrar ytterligere til å gjøre attraksjonen verdifull med hensyn til friluftsliv, turisme og reiseliv.

Departementet legger til grunn at turistene som kommer til Rullestad primært tiltrekkes av Rullestadiusvet og Postvegen. Foreslått utbygging av Rullestad 2, vil sterkt svekke opplevelseskvalitetene ved hovedattraksjonen i området, og dermed gjøre det vanskeligere å videreutvikle Rullestad som turistmål. Departementet tillegger dette stor vekt i konsesjonsspørsmålet.

4.4.3 Skromme

Fylkesmannen har pekt på at utbyggingen av Skromme vil påvirke opplevelsen knyttet til helheten i landskapet langs gamle E134 og Postvegen. For øvrig er det få høringsparter som har pekt på Skromme kraftverk når det gjelder konsekvens for friluftsliv, reiseliv og turisme.

Departementet ser Fylkesmannens innvending, men mener likevel det er Postvegen langs Rullestadiusvet som er den sentrale attraksjonen og at Skromme kraftverk ikke kommer i direkte konflikt med dette. Konsekvensene av Skromme kraftverk for friluftsliv, reiseliv og turisme vil derfor ikke være til hinder for at konsesjon gis.

4.4.4 Kvernhuselva

Fylkesmannen har pekt på at Kvernhuselva kraftverk vil påvirke friluftslivet i området ettersom inngrepene vil bli godt synlige. Departementet viser til drøftelsen under kapittel 4.3.4 om landskap og kan ikke se at Kvernhuselva kraftverk vil påvirke friluftslivet i området i nevneverdig grad. Departementet merker seg også at Hordaland fylkeskommune har pekt på at bedre tilgjengelighet til Kvernhuselva og mulig tilrettelegging av besøk i kraftstasjonene kan inngå som del av reiselivssatsingen.

4.4.5 Samlet vurdering av konsekvenser for friluftsliv, turisme og reiseliv

Fagrapporten konkluderer med at delprosjektene hver for seg ikke gir så store konsekvenser, men at de samlede virkningene av full utbygging kan redusere områdets attraktivitet hva gjelder naturbasert reiseliv og friluftsliv. Fagrapporten har vurdert samlet konsekvens til å være middels negativ.

Halvfjordingen tilbyr overnatting og er den eneste reiselivsbedriften lokalisert i selve Rullestadområdet. Sammen med Hordaland Bondelag og Etne næringsutvikling har de pekt på positive aspekter ved utbygging for friluftsliv, turisme og reiseliv. Tilleggsinntekter til gårdsbruk vil sikre vedlikehold av kulturlandskapet og utbygging vil gi bedre adkomst til utmarka. RSE har vært positive til å gjøre et av kraftverkene til et besøksanlegg som kan være et turisttilbud.

Departementet ser det som sannsynlig at Halvfjordingen i anleggsfasen vil kunne tjene på å tilby overnatting og bevertning. I driftsfasen vil imidlertid eksistensgrunnlaget for bedriften utvilsomt svekkes ved full utbygging.

Både Miljødirektoratet og Fylkesmannen peker på betydningen av høyfjellsområdene i Etnefjella og Folgefonna og inngrepsfri natur i friluftslivs- og reiselivssammenheng. Departementet mener imidlertid det er lite trolig at bruken av disse områdene påvirkes nevneverdig ved inngrepene. Opplevelsen av Rullestadområdet vil imidlertid være en del av turopplevelsen for mange brukere og denne vil påvirkes negativt av full utbygging.

I den samlede vurderingen pekes også på at det er gitt konsesjon til kraftverk i Håfoss og Vassvikelva. Vassvikelva er godt synlig fra E134 og vil, ved utbygging, få sterkt redusert vannføring. Disse utbyggingene vil være med å påvirke opplevelsen av området negativt.

Etter departementets oppfatning vil det ikke være mulig å bygge ut etter hovedalternativet samtidig som grunnlaget for friluftsliv, turisme og reiseliv i området styrkes. Dette er særlig grunnet negative konsekvenser for Rullestadiusvet og Postvegen av Rullestad 2. Departementet vil tillegge dette stor vekt i konsesjonsvurderingen.

Også bortfall av vannføringen i Sagfossen vil være negativt, selv om dette vil ha mindre betydning for friluftsliv, turisme og reiseliv enn virkningene av Rullestad 2. Utbygging etter Bordalen 2-alternativet vil derfor ytterligere redusere konsekvensene, både ved at en opprettholder vannføringen i Sagfossen, ved at en unngår konflikten knyttet til DNT-stien ved Mjølkestølen og ved at en berører mindre deler av dagens uberørte naturlandskap.

4.5 Kulturminner og kulturmiljø

4.5.1 Bordalen

Fagrapporten om kulturminner og kulturmiljø har vurdert at utbygging i Bordalen vil ha liten negativ konsekvens, bortsett fra Bordalen 1 som er vurdert til liten til middels negativ. Bakgrunnen for dette er at inntaksdammen til Bordalen 1 vil ligge nærmere opp til Mjølkestølen og Bordalsstølen.

Departementet viser til NVEs vurderinger og legger til grunn at selve inntaksområdet ikke vil være synlig fra stølene, men at det vil kunne forstyrre opplevelsen av kulturlandskapet for de som er i området. Dette er likevel ikke forhold departementet legger særlig vekt på i sin vurdering.

Det eneste kjente automatisk fredete kulturminnet i utbyggingsområdet er pilegrimsvegen fra Rullestad til Røldal. Fagutrederne kunne imidlertid ikke finne spor etter denne veien, og NVE mener det er vanskelig å se at en utbygging fysisk vil ødelegge pilegrimsvegen. Eventuelle virkninger for pilegrimsvegen vil derfor ikke være til hinder for at konsesjon kan gis.

4.5.2 Rullestad 2

Den nylig restaurerte Postvegen fra ca. 1870 går langs nesten hele utbyggingsstrekningen, stedvis skåret inn i den nesten loddrette fjellsiden ned i juvet. Hordaland fylkeskommune omtaler den som et regionalt verdifullt kulturminne og Riksantikvaren har gått i mot Rullestad 2 med bakgrunn i denne. Den har også hatt stor vekt når fagrapporten har vurdert Rullestad 2 til å ha middels negativ konsekvens for kulturminner. Denne fagrapporten gir dermed Rullestad 2 størst negativ konsekvens av alle delprosjektene.

Departementet er ikke i tvil om at bortfall av vannet i Rullestadjuvet, slik som foreslått i hovedalternativet, i stor grad vil skade Postvegens verdi som kulturminne. Departementet tillegger dette betydelig vekt i konsesjonsspørsmålet.

4.5.3 Skromme

Postvegen ender ved Skromme, slik at kraftstasjonsbygningen kommer i berøring med denne. Departementet mener dette er av mindre betydning og ikke avgjørende for konsesjonsspørsmålet. For øvrig er det små negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø ved bygging av Skromme kraftverk.

4.5.4 Kvernhuselva

Riksantikvaren mener en bør vurdere å ta ut Kvernhuselva av planen ettersom det kommer i direkte konflikt med kulturlandskapet og kulturmiljøet på Rullestad. NVE bemerker imidlertid at Rullestadområdet ikke er registrert som helhetlig kulturlandskap eller kulturmiljø i Naturbase, og at Fagrapporten har vurdert Rullestad til å ha middels og lokal verdi når det gjelder kulturminner og kulturmiljø. NVE bemerker også at kraftstasjonsbygningen ikke trenger å være større enn et uthus og vil dessuten ligge rett i nærheten av nye E134. Etter dette finner ikke departementet at Kvernhuselva kraftverk vil ha negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø som vil være til hinder for at konsesjon gis.

4.6 Naturmangfold

4.6.1 Naturtyper

Nederst i Bordalselva er det en bekkekløft med bergvegg. Det er ikke påvist rødlistearter her, men området er svært lite tilgjengelig, så det kan ikke utelukkes at det finnes. NVE vurderer imidlertid potensialet som lite og mener minstevannføringen som er foreslått, med hhv. 200 l/s og 80 l/s fra Bordalselva sommer og vinter og 80 l/s og 30 l/s fra Skårselva sommer og vinter, vil være tilstrekkelig til å ivareta fuktighetsforholdene, slik at vesentlig skade på naturmangfoldet unngås. Det vises videre til at området er nordvendt og sigevannspåvirket. Departementet slutter seg til denne vurderingen.

I Sagfossen er det en fossesprøytsone definert som fosse-eng. Fosse-eng er av Fremstad og Moen, 2001 vurdert som truet (VU), men her er arealet lite, og er i fagrapporten kun vurdert som lokalt viktig. Ifølge rødlista for naturtyper 2011 er fosse-eng vurdert som nær truet (NT). Avbøtende tiltak vil kunne være pålegg om minstevannføring.

Rullestad 2 og Skromme kraftverk vil begge berøre elvemosevegetasjon. Høringspartene mener kartleggingen har vært mangelfull. Fagrapporten vurderer de negative konsekvensene av Skromme kraftverk knyttet til naturmiljø- og mangfold til å være liten til middels. Ifølge fagrapporten vil imidlertid minstevannføring begrense de negative virkningene. NVE mener fagrapporten om naturmiljø og naturmangfold har en fyldig omtale av naturtypen elvemosevegetasjon. NVE har foreslått avbøtende tiltak for å ivareta vegetasjonstypen.

Departementet slutter seg til NVEs vurderinger og konklusjon om at foreslått minstevannføring i Skromme på 490 l/s sommer og 240 l/s vinter er tilstrekkelig til å ivareta elvemosevegetasjonen. En slik vannføring tilsvarer 5-persentilen sommer og vinter. Det legges også til i vurderingen at elvemosevegetasjon både finnes oppstrøms inntaket og nedstrøms kraftverket. Om Rullestad 2 tas ut av prosjektet vil elvemosevegetasjonen i området i enda større grad bli uberørt.

I Kvernhuselva er det registrert en liten bekkekløft. Her er mye av artsinventaret knyttet til grunnvannstilsig fra terrenget over. Minstevannføring på hhv. 29 og 15 l/s sommer og vinter som foreslått av søker anses dermed tilstrekkelig.

4.6.2 Fugl

Av påviste fuglearter som er sårbare for vannkraftutbygging finner vi fossekall og vintererle. Hekkende fossekall er påvist i Rullestadjuvet og trolig er det også hekkeplasser her for vintererle. Ettersom det er mulig å iverksette effektive avbøtende tiltak, i tillegg til minstevannføring, må konsekvensene for fossekall imidlertid anses så små at det ikke kan være til hinder for at konsesjon gis.

4.6.3 Fisk

Det er påvist ørret i flere av de berørte elvestrekningene. Det vises imidlertid til at det ved utbygging vil være flomoverløp slik at opp- og nedvandring fortsatt vil være mulig. Videre vil de foreslåtte minstevannføringene i en viss grad ivareta gyte- og oppvekstmulighetene ved å sikre at det alltid er vann i kulpene og en viss vanngjennomstrømning. Forholdet til fisk vil derfor ikke være til hinder for at konsesjon kan gis.

4.7 Vannforskriften

Vannforskriften § 12 oppstiller vilkår som må vurderes ved nye inngrep i vassdraget. I vurderingen av om konsesjon skal gis etter vannressursloven, har konsesjonsmyndighetene vurdert alle praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved tiltaket, herunder vurdering av ulike utbyggingsalternativer. Konsesjonsgitt alternativ og de foreslåtte konsesjonsvilkårene vil, etter departementets vurdering, være egnet til å avbøte en negativ utvikling i vannforekomsten. Ved å pålegge minstevannføring, opprettholdes i stor grad de biologiske funksjonene i elva.

Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar kraft, og samfunnsnyten av tiltaket må anses å være betydelig. Departementet finner at hensikten med inngrepet ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Departementet viser til at denne vurderingen omfatter både teknisk gjennomførbarhet og kostnader. Departementet viser til den foretatte gjennomgang og vurdering av de negative konsekvenser for bl.a. natur, miljø og landskap i foredraget her. Med de valg av utbyggingsalternativer og avbøtende tiltak som konsesjonsvilkårene legger opp til, finner departementet at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

5. DEPARTEMENTETS VURDERING AV KRAFTLEDNINGENS VIRKNINGER

Søknaden omfatter en 26 kilometer lang 66 kV luftledning fra Rullestad til Blåfalli III. Ledningen vil i hovedsak følge traseene til eksisterende ledninger, men mellom Tøsse og Brandvik vil traseen bli ny. På denne strekningen er det lagt fram to alternative traseer, A1 gjennom Skreddalen og B1 lengre vest. Mellom Rullestad og Tøsse krysser traseen Folgefonna nasjonalpark og et vernet vassdrag ved Mosnes. Det er vurdert sjøkabel for å unngå denne kryssingen samt kryssing av Åkrafjorden.

5.1 Samfunnsmessige virkninger

Ledningen fra Rullestad til Blåfalli III er avgjørende for å sikre tilknytning av ny kraftproduksjon langs Åkrafjorden og Rullestadområdet. I tillegg til RSEs søknad om vannkraftutbygging, er det gitt konsesjon til bygging av Håfoss kraftverk med en produksjon på om lag 34 GWh og Bergstø kraftverk med 9 GWh. Alle disse ligger i Dalelva/Fjærevassdraget. Vassvikelva kraftverk med 9 GWh ligger også her, men kraften derfra føres mot Odda.

I tillegg ga NVE 25.09.2015 konsesjon til bygging av Eikemo kraftverk på 10,5 GWh og Tøsse kraftverk på 13,8 GWh. Begge disse skal etter planen kobles til den nye 66 kV-ledningen mellom Rullestad og Blåfalli III. I tillegg er det enkelte andre planlagte småkraftutbygginger i Åkrafjordområdet som også vil ha behov for å knytte seg til den nye 66 kV-ledningen.

Omsøkte kraftledning vil gjøre det mulig å realisere en rekke prosjekter som til sammen vil gi et verdifullt bidrag til satsingen på økt fornybar kraftproduksjon.

5.2 Landskapsmessige og visuelle virkninger

Det er i all hovedsak søkt om H-master i tre for hele ledningen. Nedenfor drøftes landskapsmessige og visuelle virkninger av ledningen, herunder virkninger for friluftsliv og kulturmiljø, for de ulike delstrekningene.

5.2.1 Rullestad - Tøsse

Det søkes om en 10 kilometer lang luftledning på denne strekningen. Ledningen vil i hovedsak følge samme trasé som eksisterende 22 kV, inkludert tre fjordspenn innerst i Åkrafjorden. Traseen går gjennom en blanding av fjell, områder med lav vegetasjon og belter med ulike typer skog. Der den følger samme trasé som eksisterende ledning, vil denne bli fjernet.

Ettersom den visuelle forskjellen på dagens 22 kV-master og nye 66 kV-master er små, vil ny ledning gi tilnærmet samme inntrykk der den følger gammel trasé. Der den ikke gjør det, mellom Rullestad og Flota og mellom Glåmo og Tøsseåsen, vil ledningen for en stor del gå i bratt terreng med god bakgrunnsdekning.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at det er fordelaktig av hensyn til bebyggelsen på Eikemo å legge ny trasé mellom Glåmo og Tøsseåsen. Departementet legger videre til grunn at muligheten for å øke seilingshøyden på det innerste fjordspennet fra 40 til 50 meter vurderes i forbindelse med miljø-, transport- og anleggsplanen.

Vurderinger knyttet til kryssing av Folgefonna nasjonalpark er gjort under kapittel 5.3.

5.2.2 Tøsse - Brandvik

Fra Tøsse til Brandvik er det omsøkt fire alternative traseer som alle vil innebære nye kraftlednings-traseer. Alternativene A og B1 skiller seg fra de andre ved at de går fra vest- og nordsiden av Vetrhusvatna mot Brandvik, mens A1 og B går på sørsiden av Vetrhusvatna. A og B1 er i søknaden omtalt som lite aktuelle og NVE har heller ikke viet disse traseene særlig oppmerksomhet. De er både lengre enn alternativene A1 og B og er visuelt mer eksponert i landskapet. Nedenfor omtales derfor kun alternativene A1 og B.

Alternativ A1 går gjennom et variert vegetasjonsbelte med bl.a. skog. Den går nærest Eikemo, men er lagt utenom det flate landskapsrommet her. Alternativ B går i sparsom vegetasjon og for det meste i fjellterreng noe lenger vest.

Miljødirektoratet peker på at trasé A1 går gjennom Skreddalen som ligger i et foreslått landskapsvern-område med store opplevels- og landskapskvaliteter. Fylkesmannen i Hordaland sier at denne dalen har geologiske forekomster som trolig er unike regionalt. Etne kommune gikk opprinnelig for alternativ B, men etter at det ble åpnet for overføring av deler av Eikemoelva, har de foretatt en ny vurdering og konkludert med at det er best å samle inngrepene og bygge etter alternativ A1. Det samme gjelder Kvinnherad kommune.

Departementet legger til grunn at begge alternativene påvirker naturoplevelsen for den som søker urørt natur. Det legges til grunn at flere av områdene er mye brukt i friluftsliv, jakt og fiske.

Departementet viser til at alternativ B vil ligge mer åpent i fjellterreng, og dermed være mer synlig fra Åkrafjorden. Denne traseen vil også være mer værutsatt og dermed mindre tilgjengelig for vedlikehold. Alternativ A1 vil for det meste gå i skjermede dalfører og være mindre synlig i terrenget, med unntak av i Skreddalen. Med Eikemo-overføringen gjør dette alternativet at man i størst mulig grad samler inngrepene i området. Departementet merker seg videre at selve traseen er lagt utenom det flate landskapsrommet på Eikemo. Alternativ A1 gir også lavest byggekostnader, lavest overføringstap og lavest driftskostnader. Departementet mener derfor totalt sett at dette alternativet er å foretrekke.

5.2.3 Brandvik - Blåfalli III

Fra Brandvik til Blåfalli III er det planlagt en 4,7 kilometer lang kraftledning og 120 meter jordkabel. Dette er et område som allerede er preget av eksisterende inngrep og ny ledning vurderes ikke å gi nevneverdige virkninger for allmenne interesser.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering av at bygging av ny ledning parallelt med eksisterende ledning vil gi minst ulemper totalt sett, noe som også er i samsvar med mottatte høringsinnspill.

5.3 Luftledning gjennom Folgefonna nasjonalpark og vernet vassdrag Mosneselva

Folgefonna nasjonalpark ble opprettet i 2005 og en del av denne går helt ned til Åkrafjorden i et belte langs Mosneselva. En luftledning mellom Rullestad og Tøsse må krysse verneområdet, og det er søkt om at dette gjøres i en trasé parallelt med eksisterende 22 kV ledning, som skal rives. Strekingen der nasjonalparken krysses er på om lag 690 meter.

Miljødirektoratet har omtalt foreslått trasé mellom Rullestad og Tøsse som svært uheldig med tre krysninger av Åkrafjorden og kryssing av Mosneselva. Direktoratet mener derfor sjøkabel er en miljømessig bedre løsning enn luftledning.

Fylkesmannen i Hordaland har fremmet innsigelse mot luftledning på denne strekingen, og ber om at ledningen legges som sjøkabel, jf. naturmangfoldloven § 11 og 12. Fylkesmannen mener videre at søknaden mangler vurderinger etter de miljøretslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 - 12.

Fylkesmannen i Hordaland har avslått søknaden om dispensasjon fra verneforskriften for Folgefonna nasjonalpark. Klagesaken ble sendt til behandling i Klima- og miljødepartementet, og avgjøres parallelt med behandlingen av denne saken.

Departementet finner at virkningene av en ny 66 kV kraftledning i luftspenn over Mosneselva vil ha svært begrensede virkninger sammenlignet med virkningene av eksisterende 22 kV ledning. Det vises i den forbindelse til at mastene fortsatt vil være av tre, og at antallet mastefester vil reduseres fra seks til fire. Mastene vil være noe kraftigere og høyere enn dagens master, trasébredden vil bli noe større, og spennet vil gå høyere og dermed være noe mer synlig fra Åkrafjorden. Nærheten til elven reduseres imidlertid, og ledningen vil uansett ha god bakgrunnsdekning.

Det vises videre til vedtak i klagesak fattet av Klima- og miljødepartementet samtidig med avgjørelsen av denne konsesjonssaken hvor Haugaland Kraft Nett AS får tillatelse til oppgradering til 66 kV-ledning i angitt trasé gjennom Folgefonna nasjonalpark på nærmere fastsatte vilkår. De fastsatte vilkårene ivaretar verneinteressene, noe som underbygger at de totale virkningene av tiltaket er akseptable.

Departementet kan heller ikke se at videreføring av dagens tre fjordspenn innerst i Åkrafjorden er så uheldig at det kan tillegges særlig vekt i vurderingen av behov for sjøkabel.

Departementet kan på denne bakgrunn ikke se at de negative virkningene av å bytte dagens ledning med en 66 kV ledning er store nok til å forsvare merkostnaden ved å legge sjøkabel som er på om lag 50 millioner kroner. Departementet slutter seg også til NVEs vurderinger vedrørende kunnskapsgrunnlaget, og anser dette tilstrekkelig til å vurdere mulig skade på naturmangfoldet på hele strekingen.

5.4 Naturmangfold

Langs deler av strekingen mellom Rullestad og Tøsse er det registrert et rikt fugleliv med bl.a. storfugl, orrfugl, havørn og tornirisk i området rundt Eikemo. Det er videre observert jaktfalk i området fra Fjæra og noe forbi Øyjordsbakkane. Jaktfalk er en norsk ansvarsart.

Kollisjonsrisikoen for fugl vurderes ikke å være større enn med dagens kraftledning. Det er anleggsperioden som kan virke forstyrrende, og da særlig i hekkeperioden. Departementet mener denne

ulempen kan reduseres betydelig ved god planlegging og legger til grunn at dette avklares gjennom utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan.

I områder der ledningen skal gå i ny trasé, vil tiltaket kunne medføre økt fare for kollisjon, men det er her ikke registrert rødlistede arter nær traseen.

5.5 Miljø- og arealvirkninger av transformatorstasjonene

Nye Rullestad transformatorstasjon vil ligge inne i en bygning på om lag 200 kvm nær nye E134. Blåfalli III transformatorstasjon vil ligge inne på eksisterende koblingsstasjon, og vil være lite fremtredende i landskapet sammenliknet med andre inngrep i området. Departementet kan ikke se at de foreslåtte transformatorstasjonene er av en slik art at de vil medføre virkninger for allmenne interesser.

6. SAMLET BELASTNING

Departementet har foretatt en vurdering av den samlede belastning på økosystemet i tråd med nml. § 10 både knyttet til omsøkte tiltak til kraftutbygging ved Rullestad Skromme og for nettilknytningen, samt for andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak.

Under kapittel 5.1 er planlagte og konsesjonsgitte prosjekter i Indre Åkrafjord omtalt. For de omsøkte tiltakene vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget her.

Naturmiljø og naturmangfold vil i liten grad bli negativt berørt av utbyggingene som nå er omsøkt. Det samme gjelder utbygging av Bergstø kraftverk og Vassvikelva som også er en del av Dalelva/Fjærevassdraget. Håfoss kraftverk vil berøre anadrom fisk og ål, men dette er særegent for denne utbyggingen og vurderes konkret i forbindelse med konsesjonsspørsmålet for Håfoss kraftverk.

Departementet finner derfor at den samlede belastningen på økosystemene i Dalelva/Fjærevassdraget er akseptabel.

Den nye 66 kV kraftledningen vil ikke berøre kjente rødlistede arter utover en mulig negativ påvirkning av jaktfalk i anleggsperioden som skal søkes redusert. På strekningen Eikemo – Vetthusvatna er tiltaket planlagt i et tilnærmet inngrepsfritt område. For øvrig vil det meste av ledningen gå i områder med eksisterende inngrep parallelt med eller som erstatning for eksisterende kraftledningstraseer. Inngrepet gir derfor få nye virkninger for naturmangfold.

For øvrig bemerkes at konsesjonsmyndigheten har lagt stor vekt på hensynet til naturmangfold også ved avgjørelse av øvrige konsesjoner til kraftprosjekter i Indre Åkrafjord. Det vises bl.a. til søknad om Kvanndalselva kraftverk og Miljateig-Skålnes kraftverk som ble avslått dels på grunn av hensyn til rødlistearter.

Departementet vil peke på at selv om det er mange planer om større og mindre kraftutbygginger i Etne kommune, er det store arealer i kommunen som er båndlagt ved vassdragsvern eller annet vern. Dette betyr at det finnes mange urørte og mindre berørte økosystemer i nærheten av utbyggingsområdene, noe som medvirker til at den samlede belastningen, også når en ser Indre Åkrafjord under ett, ikke blir for stor.

Etter en samlet vurdering av de omsøkte tiltakene sett sammen med eksisterende og planlagte tiltak, finner departementet at den samlede påvirkningen av de berørte økosystemene ikke er til hinder for at konsesjon gis, jf. naturmangfoldloven § 10.

7. KONKLUSJON ETTER VANNRESSURSLOVEN OG ENERGILOVEN

7.1 Kraftverksutbyggingen

I vurderingen av om konsesjon skal gis etter vassdragslovgivningen, må fordelene og ulempene ved de omsøkte tiltakene gjennomgås og avveies mot hverandre. NVE tilrår at RSE får konsesjon til utbygging av Skromme og Kvernhuselva kraftverk i samsvar med søknadens hovedalternativ, samt Bordalen kraftverk etter alternativ 2. NVE frarår utbygging av Rullestad 2 kraftverk.

Totalt gir utbygging i samsvar med NVEs innstilling en årlig produksjon på 77 GWh med en utbyggingspris 4,5 kr/KWh inkludert nettkostnader. Søkens hovedalternativ ville gitt en årlig kraftproduksjon på 121 GWh med en utbyggingspris på 3,7 kr/kWh, inkludert nettkostnader. Søkens sekundære alternativ er bygging i tråd med NVEs innstilling, men i tillegg med Rullestad 2. Her vil årlig kraftproduksjon være 103 GWh til en kostnad på 4,2 kr/KWh inkludert nettkostnader. Både utbygging

etter søkers hovedalternativ og NVEs innstilling er beregnet å ha positiv nåverdi, men søkers hovedalternativ er mer lønnsomt.

RSE argumenterte opprinnelig med at det var nødvendig å få konsesjon til Bordalen 1 i tillegg til NVEs innstilling, for å kunne realisere Rullestad Skromme prosjektene og nettutbygging i Åkrafjorden. Senere har RSE sagt at både Rullestad 2 og Bordalen 1 er nødvendig for å kunne realisere prosjektene med dagens kraftprisregime.

Departementet kan ikke se at det er mulig å gjennomføre full utbygging etter hovedalternativet samtidig som grunnlaget for friluftsliv, reiseliv og turisme opprettholdes. Det er spesielt landskapsverdiene knyttet til vannføring i Rullestadvuven som er viktig. I fagrapportene er Rullestad 2 vurdert å ha størst negativ konsekvens av alle delprosjektene. En rekke høringsinnspill peker i samme retning. RSEs ønske om planendring av Rullestad for å redusere prosjektet under 10 MW kan i tillegg medføre en mindre optimal ressursutnyttelse enn omsøkt prosjekt, med redusert årlig produksjon fra 36,8 til 26 GWh. Departementet anser endringen av omsøkt installert effekt i Rullestad 2 utløst av endringen i grunnrenteskattereglene. Departementet mener at de samlede negative konsekvensene av utbygging av Rullestad 2 er større enn den samfunnsmessige nytten dette delprosjektet vil medføre, i form av 26 GWh/år ny fornybar energi.

Bordalen kraftverk er, uansett alternativ, den klart største og bærende delen av RSEs utbyggingsplaner. Fylkesmannen har fremmet innsigelse mot utbygging særlig med bakgrunn i bortfall av urørte naturområder. Departementet anser ikke at det arealmessige tapet av urørte naturområder kan tillegges avgjørende vekt i konsesjonsspørsmålet.

Det økonomiske grunnlaget for å få realisert en ny overføringsledning mellom Rullestad og Blåfalli avhenger av utbyggingen i Rullestad og Skromme. Den totale kraftmengden som oppnås ved utbygging i RSEs prosjekt vil derfor være vesentlig både for økonomien i dette prosjektet, men også for realiseringen av andre kraftverk rundt Åkrafjorden. Slik sett får enhver reduksjon av prosjektet større virkning enn kun det antallet GWh prosjektet reduseres med direkte.

De negative konsekvensene for landskap, friluftsliv, turisme og reiseliv er imidlertid vesentlig større for utbygging etter Bordalen 1 enn etter Bordalen 2. Særlig innebærer utbygging av Bordalen 1 sterkt redusert vannføring i Sagfossen.

Departementet viser til at Stortinget tidligere har avvist Nordoverføringen som var planlagt som en del av Sauda-utbyggingen, og som bl.a. innebar overføring av Sagelva. Stortinget avviste overføringen med bakgrunn i hensynet til urørte naturområder og friluftsliv.

Departementet legger i vurderingen betydelig vekt på Stortingets avslag på Nordoverføringen. Bordalen 2 innebærer ikke inntak av Sagelva og berører friluftsliv og uberørt natur i mindre grad enn Bordalen 1. Bordalen 2 er dermed ikke nevneverdig i konflikt med de hensynene Stortinget tok ved avslaget på Nordoverføringen, og berører også i noe mindre grad hensynene Fylkesmannen har vektlagt i innsigelsen mot utbygging i Bordalen.

Søker har foreslått en minstevannføring som ligger på halvparten av 5-persentilen i Bordalselva og Skårselva. Om det pålegges minstevannføring tilsvarende 5-persentilen vil det gi ytterligere produksjonsreduksjon på 4,9 GWh.

Departementet mener de viktigste verdiene for landskap og friluftsliv blir ivaretatt ved å velge Bordalen 2 framfor Bordalen 1. Naturverdiene blir tilstrekkelig ivaretatt med foreslått minstevannføring, jf. drøftelsen under kapittel 4.6.1 ovenfor. Videre er det vesentlig å ikke redusere prosjektet mer enn nødvendig. På den bakgrunn kan foreslått minstevannføring aksepteres. Det samme gjelder foreslått minstevannføring i Skromme og Kvernhuselva.

Etter en helhetsvurdering er departementet kommet til at fordelene ved tiltaket etter NVEs innstilling, er større enn ulempene for allmenne og private interesser, jf. vannressursloven § 8 og vassdragsreguleringsloven § 8, jf. vannressursloven § 19. Departementet tilrår at det gis tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging av Kvernhuselva kraftverk, Skromme kraftverk og Bordalen kraftverk etter alternativ 2, i samsvar med NVEs innstilling.

7.2 Kraftledningen

Omsøkte 66 kV-kraftledning mellom Rullestad og Blåfalli III er nødvendig for å sikre nettilknytning til flere konsesjonsgitte kraftverk rundt Åkrafjorden, herunder de tre kraftverkene som får konsesjon i denne saken. Den omsøkte kraftledningen er grundig utredet og flere alternative løsninger er vurdert.

Kraftledningen følger i hovedsak samme trasé som eksisterende 22 kV-ledning. Der den ikke gjør det, har kraftledningen små miljø- og arealvirkninger og vil ha liten innvirkning på naturmangfoldet. Departementet mener videre at de negative virkningene av å bytte ut dagens 22 kV-ledning gjennom nasjonalparken ved Mosneselva med ny 66 kV-ledning, er svært begrensede.

På strekningen mellom Tøsse og Brandvik vil ledningen gå i ny trasé. Departementet mener alternativ A1 er det alternativet som gir minst negative konsekvenser for landskapet og vil også være gunstigst med hensyn til byggekostnader, drift, vedlikehold og overføringstap.

Departementet mener de samfunnsmessige fordelene ved prosjektet utvilsomt vil være større enn de skader og ulemper som påføres ved inngrepene. Departementet slutter seg til NVEs innstilte trasé-alternativer.

Departementet tilrår at det gis anleggskonsesjon til Haugaland Kraft Nett AS for å bygge, eie og drive en 66 kV ledning mellom Rullestad transformatorstasjon og Blåfalli III transformatorstasjon.

Koblingen fra kraftverkene til 66 kV-ledningen er tenkt bygget i medhold av områdekonsesjonen til Skånevik Ølen Kraftlag (SØK). Om det ikke er områdekonsesjonæren som skal bygge og drive anlegget, må det søkes om egen anleggskonsesjon etter energiloven.

8. FORHOLDET TIL ANDRE LOVER

8.1 Oreigningsloven

HKN har søkt om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova (orl.) § 2 nr. 19 for ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder rettigheter for lagring, atkomst og transport. Søker er oppfordret til å forsøke å oppnå avtaler med grunneierne.

Det er søkt om ekspropriasjon for arealene til Rullestad transformatorstasjon og Blåfalli III transformatorstasjon, kraftledningsgaten, rett til lagring, ferdsel og transport og til å etablere riggplasser. Riggplasser er ikke vist på kart i vedlagt søknaden, og det tas derfor ikke her stilling til ekspropriasjon av slike plasser. Dette må løses gjennom avtaler eller søkes om ekspropriasjon for separat.

I alt 26 grunneiere blir berørt av tiltakene som departementet her tilrår får konsesjon.

I vurderingen av om det skal gis ekspropriasjonstillatelse etter orl. § 2, må samfunnets interesse i utbygging av fornybar energi og forsyningssikkerhet avveies mot hensynet til de grunneiere og rettighetshavere som blir berørt, og til allmenne interesser, herunder knyttet til miljø i vid forstand. Ekspropriasjon kan ikke gis uten at det må "reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade", jf. orl. § 2.

Departementet anser det som viktig å etablere ny fornybar kraftproduksjon. Ny produksjon og nye kraftledninger vil være med på å opprettholde en sikker og stabil forsyning av strøm, samt å sørge for at forsyningssikkerheten er akseptabel. I dette tilfellet vil ny kraftledning være avgjørende for å kunne realisere prosjekter langs Åkrafjorden, som vil kunne utløse betydelige mengder kraft.

Enkeltpersoner blir i varierende grad berørt av bygging og drift av anleggene. Departementet er likevel enig med NVE i at de samfunnsmessige fordelene av tiltaket utvilsomt veier tyngre enn ulempene for den enkelte grunneier eller rettighetshaver som blir berørt av tiltaket. Villkårene for ekspropriasjon er derfor til stede, jf. orl. § 2.

HKN har også søkt om å få tiltre eiendommene før skjønn er gjennomført jf. orl. § 25. Forhånds-tiltredelse før skjønn er begjært kan bare gis i særlige tilfeller der det ville medføre urimelige forsinkelser å avvente skjønnsbegjæringen. Departementet kan ikke se det foreligger slike særlige tilfeller i denne saken, og finner ikke grunnlag for å gi tillatelse til forhåndstiltredelse nå.

8.2 Forurensningsloven

RSE har søkt om tillatelse til gjennomføring av tiltaket etter forurensningsloven. Departementet finner at det ikke er nødvendig med noen tillatelse etter forurensningsloven i driftsfasen. For anleggsfasen må det sendes egen søknad om utslippstillatelse til Fylkesmannen i Hordaland.

V. Departementets merknader til vilkårene

Merknader til konsesjonsvilkårene

Skromme og Kvernhuselva kraftverk vil produsere under 40 GWh i året og er kun underlagt reglene i vannressursloven, mens Bordalen 2 delvis vil være underlagt reglene også i vassdragsreguleringsloven. Det utformes derfor tre separate konsesjonsvilkår. For Bordalen 2 kraftverk fastsettes et eget manøvreringsreglement, mens manøvreringsreglementet for Skromme og Kvernhuselva inngår i vilkårssettet.

Vilkårssettene kommenteres i det følgende enkeltvis.

Skromme kraftverk

Post 1. Vannslipping

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og legges til grunn for konsesjonen:

Middelvannføring:	3,55 m ³ /s
Alminnelig lavvannføring:	230 l/s
5-persentil sommer	488 l/s
5-persentil vinter	239 l/s
Maksimal slukeevne	8,0 m ³ /s
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	225 %
Minste driftsvannføring	0,8 m ³ /s

Søker foreslår å slippe minstevannføring fra inntaksdammen for Skromme kraftverk tilsvarende 5-persentilen for sommer og vinter, dvs. 488 l/s om sommeren og 239 l/s om vinteren. Med en minstevannføring av denne størrelsen vil Skromme kraftverk i snitt produsere 8,9 GWh i året.

Det foreslås en minstevannføring på 490 l/s i perioden 1. mai – 30. september og 240 l/s resten av året, i tråd med søkers forslag.

Det skal etableres en måleanordning for registrering av minstevannføring. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen skal godkjennes gjennom detaljplanen. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Ved alle steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking og skiltenes utforming og plassering.

NVE presiserer at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme. Kraftverket skal kjøres jevnt. Inntaksbassenget skal ikke benyttes til å oppnå økt driftstid, og det skal kun være små vannstandsvariasjoner knyttet til opp- og nedkjøring av kraftverket. Dette er primært av hensyn til naturens mangfold og mulig erosjonsfare.

Post 2. Konsesjonstid og revisjon

Vannressursloven § 26 gir mulighet for å fastsette at konsesjonen skal revideres etter en viss tid. Praxis har hittil vært at revisjonsadgang kun fastsettes for utbygginger av en viss størrelse. Bygging av Skromme kraftverk anses som en del av en større utbygging, og det foreslås derfor å gi revisjonsadgang med samme revisjonstidspunkt for alle delprosjektene. Vilråene og for eksempel krav til minstevannføring bør i dette tilfellet kunne sees i sammenheng for hele utbyggingen ved en eventuell vilkårsrevisjon.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Detaljerte planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap skal forelegges NVE og godkjennes av NVE før anleggsstart.

Dammer og trykkrør skal klassifiseres etter reglene i damforskriften. Informasjon om dette finnes på <https://www.nve.no/damsikkerhet-og-energiforsyningsberedskap/damsikkerhet/klassifisering/>. Konsekvensklassen er bestemmende for sikkerhetskravene som stilles til planlegging, bygging og drift.

NVEs tilsynsavdeling ved seksjon for damikkerhet må derfor fatte endelig vedtak om konsekvensklasse for gitt alternativ før tekniske planer for sikkerhet kan utarbeides og sendes NVE til godkjenning.

NVEs miljøtilsyn vil ikke ta planer for landskap og miljø til behandling før anlegget har fått vedtak om konsekvensklasse. Informasjon om utarbeidelse av planer for landskap og miljø finnes på <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/miljotilsyn/>.

Nedenstående tabell søker å oppsummere føringer og krav som ligger til grunn for konsesjonen. Det kan likevel forekomme at det er gitt føringer andre steder i dokumentet som ikke har kommet med i tabellen. Departementet presiserer at alle føringer og krav som er nevnt i dokumentet gjelder.

Konsesjon er gitt på følgende forutsetninger:

	NVE anbefaling	OEDs merknad
Valg av alternativ	Søknaden beskriver kun ett alternativ. NVE har ingen merknader til dette.	Som NVE.
Inntak	Inntaksdammen skal plasseres i tråd med det som er beskrevet i søknaden. Den må konstrueres slik at flomforholdene oppstrøms inntaket ikke forverres. Teknisk løsning for dokumentasjon for slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.	Som NVE.
Vannvei	Søknaden oppgir at rørgata skal legges i gravd/sprengt grøft i gamle E134. Dette kan ikke endres ved detaljplan. Dokumentasjon på nødvendig avklaring med Vegvesenet om praktisk gjennomføring sendes NVE sammen med planer for landskap og miljø.	Som NVE.
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden.	Som NVE.
Største slukeevne	8 m ³ /s.	Som NVE.
Minste driftsvannføring	0,8 m ³ /s. Kun ubetydelige justeringer kan tillates i detaljplan.	Som NVE.
Installert effekt	3,5 MW.	Som NVE.
Antall turbiner/turbintype	Søknaden oppgir 2 Francisturbiner. Antall turbiner og turbintype kan justeres ved detaljplan.	Som NVE.
Avbøtende tiltak	Det skal vurderes om det bør legges til rette for hekking av fossefall i kraftverksutløpet i forbindelse med utarbeidelse av detaljplan. Se kommentarer til post 6 – Naturforvaltning.	Som NVE.
Annet	Detaljplanen sendes kommunen for uttalelse, jf. post 5. Anlegget skal utformes med tanke på å forebygge mulige problemer med gassovermetning. Inntaket skal konstrueres slik at faren for luftinnblanding blir minst mulig. Samtidig bør en sørge for god utlufting av vannet før det ledes tilbake i elva.	Som NVE.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer, kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Anlegg som ikke er bygget i samsvar med konsesjon og/eller planer godkjent av NVE, herunder også planlagt installert effekt og slukeevne, vil ikke være berettiget til å motta elsertifikater. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Post 6. Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket, og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Det er aktuelt å legge til rette for alternative hekkeplasser for fossefall. Dette er i utgangspunktet noe som naturforvaltningsvilkåret gir hjemmel til å pålegge. Vilåret forvaltes av Miljødirektoratet, og kan evt. delegeres til Fylkesmannen. Det har vist seg at det kan være et godt alternativ å legge til rette for

reirbygging i kraftverksutløpet. Dette må i så fall avklares i forbindelse med NVEs godkjenning av detaljplanene fordi det da må støpes en hylle som fossekallen kan bygge reir på samtidig med at anlegget bygges. Et eventuelt pålegg om å tilrettelegge for hekking av fossekall i kraftverksutløpet bør avklares i detaljplanfasen. Fylkesmannen bør kontaktes, men NVE er myndighet for endelig godkjenning av detaljerte planer for miljø og landskap. Fylkesmannen kan i ettertid pålegge at det i tillegg bygges reirkasse, for eksempel under brua som gir adgang til Postveien.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

Det forutsettes at utbygger tar nødvendig kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jmfør kulturminneloven § 8.

Post 9. Ferdsel mv.

Trond Solvang foreslår at det bygges kjøresterk bro over damkrona ved inntaket til Skromme kraftverk for å lette adkomsten til hyttene, legge til rette for turgåing og nyttetransport fra Skromme gård. Videre mener han at utbygger bør pålegges å ruste opp brua ved Skromme gård for å sikre framtidig adkomst til Postvegen og nyttetransport for Skromme gård.

Departementet mener at skadene og ulempene som vil følge av Skromme kraftverk er små. Samtidig anses behovet for å kunne krysse elva oppe ved inntaket å være relativt begrenset. Kraftstasjonsbygget vil ikke være til hinder for å krysse elva over eksisterende bru. Det er dermed ikke grunnlag for å pålegge tiltakshaver noen spesielle forpliktelser verken i forbindelse med krysningsmuligheter over inntaksdammen eller en eventuell opprustning av brua ved Skromme. I den grad brua ved Skromme blir skadet som følge av anleggsvirksomheten vil det imidlertid være utbyggers ansvar å utbedre dette.

Post 10. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Kvernhuselva kraftverk

Post 1. Vannslipping

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for konsesjonen:

Middelvannføring:	570 l/s
Alminnelig lavvannføring:	30 l/s
5-persentil sommer	57 l/s
5-persentil vinter	31 l/s
Maksimal slukeevne	1,3 m ³ /s
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	228 %
Minste driftsvannføring	60 l/s

Søker foreslår å slippe minstevannføring fra inntaksdammen for Kvernhuselva kraftverk tilsvarende kun halvparten av 5-persentilen for sommer og vinter, dvs. 29 l/s om sommeren og 15 l/s om vinteren. Med en minstevannføring av denne størrelsen vil Kvernhuselva i snitt produsere 9,3 GWh i året.

Det fastsettes en minstevannføring på 30 l/s i tiden 1. mai – 30. september og 15 l/s i resten av året, i tråd med søkers forslag.

Når det gjelder kommentarer om måleanordning for minstevannføring, teknisk løsning for dokumentasjon av vannslippet, opplysningsskilt og regler for drift viser vi til de avsluttende kommentarer til post 1 for Skromme kraftverk.

Post 2. Konsesjonstid og revisjon

På samme måte som for Skromme kraftverk foreslås å gi revisjonsadgang for Kvernhuselva kraftverk, jf. vannressursloven § 26.

Post 5. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Innledende kommentarer til nedenstående tabell er de samme som for Skromme kraftverk. Konsesjon er gitt på følgende forutsetninger:

	NVEs anbefaling	OEDs merknader
Valg av alternativ	Søknaden beskriver kun ett alternativ. NVE har ingen merknader til dette.	
Inntak	Inntaksdammen skal plasseres i tråd med det som er beskrevet i søknaden.	Som NVE.
Vannvei	Vannveien konstrueres og plasseres i terrenget i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Den skal i minst mulig grad sprenge ned i fjell. Nøyaktig trasé fastsettes i samråd med NVE i detaljplanfasen.	Som NVE.
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Dokumentasjon på nødvendig avklaring med Vegvesenet om løsning i forbindelse med kryssing av både nye og gamle E134 sendes NVE sammen med detaljerte planer for landskap og miljø.	Som NVE.
Største slukeevne	1,3 m ³ /s	Som NVE.
Minste driftsvannføring	0,06 m ³ /s. Kun ubetydelige justeringer kan tillates i detaljplan.	Som NVE.
Installert effekt	3,2 MW	Som NVE.
Antall turbiner/turbintype	Søknaden oppgir ett vertikalt Peltonaggregat. Antall turbiner og turbintype kan justeres ved detaljplan.	Som NVE.
Vei	Anleggsveien opp fjellsida skal så langt det er mulig følge traseen til eksisterende traktorvei. Det skal legges vekt på å gjøre veien så smal som mulig og eksisterende skogsvegetasjon skal ivaretas i størst mulig grad. NVE har ingen merknader til at veien gjøres permanent.	Som NVE.
Avbøtende tiltak	Kraftstasjonsbygget skal utformes slik at det glir naturlig inn i det omkringliggende kulturlandskapet.	Som NVE.
Annet	Detaljplanen sendes kommunen for uttalelse, jf. post 5. Anlegget skal utformes med tanke på å forebygge mulige problemer med gassovermetning. Inntaket skal konstrueres slik at faren for luftinnblanding blir minst mulig. Samtidig bør en sørge for god utlufting av vannet før det ledes tilbake i elva.	Som NVE.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Anlegg som ikke er bygget i samsvar med konsesjon og/eller planer godkjent av NVE, herunder også planlagt installert effekt og slukeevne, vil ikke være berettiget til å motta elsertifikater. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Etne kommune ber om at det må vurderes om bekkeinntakene skal steinsettes. RSE henviser til eventuelle krav fra NVE, men mener det ikke vil være hensiktsmessig å transportere masser inn med helikopter for å plastre. Det vises til at inntaket for Kvernhuselva kraftverk vil bli lite synlig for omgivelsene. Inntaket bør tilpasses terrenget så godt som mulig, men departementet mener det ikke er nødvendig å pålegge utbygger å steinsette dammen.

Post 6. Naturforvaltning

Vilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen selv om det i dag synes lite aktuelt å pålegge ytterligere avbøtende tiltak. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltaketets størrelse og virkninger.

Post 7. Automatisk fredete kulturminner

Det forutsettes at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Det vises til den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jmfør kulturminneloven § 8.

Post 10. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Bordalen kraftverk etter alternativ 2**Post 2. Konsesjonsavgifter**

NVE anbefaler at avgiftene settes til kr 24 pr. nat.hk. for kommunen og kr 8 pr. nat.hk. for staten. Departementet viser til at dette er i samsvar med praksis i de senere konsesjoner, og tilrår avgifter i samsvar med NVEs anbefaling.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Innledende kommentarer til nedenstående tabell er de samme som for Skromme kraftverk. Konsesjon gis på følgende forutsetninger:

	NVEs anbefaling	OEDs kommentar
Valg av alternativ	Bordalen 2. NVE kan også godta utbygging etter Bordalen 3.	Bordalen 2
Inntak	Inntaksdammen skal plasseres i tråd med det som er beskrevet i søknaden. Teknisk løsning for dokumentasjon for slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.	Som NVE.
Vannvei	Vannveien bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden, i hovedsak tunnel.	Som NVE.
Kraftstasjon	Kraftstasjonen skal plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden.	Som NVE.
Overføringer	Bekkeinntak i Skårselva plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Inntak via sjakt og boret tunnel.	Som NVE.
Største slukeevne	6,2 m ³ /s	Som NVE.
Minste driftsvannføring	150 l/s. Kun ubetydelige justeringer kan tillates i detaljplan.	Som NVE.
Installert effekt	20,8 MW	Som NVE.
Antall turbiner/turbintype	Søknaden oppgir to like, vertikale Peltonaggregater. Antall turbiner og turbintype kan justeres ved detaljplan.	Som NVE.
Vei	Adkomstveier bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Det skal legges vekt på å gjøre veien så smal som mulig. Eksisterende skogsvegetasjon skal ivaretas i størst mulig grad.	Som NVE.
Avbøtende tiltak	Kraftstasjonsbygget skal utformes slik at det glir naturlig inn i landskapet.	Som NVE.

Annet	Detaljplanen sendes kommunen for uttalelse, jf. post 5. Anlegget skal utformes med tanke på å forebygge mulige problemer med gassovermetning. Både bekkeinntaket i Skårselva og hovedinntaket skal konstrueres slik at faren for luftinnblanding blir minst mulig. Samtidig bør en sørge for god utlufting av vannet før det ledes ut i Rullestadvatnet. Massetippen plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden. Eventuell alternativ bruk av masser kan avklares i detaljplanfasen.	Som NVE.
-------	--	----------

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Anlegg som ikke er bygget i samsvar med konsesjon og/eller planer godkjent av NVE, herunder også planlagt installert effekt og slukeevne, vil ikke være berettiget til å motta elsertifikater. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Etne kommune ber om at det må vurderes om bekkeinntakene skal steinsettes. RSE henviser til eventuelle krav fra NVE, men mener det ikke vil være hensiktsmessig å transportere masser inn med helikopter for å plastre. NVE viser til at inntak i Sagelva og i Raudbekken bortfaller etter vår tilråding. Både inntaket i Skårselva og inntaket i Bordalselva vil bli lite synlig for omgivelsene. Selv om det kan forventes at enkelte turgåere aktivt vil oppsøke inntaksdammene for å se, mener NVE det er tilstrekkelig at inntakene tilpasses terrenget så godt som mulig. Kostnadene med å steinsette dammene vil overstige nytteverdien av dette.

Post 8. Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket, og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

Det forutsettes at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Det minnes videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8.

Post 12. Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Post 13. Manøvreringsreglement mv.

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden, og lagt til grunn for konsesjonen og forslag til minstevannføring:

Middelvannføring:	2,7 m ³ /s
Maksimal slukeevne	6,2 m ³ /s
Maksimal slukeevne i % av middelvannføring	230 %
Minste driftsvannføring	150 l/s

Bordalselva ved inntaket

Alminnelig lavvannføring:	189 l/s
5-persentil sommer	431 l/s
5-persentil vinter	156 l/s

Skårselva

Alminnelig lavvannføring:	68 l/s
5-persentil sommer	156 l/s
5-persentil vinter	56 l/s

Søker foreslår å slippe minstevannføring fra inntaksdammen i Bordalselva og bekkeinntaket i Skårselva tilsvarende halvparten av 5-persentilene for sommer og vinter. Dette utgjør 215 l/s om sommeren og 78 l/s om vinteren for Bordalselva og 78 l/s om sommeren og 28 l/s om vinteren for Skårselva. Med en minstevannføring av denne størrelsen vil Bordalen 2 kraftverk i snitt produsere 63,7 GWh i året.

Det fastsettes en minstevannføring på 200 l/s fra inntaket i Bordalselva og 80 l/s fra inntaket i Skårselva i tiden 1. mai – 30. september og 80 l/s fra inntaket i Bordalselva, samt 30 l/s fra inntaket i Skårselva resten av året, i tråd med søkers forslag.

Det skal etableres måleanordninger for registrering av minstevannføring ved begge inntakspunktene. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes gjennom detaljplanen. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Dersom tilsiget er mindre enn minstevannføringskravet, skal hele tilsiget slippes forbi.

Ved alle steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking og skiltenes utforming og plassering.

Det presiseres at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme. Kraftverket skal kjøres jevnt. Inntaksbassenget skal ikke benyttes til å oppnå økt driftstid, og det skal kun være små vannstandsvariasjoner knyttet til opp- og nedkjøring av kraftverket. Dette er primært bestemt av hensyn til naturens mangfold og mulig erosjonsfare.

Olje- og energidepartementet

tilråd:

1. Rullestad og Skromme Energi AS gis tillatelser til bygging av Skromme kraftverk, Kvernhuselva kraftverk og Bordalen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Etne kommune i samsvar med vedlagte forslag.
2. Haugaland Kraft Nett AS gis tillatelse til bygging og drift av 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III og til bygging og drift av Rullestad og Blåfalli III transformatorstasjoner i Etne og Kvinnherad kommuner i samsvar med vedlagte forslag.

Spesifikasjon av tillatelsene

1. I medhold av vannressursloven § 8 gis Rullestad og Skromme Energi AS tillatelse til å bygge Skromme kraftverk i Etne kommune, jf. vedlegg 2.
2. I medhold av vannressursloven § 8 gis Rullestad og Skromme Energi AS tillatelse til å bygge Kvernhuselva kraftverk i Etne kommune, jf. vedlegg 3.
3. I medhold av vannressursloven § 8 gis Rullestad og Skromme Energi AS tillatelse til å bygge Bordalen kraftverk i Etne kommune etter alternativ 2, jf. vedlegg 4.
4. Det fastsettes manøvreringsreglement for utbygging av Bordalen kraftverk, jf. vedlegg 5.
5. I medhold av energiloven § 3-1 gis Rullestad og Skromme Energi AS tillatelse til å bygge, eie og drive Skromme kraftverk, Kvernhuselva kraftverk og Bordalen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg, jf. vedlegg 6.
6. I medhold av energiloven § 3-1 gis Haugaland Kraft Nett AS tillatelse til å bygge, eie og drive 66 kV kraftledning fra Rullestad via Tøsse til Blåfalli III og til å bygge, eie og drive Rullestad og Blåfalli III transformatorstasjoner i Etne og Kvinnherad kommune, jf. vedlegg 7.
7. I medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 gis Haugaland Kraft Nett AS samtykke til å ekspropriere nødvendige grunn og rettigheter for å bygge, eie og drive Rullestad transformatorstasjon, Blåfalli III transformatorstasjon og 66 kV kraftledning fra Rullestad via Tøsse til Blåfalli III.
8. Planendringer kan foretas av departementet eller den departementet bemyndiger.

*Vilkår
for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Rullestad og Skromme Energi AS
til å bygge Skromme kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

(Vannslipping)

I tiden 1. mai – 30. september skal det slippes 490 l/s fra inntaksdammen. I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 240 l/s fra inntaksdammen. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

2.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår.

3.

(Bortfall av konsesjon)

Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1 tredje ledd. Olje- og energidepartementet kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det

kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Dalelva er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggings-tiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning/Sametinget med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige vegger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Vegger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget.

Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

12.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

13.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringsens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

14.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

15.

(Varslingsplikt)

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE bli varslet om overdragelsen i forkant.

16.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Vilkår**for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Rullestad og Skromme Energi AS
til å bygge Kvernhuselva kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

(Vannslipping)

I tiden 1. mai – 30. september skal det slippes 30 l/s fra inntaksdammen. I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 15 l/s fra inntaksdammen. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

2.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilråene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilråene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilrå.

3.

(Bortfall av konsesjon)

Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1 tredje ledd. Olje- og energidepartementet kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

4.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i innsjøer og elver som blir vesentlig berørt av endringer i vannstand eller vannføring er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggings-tiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

8.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9.

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

10.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget.

Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

12.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

13.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

14.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

15.

(Varslingsplikt)

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE godkjenne overdragelsen i forkant.

16.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Vilkår**for tillatelse etter vannressursloven § 8 til Rullestad og Skromme Energi AS
til å bygge Bordalen kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av Fylkesmannen.

3.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4.

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år, jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5.

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6.

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,

- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggs-tiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

11.

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på

konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12.

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

14.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

15.

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltene utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

16.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17.

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

19.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Manøvreringsreglement
for utbygging av Bordalen kraftverk i Etne kommune, Hordaland fylke*

1.

Overføringer

Skårselva tas inn på samme høyde som inntak i Bordalselva og føres inn på tilløpstunnelen.

2.

I tiden 1. mai – 30. september skal det slippes 200 l/s fra inntaket i Bordalselva og 80 l/s fra inntaket i Skårselva. I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 80 l/s fra inntaket i Bordalselva og 30 l/s fra inntaket i Skårselva. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at damanleggene til enhver tid er i god stand. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres.

4.

Viser det seg at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet."

Anleggskonsesjon for Rullestad og Skromme Energi AS

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1, gis Rullestad og Skromme Energi AS under henvisning til søknader av september 2011, NVEs innstilling av 15.1.2015 og kgl.res. av 09.12.2016, anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

Kvernhuselva kraftverk med:

- En generator med ytelse 3,6 MVA og spenning 6,6 kV
- En transformator med ytelse 4 MVA og omsetning 22/6,6 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg.

Skromme kraftverk med:

- En generator med ytelse 3,9 MVA og spenning 6,6 kV
- En transformator med ytelse 4 MVA og omsetning 22/6,6 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg.

Bordalen 2 kraftverk med:

- En generator med ytelse 23,1 MVA og spenning 6,6 kV
- En transformator med ytelse 25 MVA og omsetning 22/6,6 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg.

Anleggene går fram av kart merket «Alternative kraftverk i Rullestadorrådet» som er vedlagt dette dokumentet.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 09.12.2046.

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon. Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen. Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

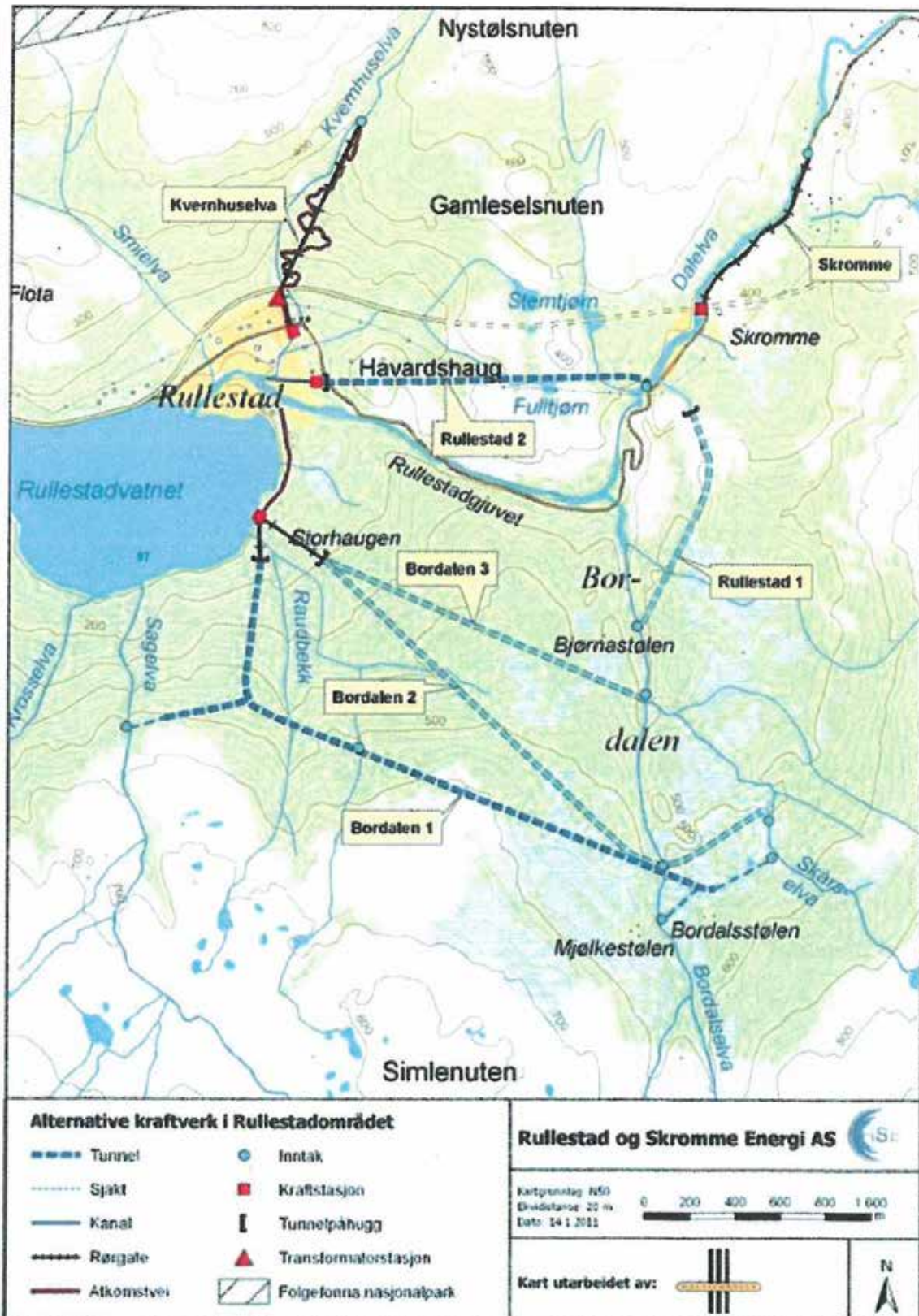
Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen. NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

Anleggskonsesjon for Haugaland Kraft Nett AS

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gir Olje- og energidepartementet under henvisning til søknad av 14. mai 2010 og søknader av 2. mai 2006 og 10. desember 2010, NVEs innstilling 15.1.2015 og kgl.res. datert 09.12.2016 anleggskonsesjon til Haugaland Kraft Nett AS.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

En omtrent 26 kilometer lang kraftoverføring med nominell spenning 66 kV, fra Rullestad transformatorstasjon, via Tøsse til Blåfalli III transformatorstasjon i Etne og Kvinnherad kommuner, Hordaland fylke. Ledningen vil bestå av følgende delstrekninger og anlegg:

- En ca. 50 meter lang kabelinnføring fra Rullestad transformatorstasjon, med minimum strømføringssevne tilsvarende tverrsnitt AL 630.
- En ca. 10,1 kilometer lang luftledning fra Rullestad transformatorstasjon til avgreining ved Tøsse, med minimum strømføringssevne tilsvarende tverrsnitt 454 Al 59, inkludert et fjordspenn med minimum strømføringssevne tilsvarende tverrsnitt FeAl 380.
- En ca. 10,7 kilometer lang luftledning fra avgreining ved Tøsse til Brandvik, med minimum strømføringssevne tilsvarende tverrsnitt FeAl 329.
- En ca. 4,7 kilometer lang luftledning fra Brandvik til Blåfalli III transformatorstasjon, med minimum strømføringssevne tilsvarende tverrsnitt 594 Al 59.
- Nødvendig høyspenningsanlegg, herunder fjernstyrt skillebryter i avgreiningspunktet mot Tøsse kraftverk.
- Kraftledningen skal i hovedsak bygges med portalmaster i tre, matte traverser og med kompositt-isolatorer i I-kjeder.

Rullestad transformatorstasjon:

Tillatelse til å bygge og drive Rullestad transformatorstasjon i Etne kommune med følgende elektriske anlegg:

- Én krafttransformator med ytelse 60 MVA og spenning 66/22
- Én stasjonstransformator med spenning 22/0,3 kV
- Ett innendørs 66 kV koblingsfelt
- Åtte utendørs 22 kV koblingsfelt
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Blåfalli III transformatorstasjon:

Tillatelse til å bygge og drive Blåfalli III innendørs transformatorstasjon i Kvinnherad kommune med følgende elektriske anlegg:

- Én krafttransformator med ytelse 150/ 125/ 25 MVA og spenning 300(420)/66/22 kV
- Én stasjonstransformator med spenning 22/0,23 kV
- Fire utendørs 300(420) kV koblingsfelt
- Fire innendørs 66 kV koblingsfelt
- Seks innendørs 22 kV koblingsfelt
- Én 22 kV jordslutningsspole
- 360 meter 22 kV jordkabler med tverrsnitt 3x240 Al for tilknytning av 22 kV anlegg
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Kraftledningene skal i det vesentligste være som på vedlagte kart merket «Oversiktskart».

Transformatorstasjonene skal være i tråd med tegninger i søknaden merket «Situasjonsplan og fasadetegning for Blåfalli III transformatorstasjon» og «Situasjonsplan og fasadetegning for Rullestad transformatorstasjon».

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1.

Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 09.12.2046 (30 år fra konsesjonsdato).

2.

Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3.

Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen fem år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4.

Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5.

Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6.

Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7.

Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8.

Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9.

Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Haugaland Kraft Nett AS skal utarbeide planen i kontakt med berørte kommuner, grunneiere og andre rettighetshavere. I områder hvor anleggene for kraftoverføringen og kraftproduksjonen er sammenfallende eller krysser hverandre skal tiltakshaverne samarbeide om utarbeidelse av planen. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

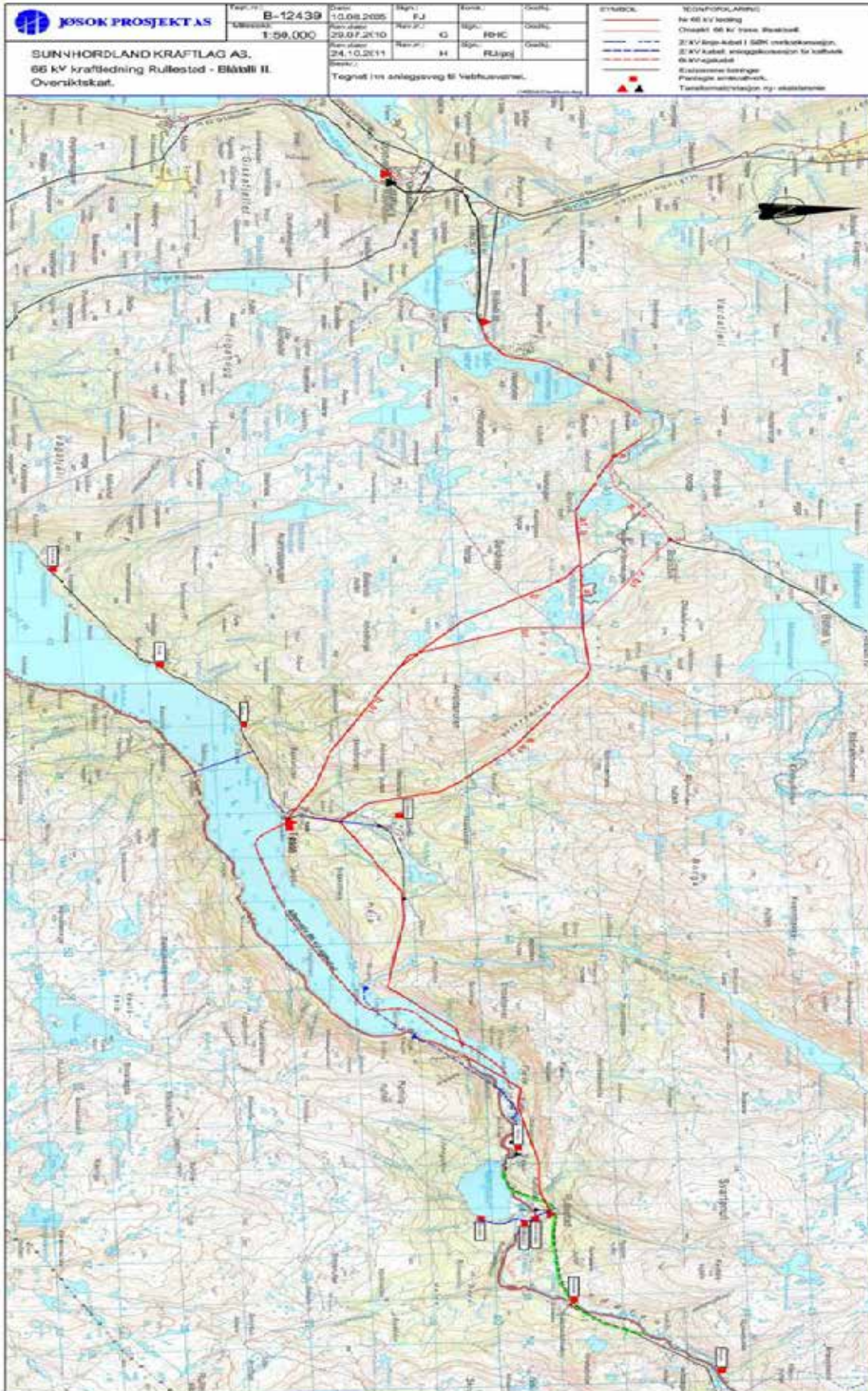
Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen særskilt drøfte:

- Riving av 22 kV ledningen mellom Rullestad og Glåmo.
- Dersom det er hekking i kjent jaktfalklokalitet, skal det beskrives hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å minimalisere ulempene for denne lokaliteten.
- Hvordan anleggsarbeidet skal gjennomføres i Skreddalen for å minimalisere terrenginngrepet.

21. Nydalselva Kraft AS

(Samtykke til erverv av alle aksjene i Steinsvik Kraft AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 12. desember 2016.

Vi syner til søknad frå Nydalselva Kraft AS 15. august d.å. om samtykke etter lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. (industrikonsesjonsloven) § 4 tredje ledd til erverv av alle aksjane i Steinsvik Kraft AS.

I søknaden var det opphavleg søkt om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36. Etter kontakt med Nydalselva Kraft AS i e-post av 6. og 7. desember d.å. vart det avtalt at departementet kunne handsame søknaden etter lova § 4 tredje ledd, jf. § 39.

Bakgrunn for søknaden

Ved kgl.res. av 5. mai 2006 fekk Småkraft AS konsesjon til bygging av Steinsvik kraftverk, konsesjon til regulering av Vesle Trevassdalsvatn og Blåfjellvatn og konsesjon til erverv av bruksrett til fallrettane i Tungeelva i Volda. Steinsvik kraftverk er i NVEs vedtak av 24. oktober 2012 berekna å gi 4 874 nat.hk. etter industrikonsesjonsloven, og fallrettane er difor over grensa for konsesjonsplikt i industrikonsesjonsloven, jf. § 1 andre ledd.

Steinsvik Kraft AS vart stifta 20. oktober 2015 ved fisjon frå Småkraft AS, og selskapet vart registrert i Einingsregisteret 10. desember 2015. Steinsvik Kraft AS er i dag eigar av Steinsvik kraftverk i Volda kommune og har rett til å utnytte dei tilhøyrande vassfalla og reguleringane av Vesle Trevassdalsvatn og Blåfjellvatn.

Steinsvik Kraft AS søkte 18. november 2015 om samtykke til å overta eigarskapet til Steinsvik kraftverk med tilhøyrande leigeavtale for fallrettar og reguleringskonsesjonar frå Småkraft AS. Olje- og energidepartementet fatta 18. desember 2015, i medhald av industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd, vedtak om samtykke til at Småkraft AS sin bruksrett til fallrettane som vert utnytta i Steinsvik kraftverk i Tungeelva i Volda gitt ved kgl.res. 5. mai 2006, vart overdratt til Steinsvik Kraft AS på uendra vilkår. I medhald av vassdragsreguleringslova § 14 nr. 2 ga departementet òg samtykke til at konsesjonen til regulering av Vesle Trevassdalsvatn og Blåfjellvatn som vart gitt ved kgl.res. 5. mai 2006 kunne overførast til Steinsvik Kraft AS på uendra vilkår.

Nydalselva Kraft AS har den 17. juni d.å. inngått avtale om erverv av alle aksjane i Steinsvik Kraft AS. Endeleg aksjekjøpsavtale signert av alle seljarane vart motteken av kjøpar 2.8.2016.

På bakgrunn av dette søker Nydalselva Kraft AS om samtykke etter industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd til indirekte overdraging av Steinsvik Kraft AS sin bruksrett til fallrettane som vert utnytta i Steinsvik Kraftverk i Tungeelva i Volda gitt ved kgl.res. 5. mai 2006.

Departementets vurdering

Etter industrikonsesjonsloven § 39 gjeld lovas reglar om eigedomsrett til vassfall eller anna rådighet over vassfall ved kjøp av meir enn 90 prosent av aksjane, partane eller rettane til aksjane eller partane som nemnd i § 36 eller § 37 a som direkte eller indirekte har eigedomsrett eller anna rett som kjøparen ikkje kunne erverve utan konsesjon eller vedtak etter lova.

Med heimel i § 4 tredje ledd kan departementet samtykke til at eksisterande bruksrettar vert overdrege til føretak mv. som nemnd i § 2 fyrste ledd i samband med omorganisering eller liknande.

Nydalselva Kraft AS har etter det som er opplyst to aksjonærar, SKL Produksjon AS og Sognekraft AS, som kvar eig 50 % av aksjane i selskapet. Departementet legg til grunn at det som fylgje av omorganisering no er Sunnhordland Kraftlag AS som eig aksjane i Nydalselva Kraft AS etter fusjon mellom Sunnhordland Kraftlag AS og SKL Produksjon AS.

Sunnhordland Kraftlag AS er eigd av Haugaland Kraft AS med 40,92 %, BKK AS med 33,77 %, Finnås Kraftlag med 10,14 %, Tysnes Kraftlag SA med 4,40 %, Fitjar Kraftlag SA med 3,39 %, Fjelberg Kraftlag SA med 2,97 % Skånevik Ølen Kraftlag SA med 2,27 % og Stord kommune med 2,14 %.

Sognekraft AS er eigd av BKK AS 44,44 %, Vik kommune 19,80 %, Luster Energiverk AS 12,90 %, Sogndal kommune 11,00 %, Luster kommune 6,90 %, Balestrand kommune 2,50 % og Leikanger kommune 2,50 %.

Kravet til offentleg eigarskap er oppfylt, jf. § 2 fyrste ledd. Departementet finn at vilkåra etter industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd, jf. § 39, for ei indirekte overdraging av bruksrettane i Tungeelva er oppfylt.

Konklusjon

I medhald av industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd gir Olje- og energidepartementet samtykke til indirekte overdraging til Nydalselva Kraft AS av Steinsvik Kraft AS sin bruksrett til fallrettane som vert utnytta i Steinsvik Kraftverk i Tungeelva i Volda gitt ved kgl.res. 5. mai 2006.

Samtykket medfører ingen endringar av tidlegare gjevne konsesjonar eller samtykke med tilhøyrande vilkår. Det er fortsatt Steinsvik Kraftverk AS som er ansvarleg for å oppfylle desse.

22. Gloppen Energi AS

(Tillatelse til overføring av ervervs- og reguleringskonsesjon til Gloppen Energi AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 20. desember 2016.

Innledning

Det vises til søknad datert 18.03.16 og revidert søknad av 13.05.16 fra Advokatfirmaet Lund & Co DA på vegne av Gloppen Energi AS, om overdragelse av ervervede rettigheter til vannfall i Gloppenelva i Breimsvassdraget.

Gloppen kommune eier kraftstasjonene Evebøfossen, Eidsfossen og Trysilfossen (Gloppenstasjonene) med tilhørende reguleringsanlegg, grunn-, fall- og reguleringsretter i Gloppenelva.

Saken gjelder omorganisering av Gloppen kommunes kraftvirksomhet ved at Gloppenstasjonene med tilhørende fall, eiendommer, reguleringsretter og reguleringsanlegg overdras fra Gloppen kommune til det heleide kommunale selskapet Gloppen Energi AS.

Uten konsesjon kan kun staten erverve eiendomsrett til vannfall som ved regulering antas å kunne utbringes til mer enn 4.000 naturhestekrefter (nat.hk.), jf. industrikonsesjonsloven § 1 annet ledd. Konsesjon kan gis til selskaper som oppfyller kravet om offentlig eierskap, jf. industrikonsesjonsloven § 2 første ledd. På vegne av Gloppen Energi AS søkes det om unntak fra konsesjonsplikt etter ervervsloven for erverv av ukonsederte fall som overstiger konsesjonspliktgrensen på 4000 nat.hk. og ved overdragelse av allerede konsederte fall under 4000 nat.hk.

Departementet oversendte søknaden til NVE for merknader, jf. departementets brev av 1.6.2016. NVEs vurdering og innstilling til søknaden er oversendt departementet i brev av 14.9.2016.

Bakgrunn

Frem til 1995 ble Gloppenstasjonene driftet av det kommunale selskapet Gloppen Elektrisitetsverk. Gloppen kommune inngikk i februar 1995 en avtale med Sogn og Fjordane Energiverk (nå Sogn og Fjordane Energi AS (SFE)) om utleie av Gloppenstasjonene. Avtalen utløp 31. desember 2015. SFE fikk ved kgl.res. 20. november 1997 tillatelse til erverv av bruksrett til fallene som er utnyttet i Gloppenstasjonene. Gloppen kommune har tidsubegrenset konsesjon etter vassdragsreguleringsloven for regulering av Breimsvatn, jf. kgl.res. 9. september 1932. Den regulerte vannføringen utnyttet i Gloppenstasjonene. SFE fikk i 1997 også tillatelse til å overta reguleringen av Breimsvatn for den avtalte leieperioden.

Tidligere kunne kommuner erverve vannfall konsesjonsfritt. En endring i industrikonsesjonsloven i 1969 innebar at konsesjonsplikten ble utvidet til også å omfatte kommuners og fylkeskommuners erverv av vannfall. Gloppen Elektrisitetsverk fikk ved kgl.res. 16. mars 1979 konsesjon for erverv av ¼ av fallet som utnyttet i Trysilfossen kraftverk. Med unntak av denne delen i dette fallet, har Gloppen kommune ervervet vannfallene som utnyttet i Gloppenstasjonene konsesjonsfritt.

Nærmere om planlagt omorganisering og de ulike selskapene

I forbindelse med omorganisering av Gloppen Elektrisitetsverk til aksjeselskap ble de konsesjonspliktige vannfallsrettighetene liggende i Gloppen kommune kommunes eie, jf. også Olje- og energidepartementets brev av 5.11.98 til Deloitte Touche Advokater ANS i forbindelse med søknad om refusjon av dokumentavgift ved omorganiseringen til aksjeselskap. Omorganiseringen av kommunens kraftvirksomhet er nå planlagt som en todelt prosess. Første del av prosessen gjennomføres ved at kommunens kraftvirksomhet skytes inn i det nyopprettede heleide kommunale selskapet Gloppen Kraft AS i form av et tingsinnskudd. Andre del av omorganiseringsprosessen består i at Gloppen Kraft AS overdras til Gloppen Energi AS gjennom fusjon etter aksjeloven kapittel 13 med Gloppen Energi AS som overtakende selskap.

Gloppen kommune har som et ledd i omorganiseringsprosessen valgt å gjennomføre en rettet emisjon i Gloppen Energi AS mot SFE Produksjon AS. Gloppen Energi AS får tilført kapital, ved at SFE Produksjon AS blir med som en minoritetsaksjonær i Gloppen Energi AS med 30 % eierandel.

Gloppen Energi AS er i dag heleid av Gloppen kommune. Gloppen Energi AS har en aksjepost i SFE på 3,36 %. SFE Produksjon AS (SFE-P) er et heleid datterselskap i SFE. SFE eies av Sogn og Fjordane fylkeskommune med 48,15 %, Bergenshalvøens kommunale kraftselskap (BKK) med 38,54 %, samt seks kommuner i Sogn og Fjordane (Flora, Bremanger, Gloppen/Gloppen Energi AS, Askvoll, Selje, Eid og Naustdal). Både Gloppen Energi AS og SFE-P er å regne som offentlige etter konsesjonslovens bestemmelser, jf. kravet om "reelt offentlig eierskap" i industrikonsesjonsloven § 2 første ledd.

Departementets vurdering

Selskaper som oppfyller kravet til offentlig eierskap kan få konsesjon for videre overdragelse av tidligere konsederte vannfall, jf. industrikonsesjonsloven § 2 tredje ledd nr. 22. I den opprinnelige søknaden fra Gloppen Energi AS, jf. brev av 18.3.2016, søkte Gloppen Energi AS om overdragelse av samtlige ervervede fallrettigheter etter denne bestemmelsen. Det er imidlertid kun ¼ av vannfallet som utnyttes i Trysilfossen kraftverk, jf. kgl.res. 16. mars 1979, som er konsedert. De øvrige vannfallene som utnyttes i Gloppenstasjonene - inkludert de resterende i Trysilfossen, har Gloppen kommune ervervet konsesjonsfritt. Disse fallene kan dermed ikke behandles som "konsederte" i medhold av ikl. § 2 tredje ledd nr. 22. Det er eierskapet til fallrettighetene som må konsesjonsbehandles eller unntas fra konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven, og fallrettighetene kan ikke anses som konsederte selv om SFE i 1997 fikk en bruksrettskonsesjon til fallene. Advokatfirmaet Lund & CO DA innga derfor en revidert konsesjons-søknad med søknad om unntak for konsesjonsplikt både for fall som overstiger konsesjonspliktgrensen på 4000 nat.hk. og ved overdragelse av allerede konsederte fall under 4000 nat.hk.

Kraftgrunnlaget for kraftverkene er beregnet til:

- Trysilfossen kraftverk 1892 nat.hk.
- Eidsfossen kraftverk 5854 nat.hk.
- Evebøfossen kraftverk 1212 nat.hk.

Vurdert alene er det kun fallet som utnyttes i Eidsfossen kraftverk som overstiger dagens konsesjonsgrense på 4000 nat.hk., og som dermed utløser konsesjonsplikt ved erverv. Loven oppstiller også konsesjonsplikt der hvor vannfall samlet overstiger konsesjonsgrensen på 4000 nat.hk., dersom fallene hensiktsmessig kan bygges ut under ett. I denne vurderingen skal det sees hen til hva som er teknisk og økonomisk mulig med tanke på en samlet utnyttelse av vannfallene.

NVE kan ikke se at de aktuelle fallene hensiktsmessig kan bygges ut under ett, og har kommet til at fallene som utnyttes i Gloppenstasjonene skal vurderes hver for seg opp mot konsesjonsgrensen i industrikonsesjonsloven § 1 annet ledd. Det innebærer at det kun er erverv av vannfallet som utnyttes i Eidsfossen kraftverk som utløser konsesjonsplikt etter loven. Bestemmelsen i industrikonsesjonsloven § 2 nr. 22 innebærer at det også er nødvendig med ervervskonsesjon eller unntak etter § 1 femte ledd for den ¼ av vannfallet som utnyttes i Trysilfossen kraftverk som ble konsedert ved kgl.res. 16. mars 1979.

Når særlige hensyn foreligger, kan vedkommende departement i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett, jf. industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Formålet med unntaksbestemmelsen for konsesjonsplikt og forkjøpsrett er å legge til rette for rasjonelle sammenslutninger innen energiforsyningen som har konsesjonspliktige vannfallsrettigheter. Det fremgår av forarbeidene at unntaksbestemmelsen kan benyttes ved omorganiseringer fra kommunale energiverk til aksjeselskaper, jf. Ot.prp. nr. 31 (1989-90) og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008). Unntaksbestemmelsen gjelder både for vannfall som tidligere har vært konsesjonsfrie og for videre overdragelser av konsederte vannfall under dagens konsesjonsgrense på 4000 naturhestetekrefter, jf. ikl. § 2 tredje ledd pkt. 22 og Ot.prp. nr. 54 (2003-2004) punkt 6.1.

Departementet finner ikke grunn til å vurdere og behandle separat de enkelte trinn i omstruktureringen, men vil i stedet i tråd med praksis fra lignende saker se hen til om prosessens sluttresultat oppfyller de formål som ligger til grunn for unntaksbestemmelsen i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd.

Etter NVEs vurdering er den planlagte omorganiseringen av kraftvirksomheten i Gloppen kommune i tråd med de hensynene som begrunner unntaksbestemmelsen i industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Den planlagte omorganiseringen av Gloppen kommunes kraftvirksomhet vil i liten grad endre på de overordnede eierforholdene, i og med at Gloppen Energi AS er et heleid kommunalt aksjeselskap. Kravet om reelt offentlig eierskap til vannkraftressursene, jf. industrikonsesjonsloven § 2 første ledd, er oppfylt både før og etter overføring av eiendomsrett til vannfallene fra Gloppen kommune via Gloppen Kraft AS til Gloppen Energi AS. Etter NVEs vurdering vil omorganiseringen være i tråd med konsolideringsmodellen og vil fremme formålet i industrikonsesjonsloven om offentlig eierskap til vannkraftressursene. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

En reguleringskonsesjon kan ikke overdras uten i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget, jf. vassdragsreguleringsloven § 14 nr. 2. Vilkårene for å overføre konsesjonen etter vassdragsreguleringsloven for regulering av Breimsvatn fra Gloppen kommune til Gloppen Energi AS på samme vilkår som konsesjonen av 9. september 1932 med senere endringer, er oppfylt.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom industrikonsesjonsloven. Fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd, kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i Gloppen Energi AS skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapet, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de konsesjonspliktige rettigheter som selskapet ved dette vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. I den grad selskapet har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapet.

Konklusjon

Med hjemmel i lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall mv. § 1 femte ledd gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for Gloppen Kraft AS og Gloppen Energi AS' erverv av fallet som utnyttes i Eidsfossen kraftverk og for de konsederte delene av fallet som utnyttes i Trysilfossen kraftverk. Konsesjon til Gloppen kommune for regulering av Breimsvatnet gitt ved kgl.res. 9. september 1932 med senere endringer overføres fra Gloppen kommune til Gloppen Energi AS i uendret form.

Unntaket etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Gloppen Energi AS meldes konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapet, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de konsesjonspliktige rettigheter som selskapet ved dette vedtak har fått unntatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven.

Emisjon av aksjer, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført. Departementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at det for eventuelle ordinære konsesjoner etter vassdragsloven av 1940 eller vannressursloven ikke kreves samtykke til overføring slik tilfellet er for konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven. Det er tilstrekkelig med melding til NVE.

Driftsansvar

Det opplyses i søknaden at Gloppenstasjonene etter overføringen til Gloppen Energi AS etter avtale skal driftes og vedlikeholdes av SFE Produksjon AS. Avtale om drift og vedlikehold av kraftanlegg trenger godkjenning fra Olje- og energidepartementet etter forskrift 25. juni 2010 nr. 939 om utleie av vannkraftanlegg § 11, jf. § 2. Departementet ber om at driftsavtalen oversendes departementet for godkjenning så snart som mulig.

Utleieforskriften § 8 fjerde ledd stiller krav om at den driftsansvarlige skal få overført ansvaret som den ansvarlige etter damsikkerhetsforskriften § 2-9. Melding om overføring av ansvaret skal snarest mulig sendes NVE, og vil deretter bli registrert i NVEs tilsynsdatabase.

Utgitt av:
Olje- og energidepartementet

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 10/2017

